Digitized by Google

71
3 E
27

M

Digitized by Google

Digitized by Google

[illegible] Google

I
21. 3. E. 27

CVM PRIVILEGIO

PLATYNAE hyſtoria de Vitis pontificum periu-cunda: diligenter recognita: & nunc tantum integre impreſſa.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
1. 5 C 2

[illegible] ... chia
[illegible]
[illegible] ... 118
[illegible]
[illegible] ... 12
[illegible] ... 12 ...
[illegible] munia [illegible]
[illegible] ... 13
[illegible] ... 9
1 [illegible] ... 3 ... 4 20

PROHEMIVM PLATYNAE IN VITAS PONTIFICVM AD SIXTVM QVARTVM PONT. MAXIM.

MVLTA Quidem in uita Vtilia eſſe beatiſſime Pontifex & humano generi commoda: nemo eſt qui ambigat. Scripſere Philoſophi multa: ſcripſere Mathematici excogitata & inuenta ad ingenia hominum excolenda. Magnum fuit ne mentiar ſecreta naturæ rimari: & cœlos ſcandere: atque inde ad nos doctrinam & artem earum rerum traducere: quæ auctor & parens omnium deus procul ab oculis mortalium collocauerat: ut cum tantam pulchritudinem tantam: at perpetuum ordinem admirantes intueremur maieſtatem: diuini numinis merito collaudaremus. Negari certe non poteſt: quin ex hac philoſophandi ratione magna utilitas ad homines peruenerit ingenio præſertim utentes: quippe pulchritudine diuinitatis commoti humana contemnentes: uitam cœleſtem in terris ducere nituntur. Verum (ut ait Poeta). Non omnia poſſumus omnes. Inuenienda igitur uia fuit quæ omnibus aditum ad fœlicitatem præſtaret: ne ſolis philoſophis conſultum uideretur. Ea certe rerum geſtarum cognitio eſt: quas ipſa hiſtoria cōtinet: ex qua non quia una: ſed quid omnes ætates egregie fecerint: colligentes magiſtram uitæ noſtræ uetuſtatem ipſam habituri priuati etiam quouis imperio digni exiſtimamur. Præterea uero ex hac cognitione: ad prudentiam: ad fortitudinem: ad modeſtiam: ad omnes denique uirtutes animi hominum ita concitantur: ut laude ipſa nil antiquius: turpitudine autem nil deteſtabilius exiſtiment. Quod ſi ueteres illi apud quos uirtus in precio fuit celebrari maiorum ſuorum ſtatuas in foro collocatas: pro templis: in locis publicis uolebant ad utilitatem hominum reſpicientes: quanti a nobis facienda eſt hyſtoria: quæ non muta ut ſtatuæ: non uana ut picturæ: ueras præclarorum uirorum imagines nobis exprimit: quibus cum loqui: quos conſulere & imitari: ut uiuos fas eſt. Addo præterea quod hiſtoriæ lectio: quæ uitam hominum continet: ad eloquentiam: ad humanitatem: ad uſum rerum quauis facultate gerendarum confert plurimum: atque adeo quidem: ut eos etiam qui rebus geſtis nequaquam interfuere: dum aliquid compoſite atque eleganter narrant: ſupra cæteros ſapere & intelligere arbitrantur. Tu itaque Theologorum ac Philoſophorum princeps Maxime Pontifex hac hominum utilitate motus ſimulque dignitati eccleſiaſticæ conſulens: non fruſtra mandaſti ut res geſtas Pontificum ſcriberem: ne illorum benefacta perirent negligentia ſcriptorum: qui ſuo ſudore & ſanguine hanc rempublicam chriſtianam: tam amplam nobis: tamque præclaram reliquere: utque deinceps haberent poſteri noſtri quoad bene beateque uiuendum incitarentur: cum legendo perdiſcerent quid imitari: quidue fugere oporteret. Non ſum tamen neſcius futuros quoſdam qui dicant me hoc onus fruſtra ſuſcepiſſe: cum id antea a plærisque factum ſit. Leguntur certe multi. Damaſum ſemper excipio: qui nullum florem orationis: nullam compoſitionem & elegantiam ſequuntur: non de induſtria: ut ipſi iactitant: ornatum fugientes: quod eleganti ſtilo res ſacræ ſcribi non debeant: ſed inſcitia & ignoratione bonarum litterarum. Lis autem obiicere Auguſtini: Hieronymi: Ambroſii: Gregorii: Leonis: Cypriani: Lactantii eruditionem & doctrinam ſit ſatis: Qui hac in re Ciceronis auctoritatem ſequentes: arbitrati ſunt: nil eſſe tam incultum: & horridum: quod non ſplende-

ſceret oratione. Non negauerim tamen huic generi ſcribendi difficultatem quandam ineſſe: cum nudis uerbis interdum: ac minus latinis quædam exprimenda ſunt: quæ in noſtra theologia continentur. Hæc autem ad latinitatem qui referat magnas pertur bationes ingeniis noſtrorum temporum hac conſuetudine imbutis afferat neceſſe eſt: mutatis præſertim terminis unde omnis diſputandi ac ratiocinandi ſeries colligitur. Sed habeat hanc quoque auctoritatem ætas noſtra: uel chriſtiana theologia potius. Fingat noua uocabula latina faciat: ne ueteribus tantummodo id licuiſſe uideatur. Ve rum iam tandem huic prohemio finem imponam ubi lecturos prius admonuero non eſſe mirandum ſi cum pontificum uitas & mores ſcripturum me pollicitus ſum Impe ratorum quoque principum ac Ducum res geſtas inſeruerim: Adeo enim hæc ſimul connexa ſunt: ſi primos Imperatores dum chriſtianis aduerſantur: ſi ultimos dum fa uent inſpicis: ut alterum integre ſine altero exprimi nequiuerit. Legant ergo æquo ani mo: & ſi quid emolumenti ex hac ſcriptione noſtra perceperint tibi ſoli Pontifex opti me gratias agant: cuius ſanctiſſimo imperio libenter obtemperaui.

PLATYNAE de uitis Põtificum hyſtoria:quã a uita Chriſti merito auſpicatus eſt: ad Sixtũ quartum Pon. Maxi.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CHRISTVS

NOBILITATIS Maximã ptẽ dici ex his maiorib9 q clari iuſtiq; fuere:quiq; ob ſingularẽ aliquã uirtutẽ impauerũt:nemo ẽ q ambigat niſi q Platonis aucto ritatẽ nõ adeo ꝓbat:cuius quadripartitã de nobilitate diuiſionẽ q̃tũ ad genus ptinet xp̃s rex nr̃ cõſecut9 eſt.Quẽ.n.ex gẽtilib9 hẽmus:qui gloria : & noie cũ Dauid: & Salomone:quiq; ſapiẽtia: & doctria cum xp̃o ipſo cõferri merito debeat ac poſſit? Neminem certe.Naſcit̃ xp̃us ex tribu iuda nobiliſſima quidẽ ob uetuſtatẽ:& impiũ iter hebręos:unde ꝓpheta Iacob inqt.Nõ auferet̃ ſcęptrũ de tribu iudą quoad ueniet q mittẽdus eſt.Is erit ꝑfecto ex pectatio gẽtiũ.Quot aũt reges uel duces uel põtifices in ea tribu fuerit nõ attinet dicere:cũ libri tũ noui tum ueteris teſti huius nobiliſſimę genealogiæ mẽtionẽ faciãt. Verũ cũ poſt lõgiſſima tpa inter Ariſtobolũ & Hircanũ Alexãdri regis: & põtificis filios orta ſeditio de principatu eẽt:tãdẽ Herodi alienigenę regnũ Iudęorũ a Romãis tradit̃: ex pr̃e.n.Idumæo:& mr̃e arabe natus & Iudeorũ legis peritos iterfecit & genealogias icẽdit ad itegendũ generis ſui notã: cẽſſauit ergo ac merito qdẽ eorũ unctio:hoc eſt ipe riũ:qa ex Danielis ſnia ſcũs ſcõrũ uenerat : quẽ Maria uirgo angelo annũciante ex ſpũ ſcõ cõcepit:& pepit in bethelẽe iudæ Cyrino tum ſyriæ præſide:Anno ab urbe cõdita dcc.lii.impii uero Augu.cæſaris:qui tũ orbi impitabat anno.cccc.ii.Impium.n.a Caio cæſare:tũ ꝓpinquitatis:tũ hęreditatis iure accipiẽs:uel poti9 pulſis ac iterfectis parricidis tyrãniſq; rẽp.uſurpare conantib9 monarchiã orbis terrarũ in meliorẽ formã redigẽs:ſuis tpib9 mirã fœlicitatẽ ꝑſtitit.Nã pacatis reb9 tũ externis tũ domeſticis:tãto in honore nõ ſolũ apud ſuos uerũ ẽt apud exteros reges fuit: ut eius noie ciuitates cõderẽt:quas ſebaſtas uel Cæſareas appellarũt.Venere ẽt multi reges ad urbẽ uiſendi hois cã:quos ita comiter & ꝑbenigne ſuſcepit:ut ex amicis ſibi amiciſſimos redderet.Cũ ciuib9 aũt ſuis hũaniſſime uixit:in deliquẽtes clemẽs:erga amicos liberaliſſim9 eſt habitus:in cõparãdis amicis rarus in retinẽdis cõſtãtiſſim9.Liberaliũ artiũ adeo ſtudioſus fuit:ut null9 pene laberet̃ dies in quo nõ legeret aliqd:aut ſcriberet:aut declamaret.Ingẽio & doctria Saluſtii:Liuii:Virgilii:Oratii:Aſinii polliõis:Meſſalę Coruini Oratoris iſignis delectat9 ẽ:quorũ ſcriptis ẽt ei9 res geſtę imortalitati cõmẽdatæ ſũt.Vrbẽ romã ita exornauit:ut gl̃iatus ſit ſe urbẽ lateritiã iueniſſe marmoreã relinq̃re.Hãc fœlicitatẽ q̃ ne mẽtiar magna fuit:maiorẽ certe reddidit ſaluberrimo ortu ſuo xp̃s rex nr̃.Interceſſere aũt a creatiõe mundi uſq; ad hũc fœliciſſimũ natalẽ diẽ ãni qnq; milia cẽtũ & xcix.Naſcit̃ puer ſine dolore mr̃is q̃ppe q diuin9 erat.nõ human9 ꝑtus:uñ mr̃ integra ſtatim ſurrexit & iſantẽ de more pãnis iuoluit.E taberna aũt meritoria i trãſtyberina regiõe ex terra oleũ erupit:ut ait Euſebi9:fluxitq; toto die ſine iteruallo xp̃i grãm gẽtib9 oñdẽs.Narrat Oroſi9 Auguſtũ Cæſarẽ eadẽ die mãdaſſe ne qs ſe dñm deiceps uocaret:Diuinitatẽ credo uerũ pricipẽ orbis terrarũ ac mũdi toti9 natũ eſſe.Idẽ quoq; mãdauit:ut i orbe Romão oium hoium capita cẽſu notarent̃:ac ſi maiori pricipi rõnẽ gubernati ipii aliqñ redditur9 eẽt:huic ãt cẽſui Cyrinũ uirũ cõſularẽ ex ſenatuſcõſulto ꝑfecit.Pax p̃terea:& qes tãta fuit cũ domi tũ foris q̃ta nũquã antea.Hũc.n.iuſtitiæ:& pacis regẽ ꝓphetæ appellarũt.Defert̃ ãt octaua die ad tẽplũ circũciſiõis cã:neq;.n. uenerat abrogare legẽ:ſed adiplere.Erat ãt circũciſio teſti ſignũ iter deũ & hoies(ut ait Au

Ariſtobolus
Hircanus
Herodes
Cyrinus
Auguſtus 42
Cæſar.
5199
Euſebius
Oroſius
Circũciſio

guſtin⁹).Die uero tertiodecio adorat̃ a magis:& mũerib⁹donat̃:q ex oriente hieroſo
lymã ei⁹rei cã uenerãt. Magos.n.qdã orietales ppři reges ſuos:& ſapiẽtes appellãt.ne
Magi — uero legẽ Moyſeos ptermittere uideret̃:mr̃ purificationẽ ſũptura licet itacta:& icorru
pta luſtratiõe minime idigeret pueꝝ ad tẽplũ defert. Hũc ãt ſimeõ uir iuſt⁹& ſingularis
Simeon — religiõis i ulnis retinẽs diuino nũine afflat⁹regẽ ſuũ:& ſaluatorẽ pfitet̃:uñ Ieſus xp̃s ap-
Ieſus chriſtus — pellat⁹ẽ. Nã Ieſus nomẽ ſaluatoris eſt:xp̃s uero regis q myſtico illo chriſmate unctus
quo reges oẽs Meſſias hebraice dr̃. Vt.n.romãi impatores purpura:ſic hæbreoꝝ reges
unguẽto:cæteris iſigniores hẽbãt. Idẽ fac ãna ſpũ pphetico icitata. Quid de xp̃o ſen-
ſerint ſibyllæ nõ ẽ cur ſcribam⁹:cũ oẽs fere ei⁹ſaluberrimũ aduẽtũ pdixerint. Celebrata
hac luſtratiõe recognitoq iure priogenioꝝ ſcdm legẽ diuinã i nazaret p̃riam redire ci
Ioſeph — uitatẽ galileæ:ubi p qetẽ Ioſeph exiſtimat⁹xp̃i pr̃ ab Angelo admonet̃:ut fugiẽs i ægy
ptũ pueꝝ ſecũ:& mr̃em deferat:futuꝝ.n.paulo poſt niſi id feceriſt:ut Herodes puerũ
Crudelis herodes — occideret. Veꝝ id agere tũc qd'deſtinauerat hõ crudeliſſim⁹nõ potuit:a filiis.n.ob ſe-
uitiã accuſat⁹Romã ad cãm dicẽdã pficiſ[illegible]:q ſimulata cõcordia i pnicia rediẽs ariſto
bolũ:& Alexãdꝝ filios adoleſcẽtes qdẽ egregios & doctos qppe q apud Cæſarẽ augu
ſtũ fuerãt educati i Cæſarea laqo pemit. Ad necẽ deide pueroꝝ cõuerſus hõ regnãdi cu
pidus:q natũ eẽ alteꝝ regẽ Iudæoꝝ a pphetis itellexerat:oẽs q tũ i bethleẽ erãt & fini
b⁹ſuis a bimatu & itra occidi iubet ſcdm tp̃s qd'a magis exqſierat:nec filio pprio ei⁹æta
tis pcit: Vñ ferũt auguſtũ cæſarẽ crudelitatẽ hoĩs de[illegible]ſtatũ hoc dixiſſe. Maluiſſẽ hero-
dis porc⁹ eẽ q̃ fili⁹. Iudei.n.ex lege ñ mõ deguſtare:ſed tãgere ẽt ſuillã carnẽ phibent̃:
qre fit ut neq eos alãt neq comedãt:hãc ob rẽ i porcos clemẽtes dñr. Ioſeph ãt ſe ptẽnio
i ægypto cõmorat⁹ubi herodẽ tyrãnũ tabo & ſacro igne mortuũ itellexit hieroſolymã
Archelaus — cũ puero pficiſcit̃:nec diu ibi imorat⁹qd'archelaũ herodis filiũ regnarẽ itellexerat i ptes
Nazaret — galileæ alteri⁹ipio obtemperantes ſeceſſit & Nazaret ciuitatem icoluit:uñ puer nazareni
nomẽ ſũpſit. Dũ ãt i ægypto eẽt eccidere:ut hieronym⁹ait deoꝝ oĩum ſimulacra:ceſ-
ſarũt oracła:& mors quorũdã dęmonũ ſubſecuta ẽ ex uaticinio pphetæ. Ecce inqt leuẽ
nubẽ cõſcẽdet:& mouebunt̃ ſimulacra ægypti ab ei⁹ɔſpectu:& cor ægypti i ei⁹medio
tabeſcet. Annũ uero duodecimũ agẽs hieroſolymã cũ pentib⁹de more ad diẽ feſtũ ce-
lebrãdũ pficiſcit̃. Hi uero poſtea pacto ſacro abeũtes cũ pueꝝ ſubſeq nõ uiderẽt:ſolici
tudie plẽi ad tẽplũ redeũt:eũq doctores ſciſcitãtẽ offẽdũt:qd maxie adoleſcentẽ dece
euãgeliſta — ret. Supra ætatẽ.n.ſapiebat:qa ut Euãgeliſta ait dei grã & uirt⁹i illo erat. Parẽtes dein
de bñmonẽtes ſecut⁹i p̃riam reuertit̃. Quid uero egerit i hac ætate uſq ad.xxx.annũ
quo a Ioãne Zachariæ filio aq̃ baptizat⁹ẽ dicere ptermittã:cũ nõ ſolũ euãgelia & epl̃ę
reb⁹a ſe optie ac ſciſſime geſtis plenæ ſint:ueꝝ ẽt coꝝ libri q ab ei⁹uita morib⁹& iſtitu
Flauius Ioſephus — tis aborruere. Flaui⁹ ille ioſeph⁹q ligua græca ãtiqtatẽ iudaicã.xx.libris conſcripſit:cũ
ad tiberii pricipis ipiũ ueniſſet:fuit iqt eiſdẽ tpib⁹ieſus uir qdẽ ſapiẽs:ſi tñ uiꝝ eũ noia-
re fas ẽ. Erat.n.mirabiliũ opeꝝ effector:ac hoium doctor:eoꝝ maxie q q̃ uera ſũt libẽ-
ter audiũt:hãc ob rẽ mltos tũ ex iudæis tũ ex gẽtib⁹ſibi adiũxit xp̃s hic erat. Hũc ãt cũ
Pilat⁹a pricipib⁹nr̃æ gẽtis iſtigat⁹i crucẽ agendũ cẽſuiſſet:nõ tñ Ii deſuere q eũ ab ini-
tio dilexerãt. Eiſdẽ pterea die tertio poſt mortẽ uiu⁹appuit:queadmodũ diuinit⁹iſpira
ti pphetæ & hæc & alia de eo inumerabilia miracula futura eſſe pdixere. Perſeuerat &
uſq i hodiernũ diem celebre xp̃ianoꝝ nom ab ipo ſũptũ pſeuerat & gen⁹. Idẽ quoq io
Ioannes baptiſta — ſeph⁹ioãnẽ baptiſtã ueꝝ pphetã & ob eã rẽ ab oib⁹i pcio hitũ iuſſu herodis magni he
rodis filii paulo añ mortẽ xp̃i cæſũ fuiſſe affirmat i caſtello Macheruca:ñ qd'ſibi & re-
gno tieret ut idẽ ait:ſed qd'herodiadẽ agrippę ſororẽ ac philippi f̃ris uiri optimi uxo-
rẽ iceſtis nuptiis ſibi cõiũxerat. Hic ẽ ille Ioãnes quo nõ maior iter natos mulieꝝ fuit

ſaluatoris nr̃i ſm̃ … uerꝰ dei filiꝰ ueritatis iuſticiæ pietatis religiõis aſſertor ãno xviii. Tiberii cęſaris. … o ſuæ ãno. xxxiii. & eo magis qđ ei uita ꝓpagata ẽ ab. viii. kal. Ianuarii uſq; ad. viii. kal. aprilis: quo die ↄceptꝰ ĩ uirgĩs utero ẽ de ſpũ ſcõ: Accuſatꝰ a iudeis qđ ſabbatis ñ uacaret: ſaluti hoim: quouis tp̃e ↄſulẽs: & qđ baptiſmũ circũciſiõi añferret: & ꝙ abſtinẽtiã ſuillę carnis auferret qbꝰ ĩ rebꝰ iudaice religiõis ſacra ↄſiſterẽt. cędis ãt tã nephariæ ẽt cœli ipĩ ſigna dedere. Nã & ſolis tãta defectio fcã ẽ hora ſexta diei: ut & dies ĩ obſcurã noctẽ uerſus ſit: & Bithynia ẽt licet mlt̃ũ a hieroſolymis diſtet. terrẽotu cõcuſſa: & mlt̃a nicenæ urbis ędificia corruere: & uelũ tẽpli qđ ſepabat duo tabernacl̃a ſciſſũ: audita & uox ex adyto tẽpli hieroſolymitãi trãſmigremꝰ ciues ex his ſedibꝰ. Admõitꝰ tiberiꝰ a pilato de xp̃i morte ac dogmate ad ſẽatũ retulit: cẽſuitq; xp̃m ĩ deos referẽdũ ac tẽplo honorãdũ. Fieri id ñ mõ ſenatꝰ uetuit: qđ ñ ad ſe priꝰ ſed ad tiberiũ ſcripſiſſet pilatꝰ: ueꝝ ẽt pellẽdos urbe tota xp̃iãos cẽſuit. Propoſita ſũt accuſatoribꝰ p̃mia: quos tiberiꝰ a tãto ſceler̃ minis & morte ꝓhibuit. Auctores ãt tã nepharii pricidii pœnas deder̃. Nã & iudas laq̃o uitã finiuit & pilatus maxĩs calamitatibꝰ uexatꝰ ſibi manũ iniecit: licet ſint q ſcribãt eũ ſceleris pẽituiſſe: ac ueniã a deo meritũ. Iudęi ãt amiſſa libertate iuſti ſãguis meritas pẽas adhuc luũt. Hęc ſũt fere q̃ de uita xp̃i regis ac Põtificis n. i q̃ breuiſſime ſcribẽda cẽſui: q° & mihi facilior aditꝰ ad opus mẽte ↄceptũ daret̃: & legẽtibꝰ gratior fieret lectio q̃ tãq̃ irriguꝰ fõs ab ĩpator̃ xp̃ianoꝝ ĩ põtifices romãos ꝑ ordinẽ uſq; ad tp̃a ſixti. iiii. deriuaret̃.

PETRVS

POST Xp̃i mortẽ & reſurrectionẽ cõpletis iã diebꝰ pẽtecoſtes: ſpm̃ ſcm̃ accepe diſcipl̃i: q° ĩbuti uariis lĩguis res geſtas ſũmi dei locuti ſunt: & ſi plęriq; eoꝝ ſine ulla eruditõe ſint hiti: maxĩe uero Petrꝰ & Ioãnes. Eoꝝ ãt uita ad utilitatẽ cõem reſpiciebat: nil ꝓprii hẽbãt: qcqd añ pedes eoꝝ ob religionẽ põebat̃ id totũ ul̃ partiebãt̃ iteꝝ ſe ad cõmoda naturę: ul̃ paupibꝰ errogabãt. Ii uero ꝓuicias ptiti ſũt: Thomas pthos ſortitus eſt: Mattheꝰ ætiopiã: Bartholomæꝰ ĩdiã citeriorẽ: Andreas Scythiã: Ioannes Aſiã: uñ & apđ epheſum cõmoratꝰ poſt lõgos labores & diutinas ſollicitudĩes e medio ſublatꝰ ẽ. Petro aũt pricipi aploꝝ Põtꝰ Galatia Bithynia cappadocia obtigit. Is. n. natiõe galilæꝰ ex Bethſaide ciuitate Ioãnis filiꝰ Andreæ apl̃i fr̃: primꝰ ſedit ãnis. vii. ĩ cp̃ali ſede apud Antiochiã Tiberii tp̃e: q auguſti priuignꝰ & hr̃s an. xxiii. uarie ĩpauit. Neq;. n. ĩter malos oĩno: neq; ĩter bonos pricipes numerari põt. in hõie fuit mlt̃a lr̃atura & grauis eloq̃ntia: bella ꝑ ſe nũq̃ ſed ꝑ legatos geſſit: tumultꝰ exortos prudẽter ſuppꝛ̃ſſit. Multos reges a ſe blãditiis euocatos nunq̃ remiſit: maxĩe uero Archelaũ cappadocẽ cuiꝰ regnũ ĩ ꝓuĩciã uertit. Ml̃tos ſẽatores ꝓſcripſit: quoſdã ẽt ĩterfecit: magnis quoq; ſuppliciis ab eodẽ necat̃. C. Aſiniꝰ gallꝰ orator Aſinii pollionis filiꝰ. Morit̃ & uocienꝰ mõtanꝰ narbonẽſis orator ĩ balearibꝰ: eo. n. relegatꝰ a tyberio fuerat. Fr̃em quoq; Druſũ ueneno eiꝰ iuſſu necatũ tradũt hiſtorici. Hac tñ moderatõe uſus eſt: ut publicanis qbuſdã & p̃ſidibꝰ ꝓuĩciaꝝ: augẽda eſſe uectigalia dicentibꝰ rñderit: Boni paſtoris eſſe tõdere pecꝰ ñ deglutir̃. Mortuo tiberio. C. claudiꝰ cognomĩto callicula a caſtrẽſi loco ducto ipĩũ occupat. Filiꝰ. n. Druſi auguſti cęſaris priuigni & ipĩꝰ tiberii nepos hẽbatur: hõ oĩum ſceleſtiſſimꝰ. Nil. n. ul̃ domi nl̃ foris ſtrẽue geſſit. Auaritia oĩa expilauit. Tãtę libidis fuit ut etiã ſororibꝰ ſtupꝝ ĩtulerit: Tãtæ crudelitatis: ut ſępiꝰ exclamaſſe dicat̃: utinã ppl̃s Romanꝰ unã ceruicẽ hr̃et. Exules quoq; oẽs ĩterfici iuſſit. Nã cũ unũ ab exilio reuocaſſet q̃reretq; qd potiſſimũ exules optaret: cu ille ĩprudẽter rñdiſſet: mortẽ pricipis: oẽſ paſſim ſubſtulit. De cõditõe tp̃um ſuoꝝ ſępe & iã q̃ſtꝰ ẽ: qđ nullis calamitatibꝰ publicis iſ̃i gnirent̃: uelut tiberii tp̃a: qbꝰ obtrita ferũt ad. xx. milia hoĩum cãu theatri apud tarracinã. Ita ãt Virgilii & Liuii glĩę iuidit: ut paulũ abfuerit qn eoꝝ ſcripta & imagĩes ex oĩbꝰ bibliothecis amoueret: quoꝝ alteꝝ ut nulliꝰ ĩgẽii mĩmęq; doctrĩę: alterũ ut uerboſũ ĩ hiſtoria negligẽtẽq; carpebat. Dicebat Senecã harenã ẽẽ ſine calce. Pręterea uero agrippã herodis regis filiũ a tiberio ĩ carcerẽ cõiectũ: ꝙ herodẽ accuſauit liberat & regẽ iudeę facit: ipm̃ ãt herodẽ ꝑpetuo exilio lugdunũ r̃legauit. ſeipm̃ uero ĩ deos trãſfert imagĩes ĩ tẽplo hieroſolymi

tão collocat. poſtreó ãt a ſuis tãdẽ necat̃ ipii ãno.iii.mẽſe.x ... ptis ei9repti ſũt:
quoꝝ alteri pugio:alteri gladi9 ꝑ ligno erat impſſus. Ambo ... uiroꝝ utriuſq; or
dinis ſenatorii & eq̃ſtris noia & notas cõtinebãt morti deſtĩatoꝝ. Inuẽta eſt & igẽs arca ua
rioꝝ ueneno ꝝ qb9mox Claudio cæſare iubẽte demerſis iſecta maria tradũt̃:ñ ſine magno
piſciũ iteritu quos euectos i ꝓxia littora paſſim æſtus eiecit. Libuit hęc hoium mõſtra pſcri
bere:q°facili9apperet deũ uix potuiſſe tũ retieri ab excidio orbis terraꝝ mũdiq; toti9:niſi &
filiũ miſiſſet & apl̃os quoꝝ ſãguie hũanũ gen9lycaonẽ imitatũ ab iteritu redimeret̃. Hoꝝ
itaq; tpib9fuit Petr9ille quẽ his uerbis xp̃s allocut9ẽ. Beat9es Simõ bariona:qa caro & ſan
guis ñ reuelauit tibi:ſed pr̃ me9q i cœlis ẽ:& tu es Petr9& ſup hãc petrã ædificabo eccl̃iam
meã:ac tibi dabo claues regni celeſtis ptãtẽq; ligãdi & ſoluẽdi. Is uero oium diligẽtiſſimus
ubi Aſiaticas eccl̃ias ſatis cõfirmaſſet:cõfutatis eoꝝ opionib9q circũciſionẽ approbabãt.ſe
cũdo Claudii ãno i italiã uenit. Claudi9.n.C.calliculæ patru9:quẽ nepos in ludibriũ reſer-
uauerat ipiũ accipiẽs qntus ab Auguſto Britãniã:q ... neq; añ Iuliũ cæſarẽ neq; poſt eũ qſq̃
attingere auſus ẽ i deditionẽ accepit. Orchadas iſulas romão adiecit impio:Iudeos tumul
tuãtes rõa expulit:cõpreſſit & ſeditiões i iudęa a qbuſdã pſeudo ꝓphetis cõcitatas. Obtrita
ẽt ſũt.xxx.milia Iudęoꝝ i portis hieroſolymitãi tẽpli azimo... dieb9cumão ei9iuſſu ꝓcurã-
te iudęã. Laboratũ eodẽ quoq; tpe ãnonæ charitate ubiq; ẽ:Agabo ꝓpheta tãtã calãitatẽ ꝑ
dicẽte. Ab externo hoſte ſecur9pfecit aquęductũ cu9ruinas apud lateranũ cernim9a caio
ichoatũ. Emittere quoq; fucinũ lacũ ẽ agreſſus ñ min9cõpẽdii ſpe q̃ gl̃iæ:cũ qdã priuato ſũ
ptu emiſſuꝝ ſe polliceret̃:ſi ſibi ſiccati agri cõcederẽnt̃. Per tria ãt paſſuũ millia ptim effoſ
ſo mõte:pti exciſo cuniculũ ægre abſoluit:poſt.xi.annos.xxx.milib9hoium ibi ſine itermiſ
ſiõe elaborãtib9portũ quoq; hoſtienſem quẽ adhuc cũ admiratiõe ituemur extruxit:ducto
dextra leuaq; brachio ad cohercẽdos maris fluct9. Meſſalia uxor̃ conuicta ꝑbri & iterfecta
Agrippinã Germãici fr̃is ſui filiã cõtra ius faſq; ducit uxorẽ:a q̃ poſtea ipii.xiiii.ãno boletis
ueneno illitis necat̃. Petr9itaq; romã caput orbis terraꝝ tũc uẽit:& qđ hãc ſedẽ pontificali
dignitati cõueniẽtẽ cernebat:& huc ꝓfectũ itellexerat ſimonẽ magũ ſamaritanũ quẽdã q ꝑ
ſtigiis ſuis eo erroris iã deduxerat populũ romanũ:ut de9crederet̃. Romæ.n.iã titulũ ade
pt9erat iter duos põtes poſitũ ac latinis lr̃is ſic ſcriptũ:ſimõi deo ſcõ. Hic dũ i ſamaria eẽt:
tã diu ſe credere i xp̃m ſimulauit quoad baptiſmũ a philippo uno ex.vii.diacõis accipet:q°
qdẽ poſtea i malã ptẽ utẽs multaꝝ hr̃ſũ fũdañita iecit cũ ſelene ipudica ml̃iere quã ſceleris
ſotiã hũit. Prouocare Petꝝ miraculis morte pueri hõ nephari9auſus ẽ:quẽ ei9carmia prio
mouer̃ uiſa ſũt:ueꝝ cũ poſtea nihilomin9puer iaceret i noie ieſu Petro iubẽte ſurrexit. Hãc
ob rẽ idignat9ſimõ uidẽte pp̃lo ſe uolatuꝝ ex capitolino mõte i auentinũ pollicet̃ ſi petrus
ſubſeq uellet ea rõne dignoſci poſſe uter ipoꝝ ſãctior hr̃et̃ & deo charior. Cũ iã uolaret ro-
gatu petri ad cœlũ manũ tẽdẽtis ac rogãtis deũ ne deludi magicis artib9tm̃ pp̃lm ſineret.
Simõ decidit:ac crus ifregit:cui9dolore ñ ita ml̃to poſt Aritiæ mortu9ẽ. Nã eo poſt tantã
ignominiã delat9a ſuis fuerat. Hic ſimoniaci hr̃tici originẽ hñt:q donũ ſpũs ſci emere ac uẽ
der̃ ꝯſu cuiſſet:qq; affirmabãt creaturã ñ a deo eẽ ſed ex ſupna q̃dã uirtute ꝓcẽire. Cõuerſus
deide ad ꝓpagãdũ uerbũ dei petr9ſermõe & exẽplo rogat̃ a romãis ut io... ni cognomento
Marco ei9i baptiſmate filio ꝯſcribẽdi euãgelii negociũ tradat. Probata nãq; erat ei9uita:ꝓ-
bati mores. Is.n.ut Hierõym9ait i hiſrael ſacerdotiũ agẽs ſcđm carnẽ leuita.i.addit9ul̃ ap-
poſit9ad xp̃i fidẽ ꝯuerſus i italia euãgeliũ ſcripſit oñdẽs qđ gñi ſuo dẽret & xp̃o. Extãt eius
euãgelia teſtimõio Petri ꝯprobata. Deide uero i ægyptũ miſſ9(ut ãit Philo iudę9)ſcriptor
egregi9:ubi docẽdo & ſcribẽdo alexãdrinã eccl̃iã optie ꝯſtituiſſet:doctria ac morib9iſignis
viii.nerõis ãno alexãdriæ morit̃ & ſepellit̃:In locũq; demortui anian9 ſufficit̃. Anno uero
añ morit̃ & iacob9cognomĩto iuſt9dñi fr̃. Nã ex ioſeph & alia uxor̃ nat9erat:ul̃ ut alii uolũt
ex ſoror̃ Mariæ xp̃i mr̃is. Hic.n.ut Hegeſipp9ait apl̃oꝝ tpib9uicin9i utero mr̃is ſcũs fuit
uinũ & ſicerã ñ bibit:nil carnis deguſtauit unq̃. itõſus nec balneo nec unguẽto uſus ẽ:ueſti
b9 lineis tñmõ idut9ſcã ſcõꝝ igreſſus:ita aſſidue flexis genib9 ꝓ ſalute pp̃li orabat:ut ei9ge

nua camelo℞ mor̃ occalluerit. Ve℞ abeũte ex iudęa feſto ip̃ꝰ ꝓuíciæ gubernatore: ꝑuſquã
ei albinꝰſuccederet põtifex auanꝰauãi filiꝰ ꝯpellés publice iacobũ xp̃m dei filiũ negar̃ recu-
ſantẽ lapidibꝰobrui iuſſit: q cũ ꝑceps de pina tẽpli deiectꝰeſſet ſemiuiuꝰadhuc & manꝰ:ad
coelũ tẽdẽs ꝓ pſecutoribꝰoraret: fuſte qͦ fullones utũt̃ tãdẽ necat̃. Refert ãt ioſephꝰhũc tã-
tę ſcitatis fuiſſe: ut pp eiꝰnecẽ publice creditũ ſit hieroſolymã cẽ ſubuerſã. Hic ẽ ille iacobꝰ
cui dñs pꝰreſurrectionẽ appuit: ſuiq; panẽ bñdicẽs ac frãgẽs dixit. Mi fr̃ comede panẽ tuũ
qa filiꝰhoĩs e morte reſurrexit. Annis uero.xxx. hieroſolymitãę ecclĩæ ꝑfuit.i.uſq; ad.vii.ne
rõis ãnũ. Cuiꝰſepl̃chr℞ iuxta tẽplũ uñ deiectꝰfuerat cũ titulo Adriãi tpibꝰadhuc extabat.
Mortuũ qͦq; barnabã cypriũ q ioſeph leuites cognomĩatꝰẽ añ petri martyriũ ꝯſtat. hic.n.
cũ paulo gẽtiũ apl̃us electꝰunã tñ epl̃am ad ecclĩã ptinẽtẽ ꝯſcripſit: lʒ ea qͦq; iter apocry-
phas ſcripturas hẽat̃. Diſſẽtiẽs itẽ a paulo ob marcũ diſcipulũ i cyp℞ ꝓficiſcit̃ marco comi
te: ubi xp̃i fidẽ ꝑdicãs martyrio corõat̃. Paulꝰ ãt q añа ſaulus dicebat̃ ex tribu Bẽiamin & op
pido iudeæ giſcal̃ originẽ ducebat: qͦ a rõanis bello capto cũ pentibꝰſuis tharſũ ciliciæ ꝯmi
grauit: ĩde hieroſolymã ob ſtudia legis miſſꝰa gamaliele uiro doctiſſimo erudit̃. Acceptis
deĩde epl̃is a põtifice tẽpli eos pſeq̃ns q xp̃m ue℞ deũ cẽ ꝓfiterent̃ ſtephãi ꝓtomartyris neci
ĩterfuit. At uero cũ damaſcũ ꝑgeret ſpũ dĩno ad fidẽ ꝯpulſus: uas electionis uocari meruit:
nomẽq; a paulo ꝓcõſule cypri accepit: quẽ ꝑdicatiõe ad fidẽ redegerat. Vna deĩde cũ barna
ba m̃ltis urbibꝰpagratis hieroſolymã rediẽs a petro Ioãne iacoboq; gentiũ apl̃s eligit̃. Hic
ãt pꝰxp̃i mortẽ ãno.xxv.i. Neroniãi impii.ii. eodẽ tpe qͦ feſtꝰ ꝓcurator iudeę fœlici ſucceſ-
ſit romã uictꝰplutarcho cõcaptiuo cõmitãte: ut ciuis rõanꝰmittit̃ ubi biẽnio i ſatis libera cu
ſtodia manẽs cũ iudęis qͦtidie diſputabat. Dimiſſꝰtãdẽ a nerõe & ꝑdicauit m̃lta & ſcripſit
extãt & eiꝰ.x.ac.iiii. epl̃ę: ad rõanos una: ad corĩthios duę: ad galathas una ad epheſios una
ad philippẽſes una: ad coloſſẽſes una: ad theſſalõicẽſes duę: ad timotheũ duę: una ad titũ:
ad philemonẽ altera. Quæ ad hębreos eiꝰnoĩe fert̃ ĩcerta hẽbat̃ pp ſtili ſermõiſq; drĩã. erãt
ẽt olĩ q hãc & lucę & barnabæ & clementi aſcriberẽt. Scripſit & petrꝰduas epl̃as q̃ canõicæ
noiant̃. Sc̃da a pleriſq; eiꝰcẽ negat̃: ꝙ a ſtilo priæ diſſideat. Ve℞ qa pluribꝰĩtẽtꝰcẽ ñ pote-
rat cũ or̃oni & ꝑdicatõi uacaret.ii. ep̃os ordĩauit linũ.ſ.& cletũ: q ſacerdotale miſteriũ rõano
ppl̃o & aduẽis bñ ſentiẽtibꝰexhiberẽt. His rebꝰĩtẽtꝰuir ſciſſimꝰtãtũ noĩs ſibi apd̕ oẽs cõpa
rauerat: ut iã fere ꝓ deo coleret̃. Hãc ob rẽ ĩdignatꝰnero mortẽ hoĩs q̃rere: uñ petrꝰmonẽti
bꝰaĩcis ad declinãdã ĩuidiã & irã prĩcipis uia appia ab urbe diſcedẽs ad primũ lapidẽ xp̃o:
(ut uerbis Hegiſippi utar) fit ob uiã: quẽ q̃dẽ adorãs rogat dñe qͦ uẽis. Tũ xp̃s Romã iter℞
crucifigi. Extat ſacellũ eo loci ubi h̃ uerba ſũt hĩta. Tũ petrꝰde martyrio ſui ipſiꝰ dem̃ exiſti
mãs: qd̕ i ſe xp̃s paſſurꝰuideret̃ ad urbẽ rediit: ac ſtatĩ clẽm̃tẽ ep̃m ꝯſecrat: eiq; cathedrã & ec
clĩã dei cõmẽdat his uerbis. Eãdẽ ego tibi ꝑtãtẽ ligãdi & abſoluẽdi trado: quã mihi xp̃s reli
q̃t. Sp̃tis ac ꝯtẽptis rebꝰoibꝰtũ corpis tũ fortũæ: or̃one & ꝑdicatiõe ſaluti hoĩum ut bonũ
paſtorẽ decet ꝯſule. Cũ h̃ ãt ita diſpoſuiſſet: ñ m̃ltopoſt una cũ paulo iuſſu nerõis necat̃: ul
tio eiꝰãno diuerſ̃ tñ cruciatibꝰ. petrꝰ.n. cruci affigit̃ capite ĩ terrã uerſo eleuatiſq; ĩ ſublĩe pe
dibꝰ: ita.n. uoluit qd̕ diceret̃ ſe ĩdignũ cẽ q̃ mortẽ ſaluatoris imitaret̃. ſepl̃tꝰẽ ãt ĩ uaticão uia
aurelia ſecꝰortc. ꝫ nerõis ñ lõge a uia triũphali q̃ ad apollĩs tẽplũ duc̃. ſedit ãt an.xxv. paulꝰ
uero eodẽ die capite m̃lctatꝰſũerat̃ uia oſtiẽſi ãno pꝰmortẽ xp̃i.xxxvii. h̃ idẽ approbat. C. hi
ſtoricꝰ ĩ ꝓculũ q̃ndã cataphrygũ diſputãs. ego ĩq̃t trophea apl̃o℞ hẽo q̃ oñdã: ſiue.n. uia re
galĩ ꝑgas q̃ ad uaticanũ duc̃: ſiue oſtiẽſi trophea eo℞ ĩuẽies: q hãc ſtabiliuer̃ ecclĩã. Duo cer
te fuer̃ petrꝰ& paulꝰ. ꝑterea uero ĩ eiſdẽ nerõiãis ortis m̃lti cieres ſcõ℞ marty℞ recõditi ſũt.
nã cũ ĩcẽdiũ tpe nerõis a diuo ſcauri ad exq̃lias uſq;.vi. diebꝰuagatũ: m̃ltas fortũas ciuiũ cõ
ſũpſiſſet ac oĩs cl̃pa prĩcipi aſcriberet̃. ipſe (ut ait cornelꝰ tacitꝰ) abolẽdo rũori ĩtentꝰ falſos
teſtes ſubornauit: q id factum a xp̃iãis cãrent̃: uñ tot capti & ĩterfecti ſũt: ut ex eo℞ cadaue
ribus ꝑ aliquot noctes lumina continuata dicant̃. Sunt tamen q dicãt illud incẽdiũ ab eo
excitatum fuiſſe: uel ut troiæ ardẽtis ſiĺitudinem cerneret: uel offenſus deformitate ueterũ
ædificio℞ & anguſtis flexibuſq; uico℞ hõ libidinoſus intempans ſeçuꝰ& auũculo calliculæ

oib9i reb9neqor ac ſceleratior. Nã & magnã pté ſenat9itetfecit: & turpiter in ſcæna uidentib9oib9cecinit ac ſaltauit. Tãtæ ꝑterea luxuriæ fuit: ut frigidis lauaret unguẽtis: retibuſq; aureis piſcaret: q̃ attrahere funib9purpureis cõſueuerat. Hęc oĩa uitia pricipio ipii ſui ita occultauit: ut bonã ſpẽ oib9 ꝑſeferret. Nã cũ admoneret ut i ſupplicio cuiuſdã capite dãnati ex more ſubſcriberet: q̃ uellẽ iqt neſcire lr̃as. Splẽdide tñ cũ i urbe tũ foris ædificauit: Nã & thermas ſuo noĩe rõę & domũ aureã & porticũ triũ milliũ paſſuũ mira celeritate ꝑfecit: & portũ ancii quẽ ego nuꝑ mira cũ uoluptate iſpexi ſũptuoſiſſimis opis extruxit. Ad ſęuitiã ei9redeo q̃ i ſenecã ꝑceptorẽ i. M. Anneũ Lucanũ poetã egregiũ i mr̃em agrippinã: i uxorẽ octauiã: i cornutũ phm̃ ꝑceptorẽ Perſei quẽ i exiliũ egit: i piſonẽ i oẽs deniq; q aliquo i ꝑcio apud ciues ſuos erãt uſus ẽ. Tãdẽ uero ppl̃i rõani irã & odiũ ita in ſe cõcitauit: ut ad pœnas q̃ſit9q̃ diligẽtiſſime ſit. Quę tales ꝑfecto erãt: ut uict9i publicũ ſub furca duceret & uirgis uſq; ad necẽ cęſus i tyberim ꝓiiceret. Ve℞ is fugiẽs ad. iiii. miliariũ i ſuburbão liberti ſui iter ſalariã & nomentanã uiã ſemetipm̃ iterfecit: ętatis ſuę ãno. xxxii. imperii uero. quarto decio.

Anno Dñi 70

LINVS .I.

LINVS natõe tuſc9 pr̃e Herculãeo: ab ultĩo nerõis ãno uſq; ad ueſpaſiãi tp̃a ꝑuenit: a cõſulatu ſaturnini & ſcipiõis uſq; ad capitonẽ & ruffũ cõſules. Hoc ãt interuallo iparũt ſed breui tp̃e. Galba. Otto. Vitelli9. Galba. n. uir antiq̃ſſime nobilitatis in hiberia: Impator a militib9creat9ubi nerõis mortẽ cõperit Romã cõfeſtim uẽit. Verũ cũ oẽs auaritia ac ſegnitia offenderet iſidiis ottonis rõę ad lacũ curtii iugulat. vii. ipii ſui mẽſe cũ Piſone nobiliſſimo adoleſcẽte: quẽ in filiũ p adoptionẽ ſuſcepat. Vir certe fuit uita priuata iſignis militarib9ac dõeſticis i reb9: Sæpe tñ ꝯſul ſæpe ꝓcõſul: freq̃nter dux fuit grauiſſim9bellis. Hũc ut laudẽ fac. M. Fabii Quitiliãi doctria quẽ ſecũ galba ex hiſpãia romã duxit. Otto uero mr̃no gñe q̃ pr̃no nobilior: uita priuata mollis q̃ppe q neronis familiaris fuerat iter tumľtus ut dixi cædeſq; iuaſit ipiũ. Cũ ãt ciuile bellũ ꝯtra uitelliũ i Germãia ipatorẽ creatũ molit9trib9leuib9ꝓliis ſupior fuiſſet: uno ad alpes: alio apd̕ placentiã: tertio ad caſtorẽ. iiii. apd̕ Bebriacũ ſupat: uñ re℞ deſpatõe ſibimet manũ iniecit impii ſui mẽſe. iii. At uitelli9familia magis honorata q̃ nobili romã ueniẽs ac ipio potit9i oẽm neq̃tiã ſęuitiã & igluuiẽ ꝓlapſus eſt. Nã tãtę uoracitatis fuit: ut & ſępi9i dic cõederet: & una cœna ſuo iuſſu duo millia piſciũ &. vii. millia auiũ appoſita ſint. Ve℞ ubi cõpit ueſpaſianũ apud Iudęã paleſtinę ab exercitu ipatorẽ creatũ cũ legiõib9aductare: primũ depõere ipiũ cõſtituit: poſtea uero a q̃buſdã aĩat9ſũptis armis ſabinũ ueſpaſiãi fr̃em cũ Flauiãis i capitoliũ ꝯpulit: q° qdẽ ſuccẽſo oẽs ꝯcrẽati ſũt. Quar̃ ſupueniẽte ueſpaſião cũ nullũ uenię locũ ſibi reliq̃ſſet e cella palatii i q̃ delituerat turpiſſime tract9p uiã ſacrã nud9ad ſcalas gẽonias ducit: ubi ex catnificat9i tyberi ꝓiicit. Hoc itaq; tp̃e Lin9fuit petri ſucceſſor: ſũt q hũc locũ clemẽti aſcribãt & Linũ ac cletũ ꝑtermittãt: quos ñ ſolũ hiſtoria ue℞ ẽt hierõymi auctitas rephẽdit q̃rt9iq̃t p9 Petrũ rõę eps̃ clemẽs fuit: ſiq̃dẽ lin9ſcdus: Clet9terti9ſũt hiti: tãetſi latio℞ plęriq; poſt Petrũ ſtati clemẽtẽ nũerent: quẽ certe ꝯſtat (tãtæ modeſtiæ fuit) coegiſſe Linũ ac cletũ añ ſe mun9 põtificat9obirẽ: ne poſteris ſi pricipat9ãbitio pnitioſi exẽpli hẽret: lʒ eidẽ petrus q̃ſi ex teſtõ ſucceſſiõis locũ tradiderit. Lin9uero ex mãdato petri ꝯſtituit: ne q̃ mlier niſi uelato capite tẽplũ igrederet. Pręterea uero ex ſacris ordib9bis i urbe hitis p̃ſbr̃os. x. &. viii. ep̃os. xi. creat. Scripſit & res geſtas Petri: maxie uero ei9cõtentionẽ cũ ſimone mago. Hui9ãt tp̃ibus fuit philo iudę9natõe Alexãdrin9: q mľta ita elegãter & grauiter ſcripſit: ut dcm̃ merito ſit aut Plato philonẽ ſequit: aut platonẽ philo. Is ãt ſua doctria & elegãtia appiõis temeritatẽ cõtra iudęos ab Alexãdrinis miſſam cõpeſcuit. Romæ uero impante Claudio cõſuetudinem cũ Petro hũit. Inde mľta de laudib9xp̃iano℞ cõſcripſit. Ioſeph9quoq; Matthiæ fili9ex hieroſolymis ſacerdos a ueſpaſião capt9ac cũ tito filio tãtiſp relict9dõec hieroſolymę capent romã ueniens iudaicæ captiuitatis libros. vii. pr̃i ac filio obtulit: lini põtificatu: q etiã in bibliothecã publicã repoſiti ſũt: & auctor ipe ob igẽii gl̃iã ſtatua ac merito certe dõat9ẽ. Scri

pſit & alios.xxiiii.antiqtatū libros a pricipio mūdi uſq; ad.xiiii.Dōitiāi cæſaris annū.
Linus āt cū ſctitate & morib9 i ꝑcio hret:dęmōes fugaret & mortuos i uitā reduceret a
Saturnio cōſule cui9 filiā a dæmōib9 liberauerat capitali ſupplicio afficit: Sepelliturq;
i uaticão iuxta Petri corp9 dic.xi.Kal.octob.cū ſediſſet i pōtificatu an.xi.mēſes.iii.dies
xii.Sūt q ſcribāt Grego.ep̄m Oſtiēſem corp9 ſanctiſſ.pōt.Oſtiā ex uoto trāſtuliſſe &
i tēplo diui Laurētii magnifice collocaſſe.

CLETVS .I.

CLETVS pria roman9 de regiōe uico pricii: prē emyliāo adhortāte clemēte
pōtificat9 on9 inuit9 ſuſcepit: Licet doctria morib9 & dignitate plimū apd'
ſuos ualeret.fuit āt tpib9 ueſpaſiāi & titi a ꝯſulatū ueſpaſia.vii.& dōitiāi.v. Damaſus
uſq; ad dōitianū & ruffū cōſules:ut Damaſ9 ſcri. Veſpa.n.ut aña dixi uitel Veſpaſianus
lio ſucceſſit:bellūq; iudaicū biēnio añ ꝑtractū tito filio cōmēdauit:qd' qdē biēnio poſt
ꝯſtātiſſime abſoluit.Nā capta iudęa euerſis hieroſolimis tēploq; ſolo ęqto ad.Dc.milia
hoium iterfecta referūt:licet Ioſeph9 iudę9 eo bello capt9 ac uita dōat9 qd' & mortē ne Clades Iudeorum
ronis & Veſpaſianū ipatorē breui futuꝝ ꝑdixerat:undecies cētena millia ferro ac fame
eo bello ꝑiiſſe ſcribat:captaq; ad.c. millia ac publice uenūdata.Nec id uero diſſonum
uideri cū referat azimoꝝ dies tū fuiſſe:quo tpe ex oi iudæa hieroſolymā tāq̄ in publicū
carcerē:tū uel maxie die phaſe quo xp̄m occiderūt ſūt ꝑfecti:daturi pœnas & freqntis Triūphus
cōtra pplm Romanū defectiōis:& ſceleris atq; pfidiæ qua xp̄m inocētē pemere.Deui- ueſpaſiani
ctis itaq; iudæis triūpharūt pr̄ & filiꝰ eodē curru uecti:ſubſeqnte Dōitiāo equo albo iſi & Titi
dēte.Extāt adhuc i uia noua hui9 triūphi monimēta:appent iſculptæ cādelabra:appent
tablę ueteris legis e tēplo ablatę:& i triūphū ductę:hac ēt iuictos hūanitate uſ9 ut oēs
q̄ ex familia dauid ſupfuiſſēt ul' ex regia ſtirpe coronatos i ꝑcio habuerit.Idē q°q; ipio ſp
modeſtiſſime uſus ē.Tātę.n.lēitatis & clemētiæ fuit:ut reos ēt maieſtatis uerbis tm̄ ca Templū
ſtigatos dimitteret:petulātiū & loquaciū dicta cōtēneret:offenſaꝝ & inimicitiaꝝ ime- pacis
mor.Colligēdaꝝ tn̄ pecūiaꝝ nimiū ſtudioſus hitus ē:licet ex alieno nō rapet eiſdēq; pe
cūiis ad liberalitatē & magnificētia uteret.Nā & tēplū pacis foro ꝑximū diui Claudii
cæptū pfecit:& amphitheatꝝ cui9 ptē cū admiratiōe adhuc cernimus ichoauit.Virtu- titi laudes
tē āt Titi filii tāti ſp fecit:ut tumultuātib9 qbuſdā ob cupiditatē impādi dixerit:aut ne
minē aut filiū impio potituꝝ:et merito qdē cū ob uirtutē & itegritatē ai tit9 amor & de
liciæ hūani gn̄is hret.Nā & eloqntiſſim9 i pace & fortiſſim9 i bello & clemētiſſim9 i de
linqntes ē hit9:Ita comis & liberalis:ut nulli qcq̄ negaret.Hoc cū rephēderēt amici rn̄
diſſe fert:Neminē a uultu pricipis triſtē diſceder oportet.Addidit & illud:recordat9
ꝙ nihil cuiq̄ mūeris dediſſet:amici diē ꝑdidi.nēo añ ſe magnificētia maior fuit abſoluto
atq; dedicato āphiteatro thermiſq;:edita uēatōe feraꝝ.v.milliū.Reuocauit ēt ab exilio
muſoniū ruffū phm iſignē:& aſcōii pediāi uiri doctiſſimi familiaritate delectat9 eſt.Pe
riit āt āno ipii ſui ſcdo:delatuſq; ad ſeplchꝝ ē publico luctu ac ſi pente orbati oēs eēnt. Lucas
Sūt āt q ſcribāt āno.ii.Veſpaſiāi q ānis.x.ipium optinuit cletū lino ſucceſſiſſe.Vtcūq;
ſit cōſtat cletū uiꝝ optimū ac ſciſſimū fuiſſe:nihilq; ꝑtermiſiſſe qd' ad augēdā ecclīā dei
ptineret.Hui9 āt tpib9 fuit lucas medic9 antiochēſis greci ſermōis apprime doct9 pau
li apli imitator & ois pegrinatiōis ei9 comes ac ſoci9.Scripſit āt euāgeliuni qd' a paulo
laudat.Vn̄ merito euāgeliū ill d:ſuū eē paul9 dic:Aploꝝ uero rs geſtas queādmodū ui Philippus
derat ꝯſcripſit.Vixit an.lxxxiii.uxorē hūit i bithynia:ſeplt9 ē ꝯſtātiopoli:ad q̄ urbē.xx.
cōſtātii āno ei9 oſſa cū reliqis andreę apli de achaia trāſlata ſūt.Philipp9 q°q; eadē tēpe
ſtate ex ſcythia q̄.xx.ānis i fide exēplo ꝑdicatōe retiuit i aſiā rediēs hieroſolymiſ morit.
Clet9 āt cū ecclīā dei optīe ꝑ tpe ꝯſtituiſſet rdactis i ordinē ex mādato Petri.xxv.pſbris
ſub dōitiāo martyrio corōat:ac ſepellit apd' bti petri corp9 i uaticão.v.kal.maii.Affe-

Flauia Domicilla

cti & alii miſti martyrio iter quos ẽ hita & flauia dõicilla Flauii clemẽtis cõſulis ex ſorore neptis i iſulã põtiã relegata: qꝛ xp̃ianã ſe faſſa ẽ. Sedit ãt clet9 ãnis. xii. mẽſe. i. dieb9. xi. ſedes ãt huius morte dieb9. xx. uacat.

CLEMENS .I.

CLEMENS pr̃ia roman9 de regiõe Celii mõtis: Pr̃e fauſtino domitiani tp̃ibus fuit: q ab Auguſto non9. Tito ſucceſſit: Nerõi aut calliculæ ſilior: q̃ patri Veſpaſiano aut fratri. Moderatior tñ primis ãnis ẽ hitus. Mox in igẽtia uitia ꝓrupit: libidinis: deſidię: iracũdiæ: crudelitatis: qbus crimib9 tñ odii i ſe concitauit ut pene pr̃is ac fr̃is nomẽ aboleuerit. Multos aũt ex nobilitate interfecit pleroſq; i exiliũ miſit: eoq; i loco trucidari iuſſit. Tãtæ uero deſidiæ fuit: ut in cubiculo ſolus muſcas p̃acuto ſtillo cõfigeret: uñ qdã ꝓdiẽs iterrogat9: eẽt ne qſpiã cũ cęſare? Reſpõdit ꝑ iocũ: ne muſca qdẽ. Eo p̃terea demẽtiæ & iactãtiæ uẽit ut ſe dñm ac deũ uocari ſcribi coliq; iuſſerit. Hic aũt ſcd̃s poſt Neronẽ xp̃ianos ꝑſequit̃. Exqri quoq; q̃ſtionib9 & tormẽtis gen9 dauid iter iudæos mãdauit: cõquiſitũq; fũditus ꝑdi ac deleri. Tandẽ uero dĩna ſupueniẽte ultiõe in palatio a ſuis iterficit̃: anno impii. xv. Hui9 uero cadauer ꝑ ueſpilones delatũ ignominioſe ſepellit̃. Philix. n. in ſuburbão ſuo latia uia illud funerauit.

Sæuitia domitiani

Clemẽs ãt q̃rt9 ut dixi tũ erat Romæ poſt Petꝝ ep̃s: nã Lin9 ſcd̃s ẽ hit9: terti9 Cletus: tãetſi pleriq; latinoꝝ ſc̃dm poſt Petꝝ putauerint Clemẽtẽ fuiſſe qd̃ ẽt ep̃la ad Iacobũ hieroſolymitanũ ep̃m plane ſignificat. Simon petr9 ubi finẽ uitæ ſuæ adeſſe ſenſit in corõa fratꝝ poſit9 app̃heſa manu mea: hũc inq urbis ep̃m cõſtituo: q mihi in rebus oib9 poſteaq̃ Romã ueni comes fuit: ſubterfugiebã ego tñ onus. Tum ille tibi tñ mõ cõſules pp̃lm dei in fluctib9 ambulantẽ deſeres: cũ piclitãti ſubuenire poſſis? Verũ hic oĩum modeſtiſſim9: ut dixi Linũ & clętũ ſponte ſibi in tãto honore p̃tulit. Scripſit itẽ romãæ eccl̃iæ noĩe ad corynthios ep̃lam qdẽ putilẽ: nec characteri ep̃læ differẽtẽ: q̃ ſub pauli noĩe ad hæbreos fert̃: legit̃ hæc publice a nõnullis: extat & ſc̃da ei9 noĩe quã ueteres nõ adeo ꝓbarũt. Diſputationẽ quoq; Petri & Appiõis lõgo ſermõe ab eodẽ cõſcriptã Euſebi9 i. iii. hiſtoriæ ſuæ uolũine coarguit. Perueniſſe ãt ad hæc uſq; tp̃a Ioãnẽ ap̃ſum cõſtat Zebedei filiũ Iacobi fr̃ẽm. Hiç uero oĩum nouiſſimus euãgeliũ ſcripſit: ac ea cõfirmauit q̃ a Mattheo Marco Luca cõſcripta fuerãt. Ferũt & id ob eã rẽ a Ioanne poſtrẽo ſcrĩ: quo ebionitaꝝ dogma cõſurgẽs ifringeret: q aſſerebãt & ipudẽter qdẽ xp̃m añ mariã nõ fuiſſe: Ei9. n. diuinã naturã Ioãnes explicat. Scripſit & alia multa tũ uero apocalypſim: relegat9 a Domitião in pathmõ iſulã: quo poſtea iterẽpto & actis ei9 ob nimiã crudelitatẽ a ſenatu reſciſſis ĩpante Nerua Epheſũ rediit ibiq; uſq; ad traianũ pricipẽ cõſilio & ſcriptis eccl̃ias aſiæ ſubſtẽtãs ſenio cõfectus. lxviii. poſt paſſionẽ xp̃i ãno i dño qeuit.

Ioannes

Clemẽs ãt pietate religiõe doctrina multos ad fidẽ xp̃i cottidie traducebat. Quãobrẽ. P. Tarqni9 ſacroꝝ priceps cũ Mamertino urbis p̃fecto Traianum in xp̃ianos cõcitat. Cui9 impio in iſulã clemẽs deportat̃ ubi ad duo millia xp̃ianoꝝ ad ſecãda marmora dãnatoꝝ iuenit. Dum ibi uero aquæ penuria laborarẽt: quã ſexto milliario repetebãt: clemẽs collem haud lõge poſitũ cõſcendẽs agnũ uidit ſub cui9 dextro pede fons diuinit9 abũdantẽ aquã ſcaturiebat: qua qdẽ & recreati oẽs ſũt & multi ad fidẽ xp̃i cõuerſi. Hãc ob rẽ mot9 Traian9 ex ſatellitib9 ſuis quoſdã mittit: q clemẽtem in mare ꝓiiceret: alligata ad collũ anchora: cui9 ſacratiſſimũ corp9 nõ ita multo poſt ad litt9 delatũ ẽ: atq; eo loci ſepultũ extructo tẽplo uñ fons diuinit9 emanauerat. Hoc ãt ſcrĩ narrãt decimo nono Kal. Decẽbris ãno. iii. Traiani pricipis. Sedẽ uero Petri retinẽs ãnis. ix. mẽſibus. ii. diebus. x. & regiões. vii. notariis diuiſit: qui diligenter res geſtas martyrum ſcriberent: & habitis quoq; de more ſacris ordinibus decembri menſe præſbyteros. x. diaconos. ii. ep̃os quindecim creat. Eius aũt in morte dies. xxii. ſedes uacat.

ANACLETVS .I.

ANACLETVS natõe græcꝰ pr̃ia Atheniẽſis ãtiocho pr̃e natꝰ clem̃ti ſuc
cedit: neruæ traiãi tp̃ibꝰ. Nerua. n. moderatę uitę tũ publicæ tũ priuatæ
priceps: ęq̃ſſimũ ſe atq; utilẽ reipu. p̃ſtitit. Pręterea uero eiꝰ op̃a ex ſenatꝰ
decreto domitiãi acta abrogata ſũt: uñ m̃lti ab exilio rediere. Plęriq; uero
bõa ſua qbꝰ añã ſpoliati fuerãt hꝰ b̃nficio recepe. At nerua cũ iã ſenio p̃me
reẽ & mors iſtaret: reip. caučs: traianũ pricipẽ i filiũ p adoptionẽ accipiẽs ſcđo &. lxx.
ætatis ãno morẽ: ipii uero ſui ãno p̃io & mẽſe. iiii. Nerua itaq; traianꝰ gñe hiſpanꝰ co
gnom̃to ulpiꝰ crinitꝰ ipiũ accipiẽs militari gl̃ia urbãitate & moderatõe oẽs pricipes ſu-
pauit. Nã fines ipii lõge & late diffudit. Germãiã trãſrhenanã i priſtinũ ſtatũ reduxit.
Daciã & m̃ltas trãſdanubiũ gẽtes ipio rõano ſubegit. Parthos recepit. Albanis regẽ de
dit. Euphratẽ & tigri p̃uicias fecit. Armẽiã aſſyriã meſopotamiã Seleuciã ctheſiphõtẽ
babylõa uicit & tẽuit: uſq; ad idiæ fines & mar̃ rubꝶ acceſſit: i qº ẽt claſſẽ ꝯſtituit: q̃ idiæ
fines uaſtaret. Anacletꝰ ãt iſtitutꝰ õ morĩtꝰ eccl̃iã romanã ꝯfirmaturꝰ: ꝯſtituit ne p̃ſul
neue cl̃ici barbã uel comã nutrirẽt: neue ep̃s a paucioribꝰ q̃ atribꝰ ep̃is ordiaret: utq; cl̃i
ci publice ñ priuati ad ſacroꝝ ordies aſciſcerent. Oibꝰ quoq; fidelibꝰ p̃cepit: ut pacta cõ
ſecratõe cõicarẽt: q uero nollẽt e ſacris ædibꝰ eliminarẽt. Augebaẽ hac rõne mirũ immo
dũ xp̃iana reſpu. q̃re Traianꝰ ueritꝰ ne q̃d detrim̃ti rõanũ ipiũ ide capet tertiã p̃ſecutio-
nẽ i xp̃iãos cõceſſit: q̃ qdẽ m̃lti itꝰrẽpti ſũt: maxĩe uero ignatiꝰ ãtiochẽæ eccl̃iæ tertiꝰ pꝰ
Petrũ ep̃s: q captꝰ & dãnatꝰ ad beſtias dũ romã a ſatellitibꝰ traheret quos. x. leopardos
uocat: oẽs xp̃iãos i itiner̃ orõne ul̃ l̃ris i fide ꝯfirmabat. Sic iq̃ens ut ieſũ xp̃m iuẽiã ignis
crux beſtię cõfractio oſſiũ & totiꝰ corpis ꝯtẽtio & torm̃ta diaboli i me uẽiãt: dũmõ xp̃o
fruar. Cũ ãt iã audiret leonũ rugitũ: frum̃tũ ſũ iqt: dẽtibꝰ beſtiaꝝ molar: ut p̃ais mũdꝰ
iuẽiar. Morẽ ãt. xi. traiãi ãno eiuſq; religę ãtiochiæ iacẽt extra porta daphnicã. At uero
Pli. ii. q tũ p̃uiciã gubernabat: m̃ia ob m̃ltitudinẽ itꝰrẽptoꝝ motꝰ: ad traianũ ſcri. inũe
ra hoium millia quottidie obtrũcari: i qbꝰ nihil oino ſceleris dep̃hẽderet: aut aliqd qđ
rõanas leges offẽderet: niſi h̃ ſolũ qđ añlucãos hymnos xp̃o cuidã ꝯcãerẽt deo: adl̃teria
uero aut h̃mõi cr̃ia apud eos illicita h̃ri. Vñ p̃motꝰ traianꝰ reſcribit: xp̃iãos qdẽ ñ eẽ req
rẽdos: oblatos tñ p̃uiri oporteẽ. Periit ẽt illo tuml̃tu ſimeõ dñi cõſobrinꝰ hieroſolymita
nꝰ ep̃s i cruce poſitꝰ filiꝰ cleophę q. c. &. xx. ꝯpleuit ãnos. Hęc ãt q̃ dixi ſub h̃ põtifice ge
ſta ſũt ñ ãt ſub Cleto: ut euſebiꝰ i. iii. hyſtorię ſuę libro oñdit. Damaſus. n. cletũ ab Ana
cleto p̃ria & gñe mortis differẽ oñdit. Nã cletꝰ natõe rõanꝰ ſub domitião anacletꝰ uero
atheniẽſis ſub traião pricipe morẽ. Hic aũt & memoriã p̃ri cõpoſuit: & ſeorſũ a plebe
loca ubi martyres ſepellirẽt aſſignauit: & ſacris ordibꝰ ſemel mẽſe decẽbri hitis p̃ſbros
v. diaconos. iii. ep̃os diuerẽ i locis ſex nũero creauit: qº qdẽ ultio ſupplicio p̃pto uacat
ep̃atꝰ diebꝰ. xiii. Sedit ãt ãnis. ix. mẽſibꝰ. ii. diebꝰ. x.

EVARISTVS .I.

EVARISTVS natõe græcꝰ p̃re iudeo noie iudã ex bethlehẽ ciuitate ad
traiãi tp̃a p̃ueit: cuiꝰ pricipis ob ſingl̃arẽ iuſticiã & humãitatẽ libẽter mẽ
tionẽ facimꝰ. nã ubiq; terraꝝ ita ſe ęq̃lẽ oibꝰ p̃buit: ut uſq; ad iuſtiniãi tp̃a
i creatõe pricipũ ſit acclamatum. Fœlicior ſit auguſto: ac traiano melior.
Prætcrea uero tãtæ comitatis: & hũanitatis fuit i uiſẽdis ęgrotis ſalutãdis
amicis celebrãdiſq; paſſim feſtis diebꝰ inuitãtiũq; cõuiuiis: ut ei tãta beni
gnitas uitio dareẽ: uñ dictũ illud impatore dignũ p̃diit. Talẽ priuatis iperatorem eſſe
opottere quales ſibi priuatos optat habere. Honores ãt diuitias facultates præmia be
nemerentibus æque diſtribuit. Nulli quicquam iniuriarum fecit augendi ærari gratia:

Nerua pri ceps

Perſecutio in chriſtiãi

Plinius

Simeon

Benignitaſ Traiani

Immũitates ciuitatibus iopia laborãtibus dedit. Fluminũ traiectiões ac itinera piculo
Portus anconitanus ſa tuto & ſaluberrimo ope cõpoſuit. Portũ Anconitanũ ducto palto & lato muro ad coercendos maris fluctus muniuit: Nihil i uita agẽs nihil cogitãs qđ ad cõem utilitatẽ nõ ptineret. Hac tãta glia belli domiq; pta apud ſeleuciã Iſauriæ ciuitatẽ, pfluuio uẽ
ſepulchrũ Traiani tris piit ãno ipii eius decimo octauo mẽſe ſexto: cuius oſſa Romã poſtea delata ſunt: & in urbe ſepulta urna aurea i foro qđ ipſe ſtruxit ſub colũna Coclide. quã adhuc cernimus: cuiuſq; altitudo cẽtũ .&.xl. pedũ eſt. At Euariſtus ut Damaſus ait Titulos in urbe Roma pſbyteris diuiſit: & ſeptẽ diaconos i ordinẽ redegit: q cuſtodirẽt epm pdican
Titulos diuiſit tẽ pp ſtilũ ueritatis. Idẽ cõſtituit ne plebis i epm accuſatio recipeť. Ordiatiões ter hũit mẽſe decẽbri: ac pſbyteros ſex: diaconos duos: epos p diuerſa loca nũero qnq; creauit. Huius tpe Papias fuit Ioãnis auditor hieropolitanus eps q non tm̃ hiſtoriæ ueteꝝ diſcipuloꝝ dñi: qtũ uoce Ariſtonis & ſenioris Ioãnis adhuc uiuẽtis delectatus eſt: uñ apparet ex ipſa nominũ dinumeratiõe cũ oium fere apłoꝝ mẽtionẽ feciſſet: aliũ eẽ Ioãnẽ q iter apłos locať: aliũ ſeniorẽ Ioãnẽ quẽ poſt Ariſtonẽ nũerat: q certe doctiſſimus eſt habitus: quẽq; ẽt multi ſecuti ob doctrinã ſũt ut herenęus: Apollinaris: Tertullianus:
Lactantius Victorinus: Pictauiẽſis: Lactãtius firmianus. Quadratus quoq; apłoꝝ diſcipulus
Quadratus ecclĩã dei tum piclitãtẽ fide & induſtria ſua quoad fieri potuit ſuſtẽtauit. Nã cũ Hadrian9
Hadrian9 tum Athẽis hyemẽ agẽs ſytnyſteſq; eleuſinę oib9 pene ſacris initiat9 occaſionẽ ſequiẽdi i xpianos dediſſet: Quadratus ipe libꝝ Hadrião porrexit de honeſtate religiõis xpiãæ
Ariſtides cõpoſitũ: plenũ fidei & rõnis. Idẽ fecit Ariſtides Athenienſis phs ſub priſtino hitu xpi diſcipulus: uolumẽnãq; nři dogmatis rõnẽ cõtinens eodẽ tpe quo & q̃dratus Hadriano pricipi obtulit. His ãt apologeticis libris fcm̃ eſt: ut Hadrianus iniuſtũ fore exiſtimãs xpianos idicta cã ubiq; occidi: Minutio fũdão aſiæ pcõſuli ſcripſerit. Neminẽ occidẽdũ niſi de accuſatoř & crie cõſtaret. Euariſtus ãt ut qdã tradũt martyrio coronať ultio Traiãi pricipis ãno. Sed meli9 cẽſent q ſub Hadrião nõdũ in xpianos placato id ei cõtigiſſe ſcribũt. Annis.n.nouẽ ſedit mẽſib9 decẽ: dieb9 duob9. Sepult9 eſt aũt Euariſtus in uaticão apud beati petri corpus.vi.kal.nouembris. Vacat tũ ſedes dies.xix.

ALEXANDER .I.

Hadrian9 princeps ALEXANDER pña romãus pře Alexãdro ex regiõe capite tauri iuuẽis ætate morib9 ſenior uſq; ad Helii Hadriãi tpa peruenit. Hadrianus.n.cõſobrinæ traiãi fili9 ipium accipiẽs prio qdẽ xpianis aduerſatus eſt: poſtea ut deinceps diceť cognita eoꝝ religiõe & pietate i eos admodũ bñficus fuit. De pplo romão bñmeritus př prię ſtati appellať: eiuſq; uxor auguſtę nomen ſuſcepit. Vtraq; uero lingua erudiſſimus: & leges multas compoſuit & bibliothecã iſignẽ athenis retulit Plutarchi Cheroõei: Sexti: Agathoclis: & Oenomai phi doctria ac familiaritate delectat9. Athenieſib9 ãt leges petẽtib9 ex Dracõis & Solõis ſnia iura cõpoſuit. Itẽ quoq; ſacris eleuſinę initiat9 multa Atheniẽſib9 dona cõtulit: eorũq; põtẽ reſtituit quem cephyſus fluui9 iundãs alluuiõe diſſoluerat. Fecit & romæ ſui nois pontem qui adhuc extat & ſepulchrũ in uaticano apud tyberim quo nũc pontifices p
Pons & ſepulchrum Hadriani arce utuntur. Tyburtinam quoq; uillã miro ſumptu ædificauit quæ quidem hodie tybur uetus appellatur: in eaq; prouinciarum & locoꝝ celeberrima noia inſcripta erant.
Villa tyburtina Peluſiũ aũt ueniẽs pompei tumulũ magnificentius extruxit. Muꝝ duxit in britannia octoginta millia paſſuũ: qui barbaros romãoſq; diuideret: Septo claro pcorii ſui tum pfecto: & Suetõio trãquillo epłaꝝ magro. At uero Alexãder romanus põtifex prim9 ob memoriã paſſiõis xpi in ſacrificio addidit: qui pridie q̃ pateref uſq; ad hãc clauſulã:

hoc eſt corpus meũ. Inſtituit itẽ ut aqua quã ſcãm appellamus ſale admixta iterpoſi-
tis ſacris orõnib9 & i tẽplis & in cubiculis ad fugiẽdos dęmões retineret. Voluit quoq
aquã admiſceri uino in cõſecratiõe ſanguis & corpis Ieſu xp̃i: quo ſignificat xp̃m eccl'iæ
cõiũctũ eẽ. Oblationẽ quoq ex azimo ñ aũt ex fermẽtato ut añã fieri mãdauit: qa hoc
mõ purior: ac potior hẽret: & ebionitis hęreticis calũniandi occaſio auferret. Hui9 ue Ebionitæ
ro tp̃ibus fuit Agrippa cognomẽto caſtoris: q baſilidis hęretici: uolumina i euangeliũ
ſcripta ſua doctria mirificæ cõfutauit: barabã & barthecab eius ꝓphetas conficta. ſ. ad
terrorẽ noĩa: & deũ maximũ eiuſdẽ abraxas deridẽs. Mortuus ẽ aũt ea tẽpeſtate Baſili
des: q̃ & chocebas dux Iudaicæ factiõis xp̃ianos uariis ſuppliciis ꝑſecutus ẽ. Huius ue Chocebas
ro atq iudęoꝝ oĩum ꝑtinaciã Hadrianus ĩpator ultĩa cæde ꝑdomuit: p̃cepitq ne cui iu
dæo facultas ĩtroeũdi hieroſolymã daret: xp̃ianis tñmõ ciuitate ꝑmiſſa quã mœnibus
& ædificiis ĩſtaurãs de ſuo noĩe hæliã appellauit. In eadẽ uero ciuitate Marcus ex gẽti-
bus primus ep̃s cõſtituit ceſſantibus his q fuerãt ex Iudæis. Huius quoq põtificis tp̃e Hælia
martyriũ ꝑ fide xp̃i Saphyra Antiochena: & Sabina romana mulier paſſæ ſunt. & Fa Saphyra
uorin9 Palemõ. Hærodes Atheniẽſis Marcus Byrãtius rhetores ĩſignes hẽnt. At Ale Sabina
xãder poſt ordĩatiões tres q̃s hũit mẽſe decẽbri: qbus p̃ſbyteri quinq diacõi tres: ep̃i p
diuerſa loca qnq creati ſũt: Martyrio corõat: cũ euẽtio & Theodoro diacõis: ſepellit q
in uia nomentana: ubi interfectus eſt: ſeptimo ab urbe milliario. v. nonas Maii. Sedit
annis decem menſibus ſeptem diebus duobus. Vacauit autem ſedes dies. xxv.

SIXTVS .I.

SIXTVS natiõe romãus p̃rę paſtore: uel ut alii uolũt heluidio: fuit Ha-
driãi tp̃e: uſq ad Veꝝ & Anniculũ cõſules: quẽ qdem Hadrianũ iter bo
nos pricipes numerãdũ cẽſuimus. Liberalis. n. ſplẽdidus: magnificus ac
clemẽs fuit. Nã & ſiruleũ i ſe gladio furentẽ medicis curandũ tradidit: &
ęgros bis ter ue i die ĩuiſit: & Alexãdriã a romãis euerſam ſua ĩſtaurauit
ĩpẽſa. Romæ Pãtheon reſtituit ac mũera Aromatica pp̃lo dedit. Moriẽs hos uerſus ſe Verſus ha
ciſſe dr̃. Animula uagl'a blãdula hoſpes comeſq corpis: Quo nũc abibis i loca pallidu driani
la rigida nudula: nec ut ſoles dabis iocos. Morit ãt morbo ĩtercutaneo uigeſimo ſcdo
ĩpii ſui ãno: ac ſepellit Puteolis i uilla ciceroniana. Sixtus ãt rei diuinæ ut par erat curã
gerẽs cõſtituit: ne a quoq̃ niſi a miſtris ſacroꝝ myſteria & uaſa ſacra tãgerent: maxime
uero a fœmis: neue qd' ſacerdotes corpale uocãt ex alio q̃ ex lineo pãno & qdẽ puriſſi-
mo fieret. Idẽ cẽſuit ne ep̃i ad ſcdẽ ap̃licã uocati redeũtes. a ſuis recipent: niſi ſecũ defer Conſtitu-
rẽt lr̃as põtificis plebẽ ſalutãtis. In celebratiõe uero mãdauit: ut ſcũs ſcũs deus ſabahot tio ſixti
cãtaret. Nuda prio hæc erãt & oĩa ſimpl'r tractabant. Petr9. n. ubi cõſecrauerat: orõne
Pr̃ nr̃ uſus ẽ. Auxit hæc myſteria Iacob9 ep̃s hieroſolymitãus: auxit & Baſili9: auxer̃ &
alii. Nã celeſtin9 miſſæ ĩtroitũ dedit. Gregori9 kyrieleiſõ. Gl'ia i excelſis deo. teleſphor9 Ordĩatio
Collatiões Gelaſius prim9. Ep̃lam & euãgeliũ Hieronym9. Alleluia uero ſũptũ ẽ ex miſſæ
eccl'ia hieroſolymitana. Symbolũ i cõcilio Nicẽo. Mortuoꝝ ãt cõmemorationẽ Pela-
gius inuenit. Tus Leo tertius. Oſculum pacis Innocentius primus. ut caneret Agnus
dei Sergius pontifex inſtituit. Cum uero Sixti temporibus propter frequentes cædes
pauci reperirentur qui nomen chriſti profiteri auderent: & galli chriſtiãi præſulẽ ſibi
depoſcerent: eo peregrinum Romanum ciuem miſit: q confirmatis in fide gallis Ro-
mã rediẽs ultimo ſupplicio afficit in uia appia eo loci ubi xp̃s diſcedẽti Petro apparu
it. Eius corpus in uaticanũ ꝑ fideles delatũ apud ſepulchꝝ petri reconditur. Aqla quoq Aquila
Iudæus natiõe Põticus cũ priſcillia uxore edicto claudii diſcedẽs uſq ad hæc tp̃a: ut nõ

nulli aiūt ſupuixit:ſedſs moſaicæ legis iterp̄s poſt illos.lxx.q̄ Philadelphi tp̄ibus fuere. At uero Sixtus ubi ordinatiões ter menſe decēbri habuiſſet:qbus p̄ſbyteros.xi.Diaconos undecim ep̄os. p diuerſa locā q̄ttuor creauit:martyrio corōaẗ. & in uaticāo apud Petrum ſepelliẗ.Sedit autem annis.x.mēſibus.iii.diebus.xxi.uacat tū ſedes biduo tm̄.

TELESPHORVS .I.

TELESPHORVS natiōe græcus ex p̄re Anachorita Antonini pii tp̄ibus fuit:cuius q̄dē impatoris p̄nū genus e gallia ciſalpina originem habuit. (Origo antonini pii) Impauit aūt cū filiis Aurelio & Lucio ānis duobus ac.xx.mēſibus tribus:tāta cū modeſtia & bēignitate ut merito pii cognomētū adeptus ſit:ac p̄r p̄riæ appellatus.Nulli.n.unq̄ tū priuatim tū publice acerbus fuit:aut in redimēdis pecūiis:aut exactiōe tributi q̄d q̄dē iterdū ita remiſit ut cautiōibus icenſis oium debita relaxaret.Quid plura de hoc pricipe dicā?Qui religiōe:pietate:grā:humanitate:clemētia:iuſtitia:modeſtia cū Numa pompilio bono℞ oium ſnia cōparari pōt.Is p̄terea cū tyberis iundatiōe plurima Romæ uexaſſet ædificia tum priuata tum publica:ſua impēſa ciues in reſtituēda urbe liberaliſſime iuuit. Tarracinenſem quoq; & Caietanū portū miris opib9:ut nūc ēt appet reſtituit. (Teracinenſis & Caietanus portus) Eius quoq; īpenſa erectā eē colūnā illā cocleā putarim a qua urbis celeberrima regio nomē accepit. Thelesphorus āt quē diximus ſixto ſucceſſiſſe cōſtituit: ut ſeptē hebdomadibus añ paſcha ieiuniū obſeruareẗ:utq; in natali Ieſu xp̄i noctu tres miſſæ celebrareñ:prima in dimidio noctis:quo xp̄s in Bethleē naſciẗ:ſc̄da illuceſcēte aurora q̄n a paſtoribus cognitus eſt:tertia eadē hora diei qua nobis dies redēptiōis & ueritatis illuxit:cū oī reliquo tp̄e ante horā tertiā celebrare interdictū eſſet:qua hora dn̄s nr̄ in crucē poniẗ:ut Marcus ait. (Ieiunium theleſphori) Cōſtituit itē ut añ ſacrificiū hymnus ille caneret:Gloria in excelſis deo.Huius tp̄ibus multū elaborauit p fide xp̄i Iuſtinus ph̄s ex Neapoli urbe paleſtinæ:q & Antonino Pio principi:ac filiis eius lib℞ dedit cōtra gētes ſcriptū:& Dialogū cōtra Triphonem principē Iudęo℞ hūit. (Iuſtinus philoſophus) Inuectus ē & in Martionē q Cerdonis dogma ſecutus alte℞ bonū:alte℞ iuſtū dn̄m aſſeruit:tanq̄ duo cōtraria pricipia creatiōis & bōitatis. (Cerdo hæreticus) Impugnauit & creſcētē cynicū ut guloſum:Mortis timidū:luxuriæq; ac libidinū appetētiſſimū:xp̄iq; blaſphemū:cuius īſidiis ad extremū circūuentus p dignitate xp̄iani nois ſanguinē fudit.Hūc āt Iuſtini hoſtē nō ph̄m fuiſſe ſed philopōpū.i.amatorē arrogantiæ ſcribit Euſebi9.Eodē quoq; tp̄e fuaiuiſſe Valētinianā hæreſim cōſtat. (Valētiniana hęreſis) Ii.q̄dē ualētiniāi cuiuſdā ſectatores dicebant xp̄m de corpe uirginis nil ſūpſiſſe:ſed p eā tanq̄ p fiſtulā quādā pu℞ trāſiſſe. Photinus āt tū lugdunēſis ep̄s uir certe ſingularis uirtutis & doctrinæ:ut ait Iſidorus iā Nonagenarius martyrii coronā cōſtāti aīo ppeſſus eſt. (Photinus) At uero Teleſphorus cū ordinatiōes.iiii.menſe decēbri hūiſſet:creaſſetq; p̄ſbyteros.xv.diaconos.viii.ep̄os.xiii.martyriū ſubiens:apud Beati Petri corpus ī Vaticano ſepellitur. Sedit annis.xi.menſibus tribus diebus.xxii. Vacat tum ſedes dies.vii.

HIGINVS .I.

HIGINVS natiōe græcus p̄ria athenienſis p̄re ph̄o Antonino Pio ipante Theleſphoro ſucceſſit.Addere uero aliq̄d ēt de laudib9 Pii añq̄ ad Iginū ueniā:hoīs uirtus me cogit. (Laus antonini) Qui adeo moderatę gl̄iæ fuit in re militari:ut defendere magis puīcias q̄ augeẽ ſtuderet:utq; hāc Scipiōis ſniam ſæpius uſurparet ac diceret:malle ſe unū ciuē ſeruare:q̄ mille hoſtes occidere:cōtra Domitiāi īſtitutū q ppl̄i rōani exercitū hoſtib9 obiiciebat:quo rarior ī p̄riā reuerterẽẗ:adeo multitudinē oderat & ſformidabat ob ei9ſequitiā.Tātæ āt iuſtitię pi9 fuit:ut

fuit ut multi reges multæq; nationes poſitis eius iuſſu armis ad hominem controuer
ſias ſuas liteſq; deferrent: eiuſdẽq; ſententiæ ſtatim parerent. Ob hæc aũt merita quæ
maxima ſunt Populus romanus mortuo & flamminẽ & Circenſes & templum & ſo-
dales Antonianos lachrymantibus oĩbus cõſtituit. at Higinus urbis Romæ epũs tũ
maxime clerum prudenter in ordinẽ redegit: gradus diſtribuit: inſtituitq; ne templa ſi
ne celebratione dedicarent: ne ue augerentur diminuerenturq; ſine arbitratu metropo
litani uel epiſcopi. Vetuit item ne Tigna: reliquaue materies ad ædificanda tẽpla con
geſta in ꝓphanos uſus conuerteretur: poſſe tñ ad ſtructuram alterius templi uel cœ-
nobii concedente epõ transferri. Voluit item unum ſaltem patrimum unamue matri
mam baptiſmo intereſſe: ſic enim eos appellant qui infantes tenẽt dum baptizantur.
licet re uera patrimus & matrima aliud ſignificẽt. ẽ. n. patrimus teſte feſto q cũ pr̃ ſit
patrẽ adhuc habeat: idem de matrima dicẽdũ eſt. inſtituit pr[illegible]ea ne metropolitanus
epm̃ prouinciæ ſuæ alicuius criminis reum faceret & damnaret: niſi prius a ꝓuinciali-
bus epiſcopis eã diſcuſſa & cognita fuiſſet. Sunt tñ qui hoc poſtremum Pelagio ponti policarp9
fici aſcribant. Huius quoq; tẽpore fuit & polycarpus. Ioãnis apoſtoli diſcipulus ſmyr
neus epũs ab eo creatus ac totius Aſiæ religione & doctrina tum facile priceps. Is autẽ
Romam ueniẽs plurimos fidelium Martionis & Valentini falſa pſuaſione deceptos martion
ad fidem reduxit. Cum aũt Martion forte huic obuiã factus diceret me ne cognoſcis?
Reſpondit cognoſco quidem primogenitũ diaboli. Negabat. n. patrem chriſti deum
eſſe creatorem qui p filium mũdũ fecerat. poſtea uero impãnte. M. Antonino &. L.
Aurelio cõmodo quarta poſt Neronem perſecutione ſmyrne ſedente proconſule igni melito
crematus eſt. Melito quoq; aſianus ſardenſis epũs Frontoniſq; oratoris diſcipulus librũ Tertullia-
de doctrina chriſtiana. M. Antonino tradidit. Huius ingenium Tertullianus mirum nus
immodum laudat: dicitq; a pleriſq; noſtroꝝ ꝓphetam habitum eſſe. ſcripſit & Theo Theophi-
philus Antiochenſis Eccleſiæ epũs librũ contra martionẽ impãnte. M. Antonino. ſcri- lus
pſit & librũ contra Hermogenis hæreſim. qui materiam non naturã introducens deo Hermoge
non autẽ naturæ eandem cõparauit: materiam elementoꝝ & deũ appellans. Higinus nes
aũt bene de eccleſia dei meritus cũ ordinationes ter decẽbri mẽſe habuiſſet creaſſetq; p̃ hereticus
ſbyteros. xv. diaconos quinq;. Epõs ſex moritur: & apud Beati Petri corpus in Vatica-
no ſepellitur. iii. idus Ianuarii. Sedit annos quattuor menſes tres dies quattuor. Sedes
autem quatriduo tum uacat.

PIVS .I.

PIVS natione Italus patria Acquilejẽſis patre Ruffino. M. Antonini ue
ri tempora attigit: qui tum una cum. L. Aurelio commodo fratre annis.
xix. imperium æquo iure adminiſtrauit. Bellum autem cõtra Parthos ſi-
mul ſuſceptum admirabili uirtute & fœlicitate geſſerunt de hoſtibuſque
triumpharunt. Veꝝ non ita multo poſt apoplexiæ morbo e medio ſub modeſtia
lato Cõmodo fratre: Antoninus ſolus imperium obtinet quem certe ob euis præſtãtẽ Antonini
in omni genere uirtutis animum Mirari facilius q̃ laudare licet. Hic enim & quia a te-
neris annis eiuſdem animi eiuſdemq; uultus in qua uis fortuna ſemper eſt habitus: & Fronto
quia benignitas naturæ cum doctrina a Colatino frontone Oratore habita in eodem
uiro certabat: ab omnibus philoſophus merito appellatus eſt: Platonis ſententia quã
ſemper Capitolino teſte in ore habuit ſæpius repetita. tum demum florere ciuita-
tes. Si aut philoſophi imperarent aut imperantes philoſopharentur. Adeo autem do
ctrine auidus fuit: ut imperator etiam Appollonium philoſophum & Sextum Plu

tarchi nepotem legentem audiuerit . Frontonis quoqꝫ præceptoris ſtatuam honoris
Hermes causa in ſenatu collocauit. Hoc tempore Pius Pontifex conſuetudinem & quidem ma
gnã cum hermete habuit: qui librum ſcripſi: titulo paſtoris inſignitum: quo quidem
in libro Angelus paſtoris perſonam induens ei mandat: ut omnibus perſuadeat pa-
ſcha die dominico celebrari: quod etiam fecit. Conſtituit item Pius ne hæreticus quiſ-
Praxedis piam ex iudæorũ hæreſi ſuſciperetur & baptizaretur. Rogatu uero praxedis ſanctiſſi
pudentia mæ fœminæ thermas nouati in uico patricii in honorem ſororis ſuæ diuę pudentianę
dedicauit . Multaqꝫ dona huic templo obtulit ac ſæpius eodem in loco ſacrificiũ deo
præſtitit. Vbi & fontem baptiſmi conſtituit ac benedicens conſecrauit: multoſqꝫ ueni
entes ad fidem in nomine trinitatis baptizauit. Illis quoqꝫ pœnam cõſtituit qui negli
gentes ſunt in atrectatione christi ſanguine & corpore: penitentiã inquit agant. xl. die
bus quorum negligentia in terram aliquid deciderit: ſi ſuper altare tribus diebus: ſi ſu
per linteum quattuor: Si in aliud linteum. ix. diebus. Vbicunqꝫ deciderit ſi recipi po-
Apollina teſt. lambatur: ſin ſecus aut lauetur aut radatur: Totum & raſum aut comburatur aut
rius in ſacrarium reponatur. Huius tempore in prætio eſt habitus Apollinaris Aſiæ hie-
ropolitanus epiſcopus qui inſigne uolumen de fide christi M. Antonio ſecundo tradi
Cataphry dit. Scripſit & in cataphrigas qui tunc etiã cum priſca & maximilla inſaniebant uatici
ges nantes incipiente tñ montano: quorum omnium hæc erat opinio aduentum ſpiritus-
Hæretici ſancti non in apoſtolis ſed in ſe traditum fuiſſe. Illis quoqꝫ temporibus laudabatur &
Tatianus Tatianus uir doctiſſimus q̃diu ab opinione iuſtini martiris præceptoris ſui nõ diſceſ-
Seueriani ſit: Nam poſtea inflatus opinione ſui nouam hereſim condidit quam poſtea ſeuerus
hæretici auxit: Vnde Seueriani appellati. Ii uinum non bibunt: carnes faſtidiũt: & uetus teſta-
Philippus mentum ac reſurrectionem non recipiunt. Præterea uero Philippus cretenſis epiſco-
pus preclarum contra Martionem librum hoc tempore edidit. Nam ſicuti dixi Mar
tioniſtæ cerdonis dogma ſequebantur. Scripſit & muſanus librum contra quoſdam q
ad Eucratiatarum hereſim declinabãt: horum quidẽ opinio cum ſeuerianis conuenit,
oẽm. n. coitum ſpurcũ putabãt ciboſqꝫ dãnabãt: quos deus generi humão ꝑ poſuit. At
uero Pius ubi in ordinationibus ſuis q̃ quinqꝫ fuere menſe decembri p̃ſbyteros decem
& nouem diaconos unũ &. xx. ẽpos decem creaſſet: moritᷣ & apud Beati petri corpus
in Vaticano ſepellitur. v. idus Iulii. Sedit uero annis undecim menſibus quattuor die
bus tribus. Vacauit tum ſedes dies. xiii.

ANICETVS .I.

ANICETVS natione ſyrus patre ioãne de uico murco uel ut Damaſo
placet humiſia eiuſdem Antonini ueri tpe fuit de quo ĩ Pio diximus: quẽ
quidẽ Antoninum phia nequaq̃ a rebus in bello gerẽdis retardauit. Nã
Germanos marcomannos ſquados ſarmatas ingenti uirtute & fœlicitate
una cũ filio Cõmodo Antonino ſupauit: ac triumphũ egit. iturus aũt ad
hoc bellũ cum non haberet unde ſtipẽdia militibus ꝓberet exhauſto ærario oẽm impe
ratoriam ſupellectilẽ oẽmqꝫ ornatum uxoris in foro Traiani haſtæ ſubiecit. Verũ cum
poſtea ſupato hoſte in patriam rediiſſet emptoribus precia reſtituit. Nemini tñ mole
ſtus fuit qui reddere empta noluiſſet: parta uictoria in oẽs de re pu. meritos liberalis
fuit. Tributa quibuſdam prouinciis remiſit. fiſcalium titulorum monumenta in foro
congeſta cremari iuſſit: leges ſeueriores nouis cõſtitutionibus temparauit. His rebus ge
ſtis factum eſt ut ab oĩbus ita diligeretᷣ amareturqꝫ ut ſacrilegi nomẽ incurreret: q eius
imaginem domi nõ habuiſſet. Anicetus aũt Eccleſiæ Romanæ conſulens ne moribus

petulantiũ

petulantiū quorūdā labefactarēt: inſtituit ne Clericus ullo mō comā nutriret ſcdm Apoſtoli pceptū. neue eps cōſecrari poſſet a paucioribus q̄ a tribus eiuſdē ordinis uiris: qđ poſtea Nicena Synodus cōfirmauit. Vbi uero metropolitanus cōſecrādus ē oēs puīciales itereſſe debēt: Statuit pterea: ut ptolæmeus ait: ne eps crimē Metropolitani ſui ad aliū q̄ ad pmatē: aut ad ſedē apoſtolicā deferret: qđ & dicta ſynodus: & auctoritas ſūmoꝝ pōtificū deiceps cōfirmauit. Eiuſdē ēt iſtitutum fuit ne archiepi niſi ex ſingulari titulo primates noiarent: Ii aūt merito pſiarchæ uocant: Cæteri aūt archiepi noient: uel ut quidā uolūt metropolitani. Pſiarchæ Huius tpibus Hegiſippus laudator fidei noſtræ fuiſſe dicit qui oēm a paſſiōe dñi uſq; ad ſuā ætatē eccleſiaſticoꝝ operū texuit hyſtoriā ſermōe ſimplici: ut quoꝝ uitā q̄ diligētiſſime obſeruauit eoꝝ quoq; dicēdi genus imitaret. Hegiſippus Affirmat aūt ſe Romā Aniceti tpe decimi poſt Petrū epi pueniſſe: ac pſeueraſſe uſq; ad eleutheꝝ: q Aniceti quondā diaconus fuerat. Multa uero i Idolatras ſcripſit: qđ tumulos mortuis tēplaq; facerēt: ut Hadrianus q in honorē Antinoi ſerui quē in delitiis habuerat gymnicū agona cōſtituit apud Antinoū ciuitatē: quā de noie ipſius cōditā uocauit: ac pphetas i tēplo ſtatuit. Sūt q̄ & Dionyſiū hui9 ætate fuiſſe dicāt. Variant hoc loco tpa cū alii priū: alii anicetū pponāt. Variant & hyſtoriæ. utcūq; fit ī tā remota hyſtoria tātaq; maioꝝ negligētia ſatius erit res ipſas pauloante uel poſt geſtas aliq̄ ex pte attigere q̄ eas oīno ptermittere. Anicetus āt ubi ex ordinatiōibus quinq; quas mēſe decēbri habuit pſbyteros. xix. diaconos q̄ttuor: epos nouē creaſſet. martyrio coronatus: ac ſepultus eſt in caliſti cœmiterio uia appia. xv. Kalen. maii. Sedit ānos. xi. mēſes. iiii. dies tres. Sedes uero dies. xvii. poſt eius mortem uacat.

SOTER .I.

SOTER natiōe Cāpanus pſia fundanus ex patre cōcordio. L. Antonino cōmodo imperāte fuit. Hic. n. oībus incōmodus: ut Lampridius ait nil cōe cū pſe habuit: niſi qđ & ipſe cōtra Germanos adiuuātibus xpianis militibus fœliciter pugnauit. In eo bello cū exercitus cōmodi penuria aquæ laboraret ferūt pcibus xpianoꝝ militū aquam diuinitus e cœlo miſſam pluraq; fulmina in germāos: & Sarmatas cecidiſſe: qđ ēt imperator ipſe accidiſſe lrīs ſuis teſtatus eſt. Cæteꝝ ad urbē rediēs in oia luxuriē & obſcenitatis dedecora plabit: nihil uirtutis & pietatis hñs. Gladiatoriis quoq; armis in ludo Neronē imitatus depugnauit. In amphiteatro feris ſe ſe frequēter obiecit. Plurimos quoq; Senatores iterfecit: & eos maxime quos nobilitate induſtriaq; excellere aiaduertit. Soter aūt a tantis malis aiam ad rē diuinā couertēs: inſtituit ne monacha ulla pallam attrectaret: neue thus in acerram poneret dū ſacrificia fierent. Mos nubēdi Eius extabat epiſtola hac de re ſcripta ad epos italię. Inſtituit item ne legitima haberet uxor niſi cui ſacerdos ex inſtituto bñdixiſſet & quā parētes ſolēni pōpa more xpiano marito collocaſſent: quāq; ēt paranymphæ de more cuſtodiuiſſent. Hoc aūt cōſtituit multa picula reiiciēs q̄ in nouas nuptias cadere ſolēt: ex pſtigiis & magicis artibus quorundā improboꝝ. Gratianus tñ hoc decretū Euariſto aſcribit. Vtri uero ſit attribuēdū legētes diiudicēt. Non enim multū refert illi ne an huic attribuat. Soteris tpibus fuiſſe Dionyſium corynthioꝝ epm ſcribit Euſebius: q tātæ eloquētię: & induſtrię fuit: ut nō ſolū ſuæ ciuitatis & puīcię populos: ueꝝ ēt aliaꝝ urbiū: ac puinciaꝝ epos ſuis epiſtolis erudiret. Dionyſius Inſtructus. n. Pauli apli doctrina: Facillime potuit ſanctitate & eruditiōe alios in officio cōtinere. Multa & theodocion genere Aſianus Tatiani diſcipulus ad laudem religionis nrę tum ſcripſit. Theodocion Maximę uero apellē hęreticū ſcriptis ſuis pcomodę irridet: qđ deum quē coleret ignorare ſe diceret. Affirmabat. n. xpm nō deū in ueritate: ſed hoiem i phā

taſia appuiſſe. Nõ deſunt q dicãt cataphrygaꝝ hęreſim hoc tpe ortã auctoꝛ mõtano.
Clemens Clemẽs pterea Alexãdrinæ eccleſiæ pſbyter multa cõſcripſit: e qbus illa ſũt: ſtromatũ
.i. uarietatũ libri octo. hypotypoſeon .i. iformationũ libri totidẽ. Cõtra gentes unus.
Huius ãt diſcipulũ origenẽ fuiſſe cõſtat. Huius quoqꝫ ætati: & Pinetũ Cretẽſem uirũ
eloquẽtiſſimũ: & oppianũ q alieutica ſcripſit poetã iſignẽ: & Herodianũ grãmaticũ:
Pinetus qdã aſcribũt. Soter ãt ubi p ordinatiões quinqꝫ mẽſe decẽbri habitas pſbyteros octo:
diaconos nouem: epõs .xi. creaſſet moritur: ac ſepellit uia appia i cœmiterio caliſti. Se
dit annos nouem: menſes tres: dies unũ &.xx. uacat tum ſedes dies totidem.

ELEVTHERIVS .I.

LEVTHERIVS natiõe græcus pria nicopolitanus pře Abundio: tpi
bus .I. Antonini cõmodi fuit: cuius flagitioſæ uitæ urbs ipſa pœnã tulit.
Nã Capitoliũ fulmine ictũ una cũ egregia illa Bibliotheca maiorũ cura
parata cõcrematꝛ. Aedes quoqꝫ in pximo ſitæ eãdẽ calamitatẽ ſenſere. Ex
ortũ eſt deĩde aliud icendiũ quo & ædes ueſtæ & palatiũ bonaqꝫ urbis ps
exuſta ẽ: ac ſolo æquata. Tãtæ pterea temeritatis fuit: ut & ſuæ imaginis caput coloſſo
pmagno & egregio priore detracto imponi iuſſerit: & mẽſem decẽbrẽ ad imitationem
Auguſti Cæſaris cõmodũ appellari uoluerit: q oĩa poſt mortẽ eo abrogata ſunt. Ipſeqꝫ
mortuus ẽt humãi gñis hoſtis adiudicatus ẽ. Adeo eius uita flagitiis contaminata oĩ
bus erat odio. Strãgulatus in domo ueſtaliũ duodecio iperii ſui ãno & mẽſe ſeptimo
e medio ſublatus ẽ. Eleutherius ãt quẽ diximus ſoteri ſucceſſiſſe inito põtificatu ſtatim
epĩam accepit a Lucio rege Britãno qua rogabatꝛ: ut ſe ac ſuos in xp̃ianoꝝ numeꝝ reci
peret. Quare Fugatiũ: & Damianũ uiros optimos eo miſit q regem ipſum: ac populũ
baptizarẽt. Erãt tũ in Britannia põtiſices quinqꝫ &.xx. Flãmines uocabant. Inter hos
ãt tres archiflãmines hẽbantꝛ: quoꝝ i loco archiepĩ tres cõſtituti ſũt: ut ptolomeus ait
Protoflãminũ uero loco primitiua ecclĩa pñarchas iſtituit. Idẽ ẽt ſtatuit ne qs ob ſup
ſtitionẽ: cibi genus ullum reſpueret quo humana conſuetudo ueſceretꝛ. Noluit pterea
Damaſus pontiſex quẽpiã de gradu ſuo deiici: niſi accuſatus reus criminis conuinceretꝛ. Exẽplo ſaluatoris
q errorẽ iudæ licet rei nõdũ tñ cõuicti: ita æquo aĩo tulit: ut qcqd interim egiſſet p di
gnitate apĩatus ratũ firmũqꝫ mãſerit. Prohibuit ẽt ne abſente eo quẽ accuſator reũ fa
cit ulla in cã decerneretꝛ: quã qdẽ ſñiam: & Damaſus põtifex: & ius pontificiũ poſtea
cõfirmauit. Huius ãt põtiſicatu & ecclĩis pax data ẽ ac quies: & nomẽ xp̃ianũ p omnẽ
terrã miꝝ imodũ auctũ: Romæ potiſſimũ ubi multi ex nobilitate romana cũ cõiugi
bus & liberis in fidẽ recepti baptiſmi charactere notati ſunt. Solus uero Apollonius
orator iſignis martyriũ tũ paſſus ẽ: hĩta prius oratiõe de laudibus xp̃ianæ fidei: qđ il
Apollonius lis tpibus capitale hẽbatꝛ. Mortuo Apollonio multæ hæreſes iualuere: Martiõis quip
pe ſecta uarie diuiſa ẽ: alii .n. unũ principiũ fatebantꝛ: alii duo: alii tria: & tres naturas
cõfirmãtes fidẽ pphetis abrogabãt. Florinus quoqꝫ & Blaſco noua cõtra ueritatẽ ma
chinabantꝛ figmẽta: Deũ creaſſe mala cõtra illud deus oĩa bõa fecit. Cõtra hos ſenſere
Quolitiãi affirmãtes deũ nõ creaſſe mala: cõtra id qđ ſcriptũ eſt: ego ſum deus creãs
malũ. Sũt qui dicãt & Gallenũ pgamenũ medicũ iſignẽ & Iulianũ legũ latorẽ: & Frõ
tonẽ rhetorẽ his tpibus fuiſſe: qđ ego in tãta pturbatõe tẽpoꝝ & hyſtoriæ nec affirmo
nec refello. De modeſto uero & Bardeſane affirmare auſim quoꝝ alter i martionẽ ſcri
turba hereticorũ pſit: alter uero in Valẽtinũ. Nã cuius primũ ſectator fuerat eius poſtea cõfutator fa
ctus ẽ. Hũc Hieronymus cõcitatiſſimũ in dicẽdo fuiſſe affirmat cũ eius ſcripta ex Sy
modeſtus ria ligua in græcã cõuerſa uidiſſet: & ſi inquit tãta uis ẽ in iterptatione qtã putabimus
bardeſane eẽ in ſermõe pprio: Eleutherius ãt ubi ex tribus ordinatiõibus mẽſe decẽbri hĩtis pſby

teros

teros.xii.diaconos octo:ep̃os.xv.creaſſet.moritur:& apud beati Petri corpus ſepellitur.vii.Kal.Iunii.Sedit autẽ annos.xv.menſes tres:dies duos. Vacat tũ ſedes dies.v.

VICTOR .I.

VICTOR Em natõe aph̃r pr̃e fœlice fuiſſe Helii ptinacis tp̃e crediderĩ:q qdẽ Heli9 cũ grãdis natu eſſet(ſeptuageſimũ.n.agebat ãnũ):ex pfecto urbis quem magiſtratũ tũ gerebat:Senatus cõſulto impator creat̃.Rogatus deide ut & exorẽ auguſtã faceret:& filiũ cæſarẽ appellaret:id facere recuſauit teſtatus ſufficere qd ipe imparet iuitus.At uero qm in ipatore nihil auaritia turpius ẽ:cũ illiberalis ac ſordidus h̃ret̃:qd dimidiatas lactucas & cardos cõuiuis appõeret:nemie cõtradicẽte.A iuliano iuris pito i palatio occidit̃:ipſi ſui mẽſe ſexto.Hic ẽ ille Iulianus q ppetuũ edictũ cõpoſuit:q.vii.mẽſe poſteaq̃ impare cœpat apud Põtẽ miluiũ uictus a Seuero ciuili bello & iterfectus ẽ.At uictor põtifex reipu.xp̃ianæ:ut par erat curã gerẽs:conſtituit ut paſcha dñico die celebraret̃ ex Eleutherii ſñia:ut Damaſus ait a.xiiii.Luna primi mẽſis uſq; in.xxi.cui9 decretis obtẽperãs Theophilus Paleſtinæ urbis ep̃s cõtra eos ſcripſit q.xiiii.luna cũ Iudæis paſcha celebrabãt.In hãc uero opionẽ iuect9 ẽ Polycrates ephesiorũ ep̃s:q ex uetere cõſuetudie.xiiii.luna cũ Iudęis paſcha celebrabat.Se.n.apli Ioãnis & ueterũ auctoritatẽ ſecutũ oñdit. Nos inqt iuiolabilẽ celebrem9 diẽ neq; addẽtes qcq̃ nec diminuẽtes.Hãc uero opionẽ ſecut9 ẽ Philipp9 hierapoli mortu9:hãc Ioãnes q ſupra pectus dñi recubuit & põtifex ei9 fuit aureã laminã i frõte portãs.Hãc Polycarpus.Traſeas.Melito.& Narciſſus hieroſolymitãæ eccl̃iæ ep̃s.Idẽ quoq; uictor decreuit:ut i quis aq̃ baptiſmũ petẽtes baptizarent̃ ſi neceſſitas iſtaret:hãc ob rẽ qdã exiſtimãt cõciliũ i palæſtia hitũ eſſe:cui theophilus herenius. Narciſſus:Polycarpus:Bacillus:Aſianæ puĩciæ iſignes ep̃i iterfuer̃. Res tñ integra i nicenũ cõciliũ trãſlata i quo ẽt cõſtitutũ ẽ.ut paſcha poſt q̃rtã decimã lunã celebraret̃ ne iudæos imitari uideremur.Fuere hui9 põtificis tp̃e multi doctiſſimi uiri.Nã & appion tũ hexamerõ fecit:& Paulus ſamoſatenus una cũ Theodoto coriario exiſtimauit ſaluatorẽ purũ hoiem fuiſſe:& Sextus de reſurrectiõe cõſcripſit:& Arabian9 opuſcula edidit ad xp̃ianã doctrinã ptinẽtia.Iudas quoq; xporiographiã ſuporũ tẽporũ uſq; ad decimũ ſeueri ãnũ cõſcripſit:in q̃ tñ erroris arguit̃ q aduẽtũ Antixpi ſuis tpib9 futurũ dixerit.In quẽ errorẽ iõ icurriſſe putam9 qd & uitia hoium & crudelitatẽ eo peueniſſe cernebat:ut diuti9 tolerari humanũ gen9 a deo nõ poſſet:Quæ res & Lactãtiũ poſtea & Auguſtinũ fefellit.Victor ãt cõpoſitis ẽt qbuſdã de religiõe uoluminibus morit̃:& apud btm̃ Petrũ in uaticano ſepellit̃:cuius diẽ feſtũ.v.Kal.auguſti celebramus. Sedit ãt ãnis.x.mẽſibus tribus:diebus decẽ.At ſedes dies.xii.tum uacat.

Iulian9 iurecõſultus

Damaſus

Theophilus

Polycrateſ

Ioannes

Cõſtitutio paſchæ

Appion

Paulus ſamoſatenus

Sextus

Arabianuſ

Victor

ZEPHERINVS. .I.

ZEPHERINVS natõe romã9 ex pr̃e habũdio Seueri tpib9 fuit:Qui gñe Apher ex oppido lepti una cũ impio cognomentũ ptiacis a Iuliano cæſo accepit.Is.n.fiſci pcurator:mox tribun9 militaris p gradus aliꝰs uſq; ad impiũ peuenit.Parcus admodũ:natura ſcæuus.Multis bellis laceſſitus fortiſſime qdem rempu.licet laborioſiſſime gubernauit.Ad bellicã gl̃iã laudẽ quoq; lr̃arũ addidit:ph̃iæ admodũ ſtudioſus.Foris parthos & Adiabenos ſupat.Arabas ãt iteriores ita cecidit ut regionẽ eorũ puĩciã romanã faceret.Hãc ob rẽ triũphãs:ut in eius arcu ſub capitolio poſito adhuc appet Parthicus Arabicus Adiabenicus cognominat̃.Aedificiis pterea publicis urbẽ exornauit.Nã & Thermas Seuerianas & ſeptizoniũ extruxit ñ lõge a circo maxio Palatinũ iter & cæliũ mõtẽ.Paulũ ãt abfuit qn Pauli.ii.põtificis iuſſu lapicidæ qdã ſupiorib9 annis eã ptẽ ſeptizonii q̃ adhuc extat demolirẽt̃.At zepherin9 põtifex rei diuiæ magis q̃ humãæ itẽtus cõſtituit.

Septizonium

Flauia Domicilla
ctí & alíí mlti martyrio iter quos ē hita & flauia dōicilla Flauii clemētis cōſulis ex ſorore
neptis i iſulā pōtiā relegata: qꝫ xp̄ianā ſe faſſa ē. Sedit āt cletꝰ ānis.xii.mēſe.i.dieb9.xi.
ſedes āt huius morte dieb9.xx.uacat.

CLEMENS .I.

CLEMENS p̄ria roman9 de regiōe Celii mōtis: P̄re fauſtino domitiani tp̄ibus fuit: q ab Auguſto non9. Tito ſucceſſit: Nerōi aut calliculæ ſilior: q̄ patri Veſpaſiano aut fratri. Moderatior tn̄ primis ānis ē hitus. Mox in īgētia uitia ꝓrupit: libidinis: deſidię: iracūdiæ: crudelitatis: qbus crimib9 tn̄ odii i ſe concitauit ut pene p̄ris ac fr̄is nomē aboleuerit. Multos aūt ex nobilitate interfecit

Sæuitia domitiani
pleroſq; i exiliū miſit: eoq; i loco trucidari iuſſit. Tātæ uero deſidiæ fuit: ut in cubiculo ſolus muſcas p̄acuto ſtillo cōfigeret: uñ qdā ꝓdiēs iterrogat9: eēt ne qſpiā cū cęſare: Reſpōdit p iocū: ne muſca qdē. Eo p̄terea demētiæ & iactātiæ uēit ut ſe dn̄m ac deū uocari ſcribi coliq; iuſſerit. Hic aūt ſcđs poſt Neronē xp̄ianos ꝑſequit̄. Exqri quoq; q̄ſtionib9 & tormētis gen9 dauid iter iudæos mādauit: cōquiſitūq; fūditus ꝑdi ac deleri. Tandē uero dīna ſupueniēte ultiōe in palatio a ſuis iterficit̄: anno impii.xv. Hui9 uero cadauer ꝑ ueſpilones delatū ignominioſe ſepellit̄. Philix.n.in ſuburbāo ſuo latia uia illud funerauit. Clemēs āt q̄rt9 ut dixi tū erat Romæ poſt Petꝝ ep̄s: nā Lin9 ſcđs ē hit9: terti9 Cletus: tāetſi pleriq; latinoꝝ ſcđm poſt Petꝝ putauerint Clemētē fuiſſe qđ ēt ep̄la ad Iacobū hieroſolymitanū ep̄m plane ſignificat. Simon petr9 ubi finē uitæ ſuæ adeſſe ſenſit in corōa fratꝝ poſit9 app̄hēſa manu mea: hūc inq urbis ep̄m cōſtituo: q mihi in rebus oib9 poſteaq̄ Romā ueni comes fuit: ſubterfugieba ego tn̄ onus. Tum ille tibi tn̄ mō cōſules pp̄lm dei in fluctib9 ambulantē deſeres: cū piclitāti ſubuenire poſſis: Verū hic oīum modeſtiſſim9: ut dixi Linū & cletū ſponte ſibi in tāto honore p̄tulit. Scripſit itē romāæ ecclīæ noīe ad corynthios ep̄lam qdē p̄utilē: nec characteri ep̄læ differētē: q̄ ſub pauli noīe ad hæbreos fert̄: legit̄ hæc publice a nōnullis: extat & ſcđa ei9 noīe quā ueteres nō adeo ꝓbarūt. Diſputationē quoq; Petri & Appiōis lōgo ſermōe ab eodē cōſcriptā Euſebi9 i.iii.hiſtoriæ ſuæ uolūine coarguit. Perueniſſe āt ad hæc uſq; tp̄a Ioānē ap̄lum cōſtat Zebedei filiū Iacobi fr̄ēm. Hic uero oīum nouiſſimus euāgeliū ſcripſit:

Ioannes
ac ea cōfirmauit q̄ a Mattheo Marco Luca cōſcripta fuerāt. Ferūt & id ob cā rē a Ioanne poſtrēo ſcrīn: quo ebionitaꝝ dogma cōſurgēs iſtringeret: q aſſerebāt & īpudēter qdē xp̄m añ mariā nō fuiſſe: Ei9.n. diuinā naturā Ioānes explicat. Scripſit & alia multa tū uero apocalypſim: relegat9 a Domitiāo in pathmō iſulā: quo poſtea iterēpto & actis ei9 ob nimiā crudelitatē a ſenatu reſciſſis impante Nerua Epheſū rediit ibiq; uſq; ad traianū pricipē cōſilio & ſcriptis ecclīas aſiæ ſubſtētās ſenio cōfectus.lxviii.poſt paſſionē xp̄i āno i dn̄o qeuit. Clemēs āt pietate religiōe doctrina multos ad fidē xp̄i cottidie traducebat. Quāobrē.P.Tarqni9 ſacroꝝ priceps cū Mamertino urbis p̄fecto Traianum in xp̄ianos cōcitat. Cui9 impio in iſulā clemēs deportat̄ ubi ad duo millia xp̄ianoꝝ ad ſecāda marmora dānatoꝝ iuenit. Dum ibi uero aquæ penuria laboraret̄: quā ſexto milliario repetebāt: clemēs collem haud lōge poſitū cōſcendēs agnū uidit ſub cui9 dextro pede fons diuinit9 abūdantē aquā ſcaturiebat: qua qdē & recreati oēs ſūt & multi ad fidē xp̄i cōuerſi. Hāc ob rē mot9 Traian9 ex ſatellitib9 ſuis quoſdā mittit: q clemētem in mare p̄iicerēt: alligata ad collū anchora: cui9 ſacratiſſimū corp9 nō ita multo poſt ad litt9 delatū ē: atq; eo loci ſepultū extructo tēplo uñ fons diuinit9 emanauerat. Hoc āt ſcrīn narrāt decimo nono Kal. Decēbris āno.iii. Traiani pricipis. Sedē uero Petri retinēs ānis.ix.mēſibus.ii.diebus.x. & regiōes.vii.notariis diuiſit: qui diligenter res geſtas martyrum ſcriberent: & habitis quoq; de more ſacris ordinibus decembri menſe præſbyteros.x.diaconos.ii.ep̄os quindecim creat. Eius aūt in morte dies.xxii.ſedes uacat.

ANACLETVS .I.

ANACLETVS natõe græcꝰ pr̃ia Atheniẽſis ãtiocho pr̃e natꝰ clemẽti ſuc
cedit: neruæ traiãi tp̃ibꝰ. Nerua. n. moderatę uitę tũ publicæ tũ priuatæ
priceps: ęq̃ſſimũ ſe atqꝫ utilẽ reipu. p̃ſtitit. Preterea uero eiꝰ opa ex ſenatꝰ
decreto domitiãi acta abrogata ſũt: uñ mlti ab exilio rediere. Pleriqꝫ uero
bõa ſua qbꝰ añã ſpoliati fuerãt hꝰ bñficio recepe. At nerua cũ iã ſenio p̃me
ret & mors iſtaret: reip. cauẽs: traianũ pricipẽ i filiũ p adoptionẽ accipiẽs ſcđo &. lxx.
ætatis ãno morit: ip̃ii uero ſui ãno prio & mẽſe. iiii. Nerua itaqꝫ traianꝰ gñe hiſpanꝰ co Nerua pri
gnomẽto ulpiꝰ crinitꝰ ip̃iũ accipiẽs militari glia urbãitate & moderatõe oẽs pricipes ſu- ceps
pauit. Nã fines ip̃ii lõge & late diffudit. Germãiã trãſrhenanã i priſtinũ ſtatũ reduxit.
Daciã & mltas trãſdanubiũ gẽtes ip̃io rõano ſubegit. Parthos recepit. Albanis regẽ de
dit. Euphratẽ & tigri puicias fecit. Armẽiã aſſyriã meſopotamiã Seleuciã ctheſiphõtẽ
babylõa uicit & tẽuit: uſqꝫ ad idiæ fines & mar̃ rubꝝ acceſſit: i qͦ ẽt claſſẽ ↄſtituit: q̃ idiæ
fines uaſtaret. Anacletꝰ ãt iſtitutꝰ ſs morĩbꝰ ecclĩã romanã ↄfirmaturꝰ: ↄſtituit ne p̃ſul
neue clici barbã uel comã nutrirẽt: neue ep̃s a paucioribꝰ q̃ atribꝰ ep̃is ordiaret: utqꝫ cli
ci publice ñ priuati ad ſacroꝝ ordies aſciſcerent. Oibꝰ quoqꝫ fidelibꝰ p̃cepit: ut pacta cõ
ſecratõe cõicarẽt: q uero nollẽt e ſacris ædibꝰ eliminarẽt. Augebat hac rõne mirũ immo
dũ xp̃iana reſpu. q̃re Traianꝰ ueritꝰ neqđ detrimẽti rõanũ ip̃iũ ide capet tertiã p̃ſecutio- Perſecutio
nẽ i xp̃iãos cõceſſit: q̃ qdẽ mlti itꝫrẽpti ſũt: maxie uero ignatiꝰ ãtiochẽæ ecclĩæ tertiꝰ pꝰ in chriſtiãi
Petrũ ep̃s: q captꝰ & dãnatꝰ ad beſtias dũ romã a ſatellitibꝰ traheret quos. x. leopardos
uocat: oẽs xp̃iãos i itiner̃ orõne ul lr̃is i fide ↄfirmabat. Sic iqens ut ieſũ xp̃m iuẽiã ignis
crux beſtię cõfractio oſſiũ & totiꝰ corpis ↄtẽtio & tormẽta diaboli i me uẽiãt: dũmõ xp̃o
fruar. Cũ ãt iã audiret leonũ rugitũ: frumẽtũ ſũ iqt: dẽtibꝰ beſtiaꝝ molar: ut pãis mũdꝰ
iuẽiar. Morit ãt. xi. traiãi ãno eiuſqꝫ religę ãtiochiæ iacẽt extra porta daphnicã. At uero Plinius
Pli. ii. q tũ puiciã gubernabat: mĩa ob mltitudinẽ iterẽptoꝝ motꝰ: ad traianũ ſcri. inũe
ra hoium millia quottidie obtrũcari: i qbꝰ nihil oino ſceleris dep̃hẽderet: aut aliqd qđ
rõanas leges offẽderet: niſi h̃ ſolũ qđ añlucãos hymnos xp̃o cuidã ↄcãcrẽt deo: adlteria
uero aut hmõi cria apud eos illicita hr̃i. Vñ pmotꝰ traianꝰ reſcribit: xp̃iãos qdẽ ñ eẽ req Simeon
rẽdos: oblatos tñ pũiri oportet. Periit ẽt illo tumltu ſimeõ dñi cõſobrinꝰ hieroſolymita
nꝰ ep̃s i cruce poſitꝰ filiꝰ cleophę q. c. &. xx. ↄpleuit ãnos. Hęc ãt q̃ dixi ſub h̃ põtifice ge
ſta ſũt ñ ãt ſub Cleto: ut euſebiꝰ i. iii. hyſtorię ſuę libro oñdit. Damaſus. n. cletũ ab Ana
cleto pr̃ia & gñe mortis differr̃ oñdit. Nã cletꝰ natõe rõanꝰ ſub domitião anacletꝰ uero
atheniẽſis ſub traião pricipe morit. Hic aũt & memoriã pr̃i cõpoſuit: & ſeorſũ a plebe
loca ubi martyres ſepellirẽt aſſignauit: & ſacris ordibꝰ ſemel mẽſe decẽbri hitis p̃ſbr̃os
v. diaconos. iii. ep̃os diuerſ i locis ſex nũero creauit: qͦ qdẽ ultio ſupplicio p̃epto uacat
ep̃atꝰ diebꝰ. xiii. Sedit ãt ãnis. ix. mẽſibꝰ. ii. diebꝰ. x.

EVARISTVS .I.

EVARISTVS natõe græcꝰ pr̃e iudeo noĩe iuda ex bethlehẽ ciuitate ad
traiãi tp̃a puẽit: cuiꝰ pricipis ob ſinglarẽ iuſticiã & humãitatẽ libẽter mẽ
tionẽ facimꝰ. nã ubiqꝫ terraꝝ ita ſe ęq̃lẽ oibꝰ p̃buit: ut uſqꝫ ad iuſtiniãi tp̃a
i creatõe pricipũ ſit acclamatum. Fœlicior ſit auguſto: ac traiano melior.
Præterea uero tãtæ comitatis: & hũanitatis fuit i uiſẽdis ęgrotis ſalutãdis Benignitas
amicis celebrãdiſqꝫ paſſim feſtis diebꝰ inuitãtiũqꝫ cõuiuiis: ut ei tãta beni Traiani
gnitas uitio daret: uñ dictũ illud impatore dignũ pdiit. Talẽ priuatis iperatorem eſſe
oportere quales ſibi priuatos optat habere. Honores ãt diuitias facultates præmia be
nemerentibus æque diſtribuit. Nulli quicquam iniuriarum fecit augendi ærari gratia:

Portus anconitanus · ſepulchrũ Traiani · Titulos diuiſit

Immũitates ciuitatibus iopia laborãtibus dedit. Fluminũ traiectiões ac itinera p̄iculoſa tuto & ſaluberrimo ope cõpoſuit. Portũ Anconitanũ ducto p̄alto & lato muro ad coercendos maris fluctus muniuit: Nihil ĩ uita agẽs nihil cogitãs qđ ad cõem utilitatẽ nõ p̄tineret. Hac tãta glĩa belli domiqꝫ p̄ta apud ſeleuciã Iſauriæ ciuitatẽ p̄fluuio uẽtris p̄iit ãno ĩp̄ii eius decimo octauo mẽſe ſexto: cuius oſſa Romã poſtea delata ſunt: & in urbe ſepulta urna aurea ĩ foro qđ ip̄e ſtruxit ſub colũna Coclide. quã adhuc cernimus: cuiuſqꝫ altitudo cẽtũ. &. xl. pedũ eſt. At Euariſtus ut Damaſus ait Titulos in urbe Roma p̄ſbyteris diuiſit: & ſeptẽ diaconos ĩ ordinẽ redegit: q cuſtodirẽt ep̄m p̄dicantẽ p̄p ſtilũ ueritatis. Idẽ cõſtituit ne plebis ĩ ep̄m accuſatio reciperẽ. Ordĩatiões ter hũit mẽſe decẽbri: ac p̄ſbyteros ſex: diaconos duos: ep̄os p̄ diuerſa loca nũero qnqꝫ creauit.

Lactantiꝰ · Quadratus · Hadrianꝰ · Ariſtides

Huius t̄pe Papias fuit Ioãnis auditor hieropolitanus ep̄s q non tm̃ hiſtoriæ ueteꝝ diſcipuloꝝ dñi: q̄tũ uoce Ariſtonis & ſenioris Ioãnis adhuc uiuẽtis delectatus eſt: uñ apparet ex ipſa nominũ dinumeratiõe cũ oĩum fere ap̄loꝝ mẽtionẽ feciſſet: aliũ eẽ Ioãnẽ q̄ iter ap̄los locaẽ: aliũ ſeniorẽ Ioãnẽ quẽ poſt Ariſtonẽ nũerat: q certe doctiſſimus eſt habitus: quẽqꝫ ẽt multi ſecuti ob doctrinã ſũt ut hereneus: Apollinaris: Tertullianus: Victorinus: Pictauiẽſis: Lactãtius firmianus. Quadratus quoqꝫ ap̄loꝝ diſcipulus ecclĩã dei tum p̄ſetãtẽ fide & iduſtria ſua quoad fieri potuit ſuſtẽtauit. Nã cũ Hadrianꝰ tum Athẽis hyemẽ agẽs ſymyſteſqꝫ eleuſinę oĩbꝰ pene ſacris initiatꝰ occaſionẽ ſequiẽdi ĩ xp̄ianos dediſſet: Quadratus ip̄e libꝝ Hadrião porrexit de honeſtate religiõis xp̄iãæ cõpoſitũ: plenũ fidei & rõnis. Idẽ fecit Ariſtides Athenienſis p̄hs ſub priſtino hitu xp̄i diſcipulus: uolumẽ nãqꝫ nr̄i dogmatis rõnẽ cõtinens eodẽ t̄pe quo & q̄dratus Hadriano p̄ricipi obtulit. His ãt apologeticis libris fcm̃ eſt: ut Hadrianus iniuſtũ fore exiſtimãs xp̄ianos ĩdicta cã ubiqꝫ occidi: Minutio fũdão aſiæ p̄cõſuli ſcripſerit. Neminẽ occidẽdũ niſi de accuſatorẽ & crĩe cõſtaret. Euariſtus ãt ut qdã tradũt martyrio coronatẽ ultĩo Traiãi p̄ricipis ãno. Sed meliꝰ cẽſent q ſub Hadrião nõdũ in xp̄ianos placato id ei cõtigiſſe ſcribũt. Annis. n. nouẽ ſedit mẽſibꝰ decẽ: diebꝰ duobꝰ. Sepultꝰ eſt aũt Euariſtus in uaticão apud beati petri corpus. vi. kal. nouembris. Vacat tũ ſedes dies. xix.

ALEXANDER .I.

Hadrianꝰ princeps · Pons & ſepulchrum Hadriani · Villa tyburtina

ALEXANDER p̄ria romãus p̄re Alexãdro ex regiõe capite tauri iuuẽis ætate moribꝰ ſenior uſqꝫ ad Helii Hadriãi t̄pa p̄uenit. Hadrianus. n. cõſobrinæ traiãi filiꝰ ĩp̄ium accipiẽs p̄rio qdẽ xp̄ianis aduerſatus eſt: poſtea ut deinceps diceẽ cognita eoꝝ religiõe & pietate ĩ eos admodũ bñficus fuit. De pp̄lo romão bñmeritus p̄r p̄rĩę ſtatĩ appellaẽ: eiuſqꝫ uxor auguſtę nomen ſuſcepit. Vtraqꝫ uero lingua erudititiſſimus: & leges multas compoſuit & bibliothecã ĩſignẽ athenis retulit Plutarchi Cherõei: Sexti: Agathoclis: & Oenomai p̄hi doctrĩa ac familiaritate delectatꝰ. Atheniẽſibꝰ ãt leges petẽtibꝰ ex Dracõis & Solõis ſnĩa iura cõpoſuit. Itẽ quoqꝫ ſacris eleuſinę initiatꝰ multa Atheniẽſibꝰ dona cõtulit: eorũqꝫ põtẽ reſtituit quem cephyſus fluuiꝰ iundãs alluuiõe diſſoluerat. Fecit & romæ ſui nõis pontem qui adhuc extat & ſepulchrũ in uaticano apud tyberim quo nũc pontifices p̄ arce utuntur. Tyburtinam quoqꝫ uillã miro ſumptu ædificauit quæ quidem hodie tybur uetus appellatur: in eaqꝫ prouinciarum & locoꝝ celeberrima nõia inſcripta erant. Peluſiũ aũt ueniẽs pompei tumulũ magnificentius extruxit. Muꝝ duxit in britannia octoginta millia paſſuũ: qui barbaros romãoſqꝫ diuideret: Septo claro p̄torii ſui tum p̄fecto: & Suetõio trãquillo ep̄laꝝ magr̄o. At uero Alexãder romanus põtifex primꝰ ob memoriã paſſiõis xp̄i in ſacrificio addidit: qui pridie q̄ patereẽ uſqꝫ ad hãc clauſulã:

hoc eſt corpus meũ. Inſtituit itẽ ut aqua quã ſcãm appellamus ſale admixta iterpoſi-
tis ſacris oronib9 & i tẽplis & in cubiculis ad fugiẽdos dęmões retineret. Voluit quoq;
aquã admiſceri uino in cõſecratiõe ſanguis & corpis Ieſu xp̃i: quo ſignificat xp̃m ecclĩæ
coiũctũ eẽ. Oblationẽ quoq; ex azimo ñ aũt ex fermẽtato ut aña fieri mãdauit: qa hoc
mõ purior: ac potior hẽret: & ebionitis hęreticis calũniandi occaſio auferret. Hui9 ue- Ebionitæ
ro tp̃ibus fuit Agrippa cognomẽto caſtoris: q baſilidis hęretici: uolumina i euangeliũ
ſcripta ſua doctria mirificæ cõfutauit: barabã & barthecab eius p̃phetas conficta. ſ. ad
terrorẽ noĩa: & deũ maximũ eiuſdẽ abraxas deridẽs. Mortuus ẽ aũt ea tẽpeſtate Baſili
des: q̃ & chocebas dux Iudaicæ factiõis xp̃ianos uariis ſuppliciis pſecutus ẽ. Huius ue- Chocebas
ro atq; iudęoꝝ oĩum ptinaciã Hadrianus ĩpator ultĩa cæde pdomuit: p̃cepitq; ne cui iu
dæo facultas ĩtroeũdi hieroſolymã daret: xp̃ianis tm̃mõ ciuitate pmiſſa quã mœnibus
& ædificiis ĩſtaurãs de ſuo noĩe hæliã appellauit. In eadẽ uero ciuitate Marcus ex gẽti-
bus primus ep̃s cõſtituit ceſſantibus his q fuerãt ex Iudæis. Huius quoq; põtificis tp̃e Hælia
martyriũ p fide xp̃i Saphyra Antiochena: & Sabina romana mulier paſſæ ſunt. & Fa- Saphyra
uorin9 Palemõ. Hærodes Atheniẽſis Marcus Byrãtius rhetores ĩſignes hñt. At Ale- Sabina
xãder poſt ordĩatiões tres q̃s hũit mẽſe decẽbri: qbus p̃ſbyteri quinq; diacõi tres: ep̃i p
diuerſa loca qnq; creati ſũt: Martyrio corõat: cũ euẽtio & Theodoro diacõis: ſepellit q;
in uia nomentana: ubi interfectus eſt: ſeptimo ab urbe milliario. v. nonas Maii. Sedit
annis decem menſibus ſeptem diebus duobus. Vacauit autem ſedes dies. xxv.

SIXTVS .I.

SIXTVS natiõe romãus p̃rę paſtore: uel ut alii uolũt heluidio: fuit Ha-
driãi tp̃e: uſq; ad Veꝝ & Anniculũ cõſules: quẽ qdem Hadrianũ ĩtet bo
nos pricipes numerãdũ cẽſuimus. Liberalis. n. ſplẽdidus: magnificus ac
clemẽs fuit. Nã & ſirileũ i ſe gladio furentẽ medicis curandũ tradidit: &
ęgros bis ter ue i die ĩuiſit: & Alexãdriã a romãis euerſam ſua ĩſtaurauit
ĩpẽſa. Romæ Pãtheon reſtituit ac mũera Aromatica pp̃lo dedit. Moriẽs hos uerſus fe- Verſus ha
ciſſe dr̃. Animula uagl̃a blãdula hoſpes comeſq; corpis: Quo nũc abibis i loca pallidu- driani
la rigida nudula: nec ut ſoles dabis iocos. Morit ãt morbo ĩtercutaneo uigeſimo ſcđo
ĩpii ſui ãno: ac ſepellit Puteolis i uilla ciceroniana. Sixtus ãt rei diuinæ ut par erat curã
gerẽs cõſtituit: ne a quoq̃ niſi a miſtris ſacroꝝ myſteria & uaſa ſacra tãgerent: maxime
uero a fœmis: neue qđ ſacerdotes corpale uocãt ex alio q̃ ex lineo pãno & qdẽ puriſſi-
mo fieret. Idẽ cẽſuit ne ep̃i ad ſedẽ ap̃licã uocati redeũtes. a ſuis recipent: niſi ſecũ defer- Conſtitu-
rẽt lr̃as põtificis plebẽ ſalutãtis. In celebratiõe uero mãdauit: ut ſcũs ſcũs deus ſabahot tio ſixti
cãtaret. Nuda prĩo hæc erãt & oĩa ſimplr̃ tractabant. Petr9. n. ubi cõſecrauerat: orone
Pr̃ nr̃ uſus ẽ. Auxit hæc myſteria Iacob9 ep̃s hieroſolymitãus: auxit & Baſili9: auxer &
alii. Nã celeſtin9 miſſæ ĩtroitũ dedit. Gregori9 kyrieleiſõ. Gl̃ia i excelſis deo. teleſphor9 Ordĩatio
Collatiões Gelaſius prim9. Ep̃lam & euãgeliũ Hieronym9. Alleluia uero ſũptũ ẽ ex miſſæ
ecclĩa hieroſolymitana. Symbolũ i cõcilio Nicẽo. Mortuoꝝ ãt cõmemorationẽ Pela-
gius inuenit. Tus Leo tertius. Oſculum pacis Innocentius primus. ut caneret Agnus
dei Sergius pontifex inſtituit. Cum uero Sixti temporibus propter frequentes cædes
pauci reperirentur qui nomen chriſti profiteri auderent: & galli chriſtiãi præſulẽ ſibi
depoſcerent: eo peregrinum Romanum ciuem miſit: q confirmatis in fide gallis Ro-
mã rediẽs ultimo ſupplicio afficit in uia appia eo loci ubi xp̃s diſcedẽti Petro apparu
it. Eius corpus in uaticanũ p fideles delatũ apud ſepulchrꝝ Petri recondit. Aqla quoq;
Iudæus natiõe Põticus cũ priſcillia uxore edicto claudii diſcedẽs uſq; ad hæc tp̃a: ut nõ Aquila

nulli aiũt ſupuixit: ſcđs moſaicæ legis iterp̄s poſt illos.lxx.q Philadelphi tp̄ibus fuere. At uero Sixtus ubi ordinatiões ter menſe decẽbri habuiſſet: qbus p̄ſbyteros.xi. Diaconos undecim ep̄os. ꝑ diuerſa loca q̄ttuor creauit: martyrio corõat. & in uaticão apud Petrum ſepellit. Sedit autem annis.x.mẽſibus.iii.diebus.xxi.uacat tũ ſedes biduo tm̃.

TELESPHORVS .I.

Origo antonini pii

TELESPHORVS natiõe græcus ex p̄re Anachorita Antonini pii tp̄ibus fuit: cuius qdẽ impatoris p̄nũ gentus e gallia ciſalpina originem habuit. Impauit aũt cũ filiis Aurelio & Lucio ãnis duobus ac.xx.mẽſibus tribus: tãta cũ modeſtia & bẽignitate ut merito pii cognomẽtũ adeptus ſit: ac p̄r p̄riæ appellatus. Nulli.n.unq̃ tũ p̄iuatim tũ publice acerbus fuit: aut in redimẽdis pecũiis: aut exactiõe tributi qđ qdẽ iterdũ ita remiſit ut cautiõibus icenſis oium debita relaxaret. Quid plura de hoc p̄ricipe dicã? Qui religiõe: pietate: gra: humanitate: clemẽtia: iuſtitia: modeſtia cũ Numa pompilio bonoꝝ oium ſnia cõparari põt. Is p̄terea cũ tyberis iundatiõe plurima Romæ uexaſſet ædificia tum priuata tum publica: ſua impẽſa ciues in reſtituẽda urbe liberaliſſime iuuit. Tarracinenſem quoq; & Caietanũ portũ miris opib9: ut nũc ẽt appꝫ reſtituit. Eius quoq; ipenſa erectã eẽ colũnã illã cocleã putarim a qua urbis celeberrima regio nomẽ accepit.

Teracinenſis & Caietanus portus

Thelesphorus ãt quẽ diximus ſixto ſucceſſiſſe cõſtituit: ut ſeptẽ hebdomadibus añ paſcha ieiuniũ obſeruaret: utq; in natali Ieſu xp̄i noctu tres miſſæ celebrarent: prima in dimidio noctis: quo xp̄s in Bethleẽ naſcit: ſcđa illuceſcẽte aurora qñ a paſtoribus cognitus eſt: tertia eadẽ hora diei qua nobis dies redẽptiõis & ueritatis illuxit: cũ oi reliquo tp̄e ante horã tertiã celebrare interdictũ eſſet: qua hora dñs nr̄ in crucẽ ponit: ut Marcus ait. Cõſtituit itẽ ut añ ſacrificiũ hymnus ille caneret: Gloria in excelſis deo.

Ieiunium thelesphori

Huius tp̄ibus multũ elaborauit ꝑ fide xp̄i Iuſtinus p̄hs ex Neapoli urbe paleſtinæ: q & Antonino Pio principi: ac filiis eius libꝝ dedit cõtra gẽtes ſcriptũ: & Dialogũ cõtra Triphonem principẽ Iudæoꝝ hũit. Inuectus ẽ & in Martionẽ q Cerdonis dogma ſecutus alteꝝ bonũ: alteꝝ iuſtũ dñm aſſeruit: tanq̃ duo cõtraria p̄ricipia creatiõis & bõitatis. Impugnauit & creſcẽtẽ cynicũ ut guloſum: Mortis timidũ: luxuriæq; ac libidinũ appetẽtiſſimũ: xp̄iq; blaſphemũ: cuius iſidiis ad extremũ circũuentus ꝑ dignitate xp̄iani nois ſanguinẽ fudit. Hũc ãt Iuſtini hoſtẽ nõ p̄hm fuiſſe ſed philopõpũ.i.amatorẽ arrogantiæ ſcribit Euſebi9.

Iuſtinus philoſophus

Cerdo hæreticus

Eodẽ quoq; tp̄e fualuiſſe Valẽtinianã hæreſim cõſtat. Ii.qdẽ ualẽtiniãi cuiuſdã ſectatores dicebant xp̄m de corp̄e uirginis nil ſũpſiſſe: ſed ꝑ eã tanq̃ ꝑ fiſtulã quãdã puꝝ trãſiiſſe. Photinus ãt tũ lugdunẽſis ep̄s uir certe ſingularis uirtutis & doctrinæ: ut ait Iſidorus iã Nonagenarius martyrii coronã cõſtãti aio ꝑpeſſus eſt. At uero Teleſphorus cũ ordinatiões.iiii.menſe decẽbri hũiſſet: creaſſetq; p̄ſbyteros.xv.diaconos.viii.ep̄os.xiii.martyriũ ſubiens: apud Beati Petri corpus i Vaticano ſepellitur. Sedit annis.xi.menſibus tribus diebus.xxii. Vacat tum ſedes dies.vii.

Valẽtiniana hæreſis

Photinus

HIGINVS .I.

Laus antonini

HIGINVS natiõe græcus p̄ria athenienſis p̄re p̄ho Antonino Pio ipante Theleſphoro ſucceſſit. Addere uero aliqđ ẽt de laudib9 Pii añq̃ ad Iginũ ueniã: hois uirtus me cogit. Qui adeo moderatę gl̃iæ fuit in re militari: ut defendere magis ꝓuicias q̃ augerẽ ſtuderet: utq; hãc Scipiõis ſniam ſæpius uſurparet ac diceret: malle ſe unũ ciuẽ ſeruare: q̃ mille hoſtes occidere: cõtra Domitiãi iſtitutũ q pp̄li rõani exercitũ hoſtib9 obiiciebat: quo rarior i p̄riã reuerteret: adeo multitudinẽ oderat & formidabat ob ei9 ſeuitiã. Tãtæ ãt iuſtitię pi9 fuit: ut

fuit ut multi reges multæq; nationes poſitis eius iuſſu armis ad hominem controuer
ſias ſuas liteſq; deferrent: eiuſdẽq; ſententiæ ſtatim parerent. Ob hæc aũt merita quæ
maxima ſunt Populus romanus mortuo & flamminẽ & Circenſes & templum & ſo-
dales Antonianos lachrymantibus oibus cõſtituit. at Higinus urbis Romæ ep̃us tũ
maxime clerum prudenter in ordinẽ redegit: gradus diſtribuit: inſtituitq; ne templa ſi
ne celebratione dedicarent: ne ue augerentur diminuerenturq; ſine arbitratu metropo
litani uel epiſcopi. Vetuit item ne Tigna: reliquaue materies ad ædificanda tẽpla con
geſta in ꝓphanos uſus conuerteretur: poſſe tñ ad ſtructuram alterius templi uel cœ-
nobii concedente ep̃o transferri. Voluit item unum ſaltem patrimum unamue matri
mam baptiſmo intereſſe: ſic enim eos appellant qui infantes tenẽt dum baptizantur.
licet re uera patrimus & matrima aliud ſignificẽt. ẽ. n. patrimus teſte feſto q cũ pr̃ ſit
patrẽ adhuc habeat: idem de matrima dicẽdũ eſt. inſtituit propterea ne metropolitanus
ep̃m prouinciæ ſuæ alicuius criminis reum faceret & damnaret: niſi prius a ꝓuinciali-
bus epiſcopis eã diſcuſſa & cognita fuiſſet. Sunt tñ qui hoc poſtremum Pelagio ponti policarp9
fici aſcribant. Huius quoq; tẽpore fuit & polycarpus. Ioãnis apoſtoli diſcipulus ſmyr
neus ep̃s ab eo creatus ac totius Aſiæ religione & doctrina tum facile priceps. Is autẽ
Romam ueniẽs plurimos fidelium Martionis & Valentini falſa pſuaſione deceptos martion
ad fidem reduxit. Cum aũt Martion forte huic obuiã factus diceret me ne cognoſcis?
Reſpondit cognoſco quidem primogenitũ diaboli. Negabat. n. patrem chriſti deum
eſſe creatorem qui p filium mundũ fecerat. poſtea uero imꝑante. M. Antonino &. L.
Aurelio cõmodo quarta poſt Neronem perſecutione ſmyrnæ ſedente proconſulo igni melito
crematus eſt. Melito quoq; aſianus ſardenſis ep̃s Frontoniſq; oratoris diſcipulus librũ Tertullia-
de doctrina chriſtiana. M. Antonino tradidit. Huius ingenium Tertullianus mirum nus
in modum laudat: diciq; a pleriſq; noſtrorum ꝓphetam habitum eſſe. ſcripſit & Theo Theophi-
philus Antiochenſis Eccleſiæ ep̃s librũ contra martionẽ imꝑante. M. Antonino. ſcri- lus
pſit & librũ contra Hermogenis hæreſim. qui materiam non naturã introducens deo Hermoge
non autẽ naturæ eandem cõparauit: materiam elementorum & deũ appellans. Higinus nes
aũt bene de eccleſia dei meritus cũ ordinationes ter decẽbri mẽſe habuiſſet creaſſetq; p̃ hereticus
ſbyteros. xv. diaconos quinq;. Ep̃os ſex moritur: & apud Beati Petri corpus in Vatica-
no ſepellitur. iii. idus Ianuarii. Sedit annos quattuor menſes tres dies quattuor. Sedes
autem quatriduo tum uacat.

PIVS .I.

PIVS natione Italus patria Aquileieñſis patre Ruffino. M. Antonini ue
ri tempora attigit: qui tum una cum. L. Aurelio commodo fratre annis.
xix. imperium æquo iure adminiſtrauit. Bellum autem cõtra Parthos ſi-
mul ſuſceptum admirabili uirtute & fœlicitate geſſerunt de hoſtibuſque
triumpharunt. Verum non ita multo poſt apoplexiæ morbo e medio ſub modeſtia
lato Cõmodo fratre: Antoninus ſolus imperium obtinet quem certe ob euis præſtãtẽ Antonini
in omni genere uirtutis animum Mirari facilius q̃ laudare licet. Hic enim & quia a te-
neris annis eiuſdem animi eiuſdemq; uultus in qua uis fortuna ſemper eſt habitus: & Fronto
quia benignitas naturæ cum doctrina a Colatino frontone Oratore habita in eodem
uiro certabat: ab omnibus philoſophus merito appellatus eſt: Platonis ſententia quã
ſemper Capitolino teſte in ore habuit ſæpius repetita. tum demum florere ciuita-
tes. Si aut philoſophi imperarent aut imperantes philoſopharentur. Adeo autem do
ctrine auidus fuit: ut imperator etiam Appollonium philoſophum & Sextum Plu

tarchi nepotem legentem audiuerit. Frontonis quoq; præceptoris ſtatuam honoris
Hermes cauſa in ſenatu collocauit. Hoc tempore Pius Pontifex conſuetudinem & quidem ma
gnã cum hermete habuit: qui librum ſcripſi titulo paſtoris inſignitum: quo quidem
in libro Angelus paſtoris perſonam induens ei mandat: ut omnibus perſuadeat pa
ſcha die dominico celebrari: quod etiam fecit. Conſtituit item Pius ne hæreticus quiſ-
Praxedis piam ex iudæorũ hæreſi ſuſciperetur & baptizaretur. Rogatu uero praxedis ſanctiſſi
pudentia mæ fœminæ thermas nouati in uico patricii in honorem ſororis ſuæ diuę pudentianę
dedicauit. Multaq; dona huic templo obtulit ac ſæpius eodem in loco ſacrificiũ deo
præſtitit. Vbi & fontem baptiſmi conſtituit ac benedicens conſecrauit: multoſq; ueni
entes ad fidem in nomine trinitatis baptizauit. Illis quoq; pœnam cõſtituit qui negli
gentes ſunt in attrectando chriſti ſanguine & corpore: penitentiã inquit agant. xl. die
bus quorum negligentia in terram aliquid deciderit: ſi ſuper altare tribus diebus: ſi ſu
per linteum quattuor: Si in aliud linteum. ix. diebus. Vbicunq; deciderit ſi recipi po-
Apollinarius reſt. lambatur: ſin ſecus aut lauetur aut radatur: lotum & raſum aut comburatur aut
in ſacrarium reponatur. Huius tempore in præcio eſt habitus Apollinaris Aſiæ hie-
ropolitanus epiſcopus qui inſigne uolumen de fide chriſti M. Antonio ſecundo tradi
Cataphryges dit. Scripſit & in cataphrigas qui tunc etiã cum priſca & maximilla inſaniebant uatici
nantes incipiente tñ montano: quorum omnium hæc erat opinio aduentum ſpiritus-
Hæretici ſancti non in apoſtolis ſed in ſe traditum fuiſſe. Illis quoq; temporibus laudabatur &
Tatianus Tatianus uir doctiſſimus q̃diu ab opinione iuſtini martiris præceptoris ſui nõ diſceſ-
Seueriani ſit: Nam poſtea inflatus opinione ſui nouam hereſim condidit quam poſtea ſeuerus
hæretici auxit: Vnde Seueriani appellati. Ii uinum non bibunt: carnes faſtidiũt: & uetus teſta-
Philippus mentum ac reſurrectionem non recipiunt. Præterea uero Philippus cretenſis epiſco-
pus preclarum contra Martionem librum hoc tempore edidit. Nam ſicuti dixi Mar
tioniſtæ cerdonis dogma ſequebantur. Scripſit & muſanus librum contra quoſdam q̃
ad Eucratiatarum hereſim declinabãt: horum quidẽ opinio cum ſeuerianis conuenit,
oẽm. n. coitum ſpurcũ putabãt ciboſq; dãnabãt: quos deus generi humão ꝓpoſuit. At
uero Pius ubi in ordinationibus ſuis q̃ quinq; fuere menſe decembri p̃ſbyteros decem
& nouem diaconos unũ &. xx. ep̃os decem creaſſet: morit̃ & apud Beati petri corpus
in Vaticano ſepellitur. v. idus Iulii. Sedit uero annis undecim menſibus quattuor die
bus tribus. Vacauit tum ſedes dies. xiii.

ANICETVS .I.

ANICETVS natione ſyrus patre ioãne de uico murco uel ut Damaſo
placet humiſia eiuſdem Antonini ueri tpe fuit de quo ĩ Pio diximus: quẽ
quidẽ Antoninum p̃hia nequaq̃ a rebus in bello gerẽdis retardauit. Nã
Germanos marcomamos ſquados ſarmatas ingenti uirtute & fœlicitate
una cũ filio Cõmodo Antonino ſupauit: ac triumphũ egit. iturus aũt ad
hoc bellũ cum non haberet unde ſtipẽdia militibus p̃beret exhauſto ærario oẽm impe
ratoriam ſupellectilẽ oẽmq; ornatum uxoris in foro Traiani haſtæ ſubiecit. Veꝝ cum
poſtea ſupato hoſte in patriam rediſſet emptoribus precia reſtituit. Nemini tñ mole
ſtus fuit qui reddere empta noluiſſet: parta uictoria in oẽs de re pu. meritos liberalis
fuit. Tributa quibuſdam prouinciis remiſit. fiſcalium titulorum monumenta in foro
congeſta cremari iuſſit: leges ſeueriores nouis cõſtitutionibus temperauit. His rebus ge
ſtis factum eſt ut ab oĩbus ita diligeret̃ amareturq; ut ſacrilegi nomẽ incurreret: q eius
imaginem domi nõ habuiſſet. Anicetus aũt Eccleſiæ Romanæ conſulens ne moribus

petulantiũ

petulantiũ quorũdã labefactaret̃ inſtituit ne Clericus ullo mõ comã nutriret ſcd̃m
Apoſtoli p̃ceptũ. neue ep̃s cõſecrari poſſet a paucioribus q̃ a tribus eiuſdẽ ordinis ui-
ris: qđ poſtea Nicena Synodus cõfirmauit. Vbi uero metropolitanus cõſecrãdus ẽ
oẽs ꝓuiciales itereſſe debẽt: Statuit p̃terea: ut ptolæmeus ait: ne ep̃s crimẽ Metropo-
litani ſui ad aliũ q̃ ad primatẽ: aut ad ſedẽ apoſtolicã deferret: qđ & dicta ſynodus:
& auctoritas ſũmoꝝ põtificũ deiceps cõfirmauit. Eiuſdẽ ẽt iſtitutum fuit ne archiep̃i
niſi ex ſingulari titulo primateꝫ noiarent̃: Ii aũt merito p̃iarchæ uocant̃: Cæteri aũt
archiep̃i noient̃: uel ut quidã uolũt metropolitani. Huius tp̃ibus Hegiſippus lauda Pꝛiarchæ
tor fidei noſtræ fuiſſe dicit̃ qui oẽm a paſſiõe dñi uſq; ad ſuã ætatẽ eccleſiaſticoꝝ ope- Hegiſip-
rũ texuit hyſtoriã ſermõe ſimplici: ut quoꝝ uitã q̃ diligẽtiſſime obſeruauit eoꝝ quoq; pus
dicẽdi genus imitaret̃. Affirmat aũt ſe Romã Aniceti tp̃e decimi poſt Petrũ ep̃i pue-
niſſe: ac pſeueraſſe uſq; ad eleutheꝝ: q Aniceti quondã diaconus fuerat. Multa uero i
Idolatras ſcripſit: qđ tumulos mortuis tẽplaq; facerẽt: ut Hadrianus q in honorẽ An
tinoi ſerui quẽ in deliciis habuerat gymnicũ agona cõſtituit apud Antinoũ ciuitatẽ:
quã de noie ipſius cõditã uocauit: ac ꝓphetas i tẽplo ſtatuit. Sũt q̃ & Dionyſiũ hui9
ætate fuiſſe dicãt. Variant̃ hoc loco tp̃a cũ alii piũ: alii anicetũ p̃ponãt. Variant̃ & hy
ſtoriæ. utcũq; ſit i tã remota hyſtoria tãtaq; maioꝝ negligẽtia ſatius erit res ipſas pau
loante uel poſt geſtas aliq̃ ex p̃te attigere q̃ eas oĩno p̃termittere. Anicetus ãt ubi ex or
diatiõibus q̃nq; quas mẽſe decẽbri habuit p̃ſbyteros. xix. diaconos q̃ttuor: ep̃os nouẽ
creaſſet. martyrio coronatus: ac ſepultus eſt in caliſti cœmiterio uia appia. xv. Kalen.
maii. Sedit ãnos. xi. mẽſes. iiii. dies tres. Sedes uero dies. xvii. poſt eius mortem uacãt.

SOTER .I.

SOTER natiõe Cãpanus p̃ria fundanus ex patre cõcordio. L. Antoni-
no cõmodo imperãte fuit. Hic. n. oĩbus incõmodus: ut Lampridius ait
nil cõe cũ p̃re habuit: niſi qđ & ipſe cõtra Germanos adiuuãtibus xp̃ia-
nis militibus fœliciter pugnauit. In eo bello cũ exercitus cõmodi penu
ria aquæ laboraret ferũt p̃cibus xp̃ianoꝝ militũ aquam diuinitus e cœlo
miſſam pluraq; fulmina in germãos: & Sarmatas cecidiſſe: qđ ẽt imperator ipſe acci-
diſſe lr̃is ſuis teſtatus eſt. Cæteꝝ ad urbẽ rediẽs in oĩa luxuriẹ & obſcenitatis dedecora
ꝓlabit̃: nihil uirtutis & pietatis hñs. Gladiatoriis quoq; armis in ludo Neronẽ imita
tus depugnauit. In amphiteatro feris ſe ſe frequẽter obiecit. Plurimos quoq; Senato-
res iterfecit: & eos maxime quos nobilitate induſtriaq; excellere aĩaduertit. Soter aũt
a tantis malis aĩam ad rẽ diuinã couertẽs: inſtituit ne monacha ulla pallam attrecta-
ret: neue thus in acerram poneret dũ ſacrificia fierent. Eius extabat epiſtola hac de re Mos nubẽ
ſcripta ad ep̃os italiẹ. Inſtituit itẽm ne legitima haberet̃ uxor niſi cui ſacerdos ex inſti di
tuto bñdixiſſet & quã parẽtes ſolẽni põpa morẹ xp̃iano marito collocaſſent: quãq; ẽt
paranymphæ de morẹ cuſtodiuiſſent. Hoc aũt cõſtituit multa picula reiiciẽs q̃ in no
uas nuptias cadere ſolẽt: ex p̃ſtigiis & magicis artibus quorundã improboꝝ. Gratia-
nus tñ hoc decretũ Euariſto aſcribit. Vtri uero ſit attribuẽdũ legẽtes diiudicẽt. Non
enim multũ refert illi ne an huic attribuat̃. Soteris tp̃ibus fuiſſe Dionyſium coryn-
thioꝝ ep̃m ſcribit Euſebius: q tãtæ eloquẽtiẹ: & induſtriẹ fuit: ut nõ ſolũ ſuæ ciuitatis Dionyſius
& ꝓuĩciẹ populos: ueꝝ ẽt aliaꝝ urbiũ: ac ꝓuinciaꝝ ep̃os ſuis epiſtolis erudiret. Inſtru
ctus. n. Pauli ap̃li doctrina: Facillime potuit ſanctitate & eruditiõe alios in officio cõ-
tinere. Multa & theodocion genere Aſianus Tatiani diſcipulus ad laudem religionis Theodoci
nr̃ẹ tum ſcripſit. Maximẹ uero apellẽ hẹreticũ ſcriptis ſuis ꝑcomodẹ irridet: qđ deum on
quẽ coleret ignorare ſe diceret. Affirmabat. n. xp̃m nõ deũ in ueritate: ſed hoiem i phã

taſia appuiſſe.Nõ deſunt q dicãt cataphrygaꝝ hereſim hoc tpe ortã auctoꝛ mõtano.
Clemens Clemẽs pterea Alexãdrinæ eccleſiæ pſbyter multa cõſcripſit:e qbus illa ſũt: ſtromatũ
.i.uarietatũ libri octo.hypotypoſeon.i.iformationũ libri totidẽ.Cõtra gentes unus.
Huius ãt diſcipulũ origenẽ fuiſſe cõſtat.Huius quoq; ætati:& Pinetũ Cretẽſem uirũ
eloquẽtiſſimũ:& oppianũ q alieutica ſcripſit poetã iſignẽ:& Herodianũ grãmaticũ:
Pinetus qdã aſcribũt.Soter ãt ubi p ordinatiões quinq; mẽſe decẽbri habitas pſbyteros octo:
diaconos nouem:epõs.xi.creaſſet moritur:ac ſepellit̃ uia appia i cœmiterio caliſti.Se
dit annos nouem:menſes tres:dies unũ &.xx.uacat tum ſedes dies totidem.

ELEVTHERIVS .I.

LEVTHERIVS natiõe græcus pria nicopolitanus prẽ Abundio:tpi
bus.l. Antonini cõmodi fuit:cuius flagitioſæ uitæ urbs ipſa pœnã tulit.
Nã Capitoliũ fulmine ictũ una cũ egregia illa Bibliotheca maiorũ cura
parata cõcremat̃.Aedes quoq; in pximo ſitæ eãdẽ calamitatẽ ſenſere.Ex
ortũ eſt deide aliud icendiũ quo & ædes ueſtæ & palatiũ bonaq; urbis ps
exuſta ẽ:ac ſolo æquata.Tãtæ pterea temeritatis fuit:ut & ſuæ imaginis caput coloſſo
pmagno & egregio priore detracto imponi iuſſerit:& mẽſem decẽbrẽ ad imitationem
Auguſti Cæſaris cõmodũ appellari uoluerit:q oia poſt mortẽ eo abrogata ſunt.Ipſeq;
mortuus ẽt humãi gñis hoſtis adiudicatus ẽ.Adeo eius uita flagitiis contaminata oĩ
bus erat odio.Strãgulatus in domo ueſtaliũ duodecio iperii ſui ãno & mẽſe ſeptimo
e medio ſublatus ẽ.Eleutherius ãt quẽ diximus ſoteri ſucceſſiſſe inito põtificatu ſtatim
epſam accepit a Lucio rege Britãno qua rogabat̃:ut ſe ac ſuos in xpianoꝝ numeꝝ reci
peret.Quare Fugatiũ:& Damianũ uiros optimos eo miſit q regem ipſum:ac populũ
baptizarẽt.Erãt tũ in Britannia põtifices quinq; &.xx.Flãmines uocabant.Inter hos
ãt tres archiflãmines hẽbant̃:quoꝝ i loco archiepi tres cõſtituti ſũt:ut ptolomeus ait
Protoflãminũ uero loco primitiua eccĩa priarchas iſtituit.Idẽ ẽt ſtatuit ne qs ob ſup
Damaſus pontifex ſtitionẽ:cibi genus ullum reſpueret quo humana conſuetudo ueſceret̃.Noluit pterca
quẽpiã de gradu ſuo deiici:niſi accuſatus reus criminis conuinceret̃.Exẽplo ſaluatoris
q errorẽ iudæ licet rei nõdũ tñ cõuicti:ita æquo aio tulit:ut qcqd interim egiſſet p di
gnitate apſatus ratũ firmũq; mãſerit.Prohibuit ẽt ne abſente eo quẽ accuſator reũ fa
cit ulla in cã decerneret̃:quã qdẽ ſñiam:& Damaſus põtifex:& ius pontificiũ poſtea
cõfirmauit.Huius ãt põtificatu & eccĩis pax data ẽ ac quies:& nomẽ xpianũ p omnẽ
terrã miꝝ imodũ auctũ:Romæ potiſſimũ ubi multi ex nobilitate romana cũ cõiugi
bus & liberis in fidẽ recepti baptiſmi charactere notati ſunt.Solus uero Apollonius
orator iſignis martyriũ tũ paſſus ẽ:hita prius oratiõe de laudibus xpianæ fidei:qd il
Apollonius lis tpibus capitale hẽbat̃.Mortuo Apollonio multæ hæreſes iualuere:Martiõis quip
pe ſecta uarie diuiſa ẽ:alii.n.unũ principiũ fatebant̃:alii duo:alii tria:& tres naturas
cõfirmãtes fidẽ pphetis abrogabãt.Florinus quoq; & Blaſco noua cõtra ueritatẽ ma
chinabant̃ figmẽta:Deũ creaſſe mala cõtra illud deus oĩa bõa fecit.Cõtra hos ſenſere
Quolitiãi affirmãtes deũ nõ creaſſe mala:cõtra id qd ſcriptũ eſt:ego ſum deus creãs
malũ.Sũt qui dicãt & Gallenũ pgamenũ medicũ iſignẽ & Iulianũ legũ latorẽ:& Frõ
tonẽ rhetorẽ his tpibus fuiſſe:qd ego in tãta pturbatõe tẽpoꝝ & hyſtoriæ nec affirmo
nec refello.De modeſto uero & Bardeſane affirmare auſim quoꝝ alter i martionẽ ſcri
turba hereticorũ pſit:alter uero in Valẽtinũ.Nã cuius primũ ſectator fuerat eius poſtea cõfutator fa
ctus ẽ.Hũc Hieronymus cõcitatiſſimũ in dicẽdo fuiſſe affirmat cũ eius ſcripta ex Sy
modeſtus ria ligua in græcã cõuerſa uidiſſet:& ſi inquit tãta uis ẽ in iterptatione qtã putabimus
bardeſane ẽẽ in ſermõe pprio:Eleutherius ãt ubi ex tribus ordinatiõibus mẽſe decẽbri hitis pſby
teros

teros.xii.diaconos octo:ep̄os.xv.etcaſſet.moritur: & apud beati Petri corpus ſepelli-
tur.vii.Kal.Iunii.Sedit autē annos.xv.menſes tres:dies duos. Vacat tū ſedes dies.v.

VICTOR .I.

VICTOR Em natōe aphꝝ pr̄e fœlice fuiſſe Helii ꝑtinacis tp̄e crediderī:q
ꝗdē Heli9cū grādis natu eſſet(ſeptuageſimū.n.agebat ānū):ex ꝑfecto
urbis quem magiſtratū tū gerebat:Senatus cōſulto impator creat̄.Ro-
gatus deide ut & uxorē auguſtā faceret:& filiū cæſarē appellaret:id face-
re recuſauit teſtatus ſufficere q̄d ipe imparet iuitus.At uero qm̄ in ipato-
re nihil auaritia turpius ē:cū illiberalis ac ſordidus hrēt̄:q̄d dimidiatas lactucas & car
dos cōuiuis appōeret:nemie cōtradicēte.A iuliano iuris ꝑito ī palatio occidit̄:ipii ſui
mēſe ſexto.Hic ē ille Iulianus q̄ ꝑpetuū edictū cōpoſuit:qꝗ.vii.mēſe poſteaq̄ impare
cœpat apud Pōtē miluiū uictus a Seuero ciuili bello & īterfectus ē.At uictor pōtifex — Iulian9iu-
reipu.xp̄ianæ:ut par erat curā gerēs:conſtituit ut paſcha dn̄ico die celebraret̄ ex Eleu- — recōſultus
therii ſnīa:ut Damaſus ait a.xiiii.Luna primi mēſis uſq; in.xxi.cui9decretis obtēperās
Theophilus Paleſtinæ urbis ep̄s cōtra eos ſcripſit q.xiiii.luna cū Iudæis paſcha celebra — Damaſus
bāt.In hāc uero opionē iuect9 ē Polycrates epheſioꝝ ep̄s:q ex uetere cōſuetudie.xiiii. — Theophi-
luna cū Iudęis paſcha celebrabat.Se.n.apl̄i Ioānis & ueteꝝ auctoritatē ſecutū oñdit. — lus
Nos inq̄t iuiolabilē celebrem9diē neq; addētes q̄cq̄ nec diminuētes.Hāc uero opionē — Polycrateſ
ſecut9ē Philipp9hierapoli mortu9:hāc Ioānes q ſupra pectus dn̄i recubuit & pōtifex
ei9fuit aureā laminā ī frōte portās.Hāc Polycarpus.Traſeas.Melito.& Narciſſus hie
roſolymitāæ eccl̄iæ ep̄s.Idē quoq; uictor decreuit:ut ī q̄uis aq̄ baptiſmū petētes bapti — Ioannes
zarent̄ ſi neceſſitas iſtaret:hāc ob rē qdā exiſtimāt cōciliū ī palæſtia hitū eſſe:cui theo
philus herenius. Narciſſus:Polycarpus:Bacillus:Aſianæ ꝓuiciæ iſignes ep̄i iterfuer̄. — Cōſtitutio
Res tn̄ itegra i nicenū cōciliū tráſlata i quo ēt cōſtitutū ē.ut paſcha poſt q̄rtā decimā — paſchæ
lunā celebraret̄ ne iudæos imitati uideremur.Fuere hui9pōtificis tp̄e multi doctiſſimi
uiri.Nā & appion tū hexamerō fecit:& Paulus ſamoſatenus una cū Theodoto coria- — Appion
rio exiſtimauit ſaluatorē puꝝ hoiem fuiſſe:& Sextus de reſurrectiōe cōſcripſit:& Ara — Paulus ſa-
bian9opuſcula edidit ad xp̄ianā doctrinā ꝑtinētia.Iudas quoq; xp̄oriographiā ſupio- — moſate-
rū tēpoꝝ uſq; ad decimū ſeueri ānū cōſcripſit:in q̄ tn̄ erroris arguit̄ ꝙ aduētū Antixp̄i — nus
ſuis tp̄ib9futuꝝ dixerit.In quē errorē iō icurriſſe puram9q̄d & uitia hoium & crudeli — Sextus
tatē eo ꝑueniſſe cernebat:ut diuti9tolerari humanū gen9a deo nō poſſet:Quæ res & — Arabianuſ
Lactātiū poſtea & Auguſtinū fefellit.Victor āt cōpoſitis ēt q̄buſdā de religiōe uolu- — Victor
minibus morit̄:& apud btm̄ Petꝝ in uaticano ſepellit̄:cuius diē feſtū.v.Kal.auguſti
celebramus. Sedit āt ānis.x.mēſibus tribus:diebus decē.At ſedes dies.xii.tum uacat.

ZEPHERINVS. .I.

ZEPHERINVS natōe romā9 ex pr̄e habūdio Seueri tp̄ib9fuit:Qui
gn̄e Apher ex oppido lepti una cū impio cognomentū ꝑtiacis a Iulia-
no cæſo accepit.Is.n.fiſci ꝓcurator:mox tribun9militaris ꝑ gradus ali-
os uſq; ad impiū ꝑuenit.Parcus admodū:natura ſæuus.Multis bellis
acceſſitus fortiſſime q̄dem rempu.licet laborioſiſſime gubernauit.Ad
bellicā gl̄iā laudē quoq; lr̄aꝝ addidit:ph̄iæ admodū ſtudioſus.Foris parthos & Adia-
benos ſupat.Arabas āt iteriores ita cecidit ut regionē coꝝ ꝓuiciā romanā faceret.Hāc
ob rē triū phās:ut in eius arcu ſub capitolio poſito adhuc appet Parthicus Arabicus
Adiabenicus cognominat̄.Aedificiis p̄terea publicis urbē exornauit.Nā & Thermas
Seuerianas & ſeptizoniū extruxit n̄ lōge a circo maxio Palatinū iter & cæliū mōtē.Pau — Septizoni
lū āt abfuit q̄n Pauli.ii.pōtificis iuſſu lapicidæ q̄dā ſupiorib9annis cā ꝑtē ſeptizonii q̄ — um
adhuc extat demolirēt̄.At zepherin9pōtifex rei diuiæ magis q̄ humāæ itētus cōſtituit.

ut aſtātibus clericis & laicis fidelibus & leuita & ſacerdos ordinaret̄ qđ poſtea ī chalcedonieſi cōcilio cōfirmatū ē. Statuit itē ut cōſecratio diuini ſanguinis ī uitreo uaſe nō āt ī ligneo: ut antea fieret. Hæc quoq; īſtitutio ſeq̄ntibus tpibus īmutata ē: uetitū .n. ē ut neq; ī ligno fieret pp raritatē q̄ ſacrm ībibit̄: neq; ī uitro pp fragilitatē: neq; ex metallo ob tetrū ſaporē quē īde ɔcipit: ſed fieri uoluer̄ ex auro argētoue aut ex ſtāno: ut ī Triburieſi & Renieſi cōcilio ſcriptū appet. Idē pterea inſtituit, ut oēs xpiani ānos pubertatis attigētes: ſingul' ānis ī ſolēni die paſchæ publicæ cōicarēt: qđ qdē īſtitutū īnocētius terti9: deīceps n̄ ad cōionē ſolū: ueꝝ et ad cōfeſſionē delictoꝝ traduxit. Mādauit itē ne cps ul' a pr̄iarcha uel a primate ul' a metropolitāo ſuo ī iudiciū uocat9 ſine auctoritate aplica dānaret̄. Voluit poſtremo p̄ſbyteros oēs adeſſe celebrāte epo: qđ ēt ut dēm eſt:

Heraclit9 Euariſto placuit. Hui9 āt tpibus fuere & heraclitus q̄ ī apl'um cōmentarios ſcripſit: &

Maximus Maximus q ſamoſā q̄ōnē īſigni uolumie diſcuſſit: & Cādidus q hexamerō cōpoſuit. &

Candidus Origenes q decīo Seueri ptinacis āno pſecutiōe ī xpianos mota leonida p̄re īterempto

Origenis quē ipē adoleſcēs ad martyriū adhortatus ē: ū ſex fr̄ibus & mr̄e uidua paup relinquit:

laudes redactis in fiſcū p̄nis bōis: qđ xpm ueꝝ deū pfiterent̄. Vn̄ grāmatica ſibi ac ſuis uictū ɋſiuit. Diſcipulū āt Plutarchū hūit q poſtea martyrio cor natus ē. Totus deīde ad religionē cōuerſus catethizādi hoc ē p̄dicādi offm̄ hūit. Tāti āt īgenii fuit ut nulla cū lingua nulla lr̄atura latuerit. Mira utebat̄ cōtinētia ī cibo & potu: abſtinētia in reb9 alienis. Nā & paupratē xp̄i imitatus eſt: & multis ānis nūdis āmbulauit pedib9: illud quoq; qđ ī euāgelio dr̄ ſecutus eſt: & ſi puerile hēt̄: qa ſūt eunuchi q ſe ipos caſtrauerūt pp regnū dei. Hui9 uirtutē plærīq; imitati martyriū p fide xp̄i æquo aīo paſſi ſūt: maxie ue-

Potamiēa ro potamiena mulier: calida pice ī caput ei9 fuſa. Zepherin9 āt cū ex ordīatiōibus .iiii. mēſe decēbri hītis p̄ſbyteros .xiii. diaconos .vii. epos .xiii. creaſſet. Morit̄ tpe Seueri ac in uia Appia non longe a cœmiterio caliſti ſepellitur .vii. Kalen. Septembris. Sedit autem annos octo: menſes ſeptem: dies decem. Vacat tum ſedes dies .yi.

CALISTVS .I.

CALISTVS natōe romāus p̄re Domitio ex regiōe urbis Rauēnatū uſq; ad Seueri tpa puenit: cuius cū aīo fortūa mutata ē. Nā ubi quītus a Nerōe pſecutiōem in xpiāos mouet cōtinuo uariis piculis & bellis diſtrahit̄: hīc a poſcēnio nigro q magnos ī Syria motus cōcitauerat: hīc a Clodio albio quē tn̄ ī Gallia n̄ īcrueto p̄lio ſupauit. Inde uero ī Britāniā pfectus deficiētibus fere ſociis oibus uariis caſibus afflictatus apud Eburacū Galliæ morit̄: anno ſpii ſui .xvii. Duob9 filiis relictis: Baſſiano & Geta: quoꝝ Geta hoſtis publicus iudi-

Papynianus catus eſt ac īterfectus: cū ob uitā ei9 oib9 pbris cōtaminatā: tū uel maxie qa papynianū iuris ciuilis alteꝝ aſyllū ſua māu necauerat. At Baſſian9 ſūpto a Senatu Antonini

Baſſianus caracalla noīe īperio potit9 eſt: ac caracallę cognomētū accepit a gn̄e ueſtis quā pplo dono dedit. Is āt p̄re aſpior & oīum libidīe ītēperātior: nullū gen9 facīoris ī uita ptermiſit. Nā

Geta & frēm Getā occidiſſe putat̄: licet Geticū triūphū eius noīe duxerit: & nouercā ſuā in uxorē duxit. Nihil egregiū de ſe reliqt p̄ter Thermas Antonianas: q̄s ipſe inchoauit & Alexāder pfecit. Muniuit & uiā nouā. Eos pterea capitali pœna affecit q remedia q̄rtanis ac tertiāis collo geſtarēt. Dānati pterea ab eo ſūt: q ad ſtatuas minxiſſent. Hic poſtremo dū bellū ī pthos mouet iter Edeſſam & Caras ab hoſtib9 circūuentus occidit̄: Septīo īpii ſui āno: dū leuādæ ueſicæ cā ex equo deſcēdiſſet. Caliſtus āt pōtifex in tāta reꝝ pturbatiōe tāq; ſceleratis īpatoribus nequaq̄ ab īſtituto ſuo diſcedēs cōſtituit: ut ter

quattuor tempora unde ī āno ieiunaret̄ die ſabbati pſerti frumēti uini & olei gr̄a ſcdm pphetā: uidelicet .iiii. mēſe .vii. & decio īchoādo ānū hæbreoꝝ moꝛ: ueꝝ poſtea mutata ſnīa id ī q̄ttuor āni tpa trāſtulit: ī uernale, ęſtiuale autūnale & hyemale: qbus tpib9 deīceps rō ſacroꝝ ordinū

hita ē:cũ aña id qdē ĩmmõ decẽbri mẽſe fieri cõſueuiſſet. Idē quoq; iſtituit ne clicoꝝ delato
res & accuſatores uł iſames uł ſuſpecti uł inimici i accuſatiõib9 & iudiciis recipent. Eos ue
ro hrticos putauit q arbitrãt ſacerdotes p9 crim̃ admiſſũ ēt ſi dignã pniam ſubiiſſet ad pri
ſtios honores redir ñ poſſe. Hũc ædificaſſe baſilicã i trãſtyberia regiõe i honorē btē uirgis.
Damaſus ſcri. Nõ tñ crediderĩ hãc illã eē quã hodie tã celebrẽ & ãplã cernimus:cũ ea tẽpe
ſtate ob crebras pſecutões occulta eẽnt oĩa & ſacella poti9 atq; eadē abdita & plerũq; ſubter
ranea q̃ aptis i locis ac publicis fierẽt. Cœmiteriũ quoq; d ſuo noie ↄdidit uia appia:eo loco
ubi mltoꝝ martyꝝ cieres aña ſpoſiti fuerãt. Vñ miꝝ cuipiã uideri ñ dẽt ſi pri9 mltos eiſdē
i locis ſepltos dixius:cũ nom̃ illđ poſtea a notiore pſõa traxerit. Inuiſi ego h loca cũ amicis
qbuſdã rligiõis cã. Viſũt adhuc cieres & oſſa martyꝝ:uiſũt ſacella:ubi priuati ſacrificia fie
rẽt:q̃ publice quorũdã ipatoꝝ edicto exhiberi deo ñ poterãt. Hui9 tpib9 fuit Tertullianus
apher cẽturiõis pcõſularis fili9 quē hieronym9 primũ p9 uictorē & apolloniũ iter doctos la
tios cõmẽorat. Acris.n.igẽii fuit:mlta uolumia ſcripſit. Vidi ego hierõym9 iqt Paulũ quē
dã ↄcordiẹ qđ oppidũ Italiæ ē:q ſe bti Cypriãi notariũ cũ ipe admodũ adoleſcẽs eẽt rõẹ ui
diſſe diceret:referretq; cyprianũ nũq̃ abſq; tertulliãi lectõe unã diē pteriiſſe. Is uero cũ uſq;
ad mediã ẹtatē pſbyter mãſiſſet iuidia deiceps & cõtũeliis clicoꝝ rõanæ urbis ad mõtãi do
ctrinã lapſ9 ↄtra ecclĩã uolũina ↄpoſuit:maxie uero de pudicitia:de monogamia:de ieiũiis.
Scripſit & ↄtra apolloniũ lib.vi. Eiſdē quoq; tpib9 mlta pclare geſſit origenes:Nã & hebio
neoꝝ hrſim ipugnauit:q & xpm ex ioſeph & maria natũ puꝝ eē hoiem dicebãt:& legē iu
daico ritu ſuãdã pdicabãt. Hoc idē & ſymmach9 ſētiebat. Traduxit ēt ſua doctria ad uerã ſi
dē Ambroſiũ quēdã Valẽtiniãi dogmatis:ut ait Euſebi9 imitatorē uł ut Hierõymo placet
Martionitē cui p theoxpo pſbro liber origẽis de martyrio iſcribit. Hũc qdē & ſi hoſtē ſibi
porphyri9 deſũpſerit xpiãi nois acerrim9 pſecutor:ita tñ interdũ laudat:ut nũc doctiſſimũ
phoꝝ pricipē uocet:& cũ dicat eũ oĩa Platõis ſecreta ↄſecutũ:carpit tñ qđ religiõi xpiãæ ſe
addixerit. Scripſiſſe origenē ad ſex millia uolũina libroꝝ Hierõym9 ipe refert. Errauit tñ ut
eidē & Auguſtio placet i plẹriſq; maxie uero i libro de pricipatu:quē piarchon appellauit:
hũc uero & pãphyl9 martyr & Euſebi9 & Ruffin9 Aqliẽſis pſbyter mirifice cõmendãt. At
Caliſtus ubi ex ordinatiõib9 qnqes p mẽſē decẽbris actis pſbyteros.xvi.diaconos.iiii.epõs
octo creaſſet.martyrio coronat9 eſt ac ſepultus in cœmiterio calopodii uia aurelia : tertio
ab urbe miliario.pridie idus octobriſ. Sedit ãnos.vi.meſes.x.dieſ.x.uacat tũ ſedes dies ſex.

VRBANVS .I.

VRBANVS natiõe rõan9 prẽ põtião. M. Aurelio ãtonio ipante fuit:ãno xpi
ccxxvi.ab urbe uero cõdita.Dcccc.&.lxx. Hic ãt putabat Caracallẹ fili9.erãt
n.q dicerẽt eũ uulgo ↄceptũ:romã ueniẽs magna oĩum expectatõe ipiũ ade
pt9 heliogabali nom̃ ſũpſit:a ſole cui9 ſacerdos erat edito tẽplo Fœnices eni
heliogabalũ ſolē uocãt. Veꝝ ita pter expectationē is uixit:ut nullã de ſe niſi
flagitioꝝ totiuſq; obſcẽitatis mẽoriã reliqrit. Nã & i uirgies ueſtales icœſtũ ↄmiſit:& pbro
ſas mlieres ſp domi hũit:& iracũdia icitat9 ſabinũ ↄſulare uiꝝ ad quē ulpian9 ſcripſit e me
dio tolli iuſſit. Dignitates ãt & honores malis ac flagitioſis cõmittebat:quos qdē ita aliqñ
deridebat:ut cũ ſecũ accubuiſſet ſtratis follib9 i cœna eiſdēq; reflatis ſubito ſub mẽſa oẽs re
pirent. Ita ãt ihõeſte ridebat:ut publice i theatro ſol9 audiret. prim9 rõanoꝝ holoſerica ue
ſte:mẽſ ac capſis argẽteis uſ9 ē. Admonẽtib9 amicis caueret ne ad iopiã redigeret:rñdit qd
meli9 q̃ ut ipe mihi hrs ſim & uxori meẹ? Eo ueſãiẹ iterdũ puect9 ē:ut.x.m.põdo arachnea
rũ collegerit:q̃ ex re dicebat magnitudinē urbis rõẹ ↄphẽdi poſſe. exhibuit pterea.x.M.mu
rũ mille muſtellas:mille ſorices. Hac uero iſania adeo ↄtẽni cœpt9 ē:ut tumltu militari ex
ortu ipe cũ mře necaret. aiũt cũ ei a ſacerdotib9 ſyriis dcm̃ eẽt ui morituꝝ:cũ paſſe funē ſeri
co & cocco itortũ:quo uitã laq̃o finiret. morit ãt.iiii.ipii ſui ãno.quo tpe i palẹſtia nicopoł

urbs q̄ priꝰ emaꝰ dicebat̃ ꝯdita ē: legatõis iduſtriã eiꝰ rei gr̃a ſuſcipiẽte aphricão reꝝ ac tp̄m ſcriptor̃. urbanꝰ uero q hꝰ mõſtri tp̄e fuit: ñ ãt diocletiãi: ut qdã uolũt: mltos ſcitate uitę & doctrĩa ſinglari ad fidẽ traduxit: iter hos ãt ualerianũ uiꝝ p̄ſtãtiſſimũ: btẽ Cecilię ſp̄õſũ: & tyburtiũ eiuſdẽ ualeria frẽm q poſtea martyriũ ꝯſtãti aio tuler̃. q̄ ꝯditionẽ ẽt uirgo ip̄a ſubiit i domo p̄rna: iã ãña ſuo rogatu ab urbão deo dicata. eiuſdẽ q° qꝫ urbãi iſtitutũ fuit: ut eccl̃ia p̄dia ac fũdos a fidelibꝰ oblatos r̃cipet: ptiret̃ qꝫ puẽtꝰ cl̃icis oibꝰ uiriti: nihilqꝫ cuiuſpiã p̄ua tũ eẽt ſed i cõe bonũ: qd̕ hodie obſoleuit: tãta ẽ hoiũ rapacitas & libido. Sũt q huic attri buũt diſtõne. iiii. tp̄um ac ieiũii: q̄ ãña ꝯfũdebãt̃ hoium ip̄itia. Huiꝰ tp̄ibꝰ triphonẽ Origẽis auditorẽ fuiſſe ꝯſtat: q libꝝ p̄cipue ꝯpoſuit de uacca ruffa i deuteronõio. Miutiꝰ itẽ fœlix iſi gnis tũ rõę cauſidicꝰ dialogũ ſcripſit: q° xp̄ianũ & ethnicũ diſputãtes iducit. Scripſit & ꝯtra mathẽacicos: cꝰ ẽt lactãtiꝰ mẽinit. Alexãder q° qꝫ hyeroſolymitanꝰ ep̄s bibliothecã illã hie roſolymis tũ iſtituit: uñ tm̃ laudis ꝯſecutꝰ ẽ. At ubi ex ordiatõibꝰ qnqes mẽſe decẽbri hitis: p̄ſbr̃os. ix. diaconos. v. ep̄os. ix. creaſſet. martyrio corõatꝰ ẽ: & ſepl̃tꝰ i cœmiterio p̄textati uia tyburtina. Sedit annos. iiii. menſes. x. dies. xii. Sedes autem dies. xxx. tum uacat.

PONTIANVS .I.

PONTIANVS natiõe rõanꝰ p̃re calphurnio tp̄ibꝰ Alexãdri ip̄atoris fuit ãno ab urbe cõdita. dcccc. lxxiiii. ãno uero xp̄i. cc. & . xlv. iter ip̄iũ uero heliogabali & alexã dri tres ip̄atores fũt hiti: Diadumẽus: Macrinꝰ: & albinꝰ: quoꝝ noia p̄termittere iſtitui: cũ qa paꝝ ip̄arũt: tũ ul̃ maxie qa nihil mẽoria dignũ geſſer̃. Solꝰ tñ albinꝰ ob edacita tẽ nom̃ aliqd̕ apd̕ poſteros ꝯſecutꝰ ẽ: ut ait cordꝰ: q cẽtũ p̄ſica cãpana: decẽ melões hoſtien ſes qngẽtas ficos paſſarias. cccc. oſtrea una cœna cõedebat. Sed omittamꝰ h̃ mõſtra: ad Ale xãdꝝ uẽio unicũ uirtutis exẽplar: q ſẽatꝰ ac militũ ſtudio ip̄ator creatꝰ ad cõponẽdã rẽp. ui tio ſupioꝝ pricipũ labefactatã aium adiec. adiutores ãt ad hãc rẽ hũit & iuliũ frõtinũ uirũ doctiſſimũ ulpianũ & Paulũ uiros i iur̃ ciuili p̄ſtãtiſſimos. Iuſtitiã uero ita coluit: ut nemo unq̄ de illata ab eo iiuria q̄ſtꝰ ſit. pcul oĩ põpa & ãbitõe uixit: uñ ſemel tm̃ dũ ꝯſul eẽt picta toga uſus ẽ. Siqs ãt iter ſalutãdũ cap̄ flexiſſet: aut blãdiꝰ aliqd dixiſſet: ut adl̃ator reiiciebat̃. Erat p̄terea tãtę prudẽtię: ut a nẽine decipi poſſet: uñ turinũ q mũera accipiebat qd̕ magnę eẽ auctitatis apd̕ ip̄atorẽ uideret̃ i foro trãſitorio ad palũ alligatũ fũo necari iuſſit: p̄corie cla mãte fũo pũit̃ q fumũ uẽdidit. pecũias ãt quaꝝ mr̃ mamea: ut mlier ſtudioſa fuit oino cõtẽ pſit. gẽmas reiecit ut res mliebres. Dictitãs i Virgilio quẽ Platonẽ poetaꝝ uocabat plures & meliores gẽmas eẽ. Leonũ uectigal & meretricũ & exoletoꝝ i ſacꝝ ęrariũ iferri uetuit: idqꝫ ſũptibꝰ publicis aſſignãdũ cẽſuit: q° & theatꝝ & circꝰ & ãphitheatꝝ & ſtadiũ iſtaurarent̃. Statuas ſũmoꝝ uiroꝝ ũdiqꝫ cõqſitas i foro trãſitorio locauit. Thermas uero ãtõini caracal lę: q̄ hodie ãtõiãę uocãt̃ p̄fec: & ornauit. Tẽplũ xp̄o ędificar̃ uoluit eũqꝫ iter deos recip̄e. Ha buit p̄terea xp̄m ip̄m abrach & orpheũ i lario ſuo. Alexãder igr̃ tot uirtutibꝰ iſignis iuuenis admodũ ip̄ator creatꝰ: bellũ ſtati ꝯtra p̄ſas ſuſcepit: ac xerxẽ coꝝ regẽ ꝯſtãtiſſime uicit. diſci plię uero militaris adeo ſeuerꝰ emẽdator fuit: ut q̄ſdã ẽt itegras legiões exauctorauerit: q̄ ſe ueritate ſcm̃ ẽ: ut militari tumltu apd̕ magũtiacũ i gallia occideret̃. Põtianꝰ ãt põtifex rõa nꝰ iſtigãtibꝰ ſacrificul̃ idoloꝝ: mãdato pricipis ab urbe roma i ſardiniã iſulã cũ philippo p̄ ſbr̃o deportat̃: eo potiſſimũ tp̄e q° Origenes germanũ p̄ſbr̃m ãtiochenũ & Berillũ arabiæ ep̄m ab hr̃ſi ad ueritatẽ reduxit. Negabat berillꝰ xp̄m añ icarnationẽ fuiſſe. aliq̄ opuſcula h̃ ſcripſit: maxie uero ep̄las aliquot qbꝰ origẽi p ſana doctrĩa gr̃as agit. extat & dialogꝰ orige nis & berilli i q° berillũ hr̃ſeos arguit. Tãti ãt igenii fuit origenes & doctrię ut ſeptẽ notarii ſibi iuicẽ ſuccedẽtes hoĩ uix ſufficerẽt. librarios hũit totidẽ & puellas apprie eruditas: quos oẽs igẽii copiã & ubertatẽ effũdẽdo defatigabat. ab ãtiochia uero accerſitꝰ romã a mãmea alexãdri mr̃e i quã filiꝰ unice piꝰ fuit: i p̄tio hitꝰ origenes: mulierẽ xp̄ianã fidẽ edoctã relin quẽs: ãtiochiã rediit. Põtianꝰ uero mltas calamitates & grauia tormẽta p fide xp̄i i Sardinia paſſꝰ tãdẽ morit̃: cꝰ corpꝰ poſtea a fabião põtifice. Romã cũ magna ueneratiõe ac totiꝰ cla

ri ſupplicatõibꝰ reportatũ ẽ: ac ſepl'tũ uia appia i caliſti cœmiterio. Hic ãt ex ſacris ordibus bis mẽſe decẽbri hitis: ſex p̃ſbr̃os: diaconos .v. ep̃os ſex creauit. Vixit ãt i põtificatu ãnis .ix. mẽſibꝰ .v. diebꝰ .ii. uacat tũ ſedes a martyrio eiꝰ dies .x.

ANTHERVS .I.

238 ANTHERVS natõe græcꝰ p̃re rõulo Põtifex creat' i Maximio ĩpãte: q ãno ab urbe ↄdita .dcccc.lxxxvii. ex corpe militari: poſteaq̃ bellũ i germãia p̃ſpe geſſerat: ſine ulla ſenatꝰ auc̃itate ĩpator electꝰ ẽ. Fuit ãt ĩgẽtis ſtaturæ uir: adeo ut pedeſ .viii. excederet pedẽ hũit tãtæ magnitudis: ut poſtea i p̃uerbii locũ ceſſerie: cũ de lõgis & ieptis hoibꝰ loqmur: Maximini caligã reqrit. p ãnulo ãt uxoris dextrocherio utebat'. Tãtę uero bibacitatis erat ut uini ãphorã una cœna biberet. uer̃ cũ ſextꝰ a Nerõe xp̃iãos cœdibꝰ p̃ſeq̃ret' .iii. ãno poſteaq̃ regnar' cœpat a pupiẽo Aq̃leię quã obſidebat una cũ filio maximio iter fectꝰ p̃ſecutõi ſit & uitę finẽ ĩpoſuit: mãmeę mlieris xp̃ianę & origẽis mortẽ p̃maxie cupiẽſ. Ferũt i ea obſidiõe aq̃leiẽſes fœiãs fũes ex capill' ſuis feciſſe: cũ nerui deeſſẽt: aut fũes ad emit tẽdas ſagittas: ũñ i honorẽ mr̃onar̃ tẽplũ ueneri caluę ſeatꝰ dedicauit. Antherꝰ ãt primus ſtatuit: ut res geſtę martyr̃ diligẽter exq̃ſitę a notariis ſcriberet': Cõſcriptas recõdi i ærario ecclīæ mãdauit: pp maximũ q̃ndã q martirio corõatꝰ ẽ ne una cũ uita bñ agẽtiũ mẽoria aboleret'. cẽſuit itẽ ep̃m omiſſo p̃rio ep̃atu ad aliũ neccitatis cã & utilitatis ñ ſui ipiꝰ: ſed creditar̃ ouiũ poſſe trãſferri: iterpoſita ſũmi põtificis auc̃itate: qd' hodie a pleriſq; ↄtra fit: ad utilitatẽ .n. p̃priã reſpiciẽtes imo uoluptatẽ ut hẽant uñ expilẽt ad uberiorẽ ſp reſpiciũt. nõ q. oues & q̃ rõne paſcẽdę ſint q̃rẽtes: qd' ẽ offm̃ bõi paſtoris: ſed ſciſcitãtes q̃tũ ſingul' ãnis idẽ excerpi poſſit. de cura aiar̃ p̃ua fit mẽtio: de augẽdis p̃uẽtibꝰ magna q° mlta iuñta & p̃les ſuos: ac eos qdẽ ignauos & ſtolidos domi alãt. Huiꝰ ãt tpibꝰ Iuliꝰ aphricanꝰ fuit inter ſcriptores nobil': ↄſtituta ẽt: ut euſebiꝰ ait cęſareæ ſuo nõie iſigni bibliotheca. h ſub. M. Aurelio ãtonio legationẽ ſuſcepit p iſtauratõe emaꝰ q̃ poſtea nicopol' appellata ẽ: ut añ diximꝰ. ſcripſit itẽ ep̃ſam ad origenẽ q̃ oñdit fabulã ſuſãnę apd' hebreos ñ hr̃i: ↄtra quẽ poſtea origenes ob hãc rẽ grãdẽ ep̃ſam ſcripſit. Gẽinꝰ q° q; ãtiochene ecclię p̃ſbr̃ & heraclias alexãdrię ecclię põtifex tũ qdẽ i p̃cio ſũt hiti. Antherꝰ uero uno tm̃mõ ep̃o creato martyriũ ſubiẽs i cœmiterio caliſti uia appia ſepellit' tertio nonis Ianuarii. ſedit annis .xi. mẽſe .i. diebus .xii. uacat tum ſedes dies .xiii.

FABIANVS .I.

239 FABIANVS natõe rõanꝰ ex p̃re fabio a gordião & philippo uſq; ad deciũ ĩpatorẽ p̃uẽit. Gordiãꝰ .n. ĩpiũ adeptꝰ: cũ p̃thos iã erũpẽtes igẽti clade ſupaſſet ad triũphũ rediẽs a philippis necat': cꝰ h fuit p̃cipua laꝰ: qd' ad .lx. duo milia libror̃ i bibliotheca hũiſſe dr̃. Philippꝰ ãt ãno ab urbe ↄdita. Dcccc.xcvii. r̃ductis militũ copiis ę ſyria i italiã una cũ filio philippo ãnos .v. ĩpat. hũc ãt primũ ĩpatorẽ xp̃iãi hũer': q qdẽ myſteria adir' nũq̃ ẽ auſꝰ niſi ↄfeſſꝰ. pꝰ tertiũ uero ĩpii ſui ãnũ mileſimꝰ ab urbe cõdita ãnꝰ iplẽtꝰ ẽ: uñ & ſęclares ludi celebrati ſũt: q. c. quoq; ãno repetebãt': iſtituti a ualerio publicola pꝰ exactoſ r̃ges a ſęcl'o nom̃ ducẽtes qd' ẽ hũanę uitę ſpatiũ. hi tñ decii fraude licet diuerſis i locis iterfeẽti ſũt. Nã philippꝰ p̃r uerõ rõę filiꝰ occidit'. Fabianꝰ ãt põtifex .vii. diacõis regiões diuiſit: q a notariis: martyr̃ r̃s geſtas colligerẽt ad cæterõ exẽplũ q xp̃i fidẽ p̃fitebãt'. Idẽ quoq; i cœmiteriis p dignitate martyr̃ ædificauit. ſtatuit p̃terea ut ſingul' qbuſq; ãnis i cœna dñi: chriſma rẽouaret': ac uetꝰ i ecclīa ↄbureret'. hꝰ tpe exorta ẽ nouatiana hr̃ſis. nouatiꝰ .n. urbiſ romę p̃ſbr̃ ob cupiditatẽ ep̃atꝰ oia dĩna atq; hũana miſcebat: ne i manꝰ cornelii q fabião ſucceſſit põtificatꝰ deuẽiret. ab ecclīa .n. ſepatus ſemet ac ſuos καθαρούς .i. mũdos appellabat. negabat apoſtatas ẽt penitẽtes recipiẽdos eẽ. hãc ob rẽ rõę ↄciliũ .lx. ep̃or̃ totidẽ p̃ſbr̃or̃ cũ diacõis p̃libꝰ hitũ ẽ: q° nouatu opio ut falſa iprobat': qd' ſaluatoris exẽplo nẽini penitẽti denegãda ſit uẽia. eiſdẽ q° q; tpibꝰ origenes hr̃ſim q° rũdã ſuſtulit: affirmãtiũ aios hoium una cũ corpibꝰ iterir': rurſũq; i anaſtaſi q̃ nr̃i r̃ſurrectionẽ uocãt ũa cũ corpibꝰ ſuſcitari. r̃bſtl'it & hr̃ſis helcheſatar̃ q paulũ ap̃lm oio r̃ſpuũt: qq; aſſert negãtẽ i tormẽtis xp̃s nihil crĩs hitur̃: mõ iñtegri et r̃cti ſit cordiſ. ſcripſit ẽt idẽ autor i celſũ epicur̃ xp̃iãoſ ipugnãtẽ. lr̃aſ q° q; d' fid ad

Philippũ & Seuerã ei⁹uxorẽ dedit. Ad fabianũ poſtrẽo de ordĩe fidei mlta cõſcripſit. Alexãder uero cappadociæ ẽps: cũ deſyderio ſacrorꝝ locorꝝ hieroſolymã pxiſſet: cogit̃ a narciſſo eiuſdẽ urbis ẽpo iã ſene admiſtrationẽ ẽpat⁹ ſecũ ſuſcipe. Verꝝ ſub Decio ardente pſecutiõe quo tpe babylas Antiochiæ martyriũ paſſus ẽ cæſareã duct⁹ ob cõfeſſionẽ xpi necat̃. at fabian⁹ põtifex: cui dũ anthero ſucceſſor q̃reret̃: colũba ut creditũ eſt ſupra caput aſtitit eiuſdẽ formę q̃ illa uiſa ẽ q̃ ſpm̃ ſcm̃ ſupra caput ieſu apud Iordanẽ ɖtulit. martyrio corõat̃ ubi ex qnq; ordĩatiõib⁹ mẽſe decẽbri hitis pſbr̃os .ii. &c. .xx. diaconos .vii. ẽpos .xi. creaſſet. Sepl⁹ẽ ãt ĩ cœmiterio caliſti uia appia .xiiii. kal. Februarii. Sedit an. .xiiii. mẽ. xi. dies. xi. Vacat aũt ſedes diebus ſex.

CORNELIVS .I.

CORNELIVS natõe rõan⁹ pr̃e caſtino Decii tpib⁹ fuit: q̃ e pãnonia iferiore budaliæ nat⁹ iterfectis philippis ipiũ ſuſpſit: odio ĩ xpiãos exardẽs pp philippos eiuſdẽ ſectæ imitatores. Verꝝ cũ poſtea biẽnio cũ filio cæſar̃ ipaſſet: a barbaris opprimit̃ adeo ut ei⁹ cadauer nuſq̃ reptũ ſit. Digno certe dãnat⁹ iudicio q ſeptimã p⁹ neronẽ pſecutionẽ ĩ xpiãos mouẽs mltos ſciſſimos uiros iterẽit. At uero ſub ẽpatu cornelii q apoſtatas recipiẽdos cẽſebat penitẽtes pſerti: nouat⁹ Nouatianũ extra eccliã ordiauit: & ĩ Aphrica Nicoſtratũ: quã ob rẽ cõfeſſores: q a Cornelio receſſerãt. maxio pſbr̃o ac moyſe ſentiẽtes ad eccliã reuerſi ueri cõfeſſoris nomẽ adepti ſũt. Verꝝ poſtea iſtãtib⁹ hr̃ticis corneli⁹ cẽtũcellas ĩ exiliũ mittit̃. Ad quẽ cyprian⁹ carthaginẽſis ẽps ĩ carcerẽ cõiect⁹ lr̃as mittit: qb⁹ itellexit & amici calamitatẽ & exilii ſui cõfirmationẽ. Extãt & alię cypriãi ad corneliũ ep̃lę plẽę rligiõis & fidei: ſed illa potiſſimũ elegãs hẽt: q̃ nouatũ diſcipulũ quẽdã ſuũ accuſat & dãnat. De eadẽ quoq; hr̃ſi & Dióyſi⁹ alexãdriæ urbis ẽps origẽis oli auditor ad corneliũ ſcripſit. Nouatũ p̃terea alia ep̃la rep̃hẽdit q̃d a cõione rõanæ ecclię diſceſſiſſet: q̃dq; ẽt ſe ĩuitũ ad põtificatũ obeũdũ diceret eſſe deductũ. Tũ ille. Si ĩuit⁹ nõ uate ut dicis deſignat⁹ es: pbabis: cũ uoles receſſeris. Corneli⁹ ãt priuſq̃ ĩ exiliũ mitteret̃ inſtãte lucia mr̃ona ſciſſima corpa petri & pauli e catechũbis ubi min⁹ tuta cẽ uidebãt̃ noctu leuãt: paulũ lucia ĩ pdio ſuo uia hoſtiẽſi collocat eo loci ubi iterfect⁹ fuerat. Petrꝝ uero cõlleri⁹ apd locũ repõit ubi crucis martyriũ ſubierat: ĩ tẽplo apollinis ad radices aurei mõtis .iii. kal. Iulii. At uero Deci⁹ ubi itellexit Corneliũ lr̃as a cyprião accepiſſe eũ a cẽtũcellis romã pduci iubet: quẽ ita ĩ telluris tẽplo aſtãte urbis pfecto alloq̃t̃ ſic igr̃ obſtiate uitã ducere iſtituiſti: ut neq; deos cures neq; p̃cepta uł mias pricipũ timeas: & cõtra remp. lr̃as accipias ac mittas: Huic corneli⁹. De laudib⁹ xpi de rõne redimẽdorꝝ aiorꝝ ñ de iminutiõe ipii lr̃as accepi: & reddidi. Tũ deci⁹ irat⁹ ſciſſimũ uirꝝ plũbatis cedi: gen⁹ id flagelli ẽt atq; deinceps ad tẽplũ martis duci iubet: ut ſimulachrꝝ ei⁹ adoraret: id ſi facere abnueret pœna capitali afficeret̃. At uir ſcũs dũ ad ſuppliciũ duceret̃ oĩa bõa ſua ſtephão archidiacono ɔmiſit. Poſt hoc uero tertio nõas Maii obtrũcat̃. Hui⁹ corp⁹ btã lucia una cũ qbuſdã clicis noctu ſepelliuit ĩ arenario pdii ſui uia appia nõ lõge a cœmiterio caliſti. Sũt q ſcribãt hũc põtificẽ ſub Gallo & uoluſião paſſum. At ego mlto magis Damaſo credo q̃ Decii iuſſu hoc ſcm̃ affirmat. Corneli⁹ ãt mẽſe decẽbri ſacrorꝝ initiãdorꝝ ptãtẽ bis fecit: Vñ pſbr̃os .iiii. diaconos .iiii. ẽpos .vii. creauit. Sedit annis duob⁹: mẽ. ii. dieb⁹ trib⁹. Sedes autem diebus qnq; &. xxx. tum uacat.

LVCIVS .I.

LVCIVS natõe rõan⁹ pr̃e porphyrio: ipante Gallo hoſtilião põtifex eligit̃. Gallus .n. cũ uoluſião filio ipium obtiuit: quorꝝ tpib⁹ in ultionẽ xpiani nois tãta peſtis exorta ẽ ut paucæ dom⁹ nedũ ciuitates & puĩciæ extiterint: q̃ ñ tãtã calamitatẽ ſẽſerit. Verꝝ Gallus & uoluſianus dum cõtra emylianũ res nouas agitãtẽ bellũ ciuile moliunt̃ iteramne necant̃: nõdũ cõpleto impii ſui biennio. Aemylianus uero obſcuro loco natus tertio menſe occupatæ tyrannidis opprimit̃. Mox ãt Valerianus in rhetiis & norico ab exercitu Gallien⁹ Romæ a Senatu ipatores eligũt̃: quorꝝ ipiũ pnitioſũ rõano noi fuit: pricipiũ ignauia & ĩ xpiãos ſęuitia. Nã & Germãi

Rauēnā uſq; puenere:ferro ac flāma oia uaſtātes:& Valeriāus ī Meſopotamia bellū
gerēs a parthis captꝰ ī ſuitute turpiter uixit:eo.n.ut ſcabello Pacorꝰ pſaꝝ rex equū i-
ſcenſurus utebať:ac merito qdē cū ſtati ubi ipiū arripuit octauꝰa Nerōe adigi tormē ualerianus
tis xpiāos idola coleř abnegātesq; iterfici ubiq; iuſſerit.Territꝰ aut tā claro dei iudicio Pacorus
Galliēus pacē ecclīis tribuit.Sero tñ iā.n.dei uolūtate barbari oēs ī fines romāos eru Octaua
perāt:& tyrāni qdā pnitioſi exorti ſūt:q qđ domi relictū erat ab externo hoſte peſſū- pſecutio
darēt.Galliēus uero cū rēp.defuiſſet ac Mediolāi libidinibꝰ operā daret occidiť.Luci
us igiť mortuo uoluſiāo exilii pœna liberatus romā ueniēs:cōſtituit ut duo pſbyteri:
diacōi tres ubiq; locoꝝ epm comitarenť:eiꝰ uitæ & actiōis teſtes:Huiꝰ āt tpibꝰ marty
riū paſſus ē Cypriāus:q prio rhetoricā docuit:deīde ſuadēte pſbytero cæcilio:ut Hie
ronymus ait:a quo & cognomē ſortitus ē:ad xpiāos trāſiēs oēs facultates ſuas paupi
bus erogauit.Præſbyter prio deide Carthaginēſis eps creatus ſub Gallo & Voluſiāo
martyrii pœna afficiť:Cuiꝰ uitā & martyriū Pōtius eiuſdē cypriāi pſbyter & exilii co-
mes egregio uolumie cōpoſuit.Añ uero q̄ moreref cypriāus uenerat i ſniam ecclīæ ro
māæ.Nō eē rebaptizādos hrticos:ſed ſola manꝰ īpoſitōe i grām recipiēdos.Hac.n.de Pontius
re iter Cypriānū & Corneliū magna fuerat oli cōtētio.Luciꝰ uero añq̄ ad martyriū iu
bēte Valeriāo duceref:oēm ptātē ecclīæ Stephāo archidiacono ſuo pmiſit.Ter āt dā
dis ordinibus ſacris uacauit decembri menſe:unde preſbyteros.iiii.diaconos.iiii.epos.
ſeptem creauit.Sepultus eſt in cœmiterio caliſti uia appia.viii.kalen.ſeptembris.ſedit
annis tribus menſ.iii.diebus.iii.Dies quinq; &.xxx.ſedes.tum uacat.

STEPHANVS. .I.

STEPHANVS natiōe romanꝰ pre Iulio:cū iā de ipio Romāo actū ui-
dereť pōtifex eligiť:eo potiſſimū tpe quo Poſthumus ī Gallia tyrānidē
occupat cū maxio reipu.emolumēto.Nā ānis.x.igēti moderatiōe uſus
pulſis hoſtibꝰ puiciā i priſtinā formā redegit.huic deide militari tumł-
tu apđ Magūciacū iterfecto Victorinꝰ ſucceſſit:uir qdē i re militari ſtre
nuus:ſed dū nimiæ libidis eēt:& aliēa mrimoia corrupet Agrippiæ occidiť.Stephanꝰ
āt ad ordinādā ecclīā cōuerſꝰ iſtituit ne ſacerdotes & leuitæ ueſtibꝰ ſacris alibi q̄ i ecclīa
& pagēdis ſacris utereť:ne ſi ſecus facerēt pœnā Balcheſſar regis Babylōis ſubirēt q ua
ſa ſacra p phāis māibus attigerat.De rebaptizādis āt his q ad fidē rediiſſent eadē ſēſit balthessar
q̄ Corneliꝰ pōtifex:neq; ullo mō his recōicādū eē q rebaptizarēt.Vñ Dionyſiꝰ q antea
hac de re cū carthaginēſibꝰ & oriētalibꝰ ſēſerat mutata ſnia ad Stephanū ſcribēs:cū bo Dioysius
no eē aio iubet cū ecclīæ tā Aſianæ q̄ aphricanæ mutatą opīone i ſniam rōanæ ſedis iā
uēiſſent.Iuuit & ecclīā dei illa tēpeſtate Malchiō eloqntiſſimꝰ Antiochēæ ecclīæ pſby
ter.Hic.n.cōtra Paulū Samoſatenū epm Antiochenū ſcripſit:q dogma Artemōis in Malchion
ſtauraŕ cōareť:affirmātis xpm cōis naturæ hoiem tñmō fuiſſe:nec ſp fuiſſe:ſed a Ma- Paulus ſa
ria ſū pſiſſe pricipiū.Quæ opio poſtea ī antiochēo cōcilio oium cōſenſu iprobata eſt. moſatenꝰ
Hac āt de re.Idē Malchiō grādē eplam noie Synodi ad xpi fideles ſcripſit. Stephanꝰ Antiochenum con.
āt cū ope & uerbis multos gētiles ad fidē xpi cōuertiſſet:Cōgſitꝰa Galliēo ut qdā uo-
lūt uel ab his q ex Deciāo edicto xpianos pſeqbanť una cū plæriſq; ſuoꝝ ad martyriū
rapiť.Capite.n.multatꝰ i Caliſti cœmiterio uia appia ſepelliť.iiii.nōas Auguſti:cū iā
ex ordibus ſacris bis mēſe decēbri ppoſitis pſbyteros ſex:diaconos qnq;:epos tres cre-
aſſet.Sedit ānis.vii.mēſibus qnq; diebꝰ duobus.Sedes āt ad dies duos &.xx.tū uacat.

SIXTVS .II.

IXTVS ſecundus natione græcus patria Athenienſis ex philoſopho chri
ſti diſcipulus factus eſt durante adhuc Deciana & Valeriana perſecutione
Sed non erit a re nr̃a alienū reliquos tyrannos:ut cœpimus ſparſim ſcribe-

Tetricus re:quoad ueꝝ pricipē attigerimus.Nā uictorino ī Gallia itercēpto:Tetricus ſenator: q tū Aqtaniā gubernabat abſens a militibus īpator creat᷑.At uero dū hæc ī gallia agerent᷑ p Odenachū perſæ uicti:defenſa ſyria Meſopotamia uſq; ad cteſiphontē recepta ē.Eaq; tēpeſtate exorta doctria ē apud Ptolemaidē q̄ olim barcæ uocabat᷑ pētapoleos ciuitatē plena blaſphemiis ī deū prēm & ī xp̄m quē ſumi dei filiū eē negabat:prio

Sabelliani genitūq; oīs creaturæ.Simul ēt ſpūs ſcti itellectū auferebāt:Ii ſabelliani a ſabellio au-

Cherinti hæresis ctore tā puerſę ſectæ iuētore uocati ſūt.Quid dicā de ſpurciſſimo cherinti dogmate? Qui poſt mille ānos futurā anaſtaſim & rḡnū xp̄i ī terris dicebat:uñ chiliaſtos a græcis uocatus ē.Is āt qa libidinū & cupiditatū īpatiēs erat:uoluptates ipſas ī pmiſſionibus futuri regni ſctis pponebat:abūdātiā ciboꝝ & mulieꝝ copiā.Idē ſentiebat & ne-

Nepotiāi pos ī ptibus ægypti ep̄s.In deliciis.n.corporis & uoluptatibus oibus regnaturos in terra ſcōs cū xp̄o dicebat:hinc nepotiāi tā turpis ſectę imitatores uocati ſūt.Cōfutare

Laurētius & extiguere has opiones ſixtus aliqn̄ meditabat᷑:ueꝝ accuſatus qd' xp̄i fidē cōtra ipatoꝝ decreta pdicaret captus ad martis tēplū ducit᷑:ut aut Marti ſacrificet:aut ſi id facere noluerit pœnā capitis ſubeat.Eūtē ad ſuppliciū laurētius archidiaconus ita alloqtur:Quo iquit pgrediens ſine filio pr̄?Quo ſacerdos ſctē ſine miniſtro ppas?Cui ſixtus ego te ñ deſero fili:Maiora tibi p fide xp̄i ſupſūt certamina.Poſt triduū me ſeq̄ris ſacerdotē leuita.Interim āt ſiqd ī theſauris hēs id paupibus diſtribue.Eodem uero die una cū ſixto diacōi ſex iterficiunt᷑.Fœliciſſimus Agapitus Iannarius Magnus Innocētius Stephanus.vi.idus auguſti.Laurētius uero triduo poſt una cū claudio ſubdiaco-

Vincentius no & Seuero p̄ſbytero & Creſcētio lectore:& rōmāo hoſtiario uariis cruciatib9 necat᷑ iiii.idus Auguſti.Exuſtū igni Laurētiū ferūt.Vincētius uero quē ſixti diſcipulū fuiſſe cōſtat ī hiſpaniā pfectus huic martyrio itereſſe ñ potuit.Sixtus āt in pōtificatu ſuo ſacroꝝ ordinū ptātē bis fec̄ mēſe decēbri:uñ & p̄ſbyteros.iiii.diaconos ſeptē.epos duos.creauit.Sixti corpus ī cœmiterio caliſti uia appia ſepellit᷑.Reliq uero martyres iacent in cœmiterio prætextati in agro uerano uia Tyburtia.Sedit autem Sixtus annos duos men.x.dies tres &.xx.Vacat tum ſedes dies quinq; &.xxx.

DIONYSIVS .I.

DIONYSIVS cuius originē Damaſus iuēiri potuiſſe negat:ex mōacho pōtifex creatus p̄ſbyteris ecclīas & cœmiteria ī urbe Roma ſtatī diuiſit:Parochias & Dioceſes foris diſtribuit:quo qſq; finibus ſuis limitibuſue

Claudius cōtētus eēt.Huius tpibus fuiſſe Claudiū exiſtimauerim q ubi ex uolūtate Senatus īperiū ſuſcepit Gotthos ānis iā.xv.Illyricū macedoniāq; uaſtātes bello adortus icredibili clade ſupauit.Hāc ob rē ī curia aureus clypeus ī capitolio aurea ſtatua eidē a Senatu decreta eſt.Morbo āt correptus apud Syrmiū moritur

Quītilius nōdū expleto biēnio ī īperio:quo mortuo ſtatī Quītilius fr̄ ab exercitu īpator eligit᷑:uir qdē unicæ moderatiōis:& q ſolus fri pferri poſſet.Is quoq;.xvii.īperii die iterficit᷑.

Paulus ſamoſateno Dionyſii uero tpibus:Paulus Samoſatenus ab ortodoxa fide deſiſcēs Artemōis hæreſim ſuſcitauit.Nā īdemortui locū Antiochenus ep̄s creatus.ſupbe nimiū ſe ſe' hēbat.itereūdū.n.p ſupbia & lr̄as relegebat.& dictabat ep̄las:multis cōſtipato agmie pcedētibus:ac ſubſeq̄ntibus.Vñ pp hois arrogātiā xp̄ianā religionē plerīq; deteſtabant᷑.Sed qd facerēt nr̄a tēpeſtate:q̄ nil ul̄ ſupbiæ ul̄ pōpæ nolo dicer̄ luxuriæ addi pt̄?Si tot adoleſcētes anteābulōes ſericatos & coccinatos in eqs pferocibus:ac phaleratis uiderēt.Si

Hæreſis Pauli q̄ ſubſeq̄ntiū p̄ſbyteroꝝ turbā cernerēt:clamydibus optimi cuiuſq; coloris:hīc inde ab equis deauratis pendentibus.Execrarentur eos ſat ſcio:dicerent nil eis cum xp̄o p̄ter ſimilitudinem quandā religiōis cōe eſſe.Ad paulū redeo quē tutius rep̄hender̄ licet Is.n.iflat9 opione ſui ipſi9:ac tribunal alti9 q̄rēs negabat dei filium e cœlo deſcēdiſſe:

ſed a maria cępiſſe originē & initiū e terra hūiſſe. Hāc ob rē i cōcilio Antiochēo oium cpoꝝ q aderāt cōſenſu publicę dānatꝰē: maxie uero Gregorii cæſarīēſis epi uiri ſciſſimi ſnia: q tāto cōcilio iterfuit: & poſtea ꝑ fide xp̄i martyrii pœnā ſubiit. In paulum uero Malchio antiochenꝰ p̄ſbyter multa diſeruit & ſcripſit: qa Artemonis hereſim: ut dixi iſtaurare conabaẽ. huic āt cōcilio pp ſeniū itereſſe Dionyſiꝰ ñ potuit. Ea tñ de re ad eum ꝑ maximū Alexādrinū epm late pſcriptū ē. Mortuꝰ āt Dionyſiꝰ ſepellit i cœmiterio caliſti ubi ex iſtitutiōibꝰ duabꝰ mēſe decēbri hitis p̄ſbyteros. xii. diaconos ſex epos ſeptem creaſſet. Sedit annis ſex men. duobus diebus iiii. uacat tum ſedes dies ſex.

gregorius

Artemon

FOELIX .I.

FOELIX natiōe Romanus pře cōſtātino: Aurēliāi tpe fuit: q āno ab urbe cōdita nulleſimo: ac. xxvii. impiū adeptus. Vir militari diſciplina clarus Gotthos apud Danubiū graui ꝑlio ſupat. In aſiā deīde traiciēs Zenobiā: q̄ occiſo Odenacho marito oriētis tenebat impiū apud Thymas haud lōge ab Antiochia terrore magiſq̄ ꝑlio uicit: eāq̄ i triūphū una cū Tetrico ducit: quo apud Catalaunos ſupato Gallias recepat. Aureliani tñ clemētia: & humanitate Zenobia honorifice i urbe cōſenuit: uñ Zēobia familia Romana originē habuit: & Tetricus cōſeruatꝰ Lucāis deide pſuit. Ad pacis uero opa cōuerſus impator & tēplū Apollinis & muros urbis magnificētiſſimis opibꝰ extruit. Hic āt poſtea mota i xp̄ianos pſecutiōe nonā Nerō: de cœlo tactus iter cōſtātinopolim & Heracleam in Zenophrurio occidiẽ. Fœlix ā_ martyꝝ gl'iæ cōſulēs: ſtatuit ut quotannis ſacrificia eoꝝ noie celebrarenẽ: utq̄ nullibi q̄ in ſacro loco & a uiris ſacris initiatis ſacrificiū qd' miſſam appellāt celebrareẽ: neceſſitatē ſemp excipiēs. Q d' ſi de cōſecratiōe tēpli ignorāū fuerit: utpote uetuſtate & abolitiōe mōumētoꝝ cōſecrari denuo mādat. Neq̄.n. ut ipe aiebat iteratū dr̄ qd' fcm̄ eē neſcitẽ. Huiꝰ tpe Manes qdā gēte pſa: uita & moribus barbarꝰ: pfiteri ſe xp̄m auſus ē: aſcitis i ſocietatē duodecim diſcipulis quo fidē rebꝰ oi bus faceret. Vt āt tum ipugnaẽ Mācs ob ipietatē & ſupbiā ita maxie laudaẽ Anatolius laodicenꝰ eps: pp religionē & doctrinā. Auſus etiā eodem tpe Saturninꝰ eſt: nouā Antiochiā cōdere exercitus opa fretus. Veꝝ dum audacter nimiū ipium quoq̄ moliẽ ſuadere apamex tādē occidiẽ. Fœlix āt ubi repetitis ſacris ordinibꝰ mēſe decēbri p̄ſbyteros. ix. diaconos qnq̄ epos qnq̄ creaſſet martyr uia aurelia ſepelliẽ. iii. Kal. Iunii in baſilica quam antea in honorem dei cōdiderat ſecundo ab urbe miliario. Sedit autem an. iiii. men. iii. dies. xy. Vacat tum ſedes dies quinque.

Aureliāus

Aetricus

Nona per ſecutio

mães pſeu do chriſtꝰ

Anatoliuſ

Saturninus.

EVTICHIANVS .I.

EVTICHIANVS natiōe thuſcus pře Maxio tpibus aureliāi fuit: cui q dē iterēpto tacitus ſuccedit uir certe idoneus rei pu. gubernādæ: ob eius uirtutē & itegritatē. Veꝝ in pōto ſexto mēſe poſt adeptū iperiū occiſus ē. Floriāus quoq̄ q Tacito ſucceſſit: tertio demū impii ſui mēſe apud tarſum occidiẽ. Eutichianus āt iſtituit ut i altari frugibus bñdiceretẽ: maxime uero fabæ & uuæ. Cōſtituit itē: ne q martyres ſepellire uellēt ſine Dalmatica collobione purpureo id facere auderēt: ſe neſciēte pſertim. Sūt q ſcribāt huius tpibus Dorotheū Eunuchū fuiſſe uiꝝ certe græca: & hebraica lingua doctiſſimū: cuius doctria mirifice delectatū Aurelianū ferūt. Nā ita primis impii ſui ānis xp̄ianis fauit: ut Pauli ſamoſateni ſectā ab eccl'ia ſepauerit. Veꝝ poſtea malis cōſiliis ſubornatus in xp̄ianos ut dixi pſecutionē mouēs ſcriptis iā ea de re ad pſides, puīciaꝝ lr̄is diuio iudicio iterimiẽ. Ipſius āt Dorothei ſcripturas ſacras exponētis auditor Euſebiꝰ ēt adoleſcēs fuit. Anatolius quoq̄ Alexādrinus Laodiceę Syrię eps multę doctrinę uir pclara qdā in Ma-

Tacitus

dorotheuſ

Euſebius

Hęreſis Mãicheorum

thematicis & ſcriptura ſacra tũ cõpoſuit. Inuectus ē & ĩ Manicheoꝝ hęreſim q̃ tũ maxię iualuerat. Ii ad reliquos errores & duas ſubſtãtias ĩtroduxerũt: bonã & malã: dixereq; aĩas ex deo quaſi ex aliquo fonte manare. Teſtamẽtũ uetus oĩno reſpuebãt: nouũ uero aliqua ex pte recipiebãt. At Eutichianus ubi ex ſacris ordinib9 mẽſe decẽbri habitis p̃ſbyteros. xiiii. Diaconos. v. ep̃os nouẽ creaſſet: martyrio coronať. & in cœmiterio caliſti uia appia ſepelliť. viii. Kal. auguſti. Sedit an. unũ mẽſem unũ diẽ unũ. Vacat tũ ſedes dies. viii. Sũt tamen qui ſcribant eum annis octo mẽſibus decem in põtificatu uixiſſe. Sed ego multo magis Damaſo crẽdo q prię ſententię auctor eſt.

CAIVS .I.

Probus.

CAIVS natiõe Dalmatęus pr̃ę Caio ex gñe Diocletiani impatoris: primũ pbi tpe fuit: deide Caio & carino impantib9. Probus ãt rei militaris gloria iſignis: ſuſcepta reipu. adminiſtratiõe: gallias a barbaris occupatas ĩgẽti fœlicitate reſtituit. Saturninũ impiũ uſurpare conãtẽ in oriẽte: Proculũ & Bonoſum agrippinæ magna celeritate opp̃ſſit. Apud Sirmũ tñ uir acer: & iuſtus: tumultu militari & licẽtia occidiť ãno impiĩ ei9 ſexto: poſt quẽ car9 Narbonenẽſis impium ſuſcepit: ac biẽnio tenuit. Hic cũ filios duos Catinũ & numerianũ ad gubernacula ĩperii traduxiſſet: bello parthico captis etiã cœlenis & ctheliphõte nobiliſſimis urbib9 ĩ caſtris fulmĩe ictus cõcidit. Numerianus uero q tũ cũ p̃re erat rediẽs apri ſoceri ſui fraude necať. Carinus ãt pbris oĩbus cõtaminatus a Diocletiano difficili tñ bello in Dalmatia uictus ſceleꝝ ſuoꝝ pœnas tãdẽ luit. Caius uero ordines in eccl̃ia diſtixit qb9 tãq̃ gradib9 qbuſdã ad ep̃atũ aſcẽderet. Ii erãt Hoſtiarius: lector: exorciſta: acolitus: ſubdiaconus: diaconus: p̃ſbyter: ep̃s. Idẽ quoq;: ut quondã fabian9 regiões draconis diuiſit q res geſtas martyꝝ cõſcriberẽt. Cõſtituit ẽt ne pphanus q̃ſpiã ſacris initiatũ ĩ iudiciũ uocaret. neue pagan9 aut hęretic9 accuſandi xp̃ianũ hoĩem ptãtẽ hẽret. Hui9 tpe fuiſſe uictorinũ Petabionẽſem ep̃m cõſtat: qui multa cõmẽtaria in ſacros codices ſcripſit. Inuectus ẽ ẽt in hęreſes oẽs licet nõ ęque Gręcã liguã ac latinã nouerit: ut Hieronymo placet: qui affirmat ei9 ſcripta grãdia ſenſu: cõpoſitiõe uiliſſima appuiſſe. Pãphilus uero p̃ſbyter Euſebii Cęſarienſis ep̃i neceſſari9: adeo diuinorũ uoluminũ cupidus fuit: ut magnã ptem libroꝝ origẽis ſua mãu deſcripſerit: quos qdem libros Hieronymus affirmat ſe uidiſſe in bibliotheca cęſariẽſi: tãta auiditate: ut Crœſi diuitias cõſecutũ ſe arbitrareť. Scripſit idem Pãphilus apologeticũ p origene: Q đ etiã Euſebi9 ñ multo poſt fecit. At uero Caius orta ĩ xp̃ianos tpe Diocletiani tãta p̃ſecutiõe q̃ta nũq̃ antea: ĩ ſubterraneis locis q̃s cryptas uocãt diu latuit. Captus deide a p̃ſecutorib9 una cũ Gabinio fratre eiuſq; filia ſuſãna martyrio coronať: & uia appia ĩ cœmiterio caliſti ſepelliť. x. Kal. maii. Sũt ẽt q ſcribãt luciã: agathã: agnetẽ nõ multo poſt martyriũ paſſas fuiſſe. Sedit ãt Cai9 ãnis. xi. mẽ. iiii. dieb9. xii. Quo qdẽ tpe p̃ſbyteros qnq;: &. xx. diaconos octo. epiſcopos quinque creauit. Quater ordinibus ſacris menſe decembri habitis. Vacat tum ſedes dies. xi.

Carinus

Victorin9

Pãphilus

Suſanna

MARCELLINVS .I.

Diocletianus.

Maximianus.

MARCELLINVS natiõe Roman9 p̃re pfecto Diocletiãi dalmatæ obſcuro loco nati & maximiãi tpib9 fuit. Diocletian9. n. ãno ab urbe condita. M. xli. ab exercitu impator elect9 aprũ q Numerianũ iterfecerat ipſemet occidit. Veꝝ moto ĩ Gallia tumltu potiuſq̃ bello eo cũ exercitu maximianũ cognomẽto herculeũ miſit: q agreſtes facile cõpeſcuit. At uero circũſtrepẽtib9 ũdiq; bellis cũ ſol9 Diocletian9 reſiſterẽ tot picul' ñ poſſet Maxianũ Auguſtũ cõſtãtiũ uero & Maxianũ galeꝝ cæſares creat Maximian9 ãt caruſio fraude al-

lecti

lecti interempto Britãniam poſt ãnos .x. recepit. at Conſtantius herculeus cum pri- Cõſtãtius
mo in gallia male pugnaſſet: renouata ſecũdo pugna: multa millia Alæmanorum oc
cidit: qui eo uenerant mercede conducti: ac gallias pacatas reddidit. Diocletianus inte
rim captam Alexandriam quam Achileo reſiſtente menſibus octo obſederat diripien
dam militibus dedit. Præterea uero Maximianus Galerus quũ duobus prœliis cõtra
Narſeum bene pugnâſſet: poſtremo inter Galicium & caras ſuperatur. Atq; tam ſini
ſtra pugna amiſſis copiis ad Diocletianum confugit: a quo ita arroganter exceptus
eſt: ut per aliquot millia paſſuum purpuratus ante currum eius cucurriſſe dicatur: is
autẽ cõtumelia motus repetito bello hoſtes ſuperat ac domat. Pacatis hoc modo un-
diq; rebus Diocletianus in oriente: Maximianus uero herculeus in occidente: Vaſtari
eccleſias xp̃ianos affligi interficiq; mandãt: decima poſt Neronem perſecutione: quæ
certe oĩbus diuturnior & immanior eſt habita. Nam & ſcripturæ ſacrę igni exhuſtæ Decima p
ſunt: & ſiquis chriſtianus in magiſtratu fuiſſet eo ſublato remanebat infamis. Præterea ſecutio &
uero ſerui qui in chriſtianiſmo perdurabant libertatẽ conſequi non poterant. Milites magna
item chriſtiani cogebãtur aut imolare idolis aut militiã pariter uitamq; deponere edi-
cto principis in foro poſito. Hoc uero quidam lacerare auſus pelle nudatus ſupfuſo
aceto & ſale tãdiu cruciatur quoad uita ſupfuit. Hunc in fide cõfirmarunt Dorotheus Dorothe-
& Gorgonius uiri clariſſimi. Hiſdem diebus forte fortuna ĩ urbe Nicomediæ regia do us
mus incendio cõflagrare cœpit: unde imperator a chriſtianis id factũ falſa ſuſpitione Gorgoni-
exiſtimans multos interfici pleroſq; uiuos in ignẽ cõiici iubet. Eadẽ quoq; ſeuitia uſi us
ſunt q in miletene ꝓuincia in Syria in Aphrica in thebaide ĩ ægypto cum ĩperio erãt.
In planicie uero paleſtinæ & Tyrii multi ſæuiſſimis beſtiis expoſiti ſunt. Nullum ãt
genus tormẽti chriſtianis tũ nõ adhibitũ eſt. Pro ungulis.n. teſtas fictilium uaſculoꝝ
adhibebant. Quibuſdã uero harundines acutæ ſub unguibus figebãtur. Hoc etiã tor-
mento uexatæ mulieres ſunt harundinibus ipſis p pudenda corporum adactis. Vrbs
q̃dam in phrygia tota cõbuſta ẽ: qa ciues idolis ſacrificia exhibere recuſarũt: Adaucto
Romano uiro ſanctiſſimo eos in fide retinẽte. Ad hæc poſtremo uenere ſæuiſſimi tor
tores: ut oculis effoſſis ac cauterio aduſtis ſæuirent. Paſſi etiã martyrium ſunt Anthi Anthi
mus Nicomediæ ep̃s. Lucianus p̃ſbyter Antiochenus uir doctiſſimus. Pãphilus cæſa mus
rienſis. Hileas ægyptius qui & thynus uocabatur. Is enim capitali pœna afficitur: qđ Lucianus
& librum de laudibus martyrũ compoſuit: & ĩpugnare iudices male iudicãtes auſus ẽ. Pãphilus
Quid plura? cũ Damaſus referat .xvii. millia hoĩum utriuſq; ſexus diebus .xxx. per di Hileas
uerſas prouincias martyrio coronata fuiſſe. Omitto eos qui in ĩſulas relegati ſunt: uel
ad metallum: uel ad opus metalli: uel ad fodiẽdas harenas excidendoſq; lapides dãna
ti: Quæ multitudo ꝓpe infinita eſt habita. At marcellinus pontifex ad ſacrificia gen-
tium ductus: cũ nimis inſtarent carnifices ut thura diis exhiberet: metu ꝑterritus deos
alienos adorauit. Habito deinde nõ ita multo poſt cõcilio centũ &.lxxx. ep̃orum ĩ Sin
ueſſa urbe Cãpaniæ: eo & Marcellinus ſqualidus & puluerulentus ac cilicio indutus ꝓ
ficiſcitur: petitq; ut ſibi pro incõſtantia debita pœna tribuatur. Qui cum dãnaret in tã
to cõcilio nemo unus inuẽtus eſt: Cum dicerent oẽs: ea ferme ratione Petrum peccaſ-
ſe ac flendo peccati penam luiſſe: Rediit Romã Marcellinus iratus Diocletianũ adiit:
hoĩemq; increpat: qui ſe ĩpuliſſet diis gentiũ imolare. Ducitur ad martyriũ Diocletiani Claudius
iuſſu Marcellinus cũ Claudio cyrino Antonino xp̃i fidelibus. Intereũdũ uero Marcel Cyrinus
lum p̃ſbyterum admonet: ne Diocletiani p̃ceptis obtẽperet ĩ rebus maxime ad fidẽ Antoni
ꝑtinentibus: neue corpus ſuũ ſepulturæ traderet: qđ diceret ob negatũ Saluatorẽ ſe id nus

nequaꝗ̄ mereri. Horum aūt ſimul interemptorū corpora Diocletiani iuſſu ad dies ſex &.xxx. inſepulta iacuerūt uia publica. Vnde Petri apoſtoli iuſſu qui Marcello in ſomnis apparuit uia ſalaria in cœmiterio quod priſcillæ deinceps nomē habuit ſepeliunť .vi. kal. maias apud beati Creſcētiōis corpus. Tādē uero aperuit oculos deus ut euſebius ait & eo Diocletianū cōpulit: ut depoſito impio priuatus uiueret. Idē fecit & maximianus eius collega acerrimus pſecutiōis chriſtianæ auctor: Qui poſt aliquot ānos multis uariiſq; morbis uexatus ac poſt longos cruciatus inſania mentis pictus furiiſq; ſcelerum agitatus ſeipſum tandē peremit. Hanc aūt calamitatem quam noſtri paſſi ſunt a deo permiſſam refert Euſebius: propter corruptos nimia libertate & indulgentia chriſtianorum mores: maxime uero eccleſiaſtico℞ quorū peruerſitatem diuina iuſticia frenare hac perſecutione inſtituit: dum ſimulationem in uultu: dolum in corde fallaciam in eo℞ uerbis cerneret. Ii enim liuore ſuperbia inimicitiis odiis inter ſe certātes tyrannidem: potius ꝗ̄ ſacerdotium ſapere uidebantur chriſtianæ pietatis omnino obliti: ac diuina miſteria ꝓphanantes potiuſꝗ̄ celebrantes. Sed quid futurū noſtra ætate arbitramur? quo uitia noſtra eo creuere ut uix apud deum miſericordiæ locū nobis reliquerint? Quanta ſit auaritia ſacerdotum: & eo℞ maxime qui rerum potiunť quanta libido undiq; cōquiſita: quanta ambitio & pompa: quāta ſuperbia & deſidia: quantā ignoratio tum ſui ipſius tum doctrinæ chriſtianæ: ꝗ̄ parua religio & ſimulata potiuſꝗ̄ uera: ꝗ̄ corrupti mores uel in ꝓphaniſ etiā hominibus quos ſeculares uocāt deteſtandi non attinet dicere. cum ipſi ita aperte & palam peccēt ac ſi inde laudē quærerent. Veniet mihi credite utinā falſus ſim uates ueniet Thurcus hoſtis chriſtiani nominis Diocletiano & Maximiano uiolentior. Italiæ clauſtra iam pulſat. Nos deſides & ſomniculoſi interitum cōmunem expectamus: uoluptati priuatæ potius ꝗ̄ cōmuni utilitati conſulentes. Ad Marcellinum uenio: quem utinā aliquando imitati ad ſanitatem redeamus. Hic enim ut dixi cognito errore ſuo quo a fide defecerat ad ſe redliens martyrium ꝓ fide chriſti conſtanti animo paſſus eſt. Vbi ex ſacris ordinibus bis menſe decēbri habitis pſbyteros quattuor: diaconos duos: epōs quinque creaſſet. Sedit aūt an. ix. men. ii. diebus. xvi. Vacat tum ſedes dies quinq;. &. xx.

MARCELLVS .I.

MARCELLVS natione Romanus patre Benedicto ex regione uiæ latę a Conſtantio & Galero uſq; ad Mazentium peruenit. Conſtantius enim & Galerus abdicantibus ſe ab imperio Diocletiano & Maximiano imperii gubernacula ſuſcipientes ꝓuincias inter ſe partiti ſunt. Nam Galerus illyricum Aſiā & orietē ſortitus eſt. Conſtantius uero ſingulari moderatione uſus Gallia tātum & Hiſpania cōtentus fuit: licet ei & italia ſorte obtigerit. Vnde Galerus duos cæſares legit Maximianum quem orienti prefecit: & Seuerū cui italiam cōmendauit. illyricum ipſe retinuit: quod ea barbaros hoſtes populi Ro. iter facturos ſentiebat. at Conſtantius uir ſingularis manſuetudinis & clemētiæ Gallis oībus cariſſimus fuit: pcipue uero q; & Diocletiani uaphrū igenium & maximiani crudelitatem nō ſine magno diſcrimine euaſerant. Moritur aūt Conſtantius Eboraci in britānia principatus ſui anno. xiii. atq; in diuos ſummo oīum conſenſu refertur. at Marcellus diuino cultu intentus: ubi priſcillam Matronā romanam impuliſſet Cœmiteriū ſuis ſumptibus uia ſalaria cōſtruere titulos qnq; &. xx. in urbe Roma conſtituit quaſi Dioceſes ad cōmoditatem baptiſmi & opportunitatem eorum qui ad fidē ex gētibus quotidie ueniebant. Conſultū iri & eo modo ſepulturis marty℞ uidebat. Mazentius uero ubi

Margin notes: mazētius; Conſtantius; Galerus; Priſcilla

uero ubi Lucinam matronam romanam inſtituiſſe eccleſiã dei reꝝ ſuaꝝ heredem in- Lucina
tellexiſſet: iratus & mulieré ipſam relegauit ad tp̃s: & Marcellum captũ impellere mi-
nis conatus eſt: ut & ep̃atu ſe abdicaret & xp̃ianũ nomen deponeret: quem ubi contem
nere & deridere ſua p̃cepta uidit: in cacabulũ ad cuſtodienda aĩalia publica ut quidã uo
lũt ſtatim incluſit: quo in loco nec or̃ones unquã nec ieiunia p̃termiſit: Parochias item
nõ ſecus ac ſi liber eſſet ep̃lis gubernabat. Menſe autem nono captiuitatis ſuæ a clericis
noctu e cacabulo liberatus eſt: q̃ ex re maiore percitus ira Mazentius ſanctiſſimũ uiꝝ
in cacabulũ redegit: ubi cũ fœde & incõmode hĩtaret pedore & ſitu mortuus eſt. At ue
ro lucina ſc̃tiſſimi uiri corpꝰ uia ſalaria ĩ cœmiterio priſcillæ cõcludit. xvii. Kal. Februa Cœmiterium priſcillæ
rii. Poſtea aũt re xp̃iana creſcente cacabuli domus in eccl̃iã erigit̃ beati Marcelli noĩe:
quæ etiã ætate nr̃a inuiſit̃. Sunt aũt qui ſcribãt Mauritiũ cũ una xp̃ianoꝝ legiõe apud S. Marcellus
Rhodanũ flumen a p̃ſecutoribus cæſum: his addit̃: Marcus Sergius coſmus Damia-
nus aliiq; cõplures q ubiq; terraꝝ cædebant̃: Marcellus aũt annis quinq; ſedens men.
ſex diebus uno &. xx. ex ſacris ordinibus menſe decẽbri hĩtis p̃ſb̃ros ſex &. xx. diaconos
duos ep̃os unum &. xx. creauit. Vacat tum eius morte romana ſedes dies. xx.

EVSEBIVS .I.

EVSEBIVS natiõe græcus p̃re medico Põtificatũ adiit cõſtantino & ma
zentio imp̃antibus. Nã mortuo conſtantio ſicuti dixi claudii ex filia ne- Conſtantinus
pote Cõſtantinꝰ eius & helenæ in gr̃am herculei repudiatæ filꝰ occidẽtis
impiũ maxio oium cõſenſu adeptus ẽ. Romæ iterea prætoriani excitato Mazentiꝰ
tumltu Mazentiũ maximiani herculei filiũ auguſtũ nũcupant. Vñ Ma
ximianꝰ ſpe recup̃andi imp̃ii ex ſolitudĩe Lucaniæ romã uenit lr̃is Diocletianũ adhor-
tatus: ut idem ipſe faceret. Cõtra hos motus miſſus a Galero ſeuerus cũ exercitu dum
urbem romã obſidet fraude militũ q cum Mazentio ſentiebãt circũuentus fugiens de
mum Rauẽnæ occidit̃. Paulũ etiã abſuit quin Maximianus p̃r militũ beniuolentiam
pollicitationibus & largitiõe quærens a filio Mazentio occideret̃. Is aũt in Gallias ad
cõſtantinũ generũ p̃fectus dum circũuenire hoiem ſtudet detecto p fauſtã eius filiã do
lo: quæ rem omnem marito apuit fugiens ac Maſſiliæ opp̃ſſus ſuoꝝ ſceleꝝ pœnas tan
dem luit: uel ſe ip̃m ut quidam uolũt deſp̃atis rebus interfecit. Dum aũt Euſebius in põ
tificatu uiueret crux dñi iuẽta eſt. v. nonas maii: & ab helena cõſtantini matre exorna Crux
ta ac in magna ueneratiõe habita. Baptizat̃ & iudas crucis inuentor: quem poſtea mu- Helena
tato noĩe kyriacũ uocarũt. Hæreticos quoq; idem põtifex recõciliauit impoſita tm̃mo
do manu. Inſtituit præterea ne p̃phani quos laicos uocãt ep̃m in iudiciũ uocarent. Hu
ius uero tp̃ibus fuiſſe Lactãtiũ firmianũ cõſtat Arnobii diſcipulũ. Hic cũ rhetoricam Lactantiꝰ
nicomediæ doceret infrequentia diſcipuloꝝ motus qd' id ĩ græca ciuitate ageret ad ſcri
bendũ ſe cõtulit: qua in re tm̃ ualuit: ut poſt tp̃a Ciceronis ab eo ſecũdus habeat̃. Mul
ta ſcripſit ſed illa potiſſimũ extãt: quæ cõtra gentiles: de opificio hois: de ira dei cõſcri-
pſit. In extrema ſenectute cõſtitutus cæſaris criſpi filii cõſtantini p̃ceptor fuit in Gallia.
Euſebius quoq; cæſareæ paleſtinæ ep̃s: ac bibliothecæ diuinæ cũ pãphilo martyre dili- Euſebius Pamphilꝰ
gentiſſimus iueſtigator multa eiſdem tp̃ibus ſcripſit: maxime uero libros euãgelicæ p̃
parationis: eccleſiaſticæ hiſtoriæ. In porphyriũ xp̃ianoꝝ hoſtem acerrimum: Apolo-
gias item ſex p̃ Origene cõpoſuit: De uita pãphili martyris a quo ob amicitiã cogno-
mentum accepit libros tres. Euſebius aũt põtifex habita ſemel rõne ſacroꝝ ordinum
menſe decembri: cum præſbyteros. xiii. diaconos tres: epiſcopos. xiiii. creaſſet Romæ
moritur: ac in cœmiterio caliſti uia appia ſepellit̃ ſexto nonas octobris. Sedit autem

annis ſex:menſe uno:diebus tribus. Vacat tum ſedes diem unum.

MELCIADES .I.

Licinius 311 MELCIADES natiõe Apher Mazentii Licinii Maximini tẽpibus fuit. Li
cinius.n.ex Dacia oriundus a Galero in partem impii recipit̃: ꝑpter ci9
Sequitia in re militari præſtantiam. Ii ꝗ conſtantinum uidebãt apud oẽs magno
Mazentii eſſe in precio chriſtianis parcebant. Mazentius tamẽ milites clanculum
mittebat qui obuium quéq; cęderent. Arte quoq; magica delectatus: gra
uidas maxime uero xpianas funeſtis ſacris adhibitas ſcindebat iſantum cã: quoꝝ cineri
maximin9 bus in magia utebat̃: ut oſtẽderet tyrãnidem ſeruari etiam p nephas poſſe. Simili ue
ſania & crudelitate Maximinus quoq; in oriente utebat̃: qui magoꝝ magiſtris & ma
larum artium doctoribus præmia etiam decernebat: auguriis diuinationibus fidẽ præ
Conſtantinus ſtans: Sæuior cæteris in xpianos hæc oia contemnentes eſt habitus. Vetera aũt delu
bra renouari ac more ueteꝝ ſacra diis exhiberi iubet. In hos uero conſtantinus mouẽs
& Mazẽtium graui prælio uictum apud Pontem miluium ita ſuperat: ut dum præ do
lore ſuaꝝ fraudũ oblitus pontem ad decipiendum hoſtem ſtructũ decipulis trãſit cũ
magna parte ſuoꝝ ſatellitum ſubmergit̃: Et Licinium Sototiũ nauali ac terreſtri præ
lio uictum apud Nicomediã dedere ſeipſum coegit uitãq; theſſalóicę priuatam duce
re ac merito qdem cum a fide ob inuidiam deficiens chriſtianos Conſtantino fauentes
grauibus ſuppliciis perſequeretur Maximinus uero diuina ultione inflatis ſubito ui
ſceribus ſuppuratiſque inteſtinis ita diſtenditur: ut inter ſe & putridum cadauer nil
intereſſet: Scatentibus undique uermibus: & tabo ſerpente: tanto pudore ut ſubſti
neri fetor non poſſet. Hoc uelebant eius merita qui & noſtros ad cœmiteria conueni
re uetabat: & ſimulachrũ Antiochiæ cõſecratum: ſubornatis ſacerdotibus q ex ady
id enũciarent clamaſſe dicebat: pellendos ab urbibus xpianos: & præmia in puinciis di
ſtribuit ſacerdotibus ſimulacroꝝ q contra chriſtianos agerẽt. Tãdem uero tyrannus
pœnitentia ductus: medico ueꝝ dicente decreto publico uetuit chriſtianos lædi: eoſq;
ſuis legibus uti ſiuit. Sed hoc nil ei ꝓfuit cum ui fierent oia. Nam grauiſſimis morbis
Dorothea diutius cruciatus uiuẽdi finem tandẽ fecit: homo ſęuus & uarius nũc enim in chriſtia
Sophrõia nos nũc ꝓ chriſtianis agebat. His aũt cladibus multi chriſtiani interfecti ſũt: maxime
uero Dorothea uirgo ſanctiſſima & pulcherrima quæ mortem potius ꝗ̃ ſtuprum ty
ranni pati uoluit. Sophronia quoq; a Mazentio ſæpius de ſtupro appellata cũ diuti9
uitare piculum non poſſet ſeipſam interfecit Lucretiã imitata. Melciadis autem inſti
tutũ fuit: ne die dñico: neuę qnta feria ieiunaret̃: qa hos dies pagãi ꝗ̃ſi ſacros celebrãt.
Multa quoq; in oblatióib9 faciẽdis cõſtituit: qd' Manicheoꝝ hęreſis in urbe Roma tũ
Petrus alexandrinus maxime inualeſcebat̃. His aũt pactis Maximini iuſſu martyrio coronat̃. Idẽ fatũ ſubie
re & Petrus Alexandrinus eps: & Lucianus Antiochenus præſbyter uir morib9 & do
Lucianus ctrina inſignis. Et Timothe9 pſbyter romanus: aliiq; complures epi & ſacerdotes. Se
Timotheus pultus eſt aũt Melciades uia appia caliſti crypta. iiii. idus decẽbris. Viuẽs adhuc ex or
dinib9 ſacris ſemel habitis præſbyteros ſeptẽ. diaconos ſex. epos. xii. creauit. Sedit an
nis. iiii. men. vii. diebus. ix. Vacat tum ſedes dies. xvii.

SYLVESTER .I.

Conſtantinus SYLVESTER natiõe romanus pr̃e Ruffino: cõſtantini tẽpibus fuit. An
no ab urbe condita milleſimo nonageſimo primo. Domini uero anno
314 ccc.xxxviiii. Sub hoc tãdem principe xpiani a tyrãnis antea oppreſſi nõ
nihil reſpirare incipiũt. Nam corporis ac animi dotib9 cũ optimo quoq;
principe

principe comparari Conſtantinus potuit. Militaris enim gloriæ appetentiſſimus
fuit:in bello fortunatus. Pacem petentibus libenter dedit:liberalibus ſtudiis ubi p oci
um licebat delectabaẽ:liberalitate & gr͂a oium beniuolẽtiã ſibi cõparabat. Multas le-
ges rogauit ex æquo & bono:Supfluas abſcidit:Seueras nimiũ emẽdauit. Vrbem ĩ By
zantii:ruinis de noie ſuo cõdens:eã Romę magnitudine ędificioꝝ parẽ facere conatus
Secũdã romã uocauit ut litterę ſub equeſtri eius ſtatua indicabãt. Is igiẽ tãtus priceps Conſtanti
oia circũſpiciens:oia cõſiderãs:ubi honeſtatem chriſtianę religiõis intellexit:qa ſeruare nopolis
parſimoniã:pauptate gaudere:mãſuetudinem colere:paci ſtudere: ſimplicitate & cõ
ſtantia uti iubemur:eã ita cõplexus eſt:ut iturus ad bellũ non alio q̃ crucis ſigno ute-
reẽ:qd' ſereno cœlo dum in Mazentiũ tyrãnum copias mouet:& uiderat & adoraue-
rat:Aſtanteſq; Angelos audierat dicẽtes Conſtantine εν τôυτο νικα:qd' ẽt fecit:ac tyrã
nos oẽs a ceruicibus populi Ro. xp̃ianorũq; oium depulit:maxime uero Licinium qui
xp̃ianos & domo & militia pulſos aut relegatiõe aut carcere ut dixi ad mortem uſq; ma
cerabat:aut leonibus obiiciebat:aut ſuſpẽſos tanq̃ porcos membratim lacerãs diſcipa-
bat. Tãtum itaq; principem ac tam humanũ Syluester nactus:relicto ſoracte monte
quo a tyrãnis ſequientibus relegatus fuerat uel ut qdã uolũt ſeceſſerat Romã ueniens:
Cõſtantinum erga xp̃ianos bene animatũ: ꝓmptiorẽ ad optime de eccleſia dei ꝓmerẽ
dum reddidit. Nã & pontificibus diadema aureũ diſtinctũ gẽmis cõcedebat:quod q-
dem Syluester aſpnatus:tanq̃ religioſo capiti minime cõueniẽs:phrygia mitra & can-
dida tãtũmodo contẽtus fuit. Permotus aũt Cõſtantinus ſanctitatę Sylueſtri eccl'iam
in urbe Roma cõdidit in ortis Eqtii non lõge a thermis Domitianis quę titulũ Equitii Equitius
uſq; ad tpa Damaſi pręſeferebat. Cui qdem eccl'ię Impator munificus hęc ẽt dona pręſ-
titit. Patenã argẽteam libraꝝ.xx. Scyphos duos.xx. libraꝝ. Calicem aureum duaꝝ li
braꝝ:& alia uaſa tum argentea tum aurea quę enumerare longum eſſet. Fundũ quoq;
Valerianũ dono dedit in agro Sabino poſitum:undequotãnis ſoldos.lxxx. capiebat.
Hortum intra urbẽ ad regionẽ duoꝝ Adamantum unde ſoldi.xv. capiebanẽ. Domũ
in regione orphea intra urbem unde ſoldi octo &.l. ꝓueniebãt. Veꝝ dum hęc Romę
agerenẽ apud Alexãdriã pręſbyter quidã Arrius nomine uir ſpẽ & forma magiſq̃ uir arriana hę
tute ĩſignis: & laudis ac glorię potiuſq̃ ueritatis cupidus:ſerere diſcordiã in fide xp̃i cœ reſis
pit. Separare.n. filiũ ab ęterna & ieffabili dei patris ſubſtantia conabaẽ his uerbis. Erat
aliqñ quãdo non erat:nõ intelligẽs filiũ patri coęternũ eſſe:& eandem in trinitate ſub-
ſtãtiam. Cum dictũ ſit ego & pr̃ unũ ſumus. Cum aũt Alexãder Alexãdrinæ urbis ep̃s
fruſtra reuocare Arrium ab errore tẽtaſſet Conſtãtini mãdato adhibita ẽt impenſa mu
nifice qdem apud Niceam urbem Bithynię cõcilium generale indiciẽ:cui.ccc.&.xviii. Cõcilium
epiſcopi interfuere. Diſputatum eſt eo in loco aliquãdiu & qdẽ acriter. Nã uiri aliquot Nicenum
in queſtionibus callidi Arrio tum qdẽ fauebãt ſimplicitati fidei nr̃æ aduerſantes: licet
ex his quidã doctiſſimus philoſophus diuio ſpiritu motus uno momẽto fidem nr̃am
quã antea ĩpugnabat:ut ſcãm & integrã ſtatim amplexus ſit. Tãdẽ uero re ipſa in con
cilio diligenter diſcuſſa cõcludiẽ ὁμουσιον ſcribi debere.i.eiuſdẽ cũ pr̃e ſubſtãtiæ filiũ cõ
fiteri. Qui uero cũ Arrio ſentirẽt fuere ad decẽ & ſeptẽ:affirmãtes extrinſecꝰ creatũ eẽ
dei filiũ & non ex ipſa pr̃is diuinitate ꝓgenitũ. Cognita aũt tãtæ controuerſiæ ueritate
Cõſtãtinus decretũ cõcilii affirmat: ꝓpoſito cõtradicẽtibus exilio:unde ſex tantũ cum
Arrio exulauere:reliq.n.in ſniam bñ iudicãtiũ uenere. In eodẽ cõcilio dãnatos ferũt & photiniãi
photinianos a photino ep̃o gallogręcię nomẽ ducẽtes:q ebionitaꝝ hęreſim imitati:af Ebionitę
firmabãt xp̃m a maria pio cohitu fuiſſe cõceptũ. Dãnati & ſabelliãi q unã trĩũ pſonã pr̃i Sabelliani

filio & ſpũi ſcõ aſcribunt. In eodẽ uero cõcilio ꝗrimoniaꝝ libellos ut ſit epi ipſi Conſtã
tino dabãt: ſe iuicẽ accuſantes: expetẽteſqꝫ a pricipe iudiciũ: qbus ita Impator optim9
contra Eu- rñdet: cõbuſtis coꝝ libellis: eos dei tm̃mõ & nõ hoium iudiciũ expectare debere. Præ-
nuchos: terea aũt in eodẽ cõcilio decretũ eſt: ne q ſe impatiẽtia libidinis caſtrarẽt in cleꝝ ampli
Neophy- us recipenť: neue Neophytus anteq̃ cauti9examinareť cleric9 fieret: & ne in militiam
tus dei aſcitus cũ extraneis mulierib9habitet: cũ mr̃e uero ſorore amita id tm̃mõ licere: ne
eps in ordinẽ aſciſceret: niſi ab oibus uel ſaltẽ a trib9 ꝓuinciæ epis: & ne quẽ alius eps ex
pulerit uel clericũ uel laicũ alius ſuſcipiat. Decerniť ẽt ac qdẽ ſcẽ ne cuiq̃ fieret iniuria:
De conci- ut ſingulis ãnis cõciliũ in ꝓuincia heať. Quare hoc ſcm̃ iſtitutum aboleuerint nr̃æ ęta-
lio tis Põtifices nõ uideo: niſi cẽſuras bene uiuẽtiũ ac ſentiẽtiũ reformidabãt. Cõſtitutum
quoqꝫ eſt: ut q abſqꝫ tormẽtis in ꝑſecutionib9lapſi fuerint: ãnos qnqꝫ inter cathecume-
nos uitã ducãt. Poſtremo uero decerniť ne qs de minore eccleſia ad maiorẽ trãſeat am
bitionis & auaritiæ cã: qđ certe nõ obſeruať: cũ ſiccis faucibus tanq̃ lupi famelici ꝓcib9
pollicitatiõibus muneribus largitiõe uberiores epatus omiſſis primis oẽs quęrãt & ef-
Sylueſtri flagitẽt. Sylueſtri aũt cõſtitutiones hæ ſunt habitæ: ut chryſma ab epo tm̃ cõſecrareť:
ſtatuta ut epi baptizatũ ſignarẽt ꝓpter hęreticã ſuaſionẽ: ut baptizatũ chriſmate liniat pſ̃by-
ter occaſione mortis. Addit præterea laicus clericum in iudiciũ ne uocet. Diaconus i ec
cleſia celebrãdi cã dalmatica induať: & palla linoſtima leua eius tegať. Cleric9 cãs i cu
ria ne agat: nec ante iudicẽ ſæcularẽ cãm dicat. Præſbyter celebraturus neqꝫ ſerico neqꝫ
pãno tincto utať: ſed lineo & qdẽ albo. Sic in albis celebrãdum eẽ dicebat: quẽadmo-
dum in linea ſyndone & alba xp̃i corpus ſepultũ fuit. Gradus quoqꝫ in ordinibus ec-
cleſiaſticis cõſtituit: ut unus qſqꝫ uno tm̃ ordine cõtentus ſit: & uni9 ſolũ uxoris uir. Cõ
Baſilica cõ ſtantin9 aũt augẽdæ xp̃ianę religiõis cupidus baſilicã cõſtantinianã quã lateranenſet.
ſtãtiniana uocãt ædificauit: doniſqꝫ plurimis eandẽ exornauit. Nã & faſtigiũ argenteũ tẽplo ob-
tulit: hñs i frõte ſaluatorẽ ſedẽtẽ in ſella qnqꝫ pedũ cẽtum &.xxx. libraꝝ: & duodecim
apl̃os in qnis pedibus libraꝝ nonaginta: cũ coronis argẽti puriſſimi. Saluatorẽ quoqꝫ
addidit reſpicientẽ in apſida: ſedentẽ in trono qnqꝫ pedũ cuius põdus centũ.xl. libraꝝ
erat. Angelos.iiii. ex argẽto põderis centũ & qnqꝫ libraꝝ. Coronas.iiii. ex auro puriſſi-
mo cum delphinis.xx. libraꝝ. Altaria ſeptẽ ex auro puriſſimo.cc. libraꝝ. In uſum ue-
ro luminũ: maſſę gargilanæ ꝓuentũ ex agro ſueſſano cõſtituit ſoldos.cccc. Additur &
Fons ſacer maſſa urbana quæ in Agro Antiati eſt. Sacrũqꝫ p̃terea fontem inſtituit apud eãdẽ Baſi
licã: ex lapide porphyretico: cuius tota pars illa quæ aquã cõtinet ex argẽto erat. In me
dio aũt fontis colũna porphyretica poſita erat in qua aurea phiala.l. libraꝝ balſamo
plena in celebritate paſcę uſum nocturni luminis p̃ſtabat. In labro fontis ſtabat agn9
auri puriſſimi: unde aqua fundebať. Nõ lõge ab agno erat Saluatoris ſtatua argẽti pu
riſſimi centũ &.lxx. libraꝝ. Ad alteram ptem ſtabat Ioãnis baptiſtæ ſtatua argẽtea cẽ-
tum libraꝝ: hunc titulũ p̃ſeferens. Ecce agnus dei: ecce q tollit pc̃tã mũdi. Septẽ uero
cerui aquã fundebãt: quoꝝ ſinguli.lxxx. libraꝝ erãt. Prouentus aũt ſacri fontis ex maſ-
ſa ſtatiliana in agro corano: ex fundo baſſi ex domib9 & hortis aliquot i urbe poſitis: ex
qbuſdã fundis in aphrica: Numidia: gręcia fitis. Idẽ ẽt Cõſtãtin9 rogatu Bti Sylueſtri
Baſilica pe petro apl̃oꝝ pricipi Baſilicã in uaticão ædificat: nõ lõge a tẽplo Apollinis: quo in loco
tri eiuſdẽ apl̃i corp9 ſplẽdide ac mirifice collocauit: ex aere.n. & cupro undiqꝫ cluſum erat.
Supra btiſſimi apl̃i ſepulchꝝ crux cẽtũ &.l. libraꝝ extabat ex auro puriſſimo. Aderãt
circũ quaqꝫ cãdelabra.iiii. argẽto cõcluſa: cũ ſigillis argẽteis uñ apl̃oꝝ actus cernebanť.
His addidit calices aureos.iii. libraꝝ.xii. calices argẽteos.xx. quoꝝ ſingli.x. libraꝝ erãt.

Metretas

Metretas argẽteas.iiii.cc.libraꝝ.Patenã aureã cũ thure & colũba ornatã gẽmis hiacyn thinis & margaritis.xxx.libraꝝ.Ipm ãt altare erat clauſum argẽto & auro diſtinctũq; plurib9 gẽmis.Hos uero ꝓuẽtus huic Baſilicę addidit.In antiochia:domũ Datiani ſol dos.c.&.l.p̃ſtantẽ.Cellã in A prodiſia ſol.d.xv.p̃bentẽ.Ortũ Maronis:thermas cõplu res:popinas:priſtina:cõdonauit:uñ multũ colligebat ad uſum ſacerdotũ.Idem quoq; cõſtantinus inſtante Syluestro Baſilicã pauli uia hoſtiẽſi extruxit:corpus uero apl̃i ita cõdidit:ut de Petro dixim9.Vaſa ẽt aurea argẽtea ænea totidem donauit quot diuo Pe tro.Maxime aũt crucẽ aureã.c.&.l.libraꝝ ſupra loculũ bti Pauli collocauit.Venere ꝓ uentus ad eãdem baſilicã ex Tarſo ciliciæ:ex poſſeſſiõe tyri:Venit oleũ.Venerũt Aroma ta & caſſiæ:uenit balſamũ ex locis hæc eadẽ ferẽtib9.Venit crocũ:ſal:piper:cinnama.

Baſilica Pauli

Aedificat ẽt Impatoris iuſſu Baſilica in atrio ſeſſoriano ſub titulo ſcẽ crucis in hieruſa lem:ubi ſcẽ crucis ptem aliquã repoſuit:inuentã ab helena mr̃e:fœmina incõparabilis fidei & religiõis.Hæc.n.magnitudine animi mota & uiſis nocturnis hieroſolymã pe tiit ut lignũ crucis pq̃reret difficile id qdẽ erat qa ab antiqs pſecutoribus eo loci ſimula chꝝ ueneris collocatũ fuerat:ut xp̃iani uenerem ſaluatoris loco adorarẽt.At mulier re ligiõe pcita ubi locũ ipm rudẽribus purgaſſet:tres cõfuſo ordine cruces reperit:In una iſcriptio illa legebat trib9 linguis.I.N.R.I.Aſtabat aũt Machari9 illi9 urbis tum eps: q unã ex his manibus cũ religiõe retinẽs uerã eſſe dicebat.At tertia mulieri mortuæ ad mota eidẽ uitã reſtituit hãc ob rẽ cõſtãtinus motus edicto uetuit ne qſpiã deinceps eo ſupplicio uteret.Helena uero ædificato eo in loco tẽplo ubi crucẽ reperat:abiẽs clauos qb9 xp̃i corpus cruci affixum fuerat ſecũ ad filiũ portat.Hoꝝ ille unũ in frenos eq tran ſtulit qb9 in p̃lio uteret alio ꝓ cono galee utebat tertiũ in mare hadriaticũ ut ait ambro ſius ad cõpeſcẽdas ſequiẽtis maris pcellas deiecit.Illa ãt crucis ps quã eadẽ mulier ſecũ in thecis argẽteis detulerat gẽmis & auro diſticta in Baſilica Seſſoriana collocat.Huic hæc munera addunt:argẽtea cãdelabra.iiii.argẽtei Scyphi.iiii.calices aurei decẽ.Pate na argẽtea auro cluſa libraꝝ.l.Altare argẽteũ.cc.l.libraꝝ.Agros quoq; circa palatium poſitos eccl̃iæ dono dedit.Ex faliſcis aũt & Nepeſino agro fundos quoſdam donauit.

Crux ĩ hie ruſalem

Machari9

Sũt q ſcribãt & baſilicã ſcẽ Agnetis cõſtãtini iuſſu ædificatã eẽ:rogatu cõſtãtiæ eius fi liæ & baptiſteriũ eccl̃iæ additũ ubi & filia & ſoror cõſtãtini eiuſdẽ nõis baptizatæ ſunt. Hui9 baſilicæ hæc fuere munera Patena aurea libraꝝ.xx.Calix aureus libraꝝ.x.calices argẽtei qnq;.Fũdus ex agro Fidenatiũ.Fũdus ex uico Piſonis.Idẽ quoq; Impator baſi licã ſci Laurentii extra muros ædificat in agro ueranio ſup Arenariũ cryptæ.Graduſq; extruxit qb9 aſcẽſus ac deſcẽſus his daret q ad uiſendũ bti Laurẽtii corpus accederent. Tẽpli ornamẽtũ erat apſis argẽto & porphyreticis lapidib9 ornata.In aditu cryptę lu cerna erat ex auro puriſſimo libraꝝ.xx.Añ corpus martyris erãt lucernæ.x.argenteæ libraꝝ.xv.Fũdus aũt Cyriacetis fœminę quẽ fiſcus pſecutionũ tpe occupauerat:Huic baſilicę aſſignat.Fũdus itẽ Veranius uñ ſoldi.lx.ueniebãt.Via ẽt lauiana idẽ Impator ĩter duas lauros baſilicã beatis martyrib9 Marcellio pręſbytero & Petro exorciſtę ędi ficat.Nõ lõge uero Mauſoleũ erexit i honorẽ mr̃is q̃ ſepulchro porphyretico incluſit. huic tẽplo martyꝝ & mr̃is gr̃a hęc dona data ſũt.Patẽa ex auro puriſſimo libraꝝ qnq; &.xxx.cãdelabra argẽtea.iiii.auro cluſa i pedib9.xii.calices aurei tres cũ gẽmis praſinis & hiacynthinis.Amę aureę duę.Ara ex argẽto puriſſimo libraꝝ.cc.Scyph9 ex auro pu riſſimo libraꝝ.xx.Fũdus Laurẽtin9 cũ balneo iuxta formã ꝓdeũtis aq̃ poſito.Fũd9 au guſtę helẽę uñ ſoldos.ccc.&.xx.ſacerdotes quotãnis hẽbãt.Sũt q ſcribãt ſine auctore tñ ſardiniã cũ fũdis ſuis & Meſanã & Matiniã:cũ mõte argentario ac fũdis oĩbus huic

Baſilica Agnes

Laurenti9 extra Muros

Cyriacetis

Marcelli nus Petrus

eccłiæ dono datā. Ad has baſilicas in urbe Roma ædificatas alſ quoq; fons extruit. Nā & Hoſtię nō lōge a portu eiꝰ mādato tēplū ædificatꝰ i honorē btōꝝ apłoꝝ Petri & Pauli ac Ioānis baptiſtæ: qbꝰ ēt hæc dona eiꝰ munificētia oblata fuit. Patena argētea librarū xxx. Calices argētei. x. Patena argētea chriſmalis libraꝝ. x. peliuis ex argēto ad uſum baptiſmi libraꝝ. xx. His mūeribꝰ additi & Graccoꝝ fundi Ardeatini agri. Fūdus Quirini i agro hoſtiēſi. In albano quoq; Ioāni baptiſtæ tēplū ædificat. Cui hęc dona obtulit patenā argēteā libraꝝ. xxx. Scyphū argēteū deauratū libraꝝ. xii. Amas argēteas librarū. xx. Fundū Laurētinū cū adiacētibꝰ ꝑdiis: Fundū cū lacu Albano. fundū Tiberii Cæſaris. Capuæ ēt Baſilicā apłoꝝ cōdidit: quā ciues Cōſtantinianā appellarūt. Cui & hæc dona oblata. Patenæ argēteæ. xl. libraꝝ. Cādelabra græca. iiii. cū pedibꝰ. x. His additur fundus ex agro Caietano & fundus ꝑnus ex agro Sueſſano. Alia poſtremo baſilicam Neapoli ædificauit: ut ait Damaſus in cuiꝰ honorē eā errexerit nō ſatis cōſtat. Proinde reticere donaria tēplo dedicata iſtitui: ne uidear cū aliis errare. ſūt ēt ꝙ ſcribāt ſyluestrū titulū ſuū i tertia regiōe urbis apud thermas domitianas iſtituiſſe: eqtiū qdam uocāt: Huic titulo multa dona cōſtantinus obtulit. Vt patenā argēteā libraꝝ. xx. Ceroſtrata ænea. xvi. fundū barbatianū ex agro Ferētinati: fundū ſulpicianū ex agro corāo. Ne āt nouæ romę ſacerdotes īpatorię munificētię exptes eēnt. duas itē baſilicas Cōſtātinopoli ædificat quaꝝ altera hirene altera apłoꝝ uocatꝰ. euerſis priꝰ paganoꝝ tēplis: aut i uſum xpiāoꝝ trāſlatis ſublatiſq; e medio tripodibꝰ delphicis unā iſinita mala oriebantꝰ. hæc ſunt cōſtantini dona q̄ antea narramus: qbus hoc ēt addit. Fuere āt & ſyluestri tpibus multi ꝓclari uiri quoꝝ opa & labore gētes & natiōes plęreq; ad fidē nr̄am uenere: maxime uero Iuliāi Frumētii & Ediſii ꝑdicationibus: quos ꝓhi qdā alexādrini eo ꝑduxerāt. Iberorū quoq; gens quæ ſub axe pōtico iacet fidē xp̄i itelligūt a captiua muliere. & credūt Baccurio rege oēs ad id cohortāte. Valuit ēt multū illis tpibus admouendos hoīes Antonii heremitæ ſanctiſſimi auctoritas: cui lr̄is & nūciis Helēa ſe ac filios ſæpius cōmēdauit: eiꝰ cibꝰ ſolus panis erat: aq̄ potus: nec unq̄ niſi i occaſu ſolis comedebat. hō ægyptius oīno cōtemplatiōi deditus. Huiꝰ qdem uitā Athanaſiꝰ alexādrinæ urbis eꝑs iſigni uolumine ꝑſcripſit. Syluester aūt ubi ex ſacris ordinibus ſepties mēſe decembri habitis ꝑſbyteros duos. &. xl. Diaconos ſex &. xxx. epōs qnq; &. lx. creaſſet. moritur ac ſepelitꝰ in cœmiterio Priſcillæ uia ſalaria. tertio ab urbe miliario, pridie kal. Ianuarii. Sedit autem annos. iii. &. xx. menſes. x. dies. xi. Vacat tum ſedes dies. xv.

Templa hoſtiæ ædificata

In albano

Capua

Neapolis

Equitius

Iulianus

Frumentius

Ediſius

Antonius hæremita

MARCVS .I.

MARCVS natiōe romāus ꝑre priſto Magni cōſtātini tpibꝰ fuit: de quo uaria ſcribūt hyſtorici. Sūt. n. qui affirmant conſtātinū ultimis impii ſui ānis inſtigāte ſorore Anniū ab exilio reuocaſſe: qđ iuidia dānatū hoiem mulier diceret: in eiuſq; dogma declinaſſe. Hos ego decæptos ſimilitudine noīs puto: & ꝑri illud aſcribere qđ filii ſcelerꝰ ſcm̄ eſt. Neq;. n. ſimile ueri eſt pricipem illū ſapiētiſſimū: qđ ſemp improbauerit: ea potiſſimū ætate qua ſape datur illud idē collaudaſſe. Scribūt ꝓterea cōſtantinum ab Euſebio Nicomedię epō Arriani dogmatis imitatore baptizatū eſſe: qđ quidē falſum eē: & religio principis oñdit: & baptiſteriū huius rei cā Romæ ab eo magnificētiſſimis opis ędificatū. A Sylueſtro. n. una cū Criſpo filio baptizatꝰ pulſis ab urbe tyrānis fideq; edocetꝰ. Aiūt qui aliter dictū ſentiūt cōſtātinū tātā rē diſtuliſſe quoad ei ad Iordanē ꝑuenire cōtingeret: i quo ad imitationē ſaluatoris baptizari cupiebat. Veꝝ dum in Parthos ꝓficiſcitꝰ Meſopotamiā incurſionibꝰ uaſtātes uno &. xxx. impii ſui āno: ętatis uero ſexto &. lx. apud Nicomediā

ūilla

uilla publica diem extremũ obiiſſe: nec ad Iordanẽ baptiſmi cã puenire potuiſſe. Atq; illic tũ demũ extremo uitæ tpe baptizatũ fuiſſe. Miſceãr iſti ut uolũt rẽ hãc: & nos qđ oẽs ferme ſentiũt credamus: Cõſtãtinum qui in ſigno crucis totiẽs hoſtes uicerat: q tot templa in honorẽ dei ædificauerat: q ſacris cõcilus interfuerat: q totiẽs cũ ſanctis prib9 in myſteriis orauerat baptiſmatis charactere ubi ſæpe cœpit muniri ẽt cõtra hoſtẽ humãi generis uoluiſſe: lateat me certe qd Socrates & Sozomenes in tripartita ſua uelint qdq; alii pleriq; ueritatẽ ſequor optimi principis religiõi & pietati cõuenientẽ. Qđ uero in leprã inciderit ut uulgo dr̃ baptiſmoq; mũdatus ſit cõficta pri9 de ſanguine iſantum neſcio q̃ fabula nullo mõ credo: Socratẽ hac in re ſecutus: q affirmat cõſtãtinum ipſum ubi ſexageſimũ qntũ ætatis annũ attigiſſet ægritudine captũ ex urbe cõſtãtinopoli ad aquas calidas egreſſum ualitudinis cã nulla de lepra mẽtione hita. pterea uero hac de re a nullo ſcriptor; fit mentio: nõ dico ab his q ethnici ſunt hiri: ſed ne a nr̃is qui dẽ. nõ retinuiſſet hoc Oroſius. nõ Eutropi9: nõ illi q conſtãtini res geſtas q̃ diligẽtiſſime ſcripſere. Ante uero tãti pncipis mortẽ Stellã crinitã inuſitate magnitudinis quã Græci cometem appellãt: fulſiſſe aliquãdiu cõſtat. Marcus aũt Romãus põtifex ad curã xpiãæ religionis cõuerſus iſtituit: ut eps Hoſtiẽſis a quo romãus cõſecrat̃ pallio uteret̃. Voluit pterea diebus ſolẽnibus ſtatim poſt euãgeliũ ſymbolum a clero & populo magna uoce decãtari: & eo modo quo fuerat in Niceno cõcilio declaratũ. Duas itẽ eccleſias Romæ cõdidit: unã uia Ardeatina in qua ſepultus eſt: alterã in urbe Roma ad Palatinas quas quidẽ Conſtãtinus his muneribus exornauit & auxit: Fũdo Roſarum cũ oĩ agro cãpeſtri: patena argẽtea librar; .xx. Scypho argẽteo .x. librar; . Corona argẽtea librar; .x. Fũdo Antoniano q eſt uia claudia: fundo ad bacchanas uia appia. Fundo Antmoreo uia Ardeatina. Huius aũt & conſtãtini tpibus fuit Iuuenc9 hiſpanus pr̃ byter genere nobilis: qui tetrauãgelia hexametris uerſib9 fere ad uerbũ trãſferens q̃tuor libris cõpoſuit. Scripſit & quædã eo genere metri ad ſacror; ordinem ptinentia. Marc9 aũt poſteaquã ex ſacris ordinibus bis mẽſe decembri habitis pr̃byteros qnq; & .xx. diaconos ſex epiſcopos octo & .xx. creaſſet. moritur ac ſepelitur in cœmiterio Balbinæ uia Ardeatina .iii. nonas octobris. Sedit autem annis duobus. menſibus octo. diebus .xx. Vacat tum ſedes dies .xx.

IVLIVS .I.

IVLIVS natiõe romãus pr̃e Ruſtico tpibus cõſtãtii fuit q cum coſtãtino & conſtãte fribus impiũ adeptus ãnis .iiii. & .xx. impauit. Hitus eſt ẽt iter ſucceſſores Magni conſtãtini Dalmati9 Cæſar fris fili9 adoleſcẽs ſane pclare idolis: q haud ita multo poſt tumultu militari opprimit̃: Sinente poti9 conſtãte q̃ iubente. Interea uero Arriana hæreſis iualuit fauente cõſtãtio q nr̃os cogebat Arrium recipe. Secũdo itaq; Conſtãtii ãno apud Laodiceã urbem Syriæ uel ut alii uolũt: apud Tyrum cõcilium indicitur. Eo cõuenere catholici & Arriani: diſputat̃ cottidie homuſion ne an ſec9 xp̃m cum pr̃e uocarẽt. Inſtabat Athanaſi9 alexãdrin9 eps rõnib9 & argumẽtis affirmãs ſiliũ pr̃i homuſion eſſe. Id cũ refellere Arri9 non poſſet ad comitia uerſus: magicas artes Athanaſio uiro ſciſſimo obicit p lato in loculis arſenii bracchio. Dãnat̃ itaq; uiolenter iubẽte conſtantio Athanaſi9: qui quidẽ fugiẽs ſex continuis ãnis in lacu ciſternæ carẽtis aqua ita delituit: ut ſolem nunq̃ uiderit. Indicãte deinde ancilla quadam: cũ in eo eſſet ut capet̃: dei monitu ad cõſtãtis ptes cõfugit: qui fratrẽ cõſtãtiũ minis certe coegit Athanaſiũ recipe. Arri9 interim epor; & populi frequẽtia ſtipat9 dum leuãdi uẽtris cã ad publicum locũ declinat: egerere

Conſtans Dalmati9

Arriani

Cõcilium

Athanaſius

Mors Arrii

conatus inteſtina oīa in cuniculum latrinæ demiſit: mortem certe paſſus uita turpiſſi-
ma condignam. Iulius aūt pōtifex multis incōmodis uexatus in tāta rer perturbatiōe tā
dem poſt mēſes.x. Romā ab exilio rediit: audita preſertim Cōſtātini morte: q bellum
fratri conſtāti inferēs dum apud Aqleiam inconſulte dimicat occidit. Non deſtitit ta-
men Iuli9 oriētales epos rephēdere: maxie uero arrianos: q in iuſſu romāi pontificis an
tiochiæ conciliū īdixerāt: cū id ſine ei9 auctoritate fieri nō poſſet: q romana eccleſia cæ
teris preeſſet. Confutabāt id orientales non ſine ironia q dicerēt a ſe ad occidentem xpia-
ne religionis principiū cōmigraſſe: hāc ob rem ſuā eccleſiā tanq̄ perennem fontem: unde
tāta gr̄a manauerat cæteris pferendā. Conſtat aūt Iulium ipm omiſſis his contētiōib9
duas ædificaſſe baſilicas: unā iuxta for Romanū: aliā in trāſtyberina regiōe. Tria item
cœmiteria extruxit: unū uia Flāminea: aliud uia Aurelia: tertiū uia Portuēſi. Cōſtituit
preterea ne ſacerdos alibi: q̄ apud iudicem eccliaſticum cām diceret. Voluit itē ut oīa ad
eccliam ptinētia p notarios: aut p Primicyrium notarior cōſcriberent: hos hodie ut ar
bitror ptonotarios uocam9 quor officium eſt res geſtas pcipue conſcribere. Ver no-
ſtra ætate adeo pleriq nūc dicere oēs lr̄arum ignari ſunt: ut uix ſciāt nomē ſuū latine ex
primere: nedum alior res geſtas pſcribere. De moribus nolo dicere: cū e lenonū nume
ro & paraſitor quidam in hūc ordinem relati ſint. Conſtantini aūt & conſtātii tpe in
Marcellus pcio fuit Marcellus Anticyranus eps q multa ſcripſit: maxime uero cōtra Arrianos. Fe
runt tamē contra hunc Aſterii & Apollinaris libri eum Sabellianæ hereſis arguētes:
eiuſdē quoq erroris cū Hilarius arguere conat: quē certe Marcellus refellens: ſe tamē
nequaq̄ cum Iulio & Athanaſio ſentire oſtendit. Contra hunc preterea ſcripſit & Baſili9
Baſilius angranus eps libr unū de uirginitate. Nā Baſili9 Macedoniæ ptis una cū Euſtaſio Se
baſteno princeps fuit. Theodor9 quoq Heracleæ Thraciar eps elegātis copioſæq; elo
cutiōis uir: multa tū ſcripſit: maxime uero cōmentarios in Mattheū in Ioānē in Pſalte
riū: in Apoſtolū. Iuli9 uero cū ex ſacris ordinib9 ter menſe decēbri in urbe hītis: præſby
teros.xviii. diaconos tres. epos nouē creaſſet. morit. ac ſepellit uia Aurelia ī cœmiterio
callopodii. ab urbe Roma milliario.iii. pridie idus Auguſti. Sedit annos.xv. men.du-
os. dies ſex. Vacat tum ſedes dies quinq & uiginti.

LIBERIVS .I.

LIBERIVS natiōe roman9 prē Auguſto conſtātii & conſtātis tpibus fu
it. Conſtātinus.n. ut ante dixi dum conſtātem fratrem bello incauti9 pſe
quit ab ei9 militib9 opprimit. Conſtans aūt uana fortuna contra Perſas
Conſtantius uſus cum nocte intempeſta ſeditiōe militum ſuſcipe plium cogeret tādem
uincit. Ver poſteā cū de ſeditioſis militib9 ſuſcipe pœnas iſtituiſſet: Ma
gnetii dolo ac fraude in oppido helēa īterficit. āno impii ſui.xvii. ætatis uero.xxx. Mor
tuo aūt conſtāte: rurſum in Athanaſium conſurgūt ueteres illi Arriane hereſis ſuſcita-
tores. Nā cōcilio apud Mediolanū hito oēs q Athanaſio fauebāt in exiliū pelluntur.
Præterea uero cū in Synodo Ariminenſi oriētales ſacerdotes callidi hoīes & acuti occi
dentales ſimplices & impitos argumētis ac fallaciis cōuincerent: ptermittere eā diſpu-
tationē p tpe ſati9 uiſum eſt: Chriſtum.n. eum prē homuſion eſſe negabant. Hoc autē
qa primum liberius pontifex aperte impugnabat qq etiā damnare Athanaſiū iubēte
Impatore nollebat in exiliū ab Arrianis pellit: atq ita triennio ab urbe abfuit. At uero
ſacerdotes cōgregata ſynodo in Liberii locū Fœlicem pſbyter uir optimū pontificem
crearūt q ſtatim octo &.xl. epor cōuentu duos pſbyteros Vrſatiū & Valentē ab ecclia
ſeparauit: qd cū Conſtātio auguſto in fide ſentirēt: Hāc ob rem rogatu & pcib9 eorūdē

Conſtãtius liberiũ ab exilio reuocat: Qui impatoris beneficio motus cũ hęreticis in re-
bus oib9 ut qdam uolũt ſentiẽs illud tñ cũ catholicis tenebat hęreticos ad fidẽ redeun-
tes non eẽ rebaptizãdos. Ferũt liberiũ apud cœmiteriũ ſcẽ Agnetis aliquãdiu habitaſ-
ſe: cum cõſtãtia conſtãtii ſorore quo ei9 rogatu & auxilio urbẽ tuti9 ingrederet̃: ſed mu Conſtãtia
lier catholica dolũ ineſſe ſentiẽs id ſe facturã oino recuſauit. Tandẽ uero Conſtãtius in
ſtigantib9 Vrſatio & Valẽte pulſo Fœlice Liberiũ introduxit. Vnde pſecutio ita uehe-
mẽs exorta ẽ ut ĩ eccleſiis ipſis pſbyteri & clerici paſſim necarent̃. Sũt tñ q ſcribũt mu
lieres romanas in circẽſi ſpectaculo reditũ Liberii ab impatore pcib9 impetraſſe. Ponti
fex aũt tametſi cũ Arriãis ſentiebat ecclias dei q̃ diligẽter exornauit: maxime aũt ſepul-
chꝝ btẽ Agnetis & baſilicã quã de noĩe ſuo fecit apud Macellũ Lydiæ. Fuit aũt hac mi
ſera tẽpeſtate Euſebius Eniſenus eps q multa cõtra Iudæos gẽtes & nouatianos docte
admodum & elegãter ſcripſit. Eriphylus quoq; Cypriletrẽſis ſiue leuconiæ eps: in can Eriphyl9
tica canticorum copioſe & accurate commentarios cõpoſuit. Præterea uero Donatus
apher a quo Donatiãi nomẽ ſũpſere. Multa in catholicos ſcribẽs totã pene aphricã & Donatiãi
Iudęã ſua pſuaſiõe decepit. Affirmabat. n. prẽ minorẽ eẽ filiũ & ſpm̃ ſctm̃ minorem fi-
lio: catholicoſq; rebaptizãdos eſſe. extabãt aũt Hieronymi tpe ei9 multa ſcripta ad hæ-
reſim ptinentia: & de ſpũ ſctõ liber Arrianæ doctrinæ cõueniẽs. Et ne qcquã Arrianæ
pfidiæ tum deeſſet. Aſteri9 ei9 factiõis phs impante conſtãtio multa ſcripſit ad Roma- Aſterius
nos in euãgelia in pſalmos quæ ab hoibus ſuæ hęreſis ſtudioſiſſime legunt̃. Lucifer p- Lucifer
terea Caralitanus eps cũ Pancratio & Hilario Romãis clericis ad Conſtãtium a Libe-
rio miſſus cũ nollet ſub noie Athanaſii Nicenã dãnare fidẽ relegatus contra conſtãtiũ
impatorẽ ſcripſit librũq; ei legendũ miſit: morit̃ tñ ſub Valentiniano principe. Ferunt
autem Fortunatianũ Aqlienſem epiſcopum liberium fidei cauſa in exilium pgentem:
ut in hæreſim & diſcordiam laberet̃ ſolicitaſſe. Serapion quoq; qui ob elegantiam inge Serapion
nii ſcholaſtici cognomen meruit. Edidit tum aduerſum Manicheum librꝝ egregiũ: nec
unquam conſtantii minis a confeſſione ueritatis deſtitit. Ad hoiem. n. profectus quo
cum pacatiorem magno Athanaſio redderet minis tanti principis e gradu conſtantiæ
nũq̃ decidit. Ideo autem Athanaſius magnus eſt habitus ꝙ paganis & hæreticis con-
ſtanti aĩo ſemper reſtitit. Liberius uero ubi ex ſacris ordinibus bis in urbe Roma habi-
tis præſbyteros. xviii. diaconos quinque. epiſcopos. xviiii. creaſſet. moritur: ac ſepelli-
tur uia ſalãria in cœmiterio priſcillæ. viiii. Kalẽ. Maii. Sedit autem annos ſex. men. tres.
dies quattuor. Vacat ſedes dies ſex.

FOELIX .II.

358 FOELIX ſecũdus natiõe Romãus prẽ Anaſtaſio Conſtantii tpibus fuit:
qui ſolus poſt iterfectum a Magnetio cõſtãtem impio potitus eſt. Mox
Iulianũ patruelem ſuũ qppe q ex Conſtãtio pris conſtãtini fratre natus
erat Cæſarem creatũ in Gallias ſeditiõe quorũdam tyrãnoꝝ tumultuan-
tes miſit: q breui & galloꝝ & germanoꝝ motus uirtute ſua compeſcuit:
unde militum omnium conſenſu Auguſtus appellatur. Quo audito Conſtantius re-
bus Parthicis occupatus ad bellum ciuile cõuerſus apoplexia ĩ itinere obiit iter Ciliciã
cappadociã in Mopſocrem oppido. anno impii. iiii. & . xx. ętatis qnto & quadrageſimo
hoc aũt morbo dixerunt medici hoiem iteriiſſe ob dolorẽ ai & grauẽ cogitatiõem ĩ quã
rebellãte Iulião iciderat. Ob ei9 ãt moderationẽ: xpiãoꝝ cãs ſemp excipio ĩ q̃ unice ipi9
fuit & comitatẽ iter diuos more ueteꝝ referri meruit. Nã p9ſuſceptũ ĩperiũ: Romã cũ
triũpho uia Flãminea ĩgreſſus aureo carpẽto ciues obuiã ſcõs mira bẽignitate inſpexit

& ueneratus eſt:dictitans illud Cyneę Pyrrhi legati uerꝫ eſſe:tot ſe uidere reges in urbe Roma quot ciues.In una tñ re Popu.Ro.ad riſum potiuſquã ad indignationẽ cõcitauit:ꝙ portas Vrbis ingrediens celſas & faſtigiatas arcuſq; triũphales ꝑaltos & latos homo paruę ſtaturę caput icuruaret more anſerꝫ leſionẽ uerit9.Is ꝑterea cãpum martium cũ admiratiõe iſpiciens ſepulchrꝫ Auguſti Cęſaris tot ſimulachris marmoreis & ęneis ornatũ.Forꝫ Romanũ.Iouis tarpei delubra.Thermas:porticus:in ꝓuincię modum auctas.Amphiteatrꝫ tyburtino lapide extructũ:tãtę altitudinis ut eo uix inſpicere human9oculus poſſet:pantheon mira altitudine ſpatioſis molib9fornicatũ.Tẽplũ pacis.Põpei theatrũ.Circum maximũ.Septiſoliũ:Tot arcus triumphales:tot aquęductus:tot ſtatuas ꝑ urbem ad ornatum poſitas obſtupuit:ac tãdem dixit naturã uires oẽs in unã urbẽ effudiſſe.Stabat Traiani equus ęneus in Atrio:cui9inſtar alterꝫ ſibi fieri conſtãtinopoli cõſtãtius petebat ab hormiſda architecto:quẽ ſecũ duxerat.Cui hormiſda ſtabulũ quoq; tale cõdas oportet ſi uoles equũ late ſuccedere.Idẽ quoq; hormiſda a cõſtãtio iterrogat9qd de urbe Roma ſentiret.Id tãtum ſibi placere rñdit quod didiciſſet ibi quoq; homines mori:ut philoſophum decebat locutus.Fœlix autem quem diximus in liberii locum a catholicis ſubrogatum eſſe(licet id factum ab hæreticis Euſebius & Hieronymus affirment quod certe miror)ſtatim ubi Pontificatum iniit conſtantinũ magni conſtantini filium hæreticum:& ſecũdo rebaptizatum promulgat ab Euſebio Nicomediẽſi epõ in Aquilone uilla nõ longe a Nicomedia.Hinc aũt deprehẽdi error poteſt quo ducunt̃ nonnulli qui hãc hęreſim magno conſtãtino aſcribũt.Qđ

Error de hęreſi conſtantini — ꝑfecto ut ex hyſtoria uides in tãtum principem tamq; religionis chriſtiãæ amantiſſimũ nec debuit cadere nec potuit.Dum aũt altercatio eſſet & qdem magna ut diximus iter liberium & Fœlicem:Arriana hęreſis biffariã diuidit̃.Nã Eunomius unde Eunomiani uir corpore & aĩo leproſus:nec ſec9interi9 q̃ exteri9morbo regio correptus:affirmabat in reb9oĩbus & filium diſſimilem pr̃i:& ſctm̃ ſpm̃ cum pr̃e & filio nil habere cõmune.Macedonius aũt quẽ noſtri ante errorẽ:conſtantinopolitanum epm̃ fecerãt ab

Eunomiuſ hęreticus

Macedonius Hęreticus — Arrianis expellit̃:quia filium pr̃i ſimilem fatebat̃:licet ſpm̃ ſctm̃ non ſec9atq; illi blaſphemaret.Aiunt quidã fœlicem cõcilium octo &.xl.epõrꝫ habuiſſe in quo decernitur:ut epĩ oẽs aut ad concilium generale ueniant:aut lr̃is rationem reddant quare id facere nequeãt:quod quidem inſtitutum carthaginenſi concilio poſtea renouatum eſt.Hu-

Achatius — ius autẽ temporib9fuit Achatius quẽ qa luſcus erat monophtalmon uocarũt.Hic uero cæſarieñſis eccłiæ in paleſtina epš:multa in eccłiaſticen cõſcripſit tantæq; auctoritatis ob eloq̃ntiã & uerſutiã apud cõſtãtiũ fuit queãdmodũ Hierõym9ait(qđ ego certe miror)ut Romæ in Liberii locũ Fœlicẽ Arrianũ epm̃ cõſtitueret:quẽ ꝑfecto catholicũ fuiſſe cõſtat ut ſcripſim9& Arrianos ſemꝑ dãnaſſe.Fœlix aũt poſtremo cũ nulla in re orthodoxe fidei deeſſet ab aduerſariis capt9una cũ multis ſecum bene ſentientib9interficitur:ſepelliturq; in baſilica quã ipſe ædificauit uia Aurelia ſecundo ab urbe Roma miliario.xii.Kal.decembris.Sedit aũt tantũmodo annum unum:menſes.iiii.dies duos ꝑpter ſeditionẽ a liberio motã:quẽ damaſum ſecut9:licet imerito iter põtifices nũeraui.

DAMASVS .I.

DAMASVS natione hiſpanus pr̃e Antonio Iuliani tpibus fuit:uiri certe egregii ſi domi ſi foris ei9ingenium reſpicis. Nam & Eubolo ſophiſta: libanio pħo ꝑceptorib9uſus liberalibus diſciplinis ita erat imbut9tũ græce tũ latinę ut cuiuis optimo pricipi cõparari poſſet.Multæ erat mẽoriç: igẽtis facũdiæ:i amicos liberalis:ꝓuicialib9iuſtiſſim9:glię cupidus.Verꝫ

hæc omnia ad extremum euertit dum christianos perſequitur. Callidior tamen cæteris perſecutor: non ui neque tormentis primo: ſed præmiis honoribus blandiciis perſuaſionibus maiorem fere populi partem quã ſi atrocior fuiſſet elicuit. Vetuit autem ne christiani auctorum gentilium ſtudia adirent: neue ſcholæ niſi his qui deos deaſq; uenerarent paterent. Vni tamen pherecio uiro doctiſſimo conceſſum eſt: ut xpianis pu blice doceret: quã grãm ipſe indignatus cõtempſit. Militare cingulũ dari niſi gentibus uetuit. Statuit pterea pcuratiões puinciarum uiriſq; dictionẽ xpianis nõ debere pmitti quippe quibus lex ipſa xpiana pprio uti gladio uetat. Athanaſium tñ apte oppugnat atq; in exiliũ mittit: a magis: ab auguribus iſtigatus: quo᷑ artibus maxime delectabatur: qđ dicerent Athanaſiũ obſtare quo minus eo᷑ artes in pcio eſſent. Cum Daphnius quoq; in ſuburbano Antiochię iuxta fontẽ caſtalium litaret apollini: & nulla ex his quę qrebant rñſa ſuſcipet: cãſq; ſilentii pconctaret a ſacerdotibus: dęmones aiũt ſepulchrum Babyllę martyris ppe aſtare & iõ rñſa non reddi. Tum Iulianus Galilęis impe rat (hoc. n. noie xpiãos appellabat) ut ſepulchrum martyris īde auferãt: Qui dum ſe pulchrum mira exultatiõe traherẽt: dicẽtes: Cõfundant oẽs qui adorãt ſculptilia: & qui gloriãtur in ſimulachris ſuis: ita irã Iuliani principis concitarunt: ut multos pter inſtitutum ſuũ īterfici iuſſerit. Miror ego id a Iulião factum cum diaboli artes iã uanas eſſe cognoſceret. Semel. n. Magum quẽdã in ſpeluncham ſecut9 cũ uoces dęmonũ phorreſceret ſigno crucis uſus eſt: quo fugati ſunt dęmões: cũ uero Iulianus diceret ſigno crucis aliquid myrũ ieſſe: rñdit magus dęmões ẽt genus illud ſupplicii formidare: hãc ob rem Iulianus ptinacior q̃ antea factus eſt: adeo uanitati magicę deditus erat. licet pri9 xpianã religionẽ ſimulato aio amplexus fuiſſet ut conſtantii odiũ uitaret: legiſſetq; pu lice diuios codices ac baſilicã noie marty᷑ ędificaſſet. Preterea uero idẽ impator quo nr̃is ſtomachum faceret Iudęis tẽplũ hieroſolymitanũ reſtituit: cũ dicerent ſe alibi ſacrificare nõ poſſe: Qui certe tãta arrogãtia elati ſunt ut maiore impẽſa q̃ antea reſtitue re templũ conarent. Ve᷑ nõ ita multo poſt terremotu templũ corruens & multos iudęos ſimul oppreſſit: & illud approbatũ eſt lapidẽ ſupra lapidẽ poni nõ debere. Sequnti ãt die icẽdio diuinitus īmiſſo: & ferramẽta ipſa cõſumpta ſũt: & eo miraculo multi iudęi pterriti ad fidẽ xpi uenere. In pſas uero pficiſcẽs Iulianus quos itellexerat res nouas moliri in redditu ſuo malã qdẽ rẽ xpianis minat. Cũ ãt ſupatis hoſtibus icõpoſito agmine uictor rediret apud ćteſiphõtẽ cõfoſſus piit. A ſuis: aut ab hoſtib9 id fcm ſit incertũ eſt: q̃q ſũt q ſcribãt ſagitta ex incerto miſſa trãſfixũ fuiſſe eũdẽq; exclamaſſe mãu ad cœlũ extenſa uiciſti Galilęe uiciſti: nã xpm galilęũ appellabat & fabri filiũ: uñ illud adoleſcẽtis i libaniũ ſophiſtã iterrogãtẽ qđ ageret fabri fili9: Iulião iqt locellũ cõponit: nã paulo poſt ei9 cadauer locello auectũ ẽ. Sũt ẽt q ſcribãt hunc antea clericũ fuiſſe ac poſtea a fide nr̃a defeciſſe: uñ hoiem apoſtatã uocãt. Periit aũt poſt ãnum & octo imperii ſui mẽſes: ãno uero ætatis. ii. &. xxx. Huic deinde ſuccedit. Iouianus q ab exercitu imperator electus non prius profiteri imperatoris nomen uoluit: q̃ omnes conclamarunt ſe chriſtiãos eſſe: Quibus collaudatis & imperium ſuſcepit & exercitum e manib9 barbaro᷑ liberauit: Ni ſibi ac magna Meſopotamiæ parte Sapori regi perſarum relicta. Hic autem octauo imperii ſui mẽſe cruditate ſtomachi ſiue tetro odore prunarum moritur. Damaſus aũt electus ad pontificatum obeũdum Vrſicinũ draconũ cõpetitorẽ habuit in baſilica quæ ſicinini appellat: ubi multi utrinq; cecidere in ipſo templo: cũ res non ſuffragiis tãtum: ſed ui & armis tractaret. Ve᷑ non ita multo poſt ſacerdotum ac populi cõſenſu Damaſus ẽps confirmatur: & Vrſicinus ad Neapolitanã

Proherecius
Athanaſius
Daphni9
Babylla
Galilęi

ecclíam traducit᷑.Damaſus aũt adulterii accuſatꝰ publico cõcilio cãm dixit:ubi & ino-
Cõcordiuſ cens abſoluit᷑:& cõcordiꝰ atq; caliſtus diacõi falſi accuſatores dánati ac eiecti ab ecclía
Caliſtus ſũt:cautũq; lege ẽ: ut deiceps pœnã taliõis ſubeãt q aliquẽ falſo accuſauerit.Paccata tã
dẽ ecclía Damaſus ocio lrãrio delectatus uitas põtificũ oĩum:q añ ſe fuere conſcripſit:
eaſq; ad Hieronymũ miſit.Nõ deſtitit tñ & tẽpla & cultũ diuinũ augere.Duas.n.baſi
licas .edificauit:unã iuxta theatꝝ:alterã uia ardeatina ad cathecũbas Dedicauit:& Pla-
toniã ubi corpa Petri & Pauli aliqñ iacuerãt. Verſibꝰ quoq; elegãtibꝰ ſcõꝝ corpa eo lo-
ci ſepulta exornauit ad memoriã poſteritatis.Præterea uero baſilicã quã ipe in honorẽ
diui Laurẽtii nõ longe a theatro põpeiano cõdiderat maximis mũeribꝰ ornauit.Patena
argẽtea librarꝝ.xx.Ama argẽtea librarꝝ.xv.Scypho argẽteo anaglipho librarꝝ.x.calici-
bus argẽteis quinq;.Corõis argẽteis qnq;.Domos quoq; circa baſilicã poſitas dono de
dit.Fũdũ ẽt Papyrianũ agri ferẽtinatis fundũ Antonianũ.Balnea nõ lõge a tẽplo poſi
ta.Vt pſalmi quoq; alternis uicibꝰ in ecclía canerent᷑ i fineq; eoꝝ uerba hæc ponerent᷑.
Glía pri & filio & ſpũi ſctõ iſtituit.Primus ẽt Hieronymi ſcriptis auctoritatẽ dedit cũ
prius.lxx.interpretũ ſcripta tm̃mõ in p̃cio eẽnt.Nã & biblia Hieronymi legi cœpta eſt
& pſalmi eiuſdẽ fidelr̃ ex hebraico traducti:cũ antea apud Gallos potiſſimũ incõpoſi
te legerent᷑.Mãdauit itẽ ut in pñcipio celebratiõis quã miſſam uocant:cõfeſſio diceret᷑
ut hodie fit.Idẽ uero Damaſus ubi ex ſacris ordibꝰ qnqes hitis p̃ſbyteros unũ &.xxx.
diaconos.xi.ep̃os.ii.&.lx.creaſſet morit᷑:ac ſepelit᷑ uia Ardeatia cũ mr̃e & ſorore i baſi
lica a ſe cõdita.iii.idus decẽbris.Sedit an.xviiii.mẽſes tres.dies.xi.uacat tum ſedes dies
unum &.xx.

SYRICIVS .I.

SYRICIVS natiõe Romanus pr̃e Tyburtio,Valẽtiniani tp̃ibus fuit.q a
Iuliano multa incõmoda ob fidẽ xp̃i paſſus pulſuſq; militia cũ Scurato,
princeps eſſet.Mortuo aũt Iouiano militũ oĩum cõſenſu impator electꝰ
Valens ualẽtẽ fr̃em in ptem impii accipiẽs eidẽ oriẽtem aſſignat.Poſtea uero im-
perii ſui ãno tertio Gr̃anum filiũ nec dũ bñ puberẽ ſocrus & uxoris hor-
Eudoxius tatu Auguſtũ creat:p̃copiũ qdẽ apud Cõſtãtinopolim res nouas moliẽtẽ cũ ſatellitibꝰ
ſuis mira celeritate opprimit.Sed ualẽs ab Eudoxio Arriani dogmatis ep̃o baptizatus
in ſæuiſſimã hęreſim declinãs nr̃os pſeqtur:& in exiliũ pellit.Mortuo p̃ſertim Atha-
naſio quo uiuente res xp̃iana ſex &.xl.annis mirifice ſubſtẽtata ẽ.Inſtabat Luciꝰ hęreti
cus hoſtilẽ in modũ nr̃os pſequẽs:neq; illis qdẽ pcens q in hęremo erant:eos.n.ĩmiſſis
militibꝰ aut trucidabat:aut in exiliũ mittebat.Magnæ auctoritatis tũc erãt Antonii di
Macharii ſcipuli Macharii duo i ſyria quoꝝ alter i ſupiore alter in iſeriore hitabat hęremo.Iſido
rus quoq; tũ i p̃cio erat Panuciꝰ:Pãbos:Moſes:Beniamin:Paulus aphẽliotes:Paulus
Lucius Phocẽſis.Ioſeph q mons Antõii dicebat᷑.Hos cũ exilio uexaret Luciꝰ mulier phanati-
ca pclamat:uiros dei i iſulã ægypti neq̃q̃ mittẽdos eẽ.Mãnia quoq; ſaracenoꝝ gẽtis rę
gia cũ freq̃ntibꝰ p̃liis rõanoꝝ opes attriuiſſet Paleſtini & arabici limitis oppida uaſtãs:
Moſes orata pacẽ nõ aliter repromittit:niſi Moſem xp̃ianũ uiꝝ ſciſſimũ gẽti ſuæ ep̃m deſigna
rẽt.Id agere Luciꝰ conabat᷑:ueꝝ Moſes iclamat.Arguũt te o luci p metalla dãnati xp̃ia
ni in iſulas relegati & carcere iclusi:q̃re manꝰ tuas ad me cõſecrãdũ nũq̃ inicies.Reuo-
catis itaq; ep̃is q ſe cõſecrarẽt dat᷑ regiæ p̃ſul:ac pax Romanis reddit᷑.Sæuiebat i xp̃ia-
nos Valẽs & Luciꝰ licet themiſtii phi lrę ualẽtem aliq̃tulũ mitiorẽ reddiderit.Sæuie
bat & Thanaricꝰ Gotthoꝝ rex:q plurimos barbaroꝝ martyrio affecit.Interĩ uero Va
lentinianus ſaxones gentẽ in oceani littoribꝰ poſitã locis inuiis & Burgõdiones uirtu-
te ac rei militaris ſcia oppſſit.At uero dũ Sarmatæ ſeſe p Pãnonias effudiſſent bellũq;

in eos parat ſubita ſanguinis effuſiõe apud Brigionẽ oppidũ moriť. Tum Gotthi ſedi Gotthi
bus ſuis pulſi ꝑ oẽs ſe thracias effundũt: qbus dũ Valens ire obuiã cũ exercitu parat: re
uocatis prius ſed ſero ab exilio ep̃is & monachis quos ẽt militare coegerat: ꝓlio uictus Imperii fi-
igni exuriť. Hæc qdẽ clades romãi impii ac totiꝰ Italiæ exitiũ fuit. Syriciꝰ aũt dum hęc nis
agerenť: cẽſuit monachos quoꝝ uita ꝓbata eſſet poſſe ſacris iniciari a primis ordibus
uſq; ad ep̃atũ. Cenſuit itẽ ordines ꝑ iterualla dãdos: Manicheos [illegible] rãt ue
tuit cõicare cũ fidelibꝰ: pœnitẽtes ãt & redeũtes ad gremiũ orthodoxę fidei recipiẽdos
eẽ cẽſuit: ſi mõaſteriũ igrederenť: atq; ibi ieiuniis & orõnibꝰ ſe toto ſuę uitę tp̃e macera-
rent. Viaticũ ſiqdẽ tũ demũ ab eccl'ia recipiebãt ubi de optima coꝝ uita cõſtaret. Cõſe
crari ãt p̃ſbr̃m ab ep̃o trĩ cẽſuit. Inſtituit itẽ ut q̃cũq; aut uiduã aut ſcdam uxorẽ duxiſ-
ſet ab offõ eccl'iaſtico pelleret. Hęreticos quoq; ꝑ manꝰ impoſitionẽ recipiẽdos cẽſuit.
Huiꝰ tp̃ibꝰ Hilarius fuit urbis pictauioꝝ Aqtaniæ ep̃s: q & cõtra arriãos .xii. libros ſcri
pſit: & alteꝝ cõtra Valẽtẽ & Vrſatiũ: atq; ñ ita m'ſto poſt pictauiis moriť. Victorinꝰ Hilarius
ãt natiõe apher romæ tũ primũ rhetoricã docuit: poſtea uero in extrema ſenectute fi- Victori-
dei nr̃ę ſe tradẽs: cõtra arriũ libros more dialectico ſcripſit. M'ſta quoq; cõpoſuit ad cõ nus
mẽdationẽ fidei nr̃ę Gregoriꝰ lacticus hiluerti ep̃s. Photinꝰ ãt gallogręcus Marcelli an rhetoricꝰ
ticyrani ep̃i diſcipulus Hebiõis hęreſim iſtaurare tũ conatꝰ eſt. Hebiõ.n. xp̃m pro coi- Hebionis
tu Mariæ natũ: uiꝝ iuſtũ putauit: Is qdẽ a Valẽtinião impatore pulſus plura ſcripſit hæreſis
uolumĩa ac p̃cipua cõtra gẽtes. At Didymus alexãdrinꝰ a teneris ãnis oculis captꝰ: & Dydimus
ob id ẽt priaꝝ l'raꝝ ignarꝰ ita geõmetriã & dialecticã: q̃ magno uſu idigẽt: iam grãdis
natu cũ primis elemẽtis didicit: ut p̃clara q̃dã opa i mathematicis ſcripſerit: i pſalmos
quoq; & i euãgeliũ Matthei ac Ioãnis: & cõtra Arriãos m'ſta edidit. Optatꝰ qꝯ q; apher
ẽs Miluetanꝰ libros ſex cõtra dõatiãos cõpoſuit. Seuerꝰ ãt Ceciliꝰ hiſpanꝰ agnationẽ
ab illo Seuero ducẽs ad quẽ Lactãtii .ii. extãt ep'laꝝ libri: uolumẽ cõpoſuit qd' cataſtro
phẽ uocauit. Syriciꝰ uero cõpoſitis eccl'ię rebꝰ ac creatis ſex & .xx. p̃ſbri s: diaconis .xvi.
ep̃is .ii. & .xxx. ex ſacris ordibus qnqes hĩtis: moriť ac ſepelliť in cœmiterio priſcillæ uia
ſalaria .viii. kal. Martii. Sedit.n. ãnos .xv. mẽ .xi. dies .v. & .xx. uacat tum ſedes dies .xx.

398

ANASTASIVS .I.

ANASTASIVS natiõe romanꝰ p̃re maxio impante Grãno urbis romę
ep̃s creať. Nã Grãnus adoleſcẽs religiõe clarus: militia ſtrenuꝰ: apud Ar Grãnus
gentariã oppidũ Galliæ uno ꝓlio ad .xxx. millia alamannoꝝ fines roma-
noꝝ uaſtantes cũ minimo ſuoꝝ incõmodo iterfecit. In Italiã deinde re-
diens pulſa Arriana hęreſi totã ꝓuinciã ad uerã xp̃i fidẽ redegit. At uero
cũ iſtantibꝰ Gotthis rẽpu. in magno diſcrimine uideret: Theodoxiũ ex hiſpãia oriun- Theodoxi
dũ uiꝝ clariſſimũ ſociũ ac impii comitẽ ſibi delegit: q ſupatis Alanis Hũnis & gotthis us
orientale impiũ reſtituit: icto cũ Athalarico rege gotthoꝝ fœdere: quo qdẽ mortuo ac
Cõſtantinopoli egregie ſepulto oẽs eius milites Theodoxiũ uiꝝ optimũ ſecuti ſunt. In
terim uero Maximꝰ in Britãnia tyrãnidẽ occupãs ac in Galliã traiciens apud Lugdu-
nũ Grãnum iterfecit: qua re Valentinianus iunior fr̃ metu pterritus ad Theodoxiũ in
orientem confugit. Sunt autem qui ſcribant hos quidem fratres in tantam calamita-
tem incidiſſe matris Iuſtinæ crimine: quę Arrianam hæreſim fouens chriſtianos perſe
quebatur. Maxime uero Ambroſium quem etiam inuitum populus Mediolanenſis
tum ep̃m delegerat. Mortuo.n. Auxentio hęreticoꝝ ep̃o ſtatim ſeditio Mediolãi exor-
ta eſt. Cũ hãc itaq; reprimere Ambroſius conareť: q tum conſularis eiuſdẽ ꝓuinciæ fa-
ſces regebat: eccleſiãq; ingreſſus multa de cõcordia ꝑtium diſſeruiſſet: ab oibus ſuccla- Ambroſiꝰ

matum eſt: nõ alteri q̃ Ambroſio ep̃atum committi debere: quod & factum eſt. Ex ca-
thecumino. n. xp̃ianus factus: & ſacris initiatus Mediolanenſis ep̃s creat̃: cuius doctri
na & ſanctitas quãta fuerit eius uita ac op̃a doctiſſime & elegãtiſſime ſcripta oñdunt.
Tũc aũt Anaſtaſius rei diuinæ cauens conſtituit ne ſacerdotes ullo modo ſederent: ſed
curui & uenerabũdi ſtarẽt: cũ ſacrũ euãgelium aut canerent̃ aut legerent̃ in eccl̃ia dei. Ne-
Manichei ue peg[illegible] aũt trãſmaritimi in clerum reciperent̃: niſi quoq; ep̃oꝝ pſcferrent chi
rographa. Hoc aũt factum eſſe aiunt ꝑpter Manicheos q̃ tum in Aphrica magno in
precio erãt: & ad corrumpendã fidem de ſuis quoquo uerſum mittebãt. Conſtituit itẽ
ne debiles & manci neue aliquo mẽbro carentes in numerum clericoꝝ reciperent̃: Ba-
ſilicã quoq; quæ creſcentina uocat̃ in regione ſecunda uia Mamertina dedicauit. Hui⁹
& Damaſi & ſyricii tempora illuſtrarũt nõ modo optimi Imp̃atores Iouianus Valen
tinianus Gratianus Theodoxius: ueꝝ etiã ſanctiſſimi atq; excellentes in quauis faculta
Gregori⁹ te doctores tum græci tum Latini. Gregoriũ nobis xp̃ianis cum Baſilio cappadocia ge
Baſilius nuit ut ait Euſebius. Ambo fuere nobiles ambo Athenis eruditi. Baſilius. n. cæſareæ
cappadociæ: quæ prius Maza uocabat̃ ep̃s contra Eunomium egregios libros edidit.
Nazianze nus Scripſit & uolumen de ſpiritu ſc̃o: & monachoꝝ inſtituta. Duos habuit fratres Grego
rium & Petrum uiros doctiſſimos. Gregorii extabãt Euſebii tp̃ibus aliqua uolumina.
At gregorius Nazianzenus q̃ Baſilium ad mõaſterium pduxit Hieronymi preceptor
multa ſcripſit: maxime uero in laudem Cypriani Athanaſii maximi philoſophi. Scri
pſit & contra Eunomium libros duos: contra Iulianum imp̃atorẽ libꝝ unũ. Laudauit
& nuptias & uirginitatem hexametro uerſu: leuauit & conſtantinopolitanos ab hære
ſi rõnibus & ſuo elegãtiſſimo dicendi genere in quo polennonum uiꝝ eloquentiſſimũ
ſecutus eſt. Is poſtremo dum ſenex admodum eſſet ſucceſſorem ſibi deligẽs ruri uita
monachi duxit. Baſilius aũt ſub Gratiano hic uero ſub Theodoxio morit̃. Epiphani⁹
epiphani⁹ quoq; Cypri Salaminæ ep̃s hęreſes oẽs elegãtiſſimis uoluminibus impugnauit. Com
Ephren poſuit tum & multa ſermone Syro effren edeſſenę eccleſię diaconus: qua ex re ad tãtã
uenit dignitatem: ut poſt lectionem ſcripturę ſacrę publice in q̃buſdã eccleſiis eius ſcri
pta legerent̃. Anaſtaſi⁹ aũt ubi ex ſacris ordĩatiõib⁹ bis in urbe mẽſe decẽbri hitis: pſby
teros octo: diaconos q̃nq;. ep̃os. x. creaſſet. moritur & ſepellitur i cœmiterio ad Vrſum
pilleatum. v. kal. Maii. Annos uero. iii. dies. x. ſedit. Vacat tum ſedes dies. unũ & xx.

402

INNOCENTIVS .I.

INNOCENTIVS natiõe Alban⁹ p̃re Innocẽtio pticeps Theodoxii tẽ
porũ fuit: q ſingulari celeritate & cõſilio uſus maximũ tyrãnũ Grãni iter
Martinus fectorẽ apud Aq̃leiã occidit. Hãc calamitatẽ maxio ipſi Martin⁹ uir ſan
ctiſſimus antea pdixerat: dum Britãniã militarib⁹ copiis ſpoliat in italiã
cõtra ius faſq; uetur⁹. Tũc. n. a circio Scothi ab aq̃lone picti: iſulã uacuã
militibus igreſſi lõge ac late oia uaſtarũt. Theodoxi⁹ aũt dĩuo auxilio fretus & Andro
gatiũ Maximi comitẽ: & Victorẽ eiuſdẽ tyrãni filiũ & Abrogaſtẽ & Eugeniũ tyrãnos
claudian⁹ mira celeritate uſus opprimit. Vñ merito claudiãi poetę carmia i laudẽ Theodoxii ex-
poeta tãt. O nimiũ dilecte deo: tibi militat ęther: Et cõiurati ueniũt ad claſſica uẽti. Accedit
theodoxio ad diſciplinã militarẽ laus igẽii: quo plurimũ ualuit & religiõis. Nã cũ Me
diolani igredi eccl̃iã uellet myſteria uiſur⁹ ꝑhibitus ob quoddã facinus ut fieri ſolet ab
Flacilla igreſſu eccl̃ię niſi pœniteret: ita ęquo aĩo id tulit: ut ultro ipĩ Ambroſio grãs egerit: atq;
pœnituerit. Hui⁹ uxor Flacilla fuit ex q̃ Arcadiũ & Honoriũ ſuſcepit. Irat⁹ ſemel theo
doxi⁹ quod Theſſalonicẽſes in theatro militem occidiſſent uel ut alii uolũt iudicẽ ſuũ:

ægre retentus a ſacerdotibus italicis eſt:quominus oẽs Theſſalonicenſes occideret.qui poſtea ad ſe rediens re cognita:& lachrymis pœnitentiam ꝓpe patrati ſceleris egit:& legem tulit ut ſnĩæ principum ſup aĩaduerſiõe platæ in tertium diẽ differrent:quo mi ſericordiæ uel pœnitẽtiæ locus daret̃.Ferunt principem ipſum ſi q̃ndo ira percitus fu iſſet hac deinceps cõctatione uſum:ut notas omnes litteraꝝ expſſe recenſeret:quo interim iræ daret̃ locus.Affirmant qdã principẽ ipm̃ familiaritate cuiuſdã Ioannis monachi Anachoritæ in thebaide uſum cuius cõſilio:tum bellũ:tum pacẽ gerebat.Theodoxius aũt quinquageſimũ ætatis agẽs annum Mediolani morit̃.Innocẽtius uero tãta impii tranqllitate & benignitate principis uſus:multa ad religionẽ xp̃ianam ptinentia meditatus eſt.Cõſtituit.n.ut ſabbato ieiunium celebraret̃:& ꝙ tali die xp̃s in ſepulchro iacuiſſet:& ꝙ ei9 diſcipuli ieiunaſſent.De iudæis quoq; & paganis deq; monachis regulas quaſdam tulit.Cataphrygas autẽ hæreticos quoꝝ auctores fuere Montanus Priſca & Maximilla:ut ante dixi ab urbe expulit Theodoxio annuente uel in monaſteria:ut alii uolunt relegauit.Preterea uero Pelagium monachum & celeſtinum hereticos damnauit:& ꝙ liberum arbitrium diuinæ gratiæ anteferrent:& quod dicerent ad implenda diuina iuſſa uoluntatem per ſe ſufficientem eſſe. Contra hos quoque multa ſcripſit Auguſtinus. Pelagius autem in Britanniam proficiſcens totam inſulam errore ſuo īfecit adiuuãte Iulião tãti mali comite & ſocio:Baſilicã uero Geruaſii & Prothaſii dedicauit ueſtinæ mulieris impenſa ſtructã & ornatã:diuendiris eius bonis ex teſtõ relictis iuſto precio.Tẽpli dona hæc fuere Patenæ argenteę duę.xxxx.libraꝝ: corõę.xii.ceroſtrata argẽtea.iiii.Ad ornatũ baptiſterii ceruũ obtulit qnq; &.xx.libraꝝ fundentem aquã.Vas chriſmatis ex argento libraꝝ.v.Scyphos duos argenteos.Anaglyphos.xx.librarum.Dos autem templi erat domus ad baſilicam blinã Balneum ad templũ mamuri.Domus item in cliuo ſalutis balneatę.Fundus in agro cluſino:alter fundus in agro fundano.His addita domus emeriti in cliuo mamertino.Domus altera in uico longo:Balneum quoq; eodem uico.Curam uero & adminiſtrationem hui9 baſilicę & ſanctę Agnetis leopardo ac paulino pr̃ſbyteris cõmiſit.Huius tp̃ibus fuit Apollinaris Laodiceę Syrię ep̃s uir ſane in diſputando uęhemens & ita acutus:ut auſus ſit dicere corpus non animam a domino in diſpenſatiõe ſuſceptum:poſtea uero cũ rationibus urgeret̃:ait eum quidẽ habuiſſe aĩam non tamẽ ex ea parte qua rationabilis eſt:ſed ex ea ſolũ qua corpus uiuum reddit.Ad ſupplementũ uero rationabilis partis ipſum uerbum dei fuiſſe phibeat.Quę qdem ſnĩa & a Damaſo antea & a Petro Alexandrino ep̃o exploſa eſt.Hinc apollinariſtę originem habuere.Martianus aũt Barcilonę urbis ep̃s caſtitate & eloquentia inſignis bene cum fide ſenſit & Nouatianos ſcriptis ſuis impugnauit.Cyrillus uero hieroſolymitanus epiſcopus ſępe pulſus eccleſia: & receptus ad extremũ ſub Theodoxio principe ãnis octo epiſcopatũ tenuit multaq; ſcripſit.Eficius item apud Teſphelium rhetorem cũ Gregorio Nazianzeno ep̃o adoleſcens cęſareæ eruditus plurimo labore Origenis & Pãphili corruptã bibliothecã mẽbranis inſtaurare conatus eſt:ſcripſit & ipſe multa.Eodem quoq; tp̃e Hieronymus p̃ſbyter in bethleem habitans ingenio ac facundia ſua xp̃i fidem mirũimmodum auxit: quod etiam eius ſcripta declarant.Improbat̃ item eo tp̃e in ſynodo burdegalenſi priſciliani dogma ſumptũ ex Cnoſticoꝝ & manicheoꝝ hæreſi de qua ſuperius diximus. Innocentius uero ubi p ſacros ordines quater in urbe habitos pr̃ſbyteros.xxx.diaconos.xii.ep̃os.iiii.&.l.creaſſet:morit̃ ac ſepellit̃ in cœmiterio ad urſum pileatũ.v.Kalẽ. auguſti.Sedit annis.xv.men.ii.diebus qnq; &.xx.uacat tum ſedes dies.ii.&.xx.

Pelagium

Apollinariſtę

Cyrillus

Hieronymus

Cnoſtici

ZOZIMVS natiōe græcus patre Abrahamo. Mortuo Theodoxio: ar
cadii & honorii qui prī in impio ſucceſſere tpibus fuit: Ii qdem guberna
cula imperii ſuſcipiētes paribus auſpitiis illud rexere diuiſis tātummō
Arcadius Honorius — adminiſtratiōib9. Arcadius.n.oriētem Honorius uero occidentem gu
bernabat: licet Theodoxius filiis adhuc adoleſcētib9 tres duces relique-
rit: q romanū gubernarent impium Ruffinū qui orientem: Stilconem q occidentem:
Gildonem qui Aphricā regerent. Qui deiceps cupiditate impandi moti ſpretis par-
uulis regnū occupare conati ſunt. Gildoni res nouas in Aphrica molienti Maſcelger
frater eius crudelitatem ueritus cum exercitu obuiā factus hoiem fundit fugatq; q uel
dolore animi uel ueneno nō ita multo poſt morit̄. Idem quoq; Maſcelger tāta uicto-
ria elatus cū nec deo nec hoibus parceret a militibus occidit̄. Ruffinus uero ab Arca-
Radagaſius — dio opprimit̄ dum orientale impium conat̄ iuadere. Ingreſſus tum Italiā Rhadagaſi
us Gotthoꝝ rex imaniſſimus ferro ac flāma oīa uaſtabat. Veꝝ romani cōparato exer
citu Barbaꝝ in Feſulanis mōtibus opprimunt duce ſtilcone. Huic uero ſucceſſit Alari
Alaricus — cus: quem Stilco regni cupidus cum ſupare poſſet & fouit & iuuit. Veꝝ poſtremo cū
Alaricus in Galliam pficiſcens cōcedente eo loci ſedes ad incolendum Honorio apud
pollentiā cōſediſſet: Saulum gente & religiōe hæbreum a Stilcone cum militibus im-
miſſum quo fœdus turbaret̄ hoſtem ſenſit. Facile.n.fuit barbaros nil tale ſuſpicātes &
diem phaſcæ obſeruātes incautos pturbare. Veꝝ ſequenti die ſumptis armis & Saulū
cum exercitu ad iternecionem cedit: & omiſſa Gallia in Stilconem & romāos mouet:
qbus ſupatis urbem romā poſt lōgam & grauem obſidionem capiunt. Anno eiuſdem
Capitur Roma — cōditæ milleſimo ac cēteſimo & ſexageſimo qrto. Salutis uero xpianæ āno.xii.&.cccc.
Hac tñ moderatiōe Alaricus uſus eſt & clementia: ut ſuis mādauerit a cęde & ſangui-
quoad fieri poterat abſtineri: ut ue cōfugientibus ad baſilicas Petri ac Pauli parceret̄.
Rex uero tertia die ab urbe diſcedens min9 calamitatis q̄ putaret̄ perpeſſa: Parum.n.
icendii ſenſerat: in lucanos & Brucios pficiſcit̄: ubi apud coſentiā ui captā & direptam
morit̄. Cui ſtatim oīum Gotthoꝝ cōſenſu Athaulphus ob affinitatem & genus ſucce
Athaulphus Galla placidia — dit: quē qdem ad urbem romā cū exercitu redeuntem Galla placidia ſupioris Theodo
xii filia eius uxor ita placauit: ut a cædibus & rapinis temperatū: & ſuis magiſtratib9 ur
bis dimiſſa ſit. In aīo certe ei prius fuerat urbem Romā delere ac nouā condere: eamq;
Gotthiam appellare: & impatoribus nomē de ſe relinquere: ut non Auguſti deinceps
ſed athaulphi uocarent̄. Mentem hoīs placidia nō modo a tāto facinore auertit: uerū
etiā fœdus inter Athaulphum Honoriū & Theodoxium iuniorem cōpoſuit Arcadii
iam mortui filium. Zozimus aūt in tanta reꝝ pturbatione rem diuinam nunq̄ omiſit.
Cōſtituit.n.ut diaconi dum celebraret̄ leuas tectas haberent linoſtimis. Cōceſſit item
ut in parrochiis cerei ſcō ſabbato benedici poſſent. Bibere aūt in publico clericis uetuit:
In cellis fidelium id fieri poſſe nō negauit. Vetuit ēt ne ſerui in cleꝝ reciperent̄: q; hu-
iuſcemodi uiros liberos & integros eſſe oporteret. Aſciſcunt̄ nūc non mō ſerui & uul-
go concepti ac nati: ueꝝ ēt flagitioſi oēs ex flagitioſo quoq; geniti: quoꝝ ſceleribus ec-
cleſia dei magnū aliquod incōmodum tandem capiet. Ferunt tum Zozimū miſiſſe ad
carthaginenſe cōcilium Fauſtinum epm: duoſq; urbis Romæ præſbyteros: ut oſtende
ret nil uſq; publice agi debere ſine cōſenſu eccleſiæ romanæ. Huius aūt pontificatu fu-
Fauſtinus Lucius — it Lucius Arrianæ partis eps q̄ uariaꝝ hypotheſeon libellos ſcripſit. Diodorus quoq;
Tarſenſis eps dum Antiochiæ pſbyter eſſet multa tum ſcripſit: Euſebii ſnias nō autem
eloquētiam imitatus ppter ignorationem ſæcularium lrarum. Scripſit & Tyberianus
apologeticū

apologeticum ob ſuſpitionem hæreſeos quia cum Priſcilliano accuſabatur. Euagrius Euagrius
præterea acris & feruẽtis ingenii uitam beati Antonii de greco Athanaſii in ſermonem
noſtrũ trãſtulit. Scripſit & Ambroſius alexandrinus auditor Didymi in Apollinarẽ
uolumen præclarum. Fuere tum etiam in ꝑcio Ioãnes conſtantinopolitanus & Theo
philus alexãdrinus illuſtres epĩ: hũc ego arbitror Ioãnem chryſoſtomũ fuiſſe q ob ele
gantiam dicẽdi hoc cognomẽtum merito adeptus eſt. quiq; Theodorũ & maximũ cõ
diſcipulos ſuos ad fidem chriſti traduxit relictis ꝓceptoribus libanio & Andragathio
ꝑho. Interrogatus libanius iam morti ꝓpinquus quem potiſſimũ in ſchola ſucceſſorẽ
relinquere uellet nõ alium q̃ chryſoſtomũ dixit niſi hoĩem chriſtiãi ad ſe traduxiſſent.
Perlata tum etiam ſunt ad Zozimũ ſynodalia decreta: quibꝰ cõſitmatis pelagiana hæ
reſis ubiq; damnatur. Sunt q ſcribant & Petronium Bononienſem epm uirꝝ ſanctiſſi
mum & Poſſidonium Aphricæ ꝓuinciæ epm magnam ſanctitatis opinionẽ de ſe tũ
cõcitaſſe. Scripſit & multa cõtra hereſes primatius ad Fortunatum epm. Sunt qui ſcri
bant ꝓbam Adelphi ꝓconſulis uxorem Centonas Virgilii in laudem chriſti tum com
poſuiſſe. Hanc certe laudem quidã Eudochiæ aſcribunt Theodoxii iunioris uxori. Au Eudochia
guſtinꝰ uero beati Ambroſii in fide diſcipulus homo certe oĩum qui tum fuere doctiſ Augusti-
ſimus hippone in Aphrica epiſcopus fidem noſtram ſcriptis & diſputationibus tum nus
maxime tuebatur. At Zozimus creatis in urbe Roma præſbyteris decem: diacõis tri
bus: epis. viii. morit: ac ſepellitur uia Tyburtina apud corpus beati Laurentii martyris
vii. Kal. Ianuarii. Sedit annum unum. men. iii. dies. xii. Vacat tum ſedes dies. xi.

19 BONIFACIVS .I.

BONIFACIVS natiõe romanꝰ pr̃e iucũdo prẽſbytero: Honorii tẽpibus
fuit. Orta qdem tum in clero ſeditio eſt. Nam dum Bonifacius in baſili
ca Iulii urbis Romæ eps creatur: Eulalius in cõſtantiniana electus huic
ſtatim obicitur. Quod ubi Honorius q tum Mediolani erat ĩtellexiſſet:
inſtante Placidia cum filio Valentinião ambo ab urbe pelluntur. Reuo
catur tamẽ. vii. mẽſe poſt Bonifacius: & ſolus urbis præſul cõſtituit. Interea uero mor
tuo Athaulpho gottoꝝ rex Vallias decernitur: qui dei iudicio ꝑterritus Placidiã apud Vallias
ſe tamen honeſte habitam Honorio fratri reddidit: pacẽq; cũ eo datis lectiſſimis obſi
dibus iniit. Idem fecere Alani Vãdali & Sueui. Placidiam uero Honoriꝰ cõſtantio quẽ Honorius
Cæſarem declarauerat in mr̃imonium collocat: unde conſtãtius Valentinianũ filium Placidia
ſuſcepit: quæ poſtea a fratre pulſa ad oriẽtem cum filiis Honorio & Valẽtiniano ꝓfici
ſcitur. Bonifacius autem pontifex tum conſtituit ne mulier ulla aut monacha ſacratã
pallam attrectaret: aut thura cõtingeret: neue ſeruus aut obnoxius uel obæratus in cle
rum reciperet. Condidit præterea Oratorium in cœmiterio ſanctę Fœlicitatis martyris:
eiuſq; ſepulchrum ornauit marmoribus & argẽto. Nã & patenã argenteã dono dedit
librarum. xx. & ſcyphum argẽteum librarum. x. & coronas argẽteas tres: calices minores du
os. Huius quoq; põtificatum iſignem reddidere multi præclari uiri: maxime uero Hie Hierony-
ronymus præſbyter pr̃e Euſebio natꝰ oppido Strydonis qđ a Gotthis euerſum Dal mus
matiæ quõdam Pannoniæq; in finibus fuit. Quantũ iſte iuuerit eccleſiã dei uita & ſcri
ptis non attinet dicere: cum & uita eius ſanctiſſima omnibus præluceat & ſcripta eius
ita in precio & in honore ſint: ut nemo magis legat ab eruditis præſertim. Moritur au
tem Hieronymus in bethleem ætatis ſuę anno. lxxxxi. pridie kal. octobris. Laudatur
& Gelaſius cęſareę paleſtinę poſt Euzoiũ eps: uir accurati elegãtiſq; igenii. Scripſit Gelaſius
& hiſtoriam Dexter Patiani filius ad Hieronymum. Laudauit & ſpiritum ſanctũ Am

Sophronius philotius eleganti ſtilo. Laudat & Sophronium Hieronymus q deeuerſione Serapis librum copioſe ac docte ſcripſerit. Aiunt & Lucianum præſbyterum deo innuente: tũ quidem reliquias Stephani protomartyris & Gamalielis Pauli præceptoris inueniſſe: deq; ea re ſermone græco ad omnes eccleſias ſcripſiſſe: quam ſcriptionem poſtea Habundius præſbyter hiſpanus latinam fecit: ad Oroſium præſbyterum. Sunt etiam q huic ætati addãt Ioannem Caſſianum: & Maximinũ uiros doctiſſimos. De Eutropio

Eutropius autem Auguſtini diſcipulo non ita ambigitur: qui hyſtoriæ Romanæ Epitomen fecit ab urbe condita uſq; ad tempora ſua: ſatis eleganti ſtilo & oratiõe. Scripſit & ad duas ſorores chriſto dedicatas de pudicitia & amore religiõis. Laudatur & Iuuenalis qui tum cõſtantinopolitanus epiſcopus erat. Fuit etiã in precio Heros uir ſanctus: ac beati Martini diſcipulus Arelatenſis epiſcopus iniuria pulſus. Bonifacius autem ubi ex ſacris ordinib9 ſemel habitis pſbyteros.xiii.diaconos.iii.epiſcopos.vi.&.xxx.creaſſet. moritur ac uia ſalaria ſepellitur: apud corpus ſanctæ Fœlicitatis martyris.viii.kal. Nouẽbris. Sedit annis tribus.men.viii.diebus.vii. Mortuo Bonifacio clerici quidam Eulaliũ ſtatim ad urbem reuocant qui uel indignatione uel contemptu rerum humanarum reuocationem ſpernens. anno poſt Bonifacium moritur. Vacat tum ſedes dies.ix.

CELESTINVS .I.

Theodoxius Iunior

CELESTINVS natiõe Campanus Theodoxii iunioris temporibus fuit. Hic enim mortuo Honorio principe clariſſimo Valentinianum Placidię amitæ ſuæ filium Cæſarem creatum ad regendum occidẽtale imperium mittit. Qui ſtatim totius Italiæ conſenſu imperator creatus gubernacula imperii apud Rauẽnam ſuſcipiens hoſtes Romani nominis maxime uero Ioannem tyrannum mira Fœlicitate in italia compeſcuit. Interea uero Vandalorum Alemanorum & Gotthorum effera gens: ab hiſpania in Aphricam Genſerico rege traiiciẽs prouinciam ferro: ac flamma depopulata fidem quoq; catholicam Ariana impietate fœdauit: pulſis etiam in exilium quibuſdam epiſcopis bene ſentientibus: in qua perturbatione beatus Auguſtinus Hipponenſis epiſcopus: tertio obſidionis menſe.v.Kalen. Septembris: moritur ſeptimo &.lxx.ætatis anno. Vandali autem capta Carthagine in Siciliam traiicientes inſulam depopulantur & uaſtant. Idem fecere Pictauii: & Scothi inſulam Britanniam occupantes. Accitus autem a britãnis in auxilium Etius patritius uir bellicis artibus inſignis: non modo laborantibus auxilium non fert: uerum etiam regnandi cupidus Hunnos ad inuadendam italiã ſolicitat. Vnde Britanni ab Etio deſtituti: ab Anglis auxilium petiere: quos hoſtes deinceps nõ auxiliares ſenſere. Ab his enim oppreſſi: & patriam ſimul & nomen amiſere. Interim uero Theodoxio Conſtantinopoli mortuo ſeptimo & uigeſimo imperii ſui: ac patrui honorii anno Belda & Attila fratres Hunnorum reges illiricum ingreſſi: omnia incendunt & uaſtant. At Celeſtinus diuino cultui intentus: conſtituit ut pſalmi Dauid ante ſacrificium antiphonatim ab omnibus canerentur: quod ante fieri non cõſueuerat. Perlecta enim epiſtola & euangelio: finis ſacrificio imponebatur. Refert Martinus Caſſinas Iudica me deus & diſcerne cauſam meam: quod in principio ſacrificii dicitur eius inuentum fuiſſe. Graduale quoque huic aſcribitur. Multa præterea conſtituit de omni eccleſia quæ tum in archiuis legebãtur. Dedicauit & baſilicam Iuliam: cui etiam hæc dona obtulit: Patenam argenteam librarum quinque: &.xx.ſcyphos duos argenteos.xx.librarum: aquamanulos argenteos.xx.librarum: candelabra argentea duo.lx. librarum: Cantharos: Ceroſtrata ænea.iiii.&.xx.magni ponderis. Neſtorius autem

Genſeric9 · Etius · Belda Attila · Neſtorius

cõſtantinopolitanus

Conſtantinopolitanus epiſcopus nouum tum errorem inducere conatus eſt. Prædicabat enim chriſtum ex Maria hominem tantum & non deum natum: eiq; diuinitatem collatam eſſe pro meritis: cui impietati & Cyrillus alexandrinus epiſcopus: & Celeſtinus potifex mirumimmodum aduerſati ſunt. Nam habita apud Epheſum ſynodo. cc. epiſcoporum impius Neſtorius cum hæreſi nominis ſui: cunque pelagianis omnibus: qui dogma illud prope cognatum iuuabant: omnium conſenſu. xiii. canonibus eorum ſtultitiam impugnantibus damnantur. Præterea Germanum Antiſiodorenſem epiſcopum in britanniam mittit: qui deturbatis hęreticis inſulares ad catholicam fidem redigeret. Miſit & ad Scothos chriſti fidem optantes: palladium quem ipſe epiſcopum creauerat. Huius certe atque ſuorum opera magna pars occidentis ad ueram chriſti fidem conuerſa eſt. Ferunt hoc tempore diabolum perſonam Moyſi indutum: multos iudæos decepiſſe: dum eos ex Creta in terram promiſſionis ad ſimilitudinem hiſtoriæ ueteris ſicco pede per mare deducere pollicetur. Multi enĩ ex his falſum Moyſem ſecuti: in undis periere. Aiunt autem illos ſolos euaſiſſe: qui tum chriſtum uerum eſſe deum credidere. Ad Celeſtinus ubi ex ſacris ordinibus ter in urbe: menſe decembri habitis: præſbyteros duos &. xxx. diaconos. xii. epiſcopos. ii. &. xl. creaſſet. moritur ac ſepellitur in cœmiterio Priſcillæ uia ſalaria. viii. idus Aprilis conſederat annis. viii. mẽ. x. diebus. xvii. Vacat tum ſedes dies unum. &. xx.

Cyrillus

Germanꝰ

Falſus Moyſes

SIXTVS .III.

SIXTVS tertius: natione Romanus: patre Sixto Valentiniani tempora attigit: qui occidentalis imperii gubernator pacem cũ Genſerico Vandalorum rege iniit: ac certis finibus Aphricam ſibi ac Genſerico diuiſam Vandalis incolendam dedit. Subornatus deinde Genſericus ab Arrianis eorum impietatẽ extollens: uariis terroribus epiſcopos noſtros perſequitur. Interim uero dum Valentinianus Conſtantinopolim proficiſcitur: & Theodoxii filiam in uxorem ducit: Vandali Genſerico duce Carthaginem iterum capiunt. ac diripiunt: anno quingenteſimo. &. lxxxiiii. poſteaquã Romanorũ eſſe cœperat. Dũ hæc autem in Aphrica gererentur: Attila cum Bleda fratre Hunnorum reges non cõtenti: occupaſſe Pannonias: Macedoniam: Myſiam: Achaiam: & utraſq; thracias ferro ac flamma deuaſtat: Bledamq; fratrem obtruncat: quo ſolus regno potiretur. Inde uero animos ſumens ad occupandum occidentale imperium: copias undique celeriter colligit: atq; iter ſtatim carpit. Quod ubi Etius intellexiſſet: legatos de pace ſtatim Toloſſam ad Theodoricum regem mittit: cum quo fœdera ita ſunt inita: ut communi impenſa & paribus copiis bellum contra Attilam gereretur. Romanorum ac Theodorici auxiliares copiæ fuere: Alani: Burgundiones: Franci: Saxones: atq; omnes fere occidentales populi. Tandem uero ſu perueniente Attila in campis catelaunicis: magno ardore animorum prælium utrinq; cõmittitur: pugnatum erat aliquandiu atque acriter: cum uox ſuperueniens incerto auctore certamini finem impoſuit. Ad centum & lxxx. millia hominũ in eo prælio utrinq; cecidiſſe conſtat: Neutro inclinante acie: aut cedente. Ferunt tamen Theodoricum Thuriſmondi regis patrem eo prælio cecidiſſe. At Sixtus pontificatum iniens: A Baſſo quodam reus in iudicium accerſitur. Hic aũt congregata ſeptẽ &. l. epiſcoporũ ſynodo: ita cauſam dixit: ut ab omnibus uno conſenſu abſolueretur. Damnatur Baſſus calũniator iniquus: annuente Valentiniano & Placidia eius matre in exiliumq; mittitur: ita tamen ut ultimo die uiaticum ei ob pietatem eccleſiæ non negaretur. Eius autẽ prædia non ſiſco ſed eccleſiæ aſcribuntur. Aiunt baſ

Valẽtinianus

Attila

Etius

Theodoricus

Baſſus

Mira pietas

ſum poſt exilium non multũ uixiſſe: Tertio enim menſe: diem extremum obiit: cuius corpus Sixtus epiſcopus linteaminibus inuolutũ: & aromatibus cõſparſum propriis manibus ad ſanctum Petrũ ſepelliuit in loculis parentũ. Aedificauit autẽ Sixtus Baſilicam beatę Mariæ uirginis: quæ ab antiquis Liberii cognominabatur iuxta macellum libyæ. Accepit deinde nomen ad præſępe: poſtremo uero ſancta Maria maior uocata eſt. Siſtum autem huius templi auctorem fuiſſe titulus ipſe in frontiſpicio primi fornicis declarat his uerbis. Syxtus epiſcopus plæbi dei per. x. enim in principio & y ſcribitur græca orthographia: licet noſtra ætas conſuetudini ſeruiens Siſtum ſcribat per s & iota. Huic quoq; templo idẽ pontifex hæc dona obtulit: Altare argenteum puriſſimũ tricentarũ librarum. Patenas argenteas tres. centum & .xx. librarum. ſcyphos argenteos quinque. Calices. x. Coronas argenteas octo & .xx. candelabra argentea tria. Thynuamatarium librarũ. xv. Fundũ Scauri in agro Caietano: Fundum celeris: Ceruum argenteũ fundẽtem aquã in fontem baptiſterii. Ornauit & ambonẽ eccleſiæ porphyreticis lapidibus: quem nos ſuggeſtum appellamus: ubi euãgeliũ & epiſtola canitur. Præterea uero rogatu Sixti Valentinianus templa quædam ſanctorũ mirifice excoluit. Nam & ſupra confeſſionem beati Petri auream Saluatoris imaginem gẽmis aureis diſtinctam collocauit: & faſtigium argenteum baſilicæ conſtantinianæ a barbaris ſublatum reſtituit. Ornauit & confeſſionẽ beati Petri ex argento. Aiunt prætereα huius temporibus Petrũ epiſcopum natione illyricũ ędificaſſe templum diuę Sabinę in monte Auentino non longe a monaſterio ſancti Bonifacii: in quo diuus Alexius iacet. Quod ego factum celeſtini primi tempore crediderim: ut etiã carmina heroica indicant: quę adhuc leguntur his fere uerbis. Culmen apoſtolicũ cum Celeſtinus haberet: Primus & in toto fulgeret epiſcopus orbe. Hęc quę miraris fundauit pręſbyter urbis Illyrica de gente Petrus uir nomine tanto Dignus. ab ex ortu chriſti nutritus in aula. Pauperibus locuplex: ſibi pauper: qui bona uitę. Pręſentis fugiẽs: meruit ſperare futura. Sunt etiã qui ſcribant huius temporibus fuiſſe Euſebium Cremonenſem & Philippum Hieronymi diſcipulos: qui plęraq; eleganti oratione ſcripſere. Laudatur & Eucherius Lugdonenſis epiſcopus doctrina & dicendi copia. Non improbatur poſtrẽo Hilarius Arelatenſis epiſcopus: uir ſanctitate & doctrina ea tempeſtate inſignis. Sixtus autem cũ omnia quæ habuerat aut in ædificiis & ornamentis eccleſiarũ: aut pauperibus errogaſſęt creatis præſbyteris octo & .xx. diaconis. xii. epiſcopis duobus & .l. moritur. ac ſepellitur in crypta uiæ tyburtinæ apud corpus beati Laurentii. Sedit autẽ annis. viii. diebus. xix. Vacat tum ſedes dies duos. & .xx.

LEO .I.

LEO natione thuſcus: patre Quintiano: eo tẽpore fuit: quo Attila a pugna catelaunica rediens in pãnonias comparatis magnis copiis italiam hoſtili manu ingreſſus: ac primo Aquileiam in limitibus prouinciæ poſitam triennio obſedit. Verũ cum iam deſperatis rebus in eo eſſet: ut ſtatiua moueret: uidiſſetq; ciconias ex urbe in agros pullos ſuos deferentes auſpicio motus adhibitis machinis miſeram ciuitatem acriter oppugnatam tandẽ capit: dirripit & incendit: nec illi generi hominũ parcit: flagellũ dei ſe uocitans. Inde Hũni ueluti ruptis clauſtris per totã Venetiã ſeſe effundentes: urbes oẽs occupant: Mediolanũ ac Ticinũ dirripiunt. Iturus deinde Romã infeſtis ſignis: cum eo loci conſediſſet: ubi Mintius padum influit amnẽ traiecturus: uir ſanctiſſimus Leo pontifex calamitatẽ Italiæ & urbis Romæ miſeratus: adhortãte etiã Valentiniano ei fit obuiam: perſuadetq;

Attila

capitur aqleia

Flagellum dei

perſuadetq; Alarici exemplo:q ſtatim dei iudicio poſt captam urbem mortuus eſt:ne ultra progrediat. Monitis pontificis optimi obtemperãs Attila:q; dum ſimul loquerentur cernere duos uiros ſupra caput ſuum ſtructos tenentes gladios:ac mortem minitãtes:niſi pareret uiſus eſt:Ii Petrus & Paulus apoſtoli putati ſunt:inde mouẽs Pãnonias repetit:ubi nõ ita multó poſt effundẽte ſe ubertim propter ebrietatem e narib9 ſanguine moritur. Leo uero ad urbem rediẽs:totus ad confirmãdã catholicam fidem cõuertitur:quę tum potiſſimum a multis hęreticis impugnabat:maxime autem a Neſtorianis & Eutichianis. Neſtorius enim conſtantinopolitanus eps uirginem non dei ſed hominis tãtummodo genitricem dixit:ut aliam carnis:aliam diuinitatis perſonam faceret:& ſeiunctim alterum eſſe dei filium:alterum hominis oſtenderet. Eutiches aũt conſtantinopolitanus abbas:ne ſentire cum Neſtorio uideretur:diuinã cum humana natura in idem compoſitum recidiſſe affirmabat:unumq; factum:nec ullo modo iter ſe diſtingui debere. Hanc hęreſim cum flauianus conſtantinopolitanus epiſcopus dãnaſſet:Theodoxio annuente ſynodus epheſina indicitur:in qua Dioſcoro alexãdrino epo pręſidente Eutiches reſtituitur:Flauianus uero damnatur. At Leo mortuo Theodoxio in eiuſq; locum ſuffecto Marciano principe catholico conciliũ chalcidonieñſe idicitur:in quo. Dc. & .xxx. epoꝝ auctoritate decernitur credendum:duas naturas in chriſto fuiſſe:utq; unus idemq; chriſtus deus & homo crederetur:ac ſtatim Neſtorius & Eutichius nephãdus manicheoꝝ pręſul dãnarentur. Combuſti etiam publice ſunt manicheorum libri:calcata & depreſſa eſt Dioſcori ſuperbia atq; hęreſis. Interim uero mortuo a ſuis Valentiniano:Maximus tyrannus imperium occupat. Eudoxamq; quondã Valentiniani uxorem ſibi uiolentis nuptiis adiũgit. Hãc ob rem Vandali ex Aphrica exciti Genſerico duce Romã hoſtili manu ingreſſi:Maximũ in illo tumultu ab Vrſo milite Romano occiſum in tyberim ꝑiciunt:urbem diripiunt atq; incendũt:templa & ſacraria ſpoliant. Nec Leonẽ pontificem exaudiunt clamantem:ut Vrbi & templis parcentes:pędam quo uellent abigerẽt. Abeũtes.xiiii.die poſt urbem captam atq; Eudoxam cum filia & ingẽti captiuoꝝ numero ſecum trahẽtes:in Aphricã reuertuntur. At Leo ad reparandam Vrbem & templa conuerſus:Demetriam ancillam dei impulit:ut baſilicam beato Stephano uia latina tertio ab urbe milliario in fundo ſuo cõderet. Ipſe uero in honorẽ beati Cornelii epi baſilicam uia Appia ędificauit. Templa diſfracta reſtituit:ſacroꝝ uaſa comminuta aut ablata uel denuo renouauit:uel ex integro quoad fieri potuit reſtituit. Cameras prętetea tris condidit in tribus baſilicis Ioannis:petri ac Pauli. Sepulchris quoq; apoſtoloꝝ cuſtodes addidit ex clero Romão:hos cubicularios appellauit. Prętetea uero monaſterium ꝓpe ſanctum Petrum condidit. Conſtituitq; ut intra actionem myſterii diceretur: Hoc ſanctum ſacrificium:neue ulla monacha uelamen capitis benedictum acciperet:niſi approbatum fuiſſet eam.xl.ãnis caſte & integre uixiſſe. Dum autem his curis uir ſanctus intentus eſſet:ſubito exorta ẽ Acephalorum hęreſis:qui ideo Acephali uocati ſunt:quia ſine cerebro & ſine auctore habebantur. Ii autem calcidonenſe concilium improbantes:ꝓprietatem duarum ſubſtantiarum in chriſto negant:unam tantum in eiuſdem perſona naturam pręedicãtes:quam quidem hęreſim epiſtolis ſuis eleganter & docte ad chriſti fideles ſcriptis acerrime confutauit. Sunt qui ſcribant Paulinum Nolanę urbis epiſcopum:proſperũ Aquitanum uirum doctum:Mammercum Viennenſem epiſcopum in precio tum fuiſſe:primus enim Mãmercus (ut aiunt) ſupplicationes quas graeci letanias uocant iſtituit:ob frequentes terręmotus:qui tum maxime Gallias uexabãt. Leo poſtremo crea-

Neſtoriãi
Eutichiã
Synodus epheſina
Cõcilium chalcidonenſe
Manichei
Vãdali urbẽ capiunt
Eudoxa
cubicularii
Acephalorũ hæreſis
Mãmerc9
Letaniæ

tis ex inſtitutione ſacrorum.lxxxi.ptæſbyteris:diacōis.xxxi.epiſcopis ſex.&.lxxx.moritur ac ſepellitur apud ſanctum Petrū in Vaticano.iiii.idus Aprilis.Sedit annis uno &.xx.Men.uno.diebus.xiii.Vacat tum ſedes dies.vii.

HILARIVS .I.

Leo

ILARIVS natione Sardus:patre Criſpino:ad Leonis tempora peruenit.Leo enim primus ex græca natione in locum Martiani imperatoris demortui ſufficitur:qui ſtatim filium ſuū eiuſdem nominis Auguſtum creat.Sub hoc quidem imperatore reſp.Romana magnas calamitates paſſa eſt:ſubortis quibuſdam tyrannis imperium uſurpare conantibus. Hac uero opportunitate illectus Genſericus Vandalorum rex ex Aphrica in Italiam ſtatim nauigat:Romanum imperium inuaſurus.Quod ubi intellexit leo Baſilicū patritium cum ualida claſſe in auxilium Anthemii principis Romani mittit.Ii coniunctis copiis & animis ad Populoniam Genſerico fiunt obuiam:hominemq; claſſe decernere impellunt:qui quidem ſuperatus ingēti clade turpi fuga in Aphricam rediit.Vexare interea Vrbem Romā parabat Richimer ille patricius:qui Biorgum Alamanorų regē in montibus tridentinis ſuperauerat elatus tanta uictoria:in Epiphanius ticinenſis epiſcopus hominem Anthemio Vrbem defendenti conciliaſſet.Hilarius autem in tanta perturbatione reų diuinā rē intermiſit nunq̄.Præterea uero inſtituit ne pontifices deinceps ſucceſſorē ſibi deligerent:quæ inſtitutio ad oēs eccleſiaſticos gradus pertinet.Fecit & decretalem:ac per uniuerſum orbem ſparſit.Epiſtolas quoque conſcripſit de fide catholica:tres ſynodos confirmantes Nicenam:Epheſinā:& chalcidonenſem:quibus item Eutichem:Neſtorium & Dioſcorium cum ſectatoribus dānat.In baptiſterio antem conſtantinianæ baſilicæ tria oratoria ædificauit auro & precioſis lapidib9 diſtincta:tribus ſanctis dedicata:Ioanni Baptiſtæ:Ioanni euangeliſtę:& ſanctæ cruci quorum Ianuę erant æneæ argento cęlato claſę.In oratorio autem τ ξαύρον erat lignū crucis auro clauſum:& ornatum gēmis.Stabat & eo loci agnus aureus.ii.librarum in columna onychina.Ante oratorium erant columnę mirę magnitudinis:quę dicuntur hecaton.In fonte Ioannis erat lucerna aurea librarum.x.cetui argentei tres.lxxx.librarū aquam fundentes:columba aurea duarum librarum.Addidit & oratorium ſancti Stephani baptiſterio lateranenſi.Duas quoq; bibliothecas apud eundem locum ędificauit.Ad lunam uero monaſterium in urbe ſtruxit.Omitto dona tēplis oblata:quæ quidem prope infinita fuere ex auro:argento:marmoribus:& gemmis.Sunt qui ſcribant Germanū Altiſiodorenſem & lupum Trecharēn.epiſcopos huius tēporibus fuiſſe:qui tum multum uiuere chriſtianam fidem:gentilium ac pelagianorū opera plurimū labefactatam.Gennadius pręterea Conſtantinopolitanus epiſcopus ingenio:doctrina:& moribus eccleſię catholicę multum profuit.Victorinus autē natione Aquitanus:arithmeticus inſignis:rationem paſchę ad curſum lunę tum redegit:Euſebium & theophilum ea in re ſuperans.Sunt qui Merlinum Anglum uatem inſignem his temporibus aſcribant:de quo plura fortaſſe:quā ſatis eſt ſcribuntur.Hilarius autem ubi ea peręgiſſet:quæ ad optimum pontificem pertinebant:tum inextruendis templis ornandiſque:tum etiam docendo:admonendo:caſtigando:elemoſynaſue:ubi erat opus prębendo.moritur:creatis prius de more quinque.&.xx.ptęſbyteris:diaconis quinque:epiſcopis duobus.&.xx. Sepellitur autem in crypta ſancti Laurentii apud corpus Beati Sixti.Sedit annos.vii.Men.tres.dies.x.Vacat tum ſedes dies.x.

Richme i Epiphani us. Gēnadius

Simplicius

SIMPLICIVS patria tyburtinus: patre caſtino imperante Leone ſecun
do & Zenone fuit. Nam Leo primus ualitudine correptus: Leonē ſecun
dū ex Mariagene ſorore ſua nepotem: & Zenonis Iſaurici filiū ſucceſſo
rem imperii deſignauit: qui non ita multo poſt graui morbo oppreſſus: Zeno.
cum finē uitæ ſibi adeſſe cerneret: patri Zenoni imperiū reliquit. Interim
uero Odoacer cū maxima Tucilingorū & herulorum manu Italiam ingreſſus: Hore
ſtem patricium apud Ticinum ſuperatū & captum: Placentiæ inſpectante exercitu in Odoacer
terfecit. At Zeno calamitates Italiæ miſeratus: Theodoricum Gotthorum regem iam
antea apud ſe in honore habitum contra Odoacrem cū ingentibus copiis in Italiā pro
pere mittit: qui duces Odoacris non procul Aquileia ad ſontiū amnem graui prælio
ſuperat. Eadem quoq; fortuna contra Odoacrem: ſæpius uſus hominem triennio Ra
uennæ obſeſſum eo perpulit: hortante etiam Ioanne epiſcopo: ut ſe imperii ſocium ac
ciperet. Verum ſequenti die cū filio contra datam fidem interficitur: unde ſtatim nemi
ne aduerſante Theodoricus totius Italiæ imperio potitus eſt. Simplicius autē uir ſan
ctiſſimus has baſilicas interim dedicat. Baſilicā Stephani protomartyris in cœlio mon Theodori
te: Baſilicā Andreæ apoſtoli: non longe a templo ſanctæ Mariæ maioris: in qua adhuc cus
ueſtigia quædam antiquitatis apparent: quæ perſępe flendo etiam inſpexi ob incuriam
eorum quibus ipſa templa iam ruinam minantia cōmiſſa ſunt. Hoc autem in templo
hęc carmina legiſſe me memini, muſaico opere deſcripta. Hæc tibi mens ualidę decre
uit prędia chriſti. Cui teſtator opes detulit ille ſuas. Simpliciuſq; papa ſacris cęleſtibus
aptans: Effecit uere muneris eſſe tui. Et quod apoſtolici deeſſent limina nobis: Marty
ris Andreę nomine compoſuit. Vtitur hęc hęres titulis eccleſia iuſtis: Succedenſq; do
mo myſtice iura locat. Plebs deuota ueni perq; hęc comertia diſce. Terręno cēſu regna
ſuperna peti. Dedicat & aliam baſilicam Stephani Simplicius apud ſanctum Lauren
tium. Baſilicam quoq; Viuianæ martyris ad palatium Lucinianū: ubi corpus uirginis
repoſitum eſt. Hebdomadas quoq; inſtituit: ut præſbyteri tum ad Petri: tum ad Pau
li: tum ad Laurentii martyris templa uiciſſim manerent: propter pœnitentes & bapti
ſmū requirentes. Vrbē præterea pręſbyteris in quinq; regiones diuiſit: prima erat Pe
tri: ſecunda Pauli: tertia Laurentii: quarta Ioānis lateranenſis: quinta ſanctę Marię ma
ioris. Inſtituit poſtremo: ne clericus ullus poſſeſſiōem beneficii a laico recognoſceret:
quod poſtea a Gregorio & aliis pontificibus cōfirmatū eſt. Romana autē ſedē eſſe pri
mam omniū eccleſiaꝝ declarant Acatii epiſcopi conſtantinopolitani: & Timothei uiri
doctiſſimi ſcripta: quibus rogatur Simplicius pontifex maximus: ut Petrum Alexan
drinū epiſcopū Eutichetis imitatorem hęreſeos dānet. Quod etiam factum eſt: hac cō
ditione tamen: ut pœnitenti tēpus aſcriberetur. Sunt qui dicant huius tēporibus fuiſſe
Remigium Remenſem epiſcopū uirū ſanctiſſimum: qui Clodoueum (ut hyſtorię re
ferunt) Regē Francoꝝ baptizauit. Scripſit etiam multa eo tempore contra Eutichetē
Theodorus ſyrię epiſcopus: edidit & .x. libros eccleſiaſticę hiſtorię: Euſebiū Cęſarien
ſem imitatus. Tū uero oēs fere ægyptii declinarunt in Dioſcori hęretici errorē: de quo
multa ſuperius diximus. Vexauit & catholicos in Aphrica himericus Vandalorū rex
Arrianos imitatus: quā ob rem Eudoxa Theodoxii neptis: mulier catholica eius uxor
ſimulans ſe hieroſolymā uoti cauſa iturā: a marito heretico diſcedēs hieroſolymis poſt Eudoxa
longā peregrinationē & mulieri pręſertim grauē moritur. Ferunt ea tempeſtate & eli
ſei oſſa in Alexandriā tranſlata eſſe: & corpus Barnabę apoſtoli cū euangelio eiꝰ manu
ſcripto repertum. At Symplicius cum eccleſiam romanam non inſtitutis ſolum uerū

etiam donis auxiſſet:creaſſetq́ ex ordine ſacrorū præſbyteros octo &.l.diaconos.xi. epiſcopos ſex.&.lxxx.moritur ac ſepellitur in Petri baſilica.vi.nonas Martii.Sedit autem annos.xv.menſem unum.dies.vii.Vacat tum ſedes dies ſex.&.xx.

FOELIX .III.

FOELIX.iii.patria romanus:patre Fœlice preſbytero ex regione ſaſciolæ a rege Odoacre:qui ānis.xiiii.Italiæ imperauerat uſq́ ad Theodoricū peruenit.Qui etſi Rauennam ſedem regni feciſſet:tamen urbem Romā quoad fieri potuit exornauit.Nam & ſepulchrum Octauii inſtaurauit: & ſpectacula de more exhibuit:& ædificia ac baſilicas pleraſq́ reſtituit: nihilq́ omiſit:quod ad optimum principem pertineret.At uero ut regnum aliquando ſtabiliret:& Clodouei franciæ regis filiam Andefledam in uxorem duxit: & ſororē Honorico Vandalorū:& filiarū ſuarū alteram Alarico Veſogotthorum:alteram Gundibato in matrimonium collocauit.Fœlix autem tum maxime intellexerat Petrum Eutichianum:quem antea diximus ob hęreſim in exiliū pulſum:Inſtigante Achatio tunc demum ab eodem reuocatum eſſe.Quare ſanctus pontifex fraudem ſubeſſe ueritus ex auctoritate ſedis apoſtolicę concilio bene ſentientium approbata:Petrum & Achatiū damnat.Poſt annos uero tres cum Zeno fidem faceret hos homines pœnitere. Fœlix eo miſit epiſcopos duos Meſſenum & Vitalem:qui re cognita damnatos abſoluerēt ſi itaq́ heracleam ciuitatem ingreſſi:pecunia corrupti:nihil ex ſententia fœlicis egeret Vnde Pontifex merito indignatus habita de more ſynodo:hos ut præuaricatores & ſimoniacos a communione deiecit.Meſſeno tamen pœnitentiæ tempus aſcriptum eſt: quia errorem ſuum faſſus eſt:pœnitendiq́ tempus petiit.Idem quoq́ Fœlix baſilicam ſancti Agapiti ædificauit non longe a baſilica Laurentii martyris.Conſtituit itē ut eccleſiæ non niſi ab epiſcopis conſecrarentur.Aiunt autem huius tempore Theodorum præſbyterum græcum librum contra hęreticos ſcripſiſſe de conuenientia ueteris ac noui teſtamenti.Sunt etiam qui huic ætati aſcribant Ioannem Damaſcenum uirū doctiſſimum ac Theologum inſignem.Hic enim librum ſententiarum cōpoſuit:in quo Gregorium Nazianzenum:Gregorium Enizenum : Didymum alexādrinum imitatus ē: libros quoq́ medicę artis compoſuit:quibus morborū cauſas & medelas deſcribit.At Fœlix cum ex inſtitutione ſacrorum ordinum:quos in urbe Roma menſe Decēbri bis habuit:præſbyteros octo.&.xx.diaconos quinq́.epiſcopos.xxx.creaſſet:moritur & ſepellitur in Pauli baſilica.Sedit annos.viii.mē.xi.dies.xvii.Vacat tum ſedes dies quinq́.

Laus theodorici

Ioānes damaſcenus

GELASIVS .I.

GELASIVS natione apher:patre Valerio:eo tempore fuit quo Theodoricus Clodoueo ſocero ſuo Francorum regi bellum intulit:q́ Alaricum generum Veſogotthorum regem in agro Volgadēſi interfeciſſet:Vaſconiamq́ occupaſſet.Vterq́ affinis erat.Iuſtior habebat Alarici cauſa:Vnde ſocerum genero prætulit.Superatis itaq́ Frācis ingenti prelio Vaſconiam recipit:receptamq́ pro Almarico Alarici filio donec adoleſceret gubernat.Idem Theodoricus:Siciliam:Dalmatiam:Liburniam:Illyricum:Narbonenſem:Galliam: Burgundiam:ſuo regno adixit.Tridentum urbem in alpibus muro cinxit: & Italiam ab externo hoſte tutatus eſt:collocatis Erulis in extremis Italiæ partibus apud prætoriam Auguſtam:quorum regem adhuc adoleſcentem in adoptionem ſuſceperat.Gelaſius autem Manicheos in urbe deprehenſos:exilio damnat:eorumq́ libros apud baſilicam diuæ Mariæ publice comburit.Inſtante prȩterea ſynodo cognita Meſſeni pœnitentia:

Tridentū

Manichei

tentia:eum libello prius ſatiſfacientem purgatum eccleſię ſuæ reſtituit. Cum uero intellexiſſet Petri & Acatii ſeditiōibus multa flagitia & parricidia in eccleſiis græcię committi:confeſtim eo miſit:qui hos ſi non ſtatim pœniterent in perpetuum damnarent. Erat autem conſuetudo primitiuæ eccleſiæ diutius expectare aegrotum pietatis ſuæ aliquando rediturus. Confugerat tum Ioannes alexandrinus epiſcopus uir catholicus illorum ſeditionibus uexatus ad pontificem romanū:a quo perbenigne & comiter ſuſceptus eſt. Dedicauit Gelaſius eccleſiam Euphemię martyris in ciuitate tyburtina. Dedicauit & baſilicam ſanctorum Nicādri & Eleutherii uia lauicana:& baſilicam ſanctę Marię uia Laurentina in fundo chriſpi uigeſimo ab urbe lapide. Clerum quoq; amauit & auxit. Pauperes ſemper mira beniuolentia & charitate complexus eſt. Ciuitatem romanā a multis periculis liberauit:maxime uero ab inopia rerum & fame. Hymnos etiam compoſuit ad imitationem beati Ambroſii. Edidit & libros quinq; contra Euthichē & Neſtorium. Duos item contra Arrium. Orationes habuit elegantes & graues: Epiſtolas prętera ad amicos & domeſticos fidei ſcripſit:non minus graues q̄ doctas: quę opera in publicis bibliothecis tum legebantur. Sunt qui ſcribant Gelaſium excommunicaſſe Anaſtaſium imperatorem conſtantinopolitanum Zenonis ſucceſſorem:q; hęreticis & Acatio faueret. Vnde conſtat imperatorem errantem in fide:& monitum ſi non paruerit a pontifice romano excommunicari poſſe. Eadem auctoritate uſus eſt etiam contra Vandalos:eorumq; regem qui Arriana infecti hęreſi catholicos cruciatibus & ſuppliciis perſequebantur. Fuere etiam in primo huius pontificis tempore Germanus & Epiphanius:quorum alter Ticinenſis:alter uero cāpanus epiſcopus fuit. Ii multum auctoritate & ſanctitate ſua Italiam a barbaris uexatam iuuere orationibus & blāditiis barbarorum corda molientes. Multum prętera tum in Gallia profecere:& Lanociatus abbas Carnotenſis:& Aurelianus:& Mezentius Pictauienſis uiri optimi ac docti:qui Clodoueum regē Francię ac Crocildim eius uxorem eo perpulere:ut chriſtianiſſimi fierent:& fidem catholicam ubiq; tutarent. Sunt qui hanc laudē remigio uiro ſanctiſſimo aſcribant. Gelaſius autem poſteaq̄ prębyteros duos & .xxx. diaconos .ii. epiſcopos ſeptem & .lx. creaſſet. moritur ac ſepelitur in baſilica beati Petri apoſtoli .xi. kal. Decembris. Sedit annis .iiii. men. viii. diebus. xvii. Vacat tum ſedes dies .vii.

Acatius

Laus Gelaſii

Epiphanius

Clodoueus

Remigius

ANASTASIVS .II.

ANASTASIVS ſecundus: patria romanus: patre fortunato Anaſtaſio imperante fuit:quo tempore tranſmundus Vandalorum rex:& catholicas eccleſias claudit:& centum ac .xx. epiſcopos exulatum in ſardiniam mittit. Ferunt tum apud Carthaginem Olympium quendam Arrianū epiſcopum ſanctā Trinitatem publice in balneis deteſtantem tribus fulminibus ictum concidiſſe:eiuſq; cadauer exuſtum omnino fuiſſe. Cumq; itē Barbas quidam Arrianus epiſcopus:neſcio quem baptizaturus eſſet his uerbis:Baptizat te barbas in nomine patris per filium in ſpiritu ſancto:ferunt aquam nuſquā compăruiſſe:quo miraculo permotus qui caracterem expectabat:confeſtim ad noſtros tranſiit. Anaſtaſius uero (ut quidā ſcriptores referunt) Anaſtaſium imperatorem excommunicauit: q; acatio faueret:tam etſi poſtea ipſe ab Acatio ſeductus:dum eum reuocare clanculū tentat clerum a ſe grauiter alienauit:qui ſe a cōmunione pontificis:tum maxime ſubtraxit:q; etiam ſine catholicorum conſenſu Photino theſſalonicenſi diacono communicaſſet:qui tum Acatii errorem imitabatur. Hanc ob rem ferunt diuino nutu hominem ſubito morbo correptum interiiſſe. Sunt qui dicant eum in Latrinam effudiſſe

Traſmundus

Olympius

Barbas

Fulgenti9

ſe inteſtina: dum neceſſitati naturę obtemperat. Huius temporibus Fulgentius natione apher rupenſis epiſcopus: qui in ſardiniam quoq; cum aliis catholicis aphricę a trāſ mundo exulatum miſſus eſt: nil prætermiſit quod ad uerā chriſti fidem pertineret docendo: prędicando monendo. Edidit & libros de trinitate: de libero arbitrio: de regulis fidei. Scripſit & contra Pelagianam hęreſim. Orationes quoq; habuit ad populos elegantes quidem & graues.

Hegeſippus

Iuuit etiam ſcriptis ſuis eccleſiam dei Hegeſippus uir doctiſſimus: qui & monachorum regulas compoſuit: & ſancti Seuerini abbatis eleganti ſtilo uitam edidit. Fauſtus autem apud Gallos epiſcopus multarū ſcripſit copioſe & ornate: ſed eius illud opus potiſſimum laudatur: quod contra Arrianos ſcripſit: in quo oſtendit triada hoc eſt trinitatem eſſentialem eſſe. Scripſit & contra eos qui dicunt in creatis aliquid incorporeum eſſe: qua in re oſtendit: tum patrum ſententiis: tum diuinæ ſcripturæ teſtimoniis ſolum deum incorporeum dici poſſe: ne etiam creata īcorporea dicerentur. Hæc de Anaſtaſio & eius pontificatu: qui ex ſacris ordinibus ſemel Decembri menſe in urbe habitis preſbyteros. xii. epiſcopos. xvi. creauit. Sepultus eſt autem in baſilica Petri. xiii. kalen. Decembris. Sedit annum unum. Men. x. dies. iiii. & .xx. Vacat tum ſedes dies quattuor.

SYMMACHVS .I.

499

YMMACHVS natione ſardus: patre fortūato mortuo Anaſtaſio pōtifex creatur: non ſine magna diſcordia. Nam dū pars cleri Symmachū apud Baſilicam Conſtantinianam pōtificem decernit: pars altera apud Baſilicā Mariæ in uia noua Laurentium in locū demortui Anaſtaſii ſuſficit. Seditio ingens in ſenatu ac populo Romano biffariam diuiſo ortū

Conciliū Rauennaſ

eſt unde omnium conſenſu concilium Rauennę indicitur: diſcuſſaq; re pręſente Thedorico Symmachus tandē in Pontificatu confirmat: qui certe magna clementia uſus: Laurentium competitorem Nucerinis epiſcopum dedit. Verū āno quarto poſt cler quidam ſeditionibus gaudentes: adiuuantibus feſto & probino ſenatorii ordinis uiris Laurentium reuocant: qua ex re indignatus rex Petrum Altini epiſcopum Romā mittit: qui pulſo utroq; ſedem teneret. Verum Symmachus habita centum & .xx. epiſcoporum. Synodo & obiecta conſtanti animo diluit: & omnium ſententiis obtinuit: ut Laurentius & Petrus malorum omnium capita relegarentur. Orta autem ob hanc rem

Gordian9

tanta ſeditio Romę eſt: ut multi tū ex clero: tū ex populo paſſim cęderentur: nec ſacris uirginibus parcerent. Opprimitur eo tumultu Gordianus preſbyter uir optimus ad uincula ſancti Petri: nec finis tantę cedis factus fuiſſet: ni Fauſtus conſul clericos miſeratus contra Probinū tanti mali auctorē arma ſumpſiſſet. Reſpirante deinde aliquantulū rep. chriſtiana: Clodoue9 pulſis Arrianis hęreticis & catholicos reduxit: & Pariſiorū ciuitatē regni caput conſtituit.

Manichei

Symmachus uero Manicheos tum ab urbe expulit eorūq; libros ante fores Conſtantinianę baſilicę concrēauit. Baſilicas uero multas: aut ornauit: aut a fundamentis erexit. Nam & templum beati Andreæ apoſtoli apud ſanctum Petrū ędificauit: multoq; argento & auro exornauit: & templū ipſius apoſtolorū principis ac porticū marmorib9 ope uermiculato in auguſtiorē formā redegit. Gradus quoq; ipſi9 baſilicę ampliores fecit: alioſq; gradus ſub diuo dextra leuaq;: epiſcopia pręterea conſtruxit. Aedificauit ēt baſilicā Agathę martyris uia aurelia in fūdo Lardario. Baſilicam ſancti Pancratii cū arcu argenteo librarū. xv. In baſilica Pauli renouauit: apſidā cui ruina īminebat: picturiſq; ornauit: poſt apſidā uero aquā introduxit: balneūq;

Laus ſimmachi

a fundamento erexit. In urbe aūt baſilicā ſanctorū Sylueſtri & Martini a fundamētis

extruxit:iuxta Traiani thermas ubi & ſupra altare cyborum fecit argenteum librarum centum.xx.Arcus argenteos librarum.x.Confeſſionem argenteam librarum.xv.Suggeſtum quoq; errexit porphyreticis & cruſtis marmoreis inſignem.Fecit & gradus baſilicæ Ioannis & Pauli poſt Apſidem.Auxit & baſilicam archãgeli Michaelis:aquãq; introduxit.Sanctorum Coſmi & Damiani Oratoria a fundamentis errexit uia tyburtina infundo Paciano:adiuuantibus Albino & Glaphyra illuſtribus uiris.Pauperibus quoq; ad baſilicas Petri & Pauli habitacula extruxit:curauitq; nequid eis deeſſet:quod ad uictum pertineret.Amator enim pauperum fuit:& epiſcopis ac cetæris clericis in Aphrica & Sardinia propter catholicam fidem exulantibus pecunias & ueſtes ſubminiſtrabat.Reparauit etiam Baſilicam ſanctæ fœlicitatis:& apſidã beatæ Agnetis cum baſilica:quæ ruinam minabantur in meliorem formam reſtituit.Redemit & captiuos in diuerſis prouinciis multa pecunia.Conſtituit item ut die Dñico uel nataliciis martyrum caneretur hymnus.Gloria in excelſis deo.Cœmiterium quoq; Iordanoꝝ uel fecit uel in meliorem formam redegit.Nil poſtremo omiſit:quod ad omnipotentis dei gloriam pertineret.Huius quoq; tempore eccleſiam dei multum iuuit Gẽnadius Maſſilienſis epiſcopus:qui diligens Auguſtini imitator & librum de dogmatibus compoſuit:& quid cuiq; ad ſalutem neceſſarium eſſet declarauit.Scripſit item de uiris illuſtribus Hieronymum imitatus. Symmachus autem creatis duobus.&.xc. preſbyteris: diaconis.xvi.epiſcopis.cxvii.habitis de more ſacris ordinibus moriens ad baſilicam Petri ſepellitur.xiiii.kalen.Auguſti.Sedit autem annis.xv.Men.vi.diebus.xxii. Vacat tum ſedes dies.vii. Gẽnadius

HORMISDA .I.

HORMISDA patria Fruſinonius:patre iuſto ad Theodorici & Anaſtaſii tempora peruenit a conſulatu ſenatoris uſq; ad conſulatum Boetii & Symmachi:quos Theodoricus ob ſuſpitionem affectatæ libertatis exilio primo:mox carcere afficit.In hac calamitate cõſtitutus Boetius multa ſcripſit:quæ adhuc leguntur.Trãſtulit & pleraq; ex Ariſtotele eadẽq; cõmentatus eſt.In Mathematicis doctiſſimus eſt habitus:quod ei9 muſice & arithmetice oſtendunt.Poſtremo uero cũ Symmacho ſenatore Theodorici iuſſu necatur.Sũt autem qui ſcribant Boetium tantam calamitatem ſubiiſſe:quod in Arrianos inueheretur:ad quos Theodoricus declinauerat.Superior ſententiã mihi uerior uidetur.Hormiſda autem hortãte Theodorico prouincialem ſynodum in urbe habuit: omniumq; conſenſu Eutichianos iam antea improbatos damnauit.Ioannẽ quoq; cõſtantinopolitanum epiſcopum litteris & nunciis adhortatus eſt:ut ab eadem hęreſi deſiſteret:crederetq; duas in chriſto naturas eſſe:diuinam & humanam.Deſiit parere Ioannes Anaſtaſii uiribus fretus:quem non ita multo poſt fulminẽ ictum dediſſe pœnas creditum eſt:tum propter hæreſim quæ grauis erat:tum uel maxime:quia legatos ab Hormiſda miſſos contra ius gentium magna affecerat contumelia:reiectos enim a ſe naui quaſſa & rimoſa ea conditione nauigare iuſſit:ut recta in Italiam redirent:nec ullum græciæ littus attingerent.Hæc etiam eiſdem mandata ad põtificem dediſſe referũt: ut ſciret imperatoris proprium eſſe imperare:& non imperatã pontificis aut cuiuſuis alterius accipere.Fuere autem Legati Euodius Ticinenſis epiſcopus: Fortunatus Catinẽſis: Venantius urbis Romæ presbyter:& Vitalis diaconus.Mortuo itaq; Anaſtaſio.vii. &.xx.iperii anno:Iuſtinus orthodoxæ fidei amator iperiũ accipit:ac ſtatim nũcios ad põtificẽ mittit:q & ſedis apoſtolicæ auctoritatẽ cõfirmarent:& pacẽ eccleſiis oib9 exqre

Boetius Symmachus

Anaſtaſi9

Iuſtinus

rent:quantum per religionem concederetur. Qua re pmotus Hormiſda Theodorico
annuente Germanum campanum epiſcopum: Ioãnem & blandum præſbyteros:&
Fœlicem ac Dioſcorum diaconos legatos ad Iuſtinum mittit:qui eos nullo non gene
Acatius re honoris adhibito:effuſa obuiam honoris gratia monachorum:ac magna orthodo-
xorum & illuſtrium uirorum multitudine honorifice accepit:congratulante clero una
cum Ioanne conſtantinopolitano epiſcopo. At qui cum Acatio ſentiebãt iſtorum ad-
uentum ueriti:ſe in templo quodam munitiſſimo incluſerunt:& nuncios habita cõſul
tatione ad Imperatorem miſere:affirmantes ſe nullo pacto in ſententiam apoſtolicæ
ſedis uenturos:niſi ei reddita fuerit ratio:quam ob rem Acatius dãnatus eſſet:hos oẽs
Manichei Iuſtinus ex templo atq; ab urbe expulit. Idem fecit Hormiſda contra Manicheos iteꝝ
in urbe Roma pullulantes:eorumq; codices ante fores baſilicæ conſtantinianæ incen-
dio conſumpſit. Eodem tempore mortuo in Aphrica tranſmundo Vandalorum re-
ge: Ildericus filius quem ex captiua Valentiniani filia ſuſceperat regnum obtinet. Hic
non hereſim paternam imitatus:ſed matris catholicæ monita ſecutus:omnes catholi-
cos:quos Tranſmundus in exilium miſerat reduxit.atq; eos ſub inſtituto uiuere per-
miſit. Dona præterea multa ac precioſa eodem tempore Romã ad ornandas baſilicas
ſanctorum ſunt miſſa. Gemmas enim magnę ęſtimationis Clodoue9 rex Francię mi-
ſit. Delata & dona: tum aurea: tum argentea: Delata euangelia cum tabulis aureis gẽ
mis diſtinctis a Iuſtino imperatore uoti gratia. Miſit & Patenam auream libraꝝ.xx.
cum hiacynthis. Scyphum aureum gemmis circundatum. Ornauit & templum bea-
ti Petri Theodoricus rex trabe argentea mille &.xl. librarum. Ceroſtratis argẽteis duo
bus libraꝝ.lxx. Certauit & Hormiſda muneribus cum his pricipibus. Locauit.n. ante
altare conſtantinianę baſilicę coronam argenteam librarum.xx. cantharos argenteos
ſex. Ornauit etiam templum Pauli ſcyphis argenteis decem. Annis argenteis tribus.
His demum ex ſententia peractis cum etiam de more preſbyteros unum &.xx. epiſco
pos quinq; &.l. creaſſet. moritur ac ſepellitur in baſilica Petri. viii. idus Auguſti conſu-
latu Maximi. Sedit annis.ix. Diebus.xviii. Vacat tum ſedes dies.vi.

IOANNES .I.

IOANNES natiõe thuſcus: p̃re conſtãtio a conſulatu maximi uſq; ad
conſulatum Olibrii peruenit Theodorici regis temporibus & Iuſtini au
guſti:qui orthodoxę fidei diligentiſſimus obſeruator:ut tandem hereti-
Theodoricus corum nomen extingueret: Arrianos expulit:eorumq; eccleſias catholi-
cis aſſignauit. Quam quidem rem Theodoricus ægre ferens: Ioannẽ põ
tificem: Theodorum:duoſq; Agapitos oratores ad Iuſtinum mittit:q eum adhortarẽ
tur:ut Arrianos reſtitueret:ſin ſecus animatus eẽt:ſciret ſe omnes Italię eccleſias catho
licas preſertim demoliturum. Magnifice & perbenigne primo quidem excepti legati
ſunt:qui ubi rationem legationis expoſuere:cum flectere Iuſtinum non poſſent:ad lã
chrymas uerſi ac ſuppliciter petentes:ut periturę Italię una cum catholicis omnibus
ſubueniret:eo tandem pium hominem perpulere:ut Arrianos reſtitueret:atq; eos ui-
uere ſuis legibus & inſtitutis ſineret. Sunt qui ſcribant Theodoricum rabię ſęuiendi
tum incitatum: Symmachum & Boetium reuocatos ab exilio & carcere eo tempore
occidiſſe:ut cunque ſit necatos Theodorici iuſſu cõſtat:nec multum refert hermiſdę:
ne an Ioannis temporibus aſcribantur. Ioannes autem Rauennam ad Theodoricum
rediens:in carcerem propere coniicitur:ac parum abfuit quin eum ſtatim occideret:
adeo in hominem exarſerat: & fide & moribus cum Iuſtino ſentientem. Periit tamẽ ſan

ctiſſimus homo in carcere pedore ſitit:& inedia:quã quidem ſæuitiam ira diuina non
ita mulro poſt grauiore pœna cõpeſcuit.Apoplexia eni Theodoricus moritur : eiuſq;
aĩa(ut quidã heremita uir ſanctiſſimus retulit)in ignem liparcum imerſa eſt. Theo
dorico autem in regnũ Amalaſiunta filia ſucceſſit:cũ gnato athalarico:quẽ ex Eucha mors theodorici
rio mariro ſuſceperat.Quæ quidem mulier ſupra ſexum prudentia uſa:& patris decre
ta mala præſertim emendauit:& Boetii ac Symmachi filiis bona paterna in fiſcum de Amalaſiũta
lata reſtituit:& filiũ optimis diſciplinis erudiuit:aduerſantibus Gotthis & acclaman
tibus:non litteris:ſed rei militaris diſciplina regem ſuum imbuendum eſſe. Iuſtinus
autem ſenex admodum eodem ferme tempore Iuſtiniano ſororis ſuæ filio imperatore Iuſtinian9
relicto moritur:& Clodoueus Franciæ rex filiis quattuor in regno relictis.Fuere tum
in precio & Benedictus Nurſinus:qui rationem monaſticæ uitæ Italis dedit:& Brigi Benedict9
da Scotia mulier ſanctiſſima:& Ioannes Antiochenæ eccleſię prẽſbyter:qui multa cõ Brigida
tra eos ſcripſit:qui in una tantum ſubſtantia chriſtum adorandum cenſebant.His ad
dit Iſidorus Cyprignium quendã epiſcopum hiſpanũ:qui eleganter in Apocalypſim
ſcripſit.Ioannes autem pontifex:antequã conſtantino polim proficiſceretur tria cœmi
teria reſtituit.Primum fuit Nerei & Archelai uia ardeatina.Secundum ſanctorũ mar
tyrum Fœlicis & Adaucti.Tertium Priſcillę.Ornauit etiam altare ſancti Petri gẽmis
& auro.Detulit & ſecũ Iuſtini imperatoris munere Patenam auream librarum.xx.Ca
licem aureum cum gemmis librarum quinque:quæ dona una ſecum periſſe arbitror.
Creauit etiam habitis de more ſacris ordinibus epiſcopos quindecim.Ferunt corpus
uiri ſanctiſſimi Rauenna ad Vrbem delatum:ſepultumq; in Baſilica Petri.vi. Kalen.
Iunii Olibrio conſule.Sedit autem annis duobus,Menſibus octo. Vacat tum ſedes
dies octo.&.l.

FOELIX .IIII.

FOELIX quattus:natione Samius patre Caſtorio Iuſtiniani tempora
attigit:q Belliſſario duce in præliis uſus de Perſis & Vandalis triũphat: Belliſſari9
quorũ gentem in Aphricam traiiciens idem dux pręſtantis animi & ſin
gularis uirtutis ſuperauit ac prope deleuit:capto eorũ rege Geliſmero:
& in triũphum ducto.Amalaſiunta uero ſeditionibus Gotthorum diu
uexata:mortuo filio Atalarico quo cum moleſte uixit:Theodatũ conſobrinũ ſuum re
gni conſortem fecit.Erat autem Theodatus ita græcis & latinis litteris edoctus:ut & Theodat9
temporum ſuorum hiſtoriam eleganter ſcripſerit:& Platonicam diſciplinam optime
calluerit:ſegnis tamen ad res agendas habebatur. Verum hortante Amalaſiunta Bur
gundiones & Alemanos fœlicibus pręliis ſuperauit.Fœlix autem rei diuinę interim cu
rã gerens:& Patriarcham conſtantinopolitanum declinantẽ a fide anathemate nota
uit:& ſanctorũ Coſmi ac Damiani templa:quæ adhuc extant in urbe uia ſacra apud
forũ Romanũ ædificauit:quod carmen uermiculato opere notatũ adhuc indicat. Ba
ſilicã quoque ſancti Saturnini uia ſalaria incendio conſumptã:reſtituit.Sunt qui ſcri
bant Caſſiodorum hac ætate fuiſſe:qui & ſenator de regenda repu.multa conſcripſit:
& Monachus pſalterii ſententias eleganti oratione ac ſtilo edidit.Ferunt etiam Priſcia Priſcianus
nũ Cæſarienſem grãmaticum inſignem librum ſuũ grãmatices tum compoſuiſſe.Ara Arator
tor quoq; urbis Romæ ſubdiaconus uerſibus hexametris euangelia conſcripſit.Lauda
tur & Iuſtinianus Valentinę eccleſię ẽps: multa eni prædicauit & ſcripſit ad doctrinã
chriſtianã ptinentia.At fœlix habitis de more ſacris ordinib9:ubi pẽſbyteros qnq; &.l.
creaſſet,diaconos.iiii.ẽpos.ix.&.xx.morit̃ :ac i baſilica Petri ſepellit̃ .iiii.idus octobris.

Annis quattuor. Sedit Men. duobus. diebus. xiii. Vacat tum ſedes dies tres.

BONIFACIVS .II.

530 BONIFACIVS ſecundus: patria Romanus: patre Sigilbundo Iuſtiniano imperante fuit. Quem quidem imperatorē tanti conſtat ingenii: tanteq; doctrinę fuiſſe ut mirum non ſit ſi leges Romanas ſparſas & incompoſitas in ordinem ad utilitatem hominū redegerit: eaq; abſciderit quæ ſuperuacanea & inutilia uidebant. Hac tñ in re conſilio & opa Ioānis Patricii Tribuniani Theophili Dorothei uſus eſt: q tū doctrina & auctoritate iſignes habebant. Immenſum nāq; illud librorų pelagus. Ad duo. n. fere milia librorų fuiſſe conſtat coaceruatis ſimul ab urbe condita uſq; ad hęc tpa tot iudiciis in qnquaginta libros titulatim digeſſit: quos nunc digeſta: nunc pandectha appellant: quod oēm ciuilē doctrinam contineant. Idem quoq; legum Epitomen fecit librorū quattuor. Has autem leges inſtitutiones uocat. Dicimus etiam Iuſtiniani codicē & uolumen eſſe. Sunt præterea qui dicant Iuſtinianum ipſum libros de incarnatione domini eleganter ſcripſiſſe: templumq; in honorem dei patris. (Nā filius ſapientia patris eſt) ſanctę Sophiæ: quo nullum eſt in orbe maius ſua impenſa: ſuoq; iuſſu ædificatum. Huius itaq; tempore Bonifacius pontifex creatur: non ſine contentione tamen: Nam & Dioſcorus diuiſo biſſariam clero in demortui Fœlicis locū ſubrogatur. Exagitatus autem clerus hac ſeditione diebus octo: &. xx. morte Dioſcori a tanta perturbatione tandem liberatur: unde Bonifacius ad confirmandam eccleſiam conuerſus: inſtituit ne quiſpiam ſibi in epiſcopatu ſucceſſorem deligeret: quod poſtea multi pontifices confirmarunt. Inſtituit item ut in demortui locum alter pontifex ſi fieri poſſet tertia die ſufficeretur: ne dilatio ſeditionem faceret. Diuiſit & populum a clero dum celebraretur. Hoc eodem tempore multi ex Romana nobilitate Benedicti ſanctitate moti in montem Caſſinū peruenere religionis gratia: inter quos Maurus quidem: ac Placidus inſignes habentur. Laudatur & Dionyſius abbas: qui tum Romæ paſchæ calculum mira ratione compoſuit. Facundi quoq; ſcripta contra Eutichianos quoſdam: tum pullulantes laudantur. Martinus præterea gentem Sueſſionem prædicatione & ſcriptis. Arriana hęreſi ad noſtros traduxit. At bonifacius cū in pontificatu ſediſſet annis duobus: diebus duobus: moritur: & in baſilica Petri ſepellitur. Sedes autem men. duobus tum uacat.

Laus Iuſtiniani

Leges romāę in cōpendiū rediguntur.

Templū ſanctæ Sophiæ

Dioſcorus

Bñdictus

Maurus

Martinus

IOANNES .II.

532 IOANNES ſecundus: patria Romanus: patre proiecto ex Celio monte Iuſtiniani tempore fuit: qui ſtatim ubi pontificatum iniit Anthimum epiſcopum damnauit: q; in Arrianam hęreſim declinaſſet. Sunt qui ſcribant hunc epiſcopum conſtantinopolitanum fuiſſe. Iuſtinianus uero ſedem Romanam ueneraturus Hyppatum & Demetriū epiſcopos Romam cum muneribus mittit: qui & Romanum pontificem ſuo nomine ſalutarent: & munera hæc Beati Petri templo offerrent: ſcyphum aureum circundatum gemmis librarum ſex: ſcyphos argenteos duos: librarum duodecim: Calices argenteos duos: librarum quindecim. Interim uero dum hæc dona miſiſſet: Mundus exercitus Iuſtiniani dux Salonas Vrbem minutiſſimam capit: ac Gotthos prælio uincit: non incruenta uictoria. Vuna enim cū filio egregiæ uirtutis adoleſcente Mundus eo prælio occiditur: quo nihil potuit Iuſtiniano moleſtius nunciari. Tanti faciebat hominis uirtutem & fidem. Ioannes autem Pontifex de quo pauca admodum ſcribunt hiſtorici moritur: ubi ex ſacris ordinibus ſemel habitis præſbyteros quindecim. epiſcopos unum, &

Mundus Dux

.xx. creaſſet: ſepelliturq; in baſilica Petri.vi.kalen.Iunii. Sedit annis duobus.Men. iiii.Vacat tum ſedes dies.vi.

AGAPETVS .I. 535

AGAPETVS patria romanus: patre Gordiano præſbytero eccleſiæ ſanctorum Ioannis & Pauli pontifex creatus: a Theodato ſtatim ad Iuſtinianum mittitur: ei infenſum q; Amalaſuntam Athlarici matrem in inſulam lacus uolſinenſiũ relegauerat: interficiq; iuſſerat. Erat enim hæc fœmina ita græcis & latinis litteris imbuta: ut cum quouis docto diſputando congredi auderet. Præterea uero ita linguas Barbarorum omnium callebat: ut ſine interprete cum his omnibus loqueretur: qui tum Romanum inuaſerant imperium. Huius autem mulieris interitum Iuſtinianus ita ægre tulit: ut bellum Theodato ſe illaturum minaretur. Agapetus itaq; eo miſſus ac benigne & honorifice ſuſceptus: cum pacem impetraſſet ab imperatore tentatur: ut Eutichianam opinionem confirmaret. Verum cum Iuſtinianus ab ẽa re hominem ſanctiſſimum abhorrere cerneret: precibus minas addit. Tum Agapetus: Ego inquit ad Iuſtinianum chriſtianiſſimum principem uenire optaui: ſed Diocletianum inueni: quem chriſtianorum hoſtem fuiſſe conſtat. Hac libertate loquendi & dei nutu Iuſtinianus permotus: & fidem catholicam amplexus eſt: & pulſo Anthemio conſtantinopolitano epiſcopo qui Eutichianã hæreſim tuebatur: Mennam catholicum in eius locum ſufficit Agapeto conſecrante: qui haud ita multo poſt Conſtantinopoli moritur. cuius corpus loculis plumbeis clauſum Romam defertur: ac in baſilica Petri ſepelitur. Sedit autem menſibus.xi.diebus unde uiginti. Vacat tum ſedes.menſem unum.diebus nouem.&.xx. Laus amalaſiuntæ

SYLVERIVS .I. 537

SYLVERIVS natione Campanus: patre Hormiſda epiſcopo: Theodato iubente pontifex creatur: cum antea non regum: ſed imperatorum auctoritas interueniret. Plus autem ualuere Theodati minæ q̃ decreti ratio. Mortem enim his clericis minatus eſt: qui nomina ſua non ſubſcriberẽt in creatione Sylverii. Hanc ob rem: & ut etiam Amalaſiuntæ necem ulciſceretur Iuſtinianus: Belliſſarium patricium cum exercitu in Italiam mittit. Nauigãs hic primo Siciliam attigit: eamq; in fide imperatoris retinuit. Interim uero mortuo Theodato cum Gotti regem contra uoluntatem Iuſtiniani creaſſent: Belliſſarius e Sicilia mouens Italiam a tyrannide Gotthorũ liberaturus: in campaniam ueniens: Neapolim mandata Imperatoris nequaquam facientem ui capiens ac diripiens: Gotthos omnes qui in præſidio erant: ac magnam partem ciuiũ interfecit: ab actis inde uirginibus ac pueris cum omni præda. In tanto autem belli furore & templa ſpoliata: & uirgines ſacras uiolatas fuiſſe conſtat. Inde uero Romam cum exercitu properans: noctu Vrbem ingreſſus: tantum terroris Gotthis: qui in præſidio erant incuſſit: ut omnes relictis portis ac mœnibus Rauennam confugerint. Belliſſarius autem ſuperuenturum Vitigim cum ingenti exercitu ratus: cui aperto marte nequaquã par eſſe poſſet: mœnia Vrbis pro tempore uallo ac foſſa ubi opus eẽ uidebatur quã celerrime muniuit. Superueniente deinde Vitigi cum ingenti exercitu: ad centum nanq; milia hominum ſecum duxiſſe fertur: continere ſe mœnibus Belliſarius contentus fuit: cum non amplius quinque millibus hominum ſecum duxiſſet. Caſtra inter duos aquæ ductus locat. Vitigis quo munitiora ſint: quorum alter ad latinam uiam: alter uero ad præneſtinam uergit: ſeque inuicem iungunt: quinto ab Vrbe miliario: &

Belliſſarius

Vitigis

ne aqua urbem Romam influeret: omnes aquę ductus: quos ad quattuordecim fuiſſe
cōſtat interciſi ſunt: Portum quoq; Vitigis cum parte copiarū occupat: qua ex re ma-
gna calamitas Romanis illata eſt. Cum & bello ſimul & fame laboratū ſit. Interea ue
Vigilius ro inſtigante Vigilio diacono ciue Romano & Apocriſiario Theodora auguſta Syl-
uerio imperat: additis etiam minis: ut pulſo Menna ab urbe Conſtantinopoli Anthe-
mum reuocet: quem diximus ob Eutichianam hęreſim damnatum eſſe. Id autem cum
facere pōtifex recuſaret: ſcribit ad Belliſſarium mulier: ut pulſo Syluerio in eius locum
Vigilium ſufficiat. Belliſſiarius autem rei bellicę intētus: rem Antoninæ uxori ſuæ com
mittit: quæ quidem ſubornatis a uigilio teſtibus: qui affirmarent Syluerium urbem Ro
mam Gotthis hoſtibus prodere uoluiſſe: hominem coegit abdicare ſe pōtificatu: ac po
ſito pallio cucullam monaſticam ſumere: qui in pontium inſulam in exilium miſſus nō
ſine opinione ſanctitatis moritur. Ferunt Gallos hoc tempore nuncis & litteris Bene
Benedict9 Maurus dictum rogaſſe: ut unum aliquem ex diſcipulis ſuis ad ſe mitteret: qui Gallos monaſti
cam uitam edoceret. Quare Benedictus Maurum eo miſit: qui omnibus uita & mori-
bus ratiōem bene ac beate uiuendi dedit: quiq; etiam multa monaſteria cōſtituit. Vigi-
lius autē clericis Romanis ex Antoninæ ſententia ita petētibus pontifex creatur. At
uero Syluerius ubi ānum unū. menſes quinq;. dies duodecim: in pōtificatu uixiſſet (ut
dixi) in inſula Pontio morit᷑: ac ſepellit᷑. xii. Kal. Iulii. Vacat qdē tum epatus. dies ſex.

VIGILIVS .I.

VIGILIVS patria Romanus: pře conſule imperante Iuſtiniano: ponti-
fex creatur. Cuius temporibus Conſtantinopoli quinta Synodus habi-
Synodus conſtantinopolitana ta eſt contra Theodorum & omnes hęreticos: qui affirmabant beatiſſi-
mā uirginem ſolum hominem: non etiam deum & hominem peperiſſe:
qua quidem in ſynodo ſtatutum eſt: ut beata uirgo θεοτόκος diceretur: ꝙ
θεοτόκος deum ſuo partu nobis edidiſſet. Interim uero Belliſſarius auctis copiis cum per annū
integrum & dies nouem mœnia urbis tutatus eſſet: egredi conſtituit: & collatis ſignis
cum Vitige decernere. Is aūt copiis ſuis diffidens: incenſis caſtris Rauennam magnis
itineribus proficiſcitur. Eo & Belliſſarius propere mouet: ac Vitigim in urbe captū cū
Laus belliſſarii omni familia & magna procerum parte: recuperataq; fere tota Italia Conſtantinopo-
lim ſecū ducit: quinto anno poſteaquā in Italiā uenerat. Idem quoq; Mauros aphricā
uaſtantes: mira celeritate pdomuit: deoq; hoſtium manubiis crucem auream gemmis
diſtinctam librarum cētum: Ceroſtrata duo magni precii Petro apoſtolorū principi
dono miſit. Duo item Xenedochia (quæ nos domos hoſpitales appellamus) ſua im-
penſa Romę ędificat: quorū alterū in uia lata: alterum uia Flamminea extabat. Con-
didit & monaſterium ſancti Iuuenalis apud Ortam urbem: additis fundis unde Mo-
nachi paſcerentur. Inſtabat tum Theodora: ut Vigilius pontifex Cōſtantinopolim p
Theodora ficiſceret᷑: Anthemumq; ut pollicitus fuerat reſtitueret. Negat Vigilius ſe id facturū:
ꝙ malis promiſſis ſtandum non ſit. Cenſere enim ſe quę Agapitus & Syluerius cōtra
Anthemū hęreticum egiſſent: iure facta eſſe: & propterea eorum acta nullo modo ſi-
bi reſcindenda uideri. Irata Theodora romanis qbuſdā adiuuantibus Vigiliū in iudi-
cium uocat: & ꝙ eius fraudibus Syluerius circūuentus exulatum abierit: & ꝙ ipſo iu-
bente adoleſcens quidam a nepote Vigilio Aſterii conſulis filio cęſus ad necem ſit. At
uero ne indicii pœnam Vigilius refugeret: Anthemū quēdam cum his mandatis Ro-
mam mittit: ut Vigilium parere recuſantem ad ſe ui etiam perduceret. Is uero Romā
ueniens: mandata facturus in baſilica ſanctę Cecilię hominem comprehendit: mune-

ra populo

ra populo ob diem natalem ſuũ diſtribuentem more Romano:ac captũ qbuſdam ro
manís adiuuantibus conſtãtinopolim pducit.Ferũt Vigiliũ naui p tyberim deuectũ
fuſtibus & ſaxis cũ execratiõe a populo impetitũ:cũq; hac exprobratõe.Male meritus
de Romanis es:Mala oĩa tecum uen at.In Siciliã uero perueniens cõcedentibus his qui
captũ ducebãt:quoſdã ad ſacros ordines aſciuit:ex hiſq; Ampliatũ præſbyterũ & Va
lentinũ epm:q cleꝝ & Romanã eccleſiã interim gubernarẽt.Ei uero e Sicilia cõſtanti
nopolim mouẽti:Iuſtinianus cũ magno comitatu fit obuiã.Ingrediunť urbem clero
pcedente uſq; ad templũ ſanctæ Sophię.Tẽtare tum Theodora Vigiliũ:ut qđ pollici
tus erat pſtaret.Cui ille:malle ſe quod uis ſuppliciũ pati rñdit:q̃ ſniam mutare:& cum
mulier & q ſecũ aderãt minis inſtarẽt:ad Diocletianũ ſe nõ ad Iuſtinianũ:quẽadmodũ
arbitrabatur ueniſſe dicens:ita cęſus eſt:ut paulum abfuerit qn tum occidereť.Fugiẽs
itaq; in templũ ſanctę Euphemię:qđ haud pcul aberat ĩde a craſſatoribus trahiť & in
iecto in collum eius fune tanq latro p totã urbẽ uſq; ad ueſperã trahitur.Deinde uero
carceri incluſus:pane & aqua tantũmodo aliquandiu uitã duxit:ita patienter & æquo
aĩo ut ſemp diceret ſe etiã peiora meritũ:ſi digna p pctis pœna irrogareť.Clerici autẽ
q hoĩem ſecuti fuerãt:partim in exilium:partim ad excidenda metalla deportati ſunt.
Veꝝ poſtea rogantibus Romanis:q iã ſniam mutauerãt:& inſtante Narſete:quẽ Iu Narſes
ſtinianus cõtra Gotthos Romã miſerat:Vigilius ac exules oẽs in patriã remittuntur.
At uero cũ Syracuſas in Siciliã perueniſſent:Vigilius quem tot mala:tot curę occidere
nõ potuerãt:ex calculo moriť.Eiuſq; corpus Romã deferť:& apud ſanctũ Marcellũ
uia ſalaria ſepelliť.Vixit aũt in pontificatu cum Romæ:tum alibi annis.xvii.Mẽ.ſex.
dies ſex.&.xx.Vacat tum ſedes eius morte.Men.tribus.diebus.v.

PELAGIVS .I.

PELAGIVS primus:patria Romãus:pře Ioãne uicario:eo tpe fuit:quo
Totila Gotthoꝝ rex Taruiſio mouit cũ magno exercitu Italiã inuadẽs: Totila
ac diripiẽs:adeo ut pp̃ter ſęuitiã & rabiẽ flagellũ dei uocatus ſit.Perue
niens deĩde ad montẽ Caſſinatẽ in cãpaniã iturus:gregarii militis habi
tu a Benedicto uiro ſanctiſſimo dignoſciť:& minis deterreť:ne tãtope Benedict9
re in xp̃ianos ſęuiat.Inde uero mouẽs:in Samniũ pficiſciť:Beneuẽtũ oppugnat:Vr
bis mœnia demoliť:Neapolim obſidet:Cumas recipit:& magna benignitate ac mo
deſtia uſus:pleraſq; matronas Romanas ibi captas Romã ad ſuos intactas remittit.
Capta deĩde Neapoli atq; occupata oĩ illa Italiæ parte:quæ ad Siciliã uergit:ĩ Roma
nos mouet:quos qdẽ occupato prius portu:unde his uehi comeat9 poterãt:tam acri
obſidione preſſit:ut inopia reꝝ humana quidã ueſcerentur carne.Tandẽ uero Totila Capitur
per Hoſtiẽſem portã ui irrũpens:Vrbem capit:ac direptã incendit.Sunt tñ qui ſcri urbs
bant ei in aĩo fuiſſe urbem ſeruare:miſiſſeq; noctu pręcones p Vrbẽ:qui militibus mã
darent:ut Vrbi parcerẽt.Hoc uero ubi Iuſtinianus cõperit:Narſetem Eunuchũ cum
magno exercitu in Italiã propere mittit.Narſes enim ut nonnulli ſcribũt:primo qdẽ
bibliopola fuit.Hunc cũ in cubiculũ ſuũ accepiſſet imperator cognita hoĩs uirtute:eũ Narſes
in ordinẽ patriciatus aſciuit.Pietatis enim:religionis:miſericordiæ:munificentiæ:gra
tiæ:poſtremo unicũ exẽplar tum oĩbus erat.Is igitur acceptis etiã auxiliaribus copiis
ab Alboino longobardorũ rege Gotthos inuadit:obtruncat:pſequitur.Nã & Totila
apud Brixellum male pugnans occiditur:& Theias in eius locũ ſuffectus:non longe
a Nucera fortiter pugnans:uirtute Narſetis opprimitur.Atq; ita ſecũdo & ſeptuageſi Theias
mo anno poſteaq̃ Theodoricus coꝝ rex primo Italiã ingreſſus eſt:Gotthoꝝ nomen

cum regno interiit. Iuſtinianus quoq; nō ita multo poſt quadr[illegible]o īperii ſui anno moritᷓ: uir qdem memoria dign[illegible]: cū merito ſuo Alamanicus Gotthicus Vandalicus perſicus Aphricanus more ueteꝝ imperatoꝝ appellari poſſet: licet alioꝝ opera & ſuo conſilio hæc geſta ſunt. Pelagius autē eccleſiā dei in tantis perturbatiōib9 non deſerēs: conſtituit ut hæretici & ſciſmatici coherceri etiā [illegible]lariū manu poſſent: quando ad ſanitatem rationibus non deducerentur. Hic autē accuſatus q̄ maloꝝ Vigilii cauſa fuiſſet: cum Iuſtinianus eū Vigilio preferret: uidente populo & clero crucē tangēs. & euāgelium iureiurādo ſuſcepto: ſe a tanto crimine purgat. Inde Narſes ad urbem ueniens: ſupplicationes pro rebus bene geſtis a ſancto Pancratio uſq; ad ſanctū Petrū celebrat: Vrbemq; a Gotthis liberatā: quoad fieri poteſt inſtaurat. Vna uero cū Pelagio inſtituit: ne ullus ambitione uel precio ad quoſuis ſacros ordīes admittatᷓ. Vigilius preterea Valentinū notariū ſuū uiꝝ ꝓbatę fidei & religiōis theſauris eccleſiæ preficiens: baſilicā

Caſſiodorus apoſtoloꝝ Iacobi & Philippi incohat. Sunt qui ſcribant Caſſiodoꝝ monachum uirū doctiſſimū uſq; ad tpa Pelagii perueniſſe: qui primū conſul: inde Senator factus: po-

Victor ſtremo monaſticā uitā ſpretis rebus oībus cōplexus eſt. Aiunt & Victorē campanum epiſcopū librū phaſce tum cōpoſuiſſe: quo potiſſimū Dionyſium abbatem Romanū inſcitiæ arguit: qui paſchalē calculū inepte nimiū cōpoſuiſſet. Ornarūt etiā Pelagii tēpora ſanctitate & doctrina. Sabinus Canuſinus: Gregorius lingonēſis: Bedaſtus beati Rhemigii diſcipulus & Atrebatum epiſcopus. Herculanus uero Peruſinus antiſtes

Herculanus a Totila interemptus: in ſanctos refertur. Pelagius aūt undecimo ſui pontificatus anno: menſe decimo: die octauo &.xx. moritur: & in baſilica Petri ſepellitur: ubi ex ſacris ordinibus bis menſe decembri habitis: præſbyteros ſex &.xx. diaconos.xi. epiſcopos undequadraginta. creaſſet. Vacat tum ſedes menſibus.iii. diebus ſex &.xx.

IOANNES .III.

IOANNES tertius: patre Anaſtaſio ex illuſtri genere orto: Iuſtini tpibus fuit: qui Iuſtiniano ſucceſſit: cuius certe nulla in re ſimilis fuit. Auarus. n. improbus: rapax: deoꝝ atq; hoīum contemptor habitus eſt. Hāc

Iuſtinus ob rem cū totus auaritiæ & cupiditati inhæreret: libidine habēdi in iſaniam uertitᷓ: cui9 uxor ſophia impiū uſq; ad Tiberii ſecūdi tpa gubernauit.

Sophia Hæc autem mulier inſtigantibus quibuſdā delatoribus: qui Narſetē oderant: hoīem ab Italia ad ſe cū ignominia uerboꝝ reuocat. Videlicet ut Eunuchus ad lanā & penſa rediret. Ferēs id iniquo aīo: ut par erat Narſes: reſpōdet ſe talē orſuꝝ telā: quæ iextricabiles errores æmulis atq; inimicis ſuis præſtaret: qd' ēt fecit. Alboinū nāq; Lōgobardorū regē cū oībus copiis e Pānonia in Italiā ad capeſcēdas ſedes uberiores q̄ quas in Pānōia occupauerāt: lr̄is & nūciis accerſit. Obtēpans itaq; Narſetis monitis Alboin9: Ita-

Alboinus rex longobardorum liā p Syrmiū īgreſſus cū cōiugib9 & liberis: cūq; exercitu lectiſſimo: prio qdē oēm Venetiā occupat. Inde inſubriā ingreſſus. Mediolanū ui capit ac diripit. Papiā triēnio obſeſſam ī ptātē ſuā rēdē redigit. Hac aūt uictoria læt9 Alboin9 Veronā ſe cōtulit: quā regni toti9 ſedē cōſtituerat. Ibi uero cōuiuio exhilarat9 Rhoſimūdā uxorē ea patera biberē compellit: quā ex prīs ipſius mulieris capite a ſe occiſi in poculū redegerat. Erat aūt in exercitu Alboini Helmechildis lōgobardus adoleſcēs forma inſignis: & nobilitate atq;

Rhoſimūda armis præſtantiſſim9: cui9 cōſuetudine Rhoſimūda qdē delectabatᷓ: quēq; in cubiculū ſecreto ducēs ꝓpoſita regni ſpe Alboinū obtrūcare compulit. Verū cū aduerſantibus lōgobardis de ſpe regni decidiſſent: ambo ad Lōginū: q tum Rauēnę præerat: confugere. Nec ita multo poſt ſe ipos inuicē ueneno petētes: diē extremū claudūt. Multas cla-

des: tum

des:tum paſſa Italia eſt irrūpentibus ꝓuinciā Barbaris:quas qdē ꝓtendere ꝓdigia illa tēpeſtate uiſa:& igneę acies in cœlo apparentes.Ita etiā in imenſum tyberis creuit:ut iundatiōe ſua populo Romāo magnas calamitates iulerit.Interim uero Ioānes pōtifex:& ſctōꝝ cœmiteria reſtituit:& Iacobi ac Philippi eccleſiā a Vigilio ichoatā ꝑfecit. Et Narſetē Romanis nō diſſimulanter iratū:ꝙ de ſe male opinarent̄:idq; ad Sophiā ſcripſiſſet:e Neapoli ad urbē ducit:ubi haud ita multopoſt Narſes morit̄:cui9corp9 loculis impoſitū cōſtātinopolim defert̄.Actū tum demū de noīe Italico putaſſem in tāta reꝝ ꝑturbatiōe:niſi uiri ſanctiſſimi piturę ꝓuinciæ ſuccurriſſent.Nā & Paulus patriarcha Aqlienſis:& Fœlix epiſcopus Taruiſin9 Alboinū:ubi Italiā attigit mitiorē ciuibus ſuis & ꝓuinciæ reddidere.Et Fortūatus uir ſingularis litteraturæ & eloqntię Gallos ad mitiorē cultū redigit ſcriptis & exēplo.Ad ſigibertū.n.eoꝝ regē libellum de gubernādo regno ꝑſcripſit:Ac beati Martini uitā elegāter cōpoſuit.Sūt q ſcribāt Germanū Parſienſem epm̄ uiꝝ qdem ſanctiſſimū hoc tpe fuiſſe:q Frācię reges ſemp in officio cōtinuit:& adeo qdem:ut inter ſe certatū religione:pietate:gr̄a:humanitate ſit.Nil enim in Germano cernebant:qd̄ ipſi nō imitarent̄:tantū ualent boni paſtoris exēpla. Ioannes autem cuius temporibus Armenii fidem chriſti recepere morit̄:ac in baſilica petri ſepellitur pontificatus ſiri anno.xii.Menſe.xi.die ſexto.&.xx.Vacat tum ſedes eius morte.Menſibus.x.diebus tribus.

Paulus
Fœlix
Fortūatus
German9

BENEDICTVS .I.

BENEDICTVS p̄ria roman9:p̄re Bonifacio:Tyberii ſecūdi tpib9fuit:quē qdē Iuſtin9p adoptionē in filiū & regni hæredē ſuſcepat:ac merito certe cū in hoīe ea ornamēta eſſent:quæ in optimo principe reqrunt̄:clementia:iuſticia:pietas:religio:ſapiētia:cōſtātia:& ꝑpetua fortitudo.Verū īter alias ei9uirtutes benign9& liberalis in oēs:potiſſimum uero erga paupes habitus eſt:& ob eā rē Dn̄s largas opes ei ſubminiſtrauit.Nā dū ſemel p ædes ſuas contentius in ambularet:cerneretq; in pauimento marmoream crucem:eam religiōis cā:ne pedibus conculcaret̄:auferri iuſſit:melioriq; loco atq; honeſtiore reponi. Poſt hanc uero una atq; altera īuenta eſt:ſub qua tātā uim auri & argēti repit:q̄tam hominis benificētia reqrebat:cuius qdem magnā ꝑtem paupib9erogauit.Ferūt et Narſetis theſauros ad eū ex Italia delatos fuiſſe:qb9cōflatis ad mūiſicētiā & liberalitatē uſus eſt.Ad Sigibertū nāq; Frācoꝝ regē:q ſe p legatos iuſerat:cū reliqs mūeribus:quæ magna fuere:aureos ēt qnquaginta ſingulaꝝ libraꝝ miſit:quoꝝ pars una imagine principis ſignata erat his lr̄is:Tyberii cōſtātini ꝑpetuo Auguſti:Altera uero pars quadrigā continebat cū aſcēſore atq; his lr̄is:Romanoꝝ gl̄ia.Et neqd ad integrā ei9 fœlicitatem deeſſet:exercitus quem in Perſas miſerat:uictor rediēs tantā ꝑdam cū elephantis.xx. auexit:quātam nullus unq̄ antea.Hoc reqrebāt eius merita erga genus humanū:hoc religio in deū ſaluatorē noſtrū:hoc poſtremo eius benificētia erga populū Romanū:quē & armis quoad fieri potuit ab hoſtib9tutatus eſt:& imiſſo ex ægypto frumēto a ſęuiſſima fame liberauit:iteruenientibus Bonifacii pōtificis ꝓcibus:quē Tyberi9mirūi modū dilexit & obſeruauit.Adeo.n.lōgobardi lōge & late Italiā uexauerāt diutino bello:ex illa uaſtatiōe reꝝ oīum charitas & inopia oriret̄.Dū hæc in italia agerent̄ Ioānes cōſtantinopolitanæ urbis eps:orientalē eccleſiā quoad fieri potuit in fide cōtinuit legēdo:diſputādo:ſcribēdo:monēdo:docēdo:licet multos aduerſarios habuerit.Idē quoq; fecit Leāder Tolletan9uel(ut qdā uolūt)Hiſpalēſis eps:in quo doctria & eloqntia pari lāce certabāt.Multa.n.cōpoſuit tum ad cōfirmationē nr̄i dogmatis:tum ad cōfuta-

Tyberius
Sigibert9
Ioānes eps
Leander

tionem Arrianæ pfidiæ:quam tanquã teterrimam labem Vandali ex Aphrica in Hi
ſpaniã a Belliſſario pulſi ſecũ detulerãt. Bñdictus aũt ut qdã ſcribũt ſolicitudine & do
lore:quẽ in calamitatib9 urbis Romæ & ꝓuinciæ italiæ cõcepat.morit̃:q̃rto põtifica
tus ſui ãno:Men.uno:& dieb9octo.&.xx. Vacat tũ ſedes mẽſib9.iii.& diebus.x.

578

PELAGIVS .II.

PELAGIVS ſecũdus:patria Romãus:pr̃e Vingeldo:a Tyberio ad im
peratorẽ Mauritiũ Tyberii generꝶ puenit. Huic.n.& ſi cappadox erat:
Mauritiuſ impium tñ ob uirtutẽ & ſtrenuitatẽ in reb9agẽdis cõmiſſum eſt. At uero
lõgobardi cũ poſt mortem Alboini uiginti ãnis ſub ducib9 fuiſſent: Eu
tharim regẽ ſibi creãt:quẽ & Flauiũ appellarũt:quo qdẽ cognomẽto oẽs
Eutharis lõgobardorꝶ reges deinceps uſi ſunt. Mauriti9aũt pellere Italia lõgobardos conatus:
Flauius Sigibertũ Francorꝶ regem mercede ad id bellũ ſolicitat:q ſtatim comparato gallorꝶ &
Germanorꝶ magno exercitu cũ Euthari decertãs:magno accepto incõmodo ſuperat̃.
Hac aũt elati uictoria lõgobardi uſq; ad fretũ Siculũ puenere: Vrbes Italiæ in poteſta
tẽ ſuã redigẽtes: quo minus uero urbe Roma diu obſeſſa potirent̃ fecere hymbres &
qdẽ freq̃ntes:qb9hoſtes a mœnib9 ꝓpellunt̃. Tãta.n.tũ aquarꝶ iundatio fuit:ut Noe
diluuiũ renouatum crederet̃. Hæc aũt una fuit cã:q̃re Pelagius in iuſſu principis tum
Põtifex creatus ſit:cũ extra obſeſſam ab hoſte urbẽ mitti qſpiã nõ poſſet. Nil.n.tum a
clero in eligendo põtifice actum erat:niſi ei9electionem impator approbaſſet. Miſſus
Gregori9 itaq; cõſtãtinopolim ad placãdũ impatorẽ Gregori9diaconus uir optim9atq; doctiſſi
mus:ubi ex ſnĩa põtificis oĩa pegiſſet:nequaq̃ ocio & ingẽio ſuo abuſus:& libros mora
Eutichius liũ ĩ Iob cõpoſuit:& Eutichiũ quẽdã cõſtantinopolitãæ urbis epm̃ ita pſente Auguſto
diſputatiõibus cõuicit:ut oĩa quæ in libro ſuo de reſurrectiõe cõſcripſerat:retractare co
actus ſit. Dicebat.n.corpus noſtrũ in illa reſurrectionis gloria uẽto æreq; ſubtili9 futu
rum:& ob eã rẽ tãgi nõ poſſe. Q d' cõtra illud dñicum ẽ:Palpate & uidete qa ſpũs car
nem & oſſa nõ hẽt:quẽadmodum me uidetis habere. Pelagius aũt ubi Gregorium ro
gatu populi Romani ad urbẽ reuocaſſet:& domũ pr̃nã in Xenodochion pauperꝶ ſe
num redegiſſet: Hermetiſq; martyris cœmiteriũ ac baſilicã Laurentii martyris a funda
mentis extruxiſſet. morit̃ quæ tum peſtilentia Europã oẽm maxime uexabat:anno põ
tificatus ſui decimo: Menſe ſecundo:die.x. Sepultus eſt autem in eccleſia beati Petri in
uaticano. Vacat tum ſedes menſibus ſex.dies octo &.xx.

GREGORIVS .I.

GREGORIVS pr̃ia Romãus:pr̃e Gordião uiro Senatorio:uno oĩum
cõſenſu iuitus ẽt põtifex creat̃:anno dñi.Dc.ac.xix. Monachus nãq; erat
ac leuita. Is aũt cum principis cõſenſus reqreret̃:(ut antea dixi)nuncios
cũ lr̃is miſerat:q Mauriciũ obſecrarẽt:ne pateret̃ electionẽ cleri & popu
li Romãi ea in re ualere. Interceptæ ſunt lr̃æ a pfecto urbis ac diſcerptæ:
ſcriptæq; aliæ qb9rogabat̃:ut quẽ populus ac clerus in põtificẽ legiſſet:eundẽ impator
cõfirmaret:quo nihil ei nũciari iucũdius ac gratius potuit:cũ ſecũ familiariter dum cõ
ſtantinopoli erat Gregori9uixiſſet:filiumq; eius e fonte baptiſmatis leuaſſet. Remittit
itaq; Maurici9nuncios:ac qdẽ ꝓpere q Gregoriũ cõfirmarẽt:cogerẽtq; hoĩem ſanctiſſi
mũ põtificatus gubernacula in tãta pturbatiõe rerꝶ ſuſcipe. Is itaq; nõ ſibi ipſi ſed utili
tati hoĩum ac honori diuino cõſulẽs:quẽ certe ob religionẽ & pietatẽ reb9oĩb9ſemp an
tetulerat:ſpretis opib9poſt habitis uoluptatib9:atq; oĩ ambitione & potentia. Guber
nacula reipu.chriſtianæ ſuſcipiẽs:ita uixit ut uſq; ad tempora noſtra neminẽ ex ſucceſ
ſoribus

ſoribus parem habuerit:nedum ſuperiorem:uel ſanctitate uitæ:uel diligentia in rebus
agendis:uel doctrina & ſcriptis.Nam & libꝝ de ſacramẽtis cõpoſuit:& antiphonariũ
tam diurnũ q̃ nocturnũ:& cõmentarios in Ezechielem:in quadragita euãgelia:in Iob
quoq;(ut dixi)allegorice ad mores & hyſtoriã reſpiciens:eleganter ſcripſit.Edidit & li
bros.iiii.in dialogo:& libꝝ quẽ paſtoralẽ appellauit ad Ioãnẽ epm Rauẽnatem:de ra-
tione gubernãdę eccleſiæ.Inſtituit p̃terea neqd ornatus & cõcentus iter ſacrificãdũ de-
eſſet:ut antiphona canerent̃.Hæc uulgo introitus uocãt.Eius quoq; inuẽtũ eſt:ut no
uies kyrieleiſon caneret̃ & alleluia: interpoſitis ſeptuageſimæ diebus uſq; ad paſcha.
Cantat̃ etiam poſt euãgelium:poſt cõionem ſuo mãdato.Idem quoq; in canonem re-
degit:dieſq; nr̃os in tua pace diſponas.Prætera uero ſupplicariões maiores(quas græ
ci litanias uocant)primus inſtituit.Stationum quoq; magnã partem:maxime autem
quæ in baſilica Petri habent̃:die natali Ieſu Chriſti:in epiphania:in dñica paſſione:in
albis paſchę:in aſcenſione in pẽthecoſte:natalibus apoſtoloꝝ:in tertia dñica aduẽtus:
in dedicatione eiuſdem baſilicæ:die feſto ſancti Andreę:in cathedra Petri:dum maior
litania fit:in ſabbato.iiii.temporum.Quid plura de hoc ſanctiſſimo uiro cõmemorẽ?
Cum ois inſtitutio eccleſiaſtici officii ueteris p̃ſertim ab eo ſit iuenta:& approbata:quẽ
qdem ordinem utinam ſeq̃remur.Non abhorrerent hodie a lectione officii uiri docti:
quẽadmodũ faciunt:ꝑpter barbariem neſcio:quã illi latinitati & cõpoſitiõi additam.
Ne uero ulla in re uir ſanctiſſimus eccleſiæ deeſſet:ſynodum habuit apud ſanctum Pe Synodus
trum.iii.&.xx.epoꝝ:qua certe multa ſuſtulit quæ nocitura:multa etiã addidit quæ ꝑ-
futura fidei nr̃æ uidebant̃.Miſit & uiros optimos in Britãniam: Auguſtinũ : Melitũ:
& Ioãnem:cumq; his monachos quoſdã probatiſſimæ uitæ:quoꝝ monitis & p̃dicatio
nibus fidei noſtræ dogma Angli tum primũ itegre receꝑunt.Rediere ẽt Gregorii ope
ra Gotthi ad unionem catholicę fidei.Sunt prętera qui ſcribant Gregorium dialogũ
ſuum de moribus ad theudelindam Lõgobardoꝝ reginã miſiſſe:cuius lectione p̃ fero-
cem & indomitum uiri ſui Antharis aium ad religiõem & mitiorem cultum redigeret. Antharis
Erat.n.matrona iſignis:& fidei xp̃ianæ ſtudioſiſſima.Nã & baſilicã beati Ioãnis bapti
ſtæ Modoetiæ ędificauit:quod oppidũ decẽ millibus paſſuum a Mediolano diſtat:& Theudeli-
eãdem eccleſiam prędiis ac uaſis aureis ornauit.Ferunt eo tp̃e:quo hermichildus a p̃re da
leuigildo Gotthoꝝ rege iterfectus eſt:q fidem catholicã cõfiteret̃:Ieſu Chriſti tunicã:
quę ſorte uni militũ optigerat:iuentam eſſe apud urbem in Zaphath in arca marmo
rea:eo loci repoſitam Thomę hieroſolymitani epi & Ioãnis cõſtantinopolitani:ac Gre
gorii Antiocheni tp̃e.Interea uero Mauritius ſupatis in hetruria & Campania Hexar Mauritius
cho romano duce:Longobardis in omnia uitia & omnem arrogãtiam ꝑlapſis legem
tulit:ut qui Romanę militię aſcriptus eſſet:niſi finita militia:aut mancus & debilis ex
uulnere factus:deo militare non poſſet.Hanc ob rẽ motus Gregorius hominẽ admo-
net:ne eius religionẽ impugnet:cuius benignitate ex infima ſorte hoium ad ſummum
gradum dignitatis peruenerat.Prętera uero cum Ioãnes conſtantinopolitanus ep̃us
habita gręcorum ſynodo ſeipſum œcomenicum:ideſt uniuerſalem patriarcham creaſ-
ſet:monuiſſetq; Gregorium Mauritius:ut Ioanni obtemperaret.Reſpõdit hõ cõſtan-
tis ingenii & fidei poteſtatem ligandi & ſoluendi Petro traditam : eiuſq; ſucceſſoribus
non epiſcopis conſtantinopolitanis:proinde deſineret iram dei in ſe concitare:dum ſe
ditiones ſtudioſe nimium in eius eccleſia ſerit.Nequaq̃ uero his malis contentus Mau
ritius reuocatis militibus ſuis qui in Italia erant:Longobardos adhortat̃:ut ſpretis ſœ
deribus iam ictis Romanos adorirentur:quare Agilulphus ex Ciſalpina mouens ua- agilulph9

ſtatis longe ac late hetruriæ agris:qua iter faciebat urbē Romā magnis illatis calami-
tatib9 itegrum annum obſedit:quo qdem tpe Seuer9 aqleienſis eps in hęreſim plapſus
ē:q̄ multoꝝ maloꝝ ſeminariū fuit. Nā Seuero mortuo aqleieſis eccl'ia biffariā diuiſa ē:
cū Agilulphus Longobardoꝝ rex Ioānem aqleienſem:Gregori9 candianum graden-
ſem Foroiulianis epos prefeciſſent. Agilulphus uero omiſſa ſpe potiūdæ urbis obſidio
nē ſoluens:Mediolanū rediit. At Mauritius non ſponte ſed coacte pœnitentia duct9:
cum Gregorio mitius agere cœpit:ꝙ intellexerat quēdam monachi habitu indutū:ſtri
ctum gladiū in manu tenētem in foro cōſtantinopolitāo clamaſſe:Imparorē breui gla
dio morituꝝ:hoc idem eius ſomniū cōfirmauit:quo ſe uxorē ac liberos cędi uidebat. In
terim uero milites ſtipendiis ſuis defraudati:Phocā centurionē ipatorē creant:& Mau
ritiū obtruncāt. Vndeuigeſimo iperii ſui anno. At Gregorius exornatis qbuſcunq; re-
bus potuit baſilicis romanis:dedicataq; Gotthoꝝ eccleſia:quæ in ſubura eſt Agathæ
martyris noīe. Fl. Ricimerii uiri conſularis opus ut litterat ſiuæ indicāt:p̄rnam domū
in cliuo ſcauri poſitā non longe a Circomaximo in monaſteriū redegit:quo in loco &
hoſpites continuo accipiebat:& pauperes undiq; confluētes:cibo & potu in uita reti-
nebat. Vir certe oī laude dignus:ſi uitam:ſi mores:ſi doctrinā:ſi ſolertiā in rebus:tum
diuinis:tum humanis inſpicis. Neq; eſt cur patiamur Gregoriū hac in re a qbuſdam:
lr̄arum ignaris potiſſimū carpi:ꝙ ſuo mādato ueteꝝ ædificia ſint dirupta:ne peregrini
& aduenæ (ut ipſi fingunt) ad urbem religiōis cauſa uenientes poſthabitis locis ſacris:
arcus triumphales & monumēta ueteꝝ cum admiratione inſpicerent. Abſit hęc calum
nia a tanto pontifice romano præſertim:cui certe poſt deum p̄ria q̄ uita charior fuit.
Multa pfecto ex collapſis ædificiis exedit uetuſtas. Multa præterea demoliunt̄ hoīes
ædificādi gr̄a:ut cottidie cernimus. Impacta illa foramina quæ tum in concauo forni-
cum:tum in coniuncturis marmoꝝ quadratorumue lapidum uident̄:non minus a ro
manis q̄ a barbaris auellendi ęris cauſa crediderim. In fornicibus.n.quo leuior eēt mo-
les:ollas cū nūmiſmatibus collocabant. Lapides uero q̄dratos æneis clauis firmabāt.
Factum id quoq; a Romanis dixi:ſi epirrhotę:Dalmatæ: Pamnonii:& fex totius or-
bis terraꝝ huc miſſa Romani appellari poſſunt. Gregori9 aūt confirmata omni rōne
eccleſia dei:anno.xiii.Men.vi.die.x.pontificatus ſui moritur:Phocę uero imperatoris
anno ſecūdo:ſępelliturq; collachrymātibus oibus in baſilica Petri ante ſecretariū.iiii.
idus Martii. Ei9 uero i morte. Mē.v.diebus undeuiginti. Sedes romana tum uacat.

Seuerus hereticus

Phocas

SABINIANVS .I.

SABINIANVS cuius patria ignoratur: ac merito qdē Gregorio ſuc-
ceſſit:hō enim obſcuro loco natus:obſcurior moribus:rebus geſtis Gre-
gorii uiri ſanctiſſimi aduerſatus eſt. Nā cū ſuo pōtificatu fame laboraret̄
inſtarētq; paupes:ut pietatē Gregorii elemoſynis imitaret̄:nil aliud rn̄-
debat: q̄ Gregoriū popularē famā aucupātem p̄rimonium eccleſiæ lar-
gitionibus diſſipaſſe. Paululū etiā abfuit quin libri eius comburerent̄:adeo in Gregori
um ira & inuidia exarſerat hō maliuolus. Sunt qui ſcribāt Sabinianū inſtigātibus qui-
buſdā Romāis hoc in Gregoriū molitū eſſe:ꝙ ueterū ſtatuas tota urbe dū uiueret:&
obtruncauerit & diſięcerit:quod quidē ita uero diſſonū eſt:ut illud quod de abolendis
ędeficiis maioꝝ in uita eius diximus. Iacēt ſtatuę tum propter uetuſtatem collapſę:tū
ēt quia baſibus ſublatis uel æris uel marmorum cā ſtare tātæ moles non poterāt. Q d'
āt capitibus careant mirum nequaq̄ uideri debet:cum ipſius ſtatuæ caſu ca ps: utpote
fragilior & ad accipiendā læſionem paratior potiſſimum frangatur. Sed quid ego has
coniecturas

conicćturas quæro? Videmus ſtatuas excifis capitibus non diſfractis iacere:quia facili us eſt caput ſtatuæ q̃ totum corpus deferri:qđ hodie quoq; fit ab his prę́ſertim q antiq tatis ſtudioſi ſunt. Non eſt igit̃ cur tãtum facin9 Gregorio obiiciatur. Ad ſabinianum redeo. Cuius hoc fuiſſe inſtitum ferunt:ut & horę in eccleſiis diſtinguerent̃ officii gr̃a: & accenſæ lampades cõtinuo retinerent̃: Potiſſimũ uero in eccleſia beati Petri. Sunt q ſcribant phoca annuente pacem tum cũ lõgobardis ictam:reddita Agilulpho eorum regi filia:quæ in bello capta fuerat. Tãta uero hoc tpe apparuere pdigia quantã nunq̃ antea:qbus certe futuræ calamitates portendebantur. Nam & cometes uiſu' eſt perlu cidus:& Byzantii puer quadrupes naſcit̃. Et apud Delon inſulam duo ma[illegible]a mõſtra omnino humanã ſpeciem hñtia uiſa ſunt. Sirenes fortaſſe fuere Acheloi filiæ ut aiunt poetę:q; ſi ita fuiſſet:nequaq̃ p monſtro hñda erãt:cum elemẽtum aquę animalia ter reſtribus ſimilia in omni ſpecie pducat. Sunt qui ſcribãt tempore ſabiniãi & Ioãnẽ pa triarchã alexãdrinum uiꝝ pietate & doctrina iſignem:& Latinianum epm carthaginẽ ſem Ioãni nequaq̃ diſſimilem:dignitatem utriuſq; eccleſiæ mirũ immodũ auxiſſe. Seue rus quoq; latiniãi familiaris uir doctiſſim9 multatũ in Vincẽtiũ Cęſar auguſtanũ epm ſcripſit:qui in Arrianum dogma declinauerat. Idem quoq; de uirginitate libꝝ ad ſororem ſcripſit:quem aureolum appellauit. At Sabinianus cum annum unum. Menſes quinq;. dies. ix. in pontificatu ſediſſet moritur:funuſq; eius a ſancto Ioãne per portam aſinariam & pontem miluium ad baſilicam Petri defertur. Vacat ſedes eius morte mẽ ſes undecim. dies ſex &. xx.

Prodigia

Seuerus

BONIFACIVS .III.

BONIFACIVS. iii. pr̃ia romãus:a Phoca impatore obtinuit magna tñ cõtentiõe ut ſedes beati Petri apoſtoli:quę caput eſt omniũ eccleſiaꝝ:ita & diceret̃ & hẽret̃ ab oibus:quę̃qdem locũ eccleſia cõſtãtinopolitana ſibi uẽdicare conabat̃: fauẽtib9 iterdum malis principibus:affirmãtibuſq; eo loci primã ſedem eſſe debere:ubi impii caput eſſet. Affirmabãt romãi pontifices urbem Romã:unde conſtãtinopolim colonia deducta eſt caput impii merito hñdã eſſe:cum ẽt gręci ipſi lr̃is ſuis principem ſuum των ρωμαιων αυτοκρατορα. .i. romãoꝝ impatorẽ uocẽt:ipſiq; cõſtãtinopolitãi ẽt ętate nr̃a romęi nõ gręci uocent̃. Omitto q; Petr9 apoſtoloꝝ priceps ſucceſſorib9 ſuis põtificib9 romãis regni cœloꝝ claues dederit:poteſtatemq; a deo ſibi conceſſam reliquerit:non conſtãtinopoli:ſed Romę. Illud tãtum dico multos pricipes:maxime uero Cõſtantinũ cõparandę ſynodi ac diſſoluende:cõfutãdi uel confirmãdi ea quę in ſynodis decreta erãt:Romãę ſedi tãtũmodo conceſſiſſe. Merito igit̃ ſedes romana cęteris antefertur:cuius integritate & con ſtantia cũctę hęreſes confutatę ſunt & exploſæ. Idem quoq; Bonifacius inſtituit habita ſynodo epoꝝ. ii. &. lxx. præſbyteroꝝ. xxx. diaconoꝝ trium:neq; ſub anathematis culpa in locum demortui pontificis aut epi ſubrogaret̃:niſi tertia ſaltem poſt obitum ei9 die:utue anathematizarent̃ q largitione & gr̃a ad põtificatum uel epiſcopatum aditũ ſibi q̃rerẽt. Voluit itẽ electionẽ epi a clero pariter & populo fieri:eãq; ita ratã fore:ſi a principe ciuitatis approbata eẽt:etſi ſumus põtifex deniq; his uerbis auctoritatem ſuã interpoſuiſſet:uolumus & iubemus. Sancta qppe iſtitutio & p neceſſaria nr̃is pſertim tpibus qbus in peius oia dilabunt̃. Eſt. n. ſimile ueri cleꝝ & populum ac principem ciuitatis:ſi libera ſuffragia ſunt non aliũ electuros:q̃ qui merito poſſit & debeat aliis pręeſſe:quod ẽ epi pPriũ:ut uocabuli etymologiã huic rei accõmodatã repetam9. Licet re uera (pace bonoꝝ dicã) multi epatũ deſiderent explendę auaritiæ & libidinis ſuę cã:nõ

Cõtentio de ſede

Cõtra ambitum

quo cõi utilitati: ut eoꝝ expoſcit officiũ & nomen cõſulant. Quęrit̃.n.quãtum reddat epatus: non ꝙ oues paſcuę in eo ſint: ſed de his ſatis. Ad Bonifacium redeo cuius cũ uita: ut uideo etiam decreta extincta ſunt: pontificatus ſui menſe nono. Sepultus eſt autem in baſilica Petri. Vacat tum ſedes menſe uno. diebus. vi.

BONIFACIVS .IIII.

b ONIFACIVS. iiii. natione Marſus: p̃ria Valeriẽſis: p̃re Ioãne medico templũ ſanctæ Mariæ rotũdæ: quod ueteres pantheon: qa Cybeli & oĩbus diis cõe eſſet a Phoca imperatore obtinuit: conſecrauitq; quarto idus Maii in honorẽ beatę uirginis oiumq; martyrũ eiectis priꝰgẽtium ſimulachris: luſtratoq; templo. Vnde poſtea uirgo ad Martyris appellata ẽ.

Coſdra Hoc eodẽ tempore perſæ rege Coſdra in romanas ꝓuincias irrumpentes: ſupato Phocæ exercitu hieroſolymã occupãt. Templa xp̃ianorum ꝓphanãt & diripiunt. Lignum

Zachariaſ dñicę crucis inde auferunt. Zachariã uiꝝ ſanctiſſimum eiuſdem ciuitatis p̃riarcham in captiuitatẽ abducũt. Hãc ob rẽ ab oĩbus: potiſſimum uero a ſenatu ſpretus Phocas ab Heraclio copiaꝝ & Aphricę ꝓuĩciæ duce impio ac uita priuat̃. Cacamꝰ uero Bauaroꝝ

Cacamus rex p pãnoniã & Illyricũ in Italiã irrũpẽs: longobardoꝝ reges ita ſupat: ut paulum abfuerit qn ꝓuinciã ipſam capet: ita tñ Forũiulii ꝓditione Romildæ eius amore captæ diripuit: ut uix ipſiꝰ ꝓuincię cernerent̃ ueſtigia. Dum hæc in Italia agerent̃: Ioãnes gerũdenſis ep̃s religionẽ xp̃i p̃dicatiõe & ſcriptis ubiq; tuebat̃. Hic.n.genere Gotthus: in luſitania natus: ubi ſape aliqd p ætatem cœpiſſet: Conſtãtinopolim ꝓficiſcens: ita græce & latinæ doctus inde diſceſſit: ut in luſitaniã rediens: Arrianã hęreſim quæ tum inualuerat facillime confutaret: hãc ob rem barchinonam ab hęreticis relegat̃. Veꝝ poſtea mortuo lemũgildo rege: q hęreticis fauebat: in p̃riam rediens: & multa ſcripſit ad doctrinã nr̃am ꝑtinentia: & monaſteriũ cõdidit: rõnẽq; uiuẽdi monachis cõſcripſit. Eutro

Eutropiuſ pius quoq; Valẽtinus ep̃s hiſpanos doctrina & exẽplo in fide continuit. Præterea uero

epiſcopus Colũbanus abbas uir ſciſſimus genere Gotthus (ut qdã affirmãt) ex Scotia in Burgũ

Columbanus diã prĩo ueniẽs: Lixonẽſe monaſteriũ egregiũ id qdẽ extruxit: inde in Italiã abiẽs apud Bobium in Apennino aliud monaſteriũ amplũ ſane ędificat iter hetruſcos lygures & inſubres. His aũt hac in re nequaꝗ̃ cedens Bonifacius põtifex domũ p̃nã in monaſterium redigit: fundoſq; ſuos monaſterio aſcribit in monachoꝝ uſum. Veꝝ non ita multo poſt diem extremum obiens: ſexto pontificatus ſui anno: mẽſe octauo: die. xiii. quo quidem tempore peſte fame & inundatione aquarum laboratum eſt: ſepellitur in baſilica Petri. Vacat tum ſedes eius morte. menſibus. vii. diebus quinq; &. xx.

DEVSDEDIT .I.

DEVSDEDIT p̃ria romanus: p̃re Stephano ſubdiacono: põtificatũ omnium ſuffragiis adeptus: cleꝝ mirumĩmodũ dilexit & auxit. Ferunt qdã hunc tãtæ ſanctitatis fuiſſe: ut quẽdam obuiũ elephãtiæ morbo laborantem. Oſculo ſuo lepra ſtatim liberauerit. Cõſtituit aũt uir optimus: ne filius p̃ri mi puellam e ſacro fonte a p̃re leuatã ducere in uxorẽ poſſet. Eodem quoq; tpe Heraclius magno comparato exercitu multas ꝓuĩcias a Perſis occupa

Heraclius tas in poteſtatem ſuã redigit. Ducem pſaꝝ ſingulari certamine ex ęquo deturbat & interficit. Coſdroã regẽ pſaꝝ opprimit: filium ciꝰ captum & baptizatũ in regnum p̃nũ reſtituit. Perſidem ingreſſus: turrim Coſdroę theſauris plenam capit: quoꝝ ptẽ militibus tribuit: partẽ uero reparãdis templis: quę pſę dirripuerãt & uaſtauerãt: deſignãt. Ipſe p̃terea alia honuſtus pręda cum ſeptem elephãtis hieroſolymã rediens: crucẽ dñi

a perſis

a perſis ablatam ſecum deferens eo loci reponit: in quo antea fuerat. Captos a perſis in
pria̅m remittit. Rediens deinde conſta̅tinopolim lr̃is & ocio delectatꝰ: ad Aſtrologia̅
ſe co̅tulit. Sororis tn̄ ſuę filia̅ ta̅tus impator co̅tra ius faſq; in uxorem accipit: & ut ſcele
ri ſcelus adderet: qđ fieri conſueuit: ubi qs in peiora labit̃: ad Eutichianos tra̅ſiit: eo po
tiſſimu̅ tpe quo Anaſtaſius perſa monachus ſub noie xp̄i a ſuis captꝰ martyriu̅ paſſus
eſt: cuius reliquię poſtea Roma̅ aduectę ſunt: & in monaſterio beati Pauli repoſitę ad Anaſtaſiꝰ
aquas ſaluias: ut uulgo dicit̃. Feru̅t eode̅ tpe ſiſebutum Gotthoꝝ regem plurimas Hi- Siſebutus
ſpanię ciuitates: quæ ad roma̅os defecera̅t in fide̅ recepiſſe: Iudęoſq; oe̅s in regno depre
henſos grauioribꝰ ſuppliciis ad xp̄i fidem compuliſſe: rogatu (ut aiunt) Heraclii qui i
fatis habuerat: ſibi cauendum a circu̅ciſis eſſe: cum tn̄ poſtea haud ſatis fati neceſſitate̅
circu̅ſpiciens a ſaracenis circu̅ciſionem obſerua̅tibus oppreſſus ſit. Agebant̃ hęc in ori
ente: nec ſuis athletis ꝓ fide xp̄i carebat occidens. Arnulphus. n. Metenſis ep̄s conſilio
& ſanctitate Dagobertu̅ fra̅corum regem in officio continebat: adiuuante amando tra
iectenſi ep̄o: uiro quidem optimo: & religionis xp̄ianæ defenſore acerrimo. Hiſpanus
quoq; Iſidorus hiſpalenſis ep̄s Leandri ſucceſſor multa tum ſcripſit: quæ fidem xp̄iana̅ Iſidorus
mirifice iuua̅t. De ſu̅mo. n. bono: de iuris illuſtribus: de uocabulis gra̅matices & ętymo
logiis libros compoſuit. Hiſtoria̅ prætera ab Adam uſq; ad tpa Heraclii: uitas quoru̅
dam ſanctoꝝ: hiſtoriam longobardoꝝ: & breuem qua̅dam Coſmographia̅ ſtilo ſatis
eleganti edidit. In eo homine pluris facienda eſt certe ſanctitas ꝗ eruditio. Sunt q ſcri-
bant Iſidorum Germanum fuiſſe: qua̅ꝗ Hiſpani hunc ſuu̅ eſſe affirment: utcunq; ſit
ſatis conſtat: eum fuiſſe quauis laude dignum ob doctrinam & ſanctitatem. Deus au̅t
dedit cuiꝰ tpa ad hæc etiam: quæ diximus notiora fecere: & terręmotus: & ſcabies quæ
dam ita ad Elephantiam tendens: ut deformitate cognoſci homines non poſſent: mo
ritur pontificatus ſui anno. iii. die. iii. &. xx. ac ſepellitur in baſilica Petri. vi. idus nouem
bris: eius morte epiſcopatus tum uacat menſem unum. dies. xvi.

BONIFACIVS .V.

BONIFACIVS. v. natio̅e Campanus: pr̃e Ioa̅ne: eo tpe po̅tificatu̅ iniit:
quo Eleutheriꝰ pri̅ciꝰ Roma̅ ab Heraclio miſſus: ui̅dicata Ioa̅nis hexar Eleutheri-
chi morte ſemetipſum rege̅ Italiæ creat. At uero cum Roma̅ ꝓficiſceret̃ us
a militibꝰ ſuis necat̃: eiuſq; caput conſta̅tinopolim mittit̃. Huiꝰ in locu̅
poſtea Iſatius pri̅ciꝰ conſtantinopolitanus Hexarchus ſuffectus eſt. At
Theudelinda (ut diximus) mortuo Adoaldo marito: una cum filio regnum Lo̅gobar Theude-
doꝝ ſapie̅ter & itegre guberna̅s: iter lo̅gobardos & Italos pace̅ dece̅nio co̅tinuit: eccl̃ias linda
multas donis & mu̅eribꝰ exornauit: fu̅dos quoq; his adiecit: quoꝝ ꝓuentibꝰ ſacerdotes
uteret̃. Anno uero. xii. heraclii Mahometꝰ arabs (ut qda̅ uolu̅t) ut alii pſa: nobili gene Mahome
re natꝰ: pr̃e q deos ge̅tiu̅ coleret: mr̃e hebraica his malielitici generis: magnu̅ in xp̄iano tus
ppl̃o excitauit ice̅diu̅: & ita magnu̅: ut uerear ne eiꝰ ſecta nr̃a potiſſimum ætate reliqas
xp̄iani nois penitꝰ extiguat: adeo tepeſcimꝰ: & aio ac corpe la̅guidi iteritu̅ nr̃um expe-
cta̅tes co̅cidimꝰ. Inualeſcit eiꝰ ſecta nu̅c multo magis ꝗ antea. Na̅ tota aſia & aphrica
magnaq; ps Europę mahometa̅is pri̅cipibꝰ ſubiecta e̅. Inſta̅t nu̅c Thurci terra ac ma-
ri: ut nos ta̅ꝗ cuniculos: ex his Europę latebris erua̅t. Sedemus ocioſi: alter alteꝝ expe-
cta̅tes: ꝗſi hoc malu̅ uniuerſę reipu. xp̄ianæ no̅ i̅mineat. Expecta̅t ſacerdotes: ut a ſęcu-
laribꝰ hoc tm̄ bellu̅ & ta̅ neceſſariu̅ ſumat̃. Expecta̅t ite̅ ſęculares: ut pſ̄byteri tue̅dæ re-
ligionis ca̅ pecu̅ias in ſumptꝰ bellicos polliceant̃ & ſubminiſtre̅t: nec in peiores uſus ef
fundant: quemadmodum facere plęriq; conſueuere: pecunias elemoſynis & ſanguine

martyꝝ comparatas:in aurea & argentea uaſa & ꝑgrandia qdem fundentes:parum de futuro ſolicitı:dei quem tantū utilitatis gr̃a colunt:& hoium contēptores. Ad Mahometū redeo:uir adeo uerſutum & acris ingenii:ut cum iter xp̄ianos diu uerſatus eſſet: omneſq; omniū q ante fuere ſectas cognouiſſet:nouā quādam ſupſtitionem introduxit:ut uidemus:qua ꝑpe nr̃a religio extincta eſt. Auſus eſt etiam compato ingēti Arabum exercitu fines romani imperii turbare:cuiꝰ motus Heraclius cito compeſcuit:ſolicitatis eius ad defectionē militibꝰ pollicitationibus & proemiis. Bonifacius autem pōtifex uir ſingularis humanitatis & clemētiæ:magna in oēs benignitate:& gr̃a utēs:nullum genus officii quod bonū paſtorem deceret ꝑtermiſit. Inſtituit ꝑterea ne qui ad eccleſias confugerent:inde ui retraherenť:neue acholyti reliqas martyꝝ attrectarent:qđ eſt pſbyteri aut ſubdiaconi officiū. Mādauit item ut quouis in loco ſacrlegi anathematizarenť:utue teſtamētum iuſſu principis uniq; ualeret. Cœmeteriū aūt beati Nicomedis fecit & dedicauit. In clericos uero integre uiuentes unice liberalis & munificus fuit.

Gallus

Euſtachiꝰ

Gallus autē beati Columbani diſcipulus:ita in occidēte tum uiuebat:ut etiam in uita: ſancti nomē mereretꝰ. Huiꝰ ueſtigia ſecutꝰ eſt Euſtachiꝰ abbas:ſecuta & ſancta aurea: in cuius honorē beatus Eligius monaſteriū uirginū ædificauit. Ferūt et Baſiliū quēdam Iſidoro æqualem uita moribꝰ & doctrina iſignē tum habitum fuiſſe. Moriť autem Bonifacius pontificatus ſui anno.v.die.x.& in baſilica Petri collachrymantibus omnibꝰ ſepellitur. Eius autem in morte diebus.xiii.ſedes tum uacat.

HONORIVS .I.

Arioaldus

HONORIVS natiōe cāpanꝰ:p̄re Petronio uiro conſulari:eo tp̄e pontificatum iniit quo Theudelinda moritur:eiuſq; filius Adoaldus e regno deiiciť:ſuffecto in eiꝰ locū Arioaldo. Inſtabat tum(ut dixi)Heraclius:q de Perſis triumphauerat:ut oēs iudei impio ſubiecti baptizarenť: Hāc ob rem ſaraceni & Arabes arma ſumentes a natiuitate xp̄i anno. Dc.tertio ac.xx.ita heraclii duces ſuparūt:ut hoīem fœlicem primo mox infœliciſſimum reddiderint:duce Mahometo:q cum magnum ſe dei ꝑphetam aſſereret: magicis artibus Aſianos & Aphricanos deludens:ita populos quoſdā cōcitauit noua a ſe religione imbutos:ut paulū abfuerit qn oīno impii nomen delerent:capta alexandria:multiſq; aliis ſyriæ & ciliciæ urbibꝰ. Saracenos ſectatores ſuos habuit(a Sara abrahæ legitima uxore:ita appellatos)q̄ſi legitimos diuinæ ꝓfeſſionis ſucceſſores & hęredes. Secutus eſt hō calidiſſimi ingenii hac in re Hieroboā exemplum:q tribui ſuæ alios colendi ritus conſcripſit:ne unq̄ Iudęoꝝ impio ſubeſſent. Idem poſtea fecere græci a catholicis diſſentiētes:non ob religionem tantūmodo:ſed ob impium:cuius gr̃a Neſtorianoꝝ Iacobitaꝝ & hebionitaꝝ errores ſecuti ſunt. Veꝝ poſtremo hac ꝑtinacia eo deducti ſunt: ut una cū religione & ſecta impium omnino amiſerint in turpiſſimam ſeruitutē redacti. Mahometus autem(ut in Alcorano legiť)quo magis ſectatores ſuos a religione xp̄iana ſeiungeret hæreticos quoſdā in componēdis legibus:maxime uero Neſtorianos ſecutus eſt:multa hinc inde cōtra legem Moyſeos & euāgelii dei aſtute colligēs:ac in unū q̄ſi corpus redigens. Ferunt Heracliū tum qdem deſpatione & Fœdā pacem cum ſaracenis iniſſe:& Pyrrhi patriarchæ conſtantinopolitani & Cyri alexandrini ep̄i fraudibꝰ deceptū:in hęreſim quoq; monothelitaꝝ icidiſſe:unā tātūmō uoluntatē in xp̄o eē dicētium:uñ nomē accepe. Hos tū poſtea tāti erroris auctores hortante Honorio:& uerū ante oculos lr̃is & nūciis ponēte:relegauit Heracliꝰ. Honoriꝰ aūt a rebꝰ externis aliq̄ntulum qetis adeptus:doctrina moribꝰ ſciſſimis oēm ꝑpe cleꝝ renouauit. Baſilicā beati

Mahometus

Vnde ſaraceni

Monothelitæ

Petri tegulis æneis ex Ioue capitolino ſumptis cooperuit. Aedem Agnetis martyris uia nomētana: ut carmen in apſide indicat: ędem Pācratii uia Aurelia reſtituit. Tēpla quoq; Anaſtaſii ad aquas ſaluias: Templum .iiii. coronatoꝝ martyꝝ. templū beati Cyriaci uia hoſtienſi miliario ſeptimo: tēplum ſeuerini apud urbē tyburtinā magnificentiſſimis opis ędificauit: & argento auro porphyreticis & marmoreis lapidibus īcruſtatione parietum ope tectorio: ope uermiculato exornauit. Reſtituit etiam cœmiterium Marcellini & Petri uia Lauicana. Eccleſiam quoq; Beatę Agnetis apud ſanctum Sylueſtrum: eccleſiā beati Hadriani in tribus foris huius mandato & impenſa ędificatas ſuiſſe ſcribūt nōnulli: ut uero unoquoq; ſabbato a ſancto Apollinari ad diuum Petrū iretur cum litaniis primus inſtituit. Moritur autem uir ſanctiſſimus anno pontificatus ſui duodecīo: menſe undecimo: die. xvii. ac in baſilica Petri ſepellitur. iiii. idus octobris. Eius morte annum unum. menſes. vii. dies. xviii. ſedes interim uacat.

SEVERINVS .I.

SEVERINVS patria romāus: patre labieno: indemortui honorii locū ſubrogatus: ab Iſatio totius Italię Hexarcho in pōtificatu cōfirmat. Vana.n. tunc habebat cleri ac populi electio: niſi id impatores: aut eorum Hexarchi cōfirmaſſent. Iſatius Iſatius itaq; ob eam cām Romam profectus: cū pontificem cōfirmaſſet: ne gratuito tantum laboris ſuſcepiſſe uideretur: theſauꝝ & ſacrariū baſilicę lateranēſis adiuuātibus romanis qbuſdā ſpoliat: reſiſtentibus aliquādiu: fruſtra tm̄ ſacerdotib9 tēpli: quoꝝ primates oēs poſtea in exilium miſit. Indignabat.n. Iſatius eos tantum in theſauris hērēre neq; quicq̄ in uſus bellicos conferre: pſertim cum milites inopia reꝝ oīum tunc laborarent. Huius prædæ partem militibus cō. eſſit: partem ſecū Rauēnam detulit: reliquum uero ad impatorem miſit. Saraceni aūt: quos pcio cōductos ab heraclio diximus: cū eis auare maligneq; pacta merces pſolueret: in Syriā pfecti Damaſcū impio ſubiectā ui capiūt. Deinde uero cum reliqs Furor ſaracenorum Arabib9: q domi remāſerant coniuncti comeatibus & armis adiuti Mahometi furore incitati: Phœniciā: Aegyptū puagati: reſiſtentes tum impio ſuo: tū legi Mahometanæ paſſim cędūt. Verſi deide in pſas Ormiſda pſaꝝ rege īterempto: non prius uaſtādi oīa finē fecere: q̄ ſaracenoꝝ legē & impium ſuſcipiūt. Veꝝ Heraclius audita ſaracenoꝝ licētia: capta pſertim Antiochia: ueritus ne hieroſolymā occuparēt: crucē dn̄i cōſtātinopolim deferēdā curauit: ne ireꝝ in Agarēoꝝ man9 deueniret. Agareni Agareni.n. greci arabas appellarūt ob ignominiā: qſi ab agar ancilla abrae ortos: neq; ita mlto poſt hieroſolyma capta ē. Mecha Mahometo āt (ut qdā ſcribūt) ad Mechā mortuo in pricipatu calipha ſuccedit: Calipha poſt hūc hali quo qdē pulſo: q; nimiū ſupſtitioſus eēt: alteꝝ caliphā ſibi ducē ægyptii creauer. Ferūt tū ēt: ne qd calamitatis deeſſet: qd romanū uexaret impiū: Siſebutū Gotthoꝝ regē oēs hiſpāiæ ciuitates rōanis ademiſſe: ac tū demū rōanos impare ī hiſpania deſiiſſe. Seuerin9 āt pōtifex uir ſingularis pietatis: & religiōis: amator paupeꝝ: ī calamitoſos benign9: in oēs mūfic9: ī reparādis tēplis ſplēdidus: pōtificat9 ſui āno. i. mē. ii. morit ac ſepellit in baſilica Petri. iiii. nonas auguſti. Vacat tū ſedes men. iiii. dies undetriginta.

IOANNES .IIII.

IOANNES. iiii. natōe Dalmata: pře Venātio pōtificatū iniēs: ſtati mira pietate uſus ē. Ex reliqs.n. theſauris: quos Iſati9 apud lateranū reliquerat captiuos oēs quos potuit Iſtrios & dalmatas a captiuitate redēit. Interea uero Rhotaris: q Arioaldo ī lōgobardoꝝ regnū ſucceſſerat: ls iuſticia & pietate īſignis hic9ſit: ad Arriāos tm̄ decliat: paſſuſq; ē: ut eodē tē- Rhotaris

pore omnibus regni ſui ciuitatibus duo epiſcopi pari poteſtate præeſſent. Alter.n.ca/
tholic9: alter Arrianus hēbatur. Tanti præterea igenii fuit: ut leges quæ ſola memoria
& uſu retinebantur in ſeriē quandā redegerit: codicem q; ipſum edictum appellari præ
cęperit. In re autē militari ita præſtans fuit: ut hetruriā omnē & Lyguriā cum ora ma
ritima Maſſiliam uſq; in ſuam redegerit poteſtatem. Anno deinde ſexto regni ſui mo/
riens Rhodoaldo filio regnum reliquit. Ferunt ſacerdotem quendā Rhotaris corpus
apud templū Ioānis baptiſtę ſepultū noctu apto tumulo ſpoliaſſe: ſolent.n. precioſa
quædā cū regum corporibus reponi. Hanc ob rē Beatus Ioannes hoī apparens ei mor
tem interminatus eſt: ſi deinceps tēplū ſuū ingrederetur. Huic.n. ſancto Rhotaris mi
rūimmodū in uita deditus fuerat. Idē contigit tpibus nr̄is Alouiſio cardinali pr̄iarchæ
aqleienſi. Eruto.n. ſepulchro ab his ſpoliat: quos ipſe ex infima ſorte hoīum ad digni/
Rhodoaldus tatē ſacerdotalē & meliorē fortunā erexerat. Rhodoaldus igit regni gubernacula ſuſci
piens: Gundibergā reginę Theodelindæ filiā in uxorē accipit: quæ religionē mr̄is imi/
tata: ut illa Modoecię: ſic ipſa Tarracinę Ioannis baptiſtæ templū ędificat: plurimoq;
auro & argento exornat. At Rhodoaldus in adulterio deprehenſus: a marito adulterę
Aripertus interficit. Huic aūt ſucceſſit Aript9 Gudualdi fili9: Theodelindę reginę fr: q apud Ti/
cinū ſaluatoris oraculū cōdidit: uariiſq; ornamētis inſigniuit: & fundis dotauit. Ioānes
aūt pōtifex ueritus ne corpora Vincentii & Anaſtaſii aliquādo in man9 barbaroꝝ de/
uenirent: ut Romā q̄ diligētiſſime ferrentur curauit: ac iuxta fontem lateranenſem in
oratorio beati Ioānis baptiſtę magna cū ueneratiōe collocauit. Sunt q ſcribāt hui9 pō/
tificis tpe & Vincentiū beluacenſem epm: & Muardum archiepm Remēſem ſanctita/
te & doctrina in precio fuiſſe. His addunt & Reginulphā gallā matronā genere & ſan
Renaldus ctitate iſignē: & Renaldū traiectenſem epm uita & miraculis claꝝ. Indocus quoq; his
Indocus nequaq̄ inferior eſt habitus: qui Britonū regis filius ſpreto regno cū aliquandiu in here
mo uixiſſet: tandem in pago pontio moritur. Ioannes autem pontificatus ſui anno pri
mo: Menſe nono. die. ix. moriens in baſilica Petri ſepellitur: quarto idus octobris. Va/
cat tum ſedes menſem unum: dies tredecim.

THEODORVS .I.

THEODORVS natiōe gręcus: p̄re Theodoro epo hieroſolymis oriun
do: pōtificatū iniēs: oia quę ad dignitatē religionis xp̄ianę ptinere arbitra
bā circūſpiciebat: ut bonū paſtorē decet: in oēs: maxime aūt erga paupe
res mira benignitate utens. Interea uero Heraclius trigeſimo imperii ſui
anno morbo intercutineo piit: cū paulo ante Theodoꝝ cognomēto Ca
liopā mortuo Iſatio hexarchum in Italiā miſiſſet. In locū uero demortui Heraclii prio
ſufficit coſtantin9 fili9: q quarto ſuſcępti imperii menſe ueneno opprimit Martinę no
uercæ & heracleonis inſidiis: quos qdē ad tantū facinus (ut aiunt) Pyrrhus patriarcha
Heracleō iſtigauerat. Heracleon itaq; mortuo fratre imperiū occupat: eo potiſſimū tpe: quo Cy
rus: Sergius: & Pyrrhus: Acephaloꝝ hęreſim inſtaurantes: unam opationē in xp̄o hu
manitatis. ſ. & diuinitatis: unāq; uoluntatē p̄dicabant. Ex his aūt Pyrrhus audita hera/
clii morte redeundi in patriā cupidus: ex Aphrica ubi exulabat Romā ueniēs: ac errati
ueniā petēs: nō ex aīo: ſed ficte a Theodoro uiuēdi formā accepit. Veꝝ pri9uitā ami/
ſit: q̄ tāto ſcelere q̄ſitā dignitatē potuerit obtiere. Senat9.n. populuſq; cōſtātinopolita
n9 cognito ſcelere i Martinā heracleonēq; cōſurgēs: cū hūc naſo illā līgua mutilatā rele
gaſſet: Pyrrhū de fuga retractū iterfic. Cōſtātiū uero cōſtātini dolo necati filiū ipatorē
creat: i locū āt pyrrhi paulū epm̄ ſuffic: quē theodor9 pōti. ro. dignitate puauit: qa ortho

doxæ fidei normã & rõnẽ ſuſcipe recuſabat: adiuuante ei9 ſtulticiã cõſtantio in eãdẽ hæ Cõſtanti9
reſim ſtolide nimiũ ꝓlapſo. Coucrſus deinde ab hoc certamine põtifex ad ornãda ſan-
ctoꝝ corpora: primi & Fœliciani martyꝝ reliqas ex arenario uiæ nomẽtaneæ ablatas
in urbẽ deferẽs: in baſilica Stephani ꝓtomartyris in cœliomõte collocat: multis orna-
mentis: tum ex argento: tum ex auro adhibitis. Idẽ quoq; baſilicã ædificat uia flãminia
nõ longe a põte miluio: & ſtatim dedicat. Duo poſtremo oratoria cõſtruxit & ornauit:
quoꝝ alteꝝ erat apud lateranẽſem baſilicam beato Sebaſtiano: alteꝝ uero uia hoſtiẽſi:
Eupolo martyri dedicatum. His ita conſtãter & ſancte peractis: moritur pontificatus
ſui anno. vi. Menſe. v. die. xviii. ſepelliturq; in baſilica Petri pridie idus Maii. Epiſcopa
tus autem diebus. ii. & . l. tum uacat.

MARTINVS .I.

MARTINVS prim9: pr̃ia Tudertin9: pr̃e Fabricio: i Theodori locũ ſuf
fectus: legatos ſtatim cõſtãtinopolim miſit: q paulum adhortarent̃: ut Paulus
omiſſis errorib9 ſuis aliquãdo ueritatis callem ingrederet̃. Is aũt nõ mõ
põtifici bene monẽti nõ obtempat: ueꝝ ẽt eius legatos cõſtantii auctori-
tate abuſus: in diuerſas inſulas relegat. Quãobrem ĩdignatus Martinus
ſynodum cẽtum & . l. ep̃oꝝ Romę habuit: i qua. n. Cyri alexãdrini Sergii ac Pyrrhi dã
nationẽ rẽouauit: & Paulũ pr̃iarchã oĩ Anathematis uiculo dãnatũ priuauit. Interea
uero dũ hæc ita agerent̃: pax Italiæ quæ ĩter Romanos & lõgobardos annis. xxx. du-
rauerat: turbari iã cæpta eſt: Lõgobardis oĩa ad utilitatem ſuã trahentib9: contra uero
recuſantib9 Romãis: q̃ pter ius faſq; mãdarent̃: maxĩe uero cũ Rhotaris Arriana labe Rhotaris
inqnatus: nullã ferme ciuitatẽ hẽret: cui nõ Arrianũ pariter & catholicũ ep̃m ꝑpoſuiſ-
ſet. Hũc aũt errorẽ emẽdare conati Theodor9 & Martinus rẽ ſæpi9 fruſtra tẽptauerãt.
Ob has igit̃ cãs iſtante ẽt Theodoro Italiæ hexarcho: bellũ lõgobardis ĩdicit̃. Nõ de-
trectarũt illi certamẽ: ad ſcultennã ſiqdẽ Mutinæ amnem acriter utriq; pugnatũ eſt: Scultẽna
tãdẽ uero Theodorus ſupat9 fundit̃ & fugat̃: quo qdem in ꝓlio ex ſuis ad ſeptem milia
deſiderati ſunt. Rhotaris autẽ tãta uictoria elatus: lyguriã oẽm haud magno negocio
breui in ptãtẽ ſuã redigit. Interea uero cõſtãtius fortunã cum duce mutatur9: reuocato
Theodoro olympiũ hexarchũ in italiã ſtatim mittit: q prio qdem & Monothelitaꝝ ſe
ctã p oẽm italiã ſpgeret: & Martinũ põtificẽ: aut interficeret: aut captum ad ſe pducen Olympi9
dum curaret. At olympi9 Romã ueniẽs: ubi iã ſynodus hẽbat̃: contra hũc atq; alios
oriẽtalis eccliæ errores: cũ uir9 cõceptũ ſpargere nõ poſſet: Lictorẽ ſuũ ĩmiſit: q Marti-
nũ in ecclia ſcẽ Mariæ maioris capet: & ad ſe pduceret: uel ſaltem parere recuſantem in
terficeret. Facturus mãdata lictor dei miraculo ſubita cęcitate corripit̃: atq; ita diuinæ
maieſtatis nutu tãtum diſcrimen tum Martinus euaſit. Hac uero orientalis & occidẽ-
talis eccleſiæ diſcordia frẽti Saraceni: Alexãdria cũ ingẽti claſſe ſoluẽtes Rhodũ puene
re: captaq; urbe Coloſſum: fama celeberrimũ demoliti ſunt: ex cui9 ære noningẽtos ca Coloſſus
melos honuſtos ferũt. Erat. n. ſeptuaginta cubitoꝝ: cuius auctor chares Lyſippi diſci
pulus habit9 eſt. Deinceps uero occupatis multis ægei maris ĩſulis in Siciliã nauigãtes:
multa dãna ſiculis ĩtulere: quoad olympi9 Martini ꝑcib9 mot9: eos ĩſula depulit: non
ſine magna nauiũ militũ ac ſui ipſi9 iactura. Ibi. n. morbo correpť9 morit̃. Cõſtãti9 ue
ro tot calamitatibus nihilo melior fact9: Theodoꝝ caliopã cũ his mãdatis iteꝝ in Ita Theodo-
liã mittit: ut prio quoq; tpe Martinũ põtificẽ ad ſe uictũ mitteret: eiq; rei ſociũ addidit rus
paulũ pellariũ: q trĩ facin9 curaret. Theodor9 a Romanis pbenigne exceptus: cũ ſalu-
tandi cauſa adire pontificem ſimularet: homini cathenas iniicit: eumq; conſtantinopo

ſim mittit. Vñ poſtea in cherſoneſum pōti exuli cā deportat́: ubi quōdam beatus Clemens Romanꝰ pſul exulauerat. Martinus aūt multis calamitatibus circūuentus: ac inopia rex omniū preſſus: tandem in exilio morit́: pontificatus ſui anno .vi. menſe uno. diebus ſex &.xx. Sedes autem Romæ .xiiii. Menſibus tum uacat: quia nil certi de ſanctiſſimi uiri morte habebatur.

EVGENIVS .I.

EVGENIVS primus pria romanus: pre Ruffiniano e cęliomōte: Martino in pōtificatu ſucceſſit eodē ferme tpe: quo Petrus in locum Pauli hęretici conſtantino poli ſufficit́. Hic. n. & ſi meliꝰ aliquātulū de religione ſenſit ꝙ̄ Paulus: non tamē uſq; adeo eandē fidei normā tenuit: quā ſancta Romana eccl'ia pdicat: & ſeruat. Cuius qdē lr̄æ Romā miſſæ duas operationes & uolūtates in xp̄o negantes: ita ſunt exploſæ: ut clerus ipſe interdicere pontifici auſus ſit: quominus in eccleſia ſanctæ Mariæ maioris ſacrificaret: niſi prius tam pro-
Rhomoaldus phanas lr̄as reieciſſet. Interea uero Grimoaldus dux Beneuentanus Rhomoaldo filio Beneuēti duce relicto: cū ingenti exercitu in Galliā ciſalpinā mouēs: papia ꝑtheritem
Clodoueꝰ Mediolano Gundibertum Arithꝑti filios expulit. Quod ubi Clodoueus Frācox rex intellexiſſet: caſum adoleſcentū miſeratus: magnas copias ſtatim in Italiam miſit: quæ adoleſcentes in regnum pr̄num reſtituerent. In tranſpadana regiōe prælīū utrinq; magna aīox cōcitatiōe cōmittit́: cū illi redire in ditionē pr̄nam: hic retinere bello parturi conarent́. Tandem uero ſe inclinante ad Grimoaldum fortuna: fuſi ac fugati Galli Italia expellunt́. Sunt tñ q ſcribāt Gallos hac rōne decæptos eſſe. Logobardi. n. ſimulata fuga caſtra rex oium copia ac uini potiſſimū plena relinquentes: haud lōge in inſidiis cōſtiterāt. Galli uero caſtra ingredientes rati uerā eſſe hoſtium fugā: in oēm uoluptatē effundunt́: epulis & uino replent́: quare ſupuenietibꝰ hoſtibꝰ cū ſomno ēt grauati palſim ueluti pecora ſine cuſtode iacerēt: ita ab hoſtibꝰ cędunt́: ut uix nūciꝰ ſupfuerit: qui tātā cladē clodouco nūciaret. Hac uictoria fretus Grimoaldus oēm ꝓuinciā ſtatim in poteſtatē ſuā redigit. Eugeniꝰ aūt pōtifex: uir miræ pietatis: religiōis: māſuetudinis: comitatis: munificentiæ: pontificatus ſui anno ſecundo. menſe nono. morit́: ac in baſilica Petri ſepellitur .iiii. nonas Iunii. Vacat tum ſedes menſem unum: dies octo &.xx.

VITALIANVS .I.

Cæſarea VITALIANVS pria ſignius ex oppido Volſcox: pre Anaſtaſio: eo tpe pōtificatū iniit: quo cæſarea pſax regina neſciēte marito cū paucis fidelibus cōſtantino polim uenit: Anno .Dc.iii.ac.lxxx. Quæ qdē ab impatore honorifice ſuſcepta nō multo poſt characterē baptiſmi ſuſcepit: cuius rei cā pfecto uenerat. Hoc ubi itellexiſſet Perſax rex: legatos ſtatim conſtātinopoli mittit: q uxorē ab impatore repetāt. Rn̄det impator i arbitrio regię eē ſtādi uel diſcedēdi: ꝑinde eā ſciſcitent́. Interrogata regia rn̄det: ſe nūq̄ reditura in pr̄ia: ni-
Perſæ ad fidem ſi rex xp̄iani nomē ſuſcipet: q ſtatī re cognita cū .xl. milibꝰ hoium cōſtātino polim pacato agmie ueniēs: ꝓbenigne ab ipatore ſuſceptꝰ: una cū militibꝰ ſuis baptizatꝰ in regnū cū uxore reuertit́. Poſtea uero Cōſtātius cōſtātino filio in ptem ipii ſuſcepto: cōparata ingēti claſſe cōſtantino poli ſoluēs: Tarentū puenit. Copias ēt terreſtres nauibꝰ onerariis ſecū uehēs. Inde uero terreſtri itinere in ſamniū ueniēs: obſider Bñuentū iſtituerat. Vex ubi itellexit urbē ualido pſidio: multiſq; comeatibꝰ Rhomoaldi diligentia munitā eē: Luceriā mouēs: Vrbem ui cępit: ac direptā ſolo æquit. Inde āt Acherōtiā pfectꝰ: cum urbē munitiſſimā cape non poſſet: Beneuctum oppugnare abhortus ſtatim obſi

dionē ſoluit:ꝙ itellexerat Grimoaldū ꝓpe diē cū magnis copiis affuturꝫ:ut filio Rhomoaldo opē ferret. Neapolim igiť primo:mox Romā inde cōſtantius petens:magna incōmoda i:a itinere paſſus eſt: Saburro aūt ciue Romāo cū.xx.millibus hoīum apud Phormias relicto:q hoſtes reprimeret tandē ad urbē ꝑuenit:ꝓdeunte obuiā pontifice cum clero & populo uſq; ad ſextū lapidē honoris cauſa. Ductus per urbem plaudēte multitudine ad baſilicā Petri Palliū auro intextū ſancto obtulit. Interim uero Rhomoaldus patris auxilio fretus: Saburrū aggreditur & ſuperat:ac plurimos græcos interficit. Hac deſperatione motus cōſtantius:quinta poſteaq̄ urbem igreſſus eſt die:ad direptionem cōuerſus. Omnes ſtatuas ex ære & marmore ad ornatū urbis locis īſignibus poſitas:oīa eccleſiarꝫ ornamēta paulo decentiora diſtrahit:ac nauib9 ad id ſubuectis imponit:pluſq; ipſe ornamētorꝫ ſeptem diebus Vrbi detraxit:q̄ barbari antea ducentis & quinquaginta octo annis. Ne dicāt maliuoli:& hiſtoriarꝫ ignari:Gregorii pōtificis iuſſu cōminutas eē maiorꝫ ſtatuas & monimēta. Duodecio aūt die Rōa in malā rē abiēs:græculus neq̄ & ꝑfidus Neapolim cōtēdēs:īde quoq; i Siciliā ꝓficiſciť. Vbiq; tributa adeo acerbe colligēs:ut filii obꝫrati a parētū cōplexib9 diuellerenť. Cōmorat9 aliq̄diu i ſicilia hō auariſſim9:dū ſyracuſis i balneo libidib9 uacat:a ſuis occidiť:i eiuſq; locū Mezentius:cui9 fraude necatū putant cōſtantiū impator a militibus creať. Magna fuit in hoc hoīe uarietas:nā primo quidē ubi intellexit Vitalianū pōtificatū iniiſſe: nūcios miſit:q ei ſuo noīe gratularentur:quiq; euangelia aureis litteris ſcripta:ac multis gemmis ornata beato Petro condonarent. Deinde uero mutata ſnīa:nec diis nec hominibus pepercit:diuina humanaq; omnia confundens. At Vitalianus cultui diuino intentus:& regulam eccleſiaſticam compoſuit:& cantum ordinauit:adhibitis ad conſonantiam(ut quidam uolūt)organis. Theodorum quoq; archiepiſcopum:& Hadrianum abbatem uiros doctiſſimos atq; optimos in britanniam mittit(quam Angliam uocant)cū magna poteſtate ligandi & ſoluendi:quo britānos in fide prædicationibus & exemplo cōtinerent. Fecere mandata:ac quidem diligenter uiri optimi. Librū præterea Theodorus ſcripſit:quo declarauit:qua pœnitentia dilui unum quodq; peccatum poſſet. Sunt tamen qui hoc opus Theodoro pontifici aſcribant. Vitalianus autē bene & ex ſententia quātum in eo fuit gubernata eccleſia:anno.xiiii.pontificatus ſui:menſe vi.moritur:ac ſepellitur in Baſilica Petri.vi.kalen.Februarii. Epiſcopatus autem tum uacat Men.quattuor.diebus.xv.

Saburrus

Conſtantius urbem diripit

Theodorus

ADEODATVS .I.

ADEODATVS patria romanus:patre Iouiniano:ex monacho pontifex creatur:eo tempore potiſſimū quo lupus Foroiulianorꝫ dux regnum Italiæ occupare conat9 ē. Grimoaldus.n.(ut dixim9)a filio Rhomoaldo duce Beneuētano cōtra cōſtātiū impatorē in auxiliū accit9: Lupo(ut aiūt)regnū & oues cōmēdauit. In hętruria.n.æmylia & trāſpadana Italia oīa tumultu lup9 īuoluit. Hāc ob rē Grimoaldus Bauaros duce cacāno i lupū pecuniis & pollicitationibus mouet:q prīo cōgreſſu a lupo ſupati ſūt. Verꝫ ſequēti die prælium repetentes lupum ſuperant & obtruncant:ac totum Forum Iulii dirripiunt. Grimoaldus autem abeunte ex Italia conſtantio in Ciſalpinam rediens:Forum popilii ſabbato ſancto aggreſſus:cæſis omnibus dirripuit ac ſolo æquauit. Propter iniuriam quam eo loci a Rauennatibus acceperat:cum in auxilium filii proficiſceretur. Dum uero Arneſites lupi filius adiuuātibus dalmatis ducatū pꝛnū repetit:ad Natiſonē fluuiū a lōgobardis ſupatus:duce Vectari uicentinorꝫ comite cędiť. Opitergini quoq; hāc ca

Lupus

Grimoaldus

Arneſites

lamitatē ſenſere. Domo.n.& patria pulſi ſunt: quia Arneficis ſtudioſi erant. In Sicilia uero tum quoq; laboratū eſt: eo enim ex oībus prouinciis Romanis pfecti milites ſūt: ad opprimendū Mezentiū: cuius dolo cōſtantius interfectus fuerat: quo ſublato cum oēs paſſim dilaberenť: ſupuenientibus cū magna claſſe Saracenis & ſyracuſæ & tota inſula occupatur. Vnde poſtea honuſti prędа Alexandriā redeuntes: urbis quoq; Romę ea ornamēta ſecū detulere: quę Conſtantius ſyracuſas aduexerat eo aīo: ut inde cōſtantinopolim traiicerentur. Indicabāt pfecto tot clades: tot mala: & ſtella crinita: quā grgci cometem appellant: quę tribus continuis menſibus apparuit: & pluuię magnę: ac frequētia tonitrua: qualia nunq̄ antea fuere. Sed cęcū eſt humanū genus: etſi eni futura pręuidet: nō tamē ut deceret ſibi cauet. Ferunt aūt his frequētibus pluuiis oēs ſegetes cōculcatas iterū renatas eſſe: & ad maturā frugē pueniſſe: in Ciſalpina potiſſimū. Interea uero Adeodatus uir religione & oī comitate pręditus: in delinquētes clemēs: in pauperes beneficus: in hoſpites benignus: erga calamitoſos miſericors: eccleſiā beati Petri uia Portuenſi iuxta pontē Meruli tum inſtaurauit ac dedicauit. Auxit & monaſteriū ſancti Heraſmi in cœlio monte ędificiis & fundis: ubi ipſe monaſticā uitā duxerat. Supplicatiōes quoq; frequentes habuit ad abolenda prodigia: quę diximus tum appariuſſe. Demum uero pontificatus ſui anno.iiii.mēſibus duobus.diebus.v.uir ſanctiſſimus moritur: & ab omnibus fletus ad baſilicam Petri ſepellitur.vi.Kalen. Iulii Vacat tum ſedes Men.quattuor.dies.xv.

DONVS .I.

676

Mors Grimoaldi

DONVS patria Romanus: patre Mauritio: eo tēpore pontificatū iniit: quo Grimoaldus longobardoꝝ rex moriť nono die poſt phlebotomiā in brachio factam: dum arcu in colūbā ſagittā acriter intēdit: qđ fieri nō ſine magna neruoꝝ & uenaꝝ cōtentione ſolet: unde ſanguis ſine ulla intermiſſiōe pdiit. Fuere in hoc rege multæ pręclarę corporis & animi dotes. Tantū.n.prudentia & conſilio ualuit: non ſolū in rebus externis: uerū ēt in domeſticis: ut quędā capitula ac quidē utilia Rhotaris regis edicto addiderit: quæ poſtea legis formā accepere. Fuit pterea mediocris ſtaturę: corpore ualidus: capite caluo: pmiſſa barba: nec aīo minus in rebus agēdis q̄ corpore pmptus. Sepultus eſt aūt Papiæ in Baſilica beati Ambroſii: quā ipſe ſua impēſa ædificauerat. Pertaris aūt Ariperti regis filius: quem pulſum a Grimoaldo diximus: dum exul ex Gallia in Britanniā traiceret: incerta uoce admoneť: ut mortuo Grimoaldo regnū paternū repetat: qua quidē uoce pmotus: licet incertus habereť auctor: in Italiā rediens tertio menſe poſt Grimoaldi mortē: regno paterno ſine contentione potitus eſt. Eodē ferme tpe Dagobertus Francorum rex uir callidi & aſtuti ingenii: nec cōſilio minus q̄ manu pmptus moriť: cuius aīam e manibus dęmonū liparea inſulā prope attingentiū liberatā ferunt: Dionyſii ac Mauricii martyris: ac etiam Martyni confeſſoris auxilio: quos ſemp dū uixit: ut patronos coluit: & templis honoratiores reddidit. Donus aūtē Pontifex honori & cultui diuino cōſulens: ueſtibulū beati Petri (quod paradiſum uocāt) quadriporticū marmoribus ſtrauit: ſublatis (ut arbitror) & illa pyramide: quæ in Vaticano eſt e regione molis Hadrianę. Inſtaurauit pterea & reſtitutas dedicauit: eccleſiā apoſtoloꝝ uia Hoſtię ſi: & eccleſiā beatę Euphemię uia appia ſitam. Cleꝝ quoq; diuerſis ordinib9 diſtinxit: & honoribus auxit. Monachos uero quoſdam Syros cū Neſtorianis ſentiētes in monaſterio Boetiano deprehēſos & caſtigatos: in uaria mōaſteria diuiſit. Boetianūq; Romanis incolendū tradidit. Præterea autem tantū ualuit doctrina & ſanctitate uitæ: ut

Pertaris Aripertus

Rauēnatum

Rauēnatum eccleſiam a romana iam pridem ſegregatam: & ob eam rem Aliocephali appellatā: ſedi apl'icæ obtempantem reddiderit: Theodoro eiuſdē eccleſiæ pſide in hāc opinionem deſcēdente. Sūt etiā q ſcribāt huius tpibus & piectum epm in agro camera cenſi ob ſidem martyrii pœnā xpi & gloriā ſubiiſſe: & niezelindim fœminā icomparabilis pudicitiæ tum habitā: q ab Ardenio amatore petita: & uariis cruciatib9 affecta: et pro pſecutore ob crimē: dei nutu occęcato: ita orauit ut ei9 pcibus hoi ſceleſto: & intemperāti lux tādem ſit reddita. At donus pōtificatus ſui anno qnto: menſe quinto: die .x. moritur ac ſepellitur ad baſilicam Petri apoſtoli .iii. idus Aprilis: cuius in morte epiſcopatus uacat menſibus duobus: diebus .xvi.

aliocephalis eccleſia Rauēnas · Proiectus

AGATHO .I. 678

AGATHO natiōe ſiculus: pſe Pānonio: Anno dñi .Dcc.ii. ex monacho pōtifex creat̄: uir certe tātę ſanctitatis: ut leproſum obuium ſcm̄ oſculo ſuo ſtatim liberauerit. Tātę pterea māſuetudinis & humanitatis fuit: ut neminē a ſe unq̄ triſtē dimiſerit. Nactus itaq; impatorē morib9 ſuis haudquaq̄ diſſimilē monothelitaꝝ cā conciliū hre conſtituit. Expectauit itaq; donec cōſtantinus a bello in pſiā rediret: q ſaracenos a ſe uictos imperio romāo uectigales reddidit. At uero cū Bulgari ex Scythia uenientes: Thraciā tum iuaſiſſent: eorūq; impetū retardare impator conaret̄ ab hoſtib9: pānoniā inter & Meſiā ingēti clade ſuperat̄. Hāc ob rē pacē nō æquis cōditiōib9 inire neceſſe fuit: Pānonia ſiqdem & Meſia his ad icolendū cōceſſa eſt non ſine magno reip. xpianæ emolumento & cōmodo. Ii. n. tanquā ppugnatores nři: bellū iā .Dcc. & .lxx. annis cōtra thurcos xpiani nois hoſtes aſſidue gerūt. Pace itaq; hac rōne pta: Agatho pōtifex ſtatī legatos cōſtātinopolim mittit: Ioānem portuēſem epm: & Ioānem romanæ eccleſiæ diaconū. Hos pbenigne ſuſceptos mira charitate Cōſtantin9 adhortatus eſt: ut omiſſis cauillatiōib9 & ſophiſticis altercatiōib9: ex æquo & bono oi cōtrouerſia ſublata duas eccl'ias unā tādē facerēt. Aderāt in ea ſynodo .cc. & .lxxxix. epi. Delati in mediū ſunt impatoris iuſſu e bibliotheca cōſtantinopolitana libri: uñ antiquoꝝ patrū ſniæ & decreta plegerent̄. Inuertebāt ueras maioꝝ ſnias Gregorius pſiarcha cōſtantinopolitanus: & Machari9 Antiochen9: unā tm̄ uolūtatem & opationē in xpo eſſe diiudicātes. Veꝝ cū orthodoxi rōnibus & auctoritatib9 inſtarent: Ac gregoriū in uerā ſniam deduxiſſent: Machariū ptinacē anathematizāt eiuſq; ſectatores: & Theophaniū abbatē uera ſentiētē in locū Macharii Antiochenū epm creāt. Hac aūt re ex ſnia fœliciter geſta: ut deo grāe agerent̄: q utrāq; eccleſiam unā feciſſet ſnia & animis: Ioānes eps portuēſis octaua paſchæ corā principe ac pſiarcha: corāq; populo cōſtantinopolitano in Baſilica ſanctæ Sophiæ miſſam latine celebrat: approbātibus oibus q tum aderant ueꝝ eſſe ac ſcm̄ illū ſacrificādi morē: & q aliter ſentiunt: a recto & honeſto diſcedere. Hæc eſt autem ſexta uniuerſalis ſynodus .cc. & .lxxxix. epiſcopoꝝ cōſtantinopoli habita: qua Cyrilli: Athanaſii: Baſilii: Gregorii: Dionyſii: Hilarii: Ambroſii: Auguſtini: Hieronymi: ſnia concluſum eſt: duas naturas & operationes in chriſto eſſe: exploſaq; illoꝝ pertinacia: qui unicam eſſe in domino uolūtatem dicerent: unde monothelitæ uocati ſunt. Prima. n. ſynodus .ccc. & .xviii. patrum (ut antea diximus) Niceæ habita eſt: pontifice Iulio ac conſtantino principe cōtra Arium: qui diuerſas in trinitate ſubſtantias ponebat. Secunda conſtantinopoli .c. & .l. patrum: Gratiani principis: & Damaſi papæ temporibus contra Macedonium & Eudoxum negantes deum eſſe ſpiritum ſanctum. Tertia in Epheſo .cc. patrum: magno Theodoxio principe: & pontifice Celeſtino contra Neſtorium cōſtantinopolitanum

Conſtantinus · Bulgari · Theophanius

epm:q uirginem non dei:ſed hominis tātum genitricem appellauit:quiq; aliā pſonam carnis:aliā faceret diuinitatis:& ſeiunctim alteꝝ eſſe filium dei:alteꝝ hoīs prædicaret. Quarta chalcedoniæ:quæ urbs e regione Byzantii eſt.Dc.&.xxx.patrū:Leone pōtifice:& Martiāo principe cōtra Euthicen cōſtātinopolitanū abbatē:q aſſerere nō dubitabat xpm poſt humanā aſſumptionē nō ex duab9 naturis cōſiſtere:ſed ſola diuina contentū eē.Quinta cōſtātinopoli cōtra Theodoꝝ & hęreticos oēs:q Mariā uirginē ſolū hoiem pepiſſe dicebāt:nō deū & hominem:qua in ſynodo cōſtitutū eſt:ut beata uirgo theotocos diceref:qa uere deū & hoiem pepcrat.De ſexta ſynodo ſatis ſupi9 diximus: in qua ēt plurimum ualuere lr̄æ Damiāi epi Ticinēſis:Māſueti archiepi Mediolanēſis noīe miſſæ:qb9 hæc potiſſimū inerāt.Hæc eſt uera dei & hoīs fides:ut duæ credanf in deo uolūtates:duæ opationes.Ego inqt qtū ad diuinitatē & pr̄ unū ſumus:quātū uero ad humanitatē ptinet:pr̄ maior me eſt.Præterea uero ſecūdū humanitatē eū in naui dormientē cernis:ſi diuinitatē inſpicis:uētis & mari imperat.Agatho uero:cui9 tpe poſt lunæ ac ſolis ecchlypſim peſte ac grauiſſima qdem laboratum eſt.Pōtificatus ſui anno.ii.Menſe.vi.die.xv.moritur:ac ſepellitur ad ſanctum Petrum.iiii.idus Ianuarii. Cuius morte annum unum:Menſes quinq;:ſedes tum uacat.

LEO .II.

LEO ſecūdus natiōe ſiculus:pr̄e Paulo:uir doctiſſim9 fuit latine ac græce:ut ei9 ſcripta idicāt.Prętcrea uero adeo muſices pitus ē habit9:ut pſalmodiā cōpoſuerit:hymnoſq; ad meliorē concētum redegerit:artē exercitatione cōfirmās.Idē quoq; iſtituit:ut in celebratiōe pax populo daref. Sextā uero ſynodū(de qua in Agathone dixim9)ita ſuſcepit:ut eoſdem anathematizauerit:quos ſcā ſynodus pn̄te cōſtantino dānauerat.Contudit ēt ſupbiam pſulū Rauēnatū:qd Agatho icohauerat.Inſtituit.n.ne electio cleri Rauēnatis ualeret niſi eadē romāę ſedis auctoritate cōfirmata fuiſſet.Antea uero hexarchoꝝ potentia frę ti diuina atq; humana oīa ꝓ arbitrio animi miſcebāt:nemini obtēperātes:q̄ſi romanis pōtificib9 pares.Leonis quoq; inſtitutū eſt:ac qdē ſcīn:Q d'utinā hodie obſeruaref:ne ad archiepātum aſſumpt9 ꝓ uſu pallii:aliorūue officioꝝ:qcq; eccleſiæ pſolueret.Cū ex hac largitione multa quottidie mala orirenf.Agebanf hæc a Leone:cū Rhomoaldus dux Beneuētan9 cōparato magno exercitu Tarētū:Brunduſiū:ac totā apuliā occupat: eiuſq; uxor Theodata:mulier piētiſſima ex his manubiis nō lōge a Beneuēto baſilicā in honorē beati Petri ędificat:addito ſacraꝝ uirginū Cenobio.Morif deide Rhomoaldus cui Grimoaldus fili9 ſine ſtirpe uirili ſuccedēs:Giſulpho frī ducatū reliqt.At Leo ī quo pter doctrinā & eloquētiā ſingularis religio:mira pietas:& elemētia fuit:quiq; oēs uerbis & exēplo ad iuſticiā & fortitudinē:humanitatē:benignitatē adhortabaf:pōtificat9 ſui mēſe decio.morif ſepelliturq; collachrymātib9 oib9 tanq̄ publico parēte orbatis:ad baſilicā Petri.iiii.Kal.Iulii.Poſt ei9 mortē mēſib9.xi.dieb9 uno &.xx.epatus uacat.Breuis fuit hui9 ſanctiſſimi uiri pontificatus:ſed gloria:tanta ut diutius uixiſſe appareat: cum eius nomen omnium laudibus merito celebretur.

Supbia Rauēnatum

Rhomoaldus

BENEDICTVS .II.

BENEDICTVS Iunior pr̄ia romāus:pr̄e Ioāne:ab ieūte ætate xp̄o militans:diuię ſcripturę ita operā dedit ut doctrīa & exercitatiōe in reb9 diuinis ſingularis tū hērer.Addo ei9 hūanitatē:pietatē:grām in oēs:maxime uero erga paupes:qb9 uirtutib9 hoīum corda ita ſibi deiūxit:ut tum un9 hēref:q oium ſuffragiis i locū demortui Leonis merito ſubrogaref.

Ad hunc

Ad hunc aũt Cõſtantinus impator hois ſanctitate pmotus: ſanctionem miſit: ut dein Fœlix
ceps quẽ clerus populus exercitusq; romãus in põtificem delegiſſet: eundẽ ſtatim uerũ Sãctio in
xpi uicarium eſſe oẽs crederẽt: nulla aut cõſtãtino politãi principis: aut Italiæ hexarchi eligendo
expectata auctoritate: ut antea fieri cõſueuerat. Id. n. ratum erat in creãdo põtifice: qđ pontifice
princeps cõfirmaſſet: uel q eiꝰ uices in Italia gerebat. Pertharis uero lõgobardorũ rex: re Pertharis
ligionem bñdicti: & pietatẽ imitatus: monaſterium papiæ in honorẽ ſcẽ Agathæ ædifi
cat. Eiꝰ aũt uxor Rhodelinda uiri exemplo pmota: extra mœnia Ticinẽſium baſilicam
beatę uirgini extruit: quæ ad pticas dicit. Hoc aũt fecere æmulatione moti: q intellexe
rãt bñdictũ põtificẽ Romæ beati Petri apoſtoli: Laurẽtii martyris in lucina Beati Va
lentiniãi uia flãminia: uirginis genitricis ad martyres tẽpla magnis ſumptibꝰ reſtituiſ
ſe: eadẽq; ophitico & porphyretico lapide incruſtatiõe parietũ ope tectorio & uermicu
lato: argẽteis atq; aureis uaſis: ueſtibꝰ inauratis & holoſericis exornaſſe. Erat & Pettha
ri in aio maiora templa extruere: ſed cum retraxit Alalchis lõgobardus Tridẽtinꝰ dux: Alalchis
q elatꝰ uictoria qđ bauaros ingẽti clade ſupaſſet: in regẽ ſuũ arma mouet. Verũ Pertha
ris cõparato exercitu hoiem primo impetu fundit ac fugat: clauſum tridẽti aliquandiu
obſidet: quo qdẽ noctu fuga inde abeũte tridẽto potit. Tãta pterea Pertharis regis cle
mentia fuit: ut & hoiem ad ſe redeuntẽ in gratiã recipit & eum Brixianorũ ducẽ creaue Dux Bri
rit. Sunt q ſcribãt bñdicti tpibꝰ ſtellã iuxta uergilias p aliquot dies & noctes apparuiſ xianus
ſe ſereno cœlo inter natalem dñi & epiphaniã. Stellã ipſam apparuiſſe nõ negauerim:
& quidẽ crinitã: atq; aliqd ptendentẽ. Sed de ortu Vergiliarũ nõ coheret: niſi id quoq;
pdigioſe factum arbitremur. Aequnoctio. n. uerno oriũt uergiliæ: cũ ſol arietis ſignum
ingredit qđ fieri conſueuit. ix. kal. Aprilis: occidereq; incipiũt æquinoctio autumnali:
q aũt ex Veſeuo mõte cãpaniæ tãtus ignis tum erupit: ut loca circũquaq; poſita exu
ſta ſint: minꝰ mirũ uidet: cũ Pliniꝰ ille: q naturalẽ hiſtoriã ſcripſit: ex claſſe cui tum iuſ
ſu Traiani præerat: ad uiſendũ ſpectaculum pfectus conſumptus incendio dicat. Vt
cunq; ſit conſtat tamẽ non ita multo poſt cædes: rapinas: incẽdia: mortes principum
ſubſecutus eſſe: maxime uero Bñdicti pontificis: qui ut æque oibus in uita carꝰ fuit: ita
poſt mortẽ ab oibus ut ſanctus: & bene de humão genere meritꝰ celebrat. Morit autẽ
pontificatus ſui menſe decimo: die. xii. ſepelliturq; apud beatum Petrum idibus Maii,
Eius autem in morte ſedes uacat menſibus duobus. diebus. xv.

IOANNES .V.

IOANNES quintus natione ſyrus: pria Antiochenus: pre kyriaco: põ
tifex creat eo ferme tpe: quo impator cõſtãtinus. xvii. imperii ſui ãno mo
ritur: filio Iuſtiniano ſecũdo impio relicto: qua quidẽ tẽpeſtate ſaraceni
lybiã & aphricã inuaſere: omniaq; mari expoſita haud magno negocio
occuparunt. Verum Iuſtinianus confirmato aliqua ex parte imperio: Iuſtinia
comparatoq; ſatis magno exercitu in ſaracenos mouens: eorũ duci Abimelech (quem nus. ii.
admiratum uocãt) tãtum terroris incuſſit. ut ultro pacem petierit. atq; aphricam reſti abimelech
tuerit. Sunt qui ſcribant pacem in decennium his conceſſam. hac conditione tamen. ut
mille nummos aureos ſeruũ unum ex gente ſua equo in ſedentem romano imperato
ri ſingulis diebus penderẽt. Ioãnes itaq; uir ſingularis religionis & mãſuetudinis: uno
oium cõſenſu põtifex creatꝰ in eccl'ia ſaluatoris: q cõſtãtiniana appellat ad lateranũ. ea
rõne: q Leo. ii. cõſecrat a tribꝰ epis. Hoſtiẽſi. Portuẽſi. & Veliterno. quem quidem morẽ
poſteri deinceps tenuere. Huius pontificatum celebrem etiã fecere. & fœlix Flauiãi pa
truus. uir tãtę integritatis & doctrinę: ut condiperthus Arithperti filiꝰ longobardorũ Fœlix

rex ei baculum argēto & auro inſignitum uirtutis gratia dono dederit: & Ioánes pergo
matum eṗs: cui ob ſanctitatem & doctrinam reges etiam & principes honoris gr̃a aſ
ſurgere conſueuerant. Ioánes autem & antea & in pontificatu ualitudinari9: cum libel
lum de pallii dignitate compoſuiſſet: pontificatus ſui ãno primo. moritur: ſepelliturq;
ad ſcm̃ Petrum. iiii. nonas Auguſti: ei9 in morte ſedes uacat mẽſib9 duobus: dieb9. xix.

CONON .I.

687 CONON Thracia oriundus: in Sicilia educat9: inde romãæ eccleſiæ mi
litãs: ex pſ̃bytero pontifex creat̃. Nã dũ Romani Petrum archiepm̃: ex
ercit9 uero Theodoꝝ præſbyteꝝ in Ioánis demortui locum ſufficere co
narent̃: tãdem poſt longã altercationem in hanc ſñiam uenere oẽs nutu
diuino impulſi: ut cononem eligerẽt: uiꝝ certe tãto principatu dignum
ſi animi dotes: ſi corporis iſpicimus. Erat. n. morib9: lr̃atura: pietate: religione: dignita
tis ſpecie inſignis: quem nonnulli angelicum ob uenerãdã caniciem & dignitatẽ formę
Laus Cononis appellarunt: animi ſimplicis & integri: modeſtiæ: & iuſticiæ ſingularis: cõſtãtiæ & pru
dentiæ pluſq̃ humãæ ſemper eſt habitus. Hãc ob rem e ueſtigio oẽs: ad quos ptinebat
eum cõfirmarunt: cum maxima acclamatiõe laudum ſuaꝝ. Idem fecit Theodorus: he-
xarchus Rauẽnas: cui qdem in magiſtratu mortuo non ita multo poſt Ioánes Platy-
Ioannes Platina na in hexarchatu ſucceſſit: hunc ego crediderim dediſſe nomẽ meo natali ſolo: qd' Pla-
tyna appellatur: in agro Cremonẽſi poſitum. Nam cum inter hexarchos & longobar
Hexarch9 doꝝ reges frequẽtia bella cõmitterent̃: haud diſſonum uero fit: cum ille locus ṗpe me-
dius inter Rauẽnam & papiã ſit: quaꝝ altera longobardoꝝ: altera hexarchi ſedes habe
ret̃: ibidem aliquãdo uel pugnatum eſſe uel caſtra habita: quib9 ex reb9 locis ipſis ple-
runq; noĩa indita legimus: ut in eodem agro uitellianã oppidũ a uitelliãis caſtris: & ui
cum bebrignanũ non longe a Bebriaco ottonis clade inſignem uidemus. Ad Cononẽ
redeo: qui poſt initum pontificatum ſtatim in ualitudinem incidit: unde Paſchalis ar-
Paſchalis chipręſbyter: ac theſauri pontificii diſpenſator regnãdi cupidus: Ioãnẽ hexarchum pe
cunia ſolicitat: ut ei9 ſuffragiis poſt mortem Cononis pontificatus ſibi decernat̃. Acce
pit pecuniã hexarchus: quãq̃ nihil eorum quæ ṗmiſerat deinceps pręſtiterit. Non erat
certe alio ṗhemio q̃ fruſtratione dignus hõ auarus: & imperãdi cupidus: q theſaurum
eccleſiæ: quẽ mãdato cononis: tum in elemoſynas paupeꝝ: tum in reſtitutionem tem
ploꝝ errogare debuerat in largitionẽ effuderit: quo nihil põt eẽ in uiro pſ̃ertim eccleſia
ſtico deteſtabili9. Hoc non feciſſet Gubertus eṗs Britãnus: uir ea tẽpeſtate doctrina &
ĩtegritate uitę inſignis: non Leodegari9 martyr eṗs Auguſtudinẽſis: q Theodorici frã-
coꝝ regis iuſſu interfectus eſt: ꝙ eum pſ̃ępe tyrãnidis arguerit. Nõ Audoenus Rhoto
magenſis archieṗs doctrina & ſcitate nulli ſecundus. Ii. n. non in ambitione & auaritia:
ſed in deo & doctrĩa ſpẽ oẽm ſuã collocarũt: unñ poſtea cõdignã: cũ apud deũ: tũ apud
hoĩes accepe mercedẽ: fœlicitatis æternæ ac glię. Morit̃ ãt Conon põtificat9 ſui Mẽ. xi.
die. iii. ſepelliturq; ad ſcm̃ Petrũ. xi. kal. octobris. uacat tũ ſedes Men. ii. dieb9. iii. &. xx.

SERGIVS .I.

688 SERGIVS natione Syrus: pr̃ia Antiochenus: pr̃e Tyberio: Adeodati
pontificis tempore Romam ueniens in clerum romanum aſciſcitur. De
inde uero ob eius doctrinam & diligẽtiam circa myſteria ac rem diuinã:
per ordines conſcendens ſanctæ Suſannæ ad duas domos præſbyter cũ
titulo eius loci creatur. Frequentare tum magis atq; magis cœmiteria cœ
pit: eiſdemq; in locis ſolennia celebrare: qua ex re tantum ſibi nominis comparauit: ut

defuncto

defuncto conone in eius locum ſuffectus ſit: non ſine altercatione tñ. Populus.n.ro.
biſfariam diuiſus: hinc Theodoꝝ hinc paſchalem archidiaconũ petebat. irruperat iam
Theodorus cũ factione ſua interiorẽ partem epatus lateranẽſis: exteriora uero paſcha Seditio
lis occupauerat ab oratorio ſci Syluestri uſq; ad baſilicã domus Iuliæ: q̃ cãpo iminet.
Veꝝ cum ibi tanta altercatio & rixa eẽt: ut de pugna nõ ambigeretur: cum alter alteri
ceſſurus non uideret: niſi ui & armis pulſus: principes ciuitatis cleri militiæq;: Roma-
næ unũ in locum ſecedẽtes: quid maxime fieri oporteret ad tollẽdam ſeditionẽ conſul
tant. Tandẽ uero re ipſa diſcuſſa: cum neutri coꝝ qui ob ambitionem tantos motus cõ
citauerat demandãdum pontificatũ cenſerent: dei nutu nemine aduerſante Sergiũ põ
tificẽ deligunt: eundẽq; e media turba humeris tollẽtes: primo in oraculũ Cæſarii mar-
tyris: mox in lateranẽſem epatum detulerunt refractis ui foribus: repulſiſq; his qui lo-
cum occupauerant. At uero Theodorus cognito oium cõſenſu: Sergium pontificẽ ſa- Theodo-
lutat & oſculatur. Idem fecit paſchalis alter cõpetitor: licet inuitus: cogente multitudi rus
ne: q̃ armis circũſtrepebat. Hic tñ clanculum Ioãnem Platinam hexarchum Rauẽna
tem litteris nunciis & pollicitationibus adeo cõcitauit: ut q̃ antea pollicitus erat: largi
tione corruptus tãdem pſtaret: ut idem Ioãnes Romam confeſtim ueniret nullis præ
miſſis nunciis: quo negligẽtes & incautos opprimeret. Veꝝ ubi intellexit Sergiũ om-
nium conſenſu pontificẽ declaratum: inſtaretq; ut q̃ paſchalis pollicitus erat ſibi præ-
ſtarentur: aduerſante Sergio: q; tãtam largitionem improbaret donaria quædã ex baſi
lica Petri ſuſtulit. Verũ Paſchalis tanti mali cauſa magices accuſatus & conuictus: ut
Sortilegus archidiaconatu priuatᷣ: in monaſteriumq; penitentiæ cauſa retruditur: ubi
quinquẽnio poſt eadẽ ſemper pertinacia uſus moritᷣ. Interea uero Iuſtinianus cũ i decũ Iuſtinia-
tum in hoies mira inconſtantia uſus: & ſaracenos & uulgaros præter fœdera pacis ini nus
tæ adoritur: a qbus certe plus incõmodi accepit q̃ intulit: & conſtantinopolim rediẽs
a ciuibus oibus odio habitus: q; ſæuitiam præfecti urbis non cõpeſcuiſſet: Synodũ ha
buit in qua nõnulla approbata ſunt orthodoxæ fidei nequaq̃ congruentia. Eadẽ quoq;
Sergii apocriſiarius qui tũ Conſtantinopoli erat: ſubſcriptione ſua ſtolide nimiũ con-
firmauit: Veꝝ cum poſtea Romã delata a Sergio exploderentur: qui non unam ſed
duas in chriſto naturas tenebat: ac uirginem theotocos fuiſſe: ira percitus Iuſtinianus Θεοτόκος
Zachariam prothoſpathariũ quem nos principẽ militiæ dicere poſſumus Romã mi-
ſit: qui Sergiũ ad ſe uinctum traheret: quod ubi ſenſere milites hexarchatus italici rap
tis propere armis non ſolũ pontificẽ a tanta iniuria tutati ſunt: ueꝝ etiam parum ab-
fuit quin Zachariam occiderent: quẽ põtifex ad ſe confugientẽ in cubiculo ſuo aliquã-
diu conſeruatum: clãculum ad imperatorẽ remiſit. Agebãtur hæc Romæ cum Leon- Leontius
tius annuente Gallanico patriarcha plebe conſtantinopolitana ad arma excita: refra-
ctis oibus cuſtodiis urbis: unde multi nexi prodiere: Iuſtinianũ imperio deiecit: ac trũ
cis naribus exulatum in cherſoneſum ponti mittit. Hæc cũ intellexiſſet Abimelech ſa
racenoꝝ admiratus: aphricã ſtatim inuadit: ſeditionibus conſtantinopolitanoꝝ fræ-
tus eo propere & leontius copias ſuas mittit; quæ Barbarorũ impetum retardarent:
Veꝝ non ita multopoſt ſeditione inter eos orta: Tyberium quẽdam ciuẽ Conſtãtino Tyberius
politanum imperatorẽ creant: qui confeſtim Conſtãtinopolim cum exercitu ad naui
gans Leontium capit: & eodẽ affectum ſupplicio quo Iuſtinianũ diximus incarcerem
conicit: maiori ludibrio hoiem reſeruans: Philippum pterea Nicophori patricii filiũ:
qui ei in adipiſcendo impio fauerat: in exiliũ mittit: q; riualibus ſuis narrauerat ſe p q̃e-
tem uidiſſe aquilã caput ſuũ alis obtegentẽ: ueritus ne imperiũ adoleſcẽti portẽderetᷣ.

Dum hæc conſtantinopoli agerent᷑ Pipinus Auſtriæ gubernator & dux occupandi re
gnum franciæ fundaméta iecit. Cum.n.intellexiſſet Bertariũ quẽdam ignobilem: cui9
Theodoricus opa Theodoricus fráciæ rex plurimũ utebat᷑: oibus odio eſſe: coactis in unũ ingentib9
copiis in Gallias traiicit: ac Theodoricũ cum Bertario obuiũ factũ: collatis ſignis fun
dit fugatq;. Salutẽ ſibi Bertarius fuga quæſiuit. In regnum uero Theodoricus ſeſe reci-
piens: Pipinum uictorem pace ſequeſtra regni gubernatorẽ & maiorẽ domus (ut gal-
Childepertus li aiunt) efficit. Is aũt in Auſtriã rediẽs: q̃ a Germanis & ſueuis uexari ſuos itellexerat:
ſupatis hoſtibus in franciã denuo rediit: q̃ mortuo Theodorico regnũ ad Childeptum
eius fratrẽ peruenisse cognouerat: eo pueniẽs & a rege pbenigne ſuſceptus: cum filiũ Gri
moaldum domus regiæ gubernatorem inſtituiſſet: in ſueuos & Germanos iterũ rebel-
lantes infeſto aio redit. At uero Sergius pontifex relegato Iuſtiniano pace ac quiete
uſus: baſilicam Petri ablatis ruderibus: renouatiſq; tignis: ſtillicidiis: ac parietib9: in an
Laus Sergii tiquam formã reſtituit. Frontiſpicium baſilicæ ope uermiculato exornauit: candelabra
atq; alia templi ornaméta ex auro & argento cõfecit in eadẽ baſilica: & ptem dñicæ cru
cis iuenit in capſula ænea: & beati Leonis corpus illius uſq; ad tpa ſua iacẽs q̃ eius me
rita requirebanti honeſtiore ac celebratiore loco repoſuit. Statuas apoſtolorũ uetuſtate
exoletas renouauit: Multaſq; præterea eccleſias: quas cõmemorare longum eſſet: orna
menta collapſa uel reſtituit: uel noua de integro fecit. Cõſtituit præterea: ut in fractio-
ne dominici corporis caneret᷑ Agnus dei q̃ tollis peccata mũdi: miſerere nobis: ut leta-
niæ quoq; a ſancto Hadriano quottãnis ducerent᷑ p urbem: die annũciationis ſanctæ ge
nitricis ac ſancti Simonis iſtituit. Rauẽnatib9 aũt Damianũ: Berſlauardum uero Bri-
tannis archiepõs dedit. Eccleſiã aqleienſem qntam ſynodum non oino approbantem
Lambert9 ad ſanitatem doctrina & auctoritate ſua tãdem pduxit. Sũt q̃ ſcribãt Lãbertum uirum
ſanctiſſimũ apud Leodiũ ea tẽpeſtate martyriũ ſubiiſſe: q̃ Pipinũ repꝑhenderit: q̃ uxori
pellicem alpiadem ſupinduxerit. Hoc aũt facinus ipſius Alpiadis fratrem cõmiſiſſe: q̃
poſtea morbo pediculari conſumptus eſt. Sunt & q̃ ſcribãt Sergii uirtute & ſanctitate
Saxones Saxones tum primũ fidei noſtræ characterem ſuſcepiſſe. His tot reb9 uir ſanctiſſim9
iſignis: pontificatus ſui anno.xiii.mẽ.viii.die.iii.&.xx.morit᷑: & in baſilica Petri colla-
chrymantibus omnibus præ dolore ob amiſſum pontificem cõem oium parẽtem ma-
gno funere ſepellitur.vi.idus ſeptembris. Vacat tum ſedes menſem unum diebus.xx.

IOANNES .VI.

IOANNES.vi.natiõe græc9: eo tpe pontificatũ iniit: quo Theophilati-
us hexarchus Italiã petẽs prio in ſiciliã uenit: qđ ubi ſenſere milites itali
ueriti: neqd mali ei9 aduẽtus portẽderet: q̃ ſupiorib9 tpib9 fere magis cũ
pótificib9 q̃ cũ imꝑatorib9 ſenſiſſent: igreſſũ urbẽ romã iterficere cõſti-
tuerãt. Verũ Theophylati9 auctoritate Iõãnis põtificis defenſus: q̃ ſeque
ſtrum ſe inter ducẽ & milites fecerat: cõpoſitis reb9 oib9 Rauẽnã pficiſcit᷑. Interea uero
Giſulph9 Giſulph9 bñuẽtan9 dux militũ & hexarchi diſcordia fret9: Cãpaniã iuadit: Sorã & Ar
pinũ occupat: Villas icẽdit: ruſticos & pecora abigit: q̃b9 malis pmot9 põtifex: legatos
ad Giſulphũ mittit: q̃ ei mãdẽt: ut omiſſis cãpaniæ & hernicorũ oppidis i ſamniũ reuer
tat᷑: q̃ ſi ſec9 fecerit: breui ſẽſurũ oĩpotẽtis dei i ſe irã. His mõitis pterritis Giſulph9 oppi
da q̃ cẽpat reſtituẽs: Bñuẽtũ reuertit᷑. Captiuos aũt oẽs quoad p ærariũ eccłiæ ſibi licuit
Ioannes redemit: ex toto ſamnio conquiſitos. At Iuſtinianus (quem diximus) a Tybe
Iuſtinian9 rio in cheroneſum ponti relegatum: inde fugiens ad Cacamum bauarum puenit a quo
primo ita perbenigne ſuſceptus eſt: ut ei filiam in uxorem ſpoponderit: uerum poſtea
pecunia

pecunia & muneribus a Tyberio corruptus: hoſpitem & generum ei prodere inſti-
tuerat: hoc ubi Iuſtinianus itellexiſſet ad Trebelliũ Bulgaroꝝ regẽ cõfugit: a quo ẽt nõ
ita multo poſt ui & armis in impiũ reſtituiẽ. At uero dum hæc in Europa agerenẽ: ſa-
raceni occupata Libya & Aphrica ex ſepta ſoluẽtes trãſmiſſo Atlãtico freto: oẽs hiſpa
nias pter Aſtures & cãtabros occupant. Ii. n. ſicuti ultimi fuere in hiſpãia: quos Roma
nũ ſubigeret impium: ultimi quoq; q ab eo deficerent: ſoli poſtremo: q ueſogotthoꝝ a
ſe diſcuterẽt iugum: ita nunc demũ accepta xp̃i fide & religione armis ſe a pfida ſarace-
noꝝ gente: conſtãtiſſime tutati ſunt. Aphrica igiẽ quæ a Belliſſario primi iuſtiniani du
ce recupata. c. &. lxx. ãnis romano paruit impio: a ſaracenis una cũ Betica hiſpãiæ (quã
nunc granatã uocãt) tum occupata coꝝ moribus & legibus iã. Dcc. &. xl. ãnis obtem-
perat: cũ maxima xpiani nois ignominia. Et ſi hiſpani q iactare ingenium & fortitudi-
nem ſolent: neq̃ant tãtam labem ab Europa ppellere. Sunt q ſcribãt Bedã: q eiſdẽ tpi- Beda
bus fuit hanc calamitatẽ lr̃is ad principes xp̃iani nois ſcriptis lamẽtatũ fuiſſe: quo bel-
lum in hoſtes dei atq; hoium ſuſciperẽt. Beda. n. pter gręcę atq; latinæ liguæ doctrinã:
quã nõ mediocriter tenebat: ob religionẽ ẽt atq; modeſtiã uenerabilis cognomẽtũ ade-
ptus eſt. Scripſit. n. multa in actus apoſtoloꝝ: in Lucã. Edidit & librũ de tpib9 & Ho
melias pleraſq;: qb9 multũ Gallici ſacerdotes utũẽ. Strabo quoq; & Haimo uiri doctiſ Haimo
ſimi Bedę fratres ſunt habiti: quoꝝ alter pleraſq; homelias elegãti ſermõe compoſuit:
alter uero Geneſim cõmentatus eſt. At Ioãnes Pontifex reſtituta baſilica ſci Andreæ in
uaticano: ſarctoq; tecto diui Marci: atq; ornato altari pricipis apoſtoloꝝ Petri ductis
colũnis dextra leuaq; moriẽ: pontificatus ſui anno. iii. mẽſe. iii. martyrio: ut qdã uolũt.
Sed a quo martyriũ paſſus ſit: non ſatis cõſtat. Sepultũ ad catacũbas ſebaſtianas uia
appia qdam affirmãt. Ei9 ex morte uacat tum ſedes menſem unum. dies undeuiginti.

IOANNES .VII.

IOANNES. vii. natiõe gręc9: pr̃e Platone: eo tpe pontificatũ iniit: quo
Iuſtinianus cõſtãtinopolim reuerſus: Tiberiũ & leontiũ a quo fuerat ipe
tio deiect9 ſpectãte populo iterfici iuſſit. Multos pterea ex inimicis e me
dio ſuſtulit uario genere mortis: pleroſq; in carcerẽ coniecit: quoꝝ de nu
mero quottidie aliquem ſupplicio afficiebat: cũ nares emũgẽdo illatæ in
iuriæ reminiſcebaẽ. Pręterea uero Gallanicũ pr̃iarchã cõſtãtino politanũ cõfoſſum ocu
los romam exulatũ miſit: Cyrrũ abbatẽ: cui9 munificẽtia in põto illuxerat in locũ Gal
lanici pr̃iarcham ſufficit. Eadẽ uero ſtultitia uexat9: qua fuerat añ amiſſum impiũ Ser-
gio põtifice duos metropolitanos Romã miſit: q Ioãnẽ adhortarenẽ: ut habita ſyno-
do: quæ de Honiuſio crederẽt oriẽtales: eadẽ uera ẽt occidẽtales affirmarẽt: ppoſitis li-
bellis: in qbus ei ſubſcribẽdũ erat: Hoies aũt re iſecta ad impatorẽ põtifex remiſit: neq;
tñ (ut par erat) errores male de dõ opinãtiũ emẽdauit cẽſuris & iterdictis: queadmodũ
cõſtãtẽ põtificẽ decuiſſet. Sũt q ſcribãt (ſine auctore tñ) Arithptũ lõgobardoꝝ regẽ re- Arithptus
ligiõe motũ: cõdonaſſe Alpes coctias beato Petro: & qcqd a Taurinis & medulis genu
am uſq; lyguſticã ptendiẽ. Alii ãt affirmãt donationẽ ipſam ab Arithpto cõfirmatã fu
iſſe: ueꝝ cũ de donatiõe nil certi hẽaẽ: palcãq; põtificii iuris periti appellẽt: qd ſine fru-
mẽto ſit: nihilq; cõſtantinianę elegãtię ac dignitatis hẽat: qũo de cõfirmatõe conſtabit?
Ad Ioãnẽ põtificẽ redeo: uiꝝ certe multę eloq̃ntiæ & ſanctitatis: q in baſilica Petri: ora
totiũ (ita. n. appellãt) locũ orãdi in honorẽ dei genitricis extruxit: cui9 parietes uermi-
culato ope itecti: dextra leuaq; quorũdã ſcoꝝ patrũ uult9 oñdebãt. Baſilicam pterea ſcẽ
Eugeniæ reſtituit: iã pridẽ uetuſtate collapſam. Cœmiteria quoq; ſcoꝝ Martyꝝ Mar-

cellini: Marci: Damaſiq; pōtificis exornauit: poſtrēo uero mltas baſilicas pictura & ſtatuis ſcōꝝ cultiores reddidit. Has āt q cernebāt ipm pōtificē intueri uidebanť: unde exēplaria grauitatis & dignitatis pictores ac Statuarii ſumpſerāt. Moriť āt Ioānes ſecundo pōtificatꝰ ſui āno: mē. vii. die. xvii. ſepelliturq; in baſilica Petri ante altare dei genitricis: quod ipſe extruxerat. xv. kal. nouēbris. Eius aūt in morte. iii. mē. ſedes uacat.

SISINIVS .I.

SISINIVS uel (ut alii uolūt) Soſimus natiōe Syrus: pře Ioanne. xx. tm̄ diebꝰ in pōtificatu uixit: quo qdē tpe ferūt ſci Benedicti corpꝰ e mōte Caſſino furto ſublatū pp ſolitudinē loci: & i galliā trāſlatū fuiſſe. Soſimꝰ āt licet podagra & chiragra ita laboraret: ut neq; ambulare: neq; cibū capeť poſſet: tm̄ ita urbis Romæ & reip. xpianę curā geſſit: ut nil p̄termiſerit: & an̄ pontificatū & i ipo magr̄atu qđ bonū pontificē deceret. Iā. n. materiā oēm parabat: qua & Mœnia urbis & tēpla uetuſtate collapſa in meliorem formam reſtitueret: celebratioraq; redderet. Verum ſubita morte correptus: in Baſilica Petri ſepellitur octauo idus nouembris. Vacat tum ſedes menſem unum. & dies. xviiii.

CONSTANTINVS .I.

CONSTANTINVS natiōe Syrus pře Ioanne eo tpe pontificatū iniit quo Romæ triēnio fame laboratū eſt: qua qdem i re: ita oēs tum uel maxime paupes iuuit: ut conſtātinū cęlitꝰ miſſum hoies arbitrarenť. Interea uero Iuſtinianꝰ odio pōtificii nois Mauritiū patricii ordinis uiꝝ: & heliā ſpatariū in cherſoneſum: ubi exulauerat cū claſſe mittit: q oēs pubertatē ſupgreſſos occiderēt. Fecere mādata p̄fecti claſſis: ut rabiē impatoris explerent. Et

Fames ingens

Crudelis

ne in hoie ſolā crudelitatē fuiſſe exiſtimes: tātæ igratitudinis fuit: ut Trebelliū regē: cuius ope & copiis in impiū reſtitutꝰ fuerat: cū Thracibꝰ cōtendentē de improuiſo hoſtili manu adortus ſit: quē certe. Trebelliꝰ nō modo ſuſtinuit: uerꝝ ēt cū detrimēto repulit. De priſtina uita ob calamitates q̄s ppeſſus fuerat Iuſtinianꝰ nil imutauerat: præter hoc tm̄: quod ſedē aplicā contra atq; antea conſueuerat: ueneratiōe deiceps obſeruauit tutatuſq; eſt. Nā cū Fœlix archieps Rauēnas ordines a romāo pōtifice accepiſſet: cogereturq; de more formulā obtēperandi ſcripto: & pecūia romā mittere: neq; id præ arrogātia faceret: Iuſtinianꝰ recognita: Theodoꝝ pħciū claſſis p̄fectū ſtati admonet: ut primo quoq; tpe ex ſicilia in rauēnates moueat. Is aūt dicto impatoris obtēperans: & rauēnates p̄lio ſupatos: maximis affecit cladibꝰ: & Fœlicē cathenis uictū cōſtātinopolim miſit: quē poſtea Iuſtinianꝰ in pōtū relegauit: orbatū priꝰ luminibus æneo uaſe cōcauo ac qdē cādēte diu iſpecto. Inde. n. pyramis ignea exit: quæ facillime oculoꝝ aciē pſtringit & occęcat. Nequaq̄ tm̄ hāc ſęuitiā cōſtātinꝰ pbauit: redigere. n. hoiem ad ſanitatem uolebat: nō tātis malis affici. Interea uero cū hæc a pōtifice & impatore agerēť: Aiſprādus regnū auitū repetēs: auxilio Bauaroꝝ fretꝰ: in Italiā deſcendēs collatis ſignis cum Arithpto dimicat & uincit: regnoq; lōgobardoꝝ potiť. Arithpto ipſo dum trepide nimiū aufugit in rapido flumine ſubmerſo. Veꝝ Aiſprādus non ita multo poſt moriēs: Liuthprādum filiū regni ſucceſſorē approbātibꝰ oibꝰ reliqt. Iuſtinianꝰ aūt uidēdi conſtātini pōtificis admodū ſtudioſus hoiem rogat: ut ad ſe pficiſcať p̄miſſa claſſe quo tutiꝰ nauigaret. Appropinquāti aūt urbi regiæ cōſtātino Tyberiꝰ Iuſtiniani filiꝰ cū regio comitatu: & cyrus pħarcha cū oi clero honoris cā ad octauū lapidē obuiā pdeūt: cūq; camelāto pōtificali amictu idutū: ſolēni pōpa urbē igreſſi in regiā pduxere: Inde uero Nicomediā pficiſcēs: quo uētur ꝰ& impator Nicea erat: nō ſecꝰ q̄ cōſtātinopoli a Nicomediēſibꝰ ſuſcipiť. Iuſtinianꝰ āt nō ita multo poſt urbē igreſſus: nō ſolū pōtificē āple

Liuthprādus

ctiõ: ueꝝ ẽt ei9 pedes ueneratiõis cã exoſculat̃. Cũ uero ſeq̃ntib9 dieb9 multa iter ſe collocuti fuiſſent: cõfirmaſſetq; Iuſtinian9 põtificũ decreta: Cõſtãtin9 abiẽs hoiem adhortat̃: ne in Philippicũ cherſonæ exulantẽ graui9 aliqd decerneret. Verit9 ne aliqd mali orireẽ: q̃ philippicũ magni aĩ eẽ & cõſilii uiꝝ itellexerat. Veꝝ Iuſtinian9 cõſilio pontificis bñ monẽtis nequaq̃ obtẽperãs: claſſem in põtũ mittit: eo aĩo ut philippicũ iterficeret: q qdẽ deficiẽtib9 ad ſe militib9 eadẽ claſſe uſus duodecio ab urbe cõſtantinopoli miliario: cũ Iuſtinião & Tyberio dimicãs: eos uincit & iterficit: impioq; ſtati oium cõſenſu potit̃. Deĩde uero Cyro pr̃iarcha in põtũ relegato: q̃ bñ cũ põtifice romão ſentiret: i ei9 locũ Ioãnẽ monachũ hereſiarchã ſufficit. Cui9 qdẽ dogmata ſtati Romã miſit: mãdauitq; ut oium cõſenſu approbarent̃. At conſtãtin9 hita ſynodo nõ mõ philippici & Ioãnis monachi opiones iprobat: ueꝝ ẽt decernit: ut ſcõꝝ patrũ imagines: q ſex conciliis ab oib9 pbatis iterfuerãt: in porticu bti Petri depingerent̃: cũ itellexiſſet eas a philippico e parietib9 ſcẽ Sophiæ ignominiæ cã abraſas fuiſſe. Preterea uero idẽ pontifex cõſtituit: ne Impatoris heretici nomẽ publicis ſcriptis aut priuatis i ære: argento: plũbo ue recipet̃. At Anaſtaſi9 cognomẽto Arthemi9 ſũptis armis philippicũ impio deiicit Anaſtaſi9
anno prio: & mẽſe impii ſexto: eũq; captũ oculis priuat. Lr̃as pterea ad cõſtãtinũ pontificẽ mittit: qb9 ſe catholicæ fidei: ac ſextæ ſynodi acerrimũ defenſorẽ futuꝝ pollicet̃. Veꝝ hic quoq; triẽnio poſt a militib9 ſpretis impio deiicit̃: cogiturq; a Theodoxio: q i ei9 locũ ſuffectus ẽ ſacros ordies recipe: ne ei ſacris initiato ampli9 redire ad imperiũ liceat. Theodoxi9 ãt catholic9 impator ſtati imagines ſcõꝝ patrũ (ut dixim9) a philippico demolitas reſtitui priſtino i loco mãdauit. Theodoxius
Fœlix uero (quẽ dixim9) i pontũ a Iuſtinião relegatũ a priſtina hereſi diſcedẽs: in patriã reuertit̃: ac ſedẽ uñ pulſus fuerat repetit. Declaratũ ẽ et eodẽ tpe Ticinẽſem epm romãe ſedi tñ: nõ ẽt Mediolanẽſi archiepo obtẽperare dẽre. Ea. n. de re magna & diuturna iter utrũq; ãtiſtitẽ cõtẽtio fuerat. Sũt q ſcribãt duos reges Saxonũ hoc eodẽ tpe romã uoti & religiõis cã ueniſſe: mortuoſq; ibidẽ eẽ peſte: ut arbitror. Poſt hos uero ñ ita mlto p9 morit̃ cõſtãtin9. vii. põtificat9 ſui anno. die. xx. ac i baſilica Petri ſepellit̃. iii. idus februarii. Sedes ãt hui9 morte mẽ. i. & dies xl. tum uacat.

GREGORIVS. .II.

GREGORIVS. ii. p̃ria rõan9: p̃re Marcello: ſub Sergio pontifice ſacris initiat9 ſacellis & bibliothecæ p̃fuit: tãtæ fidei & integritatis ẽ hit9. Sumẽs deide diaconat9 ordinẽ cõſtãtinopoli cũ cõſtãtio pontifice pficiſcit̃. Vbi cũ acriter diſceptaret̃ qbuſdã de reb9 ad fidẽ ptinẽtib9: ita acute rñdit: ut oib9 igẽii ſui & doctrĩæ admiratõem iniiceret. Tãtæ. n. eruditõis & facũdiæ erat: ut tacite uinceret male de fide nr̃a opinãtes. Inito ãt põtificatu: & mœnia urbis aliq̃ ex pte uetuſtate collapſa iſtaurat: & trabes baſilicæ pricipis aploꝝ Laurẽtiiq; martyris extra muros ãnoſitate q̃ſſas reſtituit: reſarctis tectis: ac pietib9: itroductiſq; de moñ aqs cõpaginatis fiſtul' iã dudũ uetuſtate & hoium i curia uitiatis. Alias quoq; eccl'ias reſtituit: mũeribuſq; tũ aureis tũ argẽteis exornauit: q̃ſqdẽ enũerar̃ lõgũ eẽt. Nõ reticebo tñ reſtitutũ eẽ ab eo mõaſteriũ uia hoſtiẽſi poſitũ ñ lõge a baſilica pauli: cui9 ruias adhuc eernim9. Reſtitutũq; ẽt mõaſteriũ bti Andreæ: qd' barbare nũcupat̃: ibiq; diſpoſitos mõachos: q die ac noctu laudes deo cãeret. Hui9 pterea h peculiaris la9 ẽ: q̃ ei9 opa Germãi ad fidẽ nr̃am ↄuerſi ſũt: miſſo eo Bõifacio mõacho: q eos e tenebris educeret, pp̃oſita ueritatis luce. Ipoꝝ ãt Germãoꝝ magnã ptẽ Romã uenietẽ ſuis manib9 uir ſcũs baptizauit. Impulit itẽ ſua auctoritate Liuthprãdũ prio qdẽ recuſantẽ Arithpti donationem Liuthprãdus
(de qua antea diximus) confirmare: qui qdem Liuthprãdus pricipio regni ſui & Baiouariæ magnã partem occupat: & rauẽnã obſidet ac capit. Eiuſdẽ tpib9 Tyberis adeo in

immenſum creuit urbē porta flāminea influens: ut & in uia lata hois magnitudinē aq̄
fere æquaret: & a pōte miluio uſq; ad gradus ſci Petri nauigaret̄ lintribus non paruis.
Durauit aūt hæc illuuies diebus ſeptē cū maximo ciuiū dāno & detrimēto: euerſis do-
mibus ac erutis arborib9 ſatiſq;. Luna quoq; ecchlypſem tū paſſa uſq; ad mediā noctē:
colorē ſanguineū ꝑtulit. Dedit & ſigna futuri mali cometes: extēſa ad ſeptētrionē cau
da. Gregorius aūt: quo ſūmi dei irā a ceruicibus xpianoꝝ auerteret: frequētes ſupplica-
tiones tota urbe facit. Dum hæc Romæ a pōtifice agerent̄: nūciatū eſt lōgobardos Be-
neuentano duce arcē cumanā īſidiis occupaſſe: qua ex re Gregorius uehemēter cōmo-
tus lōgobardos admonet: ut arcē ꝑter fœdera pacis fraude occupatā reddāt: aliter eos
breui īdignationē oīpotētis dei ſenſuros: ue꜍ cū hoſtes ſæpius moniti res repetitas nō
redderēt: Neapolitanos pōtifex adhortat̄ ꝓpoſito ꝑmio: Præmiſſiſq; ēt qbuſdā militi-
bus romāis: ut arcē ui occupēt. Ii uero mādata ſtrennue faciētes: Theoduno ſubdiaco-
no hāc rē curante arcem recipiūt: cæſiſq; tricentis ex his q in ꝑſidio erāt: ad qngentos ui
uos capiūt: ac Neapolim ꝑducūt: ubi ſtatim militib9 ꝑmia reddita ſunt. Pace itaq; foris
parta: Gregori9 reparādis locis ſacris aium adicit. Baſilicā nāq; ſanctæ crucis in hieru-
ſalem iāpridem deſtitutā reſtituit: porticus circūquaq; poſitas inſtaurat fornicib9 & te
ctis. Oratoriū oſanne in mōtecælio a fūdamentis extruxit. Domū p̄rnā mortua mr̄e in
honorem Agathæ xp̄i martyris dedicauit: eoq; loci monaſteriū extruxit: additis ſubur-
banis & ruſticis ꝑdiis ad monachoꝝ uſum & cōmoditatem. Saracēi aūt diſcordia xp̄ia
noꝝ freti: ex ſepta aphricæ in hiſpaniā traiicientes: ꝓuinciā oēm ꝑter Beticā a ſuis iā an
tea poſſeſſam depopulātes: ad Aqtaniā uſq; cū cōiugib9 & liberis ꝑuenere: eam quoq;
Karolus ꝓuinciam occupaturi. Erat tū karolus martellus pipini regis fili9 magno apud oēs in
ꝑcio. Duos. n. filios Pipini9 tum hūit. mortuo Grimoaldo: karolomanū: & karolū mar
tellū q poſtea ſolus hoc quoq; mortuo regnū frāciæ obtiuit: mltis tū̄ aduerſantib9: ma
xie uero Eudōe Aqtāiæ duce: & Chilpico rege: quē frāci qdā poſt Theodoricū æmula-
tiōe moti regē cōſtituerāt. Ve꜍ Karolus Martellus trāſmiſſo ſeqne fluuio ī Aureliāos
mouēs: uno īpetu hoſtes fūdit fugatq;: ac regno frāciæ ſolus potit̄. Renū deinde traii-
ciēs. Saxones: Alamāos: Sueuos: Bauaros regno ſuo adiicit. Ve꜍ cū itellexiſſet ſarace-
nos ab Eudōe ī Galliā euocatos: magnis itinerib9 ī hoſtē ꝓficiſcit̄: pugnādiq; ꝑtātē fa-
cit: & uicit nō lōge a Turonū finib9. In eo āt ꝑlio ſcribūt Hiſtorici ad. ccc. &. lx. milia ſa
Magna clades Eudon racenoꝝ cecidiſſe: ex Frācis uero mille tm̄mō. c. &. l. deſideratos. Sūt tū̄ q ſcribāt Eudo
nē tāto ꝑiculo motū: poſtremo cū Karolo ſenſiſſe. Hac itaq; rōne ſaracēi bn̄ficio Karo-
li a ceruicib9 hiſpanoꝝ & galloꝝ pulſi: rabiē oēm & īdignationē ex tāta clade cōceptā: i
cōſtātinopolitanos uertere: Vrbē. n. terra mariq; triēnio obſident. Ve꜍ cū fame: frigo-
re: peſte: bello poſtremo magna icōmoda paterent̄: obſidionē ſoluētes: ad ſua quiq; re
diere. Ex cōſtantinopolitanis aūt: ad. ccc. milia eadem peſte cōſumpta tradunt̄. In Ita-
Capit̄ Rauenna lia uero lōgobardi duce Liuthprādo Rauēnā diu obſeſſam: tādem capiūt & diripiūt:
inde Ticinū auferētes qcqd ꝑclaꝝ in urbe erat: unde crediderim tum equū illū æneū ui
ro inſidente Papiā aduectum: quē Accolæ regiſolem uocāt. Sed ita fit: in reb9 humāis
uiciſſitudo eſt: qđ. n. Theodoricus aliiq; reges Gotthoꝝ: atq; deinceps hexarchi rauen
nates Roma Rauēnā detulerāt: id poſtea in uaria loca diſiectū eſt. Interim uero Ro-
mæ a qbuſdā ſeditioſis in pōtificē cōiurat̄ pricipibus cōiuratiōis Baſilio Iordane carthi
lario: Ioāne ſubdiacono cognomēto Lurion: Marino ſpatario: q ducatui Romāo im-
Cōiuratio peratoris noīe tum ꝑerat. Ve꜍ dilata in aliud tp̄s res eſt: q Marinū impator reuocaue
rat. Tētare & Paulū hexarchū coniurati cœpere: quo quidē duce in tāta re uti uolebāt.

Sed romanus populus re ipſa tãdem pateſacta arma capit: Ioãnem & Lurionem īterficit: reliquoſq; cõiuratos diſſipat. Baſiliũ monaſterio icludit: ubi & uitã finiuit. Paulus aũt uehemẽter põtifici iſenſus: q͂ ab eo ꝓhiberet: quo min⁹ noua uectigalia exigeret: clam & apte mãdato imparoris uiri ſanctiſſimi mortẽ q̃rere. Sed Romãi & lõgobardi ſumptis armis: quo minus id fieret ꝓhibuere. Tum uero Leo terti⁹ impator: cum apte inuehi in põtificem nõ poſſet: edictum ꝓponit: ut oẽs q ſub impio Romão eſſent ſanctoꝝ oium martyrũ & angeloꝝ ſtatuas atq; imagines e tẽplis abraderẽt & auferrent: tollẽdæ (ut ipſe dicebat) Idolatriæ cã: qui uero ſec⁹ feciſſet eum ſe ꝓ hoſte publico habiturum. Gregorius aũt tãtæ impietati non mõ non obtẽpat: ueꝝ ẽt oẽs catholicos ad monet: ne in tãtum errorem timore uel edicto principis ullo modo dilabanť. Qua co hortatione adeo certe aiati ſunt Italiæ populi: ut paulum abfuerit quĩ ſibi alium impatorem deligerẽt. Quominus aũt id fieret: auctoritate ſua obſtare Gregori⁹ annixus ẽ. Rauẽnæ tñ tãta ſeditio orta eſt: cũ alii impatori: alii põtifici obtemperandum dicerẽt: ut in ipſo tumultu Paulus hexarchus cũ filio occideret. Mittiť deinde ab impatore Eutichi⁹ Eunuch⁹: q pollicitatõib⁹ & dõnis lõgobardos a beniuolẽtia & ſocietate rõani põtificis ſepararet. Veꝝ cum id fruſtra q̃reret rem totiens tẽtatã ad eps omiſit: Vnde pontifex tãta moleſtia liberatus: loca pau peꝝ & baſilicas inuiſere cœpit: eaq; reſtituere quę ob uetuſtatem & incuriã ruinã minabanť. Pacem præterea inter regẽ longobardoꝝ & duces ſpoletinũ ac Bñuentanum cõpoſuit. Hos. n. rex ipſe opprimere inſtituerat: cui⁹ animũ adeo pontifex ad mãſuetudinẽ redegit: interpoſita ſaluatoris nr̃i auctoritate: ut omiſſo bello armillas balteũenſem ac reliqua arma templo principis apoſtoloꝝ offerret: cum exercitu. n. uſq; ad uaticanũ peruenerat: pacato tñ agmine hac de re cũ pontifice locuturus. Leo aũt impator phanatico ſpiritu iteꝝ icitatus oibus mãdat: ut ſimulacra uel lignea uel ænea uel marmorea ad ſe deferant: & delata ſtatim incendit: non deferentes uero capit & obtrũcat: Germanũ p̃riarchã id potiſſimũ improbãtẽ in exilium mittit: in eiuſq; locum Anaſtaſiũ male ſentiẽtem ſufficit: quem poſtea Gregorius ſynodo habita priuauit: & ab officio diuino ſemouit: niſi ad catholicã fidem reuerteretť. Sæpi⁹ præterea: ut ſanctiſſimũ uiꝝ decuit: lr̃is impatorem admonuit: ut omiſſis quorũdã improboꝝ erroribus uetã tãdem amplecteret fidem: & abolere ſcoꝝ imagines deſineret: quoꝝ memoria & exemplari ad uirtutẽ & imitationẽ excitarenť hoĩes. Sunt q ſcribant Bonifacium hui⁹ põtificis tpe e britãnia romã ueniſſe: & ex monacho ob eius ſcitatem epm̃ ſcm̃: ac in germaniam ad confirmãdos ꝑdicatione & exemplo germãos in ſide miſſum: quod qdem ita egregie fecit: ut Maguntinus eps creari meruerit: in aphricã deinde ꝓficiſcens: cum uerbũ dei elegãtiſſime ꝑdicaret ab hoſtibus xp̃iani nois occidiť. Ferunt & ſcm̃ Egidium natiõe græcum: exemplo & miraculis iſignem tum habitum fuiſſe: & Petronium ciuẽ romanũ ex uoto baſilicã bti Bñdicti ꝓpe derelictã ſua impẽſa reſtituiſſe. At Gregori⁹ ſuo exẽplo oẽs ad uirtutẽ & ſcitatẽ icitabat: põtificat⁹ ſui anno xvi. mẽſe. ix. die. xi. moriť: ſepelliturq; ad baſilicã Petri. iii. idus Februarii. Eius in morte epat⁹ tũ uacat. dies q̃nq; & . xxx. cẽtũ ãt & . viii. ac. xl. epos toto ſuo põtificatu creaſſe dr̃.

Leo

Leo

Bonifacius

Egidius

GREGORIVS .III.

GREGORIVS. iii. natiõe ſyrus: p̃re Ioãne: ãno dñi. Dcc. lix. oium conſenſu pontificatũ iniit. Fuit ãt uir ſingularis doctrinæ & humanitatis ꝑcipue: græca atq; latina lingua erudit⁹. Mentẽ diuię ſcripturæ: ita callẽs: ut nemo tũ diſertior ꝑdicatione atq; iterꝑtatione reꝝ occultaꝝ & admirabiliũ hereť. Præterea uero: ne uerbo tm̃ & cohortatiõe populos mouiſſe

arbitreris: omnia quæ exemplo mouere poſſunt: ita aſſidue obibat: ut iudicare difficile ſit ꝓmptior: ne lingua q̃ ope habēdus eſſet. Orthodoxæ fidei ita acerrimus defenſor fu it: ut ob eā rē maximoꝝ pricipū graues ſimultates & inimicitias ſuſcepit: nō armis: nō potētia: nō minis cuiuſpiā e gradu cōſtātiæ ſuæ deiectus. Tātę poſtremo humanitatis fuit: ut & pauperes mira charitate complecterēt: ac elemoſynis foueret: captiuos redimeret: ære alieno nexos ſolueret. Viduas & pupillos: quominus a potētibus circūuenirenť: tutareť: adeo ut uere oīum parēs ac paſtor merito uocareť. Hic ſtatim: ubi pō

In leonem

tificatum iniit: cleri Romā conſenſu Leonem tertiū imꝑatorem cōſtātinopolitanum impio ſimul & cōione fideliū priuat: ꝙ ſanctas imagines e ſacris ædibꝰ abraſiſſet: & ſta tuas demolitus eſſet: ꝙꝙ etiam de homuſio male ſentiret. Interim uero cū Liuthpran dus longobardoꝝ rex cupiditate imꝑandi motꝰ urbem Romam obſideret: captis cir

Obſideť urbs

cumquaq; oppidis oībus: Gregorius legatos naui: quia terreſtri itinere non licebat: ad Carolum frācię principem ſtatim mittit: q hoīem rogarēt: ut prio quoq; tpe laborāti Romę & ecclīę auxiliū ferret. Cōſueuerāt āt pōtifices romāi ſiqd mali ab externo hoſte īmineret auxilia ab imꝑatore Cōſtantinopolitano petere. Qď facere Gregoriꝰ ſubſtitit cū ob eaſdē cāſ quas paulo ante cōmemoraui: tum uel maxīe ꝙ urbē regiā ægre Leo a ſaracenis tutareť: nedum alios defenderet. His itaq; rōnibꝰ accidit: ut tunc primū tu tela eccleſiæ ab imꝑatoribus cōſtātinopolitanis ad alios trāſlata ſit. Karolus aūt rogatu Gregorii patrociniū eccleſię ſuſcipiēs: Liuthprādum regē amicū & cōpatrē rogat: Vrbē ne obſideat: ac pōtificē uexet: hac re nil ſibi fieri moleſtiꝰ quicq̃ aut grauiꝰ poſſe.

karolus

Obtēperat Karolo Liuthprādus: atq; Vrbē obſidione ſoluit. Nā in ito iā antea inter ſe fœdere: Karolus pipinū filiū in ciſalpinā galliā ad Liuthprādū miſerat: ut ei capillū de more ſacroꝝ ſuccideret: uñ cōpatres more xp̄iano īuicē facti ſunt: qď eſt quoddā affinitatis uīculū. Remiſerat pueꝝ ad parētes Liuthprādus multis ac maximis donatū mu neribꝰ. At Karolus pacatis Italię rebꝰ in Burgūdiōes uerſus: eos ui capit & ꝓmodeſtia ſocios appellat. Phryxones Idolatras opprimit: Lugdunum Arelatę Maſſiliā de Veſo gotthis occupat: q Athemū ſaracenoꝝ regē in auxiliū uocāt. Is itaq; cū magno exerci tu Rhodanū traiciēs: Auinionē ui capit: opportūitate loci ꝓ arce uſurus. At Karolus recognita eo ꝓpere cū exercitu mouet: & Auenionē recupat: iterfectis ſaracenis oībus:

Amoreus

q in p̄ſidio erāt. Inde Narbonē ꝓficiſciť: quo aufugiſſe Athemum cognouerat. Ab obſi diōe Narbōe diſcedēs: ꝙ Amoreū alteꝝ ex ſaracēis hiſpāiæ regē uenire in auxiliū Athimi cū magno exercitu ītellexerat: haud ꝓcul īde in uallē corbariā deſcēdit: ubi īerat pla nicies ad dimicādū aptiſſima. Amoreꝰ āt arbitratꝰ Karolū deſpatiōe reꝝ ī fugā uerſum: in uallē īgrediť: ſtatimq; pugnādi copiā facit. Nō detrectat certamē Karolus: licet hoſtiū numerꝰ ꝓpe īfinitꝰ eēt. Tādē uero acriter aliquādiu utrinq; pugnatū eēt. Cadente āt ī primis aciebꝰ amoreo fūdunť hoſtes fugāturq;: quoꝝ ꝑs magna ī ꝓximis paludibꝰ

Athimus

& ſtagnis: quo cōfugerāt oppſſa ē. Athimꝰ uero ſorte fortūa nauigiū nactꝰ: īde ī hiſpa niā ulteriorē fugiēs: oēs īſulas q̃s adiit: deſpatiōe reꝝ ferro ac flāma uaſtāt. Eodē ferme tpe bti Auguſtini corpꝰ: qď antea .cc. & .l. ānis ab hippone ī ſardiniā tranſlatū fuerat, Cū Vādali ꝑdabūdi aphricā uaſtarēt: diligētia Liuthprādi ex īſula ipa Papiā delatū ē: & egregio ī loco recōditū. At ſaracēi his cladibꝰ domiti: ītra pyreneū ſe deiceps cōtinet: Vñ Veſogotthi oēs q citeriorē hiſpaniā & ꝑtē gallię occupauerāt: auxilio carētes: ī ꝑtā tē Karoli deuenerť. Atq; ita Gotthi: q .ccc. ꝓpe ānis īpauerāt: fūditꝰ deleti ſūt ꝑter paucos: quos barchinonēſes ab īteritu liberarūt. Sūt q ſcribāt liuthprādū copias auxiliares ī tāto bello karolo miſiſſe. Atq; ita rebꝰ bñ geſtis ſuos oēs onuſtos ꝑda domū rduſſe. In

teri uero gregori9 põtifex nequaꝙ̄ ocio & pace abutẽs:ad exornãdas eccleſias aĩum adii cit:nã & altare bti Petri ſex colũnis onychinis auguſtius reddidit dextra ac leua poſitis apd' Philoparcas uetuſtate fere cõminutas. Stabãt ĩ his colũnis trabes argẽto delibutæ. In trabib9 uero æquis ſpaciis ſaluatoris & apoſtoloꝝ ſimulacra diſtinxit. Struxit & oratoriũ in eadem baſilica: in quo de reliquiis fere ſcõꝝ oium recondidit: celebrariꝗ; eo loci quottidie mãdauit: atꝗ; in Canone celebritatis hęc uerba addit: marmorib9 circũquaꝗ; poſitis inſculpta. Quorũ ſolẽnitas in conſpectu tuę maieſtatis celebrat' Dñe deus noſter toto in orbe terraꝝ &c̃. Quib9uerbis nunc ſacerdotes in ſecretis non utunt'. Præterea uero huic baſilicæ multa argẽtea uaſa condonauit: eiuſquoꝗ; iuſſu & impenſa aurea dei genitricis imago ſaluatorẽ amplectens extructa eſt: & in baſilica ſcẽ Mariæ ad pſepe collocata. Reſtituit etiã tectum ſancti Chryſogoni: eoꝗ; in loco monachos collocauit: q rem ſacrã quottidie celebrarent. His addidit & fundos: unde uiuerent. Monaſteria quoꝗ; multa partim reſtituit: partim uero a fundamẽtis extruxit: addita regula qua monachi integre & ſancte uiuerẽt. Inſtaurauit & mœnia urbis magna ex parte uetuſtate collapſa. Idem ẽt cẽtumcellis fecit iã ꝓpe deſertis ꝑpter collapſa mœnia. Inſtituit præterea: ut fere ſine interuallo & a præſbyteris hebdomadariis & a monachis in eccleſia ſci Petri diuina officia celebrarent': Vnde apparet & monachoꝝ & preſbyterorum ſæcularium domicilia multis in locis contigua fuiſſe: q æmulatione moti deo ꝗ̄ diligentiſſime ſeruiebãt. Gregoriuſ uero bñ de deo & hominib9 meritus: anno pontificatus ſui. x. menſe. viii. die. iiii. &. xx. morit': ac in baſilica Petri ſepellit'. iiii. kal. decembris collachrymãtib9 oib9 tanꝗ̄ cõi parente orbatis. Sedes ãt dies. viii. tñmodo tum uacat.

ZACHARIAS .I.

ZACHARIAS natiõe grecus: ex pře Polycramio: īter optimos pontifices annumeratur. Fuit. n. uir mitiſſimi ingenii: miræ ſuauitatis & gr̃æ: omni uirtute preditus: cleri ac populi romãi amator. Ad irã tardus: ad miſericordiã & clementiã ꝑmptiſſimus: nulli malum ꝓ malo reddens: ſed ad imitationẽ ſaluatoris malum in bono uincẽs: & adeo quidem: ut quos habuerat æmulos & inimicos: eoſdẽ poſtea inito pontificatu honoribus & p̃miis affecerit. Cum aũt initio pontificatus ſui ardentẽ bellis Italiã offendiſſet: legatos de pace componẽda ſtatim ad Liuthprãdum lõgobardoꝝ regẽ miſit pſequentem bello Traſmundum ſpoletinũ ducẽ. Veꝝ cum a legatis ea de re nil fieret: ipſe comitãte clero Romano in ſabinos ꝑficiſcit'. Ferũt aũt octauo miliario a narnia regẽ pontifici honoris cã obuiã factum: ex equo deſcẽdiſſe: ac pedib9 uiꝝ ſanctiſſimum in urbem comitatum fuiſſe. Qui ſequenti die ĩter miſſaꝝ ſolẽnia orõnem publice habuit: & qdem elegãtem: q oñdit: qd maxime regẽ xp̃ianum deceret: ſiue pacem ſeu bella gerat. Hac orõne ita permotum regem ferũt: ut ſtatim arbitriũ oẽ componẽdę pacis ei cõmiſerit. Iã uero Tranſmundũ ducatu ſpoletino rex priuauerat: in eiuſꝗ; locũ Agrãdum nepotẽ ſuum ſuffecerat. Accipit' tñ in gr̃am Trãſmundus rogatu põtificis: & ex duce in clericatũ aſſumit'. Reddunt' itẽ romãis oppida ſua ex ſabinis capta reddit' Narnia & Ancona ex Picẽtib9 & qcqd a lõgobardis. xxx. iã ãnis ĩ hetruria occupatũ fuerat. Reddunt' & captiui oẽs eo bello capti. Mira ẽt hũanitate põtifex uſus ẽ: adhibito. n. rege ĩ cõuiuiũ nullũ gen9 comitatis & gratiæ ꝑtermiſit. Inde uero rex pacato agmine abiens: nõ ita multo poſt morit': ãno regni ſui. xxxii. Fuit aũt uir tãto regno dignus: quippe qui ſapientia: prudẽtia: conſilio plurimum ualebat: ac ita manu promptus erat: ut nemo Veteranus eo pugnatior haberetur. Iuſticia autem & clemẽtia ita inſignis habebatur: ut difficile iudica Liuthprãdi laus

Alde prã-dus

Rachis

aiſtulphꝰ

Mors ka-roli

reť utra in re maiorē laudē mereret. Huic aũt i regno Aldeprãdus nepos ſuccedit: quo qdem poſt mēſes ſex defuncto Rachis dux oĩum ſuffragiis rex decernitur: Vir certe oĩ laude dignꝰ: ſi uitã eiꝰ: ſi mores: ſi animi itegritatē iſpicis. Reditegratũ quoq; fœdꝰ cũ hoc rege a põtifice eſt miſſis legatis: qbꝰ oĩa ex animi ſnĩa rex ipſe pius & religiõis amator benigniſſime cõceſſit. Poſt q̃rtũ uero regni ſui ãnum rex diuino numĩe tactus: ſpreto regno uitã monaſticã amplectiť: uxorē & filios (ut idem ipſi facerēt: adhortatꝰ. Huius qdem frater Aiſtulphus regnũ occupat: q ob aſtutiã ingenii & ferocitatē animi oĩbus arma intẽtabat: maxime uero põtifici & romãis: quoꝝ ditionē ſibi uindicare armis cõabať. Interea uero Karolus marcellus graui morbo correptꝰ ſuadẽtibꝰ amicis regna a ſe armis occupata filiis ſuis diuidit. Nã Karolomano maiori natu auſtria & ſueuia: Pipino uero iuniori burgũdia & ꝑs Frãciæ obtigit. Moriť aũt Karolus uir animi magni & ſapientiæ ſingularis, uilla cariſiaco apud Iſarim fluuium anno magiſtratꝰ ſui (quem maiorem domus uocãt) qnto & trigeſimo: ſepelliturq; Pariſiꝰ in baſilica Dionyſii martyris. Habuit & alium filiũ Karolus ex prima uxore ortũ: quē Gryphonē appellabãt: cuiꝰ cũ noĩe ẽt mores conueniebãt. Rape. n. ex alieno cõſueuerat: uñ & fribꝰ bella intulit: & ſaxones gentē ferociſſimã cõtra eos ſolicitauit. Karolus aũt & Pipinꝰ hoſtili mãu ꝓuinciã ſaxonũ ingreſſi: Theodoricũ gẽtis principem in deditionē accipiũt. Ab hac ãt expeditiõe digrediēs Karolomanꝰ Romã uenit: ibiq; dimiſſa imperioꝝ & regni gloria in montē Caſſinatē ad monaſteriũ ſci Benedicti ꝓficiſciť: ubi & monachi habitũ & mores ſuſcipit. At Pipinꝰ regnãdi cupidus: legatos ſuos ad pontificē mittit: eũq; rogat: ut regnũ frãciæ ſibi auctoritate ſua cõfirmet. Annuit põtifex eiꝰ poſtulatis accepti beneficii: & ueteris beniuolẽtiæ memor: quæ iter põtifices & principes huiꝰ familiæ interceſſerat: atq; ita eiꝰ auctoritate regnũ franciæ Pipino adiudicať: anno dñi. Dcc. liii. ex maiore nãq; domus: q poſt regem ſũmus erat apud frãcos magr̃atus: reges frãciæ deiceps a Pipino. ii. eiuſq; familia originē habuere. Ferũt Karolũ: quē diximꝰ monachi habitum ſumpſiſſe: ex monte caſſino cũ aliis monachis ad Zachariã põtificē ueniſſe: ab eoq; p̃cibus obtinuiſſe: ut eis liceret repetere ſci Benedicti corpꝰ ſurtim ablatum: qđ tũ in Floriacẽſi monaſterio regni frãciæ collocatũ fuerat. Annuit iſtoꝝ p̃cibꝰ põtifex: & lr̃is Pipinum adhortatur: ut patiatur monachos ſancti Bñdicti corpus repetere. Quod quidē rex haud grauate cõceſſit: qa ĩde furtim ablatũ a monachis qbuſdã ſenſerat. Zacharias ãt pace iã ubiq; ꝑta: multas baſilicas ruinã minãtes reſtituit. Porticum quoq; & turrim añ baſilicã lateranẽſem a fũdamẽtis errexit: ubi & cãcellos & portas æneas extruxit. In ipſo Frõtiſpicio porticꝰ orbis terraꝝ imago deſcripta erat. Sãctoꝝ imagines uetuſtate exoletas renouauit. Lateranẽſes ædes auxit & exornauit. Bibliothecã beati Petri reſtituit. Vectigal p̃terea unicuiq; baſilicæ aſſignauit: uñ oleũ ꝓ lãpadibꝰ emereť. Cõdonauit & ueſtē altari bti Petri auro gẽmiſq; diſtinctã: q̃ depicta erat Ieſu Xp̃i natiuitas. Idem quoq; baſilicã bti Gregorii ĩ uelabro cõdidit: eoq; loci caput ipiꝰ ſci collocauit. Aedificauit & Oratoriũ ſcẽ Ceciliç uia Tyburtĩa qnto ab urbe miliario. Huic ãt baſilicç oratoriũ quoq; addidit ĩ honorē bti Cyri abbatis: addidit & fũdos uñ ſacerdotes uiuerẽt. Reſtituit & tectũ Euſebii martyris: qđ ſuo tp̃e corruerat. Cõſtituit itē ut Bucellarii quotidie eleẽoſynas e lateranẽſi palatio paupibꝰ cuiuſuis gñis p̃berẽt. Venetis p̃terea inhibuit ſub anathẽatis pœna: ne ſuos xp̃i ſigno notatos ſaraceĩs & gẽtilibꝰ uẽderẽt: ut mercatores facer cõſueuerũt. Poſtreo uero ne lr̃as ĩ tãto reꝝ faſtigio cũ p̃termiſiſſe arbitreris. iiii. libros Gregorii ĩ dialogo e latio ĩ grçcũ trãſtulit: ut hẽrẽt grçci uñ bñuiuẽdi rõnē ꝑdiſcerẽt. Cũ uero ita ſcẽ & ĩtegre populũ dei ãnis. x. mẽſibꝰ. iii. cum maxima omnium beni-

uolentia gubernaſſet:moritur.ac ſepellitur in baſilica Petri idibus Martiis. Ei9 autem ex morte epiſcopatus:tum uacat diebus.xii.

STEPHANVS .II.

STEPHANVS ſecũdus:natiõe roman9: pr̃e Cõſtãtino:p gradus eccleſiaſticos ad põtificatũ peruenit:licet defuncto Zacharia Stephanũ quendã p̃ſbyteꝝ romanũ põtificẽ populus ſtatim creaſſet:q tertia die põtificat9ſui ſomno excit9:dum res domeſticas diſponere incipit morbo apoplexiæ correpr9iteriit. Poſt hũc uero cleri ac populi cõſenſu in tẽplo ſanctę dei genitricis ad p̃ſepe: Stephan9ſecũdus põtifex creat9: humeris oium(adeo erat oib9gratus)in baſilicã ſaluatoris:quæ ẽt cõſtãtiniana dr̃ deportatur:atq; inde in p̃riarchatũ lateranẽſem. Erat aũt uir ſingularis religiõis & prudẽtiæ:amator cleri:eccliaꝝ reſtitutor:xp̃ianæ doctriæ diligẽs p̃dicator & ſcriptor: pr̃ pauperꝝ:pupilloꝝ & uiduarũ defenſor acerrimus:fortiſſim9& cõſtãs in reb9agẽdis:non tñ ptinax. Placare.n. Aiſtul
aiſtulphus
phum romãoꝝ agros & fines bello uexãtẽ: prio qdẽ uerbis & munerib9conat9eſt. Nã tributũ ſibi rex auariſſim9pẽderi uolebat a populo romão quotãnis ſingulis aureis ĩ capita collatis:uñ põtifex coactus ad externa auxilia cõfugere:ad cõſtantinũ impatorem cõſtantinopolitanũ legatos mittit:q auxilium petãt cõtra Aiſtulphũ totã Italiã uexãtem:quiq; iã Rauẽnã hexarchatus ſedẽ & magnã ptem flãminiæ cepat. Veꝝ cũ id fruſtra ac ſępi9tẽtaſſet:ei9rei cã pficiſci ad Pipinũ regẽ Frãciæ iſtituit. Mittit itaq; legatos
Pipinus
ad regẽ q Aiſtulpho mãdet ut ei tuto liceat iter facere p regnũ ſuũ. Poſtulata conceſſit Aiſtulph9Pipini rogatu. Stephão ãt iã fines regni Frãciæ attingẽti Karolus pipini fi
Karolus
lius:cui poſtea a reb9geſtis magno cognomẽtum fuit:ad cẽteſimũ lapidẽ honoris cau
Magnus
ſa fit obuiã. Idẽ facit & pipin9tertio ab urbe lapide:q ex equo deſcendens:& pedes ſanctiſſimi uiri exoſculat9eſt:& a fręno eq:quo põtifex uehebat̃ pedes ipſe nunq̃ diſceſſit: donec hoiem in urbẽ pduxit:& in cubiculo ubi diuerſatur9erat collocaret. Aiſtulphus ãt uerit9neqd mali in ſe Stephan9moliret̃. Karolomanũ monachũ ad frẽm Pipinum mittit:q eũ adhortaret̃: ne Stephani gr̃a bellum lõgobardis iferret:q certe non modo monacho nõ obtempat:ueꝝ ẽt cum in Viẽnẽſe monaſteriũ relegat:ubi nõ multo poſt dolore animi & cruciatu morit̃. Interea uero cũ p ãni tpe bellum geri non poſſet: pipin9ueteri amicitię multũ tribuẽs legatos ad Aiſtulphum mittit:& q hoiem adhortent̃ res repetitas reddere:aliter.n.ſe eas bello & armis breui repetituꝝ. Nõ paruit ſanis admonitionib9Aiſtulph9:uñ Pipin9appente iã uere copias in longobardos mouet:pręmiſſis leuis armaturæ militib9q Aiſtulphi p̃ſidia e clauſtris alpiũ deturbarẽt. In planiciẽ deinde inſubriũ deſcẽdẽs:cũ longe ac late oia depopulat9eẽt:nemine obſtãtę Papiam longobardoꝝ ſedem obſidione cingit & oppugnat:defendẽte Aiſtulpho & q cum eo in p̃ſidio erãt. At Stephan9tot calamitatib9hois ptinaciſſimi & puincialiũ motus:
Supant lõgobardi
pacẽ ultro Aiſtulpho pollicet̃:mõ ablata reſtituat. Accepit tãdẽ conditiões pacis Aiſtulphus:& plura ẽt q̃ quæ peterent̃ pmiſit iureiurãdo iterpoſito. Hãc ob rẽ Pipinus ſatiſfactũ põtifici arbitratus:ſoluta obſidiõe in p̃riã reuertit̃:relicto Varrẽo huiuſcę pacis arbitro. Eunt Romã Stephan9& Varren9arbitrati Aiſtulphũ pmiſſa breui p̃ſtiturũ:q cõtractis celeriter undiq; copiis tumultuario magis q̃ iuſto exercitu:eos ſubſecut9
lõgobardi in romãos
Romã obſidiõe cingit:ac ſuburbana oia uaſtat & icendit:maiore ppe dãno ex hoc latrocinio accepto:q̃.ccc.iã añ &.iiii.ac.xl.ãnis ab icliatõe ipii ſenſiſſet. Rogat9dẽuo Pipin9a põtifice:ut urbi rõę pfidia & rabie Aiſtulphi laborãti opẽ ferret:exercitũ q̃ta maxie celeritate põt cõparat. Interi uero thurci meliores ſedes expetẽtes: Alãos prio:mox
Thurci

Colchos & armenios: Inde minoris aſiæ populos: poſtremo perſas & ſaracenos uincunt & opprimũt: Anno dñi. Dcc. lv. Sunt qui ſcribãt hos fuiſſe ſcythas: ex his præſertim: quos Alexander macedonum rex itra Hyperboreos ferreis repagulis clauſit: hac methaphora uſi: q gentem indomitam in angulum illum tanquã in ergaſtulũ incluſiſſet. Veꝝ cũ poſt multas illatas inuicem & acceptas clades: de pace inter ſaracenos & thurcos cõueniſſet decretum eſt: ut Thurci q in perfide habitabãt: ſaraceni appellarentur: atq; ita æquiore aio ſaraceni in Aſia regnare thurcos paſſi ſunt: & q etiam eos breui accepturos Mahumetanã ſupſtitionẽ uidebãt: adeo erant eoꝝ ingẽia ad malũ ꝓna.

De origine thurcorum

Pipino aũt iam in Italiã cum exercitu deſcendẽti: Gregorius conſtantini quarti imꝑatoris ꝓſecretarius fit obuiã: hoiem imꝑatoris noie admonet: ne hexarchatum Rauennatem oppreſſum a longobardis ad ſe ꝑtinentem: uel pontifici uel romanis dedat: ſi ei contigerit longobardos ſupare: cui Pipinus ita rñdet: ſe qdem in Italiã ideo ueniſſe: ut & pontifici & populo romano rem gratam faceret: cõſulturumq; eoꝝ cõmodis quoad eius fieri poterit. Deinde uero Papiã mouens: ita Aiſtulphum obſidione preſſit: ut breui eum coegerit priſtinas conditiones pacis accipere. Redditus itaq; romãis hexarchatus eſt: qcquid padum & apeninum interiacet a placentinis uſq; ad ſtagna Venetorũ: & qcquid intra Iſaurum flumen Apeninum & hadriaticum continet. Addo etiã quæ Aiſtulphus de hetruſcis & Sabinis cęperat. Pipinus autem q ad radices alpium tãdiu conſtiterat: donec deditio fieret: relicto abbate Folcado cum ꝑte copiaꝝ: q Aiſtulphũ in officio contineret: nõ prius alpes tranſcendit: quã intellexit Aiſtulphum in uenatione apoplexia interiiſſe: nõdum plane deditiõe facta. Deſiderius aũt: q dux hetruriæ erat: copias lõgobardoꝝ ſtatim undiq; contrahit regnũ inuaſurus. Idẽ quoq; facit Rachiſius Aiſtulphi frater: quẽ diximus monachi habitum ſumpſiſſe. Hũc aũt longobardi oẽs ꝓter eos q in hetruria erant ſecuti ſunt. Veꝝ Deſiderius multa põtifici & romãis pollicitus: eos ſtatim in ſniam ſuã trahit: q qdem ꝓpere legatos ad Rachiſium miſere: atq; inter hos Holcadũ abbatẽ: q hoi mandarent: ut ab armis diſcederet: ac Deſiderio obtemperaret. Atq; ita fauentia & Ferraria poſtremo põtifici reddita: nomen hexarchatus ceſſat: qui. c. &. lxx. durauerat annos a Narſete uſq; ad captam ab Aiſtulpho rauennã.

Hexarchatus rauennas

Deſiderius

Foris itaq; pace parta atq; aucta: mirumimodum eccleſię ditione: Stephanus habita ſynodo oues ſuas atq; eaꝝ paſtores recẽſet: delinquẽtes: caſtigat ſeruata clementia: errantes in uiã rectã deducit: ignaros docet & admonet: Quid deceat epm: qd pſbyterũ: qd deniq; omnes ſacris initiatos ꝓponit. Litanias ꝑterea inſtituit: ad placãdã dei irã. Itum eſt primo ſabbato ad ſanctam dei genitricẽ ad pſepe: ſecundo ad beatum Petrum in uaticanũ: tertio ad ſcm̃ Paulum uia hoſtienſi. Reſtituit & baſilicas quaſdã ab Aiſtulpho: dum urbem obſideret cõminutas: nõ tñ recupauit ſcõꝝ reliqas: quas idẽ rex papiã ſecũ detulerat: ibiq; non indecore in qbuſdã baſilicis collocauerat. His itaq; artibus Stephanus uir ſanctiſſimus: bene de deo: de pria: de ciuibus ſuis: deq; oibus xpianis meritus pontificatus ſui anno qnto: mẽſe uno. morit ac ſepellit in baſilica Petri collachrymantibus omnibus: tanquã cõi parente orbatis. vi. kal. Maii. Vacat tum ſedes dies. ii. &. xxx.

PAVLVS .I.

PAVLVS natiõe rõanus pře cõſtãtino Stephani ſecundi fr: in pñarchatu mores & doctrinã eccliaſticã pdidicit: ſub Gregorio ſecũdo & Zacharia põtificibus a quo in diaconatus ordinẽ cũ frẽ aſcitus eſt: ueꝝ mortuo fratre i ipo põtificatu cũ ſucceſſor qreret: fuere q Theophylacũ archidiaconum ꝓponerẽt. Fuere [illegible] q dicerẽt Paulũ ob itegritatẽ uitę & doctrinã indę-

mortui

mortui fratris locum ſubrogãdum eſſe: exploſo itaq; poſt lõgã cõtentionem Theophy
laco: ſolus bonoꝶ oĩum ſuffragiis Paulus põtifex decernit̃ conſtantini & Leonis tpib9.
Erat aũt Paulus uir mitiſſimi ingenii: clementiæq; ſingularis: & adeo ſaluatoris nr̃i imi
tator: ut nulli unq̃ malũ ꝑ malo redderet: ſed cõtra malos a qbus pſæpe iniuria afficie
bat̃: in bono uinceret. Hic aũt tãtæ pietatis & humanitatis fuit: ut noctu cũ duobus &
ampli9 tribus familiarib9 cubicula pauperũ ægrotãtiũ circuiret: Vnũ quẽq; coꝶ: & uer
bis & elemoſynis ad recupãndã ualitudinẽ cohortatus: Carcerẽ quoq; freq̃nter adibat:
indeq; pleroſq; ære alieno nexos: pſoluto creditorib9 ꝑcio dimittebat. Pupillos & uidu
as circũuentas fraude cauſidicoꝶ tuebat̃: & elemoſynis ſubſtẽtabat. Idẽ quoq; cõgrega
to clero uniuerſoq; populo ro. corpus btẽ Petronillæ Petri filiæ una cũ ſepulchro mar
moreo his lr̃is notato: Petronillæ filiæ dulciſſime: ex uia appia in uaticanũ detulit canẽ
tib9 (ut fit) ſacerdotibus: populoq; celebritatẽ agẽte. Atq; corp9 ipſum ſciſſimũ in tem
plo apollinis ad caput baſilicæ pr̃i dedicatæ colſocauit. Interea uero cũ cõſtãtin9 impa
tor ſacras imagines ubiq; demolitus: cõſtãtinũ regiæ urbis epm̃ impietati ſuæ reſiſten
tem: uerberibus necaſſet: in locumq; demortuĩ. Nicetã ſpadonẽ ſui ſacrilegii conſciũ ſuf
feciſſet: põtifex ipſe oĩ ex pte religioni conſulẽs: nũcios cõſtantinopolim mittit: q Impa
torẽ adhortarent̃: ut ſacras imagines & ſtatuas reſtitueret: id ſi facere recuſaret: eidem
anathematis cenſurã minarent̃. Sed conſtãtin9 in ſacrilegio ſuo ptinax: & ſanas admõi
tiones contẽpſit: & Sabinũ uulgaroꝶ regem in demoliẽdis ſacris imaginib9 eius impie
tatem imitatũ: in grãm recepit: cũ antea bello uulgaros pſecutus fuiſſet. Aſcito deinde
Leone filio ei9 nõis quarto in ptem impiĩ: cui Hirenem Atheniẽſem mulieꝶ oĩum pul
cherrimã in mr̃imonium collocarat: fœdus cũ ſaracẽis iniit: ſtomachũ orthodoxis xp̃ia
nis facturus. Interea uero Pipinus: & Taxillonem Bauaroꝶ ducẽ ſuo impio ſubiicit: &
ſaxones in amicitiã recipit: hac tñ cõditiõe: ut tricẽtos eqtes: quotiens bellum geri opor
teret: auxilio mitterent. cum Aqtanis diuturnũ ei fuit bellũ: qd'qdem poſtremo karo
lo adoleſcẽti cõmiſit: cũ ipſe ſenio confectus intereſſe nõ poſſet. Hoc bello abſoluto Ka
rolus Borbonũ: claromontẽ: & multa de Aluernis oppida ui cæpit. At pipin9: quẽ di
ximus ãnis grauem eſſe: nõ ita multo poſt morit̃: duobus filiis Karolo ac Karolomão
in regno relictis. Sunt q ſcribãt hoc tpe mortuũ eſſe Aiſtulphum longobardoꝶ regẽ:
quẽ diximus multa ſanctoꝶ corpora Roma papiã ſecum detuliſſe: eorũq; ſacella ædifi
caſſe: ac monaſteria uirginũ ubi & filias deo dicauit. Monachos aũt ſupra modũ dile
xit: quoꝶ ẽt in manibus regni ſui anno. vi. mẽ. v. morit̃: in principio regni nimiũ ferox
& audax: in fine moderatus. Tantę ꝑterea lr̃aturæ fuit: ut edicta longobardoꝶ in leges
retulerit. Huic aũt (ut dixi) Deſideri9 dux militaris ſucceſſit lãgueſcẽte iã ob delitias lõ
gobardoꝶ uirtute. Morit̃ & Paulus in baſilica Pauli uia hoſtiẽſi reſtitutis qbuſdam ec
cleſiis uetuſtate collabẽtibus: põtificatus ſui anno. x. men. i. eiuſq; corpus magna ac ſo
lẽni põpa in uaticanũ defertur. Vacat tum ſedes annum unum. menſem unum.

O bonum paſtorem

beata Petronilla

Conſtantinus

Pipinus

Karolus

Laudes Aiſtulphi

STEPHANVS .III.

STEPHANVS. iii, natione ſiculus: pr̃e Olibo: anno dñi. Dcc. lxviii.
pontificatũ iniit: uir certe doctus atq; eruditus & in rebus agẽdis: maxi
me uero eccleſiaſticis ſtrenuus admodũ ac conſtãs. Hic. n. a teneris ãnis
Romã ueniẽs: mãdato Gregorii tertii in monaſterio ſcĩ Chryſogoni ra
tionẽ bñ uiuẽdi & doctrinã eccleſiaſticã pdidicit: accepto clerici ac mona
chi ordine. Vocatus deinde a Zacharia pontifice in pr̃iarchatum lateranenſem: cũ ei9
uita & doctrina ab oĩbus pbaret̃: ſcẽ Cecilię pſ byter cum titulo inſtituit̃: quẽ tñ & Za

charias: & Stephanus: & Paulus a ſe nunq̃ dimiſere tãtæ ꝓbitatis erat: & pſtãtię in agẽ
dis rebus. Mortuo autẽ paulo: quẽ nunq̃ ne in extremo qdem ſpũ reliquit. Deſiderius
Deſideri9
quem ex duce regẽ lõgobardoꝝ creatum eſſe adiuuante Paulo dixim9: liberatus oĩ me
tu Pipini morte. Totonẽ Nepeſinũ ducẽ adhortat᷑: ut conſtãtinum frattem ui ẽt: qñ
largitiõe & ambitiõe fieri nõ poſſet: pontificẽ deligat. Is itaq; Romã cũ exercitu pfect9
cõſtantinũ fauentib9 qbuſdã amicis largitiõe & pollicitationib9 corruptis põtificẽ cre-
at. Fuere ẽt q Philippum quẽdã huic ꝓponerent: q ſtatim abdicare ſe magiſtratu armis
cõpulſus eſt. Cogit᷑ & Gregori9 Prænestinus eps: conſtantinũ ipm laicum ſacris ſtatim
iniciare: atq; epm inungere: cui9 man9: ita ob eã rẽ exaruiſſe miraculo dicunt᷑: ut eas ori
admouere nõ poſſet. Cũ uero cõſtantin9 mũera põtificat9 p ãnũ obſtiate exercuiſſet: tã
dẽ e ſede deiicit᷑ a pplo ro. ira & idignitate rei pcito: i cuiſq; locũ oium ſuffragiis Stepha
n9. iii. ſufficit᷑. Hãc ob rẽ Cõſtantin9 in baſilicã ſaluatoris pductus uidẽtib9 oib9: ac ſa-
cris canõib9 plectis: ut fieri ſolet: depoſito põtificali habitu magiſtratu ſe abdicat: i mõa
ſterio uitã priuatã ducere iuſſus. Tũc uero Stephanus in baſilica ſci Adriani iter tria ſo
ra a trib9 epis cõſecratus: & ab uniuerſo clero ac populo ut uerus pontifex ſalutatus: ad
corrigẽdos mores quorũdã improboꝝ labefactare integritatẽ eccleſiæ romanæ uolen
tiũ aium adiicit. Indicto itaq; cõcilio: Karolum lr̃is ac nũciis adhortat᷑: ut primo quoq;
tpe epos quoſdã Galliæ ad hanc rem doctrina & itegritate moꝝ idoneos: Romã q̃ pri
mum mittat. Idẽ quoq; cæteris principibus xpiani nois ſcribit. Obtẽperarũt oẽs mãda
to põtificis. In lateranẽſi baſilica cõcilium hẽtur. Multã inter ſe de cõponendis eccleſiæ
rebus collocuti: Cõſtantinum ad ſe pduci iubẽt. Nã cũ Deſiderii lõgobardoꝝ regis ſub
ornatiõe: & Pauli cognomẽto aphiarte impatoris cõſtantino politani fraude crebrę ſe-
ditiões in populo ro. orirent᷑: q Deſiderius reuocare aios romanoꝝ a Karolo ad impa
torem ſtuderet: & interfecti pleriq; ſunt: & Cõſtãtinus: cui9 cã tot mala cõmittebant᷑:
ab aduerſa factiõe reclamãte Stephano & indignãte oculis capit᷑. Sed ire obuiã popu-
lo in furorẽ uerſo nõ licet. Perductus itaq; in mediũ Conſtãtinus & accuſatus: q nullis
ſacris initiatus ſedẽ aplicã occupaſſet: oẽ crimen in uim populi & quorũdam facinoro-
ſoꝝ reiicit: q ſe ẽt inuitũ coegerint põtificatũ obire. Cũ uero in pauimẽto ꝓnus & ſup-
plex iaceret ueniã petẽs: cõmiſeratiõe moti: q aderãt: eũ e medio duci iubẽt: atq; ita rem
integram in ſequẽtẽ diẽ reiiciũt: maturius cõſulturi: qd in tali re facere oporteret. Verũ
Cõſtãtinus ſeqnti die in conciliũ rediens mutata ſnia oñdit: quæ adhuc ęgerat maiorũ
exẽplo feciſſe: q & Sergius Rauẽnatũ archieps: & Stephanus Neapolitanoꝝ ex laico
eps creatus ſit. Ob hãc uero impudẽtiã idignati: q in cõcilio aderãt: eum turpiter eiiciẽ
tes ad cõponẽdam rẽp. xpianam aium adiecere: abrogatis primo cõſtãtini decretis. In-
ſtitutũ eſt aũt oium cõſenſu: ne qſq̃ laicus: niſi p gradus eccleſiaſticos aſcendẽs pontifi
catũ occupare auderet: ſub anathematis pœna. Promulgatũ eſt item: ut q ẽpatus digni
tatem cõſtãtini tpe cõſecuti fuerãt: magiſtratu ſe abdicãtes ad priſtinos ordines recide-
Inſtituta Stephani
rent. Quod ſi iſtoꝝ uita & doctrina a populo ꝓbata fuiſſet: placere ut ad ſedẽ aplicam
uenientes denuo conſecrarentur. Idem de preſbyteris & diaconis adiudicatũ eſt. Veti
tum tñ eſt: ne qui iſtoꝝ maiores gradus attingerẽt. Veritos credo: ne qd erroris: aut ſe
ẽta aliqua inde oriretur: tanq̃ ex ſeminario quodã diſcordiæ ac ſeditionis. Cõſtitutum ẽ
præterea: ut quæ Conſtantinus in re ſacra ęgiſſet irrita haberentur: præter baptiſmum
& chriſima. Poſtremo uero abrogata ſynodo cõſtãtiniana: qua decretum inter græcos
fuerat: ut ſanctorum ſimulacra & ſtatuæ e templis abraderentur eiicerenturue: conſti
tutum eſt: ut hædem ſtatuæ ubiq; reſtituerentur anathematizãtes execrabilem & per-
nitioſam

nitioſam illam ſynodum:qua dei immortalis conditio peior q̄ hominum fieret.Referre.n.ſtatuas mortalium bene de repu.meritoꝝ licet:ne ingrati uideamur:utq; eoꝝ ſcã æmulatione imitari cogamur:dei non licet:quem ſemp ante oculos ſi fieri poſſet hēre deberemus:ſi ei9 merita erga hũanũ genus:ſi naturæ diuinæ dignitatē inſpicimus.His uero ex ſententia peractis decretum eſt:ut ſequēti die ſupplicatiões haberentur:qb9 & deo grãs agerent:& irã ipſius:ſi qua ex hominũ pctis concepta eſſet:placarent.Itum eſt aũt a lateranenſi baſilica ad ſcm̃ Petrum cum maxima oĩum religione nudis pedibus:& a pontifice & ab hoibus qui tum aderãt.Nũc uero adeo refrixit pietas & religio nõ dico nudis pedibus:ſed caligati & coturnati uix ſupplicare dignant̄.Nõ flent inter eũdum:uel dum ſacrificat̄:ut illi ſci pr̄es:ſed rident:& quidem impudēter:de his ēt loquor:quos purpura inſigniores facit:nõ hymnos canunt.id.n.ſeruile uidet̄:ſed iocos & fabulas ad riſum concitãdum inter ſe narrãt.Quid plura?quo q̄s dicatior eſt & petulantior:eo maiorē in tam corruptis morib9 laudem meret̄.Seueros & graues uiros reformidat hic noſter clerus.Quid ita?q̄a in tãta licentia mallunt uiuere:q̄ bene monēti aut cogēti obtemperare:& ob eam rem chriſtiana religio quottidie in peius labit̄.Ad Stephanum uiꝝ ſanctiſſimum redeo:q̄ pactis ſupplicationibus:ſtatim quæ in cõcilio acta erãt:& uoce apocriſiarii & ſcripto ꝓmulgauit:pœnamq; anathematis illis ꝓpoſuit:qui abrogare auderēt:quæ in ſancta Synodo inſtituerãt.Veꝝ non ita multo poſt:mortuo Sergio Rauēnatũ archiepõ:Michael eiuſdem eccleſiæ Scriniarius ſedem occupat:nullis ſacris initiatus:adiuuãte Deſiderio rege & Mauritio Ariminēſiũ duce:quos Michael pecunia & largitiõe corrupat:pulſo Leone archidiaconi quē potiſſimum clerus expetebat.Auſi q̄n ēt miſſis ad Stephanum legatis eũ pecũia ſubornare:ut eundē Michaelem in eccleſia cõfirmaret:q̄ non modo dona reiecit:ueꝝ ēt edictum ꝓpoſuit:quo ille anathematis pœna notaret̄:niſi ſedem relinqueret:quã cõtra ius faſq; occupauerat.Tã diu tñ ui Rauēnatum eã obtinuit:q̄diu aliqd habuit:& ꝓphanum & ſacrũ:quod Deſiderio muneꝝ cupiētiſſimo elargiret̄.Verum cum pontifex eo legatos ſuos miſiſſet:cũ oratorib9 Karoli regis ob eam rem in Italiã miſſis:admonuiſſentq; qd maxime põtifex expeteret:ſtatim eiecto Michaele:Leonem deligunt:quē põtifex confirmauit.At uero cum ob hanc rē a Deſiderio clanculum uexaretur:karolum rogat Deſiderium admoneat:ut ab iniuria inferenda caueat.Fecit id karolus:& qdem ꝑdiligenter:retinere tñ hominem in officio armis non potuit:q̄ ei mortuo fratre:qui ſecũ paribus animis biennio regnauerat:multa bella obire neceſſe fuit.Aq̄tanos.n.quod bellum pr̄ incohauerat:in ꝑtãtem ſuã redegit:Guaſconos domuit.in Aq̄tania poſitos.Deide uero trãſmiſſis pyreneis montibus:fuſis ac fugatis ſaracenis uſq; ad Betim flumen peruenit:quo nunc in hiſpania ſaraceni Granatæ ſe continēt.Interim uero Stephan9 paſtor q̄ diligentiſſimus:& uerus Petri ſucceſſor.ac xp̄i imitator.quarto pontificatus ſui ãno.moritur.menſe quinto.die.vii.&.xx.ſepelliturq; in baſilica Petri.Eius autem ex morte dies nouem ſedes tum uacat. Deſideri9

ADRIANVS .I.

ADRIANVS prim9 pr̄ia roman9:pr̄e Theodoro ſummæ nobilitatis uiro:põtificatũ iniens nequaq̄ a maiorib9 ſuis degenerauit.Nã magnitudine animi cõſilio doctrina & ſanctitate uitæ:cum quouis optimo pontifice cõparari põt.Cui9 amplitudinē Deſiderius lõgobardoꝝ rex ueritus.ſtatim de pace ineũda & de amicitia mētionē ꝑ legatos fecit.Veꝝ Adrianus cognita hoĩs ꝑfidia pluſq̄ punica in aliud tp̄s pacem diſtulit.Interea uero mortuo

Karolomão: Berta ei⁹ cõiunx Hildegradę Karoli uxori ob amplitudinē mariti inuidēs: Adoarii cuiuſdā cõſilio uſa cū filiis ad Deſideriū regē in Italiā cõfugit: q eā pbenigne ſuſcepit: & q ſe tutiorem futuꝝ hac rõne ab impetu Galloꝝ exiſtimabat: & q Francos pPoſitis Karolomani filiis facilius ſumpturos arma in Karolum regē: ſiqd inde moueret arbitrareť: Veꝝ cū obtinere ab Adriāo pcibus nõ poſſet: ut filios Karolomani reges inungeret: ad uim cõuerſus: in Rauēnates mouēs ditioni romãę obtēperātes: Fauētiā & Comachū ui cępit. Pręerat tum Rauēnę archieps & tribuni tres: q primo quoq; tēpore

Deſideri⁹ ab Adriano auxiliū petiere. Põtifex aūt primo qdē Deſideriū nūciis & lřis adhortatus ē: ut ſuis finib⁹ ſe cõtineret: nec ditionē ecclīæ inuaderet. Deide uero ubi itellexit eū Vrbinū Sēogalliā & Eugubiū cępiſſe: cū magis atq; magis minari: cū paulo poſt affutuꝝ deū uindicem uiolati fœderis diceret. Qui qdē in tãtis minis nil aliud dicebat: q̄ pontifici in ſuas ptes trāſeundū eſſe. Separare.n. hoīem ab amicitia Karoli oīno nitebať: & ob hāc rē: cū pcibus & pollicitatiõibus id obtinere nõ poſſet: minabať ſe urbem breui obſeſſurum. Iā.n. ſpoletum cū Aldagiſio Karolimani filio uenerat: inde tū ad urbē puenturus (ut ipſe dicebat) pacato agmine uoti grã. Veꝝ Adrianus redactis in Vrbem reliqis oīum baſilicaꝝ: quæ extra urbis mœnia habebanť. iii. epos ad Deſiderium miſit: q ei ſub anathematis pœna minarenť: ne ullo modo fines romanos attingeret. Rex igiť uerit⁹ ne irā dei icurreret: in Ciſalpinam ſtatim rediit. Interea uero Karolus ab Adriāo de iniuria ſibi illata certior fact⁹: Deſiderium p legatos admonet: ac fruſtra qdem: ut res iniuria ablatas põtifici reſtitueret: aliter ſe breui cum exercitu affuturū: ut q̄d ſponte nol-

karolus let: id ui facere cogereť. Vtrinq; igiť magni paranť exercitus: ſed karolus mira celeritate uſus: pmiſſa parte copiaꝝ quæ in trāſitu alpium iouis mõtē occuparet: cum reliquo exercitu per mõtē Ciniſium in Italiā deſcēdit: fuſoq; ac fugato Deſiderio obuiā ſcō oīa longe ac late populať & capit. Deſiderius aūt deſpatis reb⁹ tāto accepto incõmodo: Papiam ſe recepit: uxore ac liberis Veronam miſſis. At Spoletini: Reatini: ac longobardi omnes: q eas regiões icolebāt: audita Deſiderii calamitate Romā uenientes: ſe ac ſua oia Romāi põtificis fidei cõmittūt. Adhibito iureiurando depoſito capillo & barba: quod

Mos lõgo bardorum apud eā gentē maximū ueræ deditiõis ſignū erat. Hoꝝ ſecuti exemplū Anconitani auximates: Firmani pontifici ſe ac ſua libere dedunt. Longobardis aūt ad ſuos redire nolentib⁹ Vaticāi ſedes ad incolendū conceſſa: quo poſtea ex tota Italia multi ſuæ gentis confluxere iſtoꝝ exemplo pmoti. At karolus relicto Bernardo patruele ſuo in obſidione Ticinenſis urbis: cū pte copiaꝝ Veronā pficiſciť. Quæ qdē ciuitas haud ita multo poſt iclināte in ptes frācoꝝ: Berta ac karolimāi filiis deditionē fecit. Aldegiſi⁹ uero Deſiderii fili⁹ inde abiens ad impatorē cõſtātinopolitanū cõfugit. karolus aūt acceptis in deditionē oībus ferme trāſpadanæ Italiæ urbib⁹ Romā petit: una cum pontifice reſurrectiõis feſtū celebraturus: Cui iā urbi appropinquāti ad tria milia iudicū honoris gratia occurriſſe Bibliothecarius ſcribit: iudices eos uocās: qui nequaq̄ ſordidis artibus impliciti eſſent. Expectabat hominē Adrianus cū clero ſuo in gradibus ſancti Petri: quē qdem accedentē mira beniuolentia cõplexus eſt: nec retinere eū potuit: quominus pedes ſuos exoſculareť. Inde poſt datā acceptāq; ſalutem baſilicā ingreſſi: cum ad altare apli ſimul peniſſent: iurarunt mutuo karolus: ac pontifex Romani ac franci: & ppetuam ſe amicitiā ſeruaturos: & cões eoꝝ hoſtes fore: qui alterā partem laceſſiſſent. Vrbem deinde ingreſſus: oēs baſilicas pie admodū & religioſe inuiſit: ac muneribus qbuſdam ornauit. Nudius uero quātus poſteaq; Vrbem ingreſſus fuerat: quod dono pater Pipinus Gregorio tertio dederat: eadē ipſe amplioribus priuilegiis cõfirmauit iureiurādo interpoſito

do interpoſito. Quæ qdẽ (ut Bibliothecarius refert) hæc ſunt: qcqd in lyguria ab urbe
Luna iã pridem euerſa: uſq; ad alpes Italiæ fines ptinet: huic ditioni addiẽ: & corſica in
ſula: & qcqd Lucam & Parmã interiacet. Addiẽ & Forũiulii cum hexarchatu Rauẽna
tum: cũq; Bñuentano & ſpoletino ducatu. His aũt rebus ita compoſitis: karolus cum
bona Adriani grã in trãſpadanam rediẽs: ſexto menſe poſteaq̃ obſideri capta eſt: Papi
am deditiõe occupat. In Deſideriũ aũt clemẽtia uſus: hominẽ ſpoliatum regno: non ẽt
uita Lugduuũ cũ uxore & liberis exulatum mittit. Verſus deinde in Arachim Bñuen- Arachis
tanum principem Deſiderii generũ: qui eius furores iuuerat: hominẽ pacẽ petere breui
coegit duobus filiis obſidib9 datis. At uero dum iter in Ciſalpinam facit: ad Caſſinum
diuertẽs religiõis cauſa: oĩa monaſterii dona ab aliis principibus diuo Bñdicto data cõ
firmauit. Atq; ita ſedatis in tota Italia rebus: propoſitiſq; Ciſalpinæ firmiſſimis pſidiis
cum magna præda & gloria in pr̃iam reuertiẽ. karoli fratris uxorẽ & liberos ſecũ ducẽs
quos quidẽ ſemp in honore habuit. Paulum quoq; longobardum Aqleienſis pr̃iarcha- Paulus
tus diaconum Deſiderio ob doctrinam & ingeniũ admodum carum ſecũ in galliã du- diaconus
cẽs: libertate donauit: in precioq; aliquandiu habuit. Veꝝ cum poſtea compiſſet homi
nẽ deſiderii libertatẽ quærere: eum in Diomedis inſulam relegauit: unẽ poſt aliquot an- Diomedis
nos auſugiẽs & ad Arachim pueniẽs: rogatu Adelpgæ Deſiderii filiæ: & Arachis uxo-
ris Eutropii hyſtorię duos libros addidit: a Iuliano principe uſq; ad primi Iuſtiniani tẽ
pora omnia pſcribẽs. Mortuo deinde Arachi Caſſinẽſe Cenobium ingreſſus: reliquum
uitæ ſanctiſſimæ uſq; ad mortẽ ducẽs: ſæpe ad karolum regẽ lr̃as elegantes: & humani
tatis plenas ſcripſit: ab eodẽq; a quo fuerat ob lr̃aturam ſeruatus uiciſſim accepit. Lon-
gobardi ita q; quarto & .cc. anno poſtq̃ in Italiã uenerãt regnũ amiſere: anno dñi. Dcc. regnum lõ
lxxvi. Karolus aũt nulla iterpoſita mora in Saxones Idolatras: qui ob eius in Italiã di- gobardoꝝ
ſceſſum rebellauerãt: mouet: eoſdẽq; qbuſcũ ad .xxx. annos bella geſſerat: uincit: & fidẽ Saxones
xp̃i omnino ſuſcipe cogit. Conuerſus deinde in hiſpanos a nr̃a quoq; fide aliẽos: Pãpa-
lunã & Auguſtã ui captas militibus diripiẽdas conceſſit. Neq; hiſpanis pacẽ & quietẽ
daturus erat: niſi ipſi quoq; integre fidẽ xp̃i recepiſſent. In Galliã uero tum quoq; redi-
ens rebus ex ſnĩa geſtis: dum pyrenæos tranſit: in Guaſconum inſidias incidit: quo in
prælio licet ſe acriter tutatus ſit: Anſelmum tñ & Egibardũ ſũmos in bello duces ami
ſit. Sunt q eo quoq; p̃lio cecidiſſe ſcribãt Rolãdũ Karoli ex ſorore nepotẽ: poſt æditam Rolãdus
ingẽtẽ hoſtium cedẽ & ſtragẽ. Perierit ne ſiti (ut aiũt) an uulnere haud ſatis cõſtat. Va
ſcones uero tãdẽ a karolo ſupati: defectiõis ac pfidiæ meritas pœnas dedere. Mouet bel
lũ in Francos Taxillo Baiouariæ dux Deſiderii gener: ſolicitatis hunnis: qđ qdẽ celerita Taxillo
te ſua pri9 pene karolus cõfecit q̃ incohatum ſit: huic quoq; pacẽ non negauit: acceptis
pri9 obſidibus. Dum hæc in Gallia gererẽtur: Cõſtantin9 in oriẽte impatoꝝ elephantiæ
morbo corrept9: unẽ fortaſſe nata ẽ illa de lepra magni Cõſtãtini uana opinio: ob ſimi- Conſtanti
litudinẽ nois moriẽs Leonẽ .iiii. impatorẽ reliqt: qui adeo gẽmis delectatus eſt: ut dire nus
pto ſacrario ſcẽ Sophiæ coronam magni ponderis ac p̃cii ſibi cõſtituerit: qua quidẽ ita
freq̃nter utebatur: ut aut pp pondus: aut ob frigiditatẽ lapilloꝝ ſubito morbo corrept9
ſit. Idẽ quoq; accidiſſe noſtra ætate Paulo .ii. putauerim: q adeo his mulierib9 delinimẽ
tis delectat9 eſt: conqſitis undiq; magno p̃cio gẽmis: & exhauſto pene eccliæ romanæ
ærario ut quotiẽſcunq; in publicum pdiret: Cybeles q̃dam phrygia ac turrita: nõ mi
trata uideretur. Hinc ego ortam tum ſudore p̃pinguis corporis: tum gẽmaꝝ pondere
apoplexiam illam puto: qua corrept9 ſubito morbo interiit. Leone itaq; mortuo: hire-
ne ei9 uxor & fili9 Conſtantinus .vi. impium accipiẽtes: concilio .ccc. & .l. epiſcoporum Hirene

in Nicena urbe ſecũdo habito: inſtituere: ut q ſacras imagines delendas dicerẽt: perpe-
tuo anathemãte notarent. Quã qdẽ conſtitutionẽ: Conſtantinꝰ adoleſcẽs pris flagitia
ſecutꝰ quorundam improboꝝ ſuaſu: non ita multo poſt & abrogauit: & matri oĩno ad
miniſtrationẽ impii abſtulit. Repudiata deinde uxore: Theodoram eiꝰ ancillam coro-
na impii auguſtiorẽ redditã in ſuos cõplexus traduxit. Subornauit & duces ſuos: quos
in Italia hẽbat contra finitimos. Hos quidẽ unico nuncio ſua auctoritate Karolus in of
ficio cõtinuit: q tum in Sclauos & hunnos: quos ungaros merito dicemus: copias mo-
uerat: q, hoꝝ icurſionibꝰ circa Danubium uexarent oĩa: qbus certe pdomitis in Fran-
Vñ Franci coniã duxit maioꝝ ſuoꝝ natale ſolum: unde franci nomẽ ſumpſere: qua qdẽ in puĩcia
haud magno negocio in ptãtẽ ſuam redacta: biẽnio poſt Theophylatiꝰ & Stephanus
epiſcopi inſignes Adriani noĩe Synodum Frãcoꝝ Germanorũq; epoꝝ habuerẽ: in qua:
& Synodus (quam ſeptimã græci appellabant) & hęreſis Fœliciana de tollendis imagi
nibus abrogata eſt. Adrianus uero opa & auctoritate Karoli a terrore bellico ſecurus:
ad exornandã urbẽ: ſacraſq; baſilicas aĩum adiecit. Nã & corpus bti Pauli laminis argẽ-
teis incluſit: & altare Petri pallio exornauit auro intertexto: in quo depicta hyſtoria in
erat: quẽadmodũ Angelus beatũ Petrum e uinculis liberauerat. Reſtituit itẽ & ſtrauit
marmoribus Pauli apli atrium iam antea uetuſtate collapſum. Inſtituit itẽ: ut ſingulis
diebus cẽtum paupes in atrio lateranẽſi paſcerent: in quo ẽt diſcumbẽtes paupes picti
cernebantur. Reſtituit præterea magna impẽſa aquæductus quoſdam: & uetuſtate: &
hoſtium maleficio collapſos. Alphẽtinũ potiſſimũ ductum iam antea ab Auguſto uia
claudia ex lacu alphentino duobꝰ ac uiginti millibꝰ paſſuũ in ſubiacẽtem trãſtyberinã
regionem: magis ad uſum ortoꝝ naumachiæ thermaꝝ uc q̃ ad potũ: cũ aqua illa iſalu-
bris hẽretur. Sabatinum uero ex lacu Sabatino nomẽ ducens: quẽ quidẽ lacũ alio noĩe
angularẽ appellant: a tribus angulis quos præſefert uia aurelia in uaticanum duxit: ut
eo uterent ſacerdotes beati Petri: tum ad uſum baſilicæ: tum ad lauandos xp̃i paupes:
qui in paſchate elemoſynam accepturi lauabantur ad imitationẽ apoſtolicæ doctrinæ
& religionis. Molẽdi quoq; uſum ea aqua interdum præſtabat: e ianiculo in planum ca
dens. Sabatinũ aũt lacum angularẽ ẽt appellatum fuiſſe declarat emptio Polæ rutilię:
quæ fundum hac ratione in ripa lacus Sabatini uel angularis emit: ut qcqd agri exhau
ſto lacu deſecaret: id fundo Polæ adiudicaret: quaqua uerſum fundus tẽderet. Reſtitu
it & Iuliã a .xii. lapide uia latinã in urbẽ ductã: quæ qdẽ (ut ait Frõtinꝰ) tepulæ ex agro
Tuſculão ductę riuũ intercipit. Ita uero claudiã formã reparauit uia ſublacẽſi cõceptã
ad .xxxviii. lapidẽ ex duobꝰ fontibꝰ ampliſſimis: ut eiꝰ aquę ps in baptiſteriũ ſaluatoris
ad lateranũ deriuaret. Reſtituit ẽt uirginis formã ab octauo lapide uia Collatina in ur
bem itroductã. Tecta quoq; multaꝝ baſilicaꝝ ob uetuſtatẽ ruinã minãtia reſarſit. Dũ
Excreſcentia tyberis uero his opibꝰ detineret Adrianus: adeo in immẽſum excreuit tyberis: ut & portã Flã
mineã a fundamentis euerterit: & põtem Antonini Pii: quem olim ſublicium uocarũt:
inter Ianiculum & Auentinum & multa urbis ędificia demolitus ſit: ſecũ & arbores & ſe
getes & urbis ornamẽta trahens. In tãta aũt calamitate hac diligẽtia Adrianus uſus ẽ:
ut p uicos nauiculas mitteret: uñ cibaria ob excreſcẽtiam aquæ egredi domo nequeunti
bus ſumminiſtrarent. Eos præterea q tãta calamitate magis ac magis uexati fuerant:
& uerbis & muneribꝰ conſolatus eſt. Turres & urbis muros collapſos reſtituit: cẽtum
auri libris in eo ſumptu expẽſis. Quid plura? Nil prætermiſit in uita Adrianus: qd ad
bonum principem: ad optimum pontificem ptineret. Nã & religionẽ xp̃ianã: & liber-
tatem ciuium ſuorum: & uitam pauperẽ pupillorũ: uiduaꝝ acerrime tutatus eſt. Mo-
ritur

ritur autem pontificatus ſui anno.iii.&.xx,menſe.x.die.xvii.ſepelliturq; magna cũ lau
de in baſilica Petri.vii.kalen.Ianuarii.

LEO .III.

LEO.iii.pſia romãus:pr̃e Azzupio:põtifex creat̃:ac merito qdẽ.Ab ineũ
te.n.ętate ita erat educat9& erudit9diſciplia eccl̃iaſtica:ut dign9eẽt q cę
teris anteferret̃.Fuit p̃terea uir caſtus:iteger:pudicus:facũdus.Doctoꝶ
uiroꝶ ita amator:ut eos undequaq; ad ſe p̃miis alliceret:eorũq; conſuetu
dine mirũ immodũ delectaret̃.Pręterea uero ęgrotos uiſere:eoſq; ad pa
cientiã adhortari:elemoſynas indigentib9 prębere:deſp̃atos conſolari:errãtes in uiã re
ctã deducere:p̃dicationibus:admonitiõib9:qbus plurimũ ob eloquẽtiã & doctrinã ua
lebat ei peculiare fuit.Homo certe ita mitis ingẽii:ut oẽs diligeret:neminẽ odio hẽret: Magnę laudes
tardus ad irã:ad miſerẽdũ p̱mptus:inſignis pietate:fortiſſimus reꝶ eccleſiaſticaꝶ:ho
noriſq; diuini p̱curator & defenſor.Creat̃ itaq;(ut dixi)pontifex uno oĩum cõſenſu in
natalicis Stephani p̱tomartyris:ſeq̃ntiq; die acclamãtibus oĩbus p̃fauore in ſedę Petri
collocat̃.Hiſdẽ uero tp̃ibus Conſtãtini imp̃atoris mr̃ hirene filii flagitia nequaq̃ ferẽs: Hirene
impellẽtib9 qbuſdã ciuib9 cõſtãtinopolim reuertit̃:ac cõſtantinũ captũ oculis in carce
rem coniicit:ubi & merito tanq̃ ſacrilegus minimęq; pietatis:q̃ppe qui mr̃em relegaue
rat uitã finiuit.Interim uero cũ karolus multis rebellãtibus undiq; laceſſeret̃:Pipinũ
filiũ in ungaros miſit:quos qdem grauib9 p̃liis ſup̃atos:tandem ad deditionẽ cõpulit.
Adelhpõſus ãt Aſturię & Gallitiæ rex:acceptis a karolo auxiliarib9 copiis:ſup̃atiſq; ſa
racenis Vlyxi bonãui cœpit:q uero in p̃ſidio barchinonę erãt karolo:audita Adelphõ
ſi uictoria ſe confeſtim dedunt.Sup̃ant̃ & Bauari:q Foroiulianos uexabãt ab Henrico
Karoli p̃fecto.Interea uero Leo.iii.dum ſupplicatões a btõ Gregorio inſtitutas Romę
agit cum populo & clero:Paſchalis primicerii & campuli præſbyteri fraudibus:apud
ædem bti Syluestri captus:ac põtificali amictu priuatus:multiſq; uerberib9 adeo cæ
ſus:ut oculis & lingua captus putaret̃:in monaſterio ſci Heraſmi in uincula coniicit̃: Capit̃ Leo
unde poſtea Albini cubicularii induſtria cuſtodes fallẽs:in uaticanũ ſeſe p̱ripuit:ibiq;
tãdiu latuit quoad Vinigiſi9ſpoletinoꝶ dux clãculum accerſitus:eum incolumẽ ſpo
letum perduxit:cohortib9 militũ in itinere ſtipatum:ne aliq̃ hoſtium ui obrueret̃.At
ſeditioſi cũ ſeçuire in Leonẽ & Albinũ non poſſent:coꝶ domos a fundamẽtis dirruũt.
Idem quoq; adeo audaces erãt & temerarii:ad Karolũ q tum bellũ contra Saxones ge
rebat:quoq; Leonẽ p̱fectũ itellexerãt:accuſandi hoĩs cã p̱uenere.Veꝶ Karolus reiecta Karolus
in aliud tp̃s diſceptatione:pontificẽ cum egregio comitatu Romã mittit:ſe eo breui p̱
uenturũ pollicitus componendaꝶ reꝶ italicaꝶ gr̃a.Leoni uero ad pontẽ miluium ho
noris & gratulationis cã cler9 ac populus romãus obuiã factus:uirũ ſanctiſſimum in
urbem introducunt.Karolus autem non diu immoratus per magũtiacos in belgis po
ſitos:Noricumq; montẽ in Forũiulii deſcendens:Taruiſinos graui ſupplicio afficit:q̱
henricum præfectum occidiſſent.Creato uero in hui9 demortui locum altero:Rauen
nam primo:mox Romã expectatus proficiſcitur.Vrbem ingredienti omnia certe:&
merito quidem honoris genera adhibita ſunt.Octaua autem die poſteaq̃ urbem ingreſ
ſus fuerat:in baſilica Petri aſtãte populo & clero epiſcoporum omnium:qui eo ex to
ta Italia & Frãcia conuenerat:ſn̄ias de uita & moribus pontificis rogat.Verum ab oĩ
bus una uoce reſponſum eſt:ſedem apoſtolicam omnium eccleſiaꝶ caput a nemine:
(laico pręſertim)iudicari debere.Omiſſa autem ob tã graue reſponſum a Karolo que
ſtione:Leo pontifex qui id iudicium maxime expetebat ſuggeſtũ conſcẽdens:ac euan

gelia in manibus retinens: iureiurãdo affirmauit ſe omnium rerum: quæ ſibi obiicerentur inſontem eſſe. Fuit is dies idibus decembris ſalutis ãno. Dccc. Dum hęc autem Romę agerentur: Pipinus mãdato pr̃is Beneuentanos duce Grimoaldo finitimos ſuos uexantes aggreſſus: magnis cladibus ita pdomuit: ut ęgre ſe mœnibus tuerentur: cui bello Vinigiſium ſpoletinum ducē p̃ficiens ad patrem reuertitur impii coronã breui ſumpturum. Nã pontifex karolo optime de eccleſia dei merito aliquam gr̃am relaturus: cum uideret impatores conſtãtinopolitanos ęgre id nomē tueri: ac ob eam rem Vrbē & Italiã ipſam magnas calamitates paſſam: in baſilica Petri poſt ſolēnia ſacra: populi romani ſcito ac precibus ipſum karolũ magna uoce impatorem decernit: ac diademate donat: ter acclamãte populo romano karolo Auguſto a deo coronato magno & pacifico impatori uita & uictoria. Pontifex item hoiem inunxit una cum Pipino filio: quē Italię regem ſolēni decreto pronunciauit. Accepta itaq; impii poteſtate Karolus: campulum & Paſchalem coniurationis reos capite plectendos cēſet. At pontifex omni ex parte clemēs a karolo rege tñ obtinuit: ut his uita condonaret̃: in Frãciamq; tãtummodo relegarentur. Poſt hoc uero fuere qui Karolo ſuaderēt: ut omnes longobardos Italia expelleret. Verum cum id nequaq̃ tutum uideret̃: q̃ multis Italiæ populus ſanguine & affinitate coniuncti eſſent: cenſuere ſimul Karolus & Leo longobardoꝝ nomen ibi tãtummodo remaneret: ubi ea gens pręcipue ſedem habuiſſet. Pipinus aũt cum in ſamnium rediiſſet: fruſtraq; per aliquot mēſes Bñuentum oppugnaſſet: Theate ſe conferens oppidum ui captum incēdit ac diripit. Inde Ortonã & Luceriã mouens: eas ciuitates timore pculſas in deditionē ſtatim accipit: ac Grimoaldum Bñuentanum ducē Luceriæ capit: qui non ita multo poſt dolore animi periit. Interea uero conſtãtinopolitana impatrix: miſſis in Italiã legatis cum karolo pacem & fœdus iniit: impiumq; his terminis diuiſit: ut hirene ea Italiæ pte potiretur: quæ ad dexterã Neapoli incipiens: ad ſiniſtrã ſiponto (quæ Vrbs nunc Manfredonia dicitur) infero ſuperoq; mari clauditur una cum ſicilia. Reliqua uero Italiæ pars Karolo ipſi ex fœdere obtigit: ea tñ loca ſemp excipio quæ ditionis eccliaſticę hēbant̃. At Nicephorus p̃ricius ægre ferēs Hirenæ mulieris impium: cum eã dolo captã leſbum in exiliũ miſiſſet: Fœdus iã antea initum p legatos cũ karolo renouat: q tũ Saxones totiēs deficiētes migrare in Frãciã cum uxorib9 & liberis cōpulit: eos in itinere cum legionibus ſubſequēs: ne qd maleficii intereundum cōmitterēt. At Leo cum ſeditionib9 ſemp uexaret̃: ab urbe diſcedēs: Mantuã pficiſcitur ad uiſendũ xp̃i ſanguinē: q tum miraculis magno in pcio erat. Is aũt a Mãtuanis pbenigne ſuſceptus: approbato xp̃i ſanguie ob frequētia miracula ad karolum pficiſcitur: ut hoiem ueritatis cognoſcēdæ cupidum ei9 rei certiorē faceret: ſimulq; ēt ut de componēdis rebus italicis: iuicem colloquerent̃. Rediēs deinde in Italiam adiuuãte Pipino rege mãdato pr̃is: de coniuratis qbuſdã & ſeditioſis non ſine clemētia ſupplicium ſumpſit. karolus ãt iã ſenio grauis: cum intellexiſſet Pipinũ quē (ut diximus) Italiæ regē pfecerat: Mediolani mortuũ eſſe: Lodouicum filium minorē natu Aqtaniæ regem & impii ſucceſſorē. Bernardum uero nepotē Italię regē declarat: eiq; mãdat: ut Lodouico rebus in omnibus obtemperet. Fines imperii hos eſſe uoluit in Gallia: rhenum ac ligerim q in celtis oriens eos a biturigibus diuidit. In Germania uero Danubium & Sauum fluuios: his autem prouinciis Aquitaniam: Gaſconiã: magnã partem Hiſpaniæ: Ciſalpinam Galliam: Saxoniam: utrãq; Pãnoniam: Iſtriam: Liburnos addidit: maritima uero Dalmatiæ impio conſtãtinopolitano: ſubiecta erãt. Reb9 autem ita compoſitis: dũ Aquiſgrani eſſet ualitudinis cã propter aquas calidas: quæ ibi ſcaturiunt febre ac dolore laterum

Pipinus

Coronat karolus

diuiſio imperii

Nicephorus

chriſti ſanguis

re laterum moritur: ætatis ſuæ anno.ii.&.lxx.v.kal.Februarii: ſalutis uero anno.Dccc.ac.xv.Eius autem corpus nullo non genere honoris adhibito: in templo btē uirginis: quod ipſe magnis ſumptibꝰ Aquiſgrani extruxerat ſepellitur: hoc addito epigrammate: Magni Karoli regis xp̄ianiſſimi: Romanorumq; impatoris corpꝰ hoc ſepulchro cōditum iacet.Fuit aūt karolus: ſi eiꝰ res geſtas: tum domi: tum foris īſpicis: tātæ amplitudinis & integritatis impator: ut poſtea neminē ſupiorē: nedū parem habuerit. Adeo aūt cū ei per ociū liceret: ſtudiis lrarū delectatus eſt: ut primꝰ ſuadēte tn̄ Albino gymnaſiū pariſienſe inſtituerit. Tres autē menſas argenteas habuit: quarū unā (in qua urbs conſtātinopolitana inſculpta erat) baſilicę bti Petri: aliā (ubi imago urbis Romæ cernebatur) eccleſię Rauēnati dono dedit. Tertiā filiis reliquit: ubi inerat orbis terrarū deſcriptio. Sunt item qui ſcribāt hāc aureā fuiſſe. At uero Leo pontifex reſtituto ſci Pauli tecto: quod terremotu cōciderat: ædificatoq; a fundamētis apud ſcm̄ Petrum ampliſſimo hoſpitali: quod græci Xenodochion uocāt: nec non inſtitutis trium dierū ſupplicationibus ante diē Aſcenſiōis: quibus prima die ab eccleſia dei genitricis ad p̄ſepe: ad baſilicā conſtantinianā: ſecūda ab eccleſia btē Sabinæ martyris: ad ſcm̄ Paulū: tertia a ſcā cruce in hieruſalē ad Laurentiū extra muros ibatur: moritur primo ac.xx.pontificatus ſui anno: quo etiam Cometes apparuit (ut nonnulli putāt) tātæ calamitatis inditiū. ſepellit ̄ ār in baſilica Petri pridie idus Iunii. Eius in morte ſedes tum uacat diebus.x.

Mors karoli

Gymnaſium pariſienſis

STEPHANVS .IIII.

STEPHANVS.iiii.p̄ria romanus: p̄re Iulio: pontificatus ſui menſe tertio ad Lodouicum impatorem in Gallias p̄ficiſcit̄: quā ob rem aūt id fecerit haud ſatis conſtat. Sunt tn̄ qui coniectāt: id ab eo ſcm̄ ad uitādā ſeditionē & reliqas Cāpulianę coniurationis: quæ iā inualeſcebat: mortuo Leone. In Aurelianis tunc erat Lodouicus impator cognomēto Pius: q ubi intellexit pōtificē aduētare: ſtatim ei honoratiſſimū quēq; obuiā miſit: maxime uero Theodulphum Aurelianorū ep̄m: cū clero & magna populi parte. Ipſe uero ad primū lapidē prodiens: cum hominē uidiſſet ex equo deſcendit: atq; eum data acceptaq; ſalute: cum maxima ueneratione in urbem introducit: pręcedēte clero ac ſępe carmē repetente: Te deum laudamus. Erat enim Stephanus ex nobili genere ortus tātę doctrinæ & integritatis: ut facile apud omnes ſanctitatis nomē p̄naciſceretur: quippē qui ſub duobus ſanctiſſimis uiris Adriano & Leone educatus: rationem bene ac beatæ uiuendi didicerat. In urbem introductus ſubſtentāte cum imperatore propter impetum multitudinis ſtudio uidendi concurrentis: in regiam diuertit: ubi & ſæpe cum imperatore de componendis Italiæ rebus collocutus eſt: & ita ſe mutuo conuiuiis excepere: ut raro alter ſine altero conuiuaretur. Retinuiſſet hominē apud ſe diutiꝰ impator: niſi tum grauibus implicitus bellis ſeſe obiicere hoſti neceſſe fuiſſet: nā & Vaſcones ab imperio deſecerāt: quos breui in poteſtatem ſuam redegit: Britones res nouas molientes: armis in officio continuit: & conuentu aquiſgrani habito legatis ſaracenorū Cęſareā auguſtā incolentium pacem conceſſit. Abiturus itaq; Stephanus ad imitationem ſaluatoris noſtri: qui etiam inimicis pepercit: a Lodouico impetrauit: ut exulibus omnibus & captiuis.quos ſceleris conuictos in Leonem admiſſi karolus mulctauerat redire ad urbem Romam liceret. Secum quoq; detulit crucem magni ponderis magneq; ęſtimationis: quam Lodouicus ſua impenſa beato Petro dicauerat. At uero ſanctiſſimus pōtifex ad Vrbem rediens: ſeptimo pontificatus ſui menſe uita functus: in baſilica Petri ſepellitur. Sedes autem eius mortē dies.xi.tum uacat.

Lodouicꝰ impera.

817

PASCHALIS pr̃ia romanꝰ: pr̃e Bonoſo: nulla iterpoſita imparatoris au
ctoritate põtifex creat̃: hãc ob rem ubi põtificatũ iniit ſtatim legatos ad
Lodouicũ miſit: q eiꝰ rei culpã oẽm in cleꝝ & populũ reiicerẽt: qđ ab his
ui coactus eẽt põtificiũ munus obire. Accepta hac ſatiſfactõe Lodouicꝰ:
Lotharius rñdit populo & clero maioꝝ iſtituta & pacta ſeruãda eſſe cauerẽt: ne de-
inceps maieſtatem læderent in conuentu aũt apud Aqſgranum habito Lotharium fi-
liũ maiorẽ natu impii ſocium ſibi deligẽs: Pipinũ. ii. a Lothario: Aqtãię: Lodouicũ. iii.
Bauariæ reges appellauit. At uero cum Bernardus Italiæ rex inſtigãtibus qbuſdã ẽpis
& ſeditioſis ciuibus ab impio defeciſſet: coegiſſetq́ ciuitates quaſdam & populos in ſua
uerba iurare: Lodouicum in ſe cõcitauit: q p̃fectos quoſdã copiaꝝ cum ſatis ualida ma-
nu in Italiã miſit. Hoꝝ uero impetus retardare conatus Bernardus in alpibus ſupera-
tur. Seditiõis auctores capti ſtatim necant̃. Ipſe uero Bernardus quãuis ſupplex ueni-
am peteret: Aqſgrani ſupplicio capitali afficit̃. Ẽpi autem tãti mali auctores: ſynodali
decreto in monaſteria quędã relegant̃. Sedato itaq́ italico tumultu ueriuſq̃ bello in ſa-
xones: qui ab impio defecerãt copias mouet: eorũq́ tyrãnum uiromarchum regnũ af-
fectãtem: & ſecum congredi auſum ſupat atq́ interficit. Deinceps uero Lothariũ filiũ
regem Italię declaratum ad pontificẽ miſit: a quo in baſilica Petri inungit̃: & Auguſtꝰ
appellatur. Interea uero tumultuãte Italia: & ad res nouas ſpectãte: cum Lotharꝰ tã-
tis motibus nequaq̃ ſe parem cerneret: maiores exercitus paraturus ad p̃rem ſe contu-
lit: hãc ob rem Theodorus primicerius & Leo nomenclator Romæ in lateranenſi pa-
latio per ſeditionem cõfoſſis oculis necãtur. Fuere q tãtum crimẽ in paſchalẽ reiicerẽt:
qui quidem in Synodo. xxx. ẽpoꝝ habita: & coniecturis: & tõnibus: & iuramento a tã
to ſe crimine liberauit. Accepit hãc ſatiſfactionem Lodouicꝰ: & ut bibliothecarius ait:
cum paſchali reſcriberet: ne deinceps ſeditio ex re icerta orirer̃: ciuitates hetrurię impio
Florentia ſubiectas litteris declarauit: Aretium: Volaterras: Cluſium: Florentiã a p̃re karolo re-
ſtitutã & auctã: Piſtorium: Lucã: Piſas: Peruſiã: & Vrbem ueterem: cætera uero eccl̃iæ
romãę aſcribebat. Addidit & Tudertum in Vmbria: & ultra Apẽninum Flãmineã: ac
Rauẽnę urbis hexarchatum. Idem quoq́ Bibliothecarius ſcribit: Lodouicũ liberã eligẽ
doꝝ ẽpotum ptãtem Paſchali dediſſe: cum antea ea quoq́ in re imparores conſuleren-
tur: quã ptãtem ab Adrião põtifice Karolo cõceſſam idẽ auctor refert. Paſchalis itaq́:
quẽ Stephanꝰ ob eiꝰ uirtutẽ & doctrinã: dum uiueret mõaſterio bti Stephãi martyris
in Vaticão p̃fecerat: põtificatũ iniẽs: & corpa ſcõꝝ minꝰ religioſe iacẽtia in urbẽ cũ ma-
xima ueneratiõe itroducta honeſtiore loco recõdidit. Et captiuos pſoluto creditoribꝰ p̃
Templũ cio e uiculis liberauit. Idẽ quoq́ Praxedis btiſſime xp̃i martyris tẽplũ a fundamẽtis ex-
Praxedis truxit: ñ lõge a ueteri: qđ iã ob uetuſtatẽ & icuriã ſacerdotũ ruinã minabat̃: quo qdẽ in
tẽplo a ſe dedicato & pſæpe celebrauit: & multoꝝ corpa ſcõꝝ collocauit: iã antea in cœ
miteriis paſſim & ſine ueneratiõe iacẽtia. Extat & in eadẽ baſilica. Oratoriũ btẽ Agneti
Cecilia dedicatũ: qđ ipſe pluribꝰ ornamẽtis auguſtius reddidit. Idem quoq́ btẽ Ceciliæ tẽplũ
extruxit: qđ carmẽ in apſide notatum nunc ẽt indicat: eo quoq́ loci & ipſiꝰ uirginis &
eiꝰ ſponſi Valeriani: Tyburtii: Maximi martyrũ: Vrbãi: Lucii pontificũ corpora collo
cauit: multis additis muneribꝰ & ornamentos ex auro argento & quouis genere mar-
morũ. Reſtituit præterea beatę genitricis templũ ad pręſępe uetuſtate quaſſum: eiuſq́
apſida in meliorem formam redegit. Qui nõ ita multo poſt nullo religionis: pietatis:
humanitatis: benignitatis exemplo pretermiſſo: ſeptimo pontificatus ſui anno: mẽſe
tertio: die. xvii. moritur: ſepelliturq́ in baſilica Petri. Vacat tum ſedes dies. iiii.

EVGENIVS .II.

EVGENIVS.ii.pr̃ia Roman9:pr̃e Boemũdo:tãtę religiõis:ſcitatis:doctrinę:humãitatis & eloq̃ntię fuit:ut oium cõſenſu põtifex crearet:eo maxime tp̃e quo Lothari9 in Italiã ueniẽs magiſtratũ delegit:q populo ro. ius diceret. Romãi.n.impante Karolo ac filiis libertate aliqua poſt longam & grauem ſeruitutẽ uſi ſunt. Interim uero Lodouicus:cũ.xl.diebus ferro ac flãma Britãniã uaſtaſſet:acceptis obſidibus Rhoromagũ petit:ubi Michaelis cõſtãtinopolitani impatoris Oratores audit:cũ cõſulẽtes:qd de ſacris imaginibus faciendum cẽſeret:Abolẽdæ ne:an reſtituẽdæ uiderent. Hos aũt ad pontificẽ reiecit:cuius maxime intererat ea de re decernere. Vulgaros deinde Pãnonias inuadẽtes primo qdẽ repulit:ueꝝ cum Haido Agraniæ præfectus rebellaſſet:Abderamãni ſaracenoꝝ regis auxiliis fretus:Omittere tãtũ bellũ neceſſe fuit:hãc ob rem uulgari p medias Pãnonias in Dalmatiã infeſto agmine penetrarunt. Sed anteq̃ Lodouicus in Hiadonẽ mouiſſet: magnã hiſpaniæ partem deficiẽtibus populis iã occupauerat:dimiſſa circũquaq; claſſe quæ maritimas ciuitates uexaret. Solus aũt Bernardus barchinonẽſiũ comes terra mariq; uexatus in impatoris fide pmãſit. At Eugenius dignitate corpis & pſtantia animi inſignis:ſpretis reb9 oibus humanis:uel pot9 fortunæ bonis:ad munificẽtiã & liberalitatem uerſus:adeo rem frumẽtariã curauit:ut nillibi uili9q̃ Romæ annona uẽderetur. Præterea uero paupeꝝ:pupilloꝝ:uiduaꝝ cãs & uitã ita tutatus eſt:ut ab oibus merito paupeꝝ pr̃ diceret. Hoc aũt genere uiuẽdi:& ante pontificatũ uſus eſt:& dum beatæ Sabinę in Auẽtino preſbyter eſſet:quam pontifex in meliorẽ poſtea cultum reſtituit: & dum baſilicæ lateranẽſis archipreſbyter eſſet:quo ex loco deinceps tantę integritatis & modeſtię fuit:ad põtificatũ oium ſuffragiis traductus eſt. Hui9 pręterea opa & p̃cibus captiui oẽs & exules ex gallia tãdem ad urbẽ rediere:quos bonis pr̃nis & fortunis oibus ſpoliatos ſuis facultatib9 ſuſtentauit & in uita retinuit. Per eum quoq; non ſtetit: quo minus Sico dux Beneuẽtanus Neapolitanos obſidione ſolueret:quos tum uehementer pmebat:unde beati Ianuarii corpus Beneuentũ trãſtulit:& in maiori baſilica. cũ deſiderio & feſto honorifice collocauit. Siconẽ nãq; mouere i ſaracẽos põtifex adhortabat:q Pãhormũ i ſicilia iã cępant. Cũ his itaq; artib9 i põtificatu ãnis.iii.uixiſſet:morit põtifex optim9 collachrymãtib9 oib9:& ſuã uice potiuſq; morte ſciſſimi uiri dolentib9.cũ mors ei ad fœlicitatẽ uia optatiſſima eẽt.ſepellit̃ ĩ baſilica Petri aploꝝ principis.

Lotharius
Haido
Sico

VALENTINVS .I.

VALENTINVS pr̃ia rõan9:pr̃e Leõtio:tãtæ uirtutis & ſcitatis fuit:ut nõdũ pſbyter:ſed diacon9 ſũmũ põtificat9 gradũ meruerit:nec mixꝝ:qppe cũ apud Paſchalẽ & Eugeniũ uiros ſciſſimos:& doctrinã & rõnem bene ac ſcẽ uiuẽdi a teneris ãnis uſq; ad maturã ętatẽ didicerit. Nõ ludis:nõ iocis aut uoluptatib9 intẽt9:ut plęriq; oẽs adoleſcẽtes facere cõſueuerũt: ſed doctrinã & btẽ uiuẽdi normã ex lectiõe ueteꝝ & exẽplo ſcõꝝ põtificũ ſumẽs. Fuit p̃terea in hoie tãta ingẽii dexteritas:tãta eloq̃ntia:ut facile qd'uellet ſuaderet & diſſuaderet:nil niſi ſanũ:& qd'doctrinã ſapet ac modeſtiã, ppones. Poſtremo ãt pietate:clemẽtia:liberalitate:tũ in uita priuata:tum in põtificatu nulli maioꝝ ſecundus eſt habitus. Has ob res oium cõſenſu põtifex creatus:meritis hominum q rum erãt id fortaſſe exigentibus:quadrageſimo põtificatus ſui die morit:ac in baſilica Petri ſepellit:conquerẽtibus omnibus eum hoiem ſibi morte ſublatum eſſe:quo ſtante labefactari romana libertas & xp̃iani religio uix poterat. Vacante aũt ſede Sicardus dux Bñuentanus:qui

Sicardus

patre mortuo tyrannicam uitam ducebat. Deuſdedit Montiſcaſini abbatẽ:a quo pecu
nias expetebat:in carcerẽ conieci t:quo in loco non ſine opinione ſanctitatis mortu9 ẽ.

GREGORIVS .IIII.

GREGORIVS.iiii. pria roman9:pr̃e Ioãne:tituli ſci Marci p̃ſbyter:eo
tpe pontificatum iniit:quo & ſaraceni Aſiã occupãtes:ad ſcã Paleſtinæ
loca xp̃ianis aditum interclus ere:& Mauri in ſiciliam claſſe delati ipſius
inſulæ magnã partẽ uaſtauerunt:occupato(ut dixi)Panhormo:nec p
hibere Veneti potuere quomin9 id facerẽt:eo claſſe rogatu Michaelis im
peratoris conſtantinopolitãi contẽdẽtes.Maior.n.erat Mauroꝝ claſſis:maiores ẽt na
uales copiæ.Creſcebat tum res Veneta:q̃ originẽ a Venetis oibus habuerat:eo maxie
tpe:quo hunni Attila rege Aqleiam:Cõcordiam:Altinũ:aliaſq; Venetiæ puinciæ ur
bes cœpunt ac dirruerũt:a ſequitiæ barbaroꝝ ſolis eſtuariis & paludib9 ſeipſos tuẽtes.
Dux Venetoꝝ Iuſtinianus p̃ticius tum erat:Cuius nomẽ ideo cõmemorare libuit:q
ſuis tpibus corpus ſancti Marci Alexandria a mercatorib9 Venetis in p̃riam delatum
eſt:ubi nunc in maxima ueneratiõe hẽtur extructo egregio tẽplo in celebriore urbis lo
co:multiſq; donariis in ipſo ſacello reconditis.Hinc primũ Veneti Marci imaginẽ ur
bis patroni ĩ uexillis retulere.At uero Gregori9:cũ itelligeret a Venetis barbaros pelli
ex ĩſula nõ poſſe:legatos ad Lodouicũ & Lothariũ miſit:q eos rogarẽt:ut p̃rio quoq;
tpe Siculis auxiliũ ferrẽt.Tergiuerſabant̃ ii:cũ dicerẽt id bellũ ad Michaelẽ impatorẽ
cõſtantinopolitanũ ptinere:ſe tñ paratos eẽ cõi impẽſa cõibuſq; copiis rẽ ipſam gerere.
Bonifaci9 Interea uero cum legati ea de re ultro citroq; mitterẽtur:Bonifaci9 Corſicæ comes cum
fratre Bertario & auxiliis quorũdã populoꝝ hetruriæ claſſe in Aphricã delati:iter Vti
cã & Carthaginẽ quater cum hoſtib9 cõgreſſus:tantam hoium ſtragẽ edidit:ut coacti
ſint Mauri:ut olim a Scipiõe uexati ſuos ex ſicilia reuocare:q p̃riæ laborãti auxiliũ fer
rẽt.Hac igit̃ rõne ſicilia a barbaroꝝ manibus liberata ẽ.Rediit itaq; ex Aphrica in Cor
ſicam Bonifacius cum claſſe uictrice ingẽti p̃da onuſta.Sunt qui ſcribant dum omnia
Karolus ubiq; in Italia pacata eẽnt:Lotharium ægre ferẽtẽ:q Lodouicus karolũ natu minimũ:
cui poſtea caluo cognomẽtũ fuit:reb9 in oibus ſibi p̃ferret:p̃ri uincula indidiſſe:nec ita
multo poſt eũ liberꝝ dimiſiſſe:eaq; opportunitate barbaros illectos ex aphrica cũ ingẽ
ti claſſe in Italiã delatos cẽtũcellis applicuiſſe:urbẽq; quæ nũc ciuitas uetus appellatur
(ut qdã uolunt)deleſſe.Atq; ĩde Romã mouẽtes:urbẽ ipſam cepiſſe:qd' qdẽ uero diſ
ſonũ ẽ.De cẽtũcellis nõ negauerim.Barbaros uero urbẽ oppugnare adhortos cõſtat:
Guido ſed Guidõe Ciſalpĩę Marchiõe eã acriter defendẽte:icẽſis ſuburbiis ac baſilicis Petri &
Pauli uia latia ĩ ſaltũ Caſſinatẽ mouẽtes:ubi ſci Germãi.oppidũ & mõaſteriũ bti Bñdi
cti in mõte poſitũ euertiſſent:iuxta lirim fluuiũ ad mare deſcẽdẽtes claſſe ab Hoſtia eo
auecta:Tarẽtũ & Siciliã ĩuaſere:atq;(ut dixi)Bõifacii uirtute in p̃riã a ciuib9 bello op
preſſis reuocati ſũt.Crediderim ego tñ Bartholomei ap̃li corp9 ex lipari ſiciliæ Bñuẽtũ
trãſlatũ fuiſſe a Sicardo Bñuẽtanoꝝ pricipe:q tãto bello iterfuit:ne ſciſſimi ap̃li corp9
in hoſtiũ xp̃iani nois man9 deuẽiret.Ad Gregoriũ redeo:q tãtę modeſtię fuit:ut elect9
a clero pploq; ro.nõ pri9 põtificiũ mun9 obire uoluit:q̃ a legatis Lodouici ĩpatoris ob
Iura impii eã cãm Romã miſſis:q diligẽter tãtã electionẽ diſcuſſerãt:cõfirmat9 ẽ.Fecerat id Lodo
Lodouic9 uic9 nõ ſupbia motus:ſed ne iura impii amitteret:qppe q natura clemẽs & humaniſſi
imperator mus ſit habitus:quiq; iura eccleſiæ & dignitatem ſemper tutatus ſit.Inſtituit enim ne
chriſtianiſ chriſti ſerui ulli ſeruituti humanæ ſubiecti eſſent:& ut unaqueq; eccleſia ſuos puentus
ſimus haberet:unde ſacerdotes uiuerẽt:ne ob inopiam reꝝ cultum diuinum desererent:neue

ob neceſſitatem quęſtui ſeſe dederent. Idem prætcrea. Dccc.ac.xxx. dñicæ incarnationis anno ſynodum multoꝝ epoꝝ habuit: excogitatã ad honorẽ dei & utilitatẽ eccleſiaſticæ dignitatis: in qua qdem conſtitutũ eſt: ne eps & clerici cuiuſuis gradus precioſas & exqſitas ueſtes: utpote ſericas & coccinei coloris aut bracteatas ferrent: neue in digitis gemmas: niſi dum præſules ſacrificãt: in cingulis & calceis crepidis aurum & argẽtum ferrent: quæ certe procul omni religione ſunt: & magnæ icõtinẽtiæ ac uanitatis ſigna manifeſtiſſima. Vtinã noſtris tpibus Lodouice uiueres. Indiget nunc eccleſia tuis ſanctiſſimis inſtitutis tua cẽſura: adeo in oẽm luxum & libidinem ſeſe effuudit eccleſiaſticus ordo: coccinatos & trabeatos nunc inſpiceres: nõ hoĩes: quod leue fortaſſe uideret: ſed equos & iumenta: præcedẽte dum incedunt magno adoleſcẽtum & altero præſbyterorum agmine ſubſequẽte: non in aſinis: ut xps noſtri dogmatis auctor: & bñ uiuendi unicum in terris exemplar: ſed in eqs ferocibus & phaleratis ac ſi ex hoſte deuicto triumphũ ducerẽt. De argenteis uaſis: & egregia coꝝ ſuppellectile: deq; ci[illegible] iis non attinet dicere: cum & ſiculæ dapes: & Attalica ornamẽta: & uaſa corinthia: ſi hæc iſpicias: nullius precii dici poſſint. Quid uero ex hac itẽperãtia naſcatur dicere prætermittã: ne os (ut ipſi aiunt) in cœlum ponam. Ad Lodouicum redeo: q his artibus & humãis & diuinis rebus conſulens: impii ſui anno. xxxvi. morit: ſepelliturq; Metis in baſilica bti Arnulphi. Hũc aũt non multo poſt ſecutus eſt Gregorius pontifex: nobilitate iſignis ſanctitate clarus: doctrina & eloquentia pcipuus: diligentia ac ſolicitudie: tum in rebus diuinis: tum in humanis admiratõe dignus. Nam & populi ſui cõmoda mirũ im modum curauit: diuites in officio cõtinendo: pauperes paſcẽdo: deſpatos ſolãdo: errantes ſanis admonitionibus in uiã rectam deducẽdo: eccleſias quoq; multas uetuſtate collapſas reſtituit. Electos in ſortem dñi doctrina & exemplo quoad uixit in officio continuit. Tranſtulit idem ſanctiſſimus pontifex: beati Gregorii corpus atq; eo loci collocauit: ubi nunc iacet magnis adhibitis ornamentis: quo in loco multi tpibus illis religionis aut uoti cã excubare cõſueuerant. Ferunt & ab eodem corpora Sebaſtiani & Tyburtii a cœmiteriis: in quibus ante iacebãt ad baſilicam Petri tranſlata fuiſſe. Sunt qui ſcribant rogatu Lodouici Gregorium ſanctoꝝ oĩum celebritatem kalẽdis nouẽbris inſtituiſſe: eamq; rem magnope a Rabano monacho theologo inſigni carminibus & proſa laudatam fuiſſe. In his. n. duobus dicendi generibus uir doctus: ut illa maxime tẽpeſtate ſatis ualebat. Cõmentatus eſt idem Rabanus: & librum paralipomenon: & Machabeos. Habuit etiam ſermones ſatis elegãtes ad populum: ſed is potiſſimũ laudat: quẽ habuit in celebritate omnium ſanctorum. Moritur autem Gregori9 põtificatus ſui anno. xvi. ſepelliturq; in baſilica Petri: ac ſedes eius in morte diebus quindecim uacat.

Synodus ſaluberrima

Egregie

Mors Lodouici

Rabanus

SERGIVS .II.

SERGIVS. ii. pña roman9: pře Sergio: e regiõe qrta: eo tpe pontificatũ iniit: quo Michael impator cõſtãtinopolitan9 morit. Sũt q Sergiũ primo qdẽ os porci appellatũ fuiſſe dicãt: & ob turpitudinẽ cognomĩti Sergii nomẽ ſũpſiſſe: eãq; cõſuetudinẽ ad nr̃os manaſſe: ut q põtifices creareñtur: ſuo omiſſo maioꝝ noĩa ſibi iderẽt: licet ab oib9 nõ ſit obſeruatũ. Verũcũq; ẽ: cõſtat Sergiũ ex illuſtri familia ortũ: neqq̃ a maiorib9 ſuis degeneraſſe adiuuantibus eius pclaꝝ ĩgenium Leone. iii. Stephano. iiii. Eugenio. ii. & Gregorio. iiii. ſub quorum moribus & doctrĩa ita uixit. ut ſolus mortuo Gregorio dignus haberetur qui põtificium munus obiret. Exarſerat tum inter Lodouici filios tantum odii propter imperii diuiſionem. ut in Antiſiodorenſi agro apud Frontanicum acerrime a Lodouico &

Karolo contra Lotharium frēm dimicatum ſit:quo qdem multi utrinq; cecidere. Lotha
rius.n.tādem uictus Aqſgranium cōfugit:atq; inde quoq; deturbatus inſtātibus hoſti
bus: Viēnā cum coniuge & liberis ſe contulit. Inſecuti & eo cum exercitu frēs:ad quos
quidem placādos nō ſolum multi regni ipſius pceres:ſed ex italia quidā iuſſu Sergii pro
fecti ſunt:inter quos Georgius archieps Rauēnas primus eſt hitus:qui cum ſecūdo p̄
lio apud Lotharium componēdę rei cā eſſet:ac fortuna ad Lodouicum & Karolum in
clinaſſet:totum comitatū in p̄lio amittēs:eo.n.cū tricētis eqtib9 uenerat:uix ſolus e tā
ta ſtrage ſuga plapſus eſt. At uero ii cōem totius regni calamitatem & interitum miſe
rati:fœdera pacis in hunc modū ineunt:ut ps illa occidentalis regni:quæ a Britannico

Diuiſio regni

oceano uſq; ad Moſam flumen pertinet:Karolo obtemparet:meaq; ēt frācoꝝ nomen
maneret: Vtq; Lodouico Germāia contingeret uſq; ad rheni flucta:& trāſrhenum ge
qd genitor poſſediſſet. Lotharius āt cū impii titulo urbem Romā obtieret cum Italia

Lotharius

& ea pte G[al]liæ:quæ olim Narbonenſis:nūc romana puīcia uocat̄:huic āt addidere
eā quoq; ptem:quæ īter Scaldum & rhodanū fluuios Lothoringiæ nomē accepit a Lo
thario:ut arbitror. Rebus āt ita cōpoſitis Lotharius Lodouicū filiū:quē regni ſocium
aſciuerat:in Italiā cum ingenti exercitu mittit:huic ſocios addidit Drogonē metenſem
epm:atq; alios uiros eccleſiaſticos prudētia & auctoritate dignos:quoꝝ cōſiliis uteret̄.
Is āt adoleſcēs nimia fœlicitate elatus:q̄cunq; iter facit cœdib9 oia & rapinis uaſtat:in
cendit & dirruit. Veꝝ cum urbi appropinq̄ſſet:eiq; obuiā honoris cā Romāi ciues p
diiſſent:depoſita ferocitate illa Gallica mitior eſſe cępit:q; ei p̄ter ſententiā ingredi ur
bem pacato agmine liceret. Prodeūt & obuiā ad primū lapidem ſacerdotes cum cruci
bus:& hoc cantu bn̄dictus qui uenit in noīe dn̄i oſanna in excelſis:atq; eum uſq; ad gra
dus ſci Petri comitātur:ibi pontificem offendēs mutuo oſculo:mutuaq; ſalute data &
accepta ad argenteas portas ſimul peruenere:clauſas quidem. Tum pontifex:ſi paca
to magiſq̄ hoſtili aīo ad nos ueniſti:ſiq; ad reip. chriſtiāæ utilitatem magis reſpicis q̄ ad
uoluptatem ſęquiendi prędādiue:meo iuſſu ingredere:ſin aliter animatus es:fores ne
tetigeris:nā ſupra caput enſem hēs ſcelerum omnium ultorem. Cum aūt bono animo
eſſe pontificem iuſſiſſet:ſtatim eius iuſſu fores patuere. Ingreſſi itaq; piter magna Ro
māoꝝ ac frācoꝝ multitudine tum pręcedente tum ſequente:cum ad altare beati Petri
perueniſſent:procidentes ſimul omnipotenti deo & apoſtolorum principi grās ege
runt:q; ſine ullo maleficio res ex ſententia acta eſſet penthecoſtes octaua. Verum cum
poſtea a multitudine militum ſuburbia uaſtarentur:parumq; abeſſet quin urbem præ
dādi cā irrumperent octauo ex quo uenerat die uidentibus omnibus qui aderāt Lodo
uicum regem oleo ſcō inungit:corona donat:Italiæ regem decernit. Ad quem Siginol
phus dux Beneuentanus ſalutādi hominis cā ſtatim uenit:q̄ quidem multitudine & ar
bores truncatæ:& pecora diſtracta:& ſegetes(ut fit)in pabulum equoꝝ ſuccisæ ſunt.
His itaq; pōtifex qcqd petiere honeſtū p̄ſertim facile cōceſſit:quo citi9 ab urbe diſcede
rēt. Vn̄ romāi tyrānicę imanitatis metu liberati:ſciſſimū pontificē ueꝝ xp̄i uicarium &
unicum p̄riæ parētē p̄dicabāt. Qui qdē ad ornāda templa cōuerſus:baſilicā ſcoꝝ Syl
ueſtri & Martini uetuſtate collapſam reſtituit. in eaq; una cū ipſis cōfeſſorib9 Fabiani:
Stephani:Sotherii:Aſterii:Cyriaci:Mauri:Smaragdi:Anaſtaſii:Innocētii: Quirini:
Leonis:Arthemii:Theodori:Nicādri:corpa collocauit. Struxit & a fundamētis ad ipſi
us baſilicę lat9 in honorē Petri ac Pauli moāſteriū:ubi continuo res diuina agebat̄. De
mū uero ſciſſim9 pōtifex re ecclīaſtica bn̄ ac integre gubernata. iii. pōtificat9 ſui āno. mo
rit̄:ſepelliturq; in baſilica Petri. Vacat tū ei9 in morte romana ſedes mē. ii. diebus. xv.

LEO.iiii.pr̃ia romanus: pr̃e Rhadulpho: Anno incarnatõis.Dccc.xlviii.
pontifex oĩum conſenſu decernit̃: ac merito q̃dem. Vir.n.fuit in oĩ uita
priuata etiam religione: innocẽtia: pietate: humanitate: gr̃a: liberalitate:
doctrina: eccleſiaſtica p̃cipue inſignis. Tantę p̃terea prudentię & uirtutis
fuit: ut Euãgelii ſn̄ia ſerpentis aſtutiam: ubi oportebat & columbæ ſim-
plicitatem imitaret̃. Tam conſtanti aũt fama impulſus Sergius.ii.romanus pontifex:
hoĩem totius uirtutis exemplar: ex ſubdiacono præſbyterũ creat: eũdẽq; titulo ſc̃õrum
quattuor coronatoꝝ p̃ficit. Vnde poſtea mortuo Sergio ad lateranẽſem baſilicam du-
ctus: ac in ſede Petri collocatus: ut uerus & dignus põtifex ab oĩbus ſalutat̃. Exoſcula-
ti ſunt ẽt eius pedes: q̃ p̃pe aderant morem antiquũ ſeruãtes. Sunt q̃ arbitrant̃ hui9 ſan-
ctiſſimi uiri orõnibus deũ p̃motum: ſaracenoꝝ rabiem naufragio dũ onuſti p̃da domũ
redeũt cõpeſcuiſſe. Nam ſupato apud Tarẽtum nauali p̃lio Theodoxio Michaelis im- Saraceni
peratoris duce: Italiã nemine obſtãte longe ac late populati: captaq; Anchona ac dirre-
pta: uexatoq; item Dalmatico ſinu: dum læti domũ redeũt: uolẽte deo p̃cellis fluctuũ
obruunt̃. Liberatus ſaracenoꝝ metu Leo: & ſedilia in ueſtibulo atrii lateranenſis poſi-
ta ex marmore cõſtruxit: & ſolarium a Leone tertio incohatum p̃fecit. Inſtituit itẽ pius
Antiſtes: ut quotannis a cuncto clero in baſilica Pauli ipſius ap̃li natali die hora ueſp-
tina celebraret̃. Mãdauit præterea ne laicus q̃ſpiã p̃ſbyterium ĩgrederet̃: dum ſacra fie-
rent. Habitę ẽt ſuo iuſſu eiſdem ferme diebus ſupplicatiões ad auertendam irã dei: quã
frequẽtes terremotus p̃ſeferebãt. Crucẽ quoq; quã Karolus romanoꝝ imp̃ator Conſtã-
tinianæ baſilicæ donauerat furto gẽmis ſpoliatã mirũ in modũ exornauit. Hunc aũt tã-
tæ ſanctitatis fuiſſe cõſtat: ut & baſiliſcã ſerpẽtẽ (quẽ latini regulum appellare poſſũt)
ſuis orõnibus e fornice ſcẽ Luciæ uirginis in orphea expulerit: cuius alitu & uenẽo mul-
ti mortalium perirant: & incendium illud ſigno crucis extinxit: q̃d diu p̃ domos ſaxonũ
& lõgobardoꝝ uagatũ diui Petri baſilicę appropinquabãt. Hoc aũt fctũ eſt octaua die
ab aſſumptiõe beatę dei genitricis: q̃ dies poſtea ut feſtus celebratus eſt: nõ longe a ba-
ſilica Laurẽtii martyris extra mœnia. Eo nãq; loco ipſius uirginis templum extabat cui
munificentiſſimus põtifex multa dona ex argento auroue obtulit. Præterea uero opus
muſinum baſilicæ ſc̃i Martini & Syluestri in mõtibus: incruſtationẽq; parietum a Ser-
gio incohatã ipſe p̃fecit: ut epigrãma indicat: quod ſolũ ſupeſt: nã pictura iampridem
corruit: uel ĩcuria hoĩum: uel uetuſtate & ſitu. Suo quoq; iuſſu crux illa: quę ante pon-
tificem a ſubdiacono fert̃ ex auro facta: gẽmis ornat̃. Nullum genus ornamenti relin-
quẽs: q̃d ad dignitatẽ ſaluatoris n̄ri p̃tineret. Reſtituit quoq; urbis mœnia & portas ue-
tuſtate collapſas. Ad hæc uero.xv.turres p̃pugnacula urbis a fundamentis erexit: ha-
rum duas p̃maxime neceſſarias: hinc dextra: hinc ſiniſtra tyberis ãnis poſuit infra Ia-
niculũ & Auẽtinũ: ne ſubuehi naues hoſtiũ ad diripiẽdã urbẽ poſſent. Idẽ quoq; ſua di-
ligentia corpora ſcõꝝ.iiii.coronatoꝝ ĩuenit: eorũq; tẽplũ in ſplẽdidiorẽ formã inſtaura-
uit. Scõſq; ipſos ſub altari collocauit: Sẽproniũ: Claudiũ: Nicoſtratũ: Caſtorium. His
addidit & corp̃a Seueri: Seueriãi: Carpophori: Victorini: Marii: Fœliciſſimi: Agapiti:
Hippoliti: Aq̃lę: Priſci: Agni: Narciſſi: Marcellini: Fœlicis: Apollinis: Bñdicti: Venã-
tii: Diogenis: Liberalis: Feſti: Marcelli. Addidit & caput ſc̃i Proti: Cecilię: Alexãdri: Si-
xti: Sebaſtiani: Praxedis. At uero dum his rebus: ut ſanctiſſimũ uirum decebat: q̃ dili-
gentiſſime uacaret: nũciareturq; Saracenos cum magna claſſe diripiendę urbis cã ad-
uẽtare: & Neapolitanos ac cæteros illius oræ maritimæ paulo poſt ipſi urbi auxilio fu-
turos: ipſe ſtatim cum quãta potuit manu Hoſtiã proficiſcitur: eoq; omnes auxiliares

copias cōuocat. Cum hoſtibus dimicaturis ſi copiam pugnādi feciſſent. Suos autem ſanctiſſimus pontifex ad cōionem primo adhortatus: ubi id obſequentiſſime feciſſent: orationem ad deum his uerbis habuit. Deus cuius dextera beatum Petrum ambulantem in fluctibus ne mergeret erexit: & coapoſtolū eius Paulum tertio naufragantē de ꝓfundo pelagi liberauit: exaudi nos ꝓpicius & concede: ut amboꝝ meritis hoꝝ fideliū tuoꝝ brachia contra inimicos eccleſiæ tuę ſcē dimicātia oīpotēti dextera tua corroborētur: & cōualeſcant: ut de recepto triumpho nomē ſcm̄ tuum in cūctis gentibus glorioſum appareat. His dictis ſtatim facto ſigno crucis pugnandi copiā fecit: q ita alacriter pugnam iniere: ac ſi uictoriam certam ſibi ꝓpoſitam uiderēt: tandem uero poſt longū & acre certamē hoſtes ſupanī fuganturq: multi in ipſo ꝑlio utpote nauali periere: plæriq tñ uiui capti: & Romā pducti ſunt. Placuit ēt ciuibus romanis quoſdā ad terrorem non lōge a portu romāo ſurca ſuſpēdere: aduerſante tñ Leone ob manſuetudinē & clementiam: qua potiſſimū iſignis hēbatur. ſed ire obuiam multitudini in tāto pſertim furore nō licuit. Eoꝝ uero opa: q uiui Romā pducti ſūt: uſus eſt Leo in reſtituēdis eccleſiis: quas ipſi Agareni quondā dirruerant & incenderant: in extruēdis mœnibus: quibꝰ uaticanū cinxit: Leoninaq; urbem de ſuo noie appellauit. Idq; potiſſimū effecit: ne deinceps hoſtibus liceret eccleſiam bti Pētri una uel leui icurſione ſpoliare & incēdere: ut antea conſueuerant. Non caruere ſuis ꝑcationibus portę. In ea.n. quæ ad ſcm̄ Peregrinum ducit. Hæc erant in marmore ēcīſa. Deus q apoſtolo tuo Petro collatis clauibꝰ regni celeſtis: ligandi atq ſoluendi pontificiū munus trādidiſti: cōcede ut itercellióis eiꝰ auxilio a malis nexibus liberemur: & hāc ciuitatē quam nouiter te adiuuante fundauimus: fac ab ira tua in ppetuum manere ſecurā: & de hoſtibus quoꝝ cā conſtructa ē nouos ac multiplices hēre triūphos. In ſcda uero porta quæ apud Hadriāi molē ad prata ducit: hæc uerba inerant. Deus q ab ipſo huiꝰ mundi principio hanc ſanctam catholicā: & apoſtolicā romanam eccleſiā ab hoſtibus cuſtodire & confirmare dignatꝰ es: iniquitatis noſtræ chirographum ꝓpiciatus emenda: & urbē hanc quā tuo ſcō noi p apoſtoloꝝ Petri & Pauli ſuffragia nouiter dedicauimus: ab oibus inimicoꝝ inſidiis ſecurā pmanere cōcede. Tertia aūt ꝑcatio erat in frontiſpicio portæ qua ibatur ad ſcholam ſaxonum: his uerbis. Præſta qſumus oīpotens & miſericors deus: ut ad te toto corde clamantes intercedente btō Petro apoſtolo tuæ pietatis indulgentiā cōſequamur: & urbs quā ego famulus tuus Leo.iiii.eps Romanꝰ te auxiliāte meo noie Leoninā uocaui: nouoq ope dedicaui: ut ſecura atq illeſa pmaneat: apud clemētiam tuā iugiter exoramꝰ. Hāc aūt urbem prio pontificatus ſui anno incohatā demū ſexto abſoluit: eamq; corſis quos ſaraceni ex iſula depulerāt icolendā dedit: aſſignatis uiritim agris ubi uiuerēt. Sed miror in portis ipſis aliā nūc iſcriptionem legi uerſibꝰ hexametris ineptis qdem: quos certe Leonis nullo mō eſſe arbitror: licet ſub eius noie ferant. Ex manubiis uero ſaracenoꝝ dona qdam: tum ex auro: tum ex argento baſilicis romanis obtulit. Sunt q ſcribāt eiꝰ mādato ēt baſilicā ſanctę Marię in uia noua ædificatam fuiſſe: & turrim in uaticano apud ſcm̄ Petrum quā adhuc cernimus. Fores præterea ſci Petri ab Agarēis dirreptas: ex argento reſtituit. Synodum.vii.&.xl.epoꝝ habuit: ī qua ex decretis maioꝝ ſuorum Anaſtaſium pręſbyterū cardinalem.ſ.Marcelli multis criminibus conuictū dānat: & ab eccīa reiicit eo maxime q parochiā ſuā p annos qnq; contra canonū inſtituta deſereret. Colonias ꝑterea ex ſardinia corſicaq; quæ pulſis ſaracenis iam reſpirare cęperāt: Hoſtiam cultoribus ꝓpter inſalubritatem æris & frequētes dirreptiones uacuā duxit. Lothario poſtremo egregie ſatiſfecit: q delatiōe quorundam impulſus Romā uenerat: q itellexerat

Oro cōtra ſaracenos

Vrbs Leonina

ꝙ intellexerat Leonem trāſferendi imperium ad conſtantinopolitanos conſilia iniiſſe.
De delatoribus in mendatio deprehenſis(ut par erat)ſupplicium ſumitur:atq; amici-
tia inter utrunq; integratur. Sūt qui ſcribāt Ioānem ſchotum huius temporibus fuiſſe
uirū in reb9 diuinis doctiſſimū:qui in frāciā ueniēs regis Lodouici iuſſu hierarchiā bea
ti Dionyſii e græco in latinum tranſtulit:nec ita multo poſt(ut aiunt)a diſcipulis ſtilo
confoſſus periit. Tāti ſceleris cā nuſquā traditur. Ferunt itē Alidulphum Angliæ regē
ob religionē:inſulā uectigalem eccleſiæ romanę feciſſe ſingulis nūmis argēteis in ſingu
las domos quotannis collatis. Moritur aūt Leo uir ſanctiſſimus:& optime de eccleſia — Anglia uectigalis ecclesiæ
dei:deq; urbe Roma ac noīe xp̄iano meritus conſilio:auctoritate:diligentia:doctrina:
magnificentia præclaroꝝ operum anno pontificatus ſui octauo.mēſe tertio.die ſexto.
xvi.kal.Auguſti:ſepelliturq; in baſilica Petri. Vacat tum ſedes men.ii.diebus.xv.

IOANNES .VIII.

IOANNES Anglicus:ex Magūtiaco oriūdus malis artibus(ut aiunt)
pontificatū adeptus eſt. Mentitus.n.ſexum cum fœmina eſſet adoleſcēs
admodū Athenas cū amatore uiro docto ꝓficiſcit̃:ibiq; præceptores bo
naꝝ artium audiēdo tm̄ ꝓfecit:ut romā ueniēs paucos admodū ēt in ſa
cris lr̄is pares haberet:nedū ſuperiores. Legendo aūt & diſputādo docte
& acute tm̄ beniuolentię & auctoritatis ſibi comparauit:ut mortuo Leone in eius locū
(ut Martinus ait)oīum conſenſu pontifex crearet̃. Veꝝ poſtea a ſeruo compreſſa:cū
aliquādiu occulte uētrem tuliſſet:tādem dum ad lateranēſem baſilicā ꝓficiſceret̃:inter
theatrum(quod coloſſeum uocāt)a Neronis coloſſo:& ſcm̄ Clementem dolorib9 cir-
cūuenta peperit:eoq; loci mortua:pontificatus ſui anno.ii.men.i.diebus.iiii.ſine ullo
honore ſepellit̃. Sunt q hæc duo ſcribāt pontificē ipſum qn̄ ad lateranēſem baſilicā ꝓfi
ciſcit̃ deteſtādi facinoris cā:& uiā illam conſulto declinare:& eiuſdem uitādi erroris cā
dum primo in ſede Petri collocatur:ad eam rem perforata genitalia ab ultimo diacono
attrectari. De primo nō abnuerim:de ſecūdo ita ſentio:ſedem illā ad id paratā eſſe:ut
qui in tanto magiſtratu conſtituitur:ſciat ſe non deū ſed hoīem eſſe:& neceſſitatib9 na
turæ:utpote egerēdi ſubiectū eſſe:unde merito ſtercoraria ſedes uocat̃. Hæc quæ dixi
uulgo ferunt̃:incertis tn̄ & obſcuris auctoribus:quæ ideo ponere breuiter & nude iſti-
tui:ne obſtinate nimiū & ꝑtinaciter omiſiſſe uidear:qđ fere oēs affirmant:erremus etiā
nos hac in re cū uulgo:quanq̄ appareat ea quæ dixi ex his eſſe:quæ fieri poſſe credunt̃.
Sunt q dicāt hui9 tp̄ibus bti Vincentii corpus e Valentia citerioris Hiſpaniæ ciuitate
a quodā monacho in pagum albienſem ulterioris Galliæ deportatū. Dicunt præterea
Lotharium iam grandem natu:ſumpto monachorum habitu:filium Lodouicum im — Lodouic9
peratorem reliquiſſe:qui ſtatim in Germaniam prouinciā rediens:omnes ad arma ſpe
ctantes ſua præſentia in officio continuit.

BENEDICTVS .III.

b ENEDICTVS.iii. pr̄ia romanus:patre Petro:merito Bn̄dictus appel
latus eſt ob ſanctitatem uitæ & rerum diuinaꝝ gratiam. Sub Gregorio
enim militans:cū ab eo ſubdiaconatus gradum accepiſſet:ita deinceps
uixit:ut mortuo Leone unus Bn̄dictus tanti pontificis dignus ſucceſſor
haberet̃. Ad hūc itaq; concurrētes oēs tanq̄ ad unicum & benigniſſimū
ſidus a deo in terras miſſum:eū pontificē decernunt. Qui flens:& deum ac ſanctos te
ſtes faciens:ſe nequaq̄ dignū eē q tantę ſedi ꝓficeret̃ dicebat. Acclamantib9 itaq; oibus:
& electionē approbantibus:inuitus tādem pontificiū munus ſuſcipiēs:in atrium late

ranenſe pducitur: & in ſede Petri collocaẗ. Inde uero in equo albo ſedens ad eccleſiã ſcẽ
Mariæ ad pſepe ductus: ieiuniis triduo & orõnibus uacauit: deum rogãs ut ſibi liceret
ſcẽ & integre eccleſiam ſuã gubernare. Eo aũt poſt diem tertiũ iteꝝ uenere oẽs: & eius
pedes de more exoſculati ſunt. Ii potiſſimũ q Rhodoaldi portuẽſis epi factionẽ ſecuti:
alium neſcio quẽ: uel ut qdã uolunt: Anaſtaſiũ a Leone põtificatu deiectũ hoiem igno
tum pridie eius diei Bñdicto pferre conati fuerãt: ſed cognito errore (ut dixi) ueniã pe-
tentes in ſniam bonoꝝ tãdem uenere: & hoiem ſanctiſſimũ de more adorarunt. Idem
fecere & Lodouici impatoris legati ad cõfirmandã cleri ac populi electionẽ Romã miſ
ſi. Sequenti uero die comitãte populo ad baſilicã Petri deductus uidentibus oibus: ut
mos eſt: & antiquã traditio dictat: conſecratus inſignia pontificis ſuſcepit acclamanti-
bus oibus & plaudẽtibus. Tãtæ.n.manſuetudinis fuit: tantę dignitatis corpore & aio:
ut tam in magiſtratu conſtitutus q̃ in uita priuata carus oibus & gratus uidereẗ. Hic
qdem ad cultũ diuinũ cõuerſus: multas eccleſias uetuſtate collabentes reſtituit: & do-
na pleraq; in earundẽ ſacraria repoſuit. Inſtituit præterea ut funeribus epi: pſbyteri aut
diaconi: pontifex una cũ clero intereſſet honorãdi corpis defuncti & commẽdandæ aię
gr̃a: mandauitq; ut uiciſſim clerus mortui pontificis funus celebraret. Ipſe uero qđ in-
ſtituit: dum in uita eẽt: non uerbis tantum: ſed re ipſa comprobauit. Sacerdotũ.n.fune
ribus ſemp iterfuit. Aegrotos præterea iuiſit: paupes aluit: deſpatos & calamitoſos cõ-
ſolatus eſt. Viduas & pupillos acerrime tutabaẗ. His artibus uitã ſanctiſſimã tradu-
cens ſuo magiſq̃ populi ro.tempore moritur: pontificatus ſui anno.ii.mẽ.vi.die.ix. Se
pultus eſt ãt ante fores baſilicę bti Petri apoſtoli. Interim uero dies.xv.epatus uacat.

NICOLAVS .I.

NICOLAVS primus: pr̃ia rõanus: pr̃e Theodoxio: bñ ac ſcẽa teneris an
nis educatus: primo qdẽ ſubdiaconus a Sergio mox uero diacon9 a Leo
ne creaẗ. in quo ordine adhuc conſtitutus nullũ genus pietatis omittẽs:
Bñdicti corp9 ſuis manib9 tumulo collocauit: nõ ſine multis lachrymis.
At uero cum pacto de more funere creare alteꝝ põtificẽ neceſſe eẽt: cũq;
ieiuniis uigiliis: orõnibus inſtarent hoĩes: ut talẽ a deo cõſequerenẗ põtificẽ: qualẽ ami-
ſerant: in baſilica ſci Dionyſii cõfeſſoris atq; põtificis (eo nãq; ei9 rei cã cõuenerãt) poſt
longã cõſultationẽ Nicolaũ abſentẽ pontificẽ creãt: & fugiẽtẽ in uaticanũ: latitãtemq;
uitandi honoris cã conqſitum in atrium lateranẽſe pduxerũt: & nolẽtẽ ẽt in ſolio apo-
ſtolico collocarũt. Deinde uero in baſilica Petri cõſecratus: ſumptaq; de more põtificia
corona: multa cũ Lodouico Cæſare q tum aderat collocutus eſt: tum ad põtificatũ: tũ
Lodouic9 ad impium ptinẽtia. Cũ uero Lodouic9 ipſe ab urbe diſceſſiſſet: cõſediſſetq; in loco: quẽ
Romãi qntum appellabãt: eo pfectũ Nicolaũ ferũt: cũ pcerib9 urbis Romæ: itaq; ho
norifice ſuſceptum: ut impator ad mille paſſus põtifici obuiam factus: ex equo deſcen
dens eum frenõ manibus attrectato in caſtra pduxerit. Erat.n.tãtæ uenerationis & ma-
ieſtatis: tãtæ eloq̃ntiæ & doctrinæ: ut ab oibus tanq̃ numẽ colereẗ. Habito autẽ ſimul
lõgo & ſecreto colloqo: poſt epulas oſculoq; iuicẽ dato & accepto: ad urbẽ põtifex re-
Excreſcentia tyberis diit: quã qdẽ excreſcẽtia tyberis ita uexatã iuenit: ut nõ niſi lyntribus de uico ad uicum
trãſire liceret. Nã & eccl̃iã ſci Laurẽtii in Lucina: & monaſteriũ bti Sylueſtri: & totam
illã planiciẽ: quæ a uia lata ad radices tarpeiæ rupis ad uiam argẽtariam ad Auẽtinum
ducit ita occupauerat: ut iſtare diluuiũ uulgo putatũ ſit. Hac iundatiõe & multæ do-
mus euerſę ſũt: & plures arbores euulſæ: & ſata paſſim diſiecta. Neq; hoc ſemel eo ãno
ſed iteꝝ decẽbri mẽſę Romę accidit. Emẽdare hęc dãna uel poti9 delinire põtifex enix9:

nullum

nullū genꝰ officii & pietatis in ciues ſuos omiſit. Interim uero Michael Theophili filiꝰ cōſtātinopolitanæ urbis imꝑator: legatos cū mūeribꝰ romā miſit: q & limina aplorꝝ & pōtificē iuiſerēt. Hæc āt mūera fuere: patena aurea: & calix aureꝰ iuſti pōderis cū gēmis magnæ eſtimatiōis. Hic eſt ille Michael: quē poſtea Baſiliꝰ cōſors impii factꝰ dolo neca uit: ut ſolꝰ imꝑio potiret̄. Hiti ſūt āt a pōtifice ꝑbēigne legati: & domū uiciſſim cū mu neribꝰ miſſi. Nicolaꝰ uero pōtificiæ dignitati admodū cōſulēs: Ioānē archiepm̄ Rauen natē ad ſedē aplicā ꝑꝑ obiecta crimia uēire recuſantē dignitate priuauit. Is āt Papiā ad Lodouicum confugiēs ab imꝑatore lr̄as cōmēdatitias ad pōtificē obtinuit: & legatorꝝ q a pōtifice ipetrarēt: ut Ioāni archiepō romā ad cām dicēdā tuto ꝓficiſci liceret: qd̄ haud grauate pōtifex cōceſſit. Ioānes āt fcā dicēdi copia ī magno ꝑſulū cōuētu ī domo leōina nil alid̄ faſſus ē: q̄ ſe maieſtatis reū eē: ob eāq̄ rē & a pōtifice & ab his q eo icōuētu aderāt ſe uēiā peter̄. Motꝰ hac cōfeſſiōe pōtifex: & ꝑcibꝰ q tū aderāt: his cōditōibꝰ ioānē ī grām recipit: ut & ſe in concilio de hereſi purgaret: utq; quotānis romā ſe ꝓfecturꝝ polliceret quoad fieri poſſet. Et ne electos ēt canoīce ī flāminia epōs cōſecrādi facultatē hēret: niſi id ſibi a ſede aplica lr̄is cōcederet̄: neue eoſdē epōs romā ꝓficiſci quotiēſcunq̄ uellēt ꝓhi beret: utq̄ ei nullā exactionē: quā ſacri canones nō recipiūt: nullū morē: nullā cōſuetu dinē itroducere liceret. Poſtremo uero ei ſub anathēatis pœna mādatū eſt: ne de bonis eccliæ qcq̄ imutaret aut decerneret incōſulta ſede aplica: neue ēt ꝓphana ei recipere lice ret: niſi id placere ſūmo pōtifici itellexiſſet. Has aūt ſciſſimas iuſſiōes tota ſynodus ita approbauit: ut ab oībꝰ ter acclamatū ſit. Rectū iudiciū ſūmi ꝑſulis. Iuſta diffinitio pa ſtoris uniuerſalis eccliæ. Salubris iſtitutio xp̄i: diſcipulis oībꝰ placet. Oēs aūt eadē dici mus: eadē ſapimꝰ: eadē iudicamꝰ. Tū uero ioānes uidētibꝰ oībꝰ eadē ſe cōſeruaturꝝ iure iurādo & ſcripto cōfirmauit. Atq̄ ita ſoluta ſynodo ioānes Rauennā ad ſuos rediit. Li beratꝰ aūt hac moleſtia pōtifex eccleſiam dei gēitricis: q̄ priꝰ antiq̄ nūc uulgo noua ap pellat̄: reſtituit: egregiiſq̄ picturis exornauit. Regē Vulgarorꝝ cū oī ꝓuicia ad fidē xp̄i lr̄is & ſanis admonitionibꝰ cōuertit: eiſdēq̄ uulgaris epōs & p̄ſbyteros dedit: q neophy tos ī fide cōfirmarēt: pulſo Photino cuiꝰ fraude in errorē Vulgari dilapſi fuerāt. Pacem ꝑterea iter Lodouicū imꝑatorē & Andaliſiū Bn̄uentanū ducē compoſuit. Saracēos Bn̄ uentū uſq̄ aliqn̄ ꝑuagatos repulit. Poſtremo uero approbante Lodouico imꝑatore iſti tuit: ne priceps ullus ſecularis aut imꝑator cōciliis clericorꝝ itereſſe auderet: niſi de fidē ageret̄: licere tū ac par eſſe cēſuit. Sūt q ſcribāt Beatū Cyrillū ex Cherſona pōti ſci Cle mētis corpꝰ Romā tum detuliſſe: idq̄ in eccleſia his tp̄ibꝰ ſci Clemētis appellata: recō ditū fuiſſe: nec ita multo poſt Cyrillū mortuū eo loci ſepultū iacere. Nicolaꝰ aūt in oī genere uirtutis unici uiri exēpli uir. vii. pontificatus ſui anno: menſe. ix. die. xiii. morit̄: & ante fores baſilicę beati Petri ex teſtamēto ſepellit̄. Sunt q ſcribāt poſt mortē eiꝰ an nis octo. menſibus ſeptem. diebus. ix. ſedem uacaſſe.

Michael impe.

De archiepo rauen̄.

Vulgari

Cyrillis

ADRIANVS .II.

ADRIANVS ſecūdus: p̄ria romanus: p̄re Talaro epō: Sergio pontifici familiaris fuit: a quo cum aliqn̄ denarios quadraginta dono accepiſſet do mū rediēs diſpēſatori mādauit: ut eos ꝑegrinis & pauꝑibꝰ. q in ueſtibu lo domꝰ ſuę ſtabāt errogaret. Facere ille mādata conatꝰ: cū uideret ne mi nime qdē parti tantula re ſatiſfieri poſſe. Ad adrianū rediens: rem ipſam exponit. Tum adrianꝰ accepta pecūia ad pauꝑes ueniēs: & ternos dēarios ſingulis ꝑſti tit: & totidē ſibi rei familiari ſatiſfacturꝰ reſeruauit: admirāte diſpenſatore miraculo rei. Cui adrianꝰ: Vides inqt q̄ bēignus & largus ſit dn̄s his ꝑſertim: q liberales & munifici

in paupes ſũt? Hac & aliis uirtutibꝰ tãto in ꝑcio apud oẽs fuit: ut cũ de põtifice creando ſermo hẽret: certatim oẽs unicũ Adrianũ deligerẽt: quẽ ẽt ab eccleſia ſcẽ dei genitricis ad ꝑſepe ad lateranẽſem baſilicã nolẽtem detulere: ac ſtatim pontificẽ crearũt. Non eſt habita in tãto tumultu cuiuſpiã rõ: hãc ob rẽ Lodouici legati q eiꝰ rei cã aderãt indignari: ꝙ nuſq̃ (ut par erat) dum hęc agerent itereſſe potuiſſent: & auctoritatẽ impatoris in creãdo pontifice interponere. Legatis aũt hac rõne ſatiſfactũ eſt: ꝙ dicerẽt multitudinis uolũtatẽ in tãto tumultu moderari nõ potuiſſe: eos tñ recte facturos: ſi uirum optimũ: quẽ & clerus & populus elegerat: de more põtificẽ ſalutarent. Fecere id legati: quãq̃ apte cernerẽt cleꝝ & populũ eligẽdi põtificis totã auctoritatẽ ſibi uẽdicare: ne deinceps pricipis cuiuſpiã nutꝰ expectaret. Forte ẽt: ut libertas eccłiaſtica tũ inoleſceret. Supuenere a Lodouico ipatore lr̃e: qbꝰ romãos admodũ laudat: ꝙ ſũmũ põtificẽ ſcẽ & itegre creaſſent: nõ expectato alioꝝ uoto: q forte ea in re ob ignorationẽ ꝑſonaꝝ minꝰ iudicii habuiſſent. Qui .n. fieri poſſe dicebat: ut pegrinꝰ & hoſpes dignoſcet poſſit i aliena rep. qs potiſſimũ cæteris ꝑferẽdus ſit? Id maxime ad ciues ptinere: & ad eos ꝑſertim: q cũ inqlinis familiariter uixere. Adrianus aũt pontificatũ adeptus: oĩa quæ ad honorẽ ſũmi dei ptinerẽt diligẽter circũſpiciebat: uerbis: exẽplo: auctoritate: tũ ſua: tũ maioꝝ: unũ quẽq; ad bñ btẽq; uiuẽdũ cohortatus. Circũuentos ẽt alioꝝ iudiciis & potẽtia acerrime tutatꝰ ẽ. Hẽri .n. ſynodũ cõſtãtinopoli paſſus eſt: qua & pulſus photiꝰ uir ſeditioſus: & reſtitutꝰ ignatiꝰ iã antea iniuria pulſus. Habita etiã in eadem ſynodo lõga cõtentio ẽ: Vulgari ne quoꝝ legati tũ aderãt ſedi romãæ an cõſtãtinopolitãæ ſubiecti eſſent. Tãdem uero Baſilio cõtradicente romãæ ſedi adiudicant. Quare Adrianꝰ a Vulgaris rogatꝰ: ut uiꝝ uita & doctrina inſignem in ꝓuinciã mitteret: cuiꝰ auctoritate & exemplo in fide xp̃i retinerent. Tres ſciſſimos uiros eo cum ſũma ptãte miſit: q eccłias illas ex ſnĩa ad meliorem cultũ redigerent. Ii aũt fuer Syluester ſubdiaconꝰ: leopardus Anconitanus: Dñicus Taruiſinꝰ: q rẽ oẽm ex ſnĩa põtificis breui cõpoſuere. Quãq̃ uulgari nõ ita multopoſt donis & pollicitationibꝰ a cõſtantinopolitanis corrupti: pulſis latinis ſacerdotibꝰ græcos recepint: quæ qdẽ ſeditio multoꝝ maloꝝ incẽdia iter græcos & latinos ſuſcitauit. Adrianus uero ſeſe oĩbꝰ eccłiæ hoſtibꝰ quoad fieri poterat obiiciẽs: cũ mortuo Lodouico Karolũ filium inuncturus eſſet: morit põtificatus ſui anno quinto. menſe .ix. die .xii. Eius autem ante mortem & tribus diebus ſanguie apud Brixiã pluit: & locuſtæ gallias mirũimmodũ uaſtarũt tam calamitoſæ mortis indicia pmaxima.

Libertas eligẽdi põtificis

ignatius

karolus

IOANNES .IX.

IOANNES .ix. pr̃ia romanꝰ: pr̃e Gũdo: initio põtificatꝰ ſui Karolũ: q tum romã uenerat impatorẽ decernit. Hãc ob rẽ indignati duo karoli Lodouici regis Germãiæ filii cõtractis undiq; copiis in Italiã deſcẽdunt: patruũ karolũ impio ſimul & uita priuaturi. Is ãt Tridẽtinos ſaltus nepotibus clauſurꝰ: cũ exercitu Veronã ꝑpetans: apud Mãtuã ualitudine correptus: uenenata potiõe morit: quã ſedechias Iudæus quo medico utebat: curandæ ualitudinis cã: ut creditũ eſt: ei dederat. Ea re cognita Ioãnes pontifex oĩbꝰ uiribus annitebat: ut Lodouicꝰ rex Frãciæ karoli filiꝰ impator decerneret: Quo minus aũt id faceret obſtitere romãi ꝓceres: karolũ tertiũ Germãię regẽ: q cũ fr̃e karolomãno iã partem Italiæ occupauerat: impatorẽ eẽ cupiẽtes. In tãta uero ſeditione cũ non deeſſent q ẽt Lodouico fauerent: pontifex capit: & in uicula coniicit: hãc ob rẽ nõ ita multo poſt adiuuãtibꝰ qbuſdã amicis e uiculis ꝓlapſus: ad Lodouicũ cognomẽto balbũ in Frãciã confugit: ubi p ãnũ imoratus & regẽ iunxit: & controuerſias q̃ſdã iter eccłiaſticas ortas ſuſtulit.

ſuſtulit. Ná Gibertꝰ Neúmanẽſis eṗs Leonẽ abbatẽ poſſeſſiõe mõaſterii ſui ui priuauerat. Erat. n. mõaſteriũ ſci Petri i quo bti Egidii corpꝰ qeſcebat. Sitꝰ aũt loci flauianꝰ appellatus ẽ a ualle flauiana: quã Flauiꝰ quõdã rex btõ Egidio donauerat: is poſtea eo loci in honorẽ Petri & Pauli monaſteriũ cõdiderat. Multis itaq; eṗis & iudicibꝰ aſtãtibus põtifex cognita cã Leoni monaſteriũ adiudicat. Arelate hæc cõtẽtio extincta eſt: unde Ioãnes abiẽs annuẽte Lodouico apud Trecas ciuitatẽ cõciliũ hũit: in quo & multa ad fidẽ ṗtinẽtia ſunt iſtituta: & Flandris q tum primũ ex locis nemoroſis ad meliorẽ cultũ uenerãt eṗs datus eſt. Verũ cũ Italia a ſaracẽis uaſtaret: cũq; iã mõtis Caſſini monaſteriũ cepiſſent ac diripuiſſet: Ioãnes romã accitꝰ: adiuuãtibꝰ pricipibꝰ xṗiãis Agarenoꝝ magnã ṗtẽ Italia ac ſicilia expulit. karolũ ṗterea: quo ei liberiꝰ in urbe uiuere liceret: imperii corona donauit: tertiuſq; Karolus appellatꝰ eſt. Qui poſtea in Normannos mouẽs Frãciã & Lotoringiã uaſtãtes ita eos ṗdomuit: ut Rhotifredus eoꝝ rex pacẽ petere & fidẽ xṗi ſuſcipe coactꝰ ſit: quẽ impator in gr̃am recipiẽs e baptiſmatis fõte leuauit: ut ſcribit Anaſtaſiꝰ: q tũ i ṗcio erat Romãę eccl̃ię bibliothecariꝰ: uir ſane ita utraq; lingua doctus: ut e gręco in latinũ & ſeptimã uniuerſalẽ ſynodũ & hierarchiã dionyſii aropagitæ & uitas multoꝝ ſcõꝝ Karoli gr̃a in Latinũ elegãter & docte trãſtulerit. Sunt q ſcribãt Karolũ iṗm multa monaſteria cõdidiſſe: ac rẽ diuinã auxiſſe. Sed hæc eius ṗcipua laus: ꝙ multos ad ſcribẽdũ impulit. Nã & Milo bti Amãdi monachus: eiuſdẽ ſci uitã accõmodate ṗſcripſit: & Ioãnes Scothus q̃dã nr̃æ religionis acutiſſime diſputata grauiſſime cõpoſuit. Nõ caruit ẽt hac laude ſcribẽdi Ioãnes põtifex: dũ adhuc priuatus eẽt. Diaconꝰ. n. primi Gregorii uitã q̃ttuor libris egregie cõſcripſit. Cũ uero in pontificatu annis. x. diebus. ii. uixiſſet. moritur: & in baſilica Petri ſepellitur.

Flauianus

Flandri

karolꝰ. iii.

anaſtaſius

Milo

MARTINVS .II.

MARTINVS. ii. natiõe gallus: pr̃e palũbo: poſt Ioãnẽ pontificatũ iniit. Sũt q hũc Marinũ uocẽt: quos ego ſimilitudine ſcriptiõis deceptos puto Martinꝰ itaq; cuiꝰ uita iõ breuior ẽ: qa breui ṫpe in põtificatu uixit: imperantibꝰ apud cõſtãtinopolim Leone & Alexãdro Baſilii filiis: in occidẽte uero Karolo tertio: quẽ ab Ioãne octauo coronã accepiſſe ſcripſimꝰ queq; Normãnos Galliã iſeſtãtes: ita cõtinuis ṗliis attriuiſſe: ut eos & fidẽ xṗi: & leges uictoris accipe cogeret. Sũt q ſcribãt Martini fraude: ut in formoſo dicet: Ioãnẽ põtificẽ ita ſeditionibꝰ agitatũ fuiſſe: ut ei in uicula cõiecto aufugere neceſſe fuerit. Martinus aũt malis artibꝰ põtificatũ adeptus: breui morit. Annũ. n. & mẽ. v. tm̃modo in põtificatu uixit: nil dignũ mẽoria gerẽs: uł ob breuitatẽ ṫpis: uł ꝙ nil tũ accidit: quo nomẽ eius fieret illuſtriꝰ: uł ꝙ dei nutu malis artibꝰ pricipatꝰ acqſiti uerã gl̃iã unicũ optimi pricipis cibũ amittũt.

Huiꝰ prio ṫpe nõ expectat im patoris au ctoritas in creãdo põ tifice

ADRIANVS .III.

ADRIANVS. iii. pr̃ia romanꝰ: pr̃e Bñdicto: tãti ai fuit ut initio põtificatꝰ ſui ſtati ad ſenatũ ṗpl̃mq; retulerit: ãno dñi. Dccc. xcv. ne in creãdo põtifice impatoris auctoritas expectaret: utq; libera eẽnt & cleri & ṗpl̃i ſuffragia: qđ qdẽ iſtitutũ a Nicolao prio tẽtatũ potiuſq̃ ichoatũ diximꝰ. Illectũ credo hac opportũitate Adrianũ: ꝙ karolus impator ab Italia cũ exercitu dicedẽs: in Normãnos rebellãtes mouerat. Fuerat ei i aĩo gẽtẽ ingetã oĩno delere. At uero cũ id difficile uideret: nec fieri ſine magna ſuoꝝ clade poſſet: ṗtẽ illã Galliæ ad icolẽdũ his cõceſſit: q̃ ultra ſeq̃nã flumẽ ẽ: q̃q; hodie a gẽte iṗa Normãdia uocat. Pẽdere ãt quotãnis uectigal regibꝰ Frãciæ ſũt iuſſi: ne ui ſed benignitate impatoris karoli i loca illa obtiuiſſe uiderent. Interea uero Gulielmꝰ cognomẽto piꝰ Aqtaniæ dux: & Aluerniæ comes: cũ ſtirpe uirili careret: Cluniacẽſe mõaſteriũ in fũdo pr̃no Burgũdiæ

pago maſticẽſi magnificẽtiſſimis opibꝰ icohauit: eidẽq; loco Bernonẽ abbatẽ pfecit: deſignatis puẽtibꝰ un̄ mõachi uiuerẽt. An̄ tp̄s uero Gulielmꝰ moriẽs mõaſteriũ impfectũ reliqt: Elbo comite pictauiẽſe herede iſtituto: q rẽ ip̄m ex teſtamẽto curaret. Adrianꝰ ãt põtifex de quo clerꝰ ppl'uſq; ro. magnã ſpem cõcepat ob eiꝰ uirtutẽ & magnitudinẽ aĩ: anno.i.& mẽ.ii. pontificatus ſui morit̃: ſepelliturq; in baſilica Petri collachrymãtibꝰ oĩbus & ingemiſcentibus tantum parentem iniquo tp̄e tam repente ſibi ablatum eſſe.

STEPHANVS .V.

STEPHANVS.v. p̄ria romanꝰ: ex uia lata p̄re Adriāo põtificatũ inĩt: eo tp̄e quo Normãni adiũctis ſibi Dacis oẽm ferme Galliã ruptis fœderibꝰ uaſtarũt. Timore uero tãrę icurſiõis bt̄i Martini corpꝰ: Turõis Altiſiodoꝝ deportatũ ẽ: & in eccl'ia ſc̄i Germãi collocatũ. Accidiſſe miraculũ tũ ferũt: orta iter monachos diſcordia: cui potiſſimũ ſcõ nomẽ eccl'iæ aſcriberet̃. Hãc ob rẽ diſcutiẽdæ ambiguitatis cã leproſus i medio utriuſq; ſc̄i collocatꝰ: ea p̄te ſanat̃: qua ad Martinũ uergebat: cõuerſus deĩde in alterã p̄tẽ uirtute bt̄i Martini iteger oĩno reddit̃. Hoc totũ a Germão hoſpiti ſuo tributũ credit̃: ne de ſc̄itate eius ob trãſlationẽ q̄cq̄ diminutũ uideret̃. Sũt q ſcribãt huiꝰ põtificis tp̄e Karolũ cognomento groſſum: q iã ãnis.xii. iperauerat: p̄tãte deiectũ ab optimatibꝰ ſuis fuiſſe ob ſegnitiẽ corporis & ingẽii tarditatẽ: i locũq; eiꝰ Arnulphum nepotẽ ſuffectũ fuiſſe: q ſeptimꝰ a karolomagno impator eſt hitus. Hac itaq; p̄turbatiõe reꝝ illecti Hunni gens ſcythica: ut Vincentius & Martinꝰ ſcriptores referunt: in pãnoniã iferiorẽ ad cõſanguineos Vngaros deſcẽdẽtes: pulſis inde Gepidis & auaribꝰ ipſam occupãt: inde in Germaniã hoſtili agmine mouẽtes ad Belgicã uſq; Galliã puenere: ferro ac flãma oĩa uaſtãtes. Stephanꝰ uero in tãta reꝝ p̄turbatiõe ſc̄itate Liuthprãdi Ticinẽſis eccl'iæ diaconi: Valdridi Bauari: Berardi Pictauiẽſis mirifice recreabat̃. Quoꝝ uita & moribus ita xp̄iana fides inoleuit: ut & monaſteria multa & ſacella magnis ſumptibꝰ in utraq; Gallia ſint cõdita. Moritur aũt Stephanus põtificatus ſui anno.vi. die.xi. Vacat tum ſedes diebus quinq;.

Daci

FORMOSVS .I.

FORMOSVS Portuẽſis ep̄s poſt Stephanũ põtifex creat̃: q ſtatim initio magr̃atu eccl'iaꝫ Petri pricipis ap̄loꝝ leui pictura exornauit. Hic aliqñ Ioãnis põtificis ſęueritatẽ ueritꝰ: ep̄atũ ſuũ deſerẽs i gallias aufugit. Veꝝ cũ reuocatꝰ redire abnueret: anathemate notatꝰ. Romã ueniẽs oĩ eccl'iaſtica dignitate priuat̃: p̄fana iduměta ſimul cũ moribꝰ aſſumẽs. Sunt q arbitrant̃ hoc ideo Formoſo accidiſſe: q̄ eiꝰ cõiuratiõis cõſciꝰ & auctor fuerit: q̄ Ioannes captꝰ & i uicula cõiectꝰ ẽ. Hac itaq; cõtũelia motꝰ Formoſus: ab urbe diſcedẽs iureiurãdo affirmauit ſe nunq̄ poſtea ul' Romã uel ad ep̄atũredituꝝ. At uero Martinꝰ põtifex Ioãnis ſucceſſori hoĩem poſtea iuramẽto ſolutũ i p̄riã & priſtinã dignitatẽ reſtituit: un̄ ad põtificatũ nõ ita multopoſt larſtione potiuſq̄ uirtute cõtradicẽtibꝰ q̄buſdã aſſumit̃.

arnulphꝰ Arnulphus aũt quẽ ſeptimũ a Karolo impatorẽ diximꝰ: p̄rio q̄dẽ ſtrenue ſum̄ ptis armis Normãnos adhuc rebellãtes magnis cladibꝰ p̄domuit. Veꝝ poſtea nimio ſucceſſu elatus: ita cõtumax in oẽs tũ uel maxĩe in eccl'iaſticos f̄cũs ẽ: ut dei nutu pediculari morbo breui cõſũptꝰ ſit. Huiꝰ i locũ poſtea ſuffectũ Lodouicũ impatorẽ legit̃: quẽ tñ nuſq̄ hũiſſe impii coronã accepimꝰ. Hic ãt ut Martinꝰ ſcri. cũ Berẽgario duce Foroiuliano a regibꝰ lõgobardoꝝ originẽ ducẽte: & Auitũ p̄nũq; regnũ repetẽte armis decernẽs: cũ p̄rio q̄dẽ ſupat & uicit. Mox renouato p̄lio apud Veronã Lodouicꝰ ſupatꝰ ingẽti ſuoꝝ

Mutatio imperii clade capit̃ & oculis priuat̃. Atq; ita impiũ quo ãnis fere cẽtũ Frãci potiti ſũt: demũ in lõgobardos trãſfert̃: impante apud Græcos Cõſtãtino Leõis filio. Veꝝ neſcio quo fato

occidiſſe

accidiſſe dicã:ut una cũ iduſtria impatoꝝ:ſimul ẽt põtificũ uirt9& itegritas defecerit: q̃ qdẽ tpa iſœliciſſima eẽ arbitror:cũ auctoritate Platõis tales ſoleãt eẽ reliq ciues:q̃les ſunt in rep. pricipes. Ad Formoſũ redeo cui9tpa ne oĩno iſœliciſſima hérent effecit rhemigii Altiſiodorẽſis uirtus & doctrĩa. Hic.n.multa cõmẽtatus ẽ:& ſcripſit:ĩ Mattheũ potiſſimũ & Pauli eplas. Sũt q ſcribãt huius iterpretatiõis auctorẽ fuiſſe Rhemigiũ Remẽſem:nõ aũt hunc de quo loqmur:utcũq; ſit cõſtat utrũq; Rhemigiũ doctiſſimũ fuiſſe. Formoſus aũt pontificatus ſui anno.v.mẽſe.vi.morit̃. Vacat tum ſedes diebus.ii. rhemigius

BONIFACIVS .VI.

BONIFACIVS.vi.natiõe Tuſcus:in demortui Formoſi locũ pontifex creat̃. Quãtũ ãt in põtificatu uixerit magna cõtrouerſia eſt. Plus.n.alii:minus qdã tpis huic aſcribũt. Sentio ego cũ pluribus:q affirmãt põtificẽ hũc diebus tñmõ.vi.&.xx.in põtificatu uixiſſe. Hoc(ut credã)faciũt hyſtoriç:ĩ qbus nulla uel pua de hoc hoĩe ſit mẽtio. Quo.n.mõ fieri poſſet:ut huius tpa ſub ſilẽtio pterirent̃:ſi ãnis.xii.ut qdã referũt in ſede Petri uixiſſet? Ponere itaq; hũc hoĩem in catalogo ſũmoꝝ põtificũ iſtitui:non pp̃ter res geſtas:quæ nullæ ſunt. Quid.n.geri in tanta breuitate tpis potuit? Sed quia legitime & recte pontifex creatus eſt. Morit̃.n.(ut dixi)põtificatus ſui die.vi.&.xx.ſepelliturq; in baſilica Petri.

STEPHANVS .VI.

TEPHANVS.vi.pria romanus Anagninus eps:põtifex creatus:tãto odio pſecutus ẽ Formoſi nomen:ut ſtati eius decreta abrogauerit:res geſtas reſciderit:licet qdã ſcribãt ipm ſtephanũ epatũ Anagniæ a Formoſo cõſecutũ fuiſſe. Sed ego arbitror hoc odiũ ex ambitione ortũ fuiſſe:cũ iã eo deueĩſſent ecclíaſtici:ut ñ coacti:ut aña:ſed ſpõte & largitionibus pontificiũ mun9obirẽt. Hinc odiũ ortũ ẽ quo ẽt ĩ mortuũ ſtephan9ſeuiebat:q ei aña ipedimẽto fuiſſet:quo min9optata ſede potiret̃. Refert Martin9ſcriptor:ſtephanũ tanta rabie deſeuiſſe:ut hito cõcilio corp9Formoſi e tumulo tractũ põtificali hitu ſpoliatũ:ĩdutũq; ſeculari ſepulturæ laicoꝝ mãdauerit:abſciſſis tñ dexteræ ei9 duob9 digitis:illis potiſſimũ qb9ĩ cõſecratiõe ſacerdotes utunt̃:in tyberiq; piectis:q ut ipe dicebat contra iura ſacri Romã & ſacerdotiũ repetiiſſet:quo a Ioãne.viii.iur̃ ſpoliat9fuerat. Magna fuit hæc cõtrouerſia & peſſimi exẽpli:cũ poſtea fere ſemp ſuata hęc cõſuetudo ſit:ut acta prioꝝ pontificũ ſeq̃ntes:aut iſringerẽt:aut oĩno tollerẽt. Qd' hacten9certe ab optimis illis põtificib9:quoꝝ uitas cõſcripſim9:alienũ fuit. Paulũ certe abfuit:qn nr̃a tẽpeſtate Paulus.ii. Venet9Formoſi nomẽ(ut ſit)ſibi ideret:q id nomẽ ei maxĩe cõuenire uideret̃ pp pceritatẽ corpis & maieſtatẽ. Quo min9ãt id faceret deterruere eũ Cardinales qdã hyſtoriç ñ ignari:ne ei poſt mortẽ id accideret:qd' oli Formoſo. Tulit id ægre Paul9 qa:nil ei pter hoc nomẽ ad ſũmã fœlicitatẽ deeſſe uidebat̃. Interim uero ignauia põtificũ fret9Cõſtãtinopolitan9impator Symbaticũ pñciũ ptoſpatariũ ſuũ in Italiã cũ exercitu mittit:q Bñuẽtũ.iii.mẽſe poſteaq̃ obſideri cœptũ ẽ:in ptãtẽ ſuã redegit: Poſſeſſũ aña a lõgobardis ãnis.ccc.&.xxx. Veꝝ ãno.iii.poſt Guido lõgobardus pulſis grçcis urbẽ recuperat:atq; ita denuo ad longobardos recidit. Ad Stephanũ redeo:q pontificat9 ſui ãno.i.mẽſe.iii.morit̃. Sedes aũt eius ex morte.iii.diebus tum uacat. ambitio & largitio in pontificibus

ROMANVS .I.

ROMANVS pria romanus:ubi pontificatũ iniit ſtephani pontificis decreta & acta ſtatim improbat abrogatq;. Nil.n.aliud ii pontificuli cogitabant:q̃ & nomẽ & dignitatẽ maioꝝ ſuoꝝ extinguere:quo nihil põt eẽ

peius & anguſtioris animi.Qui.n.his artib⁹ nitunť:nulla uirtute múiti:eo de loco ab radere bñmeréťes conanť:quē ipſi ob ignauiā & malitiā attingere nō pñr.Nemině ſiq̃ dē unq̃ iuenies alienæ famæ iuidere:niſi q oīb⁹ ꝓbris cōtaminat⁹ deſpat:ſuū apud poſteros celebre nomē aliqñ futuꝝ:ii ſūt q fraude:malitia:dolo:maledicētia de humāo genere benemeritos mordēt:lacerant:accuſant:corrodunt:tanquam ignaui canes & iutiles:nec feris ſeſe obiicientes ob timiditatem:ſed uinctas & caueis iclușas mordentes.Cōmemorare tamen huius pontificis nomen libuit:quia de more Petri ſedem obtinuit:in qua tertio pontificatus ſui menſe demoritur.

THEODORVS .II.

arnulphus Conſtantinus

THEODORVS.ii.pria roman⁹:pōtifex creat⁹ ueſtigia ſeditioſoꝝ ſequtur.Nā & Formoſi acta reſtituit:& ei⁹ ſectatores in pcio hūit:imperante adhuc in Italia(ut qdā uolūt)Arnulpho:regnāte i Frācia karolo ſimplici:cōſtantinoq; Leōis filio orietale impiū gubernāte.Quo qdē tpe ſaraceni Apuliā īgreſſi:occupatoq; ſci Angeli mōte:magnā uim hoium & pecoꝝ cępe.Veꝝ Itali tumulruaria manu cōparata magna ex hoſtib⁹ ædita ſtrage pdā recupant.Agebanť hæc i Italia:cū Guilielm⁹ cognomēto ſectorſeni Engoliſmę comes a Karolo kaluo originē ducēs:monaſterio Kartuſieſi reliqas ſcōꝝ:q̃ icurſionis Normānice tpe īde ablatæ fuerāt:reſtitui mādauit.Videbat.n.ſeditionē iter pplos orituram q̃eſcentib⁹ iā Normānis:niſi in loco priſtino reliq̃æ collocarenť.Qui fuerint Normanni haud ſatis conſtat.Sūt tñ q dicāt eos ex Noruegia in Galliā deſcēdiſſe.At Theodorus xx.pontificat⁹ ſui die morit:nulla magnope de ſe relicta memoria:ob breuitatē tpis.

IOANNES .X.

IOANNES.x.pria roman⁹:pōtifex creat⁹:Formoſi cām in integrū ſtatim reſtituit aduerſante magna ppli ro.pte:q̃ ex re tāta ſeditio orta ē:ut Paulū admodū ab iuſto ꝓlio abfuerit.Is āt Rauēnam ꝓfect⁹.iiii.&.lxx.epoꝝ h'to cōuētu:& ſtephāi res geſtas īprobauit:& Formoſi acta reſtituit:diiudicās ppera a Stephāo fcti:q celuit eos iteꝝ ordinādos eſſe:quos Formoſus ad ſacros ordines aſciuerat.Hoc tū accidiſſe putauerim ego:cū qa pōtifices ipſi a Petri ueſtigiis diſceſſerāt:tū uel maxie qa reſp.xpiana ignauos & deſides pricipes hēbat:quoꝝ maxie itererat nauiculā Petri fluctib⁹ exagitari:ne ſi gubernator aliqñ reſipiſceret:pricipes ipſos ut malos nautas e rep.deiiceret.Dedit⁹ erat uoluptatib⁹ Arnulphus:nō multū diſtabat a ſuo cognomēto karolus rex Frāciæ:quē ſimplicē uel potius ſtolidū uocabāt.Hac āt opportūitate illecti Vngari:gens qdē fera & indomita:hoſtili manu Italiā prio:mox Germaniā & Galliā ita iuadit nemine ꝓpe reſiſtēte:ut ferro ac flāma oīa quoquo ꝓficiſcerenť abſumeret:nulli mortaliū ætati aut ſexui pcens.Præterea uero Aphri Calabryā īgreſſi:cū iā magnā ꝓuinciæ ptē cepiſſent oppugnaretq;Coſentiā eoꝝ rege in oppugnatiōe ictu fulminis diuinit⁹ mortuo:paſſim dilabunť & ad ſuos redeūt.De⁹.n.ppli ſui calamitatē miſerat⁹ a pricipib⁹ terræ derelicti:tū demū telū ſuū i hoſtes xpiāi nois direxit:qd' niſi feciſſet de noīe Italico:de ecclia actū ꝓfecto tū putabat.Adeo ſocordes & nulli⁹ pcii hoīes i pricipatib⁹ tū erāt.Ioānes āt pōtificat⁹ ſui āno .ii.die.v.moriēs:nil de ſe dignū mēoria reliqt:niſi qd' ſeditiōes q̃ſdā ꝓpe extictas ſuocauit.

Vngari

Aphri

BENEDICTVS .IIII.

ENEDICTVS.iiii.pria romanus:pōtifex creať ob ei⁹ humanitatem & clemētiā.Veꝝ nil ſuo tpe geſtū eſt:qd' magnope collaudari poſſit.Accid erat huic ætati:qd' aliis iterdū ſolet:ut hoium induſtria in quouis genere

b

uirtutis

uirtutis cōſeneſceret: nullis chalcarib9 adhibitis qbus hoīum ingenia ad laudem excitarent: qđ fieri a bñ inſtitutis populis optimiſq; pricipibus conſueuit. Conſtat.n.(ut antea dixi) Lodouicū Arnulphi filiū impium pr̄num repetere conantē: eo tpe Veronæ captū & interfectū a Berengario fuiſſe: atq; tum primū genus Karoli magni ignauia poſterioꝝ pricipū tam Fräciæ q̄ ēt Germäiæ impii titulos amiſiſſe. Veꝝ eſt certe qđ Criſpus ait: Quæ orta ſunt occidūt: q̄ aucta ſeneſcūt. Impium ipm̄ magnū habuit incrementū: uerū poſtea principū ac populi ro. ignauia ſplendor ille romani nōis in obſcuras tenebras cōuerſus eſt. Tum uel maxime ubi remiſſa exercitatiōe uirtutis uoluptatibus ſe & thermis ad effœmināda corpora iuuentus tradidere. Idem ēt accidiſſe pontificali dignitati dicere poſſumus. Sanctitate.n. & doctrina: quæ nō niſi magnis laborib9 cōſumataq; uirtute cōparanť: pontificiū decus ſine ullis opibus primo qdē auctum eſt iter tot hoſtes & obſtinatos pſecutores xp̄iani nōis: mox uero ubi cū ipſis opibus laſciuire cœpit eccl̄ia dei: uerſis ei9 cultoribus a ſeueritate ad laſciuiā: pepit nobis tāta licētia peccandi: nullo principe flagitia hoīum tum coherceūte: hæc monſtra: hæc portenta: a quibus ambitione & largitione ſanctiſſima Petri ſedes occupata eſt: potiuſq; poſſeſſa. Hæc tñ Benedicti laus eſt: quod in tam corruptis moribus grauiter & conſtanter uitā ducens: pontificatus ſui anno. iii. menſe quarto moritur. Vacat tum ſedes diebus ſex. | Impatoreſ | Pontifices

LEO .V.

LEO. v. cui9 pr̄iam hyſtorici non ponunt: pontificatum adeptus: a xp̄ophoro eius familiari dominandi cupido capiť: & in uincula coniiciť: qđ quidē fieri nō ſine magna ſeditiōe & multoꝝ interitu potuit. Quātæ.n. auctoritatis pōtificat9 tum eēt: uitio prioꝝ pōtificū ex hoc uel maxime com prehēdi pōt: q̄ a uiro priuato tāta dignitas ui & factione uno fere niomēto occupata eſt. Veꝝ eſt certe qđ dici ſolet: plus auctoritatis dignitates ex hoībus capere q̄ ex dignitatibus hoīes: ut in cēſura romana apparuit: quæ prio ut exiguus magiſtrat9 poſthabita eſt. Veꝝ ubi ciuitatis optimates obire munus illud dignitati ſūt: tātā ei auctoritatē tribuere: ut iter optimates iſcelix p̄pe hereť: q cēſoriā dignitatē cōſecutus i uita nō fuiſſet. Xp̄ophor9 itaq; ſedē occupat. xl. Leonis in pontificatu die: quē ego pr̄ dolore aī paulopoſt periiſſe crediderim: q̄ ab eo potiſſimū honore ſpoliatus fuiſſet: quem ipſe ut lupum domi aluerat: ut illud Theocriti enutrito lupos qui te comedant.

CHRISTOPHORVS .I.

CHRISTOPHORVS: cui9 pr̄ia & cognomētū ob ignobilitatē ignorať: pontificatum malis artibus adeptus male amiſit. Septimo.n. menſe dignitate ac merito quidem eiectus: monaſticam uitam unicum calamitoſorum refugium obire cogiť. In monaſteria enim tanquam in inſulas clerici male de eccleſia dei meriti tum relegabanť. Sunt q ſcribāt chriſtophorum deiectum pontificatu fuiſſe Lodouico. iii. imperante: alii hæc tempora Berengario aſcribunt: quem diximus e duce Foroiuliano imperatorem creatum: q̄ in Italia oriundus eſſet e ſtirpe lōgobardorum regum: q̄q; etiam in eo ſolo ſpes unica impii collocari tum maxime poterat: ob uirtutem & nobilitatem. Vt aūt credam Berēgariū tum imperaſſe facit: & pontificum qui ante fuere breuis uita: quos tanquam monſtra quædam e medio breui deus ſuſtulit: & ipſius imperatoris tempus qui ſuperato Guidone duce Spoletino interfectoq; Ambroſio comite Bergomate: quos prio hoſtes habuerat: accepta a Formoſo imperii corona annis. ix. uixit. Quid uero poſtea Chriſtophoro acciderit e pontificatu deiecto in Sergio dicetur. | Berengari us

SERGIVS.iii.pría roman9:pře Bñdicto: põtificatũ iniẽs:baſilicá latera
nẽſem q̃ tũ corruerat reſtituit.Chriſtophoꝶ e monaſterio tractũ:in 'uin
cula coniecit.Reb9deide cõſirmatis i Gallias ꝓfect9:Lotharii gr̃a & ami
citia fult9:q tũ regnabat:i Italiã rediẽs:& xp̄ophoꝶ arctiore cuſtodia re
uixit:& Formoſi acta ita iprobauit:ut dẽuo ad ſacros ordies eos admit-
tere neceſſe fuerit:quos Formoſus antea ſacerdotali ordie dignos cẽſuerat.Neq̧ hãc q-
dẽ ignominiã mortuo itulíſſe cõtẽtus:ei9cadauer e ſepulchro tractũ capitali ſupplicio
ac ſi uiueret afficit:corpuſq̧ ip̄m i tyberim ꝓiicit:tanq̃ ſepultura & honore hũano indi-
gnũ.Ferũt Piſcatores corp9ip̄m iterpiſcãdũ reptũ:ad Baſilicã Petri detuliſſe:atq̧ dum
fun9celebrat̃ ſcõꝶ imagines q̃ in tẽplo locatæ erãt corp9ip̄m ueneratas fuiſſe:& ob eã
rẽ creditũ eẽ Formoſũ iniuria qdẽ tali ignominia affectũ fuiſſe.Sed ſcm̃ ne ſit hoc a pi-
ſcatoribus:haud ſatis cõſtat:uiuẽte ꝑſertim Sergio:q Formioſi actionẽ ꝑſeq̃bat̃:q̧ an-
tea ei impedimẽto fuerat:quomin9põtificatũ cõſeq̃ret̃.Vide q̃ſo q̃tũ iſti degenerauerit
a maiorib9ſuis.Illi.n.utpote uiri ſciſſimi dignitatẽ ultro oblatã cõtẽnebãt:or̃oni & do-
ctrinæ xp̄ianæ uacãtes:Ii uero largitiõe & ambitiõe põtificatũ q̃rẽtes:& adepti:poſtha
bito dĩno cultu inimicitias nõ ſec9ac ſęuiſſimi qdã tyrãni iter ſeſe exercebãt:ſuas uolu-
ptates poſtea ſecuri9expleturi:cũ nullibi extarẽt q eoꝶ uitia cohercerẽt.Crediderĩ ego
Sergiũ hoc facere a Lothario cõpulſum:q̧ Formoſi opa a Gallis in alienigẽas impium
trãſlatũ ſit.Sergi9ãt his artib9uitã ducẽs.vii.põtificat9ſui ãno:mẽ.iiii.die.xvi.morit̃.
Cũ pauloañ igneæ faces i cœlo & ſtellæ micãtes:diſcurrẽteſq̧ ꝑter cõſuetudinẽ ſiut uiſę.
Vñ ñ ita mľto p9ungari Italiã cũ exercitu igreſſi:mľtas uiciſſim itulere accepeq̧ clades.

ANASTASIVS .III.

ANASTASIVS.iii.pría rõan9:eo tp̄e põtificatũ iniit:quo Lãdulphus
Patricius Bñuẽtan9priceps graui ꝑlio i Apulia cũ grçcis decertauit & uicit.Nã pa
trici9Leonis conſtãtinopolitãi impatoris dux:Italiã ingreſſus:ſe oĩa bre
ui euerſuꝶ minabat̃:niſi Leõi ꝓpe obtẽparẽt.Veꝶ(ut dixi) Landulphi
uirtute:impetũ ſiľ cũ loq̃citate omiſit:quãq̃ uero a Berẽgario iã pararẽt̃
copiæ:q̃ p̄ritio obuiã fierẽt:pl9 terroris q̃ uiriũ ſecũ ferẽti.Anaſtaſi9ãt a quo nil memo
ria dignũ geſtũ ẽ.ii.ãno põtificat9ſui morit̃:& in baſilica Petri ſepellit̃.Hũc tñ põtifi-
cẽ hac una in re laudare poſſum9:q̧ neminẽ eoꝶ q añ ſe in pontificatu fuere ignominia
aliq̃ notauerit:uľ maledicẽtia ꝑſecut9ſit.Modeſte.n.& itegre uixit:nec i ſe qcq̃ hũit quo
rep̄hẽdi poſſit.

LANDO .I.

LANDO pría roman9:Anaſtaſio ſucceſſit:hui9ãt uita ita obſcura fuit:
ut ẽt ſint q eũ iter põtifices nõ numerẽt:maxie ãt Vincẽti9hiſtoric9.Ali
ter tñ Martin9& Cuſẽtin9ſentiũt:hoꝶ de nũero & Gothifredus ẽ:q ſcri
bit Lãdũ auctoritatẽ ſuã iterpoſuiſſe:quo min9Berẽgari9& rhodulph9
comitis Guidõis fili9iterſe decertarẽt.Sũt q ſcribant Rhodulphũ apud
Veronã Beregariũ ſupaſſe:ac impio trib9ãnis potitũ eẽ.Magna.n.tum erat iter Italos
Germãos & Frãcos de poſſeſſiõe impii cõcertatio.Vñ & grauiſſima bella orta ſunt:nec
extĩcta ſine multoꝶ iteritu:oĩumq̧ ꝓuinciaꝶ calamitate.Annitebant̃ tñ Romã Italiq̧
impii nomen in ꝓuincia retinere:obſtãtib9barbaris oĩb9:licet duce & auctore tã ꝑclari
facinoris indigerent:extinctis iam non ſolum illis præclaris luminibus:quæ Italiã quõ
dam per totum orbem terrarum illuſtrarunt:uerum etiam ſublato omnino & exciſo il
lo egregio ſeminario:unde tam præclaræ radices pullulabant.Landus autem ſexto põ
tificatus ſui menſe:die.i.&.xx.moriens in baſilica Petri ſepellitur.

IOANNES.xi.pr̃ia rõanꝰ:p̃e Sergio põtifice:ãno dñ́o.Dcccc.ix.põti
ficatũ iniit.Præſul Rauẽnas is ãña fuerat:cꝑatu deiectꝰ ꝑpl̃i tumltu.Ve
rũ Lãdo mortuo põtificatũ adeptꝰ:ſpũs militares magiſq̃ religioni dedi
tos geſſit.Indigebat huiuſcemodi põtifice tũ q̃dẽ & eccl̃ia & Italia.Nam
græci(ut diximꝰ)Lãdulphi uirtute ſupati:Saracẽos in Italiã uocãt:q ex Saraceni
calabris & Apulis in Lucãos & cãpanos mouentes urbi Romæ exitiũ ſe illaturos ꝓpe
diẽ minabant̃.Hoc ãt piculo motꝰ Ioãnes:Alberico hętruriæ Marchiõe in auxiliũ ac
cito hiro delectu:cũ ſaracẽis cõfligẽs & ſupans ab urbis finibꝰ ſubmouit.Vey nil actũ
ea uictoria exiſtimãs:niſi fugiẽtes iſequeret̃:eos ad lirim fluuiũ nactꝰ(quẽ garíglianũ
uocãt)apud miturnas tãta clade ſupat:ut de relinq̃nda oĩno Italia cogitauerit:locaq;
oĩa ferme q̃ in littore Italico obtinebãt incẽderint.Poſtea tñ mutata ſñia occupato mõ
te Gargão:icurſiõibꝰ loca circũquaq; poſita uexabãt.Interi uero Ioãnes in triũphi mo
dũ Romã rediẽs:cũ oĩa ſibi uẽdicaret:Alberici odiũ ita in ſe cõcitauit:ut ingens ſeditio
ſit orta:q̃ q̃dẽ Marchio pulſus:ortã ꝓficiſcens oppido munito & arce:Vngaros p̄miis
ſolicitatos in Italiã uocat:q certe ꝓuinciã igreſſi:plus ꝓpe calamitatis Italię in tulere q̃ Vngari
olim ſaracẽi.Pueros.n.& uirgines abducebãt:grãdioribꝰ natu necatis.Neq; ipſis q̃dẽ
hętruſcis pepecere:quos ex fœdere Alberici itactos eẽ oportebat:imo uero magis in hos
q̃ in cæteros Italos ſęuitũ ẽ:icẽſis & euerſis fere oĩbꝰ oppidis q̃ ipſi occupauerãt.Credi
derim ego Berẽgariũ q tum Ciſalpinã tñ̄imõ tuebat̃:hoſtibꝰ iter i hetruriã dediſſe:mõ
ſine ullo ſuoꝝ maleficio trãſiret.Hac ãt dulcedie p̄dæ illecti ungari:freq̃nter deinceps
Italiã repetebãt.Qua calamitate romãi p̄moti:cũ ſęquire i hoſtẽ p̄ſerocẽ & potẽtẽ non
poſſent:Albericũ capiũt & obtrũcãt.Ioãnes quoq; ſeditiõe militari:maxie uero a mili
tibꝰ Guidõis comitis captꝰ:& in uicula cõiectus ceruicali in os cõiecto necat̃:pontifica
tus ſui ãno.xiii,mẽ.ii.die.iii.Cuiꝰ in locũ alter Ioãnes ſubrogat̃:uey qa ui ſedẽ occupa
uerat e loco ſtatim deiectus:connumerari inter pontifices non meruit.

LEO .VI.

LEO.vi.pr̃ia romanꝰ:legitimis ſuffragiis põtifex creatꝰ:nil tyrãnicũ i ui
ta p̄ſe tulit:itegre ac modeſte uitã ducẽs ac rei diuinæ cõſulẽs q̃tũ illa tpa
in tã corruptis moribꝰ patiebant̃.Reuocare.n.ciues ad cõcordiã temeri
tate & ſtl̃titia prioꝝ põtificũ adhuc tumultuãtes:cõponere res Italas:pa
care externũ hoſtẽ:ꝓpulſare barbaros a ceruicibꝰ Italię conatꝰ ẽ:quo cer
te nil meliꝰ aut laudabiliꝰ i tã breui magr̃atu fieri potuit.Septio.n.mẽſe.die.xv.põtifi
catꝰ ſui morit̃:ſepelliturq; in baſilica Petri magno ſui apud romanos d̄ſiderio relicto.

STEPHANVS .VII.

TEPHANVS.vii.pr̃ia rõanꝰ:eo tpe põtificatũ iniit(ut q̃dã ſcribunt)
quo ungari Alamaniã Saxoniãq; populantes ab Hẽrico Germãiæ rege
apud moreſpurgã igẽti clade ſupati ſũt.Ferũt tũ ẽt Rhodulphũ Burgũ
dionũ regẽ i Italiã hoſtili mãu cõtra Berẽgariũ.ii.deſcẽdiſſe:cumq; ſuoꝝ
fraude regno ſpoliatum ad ungaros confugiſſe:qui ſumptis armis tertio Vngari
anno poſt pulſum Berengariũ in Italiã cũ magno exercitu duce Salardo ueniẽtes:Pa
piam ui captam ferro & igne magna ex parte uaſtarunt.At uero Italicum nõ ſatis iuri
um in Rhodulpho cernerẽt:Vgonem Arelatẽſem comitẽ in Italiã uocãt.Huic ãt non
ſine contentione tamen Rhodulphus cedens:cum hoſtes acriter inſtarent in Burgun
diam ſeſe recepit.Vgo uero non ſatis his fidens:q ſe uocauerãt:multos in exilium pe
pulit:qui quidem ad Arnoldum Bauarorum ducem confugientes:hominem regnan
di cupidum mouere copias i Italiam ꝓpellunt.Deſcẽdẽtem itaq; ex alpibus Veroneſes

ſtati ĩtra mœnia bẽigne ac comiter recipiũt. Verũ Vgo i eũ mouẽs cõmiſſo ꝓlio hoiem ſupat: Veronã q; ſtati recipit. Mortuo aũt apud Bauaros Berẽgario: ut alii uolũt apud Vngaros: Berẽgariꝰ.iii. primi Berengarii ex filia nepos in Italiã ueniens: Anno ſalutis Dcccc.xxxv. impio potit̃. Sũt aũt q hęc q̃ ſcripſi huiꝰ põtificis tpibꝰ aſcribãt. Ego uero

berẽgarius & prioꝝ quorũdã & ſeq̃ntiũ tpibꝰ aſſignãda crediderĩ: cũ ea q̃ breuiter ſcripſi ñ ſine diu turnitate geri potuerit. Sed ſatiꝰ fuit in tãta ſcriptoꝝ uarietate & tẽpoꝝ oĩno aliqd ſcri bere: q̃ q̃ ſũt aliq̃ñ geſta ob ĩcertos auctores omittere. Cõſulimꝰ poſteritati: nec ita ſupſtitioſi ſumꝰ: ut nolimꝰ ea credere q̃ uarii auctores ſparſim cõſcripſere. Huiꝰ quoq; põtificis tpi merito aſcripſerim: ſciñ Vgibertũ nobilẽ Lothorigiæ pricipẽ: q Gemalatenſe

Vgibertꝰ Cœnobiũ ꝓpria ĩpẽſa magnis opis breui extruxit. Ferũt & hac tẽpeſtate Spirenũ Boemiæ ducẽ fidẽ xp̃i tũ primũ recepiſſe. Nã duces añã: q Boemiæ ꝑerãt: nunc demũ reges appellant̃ auctis opibꝰ & copiis. At Stephanꝰ: cuiꝰ uita mãſuetudinis & religiõis plena fuit: ſcdo pontificatꝰ ſui anno: menſe.i. die.xii. morit̃: inq; Petri baſilica ſepellitur.

IOANNES .XII.

IOANNES.xii. pñia romanꝰ: p̃re Sergio põtifice: ut qdã uolunt eo tpe põtificatũ iniit: quo ſanguis fons (ut Martinꝰ & Vincẽtiꝰ aiũt) Gẽuę largiſſime effluxit: futurę magnę calamitatis ĩdiciũ. Nã & Genua a Saracenis ex aphrica ueniẽtibꝰ rũ capit̃ ac diripit̃: & Vngari Italiã ĩgreſſi: lõge

ungari oĩa ac late populati ſũt. Verũ dũ onuſti pda Pelignoꝝ fines attigiſſent: a Marſis q repẽte arma cępant opprimunt̃: atq; ita pdã oẽm cũ uita amiſere. Scripſit tũ multa Racheriꝰ ex mõacho Veronenſis eps factus: in exiliũq; Papiam ab Vgone rege miſſus: ꝙ aperte nimium in eius mores inueheretur. Ioannes autem pontificatꝰ ſui anno quarto. menſe.x. die.xv. moritur. Vacat tum ſedes diebus.xii.

LEO .VII.

LEO.vii. natiõe romanꝰ: Vgone & Lothario ĩ Italia ĩpantibꝰ: põtificatũ adeptꝰ: nil dignũ mẽoria geſſit. Huiꝰ aũt tpa illuſtriora fecere Spireneus

Spireneuſ Boemiæ dux (ut Martinꝰ refert) iuſticia & religiõe ĩſignis & eiꝰ filiꝰ Vinceſlaus nequaq̃ a p̃re degenerãs: a f̃re Boleſlao ĩterẽptꝰ ob regni cupiditatẽ: q qdẽ Vinceſlaus poſtea in ſcõs referri meruit: cõprobata eiꝰ uita: approbatiſq; miraculis in uita & poſt mortẽ æditis. Leo aũt pontificatus ſui anno tertio. men.vi. die.x. morit̃: & in baſilica Petri ſepellitur. Vacat tum ſedes dies tres.

STEPHANVS .VIII.

STEPHANVS.viii. natiõe Germanꝰ põtificatũ iniens: ita a romanis ſeditõibꝰ uexatꝰ ẽ: ut nil mẽoria dignũ ab eo geri potuerit. Immo uero (ut Martinꝰ refert) ĩ tãta ſeditiõe mutilatꝰ turpiter aliquãdiu uitã duxit: cum ob ĩ hõeſta uulnera ꝓdire ĩpublicũ erubeſceret. Parabat qdẽ rex Vgo tantã iniuriã ulciſci: ſed in ĩpo appatu morit̃: cui qdẽ Lothariꝰ filiꝰ in regno ſuccedẽs: hac de re nullã mẽtionẽ fecit: uſ ꝙ rõani ppli amicꝰ eẽt: uſ ꝙ breui regnauit: biẽnio.n. tñ pꝰ mortẽ p̃ris ſupuixit. Otho ãt Germãoꝝ rex uiceſlai Boemię regis mortẽ ulturꝰ i Boleſlaũ q f̃rem p ſcelꝰ iterfecerat copias mouẽs hoiem tãdẽ pꝰ mltas illatas acceptaſq; clades ĩ ꝑtãtẽ ſuã redegit. Stephanꝰ uero põtificatꝰ ſui ãno.iii. mẽ.iiii. diebus.xii. morit̃. Vacat tũ ſedes diebꝰ.x.

MARTINVS .III.

m ARTINVS.iii. pñia rõanꝰ: mãſuetudinẽ & placabilitatẽ Stephani ſeptimi imitatꝰ eſt: pontificatũ.n. adeptus: bella omittens: religioni ſeſe totum addixit templa uetuſtate collapſa iſtaurans: paupes elemoſynis paſcens. Non caruit tamen huius temporibus Europa ipſa bellica rabie. Nam

cum Otho anniteret̃ Italiam ingredi aduerſante Lothario: magnæ cædes utrinq; cõmiſſæ ſunt. Adhortãte tñ eos Martino põtifice: ut ab armis diſcederẽt: tũ uel maxĩe cũ ubiq; fame & penuria rex̃ oĩum laboraret̃: ſuccisis undiq; arborib9: ꝓſtratis ſegetib9: & abductis grauiſſimo bello colonis ac pecorib9. Apud conſtantinopolim quoq; tumultuatũ uehementer eſt. Nã ciues ipſi cõſtantinũ impatorẽ captũ: abraſo capite i iſulam relegarunt. Vex̃ nõ ita multo poſt Cõſtantin9 Leonis fili9 impium adeptus: ſeditioſos ciues eadem turpitudine tñ affectos: qua ipſi Cõſtãtinum notauerãt in eãdem iſulã exulatũ mittit. Martin9 aũt tertio põtificat9 ſui anno: men. vi. die. x. morit̃: & ĩ baſilica Petri ſepellit̃. Eius aũt in morte ſedes romana diebus. xii. tum uacat.

AGAPITVS .II.

AGAPITVS. ii. natiõe roman9: ardente tumultu bellico Italia pontifex creat̃. Vngari. n. tunc etiã hoſtili manu Italiã ĩgreſſi: iã fere oẽm orã tranſpadanã occupauerãt: cũ Henric9 Bauariæ dux ſu ptis ꝓpe armis: cõparatoq; exercitu in ꝓuinciã mouẽs: nõ ſine magno ĩcolax̃ incõmodo duob9 grauiſſimis ꝓliis eos ſupat: ac ꝓuinciã oẽm ab Aqleia Papiã uſq; occupãt: Vngari
Vñ nõ ita multo poſt ꝓpere in Auſtriã diſceſſit: q̃ iã aduẽtare Berẽgariũ cũ magno exercitu itellexerat: potitur9 aũt Italia Berẽgari9 impatoris nomẽ ſibi indit: filiũq; Albertũ regẽ Italiæ nũcupat: coniecta in carcerẽ Alunda Lotharii fr̃is filia: ne Papiã urbẽ dotalem repeteret. Interim uero Agapit9 põtifex: Italiæq; ꝓceres cognita Berengarii ſupbia: q̃ oĩa ſibi cõtra ius faſq; uẽdicaret: Othonẽ Germãiæ regẽ in Italiã uocãt: q qdẽ p Forũ iulii ꝓuinciã cũ. l. millib9 hoĩum ĩgreſſus: deturbatis ſtatĩ e regno Berẽgario & Alberto: Otho
Alũdã Lotharii filiã e carcere ductã i uxorẽ accepit: ex q̃ poſtea filiũ ſuſcepit cui Othoni ſcđo nomẽ fuit. Otho tñ Italia decedẽs hac moderatiõe uſus ẽ: ut Berẽgario & Alberto gubernãdæ ꝓuinciæ arbitriũ pmiſerit: cõpoſitis iter põtificẽ & Berengariũ reb9. Idem quoq; Otho Lodouicũ regẽ Frãciæ magnis eo ꝓpe deductis copiis iuuit: quẽ ꝓceres ꝓuinciæ adiuuãte Vgone Pariſiox̃ comite ipi9 Othonis ſororio ꝓpe e regno depulerant. ugo comes pariſeorũ cognomĩto chapet
At uero Albert9 Berẽgarii fili9: q tũ Rauennæ pˉerat. Comaclenſiũ claſſe & auxiliis fretus: mercatores Venetos aduerſante Agapito põtifice ĩfeſtabat: uñ Veneti ira icenſi cõparatis ꝓpe qbuſdã nauigiis comaclũ expugnatũ icẽdũt. Dũ hęc itaq; hoc mõ agerent Agapit9 põtifex uir ĩnocens: & reip. xpianę amator pontificat9 ſui anno. ix. men. vii. die x. morit̃. Eo fere tpe: quo Oddo cluniacẽſis monaſterii abbas i dño qeuit. Cui9 qdem diſcipulus habit9 eſt Domaielus uir miræ ſcitatis & monaſticæ diſciplinę reſtitutor.

IOANNES .XIII.

IOANNES. xiii. pr̃ia roman9: de uia lata pr̃is Albrici potentia fret9 põtificatũ occupat. Octauian9 is qdem prio uocabat̃: homo ſane ab adoleſcentia oib9 ꝓbris ac turpitudĩe contaminatus: uenationib9 magis ſi quid tpis a libidinib9 ſuperat q̃ orõni deditus. Erãt tum romę duo Annui conſules ex nobilitate: pˉfect9 un9: qui ius pplo diceret. Ex plebe aũt decarchones duodecim creabant̃: qui uicem ſenatus gererent. Non carebãt aliq̃ ditione romani. Nã & uicina hetruriæ oppida: intra Vrbeuetanum Tudertinũq; agrum: & quicquid a Neapoli Bñuentoq; a Marſis a Reatinis ad urbem ſpectat romanæ ciuitati obtemperabat. Vlteriora partim græci: partim ſaraceni occupauerãt. Quis tum picenum ſpoletinumq; agrum obtineret icertum eſt. Octauian9 itaq; pr̃is potẽtia in ſatis libera ciuitate fretus: pontificium munus humeris ſuis nequaq̃ cõueniens ſibi deſumit. Hac qdem indignitate moti duo cardinales: lr̃is Othonẽ obſecrant: ut clex̃ populũq;

ro.e manibꝰ Berẽgarii Ioãniſq; duodecimi uẽdicare conet̃: aliter xp̃ianã fidẽ una cũ imperio piturã. Otho.n.tum magno in p̃cio erat Donuto Bodeſlao (ut dixi Boemiæ) rege: ſupatiſq; tribus grauiſſimis p̃liis Vngaris Germaniã uaſtãtibꝰ: ac captis tribus eoꝝ regulis: quos Germãi cõtradicẽte impatore uitã finire laqueo coegere. Interim uero dũ

Otho Nata

Otho expectaret re p indices patefacta Ioãnes põtifex cardinales ĩpos capit: & huic naſum: illi uero manũ abſcindit. Hãc ob rẽ Otho in Italiã mouẽs: primo q̃dẽ Berengariũ & Albertũ filiũ in p̄tãtẽ ſuã redigit: alterũq; Cõſtãtinopolim: alteꝝ in Auſtriã relegat. Mox urbẽ ingrediẽs ab ipſo Ioãne honorificẽtiſſime ſuſcipit̃: coronaturq;: ut q̃dã tradunt: accepto Germaniæ Pãnoniæq; titulo q̃d reliq impatores deinceps obſeruarunt.

Impiũ ad germanos transfertẽ

Trãſlato tum primũ ad Germãos impio. Alii uero a Leõe octauo: de quo Paulo poſt dicemꝰ hoc fcm̃ exiſtimãt: quoꝝ opionẽ Gr̃anus in decreto ſecutus eſt. Priorem ſniãm Ricardus & Cuſentinꝰ nõ improbãt: Lateranẽſis ãt Bibliothecariꝰ Othonẽ Ioãnis tpe Romã ueniſſe ſcribẽs: de coronatiõe eiꝰ nullã mẽtionẽ facit: adeo cõfuſa ſunt & p̄turbara hæc tpa ſcriptoꝝ negligẽtia & incuria. Otho aũt cõpoſito aliq̃tulũ ſtatu ciuitatis cũ Ioãne ſecreto collocutus: hoiem prio blãde appellãdo a flagitiis deterrẽs: ad uirtutem adhortabat̃: ueꝝ cũ nequaq; moueri e ſnĩa uerbis cũ cerneret: ad minas cõuerſus cõciliũ indicit. Conuocatis ep̃is Italiæ: quoꝝ iudicio uita ſceleratiſſimi hois diiudicaret̃. Is itaq; iudiciũ bñ ſentiẽtiũ reformidãs: in Hernicos aufugit: in ſiluiſq; more ferę aliquãdiu delituit. Hãc ob rẽ Otho p̄ſuadẽte Clero: Leonẽ Romanũ ciuẽ lateranẽſis eccl̃iæ Scriniariũ: põtificẽ creat. Veꝝ abeũte impatore Ioãnis cognati & cliẽtes pulſo Leone Ioãnem ip̃m reuocãt: quẽ q̃dẽ diuinitus eiſdẽ ferme diebꝰ p̄iſſe creditũ eſt: ne eccl̃ia dei p̄nitioſa ſeditiõe iã gliſceſcẽte labefactaret̃. Sũt q ſcribãt hũc ſceleratiſſimũ hoiem: uel hoc monſtrũ potiꝰ in adulterio dep̃henſum & cõfoſſum iteriiſſe. Veꝝ nõ ita quoq; leuata ſeditio eſt. Nã romani mortuo Ioãne in eiꝰ locũ Bñdictũ ſubrogãt: idq; ab impatore q tũ ſpo lcti erat cõfirmari cõtendũt. At impator iratꝰ: nõ ſolũ romãos utpote iniq̃ poſtulantes a ſe repulit: ueꝝ ẽt eoſdẽ armis (ut poſtea dicet̃) coegit: abrogato Bñdicto Leonẽ ſuſcipere. Ferũt multa p̄digia tũ i Italia appuiſſe. Nã & lapis de cœlo miræ magnitudis cecidit: ſecuiẽte uẽtoꝝ atq; hymbriũ p̄cella: & i ueſtibꝰ multoꝝ ſignũ crucis ac q̃dẽ cruẽte diuinitꝰ appuit. Quæ q̃dẽ portẽta idicare magnas clades & calamitatẽ eccl̃ię m̃lti iterp̃tabant̃ Ioãnes ãt uir oium q unq̃ añ ſe in põtificatu fuere p̄nitioſior & ſceleratior: põtificatꝰ ſui ãno.ix.mẽ.iii.dic.y.morit̃. Eiꝰ uero i morte ſedes i ſeditiõe dies.xii.tum uacat.

Leo romanus ciuis

BENEDICTVS .V.

BENEDICTVS.v. p̃ria rõanꝰ: ex diacono i ſeditiõe põtifex creat̃ ab his potiſſimũ: q Ioãni cognatiõe factiõeq; cõiũcti fuerãt: ægre ferẽtes Leonẽ ab Othõe Ioãni añlatũ. Veꝝ cũ impator hãc electionẽ neq̃q̃ p̄baret: rõanos id maxie expetẽtes a ſe repulit: eoſq; ferro & flãma oia circa urbẽ poſita uaſtãs: cõpulit pulſo Bñdicto uł dedito potiꝰ Leonẽ ſuſcipe adactos ſacro: nil ſe eaꝝ reꝝ imutaturos: q̃s ipſe impator i re põtificia cõſtituiſſet. Cõpoſitis aũt hoc mõ rebꝰ: Otho i Germaniã rediẽs: ſecũ Bñdictũ ip̃m duxit: q ñ m̃lto poſt dolor̃ hĩ apud Haiſpurgã morit̃: ubi relegatꝰ erat. Vixit ãt i põtificatu mẽ.vi.diebꝰ.v. Sedeſq; deiceps diebꝰ.xxx.uacauit.

LEO VIII.

LEO.viii. (ut añ dixi) p̄toſcriniariꝰ: a clero p̄p̄loq; ro. pulſo Ioãne põtifex creat̃. Nã cũ Ioãnes flagitioſe nimiũ & itẽpanter uiueret. Inſtarẽtq; rõani apud ipatorẽ: ut alteꝝ põtificẽ abrogatoq; Ioãne crearet: r̃ndit electionẽ ad pp̄lm & cleꝝ p̄tinet̃. Eligerẽt quẽ maxie idõeũ putarẽt: ſe eũ ſta

tim approbatuꝝ. Vñ cũ Leonē elegiſſent quē ipſe confirmauerat: deinde mutata ſnīa abrogato eodē Bñdictum ſuffeciſſent: iratus Otho eos ui & armis cōpulit dedito ēt Bñdicto Leonē ſuſcipere: qui ſtatim romanoꝝ inconſtantiam pertęſus: auctoritatem omnem eligendi pontificis: a clero populoq; romano ad imperatorem tranſtulit. Verum Leo in pontificatu non diu uixit. Anno enim primo. menſe quarto. moritur.

Auctoritas eligēdi ro. pōtificē a clero & ro. popu. ad impatorē trāſfert

IOANNES .XIIII.

IOANNES. xiiii. Narniēſis epſ: pr̃ia romanus: pr̃e Ioāne ep̄o Leoni ſucceſſit. Veꝝ romani inita iam cōſuetudine pellēdi pōtifices: hũc quoq; ſeditiōib9 fatigāt. Accerſito. n. Iofredo cāpaniæ comite Lateranēſes ædes ui irrũpentes Ioānem capiunt: captũq; primo in Adriani molē pducũt: mox inde hoīem in cāpaniā exulatum mittũt. Veꝝ interfecto Iofredo: eiuſq; unico filio a Ioāne cāpano pricipe: pontifex undecimo mēſe ſui exilii Romā ppe rediit. Otho p̄terea cognita pōtificis calamitate cũ Othone filio ingētibuſq; copiis: magnis itineribus Romā pueniens: conſules & p̄fectum cum decarchonibus captos ī uincula coniicit: ſciturus cōiurationis capita. Queſtionibus aũt re cognita: cōſules in Germaniā mittunt̃. Decarchōes uero laqueo ſuſpēſi pœnas ſtati dedere. Petrus aũt urbis p̄fectus maloꝝ oīum fons & origo: diu cũ ignominia p publica urbis loca tractus ac uirgis cęſus: in Germaniā uinctus mittit̃. Sunt q ſcribāt Petrũ ipm̄ excarnificandũ pōtifici traditũ abraſa barba: capillis ſuſpēſum ad caput eq cōſtantiniani aliquādiu ſtetiſſe ut eius exēplo talia facinora malefici declinarēt. Inde aũt ablatũ aſinoq; ſupimpoſitũ uerſo ad clunes: uultu & manib9 ſub cauda ligatis: atq; ita p urbem ductũ: & uirgis cęſum fere uſq; ad interitũ fuiſſe: poſtea uero in Germaniā exulatũ miſſum. Hac ēt ſęueritate exēpli gr̃a in Iofredũ a Ioāne pricipe cāpano (ut diximus) cęſum ipator uſus eſt: ut ei9 ac filii cadauera e loco ſacro tracta in pphanũ pīci iuſſerit. Interea uero Sclaui q Adriāi. iii. pōtificis & Sueropyli pricipis Dalmatię tpe fidē xp̄i ſuſcepant: ī Italiā traiicientes: ſaracēos igēti clade ſupatos: e mōte Gargāo deiecerũt. Hoꝝ āt exēplũ & uirtutē imitati ungari reliqas ſaracenoꝝ ita attriuere: recupata coſentia iā ab hoſtib9 capta: ut Othoni magni Othonis filio eo cũ exercitib9 miſſo haud difficile fuerit reliqas belloꝝ abſoluere. Nec cōtēt9 ſaracēos cędere: gręcos quoq; q cũ Mauris fœdera inierāt grauiſſimis p̄liis ita perdomuit: ut eos fere oī Calabria & Apulia eiecerit. Sũt q ſcribāt idcirco Othonē gręcos pſecutũ fuiſſe: qa Nicephor9 cōſtātinopolitan9 ipator filiā iā ei pactā ī mr̃imōiũ datuꝝ ſe negabat. Cōſtat tñ Othonē ipm̄ adoleſcētē egregiũ: pulſo Nicephoro: & Ioānē filiũ ī ipio cōfirmaſſe: & Theophaniā ſororē ī uxorē accepiſſe: quā qdē Ioānes. xiii. una cũ marito apud lateranēſem baſilicā corōa ipii exornauit: ānuēte Othone ſene: q filiũ cōſortē ipii creauerat. In tāta āt & tā publica lęticia cāpana ecclię Metropolitāę nomē a Ioāne pōtifice cōſecuta ē. Otho uero ī Germaniā proficiſcens ſenio confectus Viennæ moritur: quem non ita multo poſt Ioannes pontifex ſexto pontificatus ſui anno. menſe. xi. die. v. ſubſecutus eſt. Ei9 ī morte dies. xiii. ſedes tum uacat.

Otho

Nouũ genus ſupplicii

Vngari

Græci

Nicephorus

Mors Othonis

BENEDICTVS .VI.

BENEDICTVS. vi. pr̃ia rōan9. Ioāni ī pōtificatu & calamitatib9 ſucceſſit: a Cynthio. n. rōano ciue & qdē ppotēti capt9 in Hadrianā molē: quā ſcī Angeli arcē nũc uocāt: cuſtodiā noxioꝝ uel poti9 Innocētiũ icludit̃: eodēq; ī loco nō multo poſt ſtrāgulat̃: uel ut coſentin9 refert: fame morit̃. De tāta iniuria nullā ſumptā eſſe uīdictā: uel a ciuib9 rōanis aduerſæ factiōis: uel ab Othone imperatore non poſſum ego non admirari: p̄ſertim cum Otho

ipſe uir optim9 fit habitus: & eccliæ rõanæ defenſor accerrimus. Sed uereor ne talia fue rint bñdicti merita: quale p̃mium a Cynthio conſecutus eſt. Male tñ a Cynthio eſt actũ: neq; .n. ad ſe ptinebat ẽt ſi Bñdictus grauiter deliqſſet: põtifici manus iniicere. Sed heus ut rex oium uiciſſitudo eſt: nã romani põtifices nr̃a ętate romãos ciues: aut delin quẽtes: aut ob potẽtiam ſuſpectos: eo loci tanq̃ in Tullianũ carcerem includunt & ma cerant. Crediderim ego Othonem aliis negociis implicitum: Romão põtifici pręſtare auxiliũ nequiſſe: ob eamq; rẽ anno .i. menſe .vi. pontificatus ſui mortuum eſſe.

DONVS .II.

DONVS .ii. pr̃ia romanus: tãtæ modeſtiæ fuit: ut ſi nihil in põtificatu geſ ſerit quo magnop̃e laudaret̃: non tñ uel aliq̃ iniuria affectus uel ignomi nia notat9 ẽ. Hui9 aũt tp̃a: ne oino obſcura eẽnt: effecere res quædã: tum a principibus quibuſdã: tum a ſcis uiris geſtæ. Nam Baianus artis magi cæ peritus bulgarorũ priceps ita baſiliũ & filiũ cõſtantinum Byzantinos pricipes bello uexabat: ut Paulũ ab capienda urbe regia abeſſet negligẽtia græcorũ p̃pe derelicta. Inita tñ ſunt inter eos fœdera: licet nõ ęqua: & pax cõpoſita ẽ. Adalbertus aũt Boemus, Pragẽſis ep̃s tãtæ ſcitatis tum habitus eſt: ut diuino ſp̃u impellẽte in Pãnoniã deſcendẽs: & regẽ Vngarorũ baptizauerit: & oẽs, puiciæ ep̃os ad bñ de deo p̃merẽdum exẽplo & uita inſtruxerit. Profectus deide in Pruſiã: dũ fidẽ xp̃i q̃ diligentiſſime p̃dicat martyrio coronat̃. Ferũt btm̃ Eduardũ Angliæ regẽ ſcitate i p̃cio tum habitum fuiſſe: quẽ certe nouercę dolis & fraude iterfectũ conſtat. His addit & Ricardus ſcriptor ſcm̃ Maiolũ abbatẽ: q in Cluniaco magnũ ſui apud poſteros uita & miraculis exemplum reliquit. Donus autem anno pontificatus ſui primo moritur: & in baſilica Petri ſepelli tur. Diebus tantummodo duobus ſedes tum uacat.

Baianus

Adalbertus

Eduardus

Maiolus

BONIFACIVS .VII.

ONIFACIVS .vii. cui9 cognomẽ & pr̃ia ob ignobilitatẽ credo reticet̃: põtificatũ malis artib9 adeptus male ẽt amiſit. Nã inito magr̃atu cõſpi rãtib9 ſimul bõis ciuib9 relinq̃re urbẽ coactus: p̃cioſiſſima quæq; e baſilica Petri ſubtrahẽs cõſtãtino polim cõfugit. Vbi tãdiu ſubſtitit: quoad diuẽ ditis q̃ ſacrilegio abſtulerat: magnã uim pecũiarũ cõparaſſet: qb9 tanq̃ ad miniculis occupãdę tyrãnidis fret9 urbẽ repetit: ciues rõanos largitiõe corruptur9. Ob ſtabãt conatib9 ſuis uiri boni: maxie uero Ioãnes diacon9 Cardinalis: quẽ captũ adiuuã tib9 q̃buſdã p̃nitioſis hoib9: oculis ſtatim priuauit. Atq; ipſe tãtorũ malorũ auctor gli ſceſtẽte maiorẽ imodũ ſeditiõe ſiue timor̃: ſiue pœnitẽtia patrati ſceleris turpiter uitã fi niuit. Vide q̃ſo q̃tũ degenerauerit ii põtifices a maiorib9 ſuis: q hãc rẽp. xp̃ianã tã ãplã tãq; magnificã ſuo ſanguie nobis reliq̃re. Põtifex ro. ſacrorũ pr̃ & rex: ſacra ipſa furto ab ſtulit: & q uidicare ſacrilegia debuerat tãti ſacrilegii fcũs ẽ auctor. Hoc aũt cõtingere in quauis rep. cõſueuit: q̃ñ plus malorũ ambitio & auaritia ualet q̃ bonorum uirtus & gra uitas. In clerum igitur deligẽdi eſſent quorum uita & doctrina probata ſit: non autẽ ii qui cum nil uirtutis & religionis habeant ambitione & largitiõe ſibi potẽtiam quęrũt. Vixit autem Bonifacius in pontificatu mẽſibus .vii. dieb9 .v. Vacat tum ſedes dies .xx.

Ioãnes diaconus cardinalis

BENEDICTVS .VII.

ENEDICTVS .vii. pr̃ia rõan9: ſtatim inito põtificatu Arnulphũ ep̃m Renieñ. ſeditiõe quorũdã pulſum hita Synodo in ĩtegrũ reſtituit: eo ma xime tp̃e quo Otho ſecũdus & Hẽricum Bauarorũ ducẽ regẽ nouarũ cu pidũ p̃domuit: & i Lothariũ mouit: q Lothoringiã romãi imp̃ii p̃uinciã occupauerat:

occupauerat: Aquiſgranēſemq; agrum populatus fuerat. Otho aūt ſupato Lothario: uaſtatiſq; Sueſſionum agris: ac incenſis Pariſioꝝ ſuburbiis: dum in priam copias reducit: apud Auxonā fluuiū non nihil incōmodi accipit. Deinde uero comparato maiore exercitu in Italiā cōtra Baſilium & Cōſtantinum ĩpatores græcoꝝ ueniēs: q iam Calabryam & eā ptem Italiæ occupauerāt: quæ ad ſiciliā uergit: apud Baſentellū ſupatus: ſcapham conſcendēs: ſalutem ſibi fuga quærebat. A piratis aūt forte fortuna captus: in ſiciliam defert. Veꝝ ſiculi redempto hoie: ac Romā miſſo: de piratis ſuppliciū ſūpſer. Otho deinde cōparato ſatis iuſto exercitu aīaduertere in romanos & Bñuentanos conſtituerat: a qbus initium fugiēdi ſcm̄ fuerat: dum ad Baſentellū cōtra græcos pugnaret. Agere id in romanos minus tutum uiſum eſt. In Bñuentanos itaq; conuerſus: Vrbē capit & incendit. Tranſlato inde ſci Bartholomei corpe: Romęq; in iſula tyberina collocato: eo loci: maxime qui olim Iouis hoſtia Lycaonia dicebat: quiq; triremis puppim præ ſe fert. Nā inſula ut adhuc ex tyburtino lapide cernit triremis formā habuit. Ad ſimilitudinē illꝰ credo: qua Aeſculapius Romā aucctus eſt. Viſit adhuc ſerpens lapidi inſculptus: uiſunt trāſtra: adeo uiri illi excellentes ſtudioſi erāt: uel naturā in artē redigere: uel artem ad naturā. Ad Othonē redeo: q non multopoſt tranſlatū ſci Bartholomei corpus Romæ morit: & in ueſtibulo beati Petri (paradiſum uocāt) labro porphyretico: qd adhuc introeuntibus ad Leuā apparet honorificētiſſime ſepellit. Cū aūt de creādo nouo ĩpatore cōſultatio haberet: & alii Othonem.iii. ſecundi filium: alii uero Henricū Bauariæ ducē primi Othonis ex fratre nepotem expoſcerent: inſtarentq; Itali quidā ut Creſcētio Nomētano uiro clariſſimo res committeret. Germani ſtatim q tum frequētes Romæ aderāt Othonē.iii. delegere. Inſtabat Benedictus uir optimus unumquēq; rogando: ut in creando ĩpatore reip. xpianę conſulerēt: quę tum maxime perito & ſolerti gubernatore indigebat. Tandē uero ne ſeditio aliqua oriret Germanoꝝ ſententiam approbat. Moritur & ipſe pontificatus ſui anno octauo menſe ſexto. Vacatq; ſedes diebus quinque. Valderico Amburgenſi epiſcopo tum maxime in precio exiſtente doctrina moribus & ſanctitate uitæ.

Otho.ii. · Corpꝰ bartho. · mors othonis

IOANNES .XV.

IOANNES quintuſdecimus: patria Romanus: uel (ut nonnulli uolunt) Papienſis: poſt adeptum pontificatum Menſe tertio a Romanis capitur: & in mole Hadriani ut in publica cuſtodia incluſus: ibi tam diu pedore carceris inedia & moleſtia animi maceratur: quoad uitam turpiter finiuit. Sunt qui ſcribant eum ui mortuum fuiſſe a Ferrucio Bonifacii ſeptimi parente magnæ potentiæ uiro: ob eam rem credo: quod filio in pontificatu aduerſatus fuiſſet. Vtcunque eſt: conſtat eum in carcere mortuum: & in baſilica Petri ſepultum. Deiectus ne pontificatu fuerit uel ob impotentiam & tyrannidem: ut quidam coniectant: uel ob inuidiam maliuolorum & ſeditioſorum quorundam haud ſatis conſtat: adeo ſunt confuſę iſtorum temporum hyſtorię. Fuiſſe tamen in precio hac tempeſtate conſtat: & Odilum abbatem Cluniacenſem & Berengarium Turonenſem uiros ſanctitate & doctrina inſignes: quāquam ſunt qui dicant Berengarium amplitudine doctrinæ confiſum primo in fide erraſſe: cum de ſacramento euchariſtię male opinaretur: erroremque ſuum poſtea publico concilio Romę habito emendaſſe: ac ſtatim omiſſo ſtudio ſophiſticę diſciplinę: cum eſſet archidiaconus Andegauenſis: omnia pauperibus errogans labore manuum ſuarum uictum ſibi quęſiuiſſe.

mors pōt.

IOANNES.xvi.pr̃ia romanus:pr̃e Leone preſbytero e regione gallinę albæ:pōtificatū adeptus miro odio in clericos exarſit:unde merito & ab ipſis clericis odio habitus eſt:maxime uero ꝙ diuina humanaq; oĩa cognatis & affinibus ſuis elargiebať poſt habito dei honore & romãæ ſedis dignitate:quē certe errorē ita poſteris traddidit:ut ad noſtrā quoq; ætatē puenerit:qua qdē cōſuetudine nil certe dici pniciofius pōt:cum non ob religionē & dei cultum appetere pōtificatū noſtri ſacerdotes uideanť:ſed ut fratrū uel nepotū uel familiariū ingluuiē & auaritiā expleāt. Apparuiſſe cometē tum ferunt futuræ calamitatis inditium:nã & fame & peſte diu laboratū eſt:& terræmotu Bñuentum ac Capua cōcuſſa:eaq; mala ob ſupbiā & rapacitatē pōtificis contēptumq; dei & hoīum accidiſſe putatū ē. Moriť tñ deo uolēte.viii.pōtificatus ſui mēſe:ſepelliturq; in baſilica Petri.

IOANNES .XVII.

Otho.iii. IOANNES.xvii.pr̃ia romanus:pōtificatū iniit Othone imperante:ſed nōdum coronã impii adepto. Fuit aũt Ioãnes uir tãtæ doctrinæ:ut multa & qdē elegãter ediderit:queadmodū Martinus ſcribit. Agitatus deinde ſeditiōibus a Creſcētio conſule romano impiū Vrbis ſibi uindicare conante:cupiditati hoīs cedens:exulatū in Hetruriā abiit. At uero Creſcētius cognita Ioãnis indignatiōe:qua percitus Othonē cōtra ſe cū exercitu in Italiã uocabat:ipſius pontificis cognatos & amicos q in Vrbe remãſerant ad hoīem mittit rogatū:ut omiſſa accerſendi Othonis cura ad Vrbē cū ptãte redeat:pollicetur q; ſe ei rebus in oībus obtēperaturū. Precibus aũt ſuoꝝ motus Ioãnes ueritus ēt:ne ſi otho cum exercitu Italiã ingrederet plus maleficii q̃ bñficii ſecum afferret:ad Vrbē ueniēs,pdeunte obuiã Creſcentio cū oībus magiſtratibus & urbana multitudine:in ædes lateranēſes magno comitatu introducit:quaꝝ in ueſtibulo eius pedes Creſcētius & oēs ſeditionis auctores petita uenia exoſculati ſunt. Atq; ita in cōcordiā redacti uitā ſimul qete traduxere. Ferunt tum Hēricū abbatē Iobieſem in Lothoringia:& Adeoboldū ep̃m Vltraiacēſem:q multa in laudē beatæ Virginis:ſcēq; Crucis ſcripſit:& Albonē abbatē Floriacēſem:q poſtea in Vaſconia ob fidem chriſti martyrium paſſus eſt:doctrina:religiōe:ſanctitate magno in precio habitos. Moritur autem Ioannes pontificatus ſui anno decimo.menſe ſexto die decimo. Vacat tum ſedes diebus.vi.

Creſcētius

GREGORIVS .V.

GREGORIVS.v.natiōe Saxo:pr̃e Othone:Bruno añ uocat9 othonis tertii auctoritate ob affinitatē pōtifex creať. Veꝝ abeūte in Germaniam othone ſeditiōib9 romanoꝝ exagitat9:in hetruriā primo:mox in Germaniā ad impatorē cōfugit. Interim uero romãi Creſcentiū denuo cū ſūma ptãte cōſulē decernūt:q ſtatim Ioãnē quēdā natōe græcū ep̃m Placētinū nō min9 pecunioſum q̃ doctū pōtificē creat. Cuius certe nomē inter pōtifices qdã ſupprimunt:utpote min9 legitime creatū. Alii uero.xvii.hūc uocãt:q. populi cleriq; romani cōſenſu:ad quos electio ſpectabat pōtificatū iniiſſet. At Creſcēti9 cognito othōis cū magno exercitu ad Vrbē aduētu:Vrbis mœnia & portas q̃ diligētiſſime firmat. Molē Hadriani munit:poſitis in una quaq; ſtatiōe firmiſſimis pſidiis. Hinc eſt ꝙ poſtea moles Hadriani Creſcētii arx appellata ē:ſumpto noīe ab ipſo munitore Creſcētio. Supueniēte deinde impatore:Vrbēq; oppugnare adorto:populus ro.cū nequaq̃ tãtis copiis par eē poſſet Clemētia Othonis fractus:Germanis portas apit. Tum Creſcētius & Ioãnes cōſilii & auxilii inopes:in arcē Hadriani confugiētes:ſeſe acriter contra hoſtes tuebantur.

Arx creſcētii

bantur. Verum propoſita ſpe ueniæ: dum ex arce ad impatorē ſe conferunt: multis uul
neribus a multitudine Creſcētius confodit̃. Ioānes aũt: effoſſis prius oculis: pōtificatu
ſimul & uita priuat̃. In priſtināq; ſedē Gregorius. xi. mēſe poſteaq̃ pulſus fuerat reſti-
tuit̃. Is aũt cognita impii imbecillitate uarietateq; fortũæ: quo diutius apud Germanos
ſũma poteſtas remaneret: illeq; cæteris ꝑeſſet: q uirtute & dignitate cæteris præſtaret:
ſanctionē retulit haud abnuēte Othone de impatore eligēdo anno xp̃i milleſimo ac ſe
cũdo: quã uſq; ad tp̃a noſtra ſeruatam uidemus: Videlicet ſolis Germanis licere princi
pē deligere: q Cęſar & Romanoꝝ rex appellatus tum demũ impator & Auguſtus ha-
beret̃: ſi eũ romanus pontifex cõfirmaſſet. Hos aũt impatoris eligendi auctoritatē pri-
mo habuiſſe Ptolemæus refert. Archiep̃m Magũtinũ Germãię: archiep̃m Treuerēſem
Gallię: archiep̃m Coloniēſem Italię noie. His additi & q̃ttuor principes: Marchio Brã
deburgēſis impatoris poſt electionē Camerarius: comes palatinus q dapes: dux Saxo
nię q enſem fert. Sũt q ſcribãt Boemię regē ſeptimũ electorē impatoris pincernã eſſe:
hiſq; in eligēdo additũ eē ad tollēdã diſcordiã partium. Ad utros. n. inclinaſſet ea pars
certe potior hēbat̃. Tuliſſe hoc iniquo aio Frãcos aiũt. Veꝝ qa in Lodouico Lotharii fi
lio genus karoli magni defecerat: regnũq; illud ad Vgonē ducē cognomēto caputium
uenerat (Nã a regibus ad duces res aliquandiu trãſlata eſt) repetere impium deſtitere:
maxime uero ꝙ ipſi duces noui hoies illa fortuna tum contēti: moliri maiora non ſunt
auſi: qppe q nondũ bñ regni fundamēta iecerãt. Laudat̃ tñ & merito quidē Robertus
Magni Vgonis fili9 regnũ a pr̃e accipiēs fortitudine: iuſticia: modeſtia: & religiōe. Hic
enim etſi rei militaris admodũ ſtudioſus erat: tñ ubi p ociũ licebat: ita dei tēpla freq̃nta
bat: diuiaq; officia celebrabat: ac ſi ſacroꝝ oſum initiat9 fuiſſet. Ferũt cãtũ illũ ei9 iuctũ
fuiſſe. Sci ſpũs aſſit nobis gr̃a. His artib9 ãt nõ minuſq; armis crediderim ego robertũ
cõciliaſſe ſibi aios uulgi: eoſq; a pria illa karolimagni ſtirpe ad gen9 ſuũ nouũ trãſtuliſſe.
Ferũt tũ quoq; magno in ꝑcio fuiſſe Robertũ quēdã Carnotanũ epiſcopum doctria &
ſanctitate uitę. Multa enim ſcripſit: & canēdi modum in ſacris meliuſculum reddidit.
Gregori9 aũt ſecũdo pontificatus ſui anno: mēſe. v. morit̃. Vacat tum ſedes diebus. xv.

Nota Formula eligendoꝝ Imp.

Nota de francorũ imperio Robertus

IOANNES .XVIII.

IOANNES. xviii. Placētin9 ep̃s (ut dixim9) potētia Creſcētii romãi cõ-
ſulis fręt9: quē pecũia corrupiſſe creditũ ē: tp̃e Gregorii. v. p factionē põ
tificatũ occupat. Tantũ. n. pecuniaꝝ ex cõſtãtinopoli ad Vrbē ſecũ detu
lerat: ut cõſtantes ēt ſua largitiōe ad maleficiũ impelli potuiſſent: ne dũ
Creſcētius hõ auariſſimus & regnãdi cupid9. Miror ego hyſtoricos Ioã
nē ip̃m iter põtifices numeraſſe: cũ uiuēte adhuc Gregorio ſedē occupaſſet: niſi forte in
cõſcribēdis põtificũ uitis ita faciēdũ cēſent: ut in ꝑpetua hyſtoria ſit. Nã & tyrãnoꝝ ꝑ-
uerſe fcã optimoꝝ principũ reb9 geſtis annumerant̃: ut q̃tũ iter ſe boni & mali diſſide
ant a legētib9 cognoſci poſſit: quo maloꝝ exēplo a uitiis deterreant̃: & bonoꝝ ad uirtu
tē impulſi uitã ducãt in terris fœlicē & beatã: qua qdē beatitudine Ioãnes caruit fur cer
te in pontificatu & latro: non enim ut par fuerat per hoſtium itrauit. Moritur aũt atq;
cum ignominia quidem decimo uſurpati pontificatus menſe. Vacat tum ſedes dies. xx.

SYLVESTER .II.

SYLVESTER. ii. Gilbert9 antea uocatus: natione: gallicus: malis artib9
(ut aiũt) pontificatũ adeptus eſt. Adoleſcēs. n. & Floriacēſi Cœnobio in
Aureliana dioceſi poſito dedicatus monachus & addictus: relicto mo-
naſterio diabolũ ſecut9: cui ſe totũ tradiderat: Hiſpalim ciuitatē hiſpa

niæ bonaꝝ artium cauſa puenit. Erat.n. admodũ doctrinæ & litteraturę cupidus. Qua in re tantum pfecit: ut breui ex diſcipulo optimus pceptor ſit habitus. Diſcipulos autẽ eius hos fuiſſe Martinus teſtat᷑: Othonẽ impatorem: Robertum Franciæ regẽ: Lotheriũ uiꝝ nobilitate & doctrina inſignẽ: qui poſtea Senonẽſis archieps creatus fuit. Gilbertus igit᷑ ambitione & diabolica dominãdi cupiditate impulſus: largitione primo q̃dem archiepatum Remẽſem: inde Rauẽnatem adeptus: pontificatum poſtremo maiore conatu adiuuãte diabolo conſecutus ẽ: hac tñ lege: ut poſt mortẽ totus illi9 eſſet: cuius fraudibus tãtam dignitatem adeptus erat. Nã cum Gilbertus regnãdi cupidus diabolum ſciſcitaret᷑: q̃diu in pontificatu uicturus eſſet. Rñdit humani generis hoſtis ambigue ut ſolet: ſi non attigeris Hieruſalẽ diu uiues. Dum itaq; pontificatus ſui ãno.iiii. mẽſe.i.die.x. in baſilica ſanctæ Crucis in Hieruſalem Romæ ſacrificaret: fato moriturũ ſe ſtatim cognouit: Vnde pœnitẽtia motus & errorẽ ſuũ corã populo faſſus omnes primo poſthabita ambitione & diabolicis fraudibus ad bñ & ſcẽ uiuendum adhortatus ẽ: deinde uero unum quẽq; rogauit: ut poſt mortem truncũ corporis ſui laceri & diſiecti queadmodũ merebatur: bigæ ſuperimponerent eoq; loci ſepellirent: quo ſponte ab eqs uectum foret. Ferunt itaq; dei nutu & prouidentia: ut ſcelerati ſciant apud deum locũ ueniæ ſibi relictum eſſe: ſi in uita aliquando pœnituerint: equos ipſos ſponte ad lateranẽſem baſilicam perueniſſe: eoq; loci ſepultum ei9 corpus fuiſſe. Scribit idem Martin9 tã ex colliſione oſſium q̃ ex ſudore ipſius ſepulchri uel humectatione potius deinceps morituri pontificis ſigna & quidem manifeſtiſſima colligi. Idq; ipſius ſepulchri Epitaphiũ indicare. Verum ne ſit an ſecus ipſi pontifices uiderint ad quos pertinet.

IOANNES .XIX.

IOANNES.xix.cui9 cognomentũ & pria ob ignobilitatem ignoratur: .iiii. Menſe.die.xx. poſt initum pontificatum morit᷑. Vnde ob breuitatẽ pontificatus nil uel ab eo ul᷑ a quopiam alio geſtum memoria dignũ ſcribit᷑. Niſi q illo quinque meſtri pontificio multa pdigia apparuere futura mala idicantia: uiſus & cometes & terremotu multæ urbes concuſſæ. In his aũt malis unicum leuamen Vgo præfectus Othonis in Italia: & hetruriæ gubernator eſt habitus. Adeo.n. iuſte & integre puinciã ſibi creditã rexit: ut optimi principis deſiderium nemini puincialiũ reliq̃rit. Quem poſtea Piſtorii mortuũ Hetruſci oẽs nõ ſecus ac publicũ parẽtem luxere: nullo non genere honoris ſuneri ei9 adhibito. Placuit hoc loco Vgonis laudes commemorare: ut Gubernatores prouinciarum intelligant: ſatius eẽ bñ & integre uiuendo laudem & gloriam quã male agendo diuitias male partas cum ignominia & nota ſempiterna reportare.

Vgo

IOANNES .XX.

IOANNES.xx. patria roman9: e regione portæ Metropolitanæ: pontificatũ iniẽs: ad ocium conuerſus nil dignum memoria geſſit. Laudari uel maxime Robertus rex Frãciæ põt: q ea tẽpeſtate non minus piam q̃ regalẽ uitã ducebat. Nã & doctrina & ſcitate oẽs reges xpianos ita ante ibat: ut diſputatiõibus nulli ſcds hẽret: longe aliter ſentiẽs: q̃ quod noſtrorum tẽpoꝝ reguli arbitrant᷑: nequaq̃ principe dignũ eẽ dictitãtes ſcire lrãs: cũ eos maxime deceat: q populos regũt bñ gubernandi rationẽ ex alioꝝ pceptis colligere: quod fieri ſine doctrinã & lectione nõ põt. Quid.n. aliud eſt princeps illitteratus: q̃ imago Leonis cęteris feris impantis? Sedent affectus tum ſuos tum ppłoꝝ neceſſe eſt: qui digni haberi uolũt ut aliis impent. Merito igit᷑ Robertũ laudamus: cuius pterea tãta fuit religio: ut quotiẽs

Robertus rex

ut quotiens ſibi per occupatiões bellicas liceret horas canonicas una cum ſacerdotib9 canerer. Hac aũt pietate hoc meritũ ferunt: ut cum oppidum quoddam ex hoſtib9 obſideret: neq; horas ſuas intermitteret: mœnia hoſtium diuinitus corruerent: ſtatimq; ir ruẽtib9 ſuis oppidũ capet. Ioãnes uero (ut qdã auctores ferũt) põtificatus ſui ãno. iii. mẽſe itẽ quarto. morit: ſepelliturq; in baſilica Petri. Vacat tum ſedes dieb9 undeuigiti.

SERGIVS .IIII.

SERGIVS. iiii. pr̃ia romanus: pr̃e Martino: uir ſanctiſſime uitæ grateq; conſuetudinis: & ante põtificatũ & in ipſo magiſtratu fuit. In paupes liberalis: in amicos & familiares iocundus: in delinquentes clemens: in cõtumaces modeſtus. Tãtæ pterea prudẽtiæ fuit: ut toto ſuo põtificatu nil cõmiſſum ſit: quo merito rephẽdi gubernãtis negligẽtia poſſet. In deum enim mẽtem oẽm cõuertẽs: qd' facere põtifices oẽs deberẽt: iuſte atq; integre oia ex animi ſui ſnia bñ natura & morib9 inſtituti gubernabat. Interea uero hui9 cõſilio & mõitiõib9 pricipes Italiæ cõpoſito fœdere: cõſilia ieũt pellẽdi ſaracẽos e Sicilia. Idq; moliri parib9 ais & copiis iſtituũt. Erãt tũ i Italia Tãcredi magni Normãdiæ ducis filii plerīq;: quoꝝ de numero Gulielmus cognomẽto Ferrebach: tanti animi fuit: ut aſſumpto in ſocietatẽ expeditionis Malocho Michaelis Catalaici cõſtantinopolitani ĩpatoris copiaꝝ duce: Saracẽos e Sicilia breui expulerit: adiuuantibus ẽt Cãpano & Salernitão principibus. Veꝝ cũ poſtea Malochus pdam maligne diuideret: Gulielmus diſſimulãdum cẽ ad tps ratus: in Italiã rediens cum. xl. milib9 Normãnoꝝ militum: q tum ab expeditione hieroſolymitana redierãt: Appuliã Græcis obtẽperantẽ occupat. Ad Melphiã Malochum cum exercitu occurrẽtem fundit fugatq;. Atq; ita uirtute Gulielmi a Græcis ad Normãnos regnũ Appuliæ trãſit. Veꝝ poſtea mortuo ſine heredibus Gulielmo Drogus frater: Drogo aũt Hũfredus iunior ſucceſſit. Vnde poſtea Robertus Giuſcardi & Rogerius frater originẽ habuere. Dũ hæc aũt in Appulia agerentur laborante Italia ac fere toto orbe terraꝝ fame ac peſte: Sergius uir ſanctiſſimus ſecundo pontificatus ſui anno: die. xv. moritur: ſepelliturq; in baſilica Petri. Vacat tum ſedes diebus octo.

Tãcredus

In ſaraceoſ

gulielmus

Drogo

BENEDICTVS .VIII.

BENEDICTVS. viii. pr̃ia Tuſculan9: pr̃e Gregorio: inito põtificatu in demortui Othonis tertii locũ Hẽricũ primũ e gente Bauara ĩpatorẽ ſecundũ inſtitutionẽ Gregorii. v. creatũ corõa ĩpii donat. Sunt q ſcribãt Othonẽ ipm Romæ mortuũ eiuſq; corpus i germaniã delatũ fuiſſe: alii aũt in baſilica Petri ſepultũ affirmant. Vtcũq; eſt cõſtat Henricũ Bauaroꝝ duce uiꝝ optimũ ac ſciſſimũ ĩpatorẽ creatũ: habuiſſeq; uxorẽ quæ nequãq mariti laudibus pietate: religiõe: humanitate cederet. Veꝝ dũ is res germaiæ cõponit: Saraceni Italiã ingreſſi: Capuã occupãt: Baꝝ obſidẽt. Barẽſib9 aũt fame laborantibus Veneti ãnonã claſſe ĩportãt. At uero dũ nihilominus ciuitas ipſa obſideret: idẽ Veneti adiuuantibus Græcis Saracenos aggreſſi: multis iterfectis Baꝝ obſidiõe liberant: Anno ſalutis octauo & milleſimo: quo quidẽ tpe Thurci hieroſolymis captis: nõ tñ ſepulchrũ dominicum: eccleſiaſq; montis ſyon aut Bethleem uiolauere. Laborantibus hieroſolymis ſuccurrere Venetis erat in animo: niſi Hiadrenſes hoſtes eos diſtinuiſſent: quos quidẽ Veneti apud Lauretum tanta clade pdomuere: ut nunq̃ poſtea inferre bellũ finitim9 ſint auſi. Hẽricus ãt cõpoſitis germaniæ reb9 Romã ueniẽs: accepta ĩpii corona Capuam mouẽs: Saracẽos inde expulit: ac Bubaganũ græcoꝝ ducẽ: q Mauris fauerat: acerrimo bello adeo pſecutus eſt: ut eũ quoq; e Troia eiecerit: quæ in finib9 Apuliæ a ſe eo loci cõ-

Henricus

Saraceni

Thurci

dita fuerat: ubi olim Hannibalis caſtra ſunt habita. Sunt autem qui ſcribant Hēricum cū uxore Simegunda ita caſte ac ſancte uixiſſe: ut uterq; in morte miraculis claruerit. In uita enim nil ꝑtermiſere quod ad honorē dei ꝑtineret. Nā & Bambergenſem fundauit ep̄atum: & ſororē ſuā regi Vngaroꝝ in uxorē collocauit: cuius opera rex ipſe & populi oēs imperio eius ſubiecti: integram xp̄i fidē accepe. Morit̄ aūt Hēricus octauo imperii ſui anno magno de ſe relicto apud ſuos deſiderio. Benedictus uero mortuo Henrico: quo defenſore rebus in oībus utebat̄: per ſeditionē alio in locū ei9 ſuffecto pellit̄. Veꝝ poſtea inita cum inimicis ſuis concordia pulſo adulterino pontifice: in urbē cū dignitate rediēs. xi. pōtificatus ſui anno. mēſe. i. die. xiii. morit̄: ſepelliturq; ī baſilica Petri.

Mors Hērici

Sunt ēt q referant ep̄m quēdā die in ſolitudine uidiſſe Bn̄dictū equo nigro inſidentem: eūq; interrogaſſe qd cauſæ eſſet: cur mortuus equo nigroueheret̄: Tum Bn̄dictum hominē rogaſſe: ut pecunias quas occultauerat (locū indicat) paupib9 ſuo noīe erogaret: quę antea datę fuerāt elemoſynaꝝ noīe nil ei ꝓfuiſſe: quia ex rapinis partas conſtabat. Facit mādata ep̄s: ac ſtatim ep̄atu ſe abdicat: & uitā monaſticā amplectit̄. Scribit Vincentius Gerardum Canacliēſem ep̄m doctrīa & moribus eiſdē tp̄ibus magno in precio fuiſſe: huic addit Guthet ep̄m Pragēſem doctrina & ſanctitate uitæ tū ꝓcellentē: & ob eā rē ab hoſtibus orthodoxæ fidei martyrio coronatū. Tāta ꝓterea eodē tp̄e peſte laboratum eſt: ut plures mortui q̄ ſupſtites ſint habiti: quā qdē calamitatē in Lothoriugia fons ſaluberrimæ aquę īdicauit in ſanguinem tum uerſus.

IOANNES . .XXI.

IOANNES .xxi. patria romanus: patre Gregorio epiſcopus portuenſis: ut qdam uolunt: ut aliis placet nullis ſacris ante initiat9 pontificium munus ſuſcepit: eo tempore quo Corradus Sueuus in demortui henrici locū triēnio poſt legitimis ſuffragiis imperator creatur. Hoc autem iter regno crediderim ego mltas Italiæ ciuitates ſpe libertatis erectas ab imperio defeciſſe. Hāc ob rē Corradus uir in re militari ꝓ̄ſtans q ꝓpe: qui apud henricum diu ordinum dux fuerat coactis propere copiis in Italiam deſcendens: primo in Mediolanēſes ducit tantæ defectionis auctores: eos obſidet ſuburbia incēdit: excidiumq; & interitum Vrbi minatur. Mutata deinde ſententia obſidionem ſoluit: Coloniēſi antiſtite: id ei ſuadēte: ꝙ diceret beatum Ambroſium ei iter miſſarum ſolēnia apparuiſſe: exitiumq; omnibus minitātem niſi ab urbe diſcederent: cuius patrocinium ipſe ſumpſerat. Romam itaq; Corradus proficiſcens accepta a Ioānæ pontifice imperii corona: in Sclauos & Vngaros ducit: qui rebellantibus Italicis auxilia præſtiterāt: eoſq; breui ꝑdomuit. At uero Rhodulphus Burgondionum dux ſuorum ſeditiōibus uexatus: Corradi fidei & patrocinio ſe commiſit: quamobrem Burgondia deinceps imperialis prouincia aliqua ex parte habita eſt. Ferunt Corradum ipſum leges multas ac perutiles q̇dem tuliſſe: hanc pręcipue: ut cuiuis principi capitale eſſet pacem & quietem prouinciatum turbare. Hac itaq; ratiōe motus Lapuldum comitem Germaniæ acerrime ꝑſecutus eſt: ꝙ ab eo turbādi ocii & quietis initium ortum fuerat. Nuncios præterea miſit qui Græcis & Normannis inter ſe de regno Apuliæ concertantibus imperarent: ut ab armis diſcederent. Romanis quoq; exitium interminatus eſt: ſi diutius quemadmodum cœperant pontificem ſeditionibus uexaſſent: cuius tempore quorundam Abbatum ſanctitate & uita mōaſtica religio in gallia pręcipue floruit: & Himericus btī Stephani Vngaroꝝ regis fili9 ſanctiſſimus ob miracula eſt habitus. Ioānes aūt cuius uita mirifice laudat̄. xi. pontificatus ſui anno. die. ix. moritur. Vacat tum ſedes diebus. viii.

Corradus

Benedictus

BENEDICTVS.ix.ut q̃dam uolũt Ioãnis nepos: p̃ria Tuſculan9: p̃re
Alberico: eo t̃pe põtificatũ iniit: quo Cunit9 Angloꝝ rex uoti & religio- Comitus
nis gr̃a Romã uenit: q uoti cõpos factus in p̃riam rediẽs filiã ſuã Henri
co Corradi filio in m̃rimoniũ locat. Veꝝ nõ ita multo poſt Corrado ui- hẽricus.ii.
ta functo: Hẽricus fili9 eiuſdẽ nois ſecũdus p̃ri ſuccedẽs: cõparato ſtatim
exercitu cũ Olderico Boemoꝝ rege dubio marte decertat. Repetito deĩde certamĩe Ol
dericũ ſuperat & capit. Vectigalemq́ꝫ factum incolumẽ dimittit. Mouẽs deinde in Vn
garos de regno iter ſe diſſidẽtes: Petrum ab Alboino pulſum ĩ regnũ reſtituit. Interim
uero romani Bñdictum hominem ignauũ: & nulli9 precii poſi e ſede deiiciunt: in eiuſq́ꝫ
locum ſufficiũt Ioãnem ſabinũ ep̃m Syluestrum.iii.appellantes: quo poſt.ix.&.xl.di-
es pulſo denuo Bñdictus reſtituit̃. Is aũt cum cerneret ſe iteꝝ ſubituꝝ eadẽ diſcrimina:
Ioãni archidiacono ſancti Ioãnis ad portam latinã: q poſtea Gregori9 ſextus appella-
tus eſt: pontificiũ munus libere ceſſit: uel (ut q̃dam affirmãt) uendidit. Hanc ob rem
merito ab omnibus Benedictus ipſe accuſatus eſt: & iudicio diuino dãnatus. Conſtat
enim ſimulachrum eius admodum mõſtruoſum poſt mortem cuidam apparuiſſe: in-
terrogatumq́ꝫ quid illa horrida imago p̄ſe ferret: cum antea pontifex fuiſſet. Quia in-
quit in uita ſine lege & ratione uixi: ideo uolente deo & Petro: cuius ſedem omnibus p
bris fœdaui: ſimulachrum meũ plus feritatis q̃ humanitatis in ſe habet. Nam cum an-
nis decem. menſibus.iiii. diebus nouem. per interualla ſedem Petri occupaſſet: tandem
moritur. Nec uacaſſe tum ſedes dici poteſt: cum pontificatum uendiderit. Sũt qui ſcri
bant hoc tempore Gerardum Venetum Vngarum epiſcopum: uirum optimũ & do-
ctiſſimum ab hoſtibus chriſtianæ fidei martyrium æquiſſimo animo paſſum. Ad cur-
rum enim ligatus ex altiſſimo monte in præceps demittitur ac laceratur.

SYLVESTER .III.

SYLVESTER.iii.p̃ria roman9: p̃re Laurẽtio: in locũ pulſi Bñdicti ſub-
rogatus: non diu in pontificatu manſit. Nono enim &.xl.die factiõe ſuo
rum Bñdictus reſtituit̃. Eo n. tum põtificatus deuenerat: ut qui plus lar
gitione & ambitione: nõ dico ſanctitate uitę & doctrina ualeret: is tantũ-
modo dignitatis gradum bonis oppreſſis & reiectis obtineret: quem mo
rem utinã aliquãdo non retinuiſſent ñra t̃pa. Sed hoc paꝝ eſt: peiora ni deus caueat ui
ſuri aliquãdo ſum9. Ad Syluestrũ redeo cardinalẽ ſabinũ põtificẽ creatũ: nõ dico a col
legio patrum: quod tolerabilius fuiſſet: ſed largitione: ut quidam tradunt: quo q̃dem
pulſo ac merito: cũ nõ p hoſtium: ſed per poſticum intraſſet ut fur & latro: Benedictus
denuo reſtituitur. Tumultuante Vrbe & nunc unum nunc alium appetente: q̃d fieri
ab his populis conſueuit: qui duce & rectore carent: quiq́ꝫ malos pluriſq̃ bonos faciũt.

GREGORIVS .VI.

GREGORIVS.vi. ſancti Ioãnis ad portã latinã archidiacon9: põtifica-
tũ (ut dixim9) a Bñdicto.ix.accepit. Has ob res Hẽricus.ii.in Italiam cũ Hẽricus
magno exercitu ueniẽs habita ſynodo: cũ Bñdictum.ix. Syluestrum.iii.
Gregoriũ.vi.tãq̃ tria teterrima mõſtra abdicare ſe magiſtratu coegiſſet: Seditio
Syndegerũ Bambergẽſem ep̃m: cui Clementi.ii.appellatio fuit: põtificẽ
creat, Gilbert9 tñ hiſtoriaꝝ ſcriptor affirmat Gregoriũ bñ de eccl̃ia dei meritũ eẽ. Cũ ſe
dis ap̃licę dignitatẽ negligẽtia prioꝝ põtificũ labefactatã ſua auctoritate & ai magnitu
dine breui reſtituerit. Nã & ditionẽ eccl̃iæ recupauit: & latrões circa urbẽ poſitos: quoꝝ
ſequitia p̃egrini ad urbẽ religiõis cã accedẽtes necabant: e medio ſuſtulit: pri9 execratio

nibus & interdictis admonitos: deinde ui & armis domitos. Hanc ob rem ferunt a perniciosis hoib9 uulgo homicidam: ſimoniacũ & ſanguinis humani appetentiſſimũ habitũ: idq́ a Cardinalib9 ẽt qbuſdã p̃dicari ſolitum. Motum itaq́ Gregoriũ ipſũ in ea ægritudine qua poſtea morit̃: Cardinales ad ſe uocatos uerbis caſtigaſſe: q̧ quæ iuſte & ſancte feciſſet: ipſi liuore moti reprehẽderẽt. Et ut inqt ſcire poſſitis: ubi mortuus fuero: recte an pperã fecero: corpus meũ ante fores eccliæ ſiſtite: nec tib9 obſeratas: ſi diuino nutu apientur cẽſetote me dignũ xpiana ſepultura: ſin ſecus corpus meum una cum anima damnatum quo uolueritis eiicitote. Fecere mandata Cardinales: atq́ ita portæ cohorto graui uẽto apertæ ſunt: & corpus cũ admiratione omnium & opinione magnæ ſanctitatis intro latum eſt. Hæc fere ſunt quæ a uariis auctorib9 de Gregorio ſcribunt̃: quẽ qdẽ cõſtat in pontificatu ſediſſe annis .ii. mẽ. vii. durante ſciſmate.

CLEMENS .II.

CLEMENS .ii. Syndegerus antea uocatus: Bãbergẽſis eps in ſynodo põtifex creat̃: annuẽte Hẽrico .ii. uel imperante & cogẽte poti9. Ver̃ Hẽricus accepta a Clemẽte impii corona romanos in uerba ſua iurare coegit. põtificũ electiõi ſe nequaq̃ iterfuturos: niſi iuſſu ĩpatoris id facere cogerent̃. Videbat. n. ĩpator eo licentiæ factioſum quẽq́: & potentem quãuis ignobilẽ deueniſſe: ut corruptis ſuffragiis tantam dignitatẽ conſequeret̃: quæ certe niſi ſanctitate & doctrina bñmeritis uolente deo demãdari cuipiã nõ deberet. Inde uero Capuam profectus: rebus in ꝓuincia bene diſpoſitis: cõductiſq́ eo loci militib9: qui Saracenis hoſtibus reſiſterent. Roma deinceps in Germaniã iter facit. Abeũte itaq́ imperatore: ut qdã ſcribũt: romani põtificẽ in iuſſu ſuo creatũ ueneno e medio ſuſtulere: põtificatus ſui mẽ. ix. Scribũt auctores uenenum ipſum ĩ hos uſus a Stephão paratũ: qui ei in pontificatu ſucceſſit: Damaſuſq́ .ii. appellatus eſt: eo maxime tpe: quo Odiloni abbati Cluniacẽſi in magna ſanctitate mortuo Vgo abbas ſubſtituit̃: uir genere: pietate: religione: clemẽtia: doctrĩa ĩſignis: regnãte altero Hẽrico in Frãcia Alphonſo ĩ hiſpania Michaele cũ filio cõſtãtino Byzãtii qđ qdẽ impiũ iã tũ maxĩe labefactatũ erat.

DAMASVS .II.

DAMASVS .ii. natiõe Bauarus: cognomẽto Bagniarius uel pepon (ut qdã uolũt) põtificatũ p uim occupat: nullo cleri populiq́ conſenſu. Adeo enim inoleuerat hic mos: ut iam cuiq́ ambitioſo liceret Petri ſedẽ inuadere. Sed obſtitit deus iuſtus uindex: ut is cæteris exẽplo eſſet: ne quod uirtus dare conſueuit ambitiõe & largitiõe q̃reret̃. Nam .iii. & .xx. põtificat9 ſui die morit̃. Cẽſent nõnulli hũc iter põtifices nequaq̃ numerãdũ ẽẽ: cum nõ recte põtificatũ adept9 ſit. Mirãturq́: cur romani tãta rei ĩdignitate moti cõtra iuſiurãdum hẽrici iuſſu hitũ abdicare ſe magĩatu hoiem ſtati nõ coegerint. Sed cum breui admodum tempore uixerit: cumq́ uix ſui colligendi romanis facultas data ſit: nequaquam eos aliqua cenſura dignos putauerim: ad Leonem deinceps tranſeamus.

LEO .IX.

LEO .ix. natiõe Alamãn9: Anno dñi milleſimo .xlix. põtificatũ hac ratiõe iniit. Nã cũ romãi legatos ad ĩpatorẽ miſiſſent oratum: ut optimũ põtificẽ ſibi daret. Is ſtatim Baunonẽ epm Tubleſem uir̃ bonũ & ſimplicis ingẽii legatis & eccliæ romãę obtulit: cui qdẽ romãi põtificio hitu petenti: abbas Clũiacẽſis & Ildebrãdus mõach9 Soana oriũdus obuiã fci pſuaſere: ut depoſito põtificali ornatu Romã priuat9 ĩgrederet̃: q̧ dicerẽt Hẽricũ nullã cre

andi pontificis poteſtatē ab eo hēre:ſed ad cleꝝ populūq; ro.id ptinere. Motus his uer
bis Leo:cū ēt uocē e coelo intercūdū audiuiſſet:ego cogito pacis cogitatōes nō afflictio
nis:depoſito pōtificio apparatu priuat9 urbē īgredit:ſeipm accuſans:q impatori mal
luerit q̄ deo obteꝑaſſe. At uero roman9 cler9 ſuadēte Ildebrādo eūdē Baunonē in pōtifi
cē eligūt:eo libēti9 q oēm auctoritatē eligēdoꝝ pōtificum ab impatore(ut par erat)ad
cleꝝ trāſtuliſſet. Fecerāt tñ uitia quorūdā pōtificū quēadmodū ſcripſim9:ut merito ipi
clero ſublata ptās uideret dei iudicio:quo in meli9 eoꝝ mētes flagitiis cōtamiatæ aliqñ
uerterent:ne xpiana reſpu.malis rectorib9 cōmiſſa peſſūdaret. Pōtificatū itaq; hoc mō
Baunon adept9:ac mutato noie Leo.ix.appellat9:Ildebrādū ipſum ſtatim ſcē romāæ
eccl'ię diaconū Cardinalē creat:eidēq; ſci Pauli eccl'iā gubernādā cōmittit:ut q̄ſi conſors
pōtificii numeris ſecū uideret. Cū alter Petri alter Pauli tēplū tueret & regeret. Interim
uero Drogoe Normānoꝝ comite in Apulia mortuo:Giſulph9 fr regnū adept9. Bñ
uētū urbē romāo pōtifici deditā p uim occupat. Nā cū Hēric9 impator in honorē bea
ti Georgii tēplū Bābergi cōdidiſſet:cupetq; id in cathedralē eccl'iam conſecrari:annuen
te Bñdicto.viii.quotānis cēſus noie daturā eccl'iā ipſam romāo pontifici.c.argēti mar
chas cū equo albo ac phalerato Leo.ix.dono Bñuētū ab impatore accipiēs:Bambergē
ſis eccleſiæ tributum remiſit. Hāc itaq; ob rē Leo ſuo iure & copiis impatoris fretus:cū
in Giſulphū incōpoſito agmine mouiſſet:ab eo ſupat & capit. Nec ita multopoſt Ro
mā icolumis cū magno comitatu remittit. Sunt q ſcribāt Rhobertū Giuſcardi e Gal
lia in Italiā cū exercitu pfectū:fugatis Græcis & Aphris Apuliā occupaſſe:Statuamq;
repiſſe circa caput æneū circulū hñtē his lr̄is notatū.kal.Maii oriēte ſole aureum caput
hēbo. Vñ Saracen9 qdā magicæ obſeruatiōis pitus:a Rhoberto Giuſcardi capt9:nota
to termio umbræ ipſi9 ſtatuæ kalen. Maii oriente ſole effoſſo loco theſauꝝ iuenit:quo
ſe a Rhoberti manib9 liberauit. Ad Leonē redeo:uiꝝ certe pietate:Innocētia:benignita
te:gr̄a:hoſpitalitate:adeo iſignem:ut eius domus pegrinis & paupibus ſemp patuerit.
Nā cū ſemel ante fores ſuas leproſum paupem iueniſſet:eūq; pmiſericordia collocari i
lecto ſuo mādaſſet aptis mane a Ianitore forib9 nuſq̄ paup inuētus ē:xpm paupis noie
eo loci recubuiſſe creditum. In reb9 pterea ad religionē ptinētibus tanta diligentia & ſo
lertia uſus eſt:ut & in cōcilio Vercellēſi Berēgariū hęreſeos auctorem dānauerit:& con
ſtantinopolitanū impatorē ſuis monitiōib9 impulerit ſepulchrum dñi hieroſolymis a
Barbaris diruptū reſtituere. Eo maxime tpe quo & Theobaldus nobilis Frāc9 ſcitate ui
tę apud Vicētinos in pcio fuit:& Vincōn9 Frāco Leodiēſis eps doctrina & morib9 inſi
gnis:ad Hermānum præſtantis ingenii uirū de quadratura circuli docte multa & acu
te ſcripſit. Moritur autem Leo pontificatus ſui anno.v.menſe.ii.die.vi.

Giſulph9 Beneuentum

VICTOR .II.

VICTOR.ii.Glebardus antea uocatus:natiōe Alemānus ex Bauaria pō
tificalē dignitatē p9 Leonē adept9 ē:magis hērici gr̄a q̄ liberis ſuffragiis.
Verebat.n.clerus populuſq; ro.Henrici potentiā:quem in creandis no
uis pōtificib9 aliqñ læſerant. Ne itaq; contra iuſiurandum moliri aliquid
uiderentur:Victorem proponunt:legato Ildebrando ad henricū ob eā
rem miſſo:qui omnia ex ſnīa romani cleri impatoriſq; pfecit. At uictor in ſede omnium
conſenſu confirmatus:magnā ſynodum abnuente imperatore Florētiæ habuit:in qua
quidē multos epos:tum ſimoniæ:tum fornicatiōis cā epatu priuauit:clerumq; admo
nuit quid maxime ad ſe ptineret,ppoſita poena his q leges canōicas trāſgrederent. Sūt
q ſcribāt uictorē ad hēricū pfectū:magnificentiſſimeq; ab eo habitum. Sed ego ſolum

Synodus neceſſaria

Ildebrandum eo ꝓfectum puto:qui auctoritate legationis fretus: Hēricum.iii.Henrici filiū Cæſarem creat.Interim uero dum Capua a Saracenis obſideretur:trepidarētq; omnes finitimæ ciuitates:Rhobertꝰ Giuſcardi ſumptis armis:fugatis Saracenis:& Cāpanos obſidione:& finitimos oī formidine uno īpetu liberat.Vnde aūt originē habuerit
Rhobertꝰ Rhobertus ipſe haud ſatis conſtat:cū alii Normānū:alii Frācum fuiſſe exiſtiment. Vt cūq; ſit:cōſtat cum magni animi excellētiſq; ingēii fuiſſe:& ob eā rē merito Apuliæ regnū adeptum.Victor aūt pontifex:de quo nūc ſermo fit:ſecundo pōtificatus ſui anno.Menſe tertio.die.xiiii.moritur.Vacat tum ſedes diebus.xi.

STEPHANVS .IX.

STEPHANVS.ix.Fœdericus antea uocatus:natiōe Lothorīgus:Caſſinenſis abbas pōtificatū adeptus ſtatim curauit:ut Mediolanēſis eccleſia
Eccleſia mediolañ. quæ a romana.cc.fere annis ſe ſubtraxerat:nūc demū eidem obtemperaret:ut ueræ oīum eccleſiarum parenti & altrici:quā poſtea nō ſecꝰ obſeruauit:ac ueræ filiæ pientiſſimā matrē facere cōſueuerūt.Hoc fere tpe & Hē
hēricꝰ. iii. ricus.iii.in locum Hērici p̄ris in demortui ſufficiē:& Alexius Nicephoro īpatori cōſtantinopolitano ſuccedit.Et Rhobertꝰ Giuſcardi græcos magno prelio ſupatos e Calabrya oīno expulit:relictis tantūmodo græcis ſacerdotibus;q uſq; ad nr̄am ętatē linguā ſeruāt cum moribus.Adeo.n.conſtantinopolitanū impium iam erat īminutū a Saracenis:ut ęgre Thraciam:Gallatiā:pōtū:Theſſaliā:Macedoniā:Achaiā obtineret:e quibus prouinciis nūc Thurci nunc Saraceni quottidie aliquid ſubtrahebāt.Stephanꝰ autem ſeptimo.pōtificatus ſui meſe.die.viii.Florētię morit:eo quoq; i loco honorifice ſepelit:ut Martinꝰ ſcri.Sūt q dicāt Stephanū pōtificē in hēricū impatorē hereſeos noīe inuectū eſſe:q ſūmoꝝ pontificū auctoritatē diminueret cōtēpta religiōe:ſpretoq; imortali deo.

BENEDICTVS .X.

BENEDICTVS.x.natiōe Cāpanus:q prius nūcius dicebat:Vellitern
b epiſcopus factione quorundam nobilium eo maxime tempore pontifex creatur:quo Agnes Henrici tertii mater Gibertum Parmenſem uirū inſignem regni Italici gubernatorem inſtituit.Erat & tum in Italia Gothi
Mathildis fredus Mathildis comitiſſæ fœminæ nobiliſſimæ maritus:uir ſane potens.Nam Mathildis mater Beatrix Henrici ſecundi impatoris ſoror fuerat:nupſeratq; Bonifacio cuidam uiro potentiſſimo ac nobili Luca urbe Hetruriæ oriundo quo mortuo omnis potentia primo ad Beatricem poſtea ad Mathildim & maritum gothifredum puenit:nā & Lucam & Parmā & Rhegiū lepidi & Mantuā & eā partē hetrurię poſſidebāt:quā nunc patrimoniū ſancti Petri uocamus.Ad Benedictum redeo ab Ildebrādo pontificatu pulſum:q nō per hoſtiū queadmodū decebat:ſed per uim & largitionem intraſſet. Fidē.n.dederant clarici omnes Ildebrando archidiacono:non prius ſe habituros ſuffragia noui pontificis creandi:q̄ ipſe Florētia quo tū proficiſcebat ad urbē reuerteret.Rediens itaq; cū gerardo ep̄o Florentino in omnes acerbiſſime inuectus ē:tū uel maxime in eos qui fidē dederāt ſe eius aduentum expectaturos.At uero cū hac de re magna cōtētio eēt:pbarentq; nōnulli Bn̄dictū ipſum ut uirū optimū & ſapiētiſſimū:contra aūt eam electionē pleriq; magnis clamoribus improbarent:utpote minus canonice & legitime factā;tandē plurimoꝝ conſenſu Ildebrādo inſtante gerardus uir tanto magiſtratu dignꝰ:eiecto Benedicto pontifex creat.Sunt tn̄ qui ſcribant hanc electionē Senis factam:cū libera ſuffragia Romæ ob factionē quorūdā potētum haberi nō poſſent.Bn̄dictus itaq; men.ix.die.xx.pontificatu deiectus:Velitras exulatum abiit.

NICOLAVS.ii.natiõe Allobrogus Gerardus antea uocatus:eṗs Floren
tinus ob uirtutẽ & animi prꝫſtantiã abrogato Benedicto:haud legitime
creato pontifex maximus ſenis decernit̃:q ſtatim inito põtificatu ſutriũ
conceſſit:ibiq; Anno dñi milleſimo.lix.concilio habito:cui non ſolũ epi — Cõcilium
uerũ multi Italię proceres interfuere:Bñdictum abdicare ſe põtificio mu — Sutrinum
nere & habitu coegit:& Velitras exulatũ obire.Inde uero Romã ꝓficiſcẽs:ſecũdo apud
Lateranũ concilio habito legem tulit:ut in decretis legitur romãæ eccleſiæ admodũ ſa — lex ſaluber
lubrem:quæ talis eſt.Siquis pecũia uel gratia humana aut populari militariue tumul — rima
tu ſine concordi & canonica electione cardinaliũ fuerit in trono Petri collocatus is non
apoſtolicus:ſed apoſtaticus:ideſt a rõne deficiẽs merito uocet̃:liceatq; cardinalib9 cle
ricis & laicis deũ colentibus:illũ ut prædonẽ anathematizare:& quouis humano auxi
lio a ſede apoſtolica ꝓpellere.Atq; quouis in loco ſi in urbe non liceat catholicos huiuſ
ce rei cã congregare.In eodẽ quoq; concilio reuocatũ ab errore ſuo Berengariũ diaconũ — Hereſis be
Andegauenſis ecclĩæ ferunt:q arbitrabat̃ in ſacr̃o euchariſtiæ & calicis non eſſe uerum — rengarii
xp̃i corpus integrũq; ſanguinẽ:niſi ut in ſigno & figura myſterioue:quẽ qdẽ errorẽ in
ſtante & urgẽte Nicolao & Albrico diacono uiro doctiſſimo publice confeſſus eſt:af
firmãs illud eſſe uerũ xp̃i corpus:integrumq; ſanguinẽ.Scripſimus hunc errorẽ a Leo
ne nono dãnatũ:nõ tamen emẽdatum fuiſſe.Quæ certe laus tota Nicolai eſt:ut Lafrã
cus ſcribit:uir ea tempeſtate doctiſſimus:qui errores eiuſdem Berẽgarii præclaro opu
ſculo notauit.Dum hæc a pontifice Nicolao Romæ agerent̃ gothifredus Normãnus
q Drogoni fratri in Apuliæ Calabryæq; comitatũ ſucceſſerat:moriens Bagelardũ filiũ
comitatus heredem inſtituit:uerũ Rhobertus giuſchardi frater(ut qdam uolunt)hoc
ægre ferẽs:pulſo nepote:Apuliã & Calabryam occupat:adiecta Troia:quę põtificib9
romanis parere cõſueuerat.Hãc aũt ob rem indignatus põtifex:nõ nihil Rhoberto ſuc
cẽſuit.Is uero cum poſtea rogatu Rhoberti in Apuliã ꝓfectus fuiſſet:receptis quę de — Rhobert9
eccleſia amiſerat:nõ ſolum hoĩem in gratiam accepit:uerũ etiã eundẽ uectigalẽ eccleſię
factum:Calabryę & Apulię prouincias romanę eccleſię cẽſuarias ducẽ creat.Accepto
deinde magno a Rhoberto exercitu ad urbem rediẽs:Prꝫneſtinos:Tuſculanos:Nomẽ
tanos:romanę eccleſię rebelles ꝑdomuit.Tyberim quoq; traiiciẽs:direpta galera aliiſq;
gerardi comitis Sutriũ uſq; caſtellis expugnatis:ditionẽ romanã tutiorẽ reddidit.Sunt
qui ſcribant Hẽricũ tertium a Nicolao ſecũdo coronã impii accepiſſe:totoq; tp̃e ponti
ficatus ſui ob bñficiũ acceptũ:nil cõtra eccleſiaſticos molitũ eẽ.Nicolaus ãt uir oi uita
ꝓbat9.iii.põtificatus ſui anno.mẽ.vi.die.vi.&.xx.moritur.Vacat tum ſedes dieb9.xii.

ALEXANDER .II.

ALEXANDER.ii.Anſelm9antea uocat9:pr̃ia Mediolanẽſis:eṗs Lucẽ
ſis:mortuo Nicolao ob humanitatẽ bẽignitatẽ & doctrinã abſens ẽt põ
tifex creat̃.At uero Ciſalpini eṗi arbitrati ob dignitatẽ ꝓuincię ſuę par eſ
ſe:ut e ſuo nũero aliqs eligeret̃ Giberto Parmẽſi uiro potẽtiſſimo admo — Gibertus
dũ annitẽte ab hẽrico impatore obtinuere:reclamãte ei9uxore Agnete:ut
alter quoq; põtifex eligeret̃.Quare eṗi ipſi hĩto cõcilio Cadolũ Parmẽſem eṗm põtifi — Cadolus
cẽ creãt:cui ſtati Ciſalpini oẽs obtẽperauere.ꝑter Mathildim optimã fœminã:& cũ ec
clĩa romana bñ ſentiẽtẽ.Supuẽiẽte deide Cadolo ab his q Alexãdro aduerſabãt̃ accito:
ĩ pratis Neronianis ſub radicib9aurei mõtis graue ꝓliũ cõmittit̃:ĩ quo multi utriq; ceci
dere:Alexãdro & gothifredo Mathildis uiro ſeſe ad ędes lateranẽſiũ cõtinẽtib9.Incer
ti.n.erãt qb9potiſſimũ ſe tuto cõmitterẽt:adeo oĩa ĩ fida & fluxa uidebãt̃.Sũt q ſcribãt

Alexandrum ante prælium cōmiſſum: Lucā pfectum: uitādę cædis cauſa: eoq; loci ſecte aliquādiu uixiſſe. Neq; ingratum tamē erga ſe Luceſium beniuolētiæ eccliam & ciuitatem multis priuilegiis: ut in eoꝝ annalibus apparet: inſigniorē reddidiſſe: Repulſus tandem ab urbe Cadolus nōdiu in puincia quieuit: accitus.n.a romanis qbuſdā: quoꝝ maxime intererat oīa Romæ pturbari explēdatum uoluptatum cauſa: cōparato maiore exercitu q̄ antea Romā uenit: ac urbē Leo[illegible]inā eccliamq; bti Petri ui occupat. At uero erumpētibus romanis cū Gotifredi copiis tātus terror repēte hoſtes inuaſit: ut & effuſa fuga oēs abierint: & paulum abfuerit: quin Cadolus capetur a ſuis d[illegible]relictus: quē
Cincius Cincius romani pfecti fili9 facto cum ſuis cuneo p media ciuiū agmina ægre in arcē Hadriani pduxit: ubi aliquādiu obſeſſus: cum nullā libere abeūdi ſubeſſe ſpē uideret: tricētis argēti libris ab his ſe redimens: q arcē obſidebant: cōſenſo ſtigoſiſſimo equo ide ſolus aufugit. At uero Otho colonieſis archieps: apud Hēricum adoleſcētem Agnetem
Otho criminatus: q contra maieſtatem imperii xpiana reſp. mulieris nutu gubernaref: acceptæ poteſtate componendæ ex arbitrio eccleſiæ dei Romā ueniēs: Alexandrū pmo q dem grauiſſimus uerbis increpat: & ſedem Romanā iniuſſu Cæſaris: & contra atq; conſuetudo & lex ipa iubebat occupaſſet. Tum Ildebrādus archidiacon9: q forte tū aderat ptes pōtificis acerrime tutatus: q diceret electionē ad cleꝝ ptinere: ſi ius: ſi antiquā cōſuetudinē uellet inſpicere: facile Othonē in ſniam traxit. Quare Henricus cognito er‑
Cōcilium Mantuanum rore ad ſe poſtremo rediēs: Alexandrum rogat: ut cōciliū quo ſe puenturum pollicetur indicat. Vrbs Mātua ad eā rē potiſſimū idonea uiſa eſt: eo pficiſcunf oēs: ad quos ptinere uidebaf: eccliæ ſalus & tutela. Vbi cōpoſitis reb9 oib9 impator ipſe non ſolū in gratiā pontificis rediit: uerū etiam pcibus ab eo impetrauit: ut & Cadolo ueniā petēti ignoſceret: & Gibertū tāti mali (ut diximus) auctorē Rauēnatis eccliæ archiepm crearet. Primū haud grauate fecit: Saluatoris noſtri exēplum imitatus q nouit ēt p pſecutoribus exorare. Scdm inuitus conceſſit: & non niſi pcib9 hērici fatigatus: q uerebaf ſicuti poſtea accedit: ne ea res ecclīæ romanæ magnas calamitates afferret. Abiens Mātua pontifex ac Luca iter faciēs: ecclīam maiorē: cui9 ēps antea fuerat: ſacris ſolennib9 adhibitis conſecrat: tādiu ibi imoratur9 quoad ab Ildebrando archidiacono res in Apulia paca‑
Ildebrandus tiores redderenf. Is.n.acceptis a Mathildi comitiſſa auxiliatib9 copiis: non ſolū Ricardi & Gulielmi impet9 repreſſit: uerū ēt eos coegit: quæ de eccleſia cœpiſſent reſtituere. Veniēs itaq; ad urbem Alexander pontificatus ſui anno undecimo. menſe ſexto. moritur: in baſilicaq; Lateranenſi ſepellitur nullo genere honoris quod impendi ſummo pō‑
Ioannes gualbert9 tifici poteſt non adhibito & a clero & a populo. Ferunt tum magno ī precio fuiſſe Ioānem Gualbertum monachum uallis umbroſæ & illius ordinis auctorem uirum ſanctiſſimum ac miraculis inſignem.

GREGORIVS .VII.

GREGORIVS. vii. Ildebrandus antea uocatus: natione hetruſcus: patria Soanenſis: pře Bonicio: oium bonoꝝ conſenſu pontifex creaf: ipſi9 aūt electionis uerba ita ānotata ſūt. Nos ſcē romāę ecclię cardinales: clerici Acolithi ſubdiaconi pſbyteri: pñtibus epis abbatib9 multiſq; tū eccle‑
Formula electionis ſiaſtici tū laici ordinis: eligim9 hodie.x. kalē. Maii in baſilica ſci Petri ad uincula anno ſalutis Milleſimo. lxxii. in uerū xpi uicariū Ildebrandū archidiaconū uirū multę doctrinę: magnę pietatis: prudētię: iuſticię: conſtantię: religiōis: modeſtum: ſobrium: continentem: domū ſuam gubernantem: pauperib9 hoſpitalem: in gremio ſcē matris eccleſię libere a teneris annis uſq; ad hanc ętatē educatū doctum: quem quidem

cum ea poteſtate eccleſiæ dei præeſſe uolumus:qua Petrus dei mandato quondā pſuit. Adeptus pontificatū Gregori9:ſtatim hēricum impatorem admonet:ne deinceps largitiōe corrupt9 epatus & bñficia alicui p ſimoniacā cupiditatē cōmittat:aliter ſe uſurū in ſe & delinquētes cēſuris eccļiaſticis. His admonitionib9 & q̄dē ſanis nō mō nō obtemperauit Hēricus:uerū ēt Agnetem impatricē bñ admonentē:q̄d fieri cum religiōe oporteret oī adminiſtratione depulit:quæ Romā pfecta nō diu ſupuixit:dolore animi uitā cum morte pmutans:Tandem uero multis legationibus ultro citroq; miſſis imperator in gr̃am cum Gregorio rediit:eundemq; in pōtificatu confirmauit:ut tum imperatorum mos erat. At uero cum Henricus in bono leuis:in malo ptinax ſimoniā nequaq̄ omitteret:ſæpius admonitus omnes illos anathematis cenſura pontifex notauit:q̄ epiſcopatus & bñficia largitiōe adepti erant. Et ne id temere feciſſe uideret:concilio apud lateranum habito:in quo multi epi interfuere:maxime uero Gibertus parmenſis archieps Rauēnas rationem reddidit:quā ob rē cēnſuris eccleſiaſticis ſimoniacos notaſſet:factūrum quoq; id in impatorem crebro dicebat:niſi ſñiam mutaret. Tum uero Gibert9 ſoluto concilio:& criminādi Gregorii occaſionem nactus:ad pontificatum uiam quærens:Cincium romanū ciuem Stephani præfecti Vrbis filiū:hoiem temerarium & ſeditioſum in pontificem animat:magna ei pollicitus impatoris noīe:ſi tantum facinus ex ſñia confeciſſet. Structis itaq; inſidiis Cincius:dum pontifex media nocte Natalis domini noſtri cælebrat in tēplo beatæ Mariæ ad præſepe quæ maior nunc dicitur:irrūpens cum ſatellitibus & cōiuratis dum hoſtia ſacrificii comminuit:hominem capit:& in regionem Parionis ſecum trahens:in turri quadam munitiſſima eum collocat. Sequenti uero die populus romanus cognito facinore in Cincium arma ſuſcipit:pontificem liberat:ędes ac turrim ſcelerati hominis a fundamentis euertit:familiāq; eius nares mutilatam ab urbe pellit. Ipſe uero Cincius tanti mali auctor:fuga ſalutem quęrens:in Germaniā uariis tramitibus ad impatorem tandem puenit. Gibertus autem tanti doli machinator:cum inſidiæ ex uoto non ſucceſſiſſent:ſimulata beniuolentia a pōtifice dimiſſus:Rauennam peiora moliturus ſe contulit. Nam Theobaldum Mediolanenſem archiepiſcopum:& plæroſq; alios Ciſalpinæ antiſtites coniurare in gregorium pollicitationibus ppulerat. His addidit Vgonem candidum ſanctę romanę eccleſię cardinalē:qui & ſi ante idem fecerat:in gratiamq; ſimulato aīo redierat:nunc malū animū malā mentem prę ſe tulit. Is enim uiribus omnibus annixus eſt:impatorem & Normannos inter ſe de impio diſſidētes:compoſita:pace initiſq; fœderibus in pontificem concitare. Quod ubi gregorius reſciuit congregata ad lateranum ſynodo propoſitis rationibus quare id faceret:Gibertum & Vgonē dignitatibus priuatos anathemate notat. Dum hæc Romę agerent Hēricus cum ſaxonibus hoſtibus fœliciter pugnās:adeo fœlicitate illa elatus eſt:ut habito conuētu apud Vormatiam Sigifredo archiepō Maguntino negocium pcurante:interdicere oibus auſus ſit:ne ulla in re pontifici Romāo obtemperarēt. Ex illo autem conuentu mandato Henrici Romandus clericus Parmēſis Romam ueniens: & gregorio publice interdixit:ne quid ageret deinceps quod ad magiſtratum pontificis pertineret & cardinalibus ipſis mandauit:ut relicto Gregorio alium habituri pontificem ad ſe proficiſcerentur. Tum Gregorius tantam iniuriam diuinæ maieſtatis cauſa non diutius ferens: & Sigiſredum: alioſque clericos cum Henrico ſentientes dignitatibus: ac beneficiis priuauit:& imperatorem ipſum anathemate notauit:priuatum prius omni regia adminiſtratione. Abrogationis autem pontificiæ habita fere hæc formula ē. Beatæ Petre apoſtolorum princeps inclina quæſo aures

Henricus

Seditio giberti

Capit̃ pōtifex

Alia coniuratio

Formula abrogationis

tuas:& me ſeruum tuum exaudi:quem & ab infantia educaſti:& uſq; ad hunc diem ab iniquoꝝ manibus uēdicaſti:q me ꝓ mea in te ſide oderūt & pſecuti ſunt. Tu mihi teſtis es optimus:& pia Ieſu xp̄i mr̄:& frater tuus Paulus tecū martyrii pticeps me non ſpōte:ſed inuitum pontificatus gubernacula ſuſcepiſſe. Nō q̄ rapinā arbitratus ſim ſedem tuā legitime cōſcēdere. Sed mallebā uitā meā in pegrinatione degere:q̄ locum tuū ꝓ fama & glīa tn̄ occupare. Fateor ego ac merito qdem mihi tua gratia:non meritis meis populi xp̄iani curam demandatā eē:conceſſamq; ligandi & ſoluēdi poteſtatē:hac itaq; fiducia fretus ꝓ dignitate & tutela eccleſiæ ſuæ ſcē:oīpotentis dei noīe pr̄is:filii:& ſpūs ſci:& Hēricum regē Hērici quondam impatoris filium qui audacter nimium & temerariæ in ecclīam tuā manus iniecit impatoria adminiſtratiōe regiaq; deiicio:& xp̄ianos omnes impio ſubiectos iuramēto illo abſoluo:quo fidē ueris regibus præſtare cōſueuerunt. Dignum eſt.n.ut is dignitate careat:qui maieſtatē ecclīæ imminuere conat̄. Præterea uero qa monita mea immo tua ad ſui ipſius populorūq; ſalutē ptinentia contempſit:& ſe ab eccleſia dei:quam ſeditiōibus peſſundare cupit:ſeparauit:eū anathematis uinculo colligo:certo ſciēs te eſſe Petrum in cuiꝯ petra ut in uero fundamēto rex noſter chriſtus ædificauit ecclīam ſuam. Fuere tum multi poſt execrationē:qui pacis mētionē facerēt. Quibꝯ ita Gregorius rñdit ſe pacis cōditiones nō abnuere:mō Hēricus ipſe primo cum deo pacē iniat. Non ignoratis inquit:q̄ diu & quātis malis Romanā affecerit ecclīam:quotiēſq; a me ſit admonitus:ut meliorē uitā moreſq; ꝓbatiores idueret. Hoc tribuimꝯ bēiuolētiæ & charitati:qua Hērico pr̄i coniūcti olim fuimus. Sed nil pfecimꝯ adeo mores a pr̄e auerſos imbibit. Inſtabāt tn̄ ex his q aderāt nonnulli regē non ita cito anathematizādū eē. Quibus ita pontifex rñdit. Quando inquit xp̄s ecclīam ſuam Petro commiſit:& dixit:paſce oues meas:excepit ne reges. Nā cū eidē ligādi & ſoluēdi poteſtatē daret:nullū excepit:uel neminē eius potētiæ ſubtraxit. Hanc ob rē q dicit ſe uinculo ecclīæ ligari non poſſe:reſtat ēt ut fateat̄ ſe abſolui ab eius poteſtate nullo modo poſſe:& qui hoc impudēter negat:a chriſto & eccleſia eius ſe omnino ſeiūgit. At Hēricus cognita Gregorii cēſura:multas litteras ad gētes & nationes cōſcripſit:quibus ſe cōtra ius faſq; damnatum a pōtifice oſtēdebat. Gregorius aūt id a ſe iure factum non uerbis tātum & litteris:uerum etiam ratione & teſtibus comprobabat:re ipſa ante oculos omniū ꝑpoſita. Iterim uero cū ps regni ab Hērico defeciſſet:& iā Saxones bellū cōtra Hēricū q̄diligētiſſime pararēt:Alamani principes ueriti:nequid mali in ꝓuincia naſceret:cōuētu hito decernūt:ut ſi Gregorius in Alamaniā pgat:Hēricus ſupplex ueniā errati petat. Quod ſe facturum rex ipſe interpoſito iuramēto pollicitus ē. Motus itaq; pōtifex his pollicitationibus & pcibus Treuerēſis archiepi Hērici oratoris:auguſtā pto riā petiturꝯ Vercellas uſq; iā peruenerat:ubi ab epō loci ipiꝯ regni Italiæ cācellario clā reſciuit Hēricum hoſtili in ſe aīo cū exercitu aduētare. Tum uero pōtifex omiſſo inſtituto itinere Canoſſum ſe recepit:oppidū agri Rhegiēſis ditioni Mathildis comitiſſe ſubiectū. Venit & eo ꝓpere cum oibus copiis Hēricus:qui ſtatim depoſito regali ornamēto nudis pedibꝯ:ut oppidāos ad miſericordiā cōmoueret:portę oppidi appropinqns ſuppliciter itromitti petebat. Denegatū īgreſſū ęquo aīo tulit:aut tuliſſe diſſimulauit:q̄uis aſpa eēt hyems:& gelu cūcta rigeſcerēt. In Suburbio quidē oppidi triduo immoratus:continuo ueniā petēs:tādē rogatu Mathildis:& Adelai Sabaudiēſis:comitis:& Cluniacēſis abbatis itroductus abſoluit̄:& ecclīæ reconciliat̄:pace iureiurādo cōfirmata & integra obediētia ꝓmiſſa. Regii aūt iuriſiurādi hæc formula eſt. Rex hēricus cōpoſita pace ex ſnīa dn̄i noſtri Gregorii ſeptimi:affirmo me pacta & fœdera conſeruatuꝝ:

canoſſum

Mathildis

formula iuriſiurādi

curaturumq̧:ut quoquo uoluerit idē pontifex ſine ullo diſcrimine ſui ipſi9 & comitat9
ꝓficiſci poſſit:maxime aūt ꝑ loca impio noſtro ſubiecta:neq̧ ꝑ me ſtatuꝝ quo minus
libere pōtificio munere ubiq̧ locoꝝ uti poſſit:& hæc obſeruatuꝝ me iureiurando addi
co.Actū Canoſſii.y.Kal.Februarii indictiōe.xv.Tum uero reb9ita ex ſnīa pactis dila-
bētib9inde oībus uariis itinerib9:dum Hēricus Papia iter facit Cinciū amittit ſubita fe
bri correptum.Non tñ mortuo tam ꝑnitioſo hoīe Hēricus rebus nouis ſtudere deſti-
tit:pacis.n.fœdera abrumpēs eo Alamānos principes in dignitate rei motos ꝑpulit:ut
Rhodulphum Saxoniæ ducē regē ꝓuinciæ crearēt poſthabito Hērico.Petiit primo q
dē Hēricus a pōtifice:ut Rhodulphum execratiōib9ab occupatiōe regni depelleret.Id
uero cum impetrare nequiſſet:ſumptis armis magna clade & incerta uictoria utrinq̧
dimicatū ē.Miſſi tum qdē ab utroq̧ legati ad pōtificē rogarū:ut in ptes ſuoꝝ declina-
ret:qbus nil aliud ipſe rn̄dit:q̄ ut ab armis diſcederēt.Pugnarūt iteꝝ ſimul æquo mar-
te Hēricus & Rhodulphus.Veꝝ cū tertio pręliū iniiſſent:magna cede utrinq̧ cōmiſ-
ſa:ac ſupior aliquātulum Hēricus uiderett:Rhodulphi legatos pacē petētes audire no
luit:ad pōtificēq̧ denuo ſcripſit:ut Rhodulphū regnū occupare conantē execratione
anathematis notaret.Qđ cum facere Gregori9recuſaret:tāta ira ꝑcitus Hēricus eſt:ut
die noctuq̧ nil aliud cogitaret:q̄ qđ ad pōtificis ꝑniciē & exitium uergeret.Interea uero
ne qd in orbe xp̄iano deeſſet qđ ſeditiōibus nō agitarett:Michael cū Andronico filio a
Nicephoro cognomēto Bucamor ui ab impio cōſtātinopolitano deiectus ad Gregori Imp.con-
um cōfugit:q & Nicephoꝝ excōmunicauit:& Rogerio romanæ eccleſiæ pheudatario ſtātinopo
negociū dedit:ut Michaelē quo cū Cepani locut9ē in impiū reſtitueret.Is itaq̧ mādato litano
pōtificis cōparata claſſe Rogerio minore natu in Italia dimiſſo:Boemūdū alteꝝ filium Rogerius
ſecū ducēs Auleō prio adnauigat:& ad Dyrrachiō caſtra facit:Vrbē tāto bello ꝑneceſ
ſariā prio occupatur9.Sed dn̄ic9Sylui9dux Venetus cū Nicephoro ſentiēs:Rogeriū
ab obſidiōe repellit:magno illato acceptoq̧ icōmodo.Veꝝ nō ita mlto poſt Nicepho
rus ab Alexio cognomēto mega copiaꝝ ſuaꝝ duce decept9:libertate ſimul & ciuitate
priuatt:quā triduo Alexi9militib9diripiēdā ex pacto cōceſſit.Capt9ip̄e Nicephor9 in
tēplo ſcē Sophię uita donatt:hac cōditiōe tñ:ut monachi hitū cū uita ſuſcipet.At uero
Gregori9cū uideret hēricū cōtra eccl̄iā dei a qbuſdā ſeditioſis ep̄is cōcitari hita igēti ſy-
nodo:Giberto Rauēnati archiep̄o ob ſupbiā & malitiā iterdicit ſub anathēatis pœna:
ne ep̄ali & ſacerdotio mūere fungatt.Vocat9pterea ad ſedē ap̄licā ſceleꝝ ſuoꝝ cōſcius:
parere deſierat:q̄ ex re triūmō pœnā anathēatis merebatt:Rolandūq̧ Taruiſinū cēſura
notauit:ꝙ legat9ad res cōponēdas iter hēricū & ſe ſcūs conſeq̄ndi ep̄at9cā ſemia diſcor
diaꝝ nō pacis ſeuerat.Nec Vgoni qdē tituli.ſ.Clementis cardiali pepcit:qđ cū Cadolo
ꝑmēſi ep̄o i ſeditiōib9& hęreſi ſenſiſſet.In eodē poſtrēo cōuētu tres legatos delegit Ber-
nardū diaconū:alteꝝ bernardū Maſſiliēſē abbatē:Odonē Treuerēſem archiep̄m:q de
latere ſedis ap̄licæ ad cōponēdas res iter hēricū & Rhodulphū ꝓficiſcerētt.Videbat.n.
ſapiētiſſim9pōtifex eā diſcordiā:niſi ſędata foret:magnas aliqñ calamitates pp̄lo xp̄ia-
no paritură.Veꝝ qa certo ſciebat nō defuturos ꝑnitioſos quoſdā:qui id quo minus fie
ret impedire conarētt ꝙ eoꝝ maxie itererat diſcordias augeri nō tolli:lr̄as ap̄licas in hūc litterę apo
modū cōſcriptas:legatis ad pricipes & nationē dedit.Cognita ibecillitate cupiditate & ſtolicæ
ambitiōe humani gn̄is:mādamus ne quiſpiam cuiuſuis cōditiōis ſit:uł rex:uł archiep̄s:
ep̄s:dux:comes:Marchio:ſiue miles aliqua elatiōe temerariaue auſu:fraude:dolo:cu-
piditate duct9legatis nr̄is reſiſteꝛ audeat:ne pacē & cōcordiā ex ęquo & bono cōponeꝛ
poſſint:qcunq̧ aūt temeritate ductus:qđ nō optamus:huiuſcæ noſtræ conſtitutionis

uiolator extiterit:legatiſq; noſtris impedimento fuerit quo minus pacem componant
eũ anathematis uinculo alligamus:& nõ ſolũ in ſpũ:ueꝝ ẽt in corpore:atq; in oib9 for
tunæ bonis apl̃ica ptãte colligamus: Victoriãq; in armis partam ei auferimus:ut ſaltẽ
confundat̃:ac duplici pœnitẽtia conuertat̃. Mãdatum præterea legatis eſt:ut in Ale
mania cõuentu habito:mature decernãt utri duoꝝ regum ex æquo & bono ius compe
tat:eidẽq; cõſenſu bonoꝝ regnũ decernant:cuius cã iuſtior & potior uidebit̃. Se uero
poſtea re cognita qd' egerint cõfirmatuꝝ:iterpoſita oĩpotẽtis dei & btĩ Petri auctorita
te:qua nulla põt eſſe maior. Interea uero Gregori9 ne romana eccleſia ob largitionẽ &
ſimoniacã cupiditatẽ aliqd incõmodi caper:Cõuentu habito:maioꝝ decreta ad reſcin

Decreta maiorum

dẽdam hãc labem ptinentia cõfirmauit his uerbis. Sanctoꝝ patrum inſtituta nũc ſeq̃n
tes quẽadmodũ in prioribus cõciliis fecimus auctoritate oĩpotentis dei decernimus ac
cõfirmamus:ut q deinceps ẽpatum uel Cœnobiũ uel aliquod aliud eccleſiaſticũ bñficiũ
a laico accepit:nullo mõ in numero ẽporum abbatũ uel clericoꝝ is cenſeat̃:neue idem
ſub cenſura anathematis limina apoſtoloꝝ attingat:priuſq̃ locum ambitiõe & cõtuma
cia congſitũ:qd' eſt idolatriæ ſcelus:reſipiſcendo cõmutauerit. Eiſdem quoq; cẽſuris te
neri uoſumus & alligari reges duces & principes:q ẽpatus eccleſiaſticaſue dignitates:
qd' cõtra ius faſq; eſt:demandare alicui fuerint auſi. Cõfirmamus præterea anathematis
ſñiam merito latã in Theobaldum Mediolanẽſem:Gibertum Rauẽnatem archiepm:
in Rolãdum Taruiſinũ pſulem:& Petrum olim Redonẽſem epm:nũc aũt inuaſorem
Narbonẽſis eccleſiæ:pari cẽſura dãnam9. Præterea uero grãm ſancti Petri & igreſſum
eccleſiæ his interdicimus:quouſq; pœnituerint ſatiſfecerintq;:ſiue Normanni ſint:ſiue
Itali:uel cuiuſuis natiõis:qui aliqua ex pte leſerint:aliquoue incõmodo affecerint:Mar

Excecratio

chiã:Firmanã in Picẽtibus:Ducatũ ſpoletinũ:Cãpaniã in Hernicis:Agrum Sabinũ:
Tyburtinũ:Prænestinũ:Tuſculanũ:Albanũ:& qcqd in Volſcis:& Hetruſcis ad mare
uergit. His addo monaſteriũ ſancti Benedicti:& qcqd in Caſſinatũ agro poſitum eſt:
nec Bñuentum in Sãnitibus excipio. At ſiqs iſtoꝝ auferendi res repetitas & non reddi
tas hẽre iuſtam cãm ſe dixerit:prius a nobis:uel a magiſtratibus nr̃is iuſticiã reqrat:q
ſi eis non fuerit factum abũde ſatis:cõcedimus:ut ad res ſuas recupandas inde tm̃ auſe
rant q̃tum ſat eſt:nec more prædonũ modũ excedãt:ſed agant ut xp̃ianos decet:& eos
maxime q ſua magis repetũt q̃ aliena pcupiant:quiq; & iram dei & execrationẽ btĩ Pe
tri reformidãt ac timẽt. Præterea uero execrationem in hẽricũ bis uerbis denuo confir
mauit. Beate Petre aplõꝝ princeps:& tu Paule gẽtium doctor:ueſtras quæſo aures mi
hi paululũ præbere:meq; Clemẽter exaudite:nã ueritatis diſcipuli eſtis & amatores:q̃

Execratio

dicã uera ſunt. Hanc cãm ſuſcipio ueritatis grã:ut frẽs mei quoꝝ ſalutem exopto mihi
obſequentius acquieſcant:ſciãt intelligãt q ueſtro auxilio fretus poſt xp̃m:& mrẽm ei9
ſemp uirginem flagitioſis & iniquis reſiſto:Fidelib9 aũt præſto adſum & auxiliũ fero.
Nõ.n.uolẽs & libens hãc ſedem cõſcendi:ſed iuitus & lachrymãs:q me indignũ iudi
cabã qui in tã excelſo trono ſederẽ. Hęc aũt dico:qa non ego uos:ſed uos me elegiſtis:
& grauiſſimũ põdus humeris nr̃is impoſuiſtis. In me aũt ueſtro iuſſu mõtẽ ipſum con
ſcendentẽ clamantẽ & annunciantẽ populis eoꝝ ſcelera:& filiis eccleſiæ peccata:mem
bra diaboli conſurrexere:& ad ſanguinẽ uſq; manus ſuas in me coniecere. Aſtiterunt.n.
reges terrę & principes ſæculi:cũ his coniurarũt eccleſiaſtici qdam & uulgares in dñm
& uos xp̃os eius:dicentes:Dirũpamus uincula eoꝝ:& piiciamus a nobis iugum ipſo
rum:hoc aũt fecere:ut me uel morte uel exilio mulctarent:Quoꝝ de numero fuit hen
ricus:quẽ regẽ uocãt:Hẽricus inq̃ henrici impatoris fili9:q cornua & calcẽ cõtra eccle

ſiam dei

ſiam dei ſuperbe nimium erexit: facta coniuratione cum multis epīs Italici Gallici Ger
maniciq; noīs: cuius ſuperbiæ ueſtra adhuc reſtit auctoritas: qui fractus potiuſq̄ ad ſa-
nitatem redactus: ad me in Ciſalpinā ꝑueniens: abſolutionem anathematis ſuppliciter
quæſiuit. Hunc ego quē ad pœnitentiam ueniſſe credideram: in grām recepi: huicq; tā
tūmodo cōionē reddidi: non tn̄ in regnum e quo eum in romana ſynodo merito depu
lerā reſtitui: nec uectigalib9 regni: ut ad ſidē redirēt cōceſſi. Hoc ideo feci: ut ſi redire in
grām cum finitimis ſuis: quos ſemp uexauerat differret: redderecq; res tum eccleſiaſticas
tum ꝓfanas ex fœdere abnueret: cogi ad officiū execrationibus & armis poſſet. Hac op
portunitate adiuti q̄dem Germaniæ epī & principes ab hac fera beſtia diu uexati: in lo-
cū hērici ſuis flagitiis e regno cadētis: ducē ſuū & regē Rhodulphum deligunt. Qui re
gia modeſtia & itegritate uſus ſtatim nūcios ad me miſit: a q̄bus itelligerem: ſe coactū
regni gubernacula ſuſcipe: non eſſe tn̄ adeo regnādi cupidum: ut non mallit nobis q̄ re
gnum pollicentibus obtempare. Futuꝝ ſe in dei poteſtate ſemp ac nr̄a: idq; ut arbitrare
mur nos facturos filios obſides pollicitus eſt. Stomachari tum Hēricus cœpit: & nos
primo quidem precari: ut Rhodulphū ab occupatiōe regni execratōibus ꝓpellerem9.
Dixi me uelle uidere: cui ius competeret: & eo miſſuꝝ nūcios: qui rem oēm reſciſcerēt:
meq; deinceps iudicaturum uter ipſoꝝ in cā potior hēndus eſſet. Vetuit henricus quo
minus res a legatis noſtris decerneret: multoſq; tum ſæculares: tum eccleſiaſticos iter-
fecit: eccleſiæ diripuit & ꝓfanauit: atq; hoc mō ſeſe anathematis uinculis illigauit. Hāc
ob rē fidēs in dei iudicio & miſericordia inq; patrocinio beatæ uirginis: fultus etiam au-
ctoritate ueſtra: ipſum Henricum eiuſq; fautores uinculo anathematis colligo: atq; ite
rum regiam ei poteſtatem adimo: interdicoq; xp̄ianis omnibus illo iuramento abſolu-
tis: quo fides regibus dari conſueuit: ne henrico ulla in re obtemperent: Rhodulphum i
regem ſuſcipiunt: quem multi prouinciæ principes abrogato Henrico in regem opti-
mum ſibi delegere. Et. n. par eſt: ut ſicuti hereticus ob ſuperbiam & contumaciā facul-
tatibus ſuis priuatᷣ: ita Rhodulphus omnibus gratus ꝓ ſua pietate: & religiōe regía di
gnitate & poteſtate donetᷣ. Agite igitᷣ apoſtoloꝝ ſanctiſſimi principes: & quod dixi ue
ſtra auctoritate interpoſita confirmate: ut omnes nunc demum intelligant: ſi poteſtis
in cœlo ligare: & ſoluere: in terra quoq; imperia: regna: principatus: & quicquid habere Quātum
mortales poſſunt auferre: & dare nos poſſe. Si. n. quæ ad deum ꝑtinent iudicare pote- ualeat pō.
ſtis: quid de his inferioribus & ꝓphanis cēſendum eſt? Et ſi Angelos dominantes ſup-
bis principibus ueſtrum eſt iudicare: quid in ſeruos illoꝝ facere uos decet? Ediſcāt nūc
reges huius exēplo & omnes ſæculi pricipes: quid in cœlo poſſitis: quātiq; apud deum
ſitis: ac deinceps timeāt ſanctę eccleſiæ mādata ꝯtēnere. Hoc autem iudicium cito in
Henricū exercete: ut intelligāt oēs iniq̄tatis filium non fortuito: ſed ueſtra opa e regno
cadere. Hoc tn̄ a uobis optauerim: ut pœnitētia ductus: in die iudicii ueſtro rogatu gra
tiam a domino conſequatᷣ. Actū Romæ nonis Martii indictōe tertia. Ad hoc uero Gi
bertum diſcordiaꝝ oīum & hæreſum: quæ tunc erant: auctorem ab eccl̄ia Rauennate
deiiciēs: ſacerdotibus omnibus eidem eccleſiæ obtemperantibus mandauit: ne Giberto Gibertus
facinorum omnium auctori: & ob eam rem execrationis uinculo illigato ulla in re obe
dirēt: & ne populi illi gubernatore indigerent Petrum imitatus: qui appollinarē quaſi
ſupplemētum mittere ꝯſueuerat: ubi oportebat: eo alterum archiepīm ꝓficiſci iubet Apollina-
cum integra poteſtate: qui & hæreſim Giberti auelleret: & mentes hominum in fide cō ris.
firmaret. Tum uero Hēricus irritatus magis his cenſuris q̄ monitus: capto Hoſtienſi
epiſcopo e legatione redeunte: habitoq; epiſcoporum ſecum male ſentientium ꝯuē-

tu:Gibertum olim Rauennatem archiepiſcopum pontificem creat:clementemq; ap-
pellat. Verum cum a Saxonibus pr̨meret:relicto ad tẽpus nouo pontifice in eos mo
uet:ac commiſſo pr̨lio magno ſuorum incõmodo ſuperat. Victor Rhodulphus ac-
cepto uulnere paululum abſcedens mortuus inuẽtus eſt. Ferũt Hẽricum ea clade adeo
perterritum fuiſſe:ut uix decimo ſeptimo die reptus ſit:quo qdẽ tp̃e Germani henricũ
eius filiũ eiuſdẽ nois quartũ in locũ pr̃is ſuffecerãt. Qui ſimul poſtea coniũctis copiis
in Italiã ueniẽtes:Clemẽtẽ ſuũ in pontificatũ collocaturi:pulſo Gregorio Mathildim
obuiã cũ exercitu factam leui pr̨lio ſupant. Quæ qdem mulier primo marito mortuo
paulo ante Azonẽ Marchionẽ Eſtenſem prioris uiri conſanguineũ:ac tertio gradu affi
nitatis ſibi coniunctũ:in cõiugẽ accepit. Ve℞ re poſtea cognita ſuadente Gregorio di-
Seuitia uortiũ cũ Azone fecit. Hẽricus itaq; ſupata apud Parmã Mathildi eiuſq; marito Azõe:
Henrici Romã hoſtili aĩo pficiſcẽs:in pratis Neronianis caſtra collocat:urbẽ Leoninã ingredi
tur:ſcĩ Petri baſilicam cũ ſuo Clemẽte pphanat:porticuſq; demolit. Idẽ quoq; factũ de
baſilica Pauli conſtat. At uero cũ urbẽ ingredi nõ poſſet Tybur concedẽs:inde tanq̃ ex
arce belli in romãos quottidie incurſiões faciẽs:uaſtatis reb9oibus eo inopį eos redegit
ut pacẽ quauis cõditiõe expeterẽt. Admotis itaq; copiis Hẽricus re p trãſſugas cognita:
Vrbem ingredit. Tum pontifex haud ſatis populo fidẽs in molẽ Hadriani ſe cõfeſtim
Obſidetur recepit:ubi aliquãdiu obſeſſus eſt:acriter q in pſidio erãt arcẽ ipſam defendẽtib9. Nõ eſt
pontifex uſus ea fortũa Gregorii nepos ex fratre:q eo tumultu ad ſeptẽ ſolia Seueri aphri opus
confugiẽs:cũ ferre oppugnationẽ nõ poſſet deditionẽ turpiter fecit. At uero henric9co
Giuſcar- gnito Giuſcardi aduẽtu:Apuliæ ducis in auxiliũ Gregorii non ampli9imorandũ rat9:
dus ad dolos cõuerſus Cluniacẽſem ep̃m ad Gregoriũ in arcẽ mittit:q diceret ſe in Germa-
niã ppere cũ exercitu reditu℞:ſi ab eo in laterano coronaret:populus quoq; ro. ut idẽ
fieret:pcib9inſtabat. Factu℞ ſe id Gregori9dicebat:ſi errata ſua hẽric9corrigeret:ueniãq;
peteret:qđ cũ facere recuſaret:& iã aduẽtare cũ exercitu Giuſcardũ ſentiret:Clemẽtem
Antipapam in lateranenſi baſilica corona pontificia publice donat:eã rẽ pcurantibus
Bononiẽſi:Ceruiẽſi:Mutinẽſi ep̃is:quo fcõ ſtatim ſenas pficiſcit Clemente ſecũ ducto.
Giuſcardus aũt pportã Flãmineã irrũpẽs reſiſtẽtib9ciuib9uſq; ad triũphalẽ Domicia-
ni arcũ Vrbẽ incẽdio cõſumpſit. Munierãt Capitoliũ ciues:& ſe acriter contra Giuſcar
dũ defendebãt:q lateranũ iã ceperat. Vñ cũ multa crebro utriq; cõmitterent certamia:
& illa pars Vrbis euerſa eſt:quæ lateranũ & Capitoliũ interiacet:& ipm̃ Capitoliũ po
ſtremo ui captũ:fere uſq; ad ſolũ ̨equat. Inde uero ſupata iam & capta Roma:fortũiſq;
ciuiũ militib9 in p̃dam datis:ad molẽ Hadriani pfectus:ubi pontifex obſidebat:homi
nẽ multis calamitatib9uexatũ:tandẽ e mãib9hoſtiũ liberat:ſecũq; Caſſinũ ac Salernũ
pducit. Vbi nõ ita multo poſt pontificat9ãno. xii. mẽſe. i. diebus. iii. ſcẽ & pie moritur.
Vir certe deo gratus prudens:iuſtus:Clemens:paupe℞:pupillo℞:uidua℞ patronus:
atq; unicus eccleſiæ romanæ fortiſſimus & acerrimus defenſor contra h̨reticorum im-
probitatem & malo℞ principum potẽtiam res eccleſiaſticas p uim occupare conãtiũ.

VICTOR .III.

VICTOR. iii. Deſiderius antea uocatus:Montis Caſſini abbas:pontifex
creatus ſtatim Gregorii partes ſuſc̨epit. Hãc ob rẽ crediderim cũ quoq;
Veneño in- Hẽricum regem hoſtem habuiſſe:cuius fraude(ut Martinus ſcri.)uene
terempt9 no in calicẽ iniecto dum ſacrificat necat. Vincentius tamen longe aliter
ſẽtit cum dyſenteria periiſſe hoiem dicat:quod a ſuſpitione dati ueneni
nequãq̃ alienũ eſt:uñ in dyſenteriã ueneno petiti interdũ uertunt:corruptis & labefa-
ctatis

ctatis inteſtinis. Vindicaſſet autem tātam iniuriam Giuſcardus: ni ei mori propere ni mium cōtigiſſet: ſupatis.n.græcis in Caſſiopā inſulā delatus moriť: cui abſente Boemū do Rogerius natu minor in Apuliæ ducatu ſucceſſit. Ferūt & eodē tpe in toto fere or be terraꝝ famē laboratum eē: qua qdem occaſione Auful Galatiæ rex Tolletum mul tis ānis obſeſſum de Saracēis cepit: eādēq; urbē xpianis icolendā tradidit. Henricus pterea in Germania ſiniſtro marte cū Saxonibus dimicās: quattuor millia militū amiſit deo uolēte: ut tādem deſiſteret eccliam ſuā pſequi: & calamitatibus uexare. Sunt q hoc tpe multa prodigia apparuiſſe ſcribāt: q; & aues dōeſticæ: utpote Gallinæ: anſeres: Co lumbi: pauones ad loca montana confugerint: ſylueſtreſq; ſint factæ: & piſces tum flu uiales tum marini magna ex parte pierint. Terremotu ēt quædā urbes: adeo concuſſæ ſunt: ut Syracuſis maior baſilica corruēs: dum ueſperæ celebrarentur: omnes qui tum in templo aderāt contriuerit: duob9 tātum diuinitus ſupſtitib9: diacono. ſ. & ſubdiaco no. Sunt qui dicāt hoc tpe corpus ſancti Nicolai Baꝝ trāſlatū a mercatoribus eē: ibiq; in precio habitum: ut Martinus Scotus uir magnę doctrinę ſingulariſq; uitę in ſua hy ſtoria conſcribit. Victor autem: cui9 gratia Deuſdedit librum canonum in ordinem re degit: anno uno. mēſe quarto. pōtificatus ſui nō fine ſuſpitiōe dati ueneni moritur. Rogerius Corpus. S. Nicolai

VRBANVS .II.

VRBANVS. ii. Otho uel Oddo antea uocatus monachus Ebomacēſis primo deinde cardinalis Hoſtiēſis: poſtremo. v. mēſe poſt mortē Victo ris pōtifex creať: ac merito qdē. Doctria. n. & ſcitate uitę: quouis grandi magiſtratu dign9 erat. Tum uero Rogerius opportunitatem nactus: q; mortuo Gregorio res ad Vrbanū nouū hoīem deueniſſet: Capuā urbē & qcqd inde uſq; ad tyberim ptinet de Romanis & pōtifice ui cepit. Hāc ob rē Vrbanus paꝝ ēt romanis iā pridē reb9 nouis ſtudētib9 fidēs Melphim ſe contulit. Ibi uero ſyno dū habiturus: quo tuti9 eo pficiſci liceret: Rogerio & Boemūdo inter ſe de ducatu Apu lię contendētib9 impat: ut ab armis diſcedāt hac tñ conditione: ut Rogeri9 pmiſſa Boe mūdo Apulię parte ipſe reliquā priſ ditionē hēret. Tum pontifex ex ſnia animi ſedatis reb9 Italicis compoſitoq; rei eccleſiaſticę ſtatu qtum in tāta pturbatione licuit: Troiam pficiſciť recogniturus quid maxime clerus eo loci ageret: correcturuſq; errores quorū dam male uiuētiū. Interim uero Boemundus fratre Rogerio in Sicilia contra Sara cenos bellū gerēte Melphim furtó occupat. Hāc aūt ob rē Rogerius e Sicilia rediēs ui ginti milibus Saracenoꝝ bello conductis fratrem Boemūdū Melphi obſidet acriter ci uitatē q in pſidio erāt defendētib9. pōtifex itaq; cū in Italia nullibi quietis locū cerneret in Gallias pfecturus: Placētię Synodū habuit: in qua licentiam quorūdā eccleſiaſticoꝝ mirifice compeſcuit. Inde uero in gallias abiēs rē memoratu dignā aggreſſus eſt. Con cilio. n. apud claꝝ montē habito: ita principes gallię ad recupandam Hieroſolymā a Saracenis iā diu occupatam aīauit: ut anno ſalutis milleſimo &. lxxxiiii. ccc. millia ho minū nomen in militiā xpi dederint: ſignumq; crucis ſuſcepint: quo fcō Romā ſtatim rediit ut compoſitis in Italia reb9 Italos ad eā quoq; rē aīaret. Non deſtitit interim heu ricus rex homo pernitioſus Robertum Flandrię comitem prelio laceſſere: quo cū a ſan cta expeditione auerteret. Multi tñ Petrum quēdam heremitā uiꝝ incomparabilis ſan ctitatis ſecuti p germaniā & Pānonias iter faciētes conſtantinopolim cōem belli ſedem puenere: quos non ita multo poſt ſecuti duo fratres ſunt. Gothifredus Euſtachyus & Balduinus cognomento Bolioni Galatię comites uiri & animi conſtantia & corporis robore inſignes. Prętererea uero & podienſis epiſcopus & Raimundus ſancti Egidii co Rogerius Boemundus Synodus placētina Bellū maximū in ſaracenos gothiphredus Balduin9

mes:& Vgo magnus Philippi regis Frãcorum frater:& duo Roberti quoꝝ alter Normãdię alter Flãdrię comes erat:& Stephan9 carnoti comes:trãſmiſſis alpib9 magnis copiis iter ꝑ Italiã faciẽtes primo Romã ꝑuenere. Vñ recognitis pri9 ſcõꝝ locis ſacelliſq; inuiſis accepta a põtifice bñdictiõe Brũduſiũ ꝑuenere inde in Epirrhũ traiecturi. Verũ q̄a nõ oẽs idẽ port9.capiebat tãta erat multitudo ꝑs baꝝ:ꝑs Idrũtum petiit.

Boemũd9 Boemũdus aũt quẽ dixim9 Melphim occupaſſe cupiditate gloriæ incẽſus relicta Melphi:cum duodecim milib9 delectoꝝ hoium Italicæ iuuẽtutis in eãdẽ expeditionẽ ꝓficiſcit̃. Hui9 aũt uirtus & animi ꝓſtãtia adeo fratrẽ Rogeriũ ꝑmouit:ut ꝓpoſitis armis dixerit ſibi oĩa cũ fratre cõia deinceps fore. Ac ſtatim Tãcredum filiũ pugnãdi cupidũ belli comitem

Tacredus fratri tradidit. Peruenerat iã conſtantinopolim Petrus heremita:& in ſuburbiis caſtra metat9 tot mala ciuib9 iſerebat nõ ſpõte ſed militũ licẽtia:ut oĩum interitũ Græci ꝑoptarent.

Alexi9 ip. Permotus itaq; ſuoꝝ malis Alexi9 impator Petrum cõpulit negato comeatu ante tꝑs Boſphoꝝ traiicere:q Nicomediã primo mox Niceã ꝑueniẽtes ciuitatẽ ipſam natura & pręſidio Saracenoꝝ munitã oppugnare adorti ſunt. Veꝝ cũ obſidẽtibus comeatus deficerẽt:dillaberenturq; paſſim milites chriſtiani eius rei cã a Saracenis inſidiis oppreſſi ac relinquere obſidionẽ coacti tñ in fuga detrimentũ accepe:ut & Renaldus dux Alemãnoꝝ abnegata xp̄i fide cũ aliquot militib9 deditionẽ fecerit:& Petr9 legatiõis nomine ſine militibus conſtantinopolim redierit. Quæ res Alexio grata admodũ fuit:q ſparet xp̄ianos tãto accepto incõmodo eã expeditionẽ omiſſuros. Interea uero ſupuenientib9 aliis copiis cũ eos apto marte repellere Alexius nõ poſſet clam noctu in Suburbiis cõſtantinopolitãis caſtrametãtes aggredit̃:ſed nil eſt actum acriter q in Statione erant caſtra defendẽtibus:donec reliq milites ſomno exciti arma capent. Pugnatum eſt itẽ ſeq̃ẽti die paruo utrinq; accepto incõmodo. Tum Boemũdus exercit9 noie ad Alexium miſſus hoiem partim minis tum pollicitationibus ad pacẽ incundam compulit: his fœderibus ut & iter tutũ ꝑ loca impio ei9 ſubiecta facere liceret & comeatũ ac ſupplemẽta ꝓberet:utq; qd' e ſaracẽis capet ei9 impio ſubiiceret excepta hieroſolyma. Peractis his reb9 ex ſnia trãſmiſſoq; Boſphoro:primo Nicomediã ide Niceam uẽtũ eſt:a Thurcis q in ꝓſidio erãt acriter defenſam. Saraceni.n.& Thurci paribus copiis auſpiciiſq; bellum cõtra xp̄ianos tum gerebant. Ad.lx.n. Thurcoꝝ millia q ꝓximos montes inſederant ſigna eruptionis oppidanis ꝓbentes xp̄ianorum caſtra adorti magno accepto incõdo ad montes ipſos re infecta rediere. Difficile tñ erat urbem oppugnare:q̄a comeatus & ſupplemẽta militũ ſubmitti ꝑ lacum urbi adiacẽtem continuo poterãt. Veꝝ ſupueniẽtibus e conſtantinopoli:Lẽbis non paucis:in lacũq; immiſſis reꝝ oĩum inopia oppidani preſſi dies poſt duos &.l.ab initio obſidionis deditionem fecere:Thurcis q in preſidio erãt cum reb9 ſuis & armis abire ꝑmiſſis. At uero chriſtiani munita Nicea ide abeũtes cum iter per loca deſerta facere neceſſe eſſet:biffariã copias diuiſere. Cum aũt Boemundus herbidum ſolum ad riuum quẽdam inuẽiſſet caſtris poſitis reficere militẽ labore itineris feſſum inſtituerat:cum ſubito eum ſaracẽi & thurci Solimãno duce adorti ſunt:quẽ certe oppſiſſent abũdante undiq; multitudine:ni Vgo & Gothifredus cum

Solimannus xl.milibus equitũ ei confeſtim re ꝑ nũcios cognita opẽ tuliſſent. Pugnatũ ẽ utriq; acriter & diu nec dirrimi niſi noctis iteruẽtu certamẽ potuit. Eo aũt ꝓlio quo Medi Thurci Syrii Caldæi Saracẽi Arabes interfuere:ad quadraginta milia hominum cecidiſſe:ſeq̃ẽti die cognitum ẽ. Solimãnus aũt effuſa fuga inde abiẽs ac ubiq; ꝑdicans ſe uictorẽ fuiſſe.x.milia Arabũ ad exercitũ ueniẽtiũ obuiã habuit:quos ſtatim ſecũ in Lycaoniã duxit chriſtianis eo ꝓficiſcẽtibus comeatus & iter intercepturus. At xp̄iani ſegetibus iã

maureſcẽtibus

matureſcentibus adiuti ſine ullo incommodo Iconium primam Lycaoniæ ciuitatem puenere: qua in poteſtatem dedentibus ciuibus redacta pari fœlicitate Heracleam Tarſumq; cepe. Tum balduinus pręſtãtis animi & ingenii uir primus omnium in Aſia dominatum adeptus eſt: Tarſo donatus: & qcqd in ea regione capet: qui qdẽ paulo poſt Edeſſa & Maniſta urbibus potitus eſt. Flexit inde in Ciliciã maior exercitus: quæ nunc minor Armenia uocatur quã quidẽ primo impetu captam Palinuro Armẽio cum noſtris militare ſolito regẽdã commiſere. Capta deinde Cæſarea Cappadociæ in Antiochiam mouere trãſmiſſis altiſſimis montibus. Antiochiæ uero Caſſianꝰ rex tum preerat: quæ urbs antea Reblata appellata ẽ. Hanc aũt duplici muro circundatam de ſuo noĩe rex ille quondã Aſiæ dominator appellauit. Ductis circũquaq;.cccc.&.lx.turribꝰ. Hęc item quondã Petri apoſtoli ſedes fuit. Hinc Lucas euãgeliſta & ille Theophilus originẽ duxerũt ad quẽ Lucas euãgelium & actus apoſtolorum ſcribit. Hic tum primum baptiſmatis ſunte renati xp̃ianos ſe appellauere: in eaq; ſub chriſtião impio mille ãnis floruere. Centum ẽt ac.lx.ep̃os ſub p̃triarcha Antiocheno fuiſſe conſtat: ante Vrbẽ a barbaris captã: in qua ad.ccc.&.lx.eccleſias fuiſſe legimus. Anno igiť ſalutis noſtræ milleſimo.xcvii. Vrbs Antiochena magnis opibus obſideri cœpta eſt: quo qdẽ tp̃e Vrbanꝰ maximis ſeditionibus exagitatus: in domo Petri Leonis potẽtiſſimi ciuis biennio ſe cõtinuit apud ecclĩã ſc̃i Nicolai in carcere Tullião. Verum mortuo Ioanne pagano ſeditioſiſſimo hoĩe liberior factus ad componẽdum eccleſiæ ſtatum animum adicit. Nã & archiep̃m Mediolanenſem: iã antea magiſtratu pulſum q; ab uno tãtum epiſcopo cõtra ius diuinũ cõſecratus fuerat: in gr̃am recepit: cum antea mutato hitu eius rei cã in Cœnobio ſpõte ac ſanctiſſime uixiſſet: & eidẽ palliũ ſuppliciter petẽti cum integra poteſtate trãſmiſit his uerbis. Litteris tuis exorati cum ap̃licę ſedis bñdictione pallium fraternitati tuę mittimus: quod quidẽ dignitatis genus nulli ante niſi pręſenti conceſſum ẽ. Pręterea uero Tolletano archiep̃o qui Romã ueniẽs de more in uerba pontificis iurauerat pallium & p̃uilegia quędã conceſſit: eundẽq; totius hiſpãiæ primatẽ inſtituit. Regẽ aũt Gallatię cum oĩ dioceſi ſc̃tĩ Iacobi anathematis uinculo illigauit: q͂a p̃uinciæ epiſcopũ in carcerẽ inaudita cã coniecerat. Eodẽ fere tp̃e Hẽricus Sueſſionẽſis ep̃s Romã ad Vrbanũ ueniens epiſcopatu quẽ a rege Frãcorum accepat libere ſe abdicat ſine ulla reſtitutionis ſpe. Hãc ob rem Vrbanus cũ neceſſitas p̃uinciæ ita exigeret nolẽti & recuſanti ep̃atum reſtituit: accepto iureiurãdo. his tñ uerbis in reſtitutione hoiem uſum ferunt. Excõicatis ab hac ſede deinceps ſciens & uolens non communicabo. Similiter uero conſecrationibus eorum qui ep̃atus uel Cœnobia a laicis cõtra ius faſq; accepint nunq̃ interero: & ita me deꝰ adiuuet: & hęc ſcã dei euãgelia: ut nunq̃ de ſn̄ia cedere iſtituerim. Idẽ quoq; in beluacẽſem ep̃m actum ferũt. Nec ẽ cur eum ob has res p̃tinacẽ q̃ſpiã fuiſſe putet. Didicerat.n. ubi erat opus mutare ſn̄iam: qđ ẽ uiri boni p̃priũ. Nã cũ clericum quẽdã a Giberto antipapa ad ordinẽ ſubdiaconatus antea p̃uectum iterum ad ſacros ordines admiſiſſet: ſn̄iam mutauit: q; ea res mali exẽpli uidereť pituraq; aliqñ eẽt igẽtia mala. Ciſtertiẽſem aũt ordinẽ primo in Burgundia excitatũ ſua auctoritate confirmauit. Sũt etiã qui ſcribãt Carthuſiẽſes religioſos huiꝰ põtificis tempore originẽ habuiſſe. Alii aũt tp̃ibus Victoris.iii. hoc aſcribunt. At uero cũ Vrbanꝰ ſciſſimꝰ põtifex nõ ope ſolũ & exẽplo: uerum ẽt ſcriptis cõtra hereticorum dogmata eccleſiã dei cõfirmaſſet.xii. pontificatus ſui anno mẽ.iiii. die.xviiii. apud ſanctum Nicolaum carceris Tulliani in edibꝰ Petri Leonis ciuis egregii moritur.iiii. Kal. Auguſti: cuius corpus per trãſtyberinã regionem ad uitandas inimicorum inſidias qui etiam mortuum lædere conabantur: ad

Balduinꝰ

Antiochia

ſanctum Petrum in uaticano delatum eſt:ibiq; honorificentiſſime ſepultum.

PASCHALIS .II.

PASCHALIS.ii.Rainerius ante põtificatum uocatus natione Italus e Flãminia: pr̃e Creſcentio mr̃e alſacia:eo fere tp̃e põtifex creatur quo chriſtiani in Aſia dimicantes Antiochiã cepe:Pyrrho antiochẽo ciue admodum potẽte Vrbis ingreſſum p̃bente:Qui Boemũdi uirtutẽ admiratus

Capitur antiochia

deditu℞ ſe illis urbem ſpopõdit.Si reliqui chriſtiani eidẽ cũ impio p̃eſſe Boemũdũ paterent̃.Ingreſſi urbẽ xp̃iani oĩbus fere pepcere:in p̃ſidia Saracено℞ tãtũmodo ſceuitũ ẽ.Caſſianus aũt rex ad loca montana confugiens ab Armeniis trucidat̃. Sola arx ſupererat:quã dum Boemũdus acerrime oppugnat femur ſagitta traiicit̃:& adeo grauiter:ut p̃ aliquot dies ab oppugnatione deſtiterit. Ve℞ ſupuenienti Corbane pſa℞ regis iuditiæ principi:cũ Senſadolo caſſiani filio Antiochiã recupaturis:Boemũdus iam ex uulnere integer obuiã cũ exercitu fact9 ſtatim pugnãdi copiã facit.In montibus ſe hoſtes continebãt:nec elici ad certamen ullo modo poterãt:Quare Boemundus p̃euria re℞ oĩum urgẽte decertare oĩno inſtituit etiam iniquo loco:prelata itaq; lãcea illa tanq̃ uexillo optimo:qua chriſti latus trãfixus a lõgino fuit:Nup in baſilica ſancti Andreę Antiochię repta:hoſtes prio acriter reſiſtẽtes ſuperat & cedit:quo℞ de nu-

Lancea lõgini

mero ad.c.milia p̃iiſſe conſtat:Præterea uero in eo℞ caſtris ad.xv.milia camelorum capta tradunt̃:Indeq; tãta pręda auecta:ut ab extrema iopia ad ſummã re℞ oĩum Vbertatem uentũ ſit.Præfectus autẽ arcis cognita ſuo℞ calamitate & arcẽ Boemundo tradidit & chriſti fidẽ ſuſcepit:pmiſſum & his q̃ in preſidio erãt:ut ſi xp̃i fidẽ amplecterent̃ eis abire cũ rebus ſuis liceret:quoquo uellent. Magna deinde inter Boemũdum & Raimundũ concertatio orta eſt:cum Boemũdus ſibi Antiochiã depoſceret & Raimũdus inſtaret:ut ĩpatori cõſtãtinopolitano ex fœdere prius inito ſine ulla controuerſia traderet̃.Sacerdotes aũt q̃bus eius rei arbitriũ cõmiſſum ẽ Boemũdo Antiochiã ſtatĩ adiudicarũt.Interea uero mortuo Vgone magno q̃ cõponenda℞ re℞ cã conſtantinopoliĩ ierat:Reliqui duces Raimundo excepto qui cæſareã Cappadociæ obſidebat proficiſci hieroſolymã cũ exercitu inſtituere:in Lyciã ſimul cõuenietes.In itinere aũt Tortoſam oppugnare adorti tribus mẽſibus fruſtra conſumptis ſoluta obſidione Tripolim mouere:cui9 regulus pecũia comeatu armis bẽigne p̃bitis pacẽ hac lege ĩpetrauit:ut ſi hieroſolymæ caperent̃ xp̃ianũ nomẽ amplecteret̃ & fidẽ.Inde uero mouẽtes ac Cæſareã paleſtinæ p̃tereuntes quinis caſtris Hieroſolymã tãdẽ puenere:in arduo monte ſitam ac pluribus conuallibus diſtinctã:adeo ut nõ niſi a maximis exercitibus obſideri urbs poſſet.Adde q̃ aquis fontanis & fluuialibus caret:quæ exercitibus permaxime neceſſariæ ſunt.Solus.n.Siloe amnis:& is quidem æſtate pertenuis ac interdum nullus p̃ mõtem Sion in conuallẽ Ioſaphat delabit̃.Sunt tñ pmultæ in urbe & in agris ciſternæ q̃ ſolis ciuibus aquã preſtent nõ etiã magnis exercitibus & iumẽtis militarib9.Chriſtiani

oppugnatur hieroſolyma & capitur Gothifredus

tñ cõparato oĩaria comeatu quattuor locis oppugnate urbẽ magnis uiribus adorti:eã hieroſolymitanis acriter defendẽtibus idibus Iulii ui cępere trigeſimonono die poſteaq̃ obſideri cepta eſt:anno ſalutis milleſimo nonageſimonono. Anno quadringenteſimo nonageſimoq; poſteaq̃ impante heracleo a Saracẽis occupata fuerat.Precipua tñ in recuperãda tanta urbe Laus Gothifredi fuit:qui partem muri ei ac fratrib9 ad oppugnãdum aſſignatã primus conſcendit:Balduinoq; poteſtatẽ fecit:ut in urbẽ deſcẽdẽs chriſtianis portas recluderet:quibus certe irrũpentibus tãta cedes facta eſt:cũ in urbe tum uel maxie in tẽplo ut morientiũ cruor talos hoium ſupgrederet̃.Cępiſſent eadẽ quoq; dic tẽplũ

die templum niſi nox ſuperueniſſet. Verum ſequenti die repetita oppugnatio ẽ: & his uenia conceſſa qui poſitis armis ſuppliciter ſalutem petiere. Chriſtiani autem tanta uictoria potiti: ubi & dieb9 octo a bellicis rebus quieuiſſent: & ſancta urbis loca ac domini ſepulchrũ d: more uiſum iuiſſent: uno omnium conſenſu gothifredũ humeris etiam in regiã delatum regẽ decernunt. Qui regni quidem titulũ non abnuit coronã uero aureã reiecit. Indignum arbitrat9 illic aureo diademate hoiem uti: ubi rex regum chriſtus ſpineam coronã pro redemptione humani generis tuliſſet. Præterea uero Arnulphus præſbyter patriarcha creatus ab epiſcopis qui tum aderant conſecratur. Perterriti aũt hac uictoria Neapolitanæ urbis Aſyriæ ciues legatos ad Gothifredũ miſere q ſe ac ſua omnia illi dederent. Verum cum non ita multo poſt nuntiatum fuiſſet Solimãni Babylonis regis ingentem exercitum Aſcalonem perueniſſe urbem uiginti millibus paſſuum a hieroſolymis diſtantem hieroſolymitanoq; populo ſemper infenſam: occurrere hoſti Gothifred9 ſtatuit: Petro heremita ad cuſtodiendam urbẽ relicto: reuocatoq; Euſtachyo & Tancredo quos Neapolim cum duabus legionib9 miſerat. In hoſtẽ itaq; profectus cum ex captiuis comperiſſet Clementem eſſe regis Babyloniorum Solimãni militiæ principem quo cũ quinquaginta milia hominum militarent: eundẽq; habere claſſem frumento & machinis honuſtam decertare omnino inſtituit. Vnde pugna cõmiſſa uictoriæ compos ad triginta millia hominũ interfeciſſe traditur. Clemens autem hoſtium dux naui fugiens ſalutẽ ſibi quæſiuit. Aſcalonitæ uero tanto accepto incomodo urbẽ ſtatim Gothifredo tradidere in qua tantum auri & argenti deprehẽſum eſt quantũ alio unquã in loco. Recuperatis itaq; Hieroſolymis multi pricipes uoti cõpotes facti redire in europam ad ſuos inſtituere. Inter quos ſancti Egidii Frãdenſiſq; comites ſunt habiti. Gothifredus autem cum fratrib9 mira fœlicitate uictoriæ uſus & Ioppem maritimã & Ramulã urbem expugnauit: quæ impedimento chriſtianis erat quo minus tuto ab Aſcalone hieroſolymam proficiſcerentur: Obſedit & Caiphã quæ alio nomine Prophoia dicitur ad Carmeli radices ſitam & quattuor millibus paſſuum ab Accon ſemotam. Verum durante adhuc obſidione Tiberias Galileæ ultro ſeſe obtulit. Caipha non ita multo poſt ex fœdere recepta. Sed nihil in humanis rebus quod ad fœlicitatem ptineat. Diuturnũ eſt anno enim uno poſt captã tot laboribus hieroſolymã Gothifredus febri correptus moritur: cui ſtatim chriſtiani ne ob interregnũ aliqd detrimenti caperent Balduinum fratrem in regnum ſufficiunt anno ſalutis noſtræ centeſimo primo ac milleſimo.

Mors Gothifredi

Ad Paſchalem autem redeo: quẽ quidẽ Gregorius ſeptim9 ob uirtutem & doctrinã ſancti Clemẽtis præſbyterũ creauit: in quo quidẽ loco clerus ipſe poſt urbani mortẽ: eundẽ Paſchalem uita priuata contentum: quippe qui antea monachus fuerat etiã nolentẽ & latitantẽ pontificẽ creat: q; diceret humeros ſuos nequaq̃ tãto oneri ſuffecturos: ſed expetente populo: eligente clero: collaudante Cardinaliũ ſenatu põtificium munus ſuſcepit: maxime uero cum ter acclamatum eſſet. Sãctus Petrus Rainerium uirum optimũ pontificem elegit: cui poſtea primi ſcrinii & ſcribæ regioarii paſchalis nomen indidere. Indutus deinde coccineam clamidem tiaraq; capiti eius impoſita: comitante populo & clero equo albo ad lateranũ perducit: maxime uero ad eã porticum quæ ad auſtrum uerſa in baſilicã Saluatoris ducit quã conſtantinianã uocãt ubi cum in ſede ad eã rẽ de more parata aliquandiu quieuiſſet: atrium lateranenſe conſcendens balteo ſuccingitur: Vnde ſeptem claues ſeptemq; ſigilla pendebant: ut intelligeret ſe ſecundum ſeptiſariam ſancti ſpiritus gratiam ſanctarum eccleſiarum quibus deo auctore preerat claudendi ſigillandi aperiendi recludendiq; rationẽ habere. Inuiſit

ſceptrum pontificiũ manibus gerẽs:ea quoq; loca quæ ſolis põtificib9 ſunt ad iudicata.
Sequentibus uero diebus cõſecrationem accepturus ad baſilicam beati Petri proficiſci-
tur:in qua eum chriſmate inunxere oddo Hoſtiẽſis epiſcopus: Mauritius portuenſis:
Gualterus Albanus:Bono Lauicanus:Milo Prẹneſtinus: Offo Nepeſinus.Oddoni
Hoſtiẽſi primæ partes quas adhuc retinet obtigere.Poſt unctionem uero in urbẽ redi-
ens coronam de more accepit.Hoc ita futuꝝ Albertus Alatrinus epiſcopus aliquãdo
diuinauit.Nã cum ab amico interrogaretᷣ quem Vrbano ſucceſſurum putaret Raine-
rium inqt:ꝑpter fidem & conſtantiam deus eliget.Ferũt & eũdem Albertũ tempus
ipſum quo in pontificatu uicturus erat prædixiſſe.At uero Paſchalis eccleſię dei ꝑpe
labenti quorũdam ſeditiõibus conſulturus:copias ſuas in Gibertũ antipapã mittit ma
loꝝ oium caput.Vt aũt tanto bello ſufficere pontifex poſſet.Rogerius Siciliæ comes
ei turmas aliquot & mille auri uncias auxilio miſit.Albæ marſoꝝ Gibertus homo ꝑni
tioſus tũ degebat:qui ubi intellexit hoſtes aduentare haud ſatis copiis ſuis fidens a Ri-
cardo Campano comite acceptis:relicta Alba in Furconẽſium montana:Quæ nunc
Aquilanoꝝ mutato nomine habẽtur ſeſe proripuit.Vbi nõ ita multo poſt ſubita mor
te correptus ſui ſceleris pœnas luit.A malis tamen eccleſia dei non ſtatim tã pernitio-
Ricardus ſo hoie ſublato quieuit.Ricardus.n.quem diximus Giberto copiis & opib9 fauiſſe in lo
cũ demortui Albertũ quẽdam ſufficit Atellanũ ciuem quæ urbs Auerſa nũc dicitᷣ iter
Neapolim & Capuã poſita qui ſtatim a bene ſentiẽtib9 abdicare ſe magiſtratu coactus
relegatur.Cauenſes autem agri Prẹneſtini incolæ Ricardi ſtultitiã & arrogantiam imi
Quot põtifices tati Theodoricũ quẽdã pontificẽ creauere:uerũ ii quoq; penitẽtia ducti quinto & cen
teſimo die e pontificatu deiectũ Anachoritæ habitum induere cogunt:& uitam duce-
re priuatam.Tertius prẹterea Maginulphus romanus ciuis apud Rauẽnã põtificatus
titulũ uſurpare auſus eſt:quem quidem & romani exilio multarũt:& Rauẽnates om-
ni humana ope deſtitutũ ab urbe ſua pepulere.Pacata aũt hoc modo romana eccleſia
Paſchalis uir magni ingenii atq; animi a religione ad arma cõuerſus adiuuãte Rogerio
Rogerius Vrbem caſtellanã & Beneuentum ab hoſtib9 occupatũ recipit.Interim uero Petrus co
lũna romanus ciuis impellente Ricardo Campano comite cuius maxime intererat co
pias pontificis diſtrahere cauas occupat põtificiæ ditionis oppidũ:Hanc ob rem pon-
tifex in eum mouens non ſolum cauas recepit:uerũ etiã Zagarolum & columnam pa
columna ternæ hẹreditatis caſtella ei abſtulit:ex colũna hanc familiã cognomentũ duxiſſe certe
Corſi putauerim.Erat & alia familia Romæ admodũ potens Corſi ii ſunt appellati: Grego
rio ſeptimo adeo fideles:ut eoꝝ domus ſub Capitolio poſitæ ab Hẽrico tertio ſint exu
ſtæ & ſolo æquatę.Veꝝ poſtea mutato cõſilio Stephanus eiuſdẽ familiæ princeps ab-
ſente Paſchali ſci Pauli baſilicã & caſtellũ eo loci ædificatũ furto occupat:unde icurſio
nib9 mirũ in modũ urbẽ Romã continuo uexabat.Hanc ob rem omiſſis reb9 externis
põtifex ad Vrbẽ ꝓpere rediens Stephanũ inde ui deiicit:quẽ ideo incolumẽ abiiſſe cre-
dimus ꝙ monachi habitum indutus irrũpentes decepit.Apparuiſſe tum mlta ꝓdigia
auctores plẹriq; ſcribũt:ꝙ & mare quibuſdã in locis littus præter ſolitũ.xx.paſſib9 oc-
cupauerit.In qbuſdã uero a littore in altũ centũ exceſſerit.Hoc ego quoq; ſupiore ãno
apud Puteolos uidi:exeſis quibuſdã colũnis marmoreis uſq; ad tris cubitos quas mare
ut incolæ dicebãt triẽnio ante abluere conſueuerat.Apparuiſſe & cometẽ miræ magni
tudinis tum affirmant:qui in occaſu cadente ſole ſtatim apparebat.Nõ mouebatᷣ his ꝓ
digiis Paſchalis qppe ꝙ fieri hęc natura cernebat.Veꝝ cũ intellexiſſet Florẽtinũ epm af
firmare ſolitũ Antixp̃m natũ eẽ:eo ſtatĩ ꝓficiſcitᷣ cõcilioq; hito re ip̃a admodũ diſſcuſſa
cũ leuitate

cum leuitate quadā: ut alicuius magnæ rei auctor uideret motum eþm cerneret hoiem
uerbis caſtigatum dimittit: atq; inde in Ciſalpinā ꝓficiſcit. Vbi ad Guardaſtallū con-
uentu multoꝝ principum & epoꝝ habito: de homagiis: de Pheudis: de ſacramētis epi
ſcopoꝝ laicis antea exhibitis exhibendiſue magna eſt habita ratio. At uero cū intellige
ret Gallos ſacerdotes: nō ita integre ut decebat uitā ducere: eo ꝓfectus apud Trecas cō
uentu habito: redactis ad Laudabiliorē cultū eccleſiis carūq; pręſidibus partim pulſis
partim caſtigatione emēdatis in Italiā ꝓpere rediit: ꝙ intellexerat oīa ſeditioſoꝝ quorū
dā factionibus ꝑturbari. Stephanus. n. corſus montem altū & pōticlum de ea parte he
truriæ quam nūc principis apoſtoloꝝ pāmoniū uocāt ceperat: pręſidiiſq; muniuerat:
unde frequenti incurſione omnia circūquaq; uexabat: quem pontifex inſequutus ex al-
tero caſtello deiecit: alteꝝ ui capere non potuit natura loci obſtante & hieme quæ iam
appetebat. Itur9 itaq; in Apuliā cōponēdaꝝ reꝝ italicaꝝ gr͞a Lauicano eþo eccl͞iam Pe-
tro Leonis & Leoni fregepani urbem urbanaq; omnia: Ptolomęo Sublacenſi domino
quę circa urbem ſūt ꝗdiligentiſſime cōmēdauit: relicto Gualfredo nepote: militiæ prin
cipe q una cū his ditionem eccleſiaſticā tueret. Veꝝ abſente pontifice quem ferūt Pto-
lomęū tāti mali auctorē dicere ſolitū nunꝗ amplius ad urbem redituꝝ ab eccleſia dei ii
oēs defecere. Petrus colūna quē pōtifex in gratiam receperat. Pharſenſis abbas cū Ana
gnis Pręneſtinis Tyburtinis Tuſculanis Sabinis. Auſus & idem Ptolomęus compara
to exercitu Albā latinā oppugnare ciuib9 ipſis acriter urbē defendentibus. Veꝝ ſupue
niente pōtifice cū principe Caietano cūq; Ricardo Aglano egregiis copiaꝝ ducib9 pul
ſis tyrānis eccleſiā dei occupare conātib9 & Albā obſidione liberat & reliqua oppida ꝗ
iam defecerāt in deditiōem recipit. Tybur obſtinate reſiſtens expugnat nō ſine magno
utriuſq; ꝑtis incōmodo: mōtē altū deiecto inde Stephano recipiēs: totū pāmoniū bre-
ui pacatū reddidit. Pace deide cōpoſita ad bellū Aſiaticū animū adicit: pricipes xp̄iãos
lrīs & nūciis ad eā rē ꝗ diligentiſſime aīat: ꝙ itellexerat Gothifredo hieroſolymis mor-
tuo Saracenos recuꝑandę hieroſolymę cauſa magnos exercitus eo duxiſſe: Superatiſq;
xp̄ianis ingēti clade & comitē Burgūdię in ipſo pręlio cecidiſſe: ac Boemūdum uiuum
in manus hoſtium deueniſſe: ipſum uero Balduinum regem Gothifredi fratrem ęgre
ex tanta clade ſeſe proripuiſſe: nec Paulum abeſſe quin urbs caperetur. Verumtamen
Barbari tāta uictoria potiti ꝓbſidere Hieroſolymas nequaquam ſunt auſi. Tancredus
autem egregie defenſa Antiochia laodiceam urbem imperio conſtantinopolitano ſub
iectam ui cœpit: ꝙ intellexerat Alexium imperatorem chriſtianorum clade delecta-
tum: militibus quoq; noſtris impedimento fuiſſe: quominus ſupplementi cauſa ex Eu
ropa in Aſiam traiicerent. Fœlicitate & audacia Tancredi Balduinus rex percitus com
parato propere exercitu in Accon ducere ſtatuit: uocatus in auxilium Genuenſibus &
Venetis: qui eo propere cum octuaginta roſtratis nauibus ac triremibus plęriſq; pro
fecti ſunt: Quare & urbs terra mariq; acriter oppugnata uigeſima die tandem capitur
& ſaraceni qui eo uenerant tuendæ Vrbis cauſa fuſi fugatiq; ſunt. Tancredus autem tā
tæ fuit pietatis in patruum Boemundum ab hoſtibus triennio in uinculis detentum:
ut ei magna ui auri redempto Antiochię principatum reſtituerit: poſtea uero idem
Boemundus Antiochiam ipſam Tancredo committens in Italiam primo mox in Gal
liam profectus Conſtantiam philippi regis Francorum filiam in uxorem accepit. Co-
gnito deinde Alexii imperatoris conſtantinopolitani conatu: qui maritimas Antio-
chię urbes infeſtabat: in Italiā rediens parata claſſe in Dalmatiā nauigat Dyrachiūq;
obſidet: ut ea ratione Alexium a bello Aſiatico reuocet: Quod etiam brevi factum

O bonum pontificē

Tácredus Mira pietas

eſt.Pacem uero petenti Boemũdus hac lege dedit: ut bello Antiocheno omiſſo militi-
bus Francis nullo maleficio per ſua loca tranſeuntibus iter in Aſiam tuto facere liceret.
Compoſita autem pace cum ea claſſe quam in Alexium parauerat in Aſiam Boemun
dus contendens: adeo chriſtianorum animos recreauit: ut Balduinus rex Beritum ur-
bem maritimam rex phœniciæ inter Sydonem & Biblum poſitam ac Tyro metropo-
li obtemperantem obſeſſam duobus menſibus ui tandem cæperit non ſine magno ſuo
rum incommodo. Hanc ob rem & paſſim ĩ omnes ſęuitum eſt: & urbs ipſa tanq̃ colo
Mors boemundi nia chriſtianis omnibus conceſſa eſt. Eodem quoq; tempore capta & Sydon eſt. In tan
ta uero chriſtianorum fœlicitate Boemundus clariſſimus princeps morte ſublatus lu-
ctu omnia compleuit: qui Boemundũ filium paruulum admodum ex conſtantia uxo
Henric9.iiii. re ſuſceptũ principatus Antiocheni ſucceſſorẽ relinquens Tancredo nepoti donec ado
leſceret cõmendauit. Interea uero Henricus.iiii. mortuo patre quẽ apud Leodiũ bello
ſuperauerat cõpoſitis in Germania rebus in Italiã ueniens apud Sutrium ſubſtitit: q
ſenſerat eius aduentũ paſchali parum admodũ gratum eẽ: quippe qui & eccleſias mul-
tas in bellis euerterat & epiſcopatus cõtra ius faſq; pro libidine animi cui placuiſſet de-
mandauerat. Verũ miſſis ultro citroq; legatis: cum imperator iureiurando interpoſito
polliceretur ſe & pacato agmine Vrbẽ ingreſſuꝝ: & coactuꝝ ſuos epiſcopos ut ſe a poſ
ſeſſione epiſcopatuũ abdicarent: quos largitione acceperant & potentia portæ repente
apertæ ſunt. Nã Sutrio mouens Henricus ad Montẽ guadii: uel ut alii uolunt ad mon
tem malũ: ſunt etiã qui montẽ aureum hunc appellent caſtra poſuerat. Vnde poſtea
annuente populo ꝓdeunteq; obuiã honorato quoq; Vrbem Leoninã primo ingredit.
Præcedentibus ſacerdotibus cum inſulis & reliquiis ſanctoꝝ a mole Hadriani nam per
eam portam urbem Leoninã ingreſſus eſt uſq; ad baſilicã ſancti Petri: cui9 in gradib9
pedes põtificis eo uſq; cũ Cardinalib9 ꝓdeuntis exoſculatus ẽ. Poſitis deinde militibus
ſuis in ſtationib9 una cũ põtifice ad dexterã tñ tẽplũ ingredit: in quo poſt orõnẽ ad al-
tare factã a pontifice petit ut illos confirmet qbus ipſe epatus dederat: licet iuſiurandũ
Capitur Paschalis antea interpoſuiſſet ſe nunq̃ id a pontifice petiturum. Paſchalẽ uero id facere recuſantẽ
intromiſſis militibus dato ſigno una cũ cardinalibus ſtatim capit: eũq; cũ magna par-
te cleri ſpoliati prius in caſtra perducit. Permotus tam inſigni iniuria populus ro. ſum
ptis armis Teutonicos ex urbe Leonina pellit: portaſq; omnes claudit. Tũ uero impe-
rator ad Soractis montem perueniens quẽ nunc ſancti Syluestri uocãt: in loco excel-
ſo & munitiſſimo pontificẽ & Cardinales collocat: diſpoſitis circumquaq; cuſtodibus
& pręſidiis ne inde auſugere uel retrahi ab aliquo poſſent: quo facto ſtatim reliquas co
pias urbem oppugnaturus mouens ad anienem peruenit. Vnde occupato prius põte
mammeo a mãmea matre Alexandri imperatoris nomen ducente ac tãti opis auctore
incenſis circumquaq; uillis incurſiones continuo in Romanos faciebat. Quare ponti-
fex incommodis ciuium & precibus motus ad pontem ſalarũ perductus accitis ex Vr
be notariis: qui pacta conſcriberent eos omnes licet inuitus in epiſcopatu confirmauit
quos antea Henricus delegerat. Hoc itaq; mõ cõpoſitis reb9 dimiſſis captiuis oĩbus im
perator a põtifice coronat in baſilica Sancti Petri clauſis pri9 urbis portis ne populus
erumperet: firmataq; ſtationibus ipſa ab Henrico baſilica. Vnde non ita multo poſt
uoti compos factus in Germaniam rediit. Pontifex uero pacata aliquantulum italia Pi
ſanos nauali gloria admodum potentes adhortatur: ut ex inſulis Balearibus quas iam
antea occupauerant in ſaracenos moueant: mare noſtrum & littora chriſtianorum in-
Piſani feſtantes: quare Piſani cupiditate gloriæ capti comparata ingenti claſſe impoſitaque

maiore iuuentutis ſuę parte in hoſtē proficiſcuntur. Verū dum apud uada Volaterra
na uentum expectant. Lucenſes eorū urbem defenſoribus uacuam inuadunt: quam
quidem Florentini Piſanoꝝ precibus moti repulſis Lucēſibus acerrime tutati ſunt. Ob
quā rē Piſani de Saracenis uictores domū redeuntes Florētinos duabus porphyreticis
colūnis donant: quæ adhuc ad portā ſacelli beati Ioānis baptiſtę uiſunẗ. Interim uero
Paſchalis concilio apud lateranū habito omnia quæ henrico ꝑmiſerat reuocat: q́ꝫ coa-
ctus nō libēs in eiꝰ ſniam armis nō rōnibus munitam deſcendiſſet: inſtantibus cardina
libus qui in uinculis erāt: populoq́ꝫ ro. qui ab Henrico bello uexabatur: ut quauis con-
ditione pacem cōponeret. Satius itaq́ꝫ uiſum eſt retractare male acta uiolēter ꝑſertim:
q̄ pati exemplo ꝑnitioſo: ut id quoq́ꝫ reliquis principibus licere uideatur: quod hēricus
ab iuito pōtifice extorſerat. Hoc aūt tp̄e Mathildis comitiſſa admodū ſenio confecta
moriēs romanę eccleſię ex teſtamēto reliq̄t q̄c q̄d a piſſia amne & ſancto Quirico agri
Senēſis uſq́ꝫ ad Ceperanū inter apeninū & mare ꝑtinet. Addita Ferraria quę adhuc ro
manę eccl'ię uectigalis eſt. Sunt qui ſcribāt quoꝝ de numero Vincentius ē auctor egre
gius hāc mulierē Florentię mortuā eſſe eo incēdio quo & magna pars urbis cōſumpta
eſt: & ad duo millia hoium cōbuſta tradunẗ: eiuſq́ꝫ corpus poſtea in Ciſalpinā trāſlatū
eſſe: & in monaſterio ſancti Bn̄dicti quod ab urbe Mātua. xii. millibus paſſuū diſtat ſe
pultū. Crediderim ego mulierē ip̄m Mātuę diem extremū obiiſſe: ſuoq́ꝫ iuſſu ad ſcm̄ Bn̄
dictū ſua impēſa ędificatū trāſlatā & ſepultā: ꝓcurāte eā rē Anſelmo uiro ſanctiſſimo
ac tāti monaſterii auctore: q̄ppe qui opam dederat Mathildis impēſa ut Cœnobiū tā
amplū tāquā magnificū ędificareẗ. Eodē quoq́ꝫ in loco ſepultum fuiſſe eūdē Anſelmū
ep̄m Lucēſem comperi: ac Mātuā deinceps trāſlatū in eccleſiā cathedralē: ob eā rē cre-
do ne a uicinis furto ſubripeẗ cū miraculis continuo clarior fieret. Affirmāt lucēſes cor
pus Mathildis apud ſe eē q́d ne credā facit Guidonis Gonzagę auctoritas q dum mo
naſteriū ſancti Bn̄dicti reſtitueret: inuētū corpus honeſtiore loco ut par erat colloca-
uit. Aliū quoq́ꝫ anſelmū fuiſſe his tp̄ibꝰ quidā auctores ſcribūt uiꝝ doctiſſimū & apud
anglos tāti precii habitū: ut breui ex monacho abbas deinde canturienſis archiep̄s fit
factus. Qui ēt libros de meditatiōibus: cur deus homo: de libero arbitrio: de ſimilitu-
dinibꝰ: de cruce: de beato Ioāne Baptiſta cōſcripſit. Fœlicia certe hęc tp̄a fuere: quę &
Sigibertū monachū celbatēſem uiꝝ ſpectatę doctrinę & Bernardū ex Caſtilione Bur
gundię nobili genere ortū protulere: is. xxii. annū attingēs ſub abbate Stephano q ter
tius fuerat ab incohato ciſtertiēſi monaſterio una cū. xxx. ſociis monachi hītū ſuſcipi-
ens tāti precii ob doctrinā & ſanctitatem eſt hītus ut breui abbas clarauellenſis mona
ſterii tum primū Roberti uiri Illuſtris impēſa ędificati creatus ſit: cui certe loco cū ma
xima gloria ad annos ſex &. xxx. pręfuit. Moriens deinde Bernardus præter ſanctitatē
multa quoq́ꝫ ſcriptis īgēii ſui monumēta reliq̄t: maxīe uero cōmētarios in cātica cātico
rū: cōſiderati ōes diuinæ cōtēplatiōis ad Eugeniū pōtificē uñ pōtificii muneris rō ducereẗ.
Scripſit & uarias ep̄l'as unā potiſſimū ad romāos qua eos uehementer carpit. Scripſit
& apologeticū & ſermōes in ſolēnibꝰ hītos. Ad Paſchalē redeo q in cōcilio apud Guar
daſtallū hīto decreuit ne urbes æmilię Placētia Parma Rhegum Mutina Bononię Ra
uēnati eccl'iæ antea Metropoli ſubiectę ampliꝰ eēnt: q́ꝫ ſępiꝰ ob ſupbiā in romanā ſedē
ꝓſules Rauennates cornua erexerant. Pontificē uero ad urbem redeūtē rogarūt ciues
q̄dā ut in locū Petri præfecti urbis demortui filiū ſubrogaret: q́d cū facere pontifex ne
garet ꝑꝑ ętatē pueri: qui uix decimum attigerat ānū tāta repēte ſeditio exorta ē: ut ei ab
ire ex ciuitate neceſſe fuerit: ne magna aliq̄ cędes iter ciues cōmittereẗ: cū multi ieſſent

Mors Mathildis

Teſtamētū mlieris

anſelmus

Bernarduſ

Eccleſia rauennas

qui nequaquam tantum magiſtratum puero committendum dicerent. Neq; ita quoq; ſeditionis ſemina abſtulit. Nam cum Albæ eſſet: intellexiſſetq; Petrum Leonis eccleſię fautorem in ædibus ſuis ab aduerſa factione oppugnari eo ꝓpere Ptolemeũ mittit ab Aricia accitum cum ſatis ualida manu: qui pulſos in trãſtyberinã regionẽ aduerſarios partim interfecit: partim capit: ac per municipia cuſtodiẽdos diuidit. Sed magna repẽte in Ptolomęo in conſtantia apparuit. nam quos ipſe Paulo ante cœpat eoſdẽ poſtea ſuo quoq; nutu ad municipia ꝓficiſcẽtes dum iter ꝑ algidum faciũt ex iſidiis obortus capit & laritiã ſecum ducit: inter quos & demortui ꝓfecti filius erat. Nõ contentus aũt tãti admiſſi facinoris Ptolemæus Sarminetum Nymphæum Tiberiã oramq; maritimã occupat. Interim uero Henricus e Germãia in Italiã cum exercitu deſcẽdẽs magno terrori omnibus fuit. Verum cum is Romã ueniſſet abſente pontifice: qui tum in Apulia concilium hẽbat: cumq; ſe priuatum dignitate imperii putaret: una cum poteſtate dãdorum epiſcopatuum a Barcharenſi archiepõ patria exule iterum coronatus ante beati Gregorii corpus: in patriam abiit. Paſchalis autem abſoluto conuentu ex Apulia Romã cum copiis Normãnoꝝ rediens: & multa oppida ab hoſtibus occupata recepit: & Præneſte Caloioãnis imparoris cõſtantinopolitani: qui patri Alexio ſucceſſerat Oratores libẽter audiuit: eiſdemq; in mandatis dedit: ut Caloioãnẽ ſuo noĩe contra ſaracenos animarẽt. At uero Farfenſis abbas & Ptolemæus qui nullum ſibi ueniæ locũ apud põtificem ob ſua maleficia reliquerant. Latebris deliteſcentes tandẽ ꝑ amicos in Paſchalis utri mitiſſimi grãm redeunt. Pacatis hoc mõ reb9 dedicataq; Præneſte Agapiti baſilica Romã effuſa obuiam urbana multitudine honoris cã tãdem rediit: qua quidem ex frequentia in ualitudinem incidens ſe paulopoſt moriturum cognouit: qua re acceptis eccleſiæ ſacramẽtis cohortatuſq; clerum ad pacem & concordiã: põtificatus ſui ãno. xviii. mẽ. vi. die. vii. moritur. xv. kal. Februarii: ſepelliturq; honorificentiſſima pompa in baſilica conſtantiniana. Suo autem pontificatu facta poteſtate ſacrorum ordinum preſbyteros. l. diaconos. xxx. epiſcopos centum creauit. Romæ prætera ecclias: xv. conſecrauit: maxime uero baſilicam ſancti Hadriani in tribus foris profanatam quorundam factioſorum ſcelere: eccleſiã ſanctę Mariæ monticelli in regione Areolæ. Poſtremo uero reſtituit & cõſecrauit baſilicam ſanctorum coronatorum: eo tempore dirruptam quo Robertus Giuſcardi Salernitanus princeps eam partem urbis incendit quæ a laterão ad capitolium uergit ut in uita Gregorii ſeptimi diximus.

abbas farſæ

GELASIVS .II.

GELASIVS ſecundus Ioãnes antea uocatus patria Caietanus patre Creſcentio nobili genere natus ingenueq; a teneris ãnis educatus & doctus in monte Caſſino religionis fundamenta perdidicit ſub Odriſio abbate uiro ſanctiſſimo. Hanc ob rem ab Vrbano ſecundo Romam accitus cognita hominis uirtute & fide ſemper in precio eſt habitus. Verum imprimis eius fides perſpecta eo tempore eſt: quo Vrbanus pontifex a Germanis: & Giberti antipapæ factionem ſequentibus in inſula Lycaoniæ Romæ inter duos pontes obſeſſus eſt. Solus enim una cum Petro Leõe uiro illuſtri hominem ſanctiſſimum nonq̃ deſeruit. Hanc ob rem poſtea cum Vrbanus meliore fortuna uteretur: tanti beneficii memor Gelaſium primo quidem ſecretis ſuis admouet ob fidem & doctrinam: eique negociũ dedit ob elegantiã cõpoſitionis ſuæ: ut romanæ curiæ ſtilu negligẽtia & ignorãtia maioꝝ labefactatũ ĩ meliorẽ formã & ornatũ redigeret. Poſtea uero cognita hoĩs amplitudĩe eũdẽ referre in cœtũ Cardinalium inſtituerat: eaq; de re ſępi9 i ſẽatu locut9

fuerat:aſſentientibus omnibus. Verum mortuo non ita multo poſt Vrbano Paſchalis meritoq; tanti uiri nõ imemor ſtatim eũ diaconũ cardinalẽ decernit. Mortuo deide Paſchali cũ de creãdo nouo põtifice ratio hereẽ: ob eamq; rem Cardinales oẽs in monaſterio ad Palladium Paululũ infra ædes Leonis & Cincii Fragepanes congregati eẽnt uno omnium conſenſu Ioãnes Caietanes Gelaſius pontifex creatur. Veq; Cintius Fregepanis ira ob hanc electionẽ pcitus q unum ex ſuis Cardinalib9 collegio pponſuerat quem pontificem eligerẽt:in monaſterium Palladii cũ armatis ſatellitib9 irrumpẽs refractis foribus obuiũ queq; percutit:pontificẽ obtorto collo in terram deiectam calcib9 conterit:in uinculaq; conicit. Cardinales aũt fugam parãtes ex mulis & equis deiicit:nullũq; genus contumeliæ pter mittit:quo affici tantus ſenatus poſſet. Non tulit autem tãtam iniuriam populus ro. Ad ædes Cincii Fregepanis armatus concurrit eiq; ac familiæ interitum minaẽ niſi ppere Gelaſium incolumẽ reddat. Faciũt mandata Fregepanes maxime uero Leo qui pontificis pedes uidentibus omnibus ſepi9 exoſculatus ueniam ſupppliciter petebat. Equum itaq; albũ conſcẽdes pontifex uia ſacra in lateranũ ducit comitante clero populoq; ro. ibiq; de more coronatur. Interea uero Balduinus quẽ ſtatim litteris & nũciis pontifex adhortatus eſt:ut Barbarorum impetũ tãdiu ſuſtineret quoad in Aſiam noua ſupplemẽta mitterenẽ Caſtellũ i Syria Sobal uocitatũ occupat & munit:ut xpianis cõtra Barbaros continue dimicantib9 receptaculum eẽt. At uero Boemũdo adoleſcẽte mortuo Tãcredus tutor Antiochiæ prĩceps ab omnibus chriſtiãis declaraẽ:quem quidẽ confirmato pri9 principatu Balduinus hieroſolymitanus rex ad ſe cũ militib9 ſuis uocat:dimicatur9 cũ hoſtib9 Thurcis Saracenis Arabib9:qui cum magno exercitu prouinciam hieroſolymitanam ingreſſi erant. Eo itaq; ueniẽs Tãcredus cognita chriſtianoq; paucitate:fruſtra Balduino diſſuaſit ne collatis ſignis cum hoſte decerneret:neue rẽ chriſtianam in ſummũ diſcrimen adduceret. Nam cum hoſtibus ipſis pugnandi copiam feciſſet ingẽti clade ſupat9 ægre cum paucis hieroſolymam ſe recepit. Diuerſis preterea tramitib9 Tãcredus Antiochiam pueniẽs fuga ſalutem ſibi queſiuit. Elati aute tanta uictoria hoſtes montem Tabor conſcendentes monaſteriũ eo loci poſitum diruunt:monachis ad unũ omnibus iterfectis. Nec interim quietus ab externo hoſte Gelaſius fuit:qui Henrici imperatoris furorem Italiã uaſtantis:iam iamq; urbẽ hoſtili animo ingreſſuri deuitans ad ædes Vulcamini potentiſſimi ciuis primo confugit:ueq; cum ibi quoq; nequaq̃ tutus uidereẽ una cum ſuis triremes conſcẽdẽs:duę.n. iã ad id inſtructę paratęq; erant. Hoſtiã tyberi delabiẽ:inſequẽtib9 Germanis militib9 & pontificem telis ac ſagittis petẽtib9. Cum hoſtiam uero pueniſſet neq; ingredi mare propter inſtantes procellas liceret:terreſtri itinere. Ardeã proficiſciẽ Vgone. xii. apłoq; Cardinali uiro ampliſſimo ſemp eũ comitante. Cadentibus autem fluctibus Hoſtiam reuerſus Tarracinam primo mox Caietam adnauigat:ubi pbenigne a ciuibus ſuis ſuſcipitur. Conuenere eo ſtatim & Gulielmus Apuliæ dux: & Rhobertus Campanus princeps ac Ricardus Aquilanus:pollicentes ſe in eius poteſtate ſemper futuros: ut ueros decet eccleſiæ dei uectigales. Cum igitur parari exercitum contra ſe Henricus intellexiſſet:Mauritium Bracharenſem archiepiſcopum antipapam creant quem potiſſimum Gelaſio obiiceret eumq; Fregepanum Familiæ commendauit: Gregorius is appellatus eſt. Non contentus autem tam pernitioſo exemplo Henricus:in Anagninũ agrũ copias ſuas mouens omnia hoſtilem in modum diripit & capit. Turriculum quoq; munitiſſimum locum iam oppugnabat cum ſubito nuntiatum eſt Gelaſium cum proceribus Appuliæ magnoque cum exercitu aduentare: quare motis caſtris

Scelus inauditum

Balduin9

Fuga pontificis

Italia cedẽs cuncta cædibus & rapinis compleuit. Gelaſius autem remiſſis in Apuliam
proceribus Romam uenit arbitratus ob diſceſſum Henrici omnia deinceps pacata fo-
re. Verum longe ſecus q̃ putarat accidit. Nam cum itellexiſſet antipapam Fregepanũ (Fregepães)
auxilio fretum Romæ manſiſſe: potentiam iſtius familiæ ueritus: apud amicos quoſdã
prius delituit. At uero cum poſtea in eccleſia ſanctę Praxedis myſteria celebraret: inſtã
tibus hoſtib9 cũ factione ſua uix ſeſe ab eoꝝ manibus fuga ſubtraxit. Corſis Normãnis (Corsi Normãni)
familiis egregiis ac Creſcẽtio nepote acerrime defendẽtib9. Seq̃nti uero die a ſuis armis
& cliẽtelis bñmunitis in urbẽ uocat9: nã ad ſcm̃ Paulũ confugerat: habito cardinalium
conuẽtu diſcedere ab urbe inſtituit ne creſcẽte indies magis magiſq; ſeditiõe magna ali-
qua clades oriret̃. Relicto itaq; Petro portuẽſi ẽpo qui uices eius quãtum ad rẽ ſacram
ptinebat Romæ gereret: cõmẽdataq; Bñuẽtanæ ciuitatis cura Vgoni cardinali. xii. apo
ſtoloꝝ: Piſas primo adnauigat: cũ terreſtre iter nequaq̃ ſibi ac cardinalib9 quos comites
ſocioſq; hẽbat tutum uideret̃. Exceptus itaq; pbenigne a Piſanis cum rationẽ diſceſſus
ſui ab urbe audiẽtibus omnibus reddidiſſet inde ſoluẽs in Galliam ad portã ſancti Egi
dii puenit. Vbi cum ab abbate Cluniacẽſi uiro optimo: tum a Monachis: & oib9 fide-
libus qui eo eius rei gratia undiq; conuenerat: magnifice ac ſplẽdide ſuſcipit̃. Deinde ue
ro per continẽtem honeſto comitatu magiſq; ſplẽdido ut nunc fit incedẽs. Intereũdũ
baſilicam ſanctæ Ceciliæ in Stagello: eccleſiam ſancti Syluestri in Tillano: eccleſiam
ſancti Stephani in Tornaco dedicat: lapidibuſq; eccleſiarum terminos notat. Tãdem
uero ad Cluniacẽſe monaſterium pueniẽs pleureſi correptus pontificatus ſui anno pri
mo die quinto. morit̃: uir ſanctiſſimus & omni laude dignus: ſi uitã continẽtiſſimam:
ſi mores: ſi doctrinã inſpicis: q̃bus ex rebus fit ut facillime credam eum q ita conſtan-
ter & ſancte in tantis procellis humanaꝝ pturbationũ uixerit: nũc beatã & ſempiternã
uitã in cœlo ducere. Sepellit̃ aũt ei9 corpus intra limina Cluniacẽſis Cœnobii. Sũt qui
(Tẽplarii) ſcribant huius pontificatu incohatam eẽ templarioꝝ militum originem q non longe a
ſepulcho domini habitantes peregrinos ſuſcipiebant: eoſq; per loca ſacra armati duce-
bant ac reducebant: quo eis ſine ullo maleficio inuiſere loca ſancta liceret. Hos uita ſide
gratia mirumimmodum Cuſentinus commendat.

CALISTVS .II.

CALISTVS. ii. Guido antea uocat9: natiõe Burgundus Viẽnenſis archi
ẽps originem a regib9 Franciæ ducẽs ab his cardinalibus pontifex creat̃:
q mortuo Gelaſio Cluniaci tum aderãt. Veꝝ is nõ pri9 põtificiũ hitũ ſi-
bi deſũpſit: q̃ itellexit ſe ab his quoq; cardialib9 cõſirmari q Romę & i Ita
lia remãſerãt. Re itaq; lr̃is & nũciis cognita Romã ueniẽs populo obui-
am pdeũte ac honorato quoq; urbẽ igredit̃: cõgratulantib9 oib9: tũ põtifici: tũ ciuitati
romãę: q hũc quietis & pacis auctorẽ futuꝝ cernebãt. Reb9 aũt ex ſn̄ia romę compoſi
tis Bñuẽtũ pſiciſcit̃: quo & pricipes oẽs ſtatim cõuenere: ſalutãdi ut mos eſt pontificis
cã: maxime uero Gulielmus Apuliæ dux Iordanus Cãpaniæ comes Arnulphus Ario
la. Rhobert9 Lorotelli comes: uiri iſignes & ſine contẽtione illi9 partis Italiæ facile pri
ceps: q et polliciti ſunt adhibito iureiurãdo ſe in ptãte põtificis ſemp futuros. Caliſtus
ãt q nil aliud meditabat̃ q̃ bellũ Aſiaticũ in quo de xp̄ianis ægre tot barbaras gẽtes ſu-
ſtinẽtibus ad dubitabat̃ Romã rediẽs: Lãbertum hoſtiẽſem ẽpm Saxonem ſancti Ste
phani in Cœliomonte pręſbyteꝝ cardinalẽ: Gregoriũ ſancti Angeli diaconum lega-
tos ad impatorẽ mittit: q pace ſine ulla contẽtiõe cõpoſita ad urbẽ redeũtes tabellã pa-
cis ad Lateranẽſem baſilicã ſuſpẽdere: qua q̃dẽ plecta tanta repẽte lætitia publica exor-

ta eſt: ut paſſim cōgratulantium coetus audirenť. Verum ne diuturnior hæc lætitia uideretᷓ effecit Rogerius Siciliæ comes: q Calabryā & Apuliā abſente Gulielmo comite occupat. Rogerius Gulielm9.n. Alexii imꝑatoris conſtantinopolitani filiā in uxorem ducturus: abiēs Calabryā & Apuliā pōtifici cōmēdauerat. Hanc ob rē Caliſtus ab Vrbe diſcedēs Bñuētū ꝑuenit: indeq Vgonē cardinalē ad eū miſit arcē Nicephorim tum ī Calabrya obſidētem. Monitus aūt Rogerius ut ab armis diſcederet nequaq̄ pontificis edicto obtemperat: imo acrius inſtabat: ne Gulielm9 cōſobrin9 rediēs ei impedimēto foret: quo minus Apulia & Calabrya potireť. Parabat iam arma pōtifex cū ſubito una cū magna parte ſenatus febri correptus redire ad Vrbē re infecta compelliť. Hāc ob rē Rogerius nemine aduerſante Apulia & Calabrya potiť. Atq hoc modo Gulielm9 uxore fruſtratus ac principatu deiectus apud Salernitanū principē uitā degēs ſine heredibus breui moriť. Rogerius itaq tanto aduerſario ſublato regē Italiæ ſe nūcupat. Caliſtus aūt recupata ualitudine apud Lateranū noningētoꝝ patrum concilium habuit in quo quidē deliberatum eſt: ut primo quoq tpe ſupplemēta militiæ iam deficiētis chriſtianis in Aſia bellū gerētibus ſubminiſtrarētur. Qua ſpe eiectus Balduinus hieroſolymitanus rex Gazin regē Thurcoꝝ minorē Aſiā incolētium cū magno exercitu in ſe mouētē ſuperat & captū in carcerē conicit. Eadē quoq fortuna uſus Damaſci regē hieroſolymas cū exercitu hoſtili aīo petētē ſundit fugatq duob9 milib9 hoſtium cæſis mileq captis: Veꝝ ſuꝑueniente cum magnis copiis Balaac Parthoꝝ rege cui ſtatim nullis expectatis auxiliis congredi auſus eſt tanta clade ſuꝑatur Balduinus ut etiam ipſe una cum ꝓcerib9 multis captus & in uincula coniectus ſit: Quare Caliſtus pontifex maturandū ratus: ne reliqui chriſtiani amiſſo rege opprimerētur: inſtante Veramūdo hieroſolymitano pr̄iarcha uiro optimo ac doctiſſimo: Venetos ſpe gloriæ & pręmii concitos in hoſtem magna claſſe permouit: Dominico Michaele duce: milleſimo.c.ac.xxii. ſalutis noſtræ anno: qui quidem ad Ioppem claſſe delati quam Saraceni Babylonis terra mariq obſidebāt: ſuꝑatis barbaris ingēti clade obſidionē ſoluunt. Itum eſt & in Tyrum quā diu obſeſſam haud incruēta uictoria coepere: pacti tamē prius ut Tyri & Aſcalonis dimidium obtinerent: ſi eorum opa in chriſtianoꝝ poteſtatem deuenirent. Verum Emanuel græcoꝝ Imperator Caloioanni ſuffectus tantam uictoriam latinis inuidēs uel latina lr̄atura utētibus: Venetis mandat ut claſſis ſuæ præfectū reuocent: q certe eoꝝ dicto obtemꝑans ira incenſus Rhodum Chium unde corpus beati Theodori martyris Venetias tranſlatum tum eſt: Samum Mitylenē Andron imꝑatoris inſulas diripuit: Motonium ſpoliatū incolis muniuit. Traguriū ex Vngaris captum ditioni Venetę ſubiecit. Lapidē pręterea ſecum in pr̄iam detulit ſuꝑ quo apud Tyrum xp̄s ſediſſe fertur. At uero Balduinus quem diximus ab hoſtib9 captum ꝓcio redēptus hieroſolymas rediēs xp̄ianam rēpu. iam labentē aliquādiu ſuſtinuit. Hanc ob rē Caliſtus aliquid getis a reb9 externis nactus & cardinales.xii. creat: & baſilicas multas uetuſtate collapſas reficit. Moenia urbis inſtaurat: aquā in urbem inducit: arces eccl̄iæ munit. Donaria plurima argēti auriq baſilicis diuidit. Fundos plęroſq coemptos beato Petro donat. Eccleſiam beati Nicolai in palatio ædificat. Veꝝ ne tāta foelicitas ſine aliquo incōmodo diuti9 in terris eēt: Gregori9 antipapa Burdin9 antea uocat9 nomē pōtificis uſurpare conatus Sutrii ſe cōtinēs auxilio quorūdā tyrānoꝝ fretus: & romanos incurſioib9 uexabat: & ꝑegrios negocii ac religiōis cā ad urbē accedētes ſpoliabat. Quaꝛ Caliſt9 cōparatis repēte copiis ꝓmiſſoq cū expeditiſſimo quoq Ioāne Cremēſi.ſ. Chryſogōi pr̄bro cardiāli ſubſeqns ipē hoſtē uincūt Sutriū capiūt Burdinū Camelo īpoſitū in triūphi ſpeciem

Romam ducunt:quem pontifex uita donatum Cauenſi monaſterio incluſit.Caliſtus
autem de deo deꝗ; hominibus:benemeritus pontificatus ſui anno quinto.menſe deci-
mo.die ſexto.in domino moritur: Vacat tum ſedes dies.viii.

HONORIVS .II.

HONORIVS.ii.q & Lambertus ex agro Imolenſi oriundus Hoſtien-
ſis eps:eo tpe pontifex creat̃:quo Balduinus ab hoſtibus precio redēpt9
Antiochiam hieroſolymitano regno adiũxit:mortuis his oibus ad quos
principatus ille iure deueniebat. Verꝫ cũ tantus principatus retineri ſi-
ne præſide non poſſet eidē ꝑfecit Raimũdum Gulielmi ducis Auſtriæ fi
lium:cui ſupioris Boemundi filia nupſerat.Hoc aũt modo compoſitis reb9:regē Aſca
lonitarꝫ ægyptiorꝫ copiis fretum:& ob eam rem Hieroſolymitanos infeſtantem unico
prœlio repulit.Baldequanum pręterea Damaſci regulum idem molientem:ſed maio-
ribus copiis tribus grauiſſimis prælíis fundit fugatꝗ; multis paſſim more pecorum cæ
ſis.Ad Honorium redeo qui etſi obſcuro loco natus erat:tamē litteratura & morib9 tã
to magiſtratu dignus uidebat̃. Verꝫ non adeo eius ingreſſus laudat̃ cũ ambitione quo
rundam potiuſꝗ oíum bonorꝫ cõſenſu pontificatũ inierit.Morꝫuo enim Caliſto cũ de
legēdo nouo pontifice ratio haberet̃.Leo Fregepanis omnibus Cardinalibus ĩterdixit:
ne uſꝗ; ad diem tertiũ pontificem crearent:quo & maturius deliberare & canones inſpi
cere liceret:quamuis non ea mēte id fecerit homo acutus & ad fallēdum uafer:quã uer-
bis pre ſe ferebat:ſed ut ei tantiſper diſponere hoíum ſuffragia liceret:qbus Lãbert9 põ
tifex crearet̃.Nam populus ipſe Saxonem ſcĩ Stephani Cardinalem pontificē peru-
pide nimiũ optabat.Id quoꝗ; ſe cupe Leo Fregepanis oñdebat quo & populũ & pres
negligētes & incautos in ſniam ſui quauis arte pelliceret.At uero cũ id uelle Leonē Car
dinales qdam cernerent:ne ex eius ſnia pontificē legerēt:omiſſo Saxone: Thebaldum
ſcē Anaſtaſiæ præſbyterꝫ Cardinalē põtificē deligũt:quē Celeſtinum appellarũt.Tũc
aũt Leo non ampli9 imorandũ ratus ꝙ iam offenſum hac electione populũ cernebat:
Lambertũ de quo añ dixim9 pontificē magna uoce ꝓponit:acclamãte populo cleroꝗ;
eam electionē manib9 & nutib9 approbante.Tum Leo maturandũ ratus ne ſniæ ho-
minũ ĩmutarent̃:in ſimiis:loci nomē eſt:non longe ab ecclesia ſcĩ Sylueſtri:hominem
pontificali habitu exornat:q & ſi primo artib9 qbuſdam tantum magiſtratũ adeptus
eſt:tñ poſtea oium conſenſu pontifex maximus conſalutat̃.Pontificatũ adeptus Car-
dinales quoſdam uiros inſignes creauit:quorũ opera poſtea magnis in rebus uſus eſt.
Familiaritate.n.preclarorꝫ uirorꝫ mirifice delectatus eſt.Nam Pontium quēdam abba-
tem Cluniacenſem uirum induſtriũ Romæ retinuit.Ingenium quoꝗ; Hildeberti Ce-
nomanenſis epi mirifice extulit quem deinceps Turonēſem archiepm creauit:ꝙ pluri-
Vgo mũ heroico elegiacoue carmine ualeret.Huius quoꝗ; tpa clariora fecit Vgo de ſancto
Victore ſi cognomentum inſpicis ſi pñiam pariſienſis doctor inſignis.Hic.n.tum di-
cendo tum ſcribēdo ingenii ſui ꝓclara monimēta reliquit.Extat eius liber de ſacramen-
tis:liber ſniarꝫ:liber in dialogo q Didaſcalus appellat̃:liber de cura animæ.Liber de ar
tibus & doctrinis.Hos aũt omnes tanta beniuolentia Honorius pontifex amplexus
eſt:ut nullum genus officii prętermiſerit quo eos ad honeſtiorem dignitatis gradum
arnulph9 euhei poſſe exiſtimaret.Vnũ tñ ſuis tpibus accidit quod nequaꝗ ꝓbandum eſt.Arnul-
phus enim chriſtianæ religionis prædicator egregius clericorꝫ inſidiis Romæ necatur:
ꝙ acerbe nimiũ in eorꝫ laſciuiam & libidinem inueheret̃:ꝙꝗ; eorꝫ pompam & in com-
parandis diuitiis nimiũ ſtudiũ improbaret:paupratem xpi & integerrimam uitam ad
imitationem

imitationem omnibus pręponens. Hunc multi ex nobilitate romana tanq̃ uerꝫ chriſti diſcipulũ & ꝓphetā ſequebant̃: hunc laudibus ad cœlũ tollebāt: hinc odiũ hinc iræ in ꝑniciem bene ſentientis uſq; ad necē excitare. Fuerit ne hic ſanctiſſim9 uir præſbyter. an monachus: an hęremita haud ſatis conſtat. Sunt qui ſcribāt Honorio ipſi id admodũ diſplicuiſſe non tamen tanti facinoris auctores unq̃ inuentos. At uero cum in pontificatu recte gubernato quinquēnio ac menſibus duobus uixiſſet collachrymantibus omnibus moritur: & in baſilica lateranenſi nullo non genere honoris adhibito ſepellitur. Vacat tum ſedes diebus octo. Neſcio ego quid ſibi uelit marmor illud ſuo nomine inſcriptum quod ante ædes beatæ Praxedis adhuc extat.

INNOCENTIVS .II.

INNOCENTIVS. ii. patria romanus ex tranſtyberina regione patre Ioanne pontifex creatus in Rogerium Rogerii comitis Siciliꝫ filiũ hęredē nũcupatum q; mortuo Gulielmo Apulię duce omniq; Roberti Giuſcardi familia in eo deficiente dominatum Apulię occupare nitebat̃: ſtatim mouet. nā is ad ſanctum Germanũ caſtra habebat: quem certe primo impetu repulit tantũ ualuit romani exercitus fortitudo & uirtus: oppidoq; ipſo capto tyrānum in Galucio aliquandiu acriter obſedit. At uero Gulielmus Calabryę dux cũ magnis copiis adueniens & patrem unico pręlio fœliciter habito obſidione liberat: & pontificē cũ his Cardinalib9 capit: qui in exercitu romanoꝝ erāt: hos aũt omnes nō ita multo poſt Rogerius mirā modeſtia uſus: una cũ pōtifice liberos facit: Quā ob rē deinceps qđ uoluit facile a pōtifice obtinuit: pręter regni titulũ: quē maximis ꝓhemiis & pollicitationibus impetrare contendebat. Interim uero Petrus romanus ciuis Petri Leonis potētiſſimi hominis filius Romæ antipapa creatur: quorũdā facinoroſoꝝ ſeditionibus Anacletuſq; appellatur: qui ſpoliatis romanæ Vrbis templis: ſpoliatis eccleſiaꝝ theſauris uĩ irrũpens: maxime uero in baſilicā Petri unde crucifixũ aureũ & coronas pendentes ſubſtulit: tantũ pecuniaꝝ conflauit: ut ꝑfacile largitionibus ſeditioſum quēq; Romę in ſententiā ſui ipſius alliceret. Innocentius aũt ad urbē rediēs ubi ſeditionibus plena oia cerneret: ſpectareq; rem ipſam ad cædem multoꝝ uideret: ſpōte cędēs primo quidē Piſas adnauigat deinde Genuā poſtremo in Frāciā ꝑuęnit. Interim uero Anacletus antipapa tanto aduerſario ſubmoto: & aĩos ciuiũ cũ Innocētio ſentiētium: quoad fieri poteſt ſibi largitionibus cōciliat: & Rogeriũ in partes ſuas facile deſcendentem: quo magis ei obnoxius eſſet utriuſq; Sicilię regem creat. Innocētius aũt celebrato apud clarum mōtē concilio in quo Petrum antipapā cũ ſectatoribus damnauit aurelianũ ſe cōtulit: uiſoq; rege Philippo a quo ꝑbenigne eſt habit9 Caraotũ in Belgas petiit: ubi Hēricũ Anglię regē in itinere obuiā factũ multis ratiōibus ad expeditionē in Saracenos adhortatus eſt. In Lothoringiā inde flectēs: Lothariũ Leodii reptum a Germanis tum regem creatũ: de ſe reſtituēdo multa pollicētem ſacramēto adigit expeditionē parare qua quidem tutus etiam ad Vrbem reduceretur. Remis deinde in Belgis altera Synodo habita in Italiam rediit: celebratoq; concilio apud Placentiam Piſas ſe contulit: quam ciuitatem iam pridem cum Genuenſi populo diſſidētem in gratiam tandem redegit. Genuēſem quoq; ep̃m q Mediolanenſi ſuberat archiep̃m creat: tribus Corſicæ ep̃is illi cum Bobiēſi parere iuſſis. Piſanis quoq; archiep̃m dedit trib9 item aliis Corſicæ epiſcopis cum populoniēſi eidem ſubiectis. Lotharius aũt cũ magno exercitu in Italiā ueniēs: admonito pōtifice qđ fieri oporteret: partitis copiis ad urbē mouet. Nā dũ ip̃e occupato pri9 Ianiculo Vrbē ingredit̃ Innocēti9 Aniene pōte Māmeo traiiciēs in late-

Antipapa

Lotharius

ranũ ꝑducitur:nuſq̃ apparẽte antipapa:cuius factionem Lotharius mira fœlicitate ad
ſanitatẽ redegit:cauitq; quãtum in eo fuit ne deinceps uexari ab aduerſariis Innocẽtius
poſſet. Tãto itaq; bñficio deuinctus Innocẽtius mortuo Henrico Lothariũ impatorẽ
romanũ creatũ impii corona exornat:quo ſtatim in Germaniã abeũte ad cõpeſcendos
Leuticoꝝ motus:dum põtifex cõcilium Piſis ꝓ repu.xp̃iana:proq; tuenda fide de mo-
re habet:rurſum antipapa quẽ in eodem cõcilio damnauit:factioſis quibuſdam & Ro
gerio adiuuãtibus in pontificẽ ſurgit. Quare & Lotharius imperator iterum cum exer
citu ſupatis Leuticis Italiã repetit:& Piſani claſſem potẽtiſſimam in auxilium põtificis
educũt:qbus copiis & Romæ ſeditionem oppreſſere:& Rogerium terra mariq; oppu

Rogerius

gnatum amiſſis rebus omnibus Italia in Siciliã breui pepulere. Audita tanta uictoria
Ioãnes conſtantinopolitanus imparor q Rogerio aduerſabat̃ legatos ſtatim ad Lotha
rium mittit de ſupato hoſte cõgratulatum:quoꝝ de numero quidã philoſophus erat:
qui diſputationibus oñdere nitebat̃ latinam eccleſiam admodum errare:ꝙ cõtra ſñiam
Niceni concilii:ut ipſe dicebat:quo declaratum eſt ſpm̃ ſcm̃ a patre ꝓcedere: Latini a fi-
lio quoq; id fieri addidiſſent. Tum Petrus diaconus homo doctus & argutus q tum in
corona aderat diſputandi gratia. Si inquit latini damnãdi ſunt: ꝙ addiderint ſpm̃ ſcm̃
a filio quoq; ꝓcedere:damnãdi multomagis Græci uident̃:qui id fieri a ſolo p̃re addide
rint:cũ ipm cõciliũ a patre dixerit. Deluſus homo audax tam acuto rñſo ſubſtitit ampli
us hac de re diſceptare. At uero põtifex ne abeunte impatore Rogerius iterum Apuliã
repeteret:Rameonẽ Lotharii impatoris comitem cum aliquot cohortibus ad ꝓpulſan
dam iniuriam relictum ducem Apuliæ creat. Mortuo deinde antipapa:occulteq; a ſu-
is ſepulto cum etiam eius Cardinales in fidem romani pontificis deueniſſent quietura
iam reſpu.chriſtiana uidebatur:cum ſubito romani qdam ſeditiõibus potẽtiam querẽ-
tes ſenatores creauere qui rem pu.romanam ditionemq; ad ſe pertinentem gubernarẽt.
His aũt dum põtifex reſtitit habito apud lateranum cõcilio:quo inſtituit ne qs laicus
manũ uiolẽtam clerico iniiceret pontificatus ſui anno.xiiii.mẽſe.vii.die.viii.morit̃: mil
leſimo.c.xliii. Salutis noſtræ anno:quo tempore magno in precio fũt habiti & Gilber
tus e Britannia oriundus uir tantæ doctrinæ ut ob uarietatẽ diſciplinarum uniuerſalis
appellaretur:& Ambercus Remenſis archiepiſcopus Gilberto præceptore nequaquã
eruditione & doctrina inferior:huius quoq; pontificis illud opus eſt quod adhuc cerni
mus in fornice ſanctæ Mariæ tranſtyberinæ e muſico.

CELESTINVS .II.

CELESTINVS.ii. Guido antea uocatus ſancti Marci præſbyter Cardi
nalis natiõe Tuſcus e caſtro fœlicitatis quod nõnulli ciuitatẽ caſtelli eſſe
affirmãt Typhernum ab antiqs appellatum:pontifex indemortui In-
nocẽtii locum oium cõſenſu creat̃:eo maxime tp̃e quo in Aſia Balduino

Fulco

rege uita fũcto Andegauẽſiũ comes Fulco Balduini gener tertio loco ſi
ordinem ſucceſſiõis iſpicis regnũ hieroſolymitanũ accepit:quod duoꝝ ẽt filioꝝ uirtute
fretus aliquãdiu acerrime tutatus eſt. Nã cum Thurci ſinum ꝑſicum incolẽtes in agrũ
Antiochenũ incurſiões feciſſent:eos nõ ſolũ fudit rex Fulco ueꝝ ẽt ex his ad tria millia
interfecit totidemq; cœpit. Hac aũt clade excitus Alaph genere thurc9 Babylonũ auxi
liis fretus Edeſſam Meſopotamiæ ciuitatẽ Arach ab Hebræis uocatã iuaſit:quã antea
diximus Balduinũ a fratre Gothifredo precibus obtinuiſſe. Capta eſt aũt urbs & a Bar
baris crudeliter dirrepta: occiſis oibus xp̃i fidem abnegare recuſantib9 ſtupratis etiam
nobiliſſimis matronis ſup altari ſcı̃ Ioãnis baptiſtę:qd' ſciebãt a nr̃is pię ac ſanctę cultũ
fuiſſe.

fuiſſe. Sed neſcio quo fato dum parantur copiæ Fulco in uenatione leporem concitate nimium & icaute inſequẽs caſu equi moritur: cui filius Balduinus eiuſdem nominis tertius in regno ſucceſſit. Celeſtinus autem pontificatus ſui menſe quinto moritur: ſepellitur& in lateranenſi baſilica una tantum re fœlix ob breuitatem temporis ut arbitror q nullis ſeditionibus toto ſuo pontificatu uexatus fuit.

LVTIVS .II.

LVTIVS .ii. pria Bononieñſis pr̃e Alberto eo tp̃e pontificatum iniit: quo Edeſſe urbis euerſio nũciata eſt. Ea. n. ciuitas Edeſſa ẽ ad quã Tobiã miſiſſe filiũ Gabelo ſacræ lr̃æ teſtanẽ: quãq; Thadeus apoſtolus ad fidẽ xp̃i cõuertit: & in qua beati Thomę oſſib9 ornata Abagarus regnũ obtinuit: q datis ad Ieſum lr̃is ſcripta manu dei rñſa accipe meruit. Hac uero clade audita Bernardus Claraualleñſis uir & ſanctitate & doctrina ut dixi inſignis patrociniũ religiõis xp̃ianæ aſſumẽs principes oẽs xp̃ianos: tum lr̃is: tum nũciis adhortatus eſt: ut crucẽ in ſaracenos xp̃i uexillum ſumerẽt. Hãc ob rẽ Corradus Sueuus q Lothario in regnum romani noĩs ſucceſſerat in militiã nomẽ dedit. Dum hæc aũt p fide xp̃i in Gallia & Germãia pararenẽ: Rogeri9 pontificũ negligẽtia in Italiã reuerſus quæ amiſerat breui recupauit nullo repugnãte: qua ex re copiis deinceps & aĩs auctus claſſe in Aphricã traiiciens adeo regẽ Tuneſii uexauit ut hoiem data pace pſoluere tributũ quotãnis coegerit: quod certe ad. xxx. annoꝝ cõtinuo exegit: Corradus uero magno cruce ſignatorũ comparato exercitu conſtantinopolim pueniens ab Emanuele ſecũdo Grecoꝝ impatore precibus compellit̃ nullo comparato commeatu Iconium ſtatim ducere: ſe. n. pręſtaturꝝ oĩa quę exercitui neceſſaria erãt Emanuel pollicebat. Obſeſſa eſt urbs natura & artificio munita aliquãdiu atq; acriter: Veꝝ cũ ſceleſtus impator græco uſus ingenio gypſum farrinę miſcuiſſet: ex eaq; re panis fieret quo exercitus xp̃ianoꝝ aleret: tot ſtatim milites piere ut re infecta relicta obſidione in Traciã ſecedere oportuerit. Hoc tñ emolumenti illa expeditio pręſtitit: q Balduinus. iiii. hieroſolymitanus rex aĩo auctus aſcaloniam diu obſeſſam tãdẽ ui cæpit: cũ pauloante Gazam urbẽ antiqſſimã penitus ab hoſte derelictam ædificaſſet: incolendãq; fratribus tẽplariis cõceſſiſſet. Auſus qn ẽt idẽ Balduinus thurcoꝝ ſatrapas hiericonitinos infeſtãtes ppulſare: quoꝝ de numero unico prelio ad qnq; milia interfecta referunt̃. Noradinũ quoq; Damaſcenæ militiæ principem hieroſolymitanũ agrum uexantem tãta clade ſupauit & pſecutus ẽ: ut ęgre xp̃iani retenti ſint quo minus una cũ hoſte Damaſci mœnia ingrederentur. Ad Lucium põtificẽ redeo: q interim nil ptermittebat quod ad tantã expeditionem tãq; neceſſariã ptineret. Credo ego hoiem ipſum miro amore excitatũ retinẽdę hieruſalem: q tituli ſanctę crucis in hieruſalem pr̃ byter Cardinalis pontifex creatus fuerat: quã qdẽ baſilicam totã ferme reſtituit. Eius pterea cõſenſu i Gallia Synodus epoꝝ quorũdã & abbatũ facta eſt: contra Baliardũ philoſophum pipateticũ uiꝝ multę doctrinę nõ bñ in qbuſdã cũ fide nr̃a ſentiẽtem: q p̃nte ẽt Lodouico rege: rationibus uictus non modo ſniam mutauit: ueꝝ ẽt monaſticã uitã & religionẽ iduit: ac deiceps una cũ qbuſdã diſcipulis i loco deſerto ſciſſime uixit. Luci9 ãt põtificat9 ſui mẽ. xi. die. iiii. morit̃: ac i baſilica lateranẽſi ſepellit̃.

Edeſſa

Bernardus

Corradus

Emãel. ii.

Balduinus

Baliardus

EVGENIVS .III.

EVGENIVS. iii. Piſis oriundus ſancti Anaſtaſii: abbas in monachum antea a Bernardo uiro ſciſſimo electus: in eccleſia ſcĩ Cęſarei põtifex creatur. Nã cũ haud ſatis iter Cardinales conſtaret quẽ potiſſimũ e numero ſuo deligerent: diuino nutu pciti uiꝝ ſciſſimũ Eugeniũ deligũt: q ubi ro-

manos inſtare minis etiam cognouit quo ſui confirmarent ſenatores ad Farfenſe mõa ſtetium noctu in Sabinos abiit comitante Cardinaliũ cœtu: ibiq; cõſecratiõis munꝰ ſuſcepit. Veꝝ cum poſtea romanoꝝ nõ minas tm̃mõ: ſed ẽt facta cõtemneret: Senatores ipſos eo ꝑpulit: ut petita pace magiſtratu ſe abdicarẽt. Romã itaq; rediẽs ubi intelligit romanos nequaq̃ bono aĩo ſed fraude in grãm ſecũ rediiſſe iñſidias ueritus Tybur dilabit: fugiẽtẽ romãi telis & ſagittis inſequunt. Poſtea uero Piſas ꝓfectus nauigio in Franciã cõtendit: regẽq; Lodouicũ crucelignatũ in Thurcos & Saracẽos aĩat: quẽ cõſtantinopolim cũ exercitu ꝓfectum nõ ſecꝰ Emanuel fraude circũuenit q̃ olim Corradũ Sueuum: ꝑſuaſum. n. iniquo tpe ducere copias ꝑ deſerta Syriẹ: eo neceſſitatis cum cõpulit: ut laceꝝ exercitũ difficultate & inopia reꝝ Antiochiã re infecta ducere coactus ſit. Hãc ob rẽ Rogerius Siciliæ rex Emanueli infenſus claſſe in Grẹciã delatꝰ Corcyrã iſulã corinthum thebas & Euboiã de impio Emanuelis occupat: duxiſſetq; eodẽ aĩo conſtantinopolim: in Veneti iſtructa in adriatico. lx. triremiũ claſſe quominus id faceret ꝓhibuiſſent. Flexit itaq; Rogeriꝰ ad littora Aſiæ deo uolẽte. Nã tum forte Saracẽa claſſis Lodouicũ regẽ Frãciæ circũuenerat q nõ lõge a portu ſci Simeõis ſoluẽs Paleſtinã petiturus erat.
Rogerius Rogerius itaq; Barbaros in anguſto nactus oppugnat & uicit: xp̃ianũq; regẽ cũ exercitu ab interitu liberat. Interi uero claſſis Veneta quæ Emanueli admodũ fauebat ea loca recipit quæ Rogeriꝰ occupauerat immunitaq; ac ſine ullo ꝓ̃ſidio reliquerat. Rogeriꝰ aũt dimiſſo apud Ioppem Lodouico cõſtantinopolim delatus: ſuburbia uidẽte Emanuele incẽdens eo uſq; uictoria delatus eſt ut & ẹdes imꝑatoris aliquãdiu oppugnauerit: & poma exortis eiuſdẽ manu legerit. Veꝝ cũ poſtea inde in Siciliã incõpoſita claſſe abiret in Venetos incidẽs iſtructos & ad dimicãdũ paratos ex ſuis triremibus xx. amiſit: ægreq; fuga ſibi ſalutẽ q̃ſiuit. Interim uero corradus Lodouicꝰ & Balduinus
Damaſcuſ iunctis copiis aĩſq; Damaſcum magnis conatibꝰ obſidẽt: quã urbẽ ſeruos Abrahæ fundaſſe conſtat: loco cãpeſtri naturaq; arido: ſed artificio ubere atq; fœcũdo. Ager. n. effoſſis cuniculis: ductiſq; fiſtulis uñ irrigari põt mirã ubertatẽ ꝓ̃fert. Paruus amnis in regione unicus nõ lõge ab urbis mœnibꝰ ꝓter labẽs lingulã quãdã facit in quã nr̃i caſtra poſuerãt: uñ facile cohibere ab aquatione oppidanos poterãt: ueꝝ Aſſyrio quodã perſuadẽte: cui maxiẽ Balduinꝰ in rebꝰ arduis credebãt caſtra ad alterã urbis partẽ trãſſerunt: q̃ diceret facilius irrũpi hoſtiũ mœnia eo loci poſſe utpote minꝰ munita. Motis itaq; caſtris Damaſceni repẽte ſtatiua nroꝝ occupãt ac muniũt nr̃oſq; ab aquatõe & commeatu ꝓhibẽt. Quare cũ ſiti fameq; laborarent: tãdẽ nõ ſine cõtũelia obſidionẽ ſoluũt: hieroſolymã Balduinꝰ: in Europã Lodouicꝰ & Corradus cõminutis uariis caſibꝰ exercitibꝰ reuertunt. Milleſimo. c. lii. ſalutis anno. Venerat tum Romã Eugeniꝰ excitis ad expeditionẽ xp̃ianis q egregio apparatu & magna ciuiũ charitate ſuſceptus eſt. Tarracina aũt Setia Norbão ac Fumõis arce receptis quæ loca hoſtes ac tyrãni circũ quaq; poſiti occupauerãt Tybur recreãdi animi grã cõceſſit: ubi nõ ita multo poſt põtificatꝰ ſui ãno. viii. mẽ. iiii. die. xx. morit: cuius corpus Romam delatum magna ut decebat pompa in baſilica Petri ſepellitur. Eius autem iuſſu & impenſa extructa eſt porticus uel reſtituta potius ſanctẹ Mariæ ad præſepe quemadmodum ex inſcriptione apparet.

ANASTASIVS .IIII.

ANASTASIVS. iiii. pr̃ia romanus patre Bñdicto abbas antea ſci Ruſſi Veliternæ dioceſis ex Cardinali põtifex creat eo potiſſimũ tpe quo Alphõſus hiſpaniæ rex ab expeditiõe hieroſolymitana rediẽs morit: i eiuſq; locum ſufficit ſanctius filiꝰ: cui paulo poſt mortuo ꝓ xp̃i fide in Arabia bellum

bellum gerenti Ferdinandus frater in regno ſuccedit. Anaſtaſius autem pontificatum adeptus & calicem pulcherrimi opis magnæq; æſtimationis Lateranẽſi baſilicæ cõdonauit: & ædes egregias apud Pãtheon qđ ſcãm Mariã rotũdã uocant breui ædificauit: plura quoq; mente deſtinauerat tum ad dignitatem eccleſiæ: tum ad ornatũ urbis Romæ ptinentia: ſi ei aliquãdiu uiuere licuiſſet. Fecit tñ cũ ſpes ex eo cõcepta tum Ricardi de ſancto Victore doctrina ne eius tpa ignobilia uiderent. Ricardus.n. doctor inſignis multa & grauiter & copioſe tum ſcripſit: pręcipue uero librum de triuitate. Habuit & ſermones ad populũ nõ minus docte q̃ elegãter. Laboratũ hoc ẽt tpe in tota ferme Europa fame eſt: Anaſtaſio põtifice & clã & apte paupib9 ipſis elemoſynas pbẽte: q põtificat9 ſui ãno.i. mẽ.iiii. die.iiii. &.xx. morit: ſepelliturq; i lateranẽſi baſilica conca porphyretica. Ferdinãd9 Ricardus

ADRIANVS .IIII.

ADRIANVS.iiii. natiõe Anglicus Albanus epiſcopus & Cardinalis ab Eugenio creat q̃ in Nouergiã miſſus pdicãdo: & bñ monẽdo puinciam illam ad chriſti fidem redegerat. Mortuo deinde Anaſtaſio põtifex creatus: tẽtatuſq; a romanis tum precibus tum minis: ut cõſulibus liberã urbis adminiſtrationem relinq̃ret: id ſe facturũ cõſtantiſſime renuit. Inſtabat roman9 clerus ut in lateranũ pficiſceret faciẽdę conſecrationis cã: qđ ẽt facere recuſauit: niſi prius Arnoldus Brixian9 hęreticus ab Eugenio antea dãnatus ex Vrbe pelleret. Hoc ãt ægreferẽs populus Cardinalem ſcẽ Pudentianæ ad pontificẽ uia ſacra pficiſcentem uno atq; altero uulnere afficiunt. hanc ob rem iratus pontifex eos acerba etiã execratione pſecutus eſt: quoad mutata ſñia: & Arnoldũ ab urbe pepulere & conſules abdicare ſe magiſtratu coegere: relicta pontifici adminiſtrãdæ Vrbis libera facultate. Interim uero Gulielmus Siciliæ rex: q mortuo Rogerio ſucceſſerat Bñuentana ſuburbia Cepanum Baucumq; in Herniciis de eccleſia occupat: ob quam rem indignatus põtifex regem graui anathemate notat: eiuſq; ditioni ſubiectos omni ſacro liberat: quo facilius a rege deficeret: nullo iureiurãdo aſtricti. Fœdericus aũt primus hoc tpe ex gente Sueua impator creatus Ciſalpinã galliã cum exercitu ingreſſus cum Dertonã haud ſatis impio obtempantem aliquãdiu obſeſſam ui cãdẽ cœpiſſet: magnaq; celeritate Romã uerſus iter ſtatim fecit. Pontifex aũt Viterbii tum agens confirmaturus in fide eccleſiaſtica ciuitates circũquaq; poſitas Oruetum & ciuitatẽ Caſtellanã adiit. Veꝝ cũ poſtremo ſe imparem tãto exercitui cerneret: pace p inter nũcios cõpoſita in agro Sutrio impatori fit obuiã q ex equo deſcẽdẽs eum ut ueꝝ xpi Vicarium ſalutat. Cũ uero ad urbem ueniſſent: & pontifex in baſilica Petri Fœdericũ impii coroa donaret: populus ro. clauſis tum portis ne qđ tumultus excitaret p Hadriani põtẽ ui erũpens Teutonicos cũ pontifice pter eoꝝ uolũtatem ſentiẽtes paſſim cædit. Excitus qdem tanto tumultu impator intromiſſo exercitu q in pratis Neronianis conſiderat: Romãos ex uaticão in urbem retrudit multis cæſis captiſq;. Pontificis tñ precibus impator lenitus captiuos incolumes dimittit. Veꝝ cum poſtea ut mos eſt ituri ſimul ad lateranum pontifex & impator eſſent fieriq; id nequaq̃ tuto uiderent: romanis ad arma ſpectantibus Mallianum ſimul pficiſcunt ubi trãſmiſſo flumine p ſabinos & põtẽ Lucanũ ad lateranũ pueniẽntes ſolẽnia pſoluere. Dum hæc aũt Romæ agerent: Tyburtini ad impatorem uenientes ſe ac oĩa ei ſponte dedũt. Veꝝ cum impator intellexiſſet urbẽ illã ad põtificatum ptinere eãdem Adrião ſtatim reſtituit: neq; ita diu ĩmoratus in Germaniã rediit. At põtifex a pceribꝰ Apuliæ rogatus Bñuetũ ſe cõtulit maioreq; regni ptem ſua tñ pñria Gulielmo abſtulit. Interea uero Paleologus uir qdã nobilitate inſignis Emanuelis.ii. impa arnoldus Fœdericus.i. Paleolog9

toris conſtantinopolitani nuncius & Orator Anconam primo nauigio delatus terra
deinde Bñuentum petiit: pontificiq; imparoris noīe ſponte obtulit auri libras .v. milia
fugaturūq; ſe ex Italia Gulielmū ſi tres maritimæ in Apulia urbes ei ex fœdere rebus be
ne geſtis darent. Quod ubi Gulielm9 reſciuiſſet: pontificē ad miſericordiā cohortatus:
pollicet̄ non mō ſe reſtitutuꝝ quæ de eccleſia abſtulerat ueꝝ ultro quædā alia condo-
natuꝝ: romāoſq; eccleſię rebelles in officio retentuꝝ: ſi utriuſq; regni titulis tam citra q̄
ultra phaꝝ poſiti inſignior fieret. Facere id qdē pōtifici nequaq̄ licuit aduerſantibus q-
buſdā Cardinalibus. Hāc ob rē Gulielmus inſtructo exercitu Apuliā hoſtili aīo ingreſ
ſus cum oīa ferro ac flāma cōſumpſiſſet in gręcos & Appulos mouēs: q apud Brūduſi
um caſtra poſuerāt eos facile ſupat. Vñ Salētini Appuliq; oēs deditionē ſtatim fecere.
Pontifex aūt Cardinalibus infenſus q obſtiterant quo minus pax componeret̄ Guliel-
mum in grām recipit eidēq; utriuſq; regni titulos aſcripſit adhibito pri9 ſacrō: ſe nil de-
inceps molituꝝ quod eccleſiā romanā offenderet. Rebus aūt ex ſnia compoſitis ponti
fex p Caſſinates Marſos Reatinos Narmēſes Tudertinos iter faciens ad oruetū tandē
puenit primus pontificum romanoꝝ a quo ea urbs & inhabitata & cultior reddita ē.
Cum uero inſtantibus romāis ad urbē rediiſſet uexareturq; a conſulibus libertatem ro
manā reſtituere conātibus. Arignanū petiit ubi nō ita multo poſt morit̄ pōtificat9 ſui
anno .iiii. mēſe .x. relicta magno in pcio eccliæ romāæ ditiōe. Nā & circa lacū ſcē Chriſti
næ multa caſtella muniuit: & Rhadicophanū qd' nunc Senēſes obtinent muro & arce
ppe inexpugnabile reddidit. Hoꝝ aūt tempoꝝ hyſtoriam ſcripſit ſatis elegāti ſtilo &
Orōne Ricardus Cluniacenſis mōachus quem alii ſcriptores non paꝝ laudāt. Corp9
āt Adriani Romā delatū in baſilica Petri ſepellit̄ non lōge a ſepulchro Eugēii pōtificis.

ALEXANDER .III.

ALEXANDER .iii. pria Senēſis patre Ranucio mortuo Adriano duoꝝ
&.xx. Cardinalium ſuffragiis pontifex creat̄. Licet Octauianū romanū
ciuē tituli ſci Clementis præſbyteꝝ Cardinalē Victorē appellatum tres
tātum ſubrogauerint: unde ſciſma ortum ē. Tum uerō Alexāder ne diu
tius ſeditio illa cum pnitie eccliæ romāæ ptraheret̄: Fœdericum impato
rem Cremonā tum obſidentē: p legatos rogat ut interpoſita auctoritate impatoria ſe-
Seditio ditionē tollat. Rñdit ille utrūq; pōtificem Papiā ire oportere: quo & ipſe pficiſcetur co
gnoſcēdæ diſceptationis cā. At uero cum alexander accepto tali reſponſo Anaguiam ſe
contuliſſet: Octauian9 Signiam occupat. Tum imperator indignatus q dicto ſuo pō
tifex non obtemperaſſet epiſcopos duos ad Alexandrum mittit qui cum non pontifi-
cē ſed Cardinalem appellatum ad conciliū citarēt: Ii aūt ab alexādro confutati & reie-
cti ad Octauianū ſtatim ſe cōferunt: eūq; Papiā pducunt: ut hērent quē alexādro obii-
cerent. Habito deinde concilio Fœdericus Octauianū pōtificem confirmat: eūq; equo
albo inſidentem per urbem Ticinenſem ducit & de more adorat. Qua iniuria alexan-
der permotus præmiſſa admonitione Octauianum & Fœdericum anathematis uincu
lo colligat: litteraſq; mittit ad chriſtianæ reipu. principes & populos: quibus intelligāt
id a ſe iure ac merito fieri. Rediēs deinde Romā Alexander pontificatus ſui anno ſecū
do: multos aduerſarios in Vrbe inuenit in ſe cornua palam erigentes: q Fœderici exer-
citus præter urbem Veterem & Anagniam omnem eccleſiæ ditionem iam occupaue-
rat: Quare Alexander hortante etiam Philippo Francoꝝ rege Taracinam profectus
cōſenſo nauigio ad eam rem mandato Gulielmi Siciliæ regis parato in Franciam con
tendit: conuentuq; in Claramōte habito anathema in impatorem & Octauianū factū

ſtatim

ſtatim enunciat. Dum hæc aũt in Europa agerent̃: mortuo apud hieroſolymã Balduino .III. Almericus frater ſtatim regnum accipit: ne ob interregnum in tanta barbarie & pfidia aliquid noui exoriret̃. Veꝝ compoſitis ꝓ tpe rebus in ægyptios duces̃ Drogonẽ copiarum p̃fectum edita ingenti cede ſtatim ſuperat Alexãdriamq; obſidet: quam Tiracinus Soldani ſaracenoꝝ regis p̃fectus in ſuam poteſtatem fraude redegerat. Alexãdrini autẽ cum nec diutius pati obſidionem poſſent: nec ſubiici xp̃ianoꝝ impio uellẽt: Almerico ſe hac cõditione cõmiſcere: ut in Soldani poteſtatem pulſo Tiracino tyranno redigerent̃. Almericus itaq; ingẽti pecunia recepta Soldão urbem reſtituit: uerum cum ſecum fraude homo ingratus ageret nec pactam pecuniam p̃ſtaret: in eum duces̃ Caras urbem nunc Cairum appellatam obſidet̃. Fœderic9 aũt tyrãnica poteſtate uſus dirrepta Dertona & Mediolanũ ſolo æquauit: unde trãſlata Magoꝝ corpora coloniã: tum crediderim a Rhodulpho Colonieñſiũ archiep̃o & Cremoneñſes magnis incomodis affecit. Quare Veroneñſes Vicentini Patauini Veneti cõi piculo moti decreuere ne amplius ulla auxilia Fœderico Ciſalpinã uaſtãti p̃ſtarent̃. Fœdericus itaq; ira incenſus Veronam duces̃ oppugnãdæ Vrbis cã cum eo pueniſſe aliaꝝ Vrbium auxilia itellexiſſet retro cedẽs ac Papiam ſeſe recipiens lr̃is & nunciis Frãciæ regem adhortatur: ut tollendi ſciſmatis cauſa Alexandrum ſecum ad concilium ducat quo & ſe una cum Victore ꝓfecturum pollicet̃. Apud diuonem locus eſt ubi ſauo fluuius Gallos a Germanis diuidit. Is locus concilii eſt habitus: quo Fœdericus rebus Italię pro tempore compoſitis profectus cum Octauiano eſt: Scotiæ ac Boemiæ regib9 magniſq; armatoꝝ copiis ſtipatus. Verum cum alexander ad id ſe ꝓfecturum concilium recuſaret quod ipſe nõ indixiſſet. Turoniiq; id incohaſſet: Fœdericus ira ac minarum plenus in germaniam rediens Octauianũ quẽ paulo poſt ſecuturus erat in Italiã miſit: quo qdem Lucæ mortuo Guido Cremẽſis in antipapam Octauiano ſubrogat̃. At uero romani creatis conſulibus alexandro pontifici amicis eum ſtatim ex Francia reuocant: qui primo in Siciliam mox Romã nauigio delatus: congratulantibus omnibus perbenigne ſuſcipit̃. Aduentũ aũt alexandri Ciſalpinę Galliæ populi in ſpem libertatis erecti. Anno ſalutis milleſimo cẽteſimo. lxv. in Fœdericũ ſeuẽ nimium impantem arma ſumunt: p̃ſidiaq; eius ex arcibus qbuſdam deiiciunt. Veꝝ Fœdericus cõparato magno exercitu in Italiam ueniens p̃ter ſpem nulli noxius traiecto ratibus pado in agrum Bononieñſem deſcẽdens copias partit̃: cohortes. n. quaſdam Lucam miſit: quaꝝ p̃ſidio tut9 antipapa eſſet qui tũ Lucæ erat: ipſe uero cum reliquo exercitu anconã ꝓfectus Vrbem aliquãdiu obſidens in ſuam tãdem redegit poteſtatem. Interim uero Socię Ciſalpinę Gallię ciuitates Mediolanũ reſtituũt ac muniũt: Laudẽſes Mediolaneñſiũ hoſtes in ſocietatẽ recipiunt: quo facilius Fœderico reſiſtere poſſent ſi in eos moueret. Veꝝ Fœdericũ maior cura iceſſit. Mortuo. n. Gulielmo Normãno Siciliæ rege: Emanuel gręcus impator legatos ad põtificem miſit: qui ei pollicerent̃ & magnas copias i Fœdericũ & unicã mẽtẽ oĩum Gręcoꝝ cum eccleſia Romana cõueniẽtẽ: ut orientalis cũ occidẽtali eadẽ fieret: ſi pateretur impiũ romanũ antea diuiſum in unũ corpus redigi. Legatis aũt qd ſit rñſum haud ſatis cõſtat: cũ bellũ iter romãos Tuſculãos atq; albanos ortũ põtificẽ impediuerit: quo minus certũ rñſum legatis daret. Nã cũ Tuſculani albaniq; pẽdere romãis tributa immoderati9 impata recuſarẽt: icẽſus ira populus ro. reclamãte põtifice populariter i Tuſculanos mouẽt. Tuſculanoꝝ rẽp. tũ maxie gubernabat aimo comes quẽ rogeri9 ducatu apulię deiecerat: is itaq; in re militari pitus accerſitis Germãis q apud Nepeſum Sutrũq; cõſederãt tãta romãos clade affecit: ut deinceps uix ſe tueri mœnib9: ne dũ hoſtẽ Tuſculani

Romam ducunt: quem pontifex uita donatum Cauenſi monaſterio incluſit. Caliſtus autem de deo deq; hominibus: benemeritus pontificatus ſui anno quinto. menſe decimo. die ſexto. in domino moritur: Vacat tum ſedes dies. viii.

HONORIVS .II.

HONORIVS. ii. q & Lambertus ex agro Imolenſi oriundus Hoſtienſis eps: eo tpe pontifex creat̃: quo Balduinus ab hoſtibus precio redẽpt9 Antiochiam hieroſolymitano regno adiũxit: mortuis his oibus ad quos principatus ille iure deueniebat. Vez cũ tantus principatus retineri ſine præſide non poſſet eidẽ pfecit Raimũdum Gulielmi ducis Auſtriæ filium: cui ſupioris Boemundi filia nupſerat. Hoc aũt modo compoſitis reb9: regẽ Aſcalonitaz ægyptioz copiis fretum: & ob eam rem Hieroſolymitanos infeſtantem unico prœlio repulit. Baldequanum preterea Damaſci regulum idem molientem: ſed maioribus copiis tribus grauiſſimis præliis ſundit fugatq; multis paſſim more pecorum cæſis. Ad Honorium redeo qui etſi obſcuro loco natus erat: tamẽ litteratura & morib9 tãto magiſtratu dignus uidebat̃. Vez non adeo eius ingreſſus laudat̃ cũ ambitione quorundam potiuſq oium bonoz cõſenſu pontificatũ inierit. Mortuo enim Caliſto cũ de legẽdo nouo pontifice ratio haberet̃. Leo Fregepanis omnibus Cardinalibus iterdixit: ne uſq; ad diem tertiũ pontificem crearent: quo & maturius deliberare & canones inſpicere liceret: quamuis non ea mẽte id fecerit homo acutus & ad fallẽdum uafer: quã uerbis pre ſe ferebat: ſed ut ei tantiſper diſponere hoium ſuffragia liceret: qbus Lãbert9 põtifex crearet̃. Nam populus ipſe Saxonem ſci Stephani Cardinalem pontificẽ petulãter nimiũ optabat. Id quoq; ſe cupe Leo Fregepanis oñdebat quo & populũ & pſes negligẽtes & incautos in ſniam ſui quauis arte pelliceret. At uero cũ id uelle Leonẽ Cardinales qdam cernerent: ne ex eius ſnia pontificẽ legerẽt: omiſſo Saxone: Thebaldum ſcẽ Anaſtaſiæ præſbyteꝝ Cardinalẽ põtificẽ deligũt: quẽ Celeſtinum appellarũt. Tũc aũt Leo non ampli9 morandũ ratus q iam offenſum hac electione populũ cernebat: Lambertũ de quo añ dixim9 pontificẽ magna uoce pponit: acclamãte populo cleroq; eam electionẽ manib9 & nutib9 approbante. Tum Leo maturandũ ratus ne ſniæ hominũ imutarent̃: in ſimiis: loci nomẽ eſt: non longe ab eccleſia ſci Syluestri: hominem pontificali habitu exornat: q & ſi primo artib9 qbuſdam tantum magiſtratũ adeptus eſt: tñ poſtea oium conſenſu pontifex maximus conſalutat̃. Pontificatũ adeptus Cardinales quoſdam uiros inſignes creauit: quorũ opera poſtea magnis in rebus uſus eſt. Familiaritate. n. preclaroz uiroz mirifice delectatus eſt. Nam Pontium quẽdam abbatem Cluniacenſem uirum induſtriũ Romæ retinuit. Ingenium quoq; Hildeberti Cenomanenſis epi mirifice extulit quem deinceps Turonẽſem archiepm creauit: q pluri-

Vgo mũ heroico elegiacoue carmine ualeret. Huius quoq; tpa clariora fecit Vgo de ſancto Victore ſi cognomentum inſpicis ſi pñam pariſienſis doctor inſignis. Hic. n. tum dicendo tum ſcribẽdo ingenii ſui pclara monimẽta reliquit. Extat eius liber de ſacramentis: liber ſniaz: liber in dialogo q Didaſcalus appellat̃: liber de cura animæ. Liber de artibus & doctrinis. Hos aũt omnes tanta beniuolentia Honorius pontifex amplexus

arnulph9 eſt: ut nullum genus officii pretermiſerit quo eos ad honeſtiorem dignitatis gradum euhei poſſe exiſtimaret. Vnũ tñ ſuis tpibus accidit quod nequaq̃ pbandum eſt. Arnulphus enim chriſtianæ religionis prædicator egregius clericoz inſidiis Romæ necatur: q acerbe nimiũ in eoz laſciuiam & libidinem inueheret̃: qq; eoz pompam & in comparandis diuitiis nimiũ ſtudiũ improbaret: paupertatem xpi & integerrimam uitam ad imitationem

imitationem omnibus præponens. Hunc multi ex nobilitate romana tanq̃ ueꝝ chriſti
diſcipulũ & ꝓphetã ſequebant̃: hunc laudibus ad cœlũ tollebãt: hinc odiũ hinc iræ in
pniciem bene ſentientis uſq; ad necẽ excitatæ. Fuerit ne hic ſanctiſſimꝰ uir præſbyter. an
monachus: an heremita haud ſatis conſtat. Sunt qui ſcribãt Honorio ipſi id admodũ
diſplicuiſſe non tamen tanti facinoris auctores unq̃ inuentos. At uero cum in pontifi-
catu recte gubernato quinquẽnio ac menſibus duobus uixiſſet collachrymantibus om
nibus moritur: & in baſilica lateranenſi nullo non genere honoris adhibito ſepellitur.
Vacat tum ſedes diebus octo. Neſcio ego quid ſibi uelit marmor illud ſuo nomine in-
ſcriptum quod ante ædes beatæ Praxedis adhuc extat.

INNOCENTIVS .II.

INNOCENTIVS. ii. patria romanus ex tranſtyberina regione patre
Ioanne pontifex creatus in Rogerium Rogerii comitis Siciliç filiũ hęre
dẽ nũcupatum q̄ mortuo Gulielmo Apuliç duce omniq; Roberti Giu
ſcardi familia in eo deficiente dominatum Apuliç occupare nitebat̃: ſta
tim mouet. nã is ad ſanctum Germanũ caſtra habebat: quem certe pri-
mo impetu repulit tantũ ualuit romani exercitus fortitudo & uirtus: oppidoq; ipſo ca
pto tyrãnum in Galucio aliquandiu acriter obſedit. At uero Gulielmus Calabryę dux
cũ magnis copiis adueniens & patrem unico prœlio fœliciter habito obſidione liberat:
& pontificẽ cũ his Cardinalibꝰ capit: qui in exercitu romanoꝝ erãt: hos aũt omnes nõ
ita multo poſt Rogerius mirã modeſtia uſus: una cũ põtifice liberos facit: Quã ob rẽ
deinceps qd' uoluit facile a põtifice obtinuit: preter regni titulũ: quẽ maximis ꝓmiis
& pollicitationibus impetrare contendebat. Interim uero Petrus romanus ciuis Petri
Leonis potẽtiſſimi hominis filius Romæ antipapa creatur: quorũdã facinoroſoꝝ ſedi-
tionibus Anacletuſq; appellatur: qui ſpoliatis romanæ Vrbis templis: ſpoliatis eccle- Antipapa
ſiaꝝ theſauris uſirrũpens: maxime uero in baſilica Petri unde crucifixũ aureũ & coro-
nas pendentes ſubſtulit: tantũ pecuniaꝝ conflauit: ut pfacile largitionibus ſeditioſum
quẽq; Romę in ſententiã ſui ipſius alliceret. Innocentius aũt ad urbẽ rediẽs ubi ſeditio-
nibus plena oĩa cerneret: ſpectareq; rem ipſam ad cædem multoꝝ uideret: ſpõte cędẽs
primo quidẽ Piſas adnauigat deinde Genuã poſtremo in Frãciã puẽnit. Interim uero
Anacletus antipapa tanto aduerſario ſubmoto: & aĩos ciuiũ cũ Innocẽtio ſentiẽtium:
quoad fieri poteſt ſibi largitionibus cõciliat: & Rogeriũ in partes ſuas facile deſcenden
tem: quo magis ei obnoxius eſſet utriuſq; Siciliç regem creat. Innocẽtius aũt celebrato
apud clarum mõtẽ concilio in quo Petrum antipapã cũ ſectatoribus damnauit aurelia
nũ ſe cõtulit: uiſoq; rege Philippo a quo ꝑbenigne eſt habitꝰ Caraotũ in Belgas petiit:
ubi Hẽricũ Angliç regẽ in itinere obuiã factũ multis ratiõibus ad expeditionẽ in Sara
cenos adhortatus eſt. In Lothoringiã inde flectẽs: Lothariũ Leodii reptum a Germa-
nis tum regem creatũ: de ſe reſtituẽdo multa pollicẽtem ſacramẽto adigit expeditionẽ
parare qua quidem tutus etiam ad Vrbem reduceretur. Remis deinde in Belgis altera
Synodo habita in Italiam rediit: celebratoq; concilio apud Placentiam Piſas ſe contu-
lit: quam ciuitatem iam pridem cum Genuenſi populo diſſidẽtem in gratiam tandem
redegit. Genuẽſem quoq; epm̃ q Mediolanenſi ſuberat archiepm̃ creat: tribus Corſicæ
epiſ illi cum Bobiẽſi parere iuſſis. Piſanis quoq; archiepm̃ dedit tribꝰ item aliis Corſicæ
epiſcopis cum populoniẽſi eidem ſubiectis. Lotharius aũt cũ magno exercitu in Italiã Lotharius
ueniẽs: admonito põtifice qd fieri oporteret: partitis copiis ad urbẽ mouet. Nã dũ ipſe
occupato priꝰ Ianiculo Vrbẽ ingredit̃ Innocẽtiꝰ Aniẽnẽ põte Mãmeo traiiciẽs in late-

ranū pducitur: nuſq̃ apparēte antipapa: cuius factionem Lotharius mira fœlicitate ad
ſanitatē redegit: cauitq; quātum in eo fuit ne deinceps uexari ab aduerſariis Innocētius
poſſet. Tāto itaq; bñficio deuinctus Innocētius mortuo Henrico Lothariū impatorē
romanū creatū impii corona exornat: quo ſtatim in Germaniā abeūte ad cōpeſcendos
Leuticoꝝ motus: dum pōtifex cōcilium Piſis ꝑ repu. xpiana: proq; tuenda fide de mo-
re habet: rurſum antipapa quē in eodem cōcilio damnauit: factioſis quibuſdam & Ro
gerio adiuuātibus in pontificē ſurgit. Quare & Lotharius imperator iterum cum exer
citu ſupatis Leuticis Italiā repetit: & Piſani claſſem potētiſſimam in auxilium pōtificis
Rogerius educūt: qbus copiis & Romæ ſeditionem oppreſſere: & Rogerium terra mariq; oppu
gnatum amiſſis rebus omnibus Italia in Siciliā breui pepulere. Audita tanta uictoria
Ioānes conſtantinopolitanus impator q Rogerio aduerſabat̄ legatos ſtatim ad Lotha
rium mittit de ſupato hoste cōgratulatum: quoꝝ de numero quidā philoſophus erat:
qui diſputationibus oſ̄dere nitebat̄ latinam eccleſiam admodum errare: q̄ cōtra ſn̄iam
Niceni concilii: ut ipſe dicebat: quo declaratum eſt ſpm̄ ſcm̄ a patre ꝓcedere: Latini a fi
lio quoq; id fieri addidiſſent. Tum Petrus diaconus homo doctus & argutus q tum in
corona aderat diſputandi gratia. Si inquit latini damnādi ſunt: q̄ addiderint ſpm̄ ſcm̄
a filio quoq; ꝓcedere: damnādi multomagis Græci uident̄: qui id fieri a ſolo pr̄e addide
rint: cū ipm̄ cōciliū a patre dixerit. Deluſus homo audax tam acuto rn̄ſo ſubſtitit ampli
us hac de re diſceptare. At uero pōtifex ne abeunte impatore Rogerius iterum Apuliā
repeteret: Rameonē Lotharii impatoris comitem cum aliquot cohortibus ad ꝓpulſan
dam iniuriam relictum ducem Apuliæ creat. Mortuo deinde antipapa: occulteq; a ſu
is ſepulto cum etiam eius Cardinales in fidem romani pontificis deueniſſent quietura
iam reſpu. chriſtiana uidebatur: cum ſubito romani qdam ſeditiōibus potētiam querē-
tes ſenatores creauere qui rempu. romanam ditionemq; ad ſe pertinentem gubernarēt.
His aūt dum pōtifex reſtitit habito apud lateranum cōcilio: quo inſtituit ne qs laicus
manū uiolētam clerico iniiceret pontificatus ſui anno. xiiii. mēſe. vii. die. viii. morit̄: mil
leſimo. c. xliii. Salutis noſtræ anno: quo tempore magno in precio ſūt habiti & Giliber
tus e Britannia oriundus uir tantæ doctrinæ ut ob uarietatē diſciplinarum uniuerſalis
appellaretur: & Ambercus Remenſis archiepiſcopus Gilberto præceptore nequaquā
eruditione & doctrina inferior: huius quoq; pontificis illud opus eſt quod adhuc cerni
mus in fornice ſanctæ Mariæ tranſtyberinæ e muſico.

CELESTINVS .II.

CELESTINVS. ii. Guido antea uocatus ſancti Marci præſbyter Cardi
nalis natiōe Tuſcus e caſtro fœlicitatis quod nōnulli ciuitatē caſtelli eſſe
affirmāt Typhernum ab antiqs appellatum: pontifex indemortui In-
Fulco nocētii locum oīum cōſenſu creat̄: eo maxime tp̄e quo in Aſia Balduino
rege uita fūcto Andegauēſiū comes Fulco Balduini gener tertio loco ſi
ordinem ſucceſſiōis iſpicis regnū hieroſolymitanū accepit: quod duoꝝ ēt filioꝝ uirtute
fretus aliquādiu acerrime tutatus eſt. Nā cum Thurci ſinum pſicum incolētes in agrū
Antiochenū incurſiōes feciſſent: eos nō ſolū fudit rex Fulco ueꝝ ēt ex his ad tria millia
interfecit totidemq; cœpit. Hac aūt clade excitus Alaph genere thurc9 Babylonū auxi
liis fretus Edeſſam Meſopotamiæ ciuitatē Arach ab Hebræis uocatā iuaſit: quā antea
diximus Balduinū a fratre Gothifredo precibus obtinuiſſe. Capta eſt aūt urbs & a Bar
baris crudeliter dirrepta: occiſis oībus xp̄i fidem abnegare recuſantib9 ſtupratis etiam
nobiliſſimis matronis ſup altari ſci Ioānis baptiſtę: qđ ſciebāt a nr̄is pię ac ſanctę cultū
fuiſſe.

fuiſſe. Sed neſcio quo fato dum parantur copiæ Fulco in uenatione leporem concitate nimium & icaute inſequẽs caſu equi moritur: cui filius Balduinus eiuſdem nominis tertius in regno ſucceſſit. Celeſtinus autem pontificatus ſui menſe quinto. moritur: ſepelliturq; in lateranenſi baſilica una tantum re fœlix ob breuitatem temporis ut arbitror q̄ nullis ſeditionibus toto ſuo pontificatu uexatus fuit.

LVTIVS .II.

LVTIVS. ii. pr̄ia Bononiẽſis pr̄e Alberto eo tp̄e pontificatum iniit: quo Edeſſe urbis euerſio nũciata eſt. Ea. n. ciuitas Edeſſa ẽ ad quã Tobiã miſiſſe filiũ Gabelo ſacræ lr̄æ teſtanť: quãq; Thadeus apoſtolus ad fidẽ xp̄i cõuertit: & in qua beati Thomę oſſib9 ornata Abagarus regnũ obtinuit: q̄ datis ad Ieſum lr̄is ſcripta manu dei r̄nſa accipe meruit. Hac uero clade audita Bernardus Clarauallẽſis uir & ſanctitate & doctrina ut dixi inſignis patrociniũ religiõis xp̄ianæ aſſumẽs principes oẽs xp̄ianos: tum lr̄is: tum nũciis adhortatus eſt: ut crucẽ in ſaracenos xp̄i uexillum ſumerẽt. Hãc ob rẽ Corradus Sueuus q̄ Lothario in regnum romani nois ſucceſſerat in militiã nomẽ dedit. Dum hæc aũt ꝑ fide xp̄i in Gallia & Germãia pararenť: Rogeri9 pontificũ negligẽtia in Italiã reuerſus quæ amiſerat breui recupauit nullo repugnate: qua ex re copiis deinceps & ais auctus claſſe in Aphricã traiiciens adeo regẽ Tuneſii uexauit ut hoiem data pace pſoluere tributũ quotãnis coegerit: quod certe ad. xxx. annoꝝ cõtinuo exegit: Corradus uero magno cruce ſignatorũ comparato exercitu conſtantinopolim pueniens ab Emanuele ſecũdo Grȩcoꝝ imparatore precibus compelliť nullo comparato comeatu Iconium ſtatim ducere: ſe. n. pręſtaturꝫ oĩa quę exercitui neceſſaria erãt Emanuel pollicebať. Obſeſſa eſt urbs natura & artificio munita aliquãdiu atq; acriter: Veꝝ cũ ſceleſtus impator græco uſus ingenio gypſum farrinę miſcuiſſet: ex eaq; re panis fieret quo exercitus xp̄ianoꝝ aleretť: tot ſtatim milites piere ut re infecta relicta obſidione in Traciã ſecedere oportuerit. Hoc tñ emolumenti illa expeditio pręſtitit: q̄ Balduinus. iiii. hieroſolymitanus rex aio auctus aſcaloniam diu obſeſſam tãdẽ ui cæpit: cũ pauloante Gazam urbẽ antiqſſimã penitus ab hoſte derelictam ædificaſſet: incolendãq; fratribus tẽplariis cõceſſiſſet. Auſus qn ẽt idẽ Balduinus thurcoꝝ ſatrapas hiericonitinos infeſtãtes ꝓpulſare: quoꝝ de numero unico pręlio ad qnq; milia interfecta referunť. Noradinũ quoq; Damaſcenæ militiæ principem hieroſolymitanũ agrum uexantem tãta clade ſupauit & pſecutus ẽ: ut ęgre xp̄iani retenti ſint quo minus una cũ hoſte Damaſci mœnia ingrederentur. Ad Lucium põtificẽ redeo: q interim nil p̄termittebat quod ad tantã expeditionem tãq; neceſſariã ptineret. Credo ego hoiem ipſum miro amore excitatũ retinẽdę hieruſalem: q̄ tituli ſanctę crucis in hieruſalem p̄ſ byter Cardinalis pontifex creatus fuerat: quã qdẽ baſilicam totã ferme reſtituit. Eius p̄terea cõſenſu i Gallia Synodus epoꝝ quorũdã & abbatũ facta eſt: contra Baliardũ philoſophum pipateticũ uiꝝ multę doctrinę nõ bñ in qbuſdã cũ fide nr̄a ſentiẽtem: q pñte ẽt Lodouico rege: rationibus uictus non modo ſniam mutauit: ueꝝ ẽt monaſticã uitã & religionẽ iduit: ac deiceps una cũ qbuſdã diſcipulis i loco deſerto ſciſſime uixit. Luci9 ãt põtificat9 ſui mẽ. xi. die. iiii. moriť: ac i baſilica lateranẽſi ſepelliť.

Edeſſa

Bernarduſ

Corradus

Emãel. ii.

Balduinuſ

Baliardus

EVGENIVS .III.

EVGENIVS. iii. Piſis oriundus ſancti Anaſtaſii: abbas in monachum antea a Bernardo uiro ſciſſimo electus: in eccleſia ſci Cęſarei põtifex creatur. Nã cũ haud ſatis iter Cardinales conſtaret quẽ potiſſimũ e numero ſuo deligerent: diuino nutu pciti uiꝝ ſciſſimũ Eugeniũ deligũt: q ubi ro-

manos inſtare minis etiam cognouit quo ſui confirmarent ſenatores ad Farfenſe mõaſterium noctu in Sabinos abiit comitante Cardinaliũ cœtu: ibiq; cõſecratiõis mun9 ſuſcepit. Veꝝ cum poſtea romanoꝝ nõ minas tm̃mõ: ſed & facta cõtemneret: Senatores ipſos eo ꝑpulit: ut petita pace magiſtratu ſe abdicarẽt. Romã itaq; rediẽs ubi intelligit romanos nequaq̃ bono aĩo ſed fraude in grãm ſecũ rediiſſe iſidias ueritus Tybur dilabit: fugiẽtẽ romãi telis & ſagittis inſequunt̃. Poſtea uero Piſas ꝓfectus nauigio in Franciã cõtendit: regeq; Lodouicu cruceſignatũ in Thurcos & Saracẽos aĩat: quẽ cõſtantinopolim cũ exercitu ꝓfectum nõ ſec9 Emanuel fraude circũuenit q̃ olim Corradũ Sueuum: ꝑſuaſum.n.iniquo tpe ducere copias ꝑ deſerta Syrię: eo neceſſitatis eum cõpulit: ut laceꝝ exercitũ difficultate & inopia reꝝ Antiochiã re infecta ducere coactus ſit. Hãc ob rẽ Rogerius Siciliæ rex Emanueli infenſus claſſe in Grçciã delat9 Corcyrã iſulã corinthum thebas & Euboiã de impio Emanuelis occupat: duxiſſetq; eodẽ aĩo conſtantinopolim: in Veneti iſtructa in adriarico.lx.triremiũ claſſe quominus id faceret ꝓhibuiſſent. Flexit itaq; Rogeri9 ad littora Aſiæ deo uolẽte. Nã tum forte Saracẽa claſſis Lodouicũ regẽ Frãciæ circũuenerat q nõ lõge a portu ſci Simeõis ſoluẽs Paleſtinã petiturus erat. Rogerius itaq; Barbaros in anguſto nactus oppugnat & uicit: xp̃ianũq; regẽ cũ exercitu ab interitu liberat. Interi uero claſſis Veneta quæ Emanueli admodũ fauebat ea loca recipit quæ Rogeri9 occupauerat immunitaq; ac ſine ullo pſidio reliquerat. Rogeri9 aũt dimiſſo apud Ioppem Lodouico cõſtantinopolim delatus: ſuburbia uidẽte Emanuele incẽdens eo uſq; uictoria delatus eſt ut & ędes impatoris aliquãdiu oppugnauerit: & poma exortis eiuſdẽ manu legerit. Veꝝ cũ poſtea inde in Siciliã incõpoſita claſſe abiret in Venetos incidẽs iſtructos & ad dimicãdũ paratos ex ſuis triremibus xx.amiſit: ægreq; fuga ſibi ſalutẽ q̃ſiuit. Interim uero corradus Lodouic9 & Balduinus iunctis copiis aĩſq; Damaſcum magnis conatib9 obſidẽt: quã urbẽ ſeruos Abrahæ fundaſſe conſtat: loco cãpeſtri naturaq; arido: ſed artificio ubere arq; fœcũdo. Ager.n.effoſſis cuniculis: ductiſq; fiſtulis uñ irrigari põt mirã ubertatẽ ꝓſefert. Paruus amnis in regione unicus nõ lõge ab urbis mœnib9 ꝓter labẽs lingulã quãdã facit in qua nr̃i caſtra poſuerãt: uñ facile cohibere ab aquatione oppidanos poterãt: ueꝝ Aſſyrio quodã perſuadẽte: cui maxie Balduin9 in reb9 arduis credebat caſtra ad alterã urbis partẽ trãſferunt̃: q̃ diceret facilius irrũpi hoſtiũ mœnia eo loci poſſe urpote min9 munita. Motis itaq; caſtris Damaſceni repẽte ſtatiua nroꝝ occupãt ac muniũr nr̃oſq; ab aquatõe & commeatu ꝓhibẽt. Quare cũ ſiti fameq; laboraret̃: tãdẽ nõ ſine cõtũelia obſidionẽ ſoluũt: hieroſolymã Balduin9: in Europã Lodouic9 & Corradus cõminutis uariis caſib9 exercitib9 reuertunt̃. Milleſimo.c.lii.ſalutis anno. Venerat tum Romã Eugeni9 excitis ad expeditionẽ xp̃ianis q egregio apparatu & magna ciuiũ charitate ſuſceptus eſt. Tarracina aũt Setia Norbão ac Fumõis arce receptis quæ loca hoſtes ac tyrãni circũ quaq; poſiti occupauerãt Tybur recreãdi animi gr̃a cõceſſit: ubi nõ ita multo poſt põtificat9 ſui ãno.viii.mẽ.iiii.die.xx.morit̃: cuius corpus Romam delatum magna ut decebat pompa in baſilica Petri ſepellitur. Eius autem iuſſu & impenſa extructa eſt porticus uel reſtituta potius ſanctę Mariæ ad præſepe quemadmodum ex inſcriptione apparet.

Rogerius

Damaſcus

ANASTASIVS .IIII.

ANASTASIVS.iiii.pria romanus patre Bñdicto abbas antea ſci Ruffi Veliternæ dioceſis ex Cardinali põtifex creat̃ eo poriſſimũ tpe quo Alphõſus hiſpaniæ rex ab expeditiõe hieroſolymitana rediẽs morit̃: ei eiuſq; locum ſufficit̃ ſanctius fili9: cui paulo poſt mortuo ꝓ xp̃i fide in Arabia bellum

bellum gerenti Ferdinandus frater in regno ſuccedit. Anaſtaſius autem pontificatum adeptus & calicem pulcherrimi opis magnæq; æſtimationis Lateranēſi baſilicæ cōdonauit: & ædes egregias apud Pātheon qd ſcām Mariā rotūdā uocant breui ædificauit: plura quoq; mente deſtinauerat tum ad dignitatem eccleſiæ: tum ad ornatū urbis Romæ ptinentia: ſi ei aliquādiu uiuere licuiſſet. Fecit tñ cum ſpes ex eo cōcepta tum Ricardi de ſancto Victore doctrina ne eius tpa ignobilia uiderent. Ricardus. n. doctor inſignis multa & grauiter & copioſe tum ſcripſit: pręcipue uero librum de trinitate. Habuit & ſermones ad populū nō minus docte q̄ elegāter. Laboratū hoc ēt tpe in tota ferme Europa fame eſt: Anaſtaſio pōtifice & clā & apte paupib9 ipſis elemoſynas pbēte: q pōtificat9 ſui āno. i. mē. iiii. dic. iiii. &. xx. morit: ſepelliturq; i lateranēſi baſilica conca porphyretica. Ferdinād9 Ricardus

ADRIANVS .IIII.

ADRIANVS. iiii. natiōe Anglicus Albanus epiſcopus & Cardinalis ab Eugenio creat q; in Nouergiā miſſus pdicādo: & bñ monēdo puinciam illam ad chriſti fidem redegerat. Mortuo deinde Anaſtaſio pōtifex creatus: tētatuſq; a romanis tum precibus tum minis: ut cōſulibus liberā urbis adminiſtrationem relinqret: id ſe facturū cōſtantiſſime renuit. Inſtabat roman9 clerus ut in lateranū pficiſceret faciēdę conſecrationis cā: qd ēt facere recuſauit: niſi prius Arnoldus Brixian9 hęreticus ab Eugenio antea dānatus ex Vrbe pelleret. Hoc āt ægreferēs populus Cardinalem ſcē Pudentianæ ad pontificē uia ſacra pficiſcentem uno atq; altero uulnere afficiunt. hanc ob rem iratus pontifex eos acerba etiā execratione pſecutus eſt: quoad mutata ſnia: & Arnoldū ab urbe pepulere & conſules abdicare ſe magiſtratu coegere: relicta pontifici adminiſtrādæ Vrbis libera facultate. Interim uero Gulielmus Siciliæ rex: q mortuo Rogerio ſucceſſerat Bñuentana ſuburbia Cepanum Baucumq; in Hernicis de eccleſia occupat: ob quam rem indignatus pōtifex regem graui anathemate notat: eiuſq; ditioni ſubiectos omni ſacro liberat: quo facilius a rege deficeret: nullo iureiurādo aſtricti. Fœdericus aūt primus hoc tpe ex gente Sueua impator creatus Ciſalpinā galliā cum exercitu ingreſſus cum Dertonā haud ſatis impio obtemparantem aliquādiu obſeſſam ui cēpiſſet: magnaq; celeritate Romā uerſus iter ſtatim fecit. Pontifex aūt Viterbii tum agens confirmaturus in fide eccleſiaſtica ciuitates circūquaq; poſitas Oruetum & ciuitatē Caſtellanā adiit. Verū cū poſtremo ſe imparem tāto exercitui cerneret: pace p inter nūcios cōpoſita in agro Sutrio impatori fit obuiā q ex equo deſcēdēs eum ut uerū xpi Vicarium ſalutat. Cū uero ad urbem ueniſſent: & pontifex in baſilica Petri Fœdericū impii coroa donaret: populus ro. clauſis tum portis ne qd tumultus excitaret p Hadriani pontē ui erupens Teutonicos cū pontifice pter eoꝝ uolūtatem ſentiētes paſſim cædit. Excitus qdem tanto tumultu impator intromiſſo exercitu q in pratis Neronianis conſiderat: Romāos ex uaticāo in urbem retrudit multis cæſis captiſq;. Pontificis tñ præcibus impator lenitus captiuos incolumes dimittit. Verū cum poſtea ut mos eſt ituri ſimul ad lateranum pontifex & impator eſſent fieriq; id nequaq̄ tuto uiderent: romanis ad arma ſpectantibus Mallianum ſimul pficiſcunt ubi trāſmiſſo flumine p ſabinos & pōtē Lucanū ad lateranū peruenientes ſolēnia pſoluere. Dum hæc aūt Romæ agerent: Tyburtini ad impatorem uenientes ſe ac oia ei ſponte dedūt. Verū cum impator intellexiſſet urbē illā ad pōtificatum ptinere eādem Adriāo ſtatim reſtituit: neq; ita diu īmoratus in Germaniā rediit. At pōtifex a pceribꝰ Apuliæ rogatus Bñuētū ſe cōtulit maioreq; regni ptem ſua tñ pñtia Gulielmo abſtulit. Interea uero Paleologus uir qdā nobilitate inſignis Emanuelis. ii. impa

arnoldus

Fœdericus. i.

Paleolog9

toris conſtantinopolitani nuncius & Orator Anconam primo nauigio delatus terra deinde Bñuentum petiit: pontificiq; imꝑatoris noīe ſponte obtulit auri libras.v.milia fugaturūq; ſe ex Italia Gulielmū ſi tres maritimæ in Apulia urbes ei ex fœdere rebus be ne geſtis darent. Quod ubi Gulielm9 reſciuiſſet: pontificē ad miſericordiā cohortatus: pollicet̄ non mō ſe reſtitutuꝝ quæ de ecclēſia abſtulerat ueꝝ ultro quædā alia condo natuꝝ: romāoſq; ecclēſię rebelles in officio retentuꝝ: ſi utriuſq; regni titulis tam citra q̄ ultra pharꝝ poſiti inſignior fieret. Facere id qdē pōtifici nequaq̄ licuit aduerſantibus q buſdā Cardinalibus. Hāc ob rē Gulielmus inſtructo exercitu Apuliā hoſtili aīo ingreſ ſus cum oīa ferro ac flāma cōſumpſiſſet in grçcos & Appulos mouēs: q apud Brūduſi um caſtra poſuerāt eos facile ſupat. Vñ Salētini Appuliq; oēs deditionē ſtatim fecere. Pontifex aūt Cardinalibus infenſus q obſtiterant quo minus pax componeret̄ Gulielmum in grām recipit eideq; utriuſq; regni titulos aſcripſit adhibito pri9 ſacro: ſe nil de inceps molituꝝ quod ecclēſiā romanā offenderet. Rebus aūt ex ſnīa compoſitis ponti fex p Caſſinates Marſos Reatinos Narmēſes Tudertinos iter faciens ad oruetū tandē ꝑuenit primus pontificum romanoꝝ: a quo ea urbs & inhabitata & cultior reddita ē. Cum uero inſtantibus romāis ad urbē rediiſſet uexareturq; a conſulibus libertatem ro manā reſtituere conātibus. Arignanū petiit ubi nō ita multo poſt morit̄ pōtificat9 ſui anno.iiii.mēſe.x.relicta magno in ꝑcio ecclīæ romāæ ditiōe. Nā & circa lacū ſcē Chriſti næ multa caſtella muniuit: & Rhadicophanū qd' nunc Senēſes obtinent muro & arce ꝑpe inexpugnabile reddidit. Hoꝝ aūt tempoꝝ hyſtoriam ſcripſit ſatis elegāti ſtilo & Oróne Ricardus Cluniacenſis mōachus quem alii ſcriptores non paꝝ laudāt. Corp9 āt Adriani Romā delatū in baſilica Petri ſepelliť non lōge a ſepulchro Eugēii pōtificis.

ALEXANDER .III.

ALEXANDER.iii.pſia Senēſis patre Ranucio mortuo Adriano duoꝝ &.xx.Cardinalium ſuffragiis pontifex creat̄. Licet Octauianū romanū ciuē tituli ſci Clementis præſbyteꝝ Cardinalē Victorē appellatum tres tātum ſubrogauerint: unde ſciſma ortum ē. Tum uero Alexāder ne diu tius ſeditio illa cum pnitie ecclīæ romāæ ꝑtraheret̄: Fœdericum imꝑato rem Cremonā tum obſidentē: p legatos rogat ut interpoſita auctoritate imꝑatoria ſe ditionē tollat. Rñdit ille utrūq; pōtificem Papiā ire oportere: quo & ipſe ꝑficiſcetur co gnoſcēdæ diſceptationis cā. At uero cum alexander accepto tali reſponſo Anagniam ſe contuliſſet: Octauian9 Signiam occupat. Tum imperator indignatus q dicto ſuo pō tifex non obtemperaſſet epiſcopos duos ad Alexandrum mittit qui eum non pontifi cē ſed Cardinalem appellatum ad conciliū citarēt: Ii aūt ab alexādro confutati & reie cti ad Octauianū ſtatim ſe cōferunt: eūq; Papiā pducunt: ut hērent quē alexādro obii cerent. Habito deinde concilio Fœdericus Octauianū pōtificem confirmat: eūq; equo albo inſidentem per urbem Ticinenſem ducit & de more adorat. Qua iniuria alexan der permotus præmiſſa admonitione Octauianum & Fœdericum anathematis uincu lo colligat: litteraſq; mittit ad chriſtianæ reipu. principes & populos: quibus intelligāt id a ſe iure ac merito fieri. Rediēs deinde Romā Alexander pontificatus ſui anno ſecū do: multos aduerſarios in Vrbe inuenit in ſe cornua palam erigentes: q Fœderici exer citus præter urbem Veterem & Anagniam omnem ecclēſiæ ditionem iam occupaue rat: Quare Alexander hortante etiam Philippo Francoꝝ rege Taracinam profectus cōſenſo nauigio ad eam rem mandato Gulielmi Siciliæ regis parato in Franciam con tendit: conuentuq; in Claramōte habito anathema in imꝑatorem & Octauianū factū

Seditio

ſtatim

ſtatim enunciat. Dum hæc aũt in Europa agerenť: mortuo apud hieroſolymã Balduino.III. Almericus frater ſtatim regnum accipit: ne ob interregnum in tanta barbariæ & pfidia aliquid noui exoriretť. Veꝝ compoſitis ꝑ tpe rebus in ægyptios ducẽs Drogonẽ copiarum pfectum edita ingenti cede ſtatim ſuperat Alexãdriamq; obſidet: quam Tiracinus Soldani ſaracenoꝝ regis pfectus in ſuam poteſtatem fraude redegerat. Alexãdrini autẽ cum nec diutius pati obſidionem poſſent: nec ſubiici xpianoꝝ impio uellẽt: Almerico ſe hac cõditione cõmiſcere: ut in Soldani poteſtatem pulſo Tiracino tyranno redigerenť. Almericus itaq; ingẽti pecunia recepta Soldão urbem reſtituit: uerum cum ſecum fraude homo ingratus ageret nec pactam pecuniam pſtaret: in eum ducẽs Caras urbem nunc Cairum appellatam obſideť. Fœderic⁹ aũt tyrãnica poteſtate uſus dirrepta Dertona & Mediolanũ ſolo æquauit: unde trãſlata Magoꝝ corpora coloniã: tum crediderim a Rhodulpho Coloniẽſiũ archiepo & Cremoneſes magnis incomodis affecit. Quare Veronẽſes Vicentini Patauini Veneti cõi piculo moti decreuere ne amplius ulla auxilia Fœderico Ciſalpinã uaſtãti pſtarenť. Fœdericus itaq; ira incenſus Veronam ducẽs oppugnãdæ Vrbis cã cum eo puenisse aliaꝝ Vrbium auxilia ĩtellexiſſet retro cedẽs ac Papiam ſeſe recipiens lr̃is & nunciis Frãciæ regem adhortatur: ut tollendi ſciſmatis cauſa Alexandrum ſecum ad concilium ducat quo & ſe una cum Victore pfecturum pollicetť. Apud diuonem locus eſt ubi ſauo fluuius Gallos a Germanis diuidit. Is locus concilii eſt habitus: quo Fœdericus rebus Italię pro tempore compoſitis profectus cum Octauiano eſt: Scotiæ ac Boemiæ regib⁹ magniſq; armatoꝝ copiis ſtipatus. Verum cum alexander ad id ſe pfecturum concilium recuſaret quod ipſe nõ indixiſſet. Turoniiq; id incohaſſet: Fœdericus ira ac minarum plenus in germaniam rediens Octauianũ quẽ paulo poſt ſecuturus erat in Italiã miſit: quo qdem Lucæ mortuo Guido Cremẽſis in antipapam Octauiano ſubrogať. At uero romani creatis conſulibus alexandro pontifici amicis eum ſtatim ex Francia reuocant: qui primo in Siciliam mox Romã nauigio delatus: congratulantibus omnibus perbenigne ſuſcipiť. Aduentũ aũt alexandri Ciſalpinę Galliæ populi in ſpem libertatis erecti. Anno ſalutis milleſimo cẽteſimo.lxv. in Fœdericũ ſeeue nimium impantem arma ſumunt: pſidiaq; eius ex arcibus qbuſdam deiiciunt. Veꝝ Fœdericus cõparato magno exercitu in Italiam ueniens pter ſpem nulli noxius traiecto ratibus pado in agrum Bononiẽſem deſcẽdens copias partiť: cohortes.n. quaſdam Lucam miſit: quaꝝ pſidio tut⁹ antipapa eſſet qui tũ Lucæ erat: ipſe uero cum reliquo exercitu anconã pfectus Vrbem aliquãdiu obſidens in ſuam tãdem redegit poteſtatem. Interim uero Socię Ciſalpinę Gallię ciuitates Mediolanũ reſtituũt ac muniũt: Laudẽſes Mediolanẽſiũ hoſtes in ſocietatẽ recipiunt: quo facilius Fœderico reſiſtere poſſent ſi in eos moueret. Veꝝ Fœdericũ maior cura ĩceſſit. Mortuo.n. Gulielmo Normãno Siciliæ rege: Emanuel grecus impator legatos ad põtificem miſit: qui ei pollicerenť & magnas copias ĩ Fœdericũ & unicã mẽtẽ oĩum Grecoꝝ cum eccleſia Romana cõueniẽtẽ: ut orientalis cũ occidẽtali eadẽ fieret: ſi pateretur ĩmpiũ romanũ antea diuiſum in unũ corpus redigi. Legatis aũt qd ſit rñſum haud ſatis cõſtat: cũ bellũ iter romãos Tuſculãos atq; albanos ortũ põtificẽ impediuerit: quo minus certũ rñſum legatis daret. Nã cũ Tuſculani albaniq; pẽdere romãis tributa immoderati⁹ impata recuſarẽt: ĩcẽſus ira populus ro. reclamãte põtifice populariter ĩ Tuſculanos mouẽť. Tuſculanoꝝ rẽp. tũ maxĩe gubernabat amo comes quẽ rogeri⁹ ducatu apulię deiecerat: is itaq; in re militari pitus accerſitis Germãis q apud Nepeſum Sutrũq; cõſederãt tãta romãos clade affecit: ut deinceps uix ſe tueri mœnib⁹: ne dũ hoſtẽ Tuſculani

foris laceſſere potuerint. Tum uero Fœdericus ulciſcēdi iniurias ut ipſe dicebat ab Alexādro acceptas occaſionē nactus Ancona diſcedēs Romā mouet. Poſitis aūt in pratis Neroniāis caſtris irrumpe ſuburbiū Vaticāi conat9 a familiarib9 Alexādri cōſtantiſſime repellit̄. Sequēti uero die baſilicā Petri incēdiſſet in editui furentē ac iā facem intētātem admiſiſſent. Pōtifex aūt haud ſatis tuto in laterāo conſiſtens: q̄ iam iā irrupturos Germāos uidebat: In ædes Fregepanū ad Palladiū diuertētes cōfugit. Tū uero Gulielmus Siciliæ rex magni Gulielmi fili9 audito pōtificis diſcrimie: magnā uim pecuniæ & triremes duas paratiſſimas ei miſit. Inſtabat cū populo ro. Fœderic9: cui pacē ꝑmittebat: ut de duob9 pōtificib9 digniorē eligeret: altero eliminato & reiecto: quę res certe cū tota ad Fœderici nutū ſpectaret pōtifex noctu abiēs nauigatiōe: ſalutē ſibi fuga q̄ſiuit: Caietā prio mox Bñuentū delatus. Expulit & Fœdericū ab urbe Roma peſtis: qua paſſim ueluti pecora & ciues & milites opperebāt. Venieti aūt in Ciſalpinā Galliā Fœderico impatori fœderatæ ciuitates cum exercitu obuiā fiūt: quos acriter nimiū iſtātes detrectaro certamie ſtudioſe uitās in Germaniā puenit. Abeūte itaq; Fœderico Sociæ ciuitates alexādriam de noie Alexādri pōtificis nūcupatā apud Rouretū Taro animi ad

Alexādria

iacētem parib9 ais impēſaq; condūt: in cāq; ex oib9 ciuitatibus .xv. milia hoium ad icolēdū mittūt. Diuiſis agris uiritim: ptitiſq; in urbe locis ad ędificādū. Romāi aūt acceptæ cladis mēores abeūte Fœderico Albā ui capiūt ac diruūt. Idē ēt i Tuſculāos feciſſent ni pōtifex eos nūc nimis nūc execratiōib9 a tāto faciore deterruiſſet. Miſit tū ēt Emanuel impator cōſtātinopolitan9 alios Oratores: q maiora pollicebanť ſi pōtifex in ſniam ſuā deſcēdiſſet: qb9 alexāder ita rñdit: ſe nolle id in unū cōiungere: qđ olim de induſtria maiores ſui diſiūxiſſent. Morit̄ iterim Guido Cremēſis antipapa in baſilica ſci Petri quam Magno Fœderici pſidio adhuc obtiebat: cui9 in locū a ſeditioſis qbuſdā ſufficit̄ Ioānes Sarmēſis abbas ex pānonia uir pridē furto iſamis: cuiq; Aino comes ſibi timēs ob cladē antea romāis illatā Tuſculū tradidit Mōtēflaſcōnē ex pacto receptur9: ueq; cū aino a Flaſconēſib9 nō recipeť: recuſarētq; Tuſculāi antipapā recipe Tuſculū rediēs oino excludit̄. Inde uero ad alexādrū q̄ tum Verulis erat abiēs ius oē ſuū qđ in Tuſculo hēbat ei cōdonauit. Vñ Tuſculāi publico ēt decreto ac cōſilio adhibito pōtificē recipiūt: quo in loco Hērici angliæ regis Oratores auditi ſūt regē ſuū purgātes: q falſo diceret̄ in necē bti Thomę archiepi Cātaurieſis cōiuraſſe. Hāc ob rē pōtifex cū nō facile Oratoribus regis crederet: in angliā duos Cardiales cū magna ptāte mittit: q rē ipam diligēter iſpiceret: qb9 certe rex omiſſo hybernico bello quo erat implicit9 honoris cā apud Normāniā occurrit: req; diſcuſſa ad hoc uētū ē: ut Hēric9 iuramēto adhibito cū nō ſatis de ſcō cōſtaret ſeſe purgauerit: ꝓmiſeritq; ſe pniam ꝑ nece ſciſſimi uiri actur: cui9 etſi fuiſſet iſons atq; iſci9 occaſionē tñ pſtitiſſe ſit uiſus q uiuētē ſimulrate & odio pſecut9 ſit. Additū pterea ut .cc. milites hieroſolymā mitteret: q ſuis auſpiciis ſuaq; impēſa ꝑ ānū cōtra ſaraceos dimicarēt: utq; ipſe triēnio cū quāto poſſet exercitu cōtra Barbaros bellū gereret libertatē eccleſiaſticā in ſuo regno tueret: appellatiōib9 ad curiā romanā factis nō aduerſaret. His aūt reb9 iureiurādo cōſirmatis regni Anglici titulū in ſe atq; i hęredes ſuos trāſferri meruit: pōtifice annuēte. Hinc āt obſeruatū eſt: ut oēs Anglici reges a romano pōtifice regni iura recognoſcāt. Alexāder ār diu cū romāis colluctat9: cū diceret ſe urbē eoꝝ pace igreſſum nil ampli9 q̄ rē diuinā curatuꝝ omiſſa eis cura reꝝ ſeculariū: cum id ēt nō ipetraret Segniā ꝓficiſcit̄. Ibi auditis legatis q ex anglia uenerāt cognitiſq; beati Thomę miraculis cū in numeꝝ ſcōꝝ refert. Fœderic9 aūt in Italiā ꝑ mōtē Cimiſiū rediēs Secuſiam dolo captā diruit. Aſtēſes timore pculſos in deditionē accipit. Alexādriā

Aino

Henricus

mẽ.iiii.graui obſidiõe p̃mẽs magnũ icõmodũ ab erũpentib9accipit: poſtea uero ptęſus lõgitudine laboꝝ in die paſchatis obſidionẽ ſoluẽs Papiã ucit. Vbi de pace Italię ẽ actũ iterpoſita põtificis auctoritate: quã Veneti cũ impatore Cõſtantinopolitano antea ſentiẽtes libẽter amplexi ſũt: ob uiolatũ a Græcis ius gẽtiũ Hẽricũ.n.Dãdalũ ciuẽ ſuũ legatũ ad Emanuelẽ miſſum tãdiu cãdẽtia ænea inſpicere coegere quoad occuloꝝ aciem amitteret: Interea uero Almeric9 hieroſolymitan9rex Caiꝝ obſidẽs q̃uis ſpe potiundę urbis nõ careret: tñ ingẽti pecũia accepta obſidionẽ ſoluit: in Aſcalonã mouẽs: quã paulo poſt re item infecta reliquit: q, comeatibus ĩdigeret: qꝙ ẽt milites feſſos diutiuo & graui labore cerneret. Domũ aũt rediẽs cũ ñ diu ſupuixiſſet moriẽs filio balduio regnũ reliqt: q etſi lepra ac qdẽ uehemẽti laborauit: regnũ tñ cõſtãtiſſime ac prudẽtiſſime gubernauit. Alexãder aũt pontifex cũ iam pacata eſſe oia exiſtimaret alexãdrię nouę urbi ep̃m dedit. anno ſalutis milleſimo.c.lxxv. Veꝝ nõ ita diu Fœderic9 i Italiã cũ magnis exercitib9 deſcẽdẽs oia ſtatim ifeſta reddidit: Mediolanẽſes tñ adiuuãtib9 ſociis oib9 ei9 copias ita atriuere frequẽtib9 p̃liis: ut paulũ abfuerit qn ip̃e quoq; impator ſubfoſſo ei9 equo iterficeret. Ex papiẽſib9 aũt & Comẽſib9 q impatori fauebãt multi deſiderati ſũt. ip̃m uero papiẽſem ep̃m pallii & ferẽdę crucis dignitate priuauit põtifex: qa in ptes ip̃eratoris declinauerat. Tũ uero Fœderici pceres arbitrati id ei accidiſſe: q, ecc̃liam dei pſequeret palã minari ſe in p̃riã redituros omiſſa tã iniqua militia in ppei e cũ pontifice in grãm rediret. Dũ itaq; pax in Italia tractaret in locũ Noradini Saracẽi regis demortui Saladin9 uir fortiſſim9 ſufficit: q rege ægypti armis capto atq; occiſo: ægyptũ ſtatĩ ac Syriã ſuo adiecit impio. In xp̃ianos deĩde mouens nequaq̃ certe tali fortũa uſus eſt: nã prio p̃lio apud Aſcalona ſecũdo ad Tyberialem duce Balduio ſupat. Comparatis deĩde copiis cõtra Emanuelẽ in Ciliciã pfectum exercitum mouet: quẽ ſimulata fuga ĩ anguſtas conualles ptractum ſupat & capit: eaq; conditione omittit: ut quæ ĩ aſia cæpat ſtati dimitteret. Conuenerat iã Venetias alexãder componendæ pacis Italiæ cã: eo & Fœdericus accedens ĩ ueſtibulo ſcĩ Marci pontificis pedes exoſculat. Simul deinde ad altare maius profecti accepta dataq; ſalute de fœderibus pacis iter ſe multũ diuq; collocuti ſunt: quæ poſtea ſequẽti die ex ſnĩa confecta eſt. Abiens deĩde ipator cum bona pontificis uenia Rauẽnam prio mox Bertonoꝝ ſe contulit: quod oppidum cum retiere ob opportunitatem loci iſtituiſſet rogatu alexãdri eccleſiæ tandem reſtituit. Abiens quoq; Venetiis alexãder cũ triremib9.xiii. Gulielmi Siculi &.iiii. Venetoꝝ ornato ob bñficiũ acceptum eoꝝ ſummo magiſtratu ĩſignib9 qbuſdã & munerib9 Sipontũ prio uẽtis delat9 atq; ide Troiã & bñuentum per Caſſinẽſem ſaltum anagniã ſe cõtulit. Vbi nõ diu ĩmoratus Tuſculum petens: de abrogandis conſulibus agere cum romãis cępit anteq̃ pax componeret: ueꝝ quia res in.l.annum protracta tolli difficillime uideret: pacti ſunt: ut non prius electi a populo conſules magiſtratũ inirẽt: q̃ ĩ uerba põtificis iurarẽt: ſe eccl̃ię romãę fideliſſimos fore: nihilq; unq̃ molituros qd dignitati pontificiæ obeſſet. Hoc itaq; mõ rebus compoſitis põtifex tertiũ Romã pfectus pdẽte obuiã gratulatiõis & honoris cã honoratiſſimo quoq; cõciliũ ſtati ĩ laterão celebrat: tũ ut mores curiæ iã nimia licẽtia labefactatos cõponeret: tũ uel maxĩe ut decerneret ſub anathematis pœna: ne qs ferrũ ligna armaue ĩfidelib9 & a religiõe nr̃a aliẽis importaret. Moriens hoc fere tpe Emanuel cõſtãtinopolitan9 ĩpator alexiũ filiũ heredẽ impii reliqt andrõico greco regia pgẽie tutore dato: q aliquot ãnis ipiũ ſapiẽter & ſũma cũ fide adminiſtrauit: ei9 quoq; cõſẽnſũ Philipp9 frãcię rex agnetẽ filiã adoleſcẽti ĩ mr̃imoniũ locat. Balduin9 itẽ q̃rt9 h9 nois hieroſolymitan9 quo rẽ ſuã ſtabiliorẽ redderet ſororẽ ſybillã Gulielmo

Saladinus

Mótiſſerrati Marchioni cognométo Lõgaſpata uiro in re militari pſtãtiſſimo in uxorẽ collocat: arbitratus ſi opus eẽt Gulielmũ ipſum cum aliis xp̃ianis pricipibus rei ſuę laboranti opem ſtatim allatuꝝ. Interim uero Alexãder poſt longos & aſſiduos labores cum iam quieturus a tyrannicis perturbationibus uideret põtificatus ſui anno.xxi.die xix. Romæ morit̃ ſublatis prius e medio quattuor ſciſmaticis pontificibus: quorum ſeditionibus eccleſia Romana ferre ſubuerſa eſt.

LVCIVS .III.

LVCIVS.iii.natiõe Tuſcus Luca urbe gente nobili oriũdus: oĩum cõſenſu eo tpe põtificatũ iniit: quo Andronicus gręcus quẽ diximus alexio pupillo tutorẽdarum pulſis latinis q̃ puero fauebãt cõſtãtinopolitanũ imperiũ uſurpauit: necato in undis puero dũ laxãdi animi cã puo nauigio huc illuc temere dillabit̃. Præterea uero ne facinore partam tyrannidem amitteret facin9haud paruum addidit: nã pceres oẽs quoꝝ uirtutẽ ſuſpectã hẽbat breui iterfecit. At uero Gulielmo Lõgaſpata hieroſolymis mortuo Balduinus rex nepoti cõſulturus Sibyllam nouo marito collocat Guidoni Luſignião e Pictauoꝝ gente oriundo: hac tñ lege: ut ſe mortuo Guido ꝑ nepote Balduino quoad pueritiã ſupgrederet̃ regnũ gubernaret: illudq̃ deinceps nepoti traderet. Agebant̃ hęc oĩa Lucii põtificis auctoritate: q̃ ad xp̃ianã rẽ p. ptinere arbitrabat̃: pricipes aſię q̃ maxĩe iter ſe beniuolẽtia & affinitate conexos eẽ: quo facili9ſaracẽis & Thurcis i bello reſiſterẽt. Is tñ ex urbe deiicit̃ dũ fauẽtib9 qbuſdã ciuib9romãis abolere cõſulũ nomẽ annitit̃. Fautorib9ei9i urbe depħelis effoſſi oculi ſũt. Accepta ãt tã iſigni cõtumelia põtifex Veronã ꝓfect9cõcilio habito & romanoꝝ licẽtiã ac ſupbiã improbauit & pricipes oẽs xp̃ianos adhortatus ẽ: ut nr̃is in aſia ꝓ fide xp̃i laborãtib9ſuccurrerẽt. Maxĩe uero cũ ſeditiõe principũ nr̃oꝝ hoſtes freti duce ſaladio hieroſolymitanũ agrũ popularent̃. Nã pulſo Guidõe Luſignião ab admĩſtratiõe regni ob ſupbiã: Bertrãdo comite Tripolitão tutor̃ deſignato ad arma ciuilia res ipa ſpectare uidebat̃. Nõ deſtitit tñ põtifex & lr̃is & nũciis eos adhortari: ut

Saladinus

poſitis ſimultatib9una mẽte eodẽq̃ aio tãdiu hoſtib9reſiſterẽt quoad noue copię i ſupplemẽtũ militię ſubmitterent̃. Iã.n.iſtãte heraclio pr̃iarcha hieroſolymitão: q̃ prio Veronã ei9rei cã ad Luciũ uenerat deide ad Philippũ frãcię regẽ acceſſerat milites cruce ſignati ad tãtã expeditionẽ mittebant̃. Veꝝ Gulielm9Sicilię rex iniquo tpe iniurias latinis ab andrõico cõſtãtinopolitão impatore illatas ultur9: cũ armato exercitu in Gręciã traiiciẽs oĩa pturbauit: nã & Theſſalonicã Macedõię urbẽ ui cæpit: & multas Græciæ thraciẽq̃ ciuitates uariis calamitatib9affectas pti cępit: pti dirripuit: nuſq̃ occurrẽte andrõico & diis & ciuib9ſuis ifeſto: ꝑpterea q̃ mltos occiderat plerosq̃ exilio dãnauerat.

andronic9

Hac uero neceſſitate ĩpulſi & coacti cõſtãtinopolitãi ciues Iſaac q̃ndã regia ꝓgenie ortũ e pelopõneſſo ad impiũ uocãt: q̃ andrõicũ ꝓlio ſupatũ & captũ uariis cruciatib9 iter fecit. Quo ſublato Lucio põtifici haud difficile fuiſſet Gulielmũ regẽ pace cũ Iſaac cõpoſita ĩpellere pollicitatiõib9& pmiis ut i aſiã traiiceret. Veꝝ dũ ob hãc rẽ nũcii ultro citroq̃ mitterent̃. Luci9uir optim9põtificat9ſui ãno.iiii.mẽ.ii.die.xviii. Verõę morit̃: ſepelliturq̃ magna adhibita põpa añ altare cathedralis baſilicę. Hic ãt põtifex ñ ĩmẽor pñę ſuæ eã multis munerib9: tũ diuinis: tũ hũanis añ mortẽ ornauit. Ab impatore.n. Fœderico quo cũ in pace uixit: obtinuit ne hetruſci alia q̃ moneta Lucẽſi uterent̃: quẽadmodũ lõgobardi ſolã Papiẽſem admitterẽt ſignatã impatoria nota: nã Ciſalpios iã antea põtifex impatori conciliauerat. Scribit Ptolomęs Lucẽſis & Petꝝ comeſtorẽ: q̃ hyſtoriã utriuſq̃ teſti conſcripſit & Ioachinũ abbatẽ in Calabrya apud monaſterium

Floris ab eo conditũ in ꝑcio:tũ fuiſſe:doctrina & diuinandi arte:quã ſub ambagibꝰ q-
buſdã ꝓſeſerebat.

VRBANVS .III.

VRBANVS.iii.pria Mediolanenſis pr̃e Ioãne e gente Cribella: pontifi
catum iniens reuocare ad cõcordiã xp̃ianos principes primo annixus ẽ:
ne diſſidentes a Barbaris opprimerent̃. Veꝝ mortuo Balduino.iiii.lepra
laborãte nõ potuit Tripolitanus comes tutor Balduini.v.deſignatꝰ cu-
ram eius ſuſcipe Sibylla pueri mr̃e Guidõeq; Luſignião ꝓhibentibꝰ. Nõ
ſupuixit diu puer octauo.n.mẽſe poſt pr̃em morit̃:cuius morte tã diu occultauit mr̃
donec largitionibus ac blandiciis in ſniam ſui ipſius deducto pr̃iarcha & ꝓceribus Gui
donem creari regem obtinuit. Tulit eã qdẽ rẽ grauiter & iniquo aio Raimũdus tripoli
tanus comes:atq; quo ei facilius ulciſci iniurias liceret:inducias cũ Saladino paciſcitur.
Hoc itaq; modo Tripolis & Tiberiadis & Galileæ principatus a Xp̃ianis auulſus eſt.
Raimũdo.n.Comiti:tum parebãt ob uxorẽ quã nup duxerat. Et ne qd Saladino deeſ-
ſet occaſionẽ belli gerẽdi enixe quęrẽti Montis regalis xp̃ianus princeps q ultra Iorda-
nem lõge ac late impitans annonã & qdem abundantem hieroſolymis ppetuo ſubmi-
niſtrabat:inducias temere uiolauit. Hanc ob rẽ Saladinꝰ ueniſſe tp̃s ratus quod maxi-
me expetebat:cõparato ingẽti peditum atq; eqtum exercitu ad ptolomaida caſtra po-
nens cũ templariis in ꝓſidio poſitis acerrime dimicat:fuere ſupiores templarii optimo
tñ quoq; de ſuis occiſo:nam & magiſter militiæ & plęriq; alii cõſilio ac manu ꝓmpti eo
ꝓlio cecidere. Auxit exercitũ Saladinꝰ & a calamitate aĩum ſumẽs tẽplarios magis:ma-
giſq; urget. Hãc ob rẽ Raimũdus haud ſatis Saladino credens tiberiadi uxore relicta
quam firmiſſimo ꝓſidio mũierat Tripolim reuerſus in gr̃am cũ Guidõe rediens barba
roꝝ ĩducias contempſit. Quare Saladinus belli gerẽdi occaſionẽ nactus:ptolomaida
omiſſa in tiberiadem ſuo iure mouet. Inſtantibus itaq; xp̃ianis oĩbus maxime uero tem
plariis ut exercitus in hoſtem ducerent̃:Guido rex in Saladinũ mouẽs:q loco irriguo &
amœno caſtra poſuerat:repulſus ab hoſte haud lõge caſtrametatꝰ loco iniquo & arri-
do ſeq̃nti die ad pugnã compellit̃:ac magna clade ſuperat̃ laborantibꝰ ſiti xp̃ianis. In
tam uero ſiniſtra pugna capti fere oẽs principes ſunt maxime aũt Guido rex & Tẽpla
rioꝝ magiſter:quoꝝ de numero multi ſecuri pcuſſi ſunt. Hac itaq; uictoria potitus Sa
ladinus aconẽ ꝓpere duxit:quã ſtatim xp̃iani dedidere:cũ ſingulis ueſtimentis abire ꝑ-
miſſi. Eadẽ quoq; fortũa uſus bẽritũ bibliũ ac maritima oĩa occupat:ſoli Aſcalonitę mu
nitiõibꝰ ſiſi r̃nderũt:ſe nõ niſi poſt captã hieroſolymã deditionẽ facturos. Multũ certe
Saladini hũanitas & fides xp̃iãis obfuit. Nemo.n.(adeo ſe æqualẽ oibꝰ ꝓbebat) eiꝰ im-
periũ aſpnabatur. Is itaq; Aſcalonam mouens decem dierum oppugnatione eam his
conditionibus in deditionem accepit: ut reddito Guidone rege & templi magiſtro:
quos in uinculis habebat: ciuitatem dedẽtibꝰ incolis acciperet. Vt hæc aũt deditio q̃ pri-
mũ fieret:Saladinus ꝓperabat:q̄ iã Tyrũ ꝑueniſſe Corradum itellexerat Montiſferra
ti marchionẽ cũ claſſe ab Iſaac impatore cõſtantinopolitão accepta:cuiꝰ ſororẽ nup in
uxorem duxerat:eoq; peruenturum breui ſuſpicabat̃ Gulielmum ſiciliæ regem cũ tri-
remibus.xl. At uero Thurci cum intellexiſſent tanta cum gloria chriſtianos a Saladi-
no ſuperatos æmulatione gloriæ moti Laodiceam profecti urbe recepta in Antioche-
num agrum deſcendunt:quo in loco a chriſtianis tanta clade ſuperati ſunt quãtam ſa-
ladinus chriſtianis intulerat. Oppugnabat tum ſaladinꝰ Vrbem hieroſolymitanam:
& quidem acriter:quam tandem ii qui in pręſidio erant deſperatis ſuppetiis hac condi
tione dedidere octauo & octuageſimo anno poſteaq̃ a Gothifredo capta fuerat:ut tñ

nem chriſtiani: licet ad cætera mala dyſenteria quoq; in caſtris laboratum ſit: quo qdē morbo & Sybilla Guidonis uxor & quattuor filii: quos ex ea ſuſceperat in caſtris periere. Interim uero dum hæc in Aſia agerent Gulielmus Siciliæ rex Panormi morit cuius regnum ad eccleſiam recidebat nullo legitimo herede relicto. Licet inſulæ proceres Tācredum ſtatim ſuffecere ex Rogerio Normāno & pellice quadā genitū hoiem certe tā Tācredus tæ ſocordiæ: ut eum Gulielmus negaret ex Rogerio genitum. Repetiturus itaq; ſua iura Clemēs pōtifex copias eo celeriter mitit: qbus dum Tācredus reſiſtit rapinis & cedibus omnia repleta ſunt. Mouerat iā copias ſuas in hoſtes xpiani nois Fœderic9 & p Vngariā iter faciēs Thraciāq; iam Conſtantinopolim puenerat: quem certe Iſaac impator eius potētiam ueritus traiicere Boſphoꝝ ſtatim adhortatus eſt. Trāſmiſſis itaq; copiis Fœdericus inſtante etiam litteris & nūciis Clemēte & Philomenā urbē de Thurcis capit: & agrū Iconio adiacētē populat: & Armeniā minorē in ptātem ſuā redigit. Verū dum lauādi cā rapidum amnem inexploratū ingreditur in undis periit. Tum uero ei9 exercitus in Antiochenum agrum delatus partim morbo: partim fuga cōſumptus eſt. Philipp9 aūt Ricarduſq; reges gallico tyrrēoq; pelago Meſſanā ſimul delati uaria ſortuna deinceps uſi ſunt. Nā Philippus pſpera nauigatiōe uſus ptolomaide portum attingēs xpianoꝝ exercitū & aios auxit. Ricardus uero tempeſtate in Cyprum delatus: cū a græcis portu phiberet inſulam ui ingreſſus expugnatā ſpoliatamq; firmo ſuoꝝ cōmuniēs pſidio Ptolomaidem tandem in caſtra puenit. Oppugnabat tum acriter urbs: ſed inerat ualidum Saladini prēſidium: quo quidē pſepe erūpente xpiani magna incōmoda recipiebant. At uero Clemēs omiſſo tantiſper Tancredo donec xpiani contra Saracenos dimicātes meliorē fortunam nāciſcerent: ad componendas res eccleſiaſticas animū adiecit: nā & mores clericoꝝ quorūdā nō ſatis pbatos ſeueritate ſua emēdauit: Et clauſtrum ſci Laurētii muros extra ędificauit: & laterani ędes nō mediocri impēſa reſtituit. Tēpluq; uermiculato ope ac muſiuo exornauit. Moriēs deinde haud ita multo poſt pōtificat9 ſui āno.iii.mē.v.i baſilica lateranēſi ſepellit: ducta īgēti funeris pompa.

CELESTINVS .III.

CELESTINVS.iii. pña romanus patre Petro cognomēto Bubonis pōtificatum adeptus ægreferēs Tācredum regno Siciliæ potiri: conſtantiā rege Rogerio natā occulte e mōaſterio panormitāo eduxit: eāq; licet deo Tācredus dicatā Hērico.vi. Fœderici barbaroſſę filio diſpēſatōe aplica i mrimoniū collocauit. Hac cōditiōe ut regni Siciliæ ciꝰ & ultra phaꝝ dotis noie repeteret. reſeruato cēſu q pontifici feudatario iure quotānis ſolueret. Hac āt bñficētia motus Hēric9 Tuſculū qd' ipe firmo pſidio mūierat: Celeſtio reddidit: qd' ſtatī romāi pōtifice acceptū adeo diripuere euertereq; ut ſaxa demolitę urbis in capitolio uſq; ad multā ętatē i memoriā tātę cladis ſeruata ſint. At uero Hēric9 & cōſtātia Neapoli oppugnātes ſoluer obſidionē coacti ſūt peſte exercitū populāte. Xpiani āt q bienio ptolomaidē obſiderāt tādē eā dedēte pſidio recepūt: his cōditiōib9: ut & ps dñicę crucis: quā ſupi9 amiſſam dixim9 a barbaris redderet: & eiſdē cū ſingulis ueſtimētis abire liceret. At uero cū dñica crux nō repiret mltos e barbaris Ricardus trucidauit. His itaq; malis pterritus Saladinus: deſpanſq; poſſe reliq tueri quarūdam urbium mœnia demolit9 de reddenda chriſtianis hieroſolyma cogitauit: quod certe ne faceret: diſcordia inter Philippum Ricardumq; orta de principatu inter ſe contendentes effecit. Verum abeunte ex Aſia Philippo: ſimulato interim morbo Ricardus maiore animo rem bellicam deinceps aggreditur: eo potiſſimum tempore quo Corradum Monferratum Tyri in foro.

agentem Sicarii duo arſacidas ſaraceni uocãt gladiis confodere deuoti prius ac iurati ſe hoſtes omnes ſuę ſuperſtitionis ea ratione interfecturos: Ii autem poſtea de fuga retracti exquiſitiſſimis cruciatibus ſunt interempti. Henricus uero Cãpanię comes Iſabella regina in uxorẽ ducta Tyri dominatu potitus eſt. At Ricardus Guidonẽ Luſignianũ blande eum appellando in eam ſniam tandem adduxit ut ſibi regni hieroſolymitani iura pmitteret: quẽ titulũ Anglici reges adhuc uſurpant. Auctus itaq; animo Ricardus obſidere Hieroſolymã iſtituerat. Verũ in itinere a Saladino extremum agmen carpente uexatus: cum iniquo loco decertare neceſſe eſſet: hoſtem magno ſuorum incommodo tãdem ſuperat: qui poſtea nõ longe a Betlehem munitiſſimo loco caſtrametat⁹ intercipe comeatus inſtituerat quo minus ab ęgypto ad chriſtianos hieroſolymã obſeſſuros importarent. Ob hãc itaq; cãm & ob hiemẽ quę iã appetebat: Ricardus relicta tã neceſſaria obſidiõe ad quam põtifex eũ cõtinuo ſubminiſtratis pecuniis aĩabat. Aſcaloniam cõceſſit quã pariter & Gazã a Saladino antea deletas iſtaurauit. Dilabẽtibus deinde paſſim maritimis copiis: Piſani in adriaticum delati Polam capiũt eo loci hibernaturi. Hãc ob rẽ Veneti aucta maiorem ĩmodum ſua claſſe Piſanos Pola eiiciũt: urbẽq; diripiunt: eos quouis in loco pſecuturi ni Celeſtinus reipu. xp̃ianę cauẽs utrũq; populum ad pacẽ cohortatus fuiſſet. Inſtabat iã uer & mouere copias hieroſolymam Ricardus inſtituerat: cum ſubito nũciatum eſt regem Frãcię Normãniam ea mente uexare: ut in Angliam traiiciẽs regnũ illud fratri Ioãni acquireret. Mutata itaq; ſnia Ricardus pacẽ cũ Saladino cõponit his cõditionibus: ut ſibi oia pter Tyrũ & Ptolomaidẽ haberet: reliqua aũt quę in ptãte xp̃ianoꝝ remanerent nequaq̃ uexaret. Ictis hoc modo Fœderibus Ricardus in Europã rediẽs ab hoſtibus capit̃. Redemptus aũt ingenti pecũię ui tandem in Angliã pficiſcẽs ſępe cum rege Frãcię decertauit inclamante pontifice. q̃ ſuo ac xp̃ianoꝝ oium iniquo tpe tãtum certamẽ excitaſſent. Maxime uero ꝙ Saladino mortuo tũ maxie recupari hyeroſolyma poſſet. Ferũt Saladini uiri clariſſimi tropheũ hoc in funere habitũ. Eius.n. interior tunica lãcea ſuſpenſa ante funus deferebat̃ pcone clamãte. Saladinũ Aſię dominatorem ex tãto regno tãtiſq; opibus nil aliud ſecũ ferre. Dignũ ſane tãti principis ſpectaculũ: cui nil aliud ad ſummã laudẽ defuit q̃ xp̃i charactẽr. Tum uero Saladio mortuo Celeſtin⁹ in magnã recupandæ hieroſolymę ſpem ueniẽs: Hẽricum impatorẽ: q mortuo Tãcredo regnũ Sicilię occupauerat: ad bellũ Aſiaticũ adhortat̃: quod cum ipſe obire nõ poſſet eo Mãgũtinum archiepm & Saxonię ducẽ cũ magnis copiis propere mittit. Idem quoq; feciſſet & Frãcię rex in ſaraceni Mauritaniã icolẽtes in ulterioreq; hiſpaniã traiiciẽtes capto rege caſtellę Beticã oino cępiſſet: quę hodie Granata dicit̃. Nõ.n. qeturos barbaros Galli arbitrabant̃ tãta uictoria elatos: ſed illaturos bella finitimis: hãc itaq; ob rẽ militẽ in Europa retinebãt. Germãi uero in Aſiã traiiciẽtes & Beritũ a ſaracẽis deſtitũ muniuere: & Ioppem obſidiõe preſſam liberauerũt: petituri deiceps hieroſolymã: in Celeſtino tum mori cõtigiſſet põtifice ſciſſimo & q nil in uita ptermiſit: quo terra ſcã ita.n. hieroſolymas uocãt recuparet̃. In tãtis aũt pturbatiõibus reꝝ tãtoq; ſumptu bellico ędes ęgregias cum apud ſanctum Petrum tum ad lateranũ ędificauit: qua recipi põtifices pcommode poſſent. Extãt adhuc in laterano ualuę ęneę e regione ſancta ſanctorum ſuo iuſſu ſuaq; impenſa fabrefactę. Pręterea uero ciuitatis nomẽ Viterbio dedit eccleſiãq; coꝝ cathedralẽ fecit Thuſcanenſem & centumcellenſem ita in eãdem transferẽs: ut unus ep̃s oibus pẽſſet. Morit̃ ãt Celeſtinus pontificatus ſui anno ſexto. menſe ſeptimo, die. xi. ſepelliturq; in baſilica Petri bonis omnibus pre dolore: & deſiderio hominis lachrymantibus.

Ricardus

Laus Saladini

INNOCENTIVS.iii.patria Anagninus patre Traſimūdo e Familia
Comitū uir ēt ante pontificatum doctrina & moribus inſignis a Celeſti
no in numeꝝ Cardinaliū referť:quo mortuo in eius locū oīum cōſenſu
pōtifex ſufficiť.Hic aūt ſtatim ubi magiſtratū iniit bello aſiatico animū
adiiciēs Germanos ꝓpter Hērici mortem in Aſia tumultuantes retinere
in officio litteris nunciis prohemiis pollicitatiōibus conatus eſt.Veꝝ id qdē fruſtra tē-
tauit.Germani.n.nemini obtemperantes relicta Aſia in Europā cum maximo xpianoꝝ
detrimēto trāſeūt:potiſſimū uero Ioppēſium in quos oī ope deſtitutos delati Thurci
ſaracenicꝫ ēt deditionē facturos ui captos ad unū oēs īteſecere euerſa ſtatim a fundamē
tis urbe.Orta & in Germāia ſeditio nō pua eſt.Cū ps electoꝝ Othonē Saxoniæ ducē:
ps philippum Germanū hetruriæ ducē quē Hēricus tutorē filii moriēs reliquerat īpe-
ratorē optaret.Et ne qd mali ad pturbāda oīa deeſſet.Rex Franciæ philippo: Othoni
rex Angliç fauebat.At uero Innocēti9 ne tumultu oīa cōplerent Othonē impatorē cō
firmat legitime ab his ad quos ptinebat electum.Nō deſtitit tñ philippus ob hāc rem
& hetturiā in Italia & Sueuiā in Germania firmo præſidio munire.Idē fecit & conſtan
tia Hērici uxor q̄ Fœderici.ii.filii ſui adhuc pueri Siciliæ regnum cis & ultra pharꝫ pter
conditioēm ſexus ad ꝓpulſandā uim hoſtiū cōſtātiſſime muniuit.Increbeſcentib9itaqꝫ
hoc modo diſcordiis:non omittēdum bellū Aſiaticū Innocētius ratus:ſua auctoritate
& Bonifaciū Mōtiſſerrati Marchionē & Balduinū Flādriæ & Hēricū ſci Pauli & Lodo
uicū Sabaudiæ comites in Saraſenos mouit.Ii āt oēs cōiunctis copiis Venetias delati
non prius Venetos ꝓpulere claſſem in Thurcos & Saracēos armare:q̄ polliciti ſūt oēs
parib9aīs Iaderā quæ iteꝝ ad Vngaros defecerat recupaturos.Cōparata itaqꝫ claſſe:&
Tergeſtinos mare infeſtantes cōpeſcūt:& Iaderēſes poſt lōgam obſidionē capiūt.Age
banť hæc in ſinu adriatico:cū Alexius Iſaac fratrē impatorē conſtantino politanū quo
latini amiciſſimo uſi ſūt impio depulit:& captū oculis in uīcula coniecit.Hāc ob rēAle
xius adoleſcens Iſaac fili9ex fuga in caſtra pueniēs opē ꝓ pře cōtra tyrānū petit:quæ
ꝑfecto hac cōditiōe ei cōceſſa eſt:ut & grecā eccl̃iam romāe ſubiiceret & auri marchas
xxx.milia pſolueret ob dāna quæ olim Emanuel impator Venetis Franciſqꝫ intulerat.
Hoc aūt mō ictis fœderibus ab Iadera mouētes:dum Cretā pterlabunť eā puer Alexi9 Bonifacius
in deditionē accipiēs Bonifacio Mōtiſſerrato ſibi cognatiōe cōiūcto cōdonauit.Inde ue
ro cōſtātinopolim ꝑfecti dum terra mariqꝫ urbē oppugnāt Theodoꝝ laſcari Alexii ty
rāni generꝝ erūpere conantē intra mœnia retrudunt.Vrbemqꝫ biduo continuata op-
pugnatione ui capiunt.Aufugerat noctu alexius relicto magno auri pōdere apud Hi
renem uirginem deo dicatam.Redeuntes itaque in urbem pater Iſaac & filius alexius
non diu ſuperuixere.Pater enim morbo filius autem ueneno petitus interiere.Interea
uero Bonifacius Monferratus regno Theſſaliæ potitus cum pecunia indigeret ſuaden Cretam
te balduino accepta ingenti ui auri Cretam Venetis dedit.His autem pecuniis fretus
Bonifacius Hadrianopolim a tyranno preſſam oppugnans & Valachos olim roma-
nos ulteriorem Danubii ripam incolentes & Vulgaros uicinos in ſe exciuit.Multitu-
dinem itaqꝫ hoſtium timens Conſtantinopolim petiit.Soldano Iconii iturus obui-
am qui Satellia urbe græca capta maximis calamitatibus chriſtianos quottidie uexa-
bat.Innocentius autem tot hoſtibus undique laceſſitis conquiſitum undequaque mi
litem continuo ſubmittebat.Qui ubi accepit Hilminolinum maxima claſſe in hiſpa
niam traieciſſe:Toletumque oppugnare:publico edicto omnes qui ferre arma poſ
ſent ad extinguendum tantum incendium concitauit.Conuenerant eo multi galli opē

hiſpanis allaturi: qui ſtatim in p̃riam rediere: ubi aduentũ ſuũ hiſpanis minime gratũ ſenſere. Hãc ob rẽ Hilminolinus utraq; hiſpaniã incredibili celeritate hoſtilẽ in modũ ꝑuagatus Arelatũ uſq; & Auenionẽ ꝑueniens cædibus oĩa & populationibus cõpleuit. Hac aũt calamitate ꝑciti quattuor hiſpaniæ reges Caſtellæ Aragoniæ Portugalliæ & Nauarræ copiis ſimul iũctis cũ Saraceno congreſſi maximã uictoriã adepti: nil pręter granatã hilminolino reliquere. Oborta tum apud Toloſam hereſis eſt: quã Innocẽtio ꝓcurante btũs Dñicus q poſtea in ſanctos relatus eſt mira celeritate cõpeſcuit: adiuuãte etiã Simone Mõforti. Non.n. diſceptatiõib⁹ uerboꝝ tãtum ueꝝ etiã armis opus fuit: adeo inoleuerat tãta hęreſis. Otho interim romano℞ impator ubiq; a Philippo ſupatus cũ in Agrippia colonia obſideret̃ eruptionẽq; infœliciter tentaſſet a Colonienſib⁹ excluditur: qui ſtatim Philippo deditionẽ fecere. Nõ diu tñ ſupuixit Philippus a comite nãq; palatino inſidiis petitus necat̃. Cognita uero huius morte Germani ducẽ Saxoniũ impatorẽ deligunt Othonẽ. v. appellatum: quẽ Innocẽtius ſequẽti anno Romę coronauit.

Veneti

Veneti autẽ tum maxime rei maritimę ſtudẽtes: cum obire oĩa publice nõ poſſent: priuatis etiã ciuib⁹ negociũ dedere: ut quas uellent inſulas occuparent: modo in fidẽ rei ꝑmanerent. Vnde multi ciues inſulas Ionii & Egei occuparũt: publice tamẽ Corcyrã Mothonium coronũ in ſuã redigere poteſtatem. Otho uero quẽ diximꝰ ab Innocentio coronã imperii ſuſcepiſſe contra ius faſq; occupatis Monteflaſcone Radicophe no multiſq; eccleſię romanę oppidis: in regnũ Neapolitanũ mouens id adoleſcẽti Fœderico ſecũdo ſublaturus cuius ob ętatem curã tutores adhuc gerebant: irã põtificis in ſe cõcitauit a quo & anathemate notat̃ & impii titulis priuat̃: cũ monitus ut ab iniuria diſcederet parere deſierit. Hãc ob rẽ Boẽmię rex cum Maguntino & Treuerẽſi archiepiſcopis Lancrauio Turingię atq; auſtrię duce ſuadente Fœdericũ ſecũdũ Sicilię regẽ uigeſimũ agentẽ annũ romanoꝝ impatorẽ deligunt. Otho itaq; in Germaniã rediens paternę ditioni cõſulturus Innocẽtio recupandi oĩa quę in Italia cęperat facultatẽ dedit.

cretã i fide

Veneti aũt rebellantẽ Cretã in fide armis continẽtes anno ſalutis milleſimo. cc. xiii. eãdẽ in colonię formã redigere: miſſis eo ciuibus q Cretenſes in officio continerẽt. Venerat tum Romã Fœdericus ſecũdus coronę gr̃a: quã ubi ab Innocẽtio impetrare nequiſſet: in Germaniã profectus regni Germanię diadema a Magũtino archiepõ accipiens cũ Lodouico rege Frãcię amicitię & fœderis ſocietatẽ iniit: qua q̃dem amicitia Lodouicus ipſe frœtus Ioanni Anglię regi bellum ſtatim intulit. Veꝝ Ioãnes auxilio diuio & humano uſurus: Angliam hyberniamq; romanæ eccleſię uectigales faciens centũ auri marchas quot annis ſoluturum ſe pollicebat̃: quod poſtea aliquãdiu ſeruatũ eſt.

Vectigales eccleſię

Fœdericus aũt Othonem pſequens a Lodouico rege Frãcię graui bello ſupatum Aquis granium cępit: ibiq; iterum Innocentii pontificis auctoritate fretus uexillum crucis ſuſtulit. Laturus ut ipſe dicebat opem: & q̃ primũ chriſtianis cõtra ſaracenos in aſia dimicãtib⁹. Pręterea uero ut grati animi ſignũ aliquod pſeferret Fũdanũ comitatũ eccleſię romanę dono dedit: uel datũ antea & uſurpatũ deinceps reddidit. At põtifex ubi uideret ſaracenoꝝ potẽtiã in aſia concreſcere apud Lateranũ maximũ cõciliũ cęlebrat: cui interfuere hieroſolymitanus conſtantinopolitan⁹ patriarcha: Metropolitani. lxx. epiſcopi. cccc. xii. abbates priores conuentuales octingenti. Græci & romani imperii legati: regum uero hieruſalem Frãciæ hiſpaniæ Angliæ & Cypri oratores. Venere multa tũ q̃dem in cõſultationem nec decerni tamẽ quicq; apte potuit: q; & Piſani & Genuẽſes maritimo & Ciſalpini terreſtri bello inter ſe certabant. Eo itaq; proficiſcẽs tollendę diſcordiæ cauſa pontifex Peruſii moritur pontificatus ſui anno. xviii. menſe. vii. die. xvi. Cui⁹

uita adeo

uita adeo probata fuit:ut poſt eius mortem nil earum rerum quæ in uita egerit lauda-
uerit improbaueritq̃ imutatũ ſit.Nã & decreta pleraq̃ retulit:q̃bus tam laico℞ q̃ cleri
corum mores componerent.Scripſit & libros de ſacramento Euchariſtiæ:de ſacro ba
ptiſmi:de ĩfœlicitate cõditionis humãę.Habuit itẽ ſermones tp̃ibus & ſolẽnibus dieb9
accõmodatos.Improbauit p̃terea abbatis Ioachin libellum quẽdam nõ ſanam doctri-
nam p̃ſeferentem.Dãnauit & errores Almerici hæretici q poſtea Pariſi cũ ſectatoribus
ſuis exuſtus eſt:q ad reliquos errores affirmabat.Ideas quæ ſunt in mẽte diuina:& crea
re & creari cum ex ſnĩa beati Auguſtini in mente diuina nil niſi æternũ & incõmutabi-
le ſit.Dixerat p̃terea in charitate cõſtituto nullũ pcm̃ imputari.Iuuere aũt huius põtifi
cis uirtutẽ & doctrinã beati Dñici unde p̃dicato℞:& Frãciſci Aſſiſiatis ſanctitas:unde Dñicus
mino℞ ordo tum originẽ habuit.Sunt q ſcribant & grãnum compilatorem decreti & Frãciſcus
Papiam Lombardum:q uocabula latina in ordinẽ redegit tp̃e Innocẽtii fuiſſe.De Pa- Grãnus
pia non ambigit Grãnũ alexandri tertii pontificis tp̃ibus q̃dam aſcribunt.Et ne exiſti-
mes Innocẽtium op̃a pietatis in tãto põtificatu p̃termiſiſſe:Scito eius opera & impẽſa
hoſpitale ſci ſpũs conditum fuiſſe:auctumq̃ ab eo magnis p̃uentibus q̃bus & p̃egrini
& ægroti & ac uulgo cõcepti Orphani alerent.Ornauit & altare ſci Petri ope uermicu
lato:ut eius imago & litteræ in fornice ip̃o ſcriptæ indicãt.Vniuerſis p̃terea urbis Ro-
mæ eccleſiis librã argẽti dedit:unde calices ſacrificãdi grã cõficerent.Reſtituit & beati
Sixti eccleſiam iã uetuſtate collabantem.Hoc ideo factum ab eo maledici dicebant:ne
omnem impenſam in turrim quãdam nunc comitum appellatam cognomento fami-
liæ ſuæ tranſtuliſſe uideretur:utcumq̃ eſt conſtat eum in quouis genere uitæ probatiſ-
ſimum fuiſſe:dignumq̃ qui inter ſanctos pontifices cenſeatur.

HONORIVS .III.

HONORIVS.iii.p̃ria roman9 p̃re Americo'oĩum ſuffragiis põtifex crea
tur:ad quẽ Petrus inpator cõſtãtinopolitan9 cũ Iole uxore ueniẽs in ba-
ſilica ſci Laurẽtii extra muros coronat:deligiturq̃ ſtatim Ioãnes colũna
Cardinalis roman9 q legatus ad res aſię componẽdas:cũ his copiis p̃fici
ſceret:quas Innocẽtius ad eã rẽ collegerat.Peruenerãt iam Aconem xp̃ia
ni p̃ceres honorio hortãte:Maxie uero Andreas Vngariæ rex Veneto℞ nauigio fret9:
q̃bus ob tantum beneficiũ ius oẽ cõceſſit q̃d in Dalmatia dux auſtrię habuerat.Andreã
quoq̃ ſecuti ſunt:& Hẽricus comes Niuernẽſis:& Gualteri9 regis Frãciæ camerarius.
Ii aũt oẽs inito cõſilio cum Ioãne hieroſolymitão rege:Damyatã ægypti urbem obſi-
dere inſtituẽtes ãno ſalutis milleſimo.cc.ac.xviii.mẽſe Maii co p̃ficiſcunt. Heliopolis Heliopo-
hæc urbs quõdam appellata eſt ab Helio p̃tinace q eam triplici muro circũdedit dedu lis
cta nili p̃ticula:quę urbẽ in ĩſulę formã redigeret.Suburbia hẽbat circũquaq̃ poſita ple
na mercimoniis:hęc primo miles diripuit.Ve℞ cũ poſtea flãtibus Zephyris nilus in
imenſum creuiſſet corrupta ãnona laborare inopia re℞ xp̃iani tum cœpere:p̃cipue aũt
obſidẽte aditus Soldano ne quid importaret:q non longe a nr̃is caſtra poſuerat.Hac
itaq̃ difficultate re℞ moti xp̃iani in ſoldanum copias mouent:is autem terrore p̃culſus
relictis caſtris rerum oĩum copia refertis nr̃is obſidendi Vrbẽ quã liberatur9 uenerat fa
cultatem p̃ſtitit.Cordirius aũt magni Saladini filius hieroſolymæ retinẽdę ſpem abiici Cordirius
ens:ſi Damyata xp̃iani potirent dirrupto Vrbis muro:turrim Dauid & tẽplũ dñi tan
tũmõ integrum reliq̃t nec ſepulch℞ xp̃i uiolauit:mot9 ut aiunt illo℞ xp̃iano℞ p̃cibus q
ea loca incolebant.Dum nr̃i aũt Damyatã acriter oppugnãt Soldanus cum maiorib9
copiis rediẽs iter Cai℞ & Damyatã caſta poſuit:nec unq̃ elici ad certamẽ conuitio aut

maledicto potuit. Hac uero indignitate moti Galli ſine ordine in eos ruentes magnũ incõmodum ab erũpentib9 accepe: nõ tñ obſidio Damiatæ relicta eſt quę tandẽ menſe xv. a xpianis capit̃: direpta militem ingenti prçda locupletauit. Interim uero Honorius Romę & ordinẽ beati Dñici ipſo inſtante confirmat: & Fœdericum ſecũdũ anathemate notatum impii dignitate priuat: q̃ mortua mr̃e Conſtantia: quę ipm in officio cõtinebat Romã ueniẽs contra ius falq; ditionem pontificiã uexabat. Hãc igit̃ ob rẽ motus Soldanus q̃ de inimicitia pontificis & imperatoris ei conſtabat maiorẽ q̃ nunq̃ antea cõparauit exercitũ: arbitratus xpianos nuſq̃ apparituros: q̃ ſtatim ſuadente Ioãne colũna Cardinali romão ſumptis armis hoſti ad nilum obuiã fiunt: Is uero timorem ſimulans: nea loco in quo conſederant abirent niſi excreſcentiã expectauit: quę paulo poſt aptis undiq; ipſius fluminis cataractis ita oĩa inundauit ut cubitũ quouis in loco excederet. Hoc autẽ malo pterriti xpiani pacem ſtatim hac conditiõe iniere: ut Damiata relicta: captiuis utrinq; dimiſſis: reddito a barbaris crucis ligno xpianis Aconem Tyrũq; redire liceret. Damiata itaq; in celebritate purificatiõis beatæ uirginis a xpiãis prius habitari cępta in eiuſdẽ natali die barbaris tum ex fœdere reddita eſt: Anno ſalutis milleſimo. cc. xxi. quo q̃dẽ anno Tartari gẽs Scythica: uel ut alii uolũt a mõtib9 Indię digreſſa Vaſtata Parthia Media Perſia Aſſyria Armẽia in Sarmatas tãdẽ puenit: atq; nõ lõge a meotidos palude concedẽtibus accolis ſedes poſuit. Xpianorũ aũt duces cum moliri in aſia nil poſſe uiderent obſtantibus hoſtibus: cum Ioanne columna in Italiã redeunt: quos ſubſecutus Ioannes hieroſolymitanus rex cũ Romã ueniſſet perbenigne magnis donatus munerib9 ab honorio ſuſcipit̃. Fœderico deinde quẽ diximus anathemate pontificis notatũ filiã ex Iole uxore ſuſceptã in matrimoniũ locat: eiq; ius illud condonat dotis noĩe: quod ſibi hęreditario iure i regno hieroſolymitano cõpetebat. Hinc eſt quod oẽs Sicilię Neapolitaniq; reges titulũ hieroſolymitani regni uerbis non etiã armis ſibi uindicãt. Ioãnes deinde in Franciam pficiſcens meliore certe fortuna q̃ antea uſus eſt. Nã philippus rex Frãcię moriẽs ei ex teſtõ. xl. millia librarũ argenti: totidemq; magiſtro templi hieroſolymitani reliq̃t: quo adminiculo fretus in hiſpaniã pficiſcens ad pſoluendũ uotũ beato Iacobo pmiſſum: Berengariã regis hiſpaniæ ſororẽ in uxorẽ accipit: eo pſertim anno quo Dñicus uir ſanctiſſimus Bononiæ morit̃: quoq; Fœderic9 Hẽricum filiũ decennẽ adhuc Alamaniæ regẽ promulgat. Honorius aũt ſatis a rebus externis qetus: & eccleſiã ſancti Laurentii extra muros & baſilicam ſancta ſanctorũ & eccleſiã ſanctæ Viuiãæ reſtituit. Aedes preterea caſę Marii ędificauit: ſemifornicẽ & cyboriũ beati Petri miris opis exornauit. Decretales quoq; epiſtolas compilauit. Ordinẽ beati Frãciſci cõprobauit: quẽ biẽnio poſt Gregorius in catalogũ ſanctorũ retulit. Hoc aũt mõ Honorius bene ac beate uitã ducẽs ut bonũ paſtorẽ decebat annõ põtificatus ſui. x. men. vii. die. xiii. morit̃: ſepelliturq; in baſilica ſanctę marię maioris ad pſepe. Poſt cui9 mortẽ tãti terremot9 repẽte exorti ſũt ut in mõtib9 ſaluus ad. v. millia hoĩum piiſſe cõſtat: cadẽtib9 domib9 ſaxiſq; ex cacumib9 mõtiũ ĩhabitatas cõualles paſſim ruentib9.

Tartari

S.Dñicus Bononię moritur

GREGORIVS .IX.

GREGORIVS. ix. natiõe hernicus pr̃ia Anagninus e familia comitum Innocẽtii tertii nepos apud Septizodiũ põtifex creatus. Fœdericum ſtatim monuit ſub anathematis pœna: ut prio quoq; tpe in Aſiã cũ exercitu pficiſceret̃ recupandæ hieroſolymæ cã. Promiſit q̃dẽ Fœdericus ſe id facturũ: atq; oĩbus cruceſignatis mãdauit: ut Brũduſii ad certã diẽ cũ armis adeſſent. Venerat eo magna multitudo: pcipue uero e Germãia Lãtrauius Aſię: q

Brunduſii

Brundusii una cũ magna parte militum moriẽ dum Fœdericus ægritudinẽ ſimulãs in Sicilia ſe cõtinet. Hęc aũt fraus ita aptę deprehẽſa eſt: ut cõſtet ipſum Fœdericũ cogni ta Lãcrauii morte eo celerrime adnauigaſſe: oẽmq; eius ſuppellectilem dirripuiſſe. Nõ deſtitit tñ fingere ſibi in aĩo eſſe in Aſiam traiicere: eo. n. poſt rapinam nauigationẽ dir rexit: oibus q tum aderant ſubſequi iuſſis: licet non ita multo poſt ut ipſe dicebat pcel lis agitatus Brunduſium redierit. Hac aũt fama pcitus Ioãnes rex hieroſolymitan9 cũ Berengaria uxore pontifici rem gratam facturus Bononiã uenit Venetoꝶ nauigio in Aſiã traiecturus. Veꝝ pontifex cognita Fœderici fraude ne Ioãni rẽ iſecta abire liceret eum & hexarchatus Rauẽnatis gubernatorẽ iſtituit: & Honori tertii ſniam ĩ Fœdericũ latam cõfirmauit. Grauioraq; in eũ molit9 fuiſſet: in Mauroꝝ impetum reformidaſſet claſſe tum potentium: quos tandem Ferdinandus Aragonũ rex tanta clade ſuperauit: ut breui maiorica inſula una ex balearibus & Valentia urbe potitus pulſis Saracenis: Incolas locoꝝ ſuſcipe xpianos ritus impulerit. Nauigauit tãdẽ Fœdericus amicoꝝ pci bus & minis põtificis feſſus in Cyprum uſq;: ut xpianis in Aſia bellantibus quos ſæpe decepat aliquã ſpem daret. At uero dum inde Soldani uires explorat Rainaldus eius præfectus quẽ in Sicilia dimiſerat in põtificẽ mouẽs multa Picentini agri oppida occu pat. Erat tum Peruſii põtifex Aſiſiũ petiturus ut quæ de Frãciſco uiro ſanctiſſimo mi racula audierat pręſens cognoſceret: quã ob rẽ eũ re queãdmodũ audierat comperta in ſanctoꝝ numeꝝ ſtatim retulit: magno xpianoꝝ cõuentu ob eã rem habito. Dum hęc a põtifice agerẽt alter Fœderici ſatelles fulgineũ per factionẽ occupat: unde paulo poſt armis bene cum eccleſia dei ſentientium depellit. Inſtabat Iris & nũciis Fœdericus Aco nem iam profectus: ut a põtifice abſolueret: q; diceret ſe deiceps in e9 ptãte futuꝝ. Ve rũ pontifex cognita hoĩs fraude & xpianos milites in Aſia dimicãtes admonet: ut ſibi a Fœderici inſidiis caueant aliqd noui ſemp machinãtis in hominũ perniciem: & Ioãnẽ hieroſolymitanum regem comparato exercitu in Rainaldum mittit Picenum agrum rapinis & icendiis uexantem. Aliis uero copiis qbus Cardinalẽ colũnam pfecerat e ſan cto Germão pfectum Fœderici deiiciẽs: cũ Saraceis mercede cõductis: oia ab eo ſaltu capuam uſq; ptinẽtia in deditionẽ breui recepit. Hac autẽ calamitate moti q in umbria & picẽtibus Fœderici noĩe militabãt: relictis quæ occupauerãt in regnũ trepide redeũt. Interim uero Fœdericus Brũduſiũ rediẽs: pacis admodũ cupidus ultro põtificẽ rogat ut in grãm recipiatur: imperaturq; appelletur: ac pro regno Siciliæ uerus eccleſiæ feu datari9. Q d' qdem non prius impetrauit q̃ uncias auri centũ & uigiti milia eccleſiæ ro manæ ob illata dãna pſoluiſſet: ipſeq; p ea re ſupplicatũ ad põtificẽ Anagniã ueniſſet. Cũ autem Gregorius ad omnia intentus: ut bonũ paſtorem decebat Peruſinoꝝ res ab exulibus perturbatas eo profectus componere ſtudioſus eſſet: ſtatim Romæ tanta ſe ditio orta eſt & hæreſis quanta nunquã antea: Hannibale ex gente Annibala cum qui buſdam ſacerdotibus male ſentiente: quo quidem auctore populus roman9 uſus in ec cleſiã dei coniurauerat. Sed hũc diuina ultio cito compeſcuit: nam & tyberis ſupra mo dum inundans multa damna mortalibus intulit: & tanta peſte laboratum eſt: ut deci mus quiſq; uix ſuperfuerit. Pontifex tamẽ mira clemẽtia uſus Romã ueniẽs populo ro mão ignouit pulſo e ſenatorio ordine Hãnibale: conuictis de hęreſi ſacerdotib9 errorẽ faſſis: ac ſaniorẽ opinionẽ ſubire iuſſis. Ad ornãdam uero urbem deinde cõuerſus & ue teres cloacas eliminatas reſtituit: & nouas extruxit: urbis dignitati & ualitudini uno tẽ pore conſulens. Ab urbe deinde abiens ualitudinis gratia & reate ut qdam uolũt beatũ Dominicũ principem ordinis prædicatorum: & Spoleti Antoniũ Vlyxipona oriun

Franciſ. in ſanctos re tulit

dum Patauii mortuum: ſecundum a Franciſco ordinis minorum auctore in ſanctis re tulit. A nagniam deinde rediens omnia circumquaq; poſita muniuit: Romanoꝝ cōtu maciam ueritus: quoꝝ Senator more ueteꝝ legē rogauerat: populuſq; ſciuerat: ut oīa oppida circa urbem poſita romanis uectigal penderent. Non eſt tamen ueritus ponti fex diſſuadentibus Cardinalibus Romam proficiſci: quo romanos ad ſanitatem redu ceret tum monēdo tū caſtigando. Veꝝ cum nihil proficeret Reate ſe contulit: quo & Fœdericus imꝑator. Collocuti ſimul de rebus agēdis in hāc ſtatim ſniam uenere: ut pri mo quoq; tpe romāos coiūctis copiis adorirent̄. Decepit tū qdē pōtificē ut antea ſemp Fœderic9 nāq; in Germaniā abiēs: militib9 ſuis mādauit: ut romāis reb9 in oibus obtē perarent. Hac itaq; pfidia pōtifex motus Germanis militib9 ad caſtra ſua confugiētib9 magnū ꝓpoſuit premiū: qua re tāta multitudo cōfluxit: ut poſtea romāi apto mar te cū eccleſiæ copiis cogredi nuſq̄ ſint auſi. Recupato igit̄ & p̄rimonio ſci Petri & agro Sabino: ſpretiſq; Soldāi legatis q ſuppliciter pacē petebāt: multos ex Franciſci & dnici fratrib9 p Europā miſit q pdicatiōe xpianos ad arma contra Saracenos cōcitarēt: quo rum opera tanta multitudo militū breui comparata eſt quāta nunq̄ antea. Interim ue ro dum tāto exercitui dux idone9 quereret̄: Heliſabet regis Vngariæ filiā mulierē opti mā ac miraculis clarā pōtifex in ſcās retulit. Theobaldus aūt Nauarrę rex: & Aimeric9 Mōtiſſortis Hēricuſq; Bari ac Cāpanię comes iter p Germaniā & Vngariā cū magnis copiis faciētes Cōſtantinopolim primo: mox traiecto Boſphoro Ptolomaidā puenere lōge ac late oīa populātes: ueꝝ nō ita multo poſt ſupuēniente magna hoſtiū multitu die cū ſe cedēdo biduo defendiſſent cū optimo quoq; milite cadūt. A tq; hoc mō expedi tio magno conatu icohata breui reſidit: impitia ducū. Pōtifex aūt tātā calamitatē ægre ferēs Romā pſuadētib9 romanis & obſecrantib9 redire inſtituerat: faciēdaꝝ ſupplicatio nū cā ad placādā dei irā ſi quam ex pcīs hoīum cōceperat: Quominus autem id face ret ueritus a Petro Fregepane: qui partes imperatoris ſequebat̄: Peruſia Viterbium ſe contulit. Iturus cōtra impatorem armato milite quē itellexerat trāſpadanā Italiā iam tum attigiſſe: ac contra ius faſq; ſocias ciuitates oppugnare: iā feſſas calamitate alia ſup aliā ab Ecelino Patauino tyrāno accepta. Ecelin9. n. cognomēto romāo cui9 auus theu tonicus ſub Othone tertio in Italia ordines duxerat: copias a Fœderico. ii. accipiēs ma gnā tyrānidē in trāſpadana Italia ſibi cōparauit redactis in poteſtatem ſuam Taruiſio Patauio: Vincētia: Verona: Brixia. Fœderic9 itaq; aui fœdera nequaq̄ obſeruās Medio lanēſes & ſocias ciuitates apud noſſā curtē. (Ita. n. loc9 ubi pugnatū ē appellabat̄) ingē ti clade ſupatos trucidat. Hāc ob rē pōtifex omiſſa deiceps ſpe rei bñ geredę ob illatum ſociis incōmodū redire ad urbē iſtituit: Ioāne Cincio urbis ſenatore cōtradicēte: cui9 au dacia Iacob9 Cappoci9 roman9 ciuis infringēs pōtificē magnifice ac ſplendide ſuſcepit. Hic eſt ille Iacob9 cui9 nomē adhuc legit̄ in tabernaculo ope muſiuo ſua impēſa extru cto in ſcā Maria ad pſepe qua in baſilica Petr9 quoq; Cappoci9 ſepult9 eſt ſcē romāę ec cleſię Cardinalis q Fœdericū impatorē ſciſmaticū pſecut9 eſt: qq; & hoſpitale ſci Anto nii nō lōge ab eadē baſilica: & Peruſii Gymnaſiū qd ſapiētiā uocāt ſua impēſa extruxit. Gregori9 aūt pacata urbe & Fœdericū iteꝝ anathemate notat ac impio priuat: & lega tos Genuēſiū ac Venetoꝝ iam ad arma ſpectātiū cōponendę rei cā ad ſe uocat. Hiſq; rōnib9 iter utrūq; populū fœdera cōponit: ne alter ſine altero cū impatore Cōſtantino politāo fœdus ineat: utq; bella gerēda utriq; cōia eēnt: & ſigna utriuſq; uiciſſim ferrent. Illis aūt q hęc fœdera in nonū inita annū rupiſſent interdictū ſibi a ſacris anathematis uiculo ſcirēt. Balduin9 aūt q mortuo Ioāne biēnio cōſtantinopolitanū tenuerat impiū: cum ægre

Ecelinus

cum ægre ſe ab hoſtibꝰ inopia ærarii tutaret̃: & filium pignori mercatoribꝰ Venetis ob
æs mutuo acceptũ dedit: & ex ædibꝰ ſacris ablatum plumbũ ac item lanceã illam ſpon
giamq́ꝫ qua xp̃s ſaluator noſter hinc potus eſt hinc uulnus accepit Venetis pecunioſis
uẽdidit. Fœdericꝰ aũt Venetis admodũ infenſus ꝙ Gregorii partes tuerent̃ eos tum pa
ludibus cõcluſos uehemẽter oppreſſit ac maximis calamitatibꝰ afflixit. Interim uero cõ
ſpirantibꝰ oĩbus tranſpadanis ciuitatibꝰ duce Gregorio mõtelõgo Bononiẽſis ciuitatis
legato: Ferraria quæ ab eccleſia romana ad imparorẽ defecerat capit̃. Salinguerra uiro
fortiſſimo eam acerrime aliquãdiu defendẽte. Capta aũt Azoni Eſtenſi qui bello inter-
fuerat eccleſiæ noĩe gubernanda committit̃. Salutis noſtræ anno milleſimo.cc.ac.xl.
A ſ uero impator q tum Piſis erat cum non ſatis ſibi conſtaret: qui partes ſuas que põti
ficis ſequerent̃: ciuitates Italiæ in duas factiones: tum primũ diuiſit: nã qui pontifici fa-
uebãt guelphi: que imparori gibellini appellati ſũt. Hæc ꝗdem teterrimaꝝ factionum Peſſime fa
nomina ad perniciem humani generis inuẽta. Primũ apud Piſtorienſes audita ſunt cũ ctiones
cancellarii Panzaticos gibellinos ab urbe eieciſſent: cũq́ꝫ alteri factioni guelph: alteri gi
bel theutonici fratres fauerẽt: unde tãtæ ꝑniciei noĩa indita ſunt. Florẽtini prꝫterea no-
biles ſuos Piſanis gibellinaꝝ partium fauentes in exiliũ eiiciũt: pellunt & guelphos ui-
ciſſim ab urbe ſua Aretini & Senẽſes quoꝫ exempla multæ ciuitates Italiæ ſecutę bella
pluſq̃ ciuilia inter ſe cõmiſcere. Hinc multę ciuitates a pontifice deſciuere tum in Vm-
bria: tum in hetruria ꝓcipue aũt Viterbienſes. Defeciſſent ẽt romani ciues ni põtifex de
latis ꝑ urbem ſupplicãdo apoſtolorum capitibus populum ad cõmiſerationem mouiſ
ſet: habita ẽt in baſilica ſancti Petri oratione digniſſima qua tumultuãtes ita in ſñiam
ſuam traxit: ut eos impulerit ꝓ eccleſia dei crucem & arma ſuſcipere. Ii poſtea uenien-
tem hoſtili agmine ad urbis mœnia Fœdericum armis ſubmouere. Qui indignabũdus
captiuum queq́ꝫ uariis cruciatibus necas in Samniũ conceſſit. Bñuẽtum ui captum di-
ripuit ac mœnia circumquaq́ꝫ euertit. Iterũ aũt ad urbem rediens uia latina hoſtili aĩo:
Caſſinenſe monaſterium ſpoliat eiectis inde monachis. Sorãq́ꝫ quõdam Sãnitiũ ciui-
tatem ad liris fluuii caput ſitam ferro flãmaq́ꝫ uaſtat. Templarioꝝ bona ubiq́ꝫ diripit.
Saracenos uero adeo dilexit: ut eoꝝ opa ꝓceteris in bello uteret̃: magiſtratuſq́ꝫ eis ac ꝓ
priã urbem cõceſſerit: quę noſtris quoq́ꝫ tꝑibꝰ Nuceria Saracenoꝝ uocat̃. Fratrem prę
terea regis Tuniſii panhormi baptiſmũ petentem ne id faceret uerbis deterruit. Rauẽ
nã aũt repentino incurſu petitam in poteſtatem ſuam redegit. Hãc ob rem Gregoriꝰ
concilium apud lateranum indixit in quo de abrogãdo Fœderico ratio haberet̃. Veꝝ
Fœdericus terra mariq́ꝫ uias prꝫcluſit: & quoſdam Cardinales ac ꝑlatos de uia & naui
gatione captos adiuuãtibus Piſanis in carcerẽ coniecit. Qua ex re tantũ dolorẽ Grego
rius cœpit: ut non diu ſuperuixerit. Morit̃ enim pontificatus ſui anno.xiiii. mẽſe tertio
cum paulo ante ſolis ecclypſis tanta apparuiſſet quanta nunq̃ antea. Raimundum au
tem barchinonenſem quo adiutore incompillando libro decretalium gregoriꝰ uſus ẽ:
ita quidam tum laudant ut maiore commendatione laudari nemo poſſit.

CELESTINVS .IIII.

ELESTINVS.iiii. patria Mediolanẽſis e familia Caſtilionum ep̃s Sa
binus uita & doctrina inſignis ſenex admodũ & ualitudinariꝰ in locum
c Gregorii ſuffectus.xviii. pontificatus ſui die moriens in baſilica Petri ſe-
pellitur magno ſui deſiderio relicto: ꝙ homines ſperabant ſe eius ponti-
ficatu fœlices futuros. Vacat tum ſedes uno &.xx.mẽ. Cẽſuere.n.q tum
auctoritate in eccleſia dei ualebãt neminem in põtificem eligẽdũ eſſe donec Cardinales

a Fœderico in carcere detinerentur. Interim uero ſede uacante Fœdericus agrum Picenũ ꝑcurrẽs in Flãminiã uſq; Fauẽtiam & Bononiã aliquãtulum reſiſtentẽ ui occupat: Scholamq; Bononiẽſem qbus admodũ iſenſus erat tum primũ Patauiũ transfert. Oẽs ꝑterea quos fautores eccleſię itellexerat uariis calamitatib9 afficit. Balduin9 aũt Conſtãtinopolitanus impator omiſſa ſpe oĩ bñ gerendæ rei in Aſia cũ Raimundo Toloſano comite in Italiam ueniẽs: tãtum ꝑcibus ualuit & auctoritate apud Fœdericum: q tum Parmæ erat: ut Cardinales captiuos alioſq; eccleſiaſticos icolumes dimitteret. Qui nõ ita multo poſt Anagniæ cõuentu habito de creãdo nouo põtifice rationem habuere.

Gymnaſium Patauinũ

INNOCENTIVS .IIII.

INNOCENTIVS .iiii. Synebaldus antea uocatus pãria Genuẽſis familia Fliſca e lauainæ comitib9: Anagniæ põtifex creať: quo nũcio Fœdericus impator non admodũ delectatus eſt. Norat. n. hoĩs uirtutẽ magnitudinẽq; animi: antea nãq; ſimul familiariter aliquãdiu uixerãt: & ob eã rem uerebať ne a ſe ante actę uitę rõnem expoſceret. Quare cõgratulantibus amicis dixiſſe fertũt: Synebaldum Cardinalẽ ex amico optimo in hoſtẽ acerrimũ ob pontificatum mutatũ eſſe. Innocẽtius aũt pontificium habitum idutus Romã ueniens ꝑdeunte obuiã honorato quoq; magno oĩum applauſu ſuſcipiť: q ſtatim pactis quæ de more in cõſecrãdis coronãdiſq; põtificibus fieri cõſueuerũt de pace cũ Fœderico ineunda mẽtionem facit Balduino ad rem cõficiẽdã auctoritatem ſuã iterponẽte. In lõgum uero ꝑtracta res .iiii. mẽſium tempus inſumpſit: Conuentumq; iter eos tãdem ut pontifex ciuitatem Caſtellanã petens eo loci impatorem operireť: ſecum de componẽdis rebus ſermonẽ habiturum. Verum cum Innocẽtius paratas ſibi a Fœderico inſidias: tum Romę: tum in itinere certo indice comperiiſſet: Genuẽſium nauigio fretus qđ apud cẽtumcellas in portu conſederat in Frãciã ꝑficiſcens ſecũda nauigatiõe uſus Lugdunũ ꝑuenit ab oĩbus benigne & comiter ſuſceptus. Concilio deinde eo loci idicto anno ſalutis milleſimo .cc.xlvi. Iris nunciis precone poſtremo imperatorem ad ſe citat ꝑpoſita pœna in dicto obtemperet. Imperator autem Sinueſſanũ quẽdam iurecõſultũ eo mittens nihil aliud præter dilationem temporis a pontifice petens iturum ſe breui pollicetur. Datum eſt tempus quo id fieri deberet. Verum cum Fœdericus fallendi arte callidus occaſionem calũniandi & opprimendi Innocẽtii quereret omnium cõſenſu impio & regnis priuať. Hanc ob rem Fœdericus ira incenſus: ædes ac uillas cognatoꝝ quorũdam Innocẽtii q eius monitu Parma ubi fundos habebãt Placentiã comigrauerant dirui iuſſit. Inito deĩde fœdere cum duce Burgundiæ proficiſci Lugdunum inſtituit parato ingenti comitatu. Peruenerat iam quidem ad Taurinos cum ei nũciatum eſt Parmẽſes exules: ſuperatis ad Tarum fluuium ciuibus ſuis Vrbẽ ui ingreſſos maximã cædem ædidiſſe. Hãc ob rem Fœdericus omiſſo itinere quod cœperat conuocatis ex tota Italia copiis ſuis quę ad .lx. millia hominum fuiſſe conſtat: obſidere Parmã inſtituit ad quam tuendam magna profecto ciuitatum ſociarum cum legato apoſtolico auxilia conuenerant. Is autem biennio conſtanti animo obſidionẽ paſſus tandem erumpens Fœdericum nil tale metuẽtem fundit fugatq;: eumq; caſtris rerum oĩum copia refertis ſpoliat. In urbis. n. modum caſtra uallo ac foſſa Fœdericus ipſe hac mẽte muniérat: ut dirrepta & euerſa Parma in quam magnũ conceperat odiũ: eo loci ubi ſtatiua habuerat nũmoſq; conflarat uictorinos appellatos uictoriã urbem conderet. Sunt q ſcribãt Fœdericũ ea clade & coronã maximi ꝑcii: & uaſa aurea magni ponderis amiſiſſe: ęgreq; ex tãta calamitate ad Cremonẽſes cõfugiſſe: quoꝝ tñ urbem intrare nequaq̃ auſus eſt.

ꝗ multi

ꝙ multi ex cremonēſibus cū Foederico militantibus eo prœlio ceciderāt. At uero Inno
cētius ubi intellexit Foedericum tanta clade infractū animo uoluptatibus ſeſe dediſſe ex
tructis amœniſſimis ortis: in eiſdemq; incluſo cum ſpadōibus ſuis pulcherrimaꝝ mulie
rum agmine hoīs ſortem miſeratus omiſſo cōcilio legatos ꝑ franciam & alias prouīci
as miſit qui populis ſuaderent militiā xp̄i ſuſcipere: Lodouicumq; regē franciæ ſequi in
Aſiam traiicere properantē. Id enī ſe facturū Lodouicus dū graui ualitudine cruciaret̃
pollicitus eſt & uouit: impedire tñ hanc expeditionē non nihil uiſi ſunt tartari: q agmīe Lodouic9
bipartito Europam tum & aſiam inuaſerant. Nā qui aſiam petiere Georgianā ſuperio
rēq; Armeniā ꝑuagati iconiū uſq; Thurcoꝝ regiā ꝑuenere. Alia uero man9batone duce
Poloniā & ungariā populati ad mare ponticum deflexere. Vbi Ruſſiā ſiue Rhutemā
& Gazā ampliſſimas regiones uaſtarunt. Eodem quoq; tpe groſſonii gens arabica Sol
dano babylonis implente Tēplarios aggreſſi eos fundūt ac hieroſolymam facile capi
unt mœnibus carentē: xp̄ianos qui tū in ea erant trucidāt: Sepulchrū xp̄i quouis gene
re turpitudinis fœdant. Hāc obrem motus Innocentius Lodouicū regē accellerare iter
in Aſiam cohortat̃ cū eo exercitu quem ad eā cōparauerat. In cypro hiemare ei neceſſe
fuit quia eo iniquo animi tpe peruenerat. Vere autē appetente Damiatā contendens &
claſſem ſoldāi reppulit: & pugnantes ī littore terreſtres hoſtiū copias ſupat: Ibiq; ſtati
uā tamdiu habuit donec ab italia reliquæ copiæ ſubſequerent̃. Quo minus aūt ex italia
eo miles ꝓficiſceretur Foederici rabies effecit: qui a libidinibus qbus aliquādiu īmerſus
fuerat ad arma conuerſus: totam prouinciam tumultu cōpleuerit: īpuleratq; qſdā ciui
tates ſtudio partium a pontifice deſciſcere: maxime uero forliuienſes Ariminenſes urbi
nates ac totum picenum. In umbria præterea defecerant omnes præter tudertinos pe
ruſinos Aſſiſiates. Soli autem florentini in hætruria pontificem ſequebantur quos cer
te adeo bello foedericus uexauit ut tādē eos coegerit guelphos cōciues ſuos ab urbe pel
lere. Bononienſes uero cū henrico foederici præfecto pugnare auſi hominē uincunt &
obtruncant. Sunt autem q ſcribant foedericum hoc tempore dum in ſiciliam traicit pa
nhormi mortuū. Alii uero affirmant eum in apulia graui morbo laboraſſe: & iā cōuale
ſcentē a Mā̄fredo filio adoleſcente ex nobili cōcubina ſuſcepto cōpreſſo ui ore mori coa
ctū: illud certe cōſtat foedericū paulo ante mortē mā̄fredo quem tarentinis principem Mors
dederat multa etiam oppida præter ipſum prīcipatum dediſſe: corradum uero ex Iole foederici
Ioannis hieroſolymitani regis filia ſuſceptum hæredē rerum omnium reliquiſſe: quem
poſtea Manfredi opera ueneno petitū cōſtat: cum tñ prius Neapolim & Aquinum ui
captum diripuiſſet: obſtante pontifice & fruſtra reclamante: qui pacem Italię ea mēte
querebat: ut ei tranſmittere militem italum ad Lodouicū iam Damiatā oppugnātem
liceret. Verum capta Damiata cum Robertus pictauienſis comes nouas ex gallia co
pias traieciſſet. Damiata mouens ad Pharmianiam urbem exercitum mouet: quo Sol
danus cum magnis copiis id ueritus iā ꝑuenerat. fluui9 certe duos exercit9 dirimebat:
qua ex re factum eſt ut nunq̄ collatis ſignis ad ſummam dimicationem uentum ſit: le
uia interdum cōmittebantur prœlia: utroq; exercitu caſtra ſua tuente. Robertus tamē
maiora auſus cum temere progrederet̃ ab hoſtibus capit̃. at uero Innocentius incēdiis
belloꝝ iam pene in italia extinctis ad urbem redire inſtituit. Redacto tñ prius ī ſancto
rum numerum hedimundo confeſſore canturiēſi epiſcopo: Cum uero peruſiam iam ꝑ
ueniſſet Romam cōſulto declinans ob ſenatoriā ꝑtātem quę nimia ei ac curię Romāæ
uidebatur Petrū ueronēſem ordinis predicatoꝝ ab hereticis mediolanū & comū itēq;
ſū ī ſcōs xp̄i martyres retulit. Idē fecit de ſancto Staniſlao cracouiēſi ep̄o q in uita mira

culis claruit. Accerſitus deinde a ꝓceribus regni ſiculi Neapolim nuꝑ inſtauratam ſta
tim ꝓficiſcitur: ibiqꝫ moritur ac ſepellitur in ecclesia ſancti Laurētii pontificatus ſui an
no. xi. menſe. vi. die. xii. Dū breui ſe toto regno potiturum arbitrat̄. Ipſius aūt Innocen
tii uiri optimi decretū fuit: ut octaua natiuitatis beatę Marię uirginis i ecclesia dei quot
annis celebraret̄. Idē uero bono conſilio uſus Cardinaliū ſedes iā pridē uacuas optimo
quoqꝫ in collegiū cohoptato repleuit: ſtatuitqꝫ ut Cardinales equo in publicū uecti ga
lero rubeo uterent̄ honeſtandi ordinis cauſa. Multa quoqꝫ uir doctiſſimus in tanto re
rū faſtigio collocatus edidit & cōpillauit. Apparatus nāqꝫ decretaliū cōpoſuit: quo ip
ſi Canoniſtę plurimū utunt̄: cōtinēt. n. diſputationes quaſdā q̄ rē ipſam mirifice apiūt.
Edidit & aliū in cōciliis approbatū: quē Hoſtienſis in ſumma ſua Auctenticas uocāt.
Scripſit & libꝝ de iuriſditione impii & auctoritate pōtificis: cōtra Petrū quēdā cogno
mēto Vincā: qui impii & aliaꝝ reꝝ oium arbitriū ipatori tm̄ aſcribebat. Hunc librum
poſtea Innocentius apollogeticū uocauit. Doctorum quoqꝫ uiroꝝ familiaritate mirifi
ce delectatus ē: quos ēt ad dignitatis gradū euexit. Vgonem. n. uita & doctrina iſignē
ſanctę Sabinę Cardinalem ꝓmulgauit: qui ob dignitatē acceptā a priore uita nuſq̄ di
ſceſſit ordinis ſancti Dominici prius habebat̄. Scripſit idē Vgo & gloſas in Bibliā &
cōcordātias ut iſtoꝝ uocabulo utar. Huius quoqꝫ pōtificis tpe & mandato: Alexander
ordinis minoꝝ frater qui iā grandis natu religionē ingreſſus fuerat: ſuumam in theolo
giā ſcripſit admodū copioſam. Edidere & libros ſuo tpe i decretales quos apparatum
uocarunt Bernardus parmēſis & cōpoſtelanus uiri doctiſſimi ad hāc laudē diligētia &
benignitate Innocētii excitati. Pōtificis uero nepos Gulielmus patruū nō multo poſt
ſequit̄: cuius qdem ſepulchrum in ſancto Laurentio extra muros adhuc cernitur.

ALEXANDER .IIII.

ALEXANDER Quartus natione Campanus. nā hernicos olī nūc
Campanos uocant patria Anagninus in locū Innocentii ſuffectus Mā
fredum ſtatim admonet: nequicq̄ cōtra dignitatem ecclesiæ moliat̄: qui
accerſitis a Nuceria ſaracenis copias ecclesiæ nil tale metuētes apud ſoſ
ſam aggreſſus partim occidit ptim cepit: iā pridē animos regios gerens
mortuo ut ipſe fingebat Coradino: cuius ſe heredē merito futuꝝ dicebat. Christiani āt
quos diximus ad pharamiam caſtra habuiſſe peſte ac fame laborare cœperunt: pte nili
ab hoſtibus occupata per quā comeatus i caſtra uehebant̄ eo. n. hieroſolymitanus pa
triarcha cū multis nauigiis: ꝓfectus ab hoſtib9 capit̄. Hanc ob rē Lodouicus ne fame
opprimeret̄ Damiatam repetēs in maximas incidit hoſtiū copias: a quibus bello ſupa
tus cū Alphōſo Pictauiēſi & Andegauiēſi comite fratribus germanis capit̄. Verum in
Lodouic9 terfecto a ſuis poſt tantā uictoriā Soldano: alter qui ei ſuffectus eſt recuperata damia
tā & accepta pecunia christianos oēs liberos & icolumes Ptholomaidā ꝑduxit Lodo
uicus aūt rex ſuadente Alexādro pōtifice remiſſis in patriā fratribus tamdiu in Aſia cō
moratus eſt; quoad cæſarea opes & ſideꝗ oppida christiani de ſaracenis nuper rece
perant inſtaurata preſidiis firmarent̄. Tum demū uero ſexto expeditionis ſuæ anno in
patriam reuertit̄. Interea quidē Alexander pontifex excōmunicato Manfredo Anagni
am profectus: Octauianum Vbaldina gente ortum ecclesiæ Romanæ Cardinalē nea
polim mittit: qui Neapolitanos cōtra Manfredum in fide cōfirmaret: pollicitus ſe bre
ui campanis omnibus ac Neapolitanis auxilium allaturū. Sed Manfredus non contē
tus Neapolitanos uexare in hetruria quoqꝫ factiones mouet: maxime uero Florentię q̄
mortuo Fœderico ſtatim in libertatem ſeſe uendicauerat: unde cōmuni decreto placuit

Guelphos

Guelphos ſub Fœderico eiectos in patriã reducere: qui Gibellinoꝝ conatibus reſiſte-
rent. Hac itaq; rõne Guelpha facto tñ in hetruria ualuit ut Piſtorienſes Aretinos Pi-
ſanos Senenſes qui guelphos ciues ſuos eiecerant graui odio & maximis bellis pſeque-
rentur: Lucenſes contra Piſanos potiſſimum adiuuantes: quos certe Florentini tũ op-
preſſiſſent ſuperatoꝝ ad Anſerim fluuiũ: niſi Bonitii oppidi ſuſpectã fidem habuiſſent
erat enim Bonitiũ in ualle Helſæ ſitum a Senis duodecim millibus paſſuũ diſtans lo-
co natura & arte munitũ: quo qdẽ Gibellini ut arce belli in guelphos utebãtur: hoc ui
ſublato & euerſo Florentini contra quos manfredus ſenſerat Alexandro põtifici Man
fredi aduerſario copias pollicerent̃. Hãc ob rẽ Manfredus iam Panhormi rex declara-
tus: cõducto Saraceno milite & legatũ apoſtolicũ magnis cladibus attriuit: & Ioarda
nem copiaꝝ ſuaꝝ prefectũ cum mille & quigentis equitibus in auxilium Senenſiũ cõ
tra Florentinos miſit qui nõ ita multo poſt Florentinos ad arbiam flumẽ tãta clade ſu
perarũt: ut relinquere urbẽ hoſtibus ſint coacti. Nõ deſtitit tñ pontifex tyrãnos ubiq;
locoꝝ pſequi: cũ. n. Eccelinus tyrãnus quem diximus totã fere Venetiã occupaſſe Mã
tuam obſideret: Philippũ fontanenſium archiepm̃ Rauennatem Alexander Venetias
ꝓpere miſit: qui predicata chriſti cruce cõparatoq; exercitu Anſelmũ eccelini ex uxore
nepotẽ e Patauio expulit. Hanc ob rẽ Eccelinus Mantuã obſidione ſoluẽs ac Veronã
concitato gradu petẽs: cum recupandi Patauii ſpem oĩno omiſiſſet: Patauinos oẽs (ad
.xii. millia fuiſſe in caſtris ſuis cõſtat) uariis cruciatibus necauit. Tũ uero Theologi qui
dam ordinis minoꝝ Brixiam miſſi eo predicando ciuitatem deduxere: ut & guelphos
extorres reciperent & partes eccleſiæ ſequerent̃. Idem quoq;: Placentini & Cremonen-
ſes feciſſent: ni Obertus Pallauicinus dominatum adiuuantibus gibellinis occupaſſet.
In hũc uero & Eccelinũ belli ſociũ legatus apoſtolicus Brixia mouẽs adiuuãtibus guel
phis: apud Gambaram magnam accepta clade ſupatur & capit̃ cũ epõ Brixiano: & fa
ctionis guelphæ optimatibꝰ. Quos oẽs Eccelinus accepta prius Brixia incolumes ſta
tim dimiſit. Anno ſalutis milleſimo. cc. lviiii. legatus aũt apoſtolicꝰ ueritus ne Eccelini
potentia ſupra modũ creſceret ſe iungere Obertum pallauicinũ ab Eccelino iſtituit. Id
aũt potiſſimũ per Boſium Doariũ ciuem Cremonenſem & domi nobilẽ tentat: q Ober
tum impulit ꝓpoſita cũ deteſtatiõe Eccelini crudelitate & ſeuitia: ut omiſſo Eccelino
cũ Mediolanẽſibus & Mãtuanis aliiſq; ſociis ciuitatibꝰ fœdus iniret. Tũ uero Eccelinꝰ
ira percitus q oẽs propemodũ in ſe cõiuraſſe cerneret cõparato ad Caſſanum exercitu
oẽm inſubriam uaſtans ſocias ciuitates ad bellũ exciuit a quibus nõ ita multo ſupatus
& captus Soncini morit̃: eo enim poſt acceptũ graue uulnus delatus fuerat. Oẽs itaq;
Ciſalpinæ ciuitates libertatẽ mortuo tyrãno cõſecutę Alexãdri põtificis deiceps auſpi-
cia & monita ſecutæ ſunt. Legatꝰ aũt apoſtolicus q Patauinos i libertatẽ uẽdicauerat re
liquas belloꝝ pſecutus Albericũ Eccelini frẽm Taruiſio pulſũ cũ uxore & liberis obtrũ
cat: Alexãder uero põtifex ſublatis tyrãnis extĩcto tãto icẽdio repetere bellũ Aſiaticũ i
ſtituerat. ſed diſcordia iter genuẽſes & Venetos orta effecit: ne tã piũ bellũ tãq; neceſſa
riũ ſumeret̃. Ptolomaidã Tyrũq; urbes admodũ diuitiis & opibꝰ ꝑpotẽtes xp̃iani tũ in
colebãt: maxie uero genuẽſes Piſã Veneti mercatores q p ãnos iã q̃tuor &. xl. oẽs fere
oriẽtis atq; occidẽtis mercaturas eo cõtraxerãt. Ii aũt mercatores ſeperatas hẽbãt areas
ſepatos uicos põtoria ꝓpria: Nec qcq̃ cõe iter Venetos genuẽſeſq;: apud Ptolomaidam Veneti
erat p̃ter diuina tẽpla. De monaſterio ſanctæ Sabæ orta cõtẽtio eſt quod utraq; ciuitas
ſibi uindicare conabat̃. Cõponere hãc litẽ põtifex annixus litteras utriq; dedit: quibus
oñdebat ſibi placere monaſteriũ utriq; ciuitati cõe eſſe debere. Sed Genuenſes cognita

prius pōtificis uoluntate:fretiq; beniuolentia Philippi mōtiſfortis Vrbis pfecti excluſo Veneto monaſteriū capiunt & in arcem munitiſſimā redigunt. Hanc ob rem Veneti populariter abeuntes inito fœdere cū Manfredo Siciliæ rege cōtra Genuēſes arma ſumūt eorūq; claſſem duoꝝ triremium & tres ac uiginti magnaꝝ nauiū in portu ptolomaide ui irrūpētes intendūt:ac monaſteriū ſancti Sabæ eodē impetu captum euertūt.

Genuēſes Genuenſes aūt hac calamitate magis irritati q̄ perterriti comparata denuo claſſe apud Tyrum Venetis occurrunt qui de induſtria cedētes in pontum delati Selimbriā urbē de ſaraceno expugnatā diripiunt. Interim uero auctis utrinq; copiis Tyrum communem belli ſedem ab utroq; contendit. At pontifex ueritus:ne aliqua magna clades ex hac contentione oriretꝰ Legatos utriuſq; populi ac Piſanos ad ſe uocat componēdæ pacis cauſa:quæ prope modū compoſita erat cum nunciatū eſt inter Tyrū & Ptolomaidā Piſanos ac Venetos eo bello ſocios Genuēſes ingēti clade ſupaſſe:uigintiquinq; eorū nauibus partim captis ptim ſubmerſis:atq; uictores ptolomaidā: uictos tyrū rediiſſe. Ptolomaidę āt omnia Genuſium ædificia diruta oīa bona direpta fuiſſe: Pulſoſq; inde ciues oēs. hanc cladē ita moleſte tuliſſe dr Pontifex:ut nō prius admittere Venetoꝝ legatos uoluerit:q̄ captiuos Genuenſiū incolumes dimitteret: Et ne uni tm̄ incōmodo

Balduinus pōtifici mederi neceſſe eēt:Balduinus impator cōſtantinopolitanus:quo ſtāte ſpes aliqua recupandæ terrę ſanctę ſuperat de reliquēda Cōſtātinopoli cogitabat. Michael.n. paleologus duoꝝ Theodori uatari filioꝝ ob affinitatem ex teſtō patris tutor oī genere iniuriaꝝ latinos pſequebatꝰ pulſo ex Achaia gulielmo Franco:uexatoq; balduino & domi & foris armis ac ſeditionibus: quo quidē abeunte ad tuēdam orā pōticā ab hoſtib9

Paleologus impe. occupat uexatā: Cōſtātinopolitani ciues nocte cōcubia Paleologū in urbē admiſere. Hāc ob rē Balduīo & pātaleo patriarcha a pōtō in Europā flectētes cōtētiones belloꝝ omiſere. Tū uero paleolog9 ſublato æmulo & hoſte:occiſis clā pueris:īperiū ſibi deſumit. Q̄ď poſt ānos octo & .xl. a latinis in gręcos rurſum trāſlatū ē. Interea uero Octauian9 Cardinalis Vbaldin9 re Neapolitana paꝫ fœliciter adminiſtrata ſtatim ad pōtificē rediit: q ubi Claram uirginē ordinis ſancti Frācīſci Anagniæ in Scīās retuliſſet Viterbiū ſtatim pficiſcitꝰ pacē inter Genuēſes & Venetos cōpoſiturus. Qua in re diutius uexatus eo loci tedio animi tandē moritꝰ:& i eccleſia ſancti Laurētii honorifice ſepelitꝰ pōtificatus ſui āno ſeptīo Vacat tū ſedes mēſib9 trib9 dieb9 quattuor. Huius pōtificis uitā ab oibus certe mirifice laudatꝰ. Beneficus.n. & liberalis ē hitus:maxime uero erga paupes xpi & bene de religiōe chriſtiana meritos:unde libellos quoſdā cōtra pauptatē ęditos a quodā Gulielmo de ſancto amore ppetuo edicto aboleuit. Affirmabat.n.uir ille perniti oſus paupes religioni deditos & helemoſinis uiuētes nō eſſe in ſtatu ſalutis. Cōbuſſit ēt uidēte curia Romana libellū peſtiferū quo auctor aſſerebat ſtatum gratiæ nō a lege euangelii ſed a lege ſpiritus pcederet: Quæ opinio ex libris Ioachin abbatis ſumpta dicebatur. Hic aūt liber a ſectationibus euangeliū ęternū dicebatur. Ipſe uero Alexāder ubi ab externis negotiis uacuus fuit aliqd ſemp quod ingeniū ſaperet ędidit:nam & Decretales epl̄as cōpilauit:& uiris doctis ita fauit ut eos ad cardinalatū uſq; puexerit:maxime uero Henricum Cardinalē Hoſtienſem uiꝝ diuini humaniq; iuris peritiſſimum Vſus ē & magna liberalitate erga Bartholomeū Brixiāum doctorem q multa in decretales ędidit:quibus ex rebus pter doctrinam ſingularē & ſanctitatē magnā conſecutus eſt laudē: eius quoq; opera redactū eſt templū teſtitudineū quod apud ſanctā Agnetē cernimus ad cultū diuinū cum antea Baccho dicatum eſſet conſecrationemq; altaris Beatæ Conſtantiæ huius manibus factā litteræ ipſæ indicāt in Veſtibulo tēpli poſitæ.

VRBANVS.iiii.ex Trecenſi gallica urbe oriundus patriarcha hieroſolymitanus pontifex creatus ſtatim e gallia milites conuocauit quos Manfredo ditionem eccleſię uexanti obiiceret. Hác ob ré Iordanis copiarum Mãfredi in hetruria cõtra Guelphos dux: reuocat9 in regnũ guelphis reſpirãdi facultatem aliquãtulum dedit: maxime uero Florentinis & lucẽſibus: quos e medio tollere oĩo Gibellini iſtituerant. Laborat̃ & eadem peſte in Ciſalpina gallia Vberto Pallauicino factionem gibellinam ubiq; extollente cõtrariamq; deprimente. Tãtę etiam uerſutiæ is fuit: ut Brixia potitus ſit: utraq; factione id approbãte: cum ſe oĩbus pariter affuturũ oſtẽdit. Tum uero Mutineſes & Rhegiẽſes Ferrarieſi uti ac Bononieſium cõſilio uſi q uerebant̃ ne Pallauicinus omnia occuparet in partes eccleſiæ declinãtes gibellinos ciuitatum ſuarũ eiiciũt: eorũq; bona guelphis Florẽtinorũ exulib9 cõdonant: quo factio ſua ubiq; ualidior haberet̃. Fiebãt hæc in ciſalpina gallia põtifice ipſo oẽs cõtinuo ad pacẽ cohortãte. Apud Cõſtantinopolim uero Paleologũ Veneti imperio deiecissent: niſi a Genueſib9 ſociis & amicis fuiſſet adiutus. Factus deĩde potẽtior Paleologus capta Monouaſia Venetis & Gulielmo Achaiæ pricipi facile reſiſtebat. Parauerat iã legatũ põtifex q pacẽ iter Venetos & Genuenſes componeret: cũ ſubito Manfredus comparatis nouis Saracenoꝶ copiis: agrũ Picenũ iam antea nutantem occupat: pontifex itaq; eũdem legatũ in Galliã mittit: q gallos cruce ſignatos iam antea ea de re monitos maturare iter pcibus & pollicitatiõib9 impelleret q certe duce Guidõe epõ Antiſiodorẽſi in Italiã deſcẽdẽtes ſupato ad Brixiã pallauicino nemine deĩceps reſiſtẽte Viterbiũ uſq; puenere. Vnde nõ ita multo poſt accepta põtificis bñdictione digreſſi p Vmbros & Marſos iter faciẽtes Saracẽos q eo cõfugerant facillime ſupant & ad lirim uſq; ppellũt. Eodẽ quoq; tpe romani etſi ditionẽ eccleſiæ nequaq̃ uexarẽt: nõ tñ põtificis impio obtemperabãt magiſtratus in Vrbe ſuo nutu creantes. Deſinentes itaq; Senatorem ex ciuitate romana creare: tum primũ ex exteris Brancaleonem bononienſem magni animi conſiliiq; uiꝶ ad tantũ magiſtratũ magno propoſito pręmio acciuere. Verum poſtea mutata ſententia hominem comprehẽſum in carcerem coniiciunt. Hac aũt iniuria bononienſes moti Romanos quoſdã captos nõ alia conditiõe dimiſſuros ſe affirmãt: niſi reſtitutũ in libertatẽ ciuẽ ſuũ Brãcaleonem intellexerint. Tum uero romani ſuis cauentes non ſolum Brancaleonẽ dimittunt: uerũ etiam eũdẽ in priſtinã dignitatẽ reſtituũt: alio ẽt ex oĩ regiõe Vrbis delecto magiſtratu quẽ Bandereſios appellabant: penes quẽ uitæ ac necis hoĩum arbitrium eſſet. Hac aũt inſolẽtia ideo uti romanos põtifex intelligebat: q; ſe a Manfredo uexari armis cerneret: nec eorũ conatibus poſſe reſiſtere: Quare tyrãnos a ceruicibus eccleſiæ aliqñ reiecturus: legatos ad Lodouicũ Francię regẽ mittit: q eũ adhortent̃: ut primo quoq; tpe Karolum prouinciæ & andegauiæ comitem conſobrinũ & generũ ſuum cũ exercitu in Italiã mittat: q; ſibi in aĩo eẽt Manfredo pulſo hominẽ regem Siciliæ citra & ultra pharũ creare. Feciſſet tum id quidẽ adeo erat ad tantam rem ob ingratitudinẽ Manfredi animatus: ni ægritudo a rebus gerendis eum abſtraxiſſet quod deinceps a ſeq̃nti pontifice poſtea factum autumant. Sunt qui aſcribãt huius põtificis ætati Albertũ Theutonicũ ordinis pdicatoꝶ fratrẽ: quẽ ob amplitudinẽ doctrinæ magnũ appellãt. Qui & omnia opera Ariſtotelis cõmentatus ẽ & Theologiã chriſtianã acutiſſime aperuit & de puis natura lib9 q̃ diligẽter ſcripſit. Aedidit & librũ de coequeui9 in quo qdẽ res naturales theologiæ q̃tũ fieri põt pſimiles oſtendunt̃. Expoſuit & magnam partẽ Bibliæ: euãgelia ac Pauli epſas gloſſis optimis apuit. Incohauit etiã ſummã theologię ſed nõ pfecit. Tãtę pterea

Bandereſii

Karolus

Albertus magnus

modeſtiæ fuit:adeoq; lectionũ appetẽtiſſim9:ut Ratiſponẽſem epatum abnuerit:quẽ tumultu & armis gubernare interdũ opus erat ut nũc ẽt apud Germanos mos:ẽ quorũ plerīq; epi enſe & milite rẽ ſuã tutant̃.Priuatus itaq; Coloniẹ aliquandiu publice legit.Tãdẽ uero octogeſimũ ætatis agẽs annũ:eodẽ in loco morit̃ multis diſcipulis qui

Thomas aquinas

poſteritati cõſulerẽt relictis:maxime aũt Thoma Aquate q relicta pria iſigniq; cognatiõe:originẽ.n.e comitibus Apuliæ ducebat Coloniã pgẽs tãtũ pfecit:ut poſt aliquos ãnos apud Pariſios primũ in doctrina locũ teneret.Vbi & quattuor libros in ſnias edidit.Scripſit & librum cõtra Gulielmũ de ſcõ amore uię pnitioſum:ut antea diximus: duos pterea libros edidit:quoꝝ alter eſt de qualitate & eſſentiis:alter uero de pricipiis naturæ.Romã deinde ab Vrbano acceſitus ſpretis dignitatibus quæ ultro ei offerebantur totum ſeſe lectioni & ſcriptioni dedit.Nam & ſcholã Romæ inſtaurauit & rogatu urbani multa cõſcripſit:& totam fere naturalem philoſophiam ac moralem com mẽtationibus expoſuit:& contra gẽtiles librum edidit.Declarauit & Iob cathenãq; au reã cõtexuit.Cõpoſuit & offm de xpi corpore:quo in ope plurimæ figuræ teſti ueteris continent̃.Ad Vrbanum pontificem redeo qui pontificatus ſui Anno.iii.mẽ.i.die.iiii. Peruſii moritur in cathedraliq; baſilica ſepellitur.Vacat tum ſedes menſibus.v.

CLEMENS .IIII.

CLEMENS.iiii.Guido Fulcodii antea uocatus natiõe Narbonẽſis e uilla ſancti Egidii merito ob ſanctitatem & doctrinam pontifex creatur.Is enim iurecõſultus toti9 galliæ ſine cõtentiõe primarius in curia regia cãs integerrime agẽs uxorẽ & liberos habuit:qua mortua prio Podienſis dein de Narbonẽſis eps poſtremo Cardinalis oium cõſenſu creatus:ſolus ob integritatem & auctoritatẽ deligit̃ q lites inter Henricũ Angliæ regẽ & Simonẽ Mon tiſferrati comitẽ componeret.Poſtea uero põtificatum adeptus:ut qdã tradũt mẽdicãtis religioſi cuiuſdã habitum idutus Peruſium icognitus puenit:eo deinceps pfecti car dinales quẽ ẽt abſentem in põtificem delegerãt hoiem ipſum Viterbium honorifice pducunt.

Karolus Senator

Karolus aũt quẽ diximus ab Vrbano in regnum accitum cum.xxx.triremib9 Maſſilia ſoluẽs tyberi amne ſubuectus Romã ingreſſus tãdiu Senatoriũ munus man dato põtificis obiuit quoad ſupuenere Cardinales a pontifice miſſi q hoiem in lateranẽſi baſilica Hieruſalem & Siciliæ regẽ declararũt:hac cõditiõe ut karolus ſacramẽto adactus quotãnis feudi noie.xl.millia numum aureoꝝ eccleſiæ romãæ pſolueret:neue imperium romanũ etiam ultro oblatum accipet.Magna.n.de imperio contentio iam orta erat:inter Alphonſum regem Caſtelle imperium armis & largitione querentem & Cornubię comitem regis Angliæ fratrem ad quem electores non facile reſpiciebãt.Ne igit̃ Manfredo ſpes ulla ſubeſſet diſcordiaꝝ inter Alphõſum & Karolum ad quem magna pars hoium imperium deferebat:ſublata petẽdi facultate:põtifex hoiem in Manfredum cõcitabat eccleſiæ romãæ cõtemptorẽ.Iã.n.karoli copiæ ſupatis alpibus in Ciſalpinam deſcenderãt:factoq; p Flãmineã itinere oẽs factiõis Guelphæ milites Romã uſq; pduxerãt.Vñ karolus mouẽs & Ceperanũ capit pulſo ĩde Mãfredi pſidio:& ſaltũ Caſſinatũ occupat:quẽ Mãfredus ĩpe cuſtodiẽdũ acceperat.Quãq̃ deinceps mutato cõſilio Bñuẽtũ pfectus expectare hoſtẽ in plãis patẽtibuſq; locis iſtituerat:q; plurimũ eq tatu ualeret.Mouit & eo karolus & fcã pugnãdi copia licet ex itinere feſſi milites eẽnt plium nõ detrectat.Ciet uterq; dux ſuos in pugnã.Veꝝ dũ karolus laborãti ſuoꝝ tur mię intẽti9ut fit ſuccurrit ex equo cõſternat9:ita hoſtiũ aĩos auxit:ut Mãfredus extra ordinẽ icauti9pugnãs iterfect9appente ſubito Karolo fortunã belli ſtati mutauerit:ex

ſuis eni in fugam uerſis multi interfecti ſunt plęriq; uero uiui capti. karolus autē tanta uictoria potitus Bñuentum mouēs Vrbem dedentibus ultro ciuibus ingredit̃. Nuceriā deide oppugnare adortus quo ſe noui ueteresq; ſaracēi receperāt: magiſtrū militiæ ſuæ quē Mareſcallū uocāt: cum quīgentis equitibus in hetruriā mittit: q Guelphos extortes in ciuitates ſuas reduceret. Is itaq; pfectus abeūtibus ſponte Gibellinis magiſtratū ſine puocatiōe Florētiæ cōſtituit quē Accolę factiōis Guelphę capitaneos uocāt. Inde uero in Seneſes mouēs oēs Gibellinos hetrurię: maxīe uero Piſanos in ſe cōcitauit: dū ad Bonitiū caſtra hēt qđ Gibellini acriter defendebāt. Karolus aūt utroq; regno in poteſtatem recepto excepta Nuceria: Saracēis tādem pacē cōcedit pmiſſis ēt ſuis legib9 in Italia uiuere: ipſe uero cū exercitu uocāte pontifice Viterbiū ſe cōtulit: quo & Hēricus a fratre rege Caſtellæ pulſus paulo ante puenerat: quē pōtifex Karoli cōmēdatiōe motus: & multis munerib9 donauit: & ſenatorē Vrbis creauit. Karolus aūt in hętruriā mouēs Gibellinos domitur9 q Corradinū adoleſcētem Corradi Sueui nepotē in Italiā cōtra Guelphos uocabāt Bonitiū egregie defenſum & natura mūitum cum ui cape nō poſſet fame ad deditionē cōpellere iſtituit: quo tandē poſt longā obſidionē recepto in Piſanos mouēs Mutroniū eoꝝ oppidum captū Lucenſibus dono dedit. Moliturus ēt maiora tum karolus uidebat̃ niſi a ſuis in regnū ppe uocat9 fuiſſet ob factioſos quoſdā q Corradini reb9 fauebāt: maxime uero Saracenos quos deinceps munitiſſimis caſtellis in Nuceria cōclulit: quo ei tuti9 in Corradinū proficiſci liceret quem Piſani in regnū deducere conabant̃. Vaſtatis pri9 Lucēſiū agris ſuperatoq; atq; iterfecto apud Aretiū karoli mareſcallo: adiuuāte pſertim Guidōe ferretrano totiuſq; Ciſalpię factiōe gibellina. Ferūt pōtificem dum adoleſcēs p agrū Viterbiēſem iter in regnū faceret ei9 caſum miſeratū pphetica uoce dixiſſe Corradinū ipm ut uictimā ad cædem duci. Is itaq; Romā pficiſcēs Henricū ſenatorem ad pontem Miluium cū populo ro. obuiū habuit impatoris noīe ſępius acclamato: timore ne id fecerint an ſtudio partium haud ſatis cōſtat. Dimiſſo aūt Romę Guidone Ferretano ipſe cū exercitu in regnū pperās ubi intellexiſſet karolum ſaltus Hernicos latināq; uiā occupaſſe. Flexit inde ad Eqcolos montes quos Tagliacocii uocāt: in Marſos pfecturus caſtra itaq; primo nō longe a lacu poſuit: fere aquęductuū uetere ędificioꝝ ruina munita. Mouerat & eo karolus. x. inde ſtadio ad cōcauę uallis fauces caſtra locās: q Alardi Neapolitani conſilio uſus. (Is. n. cum Germanis diu militauerat) partē exercit9 ſtatim pmiſit cum Mareſcallo regia ueſte induto laceſſendi hoſtis cā: ipſe uero citra collē cū fortiſſimo quoq; in iſidiis bñ gerendę rei occaſionem interim expectabat. Ad tris aūt horas iam pugnatū erat dubio marte cū Mareſcallus fortiſſime pugnās occidit̃: cui9 in morte cedētib9 Gallis Germāi ferociores facti paſſim ſine ullo ordine inſequebant̃. In hos itaq; incōpoſite ruētes Karolus delatus ſtatim fundit fugatq; magna in fuga ędita hoſtiū ſtrage. Hēricus aūt ſenator Reate in fuga captus eſt: & Corradin9 cū duce Auſtriæ cognitus dum traicere tyberim nauigio in hetruriā tentat ad Karolum pertractus capitali ſupplicio afficitur: quod ut diximus pontifex futuꝝ ppediem diuinauerat. karolus itaq; anno ſalutis milleſimo. cc. lxviii. tāta uictoria potitus totoq; regno ſine contentione in poteſtatē ſuā redacto: Romā pficiſcēs Senatoriū mun9 uolēte pōtifice aliquādiu adminiſtrauit: miſſo Mareſcallo ſuo i hetruriā cui9 certe iduſtria & opera pax inter Seneſes & Florentinos compoſita ē. Verum mortuo Clemēte pōtificatus ſui āno tertio. die. xxi. eodemq; Viterbii ſepulto tāta repente nō ſolū inter populos Italiæ quos aliquantulum in officio ſanctiſſimus pontifex auctoritate ſua continebat uerum etiam inter Cardinales diſcordia tota eſt de creā

karolus rex

do nouo pontifice:ut biennio ſedes uacauerit. Tum uero Karolus oīa circūſpiciens ne qd mali eccleſiaſticę ditioni obueniret cū parte exercitus in hetruriam profectus: Bonitiū oppidū unde initiū turbādæ pacis ortum eſt captū Florētinis uendidit:quo demolito nouū haud lōge in plano cōdidere Poggiū Bonitiū appellatum. Karolus deīde inita cū Piſanis pace quorum nauigiis in Aphricam traiecturus:uti inſtituerat redire ī regnum conſtituit:relicto cum parte copiarū in hetruria Ruſſo Angulariæ comite q hetruſcos in offō cōtineret. Interim aūt Lodouicū regem Maſſilia ſoluētem tres filii adoleſcentes rexq; Nauarræ Theobaldus & comes Campaniæ cū legato apoſtolico ſecuti ſunt. Tuniſium itaq; ſimul applicantes Vrbem obſidiōe cingunt incurſiōib9 oīa circūquaq; poſita uaſtantes. Ve℞ orta in caſtris peſtilentia ac diutius per ignota capita uagata Lodouicū regem cū filio minore natu:cumq; legato apoſtolico e medio ſuſtulit: cui9 ī locum Philippus filius ſuffectus de diſceſſu cogitare iam cœperat. Superueniente aūt Karolo Siciliæ rege:hac conditione pax compoſita eſt:ut dimiſſis utrinq; captiuis rex gentis karolo tributum penderet. Liberamq; in Aphrica chriſti prædicationem ſineret. Reductis deinde in Siciliā copiis mortuo apud drepanū rege Nauarræ & Cāpaniæ comite:Philippo & karolo placuit:partim pietate motis partim uitandæ contagionis cā Centūcellas adnauigare inde terreſtri itinere Viterbiū ituri:ubi de eligēdo pōtifice Cardinales adhuc cōtendebant: Qui certe tātorū regum pręſentia moti Theobaldū Placentinū Leodiēſem archidiaconū abſentem pontificem crearūt. Ad Clementem redeo cuius uita omni ex parte laudāda eſt:doctrina:pietate:religione: humanitate:modeſtia:charitate in proximū & paupes xp̄i. Bona aūt eccleſiæ ita accurrate diſpenſauit:ut plus deo q̄ affinitati & cognationi tribuiſſe uideat̄. Duas habuit filias ex mortua uxore ante pontificatū ſuſceptas:quarum alterę in monaſterium collocatæ .xxx. libras Turonēſium paruo℞ dedit:alterę autē quæ marito ſuę conditionis nupſerat .ccc. libras Turonēſium dotis noīe numerari iuſſit:hac conditione ne qd unq̄ ampli9 peteret. Habuit & nepotē clericū quē ubi compit tres p̄bendas ita.n. canonicat9 uocāt hēre:optionē facere compulit ut quā uellet ex his retineret:duas relinq̄ret. Ve℞ iſtantib9 amicis: ut nō ſolū quæ hēbat nepoti dimitteret:ſed maiora & plura tribueret rñdit uir ſciſſim9 quē utinā nr̄ę ætatis pōtifices imitati eēnt:ſe deo nō aūt carni & ſanguini acqeru℞. Deū ita uelle ut ſua in pias cās errogarent̄. Nec eē dignū Petri ſucceſſorē:q plus cognatōi q̄ pietati & xp̄o tribueret. Dū aūt Viterbii eēt:referretq; cottidie Eduigē Polōię duciſſam iā pridē mortuā miraculis ſūmo ī p̄cio eē eā in ſcās retulit. Delectat9 eſt ēt mirifice doctrina Bonauēturę ordis mino℞ gñalis q grauiter & copioſe tū ſcripſit in .i. ii. iii. & .iiii. ſniaꝝ lib℞. Hac aūt cōmēdatiōe moriēs uir ſciſſimus magnū ſui apud oēs deſiderium reliqt. Hinc contentio inter Cardinales orta eſt cum dignus Clemēti ſucceſſor querit̄.

Audite pō tifices

GREGORIVS .X.

GREGORIVS .x. Theobaldus antea uocatus natiōe Italus pr̄ia Placentinus Leodiēſis archidiaconus in Aſia exiſtens Viterbii a collegio Cardinalium pontifex creatur. Eo enim tp̄e quo Lodouicus in Aphricā nauigauit: Herdardus regis Angliæ filius:ex Anglia cum ingēti claſſe in aſiā traiecit. recuperādę terrę ſanctę cauſa. Verum dum Ptolomaidę tam diu īmoratur quoad Lodouicus rex Frāciæ:ut pollicitus erat eo ex Aphrica uictor traiceret:ab arſacida familiari dum ſol9 ī cubiculo eēt trib9 uulnerib9 petit9 ægre mortis p̄iculū euaſit adiuuāte altero familiari:q manū ſiccarii tādiu tetinuit donec a domeſticis diſcerpt9 & extractis e cubiclo ſcelerat9 arſacida ē. Herdard9 āt ubi ex uulnerib9 cōualuit

Theobaldum contubernalem ſuum magno ſemper in precio habitum: q̃ppe q omnes reges & principes xp̄ianos continuo in Saracenos aīauerat iturum Romā pontificat⁹ grā a Cardinalibus accitum: nauigio pecuniis egregio comitatu mirifice iuuit: eo potiſſimū tp̄e quo Henricus adoleſcens Ricardi paulo ante mortui comitis cōnubiæ filius Viterbium uidēdi Clemētis cā uenerat. Quo mortuo dum adoleſcens ipſe ibi aliquandiu moram trahit malo fato ſublatus eſt. A Guidone.n. Mōteforti q tum cum Philippo Francoꝝ rege Cathedralem eccleſiā audiēdę rei diuinæ cā petierat ante aram interficitur: ꝙ a Ricardo pater eius Simon in Anglia dolo necatus fuerat. Vltus hoc modo patris necē: ad Ruffum hetruriæ p̄fectum icolumis euaſit. Abiere Viterbio hac īdignitate moti non ita multo poſt & Philippus in Galliā & Karolus in Apuliā. Qui pace cum Saracenis inita Theobaldum Sypontum quod Manfredoniā nunc uocant nauigiis appulſum Ceperanum uſq; comitatus eſt. Inde uero pōtifex p Marſos & Sabinos iter faciens Viterbium tandem puenit. Vbi a Cardinalibus pbenigne & honorificētiſſime ſuſceptus coronaq; pontificia ornatus, omnem poteſtatem accipit quam xp̄s Petro reliq̄t. Compoſito deīde pro tempore pontificatu ad componēdam pacem iter Genuenſes & Venetos aīum adicit. Ii.n. populi inter ſe magnis cladibus iamdudū decertauerant. Hanc ob rem Philippus rex Franciæ Cremonæ ſubſiſtens pontificis rogatu uocatis Genuenſium & Venetoꝝ legatis pacem iter eos in qnquennium compoſuit: quo ſimul oībus proficiſci in Saracenos liceret. Quieſcebat iam Italia cum initium pturbādi oīa a Venetis ortum eſt noua uectigalia exigentibus. Inſtituerant.n. ne quis in ſinu Hadriatico nauigaret maxime uero Pola Venetias niſi ſoluto portorio e mercium numero. Hāc autem īdignitatem non ferentes Bononiēſes q magnæ flamminiæ parti tū p̄erāt: triennio uaria fortuna cum Venetis decertarunt. Demū uero feſſi hac lege pacem acceperunt: ut dirupto caſtello quod in primo padi hoſtio ædificauerāt quarūdā mercium liberā eductionem haberēt: hoſtiorum padi Veneto libera cuſtodia dimiſſa. Anconitani quoq; īdignabundi: ꝙ Veneti hadriatici maris dn̄atum ſibi uendicarēt uectigalq; a nauigātibus exigerent: ea de re apud pontificē conqueruntur: cuius offm̄ eſt prohibere ne noua uectigalia īponant. Is autem Venetis ſtatim īperauit: ut exactionē illam tollerent: q certe nil aliud reſpondere: q̄ pōtificem nō habere rei ipſius planā cognitionem: ueꝝ re cognita tum melius iudicatuꝝ. Nō potuit Gregori⁹ rem icohatam ex ſnia perficere: eūdum erat ad concilium: quod Lugduni īdixerat: quo & Paleologus īperator cōſtantinopolitanus cum magno comitatu profectus tertiadecia uice i ſniam romanæ eccleſię gręcos totiens deficientes pertraxit: huius pręterea auctoritatem qdā Tartari proceres ſecuti: ſacrum baptiſma tum recepere. Interea uero uacante imperio occidentali Rhodulphus Aſſani comes ab electoribus hac conditione īperator creat̃: ut ſequenti anno Romani peteret coronę accipiendę cauſa. Florentini autem Guelphi Gibellinos conciues ſuos a Gregorio dum iter in Galliam facit in p̄riam reductos ſtatim eiiciunt: hanc ob rem iratus pontifex eis ius faſq; omne īterdixit: paulumq; abfuit quin idem quoq; ī Bononienſes ageret: q lambertaſcios Aſinelloſq; Gibellinos cum p̄claris familiis eiecerant. Sed ii non ita multo poſt pœnas dedere. Nam cum exercitum in Foroliuianos duxiſſent: qui exules ſuos perbenigne ſuſceperant: eruptione facta de Bononienſibus ad octo milia cęſa traduntur: qua quidem calamitate confiſę quędam Flamminię ciuitatis ab ipſis Bononienſibus ſtatim defecere: maxime uero Ceruia unde magnum ſalis uectigal ſuſcipiebant. Gregorius autem abſoluto Lugdunēſi cōcilio: in quo multa decreta ſunt: ad electionem ſummi pōtificis: ad expeditionē ī ſaracenos

ad unionem grçciæ latineq; ecclesiç:ad pacem chriſtianorum pertinentia:iter in Italiam faciens obuium habuit Alphonſum Caſtellç regem apud bellocadorum admodũ conquerentem:ꝙ imperium Rhodulpho mandaſſet:ueꝝ accepta põtificis ſatiſfactione ius oẽ ſuum Rhodulpho conceſſit. Pontifex autem ꝑ benigne ab oĩbus Italis ſuſceptus dum iter ꝑ hetruriam facit Florentinos ſponte deuitans ne interdictum tolleret: Aretium ꝑuenit:ubi pontificatus ſui anno quarto. menſe ſecundo. die. x. morit᷑:& ſepelit᷑: Vir certe in oĩ uita clarus:prudẽtia reꝝ gerendaꝝ:fortitudine animi qua pecunias & res humiles contemnebat. Humanitate:clemẽtia:benignitate in pauperes chriſti & eos potiſſimum qui ad gremium ſedis apoſtolicæ confugiebant.

INNOCENTIVS .V.

INNOCENTIVS. v. Petrus Tarantaſienſis antea uocatus natiõe Burgundus ordinis ſancti Dñici uir in ſacris lĩis doctiſſimus ãno dñi milleſimo. cc. lxxv. Aretii pontifex creat᷑ unde paulo poſt Romã abiens in ſcõ Petro coronatus ſtatim aĩum ad pacãdas res Italas adiecit. Quare legatos magnæ auctoritatis uiros miſit:qui & hetruſcos in ꝑnitiem Piſanoꝝ conſpirantes & Genuenſes ac Venetos de uita & ſanguine ĩter ſe certantes ab armis diſcedere ſub anathematis pœna cogerent. Aderant & Oratores karoli regis cuius etiam auctoritate rem magis ex ſnĩa confici poſſe ſperabat. Fecere mandata hetruſci:maxime uero Florentini quos ob hãc rem pontifex ab ĩterdicto Gregorii abſoluit. Genuẽſes autem & Veneti quoꝝ odia magis inoleuerant in armis continuo erant ſeſe inuicem mutuis cladibus conficientes:quos tñ Innocentius in ſnĩam ſuam traxiſſet ſi ei diutius uiuere licuiſſet:adeo ad eam rem aĩatus erat. Morit᷑ autem pontificatus ſui menſe ſexto. die ſecundo. Sepelliturq; in lateranenſi baſilica:quominus aũt mors eius moleſta præſbyteris ſçcularibus uideret᷑:effecit eius iudicium pauloante latum. Nã cum Viterbii inter ſacerdotes Cathedralis eccleſiæ: & fratres prædicatores de corpore Clementis q̄rti orta contentio eſſet:uterq; enim ordo ſanctiſſimum corpus apud ſe uolebat:adiudicauit id fratribus committi debere:ꝙ diceret ſanctiſſimum pontificem id ita dum uiueret inſtituiſſe. Hanc itaq; ob rem leuem offenſiunculam Innocentius contraxit:alioq̄n uir optimus & de quo bona omnia ſperari poterant.

ADRIANVS .V.

ADRIANVS. v. pr̃ia Genuenſis familia Fliſca Othobonus antea uocatus Romæ in atrio lateranenſi pontifex creat᷑. Fuit autem innocentii q̄rti nepos:ſancti adriani diaconus Cardinalis ab eodem creatus: & in angliam legatus cum ſumma poteſtate miſſus ad ſedãdum tumultum inter regem & Barrones ortum. Creatus itaq; pontifex Viterbium ſtatim proficiſcitur. Rhodulph umq; imperatorem ad comminuendam Karoli potentiam:q̄ tum Romæ omnia pro arbitrio agebat in Italiam uocat. Verum Rhodulphus Boemico implicitus bello adriano ſatiſfacere non potuit. Karolus autem ad declinandam inuidiam intentus omnem uim belli in achaiam tranſfert uiam ſibi ad imperiũ conſtãtinopolitanum facturus. Verum mortuo adriano pontificatus ſui die. xl. in Italiam rediit. Moritur autem pontifex Viterbii ante munus conſecrationis ſuæ:ſepelliturque in cõuentu fratrum minorum. Fuerat quidem ei in animo: & ditionem eccleſiæ tutiorem a tyrannis reddere:& conſtitutionem Gregorii de eligendo pontifice in meliorem formam redigere:non omninò tollere. Eius autem conatibus & animi magnitudini mors obſtitit. Vacat tum ſedes dies octo & uiginti.

Ioannes

IOANNES Vigeſimus ſecundus natione hiſpanus patria ulixiponē
ſis Petrus antea uocatus ex epiſcopo tuſculano pontifex creatur. Hic &
ſi doctiſſimus eſt habitus tamen ignoratione rerū gerendarū & moꝝ in
æqualitate plus detrimenti q̄ honoris & emolumēti pontificatui attulit.
Multa.n.ſtoliditatem & leuitatē pręſeferentia egit. In uno tantū cōmen
datione dignus:ꝙ adoleſcentes litteraꝝ ſtudioſos inopes maxime bñficiis eccleſiaſticis
& pecunia iuuit. Vexabāt tū Veneti anconitanos ꝙ i dalmatia mercaturā exercerent:
nullo pſoluto Venetis portorio:neq; eos(ut par erat)uectigales eccleſiæ pontifex ipſe
tuebat᷑.In uerbis tantūmodo prōptus: in rebus agendis timidi & infracti animi.Anco
nitani āt pōtificis auxilio deſtituti ſe ipſos colligētes eruptione facta Venetos urbē obſi
dentes magno illato incōmodo ꝓpellunt. Vſus tñ cōſilio Ioannis caietani cuius nutu
oia tum gerebant᷑ : ꝙ ipſius auxilio & ſuffragiis pōtifex creatus fuerat:legatos tum ad
paleologū tum ad reges occidentales miſit:q eos ſuo noie cohortarent᷑:ut pace inter ſe
inita arma in ſaracenos & hoſtes xp̄iani nominis pararēt.Pollicebat᷑ hō ſtolidus ſibi lō
gam uitam & diu ſe uicturū oibus p̄dicabat:quippe cuius uita & mores omnibus pa-
tebant.Adeo erat inuerecūdi & ſocordis ingenii.Sed ecce dum hāc ſtultitiā oibus præ
dicabat:camera quædam noua quā in palatio uiterbienſi extruxerat ſubito corruit:atq;
inter ligna & lapides inuentus: ſeptima die poſt tantam ruinam acceptis omnibus ec-
cleſiæ ſacramentis pōtificatus ſui menſe octauo.morit᷑: uiterbiiq; ſepellitur. Vir ut dixi
admodum litteratus:ſed parum prudens: multa eni in uita ſua ſcripſit potiſſimū uero
canones quoſdam ad medicinā pertinentes.Nā medēdi arte admodū peritus hēbatur.
Scripſit & librum quē theſauros paupeꝝ uocat.Edidit & problemata quædā ariſtotilē
imitatus.Sed hoc neſcio quo pacto cōpertum eſt:ut uiri quidā admodū litterati ad res
agēdas parū idonei uideant᷑.Neſcio quo pacto dixi cū mirum potius oibus uideri de-
beat:ut qui cōtemplatione delectatur idem ēt rebus terrenis animum applicet.

NICOLAVS .III.

NICOLAVS Tertius patria Romanus ex familia urſina Ioannes ca
ietanus antea uocatus pontifex tādem creat᷑ protracta in ſex menſes ele-
ctione: non ſine magna Cardinalium cōtentione quorum cōclaui ſena-
nator Siciliæ rex præfuit:qui admodū inſtabat ut unus aliq̄s ex natione
gallica eligeretur. Nicolaus autem inito pontificatu anno dñi milleſimo
ducēteſimo ſeptuageſimo octauo Karoli potentiā cōminuturus hetruriæ uicariatū ei
abſtulit:ꝙ diceret Rhodulphum id ægre ferentē nō aliter expeditionem ꝑ terra ſancta
ꝓmiſſam acturū:cū heturia imperatoriæ iuriſditionis haberetur. Hoc cōſecutus pon-
tifex nihilominus flamminiā ipamq; Bononiā cum hexarcatu Rauennatum quæ tum
imperatori ſuberant in poteſtatem ſuam redegit: eoq; miſit Bertoldum nepotem Ro-
mandiolæ comitē declaratū.Miſit & alterū nepotem latinum cardinalem legatum in
hætruriam:qui reſtitutis ubiq; gibellinis Florentiæ ac in cæteris hetruriæ urbibus pro
arbitrio animi magiſtratus ipoſuit.Munus uero ſenatoriū quod pricipibus & regibus
demandari cōſueuerat ipſe ſolus obiuit.Legatos Venetorum qui tū Anconitanos bel-
lo uexabant a cōſpectu ſuo reiecit.Abeūtes p̄terea ex itinere reuocatos grauiſſimis uer-
bis increpauit: & pernitiem eoꝝ ciuitati cōminatus eſt:ni ab Ancona oppugnāda deſi
ſterent. Tandem uero multis ultro citroq; illatis incōmodis æquis conditionibus pax
inter utrāq; ciuitatē cōponit᷑.Huic āt pōtifici i aío fuerat duos reges creare utrunq; Vr
ſinum:quorum alterum hetruriæ:alterum Lombardiæ p̄ficeret:qui inde Theutonicos

partē alpiū incolentes: hinc gallos Siciliā & regnū Neapolitanū tenentes armis in officio cōtineret. Vt uero id ei facere liceret: Petro aragonū regi pſuaſerat: ut iure hereditario cōſtantię uxoris ſuæ regnū Siciliæ repetere anniteret: ſenatoriam āt dignitatē ip̄e a Karolo ad ſe tranſtulit: uetuitq; perpetuo edicto ne qs rex aut princeps magiſtratū ip̄m petere aut obire auderet. Fuit āt Nicolaus pōtifex ut auctores ſcribunt uir magni animi atq; cōſilii: adeoq; moribus & uita īteger ut uernacula lingua cōpoſitus uulgo diceret. Amator & cultor doctoꝝ uiroꝝ & eorum maxīe q doctrinā cū prudētia & religione cōiunctā hērent: in partiēdis āt dignitatibus & honoribus cōis oibus eſt habit9. Nā ſemel facta ptāte ſactorū iniriandoꝝ. Albanū ep̄m ex ordine minoꝝ: Hoſtienſem & portuenſem ex ordīe p̄dicatorū delegit: p̄neſtinus & Tuſculanus ep̄i ſęculares fuerē. Creauit & duos p̄ſbyteros uidelicet Gerardū tituli duodecim apoſtoloꝝ & Hieronymū ordinis minorū tituli ſanctę Pudentianæ. His addidit duos diaconos iordanē fratrem ſuū tituli ſancti Euſtachii uirū multę doctrinę & innocentię: & Iacobū colūnā tituli ſanctę Marię in uia lata uirū exactę religionis & grauitatis: Aedificiis p̄terea ſedes pōtificias exornauit. ædes. n. apud ſanctū Petrū pcōmode extruxit: q̄rū ptē aliquā adhuc cernim9: Has poſtea Nicolaus qntus magna īpenſa reſtituit. Cixit ēt mœnibus ī urbis modū: pometū ſancti petri qđ uiridariū nunc uocant. Eccleſiā quoq; ſci petri ferе uetuſtate collabentē reſtituit: ac pictura ſummoꝝ pōtificū exornauit. Idem ēt fecit in baſilica Pauli. Auxit præterea mirum immodum diuinū cultū aucto canonicorum numero & ſeruientiū eccleſiis prouentu. Diuiſit etiā ordines eccleſiaſticos īter ſe: & qđ cuiq; cōueniret oñdit. Habitatiōes quoq; unicuiq; aſſignauit: ut & aduenę ſcire poſſent quo in loco qſq; magiſtratus curialis preſertim inueniri poſſet. Perfecit ēt lateranenſes ædes ab Adriano qnto antea īcohatas. Condidit p̄terea a fundamentis ſcā ſanctoꝝ primo ſacello iā uetuſtate collapſo: tēplūq; ipſum ope uermiculato ut adhuc cernit & cruſta marmorea exornauit: eoq; trāſtulit Apoſtoloꝝ capita dōec tēplū cōſtātinianū ſua impēſa reſtitueret: quo facto ſtati in capſulis argēteis ſuo iuſſu extructis comitante populo in tēplū reſtituitur: cōduntur q; in ſacello ad eam rē percōmode fabricato. Eodem quoq; die baſilicā ip̄am cōſecrauit: pridie nonas iulii is dies eſt habitus. Scribūt hiſtorici quidā neminē ante ipſum ſacrificare religioſius uiſum cū ſemp dū ſolēnia ageret lacrymas funderet. Erat. n. religiōis obſeruātiſſimus & adeo ordinis minoꝝ ob cōtemptū rerum humanarū amator: ut ipſe etiam decretali epiſtola quædā ipſius ordinis ambigua declarauerit. Vacantibus eccleſiis nullus pōtifex celerius ac maturius conſuluit: cū eas ſtati optimo cuiq; & idoneo comitteret. Prius enim mores hominū & doctrinā īſpiciebat: deinde uacantes ſedes his ſtati cōmittebat: q̄ diceret in mora piculū eſſe: cū nō deeſſent q diuina & iam cupidiſſime diriperent & occuparent. Notarios & tabelliones ut pote ſanguine pauperū & litigātiū uiuentes a ſe ut peſtiferos reiecit: Gregoriū decimū & Ioānē uigeſimū primū hac in re imitatus. Verum quoniā ubiq; terrarum magna in magiſtratibus corruptela erat. Conſtituit ne magiſtratus ipſi ullo in loco magis q̄ annui crearētur: eos ſi quiſpiam retinere ulterius auſus fuiſſet anatthematis pœna notabatur a qua niſi a pontifice abſolui nō poſſet. Multa præterea conſtituit ad utilitatem cleri populiq; chriſtiani pertinentia ut in titulis ſuis apparet. Non caruit tamen in tantis Laudibus reprehenſione. Suos enim ita amaſſe dicitur: ut aliunde raperet quod eis cōdonaret. Nam quibuſdam nobilibus Romanis caſtella ui abſtulit: ac ſuis dono dedit. Maxime uero ſurianum ubi idem pontifex cibi ac potus continentiſſimus: ſubita tamē morte correptus. tertio ſui pontificatus anno menſe octauo die quinto decimo morit.

Quam

Quam mortem predixiſſe quędam ferunt notato per exreſcentiam tyberis uaticinio. Adeo.n.in immenſum excreuerat:ut altare ſanctę Marię Rotundę quattuor pedibus & eo amplius excederet. Eius aūt corpus Romā delatū in Sacello tituli beati Nicolai a ſe cōdito in baſilica ſancti Petri ſepellit̄:tumulo marmoreo & uermiculato ope exorna to quē adhuc cernimus Anno domini mileſimo .cc.octuageſimo:aſſumptiōis octaua die:quo quidē anno Karolus rex beatę Magdalenę corpus iam antea a ſancto Maximi no i uilla ſui nois cōditū ornatiore ſepulchro & maiore ſacello exornauit:caputq; eius ſeorſum in theca argentea cōdidit. In morte autē Nicolai uacaſſe pōtificatū quinq; mēſi bus ferūt. Nā dū uiterbii a Cardinalibus noui pōtificis electio fieret pſſetq; cōclaui Ri cardus ex Hānibalū familia Romana ac ſine cōtentiōe priaria q paulo añ Vrſum mor tui Nicolai nepotē pręturą Viterbienſi deiecerat(erat. n. huius familię hoſtis acerri mus: duo Cardinales ex familia Vrſina īpediebāt quo minus electio fieret niſi Vrſus in pręturam reſtitueretur. Hanc ob rem Viterbienſes Ricardū ſecuti conclaue ingreſſi Cardinales capiūt & in uincula cōiiciunt. Quod ubi Romanę ſcitū eſt:eadem Hāniba lum factio familiā urſinam ab urbe pellit.quę ſtatim populariter cum ſua factiōe abi ens Pręneſte ſeceſſit. Poſt quintum itaq; menſem Gallici Cardinales abſentibus urſinis ſuffragiis Italos ſperantes Gallicum pontificem creant.

MARTINVS .IIII.

MARTINVS Quartus Simon antea uocatus tituli ſanctę Cecilię pre ſbyter Cardinalis natiōe gallicus patria Turonenſis pōtifex electus Vi terbii coronari noluit:q; ei ciuitati ob impetum in Cardinales factum in terdictū a ſacris putabat. Vrbem itaq; ueterū petens quod Oruietū uo cant eo loci omnia ſolēnia peregit decimo Kalen.aprilis. Reſurrectionis āt die ſex Cardinales creauit quoꝝ de numero fuit & comes Mediolanēſis tituli ſancto rū Marcellini & Petri:& Bñdictus caietanus ſancti Nicolai i carcere tulliano diacon9. Regē uero Karolū ad ſe uenientē non modo perbenigne ſuſcepit uerū & eidē ſenatoriā dignitatē q̄ a Nicolao priuat' fuerat reſtituit quod nō ita ab oibus ꝓbatum ē.cū ea res excitatiua uiderct̄ magnas in urbe ſeditiones reuerſus iā Vrſinis & pulſis Hānibalib9. Vrſinis enim ob odiū in Nicolaum cōceptum Karolus mirifice aduerſabatur. Ioannes itaq; Latini fratris ulturus iniurias tritaturuſq;.dignitatem ſibi a populo Romano tra ditam cōparato ſatis iuſto exercitu in Viterbiēſes mouens eoꝝ agros lōge ac late popu latus eſt. At Martinus qui tū in Mōteflaſcono erat Viterbienſium calamitate pmotus Mattheū ex gēte urſina Cardinalē Romā ꝑpere miſit ad res cōponēdas:qui ex itinere Ioannem populi Romani Capitaneū(ita eni populi ducē appellāt) ſecum duxit. Ve nerāt & eo omnium factionū capita mādato legati maxime uero Ricardus Hānibal ut ab interdicto quod Viterbii contraxerat:dum cōclaue uiolēter irrupit & Cardinales Vrſinos in carcerē cōiecit abſolueret legati auctoritate. Is itaq; ad Cardinalis pedes ꝓ uolutus laqueum collo gerens quod eſt maximum penitentię ſignum ac ueniam pe tens abſoluitur. Compoſita autem hoc modo inter utranq; factionem pace:reuocato q; exercitu Romano ab iniuria Viterbienſium pontifex Romanis ſtatim conceſſit: ut ex ciuibus duos ſenatores ſibi deligerent:q urbē guberuarent. Delecti itaq; duo Hānni bal petri hannibalis filius & Pandulphus ſabellus q ciuitatē toto ſuo magiſtratu op time gubernarūt: Eo potiſſimū tpe quo Martinus pōtifex Paleologū uniōis pacta nō ſeruantē iſtāte karolo Sicilię rege excōicauit. Tū uero paleolog9 karoli potētiā uerit9 celā fœdera cū Petro Aragonię rege init q regnū Sicilię ob cōſtātiā uxorē mafredi filiā Petrus arago

& Corradini neptē ſuo iure repetebat: communi itaq; impenſa magna claſſis ab utroq;
parabatur. Quare pōtifex legatū ad Petrū mittit ſciſcitatū quid ſibi uellent tanti appa-
ratus: cui ille ita reſpōdit interiorē ſe tunicā laceraturū ſi illā arbitraretur ſuaꝝ cogitatio
num conſciam fieri poſſe. Abiit itaq; re infecta legatus. Petrus uero cōparata iam claſ-
ſe in Aphricā contendēs Hipponenſiū littora uehemēter populatus i Sardiniā rediit:
expectans ut a Ioanne prochyta res nouę in Sicilia orirentur: quēadmodū inter eos cō
uenerāt. Oborti ſunt interi & noui motus i Ciſalpia gallia Nā uicecōites familia nobi
liſſima duce Luchino Turrianos admodū potētes Mediolano pellūt: inde uero Luchi
nus i hetruriā uicarius ab īperatore miſſus apud Miniate oppidū ſe cōtinēs Florētiꝛos
& Lucēſes grauiſſimis īcurſiōibus uexabat ſpretis pōtificis īterdictis: qbus hoīem a cer
uicibus ſociorū remouere conabat. Peruſini quoq; ſumptis armis ita Fulginiates tūr in-
uadūt: ut coꝝ urbē ui cœperint: & mœnia aliqua ex pte demoliti ſint: Quā obrē a pōti
fice ſacris interdicti ueniā deīceps meruere pſoluta tñ pri9 magna pecunia pœne noīe.
Interi uero Siculi quorū motus rex Petrus in ſardinia expectabat ſuperbiā ac libidiem
Ioannes Galloꝝ amplius ferre nequeūtes ſuadēte Ioāne prochyra in Karolū cōiurationē incūt:
prochyta data die ad rē cōficiendā: ut cū primum ueſperi cāpana audita fuerit ubiq; galli nullo ſe
xus diſcrimine habito cederent: qua i re adeo certe ſequitū ē: ut etiā mulieres Gallico cō
Veſperæ preſſu pregnātes cæſę dicantur. Hinc tritus ille ſermo ē cū qs multoꝝ iteritū exoptat:
ſiculæ. ut ueſperas ſiculas cōmemoret. Malū quoq; fatū expertus eſt eodē tpe Guido Appius
cū octingētis eqtibus Gallici nominis ad recuperandā Romādiolā miſſus pōtificis no
mine. Nā dū forūliuii obſidet eſſentq; erūpendi cupidi ciues Guido bonat9 aſtrologiæ
pitiſſim9 cōciues ſuos adhortatus ē: expectata aſtroꝝ benignitate ut tū demū erumpe
rēt qñ eis ſignū daret: Fecere illi mādata & in tpe erūpentes Guidonē cū oībus fere gal-
lis interfecere: atq; ita urbs tāta obſidiōe liberata ē: karolus āt audita Siculoꝝ defectio
ne: & ſequitia: cū magnis copiis i Sciciliā traiiciēs prio Meſſanā urbē obſidet: quā certe
p deditionē tandē cepiſſet: niſi galli ultiōis cupidi deleturos ſe urbē minati fuiſſent. Tū
uero Petrus Arago: tantos motus ut diximus expectans ea de re certior factus Sardi-
nia propere in Siciliā traiiciens Panhormū cōtendit a ciuibus & ſciculis pbenigne ſuſce
ptus: a quibus ēt Regiū nomē cōſecutus eſt cōfluēte undiq; ad eū oī multitudie. Hāc
ob rē karolus perteritus Meſſana relicta in Calabryā ſe ſtati recepit expectaturus filiū
Salerni principē: quē paulopoſt e Narbonēſi prouincia cū aliquot cohortibus uēturū
ſciebat. Reprehēſus a Karolo Petrus Arago q affinis cōſanguineuſq; regnū iuadere au
ſus eſſet: rñdit ſe miſericordia motū calamitoſo populo & indigna ferēti petitā opē ne-
gare nō potuiſſe: quāq̄ id quoq; regnū iure hereditario ei deberet pp uxorē Conſtantiā
Manfredi filiā & corradini neptē. Cōcreſcētibus ultro citroq; iurgiis res tandem ad ſin
gulare certamē deducta eſt: hac cōditione tñ ut uterq; rex centū ſibi ad tantū certamen
cōmilitōes cooptaret; loco certādi apud Burdegalā delecto. Vtriq; enim rex Anglię aſ
finitate coniunctus erat: qui tantū certamen adiuuāte Martino pōtifice tandē diremit.
Verū cū nihilōinus Petrus karolū bello pmeret: Martinus Gerardū Parmēſem Cardi-
nalē legatū Neapoli miſit: q & populos i fide karoli cōtineret: & karolū ipm adoleſcētē
cōſilio & auctoritate iuuaret. At uero cū Petr9 Rogeriū loriā claſſis ſuę pfectū Neapo
lim Karol9 miſiſſet aliter ſentiēte legato & reclamāte nequaq̄ tñ regnū fortūæ cōmittē
dū eē: i hoſtē mouēs nō lōge a Neapoli ingēti ſuoꝝ clade ſuperat: & captus in Siciliā
prio: deinde in Aragoniā pducit. Hoc certe ei nō accidiſſet Si bñ monēti Legato: ut par
erat obtēperaſſet: nā paulo poſt pr̄ karolus cū ingēti claſſe ſupuenit: q̄ ēt cū hoſte nōdū
uictore

uictore decertare potuiſſet. Martinus autẽ calamitate Karoli ꝑmotus Petrũ aragonenſem anathẽate notat eiuſq; regnũ in ꝑdã id occupare uolẽti expoït: ſubiectos a Petri iuramẽto abſoluit: cruce ſignatos in hoiem cõcitat bonoꝝ eccleſiaſticoꝝ uſurpatorem ut ipe dicebat. Milites quoq; eccliaſticos karolo auxilio miſiſſet ni ei bellũ i Flãminia gerere neceſſe fuiſſet cõtra Foroliuiãos q adiuuãte Guidõe mõtiſfeltri comite deficere ab ecclia ſunt auſi: & quædã etiã caſtella haud lõge poſita oppugnare. Verũ cũ Guido ipſe penitẽtia ductus pacẽ cũ põtifice iniiſſet & mœnia Foroiulianoꝝ demolitus eſt in ultionem Guidonis Apii. & magnã partẽ Flãminię breui recepit. Vrbinũ quoq; qđ tũ oppugnabãt cœpiſſet ni Rubeus Anguillarius hetrurię comes in oppugnatiõe ipſa mortuus fuiſſet. Duo tum caſtris pręerant duces quoꝝ alter in hetruriã miſſus eſt ad eam orã tuẽdã quæ ad Soanã uergit. Alter uero quẽ Iuuenatii comitẽ uocabãt obſidionẽ iuſſu põtificis cõtinuabat ſubminiſtrãte clanculũ auxilio & cõeatu oppidanis ipis Guidõe mõtefeltrano. interĩ uero cũ Martinus curis agitatus addubitaret a quo duoꝝ populoꝝ Piſanorum. ſ. & Genuenſium contra petrũ aragonenſem auxiliũ peteret. tãta repẽte inter hos de poſſeſſione corſicæ cõtentio exorta eſt. ut ipſi aliũde auxiliũ peterent. Legatum tñ apoſtolicũ põtiſex adhortatus eſt: ut tãdiu populos in fide cõtineret quoad karolus cũ ſupplemento copiarum ſupueniſſet. Ingreſſus deinde neapoli karolus: cõfirmatiſq; ciuium animis in Apuliã ꝓficiſcens febri correptus morit̃. Quare ad legatũ ipm totũ gubernãdę ꝓuincię põdus recidit. Erat tum rumor ac ꝓpe conſtãs fama Philippũ regis Frãcię filiũ comitẽ Atrebatenſem eius regni cauſa aduentare: q tñ deterrere Petrum non potuit quominus regnũ uexaret cum iã cõſtaret eũ cũ paruis copiis aduẽtare nã pr̃ philipp9 in Aragoniã cũ magno exercitu ꝓfecturus erat ad occupandũ Petri regnũ a martino põtifice grauibus cẽſuris prius interpoſitis in prędã occupãti datũ. Pontifex ãt tot curis circũuẽtus urbe uetanis ẽt tumultuãtibus: Nã Gibellini Guelphos expulerãt Peruſium ꝓficiſcit̃: ubi nõ multo poſt lenta febri diu uexatus tãdẽ morit̃: põtificat9 ſui anno q̃rto: menſe uno: ſepelliturq; in Cathedrali baſilica. Ad cuius ſepulchrũ multi ualitudinarii delati multi cęci perducti: muti & claudi priſtinam ualitudinem ſanctiſſimi pontificis meritis a deo recepere.

HONORIVS .IIII.

HONORIVS Quartus patria Romanus e gẽte Sabella familia nobiliſſima Iacobus antea uocatus diaconus Cardinalis peruſii põtifex creatus Romã uenit Anno domini milleſimo ducẽteſimo octuageſimo quinto Fratre eius Pandulpho ſenatoriã dignitatẽ tũ gerente. Tantę. n. ſeueritatis & iuſticię Pãdulphus eſt habitus: ut quotiẽs Romãi ciues: purgare urbem latronib9: Sicariis: furib9: parricidis uellẽt quoꝝ tũ i ſolo Romão magna copia ob ſeditiões ciuium erat: nõ alium Senatorẽ q̃ Pãdulphum expoſcerent. Is & ſi podagra & chiragra uexabatur nõ tñ animi magnitudine & conſtantia a bene ualentibus ſupabat̃. Eodẽ quoq; morbo ita ẽt interdũ honorius laborabat: ut ei inſtrũs q̃buſdã ad id apte fabrefactis ſacrificare neceſſe eſſet. cõſilio tamen & prudentia tantum ualuit: ut nõ multũ corpis uires in eo deſiderarent̃: Quippe cũ ſolus plura ꝓpe uideret: q̃ oẽs ſimul q tũ in urbe aderãt. Habitauit hic in Auẽtino apud ſcãm Sabinã: ægregiaſq; ędes q̃rum ueſtigia adhuc cernũt̃ in mõte ipo ędificãs: eo ad icolendũ multos quoq; Romanos exciuit. Vñ breui mons ipe frequẽtib9 ędificiis icoli cœptus ẽ. Cũ ãt neminẽ lędere i põtificatu ſuo cõſtituiſſet oibus ꝓdeſſe quoad fieri poterat: prouocat9 Petri Aragonũ regis iniuria: q regnũ Sicilię occupare conabat̃: Martini iterdicta contra petrũ cõfirmauit

Pandulphus

Libertas

Rhodulphus aũt impator cõparandæ pecuniæ ſtudioſus cancellariũ ſuũ e gente fliſca
i hetruriã miſit:q populos oẽs liberos faceret:& eos potiſſimũ q ſe pecunia redimerẽt.
Perſoluere aũr ob eã rẽ lucẽſes duodecim milia numũ auri. Florentini uero ſex milia: q
ſtatim liberi oĩo facti magiſtratũ quẽ priores artiũ uocãt addito uexilifero iuſticię crea-
uere. Nõ diſplicuit hęc uẽditio Honorio licet indigna tãto pricipe uideret̃ q ea ratiõe
eccleſiaſtica ditio futura ſecurior uidebat̃:cũ non amplius imperatori liceret liberas ci-
uitates uexare. Dũ uero rex Francię urbẽ Gerundenſem obſideret:curaretq; Petrus ara
go quominus in caſtra hoſtiũ cõmeatus a Narbona ferrent̃ acri prœlio cõmiſſo graue
uulnus accipiens paulopoſt male curatus morit̃:atq; ita gerunda dedẽtibus ex' pacto
ciuibus in ptãtem regis Francię redacta eſt:q non diu ſupuixit:ex febre.n.morit̃:con-
tracta in caſtris dũ Perpinianũ obſidet. Cui9 ẽt claſſis nõ multo poſt i portu Narbonẽ
ſiũ a Rogerio loria capta & incẽſa ẽ. Duos hũit filios Petrus arago. Ferdinãdũ & Iaco
bũ:ferdinãdũ aũt natu maiorẽ Aragoniæ: Iacobũ uero Sicilię regẽ ex teſtõ reliqr. Hac
aũt rõne mortuis primis regib9 bella ad ſecũdos trãſlata ſunt:q hinc Piſanos hinc Ge
nuẽſes maritimis p̃liis inſignes trahere in ptes ſuas conabant̃. Verũ ii odio & armis iter
ſe certãtes:tãta rabiæ apud lamellũ inſulã Piſano portui uicinã cõcurrũt: ut ex Piſanis
q triremes.xlviiii.amiſere duodecĩ milia hoium deſiderata ſint:pti cæſa: pti capta: quã
qdẽ calamitatẽ Honorius ita ægre tulit ut paulũ abfuerit quĩ genuẽſes obſtinate nimiũ
Piſanos inſequẽtes interdicto eccľiaſtico notaret. Ea calamitas adeo certe Piſanos attri
uit: ut nũq̃ poſtea uires recupauerit. Edoardus uero Angliæ rex in Vaſconiã tũ ſe cõtu
lit pacẽ cõpoſiturus iter karolũ adoleſcẽtẽ regis Frãcię filiũ quẽ diximus bello captũ &
Ferdinandũ Aragoniæ regẽ. cõfecta iã ex ſnia res erat:& de libertate Karoli agebat̃:cũ
interi legatus apoſtolicus & comes Atrebatenſis Auelini comite adiuuãte Cathinam
urbem occupãt:eoq; ex hetruria collectas copias tranſmittunt. Hanc ob rẽ Edoardus
re infecta i patriam rediit. Rogerius aũt loria Gallicã claſſem ex ſicilia redeũtem occu-
pans Ferdinandi regis fortunã meliorẽ reddidit. Adicere certe animum huic bello ho-
norius non potuit q armis a Guidone Feltrano in Flãminia uexaretur. Verũ tandẽ ſu-
perato Guidone totã flaminiã breui recipit. Nõdiu tñ poſt morit̃: pontificatus ſui an
no ſecũdo: die uno: corpuſq; eius a ſctã Sabina ad baſilicam Petri magna funeris pom
pa transfert̃: ſepelliturq; ſepulchro marmoreo qď adhuc extat in numerũ a Pio ponti
fice tranſlatum ut inſignia familiæ indicant eiuſq; epigrãma & merito quidem cum uir
fuerit omni uita probatiſſimus: & chriſtianæ religionis amantiſſimus. Nam & ordinẽ
Carmelitarum non ſatis in conciliis probatum: mutatis clamydibus nigris in albas:&
ordinem heremitarum apud pariſios improbatum confirmauit. Solum autem Cardi

ordo here. improbatus olim

nalem Ioannem Boccamatium epiſcopum Tuſculanum ſuo põtificatu creauit: uiros
dicens, & eoſdem bonos ac doctos non etiam rudes & rerum humanarum ignaros in
tantum collegium cooptandos eſſe. Adeo uero Aulicos amauit: ut quotannis ęſtate p̃
ſertim Tybur proficiſceretur uitandi æſtus Vrbani cauſa: unde multæ ægritudines ori
untur. Mortuo autem honorio decem mẽſibus: ſedes tum uacat. Nam cum apud ſan
ctam Sabinam cõclaue haberet̃ multi Cardinales repentina ægritudine ſunt correpti
quorum de numero moritur Iordanus Vrſinus: Comes Mediolanenſis: Vgo Angli-
cus: Geruaſius Andeanenſis decanus pariſienſis: & Antherius uir inſignis. Hãc ob rẽ
ſoluto conclaui in aliud tempus magis ſalubre rem ipſam reiiciunt. Maxime uero cum
terremotus ipſi qui tum permagni fuere religionem quandam iniecerint: quo minus
tum quidem id fieret.

Clades piſanorum

Nicolaus

NICOLAVS.IIII.natione Picentinus patria Aſculanus Hieronim9 an
tea uocatus ordinis minorum frater & generalis : deinde præſbyter Car
dinalis apud ſanctam Sabinam decimo menſe poſt mortē honorii pon
tifex creatur:collocaturq; in ſede petri ipſius ſancti cathedra. Reate dein
de profectus ob ſeditiones q̃ tũ Romę ſubortę erant:quoſdã cardinales
creat:ex oĩ fere religione. Oẽs.n.pariter amabat:nec plus ſe debere affinib9 & cognatis
q̃ cuiuis bono arbitrabat̃. Virtutes & uitia faciebant ut ĩ hũc magiſq̃ in illũ inclinaret.
Hoꝵ de numero quos Cardinales creat fuere:Neapolio:petrus colũna: Vgo bolioni
u:ꝓordinis ꝑdicatoꝵ doctor iſignis : Mattheus aquaſparta fratrum minoꝵ gñalis:eꝑs
portuẽſis. Romã deĩde poſt ãnũ rediẽs ſedatis aliquãtulũ ꝑturbationibus ciuiũ apud
ſanctã Mariã maiorẽ habitauit. Quã baſilicã ipſe una cũ Iacobo Colũna reſtituit ut in Iacobus
fornice maiori appet.uñ ſaluatoris ipſiuſq; põtificis ac Iacobi Cardinalis imago ex ope columna
muſiuo adhuc cernit̃. Idẽ quoq; põtifex anteriorẽ poſteriorẽq; ꝑtẽ baſilicę lateranenſis
reſtituit ornauitq; ope uermiculato quẽadmodũ lr̃æ ipſe ĩdicãt. Interĩ uero reges Ara-
gonię & ſiciliæ his fœderib9 adhortãte Nicolao pacẽ ieũt:ut rex karolus e uiculis miſ-
ſus ſua ĩpẽſa Iacobũ Aragonẽ Sicilię regẽ cõſtitueret:q̃ niſi triẽnio id effeciſſet ĩ carcerẽ
ſe redituꝵ pollicebat̃ datis ob eã rẽ obſidibus duobus filiis,karolo cui poſtea regi Vn-
gariæ creato Marcello cognomẽtũ fuit & Loyſio:q poſt bñ actã in ordine beati Frãci
ſci uitã in ſctõs relatus ẽ. Dũ hęc aũt in Europa gererent̃ : Soldanus diſcordiis xp̃iano-
rũ fretus Tripoli Aſiæ ciuitatẽ inſignẽ qdẽ interfecto xp̃ianoꝵ ꝑſidio igni ferroq; euer-
tit. parẽ quoq; calamitatẽ Sydon & Barutũ ꝑtulere nemine adiuuãte. Reſtabat Ptolo
maida in ãnos duos ĩducias a Soldão cõſecuta:hãc ut tueret̃ Nicola9 põtifex ãnix9 mi
lites ad uexillum xp̃i uocat: ære ſuo cõductos:ii ad mille & quingẽti fuere. Hos poſtea
multi nullo dato noĩe nullis ſignis & auſpiciis ſecuti cũ Ptolomaidẽ ꝑueniſſent: nõ mi
nora xp̃ianis q̃ ſaracenis dãna intulere. Soldanus aũt cũ res ſuas repetiiſſet nec redditę Soldanus
eſſent nr̃is oĩbus exitiũ cõminatus ẽ. Magna inter xp̃ianos de poſſeſſione Ptolomaidę
cõcertatio tũ orta erat:cũ eã patriarcha Cõſtãtinopolitanus: Tẽplarii: Theutonici:rex
Cypri: Sicilię rex Karol9 uĩdicare annitterent̃. Erat & Piſanis in animo Ptolomaidã re
petere:ut ipſi dicebant ſuo iure:quos ꝑfecto bellũ in hetruria ortũ a tanta rei fœditate
auertit.ii.n. Vgolino comite cũ duobus filiis totidẽq; neptibus in carcerẽ cõiectis ine-
dia interẽpto aĩos gibellinoꝵ ĩ guelphis ita cõcitarũt:ut oĩbus pariter exitiũ minarẽt̃.
In Aretinos primũ arma cõuerſa ſunt petẽtibus id exulibus Gibellinis. Pręerat tũ Are
tio Gulielmus petramala eiuſdẽ ciuitatis eꝑs cui Feltranus comes & Florentini auxilio Magna
uenerãt. Veꝵ cũ Florẽtini nõ ſatis ſuis copiis fiderẽt:eo ẽt miſere karolũ ſecũdũ cũ ali- ſæuitia
quot cohortib9 q ad põtificẽ iturus forte ea tũ iter faciebat. In agro typhernate collata
ſunt caſtra caſtris. Typhernũ ciuitatẽ caſtelli mutato noĩe nũc uocãt. Cõmiſſo itaq; ꝑ-
lio magna ſtatĩ de Florẽtinis cædes fieri cœpta ẽ. Veꝵ nõ ita multo poſt mutata fortu
na cadẽtib9 tñ in ꝑlio Gulielmo eꝑo & feltrão comite ex gibellinis a tria milia ĩterfecta
&.ii.milia capta dñr. cãpaldinũ locũ ubi pugnatũ ẽ accolę dixere, karol9 ãt tãta uicto
ria potit9 recta ad Nicolaũ ꝓficiſcit̃:ac utriuſq; Sicilię regnũ pheudatario iure obtiet.
Hoc ubi Iacob9 Arago ĩtellexit oppugnare caietã ſtatĩ aggredit̃. Neq̃d ãt deeſſet ad ꝑ
turbãdã xp̃ianoꝵ qetẽ:inter Philippũ Frãciæ & Edoardũ Anglię reges grauiſſimũ bel
lũ exortũ ẽ. Quę res & xp̃ianos ĩ Aſia mirifice ꝑturbauit:& hoſtib9 nr̃is delẽdo in Aſia
xp̃ianũ nomẽ audatiã & ſpẽ dedit. Soldanus.n.q tũ ægrotabat ad cẽtũ & quĩquaginta
milia hoĩum: filio duce Ptolomaidã miſerat. Interĩ uero duoꝵ mẽſiũ obſidiõe ꝓtracta

patri mortuo filius ſtati ſufficiť: q certe acrioribus aïs Vrbẽ oppugnans cõpletis foſſis
p̄daq; militibus ꝓmiſſa ad mœnia uſq; iã pugnãdo puenerat: cũ a xp̄ianis erũpẽtibus
magno ſuoꝝ incõmodo in caſtra retrudiť. Dũ hęc in Aſia gererenť Nicolaus pontifex
duos e latere legatos Bñdictũ caietanũ & Gerardũ parmẽſem i Frãciã ꝓpere mittit qui
cõpoſita iter duos reges pace eos cõtra Saracenos Ptholomaidã oppugnãtes aiarent.
Nã & pacẽ iter Iacobũ aragonẽſem & Karolũ captũ his cõditionib9 q̄s ſupra memora
ui iã cõpoſuerat: quo oïbus i hoſtẽ liberius ꝓficiſci liceret: & parare claſſem cœperat de
pace fere cert9. Sed nec reges ipſi põtiſici bñmonẽti obtẽparũt: nec q i p̄ſidio Ptolomai
de erãt iter ſe diſſidẽtes quẽadmodũ poterãt ui hoſtiũ ꝓpulſarũt. Dilabentibus.n.quo
tidie multis: ſoli tũ ad duodeci millia remãſere: q poſtea cũ patriarcha hyeroſolymitão
p dromonẽ ad id ſeruatũ fugiẽtes prio ſecũda nauigatiõe uſi tãdẽ ſub ipam Cyprũ nau
fragio piere. ſoldãus ãt deſertã cultorib9 urbẽ igreſſus eã ferro ac flãma ſtati euertit ãno
.cxcvi. poſteaq̄ a gothifredo capta fuerat: In tãtis ãt malis iſula cyprus & Armenia mi
nor cilicia pri9 appellata i fide xp̄anoꝝ tñ pmãſere. Inſtabat tũ uel maxie Nicola9 ueri
tus ne hoſtes reliquũ aſiæ occuparẽt: ut ipator Rodulph9 eo copias ſuas mitteret: quo
ñ ita multo poſt mortuo cũ Adulphus haſſo elect9 ſucceſſor iperii iura repeteret ab Al
berto Rhodulphi filio i agro ſpirẽſi p̄lio iterficiť. Vir qdẽ iſignis ſed paꝝ milite & pecu
niis potẽs: opp̄ſſus.n.multitudine hoſtiũ potiuſq̄ ſupat9 dř. Nicola9 ãt põtifex tedio ai
ut qdã putãt: ꝙ male ſibi cedere oia uideret: ꝙq; ẽt pluſq̄ põtificẽ decebat i partes decli
nauerat: Romę apud ſctãm mariã maiorẽ põtificat9 ſui ãno q̄rto meſe uno die octauo
moriť eoq; loci ſepelliť: ad caput baſilicę apď petri colũne cardinalis ſepulchꝝ ut i pa
uimẽto cerniť embleniate & porphireticis lapidib9 notato. Poſt ei9 uero mortẽ cardina
les Peruſiũ ꝓfecti q°eis liberi9 eligere põtificẽ liceret: rẽ ipſam diſcordiis iteſtinis biẽnio
mẽſeq; tertio i lõgũ deduxere. Interi ãt Michael paleolog9 ipator cõſtãtinopolitan9 mo
Michael riť. Quomius ãt ei9 corp9 i loco ſepelliť ſacro uetuere ſacerdotes & mõachi ꝙ occidẽta
paleolog9 li ecclię i lugdunẽſi cõcilio acqeuiſſet. Andronic9 ãt Michaelis fili9 libẽter tũ qdẽ cũ lati
nis ſenſiſſet ſiqd auxilii a nr̃is hũiſſet. Veꝝ cũ ſedes uacaret deſtitut9 auxlio andronic9
a fide catholica tãdẽ defecit. Hęc ãt icõmoda karolus.ii.rex Neapolitãus ꝓſpiciẽs e nar
bonẽſi ꝓuicia Peruſiũ ueniẽs cardiales ipos ſępius ad cõcordiã & electionẽ põtificis ad
hortat9 ẽ. Nec id qdẽ facere deſtitiſſet uir iſignis niſi acriter rep̄hẽſus a bñdicto caietão
p̄ria anagnino: ꝙ iſtãdo acerbe nimiũ ipis cardialib9 ui affere uidereť: quoꝝ ſuffragia li
bera eẽ deberẽt.

CELESTINVS. .V.

1294 CELESTINVS. V. Petrus Moroneus antea uocatus ꝓfeſſiõe Anacho
rita p̄ria Eſerniẽſis ſecũdo a ſulmõe miliario cœnobiũ icolẽs iſtãte Karo
rolo rege & latino cardiali põtifex creať: adeo maiore oïum admiratiõe:
q° ob ſanctitatẽ uitę a tãto faſtigio reꝝ ſpõte remotior eſſe uidebať. Aqlã
itaq; poſt creationẽ ſuã ꝓfect9 eo ſtati cardinales oẽs Peruſio ad ſe uocat.
Inſtabãt tñ illi & l̄ris & nũtiis ut Peruſiũ ꝓficiſcereť ciuitatẽ pontificali dignitati magis
cõueniẽtẽ: Vicit demũ celeſtini ſn̄ia ꝙ ita uelle karolũ regẽ itelligebat. Oẽs igiť eo ꝓfe
cti celeſtinũ ip̄m ut ueꝝ põtificẽ adorãt. Eius aũt coronatiõi iterfuiſſe.cc. milia hoïum
Ptolome9 ſcribit: & ſe ẽt affuiſſe fateť. Hoïes credo motos nouitate rei: & ſanctitate ui
ri ꝙ hõ heremita ad tñ dignitatis gradũ nõ niſi diuinitus ꝓuectus eẽ uidereť. Poſt tam
lõgã eligentiũ cõtentionẽ. Inito itaq; põtificatu duodecim cardinales ſtati creat Viros i
tegerrimos: quoꝝ de numero duo heremitę ſunt habiti. Veꝝ cũ Celeſtinus a priore ui
ta ob pontificatũ nequaq̄ declinaret: adeo benignus & facilis oïbus petentibus erat: ut

eadẽ diuerſis cõcederet: unde & cõtẽptus dignitatis & ĩminutio põtificatus oriebatur. Erat ſiqdẽ ob priuatã uitã quã antea in heremo duxerat reb9agẽdis paꝝ idoneus. Hãc ob rẽ de abrogatione eius mẽtio fieri cœpta ẽ: maxime uero mortuo Latino Cardinali uiro optimo cuius auctoritate Celeſtinus tñ pondus adhuc ſuſtinebat. Veꝝ inſtantibus acriter Cardinalibus qbuſdã maxime uero Benedicto caietano uiro in iure ciuili & canonico pitiſſimo: uafroq; q primũ locũ apud põtificẽ tenebat: ut ſe põtificatu abdicaret ne ecclia dei ob imperitiã gubernãtis piclitaret: de omittẽdo põtificatu cogitare cœpit. Hac aũt eius leuitate & ſupſtitione motus karolus hoiem amiciſſimũ Neapolim pduxit eiuſq; aium a tanta fœditate rei amouere conat: clamante ubiq; locoꝝ populo ſe nolle aliũ põtificem q̃ Celeſtinũ: idq; ab eodẽ pontifice precibus & obſecrationibus cõtendẽte: cui põtifex reſpondit nil aliud ſe eẽ facturꝝ q̃ quod deus uellet: utq; ipſe e repu. xpiana eſſe cenſeret. Tũ uero Cardinales abdicationẽ hoĩs quęrentes uehemẽter inſtãt: ut id q̃primũ agat, pposito reipu. xpiane diſcrimine qd' ſua ignoratiõe ĩminere oĩum cer uicib9 oñdebãt: affirmãtes oĩa mala tũ accidẽtia die iudicii ſibi ĩputatũ iri. Mot9 his uer bis uir ſanctus & ſimplex futuꝝ ſe in eoꝝ ptãte dixit: mõ id iure fieri poſſet. Quare cõſtitutio oĩum cõſenſu fcã eſt: licere põtifici abdicare ſe magiſtratu quã qdẽ cõſtitutionẽ Bonifacius octauus eius ſucceſſor poſtea cõfirmauit: queãdmodũ libro. vi. decretalium appet. Tũ uero Celeſtinus ad priuatã uitã ſe redigẽs: alterius ſubrogãdi põtificis Cardinalibus ex inſtituto ptãtem dat põtificatus ſui mẽſe ſexto. Atq; ita Benedictus caietãus plurimoꝝ cõſenſu pontifex creatus Celeſtinũ ad heremũ abeuntẽ ex itinere ad ſe retrahit: eundemq; pfecto arcis fumonis q̃ in hernicis eſt cuſtodiendũ tradit. Hac rõne motus ut ipſe dicebat ne auctores ſeditionũ aliquã calamitatem hoc duce eccleſiæ dei aliqñ inferrent licet re uera hoĩs ſanctitatem admirarer. Vt cũq; eſt conſtat hominẽ ipm magne ingratitudinis & caliditatis fuiſſe: quippe q ambitionis cã & uirum ſanctũ decipe ric dũ eum magiſtratu ſe abdicare cõpulit: & captum uitã hereniticam appetẽtem in arce fumonis dolore animi ante tps mori coegerit. Anno uno menſe quinto poſt initũ põtificatũ. Sunt aũt q ſcribant. Celeſtinum poſt mortẽ adeo miraculis claruiſſe: ut plerunq; in cõciliis de eo in ſanctos referrẽdo habita mentio ſit: fuiſſetq; pleroſq; q eum p ſancto colerẽt & in Catalogo Confeſſoꝝ recenſerent: Eius aũt celebritas. xiiii. Kal. Iulii qua die morit quotannis obſeruat ex inſtitutione Clementis quinti Auenioni facta.

BONIFACIVS .VIII.

BONIFACIVS. VIII. natiõe Hernicus patria Anagninus: Benedictus Caietanus antea uocatus neapoli pontifex creatur in Vigilia Natalis domini Milleſimo. cċxciiii. Vir quidem doctria & experientia reꝝ inſignis diu enim in curia uerſatus fuerat & p oẽs dignitatis gradus ad pontificatum nõ ſine tñ ambitionis crimine peruenerat. Nam dũ eẽt ſancti Martini in mõtibus pſbyter Cardinalis: adeo dignitatẽ pontificatus exoptauit: ut nil ambitione & fraude prętermiſerit qd' ad eam rem cõſequendam ptinere arbitraretur. Tantę pterea arrogantiæ fuit: ut & oẽs fere contemneret: & gratias a Nicolao quarto & Celeſtino quinto factas reuocauerit. Gibellinos quoq; mirifice perſecutus eſt. Hinc orit illa inter põtificẽ & Colũnenſes Gibellinos cõtẽtio: qui etiam Anagniæ contra pontificẽ factionis ſuæ partes fouebant. Hos itaq; maxime uero Cardinales duos Petrum & Iacobum eiuſdem familiæ uiros inſignes calumniari cœpit q; theſauros eccleſiæ in morte põtificum dirrupiiſſent: q;q; libellos famoſos contra ſe ſparſiſſent. Scripſerũt ſi qdem poſt illatam ſibi iniuriã ad reges ad pricipes ad natiões dę arrogãtia Bonifacii de ambi

1294

Columnẽſes

tione ꝙ contra ius falſq; pōtificat9 ſedē occupaſſet: reiecto fraudibus Celeſtino eodēq; in carcerē coniecto. Sunt.n.qui ſcribant Bonifacium immiſiſſe ſubornatores clanculū quoſdam q noctu dimiſſa quaſi celitus uoce in cubiculum Celeſtini hoīs ſimplicis ei ꝑſuaderent ut pōtificatū dimitteret ſi ſaluus fieri uellet. Citati autem Cardinales cū nuſꝗ apparuiſſent Bonifacii pertinaciā ueriti: Nepeſum eni ſeceſſerāt una cū tota colūnenſium familia; publico decreto ſciſmatici habentur. Beneficiis dignitatibus fundis paternis caſtellis oppidis priuantur quam priuationē Bonifacius poſtea in decreti formam retulit ut libro apparet quē Sextū appellāt. Sūpt9 deinde armis Bonifacius cōcitatiſq; multis cruce ſignatis eos opprimere conatus: Prꝫneſte quo ſe cū Sarra uiro iſigni eoꝝ patruo receperāt obſidiōe cingit. Dilapſos inde capto ac direpto ꝑneſte Zagarolū & columnā cōfugiētes ꝑſequit̃: unde nō ita multo poſt abire ob multitudinē hoſtium neceſſe fuit: a qbus hęc itē caſtella diripiunt̃ maxime uero columna paternū ſolū. Cardinales āt inde quoq; dilapſi Reate petiuere. Sarra uero apud Antiū multū diuq; ī nemoribus uixit ſeuitiā Bonifacii ueritus. Sed in piratarū manus incidens remigio admotus multas calamitates ꝑpeſſus ē quanꝗ ſic qdē æquiore aīo exiliū pati mallet quā ſęuitiā Bonifacii expiri: q Gibellinos oēs uno odio ꝑſequebat̃. Notū eſt illud certe qd' ꝓcheto dixerit Genuēſi archiepō ad pedes eius die cinerū ꝓdeūti. Nā cū dici a ſacerdote tū ſoleat. Memēto hō qa cinis es & in cinerē reuerteris: dixit mutatis qbuſdā uerbis. Memēto hō quia Gibellinus es & cū gibellinis in cinerē reuerteris: in eiuſq; oculos cinerē cōiecit: nō in caput ut mos eſt: eundēq; ob nomē factionis archiepātu priuauit. licet poſtea in integrū reſtituerit. Cū intellexiſſet Cardinalis Colūnenſes quēadmodū ipe ſuſpicabat̃ Genuā nō petiiſſe. Pulſus hoc mō Colūnenſibus Bonifacius duplicē celebritatē & apoſtolis & euangeliſtis & quatuor eccleſie doctoribus Gregorio Auguſtio Hieronymo Ambroſio ſtatuit. Idē ēt dū in urbe ueteri eſſet. beatū Lodouicū ex regia Frācoꝝ ſtirpe ortū utpote ex Karolo ſecūdo ordinis ſancti Frāciſci ꝓfeſſū ut qdē uolunt ī ſcōs retulit. Idē quoq; ecclīam cathedralē ſanctę Cecilię Albiēſis ciuitatis canōicis ſęcularib9 pulſis inde: regularibus cōmiſit: Inſtāte Bernardo caſtaneto albiēſi epō. ædidit ꝑterea Sextum pōtificii iuris codicē ſuo iuſſu a tribus doctiſſimis uiris cōpilatū quibuſdam decretis nouis a ſe additis. Vrbē quoq; Eugubiū quæ Gibellinoꝝ auſpiciis ab ecclīa defecerat breui recuperauit. Alberto duci Auſtriæ īperii cōfirmationē bis terq; petēti negauit. Mortuo autē Iacobo Arragonio cū Robertus Karoli filius Calabryæ dux ī Siciliā traieciſſet Cathinamq; cœpiſſet tm̄ repēte bellū exortū eſt: ut tota fere italia tumultuaret. Nā & Siculi Arragonenſibus fauētes cōparata claſſe Philippū Roberti fratrē bello ſuperant & captū in carcerē coniiciunt: Quare Robertus relicta cathina re infecta in italiā reuertitur. Foedericus āt Arrago ex hiſpania cū exercitu in Siciliā delatus nō ſolū Siciliā totā ueꝝ ēt Calabriā recuperauit. In hetruria uero adeo cōtra Piſanos Genuenſes exarſerāt: ut & liburnū cœperint incēdioq; euerterit: & naues onerarias in fluminis hoſtio demerſerint ne Piſanis nauigare liceret. Fiebāt hęc in italia cū magno ꝓuinciæ detrimēto pontifice nulibi ad pacē cōficiendā auctoritatē ſuā interponente. Et ne exiſtimares tū deū cū hoibus pacē habuiſſe tātus repēte terremot9 exortus ē: quātus nunꝗ antea quo qdē multis dieb9 ꝑ iterualla pluria durāte ędificia paſſim corruere. Reate pōtifex tū erat cū tota curia: q certe ueritus ne ruina ędificioꝝ opprimeret̃ caſulā ꝗndā ex tabulatis ſubtilib9 in medio clauſtro fratrū ꝑdicatorum prato admodū lato ędificari iuſſit: eoq; in loco aliquandiu reſedit: licet horrida ſæuiret hyems: in celebritate nanq; ſancti Andreæ hæc perturbatio exorta eſt. Apparuit tum quoq; Cometes magnæ alicuius futuræ

Philippū

calamitatis indiciũ. Veꝝ Boniſacius poſt tantos & tam diuturnos terremotus ad ſe re
diés cardinales aliquot creauit: quoꝝ de numero fuere archiepſ Tolletanus: Ricardus
Senenſis: Nicolaus Taruiſinus ordinis p̄dicatoꝝ magiſter: Ioãnes muro ordinis mi-
noꝝ generalis. petrus hiſpanus. Iubileũ quoq; idem rettulit anno Milleſimo.ccc. quo
plenã oium dilectorum remiſſiõem his pręſtabat qui limina apoſtoloꝝ uiſitaſſent ad
exemplũ teſtamẽti ueteris: licet primo qdẽ apud Iudęos huius longæ alia rõ habita ſit.
Iubileũ nãq; quinquageſimo quoq; anno repetebãt quo debitores a creditoribus laxa-
bantur (ut ait Ioſephus) & ſerui libertatẽ uendicabant unde libertatis nomẽ p̄fert tam Iubilei
animi q̃ corporis. Nam liberi uere ii dici p̄nt quibus peccata remittunť. Idem ẽt cẽteſi- ratio
mo quoq; anno obſeruari mãdauit. Ob hanc rẽ eo anno tanta undiq; hoiuni multitu-
do Romã uenit: ut uix icedere p urbẽ amplã quidẽ & uaſtã liceret. Venerat & Romã
Karolus Valeſii comes: Philippi Francorum regis frater: qui filiã Balduini ultimi Con
ſtãtinopolitani imperatoris in uxorem duxerat: a Boniſacioq; impetrauerat: ut ſocero
ſuo liceret imperiũ ipſum repetere a quo depulſus fuerat. Fecerat id quidẽ libẽter Boni
facius q͏̃ ei in animo erat hoꝝ pricipũ auxilio exercitũ in Aſiam trãſmittere: qui hiero
ſolymam recuperaret. Interim uero dum res ipſe cõponerẽtur & Karolum ip̄m Patri-
monio ſancti Petri cũ oĩ ptãte pręfecit: & Legatum in hetruriam miſit: qui nouas ſedi
tiones compeſceret. Nam a Gibellinis & Guelphis ad Albos & nigros trãſierãt. Veꝝ
cũ legatus nil p̄ficeret p̄poſitis ẽt interdictis karolus Valeſius eo põtificis mãdato p̄fe
ctus cõtinere Florentinos nõ potuit quo minus albos nõ ſine magna cæde ab urbe ſua
pellerẽt: albi. n. Gibellini tũ appellati ſunt. Sed pontifex hieroſolymitanã expeditionẽ
iã pridẽ meditat⁹: apameenſem ep̄m ad Philippũ regẽ Frãcoꝝ mittit: q hoiem ad eam
rę cohortareť. Is itaq; eo p̄fectus cum nil p̄cibus impetraret minas quidẽ addidit. Hãc
itaq; ob rẽ iratus Philippus hoiem ſubito in carcerem coniicit. Quod ubi Boniſacius re
ſciuit eo ſtatim miſit Narbonenſem archidiaconum uirũ certe inſignem qui pontificis
nomine Philippo mandaret: ut miſſum faceret ep̄m apameenſem. Id ſi nõ impetraret:
diceret audiẽtibus omnibus regnũ frãciæ ad eccleſiam deuolui: ob cõtumaciam Philip
pi: & uiolatũ iuſgentiũ. Adderetq; anathema: & omnes frãcos a iuramẽto regio abſol-
ueret. Fecit oia q̃ diligentiſſime archidiacõus: ac regem compulit ep̄m apameenſem di
mittere. Rex aũt aliqua ex parte iniurias ſibi a pontifice illatas ulturus edictũ p̄poſuit
ne quiſq̃ e regno ſuo Romã p̄ficiſcereť: aut eo pecunias mitteret. Secũdo uero poſt Iu
bileum ãno Karolus Valeſius ad carolũ ſecundũ conſobrinũ ſuũ ſe contulit: cuius ad
uentu motus Fœdericus Arago pacẽ his cõditiõibus petiit & impetrauit ut redditis q̃
in Italia cœperat ei Siciliã quoad uiueret retinere liceret. Veꝝ abeunte ex hetruria Ka-
rolo Valeſio: Albi Florẽtia pulſi Forũliuii populariter cõmigrarunt. Quoꝝ de nume
ro habitus ẽ Dantes aldegerius uir doctiſſimus & ſua uernacula lingua poeta iſignis:
q poſtea redire in patriã p̄ſæpe conatus ẽ: ſed fruſtra adiuuãtib⁹ ẽt Bononiẽſibus & ca-
negrãdi Veronẽſium dño: quo cũ poſtea familiariter aliquandiu uixit. Sunt q ſcribant
Boniſaciũ hoc tempore hermanii cuiuſdam corpus apud Ferariẽſes iam uiginti annis:
p̄ ſancto cultum exhumari mandaſſe ac cõburi: habita de eius hæreſi q̃ diligẽtiſſime i-
quiſitione: hunc ego e fraticellis fuiſſe crediderim quorũ ſecta tũ maxime inualeſcebat.
Interim uero Philippus rex Franciæ Boniſacii arrogantiã iniquo animo ferens habito
apud pariſios Eccleſiaſticorum & nobilium magno conuentu cõmemoratiſq; iniuriis
a Boniſacio acceptis: eiuſq; ambitione & malis artibus ad occupandũ pontificatũ: quẽ
iniuſte teneret ad ſedẽ ap̄licam tũ (ut ipſe dicebat uacantem) futuruniq; cõciliũ appel-

lauit. Qua quidē re percitus Bonifacius habito generali concilio Philippum eiuſq; regnū Alberto imperatori ſubicit: quē in initio pontificatus ſui repulerat. Tū uero Philippus ſupbiā hoīs domiturus: Sarrā colūnenſem in portu Maſſiliæ cognitū a piratis redemptū: cum Nogaretio gallo equite fidiſſimo Romā mittit: hac rōne: ut ipſe palam dicebat: ut appellationē ſuam publicarēt. Veꝝ ei longe alia mens fuit. Nā ſarra ſeruili habitu latiū ingreſſus collectis undiq; amicis Nogaretiū cum ducentis eqtibus gallis mercede cōductis e militia Karoli ualeſii Ferentinū pmittit: qui inde ei ſi opus eſſet auxiliū ferret. Ipſe uero Anagniam clā noctu ingreſſus adiuuantibus gibellinis quos Bonifacius diu multūq; uexauerat pōtificem nil tale metuentē i domo paterna capit refractis ualuis: captūq; Romam pducit: ubi quinto & trigeſimo die poſt: dolore animi cōfectus periit. Pōtificatus ſui anno octauo: mēſe: nono die decimoſeptimo. Sepellitur in baſilica Petri ſepulchro a ſe antea extructo qđ quidē adhuc extat in ſacello a ſe condito ope uermiculato. Idē quoq; ſuggeſtū condidit cum porticu apud baſilicā lateranenſem quo execrationes in cœna dñi fiunt quoq; in loco & Philippū regē franciæ columnenſis anathemate notauit. Morit aūt hoc modo Bonifacius ille q impatoribus regibus principibus natiōibus populis terrorē potiuſq religionē inicere conabat: quiq; dare regna & auferre: pellere hoīes ac reducere p arbitrio animi conabat. Auꝝ undiq; cōquiſitū pluſq dici pōt ſitiēs. Diſtant itaq; huius exēplo principes oēs tā religioſi q ſeculares: pſſe clero & populus non ſupbe & cōtumelioſe: ut hic de quo loqmur: ſed ſanctę & modeſtę: ut xps rex nr: eiuſq; diſcipuli ac ueri imitatores: Et malint a pplis amari q timeri uñ tyrānoꝝ pnities oriri merito ſolet. Sūt q ſcribāt hūc quoq; diſcordias inter Italos aluiſſe maxie uero īter genueſes & Venetos: pplos qdē naualı plio ſatis potētes.

BENEDICTVS .XI.

BENEDICTVS. XI. natione Italus patria Taruiſinus Nicolaus antea uocatus Cardinalis Hoſtienſis Romæ Kalēdis nouēbris pōtifex creat. Hic enim ab ineunte adoleſcentia ordinē prędicatorū ingreſſus tm̄ uirtute & doctrina apud fratres ſuos ualuit: ut eum p oēs magiſtratus ad generalis dignitatē puexerint: Vnde & pontifex creatus magnū breui tempore uirtutis ſuæ documētū pręſtitit. Ita enim uixit: ut poſt mortē inter beatos merito cenſeat. Inito aūt pontificatu Nogaretium & Sarram oeſq; Anagninos cum his in capiendo Bonifacio ſentientes & citatos antea ad iudicium nec apparentes grauiore anathemate notat. Cognita quoq; regis Philippi cā hominem Bonifacii cēſuris irretitum abſoluit. In gratiā præterea recepit Ioānem & Iacobū cardinales colūnenſes quos ingenti odio Bonifacius factiōis guelphę ſtudioſus pluſq pontificem decebat perſecutus fuerat. His quoq; bona reſtituit: a galero tñ rubeo quo a Bonifacio priuati fuerāt ad breue tps abſtinere ſunt iuſſi. Cōpoſitis aūt hoc modo rebus in urbe: creatiſq; Cardinalibus qbuſdā: quoꝝ de numero Nicolaus Pratenſis ordinis pdicatoꝝ eſt habitus: aīum ſtatim ad cōponendū Italiæ pacē adicit. Veꝝ qa in hetruria magis q alibi ſeditionibus laborabat: eo Nicolaū ipm epm hoſtieſem cū ſūma ptāte mittit: q & nouos magiſtratus Florētiæ cōſtituit: in illiſq; ędibus collocauit quas nup ad recipiēdos magiſtrat9 ędificauerant dñorum palatiū nūc uocat. Tum uero Nicolaus plura his ſibi licere arbitrat9 de reducēdis exulibus mētionē facit: qđ ubi ex animi ſnīa nō īpetrauit ppoſito anathemate Pratū ſe cōtulit. Mortuo deide nō ita multo poſt Benedicto pontifice tumultuantibus in hetruria oibus: exules omnium ciuitatum in agrum Bononienſem conuenientes: primo ingredi Florentiā inſtituunt atq; ita clam noctu apud portā quæ Bononiā

ducit mœnia nōdum pfecta ſupergreſſi uſq; ad templū diuæ Reparatę pauloante īcohatum perueniūt. Verū dum & prædam cupide nimium quęrunt & amicos cōſulunt quid maxime agendū cenſeant: hoſtibus ſuis ſumēdi animos: & capiēdi arma tempus dant: a qbus nō ſine multorū cæde ,ppere expelluntꝰ. Conducto deinde Roberto Calabryę ducę non ſolū ſua tueri uerū etiā aliena oppugnare auſi: Piſtorium obſidione cingunt: adeo ægregie ab his qui in prœſidio erant defenſum ut eruptione facta Robertū cū exercitu pratū uſq; repulerit. Benedicti aūt uiri optimi & ſanctiſſimi mēs fuerat pacata Italia Tartaros Syriā & Paleſtinā ingreſſos iuuare: a quibus litteris & nunciis ad tantam rē cōficiendā cōtinuo inuitabatꝰ. Mortuꝰ itaq; Peruſii eo enim ,pfectus cum curia fuerat pontificatus ſui menſe octauo die decimoſeptimo rē deſtinatam omittit. Sepelitꝰ aūt magna pompa ut par fuit in eccleſia fratrū pdicatoꝝ nonis Iunii milleſimo .ccciii. Fuiſſe aūt Benedictū uirū optimū ac ſanctiſſimum declarant miracula a ſe poſt mortē ædita: ſanatis ægrotis: pulſiſq; dęmonibus e cordibus obſeſſorum. Vacauit tum ſedes a nonis Iunii uſq; ad nonas Iulii inſequentis anni. Licet cardiales in cōclaui ob eā rē cōſtituti a peruſino pplo īpulſi pſæpe ſint: minis īterdū additis ut pōtificē deligerēt.

CLEMENS .V.

CLEMENS. V. natione Vaſco Burdagalenſis epus Bertrandus gottho antea uocatus Peruſii a collegio Cardinaliū abſens poſt logā contentionē pontifex tandē creatꝰ. Is aūt electioni cōſentiens ex Burdegala lugdunum ,pfectus eo Cardinales oēs ad ſe uocat qui ſine mora pontifici obtēperarūt: atq; ita curia Romana in Gallias tranſlata eſt milleſimo. ccev. Vbi et ad. lxxiiii. annos remanſit cum magno chriſtianoꝝ incōmodo: potiſſimū uero Vrbis Romę cuius tēpla magna ex parte ob ſolitudinē & ſitum corruere: abſentibus his ad quos quidē ea reſtituere ptinebat. Coronationi aūt pontificis interfuere & Philippus rex Frāciæ eiuſq; frater Karolus nup ex Italia reuerſus: Ioāñes britannię dux: q ruina muri oppreſſus moritꝰ cum pleriſq; aliis dum pompa coronatiōis ut fit p urbem ducitꝰ. Philippus quoq; rex ea ruina aliqua ex parte debilitatus eſt. Pontifex aūt in tanta trepidatione ex equo deturbatus ſolū carbūculū ex tiara amiſit: pretii aureoꝝ ſex milium: ut Quidam ſcribūt. Peracto deinde ſolēni: ſedatiſq; rebus oībus Clemens Multos Cardinales gallicos tū creat: ex Italia nullū: licet Ioanni & Iacobo colūnenſibus dignitatem Cardinalatus integrā reſtituerit. Tres pręterea cardinales cū ſenatoria poteſtate Romā miſit: quoꝝ auſpiciis urbs ipſā atq; Italia gubernaretꝰ. At uero cū cerneret Genuenſes & Piſanos inter ſe grauiſſimo bello implicitos interimq; Sardiniam a ſaracenis occupatā eſſe inſulam hac conditiōe Fœderico Sicilię regi cōceſſit: ut primo quoq; tempore eam pulſis inde hoſtibus recuperaret. Veneti aūt cū Karolo. ii. contra īperatorem Conſtantinopolitanū fœdus ineuntes eo Raſſianū regē perpulere Milleſimo .cccvii. ut orthodoxę fidei ratione a Romano pontifice peteret: uerum cū poſtea Veneti: ac Karolus refrixiſſent: Raſſiani ipſi malo exēplo ſniam mutāt. Interi uero apud Nouanēſes noua hereſis a Dulcino & margarita inuēta ē: qua mares & fœminę ſimul habitātes in oēm libidinē ,plabebantꝰ. Fraticelli hi ſunt appellati quos opprimere Clemēs conatus eo ſtati milites quoſdā cū apoſtolico legato miſit: qui eos in alpibus poſitos partim inedia & frigore partim armis oppreſſit: Dulcinus autem & margarita uiui capti membratim lacerantꝰ: eorumq; oſſa combuſta diſſipantur. Reſcitū quoq; eodem fere tpe eſt Templarios olim chriſti milites ad ſaracenos defeciſſe: hanc ob rē interfecti illi ſunt q cōprehēdi potuere: eorūq; bona partim Rhodiis militibus: q inſulā paulo

Noua' hæreſis

Templarii

ante occupauerãt partim uero nouis religionibus ſunt attributa. Iudęos quoq; Philip
pus rex Frãciæ cum ſingulis ueſtimẽtis e ꝓuincia ſua deiecit direptis eoꝝ bonis: ob ma
leficia quædã & auaritiam, Veꝝ cũ non ita multo poſt Albertũ imperatorem Ioannes
ex fratre nepos iterfeciſſet oẽs fere ciuitates Ciſalpiæ galliæ dños ſibi eos delegere quos
antea capitaneos habuerãt. Capitaneos eni ꝑfectos Vibiũ uocant. Vt Verona ſcalige
ros. Mantua Paſſerinos. Patauium Cararienſes. Eſtenſes aũt iampridẽ dominatũ Fera
riæ potiebant. Sed tũc potiſſimũ Mutinã in ꝑtãtem ſuã redegere. Nec indignatus eſt
Karolus ſecũdus Neapolitanus rex Beatricẽ filiã Azoni Marchioni eſtenſi in uxorẽ tũ
collocare. Veꝝ Friſcus eius filius nouercã ſibi ſupinductã cernẽs: patrem in carcerẽ cõ
iectũ necat Ferariæq; potit impetrato a Venetis auxilio ad expugnãdũ Thedaldũ ca
ſtellũ (ita Accolæ uocãt) ponti ipoſitũ, Tũ uero Cardinalis cognomẽto Pelagura Bo
Pelagura noniã a Clemente miſſus: Venetis ſub anathematis pœna iperat ut a re Ferarieñſi abſti
neãt, Optabãt qdẽ Ferarieſes ipſi dictioi eccleſiaſticæ ſubeſſe. Hãc ob rẽ Veneti matu
rãdũ uti caſtellũ die noctu oppugnatũ tandẽ capiũt: quo facto Friſcus ipſæ uindictæ
cupidus dimidiã Ferariæ ptẽ incẽdit: potiſſimũ uero coꝝ domos q rebus nouis ſtude
re uidebant. At ciues tantã iniuriã nõ diutius laturi ſumptis armis Friſco dñatu eiecto
Venetis ſeſe dedunt: cũ cernerent ſe ab his egregie defendi poſſe. Quare Pelagura idi
gnatus cruce ſignatos in Venetos & Ferarieſes unde quaq; ꝓpere ad ſe uocat. Clemẽs
uero cognita Venetoꝝ cõtumacia & regnãdi cupiditate eis anathemate notatis ſacra in
terdicit: ꝓ ſeruiſq; direptis eoꝝ bonis ubicũq; locorum repirent haberi iuſſit: quã ob rẽ
gens ipſa mercaturæ admodũ dedita & in Anglia & in gallia maxima incõmoda ꝑpeſ
ſa ẽ. Alios ꝑterea Cardinales in hetruriã bellis tumultuãtẽ põtifex miſit q Roberto Ca
labrię duci Florẽtinis ac lucẽſibus reliqſq; ꝓuincię populis mãdarẽt: ut oppugnare Pi
ſtoriũ deſiſterẽt. Paruere tũ oẽs ꝑter Florẽtios & Lucẽſes: Quare his quoq; a ſacris iter
dictũ ẽ. Veꝝ abeunte Roberto Auenionẽ ſalutãdi põtificis cã Piſtorieſes diutino bel
lo fatigati deditionẽ tandẽ fecere. Captæ urbis Florẽtini & Lucenſes mœnia euertunt:
foſſas complẽt agrum ſibi diuidũt: a ſanguine tñ ciuium temperatum eſt: ſolum urbis
utriq; populo cõmune remanet. Quod qdam Florẽtini non ita multo poſt contra fœ
dera inter ſe & Lucẽſes inita occuparũt: ducto circũquaq; muro elimatiſq; foſſis. Idem
ꝑterea ut oia circũquaq; tutiora haberẽt Acianũ gẽtis Vbaldinæ caſtellum in agro mu
gellano poſitum emptum pecunia diruunt: in planoq; haud longe Scarpariã ut pau
cis ante annis in Valle arni Caſtelfrancũ & ſanctũ Ioannem condunt. Miſſus tum q
dem in hetruriã Neapolio Cardinalis Vrſinus qui res ipſas cõponeret: ſpretus a Florẽ
tinis & Lucenſibus eo ire prorupit ut anathema & interdictum publicæ continuaret:
hanc ob rẽ Florẽtini clerũ ipſum grauiſſimis exactionibus diu multumq; uexarũt. V ſi
præterea hac ſequita ſunt: nam curſũ donatũ ciuẽ egregium & de repu. benemeritũ in
terfecere qa Vgutionis fagiolani filiã i uxorẽ duxerat: adeo nobilitatẽ odio hẽbãt. Veꝝ
cũ poſtea Pelagurã legatũ in recupanda Ferraria caſtelloq; Thedaldo a Venetis occu
pato iuſſent a põtifice in gratiã recipiunt. Milleſimo. cccix. Eodẽ uero anno Karolo. ii.
Robertus rege Neapolitano mortuo filius Robertus i regnũ a põtifice miſſus: Bononiã ad Pela
gurã ꝓficiſcit: quẽ ſtatim eccleſię noie tumultuãti Ferrarię ꝑfecit. Is aũt Neapoli iturus
Degũ catelanũ uirum inſignem cum cohorte equitũ in ꝑſidio reliquit. Qui ubi cõtine
re Ferrarieſes ueibis & minis i officio nõ poſſet eqtes ex arce i ciues dimiſit: quoꝝ de nu
mero multos certe trucidauit. Ad octo nãq; & uigiti ex optimatib9 Eſtenſiũ dñatũ ap
Henricus petentes laqueo necauit. Eodẽ uero tpe Henricus luceburgẽſis a germanis iperator ele

ctus: hac quidẽ lege a pontifice confirmaẽ: ut intra biẽnium coronam Romæ habiturus Italiam ingrediaẽ. Hoc aũt animo id egerat pontifex ut imperatoris aduentu motus italici comprimerentur. Imperator itaq; oĩa ſe facturum pollicitus oratores ſtatim in Italiam ad populos & prĩcipes mittit: maxime uero ad Florẽtinos qui tũ Aretinos uexabãt: petitq; ut ſibi & exercitui ſuo hoſpiciũ in urbe parent: ac uexare aretinos deſinant. Reſpondere tum Florentini tm̃ quidem principem impudenter agere qui Barbaros in Italiã ducere conaẽ quam ipſe imperii cauſa a barbaris tueri deberet. Aretinis p̃terea impatorem ipſum non bene cõſulere: quos ſciret Guelphos quidem ciues ſuos expuliſſe: exules enim ab impatore reſtitui conſueuiſſe & extorres retineri. Ferunt tũ dantem Florentinos cæcos appellaſſe: q imperatori tã ĩſulſe reſpõdiſſent: quo certe nil poterat eſſe magis a re pu. ſua alienũ maxime aũt tanto principe cum tãto exercitu hoſtili animo aduentante. Animos ſi quidem eis dabant Roberti regis pmiſſa: q in regnum proficiſcens factionis Guelphæ defenſorem acerrimum ubiq; ſe futurũ pollicitus erat. Imperator aũt ad Taurinos alpes tranſgreſſus in plana deſcẽdens oẽs fere ciuitatũ pricipes honoris cauſa obuios habuit. Duæ tum p̃erant Mediolani factiones: quarũ altera Turrianorũ altera Vicecomitum habebaẽ. Guelphis p̃erat guido Turrianus populi capitãeus ut gẽtis uocabulo utar. Gibellinos uero Matthe9 Vicecões. Veritus ãt guido ne uicecomes henrici gratiã ob factionẽ p̃occuparet: contracto exercitu in agro Mediolanenſi caſtra ponit uiſurus ut ipſe dicebat q nã urbẽ ſe inuito ingrederentur. Tum uero Matheus nunciis impatorem ipſum ppere Mediolanum uocat ad urbẽ: ut ipſe dicebat impii Romani domicilium. Hẽricus itaq; copias urbi admouẽs: magnos tum qdem tumultus ingreſſo iã Guidone cõcitauit: quos ſtatim rebus hoc modo cõpoſitis repreſſit: ut Guido Vercellis potireẽ. Matheus uero equitũ ſuorũ dux & pręfectus haberẽ. Potitus Mediolano imperator oẽs fere ciuitates ſtatim in deditionem accepit: p̃ter Alexãdrinos. Coronam itaq; ferream Mediolani accipiens: quã Modoetiæ de more capere debuerat tanta ciues impẽſa uexauit: ut grauata onere plebs: q̃ libertatẽ ſperabat arma ſumpſerit. Tũ uero germani cũ ab utraq; factione ſuos cedi uiderẽt ex ſuburbiis urbẽ ingreſſi factionum capita ad ſe uocãt. galeatius aũt mathei uicecomitis filius: relicto domi genitore: cũ magna cliẽtũ manu ad ĩperatorẽ pficiſciẽ: oſtenditq; Turrianos tyrãnidẽ urbis affectantes tm̃ tumultus cõcitaſſe. Hãc ob rẽ Germani cũ Gibellina factione in unũ cõuenientes: Turrianos nõ nihil apud plateã ſanctæ Mariæ nouæ reſiſtẽtes ab urbe pellunt: q guidone ſuadente Vercellas populariter petũt. Ex hac aũt factione ad triginta interfecti referunẽ: quorũ de numero quattuor Turriani fuere. Mouens deinde in Cremonẽſes & Cremẽſes Henricus: q Gibellinos eiecerãt Guelphos ad ſuppliciũ uocat. Sed libera Cremonẽſium deditio henricũ mitiorẽ reddidit. In cremenſes aliquãtulũ ſæuitum eſt: & eorũ mœnia funditus euerſa ſunt, Parmenſes aũt timore pculſi: qui Giberto corrigia ſuadente Rubeos in Vrbẽ acceperant pulſis guelphis ĩperatoris uicariũ recipiũt. Tutati ſunt aliquãdiu ſe Brixiani uerũ cum acriter ab henrico oppugnarentur noctu ad montana cõfugientes uacuam cultoribus urbem reliquere. Ingreſſi itaq; Germani urbis mœnia confeſtim demoliuntur. His aũt uicinorũ calamitatibus perterriti Mantuani Veronenſes Vicentini Patauini Taruiſini Veneti mãdata impatoris ſtatim fecere. Placẽtini quoq; pulſo Alberto ſcoto guelphorũ duce ĩperatoris p̃fectũ ſuſcipiũt. Cõpoſitis itaq; hoc mõ Ciſalpinę gallię rebus ĩpator: Amadeo ſabaudiæ comite Piſanorũ Genuẽſiũq; Oratorib9 ſubſequẽtibus p Placentinos iter faciẽs Genuã pficiſciẽ. Quo ẽt nõ ita multo poſt applicuere & legati Roberti Neapolitani

Vicecomites Matteus

& Fœderici Siculi regis: illi ſimulatā iſti uerā amicitiā præſeferentes. Nam Robertus rex Mareſcallū ſuū cum duobus millibus eqtum in hetruriā miſerat q Florētinis & Lucenſibus ſi opus uideret cōtra impatorem auxlio eſſent. Verū henricus Piſas claſſe delatus p̄miſſis terreſtrib9copiis maximis incōmodis Luceſes afficit. Libuit hactenus commemorare hæc incōmoda italis illata: quorū oīs culpa a qbuſdam in Clementē trāffertur: q henricum impulerit cum exercitu Italiā ingredi. Sunt tñ qui ſcribant id ex utilitate prouinciæ a Clemente factum: ob inteſtina mala quę quottidie cū magna hoium cęde in unaquaq; ciuitate: imo in quouis paruo ēt caſtello cōmittebantur. Cedebantur ciues: necabant̃ Senes: allidebant̃ iſantes: nec ullus crudelitatis modus inerat. Vnde clementi placuit quod ſcriptū apud homerū eſt unus ſit princeps ad quē oīa referant. Hēricus aūt Romam uerſus iter arripiēs cū quingētis equitibus Lodouicū Sabaudiēſem Amedei filium p̄mittit: qui certe apud Stephanū columnā non longe a lateranenſi palatio diuertens magnā urſinę factione timorē iniecit: Henricus tñ Viterbium primo inde Romam ueniens effuſo obuiam honorato quoq; cum urbana multitudine perbenigne ſuſcipitur. Coronatus deinde a tribus Cardinalibus Romanos oēs in uerba ſua ut mos eſt iurare cōpulit. ædicto ingenti coniuio cui oēs ciuitatis p̄ceres exceptis dūtaxat Vrſinis interfuere. Ne tñ in tanta celebritate qcq̄ tumultus ob cōcitatas hoium mētes oriret̃ milites ſuos in theatris thermis locisq; munitis p̄ ſtatione collocauit: qbus preſidiis adeo cōfiſus ē ut auſus ſit ēt tributū inſuetū a populo exigere. Qua ex re oēs utriuſq; factionis ciues ad Vrſinos cōfugiūt: q ædes ſuas p̄pe tyberim & Hadriani pontē ſitas ualidis præſidiis cōmunierant. Tum uero iperator ira percitus ſagitarios nauales a Piſanis miſſos in Vrbem contra Romanos uocat: quos certe nil tale metuentes Ioannes Roberti regis frater qui ſuas nauales copias ſub Auentino collocauerat facile in ſugam uertit: & intromiſſo equitatu haud longe in ſtatiuis collocato: populo Romano adiuuāte impatorem ipſum Tybur abire coegit. Diſceſſit & Ioānes Roberti frater cardinalium iuſſu: Vrbemq; pacatam reliqt. Henricus aūt Peruſio iter faciens cum Aretium perueniſſet Robertū regem maieſtatis reum facit: citatūq; nec apparentem regno priuauit: improbante eam rem clemente: q in loco nequaq̄ idoneo tantam rem nec ad ſe ptinentē pegiſſet. Pontificis enim p̄prium eſſe dicebat regnum Siciliæ ci & ultra farum dare & adimere. Mouens Aretio impator in Florentinos & Lucenſes cum Roberto ſentientes copias ducit. Verū cum urbem oppugnare non poſſet occupato Bonitio eodēq; munito Seneſibus bellum indicit: qui auare nimiū ac maligne cōmeatus ei ſubminiſtrabant. At uero cum ægrotare cœpiſſet: ad maceręti balnea ſe cōtulit: unde multo imbecillior q̄ antea ad Bonconuentū rediit: ubi poſt aliquot dies morit̃: non ſine ſuſpitione dati a Florētinis ueneni: ſubornato pollicitatiōibus & præmiis monacho quodam qui ei euchariſtiam ueneno illitam dederat: ut nōnulli ſcribūt. Piſani aūt mortuo impatore Florentinorū potentiam ueriti Vgutionē Fagiolanū ducem ſibi ac tyrānum deligūt: qui pauloposſt ab equitatu cum henrico militare ſolito adiutus Lucenſes agris multatos in ptātem ſuam redegit. Clemēs uero ad cętera mala q̄ Italia patiebat̃ audito incendio baſilicæ Conſtantinianæ uehementer indoluit: pecuniaſq; clero ac popu. Romano miſit ad tēplū reſtituendum: licet eo anno tanta charitate & penuria rerū laboratum in regno ſit ut uix ad cibum & potum ſatis pecuniarū haberet: Quæ qdē mala & frequentes ecclypſes ſolis cometæq; portendebant: & ipſa peſtis qua fere ubiq; tum laboratum ē. Clemens aūt cum animū ad componēdum eccleſiæ ſtatum adieciſſet ſacris ordinibus ter habitis & plerosq; Cardinales uiros optimos creauit: & tribus cōciliis diuerſis

uerſis in locis uariiſq; tēporib9 habitis: multa prudēter & mature egit. Nā & dulcini ſe
ctā eccleſiaſticos īpugnantem ut dixi perdomuit: & templarios ſuſtulit in maximos er
rores prolapſos: chriſtū ſcilicet abnegātes eorūq; bona hieroſolymitanis militibus ad-
dixit: & regi Franciæ apud pictauiū quædam inhoneſta petenti quominus id impetra
ret reſtitit: Nam & damnari Bonifacium & abſolui Nogaretium ac Sarram petebat.
Primum certe nunq̄ obtinuit. Secundum poſtremo inpetrauit pollicente Nogaretio
ſe iturum pœnitentię gratia cōtra Saracenos: quamqdem expeditionem clemens ipſe
maxie optabat: ut ex eius cōciliis apparet. Præterea uero & celeſtinū Quintum appro
batis eius miraculis in ſanctos retulit ſub nomine Petri cōfeſſoris: & librum clemētina
rum à ſe cōpoſitum in Viennēſi concilio edidit. Deinceps uero uariis ægritudinibus af Clementinæ
flictatus nunc enim dyſenteria: nunc ſtomachi ac laterꝝ dolore crubiabat octauo pon
tificatus ſui anno mēſe decimo die quintodecimo moritur. Vacat tum ſedes annis duo
bus menſibus tribus diebus. xvii. Dum nō ſatis inter Cardinales conſtat quem potiſſi
mum deligant: Nec minor quidem diſcordia inter electores imperii tum fuit mortuo
Henrico: cū alii Lodouicum Bauarię alii Fœdericum Auſtriæ duces ꝓponerent: qbus
inter ſe prœlio cōcurrentibus ſuperato fœderico tanta ſuperbia Lodouicus elatus eſt:
ut abſq; auctoritate Romanę ſedis & imperatorē ſe apellauerit: & ita uicecomitibus in
Ciſalpina fauerit: ut Mediolano potiti ſint quo ei facilius Romam proficiſci liceret ad
coronam auream ut mos eſt accipiēdam. Tum uero hetruſci omnes ac maxime Guel
phi trepidare cœperunt: ꝙ cernebāt Lodouicum imperatorem omnia īperii iura adiu
uantibus Vicecomitibus & Vgutione Fagiolano Piſanoꝝ & lucenſium tiranno breui
repetiturum. Hanc ob rem & Guidonem petramalam epm̄ Aretinū ac dn̄m & philip
pum Tarentinum principem Roberti regis fratrem in partes ſuas pollicitationibus &
muneribus pellexere. Multū. n. Philippus eqtatu & diſciplina rei militaris tū ualebat.

IOANNES .XXIII.

IOANNES Vigeſimuſtertius Iacobus caturcenſis antea uocatus ep̄s
Portuēſis: poſt logngam uigintitrium cardinalium altercationem Lug
duni pontifex creatus nonis ſeptembris in eccleſia cathedrali coronam
pōtificatus accepit: ide uero Auenionē cū curia ꝓfectus octo Cardiales
in ieiuniis quattuor tēporum aduentus Dn̄i creauit: quoꝝ de numero fu
it Iacobus caturcenſis eius ex ſorore nepos & Ioannes caietani tituli ſancti Theodori
diaconus Cardinalis e gente Vrſina. Præterea uero in ſanctos cōfeſſores rettulit Lodo
uicum ep̄m Toloſanū quondam Karoli regis Siciliæ filium. Sunt tn̄ qui hoc boniſacio
octauo aſcribant ut antea dixi. Abdicare āt ſe ep̄atu & ſacerdotio compulit Hugonem
Caturcēſem ep̄m priuatū oībus pōtificalib9 inſignib9 ānulo mitra cappa pileo camiſia
ꝙ Romana: Priuatū āt degradatūq; ut iſtoꝝ uocabulo utar: ac curię ſæculari traditū oī
bus cruciatib9 coactū eſſe uitā cū morte cōmutare: ꝙ ī pōtificē cōiuraſſet. Eccleſiā uero
toloſanā quā unice dilexit ad archiep̄atū trāſtulit: cuius qdē caſtella ſex in ciuitates erre
xit ut haberet archiep̄s Toloſſan9 qbus cū dignitate p̄eſſet: Dioceſes quoq; archiep̄atui
Narbonenſi aſcripſit: Limoſam & abbatiam ſancti Pontii. Adeo pręterea rebus nouis
pōtifex ip̄e ſtuduit: ut & ſimplices ep̄atus bifariā diuiſerit ac diuiſos in unū redegerit: &
abatias ī ep̄atus & ep̄atus in Abbatias uiciſſim trāſtulerit. Nouas quoq; dignitates: no
ua collegia in eccleſiis cōſtituit: ac cōſtituta prius in aliā formā tāſtulit. hac tn̄ gratitu-
die uſus eſt: ꝙ clementinaꝝ editionē cōfirmauit. Mādauitq; doctoribus oībus Publi-
coꝝ gymnaſiorū ut librū ip̄m publice legerēt. Ordinē āt Grādimontēſem: quorundā

improborum factiõibus labefactatum in meliorẽ formã redegit. Amputatis his quæ ordini obeſſent:additiſq́ inſtitutionibus qbuſdam qbus tanta religio cõſtaret. Cũ uero Cæſar auguſtanam eccleſiã admodũ diligeret eã in Metrapolitanã erexit quinq́ cathedralibus eccleſiis ex undeci quæ Tarraconẽſi ſubſunt huic aſſignatis. inſtituit & nouũ ordinẽ militũ q militare ſub chriſto dicerent in luſitania q̃ portugallia dicit̃ qui Saracenis reſiſterent Beticam & Aphricã incolentibus. Betica apud antiquos ea pars dicebat̃ hiſpaniæ quæ ad mare meditarraneũ uergit noſtris tẽporibus Granatæ nomẽ optinens a cocco ut arbitror quo ea pars hiſpaniæ maxime abundat coccũ aũt nũc granã uocant unde lanæ inficiunt̃. Huius aũt ordis quẽ diximus a põtifice cõſtitutũ caput in marino Syluẽſis dioceſis oppido repoſitũ eſt: militibuſq́ oĩa bona templarioꝝ annuentẽ rege Portugalliæ conceſſa ſunt: quo liberius militiæ xp̃i uaccarẽt. cuius cenſor & moderator ẽ Abbas Alcohaſiãi monaſterii ciſtercienſis ordis Vlyxiponẽſis dioceſis: q & cõſcribẽdi

Thomas & exauctorãdi militẽ facultates habet. Deiceps uero duos Thomas i ſctõs rettulit Thomam ep̃m herſerdenſem uirũ nobilẽ genere ꝓbatũ moribus doctrina inſignem miraculis clarũ: & Thomã Aquinatẽ ordinis ſancti Dominici doctorẽ ꝓcellentem: de cuius uita & ſcriptis multa ſuperius annotauimus. Creatis deinde ſeptẽ Cardinalibus ſecunda ordinatione Milleſimo. ccc.xxii. Statim edictũ propoſuit: quo eos declarauit ꝑtinaces & hereticos q affirmarẽt xp̃m eiuſq́ diſcipulos nihil priuatim habuiſſe. Quod certe nõ multũ cũ ſacra ſcriptura cõuenit: quæ multis in locis teſtat̃ xp̃m eiuſq́ diſcipulos ac ueros imitatores nĩl ꝓprii habuiſſe. Vt illud Euangelii Qui nõ uendiderit oĩa q̃ habet & pauperibus dederit nõ põt eſſe dignus me diſcipulus. ꝓterea uero hæreticũ putauit eſſe ſi quis affirmaret ipſis diſcipulis uendendi: donãdi: teſtandi: acqrendi ſuopte igenio ius nõ cõpetere: q̃ ad regionẽ euntes in alterius arbitriũ tranſeant: unde fit ut Domini mãcipia nõ ſibi ſed domino acquirant. uel acqſita prius: ex arbitrio & mãdato eius pauperibus diſtribuant. Harum autem iſtitutionũ litteras apoſtolicas ad Gymnaſia publica tranſmiſit: ne amplius ſcholaſtici ea de re diſputare auderent. Damnauit ꝓterea gloſſullã quandam fratris Petri ordinis Minorũ: qui conuentum quendã tertii ordinis ad imitandã xp̃i pauptatẽ animauerat: quoꝝ de numero multi damnati & exuſti fuere. Habita præterea conſtitutione ut eorum uocabulo utar decem cardinales creauit: inter quos Ioãnis Columnæ & fratris Matthei e gente Vrſina ordinis ꝑdicatorum ratio ẽ habita. Dum hæc a pontifice agerent̃ Florentinus exercitus ingenti clade nõ longe a montecatino ab Vgutione Fagiolano ſuperatus eſt: Verum Lucẽſes nõ diutius tyrannidẽ Vgutionis laturi capta occaſione Neriũ eius filium urbe eiiciũt: dũ caſtruciũ uiꝝ domi nobilẽ & manu ꝓmptũ quẽ in carcerẽ cõiecerat ob prædã ex hoſtibus captã ad ſuppliciũ ducit. Pulſus itaq́ Luca nerius p̃rem in Lucẽſes cõcitat: cui qdẽ ex urbe in hoſtẽ ꝓdeũti Piſani ſtati clauſere portas. Is ãt cũ filio ad Malaſpinas confugiẽs tẽtato ſepius ac fruſtra ad tyrãnidẽ reditu tãdẽ in Flãminiã ſolũ paternum põtifice iubẽte rediit. Atq́ ita

Caſtrucius Caſtrucius ab extrema calamitate ad ſũmã fœlicitatẽ perducit̃: e carcere. n. ad dominatũ ciuitatis lucẽſis traductus eſt. At uero põtifex intelligens & eſtenſes pulſo præſidio eccleſiaſtico oĩo Ferraria: & Vicecomites adiuuante Lodouico Bauaro: Mediolão potiros eſſe: omiſſis ut ipſe dicebat ad tp̃s Eſtenſibus Viceccomites interdictis notauit: magis in Lodouicũ qui titulos iperii ſibi uſurpabat q̃ in Vicecomites inuectus. Eodẽ quo tẽpore Gibellini Genuenſes a cõciuibus ſuis guel phis pulſi adiuuãte Roberto rege cuius poteſtati ciuitatẽ cõmiſerant Sauonã populariter migrauere: Hos poſtea ẽt extorres bello inſequens Robertus: dũ in Gallias traiicit una cũ Sauonẽſibus in ꝑtãtem

ſuam

ſuam redactis aliquãdiu male habuit. Põtifex ãt intelligẽs diſceſſu Roberti Guelphos
ubiq; opprimi Karolũ Valeſiũ comitẽ Frãciç regis Philippi filiũ ĩ Italiã mittit: qui Guel-
phis præſidio eſſet. & his potiſſimũ q apud Vercellas cũ Turrianis erãt Vrbis ditione
potitis. Verũ ſupueniente Lodouici ĩperatoris iuſſu Galeacio Vicecomite ante aduen
tũ Karoli Turriani Vercellis pellunt. eaq; urbs in ptãtem Vicecomitũ redigitur. Poti
tur & Caſtrucius nõ ita multo poſt piſtorio: ut Guido petramala paulo ante Typher
no: Florentinis aduerſantibus. Sed Caſtrucius Galeacii Vicecomitis auxilio fretus (nã
Acciũ filiũ cũ mille & quingẽtis militib9 ei auxiliũ miſerat) Florẽtinos magna clade ſu
patos ad mœnia uſq; pſequit. Tũ uero põtifex uidẽs ĩ Bauaro turbandi oĩa pricipiũ ieſ
ſe ei ſacra ĩterdicit more ſolẽni ut fieri cõſueuit: Guidonẽq; petramalã poſt occupatum
Thyphernũ ſacerdotio exauctorauit Cortonã quoq; a dioceſi aretina ſepatã ĩ ciuitatẽ
erexit creato Ioãne Viteterbiẽſi Cortoniẽſiũ epõ. Interim ãt Nicolaus Eſtenſis Ferrariç
domin9 Argentã Rauẽnatis eccleſiç opidũ ui occupat: adiuuãte paſſarino Bonacoſſio
Vrbis Mantuæ tyrãno: qui ſororẽ Nicolai paulo ante in uxorẽ duxerat. Ii etiam iun-
ctis ſimul copiis Bononienſes aggredi ſunt auſi. Sed a Beltrãdo eccleſiç copiaꝝ duce ſu
perati cũ magno incõmodo abiere: nõ ita multo poſt a põtifice anathemate notati. Fer
rariç pterea interdictũ a ſacris donec argẽta redderet: Caſtrucius uero adeo Florẽtinos
tũ uexabat capto oppido Signa unde frequẽtes ĩcurſiões in eos faciebat: ut deſperatõe
reꝝ adducti karolũ Roberti filiũ in dñm uocauerint. Tũ uero Ioannes põtifex Ioannẽ
Vrſinum in Italiã ꝓpere mittit qui Florentinos & guelphos oẽs in Bauarũ confirma-
ret iã alpes cũ magnis exercitibus trãſeuntẽ. Is autẽ Romam iter facturus primo Me-
diolanũ ꝓficiſcitur Gibellinorũ precibus motus. Verũ cum accepta ferrea corona pecu
niis indigeret: atq; eas a populo exigeret quẽ Galeatius tuebatur oĩbus Vicecomitibus
in carcerẽ coniectis: quattuor & uiginti ciues deligit. qui rem pu. adminiſtrarent addito
prefecto: quem ex gente ſua Vrbi prefecit. Bauarus tamen poſtea Caſtrucii præcibus
motus Vicecomites omnes incolumes dimiſit dum Lucç eſſent ubi ĩperator a lucenſi-
bus magna cũ benignitate ſuſceptus eſt. Inde uero abiens comitãte cum mille & quin-
gentis eqtibus Caſtrucio Romã peruenit ubi apud ædes laterani iuſſu Cleri populiq;
Romãi a Stephão Colũna coronat. perãnt tũ Vrbi duo ex nobilitate Romana quos
romãi ĩperatores uicarios appellabãt. Tũ uero cũ Nicola9 comes alter collega abeſſet
Stephano ea ſors obtigit. Coronat9 ĩpator petrũ corbariẽſem ordis minoꝝ ex Reatino
agro oriũdũ põtificẽ ſtati creat Ioãnis. xxii. ęmulũ futuꝝ: hoiem qdẽ humili loco natũ
ſed doctũ & ad res agẽdas aptiſſimũ. Habuit hic prio uxorẽ. q̃ renuente ac reclamãte re
ligionẽ & habitũ ſancti Frãciſci ſuſcepit. Creat9 itaq; pſeudo põtifex: ac Nicolaus. v. ap
pellat9 ab ĩpatore & his q tũ cũ eo aderãt ut uerus xpi uicarius cõſalutat. creauit is quo
q; cardinales & epõs hoies ſui ipſius cõſimiles. Interea uero cũ eqtes galli in pſidio Flo-
rentinoꝝ relicti noctu inſidiis piſtoriũ occupaſſent. Caſtruciũ Roma abire cõſeſti co-
gunt: q prio iunctis cũ Vicecomitibus copiis Piſas Lucãq; peruenit. Inde uero in piſtori
um mouẽs ciuitatẽ diu obſeſſam fame ad deditionẽ tandẽ cõpulit. Subſequẽs ãt Caſtru
ciũ cũ exercitu Bauarus: uiterbii antipapã reliqt Florẽtiã oppugnaturus quam fortaſſe
occupaſſet ni Caſtrucio graui morbo ex ĩmẽſis laborib9 cõtracto mori cõtigiſſet. Baua
rus tñ tanti accepti bñficii ĩmemor eius filios Piſis ac luca expulit: dũ in ciuitatib9 præſi
dia diſpõeret: Vrbibuſq; ipſe potitus eſt. Mortuo quoq; eodẽ tpe Galeatio Vicecomite
eius filii ad Bauaꝝ cõfugiũt hoiem rogãtes ut accepta grãdi pecunia quam ipſi pollice
bant ſe in pṙiam remittat. Tũ ille pecuniç admodũ cupidus. Accium in patriam remit

Guido petramala

Petrus corbarienſis

ſilio & Petro rubeo in Germaniã abiit celerẽ reditũ cũ maioribus copiis pollicit9. Abeunte ãt rege Bononiẽſes ipſi adiuuãtibus Florẽtinis & Merchiõe Eſtenſi pulſo legato i libertatẽ ſe uindicãt: cæſo tũ in Vrbe tũ in agris eccleſiaſtico pſidio. Hanc ob rẽ legatus oĩ ope deſtitutus Auenionẽ ꝓficiſcit̃. Anno dñi Milleſimo.cccxxxiiii. Quo tpe eodẽ in loco Ioãnes põtifex morit̃ ætatis ſuę. Anno.xc. Põtificatus uero.decimonono mẽſe.iiii. relicta in theſauris tãta ui auri quantũ nullus ante ſe põtifex. Sepelit̃ ãt in eccleſia cathedrali cũ magna funeris põpa. Sunt q ſcribãt Petrũ murroneũ: quodã põtificẽ a Ioãne in Sanctos relatũ: Gẽtilemq; Fulginatẽ & diuum Florentinũ medicos inſignes magnis proemiis & honoribus tũ ab eo affectos. Amator.n.doctorũ uirorũ eſt habitus.

BENEDICTVS .XII.

BENEDICTVS Duodecimus patria Toloſanus ordis ciſterciẽſis Iacobus antea uocatus: ſãcte Priſcę pſbyter Cardinalis. xvi. die poſt Ioannis mortẽ Auenione põtifex creatus ſtatĩ cenſuris in Bauarũ a Ioanne factas ut in uſurpatorẽ ĩperii cõfirmauit. Hac autẽ rõne uacante ĩperio ad arma oĩa reſpiciebãt: cũ unuſq; quantũ uis paruus dñs rapere ex alieno conaret̃. Scaligeri.n.nõ cõtẽti Veronę: Brixię: Bergomi dominatu Parmã adimere Rubeis conabant̃. Gõzaga Rhegiũ Eſtẽſis Mutinã Florẽtini Lucã appetebãt. Verũ cũ Scaligeri potiri Parma nequirent: acriter q in pſidio erant urbẽ defendentibus maxime uero Germanis militibus q Scaligero inſenſi habebant̃: in Vincẽtinos exercitũ mouent unde re infecta ab euntes cũ Germãos milites abiiſſe Parma intellexiſſent eo ꝓfecti urbe ſtatĩ potiunt̃ rubeis ipſis eã dedentibus. Nicolaus quoq; Eſtẽſis Beatrice Guidonis Gonziaci filia in uxore accepta ſoceri copiis adiutus Mutinã capit. Philippinus itẽ Gonzoga ciuibus ipſis ultro dedẽtibus Regiũ lepidi in ptãtẽ ſuã ſtatĩ recipit. Tum uero creſcẽte Maſtini Scalę potẽtia Qui & Parmã & lucã & Pataiũ dedẽte Vbertino carraria in ptãtẽ ſuã redigerat: ad tantũ dominatũ extinguendũ oẽs fere Italiæ populi & pricipes ſimul cõiurarũt. Mamie aũt Veneti & luchinus uicecomes q Accio paulo ante mortuo in dñatu ſucceſſerat. Cinxerant Veronã obſidiõe Veneti Gonzaga Eſtẽſiſq; dũ luchinus alio exercitu Brixiã & bergomũ in ſuã ptãtẽ redigit. At uero cũ Veneti timerent ne dũ potẽtiã unius extinguere parant alterius augerẽt. Pacẽ ac cõditiõe cũ Maſtino Saligero ineũt ut omiſſo patauio carrarienſib9 dimiſſaq; Brixia & Bergomo Vicecõiti qs urbes nup occupauerat: ipſe Veronã Vicẽtiã Parmã Lucãq; retiñeret Diſplicuit uehemẽter hęc pax Florẽtinis ſociis & amicis q potiri Luca admodũ cupiebãt: ſed reiecta in aliud tps q̃rela tũ qdẽ reticuere. Põtifex ãt miſſo in italiã legato ſenatui populoq; Romano pſuaſit ut Senatoriã dignitatẽ quã diu regio noĩe geſſerant ſuis tãdẽ & eccleſię auſpiciis adminiſtrarent. Hanc ob rẽ & Stephano colũnę Senatoria dignitas in qnquenniũ ꝓrogata eſt: & collegę annui ei dati ſunt. Verũ cũ põtifex Stephanũ ad ſe Auenionẽ uocaſſet: Vrſus Anguillarię comes Stephani collega Franciſcũ petrarchã uirũ eloquẽtiſſimũ maxĩe ãt uernacula lĩgua rhitimiſq; uulgarib9 corona poetica in Capitolio donauit: aſtante populo omniq; Romana nobilitate: Anno ſalutis Milleſimo.cccxxxviii. At põtifex ueritus ne uacãte ĩperio Italia ab aliquo externo hoſte iuaderet̃: Luchinũ Vicecomitẽ Ioannẽq; eius fratrẽ archiepm Mediolanẽſem Mediolãi aliorumq; urbiũ qs poſſidebãt uicarios iſtituit: eandẽ quoq; ptãtẽ Maſtio Scalę Veronę & Vincentię: Philippio Gõzagę Matuę & Regii: Albertio carrarię patauii obitiõi Eſtẽſi Ferrarię Mutinę Argẽte ſuo iure: ut ipſe dicebat tribuit: ꝙ uacãte ĩperio oĩs eius ptãs i põtifice recidat Ieſu Xpi ſupni regis unicũ in terris uicariũ Obitiõi tñ Eſtenſi hoc uecti

Stephan9 columna

Ioannes uicecomes

gal impoſuit: ut quottānis .x. millia numū auri: Eccleſię Romanę ꝑſolueret. Semel āt
toto ſui pōtificatus tp̄e ſex p̄ſbyteros Cardinales creauit uiros ægregios non de ſua ſtir
peut nunc fit: ſed undequaq; ad tātā dignitatē uocatos. Nō improbo tn̄ eos qui ob co
gnationē & affinitatē ad ſūmos dignitatis gradus erigunt̃ ſi tanta cōditione digni ſūt.
Tātæ p̄terea cōſtātię fuit: ut dimoueri a recto uel ui uel p̄cario uel pollicitatiōibus nū-
q̄ potuerit. Bonos .n. diligebat. & uiciſſim malos ac ſceleratos apte odio hēbat. Cōpone
re itē pacē inter Philippū Frācię & Eduardū Anglię regē ſępe tentauit p legatos ac fru
ſtra: Qui maximis cladibus: q̄ ſępiſſime inter ſe cōcertarunt. Nā Eduardi claſſis ſupra
ſcluſas nō lōge a portu Flādriæ tāta ui cum gallis dimicauit & uīcit: ut ad .xxxiii. millia
galloꝝ una pugna īterfecta referant̃. Pōtifex aūt rē ſępius tentatā omittēs ędes pon ti fi
cias cū turrib9 & pometis īcohauit ac ꝑfecit ſuoq; iuſſu īpēſaq; baſilicę ſancti petri tectū
reſtituit quēadmodū epigrāma ad eius ſtatuā in eadē baſilica poſitā indicat. Morit̃ aūt
pontificatus ſui āno .vii. menſe .iii. die xvii. Multam uim auri nō cognatis ſuis & affini
bus: ſed ecclīę reliqt. Zotū pictorē illa ętate egregiū ad pingēdas martyrū hiſtorias in
ędibus ad ſe ſtructus cōducere in aīo hūit. In morte aūt optimi pōtificis & doctiſſimi
oēs fere collacrimarūt: Idq; in pompa funeris qui aderāt fletibus & gemitus p̄ſe tulere.

CLEMENS .VI.

CLEMENS .VI. patria Lemonicēſis petrus antea uocat9: primo mona
chus deīde archiep̄s Rhotomagenſis: poſtremo pōtifex Aueniōe creat9
eſt: Fuit āt uir multæ doctrinæ cōpoſitęq; eloquentię: liberālis in oēs co-
mis & p̄humanus. Electus itaq; nonis maii. Milleſimo .cccxlii. coronat̃.
xiiii. kal. Iunii. Sequētibus uero ieiuniis pōtificatus ſui āno primo octo p̄
ſbyteros cardinales creat diaconos duos .ſ. frēm ſuū monachū Tutellenſis ꝓfeſſionis:
& Gulielmū ex ſorore nepotē. Ex his p̄terea quos p̄ſbyteros creauit un9 ei affinitate cō
iunctus fuit. Sequēti āt āno duos itē creauit quoꝝ alter ei9 erat ex altera ſorore nepos:
petētibus ſiqdē Romanis: ut quēadmodū Bonifacius octauus olim conceſſerat: ut cē-
teſimo quoq; āno qd' ſæculū antiq appellabāt: uñ ludi ſęculares noīati ſunt: plenā pec-
catoꝝ oīum remiſſionē uiſitātib9 limia Apoſtoloꝝ Petri & pauli quīquageſimo quoq;
āno id faceret libēter ānuit: cū diceret ætatē hoīum iubileū illū cētū ānoꝝ attingere nō
Annus iubilei poſſe. Veꝝ cū intelligeret totā Italiā in tumultu eē ſolos Luchinū & Ioānē Vicecōites
uicarios inſubrię cōfirmauit: de reliqs Italiæ pricipibus nulla mētione hīta. exiſtimabat
.n. ſolos Vicecōites Bauaro reſiſtere poſſe in Italiā ut ipē p̄dicabat deſcenſuro: Qui ui-
ciſſim: ut par pari pontifici redderet ī ditione ecclīaſtica multos Vicarios īperiali aucto
ritate cōfirmauit. Nā Ioānē de uico Vrbis p̄fectū uiterbii: Galeottū Malateſtam & fra
tres Arimini Pēſauri Fani: Antoniū Feletrariū Vrbini: Nolphū & Gallaſiū fratres cal
lii: Alegretū clauellū Fabriani: Bulgarutiū Mateliccæ: Iſmedutiū ſancti ſeuerini. Gētilē
Varrancū camerini. Michaelē mōtis milonis. Pōgoniū cingoli. Nicolaū boſcaretū eſii:
Guidonē Polētenſem Rauennę. Frāciſcū & Synebaldū Foroliuii & ceſennę: Ioannem
Manfredū Fauentię dn̄os cōfirmauit: licet añ qdā ex his loca ipſa parti ui ꝑtim beniuo
lētia ciuiū adepti fuerāt: ut in Benedicto diximus. Interī uero Freſcobaldi Florētini ci-
ues admodū potētes a ciuibus ſuis pulſi Piſanos ad arma cōcitāt iniquo qdē tp̄e Florē
tini .n. Parmā a Scaligeris empturi tū erāt & ob eā rē filios obſides iā Ferrariā miſerāt:
quingenta millia numū auri polliciti. Sequeſter .n. ad eā rē cōficiendam Ferrariēſis ab
utroq; electus eſt. Veꝝ cū Florētini alia ſup aliā clade tū a piſanis tū ab eoꝝ ſociis affli
ctati eſſent omittere tantā emptionē coacti ſunt. Ferre tn̄ auxiliū Lucenſibus a Piſanis
obſeſſis

obſeſſis nō omiſere adiuuātibus ēt ſociis: copiaꝝ duce Malateſtā Ariminenſi cogomē-
to Vngaro; Qui piſanos a ceruicibus Lucenſiū armis qdē repulit. Tū uero Robertus
Florētinoꝝ amicus Socioꝝ calamitatibus ꝑmotus Gualteriū quendā gallū Athenaꝝ
ducem appellatū: cū paruo eqtatu ī hetruriā miſit: q artibus exqſitiſſimis deiecto Ma
lateſta ut impito belli duce: ita gratiā Florētini ppli aucupatꝰ eſt: ut breui & copiis eo-
rū & urbi ꝑficeret: deiectis & extictis oībus urbis magiſtratibus. Huius quoq; fortunā
uiuere Aretini Piſtorienſes & Volaterrani q hoī ſe ſe ſtatim dedidere. At cū Acciꝰcorri
gienſis Parmā urbē quā ipſe tueri nō poterat: Obicioni Eſtēſi dediſſet. Philippinus gō
ziaga bello ab ipſo Obicione laceſſitus cōparato exercitu in agro Regienſi hoiem inua
deus collatis ſignis tāto īpetu fundit: ut fugientē Ferrariā uſq; ꝑſecutus ſit. Tum uero
Obicio deſpatiōe reꝝ motus Parmā ipſam quā retinere nō poterat Luchino uicecomi-
ti tuēdā tradidit Anno dñi milleſimo.ccclxvi. Cū āt Florētini ferre Gualterii tyrānidē
diutius nō poſſent: necarēturq; quottidie multi: in eum ob libertatē cōiurātes Angelus
Acciaiolus urbis eṗs ciues armatos in eṗatū ꝓpere ad ſe uocat: ṗriam in libertatē uēdi
caturus. Qua re tyrānus īparem ſe ciuibus uidēs eṗo ipſo pacis ſequeſtre adhibito īco-
lumis cū militibus & rebus ſuis decimo tyrānidis ſuę menſe abiit. Veꝝ plebs ipſa igra
ta ut ſemp nobiles ciuitatis quoꝝ cōſiliis & armis libertatē cōſecuta erat exules facit: dir
reptis eoꝝ bonis edibuſq; euerſis. Et ne qd deeſſet ad ꝑturbandā totam Italiā; In regno
quoq; Neapolitāo magnę diſcordię exortæ ſunt. Rex.n. Robertꝰ ſine ſtirpe uirili mo Robertus
riēs Ioānā filiā Andreæ nepotis ſui karoli regis Vngarię filio uxorē dedit: Neapoli.n.il
lis diebus adoleſcēs uenerat. ueꝝ Ioanna hoiem ſocordē peroſa cū in urbe aduerſa ꝑ in-
ſidias īterimit: alteriq; fratruelli nubet Lodouico olim Tarentini pricipis filio: quē Ro-
berti quoq; frēm fuiſſe cōſtat. Tū uero Lodouicus rex Vngarię primi mariti fr̄ trn̄ ſcelꝰ
ulturus: cū paratiſſimo exercitu ī Italiā ueniēs primo ſulmonēſes reſiſtere auſos oppu-
gnare adorit. Interim aūt Romæ creandoꝝ Senatoꝝ ex auctoritate apoſtolica cōmu-
tata rōne: Nicolaus rentii ciuis Romanus publicus ſcriba uir qdē erecti ad libertatē ex
celſiq; aī occupato armis capitolio trn̄ ſibi beniuolētię & auctoritatis apud oēs cōparu
it: ut facile quo uellet mētem populi Romani flecteret. Is āt quo magis aīos hoīum cō
moueret: Hoc titulo uſus ē. Nicolaꝰ ſeuerus & clemēs libertatis: pacis: iuſticięq;: tribu Nicolai
nus: ac ſacrę Romanę reipu. liberatẽ illuſtris. Hac aūt uerboꝝ pōpa tantā de ſe & admi Titulus
rationē & opinionē concitauit: ut oēs Italici noīs ꝑ legatos pacē amicitiamq; ab eo pe-
tierint. Fuere & quędā externæ ꝓuinciæ quæ ad Romani īperii gloriā renaſcentē ut ipſe
putabāt reſpicerēt: Sed paꝝ inoleuit fucata gloria: nā dū parti ciuiū conſulit ꝑti aduer
ſaẽ repente ex patrono tyrānus eſt habitus. Hanc ob rē ſeptimo magiſtratus ſui men
ſe ſponte ſua ignaris oībus mutata ueſte per obſcurā noctē Roma abiēs ad karolū Ioā
nis filiū in Boemiā ꝓficiſcitẽ: quē Clemens pontifex ob multarum linguarū litterarūq;
peritiā in Bauari ēt cōtumeliā ab electoribus in Cæſarem deſignari paulo ante fecerat.
Captus itaq; tribunus a Karolo & Auenionem miſſus pontifici dono datẽ. Lodouicus
aūt Sulmone poſt longā oppugnationem potitus regnū deinceps facile occupat Ab
eūtibus in ꝓuinciam Narbonēſem ob timorē Ioāna & adultero Lodouico; relicto ad
regni cuſtodiā duce Dyrachino Roberti regis nepote: quem Karolus ꝑlio ſuperatum
& captū ultimo ſupplicio affecit. At uero cū fere in tota Italia peſte laboraretẽ Karolus
relicto ſatis magno ꝑſidio tertio menſe in Vngariā reuertitẽ: Eo maxime tpe quo Ioan-
nes archieṗs magni animi conſiliiq; uir mortuo fratre Luchino uicariatū Mediolanen Ioannes
ſem a pōtifice ſuſcepit. At clemēs retento in uinculis Nicolao cardinales quoſdam Ro uicecomes

mam miſit:qui ſtatum urbis componerent:ad quos Frãciſcus Petrarcha pſcribens eis
perſuadet ut promiſcue Senatores ad tollendam ſeditionẽ ex plebe ipſa creent:cum nõ
ſatis conſtet in ipſa urbe Roma qui Senatorii qq; plebei ordinis ſint:q; oẽs fere peregri
ni ſint & ignotis parentibus orti. Declarati itaq; ſenatores ſunt. Petrus Sarra colũnen-
ſis & Ioannes Vrſi filius:quo quidem tpe peſtis adeo triennio totam Italiam peruaga
ta eſt:ut uix decimus quiſq; ex milleſimo hoie ſuperfuerit. Nec id quidem mir; cum ob
iubileum contagione hominũ & multitudine undiq; Romam cõmigrãtium ſqualore:
ſitu:pedore:omnia inficerentur. Venere aũt tũ in ptãtem Florentinorum collis oppi-
dum & Geminianum. Venit & in ptãtem archiepi Mediolanenſis Bononia ciuibus ip
ſis ultro dedentibus. Quare pontifex cõmotus miſſo in Italiam legato Florentinos &
Maſtinum Scalam in Vicecomitem concitat. Sed mortuo Maſtino archieps canẽgrã
dem Maſtini filium omneſq; Flãminię & hetrurię Gibellinos in fœdus amicitiamq; ſui
pelliciens Bernabouem nepotem Bononiam miſit qui cines in fide contineret. Interim
uero Florentini nemine uetante Piſtorienſes ac Pratenſes aggreſſi eos tandem in pote-
ſtatem ſuam armis redigunt. Ve; poſtea ab archiepo uexati duce copiarum Ioãne Au
legio uix tum qdem ſe mœnibus tutati ſunt. Defeciſſe tum Anglare & Burgum ſancti
Sepulchri Eccleſiæ oppidum ad uicecomites conſtat. Pugnaſſe tum etiam legitur Ge
nuenſes & Venetos inter ſe bello nauali in quo primo uicti Genuẽſes ſunt:mox uicto
Philippus auria
res pfecto claſſis Philippo Auria & chium inſulam de Venetis cœpere:& Euboiã quã
Necropontũ uocant magnis cladibus uexarunt. Clemens aũt quieti Italiæ tandem cõ
fulturus Lodouicũ Tarentinũ principem regẽ Neapolitanũ decreuit: pacẽ cũ Vnga-
Emitur auenionenſem
ro inſtaurat. Vrbẽ Auenionẽſem a Ioanna regina emit:eius.n.primoniũ habebat. Per
ſoluit pcium pheudi pmutatione:tantũdem.n.& eo amplius ob regnũ Neapolitanũ
ecclie Romanę debebat. At uero dum Anglerianus Vicecomes Scarperiam i mugel-
lo obſideret:Senenſes Aretini Peruſini ſuis rebus timentes nouam ſocietatem cũ Flo-
rentinis contra Vicecomites ineunt. Sentire cum Vicecomitibus Piſani aperte non po
terant ob Gambacurtos Familiam potentem Florentinis amicam. Qui reſiſtere Vice
comiti nequeuntes Karolũ impatorẽ in Italiã uocant. Hanc ob rẽ motus põtifex ueri-
tuſq; ne in Italia ferro ac flãma uaſtaret:quẽadmodũ ſe factur; impator minabatur:&
Vicecomitibus Bononiã hac lege pmittit:ut duodecĩ millia numũ auri quotãnis eccle
ſię pſoluerẽt:& pacẽ inter Vicecõites & Florẽtinos cõponit his cõditionib9: ut neuter
iſto; Piſanos:Lucẽſes:Senẽſes:Peruſinos uexaret.utq; Burgus ſancti Sepulchri eccle
ſiæ obtẽperaret:libertatẽq; Cortonenſiũ Vicecõites tuerent. Pacẽ quoq; & fœdus cõpo
nere inter Philippum regem Francię & Eduardum Anglię annixus ẽ: ſed fruſtra adeo
erant ad bellum animati in quo Eduardus uictor cęſis uiginti gallorum millibus cale-
ſium undecim menſibus obſeſſum ui tandem cœpit: Eadem quoq; fortuna ſuperãtur
Scocii ab his qui Eduardi auſpiciis in Scotia tum militabant. Pontifex autem boni pa
ſtoris officio functus cum foris prodeſſe xpianis nõ poſſet domi eccleſiaſtico Senatui
cõſuluit. Aliquot.n.pſtãtes uiros in Cardinales legit. Maxime uero Egidiũ hiſpanũ ar
chiepm Tolletanũ:Nicolaũ cappociũ Romanũ ciuẽ:Rainaldũ Vrſinũ eccleſiæ Ro-
manæ prothonotarium. Nepotem quoq; ſuũ huic numero aſcripſit: Qui poſtea põti
ficatũ adeptus eſt & Gregorius Vndecimus appellatus. Sunt qui ſcribant hunc põti-
ficem in Sanctos retuliſſe hiuonẽ pſbyte; & cõfeſſorẽ Britãnicũ: pontificatus aũt ſui
anno decimo menſe ſexto die uigeſimo octauo milleſimo.ccclii.mortuus Auenione ſe
pellitur adhibita a Cardinalibus qui tum aderant honeſta funeris pompa.

Innocentius

INNOCENTIVS. Sextus patria Lemonicenſis Stephanus antea uo-
tus pontificii ciuiliſq; iuris uir cõſultiſſimus procurator primo: mox epi
ſcopus claramontanus deinde Cardinalis pontifex tandem creatur An
no domini Milleſimo tercenteſimo quinquageſimo ſecundo. xvi. kalen.
Decembris. Fuit autem uir integerrimę uitæ magnæq; conſtantiæ & ſe-
ueritatis. Beneficia autem eccleſiaſtica non niſi probatiſſimis ſacerdotibus tum uita tũ
doctrina dedit. Poſt uero Coronationem ſuã multas reſeruationes a Clemente factas
ſuſpendit: conſtituitq; ſtatim: ut omnes prælati omneſq; qui beneficia habebãt ad eccle
ſias ſuas ſub anathematis pœna proficiſcerẽtur. Dicebat enim oues paſcuas a proprio
paſtore non a mercẽnario cuſtodiri debere. Impenſam quoq; domeſticam quæ magna
erat imminuit familiam ſuam ad certum & honeſtum redigens numerum. Nec domi
uoluit niſi uiros probatiſſimos. Idem ut facerent Cardinales acerrimo edicto manda-
uit. Dictitans ſuam ac omnium eccleſiaſticorum uitam cæteris exemplo eſſe debere ad
imitationem Saluatoris noſtri cuius tota uita ad inſtitutionem humani generis reſpicie
bat. Pręterea uero ſacri palacii audiroribus ſalaria inſtituit: ne muneribus corrumpi in
decernendis litibus ob inopiam poſſent. Ducebat enim famelicos non facile etiam ab
alieno cibo abſtinere: ſi ſit oblata quouis modo edendi facultas. In uictu parcus eſt ha
bitus: in ſumptu bellico largiſſimus dum bello repetit quę a tyramnis ſuperioribus tẽ- Egidius
poribus occupata fuerant. Egidium namq; hiſpanum e gente karilla Cardinalem Sa- cardinalis
binum uirum inſignem e latere ſuo in Italiam miſit: Qui bello tyramnos perſequere-
tur: ditionemq; eccleſiaſticam tutiorem redderet: eo maxime tempore quo imperator
Conſtãtinopolitanus: Aragonum rex: & Veneti contra Genuẽſes fœdera inter ſe inie-
re. Ii autem comparata claſſe numero nauium & copia militum ſuperiores: Genuen-
ſes inter Conſtantinopolim & calchedonem aggrediuntur loco ipſis genuenſibus ini-
quo uento aduerſante. Pugnatum eſt ab aurora uſq; ad ueſperam ac tandem Gręcis in
fugam uerſis Veneti ac Catelani magna ex parte cum pręfecto claſſis ceduntur Paga-
no auria duce. Veneti autem tantam cladem & ignominiam iniquo animo ferrentes: Paganus
redintegrata cum Catelanis claſſe Nicolao Piſano Venetæ claſſis pręfecto ſequenti an auria
no non longe a Corſica Genuenſes fundũt eorũq; triremes quadraginta uiris onuſtas
demergunt hac clade perterriti Genuẽſes archiepõ Mediolanenſi ciuitatem ac ſua de
dunt: qui Venetos bello aggreſſus Patauinum principem Veronenſem: Ferrarienſem:
Mantuanum: & Florentinos in ſe concitat ueritus ne ſuperatis Venetis ad ſe demũ ire
tur. Pugnabatur terra mariq;. Sed Genuẽſes pręfecto pagano auria mira fœlicitate na
uali pugna uſi apud ſapientiam Peloponẽſi promontorium Venetos ſuperant: eorũ-
q; pręfectum Nicolaum Piſanũ captũ cũ quinq; millibus hoĩum Genuam ꝑducũt an
no Domini milleſimo. ccdiiii. Verum ſequenti ãno mortuo archiepiſcopo Mediolanẽ
ſi Veneti ac ſocii magna cura liberati ſunt. Bernabos & Galeatius ex Luchino fratre ne
potes patrui hæredes fuere. Sola Genua ab his defecit inito cũ Venetis fœdere incoha
to prius a Bernaboue & Galeatio ſuadente pontifice Egidioq; eius legato. Interim ue-
ro Kaloiannes Conſtantinopolitanus imperator in patriam rediit pulſo armis Cata-
cuſino imperii contra ius faſq; occupatore. Id autem factum eſt Franciſci Gataluſii ge Gataluſi9
nuenſis opera uiri rerum marittimarum peritiſſimi: cui Mitylenem cum Leſbo dono
dedit grati aĩ ſignum ꝓſeferens: Quam certe inſulã ſupioribus ãnis thurcus Gateluſiis
ipſis ui abſtulit: occupata pri9 Cõſtãtinopoli: totaq; thracia. nec Romæ certe minor ꝑ
turbatio ꝙ Cõſtãtinopoli tum fuit. Frãciſcus. n. Barõcellus Romãus ciuis admodũ po

tens pulſis e Senatoria dignitate Ioãne Vrſino & Petro colũnẽſi Tribunitiã dignitatẽ ſibi uſurpat cũ his titulis.Frãciſcus barõcellus Scriba Senat9 dei gratia almę urbis tribunis ſecũdus ac Romãus cõſul. Tũ uero Innocẽtius põtifex re cognita ad cõprimẽdã hoĩs andaciã Nicolaũ Cencii:q eodẽ mõ dominatũ appetierat e Carcere Auenionenſi ductũ Romã mittit ad tribunatũ repetẽdũ. Is itaq; urbẽ ingreſſus adiuuãte nobilitate ac magna plebis pte Baruncellũ e capitolio deiectũ ĩterficit ac ſolus tribunatu potit. Verũ cũ nõ ita diu priſtinę cõditionis ĩmemor nobilitatẽ pſequeret maxĩe uero colũnenſes a porta exquilina in Hernicos cũ clientela pficiſcẽtes magno incõmodo pulſus in capitoliũ ſe recepit: Vnde fugiẽs iſtãtib9 hoſtibus mutata ueſte:cognitus a ciuib9 romanis obtrũcat. Tũ uero auctoritate apoſtolica Guido Iordanis unicus ſenator ad an nũ creat. Impator aũt regis Boemie fili9 pbenigne a Carrarieſib9:Gonziacis: Viceco mitib9ſuſcept9 Mediolãni coronã ferreã ut mos ẽ accipit. Inde uero Piſas abiẽs legatos ſenenſiũ: Volaterranoꝝ:totiuſq; fere hetrurię obuios habuit:q dicerẽt ſe paratos eẽ ei9 mãdata facere. Idẽ feciſſent Florentini niſi prius data ingẽti pecunia ſe ab eius manib9 redemiſſent. Romã ãt pficiſcens hac cõditiõe a duobus cardinalibus ad eã rẽ miſſis co ronat:ut neq; Romę neq; in Italia diutius ĩmoraret. Quo qdẽ in Germaniã abeunte Egidius legatus oĩa fere oppida breui recepit q̃ tyrãni iſtigãte Bauaro in Flãminia quã Romãdiolã uocamus in Marchia Anconitana:in pĩmonio ſancti petri occupauerãt. Eos tñ uicarios ĩ oppidis ſuis cõfirmauit: quos uiderat eccleſię Romãe obſequẽtes Vt pote galeotũ malateſtã & guidonẽ Polẽtanũ in Flãminia: Varranẽſes in piceno. Orde laphos ãt nequaq̃ ecclię Romãę obtẽperãtes bello biẽnio pſecutus eos tandẽ e foroliuii Foroq; popilii ac Ceſenna deturbauit. Potuiſſent ii qdẽ aliquã ptẽ dñatus retinere adiu uãte Iacobo cardiali Colũmnẽſi uiro huic familię amiciſſimo: ſed maluer totũ cõſtãter amittere q̃ ptẽ turpiter retiere. Egidius ãt pacata Flãminia adeo foroliuii delectatus ẽ: ut & æratiũ eccleſię & pecuniã ab Aueniõe miſſam uñ arces italię ædificarent eo loci re poſuerit:& iſtitutiones quaſdã ibi cõpoſuerit qbus ad'huc puincia ipſa utit. Cũ aũt Egidius italiã pacaſſet arceſq; in ditione ecclaſtica plures pneceſſarias ædificaſſet: oẽſq; Italos principes ac populos ad officiũ redegiſſet. Ad ãnũ qntũ legatiõis ſuę ſucceſſorẽ habuit Arduinũ Burgundũ abbatẽ ciſtercieſẽm hoiem reb9 agẽdis nequaq̃ idoneũ. Hãc ob rẽ abeũte Egidio oẽs Italię pricipes ac populi arma capiunt. Nã & Piſani Florẽtinos adeo dexauere:ut cũ nemo pdire obuiã auderet agrũ oẽm Florẽtinũ dirriperẽt:capto Figino ſupioris arni Caſtello icenſiſq; uillis oĩbus q̃ paſſim in agris ædificate erant Dux aũt Florẽtini exercitus Pãdulphus malateſta tũ erat quẽ populus abdicare ſe magiſtratu coegit qa nũq̃ cõgredi cũ hoſte auſus ẽ. Tũ uero Piſani elatiores facti nõ tã ſpe potiũdæ urbis q̃ inferendę contimelię cauſa Leuibus aliquot pliis ante portas cõmiſſis cũ magna pda domũ redeunt iſtante iam autũno. & Bernabos quoq; Bononiã bello agitatã acriter eam defendẽte abbate cluniacẽſi multis caſtellis ſpoliat. Erat qdem Bononia ut antea diximus Vicecomitẽ dominatui ſubiecta: ſed aulegian9eam abbati cluniacẽſi prodidit firmum in mercedem proditionis accepturus. Verum dum Bernabos & regiũ Bononiam bello premit legatus apoſtolicus accitis in ſocietatem belli Philippino Gonzaga:cane Veronenſi: Nicolao Eſtenſi in Brixianos mouet tum Bernabos Brixianorum periculo motus Relicta Bononia ac Regio in hoſtem proficiſcens apud montem clarum tanto prælio ſuperatur: ut ægre deinceps Vrbis mœnia tutatus ſit. Eodem fere tempore Florentini Galeoto Malateſta duce Piſanos ſuperant illectis prius ad ſe eorum militibus pecunia: Hanc ob rem Piſani in Gambacurtos ciues ſuos

præpotentes oē crimen coniicientes q̃ auare maligneq; ſtipendia militibus pſoluerent Ioannē Agnellū exulē Bernaboui amicū & Gambacurtis aduerſantē reuocāt:q ciuitatē breui in ptātem ſuā redegit ſublatus e medio aduerſç factiōis amicis. Verū cōpoſita a pōtifice inter Piſanos & Florētinos pace: Ioānes haucut Piſanorū ſtipēdiis militare ſolitus milites oēs paſſim p oēm Italiā ſparſos colligēs magnū oib9 terrorē iniecit: tumultuāte potiſſimū ciuitate Romana ī creādis ſenatorib9. Quā diſcordiā Innocētius optime ſedauit externo Senatore ad urbē miſſo Raimundo Ptolomeo ciue ſeneſi q annū īntegrū magiſtratū geſſit Anno dñi milleſimo.ccclix. Nō quere aūt cōpoſitis ēt hoc moribus Romani: nā pulſo Senatore: ſeptē ciues crearūt cū ſūma ptāte quos reformatores ...otius reipu. uocarūt. Hāc ob rē Innocētius Vgonē Luſignancū Cypri regē ad bellum qđ in thurcos gerebat̄ pficiſcētē Senatorē creauit: mādauitq; ut magiſtratū reformatorū oio aboleret. Erat aūt tū maxime intentus abolendo bello qđ inter Anglos & gallos gerebat̄ quo oibus pficiſci in Thurcū liceret. Verū cū angli in pitirieſi agro gallos ſupaſſent: cœpiſſentq; regē cū Philippo filio rē difficiliorē factu feciſſe uidebant̄. cū Edoardus magnitudine ai motus captiuos oēs hac cōditione liberat: ne āplius cōtra ſe bella gerāt: q nō ita multo poſt pacis fœdera rūpētes Edouardū cape arma & obſidere Pariſios īpellūt. Parare & claſſem cōtra hoſtes xpiani nois Innocentius cōſtituerat: cū & Piſani q rē nauticā optie norāt cū Florētinis & Veneti q claſſe plurimū ualebant cū Lodouico Vngariæ rege bella tū gererēt. Taruiſiū.n. rex magnis copiis tū obſidebat: nec ſeditiōib9 iteſtinis Veneti carebāt. nā Marin9 dux: affectatç tyrānidis cōuictus ſecuri peutit̄: In tātis uero ai pturbatiōibus afflictatus Innocēti9 pōtificat9 ſui āno nono mēſe octauo die ſexto morit̄: eo potiſſimū tpe quo & Barthol9 ſaxferratus uir illa ętate oium conſultiſſimus. Ante uero pōtificis mortem tanta ſolis defectio facta eſt quanta nunq̄ antea: Viſum itaq; oibus eſt tantæ mortis planetas ēt ſigna aliqua dediſſe.

VRBANVS .V.

VRBANVS.V. patria Lemonicenſis Gulielmus griſa ut antea uocatus ſancti Victoris Maſſilienſis abbas abſens ēt oium cōſenſu pōtifex creat̄: Legationē.n. tū apud Vicecōites in Italia fungebat̄. Vocatus Itaq; Auenionē pōtificatū iniens: uir ſingularis uirtutis: ingentis ai: innocētiſſimæq; uitæ ſtati ad tuendā libertatē eccl'aſticā aium adicit eorūq; opa utit̄: q ad eā rē animati erant. Egidiū.n. hiſpanū uirū pſtantē de quo antea diximus in Italiam cū ſūma ptāte mittit: Qui ita: Lodouicū Gonzagā: Nicolaū Eſtenſem: Franciſcū Carrariū initis fœderibus in Bernabouē cōcitauit: ut plio ab his ſupatus & ſaucius ęgrę aufugerit: amiſſo in bello filio: captiſq; Andrea pepulo Bononięſi exule: Sincbaldo ordelapho: Paulo Mirandula: Guidone Foliano: Azone Corrigięſi: Gulielmo Caualcabo ue ęgregiis copiarū ſuarū ducibus: Permoti aūt calamitate Vicecōitū Frāciç: Angliç: ac Cypri reges legatos ad Egidiū miſere oratū: ut uicecomitib9 pacē redderet: nō deſceſſe re re ifecta legati reddita ſiqdē pax ē q̄ nō diuturna fuit: Ioāes.n. haucut uicecōitib9 militās cō Florentinos bello laceſſeret eorū copias apud Miniate oppidū grauiter pfligauit. Hāc ob rē Egidius legatus Thomā obicionē ęgregiū copiarū ducē cū tribus milib9 eqtū & ſatis magno peditatu Florētinis auxilio mittit. Pugnatū ē iter Aretiū & Cortonā dubio marte quattuor horis. Atq; demū Thomas ita hoſtes ſupat adnitente peditatu ut ex ſex milibus eqtū qui cū Anglico militabāt pauci euaſerint: atq; ipſe dux i deditionē uenerit. Huius aūt tantç uictoriç fama pmoti qui ab eccleſia deſecerāt ſtatim deditionē fecere. At uero cū Vrbanus ad quartū ſui pōtificatus annum i Italiam ueniſſet

Laudes Egidii

componendaꝝ reꝝ cā: ei legatus Egidius corneti fit obuiam: rōnemq̃ adminiſtratæ ꝓ
uinciæ reddēs: dū corneto Romā ꝓficiſcit̃: liberatus tātę legationis onere quieturus ob
ſeniū: Viterbiū rediit ubi & tertio mēſe poſt morit̃: uir certe ſingularis uirtutis pſtātiſ
q̃ aī: quiq̃ dignitatē eccliaſticā dū uixit mirifice tutatus eſt: eius āt corpus Aſiſſiū dela
tū in ecclia beati Frāciſci tumulat̃: ſepulchro a ſe cōdito dū uiueret. At uero cū karolus
imꝑator intellexiſſet Vrbanū Romā ꝓfectū eo & ipſe quoq̃ cū uxore & liberis ſtati ad
uolans i itinere Lucā Piſanis miniate oppidū Florētinis adimit ſibiq̃ uīdicat. Profect9
ne ſit Romā haud ſatis cōſtat: cū ab Innocētio .vi. pōtifice Romano coronā īperii acce
piſſe dicat̃: Cardinali hoſtiēſi Romā ob eā rē miſſo. Accepta aūt a Florētinis ingēti pe
cunia: ne eos bello uexaret: tertio menſe poſteaq̃ uenerat Italia ceſſit. Anno milleſimo
ccclxviii. Vrbanus uero apoſtoloꝝ capita diu q̃ſita tandē inuenit: deſierāt .n. ī honore
eſſe pp deſuetudinē & ignorationē hoīum: apud uero Sancta ſanctoꝝ repta ac locellis
argenteis recōdita ad altare maius baſilicę lateranēſis cū maxima ueneratione & celebri
tate collocant̃: aſtante clero pplōq̃ Romano. Idē quoq̃ pōtifex ędes pōtificias tū i Vr
be ueteri tū in mōte Flaſcono cōſtruxit: ut ei ac cęteris pōtificibus eo ꝓficiſci liceret uitā
di urbani æſtus cā. Breui āt in Galliā reuerſurus Ioānē haucut egregiū copiaꝝ ducem e
carcere miſſum copiis illis oībus p̄fecit q̃ antea ſub Egidio militauerāt: ut tādiu ditionē
eccliaſticā ab hoſte tueret̃ quoad ipſe reuerteret̃: Redire nāq̃ ad Italiā ei in aīo fuit Ve
rū dū in Gallias ꝓficiſcit̃ pontificatus ſui anno octauo menſe quarto Maſſiliæ morit̃:
uel ut alii uolūt Aueniōe uitā finiuit: eo maxīe tpe quo Brigida deuotiſſima xp̄i mulier
Suetię princeps Romā uoti cā uenerat: motuſq̃ nōnulli ī Apulia exorti ſunt. mortuo
Nicolao acciolo eiuſdē ꝓuīcię gubernatore uiro ſtrenuo ac ī reb9 agēdis ſapientiſſimo.

GREGORIVS. .XI.

GREGORIVS .XI. patria Lemonicēſis Petrus belfortis antea uocatus
ſanctę Mariæ nouę diaconus Cardinalis Auenione pōtifex oīum cōſen
ſu creat̃. Hūc .n. adoleſcentē uix .xvii. annū attingentē Clemens .vi. eius
patruus cardinalē creauit. Et ne uideret̃ carni ac ſanguini magiſq̃ eccleſię
cōſuluiſſe eundē ad exq̃ſitiſſimos doctores maxime uero ad Baldū q̃ tū
Peruſii legebat diſciplinę gratia ſtatim miſit: Vbi tn̄ in quouis genere doctrinę ꝓfecit:
ut idē Baldus eius auctoritate in confirmandis rebus dubiis plerunq̃ uteret̃. Fuit præ
terea tantæ inocentię & placabilitatis adeoq̃ humanus & pius ut ab oībus unice dilige
ret̃. Eo itaq̃ tpe quo pōtificatū iniit Romæ Senator ſingulo ſemeſtri a pontifice datus
ius populo dicebat. Vrbis aūt cuſtodiam totāq̃ reipu. adminiſtrationē & curam Ban

Bandereſii

dereſii tū gerebant: Bandereſii .n. appellati ſunt germanico uerbo a uexillis q̃bus in bel
lo utebant̃. Singulę .n. decurię ſigno internoſcebant̃ ſuo: capita regionū nunc uocan
tur: q̃ Vrbis tribubus p̄ſunt. In ciſalpina āt pricipes illi quos diximus in Vicecōites cō
iuraſſe Regiū a Vicecomitib9 poſſeſſum ꝓditione occupāt. Superat arx ꝑ quā Berna
bos Vrbē ingreſſus hoſtes primo īpetu fundit Regiūq̃ libere recipit: lucio theutonico
duce īde deturbato. Agebant̃ hęc in Italia cū Perin9 cypri rex Petro genitori in regnū
ſuffectus magnaꝝ diſcordiarum iter Genuenſes & Venetos cauſa fuit: Nam dum Fa
maguſtæ coronationis ſuę pompam duceret: adeſſetq̃ Genuenſis & Venetus baiulus
ita .n. appellant mercatorum prętores: uelletq̃ utriq̃ ad dextrā regis īcedere tantus re
pente tumultus exortus eſt: ut Genuenſes cæſi ac pulſi per ignominiā ſint rege in Ve
netos magiſq̃ in genuenſes inclinante. Hanc ob rem Genuēſes Petri Fregoſi auſpiciis
Dominici Fregoſi ducis fratris comparata quadragita triremium claſſe Cyprū hoſtili

animo inuadit.xiiii.millibus hoium in inſulam poſitis q oia ferro ac flāma uaſtarēt ob
uiolatū ius gentiū. Rex uero ab oibus auxilio deſtitutus ad miſericordiā cōfugiēs dedi
ta Famaguſta quadraginta millia numū auri quotānis Genuēſib9 pollicet̄ ſi pacē red
diderint. At uero cū legatus pōtificis i Italiā ueniſſet reſq; eccl'iaſticas recēſeret: inita cū
Vicecomitib9 pace initū pturbādi oia a prateſibus ortū ē. Ii.n. uindicare ſe in libertatē
a pplo Florētino qrentes exercitū eccl'iæ pmittēre legato in hetruriā uocāt: quē ita Flo
rētinus pplus pecunia corrupit: ut eoꝝ auxilio Pratū īgreſſus & cōiurationis capita ul
timo ſupplicio affecerit: & multa uexilla libertatis l'ras & nomē pſeferentia plurib9 co
hortib9 diſtributa ad oppida trāſmiſerit pplos ut dn̄os cohortātes: ut libertatis memo
res eccl'iæ iugū reiiceret. Primi āt Typhernates quos caſtellanos uocāt ab eccl'ia deſiue
re hos deiceps Peruſini Tudertini Spoletini Eugubini Viterbiēſes Aſculāi Foroliuiēſes
ſecuti ſūt. Occupauerat tū ēt Aſtorgi9 Māfred9 ſub Bauaro tyrānidis dulcedie guſtata
Granariolū agri fauētini caſtellū: ad quē opprimēdū e Bononia legatus Ioānē haucut
cū aliquot cohortibus mittit. Tutati ſunt Aſtorgiū Florētini & Bononienſes q excluſo
haucut cū oi pſidio in libertatē ſe uindicauerāt. Haucut uero cernēs fauētinos ad rebel
lionē ſpectaꝛ & ciuitatē crudeliter dirripuit cęſis paſſim oibus quos obuios miles hūit:
& ſolū urbis.xx.milibus numū auri Nicolao & Alberto Eſtēſibus frībus uēdidit: occu
pato Bagnacauallo ubi īpedimēta exercitus ſui ad tp̄s repoſuit. Tū uero pōtifex cogni
ta tāta reꝝ pmutatione: Cardinalē Gebēnenſem legatū cū ſex milibus eqtū Britonū in Britones
Italiā mittit: q p Taurinos deſcēdētes ſine ullo maleficio uſq; ad Bononiæ portus pue
nere urbē obſeſſuri. Sed legatus cognito Florētinoꝝ aduētu. qui Rodulpho Varraneo
duce Bononiēſibus ſuppetias ferrebāt: cū copiis ſuis Ceſennā hiematū conceſſit: i qua
urbe ita tumultuatū ē ob ſupbiam galloꝝ: ut ſexcēti Britones interfecti ſint reliq urbe
eiecti. Qui poſtea p arcē īgreſſi aucti numero cędib9 & rapinis oia cōpleuere: neq; his
qdē parcētes quoꝝ ætas ſuppliciter ueniā petit. Solę uirginis & iuniores matronæ ad i
iuriā reſeruatæ ſunt. Foroliuiēſes āt ueriti ne a legato inopia cōſilii & gubernatoris op
primerent̄. Synebaldū Pinū Ioānē Theobaldū Ordelaphos dn̄os i urbē recipiūt quo
rū uirtute ab īpetu Britonū defenſi cōſtātiſſime ſunt. Exiſtimās āt Gregorius pontifex
hæc oia mala q in Italia comittebant̄ ſua abſentia fieri naufragiūq; tā diuturnū abſente
gubernatore cōmitti de pfectione ſua ad Italiā uir bon9 diu multūq; cogitare cœpit. ſed
hoiem pmaxime mouere cuiuſdā epi uerba q interrogatus a pontifice dū ſimul inam
bularēt cur non rediret ad eccleſiā ſuā: quā haud par erat tā diu ſine paſtore nudā relin
q. Cur inqt tu ſūme pōtifex cæteris exēplū daturus tuū epatum nō repetis? Eccl'iamq;
Romanā? Motus his uerbis pōtifex: paratiſq; in rhodano una & uiginti triremib9 alio
ſe ituꝝ ſimulans: ne a Gallis retineret̄ ſi ſe pfectuꝝ ad urbē intellexiſſent (ipſam nāq;
curiā emolumēti cā in Gallia uolebāt) Genuā itaq; primo ide cornetū cōtēdit: uñ terre
ſtri itinere nauigationē ptęſus hieme pſerti: Romā puenit. āno dn̄i milleſimo. ccclxxvi.
idibus Ianuariis: Pōtificatus ſui ſeptimo Migrationis uero Romanæ curiæ in Gallias Gregori9
anno ſeptuageſimo. Quo āt apparatu quanq̄ incredibili populi Romani lętitia ſuſce .xi.ex Vi
ptus i Vrbē ſit honorato quoq; obuiā pdeūte nō attinet dicere: cū uultu geſtu acclama nione
tionib9 oēm lętitiæ ſpēm effuderint: ut filii ſolēt redeūte pegre exoptato parēte. Indige It Romā
bāt oia aduētu pōtificis. Nā & mœnia & baſilicę & publica ac priuata ædificia ubiq; rui
nā minabant̄: Quę certe magna ex pte reſtituit: ut turris ſuo iuſſu ædificata ad ſanctā
mariā Maiorē indicat: Labefactati ēt ita ciuitatis mores erāt: ut nihil urbanitatis habe
re uideretur: utq; illi mores aliunde petendi eſſent: quæ totū orbē terrarum quondam

ad urbanitatem redegerat. Collocata itaq; in urbe ſede ſua pōtifex: ut bonū paſtorē decet oia circūſpicere cœpit de medellaq; uulneribus inferrenda cogitare: pax igiť qua ſanari nondū obducta uulnera poterant ſibi diu multūq; cogitanti oblata eſt. Legatum itaq; primo ad florentinos mittit qui ad arma ſpectabant: eoſq; adhortať: ut ęquas pacis conditiones nō detrectent. Ii uero pontificis potētiā ſuſpectam hñtes ne ad pacem cogerenť cum Bernaboue hoſte paterno auitoq; fœdus & amicitiam ineunt. Poſtea uero Ioānem haucut pecunia & pollicitationibus corruptū ab eccleſia in partes ſuas trahunt: quo ſucceſſu elati nullū iniurię contumelięq; genus ꝑtermittunt quod in pontificem transferri poſſet: qua ex re anathemate notati hac inſolentia uſi ſunt: ut ēt ſacerdotes ſuos qbus a ſacris interdictū erat: celebrare cōtra ius faſq; coegerint. Tū uero pontifex a ꝑcibus ad arma conuerſus conciliatis prius Bononiēſibus q ſuo nomine Vrbē gubernarent: Varraneū mercede cōducit hac in re Florentinoꝝ artibus uſus: eiq; exercitū eccl'iæ cōmittit: paulopoſt in Florentinos moturo. Id ne ut deſtinauerat ſtatim faceret diſcordia iter Genuēſes & Venetos orta effecit. Veritus .n. eſt ne aliqua externa uis Italiam inuaderet ſi ipſe quoq; cum Florētinis decertaret. Nā dū Andronicus Genuenſiū auxilio fretus qbus tenedon inſulā mercedē facinoris ꝑmiſerat patrē Ioannē cōſtātinopolitanū imperatotem regno deturbaſſet: Veneti eundē in patriam reduxerunt ac Tenedon inſulā ab eo accepere: qua ex re indignati genuēſes in aliud tp̄s uindictā diſtulere ueriti pōtificis anathema. Qui utriq; populo interminabať niſi ab armis diſcederēt. cum diceret neutri coꝝ bellū illud cōpetere. Sed dū uir ſanctus accuratæ agit oia q̄ ad pontificē ꝑtinent intolerabili ueſicę dolore moriť pontificatus ſui anno ſeptimo: menſe quinto: Quinto kal. aprilis Milleſimo. ccclxxviii. Sepelliturq; in baſilica beatæ Marię in uia noua ſepulchro marmoreo quod adhuc uiſitur: tanto oium cū gemitu & lachrymis: quāto nunq̄ antea quiſq̄ ſepultus eſt: parente enim & unico genitore priuati omnes uidebantur. Lugebantq; non modo præſentem: uerum etiam futuram calamitatē in quam ſublato optimo pontifice ob patrum diſcordiam incidere.

VRBANVS .VI.

Mortuo itaq; gregorio cum de creando nouo pōtifice mētio habereť: clerus populuſq; Romanus ad Cardinales concurrūt: eoſq; rogāt ut unū aliquē uiꝝ ꝑſtantē deligāt e natione italica q & eccl'iam Romanā & xp̄ianam rē pie integre ac ſancte gubernet. Aliter de xp̄iano nomine illo maxime tp̄e actum eſſe: niſi optimus paſtor tum diligereť. Italū aūt regrebant ne ſi gallus deligereť Romanę curiæ iteꝝ migrare ultra montes neceſſe eēt: cum maximo urbis Romæ totiuſq; Italiæ detrimento & dāno: q dicerent abſente pontifice oēm ꝓuinciam urbēq; Romam tyrānicis ſeditionibus cōtinuo uexari: eccl'iaſq; Romanas neglectas & incultas ſitu ſqualore iam magna ex parte prolabi: tolliq; ob eā rē populoꝝ pietatē Romam continue ꝓficiſcentiū cū uideant & ſedem pontificiā & titulos Cardinaliū & monaſteria: ac ſacratiſſima martyꝝ loca ſine tecto corruētib9 iam parietibus pecoribus & brutis aīalibus patere. æquū eē ut eo loci pōtifex reſideat ubi Petrus ſedē pōtificiā relicta pr̄ia ſua relicta natiōe uolēte deo collocauerit: Auxeritq; martyrū cōfeſſoꝝ ſctiſſimoꝝ pōtificū cinerib9 ac ſanguie: Vñ paſtores eccl'iæ uñ quaq; circūſpiciētes mandatoꝝ xp̄i memores: icitatiq; maioꝝ exēplis quoꝝ martyria & res geſtas añ oculos hērēt ſaluti hoium cōſulerēt: pr̄imoniūq; beati Petri recuparēt: qđ pontificū abſentia i hetruria i ſabinis i hernicis i umbris i picēo i flāminia a tyrānis qbuſdā occupatum fuerat. Reticere ſe ipreſentiaꝝ q̄ iminuta ſit hoium pietas & pegrinatio ad urbem

Romam: immo ad ſanctorum corpora & religꝗas uiſendas ob pontificum abſentiam: quæ adhuc redintegrari poſſet ſi pontifex italicus crearet. Reſpōdere tū Cardinales ſibi curæ fore ut uiꝝ optimū deligerēt ꝗ eccleſiæ dei p̄eſſet nulla pſonarum aut nationū acceptione habita: ad imitationem Saluatoris ꝗ ad apoſtolatū uiros ex oī natione delegit. Irent ipſi & bono animo eſſent Arbitrarenturq; ſe nil acturos quod nō totū ad honorē dei: ad utilitatem eccleſiæ Romanę totiuſq; chriſtiani populi pertineret. Diſpoſito deinde apud ſanctū Petrum conclaui collocatiſq; in Vaticano militū ſtationib9 ne tumultu aliquo tāta electio impediret: Vbi de ineundis ſuffragiis mētionē faciunt magna cōtētio ſubito exorta ē. Treſdecim erāt Cardinales Gallici ii pōtificem e ſuo corpore uolebāt: Quatuor erant italici quoꝝ unus ex gente Vrſina ad pōtificatū maxīe aſpirabat. Inclinabat aūt in Gallos ꝗppe ꝗ plures erant res ipſa. Sed forte fortuna inter Lemonicenſes & reliquos gallos orta diſcordia cū utraq; pars e ſuis aliquē creari uellet effecit ut Bartholomeū Barenſem archiepm̄ patria Neapolitanū uel ut alibi legit piſanū extra collegiū Cardinaliū pontifcē crearēt abſentē: quamuis Vrbanūq; ſextum appellarent. Prius tñ ꝗ̄ in publicum ꝓdirent: Scitūq; ſit Vrbanum pontificem creatum eſſe: calumniari galli electionē illam fraudibus & metu extortum inſtantibus Romanis ui & armis ut Italus aliꝗs crearet. Cardinales aūt e conclaui prodeuntes partim in Hadrianı molem partim uero ad montana loca confugere imperium populi furentis uitaturi. Seceſſit & ad Vicouarum cardinalis Vrſinus in tanta diſcordia magnam ſpē cōſequēdi pontificatus collocans. Veꝝ non ita multo poſt cardinales pœnitentia ducti ad urbē uenere: Vrbanūq; ante electū cōfirmarūt conſalutarūtq;: ut ueꝝ pontificē decebat. Poſt menſem uero tertiū in calores urbanos galli culpā reiicientes a pontifice petūt: ut ſibi ꝓficiſci Anagniam cū bona eius uenia liceat aerem mutaturi peſtilentē ęſtate p̄ſertim maxime uero gallis. Sed re uera ſeueritatē urbani ueriti abiere. Nā ſemel atq; iterū eos ad ſe uocatos admonuit ut manus abſtinentes haberent: non dona aliqua nō munera acciperent: dū cauſas agūt: dum patrocinium ſuum beneficia petēti p̄ſtant. Interminatuſq; ē ſe acerrime punituꝝ in ſimonia dep̄hēſos aut iniuſtas cāſ fouētes. Prętcrea uero oñdit ſibi placere: & ita uelle ut pōpam dimitteret tantamq; familiariū turbam & equoꝝ. Cum id qd' in tales ſumptus cōſumerent eccleſię Romanę pnitioſos paupib9 & reſtituēdis corruentib9 baſilicis deberet. Se deiceps bonoꝝ delectū habituꝝ dicebat affirmās malos ſuoꝝ flagitioꝝ pœnas laturos niſi ſniam mutarēt. Et ꝗa ſentiebat Cardinales gallicos de reditu curię Romanę in ꝓuinciā ſuā aliqñ mētionē facere: Apte oñdit ſe Romę manſuꝝ: neq; cuiꝗ̄ ſuadenti ut inde abiret obtēperatuꝝ: ꝙ diceret fundamentū uniuerſalis eccleſiæ fideiq; xp̄ianę Romę iactū & auctū ad culmē eſſe. His itaq; rōnibus moti cardinales Gallici & hi maxime ꝗ theſauros eccleſiæ in morte pōtificū expilauerāt: qq; ꝑ arbitrio ai ſui oīa prius agebāt: Anagniā primo mox fundos confugere: ubi primo in Vrbanū ut falſū pōtificē iuecti ſunt: ꝗ dicerēt hoīem ui creatū ui ēt coronā pōtificatus accepiſſe: cū electio illa & coronatio ī loco minime tuto ſit hita ī qua liberę deberēt eē hoīum uolūtates libera ſuffragia: cū cōtra ipſi a po. Ro. coacti ſint italicū potiuſꝗ̄ gallicū eligere. Has aūt ob cāſ ſede uacante ut ipſi dicebāt octo nāq;: erāt Ioanna regina fauente: Gibēnenſem Cardinalē ꝗ añ legat9 in Italia fuerat pōtificem deligūt: eiq; Clementi ſeptimo indita appellatio ē. Hic magna diſcordia in eccleſia dei orta: & diuturna quā Sciſma uocant: cum pars chriſtianoꝝ pricipum Vrbano pars Gebennēſi faueret. Neq; hoc malo cōtēti ſeditioſi Cardinales: Britōes ꝗ multa ecclię caſtella multas urbis uillas iā diripuerāt arceſq; occupauerāt ī pōtificē & Romāos mittūt.

Funda crearunt

Clementē .vii. Pontificē deligunt

Sciſma

Britones

Ad pontem Salarũ Romanus populus hoſti incõpoſito agmine obuiã factus ſupera
tur & cædit̃: Veꝝ cũ poſtea apud Marinũ pugnam magna aiorũ cõcitatione iniiſſent
adeo Britones cædunt ut uix nuncius tantæ cladis ſuperfuerit. Qui in arcibus erant ſe
aliquãdiu ac ſuos tutati ſunt. Maxime uero arcis Surianæ p̃fectus qui poſt multos an
nos Martino põtifici deditionẽ fecit. Interim uero Genuẽſes odium qd' in Venetos mẽ
te cõceperant oñdunt aſcito in ſocietatẽ belli Lodouico Vngariæ rege Franciſco Carra
rienſi patauino domino: Auſtrię duce: Patriarcha Aquileienſi. Sentiebant tum cũ Ve
netis Perinus Luſignaneus Cypri rex & Bernabos Vicecomes. In primo aũt cõgreſſu
nauali p̃lio ſupiores Veneti fuere: In littore Antiatũ uictore Piſano claſſis præfecto: ex
decẽ nãq; Genuẽſium triremibus quinq; amiſſæ ſunt. Tũ uero marchiones Carretĩ ad
iuuãte Bernaboue albingaunum quod nũc Arbnigã uocant: Naulũ: & caſtrũ frãcum
de Genuẽſibus occupant. Veꝝ nõ ita diu in gratiã cũ Genuẽſibus redeuntes oĩa reddi
dere. Genuẽſes p̃terea coniecto in carcerem Dominico Fregoſo duce eiuſq; fratre petro
& Nicolaũ Cualchũ ducatui & Lucianũ Auriã claſſi maritimæ p̃ficiunt. Bernabos ue
ro q̃ filiam regi Cyprio in m̃rimoniũ collocauerat: eam cũ duodecim triremibus ſex ca
telanis & totidẽ Venetis honorifice ad maritum ĩ Cyprum miſit: q̃bus triremibus Pe
rinus deinceps terra mariq; Famauguſtã oppugnat: ſed fruſtra: acriter q̃ in p̃ſidio erãt
urbẽ defendentibus diſiectaq; ẽt uentis & p̃cellis claſſe. Nõ ceſſabant hinc Veneti hinc
Genuẽſes maria ipſa tũ infeꝝ tum ſupeꝝ uexare. Nã dum Karolus Zenus claſſis Ve
netæ præfectus tyrenũ mare Genuẽſibus infeſtũ reddit: Lucian9 auria hadriaticũ cum
magno Venetorũ detrimẽto diſcurrit: ab Iadera ubi ſtationes habebat in Venetos mo
uens. Iadera nãq; regis Vngariæ erat. Ob hanc aũt iniuriam cõmoti Veneti cũ allicere
ad certamẽ Lucianum non poſſent Catarum & Sibinicũ ipſius regis oppida incẽdũt.
Interim uero mortuo Galeatio Vicecomite anno domini Milleſimo.ccclxxix tota fere
Inſubria ad Bernabouẽ inclinatura uidebat̃: qua ex re maximam uoluptatẽ cœpere Ve
neti ſed fruſtra. Nam & dimidia pars regionis primo deinde tota Ioãni Galeatio nepo
ti obtigit. Lucianus ãt Genuenſium pręfectus polam mouens claſſem Venetoꝝ ĩ por
tu ipſo ſuperat: & capit. Veꝝ dum incaute nimium in hoſtem fugientẽ ruit lancea trãſ
fixus morit̃. Vtraq; claſſis & uictrix & uicta Iaderam perducit̃: quo ſtatim Genuẽſes
Petrum auriã in demortui fratris locum miſere cũ triremibus nouẽ aliiſq; nauigiis com
pluribus: qui uictoriam fratris recẽſens ad duo millia captiuoꝝ inuenit: deprehenditq;
multos in prœlio & in undis periiſſe. Oppugnabant̃ & terra Veneti a carariẽſi eiuſq;
ſociis quos antea cõmemoraui: Quibus Veneti albricũ Barbianũ cunii comitẽ egregiũ
copiaꝝ ducẽ oppoſuere. At Petrus auria Genuenſium pręfectus ſexaginta triremiũ to
tidemq; nauigiorũ comparata claſſe Venetias cõtendens Gradũ comaclũ caprulas ui
captas incendit. Inde uero clugiã mouens a p̃ſidio ueneto aliquandiu egregie defenſam
tãdem eam ui capit Patauino tyrãno cõmeatum ſubminiſtrãte. Cecidiſſe ea oppugna
tione ad ſex millia hoĩum conſtat: & ad noningẽtos & quinquagita ex Venetis captos
Iaderamq; miſſos. Muliebri tñ pudicitię in tanta clade ignotum eſt. Fracti aũt tãta ca
lamitate Veneti cum nec terra nec mari auxilia ſperarẽt: Captiuis genuẽſium e carcere
liberatis eiſq; clugiam ad pręfectum Genuenſium impetrandæ uenię cauſa miſſis pacẽ
petiuere: eas accepturi leges quas uictor impoſuiſſet. Genuẽſes uero ſup̃bia elati ut ui
ctores facere conſueuerunt Venetos reiiciunt niſi ſe ac ſua oĩa dedentes: Qui ad tuen
dam patriam conuerſi deductis ante portus fauces catenis ferreis diſpoſitiſq; in litto
re portus tricentis equitibus totidẽq; peditibus ad unũ aliquẽ ex ciuibus ſuis reſpiciunt
quem

quem bello preficerent. At uero dũ fluctuarent in tanta perturbatione quẽ potiſſimũ
deligerent incerto auctore uox audita eſt unicũ uictorẽ Piſanũ: Qui Genuenſes optiẽ
noſſet idoneũ eſſe q̃ tantę rei perficeretur. Nõ eſt audita temere ea uox quaſi auſpicato
emiſſa ad carcerẽ cõcurrũt oẽs (eo.n. deductus fuerat ob rẽ male ad polã geſtam) edu
ctumqꝫ bello maritimo ſolum ꝓficiunt. Iſtabant Genuenſes & captis circũquaqꝫ caſtel-
lis ingredi urbẽ parabant quos poſt lõgam pugnam Ioannes Barbadicus armatus lem
bis quibuſdã ꝑfacile repulit cũ progredi ulterius in eſtuariis illis triremes Genuenſium
nõ poſſent. Hac ẽt arte Barbadicus uſus eſt iuenta tũ primũ a quodam theutonico bõ
barda fuit a ſono & tonitru ſit dicta: nulla erat ſcapha uentoꝝ nullus lembus q̃ nõ du
as bombardas & eo amplꝰ haberet q̃bus multi Genuenſes ut a re inſolita nec ad ꝑcauẽ
dum ſcita opprimebantˀ. Singulę.n. bombarde uno ictu binos ternos ue plerũqꝫ neca
bant cũ preſertim in triremibus declinare ictus ut in terra non liceat. Adhortabantˀ ãt
Veneti bernabouẽ Vicecomitẽ ſocium & amicũ ita Genuenſes bello ꝑmere ut obſidio
ne tã graui liberarentˀ: iam.n. comeatibus carebant. De Venetis tũ q̃dẽ actum fuiſſet ſi
ut carrariẽſis admonebat Genuenſes cauiſſent ne comeatus mari Venetis ĩportari poſ
ſent. bernabos autẽ Venetis aliqua ex parte ſatiſfacturus. exercitũ ſuum in Genuenſes
mittit: q̃ uallem Pulcepherę depredatus: acceptiſqꝫ decem & nouem millibus numum
auri omiſſis Genuenſibus auro cũ Bernaboue nõ ferro decernentibus. Onuſtus ꝓda in
inſubriã rediit. Nõ eſt uſus ea fœlicitate aſtorgius Fauẽtinus eo cũ equitatu a Bernabo-
ue miſſus: Vrbi.n. appropinquans ab erumpente populo Genuenſi fũditur fugaturqꝫ
ęgre quidẽ Aſtorgius euaſit ruſtico cucullo indutus. At callo Ioãnes ĩperator græcoꝝ
cũ Venetis ſentiẽs peram genuenſium conſtantinopoli uicinã oppugnare adoritˀ: Vi-
debat.n. Genuenſes pluribus bellis & quidẽ grauiſſimis implicitosˀ. Sed Andronicus
eius filius patri ac Veneto æque hoſtis: Thurcoꝝ Bulgarorũqꝫ pręſidiis & ſocietate fre
tus eam acerrime defendit: eoqꝫ terroris patrem deduxit ut in ꝑtes genuenſiũ ſtati tran
ſiret. Interim uero Vrbanus nõ ĩtentus cõponẽdę paci ĩter xp̃ianos ut par erat ſed iniu
rias a Ioanna regina acceptas ulciſci cupiẽs Lodouicũ Vngarię regẽ ĩpulit ut andreaſii
fratris morte ſe adiuuante ulciſcereturˀ. Qui Karolum filium in Taruiſinis contra Venetos
dimicantem in Ioannã cõcitãs res Venetoꝝ ꝓpe afflictas meliuſculas fecit. Suꝑuenit
& karolus Zenus Venetꝰ uir bello nauali egregius: q̃ deꝑſſis duabꝰ honorariis nauibꝰ
ante portũ Clugienſem eo neceſſitatis genuenſes perduxit: cũ educere naues ſuas non
poſſent Clauſis reliq̃s hoſtiis: ut ipſi obſidentes q̃ obſeſſi maiore rerũ oĩum penuria la-
borarẽt. Sed nihil æque genuenſes afflixit q̃ Petri aurię mors ictu bõbarde ĩterfecti dũ
munimẽta Clugię acriter defendit in cuius locũ Mattheus ruffus ſtati ſuffectus dũ clu
giã peteret cũ nouis triremibꝰ apud Mãfredoniã Thadeũ Iuſtinianũ cũ ſex triremibꝰ
annona Honuſtis capit. His uero cladibꝰ Agapitus Cardinalis colũna & genuenſes
& Venetos ſepę ac fruſtra ad pacẽ adhortatus eſt. Sed ii de uita & ſãguie non de ĩperio
inter ſe dimicãtes ſanis bene admonẽtiũ cõſiliis nuſq̃ obtẽperarũt. Poſtremo itaqꝫ Ge-
nuẽſes clugię obſeſſi cũ erũpere nõ poſſent ꝑmẽte Veneto habere ue cumeatus nequi
rent a Mattheo ruffo patauinoqꝫ dño q̃ id ſe facturos breui pollicebantˀ: deditionẽ fe-
cere klẽdis Iulii Milleſimo.ccclxxx. Capti ſunt ea deditione ex hoſtibus ad q̃ttuor mil
lia tricẽti & q̃draginta: plures ãt fame & ferro ĩ oppugnatiõe periiſſe cõſtat. Nõ geuere
tñ tãta accepta clade Genuẽſes q̃ cũ triremibus octo & triginta Tergeſtinos deficere a
Venetis ad patriarchã Aquileienſem cõpulere cœpere & Iuſtinopoli excepta dũtaxat
arce. Aucta deĩde claſſe Venetias iterũ cõtẽdũt: ſed cũ nemo ad certamẽ ꝓdiret in Iſtri

am redeuntes Polā urbē ui captā icendūt. Multę utrinq; cædes inuicē acceptę dataq;
ſunt ueneti tñ bello terreſtri a carrario opprimebanť. Licet Iacobus caballus ægregius
copiarꝫ dux eos acertime tutareť: dū Taruiſiū oppugať: qđ fame in hoſtiū ptāte ſere
uenerat. Verū cū feſſus & deſatigatus iā uterq; populus tā diutino & atroci bello eſſet:
Dux Sabaudiæ pacē inter eos hac formula cōponit octauo Kaľ. ſeptembris Milleſimo
ccclxxxi. Vt regi Vngarię decio quoq; anno Veneti ſeptē milia numū aureorꝫ pſolue
rent. Si nullū piratam in ſuis Dalmarię locis tutū eē patereť: ſiq; nulibi ſalē fieri ſineret
Vtq; patriarchę Aqleiēſi in foroiulio eadē maneret condirio q̄ ante bellū fuerat. Vene
tis āt & Genuēſibus īperatū: ut captiuos alterrutrū īcolumes dimitterēt: de pda utriq;
capta nulla mētio. Mādatū Patauio ut ab obſidiōe Taruiſii recederet: utq; arcēs & tur
res in ſtagnis & ad fluuiorꝫ hoſtia excitatas ſtati demoliretur. Termini inter uenetū &
Patauinū poſiti. Interea uero karolus quē diximus a pōtifice ex Vngaria cōtra Ioannā
accitū cū octo milibus eqtū in Italiā ueniēs Aretiū prio in ptātē ſuā ſuā redegit Guel
phorꝫ & Gibellinorꝫ ſeditionibus diu agitatū. Inde uero in Florentinos mouēs a Ioāne
haucut q tū ſtagię erat ppelliť. Sed Florētini ueriti ne ſuſtinere tāti regis īpetū nō po
ſent pacē a rege datis q̄dragita milib9 numū auri redimūt: haucutq; ſine ſtipēdio dimit
tunt: q Bagnacauallū Nicolao Albertoq; Eſtenſibus uēdidit: quo facilius retiere Fauē
tiā in ptāte ſua poſſent: quā tñ haud ita multo poſt amiſere Aſtorgio Māfredo eā qdē
pditiōe adepto. karolus uero ſalutato Romę urbano regnū īgreſſus ſupatis ēt Ioannę
ducib9 Neapoli dedētibus ciuibus capit. Obſidebať in caſtelo nouo regina cū aretini
Guelphi tumultu excitato Iacobū carazolū Neapolitanū ciuē eo a rege miſſum fugere
in arcē cōpellūt. cōfugere eo & gibellini qbus certe uir equus nō magis q̄ guelphis cōſu
lebat. Volebat. n. oia pari iure in ciuitate agi: Accito itaq; ob acceptā iniuriam Alberico
barbiano e tudertinorꝫ finibus urbē ingreſſus dū guelphos ad officiū redigere conatur
Gibellinorꝫ quoq; bona diripit. Ferrabac āt alter copiarꝫ dux Albricū ſecut9 qđ reliquū
ſupfuerat in Aretio abraſit. Dū hæc ad neapoli & Aretiū agerenť noua belli nubes Ita
liā inumbrauit. Nā Lodouicus Andegauēſis a regibus Francorꝫ originē ducēs Italiā in
Lodouic9 andegauē ſis a clemēte antipapa
greſſus cū trigira milib9 eqtū nō lōge a Bononia cōſederat: a Clemēte antipapa īpulſus
nō tā ut reginā Ioannā obſeſam liberaret: q̄ ut Vrbanū armis pōtificatu deiiceret. Hāc
ob rē Karolus omiſſo Aretio Albricū & Ferrabac ad ſe uocat. Florentini quoq; Ioannē
haucut rogatu Vrbani ad Karolū miſere Lodouicus āt p marſos iter faciēs ad caſinen
ſem ſaltū iā puenerať. Adhuc. n. ad duodeci millia eqtū expectabat: q italiā igreſſi duce
Andegrani p placētinū Lucēſem Florētinū Senēſem agrū iter facientes Aretiū iā pue
nerāt: urbēq; a Guelphis introducti poſt illatā ab albrico cladē diripuere. Defendebať
arx guelphorꝫ pſidio q̄ diebus quadragita oppugnata in gallorꝫ ptātē ppediē uentura
erat. niſi Lodouici Andagauēſis mors iteruēiſſet. Tū Adegranius re cognita hortanti
bus Aretinis in arce obſeſſis urbē Forētinis uēdidit: in galliaſq; rediit. Andegauēſes aūt
militas morte ducis cōſilio carētes bini terni ue mendicātes ēt i pꝛiam rediere. Tū uero
urban9 terrore gallico liberat9 Neapoli ſe cōferēs a rege petit: ut ſibi liceat creat nepotē
ſuū cāpanū pricipē: qđ cū ipetrare nequiſſet hō ſub ſpecie iuſti & honeſti minus urba
nus ac nulli grat9 ad minas cōuerſus: eo iracūdiæ regē cōpulit: ut cuſtodiis adhibitis p
aliquot dies pdire in publicū nequerit: Verꝫ diſſimulata ad tps iniuria Nuceriā ad uitā
dos ęſtus ut ipe dicebat cū bona regis uenia pfect9 cōmunitaq; firmis pſidiis urbe & no
uos Cardinales creat & ſeptē ex ueterib9 in carcerē conicit: q diceret eos cū rege & anti
papa cōtra ſe cōiuraſſe. Preterea uero & pceſſū ut iſtorꝫ more loquar cōtra regē incoha
uit: miſſa

uit miſſa de more citatiõe: q breui ſe uētuꝝ nuceriã rñdit diluiturũq; obiecta crimia nõ uerbis mõ ueꝝ ēt armis. Nuceriã itaq; cũ ſatis magno exercitu ueniēs urbē obſidet. mo t9ãt hac īdignitate Raimũd9 balcian9 e gēte urſina cõitis Nolai fili9: q poſtea tarentin9 prīceps ē hit9 ſuis copiis fret9 q̄s ſub rege ductauerat Vrbanũ cũ tota curia ad ꝓximũ littus deductũ Genueſiũ triremib9 ad id īſtructis paratiſq; īpoſuit: qb9 dũ genuã põti fex deferꝫ ex ſeptē cardinalib9 nuceriç captis qnq; ſaccis īuolutos ī mare demerſit. At uero morto Lodouico ungarię rege ꝓceres ungari Karolũ ſtatī p legatos accerſunt: q eo ꝓfectus dũ cõuētũ ad res cõponẽdas celebrat curãte regia q odiũ diſſimulauerat ob trũcatꝰ: Anno milleſimo: ccclxxxv. Quo tpe Ioãnes galeatius bernabouē uicecõitē: cui erat ex frē galeatio nepos captũ ī carcere modoctię conicit ac cõiectũ uſq; ad morte deti net. eiuſq; ditiõe potiꝫ. prius. n. dũ pīmoniũ diuidũt papia uercelle nouaria dertõa ale xandria &c. ad apeninũ alpeſq; pertinētia Galeatio: placētia uero Cremõa parma lau da Brixia & bergomũ Bernaboui ſorte obtigerãt. Mediolanũ ãt utriq; cõe erat. At urba nus circũacto anno quo ſe Genuã cõtulerat ītelligēs eccliaſticas ciuitates a Flōrentis ad libertatē ut antea īcitari Lucã prio mox Senax & peruſiũ puenit. Cõfirmatis deide ad uentu ſuo ciuitatibus deſiderio ut ipē dicebat uidēdi neapoli ferētinũ uſq; ꝓficiſciꝫ. Ea mēte re uera ut Ladiſlaũ admodũ puerũ & Ioannē karoli filios hereditate pīna detur bare. Multi. n. ꝓceres Lodouico Andegaueſi ſtudere ſoliti potiũdi regni ſpē ei pſtabãt Sed magna uſi fide Caietani pueris ī uita retētis regnum quoq; cũ ſũma laude ſeruaue rũt. Põtifex itaq; re īfecta Romã rediēs cũ magno apparatu honoreq; pluſq; dici põt a po. Ro. in urbē ſuſcipiꝫ licet haud ita multo poſt a Bãdereſiis īſidias ꝑpeſus ſit quas certe oio deuitauit & ſuſtulit creatis una die. xxix. & Cardinalib9 quoꝝ de numero Ro mani tres ſũt hiti. Reliq uero fere oēs Neapolitani fuere. iterea uero Antoni9 Scala ue rõnēſis & frãciſcus ſenior patauin9 dñs grauiſſimo iter ſe bello cõtēderꝫ: Ioãne Vbaldio carrarii: & Ioanne ordelapho ſcaligeri copias ducētib9: Verũ galeati9 uicecomes inſti gãte carrario ſupatis ſcaligeris Verõa Vicētiaq; potiꝫ. Neq; ſi qdē cõtēt9 Galati9 paucoꝝ mēſiũ obſidiõe Patauiũ capit. ac Frãciſcũ Carrariũ in carcerē modoetianũ conicit. Eius uero filius Frãciſcus iunior fuga ſalutē ſibi q̄ſiuit. florētini quoq; augēde ditiõis cupidi. policianũ Lucinianũ oppida ex ueteri Seneſiũ dñatu arte magis q̄ uirib9 ī ꝑtãtē ſuã re degerꝫ ꝑterea uero karolũ bernabouis filiũ & Antoniũ ſcalã cũ qnq; milib9 eqtũ in agrũ ſeneſem hoſtili aio īmittũt. Hãc ob rē Galeati9 motus legatos ad Florētinos mittit qui ſuo noie cõquerantꝫ karolũ Vicecomitē & Antoniũ ſcalã hoſtes ſuos a pplo Florētino quo cũ ipē pacē antea inierat & foedusꝫ mercede cõductos eē uexariq; ab eis bello Senen ſes amicos & ſocios cõtra ius faſq; legatis itē mãdatũ ē ut niſi ab iniuria ſeneſiũ diſcede rēt exauctorarētq; ſuos belli duces Florētino pplo bellũ īdiceret: quo min9 uero id ſteti Galeati9 feceret petri gãbacurtę Piſanoꝝ tyramnõ pcib9 fcm̃ eſt q Galeatio & florētinis amic9 rē iter utriq; cõpoſiturũ ſe ꝑdicabat. Interi uero Vrbanus põtifex põtificatus ſui īfoeliciter acti anno. xi. mēſe. viii. Romę moriꝫ: Sepelliturq; in bti Petri baſilica paucis admodũ eius mortē utpote hois ruſtici & īexorabilis flētib9 Huius ãt ſepulchrũ adhuc uiſitur cum empitaphgio ſatis ruſtico & inepto.

Vrbanũ cum tota curia in mare de merſit

Vna die nouem & uiginti car dinalibus

Patauium capit

BONIFACIVS .VIIII.

BONIFACIVS Nonus patria Neapolitãus Petrus cognomīto To macellus antea uocat9 Romę cardinaliũ oiu cõſenſu põtifex creatꝫ: An no dñi Milleſimo. ccclxxxix. Hic & ſi annoꝝ circiter trigita eſſet dũ põti ficatũ iniit. ita tñ deiceps uixit in tã Florida etate & tãta petendi licentia: ut nulla ei libido nulla uoluptas impingi uel obici poſſet: iuuētutē certe

Hic & ſi annorum circiter tri gita eēt

cum ipſa ſenectute cõmutaſſe uidebat: Fuit pterea tanti aĩ conſiliiq; ut primus populi Romani uim oẽm in põtificem traſtulerit:creatis ſuo nutu magiſtratibus oibus:munitaq; ſancti Angeli arce ĩ mole Hadriani ſita ad tyberis põtẽ quo ab urbe in uaticanũ itur. Munitiſq; itẽ pontib9 qb9 in trãſtyberi Romani cõmeãt. Vep dũ Bonifacius.ix. adhuc in põtificatu eẽt:Galeatius Florẽtinos & Bononiẽſes bello aggredit:Ioãne ubaldino & Iantedeſco petramala copiap ſuap ducib9 q uallẽ arni ſupioris ingreſſi oĩa longe ac late populabant. Iacobuſq; Vermes Bononienſem agrũ ſuo noĩe ingreſſus ciuitati quoq; multa dãna intulit. Tũ uero Florẽtini ad pcauenda mala ſoliciti: & Ioãnẽ haucut & Karolũ Bernabouis filiũ & Antoniũ Scalã cũ qttuor eqtũ peditũ duob9 milib9 Bononiẽſib9 ſociis & amicis auxilio miſere. Solicitare pterea lris & nũciis Stephanũ Bauariæ ducẽ ad quẽ Frãciſcus Iunior cõfugerat: & Iacobũ Armeniaci comitẽ magna mercede cõductũ:ut ĩ Italiã cõtra Vicecomitẽ deſcẽderet: eũq; a ceruicib9 ſuis ad ppria tuẽda auerteret. His cohortatiõib9 mot9 Frãciſcus iunior mutata ueſte fauẽtib9 Venetis ſecreto tñ Patauinũ ĩgredit urbeq; potit: ſubſecut9 uero Bauariæ dux urbẽ igreſſus oppugnare arcẽ nõ deſtitit. Veronẽſes ãt hap rep pmutatõe moti pulſo Vicecõitis pſidio Antoniũ ſcalã ad ſe uocãt q fere his dieb9 ĩ hetruria mortu9 erat relicto unico filio ĩ prima pueritia adhuc ſupſtite: q qdẽ re cognita penitẽtia ducti: ĩprimis Vgolotũ blãcardũ q ĩ Cremonẽſi agro cũ exercitu galeatii erat ad ſe uocãt ĩpetrata prius errati uenia: pſolutiſq; aliquor millib9 numũ auri ad redimẽdã tãti erroris culpã. Ingreſſus urbẽ blãcard9 retinere milites a direptiõe tã opulẽte urbis nequaq; potuit. Vxor uero Galeatii tãtæ ciuitatis calamitatẽ miſerata triduo poſt militib9 direptionẽ ĩhibuit. At dux bauariæ conqſtus ſe mercede a Florẽtinis defraudatũ ab oppugnatiõe Patauinæ arcis ĩ Germaniã diſceſſit. Tũ Florẽtini pbẽte aditũ Alberto Eſtẽſi q iã pridẽ ab amicitia galeatii diſceſſerat Ioãnẽ haucut carrariẽſi ſocio auxilio miſere cui9 fortitudiẽ & ęſtu arx patauina ĩ deditionẽ breui recepta ẽ Vñ Galeatii copię q̃ eo recupandę urbis cã uenerãt in Vicẽtinos receſſere. Deſcẽderat iã tũ ẽt comes Armeniaci a Florẽtinis mercede cõductus p Taurinos ĩ Italiã cũ uiginti millib9 eqtũ caſtellatiũq; ĩ Alexãdrinis ui captũ diripuerat. Quare galeatio neceſſe fuit copias ſuas e uincẽtinis reuocare: qs hoſti opponeret. In ſuburbio alexãdrino cõſederãt Mediolanẽſes: ĩ quos delati Armeniaci ſine ullo ordiẽ excidiũ ipſis militibus & ciuib9 minabant: pugnatũ ẽ p portis aliquãdiu: & ab Italis tã diu ptracta pugna ẽ donec ſui quos circũacto itinere ad carpẽdũ extremũ hoſtiũ agmẽ miſerãt nil tale opinãtes aggrederent. Dũ pugnat ſupuenere illi: atq; ita a tergo a laterib9 a frõte cęſi pri9 pene oppſſi ſunt ĩgẽti cęde. oppidanis ẽt ſupueniẽtib9 q̃ diſcrimẽ in qd delati fuerãt cognouerit. Comes ipſe armeniaci tãti exercit9 dux capt9 ex uulnere ĩ plio accepto ſtatim morit. capti & Rainald9 Ianfigliãtius & Ioãnes rici9 Florẽtini eqtes q armeniacũ ĩ Italiã duxerãt. tũ uero galeatius tãtã uictoria fret9: ptẽ copiap ĩ haucutũ mittit q ea mẽte Ateſim & minutũ traiecerat ut ſecũ armeniaco cõiũgeret: uep haucut9 re cognita quãta maxiẽ celeritate potuit in patauinos mouit nõ paucis ſuop ĩ itinere amiſſis ob deriuatas paſſim a ruſticis aquas ne redire hoſti ĩpune liceret. at Florentini bello pſſi a Iacobo Verme q eo a Galeatio cũ duodecĩ milib9 eqtũ peditũ qttuor miſſus fuerat haucutũ reuocãt: q hoſtes Florẽtinop qb9 par eẽ apto marte ñ poterat miris artib9 Iudificat9 ẽ. Interi uero hortãte Bonifacio põtifice & antonioto adurno Genuẽſiũ duce pax æqs cõditõib9 iter Galeatiũ & Florẽtinos Genuę cõpoſita ẽ. Sed dũ unũ icẽdiũ extiguit alterp exardeſcit. Nã & Frãciſc9 cognomẽto uicus urbis pfect9 Viterbiũ põtifici pditiõe abſtulit: & Petr9 gãbacurta Piſap dñs a Iacobo appiano publico ſcriba: & oium cõſiliop ſuorũ participę cũ filiis occidit: ipſeq; Appianus dñatu potit. Mortuo ãt Alberto Eſtẽſi

Patauinũ ingreditur

Arx patauina

Comes armeniaci moritur

Petrus gãbacurta occiditur

Accius & ipſe Eſtenſi familia ortus iã pridẽ pŕia pulſus adiuuãtibus cunii comitib9 re
dire i pŕiam inſtituerat. Sed tutores nicolai pueri alberti filii ſumptis armis acciũ Ferra
ria ſũmouẽtes Lucũ & cõſilice oppida Ioãni cunio ꝓmiſere ſi acciũ interficeret. tũ Ioan
nes cõpoſita fallacia uiꝝ accio ꝑſimilẽ iterficit: & acceptis oppidis ueꝝ acciũ i publicũ
ꝓducit. Nõ cõmiſiſſet tm̃ facinus Albricus ex eadẽ familia ortus cui plus Itali dñt q oi
bus ducib9q tũ fuere. Prim9.n. docuit Italos bella gerere iã pridẽ arma ferre deſuetos:
qb9ſe deiceps ab iteſtino externoq; hoſte tutati ſunt. Prius.n. ſiqd gerere Itali uel iter ſe
uel i barbaros uoluiſſent accire externũ militẽ opus erat: Sed tãta militũ copia hoc du
ce breui ſuborta ẽ: ſub uexillo ſcti Gregorii ut & Britões q ꝓuiciã nr̃am & eccľiæ caſtel-
la tuerterãt: theutonicos anglicos poſttemo oia uaſtãtes Italia expulerit: hic Brachiãi
& Sfortiani milites originẽ hũere: quoꝝ armis Italia apud exteros tm̃ nois cõſecuta ẽ:
ut aut exteri timore ꝑculſi qeuerit: aut aditũ ad nos tẽtãtes magnis cladib9 ſupati ſint.
Interea uero mortuo Clemẽte. vii. adulterino põtifice i ei9 locũ a cardinalib9 tãti ſciſma
tis auctorib9 Petr9 luna Bñdict9. xiii. appellat9 Aueniõe ſufficit. Succeſſit tũ ẽt karolo Petrus lu
ĩpatori Romão Vẽceſlaus fili9 a quo Ioãnes galeati9 uicecões Mediolanẽſis ducat9 ti- na
tulũ accepit: miſſo oratore Petro Philargi mediolanẽſi archiep̃o q poſtea Romanũ po Benedict9
tificatũ adept9 quitus Alexãder appellatus ẽ. Galeati9 ãt mortuo Ioãne haucut Florẽ xiii. appel
tieq; ſepulto quo uno duce i reb9 bellicis tũ maxie Florẽtini utebanť: mittere Albricũ latus
cũ ſuis copiis in hetruriã cõſtituit q Florẽtinos appianũ piſanoꝝ tyrãnũ bello laceſſen
tes i officio cõtineret. Erãt i eo exercitu Paul9 urſinus: Cecolus: Brolia: brãdolin9: Pau-
lus ſabellus: Lucas canalis: cohortiũ p̃fecti iſignes: q ſimul cõiũctis copiis aiſq; oppu-
gnare Florẽtiã adhorti ad monaſteriũ cãtuſiẽle caſtra poſuerãt: uñ crebris icurſiõib9 tũ
agros tũ ciuitatẽ Florẽtiã cõtinuo uexabãt cædib9 rapinis icẽdiis oia cõplẽtes. anno dñi
milleſimo. cccxcvii. Quo qdẽ tpe & Bonifaci9 Peruſiũ ſe cõtulit nobilitatem plebeis ra
ſpãtib9 cõciliaturus: Sed plebs p̃ſente põtifice p̃ter datã fidẽ arma capiens iterfectis ab
octuagita ex optimatib9 Biordũ & Michelottũ plebeiaꝝ ptiũ pricipes i urbẽ itromiſ-
ſos dños cõſtituũt. Indignat9 ãt ob eã rẽ Põtifex A ſiſſium petẽs ide ad ducem Galeatiũ
oratores miſit q eũ adhortarenť: ut oppugnare Mãtuã deſineret quã tũ aq̃ & terra ob
ſidiõe p̃mebat: accito i Ciſalpinã galliã ad id bellũ Albrico barbiano. hãc ãt ob rẽ ex fœ
dere Florẽtinis licuit & Venetis belli ſociis Mãtuano auxiliũ mittere: karolo malateſta
Mãtuãi ſororio tãtaꝝ copiaꝝ duce: q igẽti clade Galeatii exercitũ apd' gouernolũ ꝓfli
gauit. erat tũ quoq; i aio Florẽtinis Piſanos bello pſeq: ſed eos a tãta re auertebãt pupii
balneiq; cõites & Vbertini rebelles: Qui Florẽtinę ciuitati exitiũ minabanť: ſi i piſanos
mouerẽt. Veꝝ mortuo nõ ita multo poſt Iacobo Appião: filius Gherardus pr̃i ſucce-
dẽs: cũ retinere Piſas i ptãte ſua nõ poſſet: ob ſeditiões a Florẽtinis excitatas urbẽ ipam
Galeatio Vicecõiti uẽdidit: Plũbino oppido tm̃mõ ſibi ac ſuis retẽto Milleſimo. ccccic.
Interfecto ãt Biordo lanthedeſchi iſidiis Peruſini uidicare ſe i libertatẽ conati ſũt. Veꝝ
cũ Vgolin9 trincius Fulginas põtificis uicari9 ei9 noie Peruſiũ i deditionẽ eccľię trahere
conareť: Idignati ciues Galeatio ſeſe dedũt: q poſt mẽſes duos Bononia quoq; luca ſal
ſoq; potiť. Hic maior timor Florẽtinos iceſſit paſſim de ſe ac libertate ſua actũ dicẽtes
niſi galeati9 morte e medio auferreť. appropiquãte uero iubilei ãno legati põtificẽ Ro
manoꝝ adeũt rogãtes ut A ſiſſio Romã ꝓficiſcereť. Qui & ſi ad magnope cupet tñ diſ
ſimulato deſiderio factuꝝ ſe qd' petebãt negauit: q diceret eos noluiſſe recipe ſenatores
ex nobilitate extrema ſm cõſuetudinẽ & iſtituta põtificũ: q q; camere cõſeruatores ſuo-
pte igenio elegiſſent hoies qdẽ paꝝ idoneos & quoꝝ licẽtia Bãdereſiis oia licerẽt. tũ ue
ro Romãi ut rẽ gratã põtifici facerẽt: & Bãdereſios tollũt: & Malateſtã pãdulphi filiũ Libertas
Piſauriẽſem uiꝝ doctũ põtificis noie i Senatorẽ recipiũt: pecuniaſq; iſup bonifacio dãt pontificia

quo ei ꝓficiſci ad urbē liceret. urbē itaq; igreſſus munita mole Hadriāi ut antea dixim9
mœniis & turrib9 dn̄atu urbis ſenſim potit9 ē. celebrato deīde Iubilei. anno milleſimo
.cccc. q° īnumera fere hoīum m̄titudo ad urbē religiōis cā uenerat: Florētini galeatiū a
ceruicib9 ſuis auertere cupiētes: Robertū bauariȩ ducē quē impii electores abrogato ob
ignauiā uenceſlao Boemo delegerēt ac cōditōe ī italiā uocāt: ut nō prius ꝓmiſſā mercedē
accipiat: q̄ uicecōitis ducatū attigiſſet: q Brixianū agrū ad benaciū igreſſ9 pte pecuniaꝝ
accepta cū Galeatii copiis cōgrediēs ſupat: ac tridētū fuga petit. retiere hoīem ueneti
& florētini multa polliciti quo mīus ī germaniā rediret nequaq̄ potuere. tū uero bōifaci
us ſiue uicecomitū potētiā uerit9: ſiue augēdȩ ditiōis eccl'iaſtice cupidus: annatarū uſū
uſus annatæ bn̄ſiciis eccl'iaſticis primus īpoſuit hac cōditione: ut q bn̄ficiū cōſeq̄ret dimidiū annui ꝓ
uent9 ſiſco apoſtolico pſolueret ſūt tn̄ q hoc īuētū Ioāni. xxii. aſcribāt. Hāc āt cōſuetu-
dinē oēs admiſere pter Anglos q id de ſolis epātib9 cōceſſere ī cȩteris bn̄ficiis nō adeo cō
firmata hoc mō pecuniis arce magiſtratib9 ſuo nutu ī urbe delectis ditione eccl'iaſtica
Ladiſlaus rex pōtifex: Ladiſlaū adoleſcētē karoli Neapolitāi regis filiū ī regnū p̄nū reſtituit a tyrā-
nis & pplis occupatū: q lodouici Andegauēſis ptes ſecuti fuerāt: quo āt facilius & hōe
ſtius id fieret priuationē karoli ab urbāo. vi. Nuceriȩ factā abrogauit Cardialēq; Florē
tinū caietā miſit q̄ ſola in fide remāſerat: ut eo loci adoleſcentē coronaret: ubi ſūma cū fi
de ſeruatus fuerat. uicecōes aūt redeūte in germaniā īpatore Roberto: copias ſuas Al-
brico duce ad opprimēdū Ioānē bentiuolū miſit: q bononiēſē urbē in ſuā redegerat po
teſtatē pulſo uicecomitū p̄ſidio. militabāt tū ī exercitu Galeatii Frāciſcus Gōzaga cōpo
ſita iter eos pace: militabat pādulphus malateſta karoli frater Aderat & Ottobon9 ru
beus parmenſis ciuis quoꝝ noibus pterriti Florentini bernardonē copiaꝝ ſuaꝝ p̄fectū
bononienſib9 ſociis auxilio mittūt: cuius aduētu Bononiēſes aīs aucti hoſti mœnib9 ap
propinquāti occurrere audēt: quo p̄lio ſupati oēm eq̄tatū cū bernardōe in ipſa pugna in
terēpto amiſere. Capt9 ēt eo p̄lio Iacob9 carraria Frāciſci Gōzagȩ pcib9 cōſeruat. Auſu
gerat tū cū paucis Bentiuolus in urbē quā dū acriter nimiū tutat in globū incidens cū
uiuus capi nō poſſet obtrūcat. potit9 itaq; deīceps nullo reſiſtēte bononia Galeati9 ma
gnū terrorē Florētinis iniecit. eo. n. ſe belli motuꝝ oēm belli īpetū oñdebat. Veꝝ mor-
Mors galeatii te adiuti: ut ipſi optabāt nō ita multo poſt tāto metu liberati ſūt. mortuo āt ex febre Io
anne Galeatio apud meregnanū cū an̄ cometes tātȩ mortis īditiū appuiſſet anno. M.
cccc ii. multi repēte tyrāni oborti ſunt: aut ciuitatū ſuarū pricipes: aut cohortiū p̄fecti a
militib9 ducis ob largitiōem ad occupādas ciuitates adiuti. Oborta tū q̄dē īfinita mala
ſunt cū nemo un9 p̄eſſet q uitia hoīum īperio & auctoritate cōpeſceret. Innouata ē etiā
Guelphoꝝ & gibellinoꝝ pnitioſa ſeditio: q̄ ducētis & eo amplius annis p italiā uagata
oēs ciuitates ita ad arma ciuilia cōcitauit: ut ſirme ad internetionē certatū ſit. Nā ugoli-
nus caualcabos opp̄ſſis Gibellinis Cremonȩ īperitabat. Parmā Otto tertius iterfectis
ac pulſis Rubeis obtiebat Soardi Bergomū. Ruſcōii comū. Vignatȩ laudā. Vercellas
Alexandriā plurimaq; p eā regionē oppida Fazinus canis dux copiaꝝ egregi9 ui occu-
pauerat. omitto reliquos tyrānos a Galeatio pulſos q tū q̄dē redeūdi ad tyrānidē & do
minatū ſpē aliquā ſūpſere maxime uero Gulielm9 ſcala & karolus uicecomes bernabo
uis filius: q pricipes oēs & populos ad defectionē ſolicitabāt. hic etiā pin9 ordelaphus
p̄ria pulſus Foroliuio potit albricus quoq; cumnii cōes fauētiā bello p̄ſſā ī ſui ptātē re
degiſſet niſi a ladiſlao adhortāte ēt pōtifice ī regnū accitus ꝓpere fuiſſet: magnuſq; cōe
ſtabilis (ut coꝝ uocabulo utar creatus) miſerat & eo cū ſatis iuſto exercitu fratrē ſuum
pōtifex ut regi auxilio eſſet: q a neapolitanis repulſus Peruſiū mouēs ciuitatē ipſam in
Baldeſar coſſa ptātē pōtificis breui redegit. At Baldeſar coſſa Neapolitāus ciuis ſcti Euſtachii cardina
lis Bononiēſes aliquādiu obſeſſos redire tandē ad eccl'iā cōpulit: Bracchio mōtomo co

pias

pias eccl'iaſticas ducente:quē ut uiꝝ in re militari p̄ſtātem Albricus ī flāminea reliq̄rat
ſub eo.n.ab ineunte ætate militauerat ordineſq; duxerat. Idē ēt cōtigerat Sfortiæ e Co-
tignola Flāminiæ oppido originē ducente:quoꝝ uirtute militia Italica ita breui creuit:
ut q duce in re bellica deinceps indigerēt altero iſtoꝝ uterent̄. Hinc illę factiones mili
tares exortę ſunt ut ſexagita iá ānis nil ꝓpe geſtū in I talia ſit qđ nō alteri iſtaꝝ aſcribi
aſcribi poſſit. Qui.n.a Brachianis odprimebat̄ uiciſſimq; a Sfortianis alterā factionē
p̄cio cōducebat. Albricus āt uñ tanq̄ ex equo troiano inumerabiles belli pricipes ema-
narūt Neapoli diu oppugnatā tādē in ptātē Ladiſlai recepit : Qua uictoria moti oēs
regni pricipes ciuitateſq; ſtati in deditionē regis puenerē. At uero Ladiſlaꝰ regnādi cu-
pidus: priuſq̄ fundaméta regni Neapolitāi cōfirmaſſet accitꝰ ab Vngaris ad illud quo
regnū iure hereditario ſuſcipiédū: cū copias traiecíſſet: Iaderaniq; obſideret:certior ab
amicis fit Neapolitanos & aliquot regni ꝓceres ad defectionē ſpectare: Iadęra itaq; po
titus eadéq; Venetis diuēdita Neapoli rediit : reuocatoq; e Flāminia alberico(eo nāq;
ad ſuos uiſendos ꝓfectꝰ erat) oēs ꝓceres dñatu priuauit recuſantes āt parere e pria de
iecit. In Seuermatū uero familiā crudeliter aiaduertit primatibꝰ ipſis ultimo ſupplicio
affectis. Bonifaciꝰ āt ī tāta reꝝ ꝑturbatiōe diu afflictatꝰ dolore lateꝝ tādē morit̄ pōtifi
catꝰ ſui āno.xiiii.menſe.ix.M.cccciiii.ſepelliturq; ī baſilica petri ſepulchro marmoreo
uermiculato ope diſtincto qđ adhuc cernit̄ cū gētiliciis iſignibus. Quę itē idicāt mul- Mors bonifacii
ta ædificia tū ī mole Hadriani tū ī capitolio tū ī palatio Vaticani huiꝰ iuſſu & īpēſa ędi
ficata tū fuiſſe. Huic āt pōtifici ad ſūmā gloriā nil certe defuiſſet niſi affiniū & cognato
rū affinitatibꝰ obtēpans aliquā notā cōtraxiſſet. Multa.n.crimina ꝑ ſimoniacā praui-
tatē cōmittebant̄ petētibꝰ cōtra ius faſq; oia tū fratribꝰ tū cognatis quoꝝ magna mul-
titudo q̄ſtus gratia Romā uenerat. Indulgētiæ uero & q̄dē plenariæ ita paſſim uende-
bant̄ ut iā uileſceret clauiū & lr̄arū apoſtolicaꝝ auctoritas. Reuocare hęc oia Bōifaciꝰ
conatꝰ cognatoꝝ p̄cibꝰ eo itentidē redire cogebat̄. Vñ melius actū cū eccl'ia dei cēſerē
ſi pōtifices reiectis affinibus & cognatis uel ſaltē ī mediocri fortuna collocatis pōtificię
dignitati potiꝰ q̄ carni & ſanguini cōſulerēt. Maxie uero hoc tp̄e quo mortuo Tāburla
no q thurcos ſupauerat eorūq; regē catenis uinctū ſecū trahebat Armenios Perſas ægi Tāburlanus
ptios Aſſirios ſine gubernatoribꝰ reliq̄rat: q̄ ex re facile xp̄ianis tum fuiſſet hyeruſalē ac
ſctm̄ dñi ſepulchrū recupare. In nr̄os.n.conuerſus Albos ſuo pōtificatu nouā ſupſtitio
nē itroducētes ꝓſecutus ē. Ex alpibꝰ nāq; deſcēdiſſe ī Italiā āno añ iubileū p̄ſbyteꝝ quē Supſtitio
dā cū magna hoiūm multitudine ex p̄re meo q hoiem uiderat itellexi. Is q̄dē albo idu- alborum
tus pāno tātā modeſtiā uultu ac uerbi: p̄ſeferebat:ut ab oibꝰ ſanctꝰ hēret̄.in Italiā ita
q; deſcēdens magnā hoium ac mulieꝝ multitudinē in ſniam ſui ipſius breui deduxerat
linteis albis circūdati oēs ſiñ diſcrimie mares an fœminæ: ruſtici an ciues ſerui an liberi
eſſent: paſſim ueluti pecora ubi nox opp̄ſiſſet dormiebāt. Publice ī uicis epulabant̄ ꝑ-
latis undiq; certati q̄ſi ad ſacrū epulis. Crucifixū ſacerdos ip̄e p̄ſeferebat:quē lachryma
ri ob hoium errata dictitabat. Id quotiēs accidiſſet ſubclamabāt oēs ueniá a deo peten
tes. Laudes beatę uirginis canebāt eūtes & ſtātes hymnis ad id apte cōpoſitis.ex Ciſal
pinis āt ī Flāminiā hetruriā Picētes aucta opiniōe ſctitatis ueniēs nō plebē mō rudē &
credulā: ſed & pricipes & ep̄os ciuitatū in ſniam ſuā facile ꝑtraxit. Subſtitit Viterbii cū
magna multitudíe labore itineris feſſus. Romā ide ut ipſe dicebat ad uiſenda loca ſctā
ſanctorūq; corpa uētur9. Sed Bonifacius fraudē ſubeſſe uerituſq; diceret hoiem ſupſti-
tioſū pōtificatū: appetere adiuuāte illa multitudíe: milites aliquot p̄mittit q hoiem cō-
p̄henſun ad ſe ꝑducāt. ſūt q ſcribāt huiꝰ fraudē q̄one detectā fuiſſe : hoiemq; in tāto fa-
cinore dep̄hēſū meritas pœnas luiſſe igne.ſ.quo exuſtū ferūt. Sūt ēt q dicāt nil fraudis ī
hoie dep̄henſum fuiſſe: ſed id factū a pōtifice abolēdo rumori: quo hominem per inui

diā captū & necatū affirmabāt. Vtrū uerius ſit deus nouit. Hoc tñ cõſtat poſt tātā colluionē q̃ pti hac ſupſtitiõe pti freq̃ntia Iubilei obuenerat magnā hoium multitudinem peſtilētia cõſumptā fuiſſe. In tātis āt malis qbus ꝓuīcia nr̃a affligebat͛ unū tñ bonū ī Italiā auectū ē: ad nos. n. Chryſoloras Biſantius lr̃as graecas attulit: q̃ ānis iā quīgētis ī Italia cõticuerāt. hic graece latineq̃ līguae ſcholae exortę ſunt Guarino Victorino Philelpho Ambroſio monacho Leonardo Aretio karoloq̃ ac pleriſq̃ aliis tāq̃ ex equo troiano ī lucē ꝓdeūtib9: quoꝝ aemulatione multa īgenia deīceps ad laudem excitata ſunt.

INNOCENTIVS. .VII.

1404 INNOCENTIVS. VII. pr̃ia Sulmonēſis coſmatus antea uocat9 ſanctę crucis pſbyter cardinalis Romę põtifex creat͛: Tumultuāte tota Italia mortuo. n. Ioāne Galeatio duob9 filiis ſupſtitib9 ſed adoleſcētib9 adhuc tota Italia ad arma reſpiciebat Ioānes maria maior natu (id. n. ei nomē erat) ducatū Mediolani ſibi uīdicat. Philipp9 uero maria minor natu Papiae dñatū cui9 comes iure hēbat͛ facile obtinuit. Reliq̃ ciuitates ut antea dixi: ad quīq̃. n. & uīgīti fuiſſe cõſtat ab impio Vicecomitū defecere. Nā & Paul9 Guiniſius ciuis Lucēſis pr̃iae dñatū ſibi uſurpauit: & Frāciſcus carrarius ſublato e medio tāto duce cuius arma mirū ī modū timuerat āugēdae ditionis ī magnā ſpē ueniēs Veronā Brixiā Bergomū Cremonā legatos ad ſolicitādos in ptes ſuas guelphos miſit. Veꝝ ubi uidet Gulielmū ſcalā & karolū Vicecõitē q impia ciuitatū ſuaꝝ deſiderabāt poſſe conatibus ſuis obſtare: Gulielmo Veronę: karolo Mediolāi acceptis ab eo mutuo trigīta millib9 aureis dñatū pollicit9 ē. Reducto itaq̃ in pr̃iam Gulielmo eodēq̃ nõ ita multo poſt ueneno ſublato Verona ipſe potit͛. Eadē quoq̃ fraude Karolū aggreſſus ē: cū is īſtaret ut nõ apparētib9 ꝓmiſſis pecuniā ſaltē mutuo datā ſolueret. Lr̃is quoq̃ Frāciſcū Gõzagā admonet: ut deſcēdere ptes ſuas ſpõte uelit: amplectiq̃ ei9 amicitiā & ſocietatē: ſin ſec9 eēt aīatus habituꝝ ſe eū ꝓ hoſte: facturūq̃ ut breui ei9 ptinacie peniteat: fieri pfacile id poſſe dicebat cū Veronā Mātuanis finitimā adept9 Brixiā quoq̃ ī ptātē ſuā breui ſit redacturus: unde pcõmode Mātuanos bello p̄mat. Nil rñdere Frāciſcus īſtituit: priuſq̃ Venetoꝝ legatos audiret quos in uia ad ſe eūtes intellexerat. Veneti. n. Carrarioꝝ potētiā ſuſpectā hñtes Vicentiā dedētib9 ultro ciuib9 in deditionē & tutelā recipiūt: q̄ Frāciſci arma uererent͛: q̄q̃ ſub quouis alio q̃ ſub Patauino dño eē mallebāt: qppe cū īter Patauinos & Vicētinos īmortale odiū intercedat. Admonet tū Frāciſcū Carrariā Venetus ne Vicētinos uectigales ſuos bello attigat: utq̃ ab expugnāda colonia quā ſuę ditionis eē rebant͛ abſtineat. Aliter Venetos bello pſecuturos illatas iniurias. Rñdet Franciſcus mirari ſe Venetoꝝ ī potētiā: q cū nullū ius in cõtinēti hēant leges tñ merito impantib9 uelint p̄ſcribere: irēt & eſtuariis ſe ac palludibus cõtinerēt: eoſq̃ p̄eſſe ciuitatibus ſinerēt: q eā facultatē a maiorib9 ſuis accepiſſent. Indignati mirū ī modū Veneti legatos ſuos q in uia erāt admonēt: ut foedus & ſocietatē cū Frāciſco Gõzaga inerāt: eūq̃ primū copiaꝝ ſuaꝝ ducē deligāt: addita pecuniaꝝ ſūma q̃ ei ſtipendii noie quotānis daret͛ tū uero Frāciſcus icto foedere maturādū ratus: q̄ iā hoſtes potitos colonia ītellexerat cõſcripto magno militū numero: Veronēſes ad eā ptē adorit͛ q̃ ad Mātuanos uergūt. Idē faciūt Veneti ex Vicētinis eo mouētes: quo ī petu Veronēſes pterriti cū nulla ſpes auxilii ſubeſſet deditionē facere. Oderāt ēt ciues Frāciſcū Carrariēſem q Guilielmū ſcalā ueneno necaſſet: eiuſq̃ filios occupata fraude Verona ī carcerē cõiecisset. Dū urbē uero īſtructis acieb9 īgrediunt͛: nequa fraus ab hoſte ſubeſſet: Iacob9 Carraria q ibi cū p̄ſidio erat repente cū militibus aliquot hoſtiliā ꝓfugit: Sed dum padum taiicit captus Venetias mittit͛. Munita. āt firmiſſimo p̄ſidio Verōa. ide cū oib9 copiis Veneti patauiū mouētes urbē p̄altis muris ac ꝓfūda foſſa munitā defenſāq̃ firmo p̄ſidio obſidēt: & tādē poſt aliquot mēſes

quot mēſes

quot mēſes itercluſis undiq; cōcatib9 in deditionē accipiūt. cōfugerat i arcē Frāciſcus cū filiis ac nepotib9: quā tñ ueneti nō ita multo poſt cœpere urgēte eos q in pſidio erāt ad deditionē fame. Frāciſcus āt capt9 atq; Venetias miſſus una cū frē necat. hūc exitū & finē hūit q humanā cupiditate ſecutus ſpreta pace oia bello occupaturus uidebat. Neq; in hoc qdē maloꝝ oium finis fuit. Nā uel ignauia pōtificū q iterdictis antea minis: armis poſtremo tollere diſcordias cōſueuerāt: uel ſciſmate potius quo tū eccl'ia dei multū laborabat eo uētū erat ut uiliſſimus qſq; tyrānus poſt mortē Ioānis galeatii unūquodq; facinus quātūuis magnū aggrederet. Innocētius. n. dū cardinalis adhuc eēt: carpere negligētiā & timiditatē prioꝝ pōtificū cōſueuerat: q diceret eoꝝ ſocordia factū ne ſciſma eccleſię Romāe totiuſq; reipu. xpiane ꝑuitics hactenus extīctū & ſublatū eēt. ueꝝ ipē pōtificatū adeptus ſecutiſq; in qbuſdā Vrbani & Bōificii ueſtigia quos priuatus carpebat: nō mō quod tantopere laudabat effecit: uerū ēt iniquo aio ferrebat: ſi qs apud ſe ea de re uerbū ullū feciſſet. ꝑterea uero adeo tumultuoſe oia gubernabat: ut cū ſemel romani reſtitui in libertatē reddiq; ſibi capitoliū: pontē miluiū & arcē hadriani peterēt: inſtarentq; itē ut Sciſmia rē ꝑnitioſi exēpli de eccl'ia tolleret bella extingueret & ſeditiones: rege galloꝝ ad eā rē cōficiendā operā ſuā pollicēte ac petro Luna Antipapa nequaq tātā cōcordiā obnuēte. Romanos ipſos pōtifex ad Lodouicū nepotē diuertentē apd' hoſpitale ſcti ſpūs uia ſaxiā tāq ad certū carnificē miſerit. Vnde cū. n. ciues reipu. ſuę labēti negligētia pōtificis cōſulturi ſtati necant e feneſtriſq; deiiciunt: q diceret eo modo tolli ſeditiōes & ſciſma nō alio qdē poſſe. Hac āt ſceuitia mot9 ppl'us Roman9 accito Ladiſlao Apulię rege arma capit ſuppliciū de Lodouico ſūpturus. Veꝝ pōtifex declinaturus ppli Furorē Viterbiū cū Lodouico citato greſſu pficiſcit. Tū uero ppl'us cū ſceuire in auctorē tāti facinoris nō poſſet i Aulicos irā cōuertit quoꝝ bona magna ex pte direpta ſunt. Seruati tñ qdā dñr in ædibus Cardinaliū Romāoꝝ: q adiuuātib9 cliētib9 ęgre tñ ad ſe cōfugētes tutati ſūt. Capto deīde capitolio occupatoq; pōte miluio arcē hadriāi oppugnare fruſtra conati ſunt adiuuātibus ēt Romanos Ioāne colūna comite Troiæ: Gētile Mōterano: comite Carrarię egregiis tū copiaꝝ ducib9: & Ladiſlai regis auſpiciis militātib9. Veꝝ ſupueniēte Paulo urſino mādato pōtificis cū moſtarda & Ceccholino turmaꝝ pfectis in pratis Neronianis Ioānē colūnā & reliquā Ladiſlai militiā fundūt. Hāc ob rē Romani multis qdē icōmodis circūuenti cū & hoies & eoꝝ pecoꝝ abigerēt reſidēte ēt ira iā antea cōcepta: pōtificē i gratiā recipiūt rogātq; ut ad urbē redeat. Erat. n. natura comis & blādus adeoq; pōtificii ciuiliſq; iuris peritus ut facile hoies tū rōnib9 tū ſuauitate dicēdi ni ſui ipſi9 ſniam alliceret reb9. itaq; hoc mō cōpoſitis Romā ueniens: plures cardinales delegit quoꝝ de numero fuit Angelus carrarius patria Venet9 tituli ſancti marci pꝛſbiter Cardinalis in pōtificatu Gregorius. xii. appellatus. Fuit & petrus Philardi natione Cretēſis baſilice duodecim apoſtoloꝝ pſbyter Cardinalis alexander qntus deinde creatus. Tertius hitus eſt Oddo colūna natus e pricipib9 romanis: ad uelus aureū ſācti Gregorii diacon9 cardīalis martinus qntus poſtea uocar9. cōfirmato autem hoc modo pontificatu ſuo Lodouicum nepotem agri Piceni marchionem creat: eundemq; firmanū principem conſtituit. ipſe uero non diu poſt Romę moritū pōtificatus ſui anno ſecūdo. Sepelliturq; in baſilica Petri i ſacello qd' oli pōtificibus dedicatū creat quodq; uetuſtate & ſitu corruēs Nicola9 qntus poſtea reſtituit Notato ēt i hoc epitaphio hois ſepulchro. Innocētio ſeptio pōtificimaxio: cū neglectri ei9 ſepulchri memoria iteriiſſet nicola9 qntus pōtifex max. reſtitui curauit. iteri āt cū & uero pōtifice & optio iperatore carerēt Itali unicuiq; ſcelerato peccādi licētia data ē. Nā cabrinus fūdulus cuius opa Karolus caualcabos multū & belli & pacis artib9 utebat ſpe occupādę tyrānidis elat9; q ei nō ſecus ac karolo magiſtratus oēs atq; artiū pfecti parerēt: Re

Franciſcus carrariæ una cū frā tre necat

Carpere negligentiam

Ac petro luna antipapa

Sceuitia innocentii

Pontificē in gratiam recipiunt

Angelus carrarius Gregori9 .xii.

Alexāder. qntus

Martinus quintus

deuntẽ Lauda Põpeiana Karolũ ad Machaſturmã ab urbe Cremona decẽ millia paſſu
um cũ fr̃ibus & cognatis obtrũcat. Inde uero ꝓpere añq̃ res ĩ urbe ſciret: cũ aliquot mi
litibꝰ Cremonã ꝓperãs occupata arce ac portis õibꝰ forũ armato ĩgreſſus milite: quos
uidet conatibꝰ ſuis obſtare poſſe aut obtrũcat aut pellit. Obtinẽde ãt tyrãnidis cã nul
lũ genꝰ crudelitatis omittit. erat tũ quoq; in armis Mediolanẽſes prĩcipes ne dicas eoꝝ
opa tyrãnos opprimi potuiſſe: iſtãte p̃ſerti Gucecaldo genuę p̃fecto regis galloꝝ noĩe:
q̃ tũ redigere Mediolanũ ĩ ptãtẽ regis conabant̃. Cõtra uero Fazino cane ęgregio tũ co
piaꝝ duce retinere Ioãnẽ mariã ĩ dñatu p̃rno conãte. Otto quoq; tertius parmẽſis dñs
ad colloqum ſpe cõponẽde pacis cũ Nicolao eſtenſi pellectꝰ ad Ruberã (id caſtelli no
mẽ ẽ) obtrũcat̃. Cuius qdẽ cędis Sfortia Cotignola iubẽte nicolao auctor hitus ẽ... Mor
tuo ãt Ottone regio ſtati & Parma dedẽtibꝰ ſpõte ciuibꝰ q̃ oderãt: Ottonis nomẽ Nico
laus potit̃. Ladiſlaus uero occupata Roma ut antea dixi acceptaq; ĩ deditionẽ Peruſia
quã tũ armis Bracchius uexabat ĩ hętruriã hoſtili aĩo mouet: q̃ certe ĩduſtria & auſpici
is Malateſtę Piſaurieñſis egregię defenſa ẽ. Repulſus. n. inde Ladiſlaus ĩ regnũ trepidus
ſeſe recepit maiore prope accepto q̃ illato hoſtibus incõmodo. Liberati aũt tanto hoſte
Florentini in piſanos cõuerſi poſt longam oppugnationẽ Piſas tandẽ capiũt Tartalia
& Sfortia ducibus. Anno domini Milleſimo. cccc vi.

1406

GREGORIVS .XII.

AT uero dũ ſciſma in eccl̃ia dei lõgius ꝓtraheret̃: cũ pnitie xp̃iani nois alte
ro põtifice Romæ creato: altero Auenióe prĩcipes Gallię: duces. ſ. Bituri
cẽſis Burgũdꝰ aurelianꝰ q̃ tũ ob ualitudinẽ regis: gallias gubernabãt: ca
lamitatẽ ecclię tãdẽ miſerati auenionẽ ad Petrũ lunã Bñdictũ. xiii. appel
latũ ꝑueniũt. hoĩemq; rogãt ut collabẽti ecclię tãdẽ cõſulat: ẽt ſi abdicare
ſe põtificatu neceſſe eẽt queãdmodũ ĩ cõclaui ſe factuꝝ ꝓmiſerat iureiurando ĩterpoſito
dũ põtifex creat̃. Spõdẽt p̃terea alteꝝ põtificẽ q̃ tũ Romę crearet̃: pꝰ mortẽ Innocentii
idẽ factuꝝ. Ita. n. ĩter h̃ prĩcipes & q̃ ĩ Italia erãt reip. xp̃iãæ amãtiſſimi cõuenerat ut ab
rogatꝰ duobꝰ de põtificatu cõtẽdẽtibꝰ quoꝝ alter gallicę: alter Italicę factiõis hẽret̃ unꝰ
aliqs poſtea deligeret̃ oĩum nationũ p̃r & põtifex. Rñdet Bñdictꝰ ſe qdẽ grauiter deũ
offẽſuꝝ: ſi eccl̃iam dei defereret cui p̃ronꝰ & publicꝰ p̃r cõſenſu bonoꝝ ñ furti ſed publi
ce aſcriptꝰ eẽt. Nolle ſe ĩ dubiũ põere qd' iuſtis ſuffragiis ſibi dẽmãdatũ fuerat. q̃ diceret
ſublato Sciſmate de cõcordia agẽdũ eẽt ſibi admodũ placer̃ mõ id ĩ loco fieret libero ne
coactꝰ q̃ſpiã potiꝰ q̃ ſpõte facere aliqd uideret̃: Vnũ tñ ſe polliceri: idq; iureiurãdo affir
mare: ſi aliter tolli Sciſma ñ poſſet: depoſituꝝ oẽm põtificiã dignitatẽ mõ idẽ eodẽ tp̃e
ab altero antipapa ſtati fieret: Prĩcipes itaq; cognita hois uolũtate: conſultare ĩter ſe coe
perũt quonãmodo Bñdictũ in ſñiam ſuã ꝑducerẽt: Quoꝝ colloq̃a & conſultatiões bñ
dictus ueritus pontificias ædes armis & comeatu optie muniuit: ĩ q̃bꝰ aliquot menſes
obſeſſus tãdẽ paratis ad fugã triremibꝰ ꝑ rhodanũ in Cateloniã uñ oriũdus erat adna
uigauit. Sunt ãt q̃ ſcribãt principes gallos: id molitos in Bñdictũ eẽ: inſtãtibꝰ cardina
libꝰ gallicis q̃ eũ oderãt ꝙ alterius nationis eẽt & nõ gallicę. nã cũ poſt mortẽ clemẽtis
decreãdo põtifice gallico inter eos nõ cõueniret: hũc poſt lõgã altercationẽ crearũt: ut
uiꝝ bonũ & reipu. xp̃ianę amãtiſſimũ: q̃ eos ſępe admonuit ut hõeſte ac ſancte uiuerẽt:
utq; a ſimoniaca prauitate cauerẽt: aliter ſe ĩ eos grauiter aĩaduerſuꝝ. huius itaq; mores
ferre nequeuntes principes gallos in uirum optimum & conſtantis uitæ concitaſſe. At
uero Cardinales qui poſt mortem Innocentii Romę tum erant: cognita trium priorũ
pontificum in tollendo ſciſmate negligentia cognitoq; etiam diſcrimine in quo reſpu.
xp̃iana ubiq; terraꝝ maxie uero in Gallia uerſabat̃: in unũ cõueniẽtes cõclaui ad ſctũ Pe
trũ in Vaticano habito: iurarũt ſinguli maximis execrationibꝰ ĩterpoſitis abdicatiuos

Benedictꝰ in Cateloniam oriũdus

ſe ſtatim pontificatu:ſi ei deligi ad tm̄ magiſtratum contigiſſet : hac cõditione tamẽ ut id quoq; ab antipapa fieret. Venere ãt i hãc ſniam ut & gallicę nationi ſatiſfacerẽt:q̃ ob ĩpotẽtiã creãdi antipape cõſuetudinẽ ĩtroduxerat:a q̃ remoueri nõ ſine ignominia uidebaẽ:niſi id quoq; ab Italis fieret. utq; i ſniam Bñdicti uenirẽt q hac una rõe nõ alia ſanari eccliam poſſe dicebat:q ſi eis cõtigiſſet utrũq; abrogari unũ ueꝝ pontificẽ oĩum q tũ erãt cardinaliũ cõſẽſu creãdũ eẽ:cui oẽs reges & prĩcipes obtẽparẽt. Creat⁹ itaq; Romę ãno dñi milleſimo.cccc vi. pridie kal. nouẽbris angelus corarius Venet⁹ tituli ſcti Marci pſbyter cardinalis:q ut dixi Gregori⁹.xii. appellat⁹ ẽ:ſtati qđ añ põtificatũ ꝓmiſerat ſe facturũ ſcripto adhibitis ẽt notariis & teſtib⁹ cõfirmauit:ſuaq; manu ſcripta tabellionũ notauit. cũ uero de eligẽdo loco quo ſine diſcrimie uterq; uenire poſſet mẽtio hẽret neq; ea de re ſatis iter eos cõueniret:colluſores & fidefragi ab utroq; cardinaliũ conuẽtu ſunt hiti:q piſas hic Roma hic auenioẽ ad nauigãtes uno cõſenſu gregoriũ & Bñdictũ dignitate põtificia priuarũt:cõſentiẽtib⁹ i tã graue ſniam oĩb⁹ natiõib⁹ ꝑter hiſpaniã citeriorẽ:regẽ Scotiæ:& comitẽ armeniaci q Bñdicto fauebãt. Inita deide creãdi noui põtificis rõe:q bñ ac ſctẽ ſine ulla ſeditiõe eccliam dei gubernaret:uenere ĩ hãc ſniam ut alexãdrũ.v. crearẽt. Dũ ãt Gregori⁹ abeſſet creãdiq; Alexãdri rõ hẽret armis oĩa Romę circũſonabãt Ladiſla⁹.n. rex occupata Hoſtia pedeſtrib⁹ naualibuſq; copiis adeo Romanos icurſiõib⁹ uexauit:ut inita pace honorifice poſtea i urbẽ recept⁹ tanq̃ dñs: & magiſtratus mutauerit: & portas ac mœnia ꝑ arbitrio aĩ ſui opib⁹ & cuſtodiis firmauerit. uetũ ſupueniẽte Paulo urſino eccliaſtico duce apud ſctm̃ Iacobũ i ſeptimiano acerrime pugnatũ ẽ multis utriq; deſyderatis. In tranſtyberi nãq; rex ſuos tũ cõtinebat:arbitrat⁹ ſe illo in loco tutiorẽ eẽ ob nauales copias q̃s hoſtia Romã ſubuexerat. Is uero deiceps cedens potius q̃ fugiens Vrſinę factiõi q̃ i dies magis magiſq; augebat Neapoli ꝓficiſcit̃. Debilitata ꝑterti factione ſua ob ſupatos añ ingreſſum ſuũ colũneſes:Ioãne colũna:Baptiſta Sabello:Iacobo Vrſino:Nicolao colũna ducib⁹:q occupata ſcti Laurẽtii porta urbẽ iã ĩgreſſi erãt. Veꝝ ſupueniẽte Paulo urſino ſupati ut dixi & capti magna ex parte fuerãt. Ex his capitali ſupplicio duo affecti ſunt quoꝝ alter Galeott⁹ Norman⁹ eques ĩſignis:alter uero Ricardus ſanguineus e hitus e familia nobili ac uetuſta originẽ duces. Reliq uero ĩcolumes dimiſſi fuerãt hac tñ cõditione ne amplius Ladiſlai auſpicis militarẽt. his ãt ꝑturbatiõib⁹ adeo Romę annone caritas iualuit ut mẽſura tritici quã rubiũ uocãt florenis.xviii. uẽderet̃ pp abacta pecora & ruſticos ꝑti captos ꝑti necatos ut i bello fieri cõſueuit.

Gregori⁹ xii.

Gregoriũ & Benedictum priuarunt

Ladiſlaus rex

Florenis decem & octo

ALEXANDER .V.

ALEXANDER.V. natione Cretenſis Petrus antea uocat⁹:ordinis minoꝝ frater:archiepſ Mediolanẽſis uir doctrina & ſanctitate uitę ꝓclarus oĩum Cardinaliũ cõſẽſu q tũ i concilio Piſano erãt põtifex creat̃. hãc ob rẽ Gregori⁹ in auſtri ciuitatẽ ꝓfect⁹ q̃ſi ꝓfugus de cõcilio gñali mentionẽ fecit. Veꝝ cũ eo in loco nequaq̃ ſe tutũ arbitraret̃ Ariminũ ꝓfect⁹ a Karolo malateſta pbenigne & ſplẽdide ẽ hitus. Bñdict⁹ ãt poſt habitũ i Perpinião cõciliũ quo tutior eẽt:ad caſtellũ paniſcholę locũ munitiſſimũ cõfugit ubi diutius ĩmoratus ẽ. Vterq; ãt licet i Piſano cõcilio exauctorati eſſent tanq̃ ueri põtifices cardinales crearũt: maxĩe uero Gregori⁹ q dũ Lucæ eẽt de cõſenſu cardinalium q nõdũ ab eo diſceſſerãt gabrielẽ Condelmariũ cardinalẽ creat:q poſtea i põtificẽ elect⁹ Eugenius.iiii. appellat⁹ ẽ. Ad Alexãdrũ redeo uiꝝ in oĩ uita & ętate ꝓſtantẽ. Hic.n. ab adoleſcentia ordinẽ minorum ingreſſus adeo Pariſius liberalibus ſtudiis theologicęq; diſciplinę uacauit:ut breui & publicã ſcholã hũerit: & in libros ſniarũ doctæ & acutæ ſcripſerit. Magnus quoq; Orator magn⁹ ꝑdicator ẽ hitus:hãc ob rẽ a Ioãne galeatio duce mediolanẽſi accitus primũ locũ in conſultatiõibus ſuis habuit, Creat̃ deinde rogatu Galeatii Vincẽtinus epſ:

poſtea nouarięſis mutato loco: poſtremo p̄ſul mediolanēſis factus ab Innocētio ſeptio Cardialis baſilicę.xii.apſtoloꝝ creat̄ quo q̄dē gradu pōtificiā dignitatē adept9 merito Alexādri nomē cōſecut9 ē cū & liberalitatē & magnitudine ai: cū quouis optio pricipe conferri poſſet. Adeo.n.munificus erat in pauperes & uiros ſua benignitate dignos: ut breui nil ſibi reliq̄rit. Vnde p iocū dicere iterdū ſolebat: ſe diuitē ep̄m fuiſſe pauperē cardinalē: mēdicū pōtificē. In eo.n.defluit illa hn̄di cupiditas q̄ una cū re & ætate accreſcit ſimul. Sed hoc uitiū cadere in uiros bonos & reꝝ humanaꝝ cōtēptores nō pōt: q quo magis cōſeneſcūt: eo minus uiatici idigere ſe cognoſcunt: & ob hāc rē cupiditates ſedant refrenāt auaritiā ac cęteras ai labes expellūt. Tāti p̄terea ai Alexāder fuit ut ladiſlaū regem tū potētiſſimū q ditionē ecc̄lię pōtificibus abſentib9 diu multūq; uexauerat: oppidaq; aliquot ui occupauerat in cōcilio Piſano approbātibus q tū aderāt regno priuauerit iuſq; ill ꝺ Lodouico Andegauię duci cpetere declarauerit. Soluto aūt cōcilio piſano pōtifex Bononiā ꝓficiſcit̄: cui ciuitati tū p̄erat Baldeſar coſſa ſācti Euſtachii Cardialis quē Alexāder in legatiōe cōfirmauit: ꝗ eius iduſtria ac p̄ſidiis piſanū cōciliū hitū fuiſſet quotq; ēt uir erat q pcōmode tyrānis ac rē eccleſiaſticā occupare conātibus obici quouis tpe poſſet in hoie tn̄ plus ferociæ pluſq; audacię & ſecularitatis (ut ita dicam) erat q̄ et9 ꝓfeſſio reqrebat militaris ꝓpe hēbat̄ eius uita: militares mores: adeo ut mlta ēt q̄ loqui fas nō ē ſibi licere arbitraret̄ cū uero Alexānder grauiter ægrotare cœpiſſet: noſſetq; mortē ꝓpe iſtare Cardinales ad ſe uenietes ad cōcordiā & pacē ad tuendā eccleſię dignitatē adhortat̄. Teſtatus p̄terea ē p eā mortē quā ante oculos ſe cōtinuo cernere dicebat: nec reformidat̄ cōſciētia bene acte uitę motus ſe exiſtimare & credere q̄ i cōcilio Piſano decreta fuiſſent recte atq; itegre fcā ēē oia ſine dolo malo fraude ue. Cū hec dixiſſet lacrymātibus oibus q aderāt illud ſaluatoris uerbū ęgre ꝓferens: pacem meā do uobis pacē meā relinquo uobis ſtatim moritur pōtificatus ſui menſe octauo: Sepelliturq; Bononię in eccleſia fratrum minorum Laboratum eſt autem hoc anno fame ac peſte.

1410

IOANNES .XXIIII.

Baldiſar coſſa

IOANNES Vigeſimuſquartus patria Neapolitanus & nobilis Baldiſar cognomēto coſſa ātea uocat9 Bonōię oium cōſenſu pōtifex creat̄. ſūt āt q ſcribāt id tm̄ uiolēter eſſe: ꝗ & legat9 Bononiēſis eēt & armatos milites tū in urbe tū i agris ꝓ ſtatiōe habuerat. ut ſi p̄cario id obtiere nō poſſet minis & armis tandē cōſeq̄ret̄. Vt cūq; ē cōſtar eū pōtificē creatū fuiſſe ad eamq; dignitatē ſemp aſpiraſſe. Nā cū adoleſcēs eēt ac Bononiæ aliquot annis iurit ciuili opā dediſſet: aſſūpto & nūc ſit doctrię gradu Romā iter iſtituit. Interrogat9 āt ab amicis quo ꝓficiſceret̄ ad pōtificatū rn̄dit. romā itaq; ueniēs a bōifacio nono i cubiculū ſecretū recipit̄. Creat9 deide ſci Euſtachii cardinalis legat9 e latere Bononiā mittit̄ q̄ breui cōducto milite una cū magna flāminię pte i ptātē ecc̄lię redegit. Pulſis q̄buſdā tyrānis: aliiſq; extrēo ſupplicio affectis Veꝝ poſt nouē annos cū lōga pace ciuitatē bononiēſē mirū imodū auxiſſet grādemq; pecuniā ſibi cōparaſſet: mortuo alexādro largitiōe uſus maxie uero erga cardiales a Gregorio creatos paupes adhuc pontifex creat̄: Quo facto oratores ſtati ad electores iperii miſit: eos oratū ut Sigiſmūdū Luciburgū ungarię & boemię regē iperatorē crearēt uiꝝ ſtrenuū (ut ipſe dicebat) & ad oia fortiter agēda ꝓmptiſſimū. Hāc.n: rōne hois gratiā aucupabat̄. ubi uero hoc ei ex ſn̄ia accidit: cū i cōuētu piſano cōſtitutū eſſet. ut ad certū tempus cōciliū hēretur: ne alibi transferretur celebraturum ſe in Rome predixit: & quo liberius eo proficiſci oibus liceret pacare Italiam conatus eſt maxime uero Ciſalpinam: in qua bellum in dies magis magiſq; creſcebat Fazino cane diſcordias ſuſcitāte: qui mercenarios milites retinere ſine bello apud ſe nequā q̄ poterat. Eos.n. rapinis direptiōib9 urbiū paſcere cōſueuerat. Forte tū accipit ut

Papienſes quos Philippus ob tenellã adhuc ętatem retinere i officio nõ poterat ſtudio partium concitati ad arma concurrerent: hic Gibellini beccaria familia duce Fazinũ cũ exercitu in urbẽ introduxere pacti ſortunas guelphoꝝ. Veꝝ his cũ armato milite igreſſus neutri indiripẽdis fortunis pepcit. Quęrẽtib9 ãt gibellinis ſua quoq; bona cõtra datã fidẽ diripi: rñdit ac ęgregie qdẽ Gibellinos ſaluos fore: eoꝝ uero bona ꝙ guelpha eſſent militib9 ſe i pdã conceſſuꝝ: deridẽs utriuſq; factiõis ſtulticiã & cupiditatẽ. Inde uero abiẽs relicto i portis & i arce firmo pſidio tutelã philippi donec adoleuiſſet pſeferẽs: cõtra Pãdulphũ Malateſtã ducẽs Brixiãnos & Bergomates icurſionib9 rapinis uexat: nec a Cremonẽſibus qdẽ abſtinuit: qb9 tũ Cabrinus Fundulus ipetrabat. Dũ hæc ãt in Brixiano agerent Vngariæ rex iturus: ut ipſe pdicabat Romã libero itinere ad accipiẽdã impii coronã. xii. millia eqtũ peditũ octo i Venetos mittẽs capto primo ipetu foriulio Taruiſiũ oppugnat. Huic uero tãto exercitu Veneti Karolũ malateſtã obiciũt: q cõtãdo magis ꝙ dimicãdo exultãtẽ uictoria hoſtẽ remoraret. Paꝝ ẽt abſuit qui Veneti eo dẽ ãno Veronã quorũdã pditione ciuium amitterẽt: ad rapinã magis ꝙ ad libertatẽ ſpectantiũ. De nocẽtibus pœna ſũpta ac ſtati ſedata ſunt oĩa. Mortuo ãt eodẽ ãno Fazino cane: cõiurati qdã Ioãnẽ mariã Mediolani ducẽ interficiẽtes Bernabouis filios & nepotes i urbẽ recipiũt. Tũ uero philipp9 pſuadẽtib9 amicis beatricẽ uiduã ob Fazini mortẽ ditiſſimã & cuius auctoritate q ſub marito militauerãt admodũ mouebant duxit uxorẽ: q ex re & ciuitates oẽs q Fazio parauerãt ſtati in deditionẽ accepit: & carmignolã ſicũq; Mõtagnanã q legionẽ mortuo Fazino p ſeditionẽ diuiſerãt in ſuã militiã pſuadente Beatrice ptraxit: qbus ducib9 Philippus poſtea uſus Aſtorgiũ Bernabouis filiũ Mediolano pellẽs i expugnatione Modoetiæ interfecit. Agebant hęc i Inſubria: cũ Ioãnes Frãciſcus Gõzaga Frãciſci iã mortui fili9 cũ ſatis iuſto eqtũ peditũq; numero Bononiã pſidii cã pficiſcit mãdato Ioãnis põtificis cui9 auſpiciis tũ militabat. Nã malateſta Ariminẽſis Ladiſlai regis mercenarius urbẽ ipam graui bello tũ pmebat. Is itaq; adiuuantibus Bononiẽſib9 grauia aliquot plia cũ hoſtib9 fecit: qb9 ſupior factus urbẽ acerrime tutatus ẽ. Seqnti uero hieme Ioãnes põtifex a Ladiſlao bello uexat9 Roma Florẽtiã atq; ĩde Bononiã ueniẽs haud ita mlto poſt Mãtuã pficiſcit: ubi ſplẽdide ac magnifice a Ioanne Frãciſco gõzaga ſuſcept9 ẽ. Quẽ ĩde abiẽs cũ magna pte copiaꝝ Laudã põpeianã: quo Ventuꝝ ungarię regẽ ſciebat ſecũ ducit. Multũ. n. huic pricipi fidebat cui9 fidẽ & integritatẽ Bononienſi bello optime norat: quãuis pollicitatiõib9 & donis i ptes regias a Malateſta ſolicitaret. Cũ itaq; põtifex ac rex haud quaꝙ ſe tutos Laudę arbitrarent: Ioãnnẽ Frãciſcũ Mãtuã quo ſe uelle ire dicebãt ad parãdos commeatus diſponẽdãq;: urbẽ ꝙ recipi cõmode tãta multitudo poſſet ꝓpere mittũt: q breui paratis reb9 oĩb9 Cremonã quo iã pueniſſe põtificẽ ac regẽ itellexerat redit. Hos ãt ĩde Mantuã abducẽs pplo oĩ fere obuiã effuſo: opinionẽ oium benignitate & gr̃ia ſupauit. His uero conuentib9 q Laudę Cremonę Mantuę ſunt hiti: depellendo ex Latio Vmbria hetruria Ladiſlao q Romã & multa eccl̃ię oppida occupauerat eſt actũ. Videbãt ñ Italiã incendiis belloꝝ aliter liberari nõ poſſe. De ipenſa bellica nõ Mãtuę ſed Bononię cũ eo ueniſſent agẽdũ cenſuere. Veꝝ maior eos cura iceſſit: ad cõciliũ nãq;: Ioannes oĩum nationũ cõſenſu citatus ad tollendũ ſciſma: duos Cardinales ſtati in Germaniã miſit q una cũ pricipib9 gallicæ & germãicę nationis locũ cõcilio idoneũ deligerẽt. Cõſtãtia Maguntinę puicię ciuitas ad id potiſſimum idonea eſt uiſa: eo itaq; ad certam diem ex inſtituto pficiſcuntur omnes: proficiſcit & Ioannes pontifex admonentibus tñ quibuſdam ne id faceret: ꝙ uererentur ne cum pontifex accederet priuatus reuerteretur quod etiam contigit. Eo namq; pficiſcens cum uiris quibuſdam in omni genere doctrinæ pręſtãtibus diu mul

Ioannes ad concilium citat9.

tumq; Germanos diſputationibus incertos & ambiguos tenuit quod potiſſimū decernerent. Verū ſupueniente Sigiſmundo: factaq; oībus dicendi quod liberet ptāte: multa
Scaphuſã aufugit crimina: & qdē grauiſſima pōtifici obiecta ſunt: quoꝝ cā mutato hitu familiaq; cōſtantia clāculū ſcaphuſam ſe cōdidit ueritꝰne qd grauius i ſe cōſuleret. Erat Scaphuſa fœderici Auſtrię ducis ciuitas quo ēt pleriq; cardinales a ſe creati fuga puenere. ueꝝ is poſtea cōcilii auctoritate reuocatis Ioānes ſcaphuſa friburgū cōfugit iturꝰide ſi tuto fieri poſſet ad Burgūdię ducē. ſed curāte cōcilio Ioānes capit & i iſula ſcti Marci ppe cōſtātiā in carcerē cōicit: pōtificatus ſui āno quarto mēſe. x. Cām fugę diſqrere cōciliū tū cœpit: certoſq; iudices uiros grauiſſimos & doctiſſimos delegit q crimia Ioāni obiecta diſcurrerēt eādēq; cōcilio ex ordie referrēt. Ad. xl. capitula & eo amplꝰ contra hoiem pbata ſunt: quoꝝ aliq̄ cū in eo noīe imutari poſſent (adeo erāt īueterata) cōtra fidē iudicata ſunt ali
Ioannes ſentētiam in ſe latam cōprobat qua uero xpianis oībꝰ ſi nō dānarēt ſcādalū paritura. Veniētibꝰ itaq; oībꝰ i eādē ſniam Ioānes merito e pontificatu deiectꝰ ſniam i ſe latā cōprobat. Quo fcō ſtati ad lodouicū Bauarū q cū Gregorio. xii. ſentiebat cuſtodiēdus mittit: donec aliud decernerent. In haldeberga caſtello munitiſſimo triēnio ſine ullo cubiculario famulo ue italico dilige̅ter aſſeruatꝰ ē. Theutonici erāt cuſtods oēs: qbꝰ cū Ioānes nutu & ſignis loq̄bat: cū nec ipſe liguā theutonicā nec illi uiciſſim italicā ſcirēt. Abrogatū Ioāni pōtificatū ab his trīmō q cū eo antea ſenſerāt ferūt. Nōdū. n. q cū Gregorio & Benedicto ſentiebāt cōuenerāt. Ii igit ut abrogationē a ſe factā uerā & itegrā iudicarēt oēs Synodicū decretū pmulgarūt: quo affirmabāt cōciliū gñale legit̄e cōgregatū hr̄e ſtati a xpo ptāt: hoc qdē fūdamēto cōceſſo ipm ēt pōtificē cōcilio ſubiiciebāt. quare Gregorio neceſſe fuit ſuadēte ēt i patore Sigiſmūdo unū aliquē ad cōciliū mittere cū ipſe pficiſci recuſaret q ſuo noīe conclii ſniam approbaret. Miſſus itaq; karolꝰ malateſta uir certe iſignis cū uideret oēs in hāc ſniam uenire: ut Gregoriꝰ quoq; pōtificatu ſe abdicaret: i publicū pdiens ac in ſede
Gregoriū pōtificatu abdicat Gregorii nō aliter extructa ac ſi ipſe adeſſet collocatus: plecta renūciādi facultate: Gregoriū pontificatu abdicat. quē ſtati conuētus oīs p tā libera abdicatione: agri piceni legatū creat. Is itaq; nō multo poſt Recaneti morit dolore aī ut aiunt: pp ſubitā abrogationē añ cōſtitutū tps a karolo fcām. In lōgū. n. rē ptrahi uolebat i mora ſpē aliquā ponēs. Mortuꝰ igit añ Martini pontificatū i Recanetēſi eccłie ſepellit. ſublatis duobꝰ pōti
reſtabat Benedictꝰ xiii. cibꝰ: tertius i quo abrogādo maior difficultas ierat reſtabat: Petrꝰluna Benedictꝰ. xiii. ut antea dixi uocatus. Vt āt is ēt nolēs abdicare ſe magiſtratu cogeret: Sigiſmōdus iperator una cū Oratoribꝰ cōcilii ad Frāciæ & Angliæ reges puenit: eoſq; adhortatꝰē ut p
Sigiſmundus ſalute xpiani noīs iā ob ſciſma piclitātis i abrogādo Benedicto ſublatis aliis duobꝰ eius ſeq̄rent ſniam. grato āt rñſo accepto ide Narbonā pperat ad ferdinādū Aragonū regē: cuiꝰ ppli magna ex pte Benedicto obtēpabāt: quo cū iter alia capitula hoc pactꝰ eſt: ut Bñdictū rōnibus moueret ea facere q̄ Gregoriꝰ & Ioānes i cōcilio cōſtātiēſi egiſſent. Id uero ſi facere recuſaret pplos cogeret ab eo ad cōciliū cōſtātiēſe deficere. Benedictꝰ āt in caſtello Paniſcholę loco munitiſſimo ſe cōtinēs moueri pſuaſionibꝰ e ſnia ſua ñ poterat q diceret & ſe ueꝝ xpi uicariū eē: & Cōſtātiā nō eſſe locū libertati eccłaſticæ cōuenientē: cū Ioānes. xxiii. ab his ēt abdicare ſe pōtificatu coactꝰ fuerat: q ptes ſuas antea ſeq̄bāt. Tū uero principes hiſpanię cernentes ptinaciā Benedicti: concili opinionē ſecuti in reliquoꝝ ſententiā uenere. Gerebant res in concilio quinq; nationū ſuffragiis: Italica Gal
eBendictꝰ tandē priuatur lica Germanica Giſpania & Anglica. Quicquid uero harum natiōum ſuffragiis decernebāt id ita ratum erat atq; per preconem aut per notarium publicum pro curia enūciabatur: ſi omnium conſenſu: poſtea confirmatum fuiſſet: qua quidem auctoritate Benedictus diſcuſſa aliquādiu re pontificatu tādē priuat. abſentibus reiectiſq; nationibus

quæ cū eo ſentiebāt:maxime uero Scotis & comite Armeniaci.In eodem quoq; cōcilio cōdēnata ē Ioānes uigles hereſis & duo ex ſectatorib9 eius cōbuſti ſunt Ioannes hus & Hieronymus ei9 diſcipulus tanq̄ hęreſiarchę:q; iter cæteros errores diceiēt eccl'iaſticos ad imitationē xpi paupes eſſe debere:cū ex tāta reꝝ copia & luxu ppl̄i oēs ſcādelizarentur.Rebus āt hoc mō cōpoſitis cū de reſtituēda eccl'ia emendandiſq; morib9 Clericoꝝ mentio hēreť:fieri id nō poſſe exiſtimarūt uacāte ſede.Vñ de eligēdo nouo pōtifice ſermo ē habitus:quo decreta cōcilii maiorē deinceps auctoritatē hērent.Cū igiť hac de re uerbū hēret.Placuit ex una quaq; natiōe uiros ſex deligi & qdē ꝓbatos: q una cū Cardinalib9 cōclaue ingreſſi pōtificē deligerēt.Anno igiť milleſimo.cccc.xvii.vi.Idus Nouēbris cōclaue ingreſſi cōſentiētib9 Cardinalib9 duob9 & triginta : nationibuſq; omnibus ꝑter oīum ſpē & opinionē cū iā quadriēnio uero pōtifice caruiſſet eccl'ia: multiq; ſciſmatici tū intereſſent.iii.Idus Nouēbris iu celebritate beati Martini hora tertia Oddo colūna Romanus priceps ſancti Georgii ad Velus aureū diaconus cardinalis pōtifex creatur:tāta oīum lętitia:ut ꝑgaudio loq uix hoīes poſſent.Effuſus nimio gaudio impator nullo hīto dignitatis ſuę diſcrimīe cōclaue īgreſſus: & gratię oīb9 egit q tñ uiꝝ & tā neceſſariū reip. xpianę ꝑpe extinctę delegiſſent:& añ pōtificē ꝓſtrat9 cū ſūma ueneratiōe eius pedes exoſculatus ē:quē cōtra pontifex amplex9 nō ſecus ac frēm in ꝑcio hūit: eiq; gratias egit q̄ ſua opa & induſtria pax tādē eccl'ię dei reddita eēt. Vocari aūt Martinus uoluit q̄ ea electio in Martini celebritate hīta fuiſſe.Interi uero dū hæc Cōſtantiæ agerenť mortuo ēt Ladiſlao contra Florētinos ꝓficente Romæ ad arma & libertatē cōclamatū eſt:cogiť a populo Petrus Mattheuci ēt nolēs gubernacula reipu.ſuſcipe q poſt ea magiſtratu ſe abdicauit:cū intellexiſſet legatū a Ioāne pōtifice iam antea deſignatū paulopoſt affuturꝝ cum Senatore ciue Bononiēſi:Qui urbē ingreſſi & Paulum paloni uni & Ioānē Cincium ſeditioſos ciues capitali ſupplicio affecere.Sequēti uero āno Brachius Montonius Romā cū exercitu ueniēs urbe potitus: oppugnare arcē ſancti Angeli adhortus ē q̄ firmo Ioānę reginę ꝑſidio defendebať.Nā Ioāna Ladiſlao fratri in regnū ſucceſſerat.Veꝝ ſupueniēte Sfortia militū reginę duce nō ſolū Bracchiū ab oppugnāda arce dimouit:ſed ēt hoiem pugnātē cōtinuo ab urbe expulit Romanis ī neutrā pte inclinātib9.In ea pugna occidiť Ioānes colūna a milite q oli cū Paulo urſino militauerat:quē Lodouic9 colūna cū Bracchio militās in agro Fulginati interfecerat.Erat āt militi in animo Lodouicū obtruncare ulciſcēdæ pauli necis cauſa : Sed Ioannes Lodouicum defenſurus inocens moritur.Dū aūt Roma hoc modo fluctuaret in uarias partes declinās creato Martino ſpē aliquam exoptate quietis tādē cōcepit.

MARTINVS .V.

MARTINVS.V.pātiaRomanus Oddo cognomēto colūna pri9 uocatus:ñ magis ſuo q̄ eccl'ię iā labētis tpe pontifex ī cōcilio creať:nationū oīum & cardinaliū cōſenſu.Is.n.a teneris ānis cura parētū morib9 & lrīs ībut9: ubi adoleuiſſet iuri pōtificio Peruſii opam dedit:uñ ad urbē rediēs ob itegritatē & doctrinā Vrbani.vi.Referrēdarius factus ē:qd' munus tāta cū hūanitate iuſticia & māſuetudie geſſit:ut diaconus cardīalis ab Innocētio.vii. creatus ſit.Nec ob eā qdē rē a natura ſua diſceſſit.Hūanior.n. q̄ antea factus ꝓcinctū ſuū oīb9 ꝓſtabat:ita tñ ut ī reb9publicis nō multū ſe īmiſceret.nā cū ī cōuētu cōſtātieſi multę ī utrāq; ptē altercatiōes hērenť:ppdiuerſa factiōnū ſtudia ipſe mediū quoddā tenuit:quo in alterutram ptē inclinare nullo modo uidebať: cōiutilitati ſemp cōſulens. Hāc ob rē & imperatori & Cardinalibus ac deniq; oībus gratus pontifex creatur:quo

in magiſtratu non ſomno & ocio ſed negocio & ſolicitudini deditus audire refellere ap probare ſuadere diſſuadere Hortari deterrere accedētes ad ſedē aplicam cōſueuerat cognita petētiū honeſtate uel ſecus. Mira.n.utebat facilitate & hōeſta petētes a ſe uoti cōpotes dimittebat. In cōſultatiōibus āt miræ prudētiæ uir ē hitus. Nā & qd agēdū & qd uitādū eſſet ſtatim re ꝑpoſita acutiſſime diiudicabat. Breuis in dicēdo: cautior in agēdo adeo ut prius rē factā cernerēt hoies q̄ ab eo excogitatā putarēt. Eius aūt ſermo plenus ſentētiis erat. Ex ore eius nullū uerbū tā crebro q̄ iuſticiæ nomē ꝓdibat. Ad ſuos pſæpe cōuerſus maxime ad eos q ꝓuincias & ciuitates gubernabāt. His uerbis utebat. Dirigi te iuſticiā q iudicatis terrā. Indigebat tū ꝑfecto tali pōtifice ecclia dei: q nauiculā Petri ſciſmatis & ſeditionū oīum fluctibus quaſſam redigere i portū ſalutis gubernaculo ad motus ſciret & poſſet. Adeptus itaq; tm̄ magiſtratū cū reſtare adhuc caput renaſcētis hydræ cerneret: Benedictū Lunā cū aliquot Cardinalibus & plaris peninſulæ tanq̄ in arce ſciſmatis ſe cōtinētē: qbuſdā Aragoniæ pplis in utrāq; ptē iclinarēt adhuc titubātib9 approbāte cōcilio Alamānū Ademariū uirꝫ doctiſſimū & cuius ſepulchrū i ſancta maria noua adhuc cernim9 patria Florētinū ſancti Euſebii pſbyterꝫ Cardinalē legatū e latere ſuo i Aragoniā mittit: q ſub poenis & cēſura eccleſiaſtica Petrū admoneret ut ſe pōtificatu abdicaret. Cardiales aūt q cū Petro ſentiebāt intelligētes ultimā cōcilii & pōtificis ſniam: petrū ipm adeūt rogātq; ut de ecclia dei tandē oē ſciſma tollat quo iā multis annis xpiana reſpu. magnis calamitatibus afflictata erat. Id āt ob ſalutē labētis eccliæ a Gregorio & Ioāne fctm̄ eſſe. Rn̄det Petrus cauillatiōibus qbuſdam: id ſibi nequaq̄ integrū eſſe: ſibi āt cū Martino cōuentuꝫ: ſi uera eſſent q̄ de hois itegritate & humanitate diceret. Sinerent ſibi id negocii nec ea de re amplius ſoliciti eſſent. Ex q̄ttuor uero Cardinalibus duo ptinatiā hois inſpiciētes: ab eo ad Martinū ſtati deficere. Qui āt in fide māſere Anticardinales ſunt hiti: quoꝝ alter Carthuſiēſis fuit: alter uero Iiulian9 dobla appellatus ē. Martini quoq; auctoritate hiſpania oīs ſtati ſecuta ē. Idē fecere nō multo poſt & Scoti & Armēiaci. atq; ita oīs reſpu. xpiana una dūtaxat Pēinſula excepta Martini auctoritatē ſecuta ē. Compoſita āt ex ſnia tāta re principū oīum eccliaſticoꝝ & ſecularīū maxime uero Sigiſmūdi iperatoris labore & iduſtria: de cōponēdis morib9 nimia licētia iā labefactatis tā laicoꝝ q̄ clericoꝝ mētio hēri coepta ē. Veꝝ qa quadriēnio cōſtātiēſe cōciliū iā durauerat cū magno platoꝝ & eccliaꝝ incōmodo Martino placuit approbāte cōcilio rē tātā in aliud tps magis idoneū trāſferre. Dicebat.n. rē ipſam maturitate & cōſilio idigere: qa ex hieronymi ſnia una q̄q; ꝓuīcia ſuos hēt mores ſuos ſenſus q tolli ſine pturbatiōe reꝝ ſubito nō pnt. Veꝝ qa ſciſma ex parua re antea ortū fuerat: diutiuſq; cū magna calamitate xpianæ reip. durauerat: de celebrādis cōciliis talē ſniam ꝓmulgauit: maxime uero ubi itellexit Ioānē. xxiii. e cuſtodia lapſū aufugiſſe. Verebat

Ratio habendi concilii .n. ne rurſū aliud cōciliū incohareť. Eius aūt ſnia & decretū tale fuit: ut a fine cōcilii Cōſtātiēſis nō niſi ad quiquēniū uſq; cōciliū denuo celebrareť: utq; a quiquēnali i ſeptēniū aliud trāſferreť: Ab hoc uero in decēniū res ꝓtracta legis hēret locū ut ſingulis qbuſq; decēnis generale cōciliū idoneo hēreť in loco: ubi de reb9 oib9 ad fidē & rēpu. xpianam ptinētibus mētio fieret. Ad hāc āt iſtitutionē approbādā patētibus lrīs quas bullas uocāt cōprobari Martinus rē uoluit in eius ſniam cōcilio uenīēte. Oīa aūt decreta añ pōtificatū ſuū in ſciſmate facta niſi ad fidē & bonos mores ptinerēt oīo ſuſtulit. ut uero oēs itelligerēt ſibi in aio eē cōciliū hre: locū ad id aptū publico cōcilio diſqrit: ac tādē approbantibus oībus Papiā q̄ idoneū hn̄di cōcilii locū decernit: lrāſq; apoſtolicas in hāc fere ſniam ſup ea re edidit. Martin9 eps ſeru9 ſeruoꝝ dei ad futurā rei memoriā. Cupiētes ac etiam

etiam uolẽtes huiuſce generalis concilii decreto ſatiſfacere cõcilio approbante & cõſen tiente cũ de loco ambigeret̃ Vrbẽ Papiã auctoritate noſtrarũ litterarum deſignamus. Nulli ergo hominũ liceat huius noſtri decreti paginã infrĩgere. Si qs ãt hoc attẽtare p̃ ſumpſerit oipotẽtis dei irã beatorũq; Petri & Pauli apoſtolorũ eius ſe noſcat icurſurũ. Datũ & actũ cõſtantię in loco publice ſeſſiõis tanti cõcilii.xiii. Kal̃.maii põtificatus nr̃i anno p̃rio.p̃terea uero diſſoluẽdi cõcilii cupidus anno dñi.M.cccc.xviii.cõuentũ habuit publica ſeſſione quo ſublato cõſenſu oium maxie uero iperatoris: Hęc uerba mandãte pontifice ab Ibaldo ſancti uiti in macello diacono cardinali audiẽtibus oibus enuncia ta ſunt.Domini ite in pace. Abeundi itaq; oibus poteſtas facta eſt.Cum ãt põtifex hic ab iperatore & Germanis rogaretur:ut in Germania aliquandiu remãeret:hinc a prin cipibus gallicis ut in galliã proficiſceretur oſtendit ſibi id nequaq̃ integrum eſſe:q; dice rẽt patrimoniũ eccleſię abſente pontifice a tyrãnis quibuſdam in Italia occupatũ diſtra hi & lacerari:urbemq; Romã religiõis xp̃ianæ caput cum rectore ſuo careret : pene ad interitũ redactũ eſſe peſte fame ferro igne ſeditiõib9: de Baſilicis uero ac ſanctorũ mar tyrum ſacellis nolle dicere quę abſente pontifice aut iam corruerent aut paulo poſt col lapſuræ uiderentur:proinde ſibi abeundum eſſe dicebat: Ferrẽt æquo animo quod uel lent ratio neceſſitas : paterenturq; eum ſedere in ſolo Petri quem pontificem omnium conſenſu decreuerãt:Eccleſiam Romanã caput eſſe & matrem oium eccleſiarũ p̃inde in ea imorandũ põtifici eſſe ne uetus gubernator a puppi ad prorã trãſferatur : cũ ma gno nauigantiũ hoc eſt in xp̃iana repu.uiuentium piculo & deterimento. Abiens itaq; Conſtantia ac per ſabaudiam iter faciens dum italiam petit Mediolanũ puenit : ubi a philippo duce populoq; Mediolanẽſi nullo nõ genere honoris adhibito pbenigne ſuſci pit̃.Erat tũ quidẽ Philippus in armis ditiõnẽ paternã repetens defendentib9 ſe acriter tyrãnis qui guſtata ſemel imperandi uolu ptate nõ ita facile de poſſeſſione pellebantur Vrgebat tum Carmignola primus Philippi copiarũ dux : Pandulphum Malateſtã:q capto Bergomo p̃dc̃tę arcẽ p̃fecto pecunia & pollicitatiõib9corrupto i Brixianos mo uens eum oi dominatu breui ſpoliaſſet niſi a Venetis ingenti pecunia ac firmiſſimo eq tatu eẽt adiutus: & a Martino põtifice q auctoritate & gratia Philippũ ad pacẽ cũ Pan dulpho malateſta ieundã ppulit:q̃ poſtea Mãtuæ Martio eo accedente Ioãne Frãciſco ſequeſtro adhibito his legibus cõpoſita ẽ:ut Pãdulphus pſulto quotãnis tributo tãdiu Brixiã potiret̃ quoad ei uiuere liceret:nulla in teſtãdo de ciuitate q̃ merito ad philippũ deuolueret̃ relicta ptãte. Hãc uero pacẽ ſequẽti anno pãdulph9 diſturbauit ãnixus pe cuniis & milite retinere Cabrinũ Fondulũ in Vrbe cremona quẽ armis Philippus cõti nuo uexabat: ciuitatẽ: paternæ ditionis tot annis a tyrãno poſſeſſam repetẽs . Erat tũ fama Pandulphũ urbem ipſam a cabrino emiſſe: Salodii reperiã(ita ripam Benacii uo cãt)in p̃cium pollicit9. Ab hoc ãt bello Ioannes frãciſcus deterrere hoiem ob affinitatẽ conatus eſt miſſis legatis q eũ admonerent cõtra ius faſq; agere : q; fœdera ſperneret:q; tyrãnum tutaret̃ q; contra eũ arma ſumeret a quo dominatu Brixiano donatus fuerat. Nõ eſſe cõtemnẽdã auctoritatẽ Martini de ſua nolle ducere cuius auctoritate pax erat cõpoſita: Si hominũ auctoritatẽ cõtemneret deum ſaltem inſpiceret: quẽ teſtem ab eo uiolati fœderis dũ pax fieret iuocauerãt. Abiẽs ãt Mãtua põtifex q̃rto poſt acceſſũ mẽ ſe Ferraria ac p Flãminiã iter faciens Florẽtiã puenit uitata de induſtria Bononia: q̃ po ſtea q̃ itellexerat Baldeſarẽ coſſã coactũ eſſe abdicare ſe põtificatu pulſis eccſię maiſtra tib9 in libertatẽ ſe uidicauerat. Inſtat tũ acriter Carmignola iubẽte Philippo q ſuo iure ducere exercitũ i Pãdulphũ poſſet: atq; breui capta magna Brixiã agri pte admontẽ cla

Diſſolutio concilii

rum caſtra locat:cũ Lodouico Meliorato Innocẽtii ſeptimi nepote certaturus ꝙ aduẽ-
tare cũ magno eq̃tatu in auxiliũ pandulphi dicebat̃:affines nãq; erant: & id Lodouic9
neceſſitudini tribuebat.Cõſerto itaq; ꝑlio ac Lodouico tur piter fugato Carmignola ha
ud ita multo poſt Brixiã i ptãte philippi redigit.potit̃ & breui Cremona philippus:ac
Cabrinũ tyrãnũ ad Caſtellionẽ captũ capitali ſupplicio afficit.Hoc tãta philippi ſuc-
ceſſu Nicola9eſtenſis motus ſpõte facturus id ad qđ armis cogi potuiſſet Mediolanũ
ꝓfectus Parmã quã mortuo Ottone tertio occupauerat Phippo reddidit:retento Re
gio Martini põtificis rogatu pheudi noie.ꝓfectus & eo Ioãnes frãciſcus Mãtuan9pri
ceps Philippo gratulatũ ꝓ re bñ geſta cũ min9comi frõte iſpiceret̃:cũq; itelligeret phi
lippo i aio eẽ qcq̃d de Cremonẽſib9& Brixianis teneret iure ſuo repetere,ꝓpere Medio
lano abiẽs:Venetoꝝ deiceps & Florentinoꝝ amicitiã ac ſocietatẽ ſecutus eſt. Ii.n.duo
ppli ſibi timẽtes unũ q̃riq; in ꝑtes ſuas blãditiis & pollicitatiõibus alliciebãt:ꝙ philip-
pus regnãdi cupidus ruptis legib9initi fœderis & ultra Macrã ſarzanã oppidũ lunẽſis
agri Thomę Fregoſio dediſſet:quẽ e pricipatu ui & armis deiecerat:ne cũ Genuẽſibus
exulib9qcq̃ aduerſus ſe moliret̃.& Bononiẽſes Florẽtini ppli ſocios ad defectionẽ cõci-
taſſet:eorũq; milites ſtipendio cõduxiſſet:& Forũliuii nũc ob tebaldi pueri tenellã æta
tẽ:nũc ob ferrariẽſis pricipis gratiã ut crebro dicebat occupaſſet:cũ fœderibus cautum
eẽt:ne philippus Bononiã & Flãminiã armis attingeret. uerebant̃ itẽ ne triũ ſimul po
tẽtiſſimoꝝ principũ philippi Martini põtificis Alouiſii regis:quos ſocietatẽ iniiſſe cõ-
ſtabat ui & armis oĩa occuparent̃.Cũ cõtra philipp9 oium maloꝝ crimina i Venetos
& Florẽtinos reiiceret.ꝙ Veneti retinere pandulphũ in dñatu Brixiano ſint ãnixi : ꝙq;
Florẽtini:& Genuenſes quoſdã hoſtes ſuos comeatu pecunia iuuiſſent:ꝙ Liburnũ di-
tiõis Genuenſis:quã tũ in ptãtẽ ſuã redegerat cẽtũ millib9numis aureis emiſſent.ſatis
tũ qdẽ ad cõcitãdũ bellũ hæc diſcordiaꝝ ſemina uideri poterãt.ſed nihil ẽ qđ æque Ve
netoꝝ aĩos ad bellũ ĩpulerit:q̃ auctoritas Frãciſci Carmignolę uiri bellica laude iſignis
atq; ea ætate clariſſimi:q ut ipſe dicere ſolebat ægreferens philippi iſolẽtiã ad Venetos
tũ confugerat:eoſq; ad bellũ aĩauerat opam ſuã in ea re pollicitus . Quare ii duo ppli
aſcito in ſocietatẽ belli pricipe Mãtuano & Ferrariẽſi:partitaq; bellica ipenſa cũ exerci-
tu eq̃tũ duodeci peditũ octo millib9 cui Carmignola ꝑficit̃ cumq; fluuiali & maritima
claſſe philippũ eodẽ tpe multis a laterib9 oppugnare adorti:a guelphis Brixiãis ꝙ phi
lippo aduerſabant̃ in urbẽ uocant̃:qua qdẽ ex ꝑte occupata Veneti tandẽ ſeptẽ mẽſiũ
oppugnatione totã deniq; in ptãtẽ ſuã redegere.Ducẽde deinde Carmignola ad capiẽ
da Brixianoꝝ caſtella:Martin9 põtifex philippi ducis calamitate mot9Cardinalẽ ſan-
ctæ crucis ad Venetos mittit ꝙ pacẽ inter philippũ & Venetos cõponeret.qua infecta:
ꝙ Veneti & Florẽtini iniqua poſtulare uiderent̃ : rurſum magnis uiribus bellũ utrinq;
parari cœptũ ẽ.Pugnatũ ẽ ter eo anno collatis ſignis ad Gotolengũ Brixianoꝝ caſtel-
lũ ad ſũmum Cremonẽſem uicũ qb9 in locis æquo marte utrinq; diſceſſum eſt. ad Ma
chlodiũ tertia pugna ẽ habita:quo in ꝑlio ſupant̃ philippi copiæ:capiturq; karol9Ma
lateſta totius exercitus dux.Cõſtat ãt hãc tantã fuiſſe cladẽ:ut ſi milites captos retine-
re Carmignola uoluiſſet:ſignaq; ocius pterritis inferre:eiicere pricipatu philippum cõ
ſternatum tãto accepto icõmodo haud magno negocio potuiſſe.Capt9ut dixi eo ꝑlio
Karolus a Mãtuano pricipe ob affinitatẽ incolumis dimittit̃.Interim uero dũ Carmi-
gnola ad oppugnãda Brixianoꝝ oppida q̃ philippi fide ꝑmanſerãt copias ducit: eidẽ
philippo reſpirandi ſpaciũ dat.Nã & pacẽ cũ Amedeo Sabaudiæ duce a quo bello ꝑ-
mebat̃ datis ob id Vercellis cõponit: & Sigiſmundum ac Brunorũ Scalã in Venetos
concitat.

concitat. Martius āt pōtifex Philippi rē in maxīo diſcrimine uidēs cardialē ſācte crucis ſecūdo ad cōponēdā inter Philippū & Venetos pacē mittit: q Ferrarię ſubſiſtēs eo ꝓficiſcētib9 cū mādatis pricipū ac ciuitatū Legatis ita pacē cōpoſuit: ut Brixiā Veneti & oppida Brixianoꝝ Cremonenſiū ue q̄ antea cœperāt retinerēt: p̄terea uti philippus Bergomū Bergomatē ue agrū Venetis ex fœdere dederet. hac cōditiōe ne ſocios Venetorū Florētinorūq; bello Laceſſeret: aut ad defectiōnē cōcitaret. Approbauit hāc pacē Martinus ueritus ne Philippus oīno ducatu pelleret. Homini.n. amiciſſimo: cū ob religionē auxilio eſſe nō poterat: tū uel maxime q; ſuperiorib9 annis ærariū pōtificiū exhauſtū oīno fuerat: eo bello quod cōtra Brachiū geſſerat. Nā eo tēpore quo Florētiā ꝓfectus eſt offendit Brachiū Mōtoniū uirū in re militari p̄ſtantē Peruſiā ducatū Spoletinū & magnā p̄rimonii ptē ita occupaſſe cōductis mercede qbuſdā tyrānis circumquaq; poſitis ut ipē tuto ꝓficiſci Romā nō poſſet. Cū uero admonitus Brachius redire ad ſanitatē nollet: armis ſpiritualibus hoc eſt cenſuris primo in eum pōtifex uſus eſt: interdictū.n. a ſacris his oībus eſt qui Brachio parerent: Veritiq; Sacerdotes decreto pontificis eiſdē in locis celebrare. Hanc ob rē Florentini moti amici Brachii incōmodo de pace cū Martino agunt hac cōditione ut Brachius ad pedes Martini ꝓuolutus ueniā peteret qđ & fecit. oppidaq; aliquot eccleſię redderet: Veꝝ etiā ſtipēdiis pōtificis militans Bononiā rebellem in Martini ptātē redigeret. Cui qdem bello Gabriel condelmerius tituli ſancti Clemētis p̄ſbyter Cardinalis & legatus p̄fuit: cuius induſtria & Brachii uirtute Bononia in ptātē eccleſię Breui redacta eſt. Interim uero Dum hæc Bononiæ agerētur Quattuor illi Cardinales q olim cū Petro luna Adulterino pontifice ſenſerāt Florētiā ad Martinū uenierēs: cū magno & honorificētiſſimo comitatu publico cōciſtorio ſuſcepti dignitatū ſuaꝝ titulos retiuere: tres.n. diacōi Cardinales erāt: Quart9 uero q antea canonicus regularis fuerat p̄ſbyter Cardinalis eſt habitus. Dum āt Baldeſar Coſſa adhuc in uiculis apud Heldeberg in Germania a comite palatino detineret: qdā Florentini ciues quoꝝ de numero Coſmus habitus ē rogare pontificē Martinū oīno nō deſiſtebāt: ut tandem e carcere Baldeſarem liberaret. facturū ſe id pōtifex pollicitus ē Veꝝ dum eo legatū ob eam rem mittit: Baldeſar more impatiens triginta millibus numum aureoꝝ Palatino comiti p̄ſolutis: ſe e uinculis redimens in Italiā ueniens ut recta florētiā ꝓficiſceret apud Petrum rubeum agri Parmenſis Baronē ueterē amicū diuertēs parari ſibi inſidias itelligit: Hanc ob rē noctu cū legato pōtificis q eū in uia cōuenerat ad Thomā fregoſum ueterem amicū cōfugiens magnā iniecit oībus ſuſpitionē ne rurſum ſciſma innouaretur. Erat.n. uir magni animi ſagaciſſimiq; ingenii: & qui priuatam uitā nequaq̄ pateret. Non deerant p̄terea qui hominis audaciam ad res nouas moliēdas cōcitarent: adeo tū rebus nouis ſtudebatur. Sed deus oīpotens eccleſię ſuę cōſulturus baldeſarē ipulit nullis pactionib9 iterpoſitis nulla reqſita cautione florētiā ad Martinū ꝓficiſci: quo cū ueniſſet admirantibus omnibus ex oſculato pōtificis pede eūn dē audientibus oībus ut uerū pontificē & xp̄i uicariū canonice electū ſalutauit. Mira ꝓfecto hæc res omnibus uiſa eſt & dei potius q̄ hoīum induſtria eo deducta: q; homo regnandi cupidus in ſūmo reꝝ faſtigio ante collocatus: in loco libero ubi plurimū ab oībus diligebāt amabaturq; tāta uteret māſuetudie. Que certe oībus p gaudio lacrymas excuſſit: maxie uero his cardinalib9: q eū prius ut pōtificē ſecuti fuerāt. Martinus āt uiciſcitudie reꝝ humanaꝝ motus poſt aliquot dies hoiem in numeꝝ cardinaliū aſciſcens epm tuſculanū creat: atq; deīceps eo habuit ī honore q° reliquos cardiales tā publice q̄ priuati Veꝝ baldeſar dolore ai ut putat (ferre.n. uitā priuatā nō poterat) aliquot poſt mēſes

Baldeſar e carcere

Pontificē ſalutauit

Mors baldeſari

Florentię moritur ſpelliturq́ʒ honorificētiſſimo ſepulchro in tēplo ſancti Ioānis nō lon
Coſmo medice ge ab eccl'ia cathedrali māgna adhibita funeris pōpa: eā rē Coſmo medice ꝓcurāte: quē
hoīes exiſtimāt pecunia Baldeſaris opes ſuas in tm̄ auxiſſe: ut & primarius apd' Florēti
nos ciues & ditiſſim9 oīum apud Italos ac fortaſſe apud exteraſquoqʒ natiōes deinceps
ſit hitus. Sepulchro hoīs hęc uerba fere iſcripta ſunt. Baldeſaris coſſe Ioānis .xxiii. quon
dā papę corpus hoc tumulo cōditū. Interi uero dū hęc Florētię agerent̄ oratores ipera
toris Cōſtātinopolitani ad pōtificē uenere: pollicentes gręcos quoad fidē ptineret uelle
in ſniam latinoꝝ uenire ſi equę cōditiones ꝓponerēt̄: hos & ꝑbenigne ac ſpēdide pōti
tifex ſuſcepit: & legatū e latere creauit: Petrū fonteſiccū ſancti Angeli Cardinalē hoīem
hiſpanū in ꝗuis facultate doctū: q cōſtātinopoli ad res cōponēdas ꝓficiſceret̄. Verū pri
us ꝙ uirū itegerrimū a ſe dimitteret eo ꝑmiſit fratrē Antoniū Maſſanū ordinis minorū
generalē gubernatorē: ꝙ iperatoris ac gręcoꝝ explorata ſnia qd ea in re poſtea ſperādū
eēt pōtificē admoneret. Inſtantibus āt Romanis ut demū pontifex Romā ꝓficiſceret̄.
Martinus cū bona Florētinoꝝ gratia diſceſſurus ciuitatē honore metropolitico exorna
uit. Nā cū antea ab ipa pene urbis origine epatū tm̄mō habuiſſet: in archiepatū eoꝝ ca
thedralē eccleſiā trāſtulit: eiqʒ ſubiecit: ut matri Volaterranā. Piſtorieſem. Feſulanā ec
cleſiam. Dedicauit ꝑterea ipſemet maius altare ſancte Marię nouelle ordinis predica
toꝝ: apud quā baſilicā tamdiu diuertit ꝙ diu Florentię fuit. ē.n. cōuentus ille ad recipiē
dos pōtifices ꝑmaxīe cōmodus. Abiēs itaqʒ Florētia Romā tādē ꝑuenit effuſa obuiā oī
urbana multitudine effuſis principibus tantę urbis: qui hominem nō ſecus ac quoddā
ſalutare ſidus uel unicū patrię ꝑentē expectabāt. Diē illū in Faſtis annotauere Romāi
.x. Kal'. octobris. Anno dn̄i. M. ccccxxi. Vrbē Romā adeo dirruptā & uaſtā iuenit: ut
nulla ciuitatis facies in ea uideret̄. collabētes uidiſſes domos. Collapſa tēpla. Deſertos
uicos: cenoſam & oblitā urbē: laborantē reꝝ oīum caritate & inopia. Quid plura? nul
la Vrbis facies: nullū urbanitatis indiciū in ea uidebat̄. Dixiſſes oēs ciues: aut inquili
nos eſſe: aut ex extrema oīum hominū fere eo cōmigraſſe: ciuiū itaqʒ ſuoꝝ calamitate ꝑ
motus pontifex optimus: animū ad exornandā ciuitatē componēdoſqʒ ciuium mores
ita adiecit: ut breui cōualeſcens meliorē faciem preſetulerit. Hanc ob rem ciuitas ipſa
eum nō modo ſummū pontificem uerum ēt patriæ parentem appellauit. Sed ne tam
publica lętitia diuturna eſſet ſine aliqua moleſtia: ſequēti anno mēſe nouēbris ī uigilia
beati Andreæ adeo in īmenſum tyberis creuit: ut per portā Flamminiā ingreſſus totā
Vrbē in plano ſitā inundauerit templūqʒ Panteon uſqʒ ad altare maius repleuerit. De
creſcens āt biduo poſt multa animalia paſſim ſecū traxit multaqʒ ciuibus damna itulit
Alouiſius qui nō ſecus per uicos nauigabāt ac per alueū tyberis facere conſueuerūt. Alouiſius au
tem rex Lodouici regis filius eodem fere tēpore Romam ad pōtificē ueniēs regni Nea
politani titulū a Martino cōſecutus eſt cardinalium omniū conſenſu. In regnum nam
qʒ per adoptionē a Regina Ioanna Ladiſlai ſorore uocatus ſine ullo marte hoc mō cō
ſecuturū ſe regnū putabat: uerū ſtudio ꝑtiū ab urbe Neapoli ſubmot9 in calabriā ſeceſ
ſit. Cū āt cōcilii tps iſtaret: ut ex decreto cōſtātienſi iſtitutū erat: Martio placuit ſentiē
tibus ita ēt Cardialibus oībus ꝑmittere quoſdā ꝑlatos q Papię illud ichoarēt. Is.n. lo
cus ad eā rē oībus ꝑmaxime cōmodus uidebat̄. Miſſi itaqʒ eo ſtati Petrus donatus ar
chiepſ cretēſis: Iacobus camplo epſ Spoletinus: Petrus Roſati9 Agleiēſis dioceſis ab
bas: frater Leonardus Florētinus fratrū ꝑdicatoꝝ generalis cōciliū ichoarūt: Ad quod
nemo quidē adhuc uenerat ꝑter duos abbates Burgūdos. Diferre itaqʒ rē i aliquot dies
placuit: donec ex oī natiōe unus aliqs ſuꝑueniret. ex Gallica eni & germana natiōe nū
dum

dum quis uenerat. Parui nãq momẽti fore putabãt qđ ſine iſtoꝝ auctoritate & ſuffra-
giis eſſet incohatũ. Sed ecce dũ hos expectant tãta repente peſtis Papiam inuaſit: ut ꝑ
ſidẽtes cõcilii mutare locũ & tẽps ſint coacti: placuit itaq oĩbus ex ſnĩa pontificis Senas
migrare: quo maior ex oĩ natione multitudo q̃ Papiã ꝑuenit. Alphonſus aũt Aragonũ
rex Martino ĩſenſus q titulũ regni Siciliæ & Neapolis hr̃e nequerat datũ ut antea dixi
Alouiſio regis Lodouici filio: oratorẽ ad cõcilium mittit: q & cõciliũ in longũ duceret:
& cãm Petri lunæ adhuc in Paniſchola ſupſtitis reſtitueret largitione pollicitatiõibus:
ambiendo unũquenq ex his q in cõcilio auctoritatẽ haberet. Hanc ob rẽ Martinus nõ
ignarus quantã calamitatẽ ea res ecclĩę Romanæ allatura eſſet: quantũq ꝑiculi ĩ mora
haberet. Mandauit concilium ſtatim diſſolui approbatis decretis in concilio habitis q̃
ad fidẽ ꝑtinebãt. Et ne ſubterfugere cõuentum xp̃ianoꝝ uideret: inſequens ſeptennium
concilio adiudicauit: quod in Baſilea celebraret. Atq hoc modo ſciſmatis & diſcordia-
rũ ſemina a qbuſdã in cõcilio Seneſi iacta & ſparſa: ſublata hoĩs prudẽtia & aſtu ſunt.
Tũ uero Alphonſus palã de Martino conq̃ſtus ẽ q diceret eius opa & ſe a regina Ioã-
na abrogatũ regno eſſe quẽ prius hæredem inſtituerat: & Alouiſiũ regis Siciliæ filiũ no
uũ hæredẽ inſtitutũ. Refellebat quidẽ hæc crimina ꝑfacile Martinus q diceret Alouiſi
um hæredem Ioãne ab Alexãdro .v. & Ioãne .xxiii. in regno prius cõfirmatũ fuiſſe. reii-
ceret eam oẽm culpam in reginã nõ aũt in ſe ad quẽ ꝑtineret pheudotarios ecclĩę cõfir-
mare nõ aũt tollere: niſi aliqđ grande facinus in ſedẽ Romanã cõmiſiſſent. Se nõ uide-
re cur Alouiſius Ioannę ſuo iuſſu coronatę legitimus hæres eſſe nõ poſſit. At uero Bra
chius cũ uideret põtificẽ multiplici cura implicitũ ob ſimultatẽ cũ Alphõſo cõtractã:
multis oppidis eccleſię ꝑ uim potitus Aquilam urbẽ regni Neapolitani graui obſidio
ne p̃mit: hanc ob rẽ motus põtifex cõparato ſatis iuſto exercitu liberare Aqlam annix9
a diuuãtibus his q cũ regina & Alouiſio militabãt: non lõge ab aqla patẽti campo Bra
chiũ ſupat & interficit. aderant in eo ꝑlio Sfortiani Frãciſco duce Sfortiæ filio q ſupiori
bus annis dũ piſcariam flumẽ traiicit qđ Aternũ ueteres appellabant in undis ꝑierat.
Delatũ itaq Romã Brachii cadauer in loco prophano extra portam ſancti Laurẽtii ſe
pellit. Hac aũt uictoria tanta deinceps tranqlitas exorta ẽ redactis ad ditionẽ eccleſiæ
Peruſio Tuderto aſiſſio aliiſq oppidis: q̃ Brachi9 occupauerat: ut Octauii Auguſti fœ
licitas & pax rediiſſe ſua ætate uideret. Licebat tũ frui ocio & libere ꝑ ſyluas noctu etiã
ac tuto cõmeare. Nulli latrones tũ extabãt: nulli ſiccarii & fures adeo hoc hoĩum gen9
ꝑſequebat. Sublato e medio Tartalia lauello aliiſq tyrãnis q latrociniis potiuſq̃ mili-
tia uitã traducebãt. Huic aũt fœlicitati obſtare Boemii hęretici uidebant: q hęreti & ar
mis Germanos catholicos continuo uexabãt: Vt igit ii quoq rõni & eccleſię obtẽpe-
rarent: cũ bene monẽti parere noluiſſent legatos in Germaniã miſit qui Catholicos ad
arma cõcitarent. ac primo qdẽ ſeorſum tñ henricũ ſancti Euſebii Cardinalẽ. Deĩde Bar
tholomeũ Placentinũ: poſtremo uero his reuocatis Iulianũ Cæſarinum ſancti angeli
Cardinalẽ eo miſit: q certe nõ ſua culpa ſed ignauia militũ magnũ incõmodũ ab hoſti-
bus accepit. Martinus aũt ob eã rẽ haud animo cõcidens maiora in hęreticos parabat.
Veꝝ priuſq̃ tãtam rem aggrederet ſedare Italoꝝ diſcordias inſtituerat. Nã pace ut di
ximus a Martino compoſita inter Philippum & Venetos: Florentini ægre ferentes la
diſlaũ Pauli Guiniſii tyrãni lucẽſis filium ſupiore bello ſub philippo militaſſe occaſio
nẽ opprimẽdę Lucę nacti: q ſupiore pace nil ſcriptis de Guiniſio cautũ fuerat ĩ agrum
Lucẽſem copias mouẽt: Nicolao fortebrachio copiaꝝ duce. Captis itaq non ita mul-
to poſt qbuſdam caſtellis circumquaq poſitis urbẽ obſidione cingunt. Tũ philippus

Alphõſus

ſolicitatus Pauli ꝑcibus ueritusq; ne ſi Luca in Florētinoꝝ ptātē deueniret acriores eos ut pote ꝓpinquores hēret hoſtes: Frāciſcū Sfortiam cū magno eqtatu primo in parmē ſem agrū mittit unde pedeſtres copias cōſcriberet. Qui qdē uere iā appetēte Apeninū trāſgreſſus tm̄ terroris Florētinis iniecit: ut priuſq̄ i uallē (nebulaꝝ ita.n.accolę uocāt) deſcenderet hoſtes mouere caſtra ac Lucā obſidione liberare pre metu coegerit. Eius āt aduentus eo gratior Luceſibus fuit: q̄ pulſis hoſtibus ac capto tyrāno liberi oīno Frāciſci auxilio futuri uidebanť. Veꝝ Frāciſcus acceptis quiquagita milibus numū aureorū ex ærario Florentino deprom ptis. Lucēſes maiore in diſcrimine q̄ unq̄ antea fuerant reliqt pactus ob datā pecuniā ſe eo toto ſemeſtri Philippi impio nō obtempatuꝝ. Ob ſideri deide Lucēſes acrius ſunt cœpti. Quare Philippus inſtāte Martino pōtifice: qui Lucēſium quoq; uices dolebat Nicolaū picēninū cū maximo eqtatu eo ſtatim mittit: q̄ fuſis ac fugatis hoſtib9 nō ſolū Lucā obſidione liberauit: ueꝝ ēt inde mouens ex Piſanis ac Volaterranis multa caſtella ui cœpit: Seneſibus ēt rem gratā facturus qui cū florētinos bello iuaſerant. Martius āt ab extrēo hoſte qetus ad exornādā patriā baſilicaſq; Romanas aīum adiiciēs porticū ſancti Petri iā collabentē reſtituit: & pauimentū lateranenſis baſilicę ope uermiculato pfecit & teſtudinē ligneā eidē tēplo ſupinduxit picturamq; gētilis opus pictoris egregii icohauit. Aedes ꝓterea uetuſtate collabētes ad duodecim apoſtolos reſtituit: ubi & annos aliquot habitauit. Huius aūt ſtudia Cardiales ſecuti titulos ſuos ita certatim reſtituūt: ut iā aliqua facies rediſſe urbi Romæ uidereť. Creauit & Cardinales quoꝝ de numero fuit nepos ſu9 proſper Colūna ſancti Georgii ad uelus aureū diaconus Cardinalis. Interea uero mortuo petro luna in paniſchola ne aliqd mali deeſſet qd' ecclīam uexaret: duo illi Anticardinales de qb9 mentionē fecim9 Alphonſo Martini hoſte adhortante: Egidiū cognomento munionis canonicum Barchinonēſem genere nobilē pōtificem deligūt clemētēq; Octauū appellāt. Qui ſtati & Cardinales creauit & fecit q̄ a pōtificibus fieri cōſueuerunt. Veꝝ cū Martinus in gratiā cū Alphōſo rediſſet eo ſtatim petrū de Fuſo Cardinalem miſit apoſtolicę ſedis legatū in cuius manus iubente Alphonſo paniſcholæ dn̄o Egidius oīa pontificatus iura depoſuit: erga quē ac benignitate Martinus poſtea uſus eſt: ut eū Maiorenſem epm̄ declarauerit. Cardiales āt ab Egidio creati ſpōte Cardialatu ſe abdicarūt. Illi aūt duo quos a petrolina creatos diximus in ſuaq; ptinacia manſiſſe cū pōtifici Romanō parere nollent i carcerē a legato coniciunť. Atq; hoc modo Martini pōtificis ſapiētia & iduſtria oē ſciſma undiq; ſublatū ē. Pacata hoc mō undiq; eccleſia dei i dādis beneficiis mira prudētia uſus eſt. Nō.n.unicuiq; petēti ea cōferebat. Sed ſtatim mēte agitabat qs potiſſimū eēt idoneus: cui talis cura demendereť: Qui ſi hoies ꝓuinciaꝝ nō noſſet in quibus uacare beneficia cōtigiſſet: ſtatim peritos regionū cōſulebat: qs aut in curia aut in Gymnaſiis publicis eēt doctria nobilitate moribus tāta ꝓuincia dignus. Atq; hac qdē rōne & eccleſiis & hoibus honore dignis pariter cōſulebat cū maxima celebritate nois ſui. Tantę ꝓterea cōſtātiæ fuit cū duos haberet fratres quoꝝ alter Iordan9 pricceps Salernitan9 maior natu peſte moriť. Alter uero minor natu (Laurentiū appellabāt) i turri igne caſu iniecto exuſtus ē. ut nil ex eo fit auditū nil uiſū qd' i paciētię aut abiecti ai ſignū aliqd' ꝓſeferret. Hic autem uir in omni uita integer demum pontificatus ſui anno quartodecimo menſe iertio Romæ apoplexia moritur ætatis ſuæ anno ſexageſimo tertio. Sepelliturq; eius mandato in baſilica Conſtantiniana ante capita Apoſtolorum: ſepulchro æneo comitante populo Romāo: comitāte clero: nō aliter flente q̄ ſi eccleſia dei ſi urbs Roma unico atq; optimo parente orbata fuiſſet. Vacat tum ſedes diebus duodecim.

Mortuo Benedicto Clemente octauum creant

Omne ſciſma undiq; ſublatum eſt

Eugenius

EVGENIVS Quartus patria Venetus familia Condelmeria popu
lari qdem ſed antiqua patre Angelo natus pontificatū hac ratione ade-
ptus eſt. Creato.n. pontifice Gregorio.xii.e gente coraria patria Veneto
Antonius corarius Gregorii nepos celeſtini hitus canonicus cōgregatio
nis ſancti Georgii in Alga Romam iturus Gabrielē condelmariū q eiuſ
dem ꝓfeſſionis erat: quo cū ab ineūte ętate familiariter uixerat ſecū aliquādiu recuſan-
tē dixit: cui9 ingenio & ſolertia delectatus Gregori9 eū prio Theſaurariū fecit: deinceps
uero epm̄ Seneſem: creauit ꝑfecto Bononieſib9 in eadē dignitate Antonio nepote. Re
cuſarūt aliquandiu Seneuſes Gabrielē in epm̄: ꝙ dicerēt hoiem aliūde natū nequaq̄ in
tanta re ciuibus Senēſibus ꝑficiēdū: eam curā debere ciuis alicuius eſſe: q mores homi-
num & ritus ciuitatis noſſet. Verū cū poſtea Gregorius reb9 ſuis diffidēs Roma Lucā
ꝓfectus fuiſſe: aucturus Cardinaliū numerū Antoniū nepotē & Gabrielē Cōdelmari
um in Cardinales retulit. Gabrielis āt opera in magnis reb9 poſtea Gregorius & Mar
tinus abrogato Gregorio uſus eſt. Maxie uero in legatione Picentina qua & Picentes ī
fide eccleſię confirmauit ſūpta de qbuſdā ſeditioſis & cōiuratis pœna & tēplum ſanctę
Agnetis Ancōe dirupt ū portūq; eiuſdē ciuitatis ad imitationē diui Traiani magna īpē
ſa reſtituit: fluctibus quaſſum & uetuſtate cōſumptū. At uero cū Martinus ītellexiſſet
Bononiēſes rebus nouis ſtudere eo e Piceno Gabrielē legatū miſit: q ſuo aduētu ſeditio
nē oēm ſtati ſuſtulit. Cum autē inde Romā ueniſſet: mortuo haud ita multo poſt mar
tino: Solus e duobus de uiginti Cardinalibus qui tū in cōclaui apud mineruā aderant
pōtifex creat̄. anno. M.cccc.xxxi. Quinto nonas Martii. Eugeniuſq; mutato noīe ut fit
appellatus ad ſanctū Petrum comitante populo & clero ſtatim perducitur. Accepta
deīde corona pōtificia de more iuſſaq; baſilica ſancti Ioānis Lateranēſis ī Vaticanū re-
diēs cōciſtoriū generale ꝓpoſuit in dicta die: q̄ certe tāta multitudo affuit ut cū trabes
deficerent eius loci ubi nūc cōciſtoriū publicū fit: trepidatū adeo tumultuoſe ſit ut in
ipſa fuga Senegalię epſ ciuis Romanus e gēte melina obtrit9 ꝑierit. Nundū.n. ędes ipē
pōtificię hāc formā quā nūc hn̄t acceperāt. Dimiſſo cōciſtorio Eugenius: tumultus de
inceps ex īduſtria uitauit. Inſtantib9 deinde qbuſdā delatoribus q dicerēt Martinū cō
gregandi auri cupidū maximos theſauros reliqſſe idq; ſciturum Eugenium ex martini
familiarib9 nepotibuſq;: eo ueſanię hoiem ꝑpulere ut Oddum poccīū Martini Vicecā
merarium comprehendi iuſſerit: idq; negotium Stephano columnæ dederit quē copi
is ſuis ꝑfecerat. Ab aliis.n. columnēſibus is ſolus diſſentiebat Cardinali urſino & cardi
nali comitum inſaniā hominis adiuuantibus quoꝝ artibus hæc omnia contra colum-
nenſes geſta putantur ob inueterata factionū odia. Mandauerat eugenius ut oddo ad
ſe ſine ullo tumultu ſine ignominia ꝑduceretur. ꝙ contra a Stephano factum eſt nam
& eius bona a militibus direpta ſunt & ipſe ui tanq̄ latro per ora hominū ad pōtificem
tractus eſt. Hac indignitate motus Eugenius Stephano admodū ſuccenſuit eiq; inter-
minatus eſt: ꝙ & oddonem & epiſcopum Tyburtinum olim Martini cubiculariū ita
īndecenter ad ſe pertraxiſſet. Veritus itaq; Stephanus Eugenii iram Pręneſte ad prin-
cipem columnam confugit eumq; adhortatus eſt ſuas opes pollicitus ut eugeniū ab
urbe pelleret: ꝙ diceret ei in animo eſſe nomen Columnenſium extinguere: id ſe opti-
me ſcire eiuſq; conſiliorum participem fuiſſe & ob eam rem aufugiſſe: ꝙ ſciret partem
illius calamitatis ad ſe quoq; niſi tantum mali ſimul declamarent omnes peruenturā.
Motus his uerbis princeps & eoꝝ calamitatibus qui Martini pōtificis familiares fue-
rant ſūptis ꝓpere armis pōtificē agredi inſtituit. Subſtituit tn̄ aliqādiu donec Proſper

diaconus Cardinalis frater quem quidem pręmonuerat ab urbe diſcederet. Viſo aũt fra
tre e pręneſte marinũ atq; deinceps Romã tanq̃ ex arce belli in Eugeniũ mouẽs occu-
pata p̱ Ioãnẽ baptiſtã porta Appia urbẽ armato milite ſine ullo maleficio primo ingre
dit̃. Iã p̱uenerãt ad ſanctũ Marcũ in uicũ colũnã cũ ſubito eis obuiã facti ſunt põtificis
milites magna pp̃li p̱te adiuuante. Pugnatũ eſt in Vrbe aliquãdiu atq; acriter qua i pu
gna multi utrinq; cecidere capti ſunt: qua re Colũnenſes cũ uiderẽt pp̃lm Romanum
lõge aliter ſentire q̃ arbitrarent̃ cedere ex Vrbe inſtituẽtes oĩa paſſim rapiũt pecora abi
gũt hoĩes abducũt. Talionẽ tñ his reddidere põtificis milite Romano pp̃lo mixti: Nã
& Proſperi Cardinalis & colomnẽſiũ oĩum ac eoꝝ qui cũ Martino familiariter uixerãt
domos hoſtiliũ in modũ diripiũt & uaſtãt. Irritatis hoc modo utrinq; aĩs: non ſo[...] ap
to marte uerũ ẽt p̱ditionibus res agi cœpta eſt. Capit̃ nanq; archieps̃ Beneuẽtanus An
tonii colũnę filius: ac q̃dã Maſius frater: q faſſus eſt q̃ſtione adhibita ſibi in aĩo fuiſſe ar
cẽ ſancti Angeli dolo capere interfecto ipſius arcis p̃fecto: eamq; Colũnenſib9 p̱deret:
qua occupata & põtificẽ & Vrſinos ab urbe pelleret. de Maſio ſacerdotio abrogato qd̃
digradare appellãt ſumpt̃ũ ſuppliciũ eſt in cãpoflore eiuſq; corpus quadrifariã ſub fur
cã diuiſum ad quattuor urbis celeberrimas uias. ſuſpẽſum eſt. de archiep̃o Beneuẽtano
nulla mẽtione habita. At uero cũ Eugenius in ęgritudinẽ quãdã icidiſſet uel dolore aĩ
quo in tãtis p̱turbatiõibus affligebat̃ uel ueneno quo appetitũ a Soldano ſuo q̃dã di-
cebant: agere de pace cũ Colũnenſibus cœpit curante eam rẽ Angelotto foſco ciue Ro
mano quẽ nõ ita multo poſt una cũ Frãciſco Condelmerio nepote ſuo Cardinalẽ crea-
uit. Diuulgata itaq; pace quanta maxima celeritate potuit: q̱ iã ingreſſum Italiã Sigiſ-
mundũ intellexerat Romam uenturũ nepotẽ Franciſcum Camerarium inſtituit: hu-
icq; uiros quoſdã pręſtantes addidit quorum conſiliis uteretur in gubernanda eccleſia
ſtica ditione. Dum hæc autem Romę agerentur Florentini & Veneti elatiores facti q̱
& Philippũ Genuæ dominum claſſe in littore Genuẽſi ſuperaſſent: q̱q; Eugenium ci-
uem ſuũ pontificem haberent: Philippum ipſum bello terreſtri aggrediunt̃: qui accito
propere ex hetruria Nicolao Picẽnino & claſſem Venetam ad Cremonã diſiecit: & car
mignolæ impetus facillime retardauit quẽ ueneti haud ita multo poſt queſtionibus lit
teris teſtibus cõuictũ ut ipſi dicũt capite mulctarũt: q̱ p̱ eũ ſtetiſſet quo min9 Cremõa
potirent̃ capta a Caualcaboe ipſius urbis porta: q̱q; ẽt claſſis ſub ipſius oculis diſiecta
ab hoſtib9 fuiſſet cũ ex p̱piquo loco a tãto exercitu id fieri p̱facile potuiſſet. Tum uero
Florẽtini aduẽtũ impatoris in Italiã ueriti: q̱ Philippi reb9 fauere uideret̃ Nerio cappo
nio ciui ſuo negociũ dãt: ut qb9 rõnib9 maxime põt Eugenio oñdat & p̱ſuadeat: aduen
tũ impatoris ad urbẽ nõ minus apoſtololicę ſedi q̃ Florẽtinis exitiũ ac p̱niciem minari
deſtineri hoſtẽ facillime poſſe quo minus arnũ ad Senenſes trãſeat: q Florẽtinos iã pri
dem bello laceſſierant. ſi Nicolaus Tollentinas q tũ pontificis nomine ſtipendia facie-
bat cõiunctis copiis & animis cũ Micheletto Cotignola Florentinaꝝ copiaꝝ duce ad
arnũ Sigiſmundum coherceat ne flumen cũ Germano eq̃tatu traiiciat. Venerat in ean
dem ſn̄iam perfacile Eugenius & cũ de impenſa bellica aliquantulũ addubitaret̃. Rem
Nerius ita ſtatim partitus eſt: ut duobus millibus equitum Eugenii populus Floren-
tinus tam diu ſtipendia præberet quoad bellum illud protraheretur. Tum uero Nico-
laus Tollentinas iuſſu pontificis ex hibernis mouens dum Senenſes incurſionibus &
rapinis uexat Sigiſmũdo traiiciendi arnum tempus & facultatẽ dat adiuuãte Antonio
põtadera egregio tũ copiaꝝ duce & acerrimo Florẽtinoꝝ hoſte: q deĩde p̱ Volaterranũ
iter faciens pacato magiſq̃ hoſtili agmine ab oĩbus expectatus proficiſcitur. At impera
tor cum

tor cum iam ſex menſibus Senis ſubſtitiſſet cum magna populi Senenſis impenſa ten
tatam fruſtra cũ Florentinis pacem omittens ad Eugenium conuerſus inito cum eo fœ
dere Romam pfectus & perbenigne a pontifice populoq; Romano ſuſceptus corona
imperii donatur. Vex dum e Vaticano ubi coronã acceperat ad lateranũ ubi diuerte-
bat pficiſcit̃ in ponte Hadriani ut Imperatorũ mos eſt multos tum Italos tũ Germa-
nos in equeſtrem ordinẽ aſciuit. ſunt q ſcribant Eugenium hominẽ uſq; ad pontẽ comi
tatum ad ſanctũ Petrũ rediiſſe. Abiens deide cum bona Eugenii gratia Imperator per
Picentes & Flãminiam iter faciens Ferrariã atq; Mantuã puenit: ubi aliquot dies imo-
ratus: & Ioãnem Franciſcũ Mantuę dñm marchionali dignitate additis impii ſignis or
nauit: & Barbaram Ioãnis marchionis brandilourgenſis filiam. Lodouico Ioãnis fran-
ciſci filio ſpopondit in uxorem: q̃ nuptię honeſtare familiã Gonziacã ſunt uiſæ: & q, Si
giſmũdo impatori puella affinitate cõiuncta erat: & q, pater Ioãnes ptãtem ineũdi ſuf
fragia ad creandũ impatorem habebat. Abeunte autẽ ab Italia impatore cũ iã oia bello
ferueręt: Nincolaus Eſtenſis Ferranẽſis Marchio hortãte Philippo Venetias pfectus
Venetos ad pacẽ multis rõnibus adhortatus eſt: qui & hominis auctoritate pmoti: &
q, ẽt nimia belli impenſa exhauſti priuatim ac publice eſſent: legatos Ferrariam cũ Ni-
colao mittũt ubi Kal. aprilis ãno trigeſimo tertio ſupra quadringẽteſimũ & milleſimũ
ueniente in eãdem ſniam Eugenio pax his cõditionibus cõpoſita eſt: ut Philippus gla-
rea abdue (id ei loco nomẽ eſt) decederet. Vtq; marchioni montiferrati & Orlãdo pal-
lauicino dñatum redderet: utrunq;. n. ditione paterna ſpoliauerat: Florentinoq; Lucen
ſiũ Seneſiumue q̃ bello capta fuiſſent ad priſtinos dominos reciderent: cõi omniũ ho-
ſte habito qui infra trigeſimum diem capta non reddidiſſet. Pace aũt hoc modo ubiq;
parta quietura aliquandiu oĩa uidebantur: cum ſubito omnis belli uis in Eugeniũ con
uerſa eſt. Nam Philippus nouarum rerum cupidus: & Franciſcum Sfortiam cum ma
gnis copiis in Flamminiam miſit hominem iturum in Apuliam ſimulans quã Alphõ
ſus bello uexabat defenſurum ea oppida quæ pater Sfortia eo loci adeptus erat: q qdẽ
paratiſſimus copiis per Picentes & Vmbros iter faciens oppida illa ex improuiſo ador
tus breui in poteſtatem ſuam redegit. Non hoc contentus Philippus: Nicolaum forte
brachium uiq; ingenio & manu pmptũ cũ delecto equitatu adeo celeriter in Eugeniũ
miſit: ut prius prope & pontem miluium & portam Flãminiam occupauerit q̃ aduen
tare hoſtem ſe cognitũ. Militauerat prius ſuo Eugenio Nicolaus & eius nomine pręfe
ctũ uici Vetralla & ciuitate ueteri ſpoliauerat adiuuãtibus Venetorũ triremibus q̃ ma
ri arcẽ continuo oppugnabãt. Verum cũ poſtea Nicolaus ſtipendia ſua peteret reſpõ-
dit Eugenius tãtũ prædæ ex caſtellis præfecti eum auexiſſe maxime uero ex direpto ui-
co ut ei p ſtipendio ſat eſſe poſſent: Quã ob rẽ indignatus Nicolaus agrũ Romanum
ingreſſus tm̃ tumultus cõcitauit ingenti præda tum hoĩum tũ pecorũ abacta: ut Euge
nius aliquãdiu ĩcertus remãſerit quorſũ iret cõcurrebãt Romani ciues ad Eugeniũ q̃ſtũ
de illatis iniuriis: quos põtifex eo potiſſimũ tpe cõſilii expers & bonę ualitudinis ad Frã
ciſcũ camerariũ remittebat: q ocio & uoluptatib9 dedit9 nil aliud ridebat cũ crebrę de
ablatis pecorib9 q̃relę fierent eos nimiã ſpẽ in pecorib9 collocaſſe: Venetos qdẽ ſine gre
gib9 & iumẽtis lõge urbaniorẽ uitã ducere. Indignati huiuſcemodi rõſis Romani cũ iã
Ncola9 & Tybur pulſo inde comite Taliacocii & Sublacẽſe oppidũ cœpiſſet traxiſſet
q; in ptes ſuas Colũnẽſes oẽs interfecto a principe Stephano colũna: qui ſemper diuer
ſa ſentiebat ad libertatem reſpicientes ſublato clamore ad arma & libertatem conclama
tum pulſis omnibus Eugenii magiſtratibus ac capto Franciſco Camerario: nouos

ipſi magiſtratus creāt. Septē fuere e ciuibus Romanis quos ipſi gubernatores appellabant penes quos uitæ ac necis hoīum ſumma ptās erat. At uero Eugenius in tanta rerum pturbatione incertus qd potiſſimum faceret de fuga cogitare cœpit. Mutato itaq; habitu ſumptoq; monaſterio cucullo una cū Arſenio monacho nauiculam ingreſſus tyberi Hoſtiam uehebatur: cū ſubito Romani qdā cognita hoīs fuga eū lapidib9 ſagittis inceſſunt. Deſtinere. n. hoīem rādiu cupiebant: quoad arce ſancti Angeli potuerſ. Abeunte aūt Eugenio nonis Iulii eodēq; Piſas ac deinde Florentiā triremibus ad id paratis delato Romani ad oppugnandā arcē ſeſe accingūt. Vallo & aggerib9 oīa loca munientes q̄ dare acceſſum hoſtibus poſſent. Contra aūt q in arce erāt pdire in certamen nōnunq̄ cōſueuerāt. At uero pfectus artibus agēdū cum Romanis ratus adiuuāte Baldeſare auſida uiro ſagaciſſimo q inferiorē arcis partē tuebaſ: uni ex militibus ſuis in certamen pdeuntibus negociū dat: ut captus de iduſtria ab hoſte caſtellani ſceuitiā & auaritiā crimineſ: polliceaſ eis ſi uelint pactā mercedē pſtare & mortē pfecti & arcis pditionē. Fecit ille mandata diligēter. Captis nullo nō genere maleficii in Antoniū Ridiū cōiecto (ita. n. arcis pfectus uocabaſ) fidē dat ſe cū ſociis oīa trāſacturū. Dimiſſus itaq; arcē ingrediſ: ueſtes Antonii ac caligas addita ēt capitis forma ſuſpendit: a longe idē uidebaſ. Clamabat Baldeſar: de ſcelerato ſumptū eſſe ſuppliciū. Ingredereſ aliquot ex optimatib9 & enumerata pecunia iam pacta arcē reciperent. Credidere miſeri nullā ſub eſſe fraudē. Ingreſſi aliquot ſtati capiunſ. Fit clamor exultāciū in arce cōiiciunſ i pplm Romanū miſſilia bombardęq;. Deriſi aūt hoc mō Romani de redimēdis captiuis cogitātes: & Camerariū Eugenii nepotē quē in uinculis hēbant dimittunt ſuos q in arce erāt recepturi: & demū in Eugenii ptātem ueniūt quinto poſt libertatē adeptā menſe. creati itaq; mgratus ecclię noīe ſtatim Capitoliū firmo pſidio & comeatib9 muniūt. Superueniēte deinde Ioāne Viteleſcho quē patriarchā uocabāt: abeūte ad Eugeniū Frāciſco nepote tātus repente terror Romanis incuſſus ē ut hiſcere pre metu nō auderēt. Erat. n. Viteleſchus hō īpioſus & ſcęuus: & tyrānicā magiſq̄ religioſam uitā pſeferens. agebanſ hæc Romæ cū alphonſus interim Neapolim & Caietam oppugnat a mercatorib9 Genuēſib9 acriter defenſam. Succurrēdū itaq; ſuis Genuēſes rati claſſem quāta maxie celeritate pñt inſtruūt: Philippo Vicecomite eoꝝ duce annuēte ac pedites aliquot pbente. Facti nō lōge a caieta hoſti Alphonſo obuiā cū eo cōfligūt. Poſt longā & acrē pugnam ſuperatur Alphonſus rex & capiſ una cū ſuis oībus quoꝝ de numero aliquot principes fuere. Perduciſ Mediolanū ad Philippū alphonſus ſuſcipiturq; nō ut captiuus & Genuēſiū hoſtis: ſed ut rex & amicus. Habitus āt honorificētiſſime p aliquot dies multiſq; & magnis munerib9 a Philippo donatus in regnū abiēs Caieta ſtati potiſ. Tū uero Genuēſes īdignabundi q alphonſum hoſtē quē tanto cū piculo captū tā leniter dimiſiſſet Thoma Fregoſo auctore a Philippo deſciuere. eundēq; Thomā ducem crearūt. Tū uero Picenninus in genuenſes miſſus cū ciuiū ptinaciā cognouiſſet: capta Sarzana i Piſanos mouens ſimulata in regnū pfectione iuuandi Alphonſi gratia multa ex Piſanis caſtella diripuit. Hominis tñ impetus retardarunt Florentini accerſito Eugenii nutu Franciſco Sfortia: qui iam Picenum occupauerat: quærebatq; adiuuantibus Florētinis & Venetis ut Marchie dominus decerneretur. Facturum ſe id recuſabat Eugenius q diceret pontificis eſſe redimere etiā bello ſi oporteret eccleſiaſticas res non alienare. Dilata tum res in aliud tempus eſt: atq; hac ſpe ductus Franciſcus & Picenninum ab obſidione Barge repulit capto Lodouico Gonzaga qui cum Picennino militabat & Lucā Florētinoꝝ noīe acti obſidione cinxit: Sed Picēninus Lucenſib9 auxilio futurus a tran

ſitu apenini ꝓhibitus liberaturũ ſe alia rõne luceſes ꝑdicãs per bononieſem agrum ſine
ullo maleficio iter faciẽs ubi oriolũ Florẽtinoꝝ oppidũ expugnaſſet Luceſium memor
cũ exercitu uictore eo ꝓfectus ſupatis Florentinis abſente Frãciſco Sfortia lucã obſidio
ne liberat. Tũ uero põtifex ancipiti cura diſtractus & ꝙ bellis undiq; premeret: & ꝙ ba
ſilienſe cõciliũ iã ante inchoatũ Martini decreto: augeri in dies cerneret cõcurrẽtibus eo
Hiſpaniæ Galliæ Germaniæ: Pannonięq; pricipibus q cõmunẽ reipu. xpianę cãm in
arbitrio cõcilii reponebãt: ad tollẽdũ cõciliũ uerſus illud primo qdẽ ex Baſilea bononiã
trãſtulit Cardinaliũ oium q ſecũ aderãt cõſenſu. ſed ĩpator aliq; pricipes & ꝓlati qui tũ
Baſileæ erãt nõ mõ põtifici nõ obtẽperarunt: ueꝝ ẽt eũ bis terq; mõuerũt ut Baſileã ido
neã a Martino celebrãdi cõcilii locũ delectũ una cũ cardinalibus ꝓficiſceret aliter ſe in
eũ acturos ut in ꝑuaricatorẽ & cõtumacẽ. Motus iſtoꝝ uerbis Eugenius Baſilienſe cõci
liũ litteris etiã apoſtolicis cõfirmauit ſcã unicuiq; eundi ad cõciliũ ptãte. Adeo. n. bellis
unq̃uaq; uexabat ut uix ei reſpirãdi facultas daret. Veꝝ recupata urbe roma ut dixim9
eo ſtati Ioãnes Vitelleſchus ab Eugenio mittit hõ qdẽ ad res agẽdas aptiſſimus: ſed na
tura ſeuiſſimus & imitis: Qui in Colũnenſes & Sabellos totãq; Gibellinã factionem
ducens & Caſtellum Gandulphum ad lacum Albanũ poſitũ & Sabellũ & borgetũ in
latio de ſabellis dirripuit & euertit Albã: ciuitatẽ lanuuiniã: ꝑneſte: & Zagarolũ cœpit
incolis oib9 q ſuperſtites fuere Romã migrare iuſſis. In hernicos deide couerſus quam
nũc cãpaniã uocãt: oẽs in ditionẽ Eccleſię redegit. Captũ Antoniũ Pontaderã hoſtẽ ec
cleſię apud Fruſinonẽ ad oliuã turpi laqueo ſuſpendit. Reuerſus deinde Romã trepi
dãtibus oibus & domos quorundã cõiuratorũ q portã Neuiã quã maiorẽ uocãt conci
tato in Vrbe tumultu cœperãt dirruit: eoſq; hoſtes eccleſię diiudicat. Ex his ãt captũ
pulcellũ: & forcipibus ignitis in curru excruciatũ in campo Florę ſuſpẽdit. Verũ cõque
rente populo Romano. ꝙ diuitũ quorũdã auaritia: caritate annonę laboraret tñ repẽ
te tritici ſuo iuſſu in forũ delatum eſt ut a magna caritate ad ſummã copiã breui ſit uen
tũ: adeo oẽs eius ipia obſeruabãt. Pacatis hoc mõ rebus i regnũ Neapolitanũ cõuerſus
qđ paulo ante Alphõſus occupauerat quodq; ipſe dicebat ad eccleſiã & põtificẽ ptiere
pricipẽ Tarentinũ cũ duob9 millib9 equitũ cœpit: comitis Nolani ditionẽ occupauit.
Paulum ẽt abfuit quin Alphonſum caperet fraude potius (ut aiunt) q̃ ui cũ inducię in
ter eos eſſent: & pax prope certa Acceptis q̃ ad Eccleſiã pertinebãt oppidis principẽ di
miſit. Rediens ad urbẽ Preneſte ad rebellionẽ ſpectãs Laurẽtio colũna iſtãte funditus
euertit Preneſtinis populariter migrare iuſſis Anno dñi. M.cccc.xxxv. Quo qdẽ anno
Eugeni9 Florẽtia abiẽs cõſecrata prius uel dedicata Florẽtinoꝝ cathedrali eccleſia. Bo
noniã ꝓfectus & arcẽ ædificat ad eã portã q̃ Ferrariã itur: & ædes in foro poſitas ubi le
gatus nũc reſidet: muro ꝑalto & lato a tergo potiſſimũ & turribus firmat. Anno uero
ſequẽti publico cõciſtorio Baſilieſe cõciliũ quod añ approbauerat Ferrariã trãſfert. ꝙ di
ceret gręcos cũ eccleſia Romana in fide cõuẽturos eundẽ locũ ſibi delegiſſe. Inſtabant
tum Concilii Baſilienſis præſides & præcibus ac pollicitationibus Græcos adhortabã
tur ut omiſſo Eugenio ad ſe proficiſcerentur. Neq; hoc cõtẽti abrogaturos ſe Eugeniũ
ꝑdicabant niſi ipſe quoq; eo proficiſceret. Subſtitit aliquandiu Eugenius ai dubius qd
potiſſimũ decerneret Miſſo tñ eo legato Ioãne Franciſco capitcliſta iurecõſulto pata
uinoq; equite qui eius cauſam tueretur. Verum mortuo Sigiſmundo imperatore a quo
Baſilienſe concilium incrementũ habuerat: Creatoq; ab electoribus ĩperii Alberto Au
ſtrię duce conciliũ Ferrarienſe Eugenii nomine Cardinalis ſancte crucis inchoauit. Eo
proficiſcitur & eugenius ꝙ aduentare ĩperatorẽ Cõſtantinopolitanũ Ioãnẽ paleologũ

Captum antonium pontaderam

intellexerat cū pleriſq; triremibus tū ſuis tū Venetoꝝ Eugēii gratia obuiā miſſis nequa
uis impatori fieret: q; intellexerat cōcilii noīe triremes gallicas in Ioniū miſſas q̄ aut ipe
ratorē ad ſe adducerent: aut ſi id fieri nō poſſet ſaltē hoīem remorarent̄ quo minꝰ Ferra
riā ꝓficiſceret̄. Haꝝ uero triremiū ꝓfectū ita largitionibꝰ corrupit Eugenius: ut relicto
concilio ptes ſuas deinceps ſecutus ſit. Impator aūt Ferrariā īgrediēs nō aliter ſuſceptꝰ
ab Eugenio ē ac Romani īpatores ſuſcipi cōſueuere. Viteleſchus uero ſedata eccleſię di
tione ſumptoq; ſupplicio de p̄ſbyteris qbuſdā q lapides p̄cioſos e capitibꝰ Petri & pau
li apoſtoloꝝ furtim ſubtraxerāt i baſilica lateranēſi in q̄ qdē ſacerdotes erāt: Interfecto
q; cū ſociis Iacobo galeſio q res nouas moliebant̄ Ferrariā ꝓficiſcit̄ ac publico conciſto
rio cū magna laude in numeꝝ Cardinaliū recipit̄. Cardinalis nāq; ſex mēſes antea ·o
nonię creatus fuerat: q poſtea maiore cū auctoritate rediēs & p̄fectum Vici Vetrallę &
dn̄m fulginiatē tyrānide pulſum in arce Suriana capitali ſupplicio affecit. Eugenius āt
duas eccleſias iā pridē diſſidētes ī unū corpus redigere cupiēs. M.cccc.xxxviii. habita in
gēti ſupplicatiōe celebrataq; ſpiritusſancti miſſa cōciliū una cū impatore Gręcoꝝ & pa
triarcha Cōſtātinopolitāo ingreſſus ſedēte impatore cōdigna ſede aliiſq; gręcis e regiōe
pontificis. Primo q̄ſitam eſt uellent ne tā Latini q̄ Gręci ex duabꝰ eccleſiis iā pridē diſſi
dentibꝰ unā fieri. Ad quā uocē oēs ſubclamarūt placere & uelle: modo rōnibus illa pri
us confutarent̄ quæ tantę diſcordiæ cā fuerant. Diſputabat̄ quottidie ea de re ab his q
tū a gręcis tū a Latinis delecti ad tantam rem fuerant. Veꝝ cū peſtis Ferrarię inoleuiſ
ſet: eodēq; in loco non ſine magna incōmoditate ſtaret̄: Florentiā tranſferre cōciliū pla
cuit. Eo itaq; ubi uentum eſt ſtatim Picēninus: Forūliuiū: Imolā: Rauēnā: Bononiā oc
cupat mādato Philippi cogitata Eugenii q Venetis & Florentinis hoſtibus fauebat di
ſturbare conatus. Præterea uero in Parmēſem agrū reuerſus cōparato ingēti eqtatu pa
dum ratibus traiiciens & Caſalemaius & Platynā meū natale ſolum: & quicqd Veneti
in Cremonenſi agro tenebāt breui recepit. Pulſo deīde ad Caluatonū Gattamelata Ve
neti exercitus duce aſcitoq; in ſocietatē belli prīcipe Mantuano Brixiā aliquot menſibꝰ
oppugnat eam & ciuibus & Franciſco barbaro uiro doctiſſimo atq; urbis p̄tore acriter
defendētibus: qua qdē omiſſa cū magno ſuoꝝ incōmodo iniquo hiemis tp̄e ad occupā
da caſtella circūquaq; poſita cōuerſus ne comeatus ſubmitti in Vrbē poſſent Veronā
uſq; & Vincētiā longe ac late oīa populatus Venetis nil reliqui fecit. Occupato & ma
gna ex pte Mintio Atheſi Benaco Sebumoq; lacu ne ſubuehi qcq̄ nauibꝰ poſſet penu
ria laborātibꝰ: ex atheſi tñ remulco naues q̄dā attractæ uſq; ad lacū quē ſancti Andreæ
Accolę uocāt ſenſim ī Benacū a peneda ad Torbolim demiſſæ & refectæ qa attractu &
illiſione quaſſatę erāt rem Venetā meliorem aliquātulū fecere. Veꝝ cū nihilominꝰ Ni
colaus picēninus Veronēſes & Vincētinos urgeret: Veneti de ſe actū putātes niſi unū
aliquē egregiū bello ducē mercede cōducerent Iacobū donatū ad Florētinos ſocios mit
tūt oratū ut ſi reipu. Venetę ſi ſaluti & libertati Italię cōſultū uelit Frāciſcū Sfortiā ꝑ
pere cū oībus copiis ī Venetiā mittant Philippi ac Mātuani armis pene oppꝛ̄ſſam. Tū
uero Florētini ſuo ac ſocioꝝ ꝑiculo moti: Frāciſcū adhortant̄ ut arma ꝓ Venetis ſumat
publica fide polliciti ſe ei q̄ de Romana eccl̄ia tenebat oppida: id. n. maxīe petebat: con
ſtāter defenſuros: extorſere p̄terea ab Eugenio lr̄as ap̄licas qbꝰ declarabat Frāciſcū agri
Piceni Marchionē & dn̄m: his tñ uerbis: accipiat qđ Petrus & paulus ei male uertant.
Franciſcus aūt cū ſuo equitatu ſecus Adrię littus in agrū Ferrarienſem deſcendens tra
iecto ratibus pado auctoq; in Patauinis exercitu: Nā ad duodecim eqtū peditū quinq;
millia hūiſſe ſub ſignis dr̄. Hoſti primo ad Suaue ī agro Veronēſi fit obuiā ubi aliquan

diu & acriter pugnatũ ẽ: neutro inclinante uictoria. Cedẽte deinde Picẽnino ob ægritudinem & paucitatẽ copiarũ: cũ Franciſcus oĩa de Vincentinis & Veronẽſibus caſtella recepiſſet: Brixiã obſidione liberaturus itercluſos alios aditus cernens Atheſim traiicit ac in Tridẽtinũ agrũ mouens ad Archũ oppidũ oppugnaturus puenit: Nã comes archi Philippi ptes ſeqbaẽ. Venit & eo Picẽninus comitẽ loci defenſurus: ucrũ dũ cupidius (ut ei9 mos erat) q̃ cautius pugnat a reliquo exercitu ſecluſus magno accepto icõmodo fuga ſalutẽ i ſubiectis ualles petẽs ab hoſte capt9 fuiſſet niſi Karolus gõzaga Ioãnis frãciſci filius ſeſe hoſtibus obiicẽs hoĩem e tãto piculo liberaſſet: q qdẽ abundante poſtea multitudine capt9 illico ẽ & Veronã in carcerẽ ductus. Sunt q ſcribant Picẽninũ debilitatũ altero latere pp accepta ĩ pliis uulnera cũ equo ad ſuos redire nõ poſſet a Todeſchino igentis magnitudinis ac roboris famulo humeris tãq̃ cadauer ſacco inuolutũ ad ſuos ẽt p caſtra hoſtiũ delatũ. Dũ hæc in Venetia agerenẽ: Philippus ægre ferens Florẽtinos adiuuãte Eugenio atq̃ adhortãte Frãciſcũ Sfortiã Venetis auxilio miſiſſe: cũ his agit q in Baſilieſĩ cõcilio erãt ut Eugeniũ citarent: fecere illi id qdẽ bis ter ue. Verũ cũ id ex ſnĩa ei nõ cederet: eo dementiæ eos ppulit ut abrogato Eugenio Amedeũ Sabaudię ducẽ ſocerũ ſuũ q heremitanã uitam ad Ripaliã cũ qbuſdã nobilib9 ducebat põtificẽ crearent: Fœlicẽq̃ appellant. Hinc magnę ſeditiões in ecclĩa dei exorte ſunt cũ xpiana reſpu. trifariam diuiſa aut Fœlicẽ: aut Eugeniũ ſequereẽ: eſſentq̃ q neutrales uocarentur q neutri obtemparent. Eugenius tñ haud aĩo concidit: nã habito ſępius cõuentu diſcuſſaq̃ Græcorũ & latinorũ contentione: tandem eo uentũ eſt: ut græci rõnib9 uicti faterenẽ & ſpiritũ ſanctum a patre filioq̃ pcedere homuſionq̃ eſſe non aptẽ tm̃ ut ipſi credebant puenire utq̃ in azimo ſine fermento: triticeo pane corpus Xpi conſecrareẽ: ac purgatorii locũ eſſe crederent. Poſtremo uero ut faterenẽ Romã pontificẽ uerũ xpi uicariũ Petriq̃ legitimũ ſucceſſorem primũ in orbe locũ tenere: cui & oriẽtalis & occidentalis eccleſia merito pareret. Abeuntibus aũt Græcis re hoc modo compoſita: Armenii ẽt cum fide noſtra conuenire ſublatis crebris diſputationibus eorũ erroribus pmulgatiſq̃ Eugenii litteris ſup ea re q̃ rõnem concordię oſtenderẽt cum inſcriptiõe. Datũ in ſacroſancta œconomica ſeſſione concilii Florentini qđ in cathedrali eccleſia habitum eſt anno dñi. M.ccccxxxix. uigeſima ſecũda Nouẽbris die. Pręterea uero ut partes ſuas augendo baſilienſe concilium infirmaret: eodẽ tpe cõciſtorio publico decẽ & octo Cardinales creauit: quorũ de numero fuere duo Græci Nicenus & Rutenus ut eorũ auctoritate Gręcorũ natio in fide contineref: q̃ haud ita multo poſt in antiquos mores recidit. Habere tñ ſe alios dixit quorũ nomina deinceps nunciaturus eſſet: ii aũt fuere Petrus Barbo ex ſorore nepos & Alouiſius Patauinus quem deinceps patriarchã Aqleiẽſem & camerariũ fecit. Tranſlato ad Vicecãcellariatũ Frãciſco Cõdelmerio. Interea uero dũ illa q̃ ſcripſimus ad ripam Tridenti agerenẽ: exiſtimarentq̃ hoĩes Picenninũ & Mantuanum principẽ accepto tanto incõmodo ceſſuros: inde celeriter abeuntes Veronam urbem capiunt. Per Citadellam ingreſſi admotis ad muros ſcalis nemine uigiliũ ſentiẽte ſtridente maxime ea nocte Aquilone uento: ad quẽ uitandũ ob imenſum frigus relictis magna ex parte ſtationibus cuſtodes ſe ſe intra tabernacula receperãt. Frãciſcus aũt Sfortia captã ab hoſtib9 Veronam intelligens eo ppere omnes copias mouens recuperandæ Vrbis ſpem mẽte concepit ubi uidit & caſtrum uetus & arcem ſancti fœlicis in monte ſitam adhuc in poteſtate Venetorũ eſſe: qua quidẽ ſtructis aciebus urbem ingreſſus hoſtes magno clamore inuadit. Fuerunt obuiam philippi duces cum paucis equitibus nondum. n. omnes eius copiæ ſuperuenerant. Pugnatur acriter in ea

Amedeũ ſabaudiæ pontificẽ crearunt

Armenii

parte urbis quã inſulã uocãt. Tandẽ uero cum pauci a pluribus pellerenť in põtẽ quẽ Acolæ nouũ appellãt Picẽnini ac Mãtuani principis milites ſeſe recipiẽtes uim hoſtiũ aliquãdiu ſuſtinẽt. Ibi dũ ab eqtibus ut fit man9 conſeruntͬ dũq; plures paruo i loco cõglobati reſiſtunt pons ligneus quo lapideus cõiũgi ac diſiũgi ꝑ arbitrio ſolet nimio põdere ꝑſſus cõcidit. Submerſi ferme oẽs q e ponte in flumẽ ceciderãt feſſi diutina pugna & põdere armoꝝ ꝑſſi. Accurrens deinde ad põtẽ nauiũ traductis Frãciſcus copiis Picẽninũ & Mãtuanũ fidem ciuiũ ſuſpectã habentes penitus urbe quatriduo poſt captam eandem expulit. Tũ uero Philippus aio cõcipiens diſtrahi Franciſcũ a Venetis poſſe ſi Florẽtinos bello uexaret q paribus auſpiciis atq; ĩpenſa Frãciſcũ mercede cõduxerãt: Picẽninũ media hieme in Hetruriã cũ ſex millibus eqtũ mittit. Tũ Florẽtini accerſitꝰ Petroiãpaulo egregio copiarum duce rogatoq; Eugenio ut milites ex fœdere ad defendẽdam hetruriam acciret ire obuiam Picẽnino ĩſtituerãt. Veꝝ cognita Ioãnis Vitelleſchi cũ philippo cõiuratione qui tum exercitui eccleſiaſtico legatus pręerat: cũ non amicus ut pręſeferebat ſed hoſtis in hetruriam cum ſex millibus equitum uenturus eſſet: iũctiſq; cum picennino copiis Florentinos inimico & hoſtili animo perſecuturus: dant operam qui tum Florẽtię in magiſtratu erant ſiue ueris ſiue fictis Eugenii litteris: ut dum copias per pontẽ Hadriani traiicit ab Antonio Ridio arcis ꝑfecto interficereť quod ẽt factum eſt. Neq; enim iuuari a ſuis potuit q iã pontẽ traiecerant ipſe nanq; extremum agmẽ ſubſequebať. Comes auerſus q ſub patriarcha militabat amiſſo duce eius impedimenta Roncilionẽ ſecũ detulit. Liberati aũt tanto timore Florentini cũ Eugenio calide agunt ut Lodouicus patauinus indemortui Vitelechi locũ ſuffectus copiis eccleſiæ in unum coactis reipu. Florentiæ iret auxilio. Alouiſii enim uafri & aſtuti opera ſublatũ e medio Viteleſchũ crediderim. picenninus aũt in Mugellanã uallẽ deſcendens longe ac late feſulas uſq; cædibus & rapinis oĩa complebat: in caſſentinũ deinde cõuerſus comite popii adiuuãte multa oppida ad defectionẽ cõpulit. Inde uero peruſiũm ꝑficiſcens Vrbẽ pacato agmine ingreſſus legatũ q tũ ibi cũ impio erat ad põtificẽ Eugenium cum mãdatis qbuſdã mittit. Interim uero capto ęrarii magiſtro quẽ uulgo thelaurarium uocãt totũ ciuitatis ſtatũ repẽte mutuauit. Delegit. n. ciues decẽ q uitæ ac necis i reliquos oĩs ꝑtãtẽ hẽrẽt. Veriti aũt peruſini ne tyrãnidẽ occuparet cũ hoĩe pepigere ut acceptis quinquagita millib9 numũ aureoꝝ ab urbe abſcederet: q accepta pecuniã Cortonã mouens urbẽ ut ipſe arbitrabať ꝑditione occupaturus pateſacta cõiuratione ac ꝑditorib9 ꝑti interfectis ꝑti ab urbe pulſis Tifernũ qdͣ ciuitatẽ Caſtelli uocãt adiit. Mouẽt & Florẽtini anglare ſuę ditionis oppidũ ſuis auxilio futuri ſiqd ꝑ uim moliri picẽnin9 conaretur. Agebanť hæc in hetruria cũ Frãciſcus Sfortia ſupata ad Benacũ philippi claſſe cui Italianus Furlanus ꝑerat nõ ſolũ Brixiã ac Bergomũ obſidione liberat: ueꝝ ea ęſtate ſupatis ad Soncinũ philippi ducib9 captiſq; eiuſdẽ mille & quigẽtis eqtib9 & Brixiana caſtella & ꝑtẽ Cremonẽſis Mãtuaniq; agri ac totã Gerrã abduæ in Venetoꝝ ꝑtãtẽ breui redigit: Amiſit tũ Mãtuanus prĩceps Aſolã Lonatũ piſcheriã tria oppida ſatis magna ac munita nemine defendẽte: nã abſẽnte picẽnino cõgredi cũ hoſte apto marte nuſq̃ auſus ẽ. tũ uero picẽnin9 cõmutata i Venetia fortunã itelligens: ob eãq; rẽ freqntib9 nũcis & lr̃is accitus tũ a philippo tum a Mãtuano prĩcipe fatigatuſq; militũ ꝑcibus qui magna ex ꝑte Ciſalpini erãt: motis a tiferno caſtris ad Burgũ ſuę ditiõis oppidum qdͣ e regione Anglarii poſitum ẽ ꝑuenit: ea mẽte: ut uel ui uel aſtu cũ florentinoꝝ põtificiſq; exercitu decerneret: q ut diximus ad Anglare cõſiderãt. Ad tertiũ itaq; Kalen. Iulias dies is petri ac pauli celebris erat: Picenninus ſtructis aciebus emenſus planiciem qua-

Mors uitelleſchi

tuor milliũ paſſuum pliũ iniquo loco cõmiſit:rat9 occaſionẽ bñ gerendę rei ſibi oblatã eſſe:ꝙ gregarias hoſtiũ pabulatũ ꝑfectos intellexerat. Subeundũ erat ei in aduerſum cliuum quẽ facile e ſupiore loco hoſtes ꝑpellebãt. Dimicatũ eſt tñ ad quinq; horas cõſtãter:tãdẽ uero Picẽninus a multitudine hoſtiũ & ſtulticia Frãciſci filii q e ſtatione diſceſſerat ſupatus Burgũ repetit: magno accepto incõmodo amiſſiſq; ſignis militarib9. Sequẽti ãt die relicto Burgo in ptãte oppidanoꝝ cũ his tm̃ q ex plio ſuperant iter p flãmineã faciẽs ad Philippũ rediit. Oppidani burgẽſes ueriti ne in eos aſperius aĩaduerteret ꝙ a põtifice defeciſſent impetrata p oratores uenia & corpoꝝ ac reꝝ oĩum icolumitate ſeſe legato dedidere. Gratiſſima ea uictoria tũ Eugenio tũ Florẽtinis fuit. Ferũt alouiſiũ Patauinũ ob eã uictoriã in numeꝝ Cardinaliũ tũ relatũ fuiſſe. Eadẽ quoq; æſtate Florẽtini comitẽ Poppii q cũ Picẽnino ſenſerat hetruria pellũt. Philipp9 aũt tot cladibus circũuẽtus ad externa auxilia reſpiciẽs Alphõſum Neapolitão regno:tũ potitum rogat ut q̃ Sfortiãi in regno oppida tenerẽt bello uexaret quo Frãciſcus Sfortia a Venetis diſtraheret. Hac itaq; in re Philippo morẽ gerẽs Alphõſus Frãciſcũ tñ a bello inito reuocare nũq̃ potuit. Is.n.ubi primũ pabuli copia eẽ cœpit cũ eqtũ quideci millib9 peditũ ſex Piſcheria Brixiã mouẽs: apud cignanũ uicũ Picẽnino fit obuiã: hoc aĩo ut hoſti pugnãdi copiã faceret: nõ detrectauit certamẽ Picẽninus & ſi numero copiaꝝ inferior erat ſuoꝝ uirtute fretus. Pugnatũ eſt aliquãdiu atq; acriter: icerta tñ uictoria utrinq; diſceſſum ẽ. Tũ uero Frãciſc9: ſatis ſibi factũ ad belli famã exiſtimãs ꝙ ultro hoſtẽ ad certamẽ ꝑuocaſſet: exercitũ circũferens q̃dã oppida p hiemẽ a Picẽnino capta in ptatẽ Venetoꝝ redigit. Martinẽgũ deide ꝑfectus qd' Picẽninus firmo pſidio munierat: oppidũ obſidione cingit & oppugnat. Veꝝ Picẽninus aucto exercitu aduentu Franciſci filii & pricipis Mãtuani eo ꝓficiſcens: mille paſſibus lõge ab hoſte caſtra locãs eũ freqntib9 pliis ad uniuerſæ rei dimicationẽ ꝑuocat q remiſſo priore manũ cũ hoſte cõſerẽdi ardore ad expugnãdũ oppidũ tot9 ferebat. At uero cũ Picẽnin9 caſtra ſua hoſtiũ caſtris magis in dies conferens: eo diſcriminis Frãciſcũ redegiſſet: ut neq; eius gregarius miles ire pabulatũ ſine piculo: neq; comeatus ſubmitti tuto: neq; inde exercitus abduci ſine magno diſcrimine poſſet: pter oĩum ſpẽ pax ſubito enũciata eſt: iã antea occulte agitata inter Philippũ & Franciſcũ Euſebiolo quodã cognomẽto Chaim ultro citroq; commeante: ignaro Picẽnino. Qui tanta re pcepta deos hominesq; accuſabat pręcipue uero Philippi inconſtantiam qui uictor pro uicto pacem peteret: digredientibus autem inde exercitibus: ad caprianam pax hoc modo compoſita ẽ. Millelimo. cccc.xlii. ut Franciſcus Blancha Philippi ducis filia in uxorem ducta. Pontremolum & Cremonam ĩ dotem cum agro Cremonenſi accipet pter Picigitonum & ea caſtella q̃ Mãtuanus & pallauicinus de Cremonẽſibus poſſideret: utq; illa pterea q̃ Philipp9 & q cũ philippo ſentiebãt bello cœpiſſent: queq; itẽ Veneti eorũq; ſocii pter Aſolã Lonatã Piſcheriã q Mantuani principis añ id bellũ fuerant redderent: utq; q huic ſniæ ſtare noluiſſet cõis oĩum hoſtis hẽret. Hanc uero pacis cõditionẽ ægre admodum Eugenius ferens ꝙ Franciſc9 cęteris ſociis ſe poſthabito de amiſſis reſtituẽdis cauiſſet: exiſtimationeq; ſuã nõ reddita Bononia quã Picẽninus occupauerat cõtẽpſiſſet. Abire Florẽtiã Romã iſtituit: eoq; in loco ut pote liberiore de recupanda eccliæ ditione cogitare. Veꝝ ut oĩa pacata iuenirent Alouiſiũ patauinũ ſcti Laurẽtii in Damaſo pſbyteꝝ Cardinalẽ pmiſit: q & canonicos regulares pulſis ſęcularibus in eccliam lateranẽſem remiſit. pulſi.n.a pſbyteris ſęculari bus fuerant dum cõtẽdiũ utri xpi corpus ferrent in celebritate eiuſdem: dum Litaniæ fiunt ac ſupplicationes. Et de Gino Albaneſio uiro in re militari prẽſtanti ſumptum

Franciſcus Blancha in nxorem duxit

ſupplicium: qa p eum non ſtetiſſet quo minus pax inter Alphonſum & Eugeniū inita turbaret. Afficit & capitali pœna Paulus Lamolara uir pſtantis animi inuictiq̨ roboris: cuius uirtus hoi magis aſtuto q̄ forti ſuſpecta erat. Rebus aūt hoc mō compoſitis Eugenius Florentinis quouiſmodo fruſtra eū retinere annixis Romam ueniens anno M.ccccxliii.xxviii. Septēbris effuſa obuiam urbana multitudine nullo non genere honoris adhibito ad portā Flāminiam noctu diuertit. Sequenti uero die ad ſctm̄ Petrum iturus paratis de more ſupplicationibus pōtificio habitu p urbem incedens tumultuātem pplm intelligit ob duplicatū tributū: Vectigalq̨ nouū uino impoſitū. Hāc ob rē ſcō ſilentio audiētib9 oib9 exactionē illā ut minus liberalē ſuſtulit: quo facto ſtati ſubclamatū ab oibus eſt uiuat Eugenius cū antea clamaſſent moriant̄ noua uectigalia & eorūq̨ inuentores. Poſt dies uero decē & nouē ad lateranū pficiſcens. Cōciliū generale eo loci ſe habituꝶ oibus denuntiat miſſis ad pricipes līis & nunciis qbus ea de re certiores fierent. Hac.n. oſone infirmari ac tolli oīno cōcilium Baſilienſe uolebat. Rebus āt hoc mō Romæ compoſitis iniuriaꝶ memor Picenninū belli ducē in Picentes quos Franciſcus bello ſubegerat acciuit: q Bononia abiens dū Peruſiū pficiſcit̄ Tifernates Florentini ppli ſocios ad defectionē compulit: Eugenio rē gratā facturus Florentinis infenſo: q̨ Frāciſcum pecunia ad oppugnādū retinendūq̨ Picenū ſemp iuuiſſent. Alphonſus itē q ſupiore anno Neapolim iā diu obſeſſam p cloacā ingreſſus pulſo ideſtnato ceperat Picenini uirtute ac fama pmotus: hoiem non ducem ſolū quem exercitui ſuo pficeret deligit: ueꝝ ēt honoris gratia eū in adoptionē familiæ aragonenſis recipit: q ſtati ac ceptis ab Eugenio & Alphōſo in ſumptis belli pecuniis Picentes igreſſus multa oppida fruſtra renitente Frāciſco Sfortia q relicta Cremona cū firmo pſidio: eo pfactus fuerāt in deditionē eccliæ redigit. Eodē fere tpe mortuo Ioāne Frāciſco Gōzaga Veneti & Florentini de futuro ſolliciti Lodouicū Ioānis Franciſci hęredē & filiū quem Philippo ſi oporteret obiiciant mercede cōducūt. Quieſce[illegible]b9 aūt in Ciſalpina rebus. Hānibal bentiuolus in arce pelegrini oppidi iubente Picennino ob ſuſpitionem cōiurationis aliquādiu aſſeruatus deceptis cuſtodibus Bononiā rediens cōuocato ad libertatem pplo Frāciſcū Picenninū Vrbis pfectū cū pſidio cōprehendit: quo facto exules oēs tū ſuę tū aduerſæ factionis maxime uero Baptiſtā canedolū in patriā reuocat. Miſſi deide ſunt a Bononienſib9 ad Venetos ad Florentinos legati ſocietatē & amicitiam petentes: qua qdem impetrata domū redeuntes arcē q̄ adhuc in ptāte hoſtiū erat cū ſocioꝶ copiis ad id miſſis capiūt: ac captam ſtatim dirripiūt: Alouiſiūq̨ Vermem ex agro Bononienſi fugāt. Tū uero Philippus ægreferens Bononiēſes cū Venetis & Florētinis ſentire: amicos quoſdā Baptiſtę ſubornat auxiliū eis pollicit9 ut Hānibalē e medio tollāt: quo pricipes ipſi cū ſua factiōe i ciuitate remaneāt. Tū Bettotius cānedolus fraudi ac ſceleri intētus Bononiēſem quendā ſubornat cui tū caſu filius nat9 erat: ut Hānibalē i baptiſmate pueri cōpatrem ſibi deligat: quo exorato dat opam ut ſeqnti die iſans ad ſacerdotē deferat̄. Baptizato puero Hānibalē pr̄ ad ędem ſancti Ioānis Baptiſtę cuius tū ſolemne erat iuitat. Obtempat ēt in re pditori Hānibal nullā fraudem ſubeſſe ratus: q dū i uia eſſet a cōiuratis circūuentus occidit̄ reſiſtentib9 aliquādiu duob9 famulis caritate dn̄i uim ppulſare conātib9. At Bononienſis pplus i dignitate rei mot9 ſumptus ppere armis cānedolę factiōis pricipes obtrūcat maxime uero baptiſtā cui9 cadauer & p urbē tractū & cū magna ignominia ſepultū eſt. Accidit & tū Romę ſcelus ingens: a ſuo.n. cubiculario Angelott9 ſancti Marci pſbyter Cardinalis & uita & fortunis quas tanta cū auiditate aggregauerat priuat̄. Captus ſcelerat9 ille ac uariis cruciatib9 necat9 quadriſariam

Paulus lamora

Hannibal bentiuol9

Hannibal occiditur

driſariã diuiditur ad quatuorq; urbis portas ſuſpendit. Veneti ãt & Florentini ueriti ne Bononia utriq; ciuitati in rebus bellicis popportuna in manus Philippi ueniret eo ſtati cohortes aliquot mittũt: q̃ ſocios Bononiẽſes iuuarent. Nõ fefellerat hęc opinio Venetos: eo. n. Philippus rogantibus exulibus mittere Picenninũ cũ exercitu inſtituerat ni hominẽ mors preripuiſſet. Mortuũ ferũt dolore animi cũ itelexiſſet Frãciſcũ filiũ quẽ in piceno cũ exercitu reliquerat Cardinali Firmano legato: a frãciſco Sfortia ſupatũ. Sequẽti tñ anno philippus haud aĩo cõcidẽs Eugeniũ ad repetẽdã bello Bononiã adhortaẽ militẽ ac impẽſę partẽ pollicitus: Quare pmotus põtifex inito ẽt cũ Alphõſo fœdere Sigiſmundũ malateſtã cum magno eqtatu in Picẽtes cõtra Franciſcũ mittit: quo facilius cõtractis Florẽtinoꝝ copiis Bononia præmi ad deditionem poſſet. Premiſerat iã Philippus & Guilielmũ Monſerratũ & Karolũ Gonzagã cũ magnis copiis q agrum Bononiẽſẽ hoſtiliter igreſſi incurſiõibus lõge ac late omnia uexabant. moti uero ſociorũ piculo Florẽtini Aſtorgiũ fauentinũ cũ eqtibus mille & quingẽtis: cũq; peditibus ducẽtis mittũt q bononiẽſib9 auxilio ſit dõec aliud a uenetis & Florẽtis decerneret. Agebãẽ hęc in Flamminia cũ philippus pręter opinionẽ oĩum Frãciſcum picenninũ ex picenis accitũ cũ magno exercitu kl'as maii in cremonẽſes nil tale metuẽtes mittit: q captis paſſim ruſticis tm̃ terroris urbẽ die noctu oppugnãdo ciuib9 iniecit ut paulũ a capiẽda urbe abfuerit. Moti tũ Veneti ac Florẽtini Frãciſci ac cõi periculo Cremonam & Bononiã eodẽ tpe tueri iſtituũt. Mittunt itaq; Tibertũ Brãdolinũ ducẽ impigerrimum qui cum populo Bononiẽſi: cumq; his quos Florẽtini auxilio miſerãt: in hoſtes tendens ſimultate & odio iter ſe certãtes (ad ſãctum Ioãnem oppidum ii cõſederãt) ptracto in ptes Bononiẽſium pollicitatõibus & proemiis Gulielmo mõferrato ac karolo haud magno negotio fuſo & fugato oppida oĩa & hoſtib9 breui recepit. Pacata ãt hoc mõ Bononia: auxiliares copię Venetoꝝ ac Florẽtinoꝝ mãdato biffariã diuiſę ps: Frãciſco Sfortię q uſq; ad Vrbini mœnia ab Eugenio & Alphonſo ui pulſus fuerat: Pars Cremonẽſib9 grauiter a Frãciſco Picẽnino pſſis auxilio miſſa. Veneti decernere apto marte cũ Philippo inſtituẽtes legatos q ei bellũ indicãt mittũt ni oppugnare Cremonã deſtiterit. Oratoribus per iternuncios reſponſum. Neq;. n. alloqui hoiem fas erat: eos alibi q̃ Mediolani tutiores fore. Quo reſpõſo commoti Veneti Michelleto cotignolę copiarũ ſuarũ duci imperãt q tum Brixię erat: ut in agrũ Cremonẽſem quem Philippus magna ex pte occupauerat cõfeſtim moueat & cũ hoſte ubicũq; eũ nactus fuerit decernat. Is autẽ mãdata diligẽter facturus traiecto olio ad Caſalemai9 celeriter proficiſcitur: hoſtẽq; haud longe in iſula padi munitiſſimo loco cõſidentem uado traiiciẽs caſtris exuit. ac magnã uim equitum cœpit. Recuperatis deinde oppidis oĩbus liberataq; obſidiõe Cremõa auẽto ẽt Lodouici Gõzagæ copiis exercitu q Platynã & caſtella q̃dam agri Cremonenſis deditionẽ Venetorum redegerat. In gerram abduæ mouẽtes nil pter cremã citra abduam Philippo reliquere. Flumẽ deinde traiiciẽtes Mediolanũ uſq; pueniunt incendiis & rapinis omnia paſſim cõplentes. Dirrepto autem Briantię monte Breuioq; capto qua põte abdua iungiẽ Lecum larii caput oppugnare adhorti acriter qui in pſidio erant locum defendẽtibus cũ integri feſſus ac fauciis natib9 ſubmitti poſſent multis ĩ ea oppugnatiõe deſideratis eqſq; ad extremã maciẽ inopia pabuli redactis tãdẽ re ĩfecta abierẽ: de Frãciſco ſfortia ſolliciti quẽ ĩ ptes philippi deſcẽdere clã itellexerãt Interi uero alouiſius Patauinus põtificis legatus qui his pꝑat copiis quę in Picẽtibus cõtra Frãciſcũ Sfortiam dimicabãt: cognita italia ac Iacobi Gaiuani qui partim Philippi partim Eugenii ſtipẽdiis militabant ad franciſcũ trãſitione: eos antequã id fieret ad Rocham contrariã

comprehendi iubet: & captos ſupplicio capitali affici. Vterq; enim mille & qngētis eq
tibus pͤerat. Hac āt re pmotus Frāciſcus Sfortia cū amplius ſuſtinere hoſtes nō poſſet
qppe a multis ſimul oppugnatus & a nemie adiutus adhortāte ad eā rē Eugenio & al
phonſo q rem Venetā augeri īdignabant: omiſſo piceno Philippi militiā ſecutꝰ eius co
piis pficit. Interea uero Eugenius ne rem bellicam ſolū curare uideret. Nicolaū Tollēti
natem ordinis ſancti Auguſtini miraculis clarū in ſanctos referēs: a ſancto Petro cū oi
clero ſupplicādo ad ſanctū Auguſtinum pfectus ſolēnia ipſe celebrat aſtante populo
Romano Cardinaliumq; omniū cœtu. Preterea uero pulſis oio e ſancto Ioanne Late-
rano canonicis ſecularibus admiſſiſq; tantummō regularibus: & porticū illā extruxit q̄
ab eccleſia ad ſancta ſanctorum: & clauſtrū ubi ſacerdotes hītarent reſtituit: aux . & pi
ctura tēpli a Martio antea inchoatā. Preterea uero ſancti Sylueſtri mitrā Romā Aue
nione delatā ipſemet e Vaticano ad Lateranū detulit magna cū ueneratione & litania
ſacerdotū oium populiq; Romani. Verū cū Alphonſus rex Tybur tū ueniſſet de rōne
belli gerēdi cū Eugenio collocuturus: eius ægritudinē ītelligēs aliquātulū ſubſtitit. Eu
genio āt in animū uenerat Florētinos q hoſtē iuuerant bello pſeq exiſtimabat nāq; ſi ſu
is ſi regis ſi Philippi copiis eos adoriret eam urbē in qs uellet ptes facile adductū iri: ue
rum interuētu mortis diſturbata ſunt oia. morit āt pōtificatus ſui anno decimo ſexto:
ſeptio Kal. Marcii. Anno. M.cccc.xlvi. Vir certe in uita uariꝰ. Pricipio.n. pōtificatus ſui
malis cōſiliis ductus diuina humanaq; oia pturbauit. Nā & populum Romanū ad ar
ma exciuit: & concilio Baſilienſi unī infinita mala orta ſunt auctoritatē dedit: approba-
tis eoꝝ p līas apoſtolicas decretis. Veꝝ poſtea ad ſeipſum rediēs oia prudēter ac con-
ſtātiſſime egit. Vir aſpectu inſignis & ueneratiōe dignus: grauis in dicēdo: potiuſq; elo
quens: modicę litterature: multę cognitiōis hiſtorię pſertim. Liberalis in oēs: tū uel ma-
xime in litteratos quorū familiaritate delectatus eſt. Nā Leonardū Aretinum: Karolū
Poggiū: Auriſpā: TrapezuntiūBlōdū uiros doctiſſimos ſecretis ſuis admiſit. Ad irā nō
facile mouebat ob iniurias illatas & maledictiā hominū aut minimos & dicteria ſcribē
tium. Gymnaſia aūt omniū q̄ diligentiſſime fouit. maxie uero Romanū ad quod oē ge
nus litteraturę adhibuit. Religioſos mirūimmodū dilexit eoſq; opibus & immunitati
bꝰ auxit: Bella āt ita amauit (qd' mirū ī pontifice uideri debet) ut ad ea q̄ ſcripſimus ab
eo in Italia geſta: & Delphinū Karoli regis Francię filiū cōpoſita prius iter regē & ducē
Burgūdię pace cū magno eqtatu in Baſilienſes concitauerit polonū cuius īpetu diſcipa
tꝰ ille cōuentus ē: &. v. ladiſlaū Vngaroꝝ regē cū Iuliano Ceſarino diacono cardinali in
Thurcos miſerit quoꝝ de numero ad triginta milia uno plio ceſa: iter Hadrionopoli &
Danubiū ſunt: licet ī tāta uictoria rex ipē cū Cardinali ab hoſtibus iterfectus ſit. Con-
ſtans pterea in pactis ſeruādis eſt hitus: niſi qd pollicitus fuiſſet: qd' reuocare q̄ pficere
ſatius eſſet. Splēdidus in uictu familię: parcus in ſuo & a uino ita alienus ut abſtemiꝰ
merito uocaretur. Familiares habuit admodū paucos: ſed uiros doctos & quoꝝ opera
in grauibus rebus uti poſſet: quoſq; tanq̄ ſuæ modeſtię teſtes in cubiculū cenaturus ad
mittebat ac ſciſcitabat qd in Vrbe fieret: qd de pontificatu ſuo ſentirēt hoies: ut errata
ſua uel ſuorum ſiqd perperā factū eſſet emendaret. Exornare autē eccleſiā dei ædificiis
& ſacellis eſt annixus ut ex capella pontificia & æneis ſancti Petri ualuis apparet. Mo
ritur autē ut dixi uir ingenio & rebꝰ geſtis inſignis ætatis ſuę anno. ſexageſimo quarto:
Sepelliturq; in Baſilica Petri ſepulchro marmoreo his uerſibus notato. Eugenius iacet
hic quartus cor nobile cuius Teſtant uitę ſplendida facta ſuę. Iſtius ante ſacros ſe prę
buit alter ab ortu: Alter ab occaſu cæſar uterq; pedes. Alter ut accipiat fidei documēta

latinę: Alter ut aurato cingat honore caput. Quo duce & Armenii graioꝝ exempla ſe
cuti Romanā agnorūt æthiopeſq; fidē. Inde ſyrii ac Arabes mundiq; e finibꝰ indi Ma-
gna ſed hęc aio cūcta minora ſuo. Nā ualida rurſū Theucros iā claſſe petebat Dū petit
aſt illū ſuſtulit atra dies. Qui ſp uanos tumuli cōtēpſit honores Atq; hac impreſſa con
dite dixit humo. Sed non quem rubro decorauerat ille galero Nō hoc Frāciſcus ſtirps
ſua clara tulit. Suſceptiq; memor meriti tam nobile quod nunc Cernis tam pręſtās ſur
gere iuſſit opus. Vacat tum ſedes diebus. xii.

NICOLAVS .V.

NICOLAVS. V. Thomas Sarzanus antea uocatus a Sarzana oppido 1447
Lunēſis agri pōtifex oium cōſenſu creat̄ pridie nonas Martias. M. cccc-
xlvii. uir qdē modicis parētibꝰ ut pote mr̄e Andreola pr̄e Bartholomeo
phiſico natus: ſed uirtute: doctrina: comitate: gratia: liberalitate: magnifi
cētia tāto pōtificatu dignus. licet ipſe adeo modeſtus erat tāto magiſtra
tu ſe idignu arbitraret̄: rogaueritq; cardinales oēs ſupplex ēt ut ecclię dei maturius cō-
ſulerēt. Veꝝ Tarētino cardinali eū adhortāte ne curſum ſancti ſpiritus ipediret collū
tanti honeri ſumbiecit. Interrogatus (ut fit) Cardinalis portugalēſis e conclaui ꝓdiēs
quē pōtificē creaſſent, reſpondit nūc nos Nicolaū ſed deus pontificē deſignauit. Sunt
āt q ſcribāt Thomā piſis natū Lucæ educatū Bononię lr̄as & bonas artes didiciſſe: ma
xime uero ph̄iam & theologiā adiutus beneficientia ſanctiſſimi uiri Nicolai Albergati
cardinalis ſanctæ Crucis adoleſcētis igenio delectati. Hanc ob rē in pōtificatu hoīs de
ſe bn̄ meriti nom̄ ſumpſit. cū uero magiſtri nomē i Gymnaſio cōſecutus eēt acerrimis
diſputatiōibus ꝓbatus Cardinalē ſanctę crucis ſecutus familię tāti uiri Occonomus fa
ctus i numero ſcriptoꝝ penitētiarię primo referī: deinceps ſubdiaconatū pōtificiū ade
ptus bn̄ agēdo uitāq; ſine inuidia & ęmulatione ducēdo maiora mēte cōcepit. Iā. n. Eu
genius cognita hoīs doctrina & itegritate in illis potiſſimū diſputatiōibus q̄ cū Gręcis
Florētię & Ferrarię ſunt habitæ eū Cardinalē deſtinauerat: ueꝝ ut id honeſtius fieri poſ
ſet. Hoiem cū Ioāne caruagialla q poſtea ſancti Angeli cardialis eſt hitus: i germaniā
mittit ad tollēdū Baſilieſe cōciliū neutralitatēq; (Neutrales. n. adeo Germāi ſunt dicti
qđ neq; Fœlicis neq; Eugenii dictis obtēparēt) quas ob res eccl̄ia dei multas & maxias
calamitates icurrebat cū imutatiōe maieſtatis pōtificię. Hac āt de re pluribꝰi cōuētibus
apud Fœdericū Romanoꝝ regē ē deſceptatū Aenea picolhomineo q deinceps pōtifex
fuit: qq; tū regis ſecretarius erat ad tātā rē tāq; neceſſariā lōgis orōnibꝰ oēs adhortante.
Difficile qdē erat remouere germanos ab opiniōe ſua falſa ꝑſerti. Difficile itē uidebat̄ ꝑ
ſuadere Eugenii oratoribꝰ ut poſtulatis Germanoꝝ obtēparent. Tandē uero delinita
rōnibꝰ nimia oratoꝝ ſeueritate: & caſtigatis germanoꝝ poſtulatis: ſciſma & neutralita
tē rē qdē Romanę ſedi ꝑnitioſiſſimā ſuſtulerāt: ſi ſtare ꝑmiſſis germāi uoluiſſent. rede
untes itaq; ad Eugeniū cū hac opiniōe legati Subclamātibus oibus Cardiales decernū
tur: eiſq; Eugenius ad portam flāminiā galeros obuiā mittit: ut Vrbē inſigniores igre-
derent̄. Vno itaq; eodēq; āno Thomas ſarzanus & ep̄atum Bononiēſem & Cardinalis
dignitatē & pōtificatū adeptus ē. cū maxima totius cleri ppl̄iq; Romani lęticia. licet dū
adhuc i cōclaui cardiales eēnt tumultuatū aliquātulū ſit: Stephano porcario eqte Ro
mano uiro i dicēdo acerrimo & elegāti ciues ſuos i eccl̄ia Aræcœli congregatos ad cape
ſcēdā libertatē cohortante: ꝗ diceret ꝑuū quodq; oppidū mortuo loci dn̄o de libertate
uel ſaltē de moderāda regētiū cupiditate uerba facere. Veꝝ reclamāte archiep̄o Bn̄uen
tano tū qdē uicecamerario: de re ip̄a nil deliberatū ē. Veriti ēt Romāi ſunt Alphōſum

regē q Tybure ſubſtiterat. Mortuo Eugenio dubius aī retro'ne cederet an Florentinos
bello pſeq̄ret̃ quēadmodū antea cū Eugenio & Philppo iſtituerat. Hoiem āt ita nutā-
tē duo ſenēſes q ciuilib9 diſcordiis alebant̃: ad Hetruriç ipiū adiicere aium ppulere: Q đ
pfacile eſſe cōſecutur9 ſi Senas pfect9 eā ciuitatē ſpōte ſe ſe dediturā in ptātem ſuā rede-
giſſet. Collaudauit Senēſes rex. eiſq; ad ſollicitādos aīos ciuiū dimiſſis affuturū ſe in tpe
pollicet̃. At Nicola9 pōtifex pacis & q̄etis amator celebrata de more coronatiōe ſua fa-
ctiſq; igenti apparatu litaniis q̄bus ipſe pedes ſupplicabat: Cardinalē Morinēſem Fer-
rariā mittit cōponēdæ pacis cōe domiciliū: quo legati iteruentu & auctoritate ad pacē
magis ipellerent̃ ptiū aī. Miſſi & eo ppere Alphōſi philippi Venetorū Florentinorūq;
legati: q poſt lōgā diſceptationē: hāc Philippo optionē dedere ut uel iducias i quiquen
niū a Venetis Florētiniſq; accipet: utraq; pte poſſidente q̄ tenebat: uel pacem pmutata
Crema cū his oppidis q̄ ultra abduā uel i ripa abduæ bello Veneti cœpiſſent: Caſſano
tm̄ i arbitrio pōtificis relicto qđ illi ex fœdere debebat̃ cui prio illatæ eēnt iniuriæ. Hoc
āt additū ē quo pax diuturnior hēret̃. Miſſus āt ex legatis Philippi un9 q ei optionē ſa
ceret ut utrū mallet eligeret: hoiem pridie ei9 diei quo Mediolanū puenerat apoplexia
mortuū itelligit. vi. idus Auguſti. M. cccc xlvii. Tū Morinēſis cognita philippi morte
legatos oēs ad ſe ppere uocat & nihilo ſegnius q̄ antea de pace agit. Interrogati Veneti
irēt ne i eā ſniam quā prius approbauerāt: rn̄dent Philippi morte ei9 rei nil ſibi integrū
Philippi morte relinq: ad Senatū ea de re uelle pſcribere: tū demū facturos qđ a ciuitate mādaret̃. hac
itaq; mora iterpoſita: q aderāt legati cognita Venetorū cupiditate: q totius Italiæ dn̄a
tū appeterēt: ſoluto cōuentu domos qq; ſuas rediere: Legato pōtificis fruſtra eos ad cō
cordiā reuocāte. Veneti āt q ad Soreſinā in agro Cremonēſi ſtatiua hēbāt: q Cremonā
tumultuātē adiuuātib9 guelphis i deditionem poſſe recipi ſperabant cognita Philippi
morte Laudā ppere mouēt: qua recepta Placētinos quoq; eadē q̄ Laudēſes cōditiōe in ſi
dē ſuſcipiūt miſſis eo ac ppere qdē mille & quigētis eq̄tib9 q Placētinis auxilio eſſent ſi
qua uis igrueret. At uero frāciſcus ſfortia q tū ex Piceno pulſus i Bononiēſi agro cōſede
rat refectur9 exercitū diutino bello armis eq̄s uiris exhauſtū occupari oīa a Venetis ſo
ceri morte itelligens magnis itinerib9 Cremonā pficiſcens a Mediolanenſibus ſtati ſū
mo oium cōſenſu exercit9 ac copiarū dux cōtra Venetos deligit̃: q pado amne pōte con
iūcto caſtelliſq; ac machinis firmato quomin9 Veneti Placētiā claſſe cōtēderēt: abduā
amnē ad Picigitonū traiiciēs nō lōge ab hoſtibus ad camuragū cōſidētib9 caſtra ponit:
ubi pua q̄dā certamina ad tētādā credo hoſtiū paciētiā ſunt cōmiſſa. Tū uero Papiēſes
ſumptis ob aduētū Frāciſci paululū aīs cū ab ipio Mediolanēſiū pp uetus iter eos odiū
aborrerēt: cūq; itē extrema qq; pati mallēt q̄ Venetis obtēpare q eorū ſocietatē aſpnati eſ
ſent: Vrbē Frāciſco dedūt pfecto arcis nō abnuēte: quo additamēto ſfortias iſubriç dn̄a
tū ſtati mente concepit. Agebant̃ hæc in ciſalpina gallia: cū Alphōſus eodē tpe Nico-
lao pōtifice fruſtra reclamāte cū exercitu i ſenēſiū maritima deſcēdens eorū libertatē ſub
uertiſſet: ni Florentin9 ppl's cognita regis calliditate legatū Senas miſiſſet: q ciuitatē ad
moneret Alphōſum regnādi cupidū Senēſes bello nō minus q̄ Florētinos petere. Tū
uero ſenēſes cgnito piculo: & ſi regi comeatus nō negabāt nō tn̄ quēpiā ex regiis militi-
bus igredi ſua mœnia deiceps ſunt paſſi. Rex itaq; cognita Senēſiū diligētia i Volater-
ranū & Piſanū agrū deſcendens multa caſtella prim ui cœpit: maxime uero Caſtilionū
piſcariæ. Quç oppida florētini haud ita multo poſt recepe pter caſtellionū. Sigiſmun-
do malateſta duce: quē antea alphōſi ſtipēdio cōductū ab eo ad ſe deficer̄ pecuniis com
pulerāt. Nō deſiſtebat iteri Nicola9 pōtifex nūc regē nūc Venetos adhortari: ut pacē

q̄ bellum

q̄ bellū mallent ſed ii ferocia exultātes bñ monēti nequaq̄ obtēperabāt. Hāc ob rē Frāci
ſcus cōparato igenti exercitu i quo robur Italicoꝝ militū ierat Brachianis & Sfortianis
militib9 ſimul iūctis ad Placētiā firmo p̄ſidio Venetoꝝ munitā medio autūno caſtra lo
cat: ptēq; muroꝝ bōbardis demolit9 creſcēte pado: adeo ut galeōes (ita. n. naues fluuia
les ad bellū aptas uocāt) mœnib9 appellarent: terreſtri ac nauali oppugnatiōe urbē ca
pit ac dirripit: Magna hęc Frācisci laus ē hita q̄ hieme tāta hymbriū inūdatiōe ut ægre
i tabernaculis miles retētus ſit tātā urbē ui cœperit. Nō deſtitit tñ Nicolaus pōtifex de
pace tū qdē mētionē facere: iſtātibus ēt apd' Venetos ſocios Florētinis q̄ regis potētiā
uererēt q tū cū exercitu i hetruria erat. Veꝝ ea de re nil actū ē: q̄ laudā Veneti Medio
lanēſib9 ad maxīe petētib9 reddere grauarent. Nicolaus āt pōtifex omiſſa re totiēs fru
ſtra tētata ad rē diuinā aīum applicās īgentes ſupplicatōes decernit ad placādā irā dei
p̄cādūq; ut pacem pplo xp̄iano p̄ſtaret: his litaniis pōtifex ip̄e cū oī clero a ſancto petro
uſq; ad ſanctū Marcū ꝓfectus eſt multā religionē & ſingularē pietatē p̄ſeferens. Verū
neq; ita qdē exigētibus id fortaſſe hoīum meritis dei ira placata eſt. Nā ſequēti biennio
adeo ubiq; fere peſte laboratū eſt: ut pauci de multis ſupfuerit: qd' qdē malū & freq̄ns
terremot9 & ecclipſis ſolis īdicare uidebat. Minabāt ii quos p̄dicatores uulgo appellāt
futurā calamitatē. maxīe uero robertus ordīs ſācti fraciſci ꝓfeſſus p̄dicator iſignis q cō-
cionib9 ſuis adeo populū Romanū mouit: ut pueri paſſim fœmineq; p urbē iccderent
miſericordiā a deo expoſcentes. Et ne qd mali in Italia deeſſet bella q̄ antea icohata dixi
m9 adeo iualeſcebāt ut ſedari nullo mō poſſe uiderent. Nā frāciſc9 Sfortia ſeq̄nti ęſtate
expugnatis qbuſdā Venetoꝝ caſtellis i eoꝝ claſſem q̄ Cremonēſes uexabāt cū terreſtri
naualiq; exercitu ꝓfect9 eā cedere retro ad Caſale maius coegit quo & hoſtē iſecutus cū
eius claſſem ī naualia ſubductū bombardis diſiiceret ad tantā deſperationē p̄fectū Ve-
netū redegit: ut icenſa claſſe quā tueri nō poterat: effuſā fuga i oppidū ſeſe receperit. In
de uero Frāciſcus abiēs nō amplius de Cremōa ſolicitus ſublata hoſtiū claſſe: in Gerrā
abduę mouēs ad Carrauagiū firmo hoſtiū p̄ſidio munitū caſtra locat: mouēt & eo Ve
neti de exiſtimatiōe ſua actū putātes: ſi oppidū a Mediolanēſib9 occuparet: q poſitis
e regiōe hoſtiū circiter mille paſſus caſtris ſuis tēpori ſe affuturos ſi oppugnatiōe uexa
rent oñdūt. Crebra quottidie cōmittebant p̄lia utpote ex tā ꝓpinqs caſtris. Veꝝ cū ad
ſūmā dimicationē uentū eſt in qua paludibus undiq; coarctata ad quā primę Venetoꝝ
acies retruſę: neq; cędere ut in pugna facere plerūq; neceſſe eſt pp ſubſeq̄ntes: neq; pu-
gnare in tā anguſto loco pp inſtātes hoſtes Poterant oppreſſę penitus & obtritę ceci-
diſſent niſi a nouiſſimo agmīe fugiēdi initiū ortū fuiſſet. Tū uero Erāciſcus cedentē ho
ſtē iſecut9 & caſtris opulentiſſimis eū exuit & eqtū ac peditū circiter qnq; millia capit.
Poſtea uero Frāciſc9 Brachianis eo iuito ad expugnādā laudā mādato Mediolanenſiū
ꝓficiſcētib9: cū reliquo exercitu Brixiā mouēs urbē obſidiōe cinxit. Hac uero calamita-
te pmoti Veneti de ſe actū exiſtimabāt niſi pacē cū frāciſco cōponerēt: orta iā iter Frā-
ciſcū & mediolanēſes ſimultate q̄ his legib9 cōpoſita ē: ut ſūptis i Mediolanēſes armis
qcqd ultra abduā padū ue Frāciſci: qcqd uero citra abduā caperet Venetoꝝ eſſet. colla
tis eidē a Florētinis ac Venetis ſingulis mēſibus ſedeci millib9 numū aureoꝝ: imiſſiſq;
aliquot turmis auxilio donec Mediolano potiret. Inito itaq; hoc mō fœdere. allectiſq;
ad ſe quos potuit copiaꝝ ducib9 pollicitatiōib9 & p̄miis ī mediolanēſes cōuerſus oēs fe
re eoꝝ ciuitates i deditionē recepit. q° qdē ſucceſſu pmoti ueneti lōge aliter euenire frāci
ſco cernētes: q̄ arbitrati fuerāt accepta ex fœdere Crema reuocātiſq; militib9 ſuis fœd9
cū mediolanēſib9 incūt Frāciſci potētiā reformidātes ſi Mediolano potiret. Frāciſcus

aũt ſimulata cũ Venetis beniuolentia priuataq; magis Coſmi medices q̃ publica Florẽ
tini pplī pecunia adiutus poſt acceptas multas illaraſq; clades poſt longã & grauẽ op
pugnationẽ: ut pote media hieme poſt defectionẽ & trãſitionem militũ ad hoſtes. Ad
uerſante ẽt Alphõſo q Mediolanũ iure hęreditario deberi ſibi dicebat: ob eãq; rẽ Lodo
uicũ gonzagam mercede cõduxerat & Bononiẽſes miſerat quo ſuis tutius in Ciſalpinã
transſire liceret. Mediolano tãdẽ potit᷑ Anno. M.cccexlix. Iuuabãt q̄dem mediolanẽſes

Mediolano tãdem potitur.

Veneti imiſſo cũ exercitu ſuo Sigiſmũdo Malateſta: q ſe Picẽnino auſpiciis Mediola
nẽſiũ militanti cõiungeret: ſed pnegligẽter: ut enecti fame ciuitatẽ Venetis potiuſq̃ Frã
ciſco cõmitterẽt. Quare lõge aliter euenire cernẽtes q̃ putarãt: cũ Alphõſo agũt q Fran
ciſcũ inimico & hoſtili aio pſequebat᷑ inito prius fœdere: ut hõ dñandi cupidus priuſq̃ i
ualeſceret: ducatu Mediolanẽſi pelleret᷑. Inuitãt & Florẽtinos ad eã rẽ. Verũ cũ ii nunq̃
ſe aduerſaturos Frãciſco dicerẽt. eorũ mercatores ab urbibus ſuis Veneti pellũt: ideq; ut
Alphõſus faceret tãdẽ ẽt ipetrarunt. Nicolaus ãt pontifex totã Italiã ad arma cõcitari
cernens auctoritatẽ ſuã ſepius iterpoſuit quo pax cõponeret᷑: ut ſeq̄nti ãno libere oib9
ex tota Europa ad Iubileum uenire liceret. Inſtabat. n. quinquageſimus ãnus: quo iubi
leus de more indicebat᷑. Cardinales p̃terea ſex creauit quorũ de numero fuere Latin9 Vr
ſinus & frater ipſius põtificis uterinus tñ Philippus tituli ſancti Laurentii in Lucina p̄

Fœlix renunciauit

ſbyter Cardinalis & uir certe bonus ingeniiq; liberalis. Interim uero Fœdericus ipator i
ſtante põtifice: Fœlicẽ cõpulit ut ſe põtificatu abdicaret: q ͤ cerneret tantã ſeditionẽ & tã
diuturnã ecclię Romanæ pnitioſam eſſe. Vſus tñ hac benignitate erga Amadeũ Nico
laus eſt: ad hoiem nãq; galerũ Cardinalatus miſit eundẽq; legatũ Germaniæ fecit ne oi
no ſine dignitate uiueret. Venere & in arbitriũ põtificis Cardinales illi quos Amadeus
creauerat. Hac uero cõcordia adeo letatus eſt nõ mõ clerus oĩs uerũ ẽt ppl̄s Romanus
ut in ſeq̄nti nocte eius diei quo hæc audita ſunt. M.cccexlix. xxiii. Aprilis cũ faculis per
urbẽ in eq̄s inciderent clamãtes uiuat Nicolaus. Pontifex ãt ne ingratus erga deũ tanti
bñficii uideret᷑: ſupplicatiões admodũ celebres cũ pplo & clero in Vaticano hũit. Idẽ fe
cere & reliq Italiæ pplī tã pnitioſa ſeditione liberatã eccleſiam dei cernẽtes. Tãta p̃terea
fuit põtificis auctoritas & gratia: ut aios principũ ad bellũ iã cõcitatos aliquãdiu repſſe
rit: Inſtigabãt nãq; Venetos ad id bellũ & Iacobus picẽninus & Sigiſmũdus Malate
ſta & Karolus Gõzaga acerrimi ipſius Frãciſci Sfortiæ hoſtes & inimici: Pellexerãt ẽt i
ſocietatẽ ſuã Veneti Sabaudię ducẽ marchionẽ Mõtiſferrati ac corregii dños. Bononiẽ
ſeſq; & Perufinos reclamãte põtifice & minãte ne id facerẽt: concitare ſed fruſtra conati
ſunt pacti cũ Alphonſo ut dũ ipſi Frãciſcũ adorirent᷑ Florẽtinos bello deſtiner.t. at Frã
ciſcus Florẽtinorũ amicitia ac potẽtia fret9: aſſumptoq; in ſocietatẽ belli Lodouico Gon
zaga prĩcipe Mãtuano ad bellũ ſe cõſtãti aio parabat. Hinc ortæ ſunt iter karolũ & Lo
douicũ graues inimicitię: q ͤ ei9 inimicitiã ſeq̄ret᷑ quẽ ipſe hoſtẽ hẽret: q ͤq; oppida ſua oc
cupaſſet: q̃ ei pr̃ ex teſtamẽto reliq̄rat. Nã lodouic9 fratris i carcerẽ cõiecti uas factus cũ
ſpopõdiſſet octogita millia numũ auri quo frater liberaret᷑ uertiſſetq; ſolũ karolus cũ
Frãciſcus aut numos aut oppida peteret: malluit numos pſoluere & oppida retinere: q̃
tã uicina & ppinqua loca dimittere. Hanc itaq; ob rẽ karol9 fratrẽ calũniabat᷑ ut rapto
rẽ & alieni appetẽtiſſimũ nõ mõ apud Venetos quorũ ptes ſeq̄bat᷑ uerũ ẽt ab Impatore
ius ſuũ repetere. Iã attigerat annus iubileus cũ ſubito tanta multitudo Romam uenit
quanta nũq̃ antea. Vnde cũ ſemel e Vaticano uiſa ſaluatoris Imagine ad urbẽ redirent
facta obuiam mula q̃dam Petri barbi cardinalis ſancti Marci cum neq; uenientes: neq;
redunteſ ob inſequentem multitudinem cedere poſſent: cadente uno atq; altero ſuper
mulam

mulam illã iam a multitudine oppſſam ad ducẽta hoīum corpora & equos tres obtri-
ta & ſuffocata in ponte Hadriani conſtat. Multi ẽt a lateribus põtis in flumen cadẽtes
in undis piere. Sepulta in ſancto Celſo ad cẽtũ & trigita ſex conſtat: reliqua uero ad cã
pum ſanctũ delata ſunt. Hanc ob rẽ Nicolaus pontifex uices coꝝ q̄ mortui fuerãt do-
lens caſulas quaſdam anguſtiorẽ uiã ad põtẽ facientes oīno ſuſtulit: totũq; fere annũ il-
lum in celebritatibus cõſumpſit Stationes ipſemet quottidie inuiſens cũ Cardinalium
cœtu. Cauit ẽt q̄ diligẽtiſſime ne abũdãte tãta multitudine comeatus & oīa ad uictũ ne
ceſſaria in Vrbę deeſſent. Curauit itẽ execrationibꝰ & ſatellitibus ne craſſatores in pegri
grinos ad urbẽ accedẽtes ſceuirent. Seq̄nti uero ãno: ꝙ uentuꝝ ad urbẽ Fœdericũ impa
torẽ intellexerat: tũ ut coronã iperii acciperet tũ ut Leonoram regis luſitanię filiam Al
phonſi neptẽ in uxorẽ duceret: portas urbis ac turres: capitoliũ: arcẽ ſancti Angeli mu
ris firmiſſimis munire cœpit: ueritus credo ne aduentante iperatore noui aliqd & ab eo
& a pplo Romano orireť. Erat. n. natura formidoloſus: hanc ob rẽ milites oẽs ſuos cũ
collecticiis copiis Romã acciuit. Ad deliniendos uero multitudinis aīos treſdecim ma
reſchalcos q̄ treſdeci regionibus urbis p̄eſſent delegit: eiſdẽq; treſdecim ueſtes coccineas
dono dedit. Impator itaq; pdeũtibꝰ obuiã treſdecim Cardinalibꝰ oīq; urbis magiſtratu
ac honorato quoq; p portã caſtelli ingreſſus & ad ſcalã ſancti Petri pueniẽs obuiũ hũit
põtificẽ a quo una cũ Leonora uxore quã ſenis offenderat iã ex Hiſpania auectã in tẽ-
plũ Petri introduciť. M.cccclii. die. ix. Martii. Vnde facta oõne digreſſi in ædibus illis
diuertere q̄ ad ipſos ſancti Petri gradꝰ adhuc uiſunť meliorẽ formã q̄ antea hñtes: Ro.
Cardinalis conſtãtienſis ipenſa. Pontifex aũt ſeq̄ntibꝰ diebꝰ in ſancto Petro miſſam ce
lebrauit: Benedixitq; impatori & impatrici ut i nuptiis fieri cõſueuit anteq̄ ſpõſus cũ no
ua nupta coheat. Eoſq; deinceps eodẽ in loco xviii. eiuſdẽ mẽſis impatoria corona dona
uit. Dũ uero impator ut fit ad ſanctũ Ioãnẽ coronatus pficiſciť pleroſq; auratos eqtes
in ponte Hadriani creauit. Abiens deĩde Neapolim cum uxore uiſendi Alphonſi regis
cã a quo ſumptuoſa ac magnifica ipenſa cũ tanto comitatu eſt habitus rurſum ad urbẽ
mari rediens iter in patriam ſtatim arripuit: ꝙ intellexerat quoſdã principes res nouas
in Germania & Vngaria moliri ob regem Ladiſlaum adoleſcentẽ ęgregiũ quẽ impator
ſecũ ducebat. hoīem aũt abeuntẽ duo Cardinales ad quinquaginta millia paſſuũ comi
tati ſunt: Bononienſis ipſius pontificis frater: & Caruagialla ſancti Angeli Cardinalis.
Abeunte aũt impatore Veneti comparato ingenti exercitu Cremonẽſem agrũ ingreſſi
oīa prius lõge ac late populati Soncinũ atq; oppida uicina oppugnare ſunt adhorti q̄
in ptãtẽ coꝝ haud ita multo poſt uenere captis ibi aliquot eqtũ turmis: ꝙ ſerius q̄ dece
bat Frãciſcus exercitũ cõparauerat. Veꝝ poſtea ſuperueniente Lodouico Gõzaga ami-
co & belli ſocio in agrũ Brixianũ mouẽs eo Venetos redegit ut paludes egredi nũq̄ ſint
auſi & apto marte collatis ſignis ſecũ decernere. Protrahi rẽ uolebãt in mora ſpem oẽm
uictoriæ reponentes: ꝙ exiſtimabant Franciſcum pp inopiã ærarii impenſæ bellicę ha-
ud diu ſuffectuꝝ. Simul etiam ſperabant Mediolanenſes extortæ quõdã libertatis me-
mores Frãciſco tãto bello implicito aliqd noui ad excutiẽdũ ſeruitutis iugũ molituros.
At Ferdinandus patris Alphonſi iuſſu cũ equitum circiter octo peditũ quattuor milli
bus in hetruriam contra Florentinos mouens. cũ Cortonam ad defectionẽ tẽtaſſet Fo
ianum Aretini agri oppidũ quadraginta dieꝝ oppugnatione multis utrinq; deſidera-
tis capit. Inde uero abiens ac p Senenſem agrũ iter faciens cũ caſtellinam fruſtra oppu
gnare tẽtaſſet in maritima Senẽſiũ hiematũ deſcẽdit captis in itinere quibuſdã Volater
ranorum caſtellis. Obſeruabat hoīem continuo Sigiſmũdus Malateſta Florẽtini exer-

citus dux occaſionē bene gerendæ rei captaturus. Florentini aūt cū pollentes Alphonſi ac Venetorum opes terra mariq; reformidarent ad externa auxilia confugere inſtituunt Franciſco id approbante: miſſus itaq; in Galliā Angelus acciocolus equeſtris ordinis Florentinus orator ad regē Franciæ: cōmemorata Florentinoꝝ in regiam domū beniuolētia: hoīem eo perpulit ut & duci Sabaudiæ & Allobrogis imparet q iam in Franciſcum arma ſumpſerant: ne Franciſcum florētini ppli ſocium & amicū dicto aut facto læderent: affirmans ſe illi hoſtem futuꝝ qui ſecus feciſſet. Et renatū impulit pecunias ei ac militem pollicitus regnū Neapolitanū unde fuerat ab Alphōſo pulſus repetere: maxime uero q̄ rex florentinoꝝ bello tum deſtineret. Hac aūt legatiōe Florētinoꝝ ac Frāciſci: res adeo ſecūdæ ſunt factę: ut Veneti pacē deinde haud quaq̄ ſint aſpnati: fuſis p̄ſertim non longe a Godio eoꝝ copiis quas in Mātuanū principē karolo Gōzaga duce miſerant. Ne ipſe una cū Tiberto Brādolino ad Frāciſcū Sfortiam cuius auſpiciis militabant pficiſcerent: cōiūctiſq; copiis maiorē exercitū quē gentilis ductabat adorirēt: & fundarent. Venerat nāq; ſupiore anno ad exercitus caruagialla ſancti Angeli cardinalis Nicolai noīe pacē inter cōcertantes cōpoſiturus: qui re infecta abiens deū hoīeſq; teſtatus eſt p Nicolaū pontificē nō ſtare quo minus pace inter Italos cōpoſita bellum communi oīum xpianoꝝ conſenſu in Thurcos decerneret: quos iam parare arma cōtra cōſtantino politanos ſenſerat: & ob eam rem Cardinalē Rutenū patria Conſtantinopolitanū eo miſerat q imperatori & ciuibus auxilium polliceret ſi ad catholicam fidem ut in Florentino concilio pmiſerant redire uoluiſſent. Interim uero Renatus recuperandi regni Neapolitani cupidus ad quam rem Frāciſcus ac florētini copias & opes pollicebātur: ſi alpes tranſmittens cōtra Venetos exercitū mouiſſet: fruſtra tentato cum duob9 milibus equitum p Allobrogos itinere quos nūc Sabaudiēſes uocāt: æſtareq; in ea re pene conſumpta: Sauonam alio itinere atq; inde ad Frāciſcū puenit: qui acceſſu tāti regis & nō paruis copiis atq; aīo auctus hoſtem pauidum & certamen detrectātē mouere caſtra ad montana Brixiæ coegit. Inde uero exercitum circūferēs ex Brixianis & bergomatibus ad quadragita oppida partim ui partim deditione cœpit. Supueniēte deinde hieme: cū in hiberna undiq; itum eſſet: Renatus relicto in Italia apud florētinos filio male in eos & Franciſcum animatus in Galliam rediit. Verum frigeſcētibus una cum hieme iam omnium animis: exauſtiſq; item aſſidua bellorū impenſa populorum ac pricipū ærariis de pace iam antea a Nicolao pontifice tentata mentio fieri cœpta eſt: ad quā Veneti & Florentini militarem licentiam peroſi ſummo ferebantur ſtudio. Sed Nicolaus pontifex coniuratione Stephani porcarii equitis Romani tum deprehenſa rem incohatam omittens ad ſedandum inteſtinum bellum animum adiecit. Stephanus enim maioris animi q̄ potentię uir quidē in dicendo materna lingua eloquētiſſimus multa liberāde patrię inducia preſeferēs ut in pricipio diximus Bononiam a pontifice relegat̄ hac cōditione ut ſingulis qbuſq; diebus Niceno gubernatori urbis ſe ſe offerret: quē ſimulata ęgritudine decipiens Romā admonētibus coniuratis propere rediit. Hac mente cū Vrbem attigiſſet ſumptis armis populum ad libertatem conuocando pontificē & cardinales caperet. Veꝝ dum feſſus longitudine itineris & diutina uigilia aliquantulū quieſceret (aliquot enim noctes inſomnes duxerat) Detegende rei tēpus & occaſiōem dat. Cognita hominis audacia pontifex ſenatorem Iacobum lauagnolum Veronenſem ciuem: & Vicecamerarium cum armato milite domum eius ſtatim mittit: ut captum in carcerem perducerent. Is aūt aduentare armatos intelligens ad ſororem cōfugit relicto domi Baptiſta ſarra cum aliquot ſeruis homine quidem impigerrimo & audaciſſimo: qui domo

qui domo cum ſociis erumpens incolumis aufugit. Cognita deinde Stephani perindi
ces fuga hominem apud ſororem in capſa deliteſcentem capiunt: & captam ac ſeriẽ cõ-
iurationis faſſum ad muros arcis ſancti Angeli ſuſpendunt. Eodem quoq; ſupplicio af
ficitur in capitolio Angelus maſſa cum filio ac ſocio Sauo: lecta prius euidentibus oĩ-
bus coniurationis ſerie. M.ccccliii. v. Idus Ianuarii. perſecutus deinde reliquos coniura
tos: oẽs oppreſſit maxime uero Frãciſcum cognomento Gabadeum & petrum Mon-
terotundum & Baptiſtam Sarram a Venetis ad ſupplicium deditum: Eo.n. confuge-
rat: poſt patefactam coniurationem. Nicolaus aũt qui hactenus Romanos omni ge-
nere officii & liberalitatis iuuerat: quiq; liberior q̃ nullus antea pontifex incedere p Vr-
bem cõſueuerat: ſibi ipſi deinceps cauẽs moroſior cũ in omnes tum uel maxime in Ro
manos factus eſt. Accedentes enim alloquendi cauſa non ita facile admittebat. Acceſſit
& podagra quã tum maxime laborabat. Sed nihil fuit quod æque hoiem cruciauerit: q̃
ubi audiuit Conſtantinopolim & Peram eodem impetu a Thurco captam: obtrunca-
tumq; cum multis hoium millibus Conſtantinopolitanum imperatorem. Captũ quo
q; arbitrabaẗ & necatum Cardinalem Rutenum: quem eo (ut dixi) miſerat: ſed is mu-
tata ueſte incolumis abiit. Ipſi tñ pontifici in animo fuit claſſe & milite Conſtantinopo
litanos iuuare quemadmodum eius litteræ ad imperatorem ſcriptæ indicant quibus &
Græcorum a catholica fide defectionem & ſimulatum in gratiam cum latinis reditum
in calamitatibus increpat. Verum adeo repente urbs illa capta eſt ut uix de mittendo
auxilio cogitare licuerit. Præterea uero ne qd deeſſet quod hominem cruciaret: Comes
Auerſus iniuſſu ſuo Nurſinos bello aggreditur a Spoletinis mercede conductus. Ii.n.
populi de finibus inter ſe certabant. Hanc ob rem Angelum cognomẽto Roncone cũ
militibus eccleſiaſticis mittit: q comiti iter itercluderet: quo minus ad oppida ſua reuer
teretur. At uero cum intellexiſſet per angelum ſtetiſſe: quo minus redeũtem comitem
milites caperẽt: hominem ad ſe uocatum: in arce Hadriani capitali ſupplicio afficit: ter
tia noctis hora. Sunt aũt qui ſcribant Nicolaum eius rei mirifice penituiſſe: q; quę ita p
citus mandauerat adeo accurate præfectus arcis ęgiſſet. at Veneti fruſtra de pace men-
tionem fieri cernentes: cum eam rem ſæpius tentaſſent. Veriti ne tanta res perſuaſu Lo
douici Gonzagæ a Franciſco intermitteretur: Iacobum Picẽninum copiarum ſuarum
ducem cum magna equitatus parte ad Voltam celertime mittunt: qua capta retruſoq;
in Godium Angelo comitis non ſine aliquo Lodouici incõmodo: qui tum ibi ægrota-
bat: hoiem in hiberna reuocant: exiſtimantes iam ſatis motum ad petendam pacẽ Lo-
douicum eſſe. Interim uero Simonetus ordinis Eremitarum ultro citroq; comeans: cũ
nunc Venetos: nunc Franciſcum ad concordiam pluribus uerbis adhortatus eſſet: eos
tandem perpulit: ut pacem initis fœderibus firmarent: quæ omnium conſenſu quinto
idus Aprilis publice per præcones enunciata eſt. M.cccclini. his fœderibus ut quæ cu-
iuſq; ante id bellum fuiſſet redderentur: præter Gerram abduæ: quam Franciſcus de Ve
netis & Caſtilionum piſchariæ quod Alphonſus de Florẽtinis cœperat. Hoc uero quo
firmius haberetur: ut ne Alphonſus dignitatis regię habitam fuiſſe rõnem dignoſceret:
ad hoiem mittendos legatos principes ac ciuitates cenſuere: quo cum undiq; conueniſ
ſent: cũq; Dominicus capranicus Cardinalis ſanctæ crucis ac maior penitentiarius: uir
magnę prudẽtię & auctoritatis: legatus a põtifice miſſus: hortando: monẽdo pacis cõ-
cordiæ ſequeſtrũ ſe fore oſtenderet: ita ad fœdus poſt longas diſceptationes tãdẽ uẽtũ
eſt: ut quã Veneti ac Frãciſcus pacem compoſuiſſent eadem firma & ſtabilis ab oĩbus
haberetur: utq; ſi quæ princeps diſſenſio diſcordiaue inter eos orta eſſet: eius tollendæ

Pacem inter Venetos & ducem

ius poteſtatēq; pontifex haberet: utq; q arma alteri intuliſſet: cogita pōtifice cauſa is ſtatim cōis omnium hoſtis haberetur. Data itaq; publica per oēs fide: iureiurandoq; adhibito fœdus deniq; Neapoli firmaē anno fere poſt ſupiorē pacē: q̄ nulla memoria patrū noſtroꝝ maior aut firmior eſt habita. Omnes.n. p̄ter Genuenſes in eandē ſniam uenere: qbus cū Alphōſo ex gēte Catelonica nequaq̄ cōueniebat ob tributū ꝓmiſſū nec redditū: ut Alphonſus dicebat. relictū ē ēt legatoꝝ negligētia uel īduſtria (ut qdā uolūt) anſa q̄dā ad bellū: qua Alphonſus poſtea Sigiſmūdum malateſtā bello pſecutꝰē: q ꝛeceptis antea a ſe mercedis noīe pecuniis trāſitiōe facta cū Florētinis hoſtibus ſuis cōtra ſe militaſſet.

Conſtantinopolim Captam

Nicolaus āt pōtifex ſiue tedio aī: quo maxīe cruciabaē poſt captam Conſtantinopolim ſiue febri & podagra q̄ potiſſimū uexabaē: pōtificatus ſui anno octauo moriē. M.cccclv. Sepelliturq; in baſilica Petri honorificētiſſima pompa cuius in ſepulchro hoc Epitaphiū merito inſcriptū eſt.

Epitaphium Nicolai.p.v.

Hic ſita ſunt Quinti Nicolai antiſtitis oſſa: Aurea qui dederat ſęcula Roma tibi. Conſilio illuſtris: uirtute illuſtrior omni: Excoluit doctos doctior ipſe uiros. Abſtulit errorē quo ſciſma īfecerat orbem. Reſtituit mores mœnia templa domos. Tum Bernardino ſtatuit ſua ſacra Senēſi. Sancta iubilei tēpora dū celebrat. Cinxit honore caput Fœderici coniugis aureo. Res italas icto fœdere cōpoſuit. Attica Romanę complura uolumia linguę: Prodidit: en tumulo fundite thura ſacro. Laudatur quidem eius liberalitas: qua in oēs uſus eſt maxīe erga litteratos: quos & pecunia & officiis curialibus: & beneficiis mirifice iuuit. Eos.n. ꝑmiis nūc ad lectiōes publicas: nūc ad cōponēdū de itegro aliqd: nūc ad uertēdos Gręcos auctores in latinū ita ꝑpulit: ut litterę gręcę & latinę q̄ ſexcētis iā antea annis in ſitu & tenebris iacuerāt: tū demū ſplendorē aliquē adeptę ſint. Miſit & uiros litteratos ꝑ oēm Europā: quoꝝ īduſtria libri conqrerēē: q maioꝝ negligētia: & Barbaroꝝ rapinis iā ꝑierāt. Nā & poggius Quītilianū tū īuenit: & Enoh Aſculanus Marcū celum Appiciū & pōponiū Porphyrionem in Horatii opera ſcriptorē ęgregiū. Aedificauit p̄terea magnifice & ſplēdide: tum in Vrbe tum in uaticano In urbe ædes pontificias apud ſanctā Mariā pręſepe. Reſtituit & tēplū ſancti ſtephani in celiomōte: a fundamētis uero erexit ſancti Theodori tēplū inter palatinū & capitolinū mōtē in plano ſcitū pantheō quoq; in medio urbis poſitū tēplū uetuſtiſſimū. M. Agripphę opus plūbeo reſtituit. In uaticāo āt & pōtificias ædes ſumptuoſis operis in hāc formā: quā nūc cernimus redegit: & muros Vaticani p̄altos & latos incohauit: iactis inſanis fundamētis ad turres & maiorē molē ſup ędificandā: qbus:: coherceri hoſtes poſſent: ne ędes pōtificis & beati Petri tēplū (ut antea ſepe factum eſt) dirriperenē: Incohauit p̄terea ad caput tēpli Beati Petri amplam teſtudinē: quā uulgo tribunā uocāt: quo tēplū ipm auguſtius & hominū magis capax eſſet. Pontē quoq; miluium reſtituit: & ædes ægregias ad balnea Viterbiana ædificauit. Iuuit & multos pecunia qui in urbe ædificabāt eius ēt mandato uici urbis fere oēs ſtrati ſunt. Elemoſinas quoq; multas in paupes erogauit: maxime uero ī nobiles ad inopiā ob uarios rerum humanarū caſus redactos Virgines inopes ſua pecunia & munificentia maritis collocauit. Legatos aliunde ueniētes munifice ſꝑ ſuſcępit: nullo non genere honoris & liberalitatis adhibito. Facilis ad irā fuit: ne mētiar qppe q biloſus erat: facilis etiā reditu ad beniuolentiā hoc eſt quod anſam maliuolis dedit ad carpendum hominem de deo & hominibus optime meritum. Auaritiæ autem adeo expers fuit: ut neq; officium ullum uendiderit unq̄: neque beneficium ſimoniaca prauitate ductus ulli collocauerit. Gratus erga de ſe & eccleſia dei meritos: Amator iuſticiæ: pacis auctor & conſeruator: clemens in delinquentes: Cerimoniarum diligētiſſimus obſeruator: nihil

quod ad diuinū cultū ꝑtineret omittens. Extāt adhuc uaſa aurea & argentea: extāt cruces gēmis ornatę: extant & ſacerdotales ueſtes auro & margaritis iſignite: extāt peripetaſmata & Aulea auro & argēto intertexta: extat & mitra pontificia: q̄ hoīs munificentiam nobis oñdunt. Omitto tot libros ſacros ſuo iuſſu deſcriptos: auro & argento redimitos. licet inſpicere bibliothecam pōtificiā ſua īduſtria & munificētia mirifice auctā. Religioſos (ut uernaculo uocabulo utar) ita amauit: ut eos & mira bñficientia & eccl'iaſticis bñficiis iuuerit. Beatū quoq; Bernardinū Senēſem ordinis minorum in ſanctos retulit: q̄ prædicando: docendo: monendo: caſtigando etiam factiones Italiæ: Guelphā ſcilicet & Gibellinam magna ex parte extinxerit & xp̄ianis hominibus bene beateq; uiuendi uiam oſtenderit. Cuius corpus nunc etiam Aq̄læ magna cū ueneratione inuiſit͛.

CALISTVS .III.

CALISTVS.III. Alphōſus cognomento: Boria antea uocat9: natiōe hiſpanus patria Satiuēſis Valētinæ dioceſis: p̄re Ioāne: m̄re Frāciſca generoſis parētib9 natus: ac libere educatus: Cardialiū ſuffragiis pōtifex creatur. vi. idus aprilis. M.cccclv. Is. n. quartūdecimū natus annū poſt p̄ria l̄rarum erudimēta ad Ilerideſe gymnaſiū miſſus: tm̄ ſtudio & diligētia ꝑfecit: ut breui doctor in utroq; iure factus. acute ipſe aliis & ꝑdocte deiceps legerit. hāc ob rē petrus luna (quem Benedictū. xiii. appellarūt) ꝓprio motu nemine rogante canonicatū Ileridēſis eccleſię ei cōtulit. Veꝝ cum iā ejus doctrina oībus nota eēt: ad Alphonſum Aragonū regē ꝑfectus: eius conſilio & ſecretis ſtati adhibet͛. Cū aūt a Martino pontifice eccleſię Maioricēſis gubernator factus eſſet: pſuaderētq; amici: ut eccleſiā ipſam in titulū acciperet: facturꝝ ſe id renuit: q̄ diceret ſe expectare ep̄atū Valētinum: quem haud ita multo poſt ſuo merito cōſecutus eſt. Cū. n. Mortuo Benedicto decimo tertio duo illi Anticardinales: de quibus in Martino mētionē fecimus: Egidiū quēdam Barchinonēſem canonicū in locū demortui Paniſcholæ pōtificē creaſſent: quē Clementem octauū appellabant: eo ſtatim miſſus ab Alphonſo rege: q iā cum Martino pontifice in grām redierat. Alphonſus boria eſt. nō ſine magno ſui ac comitum diſcrimine: adeo locus ille Paniſcholæ tyrānice cuſtodiebat͛: ab his potiſſimū quoꝝ maxie itererat diſcordias alere. Qui Alphōſus adeo rōnibus & auctoritate Egidiū ip̄m ad ſanitatē deduxit: ut poſtea ſupueniēte Petro ſuſo Martini legato pōtificio noīe ſe abdicauerit: i p̄tā teq; pōtificis deuenerit. Hāc ob rē Martin9 & Egidiū maiorēſem & Alphōſū Boriā Valētinū ep̄m creauit. Orto deīde bello iter alphōſum aragonię & Iohānē caſtellę reges ſolus Alphōſus Boria delect9 eſt: q ad pacē & cōcordiā reges adhortaret͛: quā ſeptennio poſt icohatū bellū tāta cū diligentia compoſuit: cōtracta ēt iter eos affinitate: ut hodie quo illi9 fœderis pacta ſeruent͛. Veꝝ cū poſtea iualeſcēte Baſiliēſi cōcilio: rex Alphōſus q tū i regno Neapolitano bellū gerebat rogaret͛: ut aliquē ex ſuis eo mitteret: Alphōſo Boriæ id negociū demādauit: q ægreferens rem tā ꝑnitioſi exēpli ſibi cōmitti: cū regina egit alphōſi uxore: ut i italiā ad regē ꝓficiſceret͛ cū Ferdinādo regis filio: eūq; adhortaretur: ut tādē poſt multos labores: & tot ꝑicula adita: in qb9 tū ēt freq̄nter uerſabat͛ i patriā rediret. Rex aūt ſe id facturꝝ abnuens: hoiem ad Eugenium miſit: q tum Florentię erat quo cum de pace ageret. Vitelleſcus. n. Eugenii noie regnum Neapoltanum armato milite ingreſſus: longe ac late omnia populabat͛ prohibiturus quo minus rex Neapoli: quā tū oppugnabat potiretur. Cum aūt in longum res ꝓtraheret͛: Eugenioq; in mentē ueniſſet uiginti Cardinales creare: Valentinum ep̄m hoꝝ i numerum retulerat. Quam quidem dignitatem cōſtantiſſime renuit: q̄ diceret id ſibi nequāq̄ integrū eſſe:

re p̄ſertim ob quā uenerat infecta. Redeunte deinde Romā Eugenio: cū patriarcha aq
leienſis Tarracinā ad regem miſſus pacem inter pōtificē & regē cōpoſuiſſet: fœderaq;
iniiſſet: qbus Valentinus ep̄s ſp interfuit: auctoritatemq; ſuā interpoſuit: & diligentiā:
adeo a pontifice diligi cœptus ē: ut eā breui Cardinalē creauerit tituli ſanctoꝝ quatuor
coronatoꝝ: Romāq; ad ſe accerſierit. Non minore modeſtia in cardinalatu utens q̄ an
tea in ep̄atu ſecerat: ab oī pōpa & inani gloria alienus ſp fuit. In dicēdis āt in ſenatu ſniis
ita grauis habebat̄: ut nihil unq̄ p adulationē & gratiā locutus ſit. Mortuo deinde Eu-
genio eiuſq; ſucceſſore Nicolao pontifice. Alphonſus boria (ut dixi) in ędib9 ſancti Pe
tri pontifex creatus: Caliſti nomen de more ſuſcipiens: bellū Thurcis ſtatī indixit. Id ſe
añ pontificatū uouiſſe oñdens: ſuo chirographo is uerbis ſcripto: qđ in libro quodā ſuo
extabat. Ego Caliſt9 pontifex deo oīpotenti uoueo & ſanctę indiuiduæ trinitati me bel
lo: maledictis: interdictis: execrationib9: & demū qbuſcūq; reb9 potero Thurcos xp̄ia-
ni noīs hoſtes ſceuiſſimos pſecutuꝝ. Admirati ſunt oēs q aderāt: q̄ pontificatus nomē
ſibi deſumpſiſſet añ adeptā dignitatem: q̄q; hō ſenex: ac fere decrepitus tm̄ aī haberet.
Vt āt qđ pmiſerat re ip̄a p̄ſtare poſſet: p̄dicatores p totā Europā ſtatī miſit: q oēs xp̄ia
nos in Thurcos aiarent: q̄q; facultatū aliqd & opū ſuaꝝ ad tantā expeditionem confer
rent. Ex his aūt facultatib9 ad ſexdecim triremes Romæ ædificatas in hoſtem miſit pa-
triarcha Aqleienſi p̄ſecto: q triennio maritima hoſtiū Aſianoꝝ uexauit: inſulas quaſdā
cœpit: ac magnas calamitates hoſtib9 intulit. Alphonſus aūt rex & Burgūdiæ dux cru
cis ſignū ſuſcipiētes: ituros ſe quoq; i hoſtē pfitebant̄: uel armatos milites eo miſſuros.
Veꝝ cū res uno impetu mota eſt ita ēt facile reſedit: pricipib9 ipſis ob uoluptatē rē tā-
tam & magnā gloriā parituram omittentibus. At uero dū pontiſex ipſe de more in ba
ſilica lateranenſi coronaret̄: duo milites quoꝝ alter ſub comite auerſo: alter ſub Neapo
lione Vrſino diuerſaꝝ ptiū ducibus militabat: de adoleſcente armigero contendentes:
ita ſe mutuis uulneribus cōfecere: ut uterq; ſtatī pierit. Hāc ob rem Neapolio factiōem
Vrſinā ad arma conuocans: ędes ubi comes auerſus diuertere cōſueuerat dirripuit: abe
rat tū Comes: Ad lateranū itaq; iturus Neapolio: ut comitē adoriret̄: ægre a latino fra
tre: & a Camerario pōtificis retentus eſt. Non poterat certe ſine magna urbis calamita
te eo pficiſci Neapolio: cū tota Colūnenſiū factio: q̄ comiti fauebat: iam in armis eſſet.
Miſerat & ad utrūq; pontifex Iohānem Baruncellū: & Lelū de Valle: aduocatos conci
ſtoriales: q pacē inter eos componerēt: atq; hoc mō auctoritate pontificis ſedata ſūt oīa
non tm̄ uetus ſimultas inter eos ſublata eſt: bello. n. ſæpius inter ſe concertarūt cum ma
gno ſuoꝝ icōmodo. Pontifex aūt ad trāſigenda negocia pontificia aīum adiicens: beati
Vicētii hiſpani ordinis p̄dicatoꝝ & beati Edmūdi anglici memor: eos i ſanctos retulit.
Ob eāq; rē ſupplicationib9 deo gr̄as egit: ab ecclia Mineruę uſq; ad ſctm̄ Petrū cōtinua
to magno cleri ac ppl̄i Romani apparatu. Veꝝ neqd ad diſturbādā ecclię qetē deeſſet:
ruſtici qdā Palūbare oppidi: qđ in Sabinis eſt extorres: antea a Iacobo ſabello loci dño
facti: domū redeūtes: duob9 Iacobi filiis obtrūcatis ecclīæ oppidū ip̄m ſe dedituros pol
liciti ſunt: qđ nō mō Caliſtus renuit: ueꝝ ēt eo Cardinalē Colūnenſem miſit: q i gr̄am
Iacobi eos redigeret. Tū uero neapolio ueritus: ne cardīalis Palūbarā ſuo noīe occupa
ret: eo cū militib9 ſuis pfect9: locū ip̄m aliquot dies obſedit. Veꝝ ſupueniēte Mattheo
Poiano: & Frāciſco ſabello: ac pleriſq; aliis militū ductorib9 pōtificis ac cardīalis Colū
nēſis mādato ſoluta obſidiōe Palūbarā igreſſi ad uiginti ruſticos ex his potiſſimū q tu
multū cōcitauerāt: Laq̄o iterēptos mēbratim diuiſere: cæteris exēplū daturi: ne i dños
ſuos tam grande facinus molirent̄. Apparente deinde per aliquot dies cometa crinito

& rubeo:cum mathematici igentem peſtem:caritatẽ annonę:magnã aliquã cladem fu
turã dicerent. Ad auertendã irã dei Caliſtus aliquot dierũ ſupplicatiões decreuit:ut ſiqd
hoibus ĩmineret:totũ id in Thurcos xp̃iani nois hoſtes cõuerteret. Mãdauit p̃terea:ut
aſſiduo rogatu deus flecteret̃:in meridie cãpanis ſignũ dari fidelibus oĩbus:ut orationi
bus eos iuuarent:q contra Thurcos cõtinuo dimicabãt. Crediderim tũ ego p̃cib9 oĩum
xp̃ianos ad Bellogradũ cõtra thurcos dimicãtes duce Ioãne Vaiouoda uiro clariſſimo:
aſtãte ẽt Ioãne capiſtrão ordis minoꝝ:crucẽq̧ p uexillo hoſtib9 inſerẽte:eos Bellogra-
dũ oppugnãtes igenti clade ſuperaſſe. ad ſe.n. hominũ milia ex hoſtib9 ĩterfecta ſunt:
cũ praua noſtroꝝ manu:ut Caruagialla Sancti Angeli Cardialis ad põtificẽ & ad Do
minicũ capranicũ ſancte crucis cardinalẽ ſcripſit. Hoſtiũ quoq̧ cõmeatus oẽs & ad cen
tũ & ſexaginta bombardę captę ſunt:qua clade p̃territus Thurcus conſtantinapolim
p̃pere ſe recepit. Actũ de crudeliſſimo genere tũc certe fuiſſet:ſi xp̃iani principes omiſ
ſis ĩteſtinis bellis & odiis terra ac mari tãtã uictoriã p̃ſecuti fuiſſẽt:quẽadmodũ Caliſt9
p̃dicabat & monebat. Veꝝ is reſumptis uiribus & Trapezon prius ĩpatore ĩterẽpto:&
Boſſinã deinceps rege ip̃o capto atq̧ ĩterfecto:poſtea cœpit admonẽtibus xp̃ianos oẽs
his q reꝝ experiẽtia:& locoꝝ cognitiõe tantã cladẽ a lõge tanq̃ e ſpecula q̃dã p̃uidebãt.
Non ceſſabat Caliſtus lr̃is & nũciis pricipes xp̃ianos adhortari:ut in tanto malo ocu-
los aliq̃n aperirẽt:fruſtra remedia deiceps q̃ſituros:ubi iã hoſtis ĩualuiſſet. Ecce autem
dũ uir bonus hęc meditat̃ & cõmodat Iacob9 Picẽninus a Venetis diſcedẽs:cũ magno
eq̃tatu ac peditatu ĩ agrũ Senẽſem hoſtili aio deſcẽdit:repetẽs a Senẽſibus aliquot mil
lia numũ aureoꝝ:q̃ (ut dicebat) patri Nicolao:q coꝝ auſpiciis quondã militauerat ip̃i
merito debebãt. Senenſes ãt ſuę reipu. cõſulturi:oẽs Italię pricipes ex fœdere in auxiliũ
uocãt:maxie uero põtificẽ:q eos prio admonuit:ut ne q̃drantẽ q̃dẽ Iacobo darẽt: dein
ceps uero & milites ſuos cõtra Picenninũ ip̃m miſit:ac pricipes Italię adhortat9 eſt: ut
idẽ ip̃i facerẽt:ne aliqd̾ graue ĩcẽdiũ in Italia excitaret̃:qd̾ nõ ita facile extingui poſſet.
Veriti oẽs ne id certe eueniret:quod põtifex p̃dicabat:auxilia p̃pere Senẽſibus miſere.
Solus ãt Alphonſus q Iacobo fauebat:hominẽq̧ ad ſe uocauerat:eius beniuolẽtię me
mor quã antea cũ p̃re Nicolao Picẽnino cõtraxerat. Senẽſib9 ex fœdere auxilio nõ fuit.
imo uero & comitẽ Pitilianũ ĩ Senẽſes ita cõcitauerat:ut tãti mali p̃ria cã ĩde exorta ui
deat̃. Veꝝ ſup̃ueniẽtibus auxiliarib9 copiis tũ a Frãciſco Sfortia. tũ a Venetis eo reda
ctus ẽ Picẽninus aliquot p̃liis:ſi nõ fuſus at mutilat9 & debilitatus:maxie uero ad orba
tellũ:ut cõſcenſis Alphõſi triremib9:q̃ ad hoiem miſſę ſũt:rerũ oĩum inopia laborãtẽ
in regnũ tanta re fruſtra tentata profectus ſit. Quare & Caliſti & ſociorum opera atq̧
auxilio Senenſes magno periculo liberati ſunt:qui certe nõ minus inteſtino q̃ externo
bello:tũ laborabãt:cũ nõ deeſſent ciues quidam:qui ſpreta libertate factionẽ Alphõſi
ſeq̃rent̃:quorũ etiam opera tantum bellũ concitatũ crediderim. Sed ciues bene ſentien
tes:aut pulſis aut cęſis male de patria merẽtibus libertatẽ quã tũ magno labore & ſum
p̃ta peperere: nũc ẽt & q̃dẽ diligẽter tuent̃. Animaduertere & tũ acerrime in militarẽ li
centiã & trãfugas:ĩterfecto Giberto corrigia eiuſq̧ milite ĩ p̃dã dato paululũ quoq̧ ab
fuit q̃n idẽ ẽt Sigiſmũdo malateſtę acciderit:q cũ coꝝ ſtipẽdio militabat quiq̧ & bellũ
ĩ lõgũ ducebat:& p̃dã ex agris eoꝝ nõ aliter abigebat ac ſi hoſtis eẽt. Eodẽ quoq̧ anno
tãtus ĩ regno Neapolitão terremot9 exortus ẽ nonis decẽbrib9:ut & m̃lta tẽpla & plu
reſ ędes cũ magno hoium ac pecoꝝ ĩteritu corruerit:maxie uero neapoli:Capue:caietę
auerſę:cęteriſq̧ ueteriſ cãpanię urbib9:q̃rũ ruias ego cũ maxia admiratõe deiceps iſpe
xi dũ cernẽdę uetuſtatis ſtudioſus eo me cõtuli. r̃petebat tũ uotũ alphõſus tertio quoq̧

uerbo qđ in Thurcos fecerat: & ſe qđ uouerat breui factu℞ dicebat: ue℞ nec ſic quoq₃ impelli ad ſanctam militiā potuit: adeo erat illecebris Neapolitani regni irretitus. caliſtus āt ſedatis Italię reb9 nouē cardinales creat: quo℞ duo ex ſororib9 fuere ei9 nepotes Rhodoric9 boria & .L. Ioānes cognomēto nulano ex ſorore nepos. Aeneā quoq₃ Senēſem ep̄m Cardinalē creauit: cuius opa in cōponēda Italię pace: dū Senenſes bello uexarent᷑ uſus fuerat. Ve℞ mortuo comite Taliocotii quē ſupiore āno pōtifex urbis p̄fectū creauerat: ſtati inter Auerſę comitē & Neapolionē Vrſinū orta diſſenſio ē: cū Auerſę comes Mōticellū nō longe a Tybure poſitū occupaſſet: q̄ diceret eā hęreditatē ad nurū ſuā ptinere comitis filiā: contra inſtaret Neapolio id ſuū eſſe debere iure hęreditario q̄ppe cū comes ipſe ex gente Vrſina hēret᷑. Ex altercatiōe āt duo℞ de hęreditate iḡr ſe: armis ē̄t concertātiū: maxima dāna pp̄ſ Romanus tū certe p̄peſſus eſt. Ve℞ cōpoſita hac ē̄t cōtrouerſia: iuſſo utroq₃ ab armis diſcedere: Caliſt9 Boriā nepotē ſuū & Vrbis p̄fectū creauit in locū demortui comitis: & eūdē militib9 eccl'iaſticis p̄fecit: quo facilius Barrones Vrbis Romę in officio cōtineret. Mortuo uero non ita multo poſt Alphōſo hęrede legitimo carente: tanti aī Caliſtus fuit: ut regnū illud repetere ſit auſus: dictitās id ad ſedē apoſtolicā Alphonſi morte iure pheudatario deuolutū eē. Parabant᷑ iā utriq₃ arma: nec Ferdināđus Alphonſi hęres aīos hoīs cōtenebat. Norat. n. hoīs ingeniū: & aī eius amplitudinē. Ve℞ eius morte diſturbata ſunt oīa: & tāto metu Ferdinandus liberatus ē. Morit᷑ āt Caliſtus pōtificatus ſui anno tertio: mēſe tertio: die decimoſexto: ſepeliturq₃ in Vaticano ad ſiniſtrā baſilicę ſancti Petri in tēplo rotūdo: qđ ſanctę Marię in febribus dedicatū ē Nicolai ī penſa antea reſtitutū. Morit᷑ ē̄t nō multo poſt Borias nepos: q̄ ciuitatē ueterē cōfugerat: Vrſinę familię odia declinās: q̄ ipſe cōtraxerat: dū alteri factioni magis fauet. Caliſtus āt in oī uita uir ītegerrimus ē habitus: ſed hęc eius p̄cipua laus ē: q̄ dū ep̄s eēt aut Cardinalis: b̄n̄ficiū aliqđ in cōmēdatione nūq̄ uoluit: dicēs ſe una ſpōſa: & q̄dē uirgine cōtentū eē: hoc ē eccl'ia Valentina: ut ius pōtificiū mandat. Elemoſynas p̄terea paupibus xp̄i & ſeruis dei freq̄ntes dabat: tū publice: tū priuatim. Virgines paupes collata dote maritis collocabat. Nobiles ad inopiā redactos ſua īpenſa ī uita retinebat. Vtebat᷑ & munificentia erga pricipes: q̄n opus erat: maxie uero erga eos q̄ nomē xp̄ianū auctoritate & opib9 ſuis iuuare poterāt. Ad Vſuncaſſanū Per ſa℞ & Armenię principē: ad regē Tartaro℞ Lodouicū Bononiēſem ordinis ſancti Frāciſci frēm miſit: cū multis & magnis munerib9. eos in Thurcū excitās: q̄ pſuaſu hoīs & magnas thurcis calamitates intulere: & oratores ſuos quos ad Caliſtū deſtinauerāt ad Piū pōtificē demū miſit: quos certe cū admiratiōe: tū ob īterualla loco℞ uñ uenerāt: tū uel pp̄ habitū n̄ris oculis inſuetū inſpeximus. Ferunt Vſuncaſſanū ſupatis pſępe hoſtibus ad pōtificē ſcripſiſſe: ſe q̄dē uictoriā ex hoſte reportaſſe ob p̄ces ab eo ad deū hītas: eiuſq₃ b̄n̄ficii diuini potiuſq̄ humani ſe aliq̄n memorē futu℞: Incohata hęc amicitia a caliſto ē: quē nūc cōſtanter xp̄iani cū ipſo principe retinēt. q̄ Thurcū cōtinuis p̄liis uexat. In ædificiis āt puos ſumptus fecit: q̄ ei pa℞ uiuere licuit: q̄q₃ pecunias ī uſum tāti & tā piculoſi belli colligebat. Reſtituit ſolū ſanctę priſcę in auētino templū & mœnia urbis dirupta ac fere ſolo ęquata. Aulea tñ q̄dam auro intertexta ab eo empta cernunt᷑. In uictu ſuo parcus ē hītus: ī ſermōe modeſtiſſimus. Facilis aditū quantū ei p̄ ętatē licebat: iā. n. octogeſimū attigerat ānum: nec tñ de ſtudiis ſuis q̄cq̄ remiſerat. Legebat ipſe: aut legentes audiebat: ſi qđ in tāto re℞ faſtigio ei t̄pis ſupererat. Officiū trāſſigurationis dn̄i
ſuo Iuſſu cōpoſuit n̄ri Ieſu xp̄i ipſe compoſuit: iuſſitq₃ eo mō atq₃ cū his indulgentiis celebrari q̄b9 celebritas corporis Xp̄i in p̄cio habetur. Oratores ad ſe uenientes mira beniuolētia cōplectaba

tur: Quoꝝ ꝓcibus aut poſtulatis ab honeſto deſcedere nũq̃ uoluit. hãc ob rẽ cũ Alphõſo ſimultates exercuit: q̄ꝛ is peteret epatus interdũ his dari: q̄bus uel pp ætatẽ: uel ignorãtiã: tũ lr̃arũ: tũ reꝝ humanaꝝ. cõmitti nequaq̃ debebãt. Moriens aũt Caliſtus cẽtum & q̄ndecim millia nũmũ aureoꝝ reliq̄t: quos in uſus bellicos cõtra thurcos cõparauerat. Dũ ãt caliſti fun9 celebraret: morit̃ & Dñic9 ſãctę crucis cardialis & ſũmus penitẽtiarius: uir q̄dẽ grauis ac ſapiẽtiſſim9: ſepelliturq̄ꝫ ĩ tẽplo Mineruę bõis oibus p̄ dolore lachrimantibus.

PIVS .II.

PIVS. II. Aeneas cognomẽto: Picolhomineus antea uocatus. natiõe Italus ſenis oriundus: corſiniani ortus: patre Syluio: matre uictoria: Patrũ oium cõſenſu põtifex creat̃ tertiodecimo kal̃. Septẽbris. M. cccclviii. Nã pr̃ eius a plebe Senẽſi cũ reliqua nobilitate e repu. deiectus: ut ad fundũ gentiliciũ Corſinianũ uallis Vrciç oppidũ ſe cõferens: infantẽ eo loci ex uxore ſuſcępit. Nato puero: Aeneas ſyluius nomẽ pr̃ indidit. Puerpa ãt p q̄etem uiſa ẽ ſibi infantẽ cũ mitra parere: q̃ (ut ꝑne ſp in peius mẽtes hoium ſunt) uerita ẽ ne ſomnium illud puero & familiæ ignominiã portẽderet: neq̄ꝫ antea huiuſcemodi ſuſpitiõe leuari potuit: q̃ poſtea intellexerit filiũ Tergeſtinũ epm deſignatũ fuiſſe: quo nũcio oi ꝑrſus metu liberata imortali deo gr̃as egit: q̄ꝛ defunctũ meliore fato q̃ ipſa cõiectauerat filiũ ſibi uidere cõtigiſſet. Prius tñ cũ iã p ętatẽ diſcere aliq̄d potuiſſet: corſiniani ſingulari memoria: & ſũma docilitate grãmaticã didicit: pce adeo ac duriter uitã ducẽs: ut oia ruris officia ob inopiã adire ſit coactus. Annũ uero decimũ & octauũ agẽs Senas ꝓficiſcit̃: ubi a neceſſariis & cognatis adiutus: poetas primo: mox oratores audiuit: q̄bus facultatib9 tñ igenio & diligẽtia ualuit: ut breui p̄clara poemata latina & hetruſca ligua ędiderit: ludẽs credo in amorẽ quo ętas illa maxie cõflictat̃. Inde uero ad ius ciuile ſe cõtulit: q̄d ꝓfecto nõ ita multo poſt deſerere coactus ẽ. Orto nãq̄ꝫ inter Senẽſes & Florẽtinos bello: charitatẽ ãnonæ ueritus: & nobilitatẽ plebi ſenẽſi ſuſpectã cernẽs: uolũtariũ ſibi uelut exiliũ adſciuit: ſecutus ampliſſimũ uiꝝ dñicũ capranicũ: q tum Senis iter faciẽs ad Baſilieſe cõciliũ ꝓficiſcebat̃: q̃ſtum iniurias ab Eugenio põtifice ſibi illatas pp denegatũ galerũ Cardinalatus iſigne: quo ẽt abſente Martinus ob ei9 uirtutẽ & itegritatẽ merito donauerat. Hui9 igit̃ cõtubernio uſus poſt lõgos itineris labores ſupatis alpib9: coelo uicinis: & cõgelatis niuib9 opertis: p inſerni põtẽ: lucernę lacum Heluetioꝝ cãpos: Baſileã tãdẽ ꝑuenit. Quo ĩ cõuentu & ſi multa negocia Aeneæ Dñici ſecretario obuenerint: ſp tñ eſt aliq̄d ocii ſuffuratus: q̄d lr̃is traderet. Dñicũ deinceps paupertate & inopia circũuentũ: q̄ppe cui beneficioꝝ & pr̃næ hęreditatis ꝓuentũ oẽm Eugenius denegabat: relinq̃re nõ ſine lachrymis cogit̃: Bartholomeũ Nouariẽſem epm ſecut9: quo cũ Florentiã ubi Eugenius põtifex erat ꝑuenit. ſed hũc quoq̄ꝫ in iudiciũ ob crimen lęſæ maieſtatis ab Eugenio accerſitũ ęneas relinq̃re ĩpellit̃. Nicolaũ ſanctę crucis cardinalẽ ſecutus: pr̃em certe optimũ: ac oium opiniõe ſanctiſſimũ: q Attrebatũ ꝓfectus Eugẽii iuſſu: ubi cõuẽtus Galloꝝ pricipũ hẽbat̃: pacẽ iter ducẽ Burgũdię (q cũ Anglis ſentiebat) & regẽ Frãcię cõpoſuit. Redeunte ãt in Italiã Nicolao: quẽ Veneti ac Philippus Mediolani dux auctorẽ cõponẽdę pacis req̄rebãt: Aeneas admodum nõ Eugenio gratus Baſileam ꝓficiſcens: magno ſemp in honore apud oẽs eſt habitus. Fuit. n. ſcriba in Synodo illa celeberrima: & litterarũ apoſtolicarum abbreuiator: Duodecim uir: qui magiſtratus in tanto cõuentu Cenſorius habebatur. Nihil enim publice per quẽpiam agi poterat: niſi hoꝝ grauiſſima auctoritas interueniſſet: & ſi qui admiſſi ad conſultandum de rebus cõciliaribus minime idonei habiti ſunt: horum iuſſu ſenatu mouebãtur.

Erant in eo cōcilio quatuor comēt9:q deputatiōes more aulico uocabanť:apud quos: de fide:de pace:de reformatione:de coībus agebať.His magiſtratibus ſinguli p̄ſidentes ſingulis mēſibus p̄ficiebanť.In deputatione fidei: cui Aeneas erat aſcriptus ſæpe p̄ſedit.Inter collatores beneficiorꝝ: bis quoq; electus.In eo aūt cōuentu pſępe orauit:ſed illa eius orō ęgregia & elegās ē habita:qua in eligēda cōcilii ſede idonea: Auenioni: Vtinæ:Florentię:Papiā anteferrendā oñdit:rerꝝ opportunitate:ſitu loci:ędium priuatarū magnificētia:cœli benignitate & clemētia:cōmoditate rerꝝ oium:q̄ urbi pñt importari: liberalitate Philippi ducis.Cū uero aliqd p natiōes agendū erat:unus ſp ex Italica deligebať:q rebus agendis p̄eſſet:tāta erat in hoie morꝝ facilitas:& īgenii dexteritas.Legationes uero plures cōcilii cā obiuit:Argētinā tertio: Tridētū ſemel:Cōſtātiam ſecū[illegible]: Frācofordiam ſemel:in Sabaudiā iterꝝ mittiť. Deſignato āt poſt lōgas conſultationes cōcilii i pōtificē.Fœlice: Eugēioq; excluſo:cū octo uiri ex una quaq; natiōe deligerētur: qbus ſūma ptās in reb9cōciliaribus pmitteret:Aeneas pōtificis ſecretarius magiſtratū illū ultro oblatū renuit.Orator deinde ad Fœdericū impatorē a Fœlice miſſus:tantum dexteritate ingenii apud hoiem ualuit:ut eū corona poetica donatū in amicos & protonotariū recepit:ita eos Germani appellāt:quos priceps ſecretus adhibēt.Relat9deinde i Senatoriū ordinē:quē princeps i rebus grauib9 cōſulit. tantū ualuit doctrina & auctoritate ut facile i quauis re ad ingeniū ptinēte primus haberet:licet æmulos & obtrectatores multos hūerit:Interim uero cū de abolendo ſciſmate inter Eugeniū & iperatorē agi cœptū eſſet: eiuſq; rei cā ad pōtificē æneas pficiſceret:Senis aliquandiu moratus:a ſuis uehementer rogať: ne ad Eugeniū pficiſceret:ueriti.n.ſunt ne in eum pontifex grauiter animaduerteret:ꝙ eius auctoritas in Baſilienſi concilio ab æneæ epſis & orōnibus pſępe impugnata diceret.At hō cōſtans ſua īnocētia fretus ſpretis cognatorū p̄cib9Romā pficiſcēs:ſe primū apud Eugeniū elegāti orōne purgat:ꝙeorꝝ auctoritatē ſecutus eſſet:quorꝝ ſnia Baſiliēſe cōciliū fuerat approbatū. Deinde uero his de rebus cū eo agere cœpit:quarꝝ gratia ab impatore uenerat. Miſſis deinde in Germaniā duobus ab Eugenio oratorib9:quorꝝ alter Thomas ſarzanus fuit:alter uero Ioānes caruagialla:tādē horꝝ uirtute & Aeneæ īduſtria(ut in Nicolao diximus)neutralitas ſublata eſt. Vt uero ēt id rebus nō uerbis tm̄ appareret:imperator Aeneā ipm Romā mittit: q eugenio publice diceret ſe ac Germāos oēs i humanis diuiniſq; ei deiceps obtēpaturos. Mortuo āt eo tpe eugenio:dū alter pōtifex in locū demortui ſuffragiis patrū deligitur Aeneas cōclaui p̄fuit:nullus.n.orator tū in urbe erat tāto munere dignior. Creato aūt Nicolao pōtifice accępta abeūdi uenia:dū ab eugenio ſubdiaconus creatus iter in Germaniā facit epſ Tergeſtinus moriť:i cui9locū Aeneas ſe qdē iſcio a pōtifice & impatore ſuffect9eſt,Philippo p̄terea Vicecomite ſine hęrede mortuo a Cęſare ad Mediolanēſes Orator mittiť:apud quos orōnē hūit de iperio urbis hęreditario:deq; fide ſeruāda: cui qdē ſi ppłs ille obtēperaſſet:adhuc libertate fortaſſe uteret.ſecūdo uero ad eos rediens:extrema q̄q; ob libertatē patiētes:obſidēte Mediolanū Franciſco ſfortia urbē ipam cū maximo diſcrimine ingrediť: relictis ad Nouicomiū collegis:quos timor ab officio deterruerat. Inde aūt re infecta abiēs impatoris mādato ad Alphonſum Arragoniæ regē pficiſcens:epſ Senēſis unde originem ducebat a Nicolao creať: Cōpoſita deide iter Alphōſum & iperatorē affinitate:ad hoiem in Germaniā rediēs eū ſp adhortatus ē:ut primo quoq; tpe in Italiā ad accipiēdā iperii coronā pficiſceret. Vnde Fœdericus iter i Italiā ingreſſus:æneā p̄miſit:ut Leonoræ uxori e Luſitania uel portugalia(ut nūc dr̄) ad hetruſcū littus pueniturę honoris gratia obuiā fieret.Qui ubi Senas puenit:pōdiu

in Vrbe

in Vrbe moratus: pplo ſuſpectus eſſe cœpit: ne aduētante impatore pulſis popularib9 optimates reipu. gubernādę ꝓficeret. Aeneas igit̃ ut populū ſuſpitione leuaret: Thalamonem quo leonoram peruenturā putabat ꝓficiſcitur. Non tñ ob eius diſceſſum ǭeuere popularium animi. Relegata nāq; per agros ad tp̄s oīs nobilitas eſt. cui paulo poſt ut mutabile: ſunt populariū mētes: redeundi in Vrbē ptās facta eſt: cognita imperatoris integritate: & Aeneæ modeſtia. Is uero Piſas cōtendēs: quo Luſitanos applicuiſſe intellexerat: puellā uni ſibi creditā ad impatorem: qui tū ſenis erat pduxit. Romā deinde tū ꝓficiſcēs: & priuatim & publice dū Cæſar corona impii donaret̃ egit oīa. Impator ꝑterea ad Alphonſum ſalutādi hominis cā iturus: Ladiſlaū regiū adoleſcentē: quē Pānonii & Boemii furtim ab eo abducere ſæpe tentauerant. Romæ ſub tutela & cuſtodia ǫneę cui plurimā fidē pſtabat reliqt. Impator aūt Romā iteꝝ rediens: cū gratias pōtifici egiſſet. ferrariā ꝓficiſcit̃ Borſioq; Eſtēſi Mutinæ duce creato. ubi Germaniā attigiſſet Aeneā ſtatim ex mādato pōtificis cū ſūma poteſtate oratorē in Boemiā & oēs Auſtriæ ciuitates mittit: Orta nāq; erat inter eos & iperatorē cōtrouerſia: ꝓ ladiſlao rege: quē illi ad ſe mitti poſtulabāt; ſublata aūt tanta cōtrouerſia ac pace iter utroſq; cōpoſita: Aeneas haud ita multo poſt ad Cōuentū Ratiſponenſem mittit̃: ubi iperatorias uices gerēs pñte Philippo Burgūdiæ duce & Lodouico Baioariæ: de immmanitate Thurcorum & de calamitate reipu. xp̄ianæ tanta contentiōe dixit: ut oībus gemitū & lachrymas excuſſerit: ꝓcipue aūt Philippū Burgundū ad eā expeditionē adeo animare uiſus eſt: ut bellū ſtatim oium cōſenſu decerneret̃: qd' poſtea omiſſum eſt. eoꝝ ambitiōe & ſtultitia: qui cūcta ſibi deberi putabāt. Aeneas uero igraueſcente iā ætate tedio laboꝝ: ac diutina inter exteras gētes pegrinatōe feſſus: redire Senas ad lares pr̃ios iſtituerat: quē tñ facile imperator e ſnia mouit: cū diceret ſibi in aīo eſſe: Thurcis ipſis bellum iferrre. Miſſ9 itaq; ob eā rem ad francofordienſem cōuentū: Germanos principes q ex tota ꝓuincia eo cōuenerāt grauiſſima & lōga or̃one ad bellū ꝑiculoſum & neceſſariū multis rōnib9 adhortat̃: Viſus ē quidē oēs uehemēter cōmouere. Veꝝ hoc natura cōpertū eſt eoꝝ aīos cito reſidere: quoꝝ affectus ꝑfacile mouent̃. Tertius itē eadē de re in noua ciuitate cōuentus hr̃: in quo Aeneas mirifice annixus pedib9 & manib9 eſt ut aiunt rē ex ſnia ꝑficere: priuatim & publice unūquēq; ad id bellū cohortādo: quo ſalus Europæ pricipū ac populoꝝ libertas: dignitas xp̄iani nois cōtinebat̃. Nec aberat a ſpe ꝑficiendæ rei cū ſubito nūciatū eſt Nicolaū pōtificē e uita migraſſe: cuius i morte diſturbata ſunt oīa: nā & cōuentus ſoluit̃: & germani reꝝ nouaꝝ cupidi ꝑſuadere impatori annixi ſunt: ne pontificibus āplius obtéperaret: niſi ꝗdam ad pragmaticā rēdētia ab ipſis pri9 ipetraſſent: ꝙ dicerēt Germanis lōge peiorē conditionē eſſe q̄ uel gallis uel Italis. quoꝝ ſerui (Italorū in primis) ni res imutarent̃ merito eē dicebant̃. Nec certe ꝓcul abſuit ꝙn ipator tumultuantib9 obſeqret̃: quominus aūt id fieret grauiſſima Aeneę auctoritas itercеſſit: Cui9 hæc fuit apud Ceſarē ſnia: Inter principes ēt de magnis reb9 iter ſe diſſidētes: pacem aliquādo & amicitiā cōponi poſſe. At inter principē & populū immortale odiū ſemp interueniſſe: quare dicebat ſatius ſibi uideri cū pontifice ſentire: q̄ eoꝝ cupiditatib9 obtemperare: quoꝝ mētes nō rōne: ſed appetitu & cupiditate ducunt̃. Motus hac rōne impator ſpreta pploꝫ poſtulatiōe Aeneā oratorē deligit: q ad Caliſtū mitteret̃. Is āt Romā ꝓfectus: dū Fœderici iuramentū pōtifici de more exhibet: collaudato quātū ſatis erat utroq; tota eius or̃o fuit de bello Thurcis inferēdo: adeo erat ad eā rem aiatus. Videbat .n. uir ſapientiſſimus id qd' poſtea uſu accidit: Barbaros uictoria elatos occupata Gręcia non quieturos. Inde uero ad pacem Italię conuerſus: qua perfecta bellum Thurcho inferri poſſe exiſtimabat: pontificē ad eā rem uehemēter adhortatur. Premebant̃ tum

Senenſes comitis Petiliani & Iacobi Picennini armis: q̄ Alphonſi potiuſq̄ ꝓpriis auſpiciis bellū illud gerebāt. Vt igit̄ omnis belli ius extingueret̄: Aeneas iuſſu pōtificis & ciuiū ſuoꝝ rogatu Neapolim ad Alphōſum ꝓficiſcit̄: quo ēt totius ferme Italiæ legati de pace acturi cōuenerāt: qbuſcū certe uſq; ad eā diē ea de re nihil adhuc actū erat. Veꝝ ſuperueniēte Aenea: tū demū ſibi de pace cōuenturū dixit: quādo is qdē: quē unice diligebat ad ſe ob eā rē acceſſiſſet. Impetrata itaq; pace ac liberata ab hoſte patria: apd' Alphōſum cuius familiaritate plurimū delectabat̄ aliquot menſes fuit: quo tpe ſeruata oportunitate hoīem elegāti & copioſiſſima orōne ad bellū maritimū Orientalib9 inferēdū ꝑpulit. Inde uero Roma abiēs: iter in patriā facturus: a Caliſto pōtifice retentus ē a quo etiā non multo poſt patrū oīum conſenſu in numerum cardinaliū refertur. Apud Caliſtum uero tātæ auctoritatis & gratiæ fuit ut hoīem īpulerit Oratores ad Senenſes mittere: q tum ciuili diſcordia laborabāt: ut populū tumultuantē ad pacem & cōcordiā adhortarent̄. At uero dū in balneis Viterbianis ualitudinis cauſa eſſet: hiſtoriamq; Boemicam inchoaſſet: mortuo Caliſto Romam ſtatim rediit: cuius expectatio tanta fuit: ut magna pars populi Romam officii cauſa obuiam progreſſa: hominem (quaſi diuinarent) ut pontificem ſalutant. Ad hunc enim conſenſu omnium pontificatus deferebatur. Ingreſſus itaq; conclaue patrum omnium ſuffragiis: pontifex maximus (ut dixi) creat̄. Accepta deide pontificia corona: qua tertio nonas ſeptembris pontificali apparatu Baſilicam Petri ingreſſus eſt: cum deo immortali gratias egiſſet: ſe totum confirmata prius eccleſię ditione: ad curam reipu. chriſtianę conuertit. Nam & bellum añ ei9 pontificatū in umbria exortū: Iacobo Picennino duce rerum nouarū cupido ſtatim eo pōtifice ſublatū ē: Aſſiſſium & Nuceria ab hoſte recepta. Inter Ferdinandū regē & Sigimundū Malateſtā qđ difficilimū factu uidebatur cōpoſitæ inducię: quo Mantuā oīb9 ubi cōmunē xp̄ianorū conuentū indixerat tuto ꝓficiſci liceret. Creato āt principe Colūnenſi urbis p̄fecto in locū demortui Boriæ: relictoq; Romę legato Nicolao cuſa ſancti Petri ad Vincula Cardinali media hyeme ab urbe diſcedit: ꝑ eas ciuitates iter facit: q̄ ciuili diſcordia ad bellū potiuſq̄ ad pacē ſpectare uidebantur. Populos ad concordiam & qetē adhortat̄. Mantuā poſtremo undequaq; uentū ē. Magnus aderat principū numerus: magna legatorū uis. Ex tota. n. Europa nulla natio: gens nulla fuit q̄ nō aut principes aut legatos eo miſerit. Actū deniq; ē in illo celeberrimo cōuentu Pio ipſo dicēte: ut bellū cōi oīum decreto thurcis indiceret̄. Dictæ ſniæ: qua id rōne geri poſſet. Propoſitū periculū qđ ceruicib9 xp̄ianoꝝ imineret. Motæ ſunt oībus lachrymæ: cū eoꝝ calamitates exponerent̄: q̄ a Barbaris in grauiſſimā ſeruitutē quottidie abducebant̄. Incēſi aīs: cū oñderet turcos occupata grætia & illyrico īteriorē Europā penetraturos. Nil ē certe ab eo p̄termiſſum: qđ' ad mouēdos xp̄ianoꝝ aīos ꝑtineret. Magna qdē in dicēdo Pii la9 fuit: ꝙ cū ſępius iiſdē de reb9 loq̄ret̄ diuerſa ſemꝑ uiſus ē dicere. tāta erat in hoīe elegātia & copia. Galloꝝ q̄rimōias & calūnias Rēati regis ꝙ Ferdinādū Aphōſi filiū ī regno Neapolitano cōſirmaſſet ꝙ eundē corona regia donaſſet trib9 actiōibus acerrime cōfutauit. Agebant̄ hæc in Mātuano cōuentu: cū tota fere Europa relicto externo bello ad inteſtinū aīos atq; arma conuertit. Surgunt germani partim in ſeipſos: partim ī pannonios quoꝝ opera tantum tanq; neceſſarium bellum magna ex parte confici potuiſſet. Excitat̄ Britannia duplici factione quaꝝ altera ueterem in inſula regē altera nouum fugato uetere retinere conat̄. Surgunt præterea Hiſpani Barchinonēſibus auxilio futuri quos Aragoniæ rex Gallorum armis adiutus bello p̄mebat. Et ne qd ad diſturbāda oīa deeſſet: Italia Europæ caput relicto externo bello: ad inteſtinum aīos atq; arma cōuer

tit.gerebaĩ tum bellum in apulia:quo Ioannes renati regis filius ferdinandũ regno pel
lere conabaĩ.Hinc duplex factio in tota ꝓuincia exorta eſt cũ ii ferdinando: illi renato
fauerent.Pius itaq; omiſſo mantuano cõuentu ad ſedãdos motus in hetruriã rediens:
uiterbiũ ab aduerſa factione ꝑ fraudẽ occupatũ haud magno negocio recipit.Picẽtes ob
fines domeſticos acerrimis bellis exagitati:partim rõne:partim metu ad pacẽ rediguntᷓ
umbros ſimili cõtentione diſtractos:ac magnis cædibus oblitos & fœdatos auctorita-
te ſua tandẽ ſedauit ſenenſiũ rem pu.ſublatis ſeditionibus oibus qbus trienio ante labo
rauerant cõſtituit.Exules quoſdã uiros certe ꝓclaros in patriã reſtituit.Nobilibus reip.
adminiſtrationẽ reddidit.In ſabinoſq; uero ꝓſidiam aĩaduerſum eſt ꝙ hoſtẽ publicũ co-
meatu & tranſitu iuuiſſent.Romæ grauiſſimos tumultus ſiccatioſq; repreſſit:capto cũ
aliqͦt ſociis tyburtio angeli maſſiani filio:quẽ diximus a Nicolao ob coniurationẽ in-
teremptũ:& laqueo ad feneſtras capitolii ſuſpẽſo ꝙ auſi fuiſſent templũ pantheon oc-
cupare:atq; inde tanq̃ ex arce in optimũ quẽq; craſſari.Tyrannos quoſdã ad res nouas
ſpectantes e finibus eccleſie bello ſubmouit.Neminẽ unq̃ bello attigit:ad quẽ legatos
nõ prius miſerit ſi quo mõ ad ſanitatẽ rõnibus adduci poſſet.Fœdericũ urbinatẽ copiarũ
ſuarũ ducem cũ Alexandro ſforzia in marſos miſit q Iacobum picenniũ remoraretᷓ a re-
nato mercede conductũ:ne i apuliã ad gallos ferdinãdũ bello uexantes tranſiret.Ferdi
nando aũt ad ſarnũ fugato auxilio fuit:quominus regno ſpoliaretᷓ:ueritus ne ſi galli re-
gnum occupaſſent:uictoria elati libertatẽ Italiæ ſubuerterent.Legatoſq; a gallis uenien-
tiũ minas & pollicitationes:qbus ſe a Ferdinando ad renatũ traducere conabanᷓ facile
cõtempſit.Sigiſmundi malateſte eccleſiæ romane uectigalis furores ac rabiẽ cenſuris
& armis cõpreſſit.Is.n.ſpreto fœdere:quod inter ſe & ferdinandũ fuerat:a põtifice ictũ
caſtella oĩa obſeruandã fidem data:cõtra ius faſq; ui cœpit.Legatũ eccleſiæ romane ad
nulaſturem fugauit:picentibus bella intulit.Huius uero rabies ſequenti anno ad ſeno
galliam fœderico urbinate & neapolione urſino ducibus graui ꝓlio cõpreſſa & caſtiga-
ta eſt:recup ata ſenogalia expugnatũ fortunæ fanũ Nicolao piſtorienſi cardinali ſanctæ
ceciliæ legato:ac magna ps ariminenſi agri ei adem pta eſt:ne poſſet aliqñ ad rebelliõnẽ
ſpectare.pugnatũ eſt ꝑterea non ita multo poſt a ferdinando pari fœlicitate ad troiam
Apuliæ oppidũ:quo ꝓlio princeps Tarentinus:ac pleriq; alii:qui nouarum rerũ cupi-
di gallica ſequebanᷓ arma:adeo ſunt perterriti:ut ſupplices a rege pacẽ petentes in eius
amicitiam redierint fere omnes præter paucos:quos poſtea rex bello inſecutus: aut re-
gno expulit:aut ad ſanitatẽ redegit.Pius ãt duobus maximis ac grauiſſimis bellis libe-
ratus:expeditionem Aſiaticam quæ in Mantuano conuentu regũ ac principũ ambitio
ne & auaritia fuerat omiſſa repetit.Socios belli Vngariæ regẽ:Philippũ burgundię du
cẽ ac Venetos:ꝗ ii promptiores ad eam rem eſſe uiderentur ſibi adiungit.Oratorẽs &
nuntios cũ litteris apoſtolicis ad gentes & nationes chriſtianas mittit:q principes om
nes:qui populos ad tm̃ bellũ tanq̃ neceſſariũ adhortarenᷓ.Ipſe interim ſenas ꝓficiſci-
tur:iturus ubi ei per anni tempus liceret ad balnea Petriolana:q̃ potiſſimũ eius ęgritu
dinem lenire uidebantur.Ibi autem cognoſcit Philippum Burgundũ:q ſemet uenturũ
cũ milite & claſſe uouerat:a tanta pollicitatione deſtitiſſe.Intelligit præterea multos
eſſe principes ac populos non exteros modo ſed italos quoq; q ambitiõe & liuore rem
tantam diſturbare conarentur:qa eos uiderẽt nobiliſſima pręmia reportaturos:qui tã-
tam belli molem ſubirent.Hos(aũt ut pontificẽ decuit)admonitionibus ad ſanitatem
reducere conatus eſt.Relictis uero balneis ad urbem proficiſcitur:ubi uehementi dolo
re pedum & graui febre dies aliquot laborauit:qua ex re factum ẽ ut nonis Iunii quem

admodum publico decreto enunciauerat: Anconę eē nequerit. Delinita aūt aliqua ex p
te ęgritudine oratores a rege gallorū & burgundię duce uenientes: eiuſq; morā excuſan
tes audit. Vocatis deinde ad ſe patribus cardinalibus regi Boemię de ſide catholica ma-
le ſentiēti diē dicit. Inde ab urbe diſcedens: p Sabinos: Vmbros Picētes Ancona lectica
iacens defertur. In itinere autē magnā uim hoium ex Germania: Gallia: Hiſpania ueni
entiū ad bellū thurcis indictū offendit quoꝝ magnā partē abſolutā peccatis (Grmano
rū potiſſimū) in patriā remiſit: q̄ minus idonei bello gerendo eſſent: quotq; ēt belli im
penſam: ut in litteris apoſtolicis continebať ſecum non detuliſſent. Dum claſſem quæ
paſſim in portibus ſuperi inferiq; maris ad tantum bellum fuerat ędificata: dumq; Ve-
netorum ducē belli ſociū Anconę expectat: diutina & lenta febri afflictatus: moriť an-
no ſexageſimo quarto ſupra quadringētos & mille. xvii. Klas ſeptēbris horā circiter ter
tiā noctis: Anno uero pōtificatus ſexto diebus ſex minus. Tante āt cōſtantię & fortitu-
dinis fuit ut tota ęgritudine graui qdē & longa occupationes intelligendi cauſas diuer-
ſarū gentiū audiēdi: inhibendi: decernēdi: iudicādi: ſignādi: admonendi: caſtigādi: inter
miſerit nunq̄. Eo āt die quo e uita migrauit: duas horas ante extremū uitę ſpaciū patres
Cardiales ad ſe uocatos cōſtanti aīo & uoce nō inconcinna ad concordiā in eligēdo no-
uo pōtifice adhortatus ē: qbus itē honorē ſūmi dei: dignitatē ecclīæ Romanę: bellū a ſe
in thurcos ſuſcæptū: ſalutē animę ſuę: familiā oēm: nepotes uero maxīe ſi cōmendatiōe
dignos ſe p̄ſtiterit: cōſtanti ac graui oratione cōmendauit. Petiit ſponte ſacramēta oia:
& ſigna itegerrimi xp̄iani oibus in rebus p̄ſtulit. Præterea uero acerrime tū qdē diſpu-
tauit cū laurētio rouerella ep̄o ferrariēſi theologo doctiſſimo: liceret ne extremā unctio
nē iterare: qua ſemel inunctus fuerat: dū baſileę peſtilētia grauiſſime ægrotaret. Oratio
nes canonicas ut itermitteret in tāta aī anxietate: neq; domeſticoꝝ qdē p̄cib9 exorari po
tuit. Symbolū athanaſii cōſtater ꝓnunciauit & ꝓnunciatū ueriſſimū ac ſanctiſſimū eē
dixit. Nō mortē exhorruit: nō pturbationis aut incōſtantię: dū ſupmum ſpūm efflaret:
ſignū aliquod edidit. Extinctus ꝑfecto magis q̄ mortuus dici pōt: adeo longis ægritu
dinibus maceratus erat: ut corpus ſuū Romā deferreť ſuis mandauit. Affirmant po-
lynctores uiuaciſſimū cor i hoie iuentū. Fun9 Ancona Romā deferť: comitāte familia
lugubri ueſte induta ac lachrymis ſqualida. Peractis āt de more exeqis in Baſilica ſan-
cti Petri condiť ad altare ſancti Andreæ ſepulchro Franciſci Cardinalis ſenenſis impē
ſa cōdito cū hoc epitaphio. Pius. ii. pont. max. natione Tuſcus: patria Senenſis: gente
picolominea: ſedit an. vi. Breuis pōtificatus ingens gloria fuit cōuētū xp̄ianoꝝ MāTuæ
ꝓ fide habuit oppugnatoribus Ro. Sedis intra atq; extra italiā teſtitit: catherinā ſenēſ
inter ſanctas xp̄i rettulit: pragmaticā in gallia abrogauit: ferdinādū Aragoñ. i regnum
ſiciliæ cis fretū reſtituit: rem eccleſię auxit. Fodias inuenti tum primū. Aluminis apud
tolfam iſtituit: cultor iuſticiæ & religionis admirabilis eloqo: uadens in bellū qď Tur-
cis indixerat Ancōæ deceſſit: ibi & claſſem paratā & ducē uenetoꝝ cū ſuo ſenatu cōmili
tones xp̄i habuit. Relatus in urbē eſt patrum decreto: & hic cōditus ubi caput Andreæ
appl̄i ad ſe ex peloponneſo aduectū collocari iuſſerit. Vix. an. lyiii. men. ix. dies. xxxvii.
Collegio āt cardinaliū quinq; & quadragita milia numū aureorū a uectigalibus ecclīæ
penſum ob idictū thurcis bellum reliquit. Has aūt pecunias Cardinales & triremes q̄
tum in portu anconitano erāt chriſtophoto mauro uenetoꝝ duci: q biduo aň Pii mor
tē cū triremibus undecim applicuerat cōmittunt his cōditionibus: ut nauigiis ꝓ eorū
arbitrio bello nauali uterrenť: pecunias uero ſtipendii noīe ad matthiā Vngaroꝝ regē
mitterent bellū aſſiduo cū thurcis gerentē. Mortuus eſt uir fortitudinis certe ac prudē
tię ſingularis:

tię ſinglaris & q nõ ad ociũ: ad ſegnitiẽ ſed ad res agẽdas & maxias qdẽ natus uidebat̃. Augere maieſtatẽ põtificis cõatus eſt ſp. Nõ reges: nõ duces: nõ populos: nõ tyrãnos: in ſe aut eccl'iaſticũ quẽpiã delinquẽtes bello cenſuris interdictis execratiõibus pſeq prius deſtitit: q̃ eos ad ſanitatẽ rediiſſe cognouerit. Lodouico aũt regi Gallorũ aduerſatus eſt: ꝙ libertatẽ eccl'ie minuere conaret̃: cũ ab eo antea pragmaticã eccl'iæ Romanæ pernitioſiſſimã peſtẽ extorſiſſet. Borſio duci Mutinenſi minatus eſt: ꝙ ipe Romanę eccl'ię cenſuarius: & Sigiſmundo malateſte hoſti eccl'iæ & rebus Gallicis faueret. Sigiſmundũ uero Auſtrię ducẽ grauiſſimis cẽſuris pſecutus: ꝙ Nicolaũ cuſanũ cardinalẽ ad uincula Petri cœpiſſet: ac cõprehenſum aliquãdiu in carcere detinuiſſet. Dieterũ hiſemburgenſem Maguntinũ antiſtitẽ male de eccleſia Romana ſentientẽ ſede depulit: inq; eius locũ alterũ ſuffecit. Beneuentanũ archiepm cõtra eius uoluntatẽ res nouas molientẽ beneuentũq; gallis prodere conãtẽ archiepatu mouit. Frãciſcũ copinũ plus auctoritatis cũ magna pnicie & clade hoium in legatiõe Britannica ſibi uindicantẽ q̃ ei a ſede aplica cõceſſum fuerat epatu Interamuenſi priuauit. Taracinũ. Beneuentũ: Sorã: Arpinũ: ac magnã partẽ Hernicorũ (quę nũc cãpania uocat̃) in deditionẽ eccl'ię redegit. Nil regibus: nil ducibus: nil populis timore & auaritia conceſſit unq̃. Quoſdã uero ſæuiſſime arguit: ꝙ ea peterent: q̃ ſine eccl'ię detrimẽto & eius ignominia fieri nullo mõ poſſent. Tãtum terroris dominis qbuſdã Italicis pſerti iniecit: ut officio & fide nil antiquius ducerẽt. Vt hoſtes publicos cõſtanter pſecutus eſt: ſic amicos humaniſſime ac officioſiſſime fouit. Fœdericũ Romanoꝝ iperatorẽ: Mathiã Vngarorũ regem: Ferdinandũ Alphõſi filiũ: Philippũ Burgũdum: Franciſcũ Sfortiã: Lodouicũ Gonzagã uehemẽter dilexit. Duodecim cardinales ſuo põtificatu ueterib9 addidit. Reatinũ: Spoletinũ: Tranẽſem: Alexandrũ Saxoferratẽſem: Bertholomeũ Rouerellã: Iacobũ Lucẽſem. Franciſcũ Laodomiæ ſororis ſuæ filiũ: Franciſcũ Gonzagam Lodouici pricipis filium. Hi oẽs Italici ſunt hiti. Ex Trãſalpinis Salſeburgenſem Lodouicũ libretũ. Atrebatenſem. Vergelenſem. Viuẽdi aũt rõnem ita patiebatur: ut ocii & deſidię accuſari nullo mõ poſſet. Surgebat mane aurora illuceſcente: & hita rõne ualitudinis: ac re diuina caſte & pie facta ad negocia publica ſtatim egrediebat̃. Functus officio: ac p hortos recreãdi ai gratia delatus prãdebat. Mediocri cibo utebat̃: nõ exqſito & lauto. Cibos raro ſibi apparari iuſſit qd' apponebatur hoc edebat. Vini parciſſimus dilutiq; ac lenis magiſq̃ auſteri amator. Sumpto cibo dimidiũ horę cũ domeſticis: aut fabulabat̃: aut diſputabat. Cubiculum deĩde ingreſſus: cũ paululũ qeuiſſet horis canõicis de more repetitis: tã diu legebat aut ſcribebat: dõec ei p munera publica licuiſſet. Idẽ faciebat noctu qd' die poſt cenã: nã & legebat & dictabat uſq; ad multã noctẽ in lecto iacens: nec amplius q̃ horis quinq; aut ſex qeſcebat. Hõ fuit ſtaturæ breuis: caput habuit ante ãnos canũ: faciẽ ante dies ſenectã pſeferentẽ. Aſpectu ſeueritatẽ facilitate conditã oñdebat. Circa cultũ corpis neq; moroſus: neq; negligẽs: laboris patiẽs hẽbatur. Sitim æquo aio & famẽ tolerauit. Robuſtũ ei corpus natura dederat: qd tñ lõge pegrinationes: & crebri labores: frequẽtes uigilię attriuerãt. Accedebãt morbi eius familiariſſimi: tuſſis: calculus & podagra: quibus ita pſępe cruciabat̃: ut pter unicã uocẽ nil ei q̃re uiuus dici poſſet relictũ uideret̃. Aditu ẽt dũ ægrotaret facilis erat: uerboꝝ parcus: inuitus petita negauit: Pecuniaꝝ quantũ collegit tm̃ erogauit quaꝝ neq; ſtudioſus neq; aſpernator fuit. Dũ numerarent̃: dũ reponerẽt̃ intereſſe nunq̃ uoluit. Fouere ingenia ſuoꝝ tempoꝝ nõ eſt uiſus: ꝙ tria grauiſſima bella ab eo ſuſcepta ęrariũ põtificiũ ita cõtinuo exhauſerãt: ut ęre alieno: ac magno qdẽ ſępe pmeret̃. Multos tñ muneribus aulicis & bñficiis eccleſiaſticis iuuit litteratos dico. Orã

tes aut poemata recitãtes libẽter audiuit:eorũq; iudicio q̃ aliq̃d ſapere uiderent̃:ſua ſcri
pta cõmiſit.Mendaces & delatores odio habuit.Irã facile collegit collectã faciliime re-
preſſit laceſcẽtib9 eũ cõuiciis & dictis petulãtioribus cõſtanter ignouit: ni ſedi aplicę fa
cta eſſet iniuria cuius dignitatẽ adeo acriter tutatus ẽ ſemp: ut eius cã magnoꝝ regũ ac
principũ graues inimicitias freq̃ter ſuſceperit.Erga domeſticos mira cõitate & facilitate
utebat̃.Nã quos uel iſcitia:uel ignauia deliq̃ſſe dep̃hẽdiſſet:p̃rna charitate admonebat.
Male de ſe opinãtes uel loquẽtes cohercuit nunq̃:libere.n.i libera ciuitate loq oẽs uole
bat.Quereti neſcio cui apud eũ:ꝙ male audiret:r̃ndit de me quoq; q male ſentiãt:ſi i cã
pũ floræ ꝓficiſceris multos audies.Si q̃n cælũ Romanũ tanq̃ naturæ ſuę cõtrariũ & in
ſalubre mutare cõſtituiſſet:æſtate p̃cipue:aut tybur:aut ſenas in p̃riã ꝓficiſcebat̃.Seceſ
ſu ãt Abbatiæ mire delectabat̃:q̃ in agro Senẽſi:tũ amœnitate loci:tũ opacitate ſylua-
rũ mira refrigeratio æſtate habet̃.Freq̃ntauit maceratana & petriolana balnea ualitudi
nis cã.Rara ueſte utebat̃:& argẽto frugali magiſq; regio.Ei9.n.uoluptas oĩs:q̃n a mu-
nere publico uacabat in lectiõe & ſcriptiõe freq̃nti repoſita erat.Libros pluſquã zaphy
ros:& ſmaragdos caros habuit q̃bus chryſolitaꝝ magnã copiã ineſſe dicebat. Mẽſam
ãt artificioſam ita cõtẽpſit ut ad fontes:ad nemora:ad loca agreſtia delat9 q̃ ſæpe freq̃n
tabat aĩ cã:nõ apparatu põtificio ſed humili ac ꝑpe ruſticano ſit uſus.Hãc eius crebrã
locoꝝ mutationẽ nõ defuere: q caperẽt ex aulicis maxĩe:ꝙ id nunq̃ ab aliis põtificibus
fctm ẽẽt:niſi aut bello:aut peſte urgẽte.Hoꝝ ãt q̃rellas cõtẽpſit ſp:ꝙ diceret:nil ob eam
rẽ a ſe p̄termitti:qd̃ ad dignitatẽ põtificat9:ad utilitatẽ Aulicoꝝ ptineret.Signabat oĩb9
in locis:audiebat:celebat:r̃ndebat:affirmabat:refellebat:q̃bus ex reb9 quouis ẽt in loco
abũde oĩbus ſatiſfieri poterat.Nõ libẽter ſolus cœdebat.Hãc ob rẽ: uel ſpoletinũ cardi
nale:uel Tranẽſem uel Papienſem in cõuiuiũ adhibebat. Intercœnandũ de ſtudiis bo-
naꝝ artiũ loq̃bat̃:memoriã ueterũ repetebat:& q̃d q̃ſq; laudis:uel dicẽdo:uel ſcribẽdo
cõſecut9 ẽẽt:exq̃ſito iudicio oñdebat.Ad uirtutẽ ſuos freq̃nter adhortabat̃:a uitiis dete
rebat cũ eoꝝ res geſtas cõmemoraret:q i uita recte aut ꝑperã egiſſent.Auguſtio patri-
cio lectore uſus eſt:a quo ẽt(dũ ip̃e dictitabat) deſcribant̃ oĩa iterdũ ſales libẽter audie
bat:negociis p̃ſerti uacuus Florẽtinũ q̃ndã iterdũ adhibebat(cui greco nomẽ ẽ)hoĩem
certe cuiuſuis mores:& naturã:linguã cũ maxĩo oĩum:q audiebãt riſu facile exprimẽtẽ.
Homo fuit uerus:integer:aptus:nil habuit ficti:nil ſimulati xp̃ianã aũt religionẽ ita co-
luit & obſeruauit:ut oẽm ꝓrſus hypocreſis ſuſpitionẽ a ſe r̃moueret.Freq̃nter cõfitebat̃
& cõmunicabat.Rẽ diuinã aut ipſe faciebat:aut dũ fieret obſeruatis de mor̃ cerimoniis
oĩbus aſtabat.Somnia:portenta ꝓdigia cõtẽpſit ſemp.Fulgura ꝓcurauit nunq̃. Geo-
mantibus & cæteris id genus nullã fidẽ adhibuit.Timiditatis & incõſtantię ſignũ nul-
lũ in hoĩe cognitũ.Extolli ſecũdis rebus:& pturbari aduerſis nunq̃ uiſus eſt. Suos ple-
runq; ut timidos & formidoloſos rep̃hẽdit:ꝙ acceptas clades(ut in bello cõtingit)apte
ei denũciare uererent̃.In cõmodis.n.conſilio & manu mederi poſſe dicebat: ſi id ad tp̃s
qd̃ accidiſſet ſcitũ foret. Socios belli uel magnitudine ĩpenſę:uel hoſtiũ potentia pter-
ritus deſeruit nunq̃.Bella ſuſcẽpit iuitus tñ & multis ac maximis iniuriis laceſſitus: pro
tutela eccleſiæ:ꝓ defenſione religiõis.Aedificandi ſtudio uehementer delectatus ẽ.Im-
penſa.n.ſua ſcalę tẽpli ad uaticanũ uetuſtate collapſæ inſtauratæ.Veſtibulũ ædium ad
dignitatẽ & tutelã loci munitũ.Areã pro tẽpli forib9 ruderibus purgatã ſternere para-
bat.Porticũ uñ põtifex populo benediceret inchoauerat.Tybure arcẽ pfeciſſe priuſq̃ in
cohaſſe uiſus ẽ. Senis quadrato ſaxo gentilibus ſuis porticũ faſtigiatã & ornatiſſimam
extruxit.Corſiniani qd̃ Pientiã a Pio noĩe in põtificatu accepto appellauit: ciuitatẽq;

fecit:templũ teſtudineũ celebre:id ꝗdem & ornatiſſimas ędes extruxit. Sepulchrũ mar
moreũ pṙnis maternisq; oſſibus Senis in tẽplo beati Frãciſci ſuo iuſſu conditũ hoc diſti-
cho notauit. Syluius hic iaceo:coniunx Victoria mecũ eſt:Filius hoc clauſit marmore
papa Pius. Quatuor habuit ex ſorore nepotes:ex his duo minores natu eiꝰ gratia & au
ctoritate a rege Hiſpano equeſtri ordini ſunt additi:primus cui Ferdinãdus rex filiam
in mr̃imoniũ locauerat:dux Amalphitanus creat̃. Secũdus ãt quẽ(ut antea dixi)Pius
in numerũ Cardinaliũ retulit:tanta cũ integritate & uirtute adhuc uiuit ut in eo nil ſit
reqrendũ:quod ad ampliſſimũ uirũ ptineat ingenio:moribus:ſolertia:religione:mode
ſtia:grauitate. Ad Piũ redeo:q in tanto reꝝ faſtigio collocatus:litteraꝝ ſtudiũ itermiſit
nunq̃. Adoleſcens:& nondũ ſacris initiatus poemata edidit: laſciuiæ magis & feſtiui-
tati accomodata:q̃ preſſa & grauia ſurgit tñ nõnunq̃:& dum uocat̃ mordacitate nõ ca-
ret. Extãt eius epigrãmata referta ſalibus. Ad tria milia uarioꝝ uerſuũ ſcripſiſſe dr̃ quo
rum pars magna baſileæ periit. Orationi ſolutæ reliqua uita ſe totum dedit magnitudi
ne reꝝ inuitatus delectatus eſt etiam mixto ſcribendi genere:& ad philoſophandũ ap-
tiore libros in dialogo edidit de ptãte concilii baſilienſis:de ortu nili de ſtudio uenandi
de fato: de pſcientia dei:de hereſi boemoꝝ reliqt dialogũ impfectũ cõtra thurcos ichoa
tum p defenſione fidei catholicæ epl̃as digeſſit in tpa:& quas pphanus:quas ſacris ini
tiatus:quas antiſtes:quas põtifex maximꝰ ſcripſerit:uoluminibꝰ ſeparat. His reges:na
tiões:ciuitates:principes:atq; oẽ genus hominũ ad religionis arma incẽdit. Extat eius
epiſtola ad thurcũ:qua hominẽ adhortat̃ ut poſthabita mahometana pfidia uerã xpi
ieſu religionẽ ſequat̃ libellũ edidit de miſeria aulicoꝝ. Scripſit ẽt de inſtitutiõe artis grã-
maticæ ad ladiſlaũ adoleſcẽtẽ Vngaroꝝ regẽ. Orationes circiter duas &.xxx. habuit ad
pacẽ regũ:ad concordiã principũ:ad trãqlitatẽ nationũ:ad defenſionẽ religionis:ad qe
tem totius orbis terraꝝ ſpectãtes. Boemicã hiſtoriã pfecit. auſtralẽ imperfectã reliquit.
Aggreſſus eſt hiſtoriã ubiq; locoꝝ ſua ætate geſtarũ:quã negocioꝝ multitudĩe oppreſ
ſus impfectã reliquit. Cõmentarioꝝ de rebus a ſe geſtis libros duodecim ſcripſit: tertiũ
decimũ incohauit. Scribendi genus lene eſt ac temperatũ. Cõciones habet ſplẽdidas:&
rei accomodatas. Mouet affectus:ac eos deniq; ſędat. Candorẽ & ornatũ oꝛ̃onis nunq̃
intermittit. Deſcribit appoſite ſitus & flumina. Varios pro tpe ſumit eloq̃ntię uultus.
Cognitionẽ reꝝ antiquaꝝ non omittit. Nullius oppidi occurrit mẽtio:cuius originem
non repetat:ſitũ nõ notet. Qui duces:qua ætate claruerint:diligẽtiſſime pſcribit. Mim
mios ẽt ad uoluptatẽ notauit. Snĩas in prouerbiis modũ reliquit multas quaꝝ partẽ ali
quã q ad iuſtitutionẽ humanæ uitę pertinere uiſæ ſunt ſubiũgere inſtitui. Diuinã natu
ram credẽdo meliusq̃ diſputãdo intelligi ac cõprehendi poſſe dicebat. Oẽm ſectã aucto
ritate firmatã humana rõne carere. Chriſtianã fidẽ ẽt ſi miraculis nõ eſſet approbata ho
neſtate ſua recipi debuiſſe. Vnius diuinitatis tris eſſe pſonas: nõ qua rõne probet̃:ſed a
quo dicat̃ animaduertẽdũ. Mortales menſores cæli & terræ audaces magis uideri q̃ ue-
ros Syderũ inueſtigare curſus: pulchrius eſſe q̃ utile. Amicos dei & hac & futura pfrui
uita ſine uirtute nulli ſolidũ eſſe gaudiũ. Neq; auaꝝ pecunia:neq; doctũ cognitione re-
rum unq̃ repleri. Cui plura noſſe datũ eſt:eum maiora ſeq dubia. Plebeis argẽti:nobili-
bus auri principibus gemmaꝝ loco litteras eſſe debere. Bonos medicos nõ pecuniã:ſed
bonã ualitudinẽ ægroti quærere. Artificioſam oꝛ̃onem ſtultos nõ ſapiẽtes flectere. San-
ctas eſſe leges:q̃ uaganti fræna licẽtiæ iponũt. In plebẽ uim hr̃e leges i potẽtes mutas.
Res grauiores armis:nõ legibꝰ diffiniri. Vrbanus ſuã domũ ciuitati:ciuitatẽ regioni re
gionẽ mũdo mundũ deo ſubiicit. Lubricũ eſſe primũ apud reges locũ. Vt i mare flumi

na oīa: ſic uitia ī magnas aulas īfluere. Aſſētatores maxīe quo uolūt reges ducere. Nul
li magis prīcipes aures: q̄ delatori ꝓſtare. Peſſimā regib9 peſtē: adulatoris līguā. Regē
q nulli fidit: īutilem eē: nec meliorē: q oībus credit. Qui multos regit: a multis regatur
oportet. Nō eſſe regio noīe dignū: q ſuis cōmodis publica metit̄. Neq; q ſacra negligit
eccl̄ię prouētū: neq; regē q iuridicūdo nō aſſidet: uectigalia digna petere. Litigatores
aues: foꝝ: areā: iudicē: rete: ꝑſonos aucupes dicebat. Dignitatib9 uiros dādos: nō digni
tates hoībus. Magr̄atus alios mereri & nō h̄re: alios h̄re & nō mereri. Graue pontificis
onus: ſed beatū ei q bn̄ fert. Indoctū ep̄m aſino cōparandū. Corpa malos medicos: aīas
īperitos ſacerdotes occidere. Vagū monachū diaboli mācipiū eē. Virtutes cleꝝ ditaſſe
uitia pauperē facere: Sacerdotib9 magna rōne ſublatas nuptias maiori reſtituēdas uide
ri. Fideli amico nullū theſauꝝ anteferēdū. Vitā amico: īuidiā morti cōparādā. Hoſtē ī
ſe nutrire: q nimis filio ignoſcit. Nulla in re auaꝝ placere hoībus: niſi ī morte. Vitia ho
minū liberalitate obtegi: nudari auaritia. Mētiri ſeruile uitiū eē. Vini uſum & labores &
morbos auxiſſe mortalib9. Vinū q̄d mētē excitet: nō q̄d obruat ſumēdū. Libidinē ætatē
oēm fœdare ſenectutē extiguere. Quietā uitā nō auꝝ īpm: nō gēmas ꝑbere. Dulce bōis
durū iniqs mori. Generoſam mortē turpi uitæ oīum ꝑhorū ſnīa anteferēdā. Hæc ſūt ſe
re q̄ de uita Pii pōtificis ſcribi pn̄t: ad cui9 laudes hoc ēt addo: q & beatā Catherinā ſenē
ſem ī ſanctas rettulit: caput ſancti Andreæ e Pellopōneſo a prīcipe loci Romā auectū
ſancto Petro cū maxīa ueneratiōe cūq; ſupplicatiōib9 cleri populiq; Romāi ī ſacello ad
id fabricato collocauit repurgato tēplo eo loci potiſſimū: dimotiſq; quorūdā Pōtificū
& Cardinalium ſepulchris: quę baſilicam ipſam temere occupabant.

Cat[?] Sienis

PAVLVS .II.

1464

PAVLVS Secundus: Petrus Barbo antea uocatus: patria Venetus. pa
tre Nicolao: matre Polyxenna: ſancti Marci ꝑſbyter Cardinalis: pridiæ
kl̄as ſeptembris pōtifex creat̄. M.cccclxiiii. Is.n. Eugenii pontificis ex ſo
rore nepos: adoleſcēs adhuc iturus in mercaturā erat: quę apud Venetos
in ꝑcio eſt: & a Solone nō improbat̄ & iā Scrineū & arma in triremes de
tulerat: cū ei nuntiatū eſt Gabrielē Condelmeriū auunculū ſuū pontificē creatū eē. ſub-
ſtitit itaq; adhortātibus amicis & fratre Paulo Barbo maiore natu: ac lr̄is (licet iā adul-
tus eſſet) operā dedit ꝑceptore uſus Iacobo Ricionio. q diligentiā hoīs ea ī re laudare
cōſueuerat. Habuit & alios ꝑceptores: nec tn̄ ob ętatē admodū ꝓfecit: quos oēs ꝑter Ri
cionē (dū pōtifex eēt) dignitate & facultatib9 hōeſtiores reddidit: oñdēs p eos nō ſtetiſſe
quo min9 doctior euaderet. Paulus aūt Barbo magni aī ac prudētię uir cognita fr̄is na-
tura: q̄ poti9 q̄etē q̄ negocia appetebat Eugeniū rogat: nā Florētiā uidēdi hoīs cā uene-
rat ut Petrū ad ſe uocet: initiatūq; ſacris ī aliquo dignitatis gradu collocet. Vocat9 itaq;
Petr9 archidiacōatū Bononiēſem: ac nō ita multo poſt ep̄atū ceruię cōmēdatione ade-
ptus: Protonotarius ab auūculo creat̄: ex his potiſſimū q emolumētoꝝ pticipes ſunt
His āt facultatib9 aliquot annis uitā ducēs: tādē una cū Alouiſio patauio Medico: quē
poſtea Patriarchā & camerariū appellarūt. Cardīalis ab Eugenio creat̄. Inſtātib9 qbuſ
dā Eugenii familiarib9: ut hērent quē Alouiſi potētiæ īterdū obiicerēt: īter quos poſtea
tāta ſimultas fuit ut nuſq̄ maiore odio certatū ſit: his ēt diſcordias alētib9: q ſeditiōibus
ali & augeri cōſueuerāt. Dolebat.n. Petrus primū locū ſibi apud Eugeniū ſubripi: cū ne
pos eēt: cūq; ēt Patriti9 Venet9. Hāc ob rē inimicitias nō uulgares exercuit cū Frāciſco
Cōdelmerio Vicecācelario ex amita Eugenii nato: quo deīceps mortuo totū ſe ī Patriar
cham uertit: licet ſepius īntercedētib9 amicis ī grām rediiſſent ſimulato aīo. Hāc ob rem

sub diuerſis

ſub diuerſis pōtificibus: ita īter ſe mutuis odiis certarunt: ut alter alteri non pepercerit:
ſiue facultates ſiue dignitatē īſpicias. Iactata & īter eos uaria probra ſunt: q̄ cōſulto p̄te
reo ne maledicis fidē p̄ſtitiſſe uidear. Mortuo aūt Eugenio: cū ī eius locū Nicolaus. v.
ſuffectus eēt: tū apud hoiem grā & blādiciis ualuit: ut & primū ipſe locū e natiōe ſua
apud eū tenuerit: fratre Nicolai hoiem adiuuāte & ita Nicolaū animauerit: ut camera-
rii dignitatē Alouiſio diminueret. Erat. n. Petrus Barbo natura blādus: arte humanus
ubi opus erat. p̄terea uero eo indignitatis plerūq; deueniebat cū p̄cādo: rogādo obteſtā
do qđ uellet cōſeq̄ nō poſſet: ut ad faciēdā fidē p̄cib9 lachrymas adderet. Hāc ob rē Pi
us pōtifex hoiem Mariā pietiſſimā appellare iterdū p iocū ſolebat. His quoq; artibus
apud Caliſtū uſus eo ppulit hoiem: ut Alouiſiū cū triremib9 ī thurcos mitteret: oſtēdēs
hoīs amplitudinē huic tātę rei maxīe cōuenire: cū alias & exercitus ductaſſet: & ditionē
eccl'ię ab hoſtib9 cōſtāter tutat9 fuiſſet. Hac demū moleſtia liberat9 Petr9. Caliſtū dein-
ceps ita ī ſniam ſuā ſp traxit: ut dōec uixerit nulli9 magis q̄ hu9 cōſilio ſit uſus. Facile p̄-
terea qcqd uolebat a pōtifice īpetrabat: ſua uel amicoꝝ cā. Erat. n. ꝓpenſior in amicos:
& quos in clientelā ſuſcepat qbuſcūq; reb9 poterat iuuabat: ac cōſtātiſſime tuebat̄: cū
apud unūquenq; magiſtratū: tū uel maxīe apud pōtificē. Tātę p̄terea hūanitatis fuit:
ut ī ęgritudinib9 curiales ipſos: q aliquo in p̄cio erāt inuiſeret: & qbuſdā remediis adhi-
bitis eos ad ualitudinē adhortaret̄. Semp. n. domi hēbat unguēta Venetiis auecta oleū
cyriacā &c. id genus q̄ ad curandā ualitudinē faciūt. Ex his aliqd ad ęgrotos mittebat.
Curabat itē ut uni ſibi magiſq̄ alteri ęgrotantiū teſtamēta cōmitterent̄: q̄ poſtea ex ar-
bitrio ſuo partiebat̄: & ſiqd inerat qđ ad rē ſuā ptineret: facto tū ſub haſta p̄cio id ſibi pe
cunia uindicabat. Romanoꝝ uero quorundā amicitia delectat9 ē: quos ſępe in cōuiuiū
adhibebat: tū ad iocū: tū ad riſum: quē & Priabiſius ſuus & Frāciſcus Malacaro ſalib9:
mimis: dicteriis: ſcōmatib9 freq̄nter nō ſine urbanitate excitabāt. His qdē artib9 effece
rat: ut tū ciuibus Romanis: tū aulicis ipſis carus eē putaret̄. Praeterea aūt ne domi tm̄
poſſe uideret̄: foris ēt auctoritatē ſibi cōparare annixus ē. Nā & in hernicos (quā nunc
cāpaniā Romanā uocāt) ꝓfectus eſt: ad ppłos quoſdā ſedādos q de finib9 cōtēdebāt:
& litē cōponere inter comitē auerſæ & Neapolionē urſinū conatus paulū abſuit: quin
turpiter captus in uincula coniceret̄: adeo in cū comes Auerſus ob quādā uerboꝝ licē-
tiā male aiatus erat. Re itaq; īfecta abiēs hoi ſp aduerſatus ē. Mortuo deide Caliſto in
eiuſq; locū Pio ſuffecto: cū pmutare ep̄atū Vincētinū ī patauinū īſtādo acerbe nimiū:
rogādo amitteret̄ & Pii pōtificis & Venetoꝝ irā adeo incurrit: ut & Paulū fratrē ſena-
torio munere amouerit: & ei iterdixerit: quominus alioꝝ beneficioꝝ ꝓuētib9 potiret̄:
niſi ſniam mutaret. Hāc ob rē īdignatus hō ulciſcēdi tp̄s obſeruās: iterim acerbe nimiū
in eos īuehebat̄: p quos ſtetiſſet quo min9 uoto potiret̄. Mortuo aūt Pio ī eius locū ip-
ſe ſuffect9: ſtatim ubi magiſtratum iniit: ſiue q; ita pollicitus erat: ſiue q; Pii decreta &
acta oderat. Abbreuiatores oēs oderat quos pius ī ordinē redegerat: tāq̄ iutiles & indo
ctos (ut ipſe dicebat) exauctorauit. Eos. n. bonis & dignitate indicta cā ſpoliauit: quos
ēt pp eruditionē & doctrinā ex toto orbe terraꝝ cōquiſitos: magnis pollicitationib9 &
prœmiis uocare ad ſe debuerat. Erat qdē illud collegiū refectum bonis ac doctis uiris.
Inerant diuini atq; humani iuris uiri peritiſſimi. Inerant poetę & oratores pleriq; q cer-
te nō minus ornamēti ipſi curiæ afferebāt: q̄ ab eodē acciperent: quos oēs Paulus tanq̄ ī
q̄linos & aduenas poſſeſſione pepulit: licet emptoribus cautū eſſet lrīs ap̄licis: cautūēt
fiſci pōtificii auctoritate: ne q bona fide emiſſent e poſſeſſione hōeſta ac legitima deiice-
rent̄. Tētarūt tū ii ad quos res ipſa ptinebat hoiem e ſnia dimouere: atq; ego certe q hoꝝ
de numero erā rogādo ēt ut cā ipſa iudicibus publicis (quos Rotæ auditores uocant)

cõmitteret. Tũ ille toruis oculis me aſpiciens: ita nos inquit ad iudices reuocas? A c ſi neſcires oĩa iura in ſcrineo pectoris noſtri collocata eſſe? Sic ſtat ſnia inqt: loco cedant oẽs: eant quo uolunt: nihil eos moror: pontifex ſum: mihiq; licet ꝑ arbitrio animi alio rum acta & reſcidere & approbare. Hac uero tam immiti ſnia accepta: ut lapidẽ immo bilem uolueremus obuerſamur: & fruſtra qdẽ die ac noctu in foribus aulæ uiliſſimũ ẽt quẽq; ſeruum rogantes: ut uel alloq pontificẽ liceret. Reiiciebamur non ſine cõtumelia tanq̃ aqua & igni interdicti ac ꝓphani. Hac aũt diligentia uiginti cõtinuis noctibus uſi ſumus: nil. n. fere niſi noctu agebat. Ego uero tanta ignominia excitus: qđ mihi ac ſo ciis meis corã nõ licebat: id agere per lr̃as inſtitui: ſcripſi itaq; epiſtolam his ferme uer bis. Si tibi licuit in dicta cã ſpoliare nos emptione noſtra iuſta ac legitima: debet & no bis licere cõqueri illatam iniuriã iniuſtãq; ignominiam. Reiecti a te ac tã inſigni contu melia affecti: dilabemur paſſim ad reges: ad principes: eoſq; adhortabimur: ut tibi con cilium indicant: in quo potiſſimũ rõnem reddere cogaris: cur nos legitima poſſeſſione ſpoliaueris. Lectis litteris Platynam reũ maieſtatis acceſſit: in carcerem trahit: compe dibus reuincit. Mittit Theodorũ Taruiſinum epm̃: qui queſtionẽ hēat. Is ſtatim me re um facit: q̃ & libellos famoſos in Paulum ſparſiſſem: & cõcilii mẽtionẽ feciſſem. Primũ crimen ita cõfutaui: eos qdem dici libellos famoſos in qbus ſcribentis nomẽ reticet: ac meum nomen in calce litterarꝫ extare: non igit̃ libelli famoſi ſunt. Qui uero de cõcilio mẽtionẽ fecerim: me nõ adeo graue crimẽ id putaſſe: cũ in ſynodis a ſanctis patrib9 ſta bilita ſint fundamenta orthodoxæ fidei: prius ſparſim iacta a ſaluatore noſtro eiuſq; di ſcipulis: ut maiores cũ minoribus æquo iure uiuerent: ne cuiq̃ fieret iniuria. V nde etiã apud Romanos inſtituta eſt cenſura: qua & qui priuati & qui in magiſtratu fuerunt rõ nem habiti magiſtratus: & uitæ anteactæ reddere cogebantur. Cũ uero his rõnibus ni hil ꝓfeciſſem: reuinctus cõpedibus & quidem grauiſſimis: media hyeme ſine foco: cel ſa in turri ac uentis oibus expoſita cohercœor menſibus quatuor. Tandem uero Paulus Franciſci Gõzagæ cardinalis Mãtuani ꝓcibus fatigatus: ægre pedibus ſtãtem moleſtia carceris me liberat: admõet ne ab urbe diſcedã: in Indiã inquit ſi ꝓficiſcere inde te retra het Paulus. Feci mandata: trienio in urbe cõmoratus ſum: arbitratus hoiem aliquam medelã meis incõmodis ĩterim allaturꝫ. Coronatus Paulus de more: memor a Caliſto quodã pulſos ẽe e ſancto Ioãne laterano canonicos regulares: quos eodẽ in loco Euge nius põtifex ante collocauerat: eoſdẽ reuocauit: ut ſeorſum a canonicis ſæcularibus diui na officia celebrarẽt. Præterea uero canonicorꝫ ſæculariũ eo in loco nomẽ abolitur us: ſi qs moriebat̃ indemortui locũ neminẽ ſufficiebat aut ſiqđ bñficiũ uacabat: coactos ſe ca nonicatibus illis abdicare ad alias eccleſias tranſferebat: ut tandẽ bñficia illa in unũ cor pus redacta: canonicis regularibus ſatiſfacerent ſine ullo ſuo diſpẽdio: cũ eos tũ paſce re ob inopiã oporteret. Hãc ãt ob rẽ Paulus multũ a ſe alienauit ciuiũ aioſq; dicerent illa bñficia a maiorib9 ſuis inſtituta: pulſis ciuib9 inqlinis dari. Neq; hoc cõtẽt9 paulus ſeorſum cãonicos quoſdã allocut9 eos: minis ẽt adhibitis abdicare ſe illis canõicatib9 im pellebat. Nõnulli tñ eius mias cõtẽnẽtes: tp̃s uidicãdę libertatis expectabãt: qđ poſtea eo mortuo eluxit. At uero cũ nũciatũ eſſet Thurcos capta iã fere tota Epiro in Illyricũ iter parare: oratores ſtatim ad reges & pricipes miſit eos oratũ: ut cõpoſitis rebus ſuis de bello thurcis iferendo ad ꝓpulſandã iniuriã cogitarẽt. Qua de re nil certe actũ ẽ: cũ inter ſeſe grauiſſimis bellis decertarẽt: hinc germani: hinc Anglici nunc ueterẽ regẽ: in terdũ uero nouũ expetentes. Hinc Hiſpani: hinc galli pricipes ueriti regis potẽtiã: qui regio nomini oẽs obtẽperare uolebat: iactabatq; ſe breui facturꝫ: ut eos pœniteret: q̃ ie cus feciſſent. Præterea uero Paulũ urgebat regis Boemiæ perfidia qui ſe paulatim a to

ro corpore xp̄iani nominis ſubtrahebat. In hūc itaq; mittere Vngarię regem cum exercitu inſtituerat: ſi ei ꝑ bellū in Thurcos ſuſcęptum licuiſſet: ſicq; rem inter regem & imperatorē componere potuiſſet. Nā mortuo Ladiſlao rege Vngarię eius nepote: q herede carebat: impator ipſe regnum illud: quod Mathias Vaiouadę filius occupauerat: ſibi deberi p̄dicabat. Differendā itaq; rem Paulus in aliud tempus cenſens: ac cōponendas quaſdā ſimultates ciuiū Romanoꝝ inter ſe diſſidentium aīum adiecit. Orta nanq; rixa erat inter Iacobum Ioannis Alberini filium & Fœlicem nepotē Antonii capharelli: hāc ob rem accitis ad ſe patribus familias: eos aliquādiu renitentes ad concordiā datis uadis compulit. Veꝝ nō ita multo poſt Iacobus Alberini filius nuſq̄ laturus iniuriā patri illatam Antonium Capharellum interficere conatus: confoſſum aliquot grauibus uulnerib9 tanq̄ mortuū reliquit. Hanc ob rem indignatus Paulus: ꝙ contra atq; Alberinus iurauerat filius ægiſſet: euerſis eoꝝ ędibus: redactiſq; in fiſcum oībus bonis: eos ab urbe exules denuū facit. Hos tñ poſtea ſuo iuſſu ad urbem redeuntes in gratiam recœpit: reſtitutis rebus oībus: paceq; inter diſſidētes compoſita: tñ ambo aliquā diu in carcere ſtetiſſent. Anno uero. M.cccc.lxv. Alouiſius patauinus pōtificis camerarius & tituli ſancti Laurentii in Damaſo p̄ſbyter Cardinalis: uir quidē ditiſſimus: & in rebus agendis ſagax: ſed ultimo ſuæ uitę tpe paꝝ prudens: quippe q ex teſtamento maxima ex parte hęredes reliquerat duos fratres cognomēto Scarampos: alioquin bonos & liberalis ingenii: ſed nequaq̄ tantis fortunis & prouentibus eccleſię partis dignos: qd hoīes ſuſpicarenť ſcimus. Has aūt facultates paulus licet ei teſtandi facultatē ultro ꝑmiſiſſet: ſibi uindicauit. Scarampos cœpit: & tā diu honeſto tñ loco retinuit: quoad q̄ Florentiam delata fuerant ad ſe deferenť. Fugientes Scarāpi: dū hac de re ageretur: capti in carcerem coniiciunť. Veꝝ cum bona Patriarchæ Florētia Romā delata fuiſſent. Scarampos cū bona parte incolumes dimittens. in reliquos Patriarchæ familiares maiore benignitate uſus eſt: q̄ ipſe teſtator inſtituiſſet. Atq; hoc modo bona hominis tāta diligentia parta: maiore retenta: cū magna opum iactatione: ac ſi annos Matuſalem uicturus eſſet: ab eo ſunt partim poſſeſſa: partim diſtributa: quocū diutius ſimultalibus: odiis: maledicētia certauerat: cū maluiſſet ad thurcos ipſos q̄ ad Paulū bona ſua recidere. Sed neq; hoc cōtēta diuina ꝓuidētia uoluit eius quoq; corpus iā ſepultū i p̄dā dari. Ab ipſis.n.qb9 ip̄e bñficia ſci Laurētii i damaſo dederat noctu apto ſepulchro ānulo & ueſtib[illegible]oliat9 ē. In hos aūt Paulus re cognita grauiter aīaduertit. Eodē fere tpe Federicus adoleſcēs egregi9 Ferdinādi fili9 Mediolanū iturus ad ducēdā Franciſci Sfortię filiā fris uxorē in regnū. Romā ueniēs ꝓdeūte obuiā honorato quoq; & Rhodorico uicecācellario ꝑbenigne a Paulo ſuſcipiť: ac Roſa donať: quā pōtifices quotānis dōare alicui ex pricipib9 xp̄ianis cōſueuere. Interim uero cū Ferdinādo i aīo eēt eos bello pſeq: & potiſſimū i regno ſuo exiſtētes: q dū a Gallis p̄meret a ſe defecerāt: miſiſſetq; copias q̄ſdā ea mēte ut ducē Soranū adoriret: pōtifex diuertere id bellū cupiēs: archiep̄m Mediolanēſem eo ꝓpere miſit oratū: ut copias illas quēadmodū rōe ꝑheudi tenebať ad ſe mitteret: ꝙ diceret ſibi i aīo eē Comitis Auerſæ filios eccleſiæ nequaq̄ obtempantes e medio tollere. Nā eo fere tpe Auerſę Comes moriť: quo Paul9 pōtifex creať corpuſq; eius Romā delatū in baſilica ſanctę Marię maioris ſepelliť. Rex itaq; acerrimus Deiphœbi hoſtis qppe q ab eo ſupiore bello īſidiis ueneno & armis petit9 fuerat copiaꝝ ſuaꝝ ꝓfectis mādat: ut p°quoq; ꝓficiſcāť tpe: quo pōtifex ire iuſſerit. Antea.n. deiphœbū & Frāciſcū ad ſe uocatos mōuerat: ut & iter tutū a latroīb9 ſeruarēt: ne Romā aliūde uenietes i ipſis ꝓpe urbis Romæ portis ſpoliarēť: utq; ſecurātię p̄fecti uie quōdā filio Caprarolā (qd' oppidulū ē redderēt: cū oīa fere ipſius p̄fecti bona poſſiderent. Vtrunq; uero non mo-

do facere recuſarunt: ueꝝ ẽt minas addidere. Iactitantes ſepius ſe comitis auerſæ filios eẽ: nec laceſſentibꝰ pcituros. Tũ uero paulus cláculũ paratis rebꝰ oibꝰ ad bellũ neceſſa riis ſupueniẽtibꝰ ẽt regiis copiis: quintodecimo die poſteaꝙ incohatũ ẽ: bello eos incau tos: & nil tale opinantes oppſſit: redactis in ptãtem ecclĩæ nouẽ caſtellis: quoꝝ de nu mero aliq̃ ita munita natura & arte erant: ut uix opa hoĩum expugnari poſſe crederen tur. Deiphœbus át ueritꝰne captꝰad regẽ mitteret: ſalutẽ ſibi fuga q̃ſiuit. Capiẽt át Frã ciſcꝰfrater cũ filio & quiquẽnio in arce hadriani retẽtus demũ creato Sixto liberat̃. Hic poſtea iter Paulũ & regẽ ipm ortæ graues inimicitiæ ſunt: cũ Ferdinãdꝰ hoc tãto meri to peteret ſupioꝝ anoꝝ tributũ qd eccleſię pẽdebat ſibi relaxari: & qd deiceps ſoluturꝰ eẽt diminui cũ regnũ ſiciliæ pruus ſuꝰ poſſideret: cuiꝰ ipſe una cũ regno Neapolitano uectigal pẽderet. Inſpiciẽda dicẽs & ſua merita & cõſiderãdũ qd poſſet in cõtrariũ acci dere: cũ diceret ſe cõtinuo acies quaſdã i armis hr̃e nõ magis ſua q̃ põtificis Romani grã ut i bello cõtra Auerſanos paulo añ nouerat. Cõmẽorabat uiciſſim Paulꝰ merita eccleſię erga Ferdinãdũ: atq; hoc mõ altercatiõibꝰ lõgũ res ipſa ſp ptracta ẽ: cũ uterq; repetẽdi ius ſuũ tps q̃reret. Moliri res nouas interi rex cauebat: Iacobi Picẽnini q ſulmonẽ i Mar ſis & alia oppida tenebat potẽtiã ueritꝰ: quẽ poſtea Frãciſcus ſſortia ſocer ad regẽ miſit data fide ſe quotiẽs libuiſſet incolumẽ redituꝝ. Veꝝ aliter Iacobo q̃ putarat accidit: ca ptꝰ.n. Neapoli a Ferdinãdo cũ filio & i carcerẽ cõiectus: nõ ita multopoſt uita priuat̃: figmẽto adhibito q. in carcere ipſo decidẽs crus fregiſſet: dũ redeũtes ab Iſchia quã ænaria antiq uocabãt triremes regis de gallis uictrices ſtudioſius q̃ cautius p feneſtrã inſpi cit. Sunt q arbitrant̃ hoĩem adhuc uiuere: qd ego nullo mõ credo: cũ nullus eẽt i Italia aptior ſi auctoritatẽ hoĩs i militia reſpicis ad euertẽdũ Ferdinãdi regis iperiũ. Subſtite rat i uia hac re cognita (Senis nãq; erat) ducis Mediolai filia Neapolim ad maritũ itu ra: ut fidẽ faceret nulla pr̃is ſui culpa Ferdinãdũ i Iacobi Picẽnini necẽ cõſpiraſſe. Quid aũt ea de re ſuſpicati ſint hoĩes optie nouimꝰ fuere ẽt q diceret id prius a Paulo põtifice ſcitũ fore: cũ illis diebꝰ archieps Mediolanẽſis a põtifice ad regẽ & a rege ad põtificẽ fre quẽter cõmeauerit. Cũq; Paulꝰ ipſe dixerit audita hoĩs captiuitate: appellationũ iudicẽ e medio ſublatũ eẽ. Sed ueꝝ ẽ illud uirgilianũ Neſcia mens hoĩum fati fortiſq; futuræ. Nulliꝰ.n. magis q̃ Iacobi Picẽnini opa reprimere Ferdinãdi cõtumaciã Paulꝰ potuiſſet ſi tũ i uita fuiſſet qñ iter eos de ſoluẽdo tributo cõtẽtio ẽ orta ac bellũ ppe certũ. Nã ce lebratis nurus ac filii nuptiis hac una re & Iacobi morte ſtabilito regno Ferdinãdus cũ põtifice iſtat: ut & tributũ ei dimiuat̃: & q̃dã oppida q̃ de regno poſſidebat ecclia ei red derent̃. Miſit eo Paulꝰ Bartholomeũ Rouerellã legatũ tituli ſci clemẽtis pſbyteꝝ Car dinalẽ: q regis mẽtẽ aliq̃ ex pte leniuit. Verebat̃ tũ credo utrq; ne ſolis ac lunę ecclypſeſ q̃ tũ fuere cũ maxia hoĩum admiratiõe regnorum mutationem portẽderent. Moritur tñ: ne corpa cęleſtia fruſtra pati exiſtimes: ſeq̃nti ãno Frãciſcus ſſortia iſubriæ & lygurię dux Nã Genuę dñatũ biẽnio añ adeptꝰ fuerat dedẽtibꝰ ſeſe ciuibꝰ diutio bello ptim iteſtino & graui pti externo agitatis. Galloꝝ.n. dñatũ quẽ ſpõte petierant reiiciẽtes ad ſex millia gallici nois añ oculos Renati regis iterfecere q cũ triremibus aliquot bñ armatis aderat: recupandę urbis cã q̃ iã a Gallis defecerat. Mortuo itaq; Frãciſco ſſortia Medio lanẽſiũ duce: cardiales ſtati Paulꝰ ad ſe uocat: qd eẽt agẽdũ cõſulit. Cẽſuere oẽs mitten das eẽ lr̃as & nũtios ad pricipes italiæ ad ppſos q eos adhortarẽt nil noui moliri ſed pa cẽ antea initã ſuare maxĩe uero tã iniquo rpe q̃ a thurco cõi xpianoꝝ hoſte uexaremur. Preterea uero epm cõchẽſẽ Mediolanũ mittit: oratũ pplm illũ ut nil antiquis fide puta ret quã Galeatio Frãciſci filio pſtiterat. Aberat tũ Galeatius iuſſu patris in Galliã cum exercitu miſſus: dũ rex Alouiſius cũ principibus regni dicto ſuo haud quaq̃ obtẽperãti

bus bellũ gerit. Ex fœdere. n. dũ Genuã in pheudũ accipit pſidia regi Frãciſcus ſubmini
ſtrabat. Requirebat & hoc affinitas inter eos cõtracta: cũ Galeaz Reginæ ac Ducis Sa
baudiæ ſororẽ in uxorẽ accepiſſet. Qui cognita patris morte relicto bello: qđ regio no-
mine cõtra burgundiæ ducẽ incohauerat. Lugduno abiẽs: ac cũ paucis ꝑmutata ueſte ĩ
patriã rediẽs: ditiõe paterna auxilio matris: q̃ populos in fide cõtinuerat: ſine ulla cõtẽ-
tiõe potit᷑. Paulus uero cõpoſitis hoc mõ Italiæ rebus: cũ intellgeret militiã Rhodiorũ
militũ ob inopiã ad nihilũ redigi: coꝝ magiſtrũ ac primates religiõis ad ſe uocat corri-
gẽdi erroris cã: q poſt frequẽtes conuentus apud. S. Petrũ habitos tedio aĩ & ſenio cõfe
ctus moritur. ſepelliturq; in baſilica ſcĩ Petri nõ longe a ſacello ſcĩ Andreæ: in cuius lo-
cũ Carolus Vrſinus ſuffectus Rhodũ ad tuendã inſulã ꝓpere mitti᷑. Interim uero cũ
nũciatũ Paulo eẽt in Poli oppido in æqcolis poſito multos hæreticos ineſſe dñm loci
cũ uiris octo & fœminis ſex cõprehẽſos: & ad ſe ꝑductos: cognito hoium errore igno-
minia notauit: & q̃dẽ grauiſſima eos potiſſimũ qui ꝑtinatiores fuere. Nam mitius cum
his ẽ actũ: q errorẽ cõfeſſi: ueniã petiere. Erãt. n. eius ſectæ quã a pueſa mẽte opinionis
eẽ dicimus q̃ dicerent nullũ uerũ xp̃i uicariũ eẽ: coꝝ q poſt Petrũ fuere: niſi q pauptatẽ
xp̃i imitati ſunt. Aucto deinde Cardialiũ numero ad. x. n. eodẽ tp̃e creauit: quoꝝ de nu
mero. ii. fuere: Frãciſcꝰ ſauonẽſis ordinis Minoꝝ generalis. M. Barbo. pſul Vicentinꝰ:
cuiꝰ opa & cõſilio magnis in rebꝰ ſp̃ ẽ uſus: Oliuerius Archiepũs Neapolitanus: Ami-
cus Epũs Aquilanus. Theodorꝰ Mõferratus: reliq ꝑtim Galli: partim Vngari & An-
gli ſunt habiti. Senatu itaq; in hũc modũ aucto: ad cõponẽdã Italiæ pacẽ totus cõuerti
tur. Nã cũ Florẽtini q̃dã a factione Petri Medices ciuili diſcordia pulſi. Vt Deteſaluus
Neronius & Angelus Accioiolus ac Nicolaus Sudorinus: Bartholomeũ Bergomatẽ
cõcitaſſent: q magnã uim eqtũ ac peditũ hẽbat: ut in hetruriã cũ exercitu mouens ſe ac
extorres oẽs in patriã reduceret adiuuãtibus ẽt Venetis occulte tñ: primo q̃dẽ impetu
poſſe & uelle ſubuertere totã Italiã uiſus eſt. Veꝝ cũ in Flãminea Galeaciũ ducẽ Me-
diolanẽſem obuiũ habuiſſet cũ regis ac Florẽtini populi copiis habenas inhibuit: & cũ
ctãdo potiuſq; pugnãdo uincere annixus eſt. Pugnatũ ẽ tñ ſemel atq; acriter. Comitis
Vrbinatis auſpiciis in agro bononiẽſi ad Ricardinã (id ei loco nomẽ eſt) dũ caſtra me
ta᷑: quo q̃dẽ tp̃e de Bergomate actũ certe erat ſi tũ Galeacius affuiſſet: q Florẽtiã cõpo
nẽdæ rei bellicæ cã ꝑfectus paulo ante fuerat. Ferũt q tãto ꝓlio iterfuere nuſq̃ ætate nr̃a
maiore cõtẽtiõe certatum eẽ: nec ꝓlium ãtea fuiſſe ĩ quo plures deſiderati fuerint. Tũ ãt
Veneti ſibi potiuſq̃ homini cauẽtes: cohortibꝰ aliquot & turmis ei ĩ auxiliũ miſſis pacẽ
enixius q̃rere eius cõficiẽdæ arbitriũ oẽ in põtificẽ deferrẽtes. Qui rei ſuæ quoq; admo-
dũ timẽs: ſi uictoria ad regẽ & ducẽ recideret: ut pax cõficere᷑ inſtabat. Erat. n. opinio
quorũdã hoium nõ uulgariũ Bartholomeũ cõniuẽte põtifice padũ traieciſſe: quo muta
to Florentinoꝝ ſtatu: iferre bellũ Ferdinando regi cõmodiꝰ poſſet: cui ita infenſus erat
ut accire cõtra eũ nouos quoq; in italiã hoſtes cogitauerit. Vocatis itaq; ad ſe oĩum pri
cipũ legatis: pacẽ his rõibꝰ cõpoſuit: ut utraq; ps q̃ bello cæpat redderet: utq; Bartholo
meꝰ copias ſuas ĩ Ciſalpinã Galliã reduceret:. Seruareturq; pax illa q̃ añea iter Frãciſcũ
Sfortiã & uenetos apđ Laudã Põpeianã cõpoſita fuerat. In una re tm̃ addubitatũ ẽ: ex
cludere᷑ ne a pace Italiæ ſabaudiæ dux uel Philippꝰ frater: q eo ãno uenetoꝝ ſtipẽdiis
militauerat ꝓuinciãq; Galeacii bello uexauerat. Petebãt ueneti: ut iter fœderatos is quo
q; cenſeretur. Negabat id fieri poſſe Galeacius: cum diceret eum ſe nunquam ꝓ amico
& ſocio habiturum quem Rex Franciæ hoſtem haberet. Verum tantum ualuit Paulus
blãdiciis & pollicitationibus: ut legatũ Galeacii cõtra principis ſui decretũ in ſniam ſui

ponebat:q̄ Lucā reū maieſtatis uel uiuū uel mortuū in poteſtatē ſuā redegiſſet. Nō tñ quadratios fratres: quos ob eā ſuſpitionē ceperat & torſerat: dimiſit. Subeſſe aliquā la tētē cām uideri uolebat: ne leuitatis argueret̃. Liberat9 hoc metu Paulus: ad nos ſtati aīum adiicit. Mittit in arcē Hadriani Vianeſiū cū Ioāne Fr̄aciſco clugieſi ſanga & ſateli te: q̄ nos quouis genere tormētorū adigat: ea ēt fateri q̄ nuſq̄ ſciebamus. Torquet̃ pria & ſequēti die multi quoꝝ ps magna p̄ dolore in ipſis cruciatib9 cōcidit. Bouē Phalari dis: ſepulchrū Hadriani tū putaſſes. adeo reſonabat fornix ille cōcauus uocibus miſero rū adoleſcentū. Torq̄bat̃ Lucidus hō oīum innocētiſſimus. Torq̄bat̃ Marſus Deme trius Auguſtius Cāpanus optim9 adoleſcēs: & unicū ſæculi noſtri decus: ſi ingeniū & litteratura inſpicis: qbus cruciatibus & dolore aī mortuū poſtea crediderim. Feſſi torto res hō tñ ſatiati. Nā ad uiginti fere eo biduo quæſtioni ſubiecerāt: me quoq; ad penam uocant. Accingunt ſe operi carnifices: Parantur tormenta: ſpolior: laceror: trudor tan q̄ craſſator & latro. Sedet Vianeſius tanq̄ alter Minos ſtratis tapetibus: ac ſi in nuptiis eſſet: uel potius in cœna Atrei & Tantali. Homo inquā ſacris initiatus: & quē ſacri ca nones uetāt de laicis q̄ſtionē habere: ne ſi mors ſubſequat̃: qđ in tormētis interdū acci dere ſolet: irregularis (ut eoꝝ uerbo utar) & impius habeat̃. Neq; hoc qđē cōtētus: dū pendere miſer in ipſis cruciatibus monilia ſangę clugieſis attrectans hoīem rogabat: a qua puella donū amoris habuiſſet. De amorib9 locutus: ad me cōuerſus inſtabat: ut ſe riē cōiuratiōis: uel fabulæ potius a Chalimaco confictæ explicarē: dicerēq; qd cauſæ eēt: cur Pōponius: q tū Venetiis erat: ad me ſcribēs patrē ſāctiſſimū in ſuis litteris appella ret: te inqt pōtificē creauerāt cōiurati oēs. Flagitat itē dederim ne litteras Pōponio ad iperatorē: aut ad aliquē xp̄ianū principem ſuſcitandi ſciſmatis aut concilii cā. Rñdeo me nunq̄ cōſilioꝝ Calimachi participē fuiſſe: qppe cū inter nos ſi multas eſſet haud par ua. Neſcire itē cur Pōponius me patrē ſāctiſſimū appellaret: ſciturum ab eo nā paulo poſt uinctum affuturū dicebat. De pontificatu uero non eē cur ſoliciti eēnt: q̄ uita pri uata ſemper contētus fuiſſē. Ad ipatorem uero me nunquā litteras miſiſſe: nec Pōpo nii opera ea in re uſum eſſe: id ēt ab eo ſciturū. Tandē uero delinitus aliquantulum tot meis cruciatibus: non tñ ſatiatus: deponi me iubet: ueſperi maiores ſubiturum. Deferor in cubiculū ſemimortuus. Nec ita multo poſt reuocor a q̄ſtoribus bene potis & prā ſis: aderat & Laurentius archiep̄us Spalatrēſis: petunt quid mihi colloquii fuerit cum Sigiſmundo Malateſta: qui tum in urbe erat. De litteris inquā: de armis: de pręſtanti bus ingeniis: tum ueterum: tum noſtrorum hominum loquebamur. Deq; his rebus: q̄ in hominum colloquia cadere poſſunt. Minari tum Vianeſius ac maiores cruciatus p̄ ponere niſi uerum faterer. Rediturum ſe die ſequenti meditarer iterim ubi eſſem: & qui buſcum mihi eſſet agendum. Reducor iterum ad cubile: ubi me tantus repente dolor inuaſit ut uitā cum morte cuperē commutare: recrudeſcentibus doloribus ob refrigera ta membra quaſſa uehementer ac lęſa. Recreabat me tāen non parum Angeli Buffali Romani equitis humanitas: quem anno ante Paulus in carcerem coniecerat: ob inter fectū a Marcello filio Franciſcū Cappocium. Id enim factum Angeli ſuaſu Paulus di cebat Angelus itaq; ac Franciſcus nepos quibuſcū in eodem cubiculo diuertebā quomi nus doloribus & inedia morerer: ſuis manibus & medellas & cibū mihi afferebāt: Poſt biduum uero chriſtophorus Veronenſis Pauli medicus ad me ueniens: bono iquit aīo te eſſe iubet Paulus: ac de ſe bene ſperare breuiq; liberum futurū ſciſcitor quando id fo re ſperarer. Reſpodet homo liber audientibus omnibus. qui tū aderāt: non ita cito fieri poſſe ne leuitatis & ſeuitię argueretur pōtifex q̄ illos quos tāto tumultu cōcitato cępiſ

ſet ac torſiſſet: ſtatim ueluti innoxios dimitteret. Neq; hoc q̃dē cōtētus Paulꝰ quos pau
lo ante cōiurationis & maieſtatis accerſierat: eoſdē mutata ſñia ob diuulgatā fabulā hæ
reſeos accuſat. Trahit̃ ad urbē Pōponius Venetiis captꝰ p totā Italiā tanq̃ alter Iugur
tha: ducit̃ i iudiciū Pōponius uir ſimplicis igenii: neq; cōiuratiōis neq; alicuiꝰ ſceleris cō
ſcius. Rogatꝰ cur noīa adoleſcētibꝰ imutaret. Vt hō liber erat. Quid ad uos inq̃t & Pau
lū ſi mihi fœniculi nomē indo? Mō id ſine dolo ac fraude fiat. Amore nãq; uetuſtatis an
tiquoꝝ pclara noīa repetebat: q̃ſi q̃dā calcharia: q̃ noſtrā iuuētutē æmulatiōe ad uirtutē
incitaret. Trahit̃ & Lucillus ad urbē tāq̃ reus maieſtatis: q̃ in ſabinis tetricā illāuitā du
cebat: q; ad cāpanū ſcribēs: q̃ litteræ poſtea dephenſæ ſūt: Heliogabali cuiuſdā amores
rephēdebat. ita occulte tñ: ut niſi a cōſcio dignoſci res ipſa nō poſſet. Viancſius āt diligēs
paſtor ad nos cū tormētis ſæpius rediēs: torſit Petreio calimachi comite i fuga cōphē
ſo: ac nihil cōfoſſo: q; diceret ebrioſam illā Calimachi collocutionē nullius momēti exi
ſtimādā fuiſſe: oīa oculis colluſtrās: ne refactis parietibꝰ tanq̃ Dædali ex alta arce uola
remus. carcerē ſubterraneū meditat̃: ac fabris ſtatim locat eoq; cōiicit Frāciſcū Anguilla
rā Gattalluſiū: Frāciſcū Aluiānū: Iacobū Ptolemæū quadriēnio ante moleſtia carce
ris maceratos. De libertate nr̃a interim nullū uerbū fiebat: erat tū impator in urbe. Vo
ti.n. gratia uenerat cū magno comitatu: quē Paulꝰ magna cū impēſa honorificētiſſime
ſuſcepit: expēſis decē & octo millibꝰ nūmū aureoꝝ. Ambos ex mole Hadriāi ſub eodē
pallio a laterano redeūtes comitāte honorato quoq; inſpexi. Subſtitit Paulꝰ in pōte:
dōec ipator eqtes aliquot crearet. Abeūte deīde ipatore: cū iā metu oī liberatꝰ eēt: nā & eq
tū & peditū ſuoꝝ magnā pte in urbe uocauerat: ueritus neqd tumultus a pplo Roma
no excitaret̃ pñte impatore. x. mēſe poſt captiuitatē nr̃am in arcē ueniēs: ne tm̄ tumultꝰ
fruſtra cōcitaſſe uideret̃: multa nobis obiicit: ſed illud potiſſimū: q; de īmortalitate aīo
rū diſputaremꝰ: teneremuſq; opinīone Platonis: q̃ Diuus Auguſtinꝰ xp̄ianæ religiōi ſi
milimā eē cēſet. Merito inq̃t Aurelius: Cicero deū iter phōs uocat Platonē: q̃ certe cun
ctos igenio & ſapīa ſupauit: hūc mihi delegi quo cū diſputarē: q & de ultimo hoīs finē:
& de diuina natura meliꝰ q̃ cæterī phatur. In dubiū inq̃t Paulus diſputādo deū uocaba
tis. Q d qdē oībus philoſophis & Theologis noſtroꝝ tēpoꝝ obiici poteſt: q & animos
& deū & oēs intelligētias ſeparatas diſputādi: ac ueri Inueniēdi cā in dubiū plęrūq; uo
cāt. Præterea uero hæretici ſunt: ut ait Auguſtinꝰ: q qd' praue ſapiūt ptinaciter defen
dūt. Sanā diſciplinā nunq̃ aſpnati ſumus: qd facere cōſueuerūt (ut ait Leo) erroris magi
ſtri q ſcorſum ab eccleſia ſentiētes hęretici merito (Hieronymo teſte) ſūt appellati. Ra
tionē uitæ meæ poſteaq̃ ſapere p ætatē cœpi uſq; ad hæc tpa reddere uobis poſſū. Nul
lū mihi facinus impingi pōt: nō furtū: nō latrociniū: nō ſacrilegiū: nō depeculatus: non
parricidiū: nō rapina: nō ſimōia. Vixi ut xp̄ianū decebat cōfeſſionē & cōmunionē i āno
ſemel præſertim intermiſi nunq̃. Nil ex ore meo excidit: quod contra ſymbolum eſſet:
aut hæreſim ſaperet: non ſum imitatus Simoniacos carpocratianos. O phitas: Seueria
nos: Alogios: Paulinos: Manicheos: Macedonios: aliam ue Hæreticorum ſectam. Prę
terea uero Paulus crimini nobis dabat: q; nimium gentilitatis amatores eſſemus: cū ne
mo eo huius rei ſtudioſior eſſet: quippe qui & ſtatuas ueterum undique ex tota ur
be conquiſitas in ſuas illas ædes quas ſub capitolio extruebat cōgereret: et auecto ex ſcā
Agnete beatæ conſtantiæ ſepulchro: fruſtra reclamantibus monachis loci: qui poſtea
mortuo Paulo ſepulchrum illud porphyreticum a Sixto pontifice repetiere. Præterea
uero numiſmata prope infinita ex auro argento aereue ſua imagine ſignata ſine ullo ſe
natus conſulto in fundamentis ędificiorum ſuorum more ueterum collocabat. Verte

re potius hac in re q̃ petrũ q̃ Anacletũ: & Linũ imitatus. Cũ uero noſtra de re inter Palatinos ep̃os & duos fratres eſſet aliq̃ñ diſceptatũ: quoꝝ alter erat ordinis franciſci: alter dominici: ueneruntq; fere oẽs in hanc ſñiam: nihil eſſe in nobis quod hereſim ſapet. Verum cũ paulus in artẽ ueniſſet: excluderetur q; de induſtria franciſcus p̃onus noſter ueritatis aſſertor: quo liberius leonardo loq liceret: eadẽ dicit q̃ pridie. Rogati ſñiam qui tum aderant: & ſi ad nutũ põtificis aliqua ex pte loquebant̃: noſtrã tñ cãm leuiorem faciebant: ac pontificẽ mitiorẽ reddere conabant̃. Solus aũt inter oẽs lælius ualle romanus ciuis & aduocatus conciſtorialis noſtrã cãm libere tutatus eſt. confutat oĩa q̃ a leonardo dicta erant: q̃q; partim affirmauerat alter aduocatus: Andreas ſanctæ crucis. Fit aũt interdicendũ de academia mẽtio inclamat tũ. M. Barbus ſancti marci cardialis nos nõ academicos eſſe ſed fœdatores academiæ. Quid turpitudinis aũt a nobis in academiam prodierit certe nõ uideo cũ nec fures: nec latrones: nec incẽdiarii: nec decoctores eſſemus. Veteres academicos ſequebamur nouos contẽnentes: q in rebus ipſis nil certi ponebant. Paulus tñ hęreticos eos pronũciauit: q nomẽ academiæ uel ſerio uel ioco deinceps cõmemorarẽt. Iuncta eſt hęc ignominia platoni: ipſe ſe tueat̃. Volebat paulus rebus in oĩbus uideri acutus & doctus: uolebat itẽ uideri facetus: deridebat fere oẽs contemnebat. Interrogat tum põponium hominẽ irridens: quod ei a teneris annis nomen ĩpoſuerãt parẽtes. Rñdet põpõius ſe binomyũ fuiſſe. Cõfuſus nouitate rei paulus ſubſtitit amplius de noĩe quęrere. Ad me aũt cõuerſus in oẽm contumeliã ꝑrupit omitto q; mihi coniurationẽ hereſim maieſtatis crimen obiiceret quę oĩa iam purgata erant: obiiciebat ẽt ingratitudinẽ: q; in me licet ingratũ officioſus fuiſſet ſi ſpoliare hoĩes emptione ſua incognita cã: ſi carcere: ſi tormẽtis ſi ignominia: ſi calumnia afficere bñficiũ eſt certe erga me beneficus & liberalis dici põt paulus & ego ingratus: qui tantoꝝ maleficiorum ĩmemor ab urbe nõ diſceſſerim: ſuis mandatis obtemperans ſuis pollicitatiõibus totiens fruſtratus. Abiit inde minabundus: & ob irã quã tum conceperat nos uſq; ad integrũ annũ retinuit. Ita eum credo iuraſſe q̃ñ nos cæpit & in carcerẽ coniecit: noluit periurus uideri. Dimiſſos tandẽ in ædibus ſuis uiginti diebus ita nos retinet: ut effer re pedẽ domo nõ liceret. Vagari deinde per uaticanũ finit. Fatigatus poſtremo cardinalium p̃cibus liberos tandẽ nos facit. Vocor nõ ita multo poſt litteris a Lodouico gonzaga principe mãtuano ad balnea petriolana ualitudinis cã quã in carcere dextero humero debilitatus contraxerã: eo ut proficiſcerer primo uetuit Paulus: q; diceret ſe breuĩ rei meæ bñ conſulturũ. Eo tñ ac redeo ſpondente reditum meũ beſſariõe cardinali nicẽo uiro preſtãtis ingenii & ſingularis litteraturæ. Fidẽ meã cõmendat paulus ac crebro iactat optimã eius erga me uoluntatẽ. Poſt diſceſſum borſii eſtenſis: quẽ ad urbẽ cũ magno equitatu uenientẽ magnificentiſſime & laute ſuſceperat: ducẽq; ferrariæ creauerat: me breui uiſuꝝ quo in me aio eſſet. Idq; etiã oratoribus tũ uenetoꝝ tũ ducis mediolanenſis qui me ei cõmendauerant ſæpe pollicitus fuerat. Biennio hac ſpe ductus uel fruſtratus potius ire bononiã iſtitueram cum cardinali mantuano eiuſdẽ ciuitatis legato: quo min9 id facerẽ uetat paul9: diciq; (ita erat urban9 & facet9) me ſatis ſape & facultatib9 potiuſq̃ litteratura idigere. Sed ecce dũ expecto: ut mei tandẽ tot calamitatibus tot malis circumuenti. miſereat̃ pontifex ipſe apoplexia moritur ſecunda hora noctis: ſolus in cubiculo nemine uidente cum eo die lætus etiam conciſtorium habuiſſet pontificatus ſui anno ſexto menſe decimo. Quinto kalendas auguſti. Mileſimo quatrageſimo ſeptuageſimo p̃rio. Fuit aũt in hoĩe quantũ ad corpus ptinet maieſtas põtifice digna: erat. n. magni ac uaſti corporis: adeo: ut dum ad rem diuinã proficiſceret̃ ſolus

Mors pauli

emineret. Circa cultum corporis & ſi moroſus erat nõ: nequaq̃ tñ negligens hẽbať. Fuere ẽt qui dicerẽt eũ dũ ĩ publicũ ꝓdiret faciẽ ſibi fucis concinare. De apparatu põtificio non eſt cur ambigas: maiores ab hoc uno ſuperatos regno p̃ſertim: ſiue mitrã uelis appellare: in quã multas opes cõtulit: coemptis undiq; ac magnis preciis adamantibus: zaphiris: ſmaragdis: chryſolitis: hiaſpidibus: unionibus: & q̧cquid gẽmarum in p̃cio ẽ: q̃bus ornatus tanq̃ alter Aron ĩ publicũ forma humana auguſtiore ꝓdibat. Inſpici tũ ab oĩbus uolebat & admirari. Hanc ob rẽ nõnunq̃ peregrinos in urbe retinuit: intermiſſa oſtẽdendi ſudarii conſuetudine: quo a pluribus eodem tp̃e cerneretť. Pręterea uero ne ſolus differre a cęteris uideretť: publico decreto mãdauit ꝓpoſita pœna: ne quiſpiã bireta coccinea (ita appellant capitis tegmen) p̃ter cardinales ferret: q̃bus ẽt primo põtificatus ſui anno pannũ eiuſdẽ coloris dono dedit: quo equos uel mulas ſternerent dũ equitant. Voluit p̃terea in decretũ referre: ut galeri cardinaliũ ex ſerico coccineo fierent: ſed id quo minus decerneretť uetuere illi: q̃ bene ſentientes diminuendã eſſe eccleſię pompã nõ augendã cũ detrimẽto chriſtianę religiõis p̃dicabant. Ante pontificatũ uero prędicare ſolebat: ſi ſors unq̃ ei cõtigiſſet: ſingulis cardinalibus ſingula caſtella ſe donaturũ: quo uitandi ęſtus urbani cã ſecedere ꝓcommode poſſent. Sed pontificatum adeptus nil minus cogitauit. Pontificatus tñ maieſtatem tum auctoritate tum armis augere conatus eſt. Nã Tricaricẽſem ep̃m in gallias miſit: qui cognita leodẽſium & ducis burgũdię contentione: eos ad concordiam reuocaret: ſublato interdicto quo leodiẽſes notati erãt ob pulſum iniuria ep̃m ſuum. Verum dum tricaricenſis q̃ accurate agit ut id ad ſolũ pontificẽ pertinere oſtenderet: a leodienſibus cum eorum ep̃o capitur. Hãc ob rem dux burgundiæ inita pace cum Lodouico franciæ rege (tum.n. bellũ inter ſe gerebãt) adiuuãte ipſo rege Leodiẽſes grauiſſimis cædibus pſecutus: eoꝝ urbem tãdem euertit: & captos epiſcopos liberauit. Pręterea uero Paulus cognita regis Boemiæ pfidia: in hominẽ Laurẽtio rouerella epiſcopo Ferrariẽſi legato ita ungaros & germanos cõcitauit: ut breui & ſtirpem Georgii funditus ſuſtulerit: & nomẽ hæreticorum fuerit deleturus: ni Poloni id regnum ad ſe pertinere dicentes: Matthiã Vngariæ regem tenuiſſent bello laceſſitũ: quo minus regno Boemiæ potiretur. Duo tñ bella & quidem parua in Italia ſuſcepit: q̃ nulla re prius repetita bello: ſed inſidiis primo incohata: poſtea deſeruit. Cum igiť Tolphę ueteris dominos inſidiis primo: mox armis: cũ id non ceſſiſſet duce Vianeſio aggreſſus eſſet obſideretq; locum & oppugnaret: ſupuenitẽtibus regiis copiis quæ a bello quod ĩ flãminia contra Bartholomeum bergomatem geſtum eẽ diximus: quo in exercitu Vrſini militabant repẽte effuſa fuga obſidionẽ deſerit: cum amplius ſexaginta millibus paſſuum hoſtes abeſſent. Atq; ita tolpham poſt longam contentionem: qua etiam Vrſinos ſibi inimicos ac prope hoſtes fecerat: decem & ſeptem millib9 numũ auri emit: familię urſinę potentiã ueritus quę dominis loci affinitate coniuncta erat. Hiſdem quoq; artibus Robertum malateſtam Sigiſmundi mortui filium aggreſſus cum etiam dolo ſuburbium ariminenſe cœpiſſet: Vrbẽq; aliquandiu oppugnaſſet: Laurentio ſpalatrenſi archiepiſcopo tantum negotium procurante: ſuperueniẽte poſtea Fœderico comite Vrbinati cum regio ac florentini populi exercitu & obſidionem relinquere coactus eſt: & fuſo turpiter ac fugato eius exercitu: pacem turpi etiam conditione initam non renuit. Affirmat Laurentius potiundi Arimini opportunitatẽ amiſſam eſſe: dum auare nimium ſtipendia militibus perſoluit: dumq; ignoratiõe rerum & tarditate ingenii rem ipſam: quæ momento temporis colligitur: in bello potiſſimũ in longum ducit. Natura.n. in reb9 agendis ita perpoſterus Paulus erat: ut niſi fatigatus

rẽ quantũuis clarã & apertã ichoaret: aut icohatã ꝑficeret. Quãq̃ ipſe iactare ſolebat: ut ſibi in multis uſui fuiſſe: cũ in pluribꝰ ſi ueꝝ fateri uolumꝰ ſibi ac Romane eccliæ id admodũ nocuiſſet. In colligẽdis aũt pecuniis ita diligẽs fuit: ut fere ſꝑ bñficia & ep̃atꝰ his cõmitteret: q officium aliquod uenale haberent: unde elici munus poſſet. Oia. n. officia ſuo tpe uenalia erant: quã ob rẽ factũ eſt: ut q ep̃atum aut beneficiũ uellet: officium aliquod emeret: quo lenocinio quod uellet cõſequeretur: ſuperatis cõpetitoribus oĩbus doctrina & probitate uitæ: quouis magiſtratu & honore dignis. Præterea uero cũ ep̃atus uacaret: quo plures annatæ eodem tpe ſoluerent: digniores ut ipſe ꝑ̄dicabat ad uberiores: ep̃atus mouens: magnam pecuniam uim undiq; colligebat. Redimẽdaꝝ quoq; pẽſioniũ uſum nõ iprobauit. His autẽ pecuniis interdũ ẽt ad liberalitatẽ utebat᷑. Nam & Cardinales paupes maxĩe & ep̃os & pricipes ac nobiles domo extorres: uirgines: uiduas: ægrotos frequenter iuuabat. Curauit item ut Romæ annona cæteraq; ad uictũ ꝑtinentia uilius q̃ antea uenderent᷑. Aedificauit ẽt ſplendidæ ac magnificę tum apud ſanctum Marcũ tũ uero in uaticano: quod ad munificientiã ꝑtinet. Venatiõem quoq; miro apparatu edidit duci Ferarieñſi in campo merulę: huic autẽ prçfuit eius ex ſorore nepos. S. Lucię cardinalis: quẽ una cũ Baptiſta zeno altero nepotes cardinales ante creauerat. Adire hoiem die dormientem: ac noctu uigilantem: attrectantẽq; gẽmas & margaritas difficile erat: nec niſi poſt multas uigilias: ꝙ ſi tibi patuiſſẽt fores: audire hoiem non audiri ab hoĩe neceſſe erat: adeo copioſus ĩ dicẽdo habebat᷑. Moroſus erat & difficilis: tũ domeſticis tũ externis: & ſæpe quod ꝓmiſerat mutata ſñia iuertebat. Volebat uideri aſtutus rebꝰ in oĩbus: hãc ob rẽ ꝑplexe nimium iterdũ loquebat᷑. Quare amicitias principũ ac populoꝝ non diu ſeruauit: ꝙ uariarum partiũ haberetur. Varia ciborum genera ſibi apponi uolebat: & peiora quęq; ſemꝑ deguſtabat. Clamabat interdũ niſi q̃ expetebat ex ſñia ei appoſita fuiſſent. Bibaciſſimus quidem erat: ſed uina admodũ parua & diluta bibebat. Peponum eſu: cancrorum: paſtilloꝝ: piſcium: ſuccidiæ admodum delectabatur: quibus ex rebus ortam crediderim apoplexiam illam qua e uita ſublatus eſt: nam duos pepones & quidem ꝑ̄grandes comederat eo die quo ſequenti nocte mortuꝰ ẽ. Iuſtus tñ ẽ hitus & Clemẽs. Plęroſq; ãt latrones pœna carceris ad ſanitatẽ redigere conatus eſt: fures paricidos perfidas periuros: humanitatis autẽ ſtudia ita oderat & contemnebat: ut eius ſtudioſos uno nomine hęreticos appellaret. Hanc ob rem Romanos adhortabatur ne filios diutius in ſtudiis litterarum uerſari paterentur: ſatis eſſe ſi legere & ſcribere didiciſſent. Durus interdum & inexorabilis: ſiquid ab eo peteres habebatur: neq; hoc contentus comitia & probra in te coniciebat. Plura tamẽ præſtabat q̃ uultu facturum prçſeferret. Vno tñ poſtremo laudari poteſt: ꝙ domi monſtra nõ aluerit: quotq; domeſticos ſuos & familiares in officio continuerit: ne ob faſtum & inſolentiam populo Romano & Aulicis ſtomacum facerent. FINIS.

Excellentiſſimi hiſtorici Platynę in uitas ſummorum pontificum: ad Sixtum. IIII. PONTI. MAX. prçclarum opus: fœliciter explicit: Venetiis Impreſſum a Philippo pincio Mantuano. Anno Domini. M. CCCCCIIII. die. XXII. Auguſti. Iuſtiſſimi. D. D. Leonardi Lauredani Venetiaꝝ ducis ſereniſſimi tempeſtate.

REGISTRVM

a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ

Omnes ſunt quaterni: præter ſ qui eſt quinternus.

A		Caliſtus.i.	xii	Gregorꝰ.vi.	lxviii	Ioãnes.xxiiii.	cxix	Sixtus.i.	viii
Anacletus.i.	vii	Cornelius.i.	xiiii	Gregorꝰ.vii.	lxxi	L		Soter.i.	x
Alexander.i.	viii	Caius.i.	xvi	Gelaſius.ii.	lxxix	Linus.i.	vi	Stephanus.i.	xiiii
Anicetus.i.	x	Celeſtinus.i.	xxvi	Grego.viii.	lxxxvii	Lucius.i.	xiiii	Sixtus.ii.	xiiii
Anterus.i.	xiii	Conon.i.	xlii	Gregorius.ix.	xc	Liberius.i.	xxi	Sylueſter.i.	xviii
Anaſtaſius.i.	xxiii	Cõſtãtinus.i.	xlv	Gregorius.x.	xcvi	Leo.i.	xxvii	Syricius.i.	xxiii
Anaſtaſiꝰ.ii.	xxix	Chriſtophorꝰ.i.	lxi	Gregorius.xi.	cxi	Leo.ii.	xlii	Sixtus.iii.	xxvi
Agapetus.i.	xxxii	Clemẽs.ii.	lxix	Gregorꝰ.xii.	cxvii	Leo.iii.	lii	Simpliciꝰ.i.	xxviii
Adeodatus.i.	xl	Caliſtus.ii.	lxxx	H		Leo.iiii.	lvi	Symmachꝰ.i.	xxx
Agatho.i.	xli	Celeſtinꝰ.ii.	lxxxii	Higinus.i.	ix	Leo.v.	lxi	Siluerius.i.	xxxii
Adrianus.i.	l	Clemẽs.iii.	lxxxvii	Hilarius.i.	xxviii	Lando.i.	lxii	Sabinianꝰ.i.	xxxvi
Adrianus.ii.	lviii	Celeſti.iii.	lxxxvii	Hormiſda.i.	xxx	Leo.vi.	lxii	Seuerinꝰ.i.	xxxviii
Adrianus.iii.	lix	Celeſtinꝰ.iiii.	xci	Honoriꝰ.i.	xxxviii	Leo.vii.	lxiii	Sergius.i.	xliii
Anaſtaſius.iii.	lxii	Clemẽs.iiii.	xcv	Honoriꝰ.ii.	lxxxi	Leo.viii.	lxiiii	Siſinius.i.	xlv
Agapitus.ii.	lxiii	Celeſtinus.v.	ci	Honoriꝰ.iii.	lxxxix	Leo.ix.	lxix	Stephanꝰ.ii.	xlviii
Alexander.ii.	lxx	Clemẽs.v.	ciii	Honorius.iiii.	xcix	Lucius.ii.	lxxxii	Stephanꝰ.iii.	xlix
Anaſtaſiꝰ.ii.	lxxxiii	Clemens.vi.	cviii	I		Lucius.iii.	lxxxv	Stephanꝰ.iiii.	liii
Adrianꝰ.iiii.	lxxxiii	Caliſtꝰ.iii.	cxxxiiii	Iulius.i.	xx	M		Sergius.ii.	lv
Alexan.iii.	lxxxiiii	D		Innocẽtꝰ.i.	xxiiii	Marcellinus.i.	xvi	Stephanus.v.	lx
Alexãder.iiii.	xciii	Dionyſius.i.	xv	Ioãnes.i.	xxxi	Marcellus.i.	xvii	Stephanus.vi.	lx
Adrianus.v.	xcvii	Damaſus.i.	xxii	Ioãnes.ii.	xxxii	Melciades.i.	xviii	Sergius.iii.	lxii
Alexãder.v.	cxviii	Deuſdedit.i.	xxxvii	Ioãnes.iii.	xxxiiii	Marcus.i.	xx	Stephanus.vii.	lxii
B		Donus.i.	xli	Ioãnes.iiii.	xxxviii	Martinus.i.	xxxix	Stephanꝰ.viii.	lxiii
Bonifaciꝰ.i.	xxv	Donus.ii.	lxv	Ioãnes.v.	xlii	Martinus.ii.	lix	Sylueſter.ii.	lxvi
Bonifaciꝰ.ii.	xxxii	Damaſus.ii.	lxix	Ioãnes.vi.	xliiii	Martinus.iii.	lxiii	Sergius.iiii.	lxvii
Bñdictus.i.	xxxiii	E		Ioãnes.vii.	xliii	Martinꝰ.iiii.	xcviii	Sylueſter.iii.	lxviii
Bonifaciꝰ.iii.	xxxvi	Euariſtus.i.	vii	Ioãnes.viii.	lvii	Martinus.v.	cxx	Stephanꝰ.ix.	lxx
Bõifaciꝰ.iiii.	xxxvii	Eleuterius.i.	xi	Ioãnes.ix.	lix	N		T	
Bonifaciꝰ.v.	xxxvii	Eutichianꝰ.i.	xv	Ioãnes.x.	lxi	Nicolaus.i.	lviii	Theleſphorꝰ.i.	ix
Benedictꝰ.ii.	xlii	Euſebius.i.	xvii	Ioãnes.xi.	lxii	Nicolaus.ii.	lxx	Thodorꝰ.i.	xxxix
Bñdictus.iii.	lvii	Eugenius.i.	xl	Ioãnes.xii.	lxiii	Nicolaus.iii.	xcvii	Thodorus.ii.	lxi
Bonifaciꝰ.vi.	lx	Eugenius.ii.	liiii	Ioãnes.xiii.	lxiii	Nicolaus.iiii.	c	V	
Bñdictus.iiii.	lxi	Eugeniꝰ.iii.	lxxxii	Ioãnes.xiiii.	lxiiii	Nicolaus.v.	cxxx	Victor.i.	xi
Bñdictus.v.	lxiii	Eugeniꝰ.iiii.	cxxiiii	Ioãnes.xv.	lxv	P		Vrbanus.i.	xii
Bñdictꝰ.vi.	lxiii	F		Ioãnes.xvi.	lxvi	Prohemium	ii	Vigilius.i.	xxxiii
Bonifaciꝰ.vii.	lxv	Fabianus.i.	xiii	Ioãnes.xvii.	lxvi	Petrus	iiii	Vitilianus.i.	xl
Bñdictus.vii.	lxv	Fœlix.i.	xv	Ioãnes.xviii.	lxvi	Pius.i.	ix	Valẽtinus.i.	liiii
Bñdictus.viii	lxvii	Fœlix.ii.	xxi	Ioãnes.xix.	lxvii	Põtianus.i.	xiii	Victor.ii.	lxix
Bñdictus.ix.	lxviii	Fœlix.iii.	xxix	Ioãnes.xx.	lxvii	Pelagius.i.	xxxiii	Victor.iii.	lxxiiii
Benedictꝰ.x.	lxx	Fœlix.iiii.	xxxi	Ioãnes.xxi.	lxviii	Pelagius.ii.	xxxv	Vrbanus.ii.	lxxiiii
Bonifacius.viii.	ci	Formoſus.i.	lx	Innocẽtius.ii.	lxxxi	Paulus.i.	lxix	Vrbanꝰ.iii.	lxxxvi
Benedictus.xi.	ciii	G		Innocẽ.iii.	lxxxviii	Paſchalis.i.	liiii	Vrbanꝰ.iiii.	xciii
Benedictꝰ.xii.	cvii	Galaſius.i.	xxix	Innocẽtꝰ.iiii.	xcii	Paſchalis.ii.	lxxvi	Vrbanus.v.	cx
Bonifaciꝰ.ix.	cxiii	Gregorius.i.	xxxv	Innocẽtꝰ.v.	xcvii	Pius.ii.	cxxxvi	Vrbanus.vi.	cxii
C		Gregorius.ii.	xlv	Ioãnes.xxii.	xcvii	Paulus.ii.	cxli	Z	
Chriſtus	iii	Gregorius.iii.	xlvi	Ioãnes.xxiii.	cv	R		Zepherinꝰ.i.	xi
Cletus.i.	vi	Gregorius.iiii.	lv	Innocẽtius.vi.	cix	Romanus.i.	lx	Zozimus.i.	xxv
Clemens.i.	vii	Gregorꝰ.v.	lxvi	Innocẽtꝰ.vii.	cxvii	S		Zacharias.i.	xlvii

¶Diuo Sixto.iiii.Pont.Max.Platynæ dialogus de falſo & uero bono.Incipit:

DICI NONPOTEST BEATISSIME
Pater:Quam uehementer interdum ſim admiratus
hominum diuerſa ſtudia uariaq; īgenia: Quod omiſ-
ſo Philoſophiæ ſtudio: Quæ certe eſt ut ait Marcus
Tullius uitæ humanæ dux:uirtutis īdagatrix: expul-
trixq; uitiorũ:ad inanes curas cogitationes & ſe tranſ-
ferant. Hunc.n. uidemus pecuniis:& opibus ſtudere
illum Ambitioni & potentiæ: alium uoluptates om-
ni ſtudio & diligentia conquiſitas amplecti. Horum
ſtudia quam ſint inania declarant non modo philoſo
phorũ ſectæ(Epicuri diſcipulos ſemp excipio) uerũ etiam Saluatoris noſtri doctrina:
& uita:qua certe cohortamur:admonemur:cogimur caduca illa ac fragilia: ut Falſa bo
na:& nuſquã conſiſtentia contẽnere. Religionem uero pietatem humanitatem gratiã
hoſpitalitatem miſericordiã:uirtutem deniq; omnem:ut unicũ & uerũ bonum ample-
cti. Hęc ẽ certe uera philoſophia:quę nõ in opinione ut de ſectis omnibus cenſebãt aca
demici noui:ſed in ueritate ipſa Fundata eſt. Tota.n. Xp̃i uita unicũ uirtutis exemplar
habetur: Hanc ꝑfecto ſi intueri & imitari uoluerimus: Quod certe tũ ipſius gratia tũ
noſtra cauſa facere debemus:nõ erit cur nume Pompilii religiõem: Scipionis pietatem
& modeſtiam:fortitudinẽ Catonis: Reguli conſtantiã: iuſticiam Ariſtidis:Fabricii &
Curii paupertatem:ſapientiã Socratis:& Lelii clementiã:Cæſaris ac benignitatem req
ramus. Verum tñ ne quicquã nobis ad bene beatęq; uiuendum deſit:repetita illa uetere
philoſophia:ac uero noua cuius auctor Xp̃s eſt:utpote ſanctiſſima in ſocietatem & tu
telã noſtrã oĩo aſcita:animoꝝ noſtrorum morbos ſumpta: inde quoad fieri poteſt me
dela curare debemus.Et ſi.n.uarie de bonorum & malorũ finibus ab ipſis philoſophis
diſceptatũ ſit:multa tñ ex eorum ſcriptis ad rem noſtram ꝑtinẽtia excerpi poſſunt:nec
eſt cur uereamur dum ea legimus & ītuemur in errorem aliquẽ dilabamur: cũ religiõis
xp̃ianę doctores iã pridem ſapientię cribro bonum a malo:ueluti triticum a lolio ſecre
uerint. Hac uero admiratione uel meditatione potius quantũ boni conſecutus ſim dici
nõ poſſet beatiſſime pater. Nam dum a Paulo pontifice in carcere & compedibus deti-
nerer: dumq; & amiſſam libertatem Flerem & eas facultates mihi ui ablatas lamenta-
rer:Quas mea induſtria:meis pecuniis in urbe pepererã Pii põtificis beneficentia adiu
tus:Tandem benignitate dei & philoſophie gratiam: animũ a perturbationibus & ſen
ſibus ad dignitatẽ ſui ipſius reuocans:ita apoſite mecum philoſophatus ſum: Quem
admodum in libello meo ſcriptũ apparet. Quẽ quidẽ ideo ſanctitati tuę dedicaui: qꝛ
& ſũmus philoſophus es & eius uicarius merito certe: Qui nos non uerbis tantum ut
uani philoſophi ſolẽt: Sed doctrina & exemplo inſtruxit: unde falſum a uero bono ſe
iungeremus:Quo & in uita fœlices & in morte beati ęuo Frueremur ſempiterno. Tum
ſic mecum locutus eſt mei conſolandi cauſa Rhodoricus calagoritanus Ep̃s arcis Ro-
manę prefectus uir certe bonus & doctus:in illa noſtra prima calamitate: quæ ꝑfecto
ſecũdæ cauſa fuit. Imbecilium namq; animorum eſt:eos ſemper uelle perſequi & malefi
cio opprimere:ne ad uindictã reſpirẽt: Quos īſigni aliq̃ iniuria & calamitate affecere.

RHODORICVS

QVid agis Platina? quid eſt quod ita mœſtus & abiectus iaces? PLATYNA. quid agã queris? Quaſi neſcias ab eo agi nil poſſe: qui oĩ actiõe humana priuatus eſt: niſi forte actionẽ exiſtimas: lugere ac mœrore affici: qbus pturbationibus nil certe ineſſe uideo: qđ uel eum q luget: uel eos quoꝝ id cã fit iuuare poſſit: cũ oĩs uera actio exercitatioq; humana finẽ ſibi aliquẽ uſui hoĩum accomodatũ pſcribat: quã ob rẽ q̃rendã fuit potius cur ñ agerẽ: quã qd agerẽ. RHODORICVS: Siccine te abicis Platyna? ſic a te ipſo diſcedis: ut nullũ tibi in fortitudine & cõſtantia pſidiũ colloces? ſecus mihi tecũ pfecto loq̃ndũ ẽ: quã cũ hoĩe agreſti: & indocto: illũ ut pote minus docilẽ: qb9 poſſem uerbis cõſolarer: te uero nõ admonebo ſolũ: ſed ẽt rephẽdã: ne te ipm ob tãtulã miſeriã pſternas: & deiicias: qd egiſti q̃ſo i uita: ſi neq; doctrina: neq; expiẽtia humanos caſus æquo aĩo ferre didiciſti? ueniat tibi in mẽtẽ: quot hoĩes in uita fuere q maiorẽ quã tu paſſi ſunt calamitatẽ. Omitto reliqua miſeriaꝝ genera: q̃ turmatim ut Heſiodus poeta ſcribit hoĩes quotidie inuadũt. Ad captiuitatẽ uenio: de qua i pſentia nobis ẽ ſermo. Qđ inquã hoĩes uel nobilitate generis: uel magnitudĩe ĩpii: uel diuitiaꝝ & pñię ſplẽdore: uel eruditiõe & doctrĩa: uel reꝝ geſtaꝝ gloria: uel ſanitate uitę pcelẽtes moleſtiã carceris ppeſſi ſunt. Crœſus ille lydoꝝ rex q tẽpla oraculoꝝ oĩum: q̃ tũ fuere multis ac magnis munerib9 ornauit: qq; i lateres auꝝ & argentũ Fudit a Cyro pſaꝝ rege bello capt9 qđ reliquũ ętatis ſuę pfuit i ſeruitute uixit: Exulauit ãt apđ Epaminũdã Thebanũ Philipp9 magni Alexãdri pr̃. Periit in carcere Pauſanias Lacedemonioꝝ rex. Seruiuit barbaris Eſopus fabulator ille e phrygia. Sũt q affirment eandẽ quoq; ſortẽ & Platonẽ phorum principẽ ſubiiſſe. Sũpto ueneno Socrates in carcere uitã finiuit. Cruciatus oẽs & pœnas. M. Regulus a carthaginẽſib9 captus & in uincula cõiectus cõſtãti aĩo tulit: Vẽdit9 a fratrib9 Ioſeph9 cũ Pharaoni aliquãdiu ſeruiuiſſet in uincula ob ſuſpitionẽ ſtupri cõiicit. Et ne ſanctoꝝ noue legis exẽpla declinem9: addo Petrũ: addo Paulũ: addo Ioãnẽ baptiſtã: inumerabileſq; alios: q martyrii coronã: aut in ipſis uinculis: aut e carcere educti ſubiere. Nõ dico quot reges hodie quot principes in uno quoq; genere uirtutis pſtãtes uiri: aut i uinculis ſeruiãt: aut extrema queq; i carcere patiant: Trahit ſecũ Turcus iſte: q nr̃a ętate ferro ac flãma xpianũ nomẽ inuaſit: multis catenis & cõpedib9 reuinctos: quos plio: fraude: ui: in direptiõe urbiũ cœpit: modo eos itelligat: uel diſciplina rei militaris: uel uetuſtate generis: uel regnãdi: aut iperãdi auctoritate apud ſuos multũ ualuiſſe: Nouos ãt cruciatus: nouas pœnas reticeo: quas barbarus ille ſęuus & truculentus quotidie excogitat. Ad explendã crudelitatis ſitim q̃ certe iã diu i ſanguinẽ xpianoꝝ exarſit. Præterea uero quot ſunt in hac: atq; itẽ in reliqs Italice urbibus: q & tetriore & fediore quã tu carcere detinent? Deſino cõmemorare: quos illi plerũq; cuſtodes habeãt: quã aſpos: quã imites: quã crudeles: Horũ tibi nihil adhuc cõtigit. Nã locus iſte in quo nũc reſides: nullã hẽt carceris formã: ægregię cameratus ẽ. Vides oriẽtẽ ſolẽ: uides occidentẽ: uides ſeptẽtrionẽ: & quo quo te uerteris libertatis poti9 quã captiuitatis facies: ſi ueꝝ fateri uis tibi ſeſe offert Platyna: Illud Terẽtii i una re dictũ multis certe accõmodari põt: Facile oẽs cũ ualemus recta cõſilia ęgrotis damus reliquũ cõſulto pretereo: ne uidear tuę uirtuti & cõſtantię diffidere: eo. n. ętatis recte & honeſte agẽdo deueniſti: ut iã nauigare i portu merito tuo dici poſſis: ad me redeo: Collegiſti tu qdẽ memoriter multoꝝ exẽpla: q eadẽ calamitate qua ego ac maiore fortaſſe uexati fuere. Sed iſtud ad rẽ nihil (pace tua loquar) cõſolari me certe ac rõne inſtitueras: qđ cõtra accidit. Neq;. n. amaritudĩe amaritudo

titudo fugat:ſed dulcedine:ut nigrũ albo:fuſcũ claro:Nã q̃ eiuſdẽ generis ſunt cõiuncta uim auget:diſiũcta uero a cõtrariis opprimunť ut i acie milites ſolẽt:q facto Globo aduerſariorũ ĩpetũ freq̃nter ſuſtinẽt:qđ ſi ab ordine diſceſſerint oppſſi ſtatĩ in fuga cõcidũt. Alia tibi iueniẽda fuit uia qua me cõſolarere:hãc medecinã ñ admitto. RHO. Vulnus hoc tuũ altius inſedit quã putarã:ſi hoc pharmacũ nil ꝓderit:tibi certe maiora pſtabunť remedia. Legiſti credo libros Ciceronis de pñia:refertos exẽplis eorũ:q forti ac cõſtãti aio:pñæ:parentũ:filiorũ:cõiugũ:fratrũ mortẽ & interitũ æquo aio tulere: quiq; fortunarũ:dignitatũ honorũ amiſſionẽ tãtifecere quãti maxĩe a bonis:& cõſtãtib9 uiris fieri debet:hos tãq̃ fortiſſimos athletas cõtra humanos caſus crebro ĩ certamẽ uocat Cicero:ut iſtorũ exẽplo & uirtute eorũ ai ad fortitudinẽ excitẽtur.q aliquo icõmodo afflictati ſunt:qđ certe nõ faceret uir ille acutiſſim9:ſi ut paulo añ dixiſti calamitoſorũ exẽpla nõ leniret eorũ miſerias.ſed augerẽt:q aliq̃ iſigni calamitate pmunť. Quis ẽ.n. adeo rõnis & cõſtãtiæ expers:cui non moueanť affectus quos græci πάθη uocãt.ubi uel cõſtãter aliqđ uel iuſte:uel modeſte:uel prudenter fcm̃ itelligũt:legũť in gimnaſiis poemata:legunť Hiſtoriæ:legunť orones: ut adoleſcẽtiũ ai pulchritudine honeſti : q̃ qđẽ ex aliorũ recte factis elicit:ad uirtutẽ & laudẽ excitenť. Tãti nimirũ Alexãdrũ feciſſe lectionẽ Homeri ex Plutarcho nouim9. Quẽ i manib9 crebro hẽbat:ut dario regno: ac uita ſpoliato:dũ eius diliciæ ſpoliorũ noĩe attrectarenť:ciſtella pcioſiſſima ac pulcherrima i mediũ ſit delata:qua uiſa cũ q aderãt principes ad ſeruãdas ſmaragdos:Hiaſpidas:Zaphiros dicerẽt eẽ accomodatã:rñderit Rex ille pſtantiſſim9:nil i eã cõmodius: & honeſtius quã Iliadẽ ἐφοδιον τῆς ἀρετῆς.i.cornea tũ uirtutis:ut ipſe appellabat repõi poſſe. Inde.n.multa pcipiebat:q̃ bellicã uirtutẽ adiuuarẽt:cũ Achillis: Hectoris: Neſtoris: Vlixis: Agamẽnonis cæterorũq; Heroũ res fortiſſime ac ſapiẽtiſſime geſtas ad imitãdũ legeret. Caneť ſiqđẽ fidib9 carmina:ipã i bello poetæ ſolebant:quo aios militũ audita maiorũ laude:ad bñ de pñia ꝓmerẽdũ adhortarenť. Idẽ de ãnalib9 & Hiſtoria licet dicere:q̃ adeo cõſcripta ẽ:& in ærario diligẽter aſſeruata: ut haberẽt reges & ppli uñ calcaria ad uirtutẽ ſumerẽt:ne æſtu:ne frigore:ne uigilia:ne fame:ne ſiti:pterriti reb9 ſuis publicis i maximis piculis deeſſent:quẽ animũ quæſo nõ excitat ad uirtutẽ fortitudo Romuli:religio Nume Põpilii:audentia Bruti illius q Tarquiniũ ab urbe expulit:modeſtia Camilli:Quinti Mutii caritas erga pñiam:Cõtinẽtia. M. Curii:parſimonia Fabricii:Fabi maximi pſeuerãtia:Pauli illius paciẽtia:q duos cõſulares filios cõtinuatis ꝓpe funerib9 ſine lacrymis & gemitu extulit:M. Catonis ſeueritas:M. Reguli cõſtantia:P. Scipiõis itegritas & modeſtia:nobis ꝑfecto adhuc pueris memini dũ iſta i ſcolis legerenť aios ad laudẽ uehemẽter icẽdi:cũ hũc filiorũ cõſtãter:illũ fortiter ꝓ repu. piculũ:aliũ paciẽter carcerẽ:uincula cruciatus oẽs honeſti cã tuliſſe audiebã:q̃ cõcitatio adeo menti meæ inſedit:ut crebro quãtũ ꝓfeſſio mea patiť:hiſtorias repetã & legã. Neq;.n. pfana ſtudia theologicis:& ſacris ſũt pferẽda:cũ nil excogitari poſſit adbñ beateq; uiuẽdũ: qđ nõ in his ut pote diuinitus ſcriptus uberius & melius quã i illis iueniať. Laut9 ſiqđẽ cibus ẽ q ex lectiõe ſacrarũ lrãrũ pcipiť:ſiue hũanas res:ſiue diuinas contẽplari uelis.ſed i ſtudiis fit:ut i cibo ſolet. Delectať.n.guſtus epularũ uarietate:uñ ꝓ ſecũda mẽſa gentiliũ ſtudia mihi iterdũ apponi non recuſo:ut uarietate delecteť:& recreať aius. Veteres ãt laudatiões:q̃s greci ἐπιταφίους λόγους nos nõ inepte funebres orones appellabim9:ad hoc iuentæ ſunt ut & hi q fortiter aliqđ & cõſtãter i uita egiſſent:ꝓ pñia:ꝓ liberis ꝓ parẽtibus meritã laudẽ apud poſteros cõſequerenť:& ii q adhuc in ſtadio & theatro relicti eẽnt:æmulatiõe gloriæ excitati:nullũ i uita ꝓ honeſto:& recto laborẽ ac piculũ recuſarẽt. Legunť & crebro qđẽ a uiris religioni deditis uitæ ſanctorũ patrũ. Legunť

actus apoſtoloꝝ:leguntᷣ martyrũ res geſtę:Quib9 fit ut pleriq; dũ coꝝ uitã & mores imitati ſtudẽt:Quoꝝ ante actã uitã cũ admiratiõe legũt i ſanctos referri mereantᷣ. Alius deligit ſibi quẽ imiteᷣ Paulũ:alius Petrũ:alius Hieronymũ:alius Auguſtinũ:alius Ambroſiũ:multi Fraciſcũ:nec deſunt:q mediã ſitim: frigora:ęſtus: calũnias:cruciat9: tormẽta:mortẽ deniq;:quãuis aſperã cõſtãti aio ſint ſubituri:ne ab ei9 iſtitutis: & præceptis diſcedãt:quẽ tãtopere amãt & ſequuntᷣ. Hęc fieri ab hominibus ſine mente diuina ut credã certe adduci nullo modo poſſum.Res.n.q ſine rõne: & dei nutu iſtituuntᷣ: ut pote fragiles: & caducę:cito euaneſcãt: & itereãt naceſſe ẽ. Quare ſi ſapis Platyna: & ſi nõ oio ob unã hãc uel leuiſſimã plagã a ſede rõis cõſternat9 es:cõfiteare oportet exẽpla ipſa ad pſuadendũ ualere plurimũ.Quod ſi ſecus egeris imbecillẽ te atq; ifracti ai pđicabo.Qui ſic abiectẽ ſenſum guſtus ob tãtulã ægritudinẽ amiſeris. Age excita animũ: & mẽtẽ a ſenſib9 reuoca:ne tibi dici poſſit. Salmati da ſpolia ſine ſudore & ſanguie.PLA. Acer pfecto es ad pſuadendũ Rhodorice:ita.n.inſtas & urges:ut quo me uertam neſciã.Vn9 aliqs mihi certe uideris ex his q nup ex gymnaſiis dialecticorũ & rhetoricoꝝ pdeũtes eruditiõis & audacię pleni:acute nimiũ de reb9 ppoſitis diſerunt & pſuadent. In te qdẽ & doctrinã & ſingularẽ uideo ſapientiã eẽ:q ita apte diſtincte & acute ad pſuadẽdum locutus es:quare fit ut tibi reꝝ ẽt humanaꝝ nõ ignoro & debeã & uelim credere.RHO.Fugere qdẽ iſtud ẽ:nõ uerũ fateri. Tũ hanc technã optime noui.Demulcere mihi aures laudib9 iſtituiſti:quo tibi facilius hãc confeſſionẽ euadere liceat:hirudo ſum nõ effugies:niſi prius hoc tibi pſuaſum apte itellexero:Ironia illa certe fuit:nõ cõfeſſio: Quid taces?PLA. Iube hos qeſcere.eiulãt q flent:q lamẽtantᷣ.Hoc unũ ad culmẽ noſtrę miſerię deerat:ut hos miſeros & erumnoſos ſocios mihi adderetis:RHO.Sẽtis tu contra ac reliq ſolẽt.Nã q aliqua i calamitate ſũt cõſtituti eã certe leuius ferre dicuntᷣ ſi doloris ſocios habuerit.PLA.Mallẽ hercle ſolus eẽ quã cũ hoib9 calamitoſis & idoctis eadẽ miſeria pmi. Neq;.n.hi pp iſcitiã neq; ego hos uiciſſim pp dolorẽ cõſolari poſſum. RHO.mitte tandẽ has qrelas:atq; age dic qđ rogo ſi feſſus es recũbe paululũ in dextrã.PLA.Quid ego i dextrã recũbã? Qui ſiue deſter:ſiue ſiniſter:ſiue pnus:ſiue ſupinus iaceã hac cõpedũ moleſtia cõtinuo crucior. Satis nimirũ uobis eẽ debebat cõprehẽſum i carcerẽ trahere & nõ me tq mihi ac.lxx.ſociis meis illatã a Paulo pontifice iniuriã qſtus ſum tanquã pditorẽ craſſatorẽ furẽ:latronẽ:grauiſſimis ẽt cõpedibus reuicere.Putaſtis credo me alterũ dędalũ eſſe:q ſũptis Halis ex hac celſa & munitiſſima turri in terrã libertatis cã deuolarẽ.RHO.Nõnulla pfecto alia cã eſt qre huius nobiliſſimę arcis pſidiũ mihi cõmiſſum doleã:niſi qđ & hoies i carcerẽ trudere & eoſdẽ põtificis mãdato plerũq; uinculis & cõpedibus uincire cogor: qđ certe ab ætate & pfeſſione mea alienũ eſt.Multis.n.pdeſſe & neminem ledere meũ ſemp fuit iſtitutũ. Quare & tibi & mihi: Quod ſũma ptãs iperat æquo ferẽdũ eſt.Sed ppediẽ hac moleſtia.niſi uero aliud mihi fuerit iperatũ te liberabo.PLA.Tũ demũ hoc fiet credo:ubi crura circũquaq; exederit moles iſta grauiſſima.RHO.Ah Platyna hũanitati & põtificis clemẽtię diffidere uideris.Deſine male ſperare: & eo tandẽ reuertere unde nr̃a defluxit oro.PLA. Ne te diutius morer:tua iſta ampla & magnifica exemploꝝ poſitio: nobiliũ galloꝝ ferculis pauperũ maxie mihi uidentᷣ eẽ ſimilima:ut.n.i illis ſola magnificẽtię & liberalitatis ſpẽs apparet:ſic & his nihil mihi pter inanẽ uerboꝝ põpã ineſſe uideᷣ.Suadẽt hęc qdẽ aliquãtulũ:Sed nõ mouẽt.RHO.uidebã ego antea & uultu & uerbis ironice loq. Sed q rogo fuit cã cur ſecus ac ſentires loquerere?leuis nemirũ atq; incõſtãtis uiri eſt:Quæ paulo ante affirmaueris mutata ſnia refellere.PLA. Cenſent eum ſanũ eẽ q i mœrore ac luctu uitam degit:ut.n.corpus in ęqualitate: & ſuperfluitate humorũ Febribus quatiᷣ:

ſic animus

Sic animus pturbationũ multitudine à ſede plerũq; ſua dimouet̃. RHO. In hoc mihi ſapere potius quam diſſipere uideris qd' ea q̃ dico niſi placeant: ut unus aliq̃s e ſchola philoſophorũ apposite nimiũ conſutas: quod fieri ꝑfecto nullo mõ poſſet: niſi mẽte & animo cõſiſteres. PLA. Indignantiũ mos eſt recte dicta puerſe ac ſtolide dictis quaſi natis cuiuſdã miſcere. Videmus pueros: uidem9 inſanos ĩnias: & eas qdem preclaras nõnunquã efferre. RHO. Nõ negauerim ego quidẽ iſtud pſ̃pe accidere: Sed coniungere ſequẽtia antecedẽtibus: & q̃dã refellere: q̃dã aprobare: nõ demẽtis certe: ſed bñ ſani & propriũ. Verũ hæc tandẽ omittamus. Age dic quare aliter ac ſentiebas in meã ſentẽtiã uenire te dixeris. PLA. Eam ſiquidẽ modeſtiam pcipiebã e iulatu iſtorũ & cruciatu compedum: ut neq; docentem neque admonentem patienter ſatis audire poſſem. Demum uero me recreaſti: Quod hos iuſſeris tacere quodq; etiam mihi ſpem dederis: te propediem his compedibus me ſoluturum. RHO. Mollis nimiũ & delicatus es Platyna: Qui rebus aduerſis ſic frangeris: ſed illa ut uideo indiges medicina quam ego bonos imitatus medicos grauioribus ægritudinibus adhibere ſoleo: Hęc ſi nihil proderit te ſtatim miſſum faciam. PLA. Quale ſit iſtud antidotum audire cupio: illud niſi amarũ fuerit & ſtomacum faciat bibere ꝑfecto nõ recuſabo: RHO. Quaſi uero & ſtomacus & aluus dilui poſſint niſi cõtrariũ quoddã ingerat̃: quo pituita q̃ iteſtinis adhęret: inde auellat̃. Vt.n. pudor petulantię pudicitia ſtupro: fides fraudationi: pietas ſceleri: cõſtantia furori: honeſtas turpitudini: cõtinẽtia libidini: ęquitas iniq̃tati: tẽperantia luxurię fortitudo ignauiæ prudentia temeritati: copia egeſtati: mens ſana amentię: bona ſpes deſperationi reꝝ oĩum opponitur: ſic bona ratio falſæ opinioni aduerſat̃: Quę qdem tibi nõ mediocriter ęgrotanti ꝓ medecina adhibebit̃: ſi recte admonẽti parere nõ recuſaueris. PLA. Sine me colligã aliquãtulũ & animũ ac corpus ad audiẽdum diſponam. Integre ẽt pedes ſatius eſt: ne frigore a docilitate remouear: tu dicis & ego iterim mentũ demulcebo: quo mens ſit ad audiendũ pronior: barba.n. inſuetis potiſſimũ neſcio qd moleſtiæ affert: niſi crebro fuerat demulſa & attrectata. RHO. Coget me certe hęc tua attentio longius fortaſſe progredi quã iſtituerã: Si in ea te ut par eſt pſeuerare intellexero. Primũ hoc cõfiteare oportet: deum ipm ita creaſſe hominẽ ad imaginem & ſimilitudinẽ ſuã: ut merito a græcis μικροκοσμος a latinis uero paruus ſit mundus appellatus in eo.n. Sphęrę multę ſunt: ineſt mens q̃ ad ſimilitudinẽ illius q hunc mundi globum regit ſubiectum mouet: Veꝝ hanc philoſophãdi ratiõem: utpote minus chriſtianam prętermittamus. Hominẽ cõſtare ex materia & forma nõ ignoras. Omitto itẽ materiã illã primam: Quã Ariſtoteles tanquã chimerã quandam ꝓponit. Ex quatuor autẽ elementis cõpoſitum hominem: tum demum eſſe & uiuere dicimus: ubi ei addita eſt forme & indita ad cuius integritatem quinta profecto illa eſſentia neceſſaria eſt quã ἐντελέχειαν ille: nos uero intellectum continuo mouentem debemus appellare. Quatuor illa ſunt nobis certe cum brutis oĩbus cõmunia: hoc uero ſolo quo intelligimus ratiocinamur progreſſus & anteceſſiões reꝝ non ignoramus ab eiſdem differrimus: eſſentiis ſeparatis: quantum nobis per imbecilitatem humanę naturę licet pſimiles. Diſcurrit.n. mens iſta mira celeritate animantium dumtaxat datum per elementa omnia: per ſuperiores circulos & adeo eſt intelligẽdi auida qualia ſint quę in mũdo habentur: ut dei etiam ipſius qui a nobis oĩno comprehẽdi non põt rationem & magnitudinem audacter nimium inueſtigare conetur. Nullam diſciplinarum relinquit intactã non grãmaticam reliquarum doctrinarum fundamentum: non dialecticam: Qua uerũ a falſo diſcernimus: non rhetoricam unde rationem perſuadendi ac diſuadendi ſumimus:

non arthmeticam:ad reliqua mathematica gradum perneceſſarium:non geometriam
ad diſtinguenda climata:dimenſurandũq; hoc ímenſum terraꝝ ſpatiũ nõ inutiliter in-
uentã:non muſicã cuius harmonia corda hominũ demulcentur: non Aſtrologiã qua
cælos ſcandimus. De his diſciplinis ita diſſerit:ut ueꝝ a falſo:congruũ ab ingruo acutiſ
ſime ſeparet:falli:decipi:errare circa eaꝝ cognitionem turpe ac dedecus exiſtimat:proi
de die ac nocte inuigilat ne in errorẽ aliquẽ inſcitia dilabat̃. Quos uidet hoíum in his ꝑ
cellere:eos ut pote diuinę eſſentiæ magis ſimiles ac propinquos diligit & imitat̃. Igno
rantiã & ſtulticiã tanquã duo magna ꝑcipitia ſtudioſiſſimę uitat. Verſari in cognitione
reꝝ maximaꝝ & admirabilium:qbus tanquã gradibus pneceſſariis:ſeipſum poſtea in-
telligat ſũmũ bonũ eſſe exiſtimat. Fieri.n. nullo modo poteſt: ut quis ſui ipſius pfectã
rõnem habeat:& cognitiõem niſi p diſciplinas tanquã humanę cęcitatis expiatrices di-
ſcurrerit. Inde qppe ad ſui ipſius cognitionẽ cõuerſa mẽs cęcitatis latebras facil9 explo
rat. Neq; uelim exiſtimes id uno tm̃ actu fieri. Habitus.n.ut Ariſtoteli placet:ex frequẽ
tatis actibus comparant̃. Ad hoc nãq; ſæpius reuertit̃:& quaſi Apum diligẽtiã & ſoli-
citudinẽ imitata:inde ad cellulã ſuam recentẽ primo & in ornatam floſculos quos paſ-
ſim ex florido illo atq; ameniſſimo doctrinaꝝ cãpo decerpſit ſecũ defert: eoſq; ita apte
collocat:ut deinceps ſpeciẽ ſimul cum iocũditate preſeferant. Neq; ante cœpto deſiſtit.
ſi generoſa eſt:quam uiderit domicilium in quo habitat fugatis uitiorũ ſordibus uirtu-
tum oíum pulchritudine redimitũ. tunc qeſcit. tunc parto ut formicę ſolent ſequenti-
bus ẽt uitioꝝ ꝓcellis cũ ſecuritate & qete fruit̃: labores:uigilias:ęſtus:ſolicitudines:qui
bus fere tanq̃ inſtrumentis tãtam fœlicitatẽ adepta eſt:delicias quaſdã putat. Pro iuſti-
tia:temperantia:fortitudine:modeſtia:nullũ laborẽ recuſat. In his uero dum ſe exercet
multos iuuãdo:nemínẽ ledẽdo:incõmoda ꝓ utili & honeſto fortiter patiẽdo. Modũ in
rebus ſeruando:libidines cohercendo:uitã ſibi beatã putat. Ocium & inertiã tanq̃ pni
ciẽ humani generis deuitat. Docet:admonet:caſtigat:reꝑhendit:neminem errare quã-
tum in ſe eſt patitur. Si quem uidet dolore:inopia:timore:ſolicitudine:uana ſpe circũ-
uentũ:eundẽ cõſolat̃:iuuat:& in uiam rectã deducit: Regibus:principibus:natõibus:
pplis:ciuitatib9:ius faſq; ꝑſcribit. Reſpu.i ordines iter ſeſe cõueniętes diſtiguit. Domos
uni matronę & prĩfamilias cõmittit:q̃ deinceps ꝓpagatę uicos in urbe faciãt. Affinita-
tes:cõnubia ꝓponit:qbus ciuitas in unũ corpus tandẽ redigat̃:& ad externã uim ꝓpul
ſandã:& ad bellũ his inferẽdũ a qbus fuerint iniuria laceſſiti:& ne in tãta cõcitatiõe aĩo
rũ cõtra ęqtatẽ aliqd fieret. Iuſſæciale cõſcripſit:quo admonemur:& docemur: ꝓ rebus
repetitis & nõ redditis bellũ hoſtib9 inferre. Seruare itẽ aduerſus hoſtes modũ quendã
admonet. Clientelas:hoſpitia:ſodalitates:amicitias:optima ciuitatũ uincula cõmẽdat.
Quid plura? conat̃ ꝓfecto quoad fieri põt: ut idẽ ordo:eadẽq; iuſticia:& cõſtãtia in ter
ris ſeruet̃:quã eẽ apud ſupos cõtẽplatiõe & ſapiẽtia nouit. Hæc itaq; Platyna:& plura
alia cũ uides ab hoíbus ſapiẽtibus potiſſimũ ad bene beatęq; uiuẽdũ eẽ excogitata:& in
uenta rõne ne an temeritate fcm̃ dices? PLA. Rõne ꝓfecto ſeruari.n.tanta decẽtia in re
bus humanis:ſine mente & cõſilio nullo mõ põt. RHO. Recte ſane. Cũ igit̃ mens ho
minis bene inſtituta:tot acies: tot oppida:tot ꝑſidia cõtra ignorãtię & uitioꝝ oíum ar-
ma:& machinas fortiter:ac cõſtanter expugnauerit:ab eadẽ ne unã uel minimã qdẽ ꝑ-
turbationũ q̃ i uita accidũt:uinci poſſe abnues? PLA. minime. RHO. ergo & tu ſi nõ
oíno te deſeris: ſiq; te ipſo uti uoles hũc dolorẽ quẽ ex carcere ꝑcipis rõne & cõſilio ꝑfaci
le mitigabis: PLA. eo certe me tua dicendi copia ꝑduxiſti: ut q̃ affirmes:& cõprobes ti
bi negare nõ auſim:ſed unũ uelim cõſideres aíos nr̃os rudes adhuc & indoctos:oẽs di-
ſciplinas

ſciplinas plane arduas: facilius diſcédo ꝑcurrere: quã uitioꝝ labẽ: & ꝑturbationũ agmina a ſeipſis dimouere: id uel in multis mea quidẽ ſñia uidere licet: q & ſi docti & eruditi ſunt: tñ cupiditatũ nexib9 irretiti: uitã agũt intẽpanteri: & flagitioſã. RHO. hoc qđ dicis rõni certe cõſentaneũ eẽ uĩ: facilius ſiqdẽ a familiari inimico (ut aiunt) quã ab externo ſupamur. Vna.n. cũ hoĩs uitioꝝ & cupiditatũ ſemina naſcunẽ: creſcũtq; ĩdies: & augenẽ magis niſi fuerint rõne cognitionis ſuppſſa: q̃ ut antea dixi magno ſtudio & lõga exercitatione cõparaẽ. Neq; certe ullã aliã ob cãm doctrinæ inuentæ ſunt: niſi ut his labe oĩ expiati aĩ æuo fruanẽ ſempiterno. Vt.n. ſtrenui ĩperatoris ẽ: uidere prius: Qua in re potiſſimũ ab hoſte lędi poſſit: ne ab eodẽ dũ manus cõſerĩẽ meatus opprimaẽ: ſic boni ac docti uiri ꝓpriũ eſt: uigilare cõtinuo ne in culpã aliquã uitioꝝ illecebris dilabatur: ut Herculẽ uiꝝ fortẽ: ac cõſtantẽ feciſſe legimus: q uno exciſo lerneæ belluæ capite: aliud ſtati aggrediebaẽ: ne ſiqd de uirtute: timore: uel ignauia remiſiſſet: a tãta ac tã immani hydra abſumereẽ. Qđ ſi q docti uidenẽ (ut ais) q flagitioſę ac ĩtẽperanter uiuãt: eos ego nõ doctos: ſed fures: ac latrones apellabo: q rei accõmodatę uſum lõge aliter ꝑcipiant: q̃ fruẽdũ ac utendũ accepant. Quę.n. doctrina põt eę in his q nullũ ſciẽtię apđ ſe locũ reliquere? Caſtos amat: & ſanctos muſa (ut ait ille) poetas. Pręterea duo cõtraria in eodẽ eẽ ſubiecto nullo mõ põt: quare nec auaꝝ ego: nec libidinoſum: nec furibundum: nec turpitudinibus oĩbus & dedecori ſeruiẽtem ſapiẽtẽ unquã aut doctũ appellabo: cũ nihil ſit tã cõtrariũ uirtuti q̃ uitioſitas ipſa. Iuuenes ait Ariſtoteles nõ eẽ idoneos auditores pħię moralis: q; hi ob ætatẽ magis æſtuent cupiditatũ ꝓcellis: qbus certe uetamur eaꝝ reꝝ cognitionẽ habere: q̃ ad uirtutẽ ducũt. Coercẽdę ſiqdem libidines ſunt: refrenanda auaritia: & cętere aĩ labes expellendæ: ſi boni & docti q̃ duo ſimul conſpirarũt hẽri uolumus. Vnde Maro poeta: bonũ ꝓ docto non incongrue poſuit: ęgloga. v.

Cur nõ mopſe boni qm̃ conuenimus ambo: Tu calamos iflare leues ego dicere uerſus.

Hic corilis mixtas inter conſedimus ulmos.

PLA. Venio ego in hãc ſñiam pedib9 & manib9 ſed id mihi miꝝ uĩ: qđ acute deſerãt: apte loquanẽ: nõ incõgruę pħentur: ſi docti nõ ſunt. RHO. Eadẽ rõe doctas appellabis picas: pſitacos: menedulas: qđ iterdũ humanã uocẽ ĩmitatę appoſite aliqd exprimãt. PLA. hñtur tñ hi apud uulgũ in ꝓcio. RHO. Quid? nõ ne ęqui: aſini: & cætera iumẽta apud uulgũ in ꝓcio ſunt? PLA. Minime uero eadẽ rõne. Hos.n. ueneraẽ: hos ad ſũmos honores & magiſtratus ꝓuehit: hos muneribus: hos donis afficit. RHO. Qđ iperitũ uulgus facit: ferẽdũ potius q̃ laudandũ cẽſeo. Quid ſi tibi oñdero: ætate nr̃a ignauos: & rudes: nõ bonos: & eruditos i ꝓcio eẽ. Vacet honor: uacet alicuius dignitatis locus. Quis ſufficiẽ: leno: nebulo: adulator: paraſitus: delator: ſicarius: craſſator: fur: ſacrilegus: & q ꝓpe nihil hẽt hoĩs in ſe pręter materiã: & eã qdẽ ſatis rudẽ. Boni uero prudẽtes: docti: eruditi: ac reꝝ humanaꝝ non ignari: tãq̃ manci: & iutiles omittunẽ. PLA. Plerũq; ẽt uidemus bonos i impio aliis ꝑeſſe: ne dicas eruditos ſp excludi. RHO. Id ſi interdũ fit: nõ p ſe certe: ſed p accidẽs (ut aiũt pħi) cõtigit. Veꝝ ꝑtermittamus tãdẽ q̃ri hãc cõem ubiq; gẽtiũ calamitatẽ: exiſtimemuſq; uiros ſapiẽtes: ẽt ſi nullo honore ac ꝓmio fuerit affecti: beatos ac fœlices eẽ. Sola.n. uirt9 (ut ſtoicis placet) ex ſeſe ad bñ beateq; uiuẽdũ ſat ẽ. Nã q uirtutẽ adeptus ẽ: et certe ad ſumã fœlicitatẽ deeſſe nil põt. PLA. Hoc tñ pipateticis nõ placet: q nil ꝓclaꝝ ab eo fieri poſſe oñdũt: cui ad magnificẽtiam: & liberalitatem facultates: & copię deſunt. RHO. Sentio & ego cũ illis: ſi ad fœlicitatẽ ciuilẽ reſpicis: loq̃bamur ſane ſi bñ meminiſti de hoĩe ſapiẽte: & pfecto: cuius certe tota fœlicitas i cõtẽplatione reꝝ occultaꝝ: & admirabiliũ repoſita ẽ. PLA. qđ? iſte ſapiẽs: nũ cõedit: nũ ueſtib9: & latibulis ad frigo-

ra æſtuſq; uitandos indiget? Omitto quę ad ſpeciem & ornatum ſunt pernecesſaria: ut
argentum: aurum: egregiam librorum utenſiliumq; oium ſuppellectilē. RHO. hęc ꝑ
fecto eo facilius a ſapiente comparantur: quod paucis minimiſq; contentus eſt. PLA.
facis tu quidem hunc hominem a mendico nihil differre. RHO. In uno tantum diffe
runt: quod hic coactus: ille libens hoſtiatim ēt ſi oportuerit panem mēdicat. PLA. nō
utiq; hoc liberi hoīs officiū eſſe puto: cū ſine rubore & dedecore fieri nō poſſit. RHO.
Immo libertimi q extrema q̄q; pati mauult q̄ delitiis aliorū iniuria p̄ris affluere. PLA.
Quaſi uero facultates cōparari nō poſſint iuſte & hōeſte. RHO. Difficile hoc qdē ē: &
unū ex his q̄ fieri poſſe uix puto: bilancē ſemper i manib9 habere oportet: & diligenter
attēdere ne examē in hāc magis q̄ in illā p̄tē flectat: qd' qdē fieri cupiditates nr̄æ nō ſi-
nūt. Sumus. n. fato neſcio quo ad rē auidi: & ita accurate diuitiis ſtudemus: ac ſi annos
Matuſalē uicturi eſſemus. Hīc nēpe rapinę: hinc latrocinia: hic ſacrilegia: hic peculia-
tus: & infinita mala naſcant̄ oportet. Quare uir ſapiēs: & bn̄ natura iſtitutus: has tanq̄
iprobiſſimas dn̄as dedecoris & turpitudinis declinat: adheretq; inocētiſſimę ac ſanctiſ-
ſimę paupꝑtati: cuius adminiculo adiut9 ocio & igenio ſuo liberrime fruit̄. PLA. Nō ab
horrēt a uero q̄ dicis: qd aliis cōtingat neſcio: ſed hoc uſu euenire mihi ſolet: ut facile ab
oi ſtudio & cogitatiōe retrahar: ubi me pauꝑtate & iopia circūuētū uideo. RHO. hoc
eſt ſignū ęgrotātis ai: & uirtutis antidoto nondū bn̄ purgati: deeſſe tibi ꝑfecto nil pōt
platyna: ſi munerib9 a natura datis uti uolueris: & ſi diligēter cōſideraueris: un̄ i lucē ue
neris: & quo tibi ad redeūdū decurſo uitę tuę ſpacio. Nudū p̄io natura te ꝑduxit. Hu
ic tuo corpuſculo aium deus & mētē indidit: q̄ tibi ad uirtutē parares oia. In lucē ꝑdiēs
lacte p̄io: mox pane fuiſti cōtētus. Vita q̄ fruimur breuis ē: & qdā q̄ſi ſomnus. Moriē
dū ē poſtremo: ut depoſitū reddam9. Nec timēdū ē qd' euitare n̄ poſſis. Tā ſtultū ē ut
ait Baſſus mortē timere q̄ ſenectutē: ut. n. ſenectus adoleſcētiā ſeq̄t: ita mors ſenectutē:
quāquā ſi ueꝝ itueri uolumus nō mortē timemus: ſed cogitationē mortis ipſius. Plus
. n. mali ē i opiniōe q̄ i re. Vera qdē ex p̄te epicuri ſn̄ia eſt: q affirmabat ſe paꝝ admodū
doloris i illo extremo halitu uidere: qd' ſi qs eſſet breuitate ipſa fieri leniorē: diuturnus
. n. eē dolor nō pōt: q magnus ē: qd' ſi qs dolor ineſt facillime tollit̄ ſi bn̄ mori didiceri
mus. Bn̄ āt morit̄ q i uita ꝓbatur. Tota. n. ꝓhorū uita (ut ait Cicero) cōmētatio mortis
eſt: nā qd aliud agimus cū a uoluptate. i. a corꝑe & oi negocio ſegregamus aium? qd in
quā tū agimus: niſi aium ad ſeipm̄ aduocam9: ſecū eē cogim9: lōgeq; a corpore abduci
mus. ſecernere āt a corꝑe aium nil aliud ē q̄ emori diſcere. Quæ cā igit̄ ē: ſi p̄cipiū: ſi
mediū: ſi finē hūanę uitę iſpexeris: cur pauꝑtatē deteſtādo diuitias q̄ras? q̄ſi uero cōpa
rādū uiaticū ſit: quo poſtea apud iferos nobis ſit utēdū: ſtolidū ſiqdē hūanū genus ē:
& brutis aiantib9 hac in re deterius. Naturę. n. illa ſeſe cōmittūt: & eo cōtēta ſunt: qd' di
es q̄q; ſuggerit. Nō negauerim ego hoībus lōge aliter uiuendū eſſe q̄ brutis: q̄ppe q̄bus
alia a natura: alia uiuendi rō ineſt. Sed hęc imenſa hn̄di cupiditas hūani generis hoſtis
acerrima oino certe reiiciēda: & deteſtāda ē. Cōparari diuitiæ: & opes nō p̄nt ſine mul-
toꝝ iniuria. ex quo fit ut ꝓuincię nōnunq̄ & ciuitates funditus deleant̄: cū ii rapere: illi
q̄ ſua ſunt reuocare conātur. Nō ē igit̄ timēda pauptas. Nā q ad naturā uiuit: nunquā
pauꝑ eſt: q ad opinionē (ut ait Seneca) nūquā diues. Natura. n. paꝝ deſiderat: opinio
uero multū ac ꝓpe infinitū. Neq;. n. pauꝑ eſt: q paucis idiget: & paruo cōtētus ē. Satis
eſt aūt nō algere: nō exurire non ſitim ultra modū pati. Cibus parcus famē ſedat: potio
ēt diluta ſitim extiguat: ueſtis frigus arceat: domus hymbres: ęſtus: grādines: niues: uē
toſq; propulſat. PLA. Abſit ut ego uelim nedū cupiā diuitias: cū alioꝝ iniuria partas.

Semp̃ certe hoc meũ fuit inſtitutũ:manus abſtinẽtes hr̃e:atq; utinã hercle ſic me natu
ra a reliquis uitiis retraxiſſet:quẽadmodũ hoc libẽs & ſpõte deuito.Cupere aũt diuitias
honeſte:& recte partas qb9 poſſis te ac tuos paſcere nõ ita mihi ur̃ a rõe alienũ.RHO.
Si ad neceſſitatẽ cupis:& nõ ad affluentiam laudo.ſed uereor ne eas tanquã uoluptatũ
oĩum miniſtras & adiutrices deſideres.PLA.Nõ ita me deus amet.Ad qetẽ potius: &
liberale ociũ diuitias cupio q̃ ad flagitiũ & dedecus. Hoc uel ex mea añacta uita colli-
gere potes:in q̃ ſic uixi ut nullũ mihi inſigne facinus aſcribi poſſit.Sed dic q̃ſo quare ue
reri te dixiſti ne ad uoluptatẽ reſpicerẽ?RHO.Cõſentaneũ ẽ eũ q ab una ptrurbatiõe ui
ciẽ:ab aliis quoq; ſupari poſſe.Rõ nimiꝝ ad oẽs affectus diuerſis tñ modis eadẽ ẽ.Q d'
ſi moleſtia carceris: qua uehemẽter cruciaris: quæq; ad tp̃s ẽ:leuare te nõ põt:multomi
nus a uoluptate retrahet:q̃ eadẽ ſp̃ conſtanſq; habeẽ:in iuuẽtute p̃ferẽ.PLA.exacerba-
ſti p̃fecto uulnus nr̃um hac recordatiõe:cuius dolore erã aliquãtulũ tuo elegãti ac do-
cto ſermõe leuatus.RHO. Vulnus appellas qd' uix pellẽ p̃ficiũt. PLA.Pellẽ inquis?
Vtinã nõ ẽt p̃cordia traieciſſet.RHO.Cupio ex te audire qd incõmodi ex carcere patia
ris.PLA.Libertatẽ amiſi:qua qdem ſublata non uideo cur amplius in uita eſſe uelim.
RHO.Quã apellas libertatẽ.PLA.Ptãtem eundi uidelicet quo uelis:& redeundi un
de digreſſus ſis.RHO.Quid ſi hęc nõ libertas ẽ:ſed ſũma plęrũq; ſeruitus.Nõ ne itur
ad ſtupra:ad furtum:ad incẽdia:ad rapinas:ad iceſtus:& ad cætera flagitia? Vtinã ue
ro genus hũanũ catenis & cõpedibus tũ reuinciret:nõ uideremus certe tot mala: quot
indies cernimus.PLA.Itur ẽt ad templa:ad fana:in forũ:ad amicos officii cã.hoc ſi fa-
cere nõ liceret:nõ deũ certe:non ſanctos ex mãdato adoraremus:precaremurq;:nõ ami
cis fraude & iniuria circũuentis ſubueniremus: non patriæ conſulendo uel agendo auxi
liaremur:nõ ad affines:ad cognatos:ad parẽtes ex officio uiſendos:p̃ficiſceremur:non
publica & priuata negocia obiremus.RHO.duplicẽ eſſe ſeriem reꝝ non ignoras mali
& boni.Ad malũ natura humana inclinata & prona eſt.ſi ad bonum itur:id ex mãda-
to ſummi dei & rõne fit. Quare ad qd' p̃niores natura ſumus: cum id maxime pericu-
loſum ſit:ab eo magis minis & pœnis omnibus coerceri debemus. Nam ſi ſecus fieret
omnes profecto licentia deteriores eſſemus.PLA.ex te audire cupio:quę ſit uera liber-
tas.RHO.Sanctæ ac iuſtę uiuere:multis prodeſſe: neminem lędere:ea demum ẽ ue-
ra libertas:hac uero qcunq; eſt p̃ditus ſeruus uel captiuus dici nullo modo põt:ẽt ſi te-
terrimo carcere & grauibus catenis detineret.Cupiditate enim & turpitudine non alia
eu libertate ſua priuatur animus.Hinc illa certe perpetua concertatio inter hęc duo cõ
traria oritur:tanquam inter hoſtes acerrimos:cum uoluptas trahere in partes ſuas ap-
petitum uiribus omnibus nititur:contra uero animus rationi bene conſentaneus:eun-
dem ad ſe reducere & emendare conatur. PLA.ſit ita ſane ut dicis multis tamen com-
modis priuatur ad bene uiuendum:qui tanta miſeria præmitur.RHO.quæ nam ſunt
iſta commoda?PLA.Conſuetudine & familiaritate amicorum uti. RHO. Qui ſun-
autem quos amicos uocas.PLA.Qui ęque me diligant ac ſeipſos. RHO.Erras plat
tyna & quidem uehementer ab ętate habiturum te exiſtimas : quas enim iſtorum fuit
quos tibi amicos putas: non dico qui ſanguinem:ſed qui uel minimam qdem fortunã
ſuaꝝ partem p̃ tua ſalute ſponte obtulerit.PLA. Non ſit de iniuria mihi a paulo illa-
ta quęſtus ſum redimere me tanquam bello captum aliorũ pecunia debui. RHO.Eſt
ita ſane ut dicis:quod tua atq; omnium litteratorum cauſa pius ſecũdus inſtituerat hic
doctorum omnium hoſtis reſcidiit & abrogauit. Glorię pii non minus quam utilitati
tuę aduerſatus:ſed quis iſtorum te inuiſit:quis tibi ad uictum & cultũ corporis neceſ-

ſaria obtulit.PLA.Primum fieri timor fortaſſe uetuit. Secundum tua munificentia &
liberalitate eis ꝑripuiſti ne facerent. Omnia.n.mihi ad traducendā uitā neceſſaria abſte
ſuggeruntur.RHO.Qualem eũ in grauiſſimis periculis futurũ exiſtimamus: qui uel
leui timore ab officio remouetur.PLA. Nemo eſt enim q uel in pricipiis huiuſcemodi
ꝑturbationũ non moueaṫ.Ad ſe uero ubi rediit hō:in officio:ſi uerus ē amic9 remanet.
RHO.ex hoc āt cernere licet.Hoꝝ neminē tibi amicũ eſſe: qd' neqꝫ ad ſe neqꝫ ad te ad
huc redierit nemo. Vtinā uero fuerit tibi nō inimici. Vereoꝛ.n.ne ſui purgandi cā in te
unũ fabā oēm cuderint.PLA.Quā fabā?Hoc ſolũ deferre potuerũt:me acerbe nimiũ
(fortaſſe)queſtũ eſſe:id mihi ui ablatũ qd' ego pecuniis & iduſtria mea pepererā. Nul
lum iſigne facinus mihi ipingi pōt:nō furtũ:nō ſtupꝝ:nō latrociniũ:nō incendiũ:non
ꝓfanatio tēplorũ:nō homicidiũ:nō ꝓditio.Hoc aũt ita eſſe ex mea ante acta uita com
prehēdi pōt.RHO.Res ꝓfecto ꝑinde ac ſunt nō ſemꝑ accipiunṫ.Hoc tñ unũ fateare
oportet:amicũ te nullũ hēre.PLA.Fortaſſe.RHO.Quid fortaſſe?Oreſtis ne? & pila
dis atqꝫ alioꝝ quos poetæ & oratores laudib9 in cęlũ tollunt?ſimilē te amicũ inuentu-
rũ exiſtimas. Vera eſt illa theophraſti certe ſnia:q ꝑpoſtere officia ꝑmiſceri ab his cēſet
qui cũ amauerint iudicant & nō amant cũ iudicauerint.Hoc.n. ſapientis eſt ꝓpriũ qui
ēt ſeipſo cōtentus eſſe pōt:nō ut amico carere uelit:ſed ſi id acciderit ferre æquo aīo ſciat
& poſſit.Neqꝫ mea qdē ſnia audiēdus eſt Epicurus:q nil boni obiicit quod dicat ſapien
tem ſe ipſo contētũ. Scipionis & Lelii amicitiā laudo nō eorũ beniuolētiā:q̄ cũ fortuna
ſtat & cadit.PLA.Nollē ego tā obſtinatos amicos.RHO.Vtinā qdē iuenias:q ꝓ li-
bertate tua q̄drātē:nolo dicere aureũ numũ pollicerenṫ diffugere oēs paſſim ut uides:
q te in carcerē cōiectũ intelligũt: & quos amicos putabas ingēs circa te ſolitudo idicat.
Quid qd' ne nomē tuũ qdē efferre audent:ac ſi dianę Epheſiæ tēplũ icendiſſes.PLA.
Mihi tñ eſt ꝑiocundũ eoꝝ cōſuetudie frui:loqmur ſimul ad uoluptatē & utilitatē mul
ta de rebus ꝑterea quę qſqꝫ legerit audierit cōmentus fuerit in mediũ ueri inueniēdi gra
tia cōfert.RHO.Si docti:ſi prudētes:ſi boni:fateor eoꝝ cōſuetudinē tibi iocundā uidę
ri.Verũ hęc rara eſt auis:nigroqꝫ (ut ait poeta) ſimillima cygno.Pauci ætate nr̃a ſapiē
tię ſtudent:qd' eā nullo in ꝑcio eē uidēt.Prudētiā uero & ꝓbitatē tanquā duo grauiſſi
ma pauꝑtatis ergaſtula deuitāt.qd' cernāt diuitias:honores:iperia:magiſtratus:ꝑtāti
iproboꝝ & iprudētiũ ſubiici.PLA.In oi qdē uirtutũ ꝑclariſſimaꝝ ſerie(ut uideo) pau
cos bonos reperies:pauci ſunt iuſti:pauci cōſtantes:pauci continētes:pauci prudētes:
pauci ſapiētes:ac docti.RHO.Paucos uocas.imo ferme nulli ſunt.Quis.n.oīum eſt
q uel ex alieno rapere:uel uoluptate & libidinibus frui nō gaudeat?Quis itē adeo for-
tis & prudens eſt q nō aliqñ timiditate & iprudētia de gradu deiiciaṫ?Quis poſtremo
eſt ita laborũ:& uigiliaꝝ patiēs:ut reiectis uoluptatibus omni uelit doctrinā & ſapiē-
tiā ſolicitudine ac ſtudio cōplecti?PLA.Vñ iſtud dic quæſo.RHO.Quæ nobis de rō
ne uiuēdi deliberātib9 uię offerũṫ:q̄rũ altera ad uoluptatē:altera ad uirtutē ducit.Pri-
ma uero latæ & ꝓna:uoluptatēqꝫ oīum illecebris undequaqꝫ ſepta:cuius finis humāi
generis calamitas & ꝑnicies eſt.Eo namqꝫ maxīa ꝑs homium deuoluitur cupiditatib9.
& libidinibus allecta:quibus ineſſe ultimũ bonorum omnium finē exiſtimat.Hic infi-
nita mala naſcantur oportet.Rapinę ut habeant ad uoluptatem inſtrumenta.ſtupra:
inceſtus:adulteria:ne titilatione libidinis careant.Fraudes:periuria:doli:proditiones:
calumniæ:maledicentię:ut indolentia careant:ſtultitia:timiditas:iniuria:malitia:ne-
quid eis ad id quod ſummum bonum falſo putant in uita deſit. Tu uero cum huma-
num genus tot improbis dñis & tyrānis dedecoris ac turpitudinis obtemperet:mirabe

re ſi & cloacam in pcipitium uitiorum oium deferat. ſecũda aũt quę ad uirtutem ducit ardua: & aſpera: cuius qdem latera cõfragoſis rupibus: & altiſſimis ſcopulis ſunt munita: ne per diuerticula digredi ab honeſto ullo modo liceat. Hęc nobis uigilias: ęſtus: frigora: ſitim: famem: continentiam: integritatem: & labores fere infinitos pponit: quibꝰ ſuperatis quod paucis admodũ cõtingit in arce uerę cõſtantis & ppetuę fœlicitatis nos collocat. Vnde certe cum tranqlitate & ocio ea licet intueri quæ nobisꝰ quidã duriſſima uidebant. Hac q pficiſcant (ut ait poeta Heſiodus) pauci ſunt. Sumus.n. neſcio quo fato a laboribus ad libidinem proni. Hinc eſt aũt quod poſthabita uirtute ſqualoris & ſudoris plena uoluptatẽ fuco illecebrarũ oium ornatã ſeqmur & amplectimur fere oẽs. PLA. Philoſophãtẽ te ac diſſerentẽ pfecto libenter audio: quod in te eſſe ſummam doctrinã ſingularemq; ſapientiã intelligo. Veꝝ in deligendo qui meipſum amet: ago ut queo qñ ut uolo nõ licet: modo.n. habeam quo cũ de rebus meis aliqñ loqui poſſim: ut mecum: æquo aio fero: ſi non Patroclum & Achillem inuenio. RHO. Vtinam non ſępe de rebus alienis loqueremini. Nam ſi deambulatis recreandi animi & corporis gratia: totus ſermo ueſter in maledicentia conſumitur. Hũc abſentem carpitis: illum tranſeuntẽ deridetis: ignauũ docto: ſtolidum prudenti: libidiuoſum continẽti: auarum liberali: falſo iudicio ſępe pfertis. Ad templum ſi uobis ire cõtigerit: quod p raro niſi pluuia (ut aiunt) ingruerit fieri ſolet: nõ rei diuinę religioſę ſanctę ac caſtę uacatis: ut uobis qdem dei mandato impatum eſt: ſed aut procamini ſi puellę & matronę adſunt: aut canentem uel legentem ſacerdotẽ ut pote ieptum & rudem ſubſannatis. Si quẽ uero intẽtius orare uidetis hoiem hypocreſi notatis. Cogitabundũ aũt & curis oppreſſum: & ob eam rem minus attente quod legit audientem phanaticum & hęreticũ appellatis. Itur in forum iudiciale eo certe ubi uentũ eſt: non prętoribus: non iudicibus: nõ cauſidicis: non patronis: non clietibus parcitis. Quid plura? nil ferme uidetis cui a uobis nota aliqua non iniuriatur. Non dico quot mendatia: quot tabellas ad fallendum: & deridẽdũ fingatis. Demum inde redeuntes conuiuia ad crapulam & ebrietatem celebratis: qbus certe fit ut libidine incitati ea flagitia cum magno ueſtro diſcrimine cõmitatis: quæ ego prę pudore & ſtomacho nominare non audeo. Hæc aũt non ideo tibi a me dicta ſunt Platyna: quod exiſtimem te morbo maledicentię & dicacitatis laborare: Sed ut minus moleſte feras: taliũ amicoꝝ cõſuetudine priuari. ea.n. ĩ te ſunt ingenii & doctrinæ ornamẽta: ut tibi ipſi uel legẽdo uel ſcribẽdo aliqd memoria dignũ poſſis eẽ uoluptati & qdẽ magnę: cũ hi quos legis iuſſi facere taceãt. Q d' certe nõ idẽ tibi cũ ſociis cõtingeret: q plęrũq; adeo pterui & loquaces ſunt: ut cũ belluis malim q̃ cũ his uerſari. PLA. Recte ſane: at ego taliũ uiroꝝ amicitiã: ut teterrimã quãdã peſtẽ uitaui ſemp: delegiq; quoad fieri potuit: q earũdẽ reꝝ mecũ ſtudioſi eſſent. Ille uero comeſſationes lautę: q̃ libidinũ maximaꝝ fomẽta ſunt: nũq̃ mihi uel natura uel inſtituto placuerunt ledere quempiã uel dicto uel facto niſi laceſſitus caui ſemp. RHO. Serpunt ut noſti contagia: difficile ſiquidem eſt in piſtrino uerſari: abſq; farinę contactu. PLA. Leniuiſti tuis uerbis aliquantulum hoc deſiderium quo ego ardebam uidendi amicos: non tamen omnino mihi perſuaſiſti: ut malim carcere detineri q̃ quo uelim: & officium meum exigeret abire. RHO. Quod uocas officium? PLA. Maiores natu: & qui in aliquo præclaro & excelſo dignitatis gradu ſunt conſtituti ſalutare: & uenerari: ęquales diligere & amare: inferioribus bene conſulere: eoſdemq; qbuſcũq; rebus poſſis iuuare. Quod fieri niſi ab hoie libero non poteſt. RHO. ſi mõſtra hoium ſalutas: ſi eos diligis: qui uel maximo odio digni ſunt: ſi illos iuuas: q ita uiuũt: ut nullũ auxiliũ ſint meriti: officio te functum di-

ces?Cũ officium ſit qcqd hoiem decet?PLA.Nimium hæc ad uiuũ reſecas Rhodori-
ce:imbecillitati hoium ſiquidem ignoſcendũ eſt.Non.n.cum bonis ſemper & plane ſa
pientibus uiuitur.Præterea ut illi meas ineptias plerunq; tolerant:ſic ego uiciſſim illo-
rũ mores:& naturã ferre debeo.RHO.Placeret mihi hoc tuũ de tolerantia reſpõſum:
diceremq; te iã ad ſanitatem rediiſſe ſi moleſtiã carceris qua maxime te ꝑturbari uideo:
patienter & æquo aio ferres. ſed cũ fruſtra adhuc noſter hic ſermo ſine ullo emolumen
to ſit cõſumptus.tandem ego te miſſum faciam:functus ſum(ut arbitror)officio meo
tu tuũ facies ſi teipſum rõne & pacientia conſolabere.PLA.Cruciat me ꝓfecto hic tu-
us diſceſſus.Conſpectu.n.tuo ſuauiſſimo & graui recreabar mirifice.Sed unũ te rogo:
ut aut ad me cras:ſi tibi ꝑ ocium licet redeas:aut ſaltem aliqd conſolatorie ſcribas:quo
minus doleam:tua dulciſſima conſuetudine caruiſſe.RHO.Primũ ego tibi affirmare
non auſim:ſecundum me facturũ repromitto.Apertius enim mecum epiſtola loque-
rere quam adhuc coram feciſti uerecundia aliqua fortaſſe detentus.

¶De falſo & uero bono liber ſecundus incipit.

ARiſtippum pſium ſocraticum beatiſſime pater ferunt aliqñ ad Rhodiẽ-
ſium littus graui naufragio eiectum fuiſſe:ibiq; dum non ſine magna ſo
licitudine cogitaret quanto in diſcrimine fuiſſet:uidiſſe in harena figuras
quaſdã geometricas atq; ita ad comites mœrore poſt habito hilari uultu
exclamaſſe bene ſperãdũ eſt:nã & hic quoq; hoiem ueſtigia cernimus.Is
Rhodũ ꝓfectus cum publice in gymnaſio docte & acute diſputaſſet: pluribus mune
ribus donatus eſt:qbus & ſuam & ſocioꝝ iacturã magna ex parte leniret.Cũ ii uero de
ſiderio ſuorũ redire in pr̃iam ſtatuiſſent:rogarentq; Ariſtippum conductũ ꝑlio Rho-
di manſuꝝ nunqd uellet.Tũ ille dicite inquit ciuibus meis nullã maiorẽ hereditatẽ tra
di a parentibus filiis poſſe: nullũ maius uiaticũ quo ẽt in naufragio ſint tuti:quã ſi eos
honeſtis artibus optimiſq; diſciplinis imbutos reliquerint.Veꝝ eſt certe qđ theophra-
ſtus ait ſolum ex oibus doctũ:neq; in aliena pr̃ia pegrinum:neq; amiſſis familiarib9 &
comitibus carere amicis poſſe:quos ẽt nobis licet incognitis uirtus ipſa comparat:non
pecuniis:nõ opibus:nõ potentia:nõ armis:ſed doctrina & cognitiõe reꝝ munita.Hæc
.n.ſola quocunq; ierimus nos comitat̃: nos ducit reducit.In ꝑiculis quoq; ueluti clype
us hoſtium & aduerſarioꝝ ueniẽtes in nos ictus ꝓpulſat.Ad fortitudinẽ cohortat̃:do
cetq; nil in uita tam graue homini uel calamitoſo eſſe quod ferri cõſtanti aio ſuo admi-
niculo nõ poſſit.Hæc Socrati fortitudinẽ in moleſtia carceris & mortis p̃ſtitit.Hac pa
cientiã Regulo dũ cruciaret̃ a pœnis.Hæc Senecæ:Boetio dum mors eis ꝓponeret̃ cõ
ſtantiam attulit.Pleni ſunt libri maiorum exemplis & p̃ceptis:quibus certe ita ad uirtu
tem incitamur:ut iam maiora calcharia habere nõ poſſimus.Omitto Platoni amplitu
dinẽ & uim qui imortalitatem aiorum ita expreſſit: & mortẽ laudauit:ut Theombro-
tus cupiditate æternitatis lecto Phædone e mœnibus urbis ſe in mare p̃cipitẽ dederit.
Illud dico Socratis:Zenonis:Ariſtotelis:Cicerõis:Senecę:Pauli:oiumq; doctoꝝ no-
ſtroꝝ p̃cepta:ita nos cõtinuo ad uirtutẽ aiare:ut uere(deo ipo excepto:his magis q̃ pa
rẽtibus nr̃is debeamus:ab his.n.ut eſſemus:ab illis ut bñ uiuerem9 accepim9:quãquã
uero & ab ipſis atheniẽſibus plurimũ laudis parẽtib9 illis tribueretur:q curarẽt ut filii
optimis ibuerent̃ artibus.Quã ob rẽ Beatiſſime pr̃ illis multũ me debere ꝓfiteor:quo
rũ opera hoc paꝝ eruditiõis conſecutus ſũ.Hac.n.fideliſſima comite & adiutrice fortu

nis oîbus ſpoliatus: & moleſtiam carceris q̄ diuturna fuit: & cruciatus pedũ ac brachiorum: & minas crudeliſſimoꝝ carnificũ mea ẽt inocentia fretus cõſtantiſſime tuli. Arbitratus id qđ eſt auctoritate Senecæ cõprobatũ. Maiori mihi laudi hãc calamitatẽ aliq̄n fore: quã illi fuerit ſua fœlicitas: ſi licentia peccãdi dici põt: cuius arbitrio torq̄bar & cruciabar. Venerat tũ ad me Theodorus gaza doctrina & moribus phĩus iſignis: cuiꝰ erudito ſermone mirifice ſum delectatus. THE. ubi nã es platyna? PLA. Hem Theodore: qđ huc uenisti relicto gymnaſio tuo: in quo certe nulla mœroris: nulla calamitatis facies ĩeſt. THE. ut te uiderẽ & cõſolarer: quẽ ex Rhodorico intellexerã aduerſã fortunã ferre nullo mõ poſſe. Is. n. ut ab eo accepi totũ heſternũ diem: ut te cõſolaret̃ fruſtra Inſumpſit. Tentare uolui poſſet ne mihi uſu uenire: qđ plæriſq; medicoꝝ ſolet: q una uel leui medicina ægrotos alioꝝ tñ cura & diligentia bñ priꝰ curatos plerũq; ſanãt uñ fit ut ex alioꝝ ĩduſtria laudẽ ſibi cũ emolumẽto pariãt. ſcio Rhodoricũ uirum q̄dẽ optimũ atq; eruditũ nil ꝓtermiſiſſe qđ fidẽ tibi hac in re faceret. Verꝝ plus in uno plærũq; fœlicitas ualet: quã in altero Induſtria & doctrina: ut de impatoribꝰ dici ſolet: a q bus fœlicitatẽ magis quã rei militaris ſciẽtiã deſideramus. PLA. Multũ tibi Theodore debeo: q ꝓ humanitate & gr̃a me oîum q uiuũt miſerrimã adire cõſolandi cã uolueris: cũ nulla mea erga te ꝓceſſerint merita. Rara ẽ ꝓfecto hæc miſericodia. Gradus. n. nullꝰ ab hoîbus noſtroꝝ tẽpoꝝ excogitat̃ ne dũ fit: in quo ſpectata utiltas nõ ſit. THE. Neq; ego q̄dẽ pedẽ domo efferrẽ: niſi mihi ꝓpoſitũ p̄miũ uiderẽ. Nõ ẽ fraudãdus q̄ſpiam mercede laboris: ne ſegnes ad res agẽdas ingratitudine fiamus. PLA. Quorſum eas intelligo: uiſere infirmos: Solari calamitoſos: errantes ĩ uiã rectã deducere: famelicos paſcere: nudos ueſtire: p̄miũ illud æternũ q̄rere eſt nõ hoc fragile & caducũ. THE. Ita eſt ſane ſed dic q̄ſo cur in hũc angulũ ſeceſſeris. PLA. Vt hoꝝ q mecũ eadẽ miſeria p̄muntur eiulatus & q̄relas uitarẽ. Sed mihi certe cõtigit: ut nauigãtibus in freto ſiculo: q dũ ſcyllã uitare cupiũt in caribdim ui tẽpeſtatũ & ꝓcella deferunt̃. Nã cũ mecũ tacitꝰ mẽte reuoluo inquãtã ĩciderim calamitatẽ: Ita plerunq; mente & aîo crucior: ut uitã mihi acerbã putẽ. THE. Credidiſſem ego te ꝓfecto ob eruditionẽ & doctrinã: utrãq; fortunã cõſtãter & pulcherrime laturꝝ. Sed qđ inter te & hos differat nõ uideo: niſi qđ docilitatẽ quandã natura tua magis ꝓſefert. Age uero dic quẽ uocẽ calamitoſum? PLA. Oium miſeriaꝝ cumulo oppreſſi. THE. Quas uocas miſerias? PLA. inopiã: captiuitatẽ: uincula: tormẽta: cruciatus: minas: ualitudinẽ: extorrẽ domo ac p̃ria eſſe: & quę hæc ſequũtur: ut ſitim famẽ frigus: a fratribus: a cognatis: ab amicis oîbus deſeri: & aîo ac mẽte angi: his certe q p̄mit̃ nõ uideo qđ hẽat cur in uita eſſe uelit. THE. Nimiũ te abicis Platyna. Dic obſecro cur lr̃is te & phĩæ addixiſti? PLA. Vt ſcirẽ certe. THE. Immo ut cõſtanter & cũ uirtute uiueres: Vt. n. ad ſanãda corpa ægrotantiũ medicina ĩuẽta ẽ: ſic phĩæ p̄cepta illa a ſapiẽtibꝰ tradita ſunt: q̄bus aîorũ noſtroꝝ ægritudinibꝰ & ꝑturbationibꝰ mederemur. Qđ fieri certe ſine doctrina nõ põt: nã ut ager ſine cultura ĩfructuoſus eſt: ſic ſine doctrina aîus. Cultura ãt aî phĩa ẽ: q̄ oîum artiũ mr̃ & donum deoꝝ (ut ait Plato) uicia e mẽtibꝰ hoîum radicitus extrahit & p̄parat aîos ad habitus bonoꝝ ſuſcipiẽdos. Hoc unũ ſtudiũ certe liberale ẽ hocẽ hoîe libero dignũ: cętera uero puſila & quodãmodo puerilia ſunt. Hęc. n. bonoꝝ malorumq; delectum p̄ſtat. Hęc uetat ſupbũ eſſe auaꝝ: libidinoſum intempantem: cõtumacẽ ꝑfidũ: crudelem mendacẽ: hæc eadẽ docet quid quoq; tpe ſit agendũ: quaq; rõne futuris p̄terita ſint anectẽda: qđ q̄dẽ fieri ſine cognitiõe multarũ reꝝ nõ poteſt quæ merito doctrina uocatur. PLA. Quid philoſophari igitur nil aliud erit: quam in carnificina quadam calamitatum omnium uerſari. THE. Ita ſane. PLA. Hinc fit ut ego parentũ meoꝝ ſtulticiã mirer. q me ad ſtudia cũ

diſpēdio ēt rei familiaris:tāquā ad ergaſtulū miſeriaꝝ oīum miſere. THE. Ad labores qdē mi Platyna:nō ad delitias nati ſumus. In uitā.n.tanꝗ in Theatrū quoddā deſcēdimus:ubi nobis cōtinuo luctādū ē:nec aliqd de uirtute remittēdū ꝑmioꝝ & glorię cupidis:ꝗ nobis ꝑfecto uitā ī cœlo ſempiternā parēt. Multi ſunt.n.circūquaqꝫ hoſtes: multi latrones:multi craſſatores:qb9 oibus ea ꝑfecto mēte obuiā ē eūdū ut malis fortiter & cōſtāter mori:quā uel turpitudini uel iniqtati uel ignauie uel timiditati uel deſpationi cedere. legimus heroas Herculē ꝑcipue ac Theſēū labores ſibi maximos & piculoſos in uita delegiſſe:qbus certe & glorię bene de humano genere meriti cōſulerent ſuę: & ꝓmiū nō fragile ac caducū:ſed ꝑpetuū & īmortale apud deū cōſequerent᷑. Nā q uitiorū agmina in nos cōtinuo ruentia ꝓpulſar: qꝗ ſpē metū inanē lętitiā fugat. Is deo ſimilis quoad fieri pōt euadit. Cōtra uero q uitiis ceſſerit:qꝗ uitā egerit itēperātem & libidinoſam:is tādem in ꝑceps deuolutus uel ignauiſſimis ēt hoſtibus triūphū de ſe cū ꝑpetua ignominia relinqt. His rōnib9 parentes tui fortaſſe moti te ab adoleſcētia eo miſere. uū uirtutē & ſapiētiā reportares:arma certe ad expugnādū humani generis hoſtem acerrimū:& ī ꝑnitiē nrām ſꝑ aliqd moliētē. PLA. Licet ne mihi Theodore libere tecū loqui᷑ THE. Licet profecto. PLA. Vident᷑ mihi deterioris eſſe conditionis:qui docti ſunt & cōtemplatione rerum delectantur : quam qui rudes & animum raro ad cogitationem reꝝ traducēs muneribus a natura datis fruuntur:de futuris parumadmodum ſoliciti. Suo.n.cōtenti & ꝑuo. Ii minus ſentiūt corpis moleſtias:ut ſitim famē frigus calorē laborē defadigationē:minus ēt angores aī & curas:ut ſpē metū gaudiū leticiā:non qd ſibi cōueniat:neqꝫ qd aliis debeat᷑ multū curantes. At uero q liberalib9 diſciplinis ſunt ībuti cōtrarias qualitates acutiſſime ſentiūt. Eſt.n.eoꝝ ſubiectū delicatius & mollius:& ſenſus hñt ad cognitionē reꝝ ꝓmptiſſimos. His nēpe tāquā inſtrumētis qbuſdā aīus cōtēplatione agitatus cōtinuo utit᷑:qb9 albū a nigro: amarū a dulci:frigidū a calido cōcētū a diſſono ſeparat. Hac mētis & corpis cōtinua motiōe fit:ut miſerrimā uitā agere uideat᷑ : cū ꝑſępe ēt intelligāt:iis ſe ludibrio eē a qbus honorē mererēt᷑. Fieri qdē nō pōt: ut ignarus & rudis ſapientē ac doctū diligat & obſeruet:cū nihil tā ſit contrariū doctrinę quā inſcitia & ignoratio. Nō dico certe quo dolore aī angat᷑:cū uidet amentē prudēti:intēperantē modeſto:timidū forti:iniquū iuſto:inhertē laborioſo: petulātem pudēti: ſceleratū pio:ī honore & emolumētis ꝑferri. Quare fit ut nōnūquā uicē meā doleā: qd meo marte id expugnauerī:qd poſtea mihi detrimento futurū eſſet. Satius nimirū fuiſſet qete uitā agere: Quā tāto ſtudio & labore inueſtigare quo poſtea cruciarer adepto: ruſticos qdem & plebeos iſtos cernimus q ꝓcul ab oī ambitione ſunt: Quiqꝫ ꝑſentibus qbuſcunqꝫ utunt᷑:de futuris paꝝ ſoliciti ſolida: ac integra hře corpa uenatu aucupio labore exercitata:qb9 poſtea ſi opus fuerit patriæ ad ꝓpulſandos hoſtes:amicis ad negocia obeūda:domeſticis ad ea cōparanda ꝗ uſui hoīum ſunt accomodata utuntur. Nos uero ſtudioſa turba: Qui nobis ad uoluptatem ut mihi uidetur miſerias & calamitates confingimus & proponimus:adeo ſumus ocio & umbra remolliti:ac imbecilles facti:ut quito quoqꝫ die ſumere farmacū in cholerā ī pituitā in melācoliā oporteat. Frequenter enim laboramus catarrho laterum & ſtomachi dolore podagra : qui quidem morbi ſolent ex nimio otio exoriri : cum corpus exercitatiōe & labore ſemoto exalare ſuperflua non permittitur. Hinc ut ait poeta ſubeunt morbi triſtiſqꝫ ſenectus: & labor & duræ rapit inclementia mortis:quib9 fit ut neqꝫ reip. neqꝫ noſtris ubi & quādo oporteat auxilio eſſe poſſimus. THE. ſi putarem te ex animo loqui : dicerem id certe tibi contigiſſe in alia re tñ: quod neroni aiūt: Quē accuſare diſciplinas ſolitū ferūt qd ab his uñ hūanitas cōtinuo fluit crudelior & inmanior ſic fact9. manauit certe iaudita

illa & efferata iniqtas ex inſcitia potius & ſtultitia quam ex eruditione & doctrina: fieri ſiquidem non põt: ut malum p ſe ex bono oriatur: neq; uiciſſim ex malo bonum. Malum. n. nõ ex bono: & bonum nõ ex malo ſuopte ingenio naſci uidemus: legerat ille credo ex Homero & marone troianũ incendium: ex tragicis crudelitatem Atrei Herculis Aiacis Athamãtis furores: Achillis iram & crudelitatem: Vlyxis malitiam: Oedipi inoneſtũ ſinonis fraudẽ quę omnia a poetis ea mente pſcribuntur: ut legentiũ animos a uiciis certe & crudelitate quam ipſi deteſtantur remoueant: & ad uirtutem quam tantopere extollant adhortentur: tota. n. poeſis nil aliud ẽ quam laus ipſa uirtutis: pinde ſeipſum immanis illa bellua: & non eruditionẽ accuſare debuit: Quę bonam meliorem ſemper fecit. malum uero ſi non poteſt in rectam uiã traducere: ut inutilem a ſe reiicit: Te uero ea mente tantummõ loqui exiſtimo: ut ex me boni aliqd elicias. Propoſita. n. deſperatione arbitraris me nõ nihil medelæ tuę ægritudini ſtatim inuenturũ. Faciã ego uero tibi hac in re quad potero ſatis primũ igitur ex te quæro putes ne hanc ſciendi cupiditatem humão generi fruſtra innatam eſſe. PLAT. Minime uero: cum omne quod eſt ad aliquid factum eſſe uideatur. THE. Recte ſane: ſi ita eſt: quarum rerũ cauſa inuẽtam doctrinam putabis? PLAT. Earum certe quæ utiles ſunt & neceſſariæ in uita: THE. quę ſunt iſta utilia & neceſſaria? PLAT. parentes iam grandes natu paſcere: Filios: nutrire amicis prodeſſe: iuſtitiã colere: fortitudinem retinere: modeſtia uti: prudentiam ſequi: patriam quibuſcũq; rebus poſſis iuuare: Rem familiarem ita procurare ut & tuis ſatiſfacere: & in alios munificus eſſe ac liberalis poſſis. THE. eſt & hoc quidem aliquod quod dixiſti. Sed alia quędam maior cauſa ſubeſt: quare tot clariſſimę diſciplinæ ſint inuentę. Meminiſti credo dicti illius ſocratici: quod e cęlo deſcendiſſe quaſi rem diuinam ſcribunt poetæ: cognoſce te ipſum: PLAT. memini. THE. cognoſcere ſe ipm qua rõne qs poterit. ni fuerit diſciplinaꝝ oĩum ſacris initiatus. Ex his. n. uñ in lucẽ ueneris: & ad quid ueneris: & quo tandem rediturus ſis aperte intelligis: quod non faciunt ii qui doctrinarum & erutitionis expertes uitam agũt in terris prope magis belluarum quam hominum more: Quibus hoc certe a natura datum eſt. ut eo mentem perſæpe flectant: unde id habuere: quo a ceteris animantibus diſtarent. Quare non inelegãter Naſo poeta: quid brutis: quid hominibus cõueniret diuinis illis carminibus oſtendit.

Pronaq; conſpectent animalia cætera terram.
Os homini ſublime dedit: cęlumq; uidere
Iuſſit & erectos ad ſydera tollere uultus.

Primũ cõſideret homo neceſſe eſt: Quibus ex reb9 cõſtet: qđ fieri ſine phia nõ põt. Vnde uirtutis ſtudiũ naſcit: qđ aĩs medet ut ait Cicero inanes ſolicitudines detrahit: cupiditatib9 liberat: pellit timores: Quare bñ a Socrate dcm̃ eſt: Inter baiulũ & alcibiadẽ ſũmo loco natũ nullã eſſe drĩam ſi uirtus abſit. Deinde cõſiderandũ eſt quis ſit auctor tot reꝝ pclariſſimaꝝ: quot i mũdo ſunt: eo qdẽ mẽs noſtra nunquã cõcẽdet ſine gradib9 mathematicaꝝ diſciplinaꝝ. Inde rediẽs cognita illius loci excellẽtia in quo habitãt qdũ in uita erãt cõtẽplatiõe reꝝ ſunt delectati: qq; integre caſtę ac ſanctę uixerũt abſterga oĩum flagitioꝝ macula: ita uirtuti te additis ut maxios ẽt labores honeſti cã magnis uoluptatibus ſine cõtrouerſia ante ferẽdos cẽſeas: qđ pfecto non faceres: niſi plus emolumẽti ex honeſta uita ſumptuꝝ te: quam ex flagitioſa & intem perãti arbitrareris. Nõ ſunt mihi crede ſpernanda munera nobis a natura data. Ad cognitionẽ ſiquidẽ reꝝ maximarum & admirabilium: nõ aũt ad otium & ſegnitiem nati ſumus: Eneruari corpora ſtudioꝝ nunquam ego moleſte tulerim: modo animo & mente ad contemnendam

mortem ad tollerandos dolores;& ferendas æquo animo calamitates:quę indies huma
nũ genus inuadũt:conſtãtes ſint & fortes: Hęc eſt mi Platyna uera fortitudo: non illa
gladiatoria q̄ plebeos & ruſticos ĩ uenatiõe & aucupio uti dicis. fortẽ ego dixeri Socra-
tẽ Senonẽ Camillũ.M.regulũ curiũ fabriciũ catonẽ:q neq; minis neq; tormĩtis neq; pol
licitationibus adduci unquã potuerũt:ut arcto & honeſto diſcederẽt. Non negauerim
ego robur corporis ad res agẽdas quã maxĩe neceſſariũ eẽ:& ne a Cicerone diſſentiã: ex
ercitandũ ẽẽ corpus affirmauerĩ:ut & cõſilio & rationi poſſit obedire.Sed oĩs noſtra cu
ra circa emendationem appetitus & cupiditatẽ noſtrarũ habenda eſt: ne ſi eum uagari
latius ſiuerimus multitudine uoluptatũ obruat animus: Bene agere p̄terea & philoſo-
phari tm̃ iucũditatis in uita affert:ut docti ac ſapiẽtes minus certe moleſte ferant: igna
uos & rudes tanquã rerũ oĩum inopes & minus uiatici habentes ſibi in honore & fortu
næ bonis p̄ferri.Sed dicant ii ut Agamemnonem apud Homerũ πάρ᾽ ἐμοί γε καὶ ἄλλοι οἵ
κέ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς Virtus.n.ut ſtoicis placet ſola p ſe beatũ hoĩem facit.
Quod autẽ ſtudioſos ægritudinũ uariarũ agmine dicis quotidie inuadi ſolere: ex te ue-
lim ſcire cũ improbis ne ĩducias habeãt? Quos certe ſi diligenter animaduertis:utpote
intemperantes & ĩmodeſtos frequentius cruciant : Sed hoc ideo minus apparet quod
ignobiles ſunt:quodq; ẽẽ ſuo merito affligi putantur.Bonis autẽ qui rari habẽtur. ſi qd
acciderit dolemus:quod ea calamitate minime dignos exiſtimamus.uerum ii quoq; ua
ria morborũ genera incurrunt:cũ quia & ipſi in equalitate humorum laborant: tũ uel
maxime quod poſt habita huius fragilis & caduci corporis nimia cura ſeſe totos ad cul
tũ animi transferunt.Malunt.n.caſtigato corpore cũ deo ſentire, quã ipſis uoluptati-
bus cum dedecore & detrimẽto obtẽperare:Robur illud ruſticum cõtẽnũt:& p nihilo
habẽt:quod animis noſtris ad cognitionẽ rerũ maxĩo ſit impedimẽto.eſt.n. corpus ut
platoni placet σῆμα τῆς ψυχῆς ideſt ſepulchrum & carcer: unde anima p ſenſus tãquam
per feneſtras rerum naturam contẽplatur & cernit:Hoc facilius nimirũ in illis corpori
ſit quæ urbana ſunt & ciuiliter enutrita.Nã molles carne aptos eẽ mente ſcribit ariſtote
les dices fortaſſe eos minus ſentire contrarias qualitates:& ob eam rẽ minus dolere: nõ
eo ĩficias.Minus etiam ſentiũt quid honeſtum ſit : & quid deceat in uita.collige itaq; te
Platyna & bene tecũ actũ puta;quod ita inſtitutus ſis niſi teipſum deſeris:ut perfacile
omnes fortunę ictus ferre ac ꝓpulſare poſſis.PLAT.quid.n.me colligam?qui ita mali
gnitate fortũę opprior.ut uix queã reſpirare. THE.quos uocas ictus fortunę?PLAT.
inopiã captiuitatẽ uincula tormenta extorrem domo ac patria eſſe.THE.quare inopẽ
quęſo te exiſtimas?PLAT.quia omni humana ac diuina ope careo. Nullũ eſt mihi pa
trimoniũ & ſi qd eſt:id eſt pexiguũ: nulla priuata pecunia:nõ domus: non ſuppellex:
tum librorum:tum rerum utenſiliũ : Rara ueſtis & quidem attrita.Hinc orit ut nẽmi
ni carus ſim:& qd peius ẽ ab oĩbus ferme irridear:tanto.n. ætate nr̃a pecunię ĩ honore
ſunt:ut pro mõſtro habeat q ſpretis fortunę bonis uirtuti ſe & cognitiõi rer̃ addixerit
hũc ut phanaticũ ut ꝓphanũ contẽnũt deuitãt inſpuunt oẽs. diuitẽ uero ſalutãt:comi
tant reducũt circũſtant officii cã.THE.aut.n.paup aut in magnis opibus natus es: ſi
paup nil tibi fortuna abſtulit:cũ nihil hũeris:ſi diues id ſuo iure repetere potuit qd uel
tibi uel pentib9tuis ad tp̃s cõmodauerat.Sed qd hẽas cur de fortũa q̃ri poſſis nõ uideo:
cum nihil tibi ĩ uita adhuc defuerit qd uel ad neceſſitatẽ corpis: uel ad ĩgenii cultũ pti-
neat.Nullũ eẽ tuũ p̃rimoniũ dicis.Age dic q̃ſo un̄ uixiſti?Nullã pecuniã: un̄ tibi neceſ
ſaria ĩ uita uſq; ad hãc ętatẽ cõparaſti:Nullã domũ:ubi habitaſti ſub diuo ne?an ſub te
cto?Nullã ſuppellectilẽ nõ diogenico more uixiſſe te:tu9 iſte nitor urban9oñdit. Nul
los libros un̄ lr̃as didiciſti diuinitus ne? ueſtẽ rarã ſatis ẽ ſi pluuiã & hymbres ꝓpulſat.

qd fortunæ

Quid fortunæ ne debere te plurimū negabis: quę ex patrimonio & pecunia aliorū ſub
trahit: quod tibi cōdonaret? Dixiſti ꝓfecto ſi uerū fateri uis ſub beneficio ſine ulla ani-
mi moleſtia. Diuites.n.& præpotētes: (ut Ciceroni placet) nō ſolum libidine augendi
ea quæ habent cruciātur: ſed ēt amitēdi. Fundum itaq; familiarē: qui diligēter colāt om
ni cura exquirunt: grādinē intempeſtum frigus: nimiā ſiccitatē uehemētes & longos im
hymbres cōtinuo timent: de ſerui furacitate & fuga: deq; ruſtici negligētia: de boum
& pecorū interitu: de incēdio uillę continuo ſoliciti. Si bellum āt exortū fuerit incurſio
nes hoſtium ueriti triſte aliquod nunciū ſemp expectāt. Pecuniā magno labore partā:
uariis inſidiis ab oībus concupitā magno uident eſſe in diſcrimine: ſiue eam domi cuſto
dierint: ſiue aliorū fidei omiſerit: cum nec ſerui: nec filii: nec cuiuſuis alius exploratā ha
beant fidē. Expillant namq; ſerui: dilapidāt filii: intemperantes ac ꝑfidi decoquūt atri-
enſes. Domini inde reſpiciētes cum uel augere uel reficere pro dignitate magna impēſa
nōnunquam cogitantur. Suppellectilem uero domi & diuitiis congruentē ſuis uident
pernecessariam eſſe. Hoc emunt illud ꝑmutant. Multa reficiunt negligētia & ſtultitia
ſeruorum conquaſſata & diffracta. Veſtire familiam: paſcere ſeruos: enutrire filios: cū
magno diſpendio cogunt: ꝑſertim ſi bellum & anonę caritas duo grauiſſima mala in-
gruerint. Soluere āt tributū pendere uectigal graue & oneroſum plerunq; impellunt.
Omito cōmemorare quot periculis cōtinuo caput obiiciant: cū hunc a latronibus illū
a furibus: multos a ſeruis domeſticis: pleroſq; ēt a cōiugib9 & liberis ueneno & ferro in
terfectos ob diuitias ſciamus. Horum periculoꝝ beneficio fortunę nullū capiti ſuo imi
net. Dormis ad multā noctem ſine cura. Iter quo placet ſecure carpis. Legis: ſcribis: nec
de tuo nec de alieno ſolicitus. PLA. Hominē pingis Theodore qualē adhuc uidimus
neminē. Quod ſi qs eſt qui ſe fortiorē in contemnendis fortunę bonis oſtēdat: eum cer
te fatebor aliqua ex pte ocultare poſſe animi ſecreta: pauptatem uero quā tātopere lau-
das: probare ex animo nullo mō poſſe. Ego (ut de me loquar) nunquā adeo ſum curis
& ſolicitudinibus uacuus: quā totus a meipſo diſcedā: ubi eius mihi in mentem uenit:
non legere: nō ſcribere quicquā poſſum: memoria dignū quādoqdem oīa ad uictum ne
ceſſaria mihi deeſſe uideo. Dices ſat ſcio me tamen uſque ad hanc ętatem uixiſſe: & ſi ni
hil habuerim: at ego arbitror ſatius eſſe ſemel mori quam oſtiatim panem mendicare.
Totiens.n. qui hoc agit uigilātur ſi hō eſt: quotiens id ei facere cōtigit. Quare pauper-
tatem cui uis laudato: mihi ꝓfecto nunquā pſuadebis: ut eā exiſtimem opulentię ante
ferendam eſſe: cuius uel horrido nomine pſæpe ſomno excutior ac totus contremeſco:
ne dicas me dormire uſq; ad multā noctem: & litteris ſecure operam dare. THE. Neq;
hoc qdem ex aīo te loqui putarim unquam. PLA. Nō aliter certe ſentio ac dix. THE.
Quid ſi tibi probaro: pauptatem diuitiis merito anteferendā & oīum bonorum quę in
uita fiunt cām eſſe? PLA. Age dic quęſo hoc eſt quod ex te ſcire cupio. THE. Artium
oīum tā liberalium quam mæchanicaꝝ inuentrix & auctor paupertas eſt. Quis ipulit
herodianū: appolloniū: phocā: apollodorum: ariſtarcum: palemonem artis gāmaticæ:
thiſiam georgiam protagorā Empedoclem agrigentinū alcidamantem: polycratē So-
cratem Ariſtotelem: theophraſtum hermagorā. M. Catonē. M. Tuliū rhetoricæ: dia-
lecticę ac philoſophiæ parmenidē meliſſum Platonē Socratē Ariſtotelē: aritmeticæ hi
ſmachum dinocratē: geometrię Archimenidē Euclidem: muſice architā ariſtoxenū am
phionē Boetiū: aſtrologiæ piclem beroſum ptoloméū pcepta tradere? paupertas. Quis
ſutorē ſuere architectum ædificare: fabros deniq; oīum artium ex induſtria aliqd agere?
pauptas: arare ꝓfecto agrū fodere ſerire inſerere repaſtinare: & cætera ruris officia no-

bis obire neceſſe eſſet: ni ruſticos hoc agere paupertas cogeret. Præterea domos augeri
uicos cōponi reſpublicas exiguis incrementis conditas labore & ciuium induſtria extol
li uidemus: quod non fieret: adeo eſt humanū genus a labore ad otium & quietē ꝓnum
niſi ad id pauptate ĩpelleret. Mercatura certe quæ prouĩciis & ciuitatibus neceſſaria eſt
ad ĩportandas exportandaſq; res uſui hominū accōmodatas pauptatis inuentum eſt.
Adire ꝓfecto tot labores tot pericula quot nobis in uita ſeſe offerunt non facile inueni
tur qui uelit niſi coactus. Militiam pariter rerum publicarū neceſſarium & maximum
ꝓpugnaculū: qua infinitis prope laboribus & periculis uexamur quis amplecteretur?
niſi id facere cogeremur? Poſtremo qs deum coleret? Quis ſanctos? Si nuſquã pauper
tas eſſet? Hæc nos religioſos: hęc fortes: hęc induſtrios: hęc agiles: hæc ſanos & beneua
lẽtes facit. ℭ Cōtra uero diuitię ipſę homines reddūt intēperãtes: libidinioſos: inertes: ſe
gnes pingues podagroſos ualitudinarios hebetes ingratos deorum atq; hominum con
tēptores. PLA. Adde etiã iſtud ſi placet: paupertas reddit hoies fures latrones craſſato
res periuros mēdaces inſidiatores delatores deos atq; hoies ſpernentes. THE. Hoc ꝓ
fecto non ageret ſancta paupras: ea eſt. n. deſperatio & ſtulticia quędam. PLA. Pauper
tatis nimirum conſanguinea. THE. Deſine platyna maledictis paupertatem laceſſere.
PLA. Hanc certe qui laudent multos: qui uero ſequant paucos admodū uidi. Verbis
tantum magnificis & leuetis philoſophamur Theodore opera aūt cōcidimus. Cernere
licet ætate noſtra multitudinē prope infinitã eorū qui Xp̄i paupertatē & uitam imita
turos ſe uoto & ſacramento polliciti ſunt: ex his certe paucos inuenies uere pauptatis
amatores: & ſi diligenter eoꝝ manus obſeruaueris: ꝓfecto uidebis eos ſub hoc paupta
tis noie magnas ſibi quotidie paredi uitias. Crebras adeūt moriētiū hęreditates fundos
uillas iumenta: ad augendas opes magnis ꝑciis emunt & cōducunt. In petendo effuſi:
in errogando uero parciſſimi ſunt. Quod ſi beneficiū aliquod ut ipſi appellant: paulo
opulētius uacauerit: quãta ambitione & cupiditate id petant tuipſe q noſti auaræ baby
lonis cōſuetudinē nō ignoras: quiq; huius q rerum potitur rapacitatē & habendi ſitim
ēt in quauis re minima quotidie uides. THE. Eos ꝓfecto decet qui aliquo in ꝑcio apd
ſuos cenſentur diuitias & opes ſibi cōgruentes: honeſte tn̄ ac iuſte parare: ne contēptui
hominibus ſint. PLA. Non ne igitur malū inopia eſt? Quæ ridiculos (ut ait ſatyrus)
facit hoies eos ēt q in magiſtratu ſunt conſtituti? THE. Hos uero ſolū nō ēt priuatos
lędit. PLA. Sit ita ſane ut dicis: tū ꝓfecto ſi hic ſis aliter ſentias ut comici uerbis utar.
Vnum te rogo ne de pauptate uerbum ullum amplius facias. Audire eius nomen quã
frequenter opprimor: & prope enecor ſine magno merore nō poſſum: ad reliqua ſi pla
cet pergamus. THE. Qui ĩgeniū tuū nō noſſet ex aío certe te loq putaret. Sed dic q̄ſo
quid aliud eſt qđ te ꝑmat. PLA. Captiuitate ut uides ac uinculis crucior. THE. Quid
tibi uero ob tãtulã calamitatē accidiſſe putas? PLA. Omni libertate ſpoliatū me uideo
qua certe nil pōt eſſe hoi bn̄ inſtituto utilius ac grauius. Quid. n. habet cur in uita eſſe
uelit is cui libertas ſublata eſt? Videmus ꝓfecto animãtia oia hanc ꝑmaxime expetere.
Quod ſi cui in uinculis & cauea eſſe cōtigerit: unde poſſit in liberalitatē ꝓdere & erūpe
re oi conatu experit & tentat. Hoc uero ſi tanq̄ munus diuinū bruta mētis & ĩgenii ex
perti a tãtopere expetūt: idē nō faciet homo cui ob dignitatē excellētiæ cuncta aialia pa
rent & obſecunt. THE. Hoi ꝓfecto cōſtãti & forti ſatis eſt libertate aí uti. i. honeſtę &
cū uirtute uiuere: quod fieri ēt in phalaridis boue ut ait epicurus a quo uis hoie bn̄ inſti
tuto pōt. Erūnoſum qdē. M. Regulū dū a penis cruciabatur fuiſſe dicimus. Idē dici de
Catōe pōt dū in carcerē duceret: de Socrate: de Seneca dū ad mortē obeundū tyrãno
rum iuſſu

rum iuſſu cogerent̃.Idẽ de Laurẽtio Stephano dicendũ cẽſeo ac cęteris martyribꝰ quo
rũ de numero nõnullos ẽt in ipo cruciatu deũ hymnis & cãtu laudaſſe itelligimꝰ:quod
poſt illos cruciatꝰ magnã ſibi ꝓpoſitã fœlicitatẽ & gloriã cernebãt.PLA.Separas tu q
dẽ ut uideo erũnoſos ab iſœlicibꝰ.THE.Quid ni erũnoſos dicimus calamitatibus op
ꝑſſos qđ qdẽ ad corpus & bona fortunę ſpectat.Infœlices uero eos q aĩ morbo aliquo
laborãt ut cõtra fœlices uocamus:quoꝝ aĩ ſecundũ uirtutẽ in uita ꝑfecta a rõne nũquã
diſcedũt.PLA.Virtutis(ut ait Cicero)laus oĩs in actiõe cõſiſtit.THE.Ita ſane.PLA.
Agere ſm uirtutẽ quonãmodo poterit:q uinculis & carcere detinet̃?Prodeat in publi
cũ neceſſe eſt quẽ liberũ:uolumꝰ ut oppſſos potẽtũ ui adiuuet ignaros doceat deliquẽ
tes caſtiget errantes in uiã rectã ꝑducat:ſi parẽtes hẽt eos paſcat ſi filios enutriat amicis
bñ cõſulat ꝑriã qbuſcũq; rebꝰ poſſit iuuet tũ:cõſulẽdo tũ magiſtratꝰ ſibi cõmiſſos iuſte
modeſte cõſtãter obeũdo.Arma in hoſtes ſi bellũ illatũ fuerit ſumẽdo uigilãdo cohor
tãdo de uirtute timore & ignauia nil remittẽdo.Hęc ꝑfecto niſi ab hoĩe igenuo & libe
ro fieri nullo mõ pñt.THE.ergo ſenatus ille cuiꝰ cõſilio nõ manu & opa po.Ro. ute-
bat̃ fruſtra a Romulo primũ iſtitutus:poſtea a cõſulibus auctus ẽ:ſi nihil fieri ſm uir
tutẽ põt niſi ab eo q uiribꝰ & corpore integer eſt.quiq; ꝓficiſci quo uelit poſſit. Minus
ne appium cæcum:Scipionẽ ualitudinarium:Catonẽ ſenẽ:ac pleroſq; alios uulneribꝰ
podagra paralyſi ſtupore mẽbroꝝ occupatos ꝓfuiſſe reip.exiſtimamus:qđ his ægri-
tudinibus grauius ẽt quã carcere & uiculis ꝓmerẽtur. Nõ ꝑfecto ſedebat ſenatus ille au
guſtiſſimus i curia & cõſilio qua rõne totũ orbẽ populus romanus occuparet oñdebat
quo tpe reſpublica illa florẽtiſſima iperio reꝝ potita eſt: ubi uero ambitiõe & temerita
te quorundã contẽni & extigui tm̃ lumẽ cœptũ eſt:iperiũ illud patrũ ac ſenum hume-
ris fundatũ & retẽtũ penitus corruit.PLA.Hęc tua dicẽdi copia adeo me certe iuoluit
ut quę ſentiã libere loq mihi nõ liceat.Vna quæq; ætas ſuũ ꝑfecto munus habet.Ado
leſcentes quoꝝ uita oĩs ad uirtutẽ dirigẽda eſt doctrinę & eruditioni operã dent opor-
tet.Iuuenes & q in media ętate cõſtituti ſunt:agere ſm uirtutẽ ꝑceptis & iſtitutis cogũ
tur.Senũ uero quoꝝ ætas qetem & laboꝝ uacationẽ emerita eſt cõſulere docere admo
nere ꝓpriũ eſt.Iuuenẽ me eſſe florẽtis ætatis uides:ad labores ad uigilias ad negotia ſa
tis aptũ. Hoc autẽ ętatis flore qđ mihi uti nõ liceat uehemẽter doleo. THE. Id mihi
qdem optare uideris:qđ multi oĩ ſtudio ac diligẽtia declinãt.Quare id cupias certe nõ
ſatis uideo.PLA.Honoris hercle & glorię cã:ad quã natura ferimur oẽs:ſed alius gene
roſior eſt alio magis.THE.Neq; hoc quidẽ admodum expetendũ eſt:cũ ſine ambitio
ne ac uitio non fiat:precari.n.indignos cogimur & largitiõe uti qua ex re infecta prope
mala naſcantur oportet:cum ii quoꝝ in ꝑtãte magiſtratus ſunt his tantũ eos decernãt
q enixius rogare uel maiore largitiõe uti conſueuerunt.Hanc ob rẽ fit ut indigni bonis
anteferant̃:& ii q alliis ꝓeſſe cupiũt:ſpreta modeſtia & æqtate ex alieno rapiant:fraude
ui dolo qđ his largiant̃:quoꝝ opera & auxilio magni in rep.eſſe ꝑcupiunt. Hic furtũ:
hinc ſacrilegiũ:hinc depeculatus:hinc rapinę:hic cædes quotidie naſcunt̃ cum maxio
rerum pu.detrimẽto & interitu:ſunt nobis exemplo Romani:ſint carthaginenſes:ſint
lacedemonii:ſint athenienſes:quoꝝ reſp.magnę illę quidẽ ac ꝓclarę:q̃ nunquã finẽ ha-
biture uidebant̃ funditus ſunt euerſæ ciuiũ ambitiõe & auaritia.PLA.Nemo ergo tua
ſnĩa ad magiſtratus & reſpu.gubernandas accedet unquam:& ob eã rem in curia & ne
gligẽtia interibunt oĩa.THE.ut ad ſacra ſic ad reipu.& magiſtratuũ oĩum gubernatio
nem expiatos hoĩes ꝓficiſci uellem ſi fieri poſſet diſciplinis omnibus & ꝓſertim ciuilis
uirtutis ſcientia ĩbutos:qđ ſi fieret fœlices(ut ait Plato)reſpu.hẽremus:Tu uero ſi pa

triam habes huiuſcemodi ciuibus prædítum:& ſi teipſum talem pſtare potes:qualé ciuem reſpu.bene inſtituta requiret eo pficate nihil te moror. PLA. Hac tua ſeueritate Theodore quéuis ēt forté & ciuili diſciplina mediocriter imbutū ad deſperationē profecto reduceres.Non.n.(ut aiunt)magiſtri naſcimur: paulatim nimirum creſcunt habitus:& ut nō uno ictu ſed crebris ingēs & ualida exciditur quercus : ſic non uno actu ſtudioſo:ſed pluribus ciuilis gubernationis habitus cōparant̃.THE. Ego ut ante dixi cenſeo oportere ciues ad capeſcenda reipu.gubernacula pfecturos:inſtructos & pmonitos ire oportere:ne unus multoꝝ detrimēto qđ habeat diſcat.Actum ſiqdem eēt de nautis oībus:ſi dū fluctibus & pcellis agitant̃:unus aliqs ignarus diſcendi cā ad aplu ſtre pficiſceret̃.PLA.Nūquam mihi certe pſuadebis:ut malim in uinculis degere:quā ad honores & magiſtratus capeſcēdos in publicū pdire. Hoc ſi non cōtingeret: liceret ſaltē eccleſiaſtica munera obire.THE.Quaſi uero facilius ſit cuſtodire a peccatis multoꝝ animos:q̄ populos in officio ciuili cōtinere.Quanto.n.res pſtantior eſt:tanto maiorē reqrit ſolicitudinē nobilitate ſua & excellentia.Animū pręſtabiliorē corpore nō negabis:cū eius forma pfectior ſit:abeunte ſiqdem aīo intereat corpus neceſſe eſt.Maiore igit̃ ſapientia & doctrina indiget : qui eccleſiaſticos honores: q̄ qui ciuiles deſiderat. Bene & docte legat oportet:qđ ſine exqſita grāmatica fieri non pōt.Bene pdicet quod abſq; rhetorica:dialetica:theologia nō ſit:cū pſuadere pbare ac refellere : docere diuinas humanaſq; res neceſſe ſit.Bene cāntet: qđ muſicę & harmonię ſcientiam reqrit. Annū appoſite diuidat:& ieiunia:uigilias:dies feſtos & interdictos populo ne p inſcitiā peccetur indicat oportet:hoc ſine arithmetica & aſtrologia bene fiet nunq̄.Poſtremo uero q̄ oīum maximū eſt:maximeq; neceſſariū:hunc quē ſacris pręeſſe uolumus:iuſtū modeſtū:continētē:prudētem:eſſe oportet:ne aliqua ex pte tanti myſterii excellentiam & dignitatē lędat:utq; ei errantes:admonere: reprehēdere:caſtigare:docere: libere liceat: quod pfecto non fieret ſi in aliis reprehenderet quo ipſe merito notari & argui poſſet. PLA.Vtinam quotam partē iſtoꝝ quæ enumeraſti tenerent ii qbus animoꝝ noſtroꝝ cura mādata ē.THE.Nō dico ego quales ſint q ad ſacros ordines quotidie puehūtur auaritia & cupiditate quorūdam ſed quales eſſe oportet.PLA.Hæc oīa qn̄ ita tibi placet:omittamus.Vnum pponam:qđ ſcio te mihi cōceſſurum.Eſt.n.medium quoddā inter ſacram rem & publicam.THE.Iſtud certe quale ſit audire ex te cupio. PLA.Liceat mihi ſaltē munera iſta aulica quę officia uocant̃ obire. THE. Non abnuerim ego in his minus periculi eſſe.Difficile tn̄ eſt in tanta reꝝ coruptela mediocritatē tenere:cū non deſint:q muneribus pecunia pollicitationibus quemuis ēt conſtantem corrūpere audeant.PLA.Habet unū quodq; officiū determinatū pmium:qđ non eos fugit: qui huc ex tota Europa negocioꝝ cā cōmeant.Vnde fit ut neq; illi decipere : neq; hi decipi ullo modo poſſint.THE.ullo modo dicis ac ſi pfecto neſcires auaritiā & largitionem duo grauiſſima mala in tanta colluione hoīum ptātis habere plurimū.Multi.n. ſunt: qui id impetrare pecunia tentāt:quod uel induſtria uel uirtute conſecuturos ſe nulo pacto uident.Ii cōcurſant:orant:inſtant:obſecrant:blandiunt̃:palpant:circunſtant:ducunt:reducūt:muneribus & pecunia plęroſq; corrumpunt. Horum importunitatem effugere qui poſſint pauci admodum inueniūtur: cum omnes ad rem neſcio quo fato auidi & proni ſimus. PLA. Qua uoracitate dii immortales ī tanta largitione hi debēt uti:qui huc pfecto ad explēdā auaritię ſitim undequaq; uenere. THE.Cōquirunt ubiq; magno ſtudio ſiccis faucibus tāq̄ rabidi canes:quos deuorent & quoꝝ ſanguine ſitibūdi exugant:pinde ut aliud genus uiuēdi tibi deligas pbauerim ſemp: cū neq; hoc qdem

dē nequaq̄ ſatis tutū ſit. Cōflictare.n.cū huiuſcemodi hoibus neqꝫ corrūpi difficillimū quidem mihi uidet̃ :cū non deſint q te continuo a recta uia retrahere conẽtur: ꝓpoſitis uoluptatū oium illecebris: qbus certe ad unūquodqꝫ facinus q̄uis magnū facillime im pelluntur. Nā q ad uoluptates ſublato pudore oi impetu fert̃ :is pecuniam uoluptatū inſtrumentū: quacūqꝫ rōne pōt conquirit. Subducit: furat̃: ſubtrahit: expillat: decipit: neqꝫ quicquā omittit qd̓ ad pecuniæ ſtudiū ꝑtineat. Hāc ultimā ad ſummū & ultimū bonoꝝ oium uiā ꝑfectā exiſtimat: cū honores: potentiā: gloriā: dignitatē : uoluptatū pariat. Sed fallunt̃ miſeri: ſola.n. uirtus ad ſūmū bonum uia eſt. Hoc Platyna ut aliq̄n frui poſſis: inopiam: captiuitatē: uincula: tormēta: cruciatus: minas: ualitudinem: mortemqꝫ deniqꝫ æquo aio feras neceſſe eſt. Hi ſunt pulueres olympici: hi ſudores agonales: qbus poſt celebrē uictoriam abſciſis fœlices ac beati æuo poſtea fruimur ſempiterno. PLA. Eſt ne hoc illud uiuēdi genus quod mihi paulo ante ꝓponebas? THE. illud ſane. PLA. Nō delitias mihi aut uoluptates ꝓponis. Hoc opus hic labor eſt: pauci quos æquus amauit Iuppiter: aut ardens euexit ad ęthera uirtus. THE. Ad hāc fœlicitatem cōſequēdā nil tibi certe deerit: ſi igenio & induſtria tua cōſtāter uti uolueris. PLA. diuinū ꝑfecto neſcio qd huic uirtuti ineſſe debet: q̄ mihi tanto ſtudio ad imitandū ꝓponis: eius.n. uel ſolo noie mirifice recreare. THE. Hāc ſi deguſtaueris Platyna laboribus te uinculis: ꝑiculis: tormētis: minis: morti poſtremo honeſti cā ſpōte offeres. PLA. Fortaſſe. Sed dic q̄ſo: ſeparas ne uirtutē a ſūmo bono? THE. Quid ni? Eſt.n. uirtus ad ſūmū bonū uia. PLA. At ego uirtutē ipſam ſūmū bonū audierā. THE. Bonū eſt nō tn̄ ſūmū. Vltimū.n. bonoꝝ oium illud ē qd̓ ubi qs adeptus ē nil amplius deſiderat. PLA. Iſtud quale ſit ex te audire cupio. THE. Facerē ego id quidē haud grauate ſi mihi p occupatiōes meas liceret. Cras ſi potero ad te reuertar. Interim uale: & teipſm ea rōe quā ꝓpoſui cōſolare. PLA. Vt redeas te rogo mi Theodore. Nō.n. paꝝ me recreaſti tuo erudito & elegāti ſermōe: & ſpero & forte ſi reddieris: ut penitus omni moleſtia craſtina diſputatione me liberes. THE. Faciam id ego ac iubens: ſi mihi per ocium licebit. Quod ſi uſqꝫ ad meridiem non rediero: id ab alio eo die præſertim exquirito.

¶ De falſo & uero bono liber tertius incipit.

ALEXANDER ille macedo ēt adoleſcēs regno potitus beatiſſime pater nil actū ſibi in tanto reꝝ faſtigio putauit : niſi & phōs penes ſe haberet: quoꝝ cōſiliis & doctria uteret̃: & hiſtoricos ac poetas qui eius res geſtas æternitati cōmēdarēt : accitis itaqꝫ magnis p̄miis ac pollicitatiōibus phīs & doctis oibus: cū uentū eſſet ad diogenem illū cynicū qui ſpretis oibus fortunę bonis dolio ꝓ domo utebat̃: ſola reꝝ diuinaꝝ & hūanaꝝ cōtēplatiōe cōtētus: inſtarētqꝫ legati ut ad Alexādrū ꝓficiſceret̃: aut ſaltē eius dona acciperet: utrūqꝫ ſe factu rū renuit. Tū Alexāder nec indignatus qdē ob talē cōtumaciā ſūpto egregio comitatu ad hoiem nudū & ſola cōtēplatiōe gaudētē ꝓficiſcit̃. Sciſcitatus diogenē nūqd a ſe uellet. Hoc tn̄ inquit ut abſcedas: nec mihi umbrā facias in ſole.n. nudus apricabat̃. Indignātibus āt q tū aderāt: qd̓ ne regi aſſurrexiſſet: nec eos pluris q̄ umbras hoium feciſſet: ita rex inqt: nō eſt cur diogenē contēnatis. Niſi.n. Alexander eſſem: ꝑſonā diogenis ſubire nō recuſarē. Arbitratus phōrū ipm ſecūdū a ſe principē orbis terraꝝ locū obtinere: nec imerito qdē. Didicerat credo a p̄ceptore Ariſtotele cōtēplātes diuinum in terris uitā agere eos.n. fœliciores putauit: & deo amiciſſimus eſſe: q mentem a ſenſibus reuo-

eantes diuinam intuerentur quoad fieri poſſet naturã:quã qui rebus humanis immerſi
actione ipſa delectarent̃.Cũ.n.diſciplinas oẽs ut inuẽta phoꝝ laudaſſet plato:tres il-
la potiſſimũ cõmẽdauit:q̃ nobis ꝑ cõtẽplationẽ oñdũt:q̃ ſit reꝝ oium natura qualis hõ
& quẽ locũ ĩ mũdo teneat:& an deo res hũanæ cordi ſint. Quã qdẽ cognitionẽ phyſicẽ
appellauit:huic addidit mathematicen:q̃ pythagorici gradũ optimũ ad cognitionem
reꝝ diuinaꝝ putãrũt:cũ ab humãis ad diuĩa fieri trãſitus ſine theologia nõ poſſit. Hęc
.n.platõicę diuiſiõis ꝑs ultĩa primaꝝ cãrũ altiſſimarũq; rationẽ hoibꝰ quoad fieri pt̃ ꝑ
ſtat.Nã archana ſũmi dei ut ait Lactãtius q fecit oĩa:ĩgenio ac ꝓpriis ſenſibꝰ integre cõ
p̃hẽdi ñ pñt:alioqn nihil iter deũ hominẽq; diſtaret ſi cõſilia & diſpoſitiões illius maie
ſtatis æternę cogitatu aſſequeret̃ humana.Cũ hęc ĩ tãta calamitate beatiſſime pr̃ mecũ
ipſe reputarẽ: Supuenit.M.Valeriꝰ uiterbiẽſis p̃hus ĩſignis & phyſicus ſingularis mei
uiſẽdi cã:nã & ai & corpis medicia tũ ĩdigebã:q certe nõ priꝰ a me diſceſſit q̃ faterer op
timis rõibꝰ uictꝰ ſũmã fœlicitatẽ in deo eẽ: Quã adipiſci nemo unquã poterit:niſi ſpre
tis fortunæ bonis repſſiſq; cupiditatibꝰ oibus & ꝑturbatiõibus cõtẽplatiõi reꝝ diuinarũ
ſeſe addixerit:ut ille diogenes uel melius ut ſancti religiõis nr̃æ pene oẽs fecer̃.Exiſtimã
tes hac una ratiõe falſi ad ueri boni.Q d nũc q̃rimus cognitionẽ haberi poſſe.M.Vale-
rius:Arcẽ ꝓfecto neq; munitiorẽ hac nec magis põtificiæ dignitati cõuenietẽ uſq̃ uidiſ-
ſe me memini.Eſt.n.apte poſita:& ad ꝓpulſandã uim exteroꝝ hoſtiũ cõtinẽdos ĩ offi
cio ciues:licet Hadriãi impatoris lõge alia ſnia fuerit:is.n.helioꝝ cineres & oſſa cõſerua
ri hac mole uoluit:nõ uiuoꝝ carcerẽ & ergaſtulũ fieri.Sed ita fit qđ ad rẽ unã q̃ſitũ ẽ in
alios uſus ꝑſæpe cõuertitur.Hi uero ut eoꝝ uultus & impexa ac ꝓmiſſa barba oſtendit
captiui eẽ uidetur:atq; iter hos fortaſſe erit noſter Platyna quẽ manus cõſtãter ferre ad
uerſã fortunã intellexi.PLA.Nõ ẽ cur fortaſſe dicas noſti ingeniũ pauli põtificis:noſti
ꝑtinaciã:nõ ita ꝓpere quos capit:& in carcerẽ ẽt ob leuẽ ſuſpitionẽ trudit dimittere ſo-
let:ob hoc credo ut aut nil a ſe temere fcm̃ uulgo oſtẽdat:aut ne illatã iniuriã q̃ri uel ꝓ
pulſare q̃ſquã poſſit qđ certe timidi ai & abiecti ẽ.MAR.O nr̃ Platyna ſalue. Sed qd
ita mœſtus & cogitabũdus iaces?PLA.Rogas?q̃ſi neſcias q in uinculis & carcere deti-
nẽtur eos continuo mœrore affici.MAR.Qui ĩ carcerẽ trudunt̃:aut iuſte:aut ĩdigne:
hãc pœnã ſubeũt:ſi iuſte:cũ carcer ad cohercẽda hoium flagitia & petulantiã ſit inuẽ-
tus:neceſſe ẽ eos qbus hac pœna afligi cõtigerit id æquiore aio ferre. Nã q maieſtatẽ læ
dit:qui leges contẽnit:q principũ decretis honeſtis p̃ſertim non obtẽperat:is ſua & alio
rũ cã merito puniẽdus ẽ.Sua ꝓfecto ſi dũ in uita eſt ei ſubterfugere pœnã humanaꝝ le
gũ cõtigerit.Grauius ſuppliciũ poſt mortẽ & atrocius diuina iuſticia cõtinuo eſt paſſu
rus:alioꝝ uero ut cæteris exẽplo ſit ne tale aliqd in uita agãt. Quo deinceps pœna car
ceris ſint puniẽdi.Sin iniuſte cũ nulla cõmiſſi criminis cõſciẽtia ſubſit eo ęquiore aio fer
re debes qđ in futuꝝ delitias dei benignitate ſis cõſecuturus chryſoſtomo teſte:qcquid
inqt a quo uis hoium iniuria paſſi fuerimus:id agit diuina iuſticia ut peccatã noſtra de
leant̃:aut amplior fiat mercedis retributio.Neceſſe itaq; eſt utrũ libet acceperis teipm̃
cõſolari:& deo maximo gratias agere q certe nõ ſine cã uoluit te hac moleſtia afligi.ſpe
ro.n.hanc p̃ſentis breuiſq; doloris umbrã magnã uoluptatẽ tibi deinceps allaturã. Nã
qui aliquid iniuſte patitur:quiq; tyrannicã ſæuitiam æquo animo fert is poſtea & deo
& hoibus charior ẽ ꝓfecto ac gratior cum fortitudinis & conſtantiæ laudẽ pręſeferat.
PLA. Nõ dubito fore qui hãc laudẽ ſim cõſecuturus ſi corpis noſtri ualitudinẽ qua iã
diu crucior & aĩ morbos qbꝰ angor ob acceptũ ĩcõmodũ curare uolueris.MAR.Quo
incõmodo quæſo aflictatus es?PLA.Num uides in pedibus ulcera ob magnitudinem
compedum

compedũ recrudeſcentia. Exeſa eſt caro: eliſi nerui: atq; oſſa contuſa ſunt. Præterea uero ne illa ex parte intactus a fortunę ictibus dici poſſim: quod ego mihi apud piũ pontificem induſtria: labore: pecuniis deniq; cõparaueram: hic ob auaritiam & largitionem nolo dicere libidinem aliẽi cupidus me uita prope ac fortunis oĩbus ſpoliauit. MAR. Ob tantulam rem ergo tanto mœrore afficeris? PLA. Non ob hanc ſolũ ꝑfecto uerũ etiam propter alia grauiora: quæ hinc ut in malis fieri conſueuit ſecutę ſunt. MAR. Mitte quęſo has quęrelas. ne mulieri quidem cõuenientes: & de nobis bene ſpera: qui huc uenimus ut corporis & animi tui ęgritudinem leuarem9: qua te laborare & qdem grauiter ĩtellexeramus. Sed primũ dic q̃ſo qd cauſæ eſt qđ ita cogitabũdus ac pene ſtupidus iaces? PLA. Dicã certe & breuiter ab his. n. q phĩ appellanť nihil uideo conſtanter dictũ. Vt. n. cęteros omittã q de hac re ſcripſere ab achademicis a peripateticis didicerã uirtutẽ eẽ ſummũ bonũ. MAR. Eſt id qdẽ ſũmũ bonũ humanũ & uia optima ad illud diuinũ qđ oẽs appetũt. Hinc fit ut fœlicitas in actionẽ cõtemplationẽq; diuidať. Actio. n. iuſte fortiter modeſte prudenter agẽdo cõparať: non uno qdẽ: ſed pluribus & frequẽtatis actibus (ut ariſtoteli placet) inuita ꝑfecta; Contẽplationem uero acqrimus cũ mẽtẽ a ſenſib9 atq; ab his terrenis cupiditatibus ad cognitionẽ rerũ diuinarũ & admirabiliũ crebro reuocamus: Sed unde rogo hoc tibi nunc ĩ mentẽ uenit? PLA. Fuit heri mecũ Theodorus noſter mei conſolãdi cã. Is. n. collaudato uehemẽter: ſũmo bono: effecit ut miſſerias ęquiore aĩo quã antea ferrẽ: & aĩum oppreſſum curis ab his aliquãtulũ ad cognitionẽ uere beatitudis traducerẽ. Sed mihi ĩ hoc accidit ut famelicis ĩ magna rerũ penuria ſolet: qbus leni qdẽ ꝓguſtatiõe cõcitata appetẽtia maior ſuboriť fames. Incẽdit ſiqdẽ ne uehemẽter Theodorus ad cognitionẽ huius uerbi boni & icenſũ ĩ medio curſu (ut aiũt) deſtituit. Hoc ne ꝑficeret retrahi ſe occupatiõib9 qbuſdã dicebat. Rogatus a me hodie tñ redituꝝ ſe repromiſit. Qđ nundũ fecit nec facturũ cũ ſpero. Iã. n. ad ueſperã ſol iclinat. Quod ſi nõ ante meridiẽ ueniſſet hoc ut ab alio peterẽ me admonuit. Melius ãt quã tu q mihi hac ĩ re facere ſatis poſſit cognoſco neminẽ: cũ ĩ te ſit uirtus & doctrina ꝓpe ſingularis; hoc onus ne ſubterfugias mea cauſa te rogo. MAR. On9 profecto eſt. aut Athalãtis aut herculis humeris dignus. Explicari enim naturam diuinam niſi a philoſopho excellentis ĩgenii & doctrinæ poſſe nullo modo uideo: ſed rogatus tibi certe negare nõ poſſum: qđ etiam ex iſtituto cogere & ꝓfeſſione ſpõte facere: ſi ĩ me illud ĩgenii lumẽ ea doctrĩa ĩeſſet: quã tu opiniõe fortaſſe uana de me finxiſti. PLA. Nil de te mihi ꝑſuaſi Marce qđ tu re ipa ꝑſtare facilliime nõ poſſis. Age uero iuocata urania dic aliqd te & tua ſapiẽtia dignũ. MAR. Abſit ut in tãta re figmẽtis poetarũ utar. Tu ſi ea q̃ dicã ĩtelligere uis: ab oĩ poeſi aĩum prorſus reuocato: nõ hæc theatri nõ ſerene plauſum ſed ĩgenii uim & acumẽ reqrunť. PLA. Faciã ut iubes. MAR. Qui reponere nouũ merũ uolũt: uaſa prius diluãt neceſſe eſt: ne tetro feculẽti: ac marceſcentis uini odore nouũ inficiať. Idẽ quoq; mihi faciũdũ eſt. Propoſita. n. falſa bonoꝝ ſpecie eadẽq; tuo cõſenſu cõfutata: tibi nõ ita mľto poſt ueri bõi ſãctiſſimã imaginẽ añ oculos ponã: q̃ uiſa certe ſcio te ab illis aliqñ cõcupitis ad hęc aĩum ſtati traductũ. De bono qđ oĩa appetũt: uarię phorũ extãt ſniæ. Fuere. n. q ſpretis rebus oĩbus uirtutẽ ſolũ eſſe bonũ dicerẽt: quod ei in quo uirtus eſſet nil deeſſe ad bene ac beate uiuẽdũ affirmarent: hi ſtoici ſunt appellati: quoꝝ priceps zeno hitus eſt. Inuenti ſunt: itẽ qui ſummũ bonũ uirtutẽ ipam: & non ſolũ (ut ſtoicis placebat) multis rõnibus ꝓbare niterenť. Hi uero ſũmum bonum dicẽtes nõ excludebãt a ſerie boni diuitias potẽtiã gloriã bonã ualitudinẽ: & quę tũ corpris tũ fortunę bona uulgus exiſtimat: qđ q ſecũdũ uirtutẽ agit his ad magnificẽtiã & liberalitatẽ ad fortitudinẽ & cõſtãtiã idigeret: hos qdẽ peripateticos nõ

multum ab Achademicis diſſidentes appellarunt quod in ambulantes diſputarẽt: hu-
ius uero ſecte Ariſtoteles auctor & princeps eſt habitus fuere p̄terea q frui bonis a na-
tura datis: nec ullũ adminiculum foris ad cõmoditatẽ uitę: q̃rere ſolũ bonũ eſſe dicerẽ.
Hi quod aperte indelinquentes clamarẽt uel naturali deſiderio moti: in foro: in uia cõ
moda ſua pudori anteferent: Cynici merito ſunt dicti κυνᾶ .n. Græci canem uocant.
Hi Diogenẽ auctorẽ habuere. Nõ defuere poſtremo q in uoluptatibus bonũ repone-
rent: hi dolorem ut ſũmũ maloꝝ oĩ ui fugientes uoluptatẽ ſũmo ſtudio amplectebã-
tur: qđ ea fœlices hoĩes fieri putarẽt. Epicuri hi ſũt appellati a primo tã inepte opinio
nis auctore. Ariſtonis aũt & herilli ſnĩas ab oĩb⁹ iampridẽ exploſas omittamus. In ſciẽ
tia .n. ſũmum bonum collocabant. Hi uero & eoꝝ familiæ quaſi ſomniantes ueram fœ
licitatem inueſtigare ſunt auſi: quibus oĩbus accidit quod ſagitantibus ſolet. Proponiẽ
.n. ſignum quo parati certare ſagittam intẽdãt. Tabulatũ magno ſtudio feriunt multi:
ſed q medium illud oĩno attingat in quo uictorię ſpes oĩs reponiẽ nemo unus ĩuenit.
Datẽ tñ præmium ei qui ad ſignũ acceſſit magis: quaſi ſit cęteris ſagittandi arte p̄ſtan-
tior. Idem contigiſſe his p̄hĩs dici poteſt. Accedit ad bonorum finem alius alio magis:
ſed qui liq̃do (erroris credo nebula) uerum bonum inuenerit nullus adhuc iuentus ẽ.
Veritati tñ ſtoici appropinquare magis uiſi ſunt: qui in uirtute quę ad fœlicitatem uia
eſt: ſolũ bonũ collocarũt. Sed cũ uia athenas & athene non idem ſunt: ſic quoq; nec uia
ad bonũ & bonum idem erunt. At qui uirtutem eſſe uiam ad fœlicitatem: ex hoc depre-
hendi poteſt: quod eos tantum beatos dicimus qui ſpretis cupiditatibus omnibus iu-
ſte prudenter caſte conſtanter uixerũt: his quaſi ſemitis quibuſdam in cælum p̄fectos.
PLA. Dic queſo marce ſeparas ne fœlicitatem a uero bono? MAR. Minime quidem.
Idem enim fœlicitas eſt & ſummum bonũ. PLA. Perge confundebar aliquantulũ im-
mutatione uocabulorum. Rogabo ego te interdicendum ni moleſte fers: ubi huiuſce-
modi ambiguitate traduci uidebor: ne q̄ dicis aperte intelligam. Habet .n. hæc doctri-
na: ut archana eſt ita etiam uocabula & loco a communi cõſuetudine nõ nihil ſemotos.
MAR. Moleſte ferrem ſi cognoſcerẽm te uel modeſtia uel pudore retineri: quominus
ex me quod ad cognitionem tantę rei pertinet ſciſcitarere. Docenti certe nihil eſt acerbi
us quam uidere rem perinde ac ipſe docet ab auditoribus nõ p̄cipi. Proinde me quoties
placebit interrogato: ne fruſtra tantum laborem ſuſcepiſſe uideamur. Virtutem prętere-
rea & ſũmũ bonũ nõ idẽ eſſe ex hoc cõprehẽdi põt: qđ illa actib⁹ humanis cumparatur
ad fœlicitatẽ. Hoc uero ad qđ oĩa q̃ in mũdo ſũt referunẽ: adeo per ſeip̄m bonũ ẽ: ut ab
eo totius fœlicitatis integritas petatẽ: ne q̃rendũ ſit extrinſecus qđ tãtam potentiã tanq̃
diuinã efficiat. Poſtremo qui ſolum dicit nĩl ſibi relinq̃t qđ p̄terea bonũ dici poſſit? quo
quid poteſt excogitari abſurdius? Cũ in deo ſũmam & ſingularẽ poteſtatem uideamus
bonoꝝ oĩum copia refertã. Quod ſi cui unitatis nomẽ ẽ attribuẽdũ diuina potẽtia id
tñ ſibi uẽdicabit: ne dicãt uirtutẽ ſolũ bonũ appellari. Duo ſola bona a ſe inuicem diſſi
dẽtia: nõ appellatio ſolũ noĩs ſed ẽt res ipſa dici uetat: cũ eius naturę unũ nõ ſit: cui⁹ al
teꝝ eẽ deprehẽdimus. Virtus .n. celebris ac clara ſine actiõe humana eſſe nullo mõ põt:
cuius certe laus oĩs in actione hominis conſiſtat. At deus bonorum omnium fons: ue-
ra ſimplex ſinceraq; fœlicitas eſt: nec certe cuiuſpiam actione & adminiculo ad ſui ipſi
us integritatem eget. Vnde merito ip̄m & non aliud quippiam ſolum bonũ appellabi-
mus: cũ in eo ſũma ſint oĩa: Infinita potentia: ſingularis ſapiẽtia: ęterna gloria: non igiẽ
ſolũ bonum nec ſũmum (ut peripateticis placuit) uirtus eſt: quorum ea certe fuit opi-
nio: ut diuitiæ: potẽtia: dignitas: gloria: corporis robur: in numero ẽt bonoꝝ hẽrentur.
Diuitias .n. nõ ſolũ ut nulli⁹ rei idigerẽt: ſed ad magnificẽtiam & liberalitatẽ ad copias

ad ops

ad opes reqrere uidebant̃: ut multis gratificarent̃. Potẽtiã uero ut rebus ſuis publicis cũ imperio & ptãte praeeſſent. Dignitatẽ iõ expectãdam dicebãt: ꝙ ea celeberrimũ quenq; apud ciues ſuos faciat. Gloriã qua nõ apud ſuos mõ: ſed ẽt apud exteras gentes & natio nes clariſſimũ nomẽ conſequerent̃. Corporis robur quo caeteris ualentiores haberent̃: Vxorem quoq;: liberos: amicos: nobilitatẽ: aurã popularẽ: pulchritudinẽ: uelocitatẽ: & caetera in genus ſũmi boni & nõ fortunae mẽbra dicebãt: quos certe rõ ipſa uehemẽter i probat. Primũ q fieri põt: ut diuitiae bona ſint? Bonũ. n. ſua natura tale eſt: ut extorque ri a poſſeſſore quauis arte & induſtria nõ poſſit. At q diuitiaꝝ mẽbra ita mutabilia ſũt: ut leni uento facillime huc atq; illuc ĩpellant̃: unẽ non incõgrue pilę loco his fortuna uti dr: quo nil põt eſſe bono magis cõtrariũ: cuius ea natura eſt: ut ſemp eodẽ mõ ſeſe hẽat. Non igit̃ diuitię bona ſunt. qcqd ẽt longe aliũ ſortiant̃ finem: quã quo ab hoibus deſi derant̃. Ad tollẽdã ſiqdẽ indigentiã oẽm expeti uident̃. Sed tm̃ abeſt ut id efficiant: ut ẽt ardẽtiorẽ ſitim poſſidẽtibus excitent: q̃ nõ ex inopia ſed ex magna copia oriri uidet̃. Quãto. n. qs plura hẽt tanto pluribus indiget. Neq; ſolũ (ut ait Cicero) libidine augẽ di ea q̃ hñt cruciant̃: ſed ẽt amittendi metu. Furum ꝓfecto latronũ craſſatorũ ĩpetũ cõ tinuo ꝑtineſcũt. Nec dici certe põt: eos ſitim: famẽ: frigus: quaꝝ reꝝ cã pecuniae tanto ſtudio cõparant̃ magiſq̃ pauperes & inopes ſedare. Ea ſiqdẽ hñdi cupiditate feruntur: ut inediã: frigora: ſitim: ac uehemẽter aeſtus: uſq; ad necẽ pleruq; patiant̃. Habet ꝑterea uerę bonũ modũ quendã in ſe finitum & determinatũ quo qdẽ adepto ac ſi in portu eſ ſemus nulla amplius cupiditate iactamur. In pecunia uero nullus modus: nulla ſatie tas eſt: unẽ fit ut eius ſtudioſi cõtinua ſolicitudine angant̃. Poſtremo ſi diuitię bona eẽnt unũquẽq; poſſidẽtẽ meliorẽ ꝓfecto facerẽt. Talis eſt. n. natura boni: ut eos penes quos habitat reddat ꝑſtantiores. At cõtra uſu uenire cernimus. Diuites. n. iniuſtos: intẽperã tes: mendaces: fallaces: uiolẽtos: libidinoſos: parricidas: flagitioſos: ut plurimũ uidemꝰ: ꝙ ſecũ totius libidinis & intẽperantię inſtrumẽta ferãt. Quare diuitię ne bona dici: nec in ſerie boni collocari ullo mõ debẽt: q̃ certe qa fragiles ſunt & caducae: & qa comparari ſine multoꝝ iniuria nõ pñt: tanq̃ teterrima q̃dã peſtis ſunt fugiendę. Cõtenti. n. noſtro & paruo eſſe debemus: cũ natura paucis ali ac foueri poſſit. Quare fit ut ſatis mirari nõ poſſim iſtoꝝ ſtulticiã: q nõ ſecus diuitiis & pecunię ſtudent: ac ſi is ẽt poſt mortẽ uſuri eſſent. Potentia ſimiliter quid in ſe hẽat: qđ certe nõ fugiẽdũ potiuſq̃ expetendũ ſit mi nime uideo: cũ eũ inſidiis: ꝓditioni ꝑiculis oibꝰ ſubiectã cernamus. Eoꝝ exemplis ple na ſunt ſcriptorum monumẽta q uitã & imperiũ cum morte ꝑmittarũt: ut de creſo Cy ro: Xerſe: Dario: Alexandro: Pompeio: Caeſare legimus: quoꝝ potentiae nequaq̃ tantę fuere: ut eos a morte & interitu liberarent. Bonum ſiqdem potentia non eſt: cum ſine multorum iniuria comparari ac retineri nequeat. Atq ex bono melius ſemper naſcatur oportet: ꝙ potentię omnino non contigit: ut piſiſtrati: phalaridis: dionyſii: tarquinii: Neronis tyrãnides oſtendunt. Potentia igitur bonum dici nullo modo poteſt. Erunt fortaſſe qui potentum uitam ſecuriorem exiſtimẽt: quod magnam ſatellitum uim ad cuſtodiam corporis habeant: quas quidem ego omnium hominum infoeliciſſimos ac ſtollidiſſimos puto ꝙ eos etiam mercede conducant: a quibus perſaepe incauti oppri munt̃: ut certe de multis legit̃: q uel familiariũ ĩſidiis uel ꝑtorianoꝝ militũ ui & fraude ꝑiere. Quid ꝙ ambitione & timore duobꝰ maximis malis cõtinuo cruciant̃. cũ uel icre mẽtũ potẽtia cupiũt: uel ĩpẽdentẽ ruinã uitare ſtudioſis ſi me laborãt: ut damoclis ſel la ĩdicat: poſſũ ego multoꝝ exẽpla cõmemorare: q magiſtratũ depoſuere: qq; depõere potẽtiã & tyrãnidẽ uoluiſſent: ſi eis p iniurias pluribꝰ illatas id facere licuiſſet. Qđ certe ab his nũq̃ cõcupitũ diceremꝰ: ſi ĩ potẽtia ſũmũ eẽ bonũ dephẽdiſſent: ut de ſcylla legi

muſ:q dictaturam ſũmum in repu. magiſtratũ poſt lõgas bellorꝫ ciuiliũ afflictatiões
& curas pſuadentibus amicis qbuſdam depoſuit: priuatus ut altũ dormiret. Hoc quo
qꝫ malũ nõ latuiſſet. C. Cæſarẽ quẽ uel reipu. cõponẽdæ cã: uel nimia ambitio eo tandẽ
pduxit: ut uitã cũ potẽtia & imperio amitteret. Eadẽ ferme de honorib9 & dignitatib9
dici põt: q̃ ſi uirtute & nõ ambitione ac largitione q̃rerentur in uita ciuili nõ rephende-
remus. Sed neqꝫ hęc qdẽ bona deberet appellari: cũ improbos ſępe ac dementes in ma
giſtratibus conſtitutos uideamus: nec ab improbitate & ſtulticia ſua boni dignitate &
pſentia dimoueri unquã poſſe. Nã ut malo cõtagione quadã malos fieri dicimus: ſic bo
no meliores effeci neceſſe eſt. Verꝫ tñ abeſt ut bonos magiſtratus faciãt: ut ẽt plęroſqꝫ
ad ſupremã ſęuitiã libidinẽ & auaritiam pduxerint: ut de Apio illo decemuiro: q uirgi
niã uirginii filiam ob magiſtratũ & potẽtiam ſtuprare eſt auſus? quid uero egerint duo
Gracchi? quid Saturninus? quid Spurius melius? quid Clodius? quid plęriqꝫ alii apud
Romanos in magiſtratibus conſtituti? Ex rebus eorũ geſtis facillime deprehendimus.
Taceo. G. Marii licentiam. L. Scillę ſęuitiẽ: Verris auaritiã. G. Cæſaris dominatũ. M.
Antonii libidinẽ. Tiberii. Claudii. G. Gallicule: Neronis crudelitatẽ & rabiem: Hi & ſi
natura mali erant adeptis tñ magiſtratib9 licentia peſſimi ſunt facti: qd eis nunq̃ conti
giſſet: ſi honores p ſe in bonorꝫ numero haberi mererent. Soleo ego mecũ plęruqꝫ co-
gitare unde tanta ſtulticia hoibus inſit: ut id magno p̃cio nõnũq̃ parẽt: quo adepto uel
ludibrio ſint hoibus: uel in magnas calamitates pſępe incurrant. Vt nouius ille catuli
quẽ ſtrummã nõ hoiem in curruli ſedentẽ legimus. Quid eſt Catullę cur moraris mo-
ri ſella in curruli ſtrũmã ſedet nouius. Idẽ poeta neſcio qs de uentidio Baſſo: Accurrite
oẽs augures aruſpiceſqꝫ mõſtrũ inuſitatũ cõflatũ eſt recens: nã milos q fricabat conſul
factus eſt. Noſtra quoqꝫ ętate uidemus plęriſqꝫ honores: tũ pphanos: tũ ſacros dedecõ
ri ac turpitudini eſſe. Cũ uel ignaui ſint uel indocti: uel rerꝫ humanarꝫ iperiti habeant.
Satius nimirꝫ fuiſſet hos priuate uiuere: q̃ eo uelle conſcendere ubi tanq̃ in ſpecula qua
dam ab oibus ignominia & ſocordia notarent. Nota eſt Varronis plebei hois audacia
& ſtulticia: q cõſulatũ onus qdẽ nequaquã humeris ſuis cõueniẽs cõtra patrũ cõſenſum
adeptus ad cãnas cũ Hãnibale carthaginẽſiũ duce cõfligere ẽ auſus: quo in plio ad quĩ
quaginta milia romanorꝫ Varrõis ſtulticia cæſa tradunt. Idem de. M. Craſſo: deqꝫ. Q.
Vintilio Varro dici põt: q pecunia & ambitiõe uiam ſibi ad ignominioſam mortẽ fece-
re. Alter. n. bello parthico: alter bello germanico cũ uniuerſo exercitu interiit. Omitto
cõmemorare quot hoibus pręclaris exiliũ ac pniciem concupiti magiſtratus iam pepe
rerint. Vt. M. Camillo. Cn. coriolano: cincinato: Scipioni apud Romanos: ſoloni al-
cybiadi: Themiſtocli apud athenienſes: Hãnibali apud carthaginenſes: bonum itaqꝫ
magiſtratus & honores nõ ſunt: cum bonis plęrunqꝫ obſint ac magnę calamitati ſint.
Gloria uero q̃ tanto ſtudio reqrunt: ii q in uita & morte laudari cupiunt: quid in ſe bo-
ni habeat certe non uideo: cum non eadem ſemper ſit. Fallax namqꝫ eſt & ad inflãdas
hominum mẽtes aureſqꝫ permulcendas tantũmodo uidet inuenta. Quid qꝫ nõnullos
hoium eo inſanie uulgi opinione pducit: ut nil de ſe p̃dicari poſſe exiſtimẽt: qꝫ ipſi indu
ſtria & uirtute ſua cum ſint omnium ignauiſſimi p̃ſtare nõ poſſint: quos qdẽ detracto
aliqñ errore ppriis laudib9 erubeſcere neceſſe ẽ: cũ cernãt ſe eo cupiditate glorię pfectos
uñ digredi ſine dedecore & ignominia nõ poſſint. Eſto: magnitudine rerꝫ geſtarꝫ & ñ p
uis meritis ſit acqſita. Quid boni uiro ſapiẽti ac forti affert? q nõ i uoculis leuiſſimi uul
gi ſed in cõſcientia tñ recte factorꝫ ſuorum merita reponi deſiderat. Vide quæſo quan-
ta ſtulticia feramur in uita. Sunt qui ita gloriæ ſtudeant: ut celebritate & fama nil pu-
tent eſſe melius. Non abnuerim ego hanc expetendam uideri: ſi per omnes gentes &

Digitized by Google

nationes extendi poſſit. Veꝝ cū id fieri adhibito ēt oī ſtudio non uident: cumq̃ ciuibus
ſuis uix ſe notos intelligunt: fit ut ex hoc quod ſūmū bonum putabant in grauiſſimos
animi dolores cum ignominia recidant: q̄bus eos infœliciſſimos fieri cōtingit: cum iſpi-
ciant ſe tot labores tot uigilias fruſtra ſumpſiſſe: quare melius cū his agit̄: q in deo glo-
riam oēm ſuam collocant: in quo certe ſumma fœlicitas ac pfecta gloria repoſita ē. Di-
cere aūt ex re impfecta beatum ac fœlicē hoiem fieri abſurdum mihi ſane uī: cum beati
tudo ex ſummo ac pfecto bono naſcat̄. At gloria uel quod nō eadem eſt apud oēs: uel
quod opinione in ſiniſtram famam q̄nq̄ uertit̄: adeo eſt manca & debilis ut celebrē ho
minem inglorīū mutata ſnīa quam ſępiſſime reddat. Eius. n. maxima pars fortunę ſub
iecta eſt: qua nil uolubilius: nil deniq̃ fallacius dici pōt. Nam quos in cœlum uſq̃ ſum
mo fauore gloria & fama peruexit: eos plerumq̃ mutata opinione ita deprimit: ut nil
unquā comercii cū ipſa gloria habuiſſe uideant̄. Sed dic quæſo quid dignitatis in ſe po
teſt habere gloria: quæ tota pendet ex arbitrio imperitę multitudinis. Cuius ea certe na
tura eſt illos tm̄ laudibus extollere q̄bus fortunam uiderit arridere. Aduerſi uero ſiq̄d
acciderit: quod fieri crebro uidemus: quos antea ſapiētes fortes prudētes appellauerat:
eos demū mutata ſnīa ſtolidos imprudentes timidos reiciendos & contēnendos dicit.
Non igit̄ gloria bonū eſt: quæ non uero iudicio: ſed ſtultia & uolūtate hoīum excitat̄
ac deprimit̄. Eſſet aliq̄d ſi a uiris bonis & plane ſapientibus laudaremur: quāq̄ ne i hoc
q̄dem ſit uera fœlicitas. Iudicio. n. nil eſt fallacius: tum aūt odio: aut beniuolentia: aut
aliquo alio affectu de rebus ipſis iudicare conſueuerimus. Iam uero uiliſſimoꝝ corpo
rū noſtroꝝ quā fragilia ſint bona uideamus: ſi robur inſpicis a tauris & leonibus ſupē
ramur: ſi uelocitatē a ceruis & tygribus: ſi formæ ſpeciē parūadmodū a uernis floribus
diſtamus: quos uel paulo intenſior ſol uel frigidior ſolito uentus facillime enēcat. Vi-
demus & quotidie q̄dē formoſiſſimos adoleſcentes & iuuenes uel parua febricula tur-
piſſimos & informes cito reddi. Q d' ſi diligenter cōtempta hac uiliſſima ſpecie: quæ q
dem pictura in ſuperficie corporis eſt introſpiceremus deſinerēmus utiq̃ pulchritudi-
nē iſtam muliebrē & uilem admirari: in qua utinā non plus mali q̄ boni eſſet. Prudēter
enim hoc a Naſone poeta notatū eſt: lis eſt cum forma magna pudicitiæ. Mallem ego
deformitatē therſitæ: quā pulchritudinē Alcibiadis: ſi detrimento mihi & ignominiæ
futura eſſet. Quod. n. ad malū uia eſt: id nequaq̄ bonū dici pōt. At talis eſt forma ad i-
temperantiam ſiq̄dē ad libidinē ad flagitiū multos perducat: non igit̄ forma bonū eſt.
At q ſi certe uolumus cōſiderare hanc in pleriſq̃ multoꝝ maloꝝ cām fuiſſe deprehēde
mus. Quid bellū troianū cōcitauit? Helenę forma. Quid medeam fratrem abſyrtium
occidere & lacerare coegit? Iaſonis forma. Quid Scyllam parentem cū regno Athena
rum Hoſtibus prodere impulit? Minois pulchritudo & forma. Veꝝ nulla res profe-
cto eſt quæ nos falſo magis hæc inter bona adiudicare faciat: quam oculoꝝ noſtrorum
craſſus & obtuſus intuitus. Quo turpes ac informes Veneri & nardyſſo plerūq̃ com-
paramus. Hic fit ut mrēs ihoneſtos & turpes filios pulcherrimos diiudicēt. De his ue
ro q libidinoſe & intēperāter amāt nō attinet dicere: cum neq̃ in hac quidem neq̃ aliis
in rebus ullo uero iudicio utantur. Beſtiis. n. pſimiles hn̄tur: q̄ ſola uoluptate & libidi-
ne ad res cōcupitas ferūt̄. Ex his itaq̃ cōprehēdi pōt robur formā: celeritatē corpis: iter
bona cōnumerari nullo mō debere: ad cynicos uenio quoꝝ ſecta iō dephēdenda ē: q ſū
mū bonū iurbane & ipudēter uiuere exiſtimarēt. Frui muneribꝰ a natura datis nō ē alie
nū a rōne bn̄ ac beatę uiuēdi mō id fiat oportūe: ſed i foro migēre: coire: ac cętera huiu
ſcemodi agere quoꝝ ēt noīa palam enunciare natura ipſa uetat: alienum mihi ab omni

fœlicitate prorſus uidetur: in qua ſumma uerecundia: ſūmus pudor: ſūma dignitas: in'
eſt. Sed dicant hi pertinaces philoſophi: ſi iſtas corporis partes utiles quidē & neceſſari
as: ſed turpitudinē & dedecus, indecorē ſi oſtendant̄ pſcſerētes natura ſagaciſſima in lo
cis ſecretioribus occultauit: cur ipſi beſtias imitati reiecto oī pudore in foro in ſcæna in
theatro oſtendūt. Quod ſi pueros adoleſcētes: qbus ob tenellā ætatem & recentes ani
mi uires minus cognitionis & pudoris ineſt accurate pudibūda corpis integre uidem9:
cur nō idem facient hi quoꝝ inſtitura ob ætatem inhoneſtate & pudore: & non in cani
na impudentia fundata eſſe debent? Prꝗterea qd eſt quod in uita adminiculis his uti re
cuſent: quę uel a deo nobis data: uel ab hoibus excogitata & inuenta ad cōmunē utilita
tem ſunt: ut tecto ad hyemē ęſtumq; uitandū: ueſte ad hymbres uentoſq; propulſan-
dos. Pileo ne caput nobiliſſima corpis pars aliqua intēperie lædat̄: calceis ne ſi nudis pe
dibus terram frigidā & frequēti pluia humectā cōteramus ſtomachus & reliquę corpo
ris partes offendantur? carne ſimiliter caſeo lacte uino & cęteris adminiculis ad alendū
ſubſtentandumq; corpus pneceſſariis: uti ſi nefas putant: diuinā puidentiam nimirum
accuſare uidentur: q̄ oia ad uſum cōmoditatēq; humani generis creauit. Mirari etiā ſatis
nō poſſum pytagore illius ſamii philoſophi cęteris in rebus clariſſimi ptinaciſſimū de-
cretū: quo ſcelus eſſe & magnū quidē oſtēdit brutoꝝ carnibus ueſci. Sed uno & eo qdē
perabſurdo dato multa ſubſequi neceſſe fuit. Propoſita. n. & affirmata tranſmigratione
animorū quā ipſe μετεμψύχωσιν appellabat cū in brutorū corpora eos migrare diceret
accuratiſſime uetuit domicilia (ut ipſe dicebat) nr̄a ob uoracitatē dētibus & morſu uio-
lari. ſed cū nec pithagore nec diogenis p̄cepta pp nimiam rigiditatē admodū ſint ab ho
minibus approbata: cumq; ēt plus ipſis iuentoribus tā obſtinata doctrina quā hūano
generi obfuerit: his tādem omiſſis ad cætera pgāmus. Epicurei uero poſtremi in ordie
fuere: quoꝝ ſniam exponeremus: hoꝝ opinio metrodori pſerti ac Hieronymi ab omni
prorſus uirtute remota fuit: cū brutis. n. & nō cū hominibus ſentire uident̄. Nā illi rō-
nis expertes ad id quod adeſt modo ſentiant in eo eſſe aliqd qd' delectat aperitu ferunt̄
de futuris nihil ſolicite: ſic hi reiecta cōtinētia & poſthabita uera fœlicitate uoluptatem
ut ſūmum bonū amplectuntur. Nec dici poſſet quā diligēter & accurate uallo ac foſſa
(ut dici ſolet) ſeſe defendunt. Non fruſtra inquiunt natura dolorē ut ſūmū malū decli
namus: & uoluptatē ut bonū appetimus. Nec id ſolū ab hoibus fieri cernimus: uerum
ēt a cęteris animātibus. Videmus inqunt beſtias diminutas ēt & qbus minus animę in
eſt: uel fugere uel contrahere ſeſe: ubi moleſti aliquid & quod nociturū ſit ſenſerint: pro
gredi uero & omni conatu ad id quod iucūditatem uoluptatemq; prefetulerit deſterri.
Horum pueriles rationes quā facile cōfutari poſſint attende. Primū qd pōt eſſe ſtulti9
quā aſſerere id recte fieri ad qd' plura appetitiōe ipa ferunt̄? Quod. n. mlti appetūt hoc
eſt. furari latrocinari mæchari ſtuprū: & adulteriū committere: uino & crapula repleri:
ſomno & otio uti. Hec ſi recte & honeſte fiūt: qd rectū certe ſit non uideo. Mea qdem
immo bonoꝝ oium ſnia rectum id dicetur quod cū uirtute ſit cui certe nil pōt magis
eē cōtrariū quā flagitioſe & intēperanter uiuere. Hac uia q laborioſa q̄q; difficilis pau-
ci admodū ad uirtutē illa q prona & lata multi ad uoluptatē pficiſcunt̄. Nō igit̄ qd' a
multis falſo ſed a paucis uero iudicio approbat̄: id pfecto ſeq & amplecti debem9. Ma
le. n. cū hūano genere actū eēt: ſi in reb9 agēdis multoꝝ opionē & nō paucoꝝ eorūdēq;
bonoꝝ ſeq̄remur. Hic ē qd' i optimis rebuſpu. pauci deligūt̄ quoꝝ cōſiliis cętera multi
tudo ipita qdē ac ſtolida obtēperet. A uocādi p̄terea inqunt & reuocādi ſūt ad uolupta
tē aīo. Hoc. n. dicto tollūt prudentiam & modeſtiam: quaꝝ altera p̄teritoꝝ reminiſci

Digitized by Google

iubemur: ne ſtulticia & ſecordia in aliquam calamitatem incidamus. Altera uero frenare cupiditates: & libidinem coercere ne ingenio ſimul & corpori immoderata libido officiat. Sed uide q̃ſo quantũ abſit: ut in uoluptate ſummũ bonũ dici poſſit. Ex bono enĩ nil niſi bonũ orit̃. At uero ex hoc bono qđ ꝑfecto maloꝝ oĩum fons eſt: penitentiam: ſatietatẽ: dolorẽ: morbos: ægritudinem: eneruationes: corpoꝝ: ignauiam: timiditatem: negligentiam: neqtiã deniq; oẽm exoriri oportet: cũ q ſe huic ſectæ addixerit nil qđ ad corporis aut animi utilitatẽ pertineat excogitari poſſit: adeo eſt libidinũ oĩum agmine circũuentus. Voluptas igit̃ nõ mõ bonum nõ eſt: ſed maloꝝ oĩum caput. Ex ea.n. petulantia: laſciuia: turpitudo: iniquitas: amẽtia: ſcelus: ægeſtas: ignauia: fraudatio deoꝝ: atq; hoĩum contemptus cõtinuo quaſi fons qdam irriguus manat. Quid plura? ex hominibus certe intẽperantes ac ſeuiſſime fiunt belluę. Sed hos tãdẽ miſſos faciamus: & confutata falſa beatitudinis ſpecie: q̃ uera ſit atq; perfecta niſi qd ad hæc dicere uolueris tãdẽ explicemus. PLA. Nephas certe putarem: ea uelle defendere q̃ tu falſo a phis tradita multis ac maximis rõnibus oſtendiſti: neq; hoc qdẽ ad rem meam faceret: qui deſiderio incredibili iam diu ardeo ex te audire quod ueꝝ ſit: ac ſummum bonũ q̃ñ nec diuitiis reꝝ neceſſariarum abundantiam: nec imperio & regnis potentiã: nec magiſtratibus uenerationem: nec glorię & famę ueram celebritatẽ: nec uoluptatibus conſtantem lętitiam ineſſe uideo: ut ex tua doctiſſima ac ueriſſima diſputatione intelligi poteſt. Perge itaq; ſi placet: & me qui inſcitia & errore multum de uia fluxeram: ad ueri perfectiq; boni cognitionem tandem perducito. MAR. Si feſſus es audiendo mi Platyna requieſce paululum. PLA. Quaſi uero quies ulla maior dolori meo afferri poſſit: quam te cuius aſpectu mirifice recreor admonentem docẽtemq; intueri & audire. Idem mihi certe uſu uenire ſentio: quod inferis acceſſiſſe poetę ſcribunt. Vt.n. illis omni pœna tam diu caruiſſe contigit. quãdiu Orpheo cythara & fidibus pro ſalute eurydices deprecari licuit: ſic mihi certe intermiſſio q̃dam ſit dolorum & calamitatũ meaꝝ audita tua eleganti ac docta oratione. MAR. Reuocãda nũc qdẽ mẽs eſt ab oĩ ſenſu: & cupiditate: & ad ueri ac ſummi boni cognitionẽ traducẽda. De rebus.n. magnis ac diuinis agit̃. PLA. Age dic queſo reflexi mentẽ in ſeipſam: ut nil excidat: qđ a te dicet̃. Viribus.n. & firmo pectore nunc opus eſt. MAR. Ita eſt ut dicis. Contrahe paulũ pedes: atq; audi. PLA. En cõtraxi & totum meipſum collegi. MAR. Omne ꝑfecto qualecunq; id ſit: quod ueri ꝑfecti denominationem accipit: ita qdẽ dictum ob falſum imperfectumq; nemo eſt qui ambigat. Nam q album in ſubiecto uidet: eidẽ quoq; ineſſe poſſe eius cõtrarium qđ nigrum uocamus deprehendit. Cõtrariis ſiqdem contraria dignoſcimus: ut albũ nigro: dulce amaro: ueꝝ falſo: ꝑfectũ imꝑfecto. Cum igit̃ falſoꝝ bonoꝝ multiplices eſſe formas oſtenderimus: q̃ tandẽ uera ſit ac ꝑfecta: declaremus oportet. Ea nimiꝝ in ſolo deo reꝝ oĩum principe merito collocabitur. Deo ſiquidem: nil potentius: nil melius: nil ꝑfectius: nil copioſius: nil glorioſius: nil quod magis animos noſtros detectet inueniri excogitariue põt. Hunc certe ni talẽ eſſe cõtigerit reꝝ oĩum p̃rem nullo mõ appellaremus: cũ bonũ aliqđ eo ꝑſtabilius reperit̃. Perfecta nãq; minus integris nobiliora eẽ cõprehẽdunt̃. Hęc.n. ab illis ut a potioribꝰ principiũ & augmẽtũ accipiunt. At uero tale aliqd de deo cogitare nefas putãdũ ẽ: cũ oẽ quodcũq; in reꝝ natura ẽ: ita recte egerit diſpoſuerit ordinauerit: ut ĩ eo ad ĩtegritatẽ nil ulterius reqri poſſe uideat̃. Eſt igit̃ in deo ſũmi ꝑfectiq; boni copia maxima: quæ nec continuo uſu diminuitur nec extrinſecus alicuius ope augetur. Diminui enim quod infinitum eſt non poteſt. Alterius deinde egere auxilio cũ qui omnibus adminiculo eſt nequaquã certe conſentaneum uidet̃. Deus

enim ſemper idem eſt: nec ullo modo diminutus aut a ſe diuerſus dici pōt. Sūmū nāq; dicere cui deeſt quod ab alrero accipiat dementia ꝓfecto uꝛ. Preterea nil ē qđ magis diminutū aliqd impfectū arguat quā aliqñ a ſe diuerſum eſſe: ut ex illis fallacibus bonis dephendiꝛ: q̄ a nobis paulo ante multis rōnibus ſpreta ac cōtēpta ſunt. Deus itaq; ſumma cōſtans ꝑpetua integra beatitudo & fœlicitas eſt: hūc q intelligit eundē cōtēplatur adorat diuitias: potētiam: gloriam: honores: uoluptates: facillime cōtemnit. Beatus.n. & fœlix ſūmū bonū adeptus qd amplius reqrat nō hēt. PLA. Beatos igiꝛ eos ſolos dicis q ſpretis fortunæ bonis unica cōtēplatione delectātur. MAR. Quid beatos imo deos ut.n. iuſtos iuſti participatiōe dicimus: ſapientes ſapientię: fortes fortitudinis: ſic diuos adepta diuinitate hoies uocabimus: qđ ēt dei ipſius uoce i pſalmo cōfirmaꝛ. Dixi.n. uobis dii eſtis. Non igiꝛ a rōne alienū ē beatos hoies participatiōe diuinitatis deos haberi. PLA. Magnū eſt certe qđ bonis ac ſanctis uiris tua pollicetur orō. Sed dic queſo iſtud quod ſūmū bonū uocas partibus ne & mēbris conſtat: an totū idem eſt? MAR. Caue exiſtimes tm̄ bonū: tāq; excellens mēbris conſtare. Oē ꝓfecto qđ partibus cōſtat integrū dici nullo mō pōt: cū partibus plerūq; magna diſcrepantia inſit. Nō.n. mēbra oia ad idē ſemp cōcurrūt: inter q̄ plerūq; tanta cōtētio oriꝛ: ut totū corrūpi neceſſe ſit. at q in deo oia ſunt idem: quē qdē partib9 cōſtare minime dici pōt. Omne ſiqdem quodcunq; eſt: tam diu integrū & perfectū remanet: quādiu eſt unum. Nā quod partibus cōſtat partium coruptione & interitu diſſoluaꝛ oportet: ut in corporibus animantium cernere licet: quæ aię ac indiuidui iunctione unū quādiu pñt eſſe nituntꝛ. Vbi uero mores interuenerit ſeiunctione partiū ſtatim dilabunꝛ & intereunt. Conanꝛ illa qdē naturali deſiderio ſubſiſtere: & qđ fieri pōt eius naturam imitari: unde originem habuere nimirum id quod ē cernētia: uerꝫ ac pfectū bonū dici nullo modo poſſe: qđ nō cōſtās unū integrū ſimplex: ſyncerūq; ſit. Hāc appetitionē unitatis & diuturnitatis cū uideas naturaliter animantibus oibus & plantis ineſſe: nō ē cur ambigas deū unū atq; idē ſemper exiſtere: ad quē certe tāquā ad arcē ſummi boni naturaliter cuncta feſtināt. Quē igiꝛ rerꝫ oium coniectura bonū eſſe comprehēdis: ob eāq; rē ab oibus expeti. Integrū uerꝫ unū ac ſimplex bonū fateare oportet: quo cognito & adepto nil erir ꝓfecto qđ amplius reqras: cū in eo ſingularis potentia & unica ſapientia inſit. Hunc.n. mundi globū: quem ex tā diuerſis cōtrariiſq; rebus cōſtare uides ipſe in ſphericā formā redegit: nullius adminiculo uſus: eiq; imobilis ipſe ꝑpetuū quendā motū & ordinē aſcripſit: quo regi oia inferiora ac gubernari miro ordine cernimus. Neq; quicq̄ eſt qđ hanc diuinā diſpoſitionem q̄at infringere adeo eſt potētię & ſapientię uinculis cōnexa: ut ſolis lunę reliquorūq; planetarꝫ ꝑpetui motus & eodē mō ſemper ſeſe habētes oñdunt. Hoc itaq; tm̄ tamq; excellēs bonū eſt: q iuſte fortiter prudēter ac ſanctę uiuēdo cōſecutus quid amplius ſibi uelir nō intelligo. PLA. Nunc demum uero fateor falſi boni ſpeciem me hactenus inſcitia & errore ſtollide nimium concupiuiſſe: cum ſit quoddam æternum diuinum conſtans & ꝑpetuum. Sed deo gratię ſunt habendę: qui te hodie diuinitus certe huc miſit: ut haberē qui me doctrina & ſapientia ſingulari: non afflictum modo conſolareꝛ: uerum etiā grauiter errantem in rectam ſemitam reduceret. Sed dic obſecro qua ratione: hoc tm̄ tāq; expetendū bonū adipiſci qs poſſit. MAR. Diſciplinis primū luſtrāda mēs ē oi uitiorꝫ macula deīde & artibus inſtruēda: qb9 tanquā gradib9 paulatim ſupiora aſcēdēs deſcēdēs rurſum rediensq; ꝑſępe cognita huius fragilis ac falſe beatitudinis forma: uerꝫ illam & conſtantem totis uiribus inquirat: complectatur. Hoc facere qui uult omni prorſus uitio & concitato affectu carere debet: ne a tanta cogitatione ancipiti cura diſtrahatur

Digitized by Google

animus. Fortem eũ & cõſtantem eſſe oportet ne laboribus & perturbatione aliqua uincatur. Temperãtẽ ne cupiditatibus & libidinũ illecebris a recta uia retrahatur. Prudentem ne inſcitia & negligentia errorẽ aliquẽ incurrat. Habes nunc ueri hac falſi boni ſpeciem ſatis dilucide ut arbitror explicatam. Proinde cura effice enitere in uita recte & honeſte agendo dolores & miſerias ęquo aĩo tollerando: mentẽ crebro ab his terrenis ſolicitudinibus ad rerꝝ cęleſtiũ cognitionẽ traducendo: quo poſt mortẽ beatus ſummo illo & pfecto bono cum tranqlitate uti ac frui poſſis. PLA. Nil eſt certe quod æque fatere cupiã & uelĩ. Sed dic queſo quonã iturꝰ es adornare diſceſſum te uideo. MAR. ſi bene pedibus uales: nil eſt qđ amplius operam meã requiras: iam .n. ſedatis animi tui perturbationibus delinitoq; pedũ tumore mea ac Theodori opera functus officio meo uideor: niſi qd pręterea uis. PLA. Vt me ames uolo & ad me interdũ redeas: ubi tibi per ocium licebit: noſti imbecillitatẽ naturæ humanæ. Variæ indies oriuntur ægritudines: tum animi: tum corporis: has ut hydrę renaſcentis capita abſcindas tua induſtria & arte oportet. MAR. Vbi te opera mea indigere cognoro ſtatim ac libens reuertar. Si mihi per arcis præfectum id facere licebit: qui non ita libenter accedẽtes admittit.

¶Platynæ dialogus contra amores ad Lodouicũ Stellam Mantuanũ incipit.

STELLA

SALVE Platyna. PLA. Hem Stella quonã & unde? STELLA: Domo ad te. PLA. Quid cãæ fuit ut me adires? STE. Amicoꝝ (ut eſt gręco ꝓuerbio uſurpatũ) oĩa debẽt eſſe cõia: ſiue illa q̃ in uita cõtingũt bona ſűt: ſiue mala. PLA. Ita eſt: lętari .n. ac dolore affici ex his q̃ in utranq; fortunã amico cõtingũt: ea demũ eſt uera amicitia. Quare ſi qd habes: quod te coquat mihi: qui te cariorẽ habeo neminẽ ediſere. Vulneri .n. tuo niſi altius inſedit ac oĩnõ letale eſt: nõ nihil medelę cognita morbi cã fortaſſe adhibebo. STE. Ex uultu ut arbitror dephendiſti me aliqua pturbatione angi. PLA. Amor eſt mi ſtella q te cruciat: qđ inceſſus tuus: nũc tardior: nunc cõcitatior: habitudo corporis ꝑter conſuetudinẽ ad maciẽ tendentis: pallidula facies: mobiles oculi: mens uaria: crebra ſuſpiria: cogitatiões tuę ſomniculoſę ẽt te tacente pſacile oñdunt. STE. Neſcio ego rephenſionis ne plus an laudis merear: ſi aperte & ingenue amare me dixerim. Nã quanti facis p deũ imortalẽ adoleſcẽtẽ q nullo amoris ſtimulo ad ſolertiã & ſagacitatẽ excitus uitã agit iertẽ & ſomniculoſam? PLA. Vellem mihi ac tibi dari ociũ hac de re diſputãdi: cognoſceres pfecto nullã peſtẽ ĩgeniis adoleſcẽtũ pnitioſiorẽ amore & ꝓcacitate eſſe. STE. erit mihi ociũ. tã diu certe quã diu p ocupatiõis publicas a nobis aberit Frãciſcus gõzaga cardinalis inſignis & pronus nr̃. Quare ſi uis & ſi non oĩno te ſolũ amas da te mihi hodie. PLA. & hodie & cras qñ uoles me habebis. Soleo ego & id qdẽ pſępe amicoꝝ cõmoda meis anferre. Sed diligẽdus ẽ nobis locus ĩ ſolitudie: quo utriq; nr̃um ĩgenio & mẽte uti liceat. Ita nãq; ruſticoꝝ ſtrepitu & clamoribꝰ tũ diurnis tũ nocturnis offendor: ut nõ cũ hoĩbus ſed cũ leonibus & aſinis habitare me exiſtimẽ: adeo ſunt ab oĩ humanitate & ciuilitate remoti. STE. Deſcẽdamus ſi placet in hãc uallẽ q̃ marinũ attigit. PLA. Recte admones erit hic locus & ĩgenio & corpi uehemẽter accõmodatus: nã & liberius rõcinabimur & aſenſu ac deſcenſu corpora noſtra exercebimus. Quod ante cibũ maxime faciẽdum ad ualitudinem: & robur cẽſent medici. STE. Hac facilius deſcendemus: te ſi uis platyna: quia minus belle pedibus uales: humero meo deſcendẽtẽ ſubleuabo. Sęuus nimirum fuit Paulus pontifex: qui te etiam compedibus reuinctum ĩ carcere detinuit:

unde ægritudo iſta oborta eſt.PLA.Immo ut hoc facias te rogo:ne eum in uallē deſcē
dero:qđ agitatione nimia fieri ſolet tumore ac cruciatu pedum ab hac nr̄a diſputatiōe
auocer.De ſeq̄uitia pauli nullū uerbū nūc facias.STE.Retineo ego te tu tot9 inhereto
hūero ſiniſtro:ut dextera ſi ı̄ p̄ceps deferor:me teq; pariter a decliuitate defendā.PLA.
Ad illa p̄rupta ſaxa:q̄ e regione ſunt uelim ꝑficiſcamur adiuuabūt fortaſſe nō nihil nos
umbrę illę maiorꝝ q̄ olim his in locis obuerſatę ſunt.STE.Eſt ne illud quod uideo ma
nufactū an natura?PLA.Manu certe & opa factū eſt.Ex hac.n.cōualle ut uidere licet
excidebant̄ ſaxa:qbus formas illas ingētes & regias extructas uidemus:q̄ Romam no
bis ꝑficiſcentib9 ad dexterā relinquunt̄.Ex hac.n.materia ædificati ſunt nō hi mō aque
ductus:ſed plurima ēt in urbe Roma atria plurimi arcus triūphales plurima tū ꝑubli
ca tū priuata ędificia.Extant ꝑfecto adhuc ictus lapidarꝝ: extant ſemiexciſa ſaxa:& hic
pons quē in ſaxo cōciſum cernis: duabus rebus ꝑmaxime accōmodatus eſſe debuit: nā
& exciſa de monte ſaxa facilius p fornicem in cōuallem deuoluebant̄ : & aqua iſta quæ
nūc per infimā uallem dilabit̄ ſenſim ab ipſo fonte p decliuia mōtis & p hūc pōtem ad
formas q̄ in plano ſunt deriuata ad urbē facilius pduceret̄.Eo ſiqdē altitudinis cōſcen
dit aqua cuius ipſe unde deriuat̄ fons eſt.STE.Hęc fieri ſine magna impēſa & multis
opis nullo mō potuere.PLA.Quaſi uero his defuerint opes & ſerui q̄ ꝑuinciis & natio
nib9 oibus impitabāt.Audiuiſti credo.M.Craſſum ciuē Romanū: taceo lucullū & in
numerabiles alios:dicere ſolitū eū ſolū diuitē ſibi uidere q ſuis ſumptib9 exercitū Ro
manū p annū alere poſſet.Quid?qđ & quinq; & ſex millia ſeruorꝝ priuatis ſumptib9
pleriq; nutriuere: nec tātis qdē opibus impares eos habuiſſe aīos cernimus:cū ı̄ alienis
elemētis ac ſi in tertis anguſtę habitarēt auſi ſint ędificare:nā & plana mōtibus coequa
rūt:& iactis inſanis mollibus maria ſtrauere:qđ nūc quoq; tū in urbe tū in municipiis
tū ı̄ ſuburbiis ex ruinis tot ac tātorꝝ ædificiorꝝ cernere licet.STE.Facile crediderim eos:
& hęc quorꝝ ruinas cernimus:& alia q̄ ſitus ac uetuſtas cōſumpſit ſtruxiſſe:cū maria &
terras uirtutę & tolerātia ſuo adiecerint ı̄perio.Sed miſſa hęc faciamus platyna: in ual
lē deſcēdim9 delige locū ubi mēte & corpore qeſcamus.PLA.Ad illā q̄ p aquulam ſa
xa leuiter ſuſurrat:ſub opaca ilice optime manebimus:nā & ęſtū uitabimus: & ſitim q̄
ex nimio ſermone excitari ſolet ęſtate p̄ſertim ſi opus erit ſedabimus.STE.locus ē cer
te amœnus:ſed dic tandem unde medelā huic meo uulneri ſuſcipias.PLA.Definiēdū
eſt primo qd ſit amor:ex cuius deſcrptione q̄ ſint morbi tui latebrę facillime deprehē
demus.Deinde ſi nō oino ſalutē tuā aſpnabere:remediis adhibitis ad ſanitatem reduce
re.STE.Age dic qd ſit amor.PLA.Amor duplex eſt honeſtus.ſ.& inhoneſtus.Ho
neſtus eſt q oritur inter duos natura quoad fieri poteſt:& ſimilitudine bonorꝝ morum
perſimiles.Qualem fuiſſe Scipionis & lelli accepimus.Inhoneſtus aūt is dicetur:quo
corpore & animo Stolide qdem ad rem cōcupitam ferimur nulla adhibita modeſtia.
Hac perturbatione qui angitur nō uideo cur ſanus dici nullo modo poſſit:cū dulci ue
neno:amaro melle:triſti gaudio affectata deceptione delectetur.Vulnus(enim ut ait
poeta)uenis alit & cęco carpitur igni.Tanta ſiquidē huius morbi uis eſt: ut amantis ı̄
mo ut uerius dicam amentis aium cruciet: corpus conficiat:mentem ita ſede rōnis di
moueat:ut nil tandem præter imaginem & ſpeciem.Vnde zelotypia dicta eſt amaſſe
uideatur.STE.pinxiſti mihi ut uulgo dicitur ı̄feros.Male ꝑfecto mereris de amore
qui ſic eum ut rem peſtiferam & pernitioſam deteſtaris.Caue platyna iram tanti nu
minis hac uerborum licētia in tuam pernitiem cōcites.Cum uoluptate eni ut arbitror
nondum in gratiam rediiſti:proinde deſine eum maledictis inceſſere:cuius ſęuitiam
& olim

& olim expertus es & in futurũ fortaſſis experiere. PLA. Dic meliora quæſo: qđ uis.n.
ſuppliciũ pati malim quã tot æſtibus ac tãta carybdi ruſum uexari. Fatebor ego inge
nue qdẽ dũ feruore adoleſcẽtiæ æſtuarẽ amoris ꝓcella & tẽpeſtare diu uexatũ neq; pri-
us portũ qetis attigere potuiſſe: quã expiata mẽte amoris illecebris phiæ me totũ ac ne
gotio addixi. Adoleſcẽticus.n. nulla res otio & q te ꝑnitioſior eſt. Vñ Naſo poeta hac
peſte laborantibus remediũ daturus. Si tollas inqt otia ꝑiere cupidinis arcus. Ea eſt.n.
adoleſcẽtiũ natura: is ætatis feruor: ut ocioſi male agere diſcãt. Nec mirũ cũ in eos plus
iperii ac ꝓtãtis hẽat apetit⁹ quã rõ. Agitanť ſiqdẽ infinitis ꝓpe cupiditatibus nũdũ in
diſciplina bñ uiuendi ob tenellã ætatẽ firmatis eoꝝ animis qđ fieri ſine tẽpore & longa
exercitatione minime põt. Quare ſi ſapis Stella meo & alioꝝ exẽplo edoct⁹ tibi ab hac
peſte cauebis. STE. Nõ poſſum ego adduci ut credã id eſſe malũ qđ animãtibus oib⁹
utiliter a natura datũ eſt. Natura.n. ut audiuiſſe a phis me memini nihil agit fruſtra: de-
ficerẽt ꝓfecto ſpẽs animãtiũ oium niſi hac coeũdi cupiditas & amor uiuẽtibus naturali
ter inſitus eſſet. Habet mea qdem ſnia neſcio qd diuinũ cũ ad imortalitatẽ formarũ oi-
um ꝓſpicere uideať. PLA. Amorẽ eẽ rẽ pręclarã & diuinã nõ negauerim ego. cũ oẽ qđ
in mũdo moueť & agiť beniuolẽtia & amore quodã moueať. Nã ſuperiorũ ſpherarũ
& ſiderũ planetarũq; curſus beniuolẽtia quadã in iferiora agunt. Cũ eodẽ mõ ad diuinã
dã geniturã reꝝ oium ſemp ſeſe habeãt. Rurſum ignis aer aqua terra ea beniuolẽtia ad
ꝓcreationẽ reꝝ generabiliũ & corruptibiliũ cõcurrũt ut partẽ naturæ ſuæ idiuiduis ad
dant. Verũ hic amor utpote diuinus eodẽ ſemp mõ ſeſe habet nõ appetitu nõ cupidita
te nõ licentia nõ laſciuia nõ libidine ut is quo te angi uideo efferť: quod ſi quẽpiã iuuene
ro his cupiditatibus tãquã teterrima labe repurgatũ ad ꝓcreandũ: & cura eoꝝ q̄ ꝓcrea
ta ſunt ſancto legitimo honeſto amore efferri: eundem caſte integre & ſancte amaturũ
dixero. STE. Nimium reſecas hęc ad uiuum Platyna. Nemo certe hac tua ſnia honeſte
amabit & quod deterius eſt multos hac tua uerborũ ſeueritate a tanta tãq; utili & neceſ
ſaria re auocabis. PLA. Didiciſti ni fallor a ſtoicis nil eſſe utile qđ non ſit honeſtũ. pro-
inde deſine neceſſariũ id & utile dicere quod cũ turpitudĩe & flagitio fit: ſtuprũ nanq;
cõmittere inceſtum adulteriũ ſacrilegiũ: ita ꝑ ſe nefas eſt ut honeſto & utili contrariũ nil
magis uideatur: Honeſte.n. ut ante dixi is amare diceť: q ſpreta quoad fieri poterat im
moderata cupiditate qua pleriq; oẽs ferimur cõiunctionẽ appetet: ut ſimile ſibi qddam
procreet: quo nihil põt eſſe homini bene morato & ciuili iocundius: cũ uidet in filio ho-
neſto & legitimo mrĩmonio nato imortalitatẽ ſibi per ſucceſſionẽ generis quodãmodo
parari. STE. Eadem ratio & maior fortaſſe iocunditatis & utilitatis in notho eſt quam
in legitimo: cũ plus in illo creando amoris cõcurrit: quę res diuina habeť quã in hoc quẽ
facta neſcio qua ſeueritate ꝓcreari dicis. Quaſi uero generari quiſquam in quauis ſpecie
poſſit: niſi interuenerit titilans illa libido quę in generatione cũ uoluptate maxima ſen
titur. Hanc ego ita utiliter animãtibus omnibus a natura datam puto ut hac ſublata in
contemptũ uenturam generationem exiſtimẽ: quaſi hac ut illecebra quadam exciteñť
ad ꝓcreationẽ oia. PLA. Epicurus omnino es ut mihi qdẽ uideť: qui uoluptatem plu-
ris quã honeſtatẽ & utilitatẽ facis deciperis ꝓfecto cũ ex non bona cauſa tantam tanq;
pręclaram rem oriri dicas. Non negabo ego titilationem tanq̄ inſtrumentum quoddã
in generatione neceſſarium eſſe: non tñ oino dicam ex tam uiliſſima re potiſſimum ani
mantium in diuidua procreari. Quid? Putas ne eam philoſophiam quæ de moribus
eſt fruſtra & inutiliter a phis excogitatum eſſe? Hac retineť in officio corpus multis ac
maximis uoluptatẽ illecebris tãquã peſſimis ſatellitib⁹ obſeſſum. Hac ſenſus caſtiganť

hac appetitus obtẽperare rationi cogitur. Hinc tanq̃ ex fonte honeſti qd deceat in uita:
quidq; dedeceat deprehenditur: hinc matrimonii ratio qua uetamur tranſire lineam ad
utilitatẽ & dignitatem humani generis inuentam: cũ hoc uinculo frena uaganti licẽtiæ
& libidini ſint iniecta. Taceo fortitudinẽ temperantiã iuſticiã quibus ut tolerantiã rerũ
quæ in uita accidũt perdiſcimus. Addo & abſtinentiã cupiditatũ: quibus tanquã pcel-
lis maritimis continuo uexamur: & æqualitatẽ: ſine qua ſtare mundus ne dicam ciuita
tes uix poſſet. Hoc pulcherrimũ inuentũ hoc donũ deorũ contemnere oĩno uident: hi
qui rapere ex alieno: qui timide & inconſtanter agere: qui in appetendis rebus nullum
habet honeſtũ finẽ nullam cupiditatum & libidinũ metam in aliena uxore appetenda
in uicianda uirgine in quouis inhoneſto & illicito concubitu. STE. Iſtud tuum . . hari
Platyna ad rẽ noſtram nihil facit: amandũ. n. potiuſq̃ non amandũ adoleſcentib9 uti-
le: & neceſſariũ multis rationibus oſtendam. Vtile id nunc ego exiſtimo q̃ uulgus bo-
num expetendũ dicit: ne rurſum me in noĩe polyſimo captes. PLA. Neq; mihi quidem
diffutura argumenta arbitror quibus oſtendam te errore maximo detineri: qui tam ob
nixe pro uoluptate certaturum te polliceris. STE. Mecum agas ſolygiſmo nullo mo-
do uelim. PLA. Ab utili ſumentur argumenta. Sed unũ te monitũ uelim: ne de amore
qui ad legitimũ cõnubium reſpicit uerbũ nullũ facias: ne rem inhoneſtã ſancto tuearis
nomine. STE. Nulla profecto res eſt: quæ magis excitet adoleſcẽtes ipſos ob tenellam
ætatem dormitantes q̃ amor ipſe. Viſa. n. pulcherrima forma auditoq; dulciſſimo con
centu olfatu item ac tactu rebus ſuauiſſimis excitatis aĩum adhuc recentẽ & ob eam rẽ
bonarũ rerum ignaram erigit: applicatq; illi rei maxime diuinitus credo quæ ei & ætate
& moribus & forma perſimilis eſt. Hãc ſequitur: hãc diligit: huic ut placeat greſſus nu
des manuũ ac totius corporis motũ decenter cõponit ut ciuis & non ruſticus eẽ uidea-
tur. Verba idonea ad perſuadendũ excogitat: oĩbus in rebus quærit ornatũ nitidus mũ
dus terſus ciuilis comis cupit uideri. Ruſticitatẽ & moroſitatẽ tanquã res pernitioſas
deuitat: maiores natu ueneratur: æquales obſequio & urbanitate ſibi deuĩcire ſtudet. Gym-
naſia uirtutis cã freq̃ntat. Quid plura? Nil dicit: nil facit: ex quo non eluceat puchritu
do quædam: dolet item ſicui iniuria infertur. Magnificus & liberalis ĩ eos eſt quos no
uit de ſe benemeritos eſſe. Quod ſi qd ei dicto uel facto exciderit: ut adoleſcentib9 nõ-
dum in uirtute bene firmatis contingere ſolet erubeſcit: dolet cruciatur & demum quie
ſcit nunquam: donec erratum uirtute & induſtria emendauerit. Fortitudinem uero bel
licam magnitudine rei delectatus ita amplectitur: ut honeſtam mortem quod mirum
in adoleſcente uideri debet ocioſæ & ignauæ uitæ anteferat: qualẽ fuiſſe Chorebũ Migdo
nidem legimus qui amore caſandræ incenſus in armis mori pro laude & gloria pulcher
rimum exiſtimauit. Non dico quid egerit Tydeus ob amorẽ Thebano. Quid achilles
Troiano. Quid æneas latino bello. Quid itẽ innumerabiles alii q dum oĩbus placere
ſtudent: maxime uero illi quã tanto pere amant nullum in grauiſſimis prælıis pro pa-
tria pro parentibus pro cognatis pro amicis periculum ſubire recuſarunt. Vnde quæſo
poeſim habemus uirtutũ oĩum clariſſimarum præconiũ omniũ optatiſſimũ? ab amo-
re. Quid ĩgeniũ orphei excitauit: Eurydice. Quis nobis catullum poetã dedit? leſbia.
Quis flaccũ? aſterie. Quis naſonẽ? corinna. Quis gallũ? lycoris. Quis anacreontẽ ly-
ricũ poetã? batillus adoleſcens. Quis Maronẽ deũ poetarũ? galathea nympha. Quis
pindarum? thearinus. PLA. Ex his mihi unus uideris eſſe Stella quos Ariſtoteles parũ
idoneos ad p̃bandum oſtẽdit. Fieri. n. minime poteſt: ut is recte de moribus & cauſis
rerũ diiudicet: q pturbationibus animi exagitatur. Vnde bene inſtitutũ pythagoricis cen
ſetur:

ſetur:q adoleſcētibus coꝝ gymnaſia doctrinæ cauſę frequentaturis in quīquēniū ſilentiū indicebāt: ne prius hiſcere auderent q̄ recte agere & docte loq didiciſſent. Senſus q̄dem dicis in adoleſcente tenero adhuc & imbecilli ob amorē & cognitionē rerū excitari quod contra uſu euenire cernimus:ad epulas ſiqdē: ad luxū:ad libidinē:ad ociū ſpretis legibus:ſpreta religione:ſprera diſciplina:incōpoſitis & diffluentibus ſenſib9:oī impetu ferūtur. Non formis reꝝ delectati ad quaꝝ cognitionē intellectus noſter dū perfeci ſtudet ſenſibus tāquā feneſtris & inſtrumētis qbuſdā utiť. Nil.n.in itellectu eſt quod nō prius fuerit in ſenſu. Hic ſapiēs quo aīum paſcat continuo ſumit:bonū a malo ſeparans:dulce ab amaro:utile ab inutili. At adoleſcēs q nō iudicio ſed libidine cuncta metiť:mulierculaꝝ illecebris & fuccato colore captus diuinū neſcio quid ī eis eſſe falſo extimans:quā amat hanc ſeqtur:hanc cupit:hāc probat:in hac bona oia eſſe putat:eius oculos faciem manus inceſſum motūq; ſic intueť & admiraretur: ac ſi ide eliei ſūmum bonū poſſe exiſtimet ad huius uerba ad cāpū nō ſecus flectitur ac nauigātes in freto ſiculo ſcribūt poetę:ſi qñ inſcii & incōſtantes ſyrenaꝝ cantibus delectati de nauigatione flexiſſent. Dices fortaſſe hac uoluptate nō adoleſcētes tm̄:qui magis ſequūtur affectus cruciari. Veꝝ ēt ſenes in qbus cupiditatū fomenta ob ſenectutē extincta eſſe deberent: hoc ego nō negauerim in quoſdā cadere q uel natura uiuaciores ſunt: uel minus belle ī uita uoluptatibus obſiſtere:ut de Salomone & Dauid legiť. Flexit irē pulchritudo helenę apud Homerū ſenes troianos:q ſceā portā cōſcenderāt:Paridis & Menelai ſingulare certamen inſpecturi:eo nāq; cū mulier tanti certaminis præmiū aſcenderet elegantia formę adeo mentes ſapientiſſimoꝝ uiroꝝ primo cœpit:ut tantū bellū eius cā merito dicerēt eē cōcitatū:addidere tñ prudētiſſimi ſenes ſuoꝝ credo cladib9admoniti & ab appetitu ad rōnē reuocata mēte: ueꝝ hēat q̄q̄ pulchra potiuſq̄ pīię nr̄ę pnities ſit. Nō idē ēt cōtingit his quos meduſa incredibili ſua pulchritudine pœm in ſaxa:parti ī bruta cōuertit. Saxei nimirū fiūt hoies:& ī brutorū trāſeūt naturā:q mulierculaꝝ forma & illecebris capti uitā agūt intēperātē & libidinoſam. Nec excitanť ut dicis adoleſcētes ad uirtutē ob amorē cū nihil ſit tam uirtuti cōtrariū q̄ flagitioſe & intēperanter uiuere:q̄q̄ nō cōſtanti & ſuo ſed alieno ut amātes ſolēt pēdere arbitrio. Igiť ī fabulis Iouem quoq; Martē Mercuriū cæteroſq; deos puellaꝝ amore exarſiſſe:quod ideo certe ſcribunt poetæ:ut oñdant uiros ēt ſapientes & fortes quos uel deos uel ſemideos: ut Herculē Theſeum Pirithoū uocamus:pturbationibus & qdē uehementibus interdū cōmoueri: ſed eos uirtute & cōtinētia detētos a tanto dedecore & turpitudine tandē redimi. Præterea qd eſt qd' tam auocet mētē aīantiū a rōne beneuiuendi q̄ amor ipſe? Vnde certe oēs aī pturbatiōes oriūtur:crudelitas:ut de medea legiť: q ut Iaſonē quē deprobat tutius ſeq̄reť. Abſyrthiū fratrē in itinere lacerauit:quo patrē inſequentē dolore quē de morte filii capturus erat remorareť. Eadē quoq; ira pcita qd'nouos amores ſuis pſerri uidebat:duos filios ex Iaſone ſuſceptos diſcerptos in ora patris cōiecit. Quid pgnes ſtuprata ſorore? Nō ne patri Thereo ob uindictā Itym filium Epulandū appoſuit? Atreus itē ſimulata recōciliatiōe cū fratre:q eius uxorē inceſtaſſe dicebať:Thyeſte filios epulandos appoſuit. cōiurauit Clytemneſtra cū Egyſeo adultero in pnitiē mariti Agamēnonis:quo interempto Horeſtis furor in matrē cōcitatus eſt. Donauit ſcyllā niſi Minoi regi cui9 amore tenebať ſublato furtim crine aureo uitā & iperium patris: huius aūt tanti facinoris meritā poſtea mercedē ſcelerata filia cōſecuta ē. Decepit Theſeus Ariadnem cui fidem cōiugii dederat: prælata phedra: Hæc poſtea amore Hippoliti incenſa patrem Theſeū in perniciē filii concitauit. Ceſſauit a uirtute Hercules amata Iole & Deianirra

cuius gratia & tātū robur cæcidit magnas clades Achillis ira danais iniecit ſublata bri
ſeide:quam mirumimmodum amabat: hinc deinceps Polixene nimius amor ad interi
tum perduxit: Demophontis tarcus reditus amanti phillidi exitio fuit. Periit in undis
Leander: dum boſphorum noctu ad amicam natitat. Remorata eſt ulyxem circe re-
tardauit Annibalem quominus uictoria uteretur amor fæmellę apulę. Tarquinio regi
exitio fuit ſtuprata a ſexto eius filio lucretia. Periit in uinculis Claudius decemuir quod
uirgineam uirginii filiam ob amorem in ſeruam ſūmiſſis falſis aſſectoribus uindicare ſi
bi contra ius faſq; conatus eſt. Virtutem. G. Cæſaris non nihil retardarūt illecebre cleo.
patræ quæ poſtea. M. Antonium minus certe conſtantem omnino dedit peſſum: quid
memorem quæ ſcelera? quas cædes? quas proditiōes ob amorem commiſerint? Claudi
us callicula: Nero qui cognatarum & affinium neſandos concubitus non reformida-
runt? Dicis præterea adoleſcentes amore ad ſtudia bonarum artium ad omnem deniq;
uirtutem excitari? Sed per deum immortalem quonammodo fieri poteſt: ut qui flucti
bus perturbationum omnium uexatur mētem alicui præclaro negotio applicet. Amē
tium enim ii ſunt cruciatus dolent quam alium uident ſibi in amore praferri. Gaudent
ſi quid uel minime ſpei redeundi in gratiam uiderint: timent puellarum leuitatem: ira-
ſcuntur cum datam ſidem falli uident: His affectibus fit ut non ſolum ſtudia diſcipli-
narum omittant quę mentem quietam & omni prorſus perturbatione carentem requi
runt: uerum etiam patrimonia diſſipent: parentes decipiant: amicos poſt habeāt. His
autem erroribus plenę ſunt comediæ poetarum omnium. Conqueritur in andria ſimo
de perfidia daui de contumatia filii Pamphili aliam quam ipſe uolebat amantis. Cru-
ciat traſonem Thais in eunucho pellit in militiam durus pater cliniam amantem: qua
ex re ἑαύτον ταιο μῦρλυνᾶιο ἄιχᾶ obiurgat mitio denicā fratrē quod in filios amātes nulla
indulgētia utatur. Elegia quæſo a poetis celebrata quid aliud ſibi uult quā ut alioꝝ ma
lo & exemplo docti adoleſcentes carynibdim amoris deuitent. Deſcribit affectus heroi
dum Ouidius. Narrat miſerias ſuas propertius. Maledicit nonnunquā amicæ: & lenā
crebro exacratur: Iratus tibullus: Ardet in alexi Vergilius: inſanit ob amorē archilocus
mœret & lachrymat abſente phaone ſappho. Non negauerim ego iſtorum ingenia in
dignitate rei mota dignū aliqd excudiſſe. Sed perinde eorum dicta accipi debent atq;
uatum inſanentium reſponſa quæ ſiqdem ad rationem bene uiuendi pertinēt ſuſcipien
da ſunt. Quæ uero ſecus caute uitanda ac ſi roſas e ſpinis deligeremus. Memini me ui
diſſe in gymnaſiis italicis adoleſcētes: & quidem p̄ſtantis ingenii qui omnino ex amore
perditi otio & laſciuia florem ætatis conſumpſere earum doctrinarum omnino ignari
quorum gratia a parentibus cū magno diſpēdio rei familiaris ad p̄ceptores ſunt miſſi.
hinc oritur deſperatio ſero penitentia ſubeunte cum uident ingenium ſimul cum re ſe
amiſiſſe. Hinc furta hinc rapinę hinc cædes hinc contemptus deorum atq; hominum.
Quid qđ in uerbis uultu motu corporis non ſanam mentem amantes præſeferunt?
Vt de didone Vergilius: Incipit effari mediaq; in uoce reſiſtit: nō dormiunt noctu ſur-
ſum atq; deorſum curſitant: uſq; ad lucem uigilant: ſuſpirant lamentantur exanimant
quauis minima ſuſpitione. Non leuantur hac cura publicis ſpectaculis nō ludis nō io-
cis non uenatione nō aucupio faſtidiunt omnia riſus quidem in eis ſardonius eſt. Vide
as plerumq; hominem tremere pallere oculos retorquere & omnino mente alienari ac
ſi morbo comitiali agitaretur: quęrit rixas quærit iurgia quęrit lites digladiari etiam nu
dus cū armato nō recuſat adeo demens & inſanus eſt: ſtare promiſſis neſcit. Si quid iu-
tamento

ramento etiam promiſit idem poſtea periurio negat: neq; pollicetur putes eum præſta
re? De rebus omnibus uicio mẽtis peruerſę diiudicat: quod falſum eſt affirmat: quod ue
rum refellit: ſi quid ei præter ſpem acciderit non ignauiam non ſtoliditatem ſuam accu
ſat: ſed cœlum ac deos. Hominem ad tempus maxime autem ubi amica ei arriſit ciui-
lem comẽ facundum putabis: mutata uero fortuna inurbanum contumacem moro-
ſum ac petulantem dices. Videas eum interdum ſquallidũ pallidũ macellentũ: ac ſi ab
inferis rediret: adeo eſt a corporis cultu & ornatu uirili alienus. Interdum uero ita mũ-
diciis ſtudet ut nihil niſi ſexu a proſtituta differat. Iter ſi quo cœperit imprudens facile
de uia flectit. Interloquendum intercœnandum perſæpe fieret cogitabundus quonam
pacto amata potiatur: hac cogitatione plurimũ ſe oblectat in hac quieſcit. Neq; eſt cur
in tanta animi & corporis perturbatione de eius ſalute queas ſperare: cum neq; bene ad
monentium conſilia audire neq; amicorũ remedia pati uelit. Fortitudinem & modeſti-
am non eſſe ullam in tam perdito adoleſcente quis non uidet? Cum ab improbis domi
nis dedecoris & turpitudinis facillime & primo congreſſu ſuperetur. Hunc ego fortem
in rebus bellicis credam quem ſola muliercula reuinctum grauiſſimis catenis in trium-
phum ducit? Quem uerberatum tanquam nequiſſimum ſeruum expellit reuocat pro
arbitrio quonammodo hoſtem armatũ feret: qui ne femellæ quidem ſubiratæ uultũ fer
re poteſt? ſub galea ne? ſub ſago? ſub aggere? ſub pellibus? Militaris labores & uigilias
patietur? Qui ob intemperantem uitam effeminatiſſimus eſt factus? Illum poſtremo
liberalem in amicos exiſtimabo: qui neq; unde ſuſcipiendũ neq; cui dandum et quantũ
ſatis ſcit. Niſi forte liberalis is dici poteſt q & lenonibus & meretricibus & proſtribulis
explendę libidinis cauſa quod habet incõſulte ac temere effundit. Quid quod morbus
iſte eo dementiæ et deſperationis amantes nonnunquam perducit ut ſibi manum inici
ant? Vt de Pyramo & Tiſbe apud Ouidium legimus: de Didone apud Maronẽ: qui in
ficta perſona amantis fœminæ perturbationem mentis & rabiem appoſite & elegan-
ter ſcribit. Libet hoc in loco unum profiteri: nullam peſtem ac concitatione amoris ho
minibus capitaliorem eſſe. Induſtrium ſiquidem inertem: & deſidioſum facit. fortẽ im-
becillem & effeminatum: magnanimum: timidum: liberalem: auarum: ut habeat pecu
niam inſtrumentum libidinis. Modeſtum & temperantem: incontinentem & uolu-
ptuoſum: prudẽtem inſanum & ſtolidũ: urbanum ruſticum: ciuilem & iocundũ: mo-
roſum ac difficilem: uerum mendacem & fidefragum: humanũ crudelem: ut de phineo
legimus qui filios proprios ob amorem harpalacis obcecauit. STE. Retexiſti ꝑfecto
uulnus amantum: neq; me piget omnino tecum hac de re locutum eſſe: aperte enim ui
deo quo errore ſim implicitus. Verum nihil abſte actum eſt: niſi addideris qua ratione
mihi a tanto malo cauere poſſim. PLA. Si eius rei quam amas naturã & mores inſpe-
xeris facile a tam intemperanti & libidinoſa bellua animũ tuum reuocabis. STE. Scio
adoleſcentes ætatis uitio libidine maxime agitari: his ſi fœminarum concubitus inter-
dixeris in maius fortaſſe ac tetrius uitium prolabentur. PLA. Si erunt bene morati &
ſi flagitioſam pediconum ac puſionum uitam inſpexerint facillime honeſtatem turpi-
tudini anteponent. Hoc enim uitio nullum poteſt eſſe turpius ac pernitioſius: deroga
rẽ ſiquidẽ uidẽtur ii qui hoc fędiſſimo morbo laborant fecunditati humani generis cũ
uirili ſemine aliter utuntur: atq; utendũ a ſummo deo accepere. Ducant uxores illi qui
minus conſtanter ueneri reſiſtunt: procreent ſibi ſimiles: hac propagatione faciant ui-

ſos:augeant ciuitates.STE.Videris mihi inconſtanter loqui:qui in uno reprehendis:
quod in altero probas:ducere uxorem eandemq; aſpernari maxime mihi contraria ui-
dentur.PLA.Laudaui ego ante & nunc laudo amorem:unde connubium oritur.Vitu
peraui itemq; aulterium inceſtum ſtuprum ac cætera flagitia uenerea præſertim.STE.
Redi quæſo ad id quod inſtitueras & qua ratione animum ab amore auocem oſtende?
PLA.Primum conſideres oportet: quanta ſit dignitas uirilis quot præclara munera ſe
orſum a fœmina ſunt data: tum ingenii tui: tum corporis: quanta conſtantia: quanta
prudentia:quanta diuinarum humanarumq; rerum intelligentia: quantum robur i ob
eundis negociis tum domi tum foris.Deinde oculum flectas:ad hoc animal imperfe-
ctum omnino imbecilitate ſua contẽnendum:in quo certe ſi quid dignitatis & p[illegible]chri
tudinis ineſt id totum uiro eius gubernatori tanq; rudis & incompoſitę maſſę: quaſi
ſtatuario cuidam tribuẽdum eſt.Natura enim(ut Ariſtoteli placet) formis omnibus
marem tanquam rem perfectam ſpreta fœmina nititur efficere:ad huius uero integrita
tem omnes uires confert:huic ſe accommodat:in hoc ſe oblectat:quod amplitudinem
ſuam ex perfectiore re extolli putat.Fœmellam aũt ſi præter ſpem uel per accidens(ut
philoſophi dicunt) creauerit eam nobiliori cuidam annectit: emendatura quoad fieri
poteſt erratum ſuum.Hinc eſt quod hoc animal tam cupide uirum appetat ab eo ac-
cepturum quod ei natura quidem deeſt.Verum tanta eſt imbecilitas & inconſtãtia hu
ius ſexus ut uirum non omnino ſapientem e ſede plerũq; ſua facillime dimoueat: huic
autem periculo non obiicio ego niſi uiros probatos & conſtantes. STE. Mitte quæſo
hoc tuum philoſophari & uulneri noſtro iam diu detecto medere:ne continuo crucia-
tu peream.PLA.In muliere non caſta nil boni eſt quare ſit appetenda ſiue eius animũ
ſiue corpus inſpicias.Fallax ſiquidem & mẽdax eſt: ac rerum omnium turpiſſimarum
affectatrix:non herbis:nõ uenenis:nõ comitibus:non execrationibus parcit explendæ
libidinis cauſa: quod ſi demones rei ſuæ fauere exiſtimauerit: contempta religione: &
ſpretis diis immortalibus:eos colit:eos inuocat illis ſe totã tradit. De crudelitate eiuſ-
dem & pertinacia non eſt cur ambigas:cum Tygride immanior ſit inuenta: ut de Me-
dea & Agrippina legitur:quæ in multorum necem ob libidinem conſpirarunt. Nul-
lum præterea bellum grauiſſimum exortum eſt:quod ex hoc malorũ omnium fomen
to non ſit concitatum ut Helenæ ionis Europę hiſtoria indicat:quot cędes:quot incẽ-
dia:quot rapinę:quot ſtupra:in tam grauiſſimis bellis ſint cõmiſſa excidium ilii perfaci
le indicat.Nulla eſt in hoc ſexu conſtantia:nulla fides:in rebus autem turpibus mali-
tia & pertinacia utuntur pluſquam dici poteſt ſemper enim cogitat quomodo hũc ex-
pilet:illum circumueniat.Maritum ſi quæ habet illi omnia de ſe bona pollicet̃:illi blã-
ditur:illum uerbis deum eſſe oſtendit.Mœcho deinde oculis uultu manibus execratio
ne uel ſigno aliquo concubitus ſuos pollicetur. Eſt præterea tantæ audaciæ & callidita
tis:ut in crimine deprehenſa:ſumma cum pertinacia ſe recte feciſſe audeat approbare:
polliceri aliquid & pollicitum negare apud eam pro ludo habetur: adeo eſt fallendi
cupida. Non dico quos gemitus: quas lachrymas: quæ ſuſpiria ſimulet decipiendi
amantis uel mariti gratia.Si quid ei quod non placeat fuerit imperatum. Quale illud
& quomodo ſit agendum ſimulata ignoratione neſcire ſe oſtendit. Facillime uero ad
omnes affectus mouetur nec ſecus mobilis ac frondes ſunt flantibus uentis.Inuida eſt
auara ut amphiarei thebani uatis calamitas oſtendit: quem uiſo argiæ ceſto quęrenti-
bus prodidit.

buſ prodidit. Non ſi poſſet maritum uel amicum ex quouis grandi periculo uno quadrãte redimeret: nulla pietate: nulla gratia: nulla miſericordia: nulla religione: ad officium mouetur: non credit deos eſſe nõ ſanctos: ſpectatum (ut inqt Naſo) uadunt ſpectentur ut ipſe. In inceſſu dii immortales quam pompam: quos faſtus oſtendit ut canis rabida: ut tygris excandeſcit. Si quis ei ob iter ſtructuram pallioli uel rugam paulo indecentius mutatur. Quanto ſtudio faciem quærat ſpeculo: quibus medicamentis eandem lineat: qua arte crine flectat: qua diligentia ſinus cycladis & rugas componat: norunt ancille coſinetæ quas uerberat: quas cruciat: ſi qua ruga paulo in comptius ab humero defluxit. In his nugis diem conſumunt. periture dolore & inuidia ſi qua uiderint ornatiorem ſe in publicum prodiſſe. Hic eſt qđ aduerſę cubãt marito: hic ſuppellectilia oĩa reſupinãt. Hic ſeruos eiiciũt domo: hic ancillas uſq; ad necẽ uerberant: nec tãtę irę modꝰ ullus ineſt: donec maritũ uel amantẽ impulerit diuẽdito etiã patrimonio: ſericas ueſtes & purpureas zaphiros ſmaragdos chryſolites margaritas & qcquid gẽmaꝝ i ꝑcio eſt ſibi emere. Vult gregẽ ſeruoꝝ: uult ancillas ex ſcytia uſq; & ethiopia emptas quã exquiſitis delectetur epulis neq; terreſtribus ſolum ſed maritimis non attinet dicere: cum tota uoluptatibus ſit dedita. Vult ædulos lactentes: adhuc gallinam: altilem: perdicem: ficedulas: anates: querquedulas: elixas: turdum: turturem: fartum: leporẽ: altilia ex farina inuolura: echinos: oſtrea: peloridas. Ex herbis: aſparagos: bulbos: erucas: & quicquid libidinem mouet. Vina non niſi precioſa bibit: quibus adeo ſe ingurgitat: ut mariti ſinum perſæpe urina & nauſea repleat. Faſtidit menſam non magno apparatu poſitam. Vult myrrina pocula: uult chriſtallina: uult pateras argẽto & auro cœlatas. Hæc aũt omnia quando placet: uel ſub haſta uendet: uel in pignus ponit: poſthabita cura rei familiaris. Balnea: porticus: theatra: ludos: choreas frequentat. His in locis quanta petulancia & procacitate utatur: indicant rixæ inter amantes ortæ: cum non unum ſed plures meretriciis illecebris ad amorem ſui pellexerat. Lenas habent quæ ualidos & membroſos mœcos magnis præmiis conquirant. Adeunt templa rem diuinam auditura ut ipſæ ſimulant. ſed uel deſidioſum monachum: uel fratrem ſimulatorem ac diſimulatorem: uel pręſbyterum intemperantem ad libidinem: oculis: lingua: labris: prouocat. His ſe totam trãdit: ab his ut pote libidinoſis & intemperantibus eius libido aliqua ex parte lenit̃. Labra dices eas & ſupplices quidem mouere. Quid aliud quęſo deum rogant: quam ut libidini ſatiſſiat ſuæ? Non pro ſalute mariti: uel filii: uel cognati: uel affinis uota ſuſcipiunt: ſed aut pro reditu mœchi ſi abeſt: aut pro ualitudine lenonis ſi ęgrotat. Si peregrinatio cum marito ſubeunda eſt: ualitudinem ſimulant: & langorem animi pręſeferunt. Si cum adultero: nullum laborem: nullam peregrinationem tum terreſtrem: tum maritimam recuſant. Eſt inſuper operepretium cognoſcere quos amatores ſibi deligant tam libidinoſę beſtię. Hęc enim ut luſcum aut lippũ amat. Illa aut claudũ aut uaricoſum: alia aut ſtrumoſum: aut gibboſum. Nec expectant ſemper ut eas adulter adeat ſed ipſe furiis libidinum incenſæ tãquam rabidę canes noctu ac die amatores inuiſunt: domum reuerſę ſi aut marito aut cognatis reddenda fuerit abſentiæ ratio cauſantur officii gratia ſe uel ad cognatum ęgrotantem uiſendi ac conſolandi hominis cauſa exiſſe: aut uicinam puerperam de more inuiſſe.

Deprehenſę in aliquo crimine & uerberibus cęſę continuo fiunt peiores: adeo ſunt
ad delinquendum pronæ: quid agant ipſæ inter ſeſe ex ſatyro cognoſce. Qui &
equitare inuicem & lambere ſe oſtendit: pręſertim cum uel calones: uel lyxas: uel
polyntores domi non habuerint. Non dico quibus conuitiis maritos abſentes la-
cerent: maxime uero ſi uel ob modeſtiam uel imbecilitatem naturę in uenerem fue
rint tardiores. Nolunt ullo modo hoc cibo defraudari ſęuiſſimę uiperę: quicquid
cogitant: quicquid ſomniant: quicquid agunt id totum ad rem ueneream ſpectat.
De continentia: de modeſtia: de pudicitia nullum uerbum. Illas fœlices ac for-
tunatas eſſe prędicant: quibus mariti uel adulteri intemperantes: ac libidinoſi con
tigere: quod crebro cum eis congrediantur. Quę conuiuia dii ímortales? Quas
epulas? Quam exquiſitas celebrant inter ſeſe? Vel cum amico maritis abſentibus:
quos certe uerbis lacerant: quos ignominia notant: dicit hęc ſuum ut ignauum &
nullius precii hominem tota nocte ſtortere: illa ſuum nimis ſapere: quod lunam:
quod ecclypſes: quod motum aſtrorum etiam in re uenerea obſeruet. Alia ſuũ nõ
plus mentulę habere quam tenellum impuberem. Quos audiunt ob magnitudi-
nem uirilis membri cum priapo certare: eos magnis preciis conducunt: his beryl
los his phialas is deniq; quicquid ꝓcioſi habent condonant: filiorum & mariti im-
memores. Sunt etiã quę in tanta rabię nimio uiri ſui amore detineri ſe optime fin-
gant: nam & blandis uerbis & compoſito uultu uenientem reſalutant: & ſi quan-
do ob mœcum abſentem ſuſpirant: id eis nimio ſuorum deſiderio accidere oſten-
dunt. Pendet fallax & blanda circa mariti oſcula quem in cruce ſi fieri poſſet deo-
ſculari uellet. Illius uitam ſibi cariorem eſſe ſua iureiurando affirmat: quam certe
non redimeret anima catelle ſi poſſet. Ad hęc animi uitia quam incompoſiti ſint
corporis: quam putridi: quam fœtidi: quam cadaueroſi attende: Et ſi enim natura
ſint earum corpora noſtris coruptioni magis ſubiecta: tamen adeo libidinoſę & in
temperanter uiuunt ut cadauere ſint fœtidiores: cum & dentes nimio faciei medi-
camine marcidos habeant: lippientes oculos: fraceſcentẽ cutem: ſtilantem ſanie na
ſum: pendulas & libidinoſas aures: defluentes capillos: limoſa labra: uenenoſas gẽ
giuas: linguam fellatricem: irrumatum guttur: anhelitum odore corrupti in ouo
pulli tetriorem: uuluam omni ſentia: omni latrina: omni deniq; cloaca putridiorẽ
barathrum dices apertum & auerni clauſtra relaxata: ubi mephitim illam perni-
tioſam & peſtilentem exhalat. Hanc cum rabie mixtam & extinguat: immo ut ali
qua ex parte leniat nullam cataſtam nullum poſtribulum nullum lupanar relin-
quit intactum: ut de iulia & Agrippina libidinoſiſſimis fœminis in hiſtoria legitᷣ:
neq; uirili concubitu contentę quaſi minus extinguatur tantum: incendium clunẽ
brutis etiam & aſello & tauro ſumittunt: quod ſalaciſſime paſiphaes probatur ex-
emplo: quę non contenta Minoe rege clariſſimo: ſuſcepta uaccea forma taurũ cu-
ius amore æſtuabat in coitu decepit. Huius tantummodo ſexus quanta ſit rabies
ex menſtruo ſanguine a genitalibus per crura labente deprehendi poteſt: quo mu
ſta aceſcunt: plante moriuntur: fructus immaturi decidunt: ſpeculorum dillu-
ciditas tollitur: Ferri acies hebetatur: heboris nitor infuſcatur: aer inficitur: apum
aluei necantur: canes in rabiem uertuntur: pueri faſcinantur: hoc animal tam per-
nitioſum tam fœdum tam deteſtabile amabis Stella? Et nõ teipſum ratione & cõ-

ſilio

ſilio a tam calida & immani lupa uendicabis? STE. Dii ueſtram ſidem nunquam ego
putaſſem tot uitia in hunc ſexũ cadere poſſe. Deteruiſti mi Platyna ne mentiar ab amo
re. Sed mihi credo accidet ut morbo aliquo graui laborantibus ſolet: qui non ſtati quā
tum accepta medicina profuerit: ſed aliquod poſt dies decedente ualitudine & acceden
tibus paulatim uiribus ſentiunt. Cogitabo ego ſæpæ mecum quo in diſcrimine uerſer:
& paulatim animum meum ab hac inani ſolicitudine ad meliora ſtudia traducā. PLA.
Hoc ſi feceris nō exiſtimabo hæc mea uerba omnino mihi excidiſſe: ſin uero ſecus cum
ut Cato cenſebat reddenda mihi tēporis ratio ſit: cruciabor miſer hoc temporis fruſtra
inſumpſiſſe. STE. Dabo operam ne te artificem ut arbitror non ignauum tui operis &
induſtria peniteat. PLA. Hoc ut facias & meus erga te amor & res tua tibi perſuadet.
Sed eſt ne hic patronus noſter quem ab urbe redeuntem uideo. STE. Is eſt profecto
opportune hanc noſtram conſabulationem tranſegimus: pręcedam ego ne mei abſen-
tis requiram operam. Mihi ignoſces ſi nō eo te reduco unde deduxi. PLATYNA. Fa-
cit mihi ſatis uoluntas erga me tua. Reducet me hoc baculum quo pedem alterum in
tumeſcentem a labore interdum ſubleuo. Sed unum te rogo ut ruſticos portarum cu-
ſtodes admoneas: ne ſi tardius rediero clauſis portis me ab ingreſſu caſtelli prohibeant.
STE. Faciam hoc & quidem ſedulo.

¶Prohemiũ Platynæ de uera nobilitate ad amplissimũ uiꝝ Ioannẽ Vrsinũ Archiepm tranensem.

MIrari ego persæpe mecum ſoleo Ampliſſime pater quid eſt quod ita genus humanũ erroribus ducatur: ut de rebus fere omnibꝰ falſo diiudicet. Diuitias alii ſummũ bonũ: potentiam alii: honores quidam exiſtimant. Sed quonã pacto bona illa dici poſſunt: quæ nuſquam conſiſtunt: trãſferunturq; ex libidine fortunæ ac hoĩum arbitrio. Nunc hodie alterũ craſſum ob magnitudinem facultatum uidimus: uel crœſum potius. Cras eundẽ alterũ codrum & Diogenem dices. Magna fuit Perſei regis macedonum potẽtia: ſed quis eo miſerior: tum eſt habitus cum a Paulo œmilio in triũphum duceretur. Sũmo in precio & honore. C. Marius & .G. Pompeius apud Romanos & gentes omnis tũ fuere: cũ pro magnitudine reꝝ geſtaꝝ merito triũphabãt. Veꝝ ubi fortuna reꝝ domina ĩmutata ẽ: nihil mario miſerius: dũ minturnaꝝ cœno oblitꝰe tetro carcere ubi ad pœnã ſeruabat̃ ĩ Aphricã ꝑuo nauigio cõfugit. Quã turpe ſpectaculũ & horrẽdũ fuerit: uidere magnũ Põpeiũ cuiꝰ nutu totus fere orbis terraꝝ ad arma cõmouebat̃ eunuchoꝝ & ſeruoꝝ manibꝰ trucidari: poſt acceptã bello pharſalico cladẽ. Dicere ill' d' uirgilianũ cũ liceat. Iacet ingẽs ĩ littore trũcus Auulſũq; hũeris capiet & ſine noĩe corpꝰ. Quorſũ hęc dices: ut ĩtelligãt oẽs illud eẽ ſũmũ bonũ: qd' ſꝑ eodẽ mõ ſeſe hẽt: quodq; fortũę ꝓcellis ĩpelli huc & illuc nõ põt. Hoc certe ĩ ſola uirtute tãq̃ ĩmunitiſſima arce repoſitũ ẽ: q̃ qdẽ ut lenoni cleãti chriſyppo placet beatos nos facere põt. Eſſe. n. miſer ille nuſq̃ põt q uirtute mũitꝰ ſit: cũ ſcutũ hẽat: ĩ oẽs cupiditates un̄ ĩfinita mala naſcũt̃. Eſt ãt uirtus aĩ q̃dã inſtitutio ita cõſtãs & cõueniẽs ut laudabiles eos eſſiciat: q rẽ tã diuinã amplexi fuerit. hac nimirũ illa uirtꝰ ẽ quã tãti fecit critolaus: ut cũ ĩ altera lãce collocaret aĩ bona ĩ altera corpis & externa tm̃ ꝑpẽdere ĩ illã boni lancẽ putat ut terrã & maria põdus ſecũ deprimat. Ipſiꝰ ãt uirtutis habitꝰ cõparari certe ſine ſapiẽtia nõ pñt: q̃ nos a libidinũ ĩpetu a uano terrore a fortũæ iniuriis nõ mõ liberat: ueꝝ ẽt oẽs uias docet: q̃ ad beatitudinẽ ducũt. Ad illã: in quã beatitudinẽ q̃ ĩ gorgia laudat̃ a Socrate: nã cũ ĩterrogaret̃ Archelaũ perdiæ filiũ q tũ fortunatiſſimus putabat̃: beatũ ne exiſtimaret: haud ſcio ĩnqt: cũ hoĩe. n. nũq̃ locutus ſum. Inſtabat idẽ ut ab eo ſciret qd de rege pſaꝝ arbitraret̃: tũ ille: quonã pacto id ſcire poſſum: cũ ignorem ac doctus ſit q̃ bonus quod ex ipſa actione cõprehenditur: ad quã certe ſi bñ ĩſtituti ſumus natura ĩpellimur. Nã ut ad curſũ equus: ad arãdũbos: ad ĩdagãdas feras canis natus eſt: ſic hõ ut ariſtoteli placet intelligẽdi & agẽdi cupidus humanã naturã adminiculo uirtutis cũ diuina cõmutare nitit̃. Vt igit̃ ꝑticulã aliq̃ diuinitatis aliqñ attingamus uirtuti nobis danda opa ẽ: enitẽdũq; ut bonis corpis ad utilitatẽ cõem: bonis fortunæ ſi adſunt ad liberalitatẽ & magnificentiã ita utamur ut hęc adminicula q̃dã eẽ ad fœlicitatẽ ciuilẽ arbitremur: q̃ ex uirtute oĩo naſcit̃. Vñ uerã nobilitatẽ duci phi oẽs exiſtimãt. Nullã eẽ dñiam inter baiulũ & alcibiadẽ ſũmo loco natũ merito dixit Socrates ſi uirtꝰ abeſſet. Hãc itaq; poſt habitis cupiditatibꝰ oĩbꝰ amplectamur: hãc ut uitę hũanę ducẽ optimã ſeqmur: ut ĩ tãta hoĩum multitudĩe ueri nobiles ĩgenui ac generoſi hẽri poſſimꝰ. Pſiari tecũ hactẽus urſine & uides mihi libuit: nõ qd' te his p̃ceptis ĩdigere exiſtimẽ. qppe q ob doctrinã & cognitionẽ reꝝ hũanaꝝ docere ipſe alios & mõere merito poſſis: ſed ut tua auctoritate eos ad uitutẽ ĩcitaremꝰ ĩpelleremuſq; q ex nobilitate laudem quærunt. Non. n. parum ad legendum incitantur: q uidẽt de nobilitate ad uirum illuſtrem ſcriptum eſſe. Tum ſic mecum exorſus es in Varrone tuo dũ ſimul in illa conualle eſſemus: quam rapidus anio interſecat

Digitized by Google

¶Dialogus Platynæ de uera nobilitate ad amplissimum Vrsinũ archiep̃m tranenſem.

VRSINVS

QVid circunſpicis quæſo Platyna? Quid eſt quod ita cælum hoc noſtrum miraris? PLA. M. Varronẽ diuinũ illũ uirũ certe admiror & laudo: qui ſibi hunc locũ quo æſtate ſecederet ad hitandũ nõ ſine cã delegit. Quid hoc aniene æſtate frigidius eſt? Quid his collibus quos nõ ſine uolupta te inſpicimus ſalubrius? Quid hac tua uilla uel arę potius decẽtius & ad incolẽdũ cõmodius? Qua ſupiori æſtate ita pcõmode & ſplẽdide pontificẽ. xx. tũ cum toto cardinaliũ ſenatu magnęq; aulicorũ multitudie ſuſcepiſti: ut ad liberalitatẽ tuã & ſplẽdorẽ nil addi potuerit. Omitto qđ ædes has tuas ægregiẽ cameratas & diſtinctas: ita pictura laq̃arib9 aureis pipetaſmatib9 auleis exornaſti: ut oib9 admirationẽ inieceris. VRSI. Sequutus hac in re ariſtotelis phi auctoritatẽ: paraui ædes diuitiis noſtris cõgruentes. Sed dic q̃ſo: cur Varrons potiuſquã uari uicũ hũc fuiſſe cẽſeas? Nã. M. Cicerone teſte Varro ipſe uillã in caſſinate habuit. PLA. Varrum qntiliũ ęgregiũ bello ducem foris potiuſquã domi uitã duxiſſe conſtat: belloq; germanico cũ tribus legionibus legatis oibus & auxiliis cõibus cæſum qua clade pcepta ferunt Auguſtũ Cęſarem concuſſo in parietẽ capite ſepius exclamaſſe. Varre quitili redde legiões. Excubias quoq; in urbẽ induxit: ne qs tumultus ob acceptã cladẽ excitaretur. Cum Virgilio tñ quo cũ mira beniuolentia cõuinctus erat Syronẽ ſectę epicureę phm audiuit: ne bellicis reb9 hominẽ tantũmodo uacaſſe exiſtimes. Sed illa ætas (ut noſti) utrunq; laudis genus cõplexa eſt. De uarro tñ nil aliud legiſſe me memini. Quod aũt dicis Varronẽ in caſſinate uillã habuiſſe nequaquã tollit eundem quoq; in hac uia ualeria q̃ ad marſos ducit uillã ædificaſſe: cũ tãtę fuerit Romanorum opes: ut diuerſis in locis & in elemento alieno uillas & ædes ſtruere ſint auſi: ut de Cicerone potiſſimũ & lucullo legitur qui uillas in thuſculano: phormiis puteolis eodẽ tempore habuere. Vnde illud argutũ reſponſum a Lucullo in Pompeiũ prodiit hominẽ accuſantem quod uillam in tuſculano miro ſũptu ædificaſſet: uillam inquam ob uentos & frigiditatem æſtate tantũmodo cõmodã non etiam hyeme. Tum Lucullus imitatus ſe aues quaſdam reſpondit ut hirundines grues ciconias: quæ pro anni tempore loca de induſtria mutant. VRSI. Sit ita ſane ut dicis. Nil tñ habemus quo Varronis magis quam Vari hanc uillam eſſe exiſtimemus. PLA. Eſt quidem ut dicis: ſed Varronis diuini hoīs auctoritate moti eius hunc uicum eſſe exiſtimemus. Hinc eſt ille Varro quem omnium facile acutiſſimum & ſine ulla cõtrouerſia doctiſſimuum Aurelius Auguſtinus appellat: quiq; tam multa legit ut aliquid ei ſcribere uacaſſe mirum ſit: tam multa ſcripſit quã multa quenq; legere potuiſſe credamus: ne Lanctãtii laus illa de homine uana eſſe credatur. Neminem enim hoc uno unquã doctiorem nec apud græcos quidem fuiſſe affirmat. Quare merito uiuenti ſtatua poſita eſt in bibliotheca illa quę prima de manubiis Romę publicata eſt ab Aſinio pollione Auguſti Cęſaris imperio. VRSI. Facile patior hanc illius fuiſſe uillam quãdoquidem talis fuit qualem optare mortales uix poſſunt. PLA. Quantum uero laudis huic tribuat. M. Tullius in philoſophia ſua: audi quęſo. Sunt inquam iſta Varro: nam nos in noſtra urbe peregrinantes erranteſque tanquam hoſpites tui libri quaſi domum deduxerunt: ut poſſemus aliquando qui & ubi eſſemus agnoſcere. Tu ętatem patrię: tu deſcriptiones temporum: tu ſacrorum iura: tu ſacerdotum: tu domeſticam: tu bellicam diſciplinam: tu ſedem locorum regionum: tu omnium diuinarum humanarumq; rerum nomina genera officia cauſas aperuiſti. Plurimum quidẽ poetis noſtris omninoq;

latinis & litteris luminis & uerbis attuliſti: atq; ipſe uarium & elegans omni fere nume-
ro poema feciſti: phiamq; multis locis incohaſti ad implēdum ſatis: ad edocēdum pa-
rū. Idē quoq; Cicero dū caſſinatē hois ſanctiſſimi atq; integerrimi ꝓphanatū a. M. An-
tonio cōmemorat: ita cū laudat: ut maiore ꝑconio laudari nemo poſſit. Quā multos i-
gt dies in ea uilla ab hora tertia: bibebať: ludebať: uomebať. O tecta ipſa miſera quam
diſpari dño: quanquā quō iſte dñs? Sed tñ quā a diſpari tenebanť. Studioꝝ. n. ſuorum
. M. Varro uoluit illud eſſe nō libidinū diuerſoriū? q̄ in illa uilla ante dicebanť? q̄ cogi-
tabanť? q̄ litteris mandabanť? iura populi Ro. monumēta maioꝝ: ois ſapientiæ rō oiſ-
q; doctrina. VRSI. Quid cauſæ fuit cur. M. Antonius in Varronis fortunis tantope-
re ſęuiret. PLA. Fecere id ſtudia paꝝ bello. n. piratico cū pōpeio ęgregie militau[…]: bel-
lo itē ciuili eūdē ſecutus eſt ducē: unde in fortunas hois debachatus eſt. M. Antonius:
aduerſante ēt Cæſare & ſæpius eum admonēte: ut uni Varroni pp uirtutē parceret. Ve-
rū cū poſtremo ut bonus ciuis & reip. amātis ſimus trium uiratū iprobaret: ꝓſcriptio-
ne notatus in. M. Caleni amici optimi uillā confugiens ad pœnas pſępe a. M. Antonio
quęſitus eſt. VRSI. Doleo ego uehemēter. M. Varronis calamitatē. Sed qn̄ ita accidit
illā Varronis uillā i caſſinatę quā hāc q̄ nūc nr̄a ē malo iquinaucrit. M. Antonius: ebrio-
rū uocib9: ſcortis undiq; accitis: pueris mæritoriis & quouis genere flagitii. Nō deerant
ſua mōſtra (ut uideo) illis tēporibus. Neq; hois nobilitas generis a facinorib9 retrahe-
bat. PLA. Immo uero neſcio quo fato plęriq; iſtoꝝ quos nobiles uulg9 appellat i oēm
turpitudinē ꝓlapſi ſunt. Quē. n. ſęuitia anteponis ſcyllę ex gēte cornelia: quē libidine
. P. Clodio ex gēte claudia? quē ſeditiōe & libidine dñandi Catillinę ex gēte ſergia? fuere
& alia mōſtra: q̄ maiorib9 ſuis talē imiſſere notā: ut nō inde nobilitatē deduxiſſe: ſed eo
poti9 trāſtuliſſe turpitudinē uideāť. VRSI. Nō ē igiť ut uideo illa uera habilitas quā
Ariſtoteles i libro de rep. ꝓbat. Dicit. n. eoſdē ſibi uideri nobiles quoꝝ maiores uirtute
& diuitiis aliqn̄ floruerūt. PLA. Nō ē certe. Nā uera nobilitas nō aliūde quā ex ipſa uir-
tute oriť: ne ꝑtē aliq̄ in opib9 & facultatib9 colloces. VRSI. Cuperē ex te audire un̄ ue-
ra nobilitas oriať ſi uacat: & placet. Locus. n. iſte te admonet: & ad dicēdū inuitat. Ni-
hil hic ſtrepitus nihil tumulti. Suſurrus iſte ꝑterlabētis anienis: alni folia uēti circūacta
hoc ut facias te iuitāt: ſi æſtu ꝑmeris: pulchre in herba recūbes ac pedes recēti unda cō-
tinuo refrigerabis? PLA. Quod uelle te uideo mihi facere neceſſe ē & qdē breuiter: ſi cō-
ſeq potuero. Nā plurib9 uerbis id agere neceſſe nō ē: ꝑſerti hoc āni tpe: quo æſtu ac ſiti
cōtinuo ꝑmimur. ſed priuſq̄ dicere incipiā ex te audire cupio qd de nobilitate ab aliis ac-
cepis? & ne orōne cōtinua hoc tibi faciēdū exiſtimes: ego te ubi opus erit interpellabo:
qd tibi quoq; cū ego cōtra exordiar facere ſi uoles libebit. VRSI. Placet hoc qdē ne qc-
q̄ intactū ꝑtermittam9 q; ēt dialogi rō expetit. Putaui ego ſp illā eē uerā nobilitatē quā
qs ex illuſtri maioꝝ ſuoꝝ origine traxiſſet: quaſi hęreditariū mun9 ab illis accipiēs. Ab
illis inquā: q ſūmos honores maxioſq; magiſtratus in ſuis ciuitatibus diſciplina i mori-
b9 uirtute adepti fuerāt. Multū. n. generatio ad nobilitatē facit: q; ēt in qbuſdā aīalibus
cernimus: utpote in eqs canib9 bubus. Hęc. n. bruta empturi: gregis nobilitatē pri9 ſci-
ſcitāur & iſpicim9: q̄q̄ i hoie lōge alia rō iſit. Nā ꝑter igenia q̄ pene eadē ex parētib9 du-
cim9 ex educatiōe & domeſtica cōſuetudie ex dcis ſciſue ad gl̄iam capeſcēdā uehemēter
icitamur: qd ē maximū nobilitatis ſpecimē. Quid. n. ꝑter gloriā parētū & geniū q̄ndā
domeſticū? Camillos: Fabios: Aemilios: Catōes: Scipiōes ad bn̄ de repu. merendū exci-
tauit? collocari maioꝝ ſtatuas i foro ꝑ tēplis: ueteres illi Romāi uoluere titulis reꝝ ge-
ſtaꝝ i baſi poſitis: qbus uiſis & plectis æmulatiōe glię excitata Iuuēt9 nullū laborē nul-

Google

lũ piculũ ꝑ ſalute & dignitate pſię recuſarẽt. Mouẽt qdẽ hoĩes ſimulachra (ut uides) mouent triũphi & monumenta maioꝝ: ſed nihil eſt qđ æque excitet dormientes etiã: quã gloriæ cupiditas quę a maioribus nõ ſine cauſa tranſfertur in poſteros. Vides profecto multis ẽt exemplis parentes bene inſtitutos nil aliud cogitare & moliri quam ut filios ſui ſimiles patrię relinquant: quorum opera cum domi tũ foris parens illa cõmunis pro arbitrio ſuo utatur. Quam uoluptatẽ pcipere credimus eos qui uita exceſſere ſi quis ſenſus ſupereſt ex librorum rebus fortiter ac cõſtanter geſtis. Magnã certe cũ cernant in filiis nõ paruum ſui partem relictã eſſe: hinc ille in filios parentũ amor: illa nutriendi cura: ille ardor concitandi eos ad laudem capeſcendam: ut ipſi quoq; tantæ glorię pticipes ſint. Victuros eni ſe diu in filiorũ & nepotẽ uita arbitrant: ſi eos bene inſtitutos & rebus a ſe præclare geſtis in precio reliquerint. Expetebat hoc a filio. M. Cato: hoc Cicero: ad hos. n. iure hęreditario magnã partẽ gloriæ ſuæ peruenturã dicebãt: ut eos a libidinibus ad quas adoleſcentes natura & ætatis uitio feruntur ad uirtutẽ reuocarent: cõmemoratione laudũ ſuaꝝ. Ex genere igitur nobilitas duci uidet: nam cũ maiorum noſtrorũ ægregia facta cõmemorauerimus: nil nobis merito negari poſſe arbitramur. Suffragata. n. multis apud Romanos in petitione magiſtratuũ nobilitas eſt. Cũ illud diceretur. Date hoc parenti date generi bene de repu. merito: Non enim alios nobiles uulgus appellat: quã quos præclari parentes genuere. Senatorii ſiquidẽ ordinis eos Romani appellabant qui ex ſenatoribus nati erunt. Pręterea uero ne uulgum me ſequi tantũmodo exiſtimes: & ii qui litterarum ſtudioſi ſunt uere nobiles generoſos appellant: quod in his ſit nobilitatis copia. Hoc etiã nomine in dialogis ſuis perſæpe utitur Plato: dum amicos ad laudem cohortatur. O generoſe inquit: ſic eſt agendũ ex genere nobilitatem animi excitans. Verum ne hęc nobilitas mancha uideatur: quidam adiiciunt facultates & opes quibus & domeſticus ſplendor conſeruatur: & amici quorum frequentia nobilitas indiget & gratia retinentur. Hinc clientes quaſi patronũ colẽtes appellauere antiqui. Hic illa matutina ſalutatio: patroni in clientes ſportula uel cõgiario beneficentia: qua certe uti non poſſunt: qui fortunæ bonis carent. Magna enim nobilitatis pars beneficentia eſt: qua in alios uti nequaquã poteſt: qui non habet unde domeſticis ſatiſfaciat. Eum igitur quem liberalẽ uolumus fortunę bonis abũdare oportet. Impoſſibile namq; eſt (ut Ariſtoteli placet) pręclarum aliquid ab eo fieri cui deſunt facultates. Totus enim nobilitatis ſplendor ſolo pauptatis nomine plęrunq; inficitur: quum ſępenumero in eos liberalis eſſe non poſſit: quorum frequentia in dignitate retinetur. Verum eſt certe quod Satyrus dicit. Haud facile emergunt quorum uirtutibus obſtat: res anguſta domi: ſed Romę durior illis conatus. Quot eni doctiſſimi uiri ob inopiam rerum ſpreti & abiecti uitam miſere traduxere: ut de Plauto & Lactantio legimus: quorum alter Hieronymo teſte ita pauper fuit ut neceſſariis plęrunq; indiguerit rebus nedum delitiis: alter uero ob difficultatem annonę & inopiã rei familiaris: ubi a ſtudio uacabat quod temporis ſupererat molas truſatiles in piſtrino cibi gratia ducebat. Facultates itaq; expetẽde ſunt ad ſplẽdorẽ nobilitatis ne a rebus gerẽdis inopia rerũ oĩum retrahamur. Potuiſſet ne popul9 Romanus orbẽ terraꝝ ſuo adiicere imperio niſi pecunias belli neruos habuiſſet? contionabũdus in philippũ demoſthenes: pecuniis inqt ad tantã rẽ cõficiendã opus eſt. Nõ habuiſſemus certe tot pclaros uiros in familia nr̃a: ſi maiores noſtri hãc facultatem cõtempſiſſent. potuiſſet ne exercitus ſuos contra hoſtẽ alere paulus urſinus. Potuiſſet Petrus iã paulus? Dũ uel pro patria dimicãts uel alioꝝ ditionẽ mercede cõducti cõſtãter tutati ſunt. Fugauit ex urbe nr̃a ladidiſlaum

regem Paulus. Fugauit Nicolaum picēninum ad aglare. Petrus iam Paulus florentino
rū auſpiciis militās. At uero iordanus urſinus eccľiaſtici exercit9 dux íclit9: pulſo uicip
fecto eius ditionem pōtifici ſubiecit. Frāciſcus itē e gēte urſina miles ęgregius ſeneſiū di
tionē conſtanti animo tutatus eſt. Nō eſt habitus hoc inferior: Frāciſcus urſinus urbis
pfectus q pulſis i foro iulii ungaris rem Venetā bello pene oppreſſam reſtituit. Milita
uit Alphōſi regis auſpitiis & opibus adiutus urſus urſinus tenta cū laude ut addubita
tum plerūq; ſit manu ne plus & animi magnitudie quā conſilio ualeret. Demum uero
Raymundus Baucio e gēte noſtra domito & interfecto tyrāno quodam regnū Cypri
reginę iam pridē pulſe reſtituit. Tarentinuſq; priceps ob res in bello ęgregie geſtas crea
ri meruit a nudo certe duce & inermi fieri nil ægregiū poteſt. Proīde hæc nobilitatis ad
minicula ut cōtemnā adduci nullo mō poſſum. Quid rogo? cōtinuit Paulū pōtificem
quominus nobis urſinis quibus inimicus ac prope hoſtis fuit bellū inferret? noſtrę pro
fecto opes. Quibus ſuſulti fratres mei hoiem minis tantūmodo coęgere æquas pacis
cōditiōes nō aſpernari: ſumus ut uides in pcio ob uetuſtatē familię: facultateſq; partim
a maiorib9 noſtris relictas: partim uero noſtra īduſtria & armis partas. Ab hac āt opi
nione nequaquā diſſentire diuinus ille Plato quē Cicero Homerū phorū merito appel
lat. Nā cū ueram nobilitatē quadrifariā diuiſiſſet: primā illorum eē ait qui bonis iuſtis
clariſq; parentib9 ſunt orti: ſam eorū quorū parētes pricipes extitere: tertiā cū maiores
noſtri fama ac rebus bello geſtis in pcio fuere: quartā eo℞ q pclara aliqua doctria excel
lunt. in hac diuiſione nil certe eſt quod nos a nobilitatę ſecludat. Nā ſi pricipum huius
noſtre ciuitatis uitā & mores inſpicimus: ſi dignitatē familię: ſi gloriam: ſi ingeniū: fare
bere certe nos inter nobiles cēſendos eſſe: neq; nos reiicies quod opes præſtare aditū ad
uerā nobilitatē dixerim. Vnde. n. magnificus: unde liberalis & benificus ille nobilis quē
uolumus in quēpiam eſſe pōt? Si ei facultates deſunt? Nā cum magnifici pprium ſit:
ædes ægregias templa porticus oppida ſtruere: cumq; itē liberalitas circa dandas pecu
nias uerſetur: quomodo id ab eo fiet quē liberalem appellamus: ſi nil habuerit qd' do
net? Siq; ei potius alio℞ benignitas expetēda fuerit? Meo itaq; iudicio eos nobiles ap
pellandos cenſeo: quos & genus antiquū & diuitię bñ partę a maioribuſq; relictę cōmē
dant. Hęc eſt ſnīa noſtra niſi qd ad hęc dixeris. PLA. Antequā dicere incipiā qd hac de
re ſentiam mutemus locū ſi placet. Pellit hinc nos ſol ut uides ad ueſperā iam inclinās.
In illo anienis flexu optime manebimus: unde uides umbram ſub ſpecu elici. Traiicien
dus eſt amnis: qd' fieri hoc anni tpe uado percōmode poteſt. VRSI. Traiiciamus me
ſequere q uadum noui. Sed heus tu frigidus es anio æſtate ēt feruida. PLA. Ita eſt certe
ut dicis. Retinere in flumíe pedes ob frigiditatē uix poſſum. Hāc ob rem exiſtimo anie
nis ueteris aquā potui minus ſalubrem fuiſſe pp frigiditatē: & quia ſemp adeo rapax eſt
ut aliqs ſecum ex ripis trahit quo ēt ſereno cælo turbet. Frigiditatē autem cōtrahi arbi
tror ex montibus ut uides cælo uicinis & niuis & niuibus ſemp opertis. Influūt ēt hinc
dextra hinc ſiniſtra ſublacum proficiſcentibus continui fontes quorū aquam deguſtari
ob frigiditatē uix pōt. quo. n. penetioribus ex locis & magis ſaxoſis aqua egredit' eo fri
gidior eſt æſtate: præcipue qua frigidum & humidum propter contrarias qualitates ad
tartara ut dicitur cōfugit. VRSI. ad quem igitur uſum has aquas in urbem ueteres in
troduxere tanta cum impenſa? PLA. Vt eſſet unde irrigationi hortorum balneis fullo
nibus reliquiſq; fœdis miniſteriis ſatiſfieret. Concipiebatur autem ſupra tibur extra por
tam carrariam uiginti millia paſſuum. Verum poſteri mutata ſententia: ut aquam cla
riorem haberent omiſſo flumine ex ſublacēſi neronis uilla meliorem duxere. Huius aūt

…igiditas Anienis ob

aquedu&ctus caput pridie magna cũ uoluptate inſpexi : dũ uidendę atiq̃tatis ſtudioſus
Marſos & pelignos inuiſo. VRSI. Ad ſpecũ iã uenimus: ſed dic q̃ſo ubi conſederis &
crura & pedes ſiccaueris: unde duci exiſtimes illos aq̃ductus q mille paſſibus ſupra Ty
bur apparẽt: partim arcuato opere partim effoſſo mõte. PLA. Nimis uetuſtatẽ amas:
ut uideo. VRSI. Immo uero nihil eſt ꝙ æque mirer: & laudibus extollã. PLA. Recte
ſane: Romanus es: tuos magiſq̃ alienos amas: nõ ſine cã: cũ urbi Romæ par nihil unq̃
fuerit & nihil ſecũdũ. Ad formas illas redeo quaꝝ amplitudinẽ uetuſtas nondũ exedit.
Altera aũt duci aquam Martiam ad urbẽ ualeria uia exiſtimo: altera uero claudiã ſum-
ptam ex fontibus duobus ampliſſimis: eadem uia ſcaturientibus in ſublacẽſi. Sed quæ
fuerit martia & q̃ claudia haud ſatis conſtat cõſumptis p̃ſertim inſcriptionibus euerſiſq;
tantaꝝ reꝝ monumentis. Inſpexi ego nuper ex ſublacẽſi rediens amœnis dextra ac ſini
ſtra qua duci aquas uidebã & nil quo certior hac de re fierem uidi. Ex hac aũt diligentia
hoc cõſecutus ſũ: ut repẽte in ſũmam mœrorem inciderim cũ paſſim cernerem ægregia
illa opera diſiecta & neglecta iacere. VRSI. Vnde q̃ſo Martiã & Claudiam aquã ap-
pellas? PLA. Ab his q aquas duxere publico ac priuato ſumptu ut appiam & Iuliam
dicimus: uiaꝝ quoq; ſtratarum eadem ratio eſt: qbus ex rebus plęreq; familiæ magnũ
conſecutę ſunt nomẽ. VRSI. Tandem uero ut uideo paulatim fatebere nobilitatẽ ex
uetuſtate generis & magnis facultatibus oriri. PLA. Nobilem igitur hac rõne. G. Gal-
liculam dices qui puteolanum ſinum ponte iunxit. Nobilẽ claudium qui fucinum ma
gna impenſa emiſit: qui portũ Romanũ extruxit. Nobilem neronẽ: q dum auream do
mum dum thermas & theatra dũ portũ Antiatũ extruit : populi Ro. uires contriuit.
Nobilẽ itẽ Herodẽ qui Romanoꝝ hæc in re magnificẽtiã imitatus portus urbes thea-
tra aqueductus in Syria miro ſumptu excitauit. Sed his mõſtris q̃ fera unq̃ immanior
fuit. Nil. n. in ſe habuere quare hoies nõ dico nobiles dicerentur. VRSI. Contrahe pe-
des ſi placet: & dic tandem quos eſſe nobiles cenſeas? PLA. Nobilitas. n. ut ſtoicis pla
cet: eſt ſplendor qdam non aliunde ueniens quã ex ipſa uirtute qua bonum a malo: di
gnum ab indigno ſecludimus. Si animi noſtri bonis artibus & diſciplinis imbuti ſerua
re iuſticiã pietatẽ conſtantiã prudẽtiã rebus in oibus didicerint: quonã pacto fieri põt:
ut is nobilis cenſeat qui ſiue doctrina & eruditione intemperantię ſe iniuſticię impieta
ti & nequitiæ addixerit? Immo uero hunc non modo ignobilem uerum etiam ſcurram
& nebulonẽ improbum appellabimus. Idem quoq; ſentire. Q. Cicero uidetur ſcribẽs
enim ad. M. fratrẽ de petitione conſulatus: cũ Antonii & Catilinæ mentio haberetur.
Nequaquam ſunt inquit ii tam genere inſignes quam uitiis nobiles. Nobilitatis enim
proprium eſt recta ſequi gaudere officio: cupiditatibus imperare : auaritiam coercere.
Hoc qui facit ẽt ſi ex infima ſorte hoium natus fuerit is merito ſuo nobilis haberi & di
ci poteſt. Neq; eſt cur parentem reꝝ omnium naturam ut qdam improbi faciunt rep̃-
hendimus quod hos nobiles illos uero ignobiles faciat. Aequale ſiqdem oibus tẽpera-
mẽtũ p̃ſtat. Non genus: nõ potẽtiã: nõ opes inſpiciens. Eadẽ. n. quo ad aium ptinet na
ſcẽdi rõ in priuatoꝝ hoium filiis eſt: que in principũ ac regũ natis: licet ii in purpura &
magnis domibus: illi in centonibus & caſulis plęrũq; naſcantur. Virtutes certe & uitia
faciũt: ut alter altero nobilior ſit. Seneca ex ſtoicoꝝ ſecta phus inſignis ad lucillũ ſcri-
bens. Nõ fuit inqt Socrates patricius non eques Romanus quem tñ phia nõ accepit:
ſed nobilẽ reddidit. Hunc itẽ quo nemo unq̃ mortaliũ doctior aut ſapiẽtior Apollinis
oraculo iudicatus eſt: mater obſtetrix & pater marmorarius in lucem edidit: ut eẽt qui
ſua doctrĩa multos ad nobilitatẽ traduceret. Seruius quoq; tullus i ſeruitte natus atq;

educatus regnũ ſua uirtute adeptus & de hoſtibus tertium eget triumphũ: & urbẽ Ro-
mã ita auxit: ut nil ei ad ſummã nobilitatẽ defuiſſe uideat᷑. Itẽ dici de Tullo hoſtilio po-
teſt q humili tugurio natus paſtor primo deinde Romanoꝝ rex merito creatus ẽ. Fue-
re ii qdẽ nobiles urſine ſi ueꝝ intueri uolumus: nõ illi q ob maioꝝ uirtutẽ & merita no-
bilitatẽ in deſidia collocarũt. Nihil. n. agere: in purpura nõ ſine crapula & ebrietate ui-
uere ſericatas & coccinatas habere ueſtes: aurea calcharia: gematos digitos: unguẽta ſa-
pere in ſumma nobilitate ponunt. Quæ oĩa ita certe generoſitati cõtraria ſunt: ut uirtu-
ti uitiũ & ſolertiæ ignauia. Vide q̃ſo quãtũ a cæteris differã. Soleo ego ac merito ꝓfecto
illos irridere: q aut equeſtrẽ ordinẽ aut inſignia alicuius doctrinæ uel precario uel am-
bitione & largitiõe ſibi emũt: ut ignauiæ ſuæ argumẽta circũferre impune poſſint. Con-
cedat᷑ id benemeritis: ut olim apud Romanos fieri cõſueuerat. Eqtes. n. pp rem in bel-
lo ægregie geſtã annulo fibula & armilla aurea donabant᷑: uirtutis nõ ignauiæ pigno-
ra: Concedat᷑ & noſtris tẽporibus: ut ii q ĩ gymnaſiis publicis aliqua doctrina excellũt:
aurũ in balthcis & calcaribus circũferant: quo a cæteris differe uideant᷑. Si quis aũt pre-
terea eſt qui alia rõne nobilitatẽ ſibi uendicet: ſciat is ſe alienã nõ ſuã ꝑſonam gerere. Ia-
ctare itẽ maioꝝ res geſtas: atria imaginib9 diſtincta. Porticus ſignis ac tabulis ornatas
ſuperbas ædes plus certe admirationis in ſe hẽt q̃ nobilitatis. Neq; hæc nobis adiumẽ-
to eſſe poſſunt: ſi illoꝝ uirtutẽ omittamus quoꝝ imagines uerboꝝ magnificentia col-
laudamus. Immo uero ſi recte ĩtueri uolumus: illa uirtus huic ignauiæ dedecori ac tur-
pitudini eſt. Talem aũt nobilitatẽ irridens Diogenes ille cynicus qui oĩa cõtemnebat:
maliciæ dixit & ignauię uelamen eſſe. M. certe Catonẽ priſcũ illũ quẽ merito cenſorinũ
uocarũt: nõ genus nõ diuitiæ: Tuſculi. n. natus eſt obſcuro genere tenui cenſu: ſed ꝑſtã-
tes eximięq; uirtutes poſteris cõmendarunt. Idem quoq; de. C. Mario dici põt qui mihi
unus oĩum ꝑſtantiſſimus uiſus fuiſſet: ni ad extremũ uerã gloriã libidine dominãdi cũ
ſęuitia cõmutaſſet. Neceſſe eſt aũt ut aut nuſq̃ nobilitas ſit: aut illi uere nobiles ſint: q
ingenio doctrina induſtria magnitudine animi Fortitudine prudentia in oĩ uita excel-
lunt. Oriri aũt nobilitatẽ ex uirtute hac rõne cõprehendi facillime poteſt: q, ii qui excla-
ris maioribus orti ob uitia degenerarũt inglorii & degeneres ſunt habiti: ut ſupioris afri-
cani filius q bello aſiatico ab Antiocho turpiter captus uitã ꝑcario ꝑter Romanũ mo-
rẽ ab hoſte impetrauit: de quo paulo poſt. L. Scipio patruus ęgregiũ illũ ductur9 erat
triumphũ. Filius aũt. Q. Fabii allobrogi: a patre degenerãs: adeo libidinoſę & intẽpe-
ranter uixit: ut exheredatũ eũ a. Q. Pompeio prætore nemo agere tulerit. Parentis en ĩ
amplitudo & turpitudini filii nil ꝓfuit. Nollẽ. Q. Hortẽſii oratoris clariſſimi nepotẽ ĩ
tm̃ dedecus ꝓlapſũ: q dũ popinas & lupanaria circuit: domeſticũ ſplẽdorẽ ꝓpe extin-
xit. Quis eſt aũt reꝝ humanaꝝ adeo imperitus: qui hos cenſeat nobiles appellandos?
Quoꝝ uita quo turpior fuit eo citius ſuoꝝ nobilitatẽ extinxit. Solent ii qdẽ maiorum
ſuoꝝ res geſtas cõmemorare: ſed ueꝝ eſt qđ ait Naſo poeta & genus & ꝓauos & q̃ nõ
fecimus ipſi uix ea noſtra uoco. Sunt qdã noſtra (ne mentiar) ſi eos imitati fuerimus:
ſin ſecus nõ magis noſtra ſunt q̃ illoꝝ q ſienem habitãt. Immo uero ſi quis ſenſus apud
uita functos ſupereſt: ſiue quid apud nos agat᷑: ſentiunt: dolent & quidẽ uehemẽter ta-
lem de ſe ꝓlẽ reliquiſſe: q̃ adeo culpabilior uidet᷑: quo plures habuit: maiores quoꝝ uir-
tutẽ & res geſtas imitaret᷑. Qđ ſi mortuis quibuſdam redire in uitã liceret: ea ꝓfecto cẽ-
ſura in filios degeneres uterent᷑: qua Brutus ille primus libertatis uindex: qui conſcios
cõiurationis filios uirgis cedi ac ſecuri ꝑcuti iuſſit. Eandẽ quoq; ſeueritatẽ imitatus Caſ-
ſius filiũ ſuum po. Ro. imperiũ affectantem necari iuſſit. Torquatus itẽ cũ filius eius

.D. Syllanus

.D. Syllanus a macedonibus repetundarũ accuſaret᷑: ſolus cõcedẽte ſenatu cognitionẽ cauſæ ſuſcepit. Cognito ãt re diligẽter excuſſa filii crimine ita iudicauit. Quum ſyllanũ filiũ meum imeritã pecuniã diripuiſſe conſtet: nõ iniuria p̃nis laribus & reipu. munere ac oĩum ciuiũ ſocietate cũ indignũ iudico. Abiẽs itaq̄ a cõſpectu patris filius deſperatione motus laqueo ſtati uitã finiuit: cuius funeri ut indigni filii pater intereſſe noluit. Nõ p̃nt certe parentes optimi flagitioſos filios diligere: quin ueteres illi Romani ĩperio & gloria digni filios interdũ exheredarũt: ob flagitia & turpitudinẽ alioſq̄ quoꝝ ſpectata uirtus erat p adoptionẽ in familias ſuſcepere: ne ob ignobilitatẽ filioꝝ agnationis nomẽ interiret: rogatus ab uxore ſocrates ut pp filios in uita remaneret. Nequaquã id ſibi integrũ eẽ rñdit. Tũ illa cui filios cõmendas. Nemini inqt. Nã ſi mei ſimiles erũt nulla indigebũt cõmendatione. Sin ſecus nolo filii Socratis dicantur: nõ. n. merẽtur. Quanta ãt moderatiõe uſus ſit dum filiũ ſenatui cõmendat Antoninus ille p̃hs quem mirari ut aiunt ſcriptores quã laudare facilius eſt: eius uerba p̃facile oñdunt. filiũ inquit meũ cõmendo ſi uobis & diis ĩmortalibus dignus erit. Modeſte ſane ne ſi ſec9 quã uellet accidiſſet principatus ſui gloria aliquo filii uitio contaminaret᷑. Quid ſibi uelint iſti q ex maioribus ſuis nobilitatẽ aucupãtur certe nõ uideo. Queãdmodũ. n. ſplẽdor ĩ obſcura ſpeculi parte nuſquã apparet ita neq̄ gloria maioꝝ in minorib9 flagitioſis eluceſcere põt. Vnde ſatyrus ad põticũ ſcribẽs inquit. Stẽmata quid faciunt quid ꝓdeſt pontice longo Sãguine cenſeri: pictoſq̄ oñdere uultus? Maiorũ & ſtantes in curribus æmilianos. Et curius iã dimidios naſumq̄ minorẽ Coruini & galbã auriculas naſoq̄ carẽtẽ. Qui fructus generis tabula iactãre capaci. Famoſos equitũ cum dictatore magiſtros. Si corã lepidis male uiuit᷑: effigies Quo tot bellatoꝝ: ſi ludit᷑ alea ꝑnox. Ante matutinos ſi dormire incipis ortus Luciferi: quo ſigna duces & caſtra mouebãt. Cur allobrogicis & magna gaudeat ara: natus in herculeo Fabius lare? Si cupidus ſi uanus: & euganea quantũuis molior agna. Si tenerũ attritus catinẽſi pumice lumbũ: Squalẽtes ꝓducat auos ẽptorq̄ uenẽi frãgẽda miſerã fũeſtat imagie gẽtẽ? Merito poſt tot flagitia idẽ poeta ſubiungit. Tota licet ueteres exornẽt undiq̄ cerę: Atria nobilitas ſola eſt atq; unica uirtus. Paulus uel coſſus uel druſus moribus eſto. Hos ante effigies maiorum pone tuorum. Precedant ipſas illi te cõſule uirgas. prima mihi debes animi bona ſanctus haberi Iuſticiæq̄ tenax factis dictiſq̄ mereris. Tunc addit. Agnoſco ꝓcerẽ: ut intelligerẽt omnes in ſola uirtute nobilitatẽ collocata eẽ. Fruſtra igit᷑ nitunt᷑ qui omiſſa uirtute nobilitatẽ tanquã hęreditariũ munus a maioribus expetunt. Quis. n. generoſum hũc dixerit qui indignus genere & p̃claro noĩe tantũ inſignis? Nobilitas. n. uirtutis ſocia & comes proprio labore q̃ſita non alieno cũ uitiis ſtare nullo mõ põt. Vñ uerũ illud Senecę tragici eſt. Qui genus iactat ſuũ aliena laudat. Gloriari qdẽ poſſumus nos a claris maioribus ſanguinẽ arctus uiſcera accepiſſe: nobilitatẽ uero nequaquã: quæ tota ex animis noſtris pendet & nõ aliũde uenit: ne ignarũ uulgus ſequamur q p̃ſępe in maximos errores dilabit᷑ cuiuſq̄ opinio raro cũ ſapiẽtia conuenit. VRSI. Mutare ſñiam cogor ut uideo. Sed nil mihi durius uidet᷑. quam ut exiſtimem pauptatẽ iungi cũ nobilitate poſſe. PLA. Cũ diuitię fortunę bona ſint: nõ eſt cur eas cũ nobilitate cõiungas q̃ tota in uirtute fundata eſt. Quanquã haud ſcio qd in pauptate ſit quod ita eã aſpernere. De mendicitate nõ loquor: quę turpis eſt cũ petere hoſtiatim panẽ neceſſe ſit. Magne inquit Seneca diuitiæ ſunt legẽ naturæ cõpoſita paupertas. Lex autẽ naturæ eſt nõ exurire nõ ſitire nõ algire ut famẽ ſitimq̄ depellas. Nõ eſt neceſſe ſi pauptatem amplexus fueris potentum aſſidere liminibus: nec ſupercilium graue & contumelioſam ẽt humanitatem

pati. Honeſta qdē res ē lœta pauꝑtas: nec pauꝑtas qdē dici pōt ſi lœta. Nā q cum pau pertate cōuenit diues eſt nō.n.q parū habet: ſed q minus cupit diues hēri debet. Si.n. ad naturā uiues nūquā pauꝑ eris: ſi ad opinionē nūquā diues. Paꝝ eſt qđ natura deſiderat: qđ opinio imenſum illud qdē. Adhortaꝰ nos idē Seneca ut nobis pauꝑtatē familiarē faciamus. Securius inquit diuites erimus: ſi ſciuerimus quā nō ſit graue pauꝑes eſſe. Immo uero alius alio nemo dignior quā q opes cōtemnit: ut eas ſi habet intrepide ubi opus ē ꝑtitur: Nō.n. diuites naſcimur: in lucē ꝓdeuntes cibo & potu cōtēti eē debemus. Sine cupiditatibus natura nos genuit: ſiñ timore ſiñ ſuſpitiōe: cæteriſq; peſtib9 q̄ nos quotidie cruciāt. Falſa āt opiniōe ibuti pauꝑtatē ſummū malū exiſtimamus: qđ nō putarūt Romani illi ueteres q nō minus laudis ex pauꝑtate cōſecuti ſunt: quā ex iperio & rebus p̄clarē geſtis caruiſſet honore ſepulturę: adeo pauꝑ mennenius ille agrippa ſenatus ac ppłi Romāi in cōponēda pace arbiter: niſi collatis in capita ſextētibus funus ductū more maioꝝ fuiſſet. Valerio quoq; publicolæ q tertiū conſulatū geſſit ob inopiā rei familiaris funus expublico exhibitū. nil.n. p̄ter gloriā in morte ſibi reliquū fecit. Cincinnatus āt ab aratro ad dictaturā accitus plus glorię ex pauꝑtate quā ex ſuperatis hoſtibus ppłi Romani cōſecutus eſt: ſeptē iugerib9 agri cōtētus quē ipe colere ſolebat ubi ſe magiſtratu abdicaſſet. Quā glorioſa āt fuerit attilii ſerani pauꝑtas nō attinet dicere: cum oēs hiſtorici hui9 clariſſimi uiri nomē celebrēt. Is.n. quē a ſerēdo cognomētū duxiſſe arbitror: dari ſibi i affrica ſucceſſorē poſtulauit: ne uillę ſuę pauca q̄dā iugera peſſū irēt: mortuo uillico cuius iduſtria uxorē & liberos alere cōſueuerat: ſenat9 itaq; ne incohatū bellū omitteret operā dedit ut ager eius colereꝰ & uxori ac liberis publice alimenta p̄ſtarenꝰ. Miſeros ne igiꝰ & ignobiles hos p̄clariſſimos uiros dicem9 quoꝝ tāt9 uirtutis ſplēdor i pauꝑtate reluceat? Petiit &. G. Scipio in hiſpania ſucceſſorē ſibi dari qa filiā nuptui ſua iduſtria daturus eēt. Senatus āt ne tāto duce. careret dotem. xl. miliū æris uirgini dedit ac marito locauit glorioſus ſenatus q ciui ſuo cauit glorioſior Scipio q ex pauꝑtate tm̄ nois cōſecutu9 ē quātū null9 antea ex diuitiis. Fuit oli reſp. Romana apđ oēs gētes & natiōes magno i p̄cio: dū Romāi ciues pauꝑtate gloriabāꝰ. Opes.n. publicas oportere eē & nō priuatas cēſuere ueteres illi q legē de repetūdis ac de peculatu tulere. Veꝝ ubi hac mutata ſnia ex publico & priuato rapere ipūe cœpere poſthitaglorioſa pauꝑtate: nulla deiceps religiōe nulla pietate nulla modeſtia uſi ſūt: adeo eos auaritia & hēnda cupiditaſ de uia retraxit. Hic ortę ſunt in tāta ciuitate ſeditiōes orta bella ciuilia: cū opes orbis terrarū in unā urbē cōgeſtę uictoꝝ p̄mia eēnt ꝓſcripti certe in triumuiratu plures ſunt ꝑꝑ facultates & diuitias quā ꝑꝑ ſtudia partiū. Quos.n. uel natura uel rō a tāta ꝑnitie retrahebat: eoſdem diuitię in diſcrimē uocabāt. Secura eſt ubiq; pauꝑtas nō latrones nō ueneficos timet. Et ſi q uere nobiles hēndi ſunt ii certe pauꝑes erunt q ſpretis fortunæ bonis oēs cupiditates ꝑfacile uincunt. Neq; eſt Vrſine cur q̄quā putet pauperis nullā oīo liberalitatē eſſe. qđ facultatibus careat: uñ bñficentia oriꝰ: Mira.n. liberalitate utebantur uiri illi clariſſimi de qbus paulo ante mentionē fecimus: dū patriā tuebanꝰ: dū iperium augebāt: dū munera reipu. caſte ac ſancte obibāt. benignitatis munere uti q̄drifariā ſm Platonē poſſumus. pecuniis opera diſciplinis oratiōe ꝓ circūuentis in iudicio: qđ ē ſummum liberalitatis gēus. Exhauriri.n. iterdū ea beneficētia pōt q̄ pecuniis & opib9 exerceꝰ: quantū'.n. ex pecuniis dando iminuiꝰ tm̄ ex ardore bñ agēdi detrahiꝰ. at uero qui in priuatis publiciſq; rebus opere conſilio officio prodeſſe nitiꝰ: eo liberalior indies fit quo ſua auctoritate de pluribus benemereꝰ. nulla ſublata bene agēdi hac in re p̄ſertī facultate quātū āt ꝓfecerint i iudiciis oratorę & cauſidici circūuētis aduerſarioꝝ potētia

& malitia

& malitia declarāt Ciceronis hortēſii ac demoſthenis oōnes:q̄ pſępe a faucib9 potentū
iopes ſubtraxere. Doctria pterea & eruditiōe cōpari igēs benignitatis nomē pōt:q ea ſp
ais nr̄is iſedeat comitetur q; nos uſq; ad extremū uitę tpūm. Traſſerunt pfacile & amittū
tur pecunię: mutātur honores & dignitates p arbitrio potentū. Cadunt cōſilia ſocordia
interdū & ignauia. Cōtēnunt oōnes: ſola uero ſapia firma ac ſtabilis habet. Eſt.n.ea
rez q̄ ſm Ariſtotelē ſp & ubiq; eodem mō ſeſe hn̄t. Vera nāq; uirtus uera nobilitas nul-
li caſui ſubiecta eſſe debet: ex q̄ ſit aius liber & igenuus nulli unq̄ flagitio nulli turpitu-
dini deditus. Qui igit de nobilitate loqt de uirtute ſe loq intelligat neceſſe ē: adeo ſimul
hæc duo cōnexa ſunt. VRSI. Non iprobat ut uideo Plato ptem illā bn̄ficentiæ q̄ circa
dādas pecunias uerſat. Pecunias ār dico more maioz quaz extimatio mēſurat numo.
PLA. Nō iprobat certe cū dicat hac nihil hoium naturæ accomodatius. Sed iſpicere di-
ligēter oportet queadmodū utamur: cū nō i oēs nec ob leuē cām: Sed erga bn̄ merētes:
& ob ſingularē aliquā uirtutē beneficos nos eē oporteat. Hoc uelle iuſticiā i priendis re-
bus hoc poſcere æqtatē. Ea pterea liberalitate uti iubemur: q̄ pſir de nobis bn̄ meritis &
nemini noceat. Quare tyrānoz quorūdā ut olim. L. Sylle. C. Marii. Cinne: lepidi. M.
Antonii pecuniaz & bonoz trāſlatio a ueris dn̄is ad iniquos ſatelites & ſeruos nequiſſi
mos nō debet liberalis uideri: cū auferant uñ nō oportet & his dent qbus ob flagitioſā
& ſceleſtā uitā negari aer nedū uict9 deberet. Admonet nos quoq;. M. Tullius ne ma-
iore utamur benignitate q̄ facultates nr̄e reqrunt: ne ue ita rē familiarē claudam9 ut eā
liberalitas apiri nō poſſit: q̄ pfecto oi oſtatione & uanitate carere debet. Hoc āt prudē-
ter fiet: ſi tp̄s conſiderabimus: ſi cām benignitatis ſi rōnē ſi dignitatē tū nr̄am tū eoz er
ga quos liberales eſſe debemus. Nā q ſine uitio uel menſura quodā ai ipetu: liberales ui
deri magiſq̄ eſſe uolūt: argui leuitatis nō ſine cā pñt. Viro.n. bono nil turpius eſt: q̄ ali-
qd facere cui9 pbabilis rō reddi nō poſſit. Tenēda igit mediocritas q̄dā ē: ne ſi oia teme
re effuderimus pdigi: ſi ubi dādū eſt nō dederimus auari & maligni uideamur. More āt
xp̄iano: puulos nutrire: pupillos tueri: uirgies iopes cōnubio locare: uiduas defendere:
nobiles pauptate & ualitudine oppreſſos iuuare: eſurientes paſcere: algētes ueſtire: ca-
ptiuos redimere: nexos ære alieno ſoluere ſua pecunia & ipēſa: nobilis ac liberalis uiri p
priū ē: qd' ēt Fabiū illū maximū q cūctādo rē Romanā reſtituit feciſſe legimus. Capti-
uos.n. ab Hānibale redēptuz ſe pollicitus ſenatu recuſante: ut id q iſtituerat ſua ipēſa
faceret fundū uēdidit. Laudat & liberalitate Gillas agrigētinus: is.n. qngentos eqtes ge
lenſiū ui tēpeſtatis i fundū ſuū cōpulſos magna ipenſa aliquādiu aluit. Omitto dicere
q̄ liberalis fuerit i edendis ſpectaculis i curāda ānona in epulis apparādis: cum oium q
unq̄ fuere liberaliſſimus ſit habitus. VRSI. Splēdide ſane. Sed dic q̄ſo ſepas ne magni
ficētiā a liberalitate? PLA. Immo uero Ariſtotelē ſecutus. Hæc.n. i dādis pecuniis: illa
uero i magnis ſūptib9: uñ nomen accepit uerſat. Propriū nāq; magnifici uiri ē theatra:
templa: fora: portic9: ędes: ita ædificare: ut & ciuitatis dignitas reqrit: & ei9 q extruit: fa
cultas & amplitudo. VRSI. Pinxiſti iā mihi ut arbitror illū quē nobilē dici & hēri uis.
PLA. Ducta ſunt certe uera nobilitatis liniamēta: ſed nōdū plane neruos & colores ſu-
pinduximus. VRSI. Perfice q̄ſo ut tādē gloriari poſſim me illi9 nobilitatis quā q̄rim9
uerā imaginē uidiſſe. PLA. Ita.n. iuſticia i humana ſocietate neceſſaria ē ut i aiante aia.
Hui9.n. motu ciet corp9 ſi inſit: ſin abſit cōtinuo riget & diſſoluit. Quis eſt.n. q ut deū
quēdā celitus miſſum iuſtū hoiem nō admiret. Huic ut uides cōmittūt hoies fortunas
ſuas: Cōmittūt liberos cōiuges hūanaq; oia: nec imerito qdē: cum ipſa iuſticia ſit ut Ari
ſtoteli placet: nō ps q̄dā uirtutis: ſed tota uirtus. Vt igit ppetuā cōmendationem & fa-

mam uerę nobilitatis cōſequamur ipam iuſticiā amplectamur oportet ſine q̄ nihil pōt
eſſe laudabile. Camillus dictator Romanus phalarios quos ui nō poterat iuſtitia & cle
mētia i deditionē accepit: remiſſo pedagogo uirgis cæſo ab eiſdē pueris quos trāſfuga ſe
cū p fraudē i caſtra hoſtiū duxerat. Magna eſt & ariſtidis laus q iuſti cognomētū cōſe-
cutus eſt: qđ themiſtoclis cōſiliū de icendēda lacedemonioꝝ ad cithieū claſſe utile cer-
te nō tñ iuſtū iprobauerit. Hāc āt iuſtitiā recte obſeruabim9 ſi cōibus ꝓ cōibus utemur.
Cōia āt ſunt errātes admonere: ignaros docere: aut ut erudiant̃ curare: aquā nō ꝓhibe-
re: pati ignē ab igne ſumi: cōſulētib9 fidele cōſiliū dare. In hac āt ſocietate hūana gradus
diſtiguere ſupuacaneū mihi uī. Nemo ē.n.q neſciat: plus ſe prīę parentib9 liberis ꝓpin
qs ciuib9 debere eiuſdē natiōis eiuſdē ligue: q̄ pegrinis & externis. Nō eſt ēt alienū ab of-
ficio pſtātis & iuſti hois curare: ut in pria ſua leges iura ſuffragia cōſuetudines ſeruent̃:
utq; ciues ſui in dictis pactiſq; datā fidem pſtent. Qđ feciſſe. M. regulū legimus unicū
inuiolatæ fidei exemplū. Is.n. carthaginem ad certā pœnā redire maluit quā datā fidem
uiolare. Hęc āt Vrſine q diligēter obſeruat: nō mō igenuus uerum ēt illuſtris mihi uī.
VRSI. Probe qdem oia pingis. Siqd hēs ad hęc: pge q̄ſo. PLA. Fortitudo ut mihi uē
oium uirtutū q̄ſi robur quoddā uiro iſigni pnecessaria ē ne iuſtitia ulla ex pte labefacte
tur. Veꝝ ut fortitudo ſine iuſtitia iniqtatis aſyllū ē: cū ualidior ibecilliorem opprimat:
ita iuſtitia ſine fortitudie: eos plęrūq; deſerit quos teucri merito deberet. At uero cū for
titudo i res bellicas & domeſticas diuidat̃ ſupius illud Neapolioni & eqti fratrib9 tuis
q militiā ſequūt̃ omittam9: amplectāurq; poti9 domeſticā illā fortitudinē: q̄ ai magiſq̄
corpis uirib9 cōprehēdit̃. Vera āt fortitudo eſt primo ſeipm uicere: irā cohibere: nullis
illecebris capi: aduerſis nō pturbari nec extolli ſecūdis: & q̄ſi uento huc & illuc ipelli: nā
q cupiditatib9 uincit̃: q metu frāgit̃: q ira pturbat̃ uti certe cōſilio nō pōt. Is āt quē ma
gni excellētiſq; ai eſſe uolumus: nihil admirari i rebus humanis: nihil magnifacere pter
uirtutem debet. Honores pterea ut Ariſtoteli placet nō quoſcūq; nec a quouis oblatos
ſuſcipiet: ſed illos tñ quos eſſe dignos illuſtri uiro arbitrabat̃. Præterea uero ita dignita
tem ai ſui in utraq; fortuna ſeruabit: ut a ſeipſo diſcedere nunq̄ uideat̃. Cōtuliſſe i bene-
meritos bñficia letabit̃: feretq; moleſte ſi ipſe ab aliis acceperit nec plura ſtatim redierit
Heſiodi pcepto: q maiore menſura reddi mādat. Alienū uero ab eius natura eſt quē ma
gni excellentiſq; ai eſſe uolumus beneficia in alios collata cōmemorare: accipientis certe
hoc ꝓpriū eſt nō āt dantis. Quāuis.n. Lacedemoni ab Athenienſib9 beneficia accepta
cōmemorāt ſua tñ i eoſdē collata uerecūde reticent. Excellere item in oī uirtute mauult
q̄ uideri qđ eſt uani hois ꝓpriū. Apte āt loqui amare odiſſe magni ai ꝓpriū exiſtimat: ti
mentis nāq; eſt occultare ſniam. Sit motus ipſius quem nobilē q̄rimus: tardus i iceſſu:
uox grauis: ſermo ſnīs plen9. Prorſus āt uera ai magnitudo ſine igenti uirtute cōſtare
nō pōt. Cauenda ē tñ ninia gliæ cupiditas. Nā dū magnitudie ai pſtare oibus q̄rimus
æqtatē iterdū ob ambitionē cōtemnimus q̄ nullo publico ac legitimo iure uinci nos de
inceps patimur. In reb9 āt agendis magnū aium magnā ſpem pſeferre debet q alios ex
cellere cupit. Qđ feciſſe ſecūdo bello punico Scipionem ferūt. Is.n. cœtum igreſſus de
liberantiū de relinq̄nda Italia poſt cladē Cānenſem ſtricto enſe mortē his cōminatus ē
q talē approbarēt ſniam. Nā ut boni medici ꝓpriū eſt uultu ac uerbis bonam ualitudi
nē ægrotantib9 polliceri: ita illuſtrē uirū decet deſperatiōi hoium fiduciā & bonā ſpem
obiicere: q; æneam feciſſe Virgilius ſcribit: ut illud ſpem uultu ſimulat pmit altū corde
dolorem. Nō eſt aūt uiro ingenuo ullo mō trepidandū: nec de gradu cōſtantię ut dī ca
dēdū: quo nihil pōt eſſe uiro ampliſſimo idignius: q ad unā fortitudinem ꝓ utilitate cōi

natus

Digitized by Google

natus & educat9 ē. VRSI. Indiget ne alio adminiculo is quē cęteris nobilitate animi p̄
eſſe uis? PLA. Immo uero & qdē magno. Neceſſe eſt āt ut i eo hoie prudētia ſit ad bo
noꝝ malorūq; delectū: quē iuſtū & cōſtantē uolum9. Prudētia. n cęteraꝝ uirtutū ma-
giſtra ita eſt ars uiuēdi ut medicina ualitudinis nauigatiōis gubernatio. V n̄ hac i rē ne-
quaquā laudād9 ē theophraſtus q i caliſthene ſuo uitā n̄ram & regi fortuito dixit: quo
nihil pōt eſſe languidius: cū uſu & doctrina cōptū ſit cælū & hoies ſapiētia gubernari.
Sapientia. n. ut p̄lus placet nil aliud eſt q̄ diuinaꝝ humanarūq; reꝝ cognitio: quā qdē
.M. Tullius prudētiā iterdū: ſapiētiā nōnunquā uocat: hāc q aſpernat̄ & cōtēnit qd a
brutis differat nō uideo cū uirtutū oium priceps ſit & mḡra quædā: un̄ ois bn̄ uiuendi
colligit̄. Quare ſancte a platone ſcriptū eſt tū demū beatas fore reſpu. ſi eas docti & ſa
piētes regerēt: bn̄ ſiqdē cōſultū ciuitatib9 cenſuit ſi is q ſummā ptātē hēret ſtudiū oē ſu
um i uirtute collocaſſet. Quales fuiſſe Romę. P. Scipionē. C. Læliū. M. Catonē accepi
mus: ſpartę lycurgū: Athenis ſolonē. Illa. n. ps q̄ ut. M. Tullio placet in ueri cognatōe
uerſat̄ maxime naturā attigit humanā. Is ēt merito prudētiſſimus hēri debet q i q̄uis
re uidere & explicare pōt qd uerū qdue falſum ſit. Quare bn̄ rn̄ſum ab Ariſtotele ē In-
terogatus. n. qd differrēt docti ab idoctis: quo iqt uiuētes a mortuis. Eſt āt ſapiētia re-
cta rō reꝝ gerēdarū q̄ & uoluptatib9 modū ipōit & ai fortitudinē regit. Trāſfert hęc ea
dē ſe n̄ mō ad rempu. ueꝝ ēt ad familiarē: reſq; oēs nō temere ſed cōſiderate agēdas. Su
mēdū eē tp̄s in deliberatiōe oñdit: re āt deliberata aliqd agēdū poſthita ſocordia & igna
uia. Huius. n. uirtutis tota laus iq actiōe cōſiſtit. VRSI. Miror. ego hęc duo noia uide
licet ſapiētię & prudētię oio cōfundi: cū peripatetici longe aliter ſentiāt. PLA. Eſt ita ſa
ne ut dicis. Vt. n. ſapientia pricipiū eſt cognoſcendi res oēs exactiſſime cōtemplandas:
ita prudentia qd expetendū fugiendū ue ſit nobis oſtendit. Verū ſi recte intueri uolu-
mus parū admodū iter ſe differūt cū res ipſa cōſiderata & pſpecta qđ ex ſapiētia oritur
ad actionem nos pducit in qua felicitas humana repoſita eſt. VRSI. Nō diſplicet hoc
qdem. Habeo iā ut arbitror illū quem uere nobilē q̄rimus. PLA. Vnū adhuc ſupeſt:
quo ueluti condimēto hęc n̄ra cōfabulatio uel diſputatio potius ſapidior fiet. VRSI.
Quid id q̄ſo eſt? PLA. Tēperantia quā iterdū modeſtiā nōnunquā ēt moderationē ap
pellare ſolemus. Cuius uirtutis ꝓpriū eſt apetētis ai motus ſedare ac regere. Semperq;
aduerſantem libidini moderatā in oi re ſeruare cōſtantiā. Intemperātiā. n. oēm ai ſtatū
pturbaret & iflāmaret: niſi huic uitioſitati illa uictus obſiſteret: cuius bn̄ficio ægritudi-
nes omneſq; ai pturbationes ſedant̄. Animis n̄ris atq; naturę uim duplicem ineſſe. M.
Tullius affirmat: quarū pars una in appetitu repoſita eſt: hęc opμιc græce dicit̄ quę ho
minē huc & illuc ipellit. Altera uero i rōne quę docet & aperit quid faciendū fugiendū
q; ſit. Ita fit aūt ut rō p̄ſit appetitus uero obtēperet in hoie potiſſimū bn̄ morato: cuius
fundamentū ipſa uerecūdia erit q̄ nō ſine cā prudētię adiuncta ſoliq; homini data: oſtē
dit aliud qdem iuueni cōuenire aliud ſeni. Saltauit ut aiunt qui ueteres teſtamenti Hi-
ſtoriam ſcripſere Dauid rex non autem Samuel: & ut nec ille rep̄henſus: ita iſte magis
laudatus eſt. Abſtinuit fidibus ob uerecūdiā credo themiſtocles ille gręcię priceps: qđ
eas dignitati ſuę nequaq̄ cōuenire arbitraret̄. Scribunt & poetę mineruā tibias abiecīſſe
qđ dū eas inflaret in decorē genarū in fonte pſpexerit deæ minime cōuenientē. Cōtinen
tē & abſtinentem cū eſſe oportet quē nobilē q̄rimus. Hoꝝ aūt alterū in rebus eſt: alte-
rū i moribus9. Aphricanus ille Scipio q nobis multis i reb9 exēplo eſt eximię formę pu-
ellā in bello captā ac ſibi i hiſpania uoluptatis cā oblatā cōſtanter renuit: eamq; iuiola-
tā marito reſtituit. Cato aūt in Epiro achaia cycladibus ueneris & lucri copia abundās

conſtantiſſime: Humatio ruffo teſte tantā turpitudinem reiecit. Scitū ſane illud Fabricii ē in cineā apud Pyrrhū uoluptati oīa tribuentē. Vtinā inqt talē habeāt mētem oēs ppli Romani hoſtes. Quā turpe aūt ſit diffluere luxuriā ſardanapali error nobis oñdit q īcidi iuſſit ī ſepulchrū ſuū: hoc habui qđ edi q̄q; ex ſaturata libido hauſit: Quid aliud ariſtoteles inqt ī bouis nō in regis ſepulchro īcideres? Reb9 āt ī oībus tenenda mediocritas eſt: q̄ ad ualitudinē quoq; ptinet. Eſt āt in deſiderio nō in ſacietate iocūditas uictus. Ille igiť quē nobilē & illuſtrē q̄rimus oēs libidines coherceat. ægritudines aī ſedet. Cōprimat iracūdiā unā ppe infinita mala naſcunť. Præterea uero prudentia utať in bonoꝝ malorūq; delectu. Iuſticia unicuiq; q̄ ſuū eſt tribuendo. Fortitudine labores cōſideratos piculaq; obeundo. Temperātia ut dixi uoluptates oēs p̄termittendo. Hoc q cōſtentiſſime facit & ſi ruſticis parentib9 ignobiliq; loco ortus eſt: nobilis tñ & ingenuus hēri debet. Hæc habui de nobilitate q̄ dicerem. Sed iā finē ſi placet faciamus: niſi qd aliud uis. Nā cęnæ tp̄s inſtat: & traiecto flumine nobis p aduerſum collem ī uicū Varrōis ſubeūdū eſt. Satiſfeciſti mihi abunde & iā tādem ſolos eos nobiles exiſtimo q aliqua ſingulari uirtute p̄diti ſunt: nō āt illos q bñ loti & pexi & ſericati coccinatiq; accipitrem circūferūt in ipſa ignauia nō in ſolertia ut par eſſet nobilitatē collocātes. PLA. Recte ſane. Cōſcendam9 ſi placet. VRSI. Quid ita q̄ſo acceleras? ueniem9 tpi. Nō eſt q̄ ita pperes. PLA. Facit pulchritudo & magnificentia haꝝ ædiū q̄s nup magna cū arte & miro ſūptu ædificaſti ut eo facilius pficiſcar. Quid. n. illis ædib9 decētius repiri pōt ſi trabes auratas ſi parietes bñ pictos īſpicis. Quid cōmodi9: ſi ampla cęnacula: ſi porticus faſtigiatas: ſi cubicula uenuſta: ſi hortos ægregie cultos intuemur? VRSI. Gaudeo ſane uicū hunc noſtrū ita tibi placere. Curaui ego hāc ædificationem non magis q̄ mea hoſpitū cā: nec priuatoꝝ hoīum ſolū ueꝝ etiā pōtificū ac regum: ut ſi qñ eis hac iter facere cōtingeret: meo bñficio pcōmode recipi poſſent. PLA. Indicauit id mō pōtificis ſixti aduentus quē ita magnificētiſſime accepiſti ut a nemie meli9 aut lauti9 accipi potuiſſet: q̄ uiri ſplēdidi & illuſtris ppriū ē. VRSI. Putaui ſane hoc eſſe magnifici hoīs officiū. Sed tectū q̄ſo iā tādem ſubeamus ne hūiditate nocturna lædamur: nos p̄ferti q ob difficilē collis aſcēſum: non nihil ſudamus.

¶ Platynę dialogi ad Laurentium medicen phemium

QVi uitā ciuilem Laurenti ſibi deligere: ii mihi nimiꝝ p̄ceť cæteros ſapere uiſi ſunt. Laudent quātū uelit: dryudas ſuos galli: laudent gymnoſophiſtas Indi: nec ſuos heremitas īprobēt xp̄iani. Ego. n. ſic exiſtimo hūc mūdū quē colimus: quēq; tā ornatū quodāmodo pictū cernim9 nullā ſpēm habituꝝ niſi a ciuilib9 hoībus īcoleref: ii ſunt pfecto q puincias diuiſere: q urbes ſuis locis q pagos q uillas q oppida cōdidere: q hoīes ī unū cōgregatos p trib9 ac uicos diuiſere: q p̄rem familias ſuis p̄eſſe uoluere. At uero: ut ii ī unū cōgregati bñ ac ſanctę uiuerent: ſuis legib9 uita ciuilis deſcripta eſt: tū ab illis priſcis legū latoribus ſolone lycurgo ac dracone: tū uel maxīe a Platone & Ariſtotele: quoꝝ libri de morib9 p̄ſertim ciuili diſciplina referti ſunt. Laudāt ii certe priuatā uitā: cōtemplādiq; rōnem: & in ea ſolidā uoluptatē collocāt: ciuilem āt ita amplectunť ut in ea laudāda magna uolumina cōſcripſerint: q̄ certe nō feciſſent: niſi hāc uitā fructuoſiorem: illi meriti ac deſiſidi p̄ferendā multis rōnib9 itellexiſſent. Nā q̄ uitā in ſolitudine ducit: q̄q; reꝝ ac deorū naturā cōtemplať: his certe cū ſolicitudines hūanas ſubterfugiat: ac ſanctā ſocietatē deſerat: ſibi magis q̄ alteri natus eſſe uiť. Magnū ē pfecto: deos cōtemplari: eoſdēq; nobis

propitios

Digitized by Google

... cõſcripſere: q

qdē ad paucos ꝑtinet. Sed ego potiſſimũ Romãos laudo & admiror: q̄ poſthabita priuata cõmoditate & uoluptate aĩ de legib9 & morib9 ſcribẽtes cõi hoium utilitati ſꝑ conſuluere. Hac itaq; rõne motus Laurẽti ne mihi tm̃modo nat9 eẽ uidear ſcribere aliq̄d ad te de optimo ciue ĩſtitui: quo mihi & tibi pariter ſatiſſacerẽ. Multũ.n. pr̃iç iſti tuæ florẽtiſſimæ debeo: q̄ me licet externũ tot ãnis ñ mõ aluit ueꝝ ẽt erudiuit. Multũ p̄terea auo ac pr̃i tuo uiris certe clariſſimis: quoꝝ benignitate & gratia ĩ cliẽtelã familiç ueſtrę ſuſcept9 ſũ. Veꝝ qa auus tuus Coſmus rempu. Florentinã ſꝑ coluit: ꝓ eaq; tuẽda maxĩa bella & grauiſſimas inimicitias plęrũq; ſuſcepit: eũdẽ quoq; nõ mõ tecũ ſed ẽt cũ reliquis ciuib9: q̄bus oĩbus bñ cõſultũ uult loq puto. Eius.n. ꝑſonã loq̄ntẽ feci: quo tibi ac ciuib9 tuis auctoritate tãti uiri maior ardor concitaret̃: ad bñ merendũ de repu. quã uobis amplã & ſplendidã ſua ĩduſtria & aĩ magnitudine reliq̄t. Neq; eſt certe Laurẽti cur hoc noſtrũ munuſculũ aſꝑnere: q͛ puulũ ſit: q͛q; ẽt ꝑegrin9 ad ciuẽ ſcribat. Scribãt alii magna uolumina ad ociolos & inertes. Scribo ego ad te cuius tota uita in actiõe repoſita eſt: q q; ciuitati tuę cõſulis: de tuo ẽt ne his grauiſſimis tẽporibus fame laboret: q̄ grauiter q̄dẽ neſcio quo fato oẽm Europã nũc uexat. Quod ãt ꝑegrin9 ad ciuẽ florẽtinũ de gubernãda repu. ſcribam: nõ eſt cur q̄ſpiam miret̃: cum multi ante me id fecerãt: cũq; etiam eiuſdem ciuitatis merito ciuis appellari poſſim: in qua annis aliquot uixi: in tanta ciuim caritate & beniuolentia: ut facile dignoſci nõ poſſet ciuis ne an ꝑegrinus eſſem. Sed hæc quæſo tãdẽ omittamus: atq; auũ tuũ Coſmũ q̄d optimũ ciuẽ facere oporteat diſſerẽtẽ audiamus abs te tñ ut a tyrõe res prius ĩcohabit̃ ut ue lites & rorari apud Romãos ĩ ꝓliis ſolebãt. Tibi.n. primę ꝑtes attribuunt̃ q ſic Platynã carigiũ ueſtrũ adeũtẽ alloq̄ris.

ℂPlatinæ de optimo ciue liber primus incipit.

LAVRENTIVS

HIc eſt Platyna ni fallor quẽ ad nos ueniẽtẽ uideo: q̄d ſibi uelit ĩ carigio noſtro haud ſatis ſcio: relicta p̄ſertĩ florẽtia ubi ueneres oẽs & blãditię ĩſunt. PLA. Quaſi uero plures blãditias & uoluptates faciã: q̄ ociũ & q̄etẽ. Seceſſi paululũ ab urbe mi Laurẽti dõec ludi iſti ueſtri theatrales & mimici eferueant. Quieſcere.n. interim nõ licet aut ĩgenio frui: dũ florẽtin9 ppl̃us ad ludos natus: uocib9 & clamorib9 oĩa cõplet: clamat: ꝑſtrepit: explodit: laudat. Tubis p̄terea tibiis fiſtulis cornibus adeo cœlũ frãgũt ppl̃ares: ut nil excogitari uiro dignũ tũ liceat. LAV. Qui de rep. ſcripſere: ꝓbarũt ne ludos? An hęc cõſuetudo ut alia ꝑmulta irrepſit: uimq; legis ĩ ciuitatib9 cœpit. PLA. Ph̃os domi hẽs & ex me ꝑegrino q̄ris q̄d ad ciuitatẽ ꝑtinet? Auũ tuũ Coſmũ uiꝝ ſapientiſſimũ ſuſcitare: q ut arbitror uſu ætate & expientia neminẽ ſupiorẽ nedũ parem hẽt: q͛ ẽt ipſo tacente reſpu. ueſtra florẽtiſſima indicat: quã & ab externo hoſte & a ſeditioſis ciuib9 ſæpi9 exagitatã hac pene oppreſſã nõ mõ liberauit uerũ ẽt legib9 & ĩſtitutis fortunatã reddidit. LAV. Nollẽ auo meo moleſtus eẽ: q nũc ĩ ripa tertiolę ĩ uiridi opacoq; loco ſub q̄rcu illa aĩ & uitãdi ęſtus cã reſidet. Parcẽdũ eſt eius ętati: q̄ ꝑ ſe morib9 eſt (ut ait Cicero) parcẽdũ ualitudini q̄ pſępe afflictat̃. Adde q͛ ciuilib9 negociis & ꝓcellis exagitat9 huc ſeſe ut ĩ portũ recipit. PLA.

Quaſi uero a ſene bñ iſtituto beneq; de repu. merito: q̃cq̃ fieri iucũdius poſſit: q̃ aut qd fit agendũ in uita ad bñ beateq; uiuẽdũ cõmemorare: aut ſuos edocere quo pacto ciuita tẽ iuſte ac ſancte gubernẽt. Hoc uno ſiqdẽ modo oẽm ei leuabimus ſenectutis & ualitudinis moleſtiã. Ab his.n. ad meliorẽ cogitationẽ aĩum ei9 traducemus ex qua ꝓfecto nõ minorẽ ipſo q̃ nos uoluptatẽ capiet: cũ docẽtes æq̃ ac diſcẽtis par uoluptas ſit. Sed accedamus ꝓpius: & dũ ĩ uita ẽ q̃cq̃d poſſumus ex eo tãq̃ ex uberrimo fonte hauriam9 qd' tibi & tuę rep. ꝓſit omiſſis ludis illis de qb9 paulo añ dixim9. Ego.n. uiciſſim hoiem interrogabo: tu q̃ dicet notabis & ediſces. COS. Quid huc q̃ſo Platyna? Carigiũ ne ueſurus & tertiolæ riuũ & q̃rcũ hãc frõdoſam: an æſtus urbaniq; tumult9 uitãdi cã huc ueniſti? PLA. Vt te uiderẽ & ſalutarẽ Coſme utq; aliqd a te ꝑdiſcerẽ una cũ laurẽtio nepote tuo: ad quẽ florẽtina reſp. poſt te uẽtura ẽ. Nã petrus fili9 adeo podagra & articulari morbo laborat: ut nõ lõgior ei uita futura uideat: hãc ob rẽ exiſtimo Laurẽtiũ nr̃m tibi ac p̃ri breui ſucceſſurũ: decepturũq; ab utroq; rẽ pu. bñ ueſtris artib9 ac labore inſtitutã. Quare ut auo ac p̃re dignus uideat: ediſſere & qdẽ breuiter nolum9 tibi diu moleſti eſſe: qd optimũ ciuẽ in gubernãda ciuitate deceat: ut tanq̃ optim9 poeta hũc extremũ uitæ ac tũ bñ & utiliter trãſigas. Hoc ẽ munus tuũ hoc a te expectat: nõ a riuuli ſuſurro: nõ ab his uirgultis & arboribus (q̃ ut Socrati placet) nil hñt in ſe ꝗ hoies doceãt. Quã ob rẽ aggredere q̃ſumus: da hoc nepoti: da p̃riẹ: ut q̃ ornata ꝑ te eſt: eadẽ quoq; ĩ futurũ cõſilio tuo ꝑ nepotẽ ſalua & aucta uideat. COS. Nõ poſtulatis a me hoc ut uideo ſed flagitatis. Faciã ego uobis ut potero ſatis: q̃q̃ hoc ſit ꝑlu doctiſſimi ac ſapientiſſimi munus: a me ãt hęc habetote: ut ab hoĩe potius ętate & rer̃ humanar̃ cognitiõe ꝑito: quã doctrina & arte ĩbuto. Interim uero uacuũ tp̃s & liber̃ mihi dari peto. Nã q rẽ tãtã ſuſcipit cura certe & negotio uacare debet. Abigetote q̃ſo ruſticos iſtos a me ne nos a rep. ad rem ruſticã traducãt. Importuni ꝓfecto ſunt & ꝗ uolunt nimis uolũt qppe q affectus ſedare uſu uel arte nequaq̃ dedicere. LAV. Hoc meũ erit negotiũ meo iuſſu cõticeſſent oẽs. q̃eſce ſi placet & ĩ hoc ceſpite recũbe ac pedes cõtrahe ne aqua ſubluti articulari morbo uexent: qd' ĩ frigidis podagris accidere ſolet. Quęret ex te Platyna aliud ex alio: & ego qd' diſſeres tanq̃ ex oraculo ꝑcipiã & ediſcã. PLA. Quia uero ut ait Maro nõ oĩa poſſum9 oẽs: ob eã rẽ ſi qd mihi exciderit: aut p̃termiſſũ a me fuerit: tu ſtatĩ ad quẽ ꝑtinet id ſuggeſſerit: facieſq; auũ tuũ rogãdo ad dicendũ alacriorem: cũ te ex ore ſuo tã q̃ ab ubere pendentẽ uidebit. LAV. Faciã: ego uero qd' uelle te uidero & inueris. Conticeſcamus: dicturus ẽ aliqd auus tuus mẽtũ attrectat & barbã mulcet. COS. Ego uero cũ ſępe alias tũ uel maxĩe nũc cogitabã: multũ hoi natura tributũ eſſe: ĩ eoq; mentẽ ipſam magnã uim rer̃ optimar̃ cõtinere: hic faciẽdi ꝗ honeſtũ & uitãdi qd' turpe eſt rõnem colligimus: cũ natos eẽ nos & ĩ lucẽ editos ad decus & honeſtatẽ cernimus. Hoc ẽt naturalis ſocietas hoc hoium cõiunctio iter ipſos expetere uĩ: q̃ ex re illa quã q̃rim9 reſpu. naſcit: q̃ eſt (ut ariſtoteli placet) cor̃ q in ciuitate degunt iſtitutio: cuiuſq; finis ẽ bñ uiuere. Sed qm̃ res tanta gubernari bñ ſine parente & ductore oium nõ põt ab eo ſi placet exordiamur. Deo.n. duce errare nemo põt. Preterea uero igrati uideremur: cum poetę fabulas narraturi uana numina inuocent. Si nos dei optimi maximi nomẽ p̃teriremus: nos inquã quos ꝓuidos ſagaces acutos memores plenos rõnis & cõſilii fecit. Solus.n. hõ ex tot aĩantiũ generib9 atq; naturis rõnis ꝑticeps & cognitionis eſt: ob eãq; rẽ deo ꝓprius accedit. Quare ſi placet & ni aliud uultis hinc exordiamur. PLA. Rectiſſime eqdem: iſto.n. duce errare nemo põt. Sed uocem attollas oportet Coſme: cõcentu enim auiũ: ſtrepituq; fluminis non bene q̃ dicis ꝑcipimus. COS. Accumbite q̃ſo: ut q̃

dicturus ſum cõmodius intelligatis:mihi.n.per ætatem uocem attollere non licet:nec
arteriam defatigare:LAV.Accubuimus tua & noſtri cã:ne qcquã ex ore tuo excideret
qđ nõ pciperemus.COS.Principio qdem cõparandæ auctoritatis cõſtituendeq; reip.
ſingulare fundamẽtũ religio ẽ.Nõ.n.paꝝ fidei apud ciues ſuos ille ſibi cõparat:q & de
um imortalẽ eſſe & oia poſſe exiſtimat: putatq; qcqd humanũ genus ꝓuidũ acutum i
ſe præclarũ & excelſum habet non ꝓpria induſtria & ſagacitate ſed diuĩni numinis gra
tia obtinere. Vt igiť unus deus ex inſtituto xp̃ianæ religionis in ciuitate noſtra pie ſan-
cteq; colatur & adoreť Laurenti curandũ tibi potiſſimũ eſt.Hoc.n.a nobis ſuo merito
uult deus:q patriæ nr̃æ hãc remp.tã amplam tãq; florẽtem p̃ſtitit.Prẹterea uero:cũ fie
ri non poſſit:ut in magnis urbibus inter ciues ipſos æmulatio interdũ nõ oriať : pietas
iſta ad tutelã tui ipſius:& monumẽtum non paꝝ roboris tibi p̃ſtabit.Minus.n.(ut ari
ſtoteli placet)reformidãt hoies quẽ religioni & pietati deditũ uiderint: minuſq; contra
illũ ſeditioſi audebũt quem diis amicũ pſpexerint.Cyro qdẽ ad auum aſtyagẽ ituro:hęc
imprimis mãdata dat pater cambyſes ut eſt apud Xenophõtem ſcriptum. Hæc a me
diſcas fili q̃ hn̄tur maxima: nihil a te uel publicis,uel priuatis in reb9 agendũ:niſi ſacris
pactis deorumq; uoluntate auguriis pſpecta & cognita.Humanum.n.genus erorib9
plenũ eſt:at dii cũ ſp fuerint cũq; oia norint p̃ſentia p̃terita ac futura inuocati adſunt cõ
ſultatiõibus hoium:qbus ꝓpitii ob pietatẽ fuerint: ſigniſq; oſtendunt:qd agere quibus
ue abſtinere oporteat.Quod ſi noluerit oibus cõſultũ eſſe:nil miꝝ uideri debet : nulla
.n.neceſſitate urgenť:ut q̃ nolint curent.Hoc ãt ſanctiſſimo mãdato ꝑmotus Cyrus:
nil unq̃ priuatim ac publice egit:q ad regem ꝑtineret: quin prius litaret:cõparataq; ui
ctoria ſacrificando diis gratias ageret. Tñ præterea bene inſtituti regis exẽplũ ualuit:
ut genus pſaꝝ ferox antea & indocte ad bonã frugẽ breui redigereť.Nũquã uero bella
ſuſcepit Dauid,ille fortiſſimus:q & Goliã ſingulari certamine ſupauit:& finitimas gen
tes iudæis iſeſtas domuit niſi prius ſacrificia deo maximo exhibuiſſet.Parta ãt uictoria
hymnos ſtati cecinit:eidẽ gr̃as agens:ut oñderet dei benignitate & gr̃a nõ ſuis meritis
tantã fœlicitatem ſe cõſecutum fuiſſe. Ad antipatrũ ãt ſcribens ariſtoteles hoiem certe
rogat ut Alexandrum Macedoniæ regem moneat:ne tot uictoriis elatus quod in Aſia
adeptus fuerat deũ cõtẽnat:cuius nutu oia mouenť:qui fortaſſe diutius in regno tot la
boribus parto uixiſſet:ſi p̃ceptoris ſapiẽtiſſimi monitus obtemparaſſet:nec coli ut Ha
monis filius & more pſaꝝ uoluiſſet.Quãta ãt ſit religionis uis: & obſeruatio humanæ
pietatis erga deos ex hoc maxie cõprehendi Laurẽti põt:q gẽtiũ quoq; hoies deos qua
leſcũq; colẽtes fœliciores ſunt habiti.Tantãq; apud ciues ſuos auctoritatẽ hac una re cõ
pararũt:ut pplos quoquo uoluerit facile ipulerit:ut de numa Põpilio legiť : q pplum
ferocẽ Romuli ipio religiõe iniecta ad meliorẽ cultũ redegit: depoſita ſæuitia illa & ru
ſticitate. Teſtãť hoc ancillæ & ſacra q̃dã regni pignora:ianus.ſ.bifrõs belli & pacis arbi
ter:foc9 ueſtę uirginib9 creditus:Põtifices augures rit9 ſacroꝝ faſti dies. Añ numã hæc
oia icognita fuere. Veꝝ his acceptis haud difficile factu uiſũ ẽ pplum licẽtia bellica effe
ratũ i officio cõtinere.Senat9 uero Ro.ad hãc rẽ ſpectãs decreto iſtituit ut ſigulis qbuſ
cũq; ãnis decẽ p̃ricioꝝ filii ad nr̃os ſacroꝝ pitos mitterenť:q hetruſca iburi diſciplina i
p̃riam redeuntes diis ſuis rite ſacra exhiberent.Adducere tibi exempla multoꝝ i mediũ
ꝑfecto poſſem:cũ eoꝝ q ob pietatẽ etiam apud hoſtes tuti & in precio ſunt habiti:tũ
illoꝝ q ſpreta religione ſacrilegii & ipietatis ſuę pœnas tandẽ & qdẽ graues dedere.Sed
omiſſis his falſoꝝ deoꝝ opiniõib9:ad religionẽ nr̃am caſtã ac ſanctã redire placet: q̃ &
ſi neceſſaria ſit:tñ ſi qua in re ab aliquo nõ bñ iſtituto ambigereť pp honeſtatem & uti-

litatem humani generis recipiēda eēt. Nō.n.ſupſtitionē habet ut iudaica: nō aniles fabu
las ut gētilis: nō turpitudinē ut machometana. Ad iuſticiā nos īpellit ad fortitudinē ad
modeſtiā. Pudorē nobis ꝓponit pudicitiā fidē cōſtātiā honeſtatē. Cōtra uero petulātiā
uitare ſtuprū fraudationē ſcelus furorē turpitudinē libidinē iniqtatem luxuriā ignauiā
temeritatē nos admonet ꝑceptis & īſtitutis: quare mi Laurēti hāc religionē: cuius cha-
racterē a teneris annis ī fide parētū ſumpſiſti cōſtāter amplectere: nr̄amq; ciuitatē tuo
exēplo in hac fide cōtine Xp̄m unici dei filiū colēdo cū p̄re ipſo ac ſpiritu ſancto regnā
tem: neq;.n.decet te ac reliquos xp̄ianos unū deū in trinitate ꝑſonaꝝ adorātes & trinita
tē in unitate diuinitatis a gentibus religiōe & pietate ſuparī: maxie uero cū illoꝝ religio
uel ſuperſtitio potius fabulis ut dixi nitať: noſtra uero ſanctiſſimis īſtitutis ac īfinito
ꝓpe martyrū ſanguīe ꝓbata & cōfirmata tot annis ſit: tot doctiſſimorū uiroꝝ ꝑceptis
quot ecclīa Romana ī ꝑcio habet: & ut de hoībus bn̄meritos colit. Multū ꝑfecto deo
nr̄o debemus: īſpiciēda igiť ſunt eius merita erga p̄riam nr̄am quā totiēs ab hoſte & q
dē grauiſſimo tutatus eſt: quāquā ēt a peſte & fame ꝑſępe liberauit. Nec min9 certe qd
nr̄a familia ei debeat cōſiderādū q̄ qdem tumultu militari & ſeditiōibus īterdū exagita-
tā ī ciuitate ut uides cū dignitate retiuit. LAV. Ego uero Coſme q; uelle te uideo quod
q; ēt rō dictitat libēter faciā. ſed dic q̄ſo q̄ ſit iſta ſupſtitio quā totiēs cōmemoras. COS.
Dicet hoc Platyna ad quē ꝑtinet Nā hę ſunt eius ꝑtes. PLA. Ego uero dicā qď Cicero
ſentit maiores nr̄i inqt religionē a ſupſtitiōe ſeparunt: nā q totos dies ꝑcabanť & imola
bāt ut ſibi ſui liberi ſupſtites eēnt: ſupſtitioſi ſunt appellati qď nom̄ poſtea lati9 patuit.
Qui āt oīa q̄ ad cultū deoꝝ ꝑtinēt diligēter tractarēt: & tāquā relegerēt ſunt dci religio
ſi: ut eligātes ex eligēdo: tanquā a diligēdo diligētes: ex itelligēdo itelligētes: his.n.uer-
bis oīb9 ineſt uis eligēdi eadē q̄ ī religioſo: un̄ alterū uitii nomē eſt: alterū laudis. Eſt āt
religio ueri dei cult9: ſupſtitio falſi ut q ſupſtitē memoriā defunctoꝝ colūt tāquā deos.
Cur āt lactātius religionē poti9 dictā uelit a religādo: nō Hercle ſatis intelligo. Fuit bi
duo apud īferos xp̄s inqt: hoc uīculo pietatis obſtricti deo religati ſumus: un̄ religio no
mē accepit. Veꝝ cū ante xp̄m ip̄m deoꝝ quoq; metus eēt: cuius ſanguīe & pietate reli-
gati eramus. Nullū certe tū erat uīculū: imo titubabāt: & ſoluta erāt oīa. Venit q nos
redimeret & cuius pietatē ac miſericordiā religeremus tātoꝝ bn̄ficiorū memores. Vter
uero melius ſentiat alioꝝ ſit iudiciū: perge Coſme niſi qd ad hęc regris. COS. Alte ue-
ro: & ut oportuit a capite repetiſti oīa. Aniles igiť ſupſtitiōes ocioſoꝝ quorūdā uitabis
Laurēti: ne fruſtra tp̄s in nugis teras: & ea timeas q̄ oſcitātes qdā aucupii gr̄ia cōfingūt
& ſomniāt. Nō eſt cur ſacerdotes reges qď irridēdo Socratē feciſſe aiūt: ut æſculapio ꝓ
te gallū imolēt. Sāctitatē uero q̄ eſt (ut ait Cicero) colēdi dei ſciētia amplectere. Hip-
pocritas fuge ne te ſuis artib9 ſupſtitioſum reddāt. Eſt.n.genus hoīum ꝑnitioſū & ma
leficū: hos qdē ut reꝝ oīum ſimulatores ac diſſimulatores ſaluator ip̄e ī euāgelio deteſta
tur & accuſat. Occultū qppe ſcel9 eſt nec ut alia uitia facile dignoſci pōt. Virtutis.n.ac
ſanctitatis noīa ſp in ore hn̄t: cōtēnere oīa uidētur: ſaluatoris & ſanctoꝝ ſimulachra pu
blice magis q̄ priuate uenerant & adorāt: obtorto ambulant collo demiſſo uultu: ſqua
lida barba & ueſte: atq; ii qdē magna ex ꝑte ignaui rudes ſordidi: ſola oſ̄tatiōe & uultus
pallore cōſpicui hoīb9 tanq̄ iutiles fuci: & alienis laborib9 iſidiātes ifeſti ſūt. Quare bn̄
a.M.Tullio dem̄ eſt: nullā capitiliorē peſtē eē: q̄ eoꝝ q cū mali ſint: id tn̄ agūt ut boni
uiri eſſe uideanť. Ad lucillū uero ſcribēs Seneca: hoīem monet neqd hyppocritaꝝ mo
re agat: q nō ꝑficere q; oſ̄tāt: ſed cōſpici cupiunt. Caute igiť cū huiuſcemodi hoībus ui
uendū eſt ne circūueniaris: neuę ī aliquā ſupſtitionem eoꝝ fraudibus incidas: qui certe

Digitized by Google

etiã in crimine dep̄hẽſi puniri nõ p̄ñt:q̄ eoꝝ uitia interpoſito religiõis noĩe obtegunt. Dubitant.n.hoies recte ne ii an p̄perã agant:fugiendi itaq̃ ſunt tanq̃ mutiles fuci:& ci
uitati graues.Sed his omiſſis ad alia ſi placet p̄gamus. LAV. Quid ſubicias ſecũdo lo
co expecto. COS. Stoicoꝝ qdẽ mos fuit ubi de religiõe diſſeruiſſent ſecũdo loco carita
tẽ p̄rię diſceptãdi & ueri iueniendi cã p̄ponere:qđ certe nõ ab re fcm̃ eſt. Nã cũ oia(ut
ait. M. Tullius)rõe aioq; luſtraueris:oium ſocietatũ nulla eſt gratior nulla carior: q̃ ea
q̃ cũ repu.ẽ unicuiq; nr̃um cari ſunt parentes:cari liberi p̄pinq familiares:ſed oẽs oium
caritates p̄ria una cõplexa eſt p̄ qua qs bonus dubitet mortẽ oppetere:ſi ei ſit p̄futur9?
Quo ẽ deteſtabilior iſtoꝝ imanitas q lacerãt oĩ ſcelere p̄riam:& i ea funditus delẽda oc
cupatiſunt. Augere.n.patriã impio:agris honeſtis uectigalib9 optimi ciuis ẽ p̄priũ: q̃
ex re certe magnã apud oẽs bñ ſentiẽtes ii nãciſcunt gloria:ut Curio Fabricio Catoni ſe
ni obtigit. Cõtra uero i uitio ſunt:q poſthabitis cõmodis ciuiũ explẽdæ auaritię & uolu
ptatis cã exigũt extorq̃nt qcqd i mẽtẽ uenit. Potuit ne uox illa ſceleratior uideri q̃ illa ca
tilinæ ob auaritiã & iperãdi cupiditatẽ? q dicente Cicerõe icendiũ ab eo excitatũ:ſentio i
qt:& illud qdẽ:ſi aqua nõ potero ruina ſaltẽ extinguã:p̄rię excidiũ minat9. Sed hũc cer
te idẽ exitus mãſit ac merito p̄fecto:q. L. Saturninũ. Sp. Meliũ:duos gracchos tyrãni
dẽ ad exitiũ p̄rię appetentes. Quãto aũt laudabilior brut9 ille prim9 cõſul poſt exactos
reges:q neq; filiis qdẽ in cõiuratiõe dep̄hẽſis neq; ſibiipſi pep̄cit:dũ ſtudio tuẽdę p̄rię: q̃
e tarquii manib9 uidicauerat collatis haſtis cũ arũti ſup̄bi filio cõgredit. Cecidere qdem
ambo mutuis uulnerib9:ſed diuerſo noie. Laudat Brutus ut optimus ciuis:& bñ de pa
tria meritus. Improbat aruns ut neq̄ſſimus parricida. Laudãda ẽ & decioꝝ caritas:quo
rũ alter bello gallico:alter bello latino p̄ ſalute p̄riæ ſeſe deuouere. Iniecit ſe i lacũ Curti
us armatus adoleſcẽs ſane nobilis:equo calcaribus i uoraginẽ adacto. Intellexerat.n.ua
tũ rñſis hiatũ terrę cohire nõ poſſe:niſi ea re iniecta q̃ po. Ro. plurimũ ualeret. Hoc ãt
curtii factũ ita laudauere ciues:ut i eũdẽ locũ ſinguli qq; honoris gr̃ia quadrãtẽ cõiece
rĩt. Nõ caruere hac ẽt laude Romanæ femiæ. Nã captis uebis cũ auꝝ mittendũ eẽt del
phico Apollini:pp̄ decimas q̃s in bello camillus uouerat nec facultas i publico eſſet:or
namenta ſua matronæ i ærariũ detulere:p̄rię magis q̃ ſuis cõmodis cõſulẽtes. Idẽ quoq;
Fecere cũ urbs a gallis redimẽda eẽt. At uero cũ traſybulus p̄ua manu trigita tyrãnos
athenis deiicere cõaret : uni ex cõſciis dicẽti:q̃tũ tibi traſybule debebũt athenę rñdit:dii
faciãt ut quãtũ p̄riæ debeo tãtũdem exoluã. Themiſtocles uero ne. p̄riæ bellũ iferret in
ſtãte Xerxe pſaꝝ rege iſtituto ſacrificio patera exceptũ tauri ſanguiem hauſit: atq; hoc
pacto mori maluit:q̃ p̄riæ aliqua ex p̄te nocere. Hoc idẽ ſi Corioſano mario cinnæ car
boni p̄poſitũ fuiſſet añ illatũ p̄riæ bellũ gl̃iam certe multi laborib9 partã nõ una cũ ui
ta turpiter amiſiſſent. Hoſtis.n.p̄riæ iudicati i cuius ſinu educati fuerãt ſuoꝝ ſcelerum
pœnas tãdẽ dedere. Deflet añ oia iteritũ p̄riæ apud Virgiliũ æneas his uerbis:O patria
o diuũ domus ilion iclyta bello mœnia dardanidũ:qđ nobis(deũ ſp̄ excipio)nil pa
tria carius i uita eſſe debet:aut dulcius ut gręci aiũt. Idem quoq; poeta:hoſtes p̄riæ car
pit potiſſimũ uero Curionẽ ut qdã u olũt. Vendidit hic auro p̄riam dñmq; potentẽ Im
poſuit leges p̄cio fixit atq; refixit:gal oꝝ capt9 ſpoliis & Cęſaris auro:ut Lucão placet.
Grauiſſimũ qdẽ hoc crimẽ eſt:cũ ariſtotelis ſnĩa amare patriã natura cogamur. Quid
.n.ſibi uult illud qđ Vlyxes ad ithace ſaxa illa qdẽ parua & ignobilia nõ ſecus redire fe
ſtinat atq; Agamemnon nobiles mycenas? Amor patrię id qdem facit:quã ueli ita am
plectare ut bonoꝝ exemplo eã opibus:auctoritate:dignitate:iperio: qđ fieri p̄õt auge
as. Sed qm̃ natura libertatem oẽs appetunt: q̃ eſt p̄tãs uiuendi ut uelis: curandum tibi

erit ne patria nr̃a a tyrãnis opprimat̃.LAV.Quonã tãdẽ id fiet mõ?COS.Si popu-
larẽ rempu.qualis nr̃a cuiuſq; ꝓpoſitũ ẽ nemini ſubeſſe uelle in æqualitate & officio cõ-
tinueris.Tria ãt ſunt ad id ꝑmaxime neceſſaria:libertas.ſ.diuitię uirtus.Libertatẽ dixi-
mus ꝑtãtẽ uiuendi ut uelis:q̃ nequaquã ſeruis cõtingit. Huic uero duo genera hoium
inſidiant̃:quoꝝ alteꝝ domi ĩterdũ magna ĩpenſa nutrit̃:alteꝝ foris uel ſimulatiõe ami
citię:uel fraudib9:uel ui reb9 publicis ſꝑ aduerſat̃. Domeſticos tyrãnos eos appello q
ꝓꝑ ĩgentes diuitias qb9 ad largitionẽ utunt̃ ĩ ciuitate ſua primo qdẽ pricipatũ obtinẽt:
mox diſcordias ſerẽdo:eo multitudinẽ traducũt:ut opa ſua cõtra nobilitatẽ utant̃.Su-
ptis itaq; armis ad pulſis optimatib9 tyrãnidẽ occupãt.Veluti Philon apud argos:Pã
ɫtius in leontinis:Cypſelus corinthi:Piſiſtratus athenis:Dionyſius ſiracuſis:Phalaris
agrigenti.Hoc ãt ne cõtingat bono ciui curãdũ ẽ:bonũ ãt ciuẽ eũ appello q ꝑiclitãti pa
trię cõſilio & manu opitulat̃.Ceu hala Seruilius.P.Scipio Naſica:q oĩum ſnĩa ſapien
tiſſimus & optim9 eſt hitus:maximus.n.(ut ait Ariſtoteles honos hr̃ nõ ei q furẽ occi-
derit:ſed q tyrãnũ ut publicũ hoſtẽ:qppe q ut dñatum malis artib9 partũ retineat po
tẽtiores expellit:ſapientes necat:cõmeſſatiões & ſodalitates uetat. Tollit gymnaſia: &
qcqd tale eſt uñ oriri ĩter ciues ĩtelligẽtia & fides põt.Sua.n.ĩtereſſe putat: ut ciues ĩter
ſe q̃ maxĩe diſiuncti ſint: nã cognitio fidẽ generat.Id ãt ne fiat delatores ſubmittũt qui
clãculũ excipiãt qd a ciuib9 ĩ coronis dicat̃:ut hieron ſyracuſis feciſſe dr̃:& nr̃a ætate lo
douicus meliorat9:q ex arte firmanos ſagittis ĩceſſebat:ſi eos q̃ſi cõiuratores in corona
cõſpexiſſet.Pręterea uero potẽtes cũ paupib9 cõmittũt: diſcordias ſerunt:populoſq; in
cõtinuis ſũptib9 & laborib9 cõtinẽt:q̃ Romę ſupbũ tarqniũ:athenis Piſiſtratũ:ĩ ſamo
Polycratẽ feciſſe legim9.Ciues.n.ſuos occupari cõtinuis negociis uolũt ne de libertate
cogitẽt.Ne igit̃ pr̃ia nr̃a talia mõſtra aliqñ ſuſtineat Laurẽti caue:maloſq; ciues & tyrã-
nidẽ affectãtes ab urbe pelle more patrio.Nolo queq̃ ĩterficias:naſicã imitat9:niſi ap
te ĩ cõiuratiõe dep̃hẽſus fuerit.Ciuitas.n.nr̃a athenieñſiũ morẽ imitatata:dñatũ affectan
tes:aut in exiliũ mittit aut ad tp̃s relegat:legibus itaq; nr̃is & morib9 tibi utẽdũ cenſeo:
ne ſi ſecus feceris:& degenerare a maioribus nr̃is:& infamiã crudelitatis ſubire uidearis:
Externos ãt tyrãnos a ceruicib9 pr̃ię facile remouebis:ſi eoꝝ cõſilia quã diligẽtiſſime ob
ſeruabis.Simulata.n.amicitia inito fœdere:eo plęrũq; ꝑplos deducunt qb9 natura ho-
ſtes ſunt:ut uel ſpõte uel coacti iugo ſeruitutis colla ſubiciant.His igit̃ tñ fidei p̃ſtabis
quãtũ uita tyrãnica exigit:ĩuigilabiſq; ne ciuitatẽ nr̃am ĩparatã offendant.Id ãt ꝑcõmo
de fiet:ſi ꝑplos finitimos:ſi principes fœdere & amicitia pr̃ię deuixeris:ſiue milites pa-
ratos ad oẽs caſus habueris.Ad hãc uero rẽ pecuniis opus ẽ:q̃(ut demoſtheni placet)
reip.nerui ſũt:ut ariſtoteli ãt ita neceſſariæ:ut euerti ꝑplaris reip.ſtatũ neceſſe ſit:niſi ci
uitas ſuos ꝓuentus ſua uectigalia hũerit.Facultates hẽant ciues oportet:ut ſit uñ reſp.
oportune uires ſuſcipiat.Hãc ob rẽ fortaſſe carthagineñſiũ cõſuetudo ĩprobanda nõ ẽ:q
aliquẽ e ꝑplo ad ꝓuitias gubernãdas obeũdoſq; ingr̃atus ſꝑ mittebãt:q ditior fact9:&
cũ reliqs ciuib9 ĩ pace uiueret:& hẽret uñ remp.iuuaret: q̃ ego cũ reliqs ciuib9 plęp e fe
ci:dũ grauiſſimis bellis nũc a Vicecomitib9 nũc ab alphõſo ferdinandoq; regib9 multis
annis p̃meremur.Virtutẽ ãt his reb9 cõiũctã eẽ oportet: ſine q̃ certe ĩtegra fœlicitas hẽ
ri nõ põt:de qua & ſi ubiq; dr̃ tñ ſuis locis & opportune rõ habebit̃. Sed ad inſtituta ſi
placet redeamus:niſi quid ad hæc uultis.PLA.Tu quẽ uoles ordinem teneto:nos attẽ
te q̃ dicturus es expectamus.COS.Putare ꝑfecto(ut ait Plato)unuſqſq; debet oia q̃
poſſidet eoꝝ eẽ q nos genuere.quiq; educauere:ſecũdo loco:eoꝝ qbus cũ geniti & edu-
cati ſumus.Nã ſi cõtẽtio q̃dã & cõparatio fiat qb9 plurimũ debeamus: poſt deũ & pa

triã: ſequenť pentes quoꝝ bñſiciis: & qdem grauiſſimis aſtricti ſumus: ſequẽť liberi fra
tres & bñ cõuenĩetes ꝓpinq. Hoc ẽt in mãdatis hẽmus quo diutius uiuas patrẽ honora
to & matrẽ. Pręterea uero q dixerit frĩ ſuo rhacah reus erit gehennæ. Virtutũ.n. oĩum
caritas ĩpa (ut ambroſio placet) fundamẽtũ ẽ: q̃ certe dirimi ĩter pentes & natos fratrũ
q; inter ſeſe ſine nefario ſcelere nõ põt. Nã cũ a põponio tribuno plebis dcã mãlio tor-
quato dictatori dies eſſet: qđ occaſiõe bñ gerẽde rei exceſſet ĩperii obtiñẽdi legitimũ tẽ
pus. & qđ optimũ filiũ ab hoĩbus relegaſſet & rure hĩtare iuſiſſet: filius adoleſcẽs pria
luce Romã uenit ad Põponiũ: ubi negociũ exhiberi prĩ ĩtellexit a quo ſtatĩ ĩtromiſſus
qa exiſtiaret cõtra patrẽ aliqd afferre remotis arbitris gladiũ ſtrixit: Põpõiũq; iurař coe
git ſe patrẽ miſſũ eẽ factuꝝ. Plus.n. mouit adoleſcẽtẽ pietas ĩ patrẽ: quã ĩ ſe prĩs moro
ſitas & iniuria. Coriolanũ quoq; quẽ nec dii nec hoĩes dimouere ab obſidiõe urbis po
tuerãt ſola mř lachrymabundũ ẽt auertit. Laudať apđ Maronẽ Aeneas qđ patrẽ An
chiſem humeris ſuis ab ĩcendio liberauerit: nec ĩprobať Scipio ille cui poſtea aphricão
cognomẽtũ fuit: q patrẽ apud ticinũ in ꝑlio uulneratũ ab hoſte ſeruauit. Pretor itẽ mu
lierẽ ingenuã capite damnatã & ob eã rẽ necãdã ĩ carcerẽ cõiecerat: pietate mot9 cuſtos
nõ mõ ſtatĩ eã nõ necauit: uerũ ẽt filię diligẽter tñ excuſſæ ne qd cibi ad matrẽ ferret adi
tũ ꝓbuit: futuꝝ exiſtimãs ut ſiñ ſua noxa mulier inedia cõficereť. Viuebat tñ illa uberi-
bus filię alita: quare cognita liberata mř filię pietati cõdonata eſt. carpiť ãt neronis uita
multis ĩ reb9: ſed illđ ĩter cętera ſcelera crimẽ ei obiiciť qđ poſthita pietate mřẽm agrip
pinã ĩteremit a q̃ ꝓcreatus: nutritus & ĩ tãto ĩperio collocatus fuerat. Merito igiť ſcele
ratus hõ: prię quã oĩ flagitio cõtaminaretur: matri cõtra quã unice ĩpius fuit pœnas tã
dem & qdẽ grauiſſ dedit. Poſt parẽtes uero ſecũdo loco frẽs hẽbis tertio ꝓpĩquos. Qui
.n. te ſaluũ in oĩ fortuna quiq; dignitatẽ tuã augeri malit quã fř Iulianus adoleſcẽs inſi
gnis iuenies neminẽ. & ob eã rẽ cũ cęteris anteferẽdũ arbitror Scipiõis exẽplo: q cũ pro
uĩciæ cõſulibus decernerenť: maluit. L. Scipioni frĩ quã Lęlio amiciſſimo Aſiã cõmitti:
neq; hoc qdẽ cõtẽtus ſe ei cũ antea ĩpator fuiſſet legatũ ꝑſtitit: quo uictor cũ triũpho in
prĩã rediret. Quãtũ amauerĩ ego frẽm Laurẽtiũ cui9 tu nomẽ obtiñes ciues oẽs optimi
ſũt teſtes: quãta itẽ bẽiuolẽtia coiũcti fuerĩt ĩter ſe př patruuſq; tu9 filii mei dulciſſimi te
certe nõ latet: q eos ĩ uita uidiſti: frẽm itaq; imitatiõe nrĩ amato ꝓpinquos nõ mõ ĩ ꝑcio
hẽto: ueꝝ eos quoq; cõſiliis tuis priuatis ac publicis adhibeto. Veriſimile.n. eſt eos tibi
melius cõſiliũ daturos quã illos q nulla tibi affinitate cõiũcti ſunt. LAV. Sũt tñ q ami
citiã cognationi anteferẽdã cẽſent. COS. Dicat Platyna recte ne ii ſentiãt an ſecus? ego
interĩ in ſeniſtrũ lat9 recũbã: cubitoq; ĩnittar. PLA. Vulgaris hęc qdẽ opinio ẽ & ab oĩ
rõne remota. Qui.n. fieri põt ſi naturæ uim ĩſpicimus & contẽplamur: ut cuipiã carior
ſit amicus quã fř bñ cõueniẽs? Ex eodẽ utero natus eiſdẽ uberibus alitus: eadẽ diſciplia
ĩbutus: nõ anteferť ſocio & amico? Fruſtra nos qdẽ germanos cõſuetudo appellaſſet.
Fruſtra fratrẽ quaſi fere alterũ. M. Varro dcm̃ putaſſet: ſi nõ pluris fratrẽ q̃ amicũ face
remus. Vnius. P. Scipionis & qdẽ ſapiẽtiſſimi exẽplũ ſat tibi eſſe debet: q ut auus tuus
paulo ante dixit fratrẽ in honore. C. Lelio antepoſuit. ſed ꝑge Coſme ſi ꝑcõmode iaceſ.
COS. Quoniã de Lelio nuꝑ mentionẽ feciſtis uideatis quęſo quãti faciendã amicitiã
ſentiat. Quid inqt ſtultius eſt: quam ut plurimũ copiis facultatib9 opib9 ualeas cęte
tera parare q̃ parãtur pecuniã ueſtes famulos gloriã uaſa ꝑcioſa: amicos nõ parare opti
mã & pulcherrimã uitę ſuppellectilem. Vita.n. inculta & deſerta ab amicis nõ põt eẽ
iocunda. Tibi igitur laurẽti querenda ciuiũ oĩum caritas eſt. humanitate: mãſuetudĩe
comitate: & gratia. Tot.n. oculos: tot man9: tot animos hẽbis quot amicos. Reꝝ autẽ

oium(ut ait Cicero)nec aptius ē quicq̄ ad prīcipatū iter ciues tuendū atq; tenēdū q̄ di
ligi: nihil alienius q̄ timeri. Vñ p̄clare ait Ennius quē metuūt oderint: quē qſq; oderit pi
iſſe expetit. Neq; certe ullius tantæ ſunt opes q̄ odiis multoꝝ poſſint obſiſtere. Malus
.n.cuſtos diuturnitatis metus eſt. Vt idē. M. Tullius affirmat: cōtraq; beniuolētia fide
lis. Nā mutua ſint oportet bēiuolētia & odiū: & eos timere a qb9 metu uolum9 neceſſe
eſt: q Dionyſii ſupioris: Alexādri pheræi: Phalaris agrigētini uita oſ̄dit: q tādē op̄ſſi
uitā merito cū tyrānide amiſere. Quis āt nō cenſeat. C. Gallículā: Neronē: Domitianū
portēta illa ipſi Romani iure cæſos: cū eoꝝ uita tota tyrānica eſſet: i q̄ nulla fides: nul
la charitas: nulla ſtabilis beniuolētiæ pōt eē fiducia. His āt ſuſpecta ſūt oia & ſolicitudi
ne plena: cū nullus apud eos ſit amicitiæ loc9. Dices tñ eos coli ſimulatiōe dūtaxat ad
tp̄s. Veꝝ ſi forte ut p̄ſæpe fit de gradu ceciderit: itelligēt q̄ fuerit iopes amicoꝝ. q Tarq
niū ſupbū dixiſſe ferūt: tū cū exul eēt ſe intellexiſſe quos fidos amicos hūiſſet: quoſq; in
fidos cū iā neutri parē gr̄iam referre poſſet. Veꝝ q̄a ad amicitiā fortūati ciuis multi cō
fluere ſolēt: deligēdi a te ſunt: q ob ſapiam uirtutē & itegritatē amicitia tua digni habeā
tur: qcq; merito boni uiri appellari poſſint. Neq;.n. aliter uera amicitia dici poterit: niſi
fuerit i uirtute cōſtantia ac ppetuitate fundata: q̄lis fuit illa Scipiōis & lælii: Oreſtis &
pyladis: ac duoꝝ pythagoreoꝝ damonis & pythiæ. Hos uero ſi nimiū exactę amicitię
recōditęq; exiſtimas: delige ex ciuib9 tuis q ob uirtutē firmi amici ſtabiles & cōſtātes fu
turi ſint: tales āt ii erūt quoꝝ uita oi ex pte pbata fuerit: ne eos amicos exiſtimes q uo
luptatū inſtrumenta ſunt quiq; merito ob flagitia omnium ſeruorum turpiſſimi ſunt
uernæ. Prius autem ex Iſocratis ſententia diligēter ſcrutabere qualis exiſtimatiōis apud
bonos & rerum humanarum gnaros ii ſint quos i amicitiā recepturus es. Nā eius ige
nii pfacile iudicabere cui9 illi fuerit quos tibi familiaritate & amicitia adiūxeris. Preterea
uero ſi boni erūt hoꝝ itegritati te ac rēpu. nr̄am tutiſſime cōmittes: ſi mali in te unū ois
fere culpa uertet: maxīe uero ſi q̄d detrimēti pr̄ię nr̄æ iſtoꝝ culpa acciderit. Bonos igit̄
delige ex oī numero potiſſimū āt ex nobilitate: & eos q̄dē doctos ac reꝝ hūanaꝝ pitos
ut dixi. LAV. Ego uero ex te libēter audirē quos nobiles & uiri boni amicitia dignos cē
ſeas. COS. Scribēs ad. Q. fratrē Cicero de petitiōe cōſulatus: cū de Antonio & catilina
loq̄ret: nequaq̄ ſunt inqt ii tā genere iſignes q̄ uitiis nobiles. Eſt.n. nobilitas ſm ſtoicos
ſplēdor q̄dā ex ppria uirtute pueniēs cui ois generoſitatis palma tribuēda ē. Quare
mirari nō ſatis poſſum q̄d Ariſtoteles hō oium q unquā fuere ſapiētiſſimus in libro de
repu. eos nobiles ſibi uideri dicat. Quoꝝ maiores uirtute & diuitiis aliqñ floruerint: cū
uera nobilitas nō aliūde q̄ ex ipſa uirtute oriat̄. Alioqn piratæ & latrōes ob diuitias hac
rōne nobiles haberent̄. Preterea uero nō eſt cur eos nobiles cēſeas: qui nobilitatē i deſi
dia collocāt. Nil.n. agere poſt crapulā & ebrietatē: in purpura āt & ſubſericis uiuere: ſe
ricatas ferre ueſtes: aurata calcharia: gēmatos hr̄e digitos: comam bene petere: accipitrē
circūferre: unguenta ſapere i nobilitate ponūt: quo certe nihil eſt a generoſitate magis
alienū. Apud Romanos oli mos fuit ut equites pp rem in bello ægregie geſtam annu
lo fibula & armila donarent̄: uirtutis nō āt ignauię monumēta & pignora. Iactare itē
res geſtas maiorum: atria imaginibus referta: porticus ſignis ac tabulis ornatas: ædes
conſtructas oſtentare plus admirationis quam nobilitatis in ſe habet. Erūt tñ hæc no
bis adiumēto: ſi maiorum noſtrorū uirtuem & animi præſtātiā imitati fuerimus: ſecus
uero dedecori ac turpitudini. Huiuſcemodi aūt nobilitatem irridens Diogenes ille cy
nicus pſius: malitię & ignauię uelamē eſſe dicebat. Quare. M. Catonē priſcū illū quem
Cenſorinū uocarunt: nō genus: nō diuitiæ. Tuſculi.n. natus ē obſcuro genere tenui cē

Digitized by Google

s nobilitarũt. Idẽ de. C. Mario: Tullo ſeruilio dici
diuidit Plato. Primã aũt ait eoꝝ eẽ q claris bonis
oꝝ quoꝝ parẽtes aliqñ principes extitere. Tertiã
geſtis uel publicis certaminib9 parta corona cla-
ctrina & aĩ magnitudie excellũt. Hos ãt ut uere
. Platonẽ uero Ariſtoteles ſecutus: eoſdẽ ſcripſit
in ſola uirtute nobilitatẽ collocãs. Seneca quoq;
uit inqt Socrates ꝑnci9 nõ eques Roman9: hũc
iles reddidit: ſola. n. uirtus eſt q̃ nobiles facit: quę
s igiẽ ut ex generoſa ſtirpe tibi amicos delige: quo
abes donatũ acciolũ: habes alamãnũ renocinũ:
a publicis priuatiſq; ĩ reb9 uti arbitratu tuo pote
deligẽdis amicis adeo ad uiuũ oĩa reſecas. COS.
latiõe blãditiis aſſentatiõe quorũdã leuiũ hoium
ptatẽ oĩa loqntiũ: q̃ peſte nulla certe maior adhi
dignitate in aliqua ꝑſtãti repu. ualent. Nã quod
idãt & aſſentãdo extollũt: uultũ fingẽdo & nu-
oluntatẽ obſeruãdo. Legiſti credo Eunuchũ Te
negat qs negãt: is q̃ſtus ap d' quoſdã nõ bñ iſtitu
ſentatio illa pnitioſa ut cũ poſtea ueꝝ qs dixerit
o ĩbuti cũ ſe pluſq̃ cæteros ſapere arbitrãẽ bñ ad
ut aiũt oculos ẽt ĩ uita ꝑbẽtes. Aſtãt: illi aſſentã
s qd' nõ põderẽt ad eoꝝ ne lucrũ faciat. Preterea
difficile uẽ ĩuertũt: ut ſatyro placet. Rides maio
pexit amici. Aſſẽtatores. n. (ut ariſtoteli placet)
Tu uero Laurẽti ut bñ iſtitutũ ciuẽ decet ab his
aletis mileſii ſñia teiꝑm cognoſce. Hac. n. rõe p
ãt. At uero ſi mihi obtempaueris illos poti9 am
ẽter & modeſte audẽt. Hac ãt libertate loq̃ndi ſi
habeas q tibi ac reip. itrepide ſñiam explicẽt. Prę
ũeris: adulatores ipſos ignominia notatos ĩ ma
es Coſme: neq; hoc genere hoium nr̃a ciuitas ca
na pgamus. PLA. Eſt aliud genus hoium huic
o execrãdũ & bonis pnitioſum: cuius ſalatiis &
us iterdũ ſum. Hos delatores uulgus appellat.
dicis. Inſenſerũt ſeſe pnitioſi delatores ĩ turbam
quunẽ: & tanq̃ aucupes uerbis qbuſdã hoies in
poſſint. Quid qſq; dixerit obſeruant: nõnulla
ẽtes hoium & cõſilia exactius pcipiant: ac taliũ
ltates odia diſcordiæ tormẽta ſupplicia cædes
bonis: hic poſtremo urbiũ iterit9 bonoꝝ oĩum
uribus hoium inſtillant: eoſq; quoquo uolunt
m alioqn bonũ principem adeo uoluere delato
tem antea euectos deinceps hoſtium loco ha-
hominem ſane diuinum concitato delatoribus

odio. Moti a ciuibus ſuis coactus ē Socrates maloꝝ calumniis uir aūt doctiſſimus atq; Innocētiſſimus Boetius Theodorici regis iuſſu inſtigantib9 delatoribus ꝓria ac uita priuatus eſt. Domitianus uero inter impii monſtra cōe ratus hac in te ſolū reſpicere ui ſus eſt q delatores contēpſerit & ab urbe expulerit hāc uoce freqnter uſurpās delatores q nō caſtigat: irritat. Quales igiť æſtimandi ſunt: ii quos ēt ſceleſtus iperator odio habuit? Ac merito qdē. Cōtra ſupbos. n. iracundos: uiolentos: fures: ꝑdones: ſiccatios: iuidos: ſunt nobis inuenta remedia: cōtra hos uero nullū cū uerſuti qdē uaſri ſubdoli fallaces ſunt: ac prius te opprimāt: q̄ tale aliqd tibi euēturū ſuſpicari poſſis: q locus innocētiæ ubi iſti regnāt feris peiores? cū ſocietatē humanā q̄ nihil i uita melius ē maledicētia tollūt. Detrahere. n. (ut ait Cicero) aliqd alteri: & hoiem hois incōmodo ſuū augere cōmodum magis ē cōtra naturā q̄ mors: q̄ paupertas: q̄ dolor: q̄ cętera q̄ pñt aut corpi accidere: aut reb9 externis. cōtēnendi ergo & pellēdi ii ſunt ut ſacrilegi & pnitioſi: ut furiæ phlegetūtis: & qd qſq; dicat cōſiderādū de qbuſue dicat. Hac. n. rōne ciuitatis nřæ qeti & incolumitati cōſules. LAV. multū tibi debeo Platyna: q auū meū admonuiſti: ut mihi antidotū daret cōtra uenenatas delatoꝝ uoces. PLA. Omitte iſta Laurenti: nil mihi ob hāc rē debes? Debebis tñ ſi mādata coſmi obſeruaueris: debebūt & ciues tui: ſi per tę hac peſte caruerint. Sed audi qſo: q auus deinceps dicturus eſt. Vultū ut mihi qdē uř cōpoſuit hilarioręq̄ unq̄ antea factus eſt. COS. Quaſi uero ſoli poetę & nō ēt reliquū genus hoium uultū reb9 de qbus dicturi ſunt accōmodēt. De humanitate dicturus comitatē frōte oñdere neceſſe fuit. PLA. Recte ſane: ex oratii ſnīa. Sed pge nā & nos quoq; frōtē porreximus adeo tui ſtudioſi ſimus. COS. Scribēs ad. Q. fratrē Cicero hoiem admonet: ut in gubernāda ꝓuincia añ oīa facilitate utať in adeundo: lenitate in rñdendo. Nihil eſt. n. qď æque ciuem caꝝ oibus faciat & popularē quā ipſa comitas: cui nō ſi ne cā bonitas liberalitas & amicitia cōnexæ ſunt: qbus ꝑfecto ex reb9 cōciliari hoium beniuolentia ſolet: ut cōtra moroſitate duritate & acerbitate amittiť. Veꝝ eſt certe q Cyrū dixiſſe aiūt: iocundiora multo acceptioraq; hoibus uideri in optimo uiro hūanitatis q̄ belli opa. Bella. n. plurimū mali intuliſſe mortalib9: hūanitatē uero pluta bona ipor taſſe. ætate qdē nřa plurimū bello & gřia ualuit Frāciſcus Sfortia Mediolāi dux: ſed eū plus iuuit ad pticipatū cōparandū humanitas q̄ bellū: qua in re ego quoq; imo reſpu. nřa hoiem iuuit partim eius comitate mota: ptim ne traſpadana italia in ptātem Venetoꝝ cū noſtro magno malo deueniret. Nā ſi inſubriā occupaſſent: i nos quoq; aliqñ arma mouiſſent: adeo natura ſunt dominandi cupidi. Hoc igiť přię magiſq; Frāciſco tribui. Tantę uero humanitatis fuiſſe. C. Cęſarē legimus ante pticipatū: ut & ipſe ciues in cōuiuiū ſæpius adhibuerit: & inuitatus illoꝝ menſas nō ſit aſpernatus. Laudat cōmeſſationes publicas Plato ad cōciliādā hoium beniuolentiā inter ſe: cuius qdē pcepta plętiq; imitati adeo multitudinē hac comitate deliniuere: ut eius opa poſtea in maximis rebus atq; optimis ſint uſi: ut intelligas totā hāc popularitatē ad utilitatē reipu. non ad priuatū cōmodū ſpectare debere: licet ipſe. C. Cæſar longe aliter ſenſerit regnādi cā quā qdem cupiditatē ita uelim a te reiicias Laurēti ut pnitioſam & teterrimā peſtę: ne te aliqñ inficiat. Principū exēpla de humanitate tibi ꝓpono quo ciuib9 tuis carior ac gratior ſis: maxime uero qñ magiſtratū in ciuitate adeptus fueris q ipſe per ſe hoibus terrori eē ſolet. Memineris qſo uocis illius diuinæ qua uſum Titū impatorē ferūt. Velle qdē ſe talē priuatis exhibere: quales ſibi priuato habere cuperet. Vt. n. nihil pnitioſius ē q̄ odio haberi: ita nihil utilius q̄ diligi & amari. Qď certe humanitate: lenitate: facilitate: cōparať. Nā ut ſupbia reſpu. labefęctat: ita humanitas labefactatā aliqñ cōfirmat: ac hoium

contumaciam

[illegible] Moyſes appellabat: in labo
rib9ſolabaẗ: delinibat oraculis: reb9ſouebat: & ob eã rẽ poſtea ſupra oẽs hoĩes ſaperẽ exi
ſtimatus ẽ. His.n.artibus plebis iudaicæ mẽtes adeo ſibi deuinxerat: ut eius amplitudi
nem magnitudinis gratia plus diligerẽt: quã ꝑ reb9 geſtis admirareẗ. Dauid ãt ob pla
cabilitatẽ iuuenis ẽt ad gubernãdũ pplm̃ uno oĩum conſenſu electus eſt; adeo ut pen
tes cũ filiis ſuis filii pentibus ĩ amore ꝑferrẽt: cũ ad utilitatẽ hoĩum potius quã dominã
di cupiditate ſumpſiſſe regnũ uidereẗ. Nã tumultuãte pplõ cædẽ ueritus ob ſceuitiam
Saul maluit in hebron exulare: quã hieroſolymis ĩperare tãti faciebat populi ſalutẽ cu
ius gratia regna & magiſtratus inſtituti ſunt. Quãtum uero magnis ciuibus ſuperbia
interdũ nocuerit. M. druſi tribuni plebis ĩpotentia declarat: q. L. Philippo cõſuli: qđ ſe
concionantẽ interpellauerat adeo collũ intorſit: ut multus e naribus eius cruor erupe-
rit. Idẽ quoq; cũ ſenatus ad eum mitteret ut in curiam ueniret: quare nõ potius ipſe inqt
in curiam Hoſtiliam ꝓpinquam roſtris.i.ad me uenit? Tu itaq; bonos uiros imitatus
facilẽ te accedentibus pſta: dicẽtes benigne audi interrogãtibus comiter rñde: petẽtibus
honeſta pręſertim obtẽpera. LAV. Quod de humanitate dixiſti admodũ laudo: & ita
ut iubes me factuꝝ repromitto: ſed uereor ne ĩterdũ ob facilitatẽ cõtemnar. COS. Ego
uero huic tñ facilitati grauitatẽ adiunctã uelim pp temeritatẽ & ambitionẽ quorũdam
oĩa ſibi licere ſine diſcrimine arbitrantium. Hos ãt cupiditate & appetitu oĩa metientes
facillime ꝓpelles ſi ea in te fuerint ornamẽta q̃ in optimo ciue eſſe debẽt pẽſſe nãq; ciui
bus ſuis nõ debet q non didicit. prius q̃ id rõe fiat: qđ qdẽ ſtudio diligẽtia doctrina uſu
cõparaẗ: ut intelligas te nõ ad ocium ſed ad negotium: nõ ad ſomnũ ſed ad ſolertiã: nõ
ad uoluptatẽ: ſed ad modeſtiã & cęteras aĩ uirtutes ſpectare oportere. Facile nimirũ cõ
temnuntur: q nihil uirtutis: nihil aninimi: nihil neruoꝝ habent: quiq; nec ſibi nec alteri
proſunt: ut dicitur. Contra uero in admiratiõe oĩum ſunt q anteire cæteros uirtute pu-
tantur: atq; his uitiis carere quib9 alii nõ facile poſſunt obſiſtere. Hos pterea admiranẗ
populi hos amant: hos colunt ut ſemideos. Fieri.n.nõ põt ut eum qs contẽnat Quem
uiderit curare eniti: ut omnes ciues quã beatiſſime uiuant. Nam q dat operã ut ex ęquo
& bono ſuum qſq; teneat: quiq; oĩ diligentia & ſtudio curat: ut ciuitas moribus ĩduſtria
gloria facultatibus augeaẗ: is certe admiratione omnium & laude dignus eſt. Graue.n.
pondus eſt quod optimus ciuis humeris ſuſtinet. Florẽtẽ .ſ. ſecunda fortuna ciuitatem
conſeruare: & ſi qñ acciderit eiuſdẽ calamitates atq; pericula ꝓpulſare. Hãc itaq; ob rem
ut dixi fuere q hos ſemideos appellarent. Quid.n. utilius dari ciuitati põt? Quid fru-
ctuoſius q̃ ciuis bñ inſtitutus? Qui ſciat oĩa prudenter ac modeſte agere: iuſticiã colere
liberalitate uti: circumuentos defendere: opẽ amicis ferre: pmia uirtuti tribuere: ꝓdeſſe
quã plurimis. His ãt uirtutibus q ſeptus eſt. nõ utiq; a ciuibus cõtemnitur: nõ a flagitio
ſis iniuria afficiẗ. Nã cum metellus repetũdarũ accuſatus cãm diceret: & tabulę admi-
niſtrationis inſpiciẽdę iudicibus traderentur: oẽs certe q tum aderant auertere oculos:
indignũ tãti chartę & nõ integritati eius fidẽ pſtari: cui populus Romanus tantã ꝓuin
tiam cõmiſiſſet. Tutam ãt eſſe uirtutẽ & integritatẽ nõ modo apud ciues uerum etiam
apud hoſtes declarat. P. Aphricani maieſtas: ad hunc.n. uiſendũ cũ pędones quidam
linternũ ueniſſent poſitis armis uirtutis eius admiratores nõ ut hoſtes ſe acceſſiſſe di-
xerunt: quibus certe aphricanus facilem ſe pbuit. At illi uenerati limen domus tãquam
aram & deos oſculata manu Scipionis poſitis ante ueſtibulum donis lœti diſceſſerunt.
Hac itaq; rõne laurẽti comitatem ad quam te prius adhortatus ſum tutiorem grauitas

& conſtantia reddet. PLA. Recte ſane admones. Sed dic queſo ne hæc maieſtas reſpicit. COS. Cōtra ambitionē & arrogantiā duo grauiſſima mala Plurimū certe ualet: iuſticiam ſiqdem & fidē e medio tollit nimia principatus ambitio: unde pclare ſcriptū eſt apud platonē ſimiliter facere eos q inter ſe cōtenderent: uter potius rēpu. adminiſtraret: ut ſi nautę in piculo certarēt: qs eorum potiſſimū gubernaret? Quid ſi iperia nō ſunt expetēda (ut ait cicero) aut potius nō accipiēda interdū aut deponēda nōnunquā? Vel ſi tm̄ pōdus ſuſcipit̃ oīs ambitio & arrogantia uitāda eſt: ne ſi clari nimiū uidebimur ob delatos honores beniuolētiā oēm ex aīs hoīum abradamus. q̄ nō iminuēda faſtu: ſed augenda eſt clemētia & humanitate. Extant āt ſenatus uerba ad auguſtū Cæ. p uirū illuſtrem Valerium meſſalā. Quod bonū inqt fauſtūq; ſit tibi domuiq; tuę Auguſte ſenatus conſentiens cū pplo Romano te patrē p̄rię cōſalutat. Hāc uero glorioſam ſalutationē auguſtus nequaquā inſolēter accepit: ſed illachrymās ob pietatē & gratiā ſenatus erga ſe: rn̄dit Cōpos factus uotorum meorum patres conſcripti: qd habeo aliud quā deos imortales pcari: ut cōſenſum ueſtrū ad ultimū uitę finē mihi pficere liceat. De hac item re ſcribens ad generū auguſtus: uides inqt mi agrippa cōem ſeniorē oīum cōſenſum erga nos. Tertiū & ſexageſimū annū euaſimus. Deos oro ut quantū mihi tēporis ſupereſt: id ſalubriter ducere liceat in ſtatu reipu. fœliciſſimo. Nondū. n. ad unū oīno iperium Romanū uenerat. Hinc cœpit initiū. Maluere. n. ciues ad unū deferri oia quā totiens bellis ciuilibus & qdem cruentis uexari. Cōtinuit itaq; hac rōne multos in officio Auguſtus adhibita ēt maieſtate ne ambitiōe & arrogantia quicquā pter honeſtū ſibi licere arbitrarentur. eadē quoq; modeſtia uſus eſt. M. Antonius quē mirari ut aiunt ſcriptores quā laudare facilius eſt. Hic. n. filiū ſenatui cōmendans omiſſa arrogantia & elatione: cōmendat̃ inqt ſi uobis & diis imortalibus dignus erit. Ob modeſtiā uero (ut in antiqtate iudaica legimus) pfecturam recuſabat Moyſes: at eā dn̄s ſuſcipere coegit. Saul quoq; regni gubernacula abnuebat: demū uero ſubmittere collum iugo cogit̃. Horū āt admodum diſſimilis fuit abſalon Dauid regis fili9: q abitione & largitiōe potētiā q̄rens pr̄i ēt arma palā intulit. Ad cōpeſcendā aūt hanc imanem belluam: q̄ fratrem in fratrē concitat filiū in parentē cognatos & affines inter ſe degladiari facit: legē ambitus quę poſtea amiſſa libertate reticuit Romani ueteres ſanxere: qua certe ardor ille imperādi mētib9 hominū inſitus cōprimeret̃. primūq; locū in libera repu. ille obtineret: qui ſciret cupiditatibus ſuis īperare: refrenare libidines: ſpernere uoluptates: iracūdiā tenere: auaritiā cohercere: cęteraſq; animi labes repellere. Reticuit poſtea ſanctiſſima lex dū ad unum oia referunt̃. Tu uero laurēti grauitate tua & conſtantia ſi uoles (uelle autē debebis) ubi ad ætatem ueneris ita petulantiū & ambitioſorum audaciam cōprimes ut non magnopere lex de ambitu deſiderāda ſit. LAV. Credo hercle ita eſſe: & huic mandato facile aſſentior. Sed dic q̄ſo: ſi hoc agam qd p̄mii magis erit mihi in libera ciuitate: quā cuiuis e populo? COS. Si cuiuis bono de referēda gratia cogitandū eſt: nō eſt fraudādus ſuo merito bonus ciuis: & ille potiſſimū q nō de uno tm̄: ſed de pluribus benemerit9 eſt. Huius aūt p̄mium non erit aurū nō gēmæ non puellę captiuę (ut eſt apud Homerū) ſed uera & integra gloria: quę eſt (ut ait. M. Tullius) conſentiens laus bonorū incorrupta uox bn̄ iudicantiū excellente uirtute. Quod aūt frigora calores iedia uigilię laboreſq; cęteri non ęque graues his ſunt: qui rem optime gubernant: ac priuato homini: facit ipſa gloria: qua maxime boni ciues alendi ſunt: Hāc aūt ob rem trophea triumphi ſtatuę coronę laudationes tum in uita tum in morte ſunt inuētæ. Addo ēt hiſtoriam & poeſim ac muſicam qua in conuiuiis ad cytharā heroum pclare res geſtę canebantur: heroū dico

quorum

gloriam ꝓximam & quaſi compendiariam dicebat: ſi qs id ageret: ut talis eſſet
qualis haberi uellet: qd' ſiquis ſimulatiōe & ficto non mō ſermone ſed ēt uultu ſtabilem
ſe gloriā conſeq poſſe rentur uehementer errant: nā uera gloria altę radices agit: atq; ēt
ꝓpagat: ficta oia celeriter tanq̄ floſculi decidūt nec ſimulatū q̄cquā pōt eſſe diuturnū.
Teſtes ſunt āt ſaturninus tribunus plebis. Sp. Meliꝰ: gracchi duo. M. Druſus quoq; ui
ta tota in oſtatione fundata erat. Aliud. n. p̄ſeferebant uultu ac uerbis: aliud fixū in mē
te gerebant. Vera certe fuit. L. Bruti gloria. Q. Fabii maximi. Pauli æmilii. P. Scipiōis:
q' nihil aliud cogitarūt in uita: nihil egerunt: niſi qd' p̄clarū & laudabile ꝓ ſalute oium
& dignitate p̄triæ uideret; ꝓ qua bonus ciuis ſi opus fuerit nō dubitet mortē oppetere.
Is igit' ſit unicus bn̄meriti de repu. cibus: quo uelim ita paſcere ut in uita ciuili nil maius
aut amplius tibi ſit req̄rendū. PLA. Bene hercle ſuades Coſme laurentiū. n. ad laudē ad
hortaris: optima ad capeſcendā uirtutē calcharia. Verū ſi qd habes ulterius qd' adole-
ſcēti ꝓfuturus cēſeas id quoq; ediſſe. COS. Habeo certe nōnulla q̄ & ſi parua uidebunt'
ac priuata magis quā publica tn̄ cōtēnenda nō ſunt. ptinere. n. ad dignitatē p̄clari & ex-
celſi ciuis crediderī laxius & magnificētius hītare. Nam ſi magnifici ciuis eſt muros ur-
bis: naualia: ductus aquarū: Theatra: porticus: phana: oiaq; oio q̄ ad cōem uſum ciuita
tis pertinēt ſtruere: qd eſt cur ædes ſibi magnificētiſſimas in p̄claro ciuitatis loco nō ędi
ficet? Preſertī cū id ēt ad ſplēdorem & dignitatē ciuitatis ptineat. Cn. q̄dem octauio: qui
primus ex illa ſamilia cōſul factus eſt: honori fuiſſe. M. Tullius refert qd' p̄clarā ædifi-
caſſet in palatio & plenā dignitatis domū: q̄ cū uulgo inuiſeretur: ſuffragata dn̄o nouo
homini ad cōſulatū putabat'. Ornāda eſt itē (ut idē ait) dignitas domo; non tota tn̄ ex
domo quęrenda ne in cemēto & lapidibus uerā gloriā repoſuiſſe uideamur. Sit laxa &
ampla ut priuati ac publici hoſpites magnifice & honorificētiſſime ſuſipi poſſint: qd'
ego quoq; feci nō in urbe ſolū: uerū ēt in agris ut uidetis. His tn̄ ſumptibus modus q̄dē
iponēdus eſt: ne ſi laxius ædifices ſuſpitionē affectati pricipatus initias ſi anguſtius aut
uilius auaritiæ ac q̄dem ſordide crimē incurras. Domus aūt ſplendidi uiri ſm Homerū
nō ex auro ebore argentoue: ſed hoſtiū ſpoliis ornāda eſt. Illa. n. ornamēta deliciarū &
muliebris laſciuiæ plena ſunt a q̄bus certe tanquā a Syrineis ſcopulis bonū ciuē decli-
nare oportet. Exornat idē homerus mollis & effeminati Menælai domū ex aī eius ſnia.
Deſcribit p̄terea hortos pheacū calypſus domū: ac circes: ut ex tā accurata pictura mo
res quoq; incolentiū comp̄hendi poſſint: Boni igit' ciuis ædes ita magnificę & ſplēdidæ
ſint: ut nil effeminatū nil muliebre p̄ſeferant. PLA. Magnā certe laudē hac in re Coſme
cōſecutus es: nemo. n. nō dico in urbe tua uerū in tota italia magnificētius te ac ſplēdidi
us ædificauit: cernunt' tot tēpla: tot monaſteria: tot bibliothecę: tot ædes tua ipenſa ędi
ficatæ & ornatæ ut nil ulterius ad hāc magnificentiā operū addi poſſe uideat'. COS. Fe
ci id quidē ut dicis tum ad ſplendorē urbis: tum ēt ut rem diuinam excolerē. Hoc āt nō
ſtrū inſtitutū uelim imitere laurenti: & ſi qd inchoatū a me eſt nec pfectū id tandē ab-
ſoluas. LAV. Faciam id q̄dem. Sed ne excidat quod antea ꝓpoſuiſti: q̄ nam quæſo illa
ſunt quę parua eſſe dixiſti? COS. Querēs lycurgus oia quę ad mores laconum perti-
nerēt primus ex creta: uel ut alii uolunt ex ionia homeri poeſim in græciam detulit: cu-
ius exemplo tum multa tū cōuiuia q̄ illi philitias cœnas uocant: iſtituit non defluentes
uarietate & luxu: ſed moderatione & mediocritate cōditas: uictum cultūq; corporis nō
ad uoluptatem ſed ad ualitudinē & uires referendum eſſe. Nam q naturę humanæ di-
gnitatē & excellentiā cōſiderat intelligit quā turpe ſit diffluere luxuria & delicate ac mo

liter uiuere: quamq; honeſtum parce continenter ſeuere ac ſobrie. In ea uero diſceptio-
ne quam inter Alexandrum & Diogenem aliqñ ortam ſcribit dion. Vexari humanum
genus ab aliquo quatuor dæmonũ oſtendit quoꝝ illũ certe ſecũdũ appellat: q uolupta
ti ſacrificia deferet: & deam ipſam colit odoribus uariis ac ſaporibus gaudentē. Hic autē
dæmon ut idē affirmat auditũ guſtũ tactũ quouiſmō pōt mirifice deflectat: balnea fre-
quētat: molles ueſtes & laboratos accubitus amat: muliebres amplexus expectat. Hęc
dea nimiꝝ eſt ipſa circe: q̃ ſocios Vlyxis in porcos mutat: ii uero deinceps ut timidi &
infracti aīi publicis ac priuatis in rebus inutiles hñtur. Seruāda igit̃ inuictu cultuq; cor
poris mediocritas eſt: ob modeſtiā & ualitudinem: q.n. fieri pōt ut delitiis aſſueti ciues
ubi opus erit. Famē ſitim frigora æſtus atq; alia icōmoda ꝑ repu. patiant̃? Cōcid̃ ꝑcer-
te aīs & corporibus in quouis ēt ꝑuo negotio oportet: q ſardanapalos: antonios: helio
gabalos: caracallas: othones: diffluentes libidine & luxuria imitant̃. C. uero Cæſaris mo
deſtia & ſobrietas ut noſti ab hoſtibus ēt laudat̃. Hic.n. in ordināda ciuitate legē ſum
ptuariam tulit: ne ciuiũ mores nimio luxu corrũperent̃. Videbat.n. uir ſapiētiſſimus:
nihil eſſe ꝙ aīos hoīum æque fatigaret q̃ libido: & circũſedentes undiq; uoluptates. Ab
his igit̃ ut ab īprobis dñis dedecoris & turpitudinis ſe uindicēt optimi ciues neceſſe eſt:
ut cũ libidinibus ipſi parere deſierint p̃eſſe aliis merito uideant̃. Nihil ē āt ꝙ magis au-
ctoritatē boni ciuis augeat q̃ ſi oñderit ſe nil min9: q̃ de uoluptate cogitare. Eius enim
mēs tota ī uirtute collocata eſſe debet. PLA. Vt mihi qdē uſ̃ nil ocii nil qetis Laurētio
nr̃o relinqs: adoleſcens eſt qeſcat interdũ oportet. CQS. Dormiēdũ nō eſſe niſi corpo-
ribus: labore & ſolicitudine defatigatis ad recuperandas uires cēſuit Socrates: & ſi alicui
paꝝ dormire licet: cui magis id cōueniat q̃ optimo ciui nō uideo. Ariſtoteles āt in libro
quē de morib9 ſcripſit bonos a malis miſeros ab infœlicibus in dimidio uitę ꝑꝑ ſomnũ
nihil differre oñdit: cũ fœlicitas hoīs in actiōe nō āt in ocio & ſomno repoſita ſit. Volo
qeſcat nō marceſcat ocio. Volo dormiat nō ſtertat ad multā noctem. Præterea uero lu
dos decētes ac liberales aīi gratia poſt cibũ ei cōcedo: & qñ ad hæc ꝑua deſcēdimus non
pudeat dicere qd̃ ſentio. Ludus ſit teſſera: chartæ pictę: latrũculi: alucolus: ſed abſit in
terludēdũ oīs fraus & auaritia: quā fieri indecēs ludus cōſueuit: & ita interdũ cōcitari lu
dentiũ aīus: ut ex ludo ad cōuitia & cōtumelias trāſeant. Oēm.n. alcatorē mendacē piu
rum alieni appetentiſſimũ ſui ꝓdigũ eſſe oportet: q̃ ex re in furta plerunq; & rapinas
paſſim dilabunt̃. Hos āt quanti fecerit chilon lacędemonis attēde. Is.n. iūgendę ſocie-
tatis cā corinthum miſſus: cũ pricipes ciuitatis in alea occupatos inueniſſet ſtatim iſe-
cto negotio rediit dicēs ſe nole gl̃iam ſpartanoꝝ tũ qdē clareſcentē ea maculare iſamia:
ut diceret̃ ſpartanos cũ aleatorib9 ſocietatē iniſſe. Hac uero in re ideo lōgior fui: ꝙ nr̃a
ciuitas ut mihi uſ̃ hac infamia nō caret. Quā feruent interdũ gymnaſia ludētium uariis
in locis nō ſine ſtomacho loq poſſum. Veꝝ tu Laurēti qd̃ ego ſępe conatus ſum ſi tibi
licebit: interdicto & lege hāc coruptelā e repu. auferes: nē aliqñ ciuitas nr̃a hac ignomi
nia ut corinthus a chilone notari poſſit. Iocus poſtremo: qui in uerbis eſt: modo careat
ſcurrilitate & ruſticitate: conditusq; ſit facetiis & ſalibus inter amicos pręſertim: nō erit
improbandus. Is.n. iocus q nō illiberalis eſt nō mentem ſolũ recreat ac reficit: uerꝝ etiā
ad dicendum & reſpondendũ ingeniũ acuit. Auguſtus Cęſar ſeruato ſemꝑ maieſtatis
pudore iocis ipſis mirifice delectatus eſt. Vt illud in uatiniũ podagrę morbũ diſſimu-
lare conantē: aſſerentemq; ſe iam mille paſſus ꝑ diem ambulare. Minus inquit miꝝ ē:
cum iam dies lōgiuſculi eſſe incipiāt. Nomen elatori cuidā natura obliuioſo in forum
ituro ꝑcōtanti nunqd in foro agi uellet? Cōmēdaticias ait litteras tecũ ꝑfer: notũ.n. ibi

nullum

[illegible] plurimi accuſati abſoluerent. Vtina inqt forum meũ accuſaret
Caſſius:citius.n.abſolueret. Hoc ãt genere urbanitatis nõ caret noſtra ciuitas: qd' cer-
te ingenue & liberaliter efferri põt: ſi tpe & remiſſo fiat aĩo. Scurras uero gnatones: mi
mos oĩno abſte reiice: cũ dignitatẽ optimi ciuis obſcenitate uerbo℞ & turpitudine ĩde-
cẽtes motus ac geſtus dedecorẽt. Quę potiſſimũ ad optimũ ciuẽ ptinẽre mihi uiſa ſũt
hactenus ſcripſiſſe ſat erit: deinceps uero & cras ſi uultis qd bonis ciuibus cum popu-
lo conueniat dicatur. PLA. Copioſe ſane & grauiter oĩa dixiſti. Sed uno ſermone ſi po
tes hoc pſertim die oĩa abſolue. Idem.n.Plato fecit. Nã oẽm orõnẽ de legibus uno æſti
uo diſperorauit. COS. Sequar ego ut uultis diuinum illum uirum.

De optimo ciue liber ſecundus ad Laurentium medicen incipit.

PLATYNA

SEd uis ne qñ iam aduesperaſcit & ualitudini ac ſenectuti tuæ cõſulẽdũ ẽ
locũ mutem⁹: ne riuuli humiditate lędare: qd' fieri ueſpi cõſueuit. COS.
Volo ſane. PLA. Ad illã porticũ pficiſcamur: q̃ ad orientem ſolẽ uergit:
reſpicitq; colles iſtos uitib⁹ & oleis cõſitos. COS. Sane qdẽ: illa.n.porti
ticu libẽtiſſime uti ſoleo: ſiue quid ipſe mecũ cogito: ſiue cũ aliis de reb⁹
magnis loquar: adde q ẽt uillę propiqua eſt: unde accirri ſerui pcõmode poſſunt: ſi eo
rum opera indiguerimus. LAV. Vis ne aue qñ iam uentum ad porticum eſt aliquid ti
bi ſubſterni: ut cõmodius iaceas? Non.n.hic herba eſt ut in ripa tertiolæ. COS. Si uis
aliqd de me: te ac rep. noſtra dignum audire: fac ut cõmode iaceam. LAV. En tibi pul
chre pauimentum inſtrauimus lecticamq; compoſuimus. Cõſidamus ſi placet atq; ad
eam partem ſermonis a qua digreſſi ſumus: reuertamur. COS. Præclare exigis Lauren
ti: ordiar ego: tu audi: ſi qd exciderit in mentem reducet Platyna. PLA. Faciam id qdẽ
ac libens. Ita Laurentium noſtrũ tua orõ pdoctum fieri cupio. COS. Fieri oĩa fortuito
& temerę Democritum phum eiuſq; imitatorem epicurum aſſeruiſſe mecũ ſępe mira-
ri ſoleo: maxime uero q intelligo ipſum pythagoram unde & phorum ſecte manarũt
deos antea indubium uocaſſe: hunc aũt poſtea ſecutus eſt diagoras atheos q oĩno eos
excluſit ſpõte oĩa fieri cõſirmãs. Sed quonãmodo fieri põt: ut phiam pſitent: in tantos
tãq; manifeſtos errores incidant. Cũ eo℞ ppriũ ſit re℞ cãs & rõnes afferre. Quãto me-
lius ſenſere ſtoici: ut in aliis cãs pponũt: ſic quoq; nec fieri mũdũ potuiſſe affirmãt: nec
conſtare poſſe niſi ſũma rõne regeret. Vnã mentem pẽſſe mũdo qua gubernent oĩa te
ſtat Plato: q plura uidit: q̃ illi allucinantes phi. Ad hãc ãt opinionẽ ſeſe uertens huma
nũ genus nihil agere tentat ſine rõne: modo ſit aliqua prudentia imbutũ: quæ eſt ut idẽ
Plato in legibus ait cæterarũ uirtutũ magiſtra: hac uero q munitus eſt: nõ ſatelitẽ indi-
get: nõ armis. Vera eſt pfecto illa Bionis ſnĩa: prudentiam ipſam tñ differre a cæteris
uirtutibus quantũ uiſus a reliqs ſenſib⁹. Quid ãt deeſſe põt hoĩ in quo ſit prudentia ad
bono℞ maloruũq; delectũ? Hęc.n.ita eſt ars uiuẽdi ut medicina ualitudinis: nauigatio-
nis gubernatio. Vexatur ac merito quidem Theophraſtus in libris & ſcolis oĩum pho
rum: q in caliſthene ſuo illã laudauerit ſnĩam: uitã regit fortuna: negãt.n.ab ullo pho
qcq̃ dictũ eſſe longitudinis: cũ cõſtet cælũ & hoĩes ſapientia regi. Eſt aũt ſapĩa: ut uete
rib⁹ phis placet: diuina℞ humanarũq; re℞ cognitio: quã qdẽ Cicero nũc prudẽtiã nũc
ſapientiã uocat. Hanc itaq; ſapientiam qui aſpernatur: quid a brutis differat nõ uideo:
cum ſapientia ipſa uirtutum omnium princeps ſit: & qdam quaſi irriguus fons: unde

omnes bene uiuendi rõnes manant. Hinc orta eſt platonis ingenii atq̧ doctrię pricipis diuina illa ſnia. Tũ deniq̧ beatas fore reſpu. Si ãt docti & ſapientes hoíes eas regere cœpiſſent: aut ii q regerent oẽs ſuũ ſtudiũ in doctrina & ſapiẽtia collocaſſent: hanc cõiunctionẽ uidelicet ptãtis & ſapiẽtie ſaluti cẽſuit ciuitatibus eẽ poſſe: ſi is ſummã ptãtem hẽret q in doctrina uirtute prudẽtia ſtudiũ oẽ ſuũ collocaſſet: qualem fuiſſe Romę. P. Scipionẽ. C. Lælium. M. Catonẽ: accepimus: lycurgũ ſpartę: Solonẽ athenis. Pythagoras ẽt q primus pſũ nomẽ iuenit crotonẽ legibus optime iſtituit. Viris. n. fortitudinẽ ꝓpoſuit: mulieribus pudicitiã & connubii fidẽ: pueris uerecundiã: & lſarũ amorem oibus frugalitatis ſtudiũ. Thebanũ quoq̧ Epaminundã ad hos uſus eruddiit liſias pythagoreꝰ: ſyracuſanũ: dionẽ: plato: multiq̧ multos tñ ualet ſapiẽtię ſtudiũ quã ꝓphranius uſus eſſe memorięq̧ filiã oñdit his uerbis. Vſus me genuit mr̃ memoria peperit: ſophiam uocãt grai nos ſapientiã. Interrogatus ãt ariſtoteles quo differrẽt docti ab indoctis: quo inq̃ uiuentes a mortuis: phiæ igit̃ danda opera eſt: qua nil optabilius: nil prę ſtãtius: nil melius eſſe hoi põt: cũ eius cuſtos ſit: & naturę humanę comes adiutrix. Verũ ẽ certe qđ. M. Tullius ait: ex quatuor locis honeſtis: illũ q in ueri cognatiõe cõſiſtit maxime naturã attingere humanã: Omnes. n. trahimur ad cognitiõis ſcientię cupiditatẽ in qua excellere pulcrũ putamꝰ: labi ãt errare neſcire decipi malũ & turpe ducimus. Vt. n. qſq̧ maxie ꝑſpicit qd inquaq̧ re ueriſſimũ: quiq̧ accuriſſime & celerrime poteſt & uidere explicare rationem: is prudentiſſimus & ſapientiſſimns rite haberi ſolet. Nã ſicuti prudẽtia facit: ut res oẽs expetẽdas & fugiẽdas cognoſcamus: ita ſapiẽtia ne oio idẽ eẽ cũ prudẽtia uideat̃: pricipiũ eſt cognoſcẽdi res oẽs exactiſſime cõtẽplendas ſecundũ ꝑipateticos. Nã ſi in uita rebuſq̧ agendis laudat̃ uir prudẽs: cur ſapiẽs rebus cõtemplandis ꝓpria laude carebit? qđ ſi in actiõe prudẽtię fœlicitas humana repoſita eſt cur ſapientẽ beatiſſimũ nõ appellabis in contẽplatiõe uiuentẽ? nec in q̃uis ſed in ea qua deo quoad fieri põt ꝑſimilis fit. Cũ res diuinas reuocato a ſenſibꝰ aio ītueat̃ & reſpiciat. Ad prudentiã redeo ſine q̃ ciuitates bñ morate nullo mõ eẽ pñt. Eſt. n. recta rõ reꝝ gerẽdarũ q̃ uoluptatibus modũ īponit: fortitudinẽ ai regit: liberalitatis officiũ diſpõit. Transfert hęc eadẽ ſeſe nõ ſolũ ad rẽpu. ſed ẽt ad familiarẽ. & ad res oẽs nõ temere: ſed cõſiderate agẽdas. In deliberatiõe ẽm eſſe tp̃s re deliberata oĩ ſocordia & ignauia remota agẽdũ aliqd ordie & cõſtãtia oñdit: ut honeſtatẽ & decus cõſeruare poſſimus. Ipſius. n uirtutis tota laus in actiõe cõſiſtit. At uero in oĩ deliberatiõe ſuſcipiẽda illud maxie curandũ eſt: ne icognita ꝓ cognitis hẽamus: hiſq̧ temere aſſentiamũr qđ certe nõ fiet ſi adhibebimus ad res cõſiderandas tp̃s & diligẽtiã. Verũ nõ uſq̧ adeo tñ imorandũ ẽ qđ qdã hebetioris ĩgenii & moroſi faciunt: ut occaſionẽ & oportunitatẽ reꝝ bñ gerendarũ amittamus. In oĩ ãt conſultatiõe publica ꝑſerti: uidẽdũ eſt fieri ne poſſit qđ ꝓponit̃: facultates ne hẽamꝰ & adminicula: aliter. n. inanis nr̃a ois cogitatio eẽt: ueniremuſq̧ ad id qđ a ſapiẽti uiro longe remotũ eẽ debet: ut dicendũ ſit nõ putarã. PLA. Nõ potuit hercle ſapiẽtis ac prudẽtis officiũ exactius explicari quã a te nup eſt ante oculos noſtros poſitũ. Veꝝ cũ Laurẽtius nr̃ adoleſcẽs ſit. & prudẽtia ac ſapiẽtia ñ niſi aſſuetudie cõparet̃: quonam fiet mõ ut nepos te auo in gubernãda repu. dignus eſſe uideat̃. COS. Quaſi uero laurẽtii nr̃i cã hoc tñmõ dictũ ſit. Ciuibus meis oibꝰ bñ cõſultũ uolo: quoꝝ de numero cũ multi boni ſint & ſapiẽtes eos uelim obſeruet eorũq; cõſilia imitet̃ donec gubernare tantã nauim prius iṗe didicerit. Fieri. n. nõ põt ut ex iuuene ſnia optima eliciat̃ cũ i prudentẽ cadat: ꝑteritoꝝ memoria: cõſideratio pñtiũ: itelligentia futuroꝝ: q̃ haberi nõ pñt: niſi doctrina & aſſuetudine cõparent̃. Mirũ illud in Salomone atq; Ioſepho

adoleſcentibus

adoleſcentibus uideri pōt:ut certe eſt diuino.n.numine:nō humana ſapientia & indu-
ſtria factū putarim:ut illi pter ætatē tm̄ ſaperent.Senes igit̄ humanaꝝ reꝝ piti in con-
ſilium adhibendi ſunt.Nā ſenatus Romanus quem totus orbis terraꝝ conſulebat a ſe
nibus certe nō a iunioribus nomen accepit.Probati ſint ii quoꝝ ſniam reipu.cā imitatu
rus es.Nihil hēant ficti:nihil ſimulati:nihil fallatiæ.Apti ſint & ueri plurimū āt in cō-
ſiliis dandis accipiēdiſq; ualet integritas uitæ.Nō pōt eſſe cōſilio bonus q ita uixit ut ab
oībus malus haberet̄.Voluptates ſiqdē reiiciat:auaritiā cōpeſcat:affectus deniq; ac p-
turbationes ſedet:q tibi ac reipu.utile cōſiliū daturus eſt.Nā q auꝝ cōtemnit:q mune-
ra ſpernit:q patrię dignitatē & ſalutē cæteris rebus anteponit:Facillime contemnet ho
minū cupiditates & honeſtū ac rectū ſeruabit.Corrūpi a Pyrrho muneribus & pollici
tationibus Fabricius nō potuit:ut in ſenatu cēſeret contra dignitatē pr̄iæ regi pacē con
cedendam eſſe:anteq̄ ab Italia diſcederet.Abiere qdem re infecta ſamnitū legati fruſtra
Maniū curiū auro & argēto impellere conati:ut dādā ſamnitibus pacē in ſenatu cenſe
ret:cū illi totiens uiolati fœderis nundū iuſtas pœnas dediſſent.Vt.n.ſapientes & bo-
nos dixi incōſultationē adhibendos eē:ita uerſutos & callidos reiiciendos cenſeo:qualis
fuit Themiſtocles cuius pfecto cōſilium de frāgendis lacedemonioꝝ opib9 incenſa clā
culū ad cytheū eoꝝ claſſe ariſtides dixit putile qdē:ſed minime honeſtū eſſe.Ii āt eo ti-
bi ac reliqs ciuib9 inuiſiores eſſe debebūt:quo plura ſapere uidebunt̄ detracta opinio-
ne pbitatis.At uero ſi prudētiæ & ſapiētiæ cōuincta iuſtitia fuerit:nihil erit q tu ac re-
liq ciues his auctoribus non poſſe conſeq arbitremini.Tollendæ igit̄ aſtutiæ ſunt:eaq;
malitia q̄ uult qdē uideri prudētia cū abſit ab ea diſtetq; plurimū.Mentiri.n.emolumē
ti ſui cā:criminari:fallere:pripere:in bonū uiꝝ cadere nō pōt:ſagaces eos ſane uelim nō
tm̄ aſtutos & callidos.Eſt.n.ſagacitas(ut ariſtoteli placet)reꝝ agendaꝝ ſciētia circa pri
cipia:eoſdem.n.ut ſagaces & bonos dicit.Si inqt in deliberādo intentio ſit honeſta uis
illa laudabilis eſt.Sin iproba aſtutia nuncupant̄.Fieri ergo nō pōt:ut qſpiā prudēs ſit
habendus:niſi idem ſit bonus:cum uirtus ſit habitus ratione determinatus:& ipſa re-
cta ratio prudētia nuncupetur.Conſiderandum eſt ergo & circūſpiciendum quid quiſ
q; ſentiat:ac dicat ne fallere.In corde.n.noſtro in ambitione tanquam in ampla domo
Dauid ppheta nos docuit:& cum eo tanquam cum bono cōtubernali uerſari:ut & ip-
ſe diceret ac loqret̄ ſecum.Scribēs ad Curionē Cicero:te inqt in conſilium adhibe:tecū
loqre:te audi nolebat adoleſcentē circūueniri alioꝝ cōſiliis.Audiēda ſunt alioꝝ conſilia
& penſitāda priuſq̄ aliqd p rep.aggrediare.Bibe inqt ſalomon de tuis uaſis & puteoꝝ
tuoꝝ ſcaturitionibus:hoc eſt cōſilio tuo utere re ēt prius a bene ſentientibus pſpecta ac
cognita.Hac itē agitatione mentis tibi ac reliqs bene inſtitutis ciuibus puidendum ē:
neqd ciuitati in futuꝝ ſiniſtri accidat:ne bello:ne ſeditionibus:ne caritate reꝝ:ne inced
dūs:ne rapinis:ne peſtilentia pplus opprimat̄.In cōſilio nāq;(ut ait Plato)pteritum
tps nobis exēpla ſuppeditat:cū attendit̄ qd cur q̄q; gens paſſa ſit ut caueamus:aut qd
prudenter egerit:ut imitemur pręſens ut annoſos muros & rimoſos inſpicimus.Ho-
mines timidos & ibelles:annonæ ut ante dixi caritatem.Futuꝝ:ut nequid fiat temere:
unde infinita mala oriunt̄.Hoc āt ſi feceris laurenti & patriæ noſtræ bene conſules:&
tibi fœlicitatem cū gloria comparabis.PLA.Cū te audio Coſme minus certe Platonē
ipſum minus Ariſtotelem & ſi q̄ de repu.ſcripſere deſiderio:adeo rē ipſam ante oculos
ponis.Sed ego multū hac in re cognatiōi tribuo q̄ te cogit patriæ & poſteritati tuę his
pceptis cōſulere.COS.Ita eſt pfecto ut dicis.Nemo.n.oīum eſt cui uelim magis con
ſultum:q̄ patriæ meæ q̄ agnationi & gētilitati familiæ ...

mortuo aliquãdo celebratura eſt. Quare niſi quid aliud uis ſine pgam ut cœpi: quãdo quidem Laurentium noſtrum attente omnia audituꝝ uideo. LAV. Vereor equidẽ coſ me ne tibi contingat: quod aiunt cygno morituro: Tũ demũ. ſ. auem ipſam optime canere: ubi mortem ſibi adeſſe ſentit. Superaſti certe teipſum: & quaſi ultimos conatus ingenii tui editurus ſis mirabilis hodie mihi uiſus es. COS. Sit ita ſane ſi nõ doctrina ſaltem auctoritate quod maxime cupio apud te ualebo. De morte alias dicetur latius quã nec formido nec opto. Sed ad inſtituta pergamus. Non apud medos ſolum (ut ait Herodotus) ſed apud omnes gentes iuſtitię gratia delecti ſunt qui aliis preeſſent. Acciti ẽt quidam externi ſunt ob inſignem iuſtitiam qui ciuitates regerẽt: ut de Numa legimus. Nam cum præmeretur inops multitudo ab his qui maiores opes habebant: ad unum aliquem confugere neceſſe erat uirtute præſtantem: qui ſũmos cũ infimis pari iure retineret. Eadem etiam cã conſtituẽdaꝝ legum fuit: q̃ cũ omnibus una atq; eadem uoce loquerentur. Aurea profecto uideri debet (ut certe eſt) illa doctoris ueſtri argyropyli ſententia: q aſſerit ita iuſticiam in humana ſocietate neceſſariam eſſe: ut inanimante animã. Atq; ut ſi inſit illa corpus interno motu ciet: ſin egreſſa fuerit: riget cõtinuo diſſoluitur atq; putreſcit: ſic ſi iuſticia adminiſtret ſocietas conſtat: ſit poſthabita fuerit langueſcit & exhalat. Nemo eſt enim qui ut deum quendam iuſtum non intueatur & admiretur. Huic homines ipſi cõmittunt fortunas liberos coniuges: atq; humana omnia: & merito quidem: cum iuſticia ſit (ut Ariſtoteli placet) nõ pars q̃dam uirtutis ſed tota uirtus: ut iniuſticia tota uitioſitas eſt. Fundamentũ ergo perpetue comedationis & famæ iuſticia erit: ſine qua nihil põt eſſe laudabile. Camillus dictator Romanus remiſſo pedagogo uirgis ab eiſdem pueris cœſo quos ſecũ trãſfuga in caſtra hoſtium duxerat; phalerios quos ui non poterat iuſticia & clemẽtia in deditionẽ accepit. Laudat ut Ariſtides ac Iuſti cognomentũ conſecutus eſt: cũ in oĩbus tum uel maxime ꝙ Themiſtoclis cõſiliũ ut ante dixi utile quidem non tñ honeſtum & iuſtum apud populum Improbauit. Primum aũt Iuſticiæ munus eſt: (ut ait Marcus Tullius) ne cui quis noceat niſi laceſſitus iniuria: deinde ut cõmunibus pro cõmunibus utatur priuatis ut ſuis: quemadmodum legibus deſcriptum eſt & iure ciuili. Cõmunia autem ſunt: errãtes admonere: ignaros docere: aut ut erudiantur curare: aquam non prohibere: pati ignem ab igne capere: cõſulẽtibus fidele cõſiliũ dare: qđ ad cõem utilitatẽ pertineat. In hac aũt ſocietate humana gradus diſtinguere ſupuacaneũ quodãmodo mihi ur. Quis. n. eſt q̃ neſciat: plus ſe patrię: parentibus: liberis: ꝓpinqs: ciuibus debere: eiuſdẽ nationis: eiuſdẽ linguæ q̃ peregrinis & externis? Multa ſunt. n. ciuibus inter ſe cõia (ut ait Cicero) quæ ſocietatem humanã cõſirmant: forũ: phana: porticus: uiæ: leges: iura: ſuffragia: conſuetudines: p̃terea & familiaritates: addo ẽt cõnubia & affinitates: qbus tanq̃ firmiſſimis nodis ciuitas iter ſe colligat. Hinc ẽ ꝓpagatio ſobolis & origo ciuitatũ: cuius ꝓcuratio nõ aliena ẽ ab optimo ciue: quo magis ſimul nectant uolũtates ciuiũ: quoq; numeroſior nr̃ fiat pplus. Sed qm̃ nulla ſocietas p̃ſtãtior: nullaq; firmior ẽ: quã q̃ cũ bõis uiris cõparat: curãdũ tibi erit ac reliqs ciuib9 ut morib9 doctrina eruditiõe ſi fieri poterit ĩbuant oẽs. Hac. n. rõe & de p̃ria noſtra bñmerebere: & tibi niſi oĩno fuerit ingrati ciues noſtri aliqñ parẽ gratiã referẽt. Præterea uero eos utpote rõne ĩbutos quoquo uolueris ꝓ utilitate reip. facile ĩpelles: ꝙ nõ adeo fit in hoibus lr̃arum & doctrine ignaris. PLA. Addis ne huic uirtuti aliud? COS. Addo certe. Nã cũ totius iuſticię fides ipa fundamẽtũ ſit: curãdũ erit Laurẽti tuo potiſſimũ exẽplo in dictis pactiſq; eam ſeruẽt ciues noſtri. Stãdũ ſiqdem ꝓmiſſis eſt: & id faciendũ quod iuſticia & rõ exigit. Hác. n. ob rẽ fidem ipſam ſtoici dictã putant.

[illegible] quoq; [illegible] peregrinis & hoſtibus illud declarat:qď dii ipſi q uoluerūt lō-
ge ac late diffundi ipſā uirtutē & iuſticiā:uinculū ipſi9 fidei iterpoſita auctoritate nomi
nis ſui annecti paſſi ſunt. Eſt.n.iuſiurandū affirmatio religioſa:tota qdem ad iuſticiā &
fidē ptinēs. Vñ pclare ait Ennius:o fides alma apta primis & iuſiurandū iouis. Cū itaq;
iuſiurandū uiolať fides uiolať:quā in capitolio uicinam iouis optimi maximi Romani
eē uoluerunt. Qď.n.iuratū ē & mēs cōcepit fieri oportere id obſeruādū ē. M. Regulus
unicū certe iuiolatę fidei exēplū maluit ad certā pœnā redire quā datā fidē uiolare. Su-
peratis āt i ſcicilia carthaginēſib9 cū amilcar & hanno de pace acturi eēnt ueriti primo
adire cōnſules ſunt: ne ipſi quoq; fidefragi in uícula cōiicerenť: quēadmodū a ſe olí cor
nelius aſina cōtra iuſgentiū cōiectus fuerat. Verū hanno cōſcius Romāi aí cōſules adiit
apud quos cū de finibus agereť dixere qdā poſſe ei merito euenire qď cornelio p ſuos ac
ciderat. At uero iposito a cōſulib9 ſilētio:te inqt hanno fides ciuitatis noſtre hoc metu
liberat. Seruandū ergo iuſgentiū eſt:ſeruāda fides:nō dico pdonibus:aut piratis q cōes
oium ſunt hoſtes:nō perduelles. His āt ſi pactū p libertate & capite pciū ciuis florenti
nus nō attullerit:nulla fraus ineſt:ne ſi iurati qdē id nō fecerint. Nā falſum iurare nō pe
ierare eſt:ſed qď ex aí tui ſnia iuraueris:ſicut uerbis cōcipiť id nō facere piuriū eſt. Scitū
eſt certe illud euripidis. Iuraui lingua mētē iniuratā gero. Reguli qdē piuriū fuiſſet niſi
fidē datā ſeruaſſet. Hāc uero tanti ſemp fecit populus Romanus ut ēt pclaros uiros ho
ſtibus dediderit:ut de. T. Veturio & Sp. Poſthumio:ac. C. Mancino legiť qď in iuſſu
ſenatus cum hoſtibus fœdera iniiſſent. Poſt cannenſem pugnam decem captiuos ad ſe
natum miſit Hannibal iuratos ſe in caſtra redituros:ſi de redimendis captiuis nō impe
traſſent:nouem ex his re iſecta rediiſſe cōſtat:unum uero ex decem qui paulopoſt quā
erat ingreſſus e caſtris rediiſſet quaſi aliquid eſſet oblitus: Romę manſiſſe: reditu.n.in
caſtra liberatū ſe eſſe iureiurando interpetrabatur. Sed hunc quidē ueteratorem & cal-
lidum uinctum ad Hannibalem ſenatus remiſit. Nullum.n.uinculum ad colligendā
fidem iureiurando arctius putandū eſt. Id indicant leges: indicāt fœdera:incidant pœ
nę irrogate a cenſoribus:his potiſſimum qui fidem uiolarunt. Curato igitur tuo ēt exē
plo:ut eā ſeruent ciues cū inter ſe: tū cū peregrinis utq; in emendis uendendiſq; rebus:
in cōtrahendo locando conducendoue nulla fraude utantur:nullo dolo malo. LAV.
nō eſt ſatis Coſme dicere hoc uel illud agendū:niſi doceas q̄ id rōne fiat. COS. Probe q
dē ſentis. Et qm̄ ut corpus mēbris ita ēt ſuis mgr̄atib9 ciuitas cōſtat:uidēdū pfecto quā
diligentiſſime erit:quos potiſſimū ex ciuibus ad gubernandā rempu. deligatis. Niſi.n.
paterfamilias qui iterdum eius uices gerat habuerit nulla erit proculdubio oeconomię
rō:quod certe multo magis in ciuitatē cadet:quę pluribus curatoribus indiget: qui nō
ex quouis genere hoium:licet popularis ſit ſtatus nr̄: ſed ex uera nobilitate de q̄ antea
dixim9 deligēdi ſunt:conſentaneū nāq; ē ex melioribus ortos meliores futuros:tū ad i-
perandum:tū ad parendū. Optimus.n.gubernator legibus ipſis plerunq; antefertur:
quod non uniuerſa tantum ut leges:uerum etiā partes inſpiciat. Hos eſſe bonos & pe
ritos legum ſi fieri poteſt oportet:uel conſuetudinis patriæ & rerum humanarum gna
ros quod certe non continget niſi grandiores natu fuerint: quæ quidem ætas potiſſi-
mum magiſtratui couenit:cū ſenes ob ætatem uerecundiam populis iniciāt. Pręterea
uero nemo pſertim bene inſtitutus indignatur ſenioribus pp ætatem: parere:qñ & ipſe
quoq; cū ad id ætatis puenerit:ſciat ſe tale pmiū recepturū:cūq; itelligat eū poſtea recte
aliis impaturum:q prius modeſte ac cōſtanter alterius impio obtempauerit. Sint igiť

quos deligeris ad magiſtratũ obeũdũ legẽ qdẽ loquentẽ(ut ait Cicero) boni: modeſti:
cõtinẽtes: iuſti: fortes: prudẽtes: abſtinẽtes: & a quouis flagitio alieni: teneãtq; diiudicã-
di & impandi modũ. Teucri.n.dñt (ut ait Plato) cõmoditatẽ ciuiũ: & qcqd agũt ad eã
referre obliti cõmodoꝝ ſuoꝝ. Totũ ꝓterea ciuitatis corpus curare dñt: ne dũ ꝑtẽ aliquã
tuent̃: reliquas deſerãt. Nã q parti ciuiũ cõſulũt: ꝑtẽ negligũt: rẽ ſane ꝑnitioſam in ciui-
tatẽ inducũt ſeditionẽ atq; diſcordiã. Eoꝝ.n.munus eſt intelligere ſe ad cõmoditatẽ ciui
tatis natos eẽ: debereq; ei9 dignitatẽ & decus ſuſtinere: ſeruare leges: iura deſcribere: tue
riq; ea q̃ eoꝝ fidei cõmiſſa ſunt: q̄ ꝑfecto q̃ diligentiſſime faciẽt ſi intelligẽt ab optimati
bus iuſtitiã & pietatẽ coli: eorũq; cẽſure aliqñ ſtandũ eſſe. Magiſtratuũ ãt aĩaduerſio oĩs
& caſtigatio cõtumelia uacare debet: neq; ad ſe q punit aliquẽ aut uerbis caſtigat: ſed ad
ciuitatis utilitatẽ referre debet. Cauẽdũ ẽ ẽt ne maior ſit poena q̃ culpa: ne ue ad iudican
dũ iratus accedat: qa mediocritatẽ illã tenere nõ poterit q̃ eſt inter nimium & paꝝ. Sint
aũt q iudicãt & ciuitatẽ gubernãt: ſi fieri põt legũ oĩno ꝑſimiles: q̃ ad puniendũ nõ ira-
cundia: ſed æquitate ducuntur. Hanc ob rem plato Xenocrati ad ſe accednti: uel ut alii
uolunt Speuſippo: cede inquit hũc puerum: mihi autem quod iratus ſum: id nequaq̃
integrũ ẽ. Eadẽ quoq; rõne uſum ferũt architã tarentinũ infenſum uilico q̄ agros negli-
gẽter coluiſſet: hęc & ſi priuatoꝝ hoĩum exẽpla ſint: publice tñ aĩaduerſioni accõmoda
ri pñt. PLA. Pñt certe & optime quadrãt. COS. Immo uero magiſtratibus & his q cũ
imperio cæteris ꝑſunt curandũ erit ne plus ſeueritatis q̃ clementiæ præſeferant: pro pẽ
ſiores enim ad dandam ueniam quam ad ſumendas poenas eẽ illi quidem debent. Pro-
prium.n. magiſtratus eſt non tam pertinaci ſeueritate & acerbitate quam lenitate & cle
mẽtia adhibito cõſilio & maturitate ꝑpl'os ĩ officio cõtinere. Hinc ẽ ãt q̄ clemẽtes deo
ſimiles exiſtimamus: cõtra uero crudeles & immites deteſtamur & abominamur ut ini-
micos & hoſtes humani generis. Quis nõ leget magna certe cũ indignatione. L. Syllã
dictatorẽ gloriari ſolitũ ſe a nemine unq̃ crudelitate uictũ: quatuor legiones ex Maria-
nis militibus in cãpo martio trucidari iuſſiſſe: Tyberim cadauerib9 repleuiſſe: qnq; mi
lia ꝑneſtinoꝝ ĩterſeci ac ꝑ agros ſpargi mãdaſſe: quatuor milia ciuiũ & ſeptingẽtos pro
ſcripſiſſe. De crudelitate Marii Hãnibalis mithidratis pleni ſũt libri tũ poetaꝝ tũ hiſto
ricoꝝ. Doleo qdẽ Athenięſes uñ urbanitatis & humanitatis nomẽ uenit. Eginẽſiũ iuuẽ-
tuti pollices abſcidiſſe: ne a maritima ciuitate aliqñ bello opprimerent̃. Quid tibi Me-
zẽtiũ: capaneũ: buſyrim: proclũ: Phalarim: piratas: cyclopas: leſtrygonas cõmemorẽt̃
cũ Tyberii. G. Gallicula: Neronis: Domitiani recẽtior ſęuitia ſit. Hoꝝ noĩa ita ꝑfecto
nephanda ſunt hĩta: ut crudeles & ĩmanes nr̃a quoq; tẽpeſtate eiſdẽ noĩbus tanq̃ notis
thraitiis cõpũcti uocent̃. Quã uero ſit duꝝ aſpeꝝ & ĩmite crudelitatis nomẽ alioꝝ exẽ
plo uides. Cõtra uero q̃ ſuauis quãq; iucũda ſit oĩbus ſanctiſſima clemẽtia: ex his intelli
ges: quoꝝ noĩa ob placabilitatẽ & lenitatẽ adhuc in ꝓcio ſunt. P. æmilius: captiuũ ꝑſeũ
macedonũ regẽ ꝓcũbere ad genua ſua uolẽtẽ dextera manu ad ſe traxit: lateriq; ſuo aſſi-
dere ac mẽſę uoluit. Eadẽ quoq; clemẽtia uſũ ferũt. Cn. Põpeũ erga tigranẽ hoſtẽ Arme
nię regẽ: iuſſum nãq; ſurgere: & diadema qd' ad miſericordiã mouẽdã abiecerãt ſumere
in regnũ & priſtinã ſedẽ reſtituit. De. C. Cæſare cuius diuinã uirtutẽ ſola clemẽtia q̃ oẽs
ſupauit exornat: reticere iſtitui: cũ oĩbus ſit nota: ex hac.n. plus ꝓpe gloriæ q̃ ex impio
cõſecutus eſt. Tu igit̃ Laurenti tot clariſſimos uiros imitatus magiſtratus ipſos in pu-
niendis delinq̃ntibus ad clementiã adhortabere: ut citra ſeueritatẽ potius pedẽ retrahãt
q̃ ultra ꝓgrediant̃: ne ob atrocitatem poenarum tu una cũ ciuibus noſtris crudelitatis
notam incurras qua nihil põt eẽ in bono ciue aut deteſtabilius aut ꝑnitioſius. Veꝝ qm̃

eoꝝ q̄ cauillationes interponūt: quo diutius lucri gratia cauſę ipſę ꝓtrahant. Iure
.n. gētiū & ciuili cautū ē: ne cui qs detrahat: ſui cōmodi cā. Quid ꝙ ēt tanta eſt coꝝ au
datia cās iniquas ſponte ſuſcipiunt: & ſuſpectas magnis acclamationibus defendunt?
Quo .n. qſq; maxime clamat eo ſapiētior & honeſtior in cā putaṫ. Scribens ad fratrem
Heſiodus eū admonet ut uoraciſſimus eoꝝ fauces deuitet. His ego addiderim aduoca-
tos & tabelliones niſi eoꝝ uita ꝓbata & ꝑſpecta fuerit. Bene profecto inſtitua ē a legūla
toribus pœna temere litigantib9: ne iniuria qſpiam ob aduerſarioꝝ potentiam circūue-
niaṫ. Recte p̄terea cōdita ē lex cornelia de falſis: qua q deliquere plectanṫ. Quis .n. pu
pillus? q̄ uidua? qs inops? qs ꝑegrinus rabidos iſtoꝝ dentes aufugiet niſi fuerit tua ſeue
ritate coherciti: & intra ꝓprios fines retruſi? Videat p̄tor pœnas quē oīs publici priuati
q; iuris ꝑtās eſt: cuiq; licet ius cōdere: ac uetera reſcindere: ne cuiq̄ fiat iniuria. Caueat iu
dex: aliter iudicet: q̄ legib9 & morib9: aut cōſuetudinibus ꝓditū eſt. Idē faciant tabellio-
nes ne corrupti pecunia aut teſtamēta ſupponāt aut ī empto diuēdito: locato cōducto
falſo auctoritatē ſui nōīs īterponāt. PLA. Nil certe omittis ut uideo ꝙ ad iuſticiā ꝑtine
at. COS. Ego uero ad hāc quoq; rē ꝑtinere arbitror: queſtoꝝ publicanoꝝ: ac fœnerato
rū cupiditatē cohercere. Queſtores publicę pecunię q̄rendę p̄poſiti eſſent nemo ē q̄ am
bigat. De q̄ſtorib9 maleficioꝝ nō eſt nūc dicendi locus. Veꝝ q̄ſtores publici ꝓuentus:
apud Romanos ꝑtim ærario urbano: partim uectigalib9 ꝓuinciaꝝ exigēdis p̄ficieban-
tur. Hos qdē hr̄e manus abſtinētes oportet: ſatis .n. eſt publicū in ærariū referre: ne dū
priuata expilēt: nō publici certe cōmodi ſed priuati cā. Multos .n. uidimus ī ciuitate no
ſtra: q breui ꝙ ſine rapina fieri nō pōt īgentes ſibi facultates cōpararūt: aut accipiendo
uñ nō oportet: aut nō reddēdo qb9 oportet. Hos tu Laurēti: ut uniuerſæ ciuitati ꝑnitio
ſos lege iulia de repetūdis ac de peculatu cohercero. Bonis ēt ciuibus cauēdū ē noua ue-
ctigalia īponāt. Q d' ſi bello urgente id facere īterdū neceſſe fuerit: pace parta Iuſtinia-
ni ſnīa tollendū oīo erit: ut ꝙ belli timor introduxerat hos pacis bonitas cōſopiſcat. Pu
blicani āt quoꝝ illiberales & ſordidi q̄ſtus odia hoīum facile incurrūt obſeruari q̄ dilig̃e
tiſſime dn̄t: ex his .n. quos tātopere laudat Cicero: graues cōtrouerſię: multę iniurię: ma
gnę cōtentiōes plerūq; naſcunṫ. Nā cōductis ingēti mercede portoriis & uectigalib9:
cū poſtea ſoluēdo nō ſunt: ex alieno rapiūt & extorq̄nt: ne a ciuibus tm̄modo: ueꝝ ēt a
ꝑegrinis mercaturæ: aut negotii cā ad urbē nr̄am accedētibus. Q d' cū inutile ſit: tū uel
maxīe ciuitati turpe & indecoꝝ eſt. Hoꝝ audatiā & temeritatē cōpeſcendā cenſens VI-
pianus iurecōſultus: edictū ꝓpoſuit: quo qcqd illicite publice uel priuate extortū ē tan-
tundē & eo amplius iniuriā paſſo exolui mādat. Per uim .n. extortū cū pœna dupli re-
ſtituiṫ: & q tale facinus cōmiſere extra ordinē plectunṫ. Alteꝝ .n. utilitas priuatoꝝ: al-
teꝝ publicę diſciplinę rō poſtulat. Abſtinētes habeāt manus oportet: ſciātq; ſibi ñ plus
licere q̄ cui uis e ꝑplo. Cōpeſcēdi ſunt ēt feneratores: q certe deteſtabiliores ſunt hn̄di: q̄
aut fures: aut latrōes: aut piratæ. Ii .n. magna diſcrimina ſubeūtes: ſitim: famē: æſtus: fri
gora patiētes: uñ uiuāt congrūt maximis interdum acceptis uulnerib9. Illi uero tecto
& umbra gaudentes tanquam fœdiſſimę harpię ne minimum quidem incommodum
ferētes non acceptis. Sed illatis ex fœnore uulneribus hoīum ſanguinem exugunt car-
nem exedūt: oſſa corrodūt. Quid de hoc genere hominum ſentiat Cato ille ſenex audi
quæſo. Nam cum ex eo quęreretur quid maxime in re familiari expediret? Reſpōdit be
ne paſcere. Quid ſecūdum? ſatis bene paſcere. Quid tertium? bene ueſtire. Quid quar-
tum? arare. At uero cum idem quæſiſſet: quid fœnerari? Tum Cato? quid hominem

inquit occidere. Ex quo intelligi pōt hos ut parricidas ſi in tali crimine deprehenſi fuerint: ultimo ſupplicio Catonis ſnia affici debere. PLA. Recte ꝑfecto admones: ſunt. n. maiore odio digni quã q aperte latrocinant. COS. Sunt qdē humani generis domeſtici hoſtes. Verũ qm̃ in emendis uendendiſq; rebus fraus ꝑmagna ſubeſſe iterdũ ſolet: deligendi e numero bonoꝝ ciuiũ erunt: q ne annona uinũ carnes eſculentaq; oia uitioſius aut carius quã ipſa anni tpa requirunt uendant: utq; emptori ſuccurrat: ſi iumẽtũ aliqd morboſum pro ualido ſanoq; ſiue qd uitioſum ꝓ ſincero: fractũ pro integro emerit: qd apud Romanos ędilitio edicto cautũ erat. ædiliũ quoq; mun9 putabat curare: ut fora: uici: ſtratę: uię publicę: cloacæ: & aquęduct9 cęteraq; ędificia lauta mũda integra expedita q; aſſeruarent: tum ad utilitatē: tum ad ſalubritatē ciuiũ. Verũ neqd ciuitati n̄c deſit quam optimã & fceliciſſimam eē cupio: cenſores adſunt oportet q uideant recte ne an ſecus uixerint: egerint ue q in magiſtratu fuere. facile. n. in officio oēs cõtinebunt ſi rõnem anteactę uitę habiti magiſtrat9 ſibi reddendũ aliqñ putarint. LAV. Munus ergo cenſoriũ erit cogere nolentes ēt iuſte modeſte integre ac ſancte uiuere. COS. Erit ſane. Sed qm̃ apud ꝑhos diffinitũ eſt: iuſticiã eē æqualitatē unicuiq; qd ſuũ eſt reddentē: ptinentēq; maxime ad ſocietatē hominũ inter ſe: quę rurſum ineqtatē & bñficentiã diuidit quã eandē & liberalitatē & benignitatē uocam9 nõ erit a re tua alienũ exprimere qd potiſſimũ ipſi æquitati obſtet. Ea ꝑfecto auaritia eſt qua nil pōt eē ꝑnitioſius in his ꝑſerti q rem pu. gubernãt. Nã cũ duæ humani generis peſtes incubant luxuria & auaritia maiorũ oium fundamenta: ꝑnitioſior tñ auaritia hr̄: q̃ oio cõtra naturam ſit: quodq; item mala oia ſuadeat. Vtinã inqt. C. Pontius ſamnis ad illa tēpora fortuna me ſeruaſſet: & tunc eſſe natus: qñ Romani dona accipere cœpiſſent: nõ eſſem certe paſſus eos diutius īperare. Eſt. n. auaritia q̃dã uehemes habēdi ſitis: q ut in hydropico cõtinuo hauſtu: ita in auaro frequēti ēt rapina extingui nõ pōt. Verum eſt ꝑfecto qd dici ſolet tã deeſt auaro quod habet quã qd nõ hēt: cũ ob ai anguſtiã parto ēt frui non audeat. Tollit. ꝑterea amicitiã & ſanctam ſocietatē auarus cũ nemini proſit & multis noceat: pauperes. n. uiolat: diuitibus īſidiat: ſocios expilat: ignotos & ꝑegrinos uexãt publicus omnium hoſtis aqua certe & igni interdicendus: cũ inutilis ſit ciuitati reipu. ꝑnitioſus: ſibiipſi demũ hoſtis acerrimus. Ii certe ſunt illi demones auari triſtes obſcuri ſqualidi ſordidi quos diogenes cũ Alexandro differens in primo loco ponit. Hos ãt pecuniã pluris facere: quã priam aut parentes aut cognatos oñdit. Propinquoꝝ. n. mortes expectant explēde ob hereditatem auaritiæ cã: nunquam rident: oēs ſuſpectos habēt: nemini credunt inimicias odia maledicta nihil curant: modo rem faciant: magneti ꝑſimiles: ut. n. ille ferrum trahit: ſic ii aurum & argentũ undiq; & quouis mõ rapiunt. oi certe tyranno ſeuior eſt pecunię cupiditas quã nemo ſapiens (ut ait criſpus) unquam concupiuit. Ea q̃ſi malis uenenis imbuta corpus animũq; uirilē effeminat neq; copia unquã neq; inopia minuitur hanc ob rē ſtoici mentes hoium ab hac peſte dimoturi: dixere nequaq̃ ſe adduci poſſe: ut quę mõ huc mõ illuc trãſferunt in bonis rebus ſint hēnda idq; ēt biantis auctoritate cõfirmãt: q in direptiõe pr̄ię admonit9 ut aliqd de ſuo apportaret: facio id qdē inqt. Solã. n. uirtutē nõ ãt diuitias bonũ putauit. Verum cũ turpe ſit oibus auaritiæ morbo laborare: tũ uel maxime optimatibus & bonis ciuibus turpiſſimũ. In qbus nihil pōt eē īmanius: nihil puerſius. Nullę. n. ab auaris ciuibus ſeruantur leges: nulla iura: nulla iudicia. Erũt ſcelera oia īpunita ſi redimunt auro. Veri ciues ſpeculatores ſũt: & procuratores publici cõmodi eē debēt: nõ aũt priuati: congerere pecunias: q ad uſum ꝑpl'orũ ſunt cõflatę: nihil aliud eſt quã cibum famelicis auferrę: qd hoſtes patrię & humanum

genus peroſi facere cõſueuerunt. Quare in eos merito lata hęc lex eſt. Auari in urbe ne ſunto: ſi fuerint publico edicto eiiciant̃. Hãc ãt eẽ ciuitatũ labẽ nouit iugurtha ille barbarus numidarꝫ rex. Diſcedens. n. ab urbe Roma quæ tũ flagrabat auaritia: reflectẽſqꝫ oculos. O urbẽ uenalẽ inqt & cito pituram: ſi emptorẽ inuenerit. In ea. n. ciuitate ĩ qua regnat auaritia: nulla põt eſſe religio: nulla uirtus: nulla charitas: quæ omnino tãto uicio cõtraria eſt apud Xenophontẽ cyrus pheraulã optantẽ diuitias: haud recte ſapere oñdit. Mihi inqt neqꝫ cibũ: neqꝫ potũ: neqꝫ ſomnũ dulciorẽ in opulẽtia rerꝫ ſenſi: q̃ dũ ĩ ægeſtate fui. Hoc aut ex diuitiis cõſecutus ſum: ut plurib9 in laboribus uerſarer: addito amittendi metu. Satius eſt igiẽ mediocritate uti: q̃ uel ex alieno rape: uel raptum cum ignominia & cruciatu animi retinere. PLA. Ego uero ita faciendum cenſeo. Sed dic q̃ſo cum Laurẽtius noſter cuiqꝫ ꝑmulti ſatis amplũ habeãt pr̃imonium quonãmodo eo uti debẽt? COS. Bñ rogas. Audire q̃ſo. Repurgato prius aio fœdiſſima auaritiæ labe: Facilius erit liberalitatẽ quã iuſticiæ cõiunctã eſſe diximꝰ ĩducere. Hãc uero cæteris uirtutibꝰ gratioſiorẽ quadrifariã diuidit Plato. Fieri. n. pecuniis opã diſciplinis orõne ꝑ circũuentis ĩ iudicio oñdit. Quintam ego niſi temere id facere uidear addiderĩ: honoris. ſ. diſtributionẽ qđ eſt magnũ uirtutis p̃miũ. Honos. n. (ut ait Cicero) uirtutes alit. Nemo ꝑfecto eſt ſane mentis p̃ſertim: q nõ bñ merere de pr̃ia & ciuibꝰ ſuis ſtudeat: ubi ĩtellexerit opam ſuã apud bñmemores collocari. Quid. n. ſibi uoluere: tot labores ciuiũ romanorꝫ: tot ꝑicula adita: tot uulnera in p̃liis ſuſcepta? Honores certe & magiſtratꝰ maxima & pulcherrima uirtutis p̃mia. Omitto pecunias agros iumẽta arma ex hoſtibus capta ĩ qbꝰ parꝫ certe momẽti ad uirtutẽ ẽ. Indignatus. C. Cæſar ut noſtis: q̃ ſibi ĩ meritos honores negari quorũdã maliuolẽtia & liuore cernebat: arma ſũpſit: æmulos & inimicos e repu. deiecit. Quotiẽs tumultuarunt romani exercitus iuſto honore fraudati? Quotiẽs plebs a pr̃ibus ſeceſſit: ubi denegari p̃mia bñmerẽtibus uidit? Ne igiẽ pr̃ia noſtra ĩgratitudinis arguat̃ cuius accerrimi ultores pſę hẽbant̃: curãdũ erit tibi Laurẽti ac reliqs ciuibꝰ: ut dignitates honores magiſtratus iis cõmuttant̃: q ſibi nobilitatẽ manu & ĩgenio pepere. Hac. n. rõne & bñmerentibus gr̃iam referetis: & alios æmulatiõe honoris ac gl̃ie ad uirtutẽ excitabitis. Verꝫ hac ĩ re tenẽda mediocritas ẽ: ne quorũdã ſtulticiam imitemini: q infimæ ſortis hoies maximis honoribꝰ & p̃miis extollũt. Eos uolo q ingenio: moribus: ĩduſtria: ſolertia: manu opa reip. ꝓfuere: ac ꝓdeſſe deĩceps pñt: nõ aũt lenones: ſcurras: gnatones: aſſentatores: quorꝫ ĩgenia uoluptatibꝰ & libidinibꝰ nõ amplitudini & modeſtiæ ſunt dedita. Cõſilio quoqꝫ & orõne bñmereri de nr̃is ciuibus poſſumus. Nã q ĩ cõſultatiõe tũ publica tũ priuata: de rebꝰ dubiis & ĩcertis uerã ſñiam affert bñficus merito & liberalis hẽri debet: & eo magis q̃ hoc genꝰ bñficẽtiæ: non ad unũ tm̃ ſed ad plures extẽdiẽ. Orõ itẽ in iudiciis habita ꝓ reo in hoc quoqꝫ genere habeẽ: reum uoco accerſitũ ĩ iudiciũ more cauſidicorꝫ. Qui ergo circũuentũ inimicorꝫ calũniis iuſte defendit: is qdẽ merito benignitatis nomẽ adeptꝰ eſt. Doctrina p̃terea & cõditiõe comparari liberalitatis nomẽ põt: cũ ii habitus aĩs hoĩum ĩprimant̃. Quæ nã põt eẽ maior bñficentia: q̃ ea donare q̃ nunq̃ ab hoĩbus auferri pñt? Transferri ꝑfacile & amitti pecunias uidemus: defloreſcunt honores: & dignitates: excidunt conſilia: obſoleſcunt orationes: ſola uero doctrina firma ſtabiliſqꝫ habeẽ: cum ſit earꝫ rerꝫ (ut ariſtoteli placet) quæ ſp eodẽ modo ſeſe habẽt: cumqꝫ etiam in proſperis rebus magnum ſit ornamẽtũ in aduerſis uero unicũ refugiũ. Quare ſi ſapis Laurẽti eos ſp in p̃cio habebis: q te ac ciues noſtros hoc ornamẽto inſigniores reddere poſſunt. Sed ueniamus tandẽ ad illud genus liberalitatis qđ circa pecunias uerſaẽ: pecunias aũt dico quarꝫ eſtimatio mẽſuraẽ

numo. His ãt ad liberalitatẽ utendũ eſt: qua nihil habet̃ naturæ hoium accõmodati9. Veꝝ quẽadmodũ utare diligenter inſpicere oportet. Nõ.n. in quẽcunq; & ob oẽm cãm liberalitate utendũ eſt: ſed erga benemeritos & pp aliquã inſignẽ uirtutẽ: quouis præmio dignos: qd̃ ꝑfecto maximum inſticiæ fundamẽtum eſt. Ea ẽt liberalitate uti debemus quæ ꝓſit amicis nemini noceat. Quare. L. Syllæ. C. Marii: Cinnæ. M. lepidi. M. Antonii pecuniaꝝ & reꝝ trãſlatio a iuſtis dñis ad alienos non debet liberalis uideri. Cauẽdum ẽ ẽt Ciceronis p̃cepto: ne maior ſit benignitas q̃ facultas: neue res familiaris ita claudat̃: ut eã liberalitas apire nõ poſſit: q̃ certe oi oſtentatione & uanitate carere debet. Hoc ãt fiet: ſi cãm: ſi tp̃s: ſi rõnem: ſi dignitatẽ: tũ noſtrã: tũ ꝑſonaꝝ in quos liberales eẽ debemus cõſiderabimus. Qui uero ſine iudicio uel modo in oẽs quodam impet[illegible]aĩ incitati beneficentia utunt̃: temeritate quodã moti potius q̃ iudicio uideri p̃nt: quã certe leuitatẽ oĩno uitare debemus: cũ nihil turpius ſit bono ciui: q̃ aliquid facere cuius ratio reddi nõ poſſit. In hoc aũt genere ꝓdigalitatis duo mala inſunt: & q; his rebus carẽt benemeriti uel ꝓpinq uel cognati in quos ꝓpẽſiores eſſe debemus: & q; noſtra ꝓdigimus cũ dedecore & ignominia. Conſulẽdũ ꝑfecto eſt famæ rebus in oibus: nõ dedecus q̃rendũ ẽt cũ diſpendio rei familiaris. Nam q flagitioſis hoibus ſua largit̃: is certe cũ magna iactura ſibi q̃rit ĩfamiã. Tenẽda igit̃ in hac re ut in cæteris uirtutib9 mediocritas q̃dã ẽt ne uel ꝓdigi uideamur: ſi oĩa ſine rõne effuderimus: uel auari: ſi ad uiuũ liberalitatis officiũ reſecabimus. Paruulos aũt nutrire: pupillos tueri: uirgines paupes cõnubio locare: nobiles pauptate & ualitudine opp̃ſſos iuuare: uiduas defendere: errãtes docere: eſurientes paſcere: algentes ueſtire: captiuos redimere: nexos ære alieno ſoluere: parẽtibus liberos: parẽtes liberis reddere: ſua pecunia & impẽſa: boni ac liberalis ciuis ꝓpriũ ẽ: Fabius ille maximus q cũctando rẽ romanã reſtituit captiuos ab Hãnibale acceptos: redẽpturũ ſe pollicitus ſenatu recuſante: ut id de ſuo faceret fundũ uendidit. Gillas uero Agrigentinus oĩum q unq̃ fuere liberaliſſimus: ſpectacula edendo: epulas apparãdo: Annonã in charitate reꝝ ſubminiſtrãdo: uirgines dotando: domũ ꝓpriã adeo liberalitatis officinã aſcripſerat: ut quigentos eq̃tes gelenſiũ ui tẽpeſtatis in p̃dia ſua cõpulſos ꝓpria ĩpenſa aluerit. Multos ẽt captiuos ex uaſtitate illyrii & Thraciæ redẽptos eccleſiæ impenſa refert Ambroſius: quo genere liberalitatis utinã ſacerdotes nr̃orum tẽpoꝝ aliq̃n uterent̃: nec pateras aureas & argenteas ita ſtudioſe cõſtruerent: cũ q̃bus fortaſſe (utinã falſus ſim uates) aliq̃n turci illi bibent: q græciã epirũ & illyricũ bello uexãt. Ad liberalitatẽ redeo: q̃ ita a magnificẽtia diſtiguit̃: ut hęc circa dãdas pecunias q̃les & quãtũ uis uerſet̃: illa circa magnos ſumptus & fortunato ciui cõuniẽtes. Magnifici nãq; ẽ theatra: fora: tẽpla: porticus: ædes ꝓ dignitate ita extruere: ne plus minuſue ĩpẽſæ fiat: q̃ bonũ & magnũ ciuẽ decet. Ad quã certe laudẽ te antea meo ẽt exẽplo adhortatus ſũ: cũ ad ſpẽm urbis: tũ uel maxime ad cõmoditatẽ ciuiũ. PLA. Nihil certe omittis q; ad optimũ ciuẽ inſtituẽdũ ptineat. Sed qd huic diuinæ uirtuti ſubicias audire cupit Laurentius noſter. LAV. Eſt ita hercle ut Platyna dicit. COS. Ne aũt iuſticia ipſa de qua diximus ulla ex pte labefactet̃: ſtati fortitudo oĩum uirtutũ robur & uallum ſubiungẽda fuit. Vt enim fortitudo ſine iuſticia iniquitatis materia ẽ: cum ualidior imbecilliorem opprimat: ita iuſticia ſine fortitudine terga nonnunquam uertit: atq; eos deferit: quos tueri deberet. Sed cum fortitudo in res bellicas & domeſticas diuidatur: ſuperius illud omittamus: amplectamurq; nunc domeſticam fortitudinem: quæ animi magis quam corporis uiribus comprehenditur. Vera enim fortitudo eſt primo ſcipſum uincere: irã continere: nullis illecebris capi: aduerſis non perturbari: nec extolli ſecundis:

Digitized by Google

.& quaſi uento huc & illuc impelli. Non debet certe uinci cupiditatibus uera fortitudo:
non frangi metu: nō iracundia quæ oino conſilium tollit. Præclarum ē ēt ita animū in-
formare: ut neq; diuitias neq; uoluptates ita in maximis rebus cōſtituat: ut in his oē ſu-
um ſtudiū conferat: quo nihil pōt eē turpius & a claro uiro magis alienū: cū hui9 ciuis
quē optimū uolumus ꝓpriū ſit: ꝓ religione: ꝓ patria: ꝓ iuſtitia: & honeſtate oē diſcri-
men ſubire ac picula cōſiderata ꝑſertim contēnere. Hūc aūt magni excellentiſq; animi
eſſe oportet. Nihil in rebus humanis admirari: nihil magnifacere præter uirtutem. Ho
nores ēt non quoſcūq; nec a qbuſuis oblatos ſucipiet: ſed illos tm̄ quos eſſe dignos opti
mo ciue arbitrabiť. Ita quoq; dignitatē aī ut diximus i utraq; fortūa ſeruabit: ut ab aſtu
natu: ꝛ diſcedere nō uideať: ſi uel fortuna ſeuierit uel ei blādius arriſerit. Beneficia ue-
ro cōtuliſſe lætabiť. Feritq; moleſte ſi acceperit: nec plura ſtatim reddiderit. Ab eius na
tura ſit alienū cōmemorare beneficia: q̄ in alios cōtulerit: accipientis. n. hoc ꝓpriū ē nō
aūt dantis. Vt. n. ſua beneficia in athenienſes reticent Lacedemonii: ita ab illis accepta
cōmemorant ꝑopportune. Supior item in oi uirtute mauult eſſe q̄ uideri: nec id qdem
inter humilis fortunæ hoies: ſed inter optimates exoptat. Palam aūt loqui: amare: odiſ
ſe ſuiipſius ꝓprium exiſtimat: timentis eſt aūt occultare ſniam. Motus uero ipſius tar
dus eſſe debet: & uox grauis: ſermo quoq; interuallis longioribus diſtictus grauitatem
quādam ampliſſimo ciue dignam ꝑſefert. Oino aūt uera animi magnitudo ſine magna
uirtute conſtare non pōt: ut intelligas Laurenti enitēdum tibi & uigilandum eē ſi fieri
poteſt: ut in oi genere uirtutis excellas: ne ſub pondere reip. noſtrę imbecillis concidas.
Vnū tm̄ uitandum erit: qď plęrunq; magnis ingeniis uocauit: ne cum magnitudine aī
præſtare oibus quæras: ęquitatem contemnas: qua certe ſublata nec diſceptatione a ci-
uibus nec ullo publico ac legitimo iure uinci patieris. Refelli. n. in ſententiis dicēdis nō
eſt alienū a repu. cum in diſceptatione res ꝓpoſita dilucidior fiat. Cauenda eſt etiā ni-
mia glorię cupiditas: quę cęteris ad uirtutem aditum obſtruit cum uiderit ſolum ciuē
tot pulcherrima pręmia quot e repu. ueniunt cōcupiſcere. Sed inter cętera hoc a te ma
xime obſeruandum erit: ne in rebus agēdis: cum domi tum foris ullam timiditatis ſpe
ciem pręſeferas. Vt. n. medici eſt uultu ac uerbis bonā ualitudinem ęgrotantibus polli
ceri: ita quoq; optimū ciuem decet: deſperationi hoium fiduciam & bonā ſpem obicere.
Bello punico ſecundo cannenſi accepta calamitate cogitantibus quibuſdā Metello du-
ce Italiā relinquere: Scipio adoleſcens cœtū ingreſſus nudo enſe mortem tale aliqd de-
liberantibus cōminatus eſt. At uero Hannibale circūſedente collinā portam & ſupple
mentū in Hiſpaniam a Romanis miſſum eſt: & ager ubi hoſtis ipſe conſederat haſtæ
ſubiectus emptorē inuenit: uoluit contra Hānibal fiduciam imitari: ſubiecitq; háſtę ar
gentarias urbis tabernas nec ſector inuentus eſt. Hanc ob rem ita animo concidit Hā-
nibal: ut tū demū potiundæ urbis ſpē antea conceptam depoſuerit. Male ꝑfecto cum
repu. noſtra actum fuiſſet: niſi regi Alphonſo & Philippo Inſubrię duci & Venetis gra
uiſſimis bellis nos plęrūq; adhortis conſtantiſſimis animis reſtitiſſemus: incōmoda q̄-
q; pro libertate paſſi. Non igiť trepidandum eſt & de gradu conſtantię cadendum: ut
dicíť: quo nihil poteſt eſſe optimo ciue indignius: q ad unā fortitudinē ꝓ repu. natus
eſſe uidetur. Sed neſcio quo pacto a fortitudine domeſtica: ad bellicā deſcēderim: q̄ ur-
bana qdā certe maiorē putauere. Laudať Themiſtocles ac iure qdē ſalamina uictoria
clarus: laudať & ſolō cuius cōſilio ac legib9 uictoria illa parta ē. Hūt & lacedemonii ly
curgū ſuū quē lyſandro obiiciāt reb9 bellicis claro. Eadē quoq; de romanis licet dicere.
Nō. n. minus iuuit armis rēpu. cōſilio. M. Scaurus: q̄. G. Marius armis. Non. Q. Ca-

tullus.Gn.Pompeio.nõ.M.Cicero.C.Antonio bellum foris gerẽte.Omitto aũt illud honeſtũ qđ nunc quærimus:ex animo excelſo magnificoq; orit: non corporis uiribus. Exercendũ tñ corpus ipm eſt(ut ait.M.Tullius)& ita afficiendũ ut obedire conſilio ac rõni poſſit:nõ aũt delitiis uacandũ.Nihil eſt.n.ꝙ æque aĩos molliat corporaq; effeminet atq; eneruet:q̃ delitiis affluere:quas uelim te nõ ſecus declinare:ac quõdã ferũt ſyrenũ uoces cantuſq; circes ſapiẽtiſſimũ Vlyxem.PLA.Pręclare Hercle & exacte auus tuus Laurẽti oĩa diſſerit:id facit amor q ut phis placet ad poſteros reſpicit: in qbus ſe fore imortales aui ac parẽtes arbitrant.LAV.Prorſus ita eſſe ut dicis aut eqdẽ aſſentior. Plus.n.pr̃iæ q̃ cognationi auus meus ſp tribuit. Sed hoĩem hac dicẽdi moleſtia liberemus:niſi qd aliud habet:qđ exiſtimet ad me pertinere.COS. Habeo ſane: totius nr̃æ collocutionis temperamentum quoddã:& ueluti in comœdia extremũ actum: quo qdẽ expleto ob hac ſcena ad ludos urbanos uobis ꝓficiſci licebit.Hoc aũt tale eſt:ꝙ ſtoici magnis ẽt cõtentionibus affirmãt:oĩum.ſ.ꝑturbationũ fontem eſſe intẽperantiam:q̃ eſt a tota mente & a recta rõne defectio:ſic auerſa a p̃ſcriptione rõis:ut nullo mõ appetitiones animi uel regi uel contineri queant.Huius certe contrariã uirtutem μετριότητα græci uocãt quã nos qdẽ:cũ tẽperantiã tũ moderationẽ:nõnunq̃ ẽt modeſtiã appellare ſolemus:cuius certe ꝓprium eſt motus appetentis animi ſedare ac regere:ſempq; aduerſantẽ libidini moderatã in oĩ re ſeruare conſtantiam.Continuo nãq; itempantia huic inimica:oẽm aĩ ſtatum inflãmat & ꝑturbat.Hinc uero ægritudines & metus ac reliq̃ animi ꝑturbationes gignunt: ad quas certe ſedandas:una modeſtia adiuncto decoro inuenta eſt.Duplex eſt.n.(ut ait.M.Tullius)uis animoꝝ atq; naturæ: quaꝝ pars una in appetitu poſita eſt:hæc ὁρμὴ græce dr̃:q̃ hoĩem huc & illuc rapit:altera in rõne quę docet & explanat qd faciendũ fugiendũq; ſit.Ita fit.n.ut rõ pręſit appetitus uero obtẽperet:in hoĩe potiſſimum bene morato:cuius fundamentum ipſa uerecundia erit:quę nõ ſine cã prudentiæ adiuncta:ac ſoli homini data:oſtendit aliud iuueni cõuenire:aliud ſeni.Saltauit qdẽ ante arcã dñi Dauid rex:nõ aũt Samuel:& ut nec ille rep̃henſus:ita iſte magis laudatus eſt.Themiſtocles uero princeps ille gręcię:qa fidibus neſciuit idoctior eſt habitus.Abſtinuit ob uerecundiã uir ille clariſſimus a cithara: ꝙ eã dignitati ſuę nequaquã cõuenire arbitraret.Mineruã quoq; tibias abiciſſe ſcribũt poetæ:ꝙ dum eas ſupra fontem inflaret:indecorem genarũ tumorẽ inſpexerit:minimeq; decẽ cõuenientẽ:cõtra quorũdã opinionẽ:q neminẽ ſatis urbanũ putãt:ſi fidib9 uel tibiis aũt fiſtula neſciat canere.Idẽ quoq; comati & bñ ad ſpeculũ pexi tanq̃ inuerecũdę mulieres p ora hoĩum ferunt.Hos tu Laurẽti tuo exẽplo iniecta uerecũdia ab inceſſu cultuq; muliebri cohertẽs ad dignitatẽ uirilẽ cohortare.Cõtinentes quoq; & abſtinẽtes eſſe bonos ciues oportet:quoꝝ alteꝝ in reb9:alteꝝ ĩ moribus eſt.Scipio ille aphricanus q totius uirtutis unicũ exemplar fuit eximię formę puellã ſibi in Hiſpania uoluptatis cã oblatã conſtanter renuit:parentibus uero accitis auꝝ ꝓ redimenda puella doti addidit:eamq; inuiolatam marito reſtituit.In Epiro achaia Cycladibus.M.Cato ueneris & lucri copiã hñs cõſtãtiſſime a tanta turpitudine abſtinuit numato ruffo teſte. At uero cũ.C.Fabricius ppl̃i Romani legatus audiuiſſet Cyneã athenienſem apud pyrrhũ uoluptati oĩa tribuentẽ. Vtinã inqt talẽ habeãt mẽtem oẽs populi Romani hoſtes. Superior ãt ille Cato uir ſane illuſtris pellibus hędinis ꝓ ſtragulis eſt uſus: triũ quoq; ſeruoꝝ comitatu cõtentus Hiſpaniã gubernauit:eodẽ utens cibo eodẽq; uino quo ſerui & nautę: ut cęteris hac rõne frugalitatis exemplum daret.Cũ picles haberet collegã in p̃tura ſophoclem: iiq; de cõi officio cõueniſſent:& caſu formoſus puer p̃teriret:dixitq; Sophocles:O pulchrum

puerum

puer Pericleſ tum picles ptorē ait ſophocle decet: nō ſolū manus ſed ēt oculos abſtinētes hēre. Magna pfecto fuit xenocratis in uictu cōtinētia. Is. n. cū miſſa ſibi Alexādro talenta intellexiſſet: legatos ad exiguū apparatū inuitauit: cūq; ab his q̃reret cui numerari talēta uellet: nō ne inqt externa cœna intellexiſtis xenocratē huiuſcemodi muneribus minime idigere. Natura. n. (ut ait phs) paucis minimiſq; cōtenta ē. Ad ualitudinē quoq; & appetentiā ptinere hāc in uictu modeſtiā intelligemus: ſi rer iuſti extimatores fuerimus. Nā cū darius rex multis antea epulis & poculis faſtiditus aquā tūrbidā & cadaueribus inqnatā in fuga bibiſſet: negauit unq̃ ſe bibiſſe iucūdius: nunq̃. n. ſitiēs biberat. Nec eſuriens unq̃ ptolomeus ederat: cui cū pegrināti ægyptū comitib9 nō cōſecutis ſordidus panis datus eſſet: nihil ē uiſū illo pane ſuauius. Excitāda ſiqdē fames eſt motu & exercitatiōe: nō āt cōdimentis: cū deſidioſe uixerimus. Ferūt Socratē cū is uſq; ad ueſperū cōtētius ambularet: q̃ſitūq; ab eo eſſet cur id faceret: rñdiſſe: ſe quo meli9 cœnaret obſonare in ambulādo famē. Quid uictus lacędemoniorū in philitiis? Vbi cū tyrānus cœnauiſſet Dionyſius negauit ſe iure qd' cœnauerat eſſe delectatū. Tū is q illa coxerat minime mirū inqt: cōdimēta certe ei defuere: labor in uenatu: curſus ab eurota: fames: ſitis. His. n. Lacædemoniorū epulę cōdiunt. Victus quoq; perſarū a Xenophonte exponit: quos negat ad panē adhibere qcq̃ pter naſturtiū: quaquā ēt qdā ſuauiora natura deſiderat. Adde ſiccitatē q̃ ſeqt hāc cōtinētiā i uictu. Valitudinis quoq; itegritatē adde. Cōfer ructātes: ſudātes: refertos epulis tanq̃ opimos boues. Eſt. n. in deſiderio nō ſatietate iocūditas: uictus. Ferūt Timotheū clarū athenis hoiem & pricipē ciuitatis: cū cœnauiſſet apd Platonē eoq; cōuiuio admodū delectatus eēt: uidiſſetq; eū poſtera die dixiſſe: uræ qdē cœnę nō ſolū in pſentia: ſed ēt ſeqnti die iocūdæ ſunt. Mouere te nimirū ac reliquos ciues nr̃os tot exēpla pñt: ſed nihil ē q aeque te ad frugalitatē adhortari debeat: q̃ dom9 nr̃ę parſimonia & ppetua in uictu cōtinētia. Nihil. n. a plebeis differūt menſæ nr̃æ: qua ex re & ualitudini & ciuitati hactenus cōſuluimus. Quid q ne mēte qdē uti pñt: multo cibo & nimia potione repleti? Extat Platōis pclara qdē illa epl'a ad dionis amicos: qua diſplicuiſſe ſibi oñdit: q itali & ſyracuſani bis in die ſaturi fierent: nec unq̃ pnoctarēt ſoli. Quā turpe ſit ēt diffluere: luxuria ſardanapali error nobis indicat q incidi iuſſit in ſepulchrū ſuū. Hoc habeo qd' edi q exaturata libido hauſit. Quid aliud inqt Ariſtoteles in bouis nō in regis ſepulchro icideres? Hęc āt oia eo tendūt Laurēti ut itelligas tibi ac reliqs ciuib9: ſi uultis honeſte ac recte uiuere ſeruandū eē mediocritatē i uictu cultuq; corpis. Quid xerſe ipſo libidinoſo turpius? q refertus oib9 pmiis doniſq; fortunæ: nō equtatu: nō pedeſtribus copiis: nō nauiū multitudine: nō īfinito auri pōdere cōtētus pmiū ppoſuit ei q nouā inueniſſet uoluptatē: qua tñ ipſe nō fuit cōtentus. Neq;. n. unq̃ finē īueniet libido. Sedandæ igit ſunt oēs libidines cupiditateſq;: ſedandę ęgritudines: cōprimēda eſt iracūdia uñ ppe infinita mala oriunt: cū rō ois ſubeunte illa inſania e mentib9 noſtris deturbet. Hac aūt ratione laurēti ſi uixerimus: & prudētia in bonorū malorūq; delectu: & iuſticia ſuū cuiq; tribuendo: & fortitudine in laboribus piculiſq; obeundis: & demū temperantia in ptermittendis uoluptatibus conſtantiſſime uremur. Quas quidē uirtutis & ſi in oībus meis ciuibus ineſſe cupio in te tñ ad quem hereditas nominis noſtri uentura eſt elucere peculiariter uelim: ut habeat ciuitas nr̃a quem imitetur Platōis ſnia qua admonemur tales ſolere eſſe reliquos ciues quales ſunt q remp. gubernāt. Sed iam finē ſi placet faciamus inclinat iā ſol: niſi qd pterea uobis in mētē uenit qd' mihi exciderit. LAV. Nihil prorſus habeo quod amplius uelim. PLA. Abunde ſatis ſatiſfactū eſt omnibus. Reducamus coſmum: atq; deinceps ad urbem proficiamur. Quieuiſſe iā

ludiones arbitror: quoꝝ petulantia hodie ſum cõſecutus: ut alteꝝ Socratẽ me audiuiſſe
exiſtimem. Dixit multa Coſmus ne mentiar ſocraticã grauitatẽ redolentia. LAV. Cœ
nabis apud nos Platyna atq; deinceps ſimul ſine ſole ad urbẽ ꝓficiſceremur adeo ꝓpin
quũ hoc nr̃um rus ẽ. PLA. Bñ admones mõ cœnę ueſtræ breues ſint & mihi appetẽtiã
relinquãt in ſequentẽ diẽ. LAV. Credis auũ aliter uiuere q̃ ꝑdicat? Platonis cœnam tibi
appoſitã putabis: uel ex lege ſumptuaria cõpoſitã: nõ ſecus certe ac ſi cẽſores affuturi eſ
ſent. PLA. Eſt igit̃ ꝙ hac quoq; ĩ re a Coſmo ꝑdiſcã. Diſcũbãt oẽs ne qd incõmodi mea
cã familia capiet. Iube aliqd Coſmo ſubſterni quo recũbat cõmodius: hoĩem ut arbitror
lõgo ſermone defatigauimus: ſi tamen docere & aliquid grauiſſimo uiro dignum expli-
care labor potius quam uoluptas eſt.

De optimo ciue liber. ii. explicit.

¶PATYNAE Panegyricus in laudem ampliſſimi patris Beſſarionis epiſcopi Sabini
Cardinalis Niceni: & Patriarchæ Conſtantinopolitani.

SI unquã tp̃us fuit q̃rites quo ueterẽ græcoꝝ morẽ la
tinoꝝ ꝓpe nouũ repeterem9: id certe hac miſerrima
tẽpeſtate faciẽdũ ẽ: q̃ uel maxima q̃q; uirtus: cãdidiſ-
ſimũ ꝗq; igeniũ excellẽs quãtũuis doctrina: & erudi
tio emergere ex tãta calligine & ignorãtia uix poteſt.
Tolerabilius ꝑfecto uideret̃ ſi uirtuti a paucis cogni
tæ: ſi in arcanis & penetralibus: q̃a tuto uagari nõ li-
cet cultæ: ſaltẽ quieſcere ſine iniuria liceret: nõ ẽt quo
rundã hoĩum liuore & maliuolentia opprimeret̃. In
ſtãt dolo fraude malitia uiq; poſtremo q̃ñ hoc occul
te moliri conari nõ licet: ſpargũt inuidẽtiæ ſuæ opacas umbras: cõceptam rubiginẽ cir-
cũquaq; fundũt: quo ſuauiſſimas herbas & feraces plãtas occupent atq; enecent: ne ſi
expectatos odores & ſuauiſſimos fructus aliq̃ñ ediderint ipſi tanq̃ infructuoſæ & in-
fœlices arbores excindãtur. Nos itaq; ne Beſſarionis diuini hominis ſapiẽtia uirtus am
plitudo aliqua ex ꝑte lędatur (opprimi certe cũ tanta ſit tamq; excellens nullo mõ po
teſt) Iſocratem magnum oratorem & ꝑfectũ dicendi magiſtri: & noſtratib9 plinium:
genethliacũ Mamertinũ Nazarium latinum quoad fieri poterit imitati. Conſuetudi-
nem tum utilem tum neceſſariam multis iam ſæculis intermiſſã reuocabimus. Hac. n.
ratione ad ęmulationẽ glorię excitantur qui magni ad uirtutẽ erectiq; ſunt animi: cum
ueram & integrã laudẽ his ꝓpoſitam uident: qui ſapienter honeſte iuſteq; uixerũt: quo
rũq; uita omni ex ꝑte humano generi & utilis & fluctuoſa eſt habita. Contra uero a ui-
tiis deterrentur ii non prorſus uirtutem aſpernant̃: qui effrenata cupiditate ducti petu
lanter audacter proterue ad flagitia declinarũt: cum perpetuas notas dedecoris & tur-
pitudinis frontibus ſuis inuri ab his uident: qui ſcriptis rerum geſtarũ ſeriem: qui mo-
res & uitam hominum memorię poſteritatis ad utilitatem humani generis cõmendãt.
Veꝝ hoc loco quirites cũ uires ingenii mei conſidero q̃ ꝑuæ q̃q; exiguæ ſint: nõ poſſum
cognita amplitudine cõſpect9 ueſtri nõ cõmoueri & eo maxĩe qd̓ mihi de eo uiro dicẽ
dũ ſit: q ob magnitudinẽ reꝝ geſtaꝝ quantũuis magnũ oratorẽ: ne dũ me ip̃m iter ſtu
dioſos bonaꝝ artiũ uix numerandũ deterrere a dicendo poſſet. Recreat me tñ ac reficit
hortaturq; ad dicendũ humanitatis & pietatis ueſtræ uulgata opinio: qua quidem fræ
tus: iam iã Beſſarionis diuini hominis laudes dicere aggrediar: quẽ q laudat: uirtutẽ ex-
tollit

tollit: parui enim refert beſſarionem ne an uirtutē laudes: nec mirum id quidem. Is.n.
ex uetere gręcia oriundus natuſq;: in aſia utrinq; collegit generoſi ſpiritus ſemina. Tra-
pezus ſinopenſium colonia huius patria eſt: ſinopem condidere mileſii miletū atheni-
enſes: ex his ut a parentibus auis abauis nobilitatem referens redundantiā aſiani inge-
nii frugalitate attica cōpeſcuit: nec tantum diogenem admiratus eſt: timotheū: deiphi-
lum poetam: thalem: anixamandrū: anaximenem: hecateum: hiſtoricum: heſchinē rhe
torem illum qui in pompeiū inuectus eſt: licet ii agnationis iure propinquiores eſſent:
quin obſeruauerit ſocratis leporem: platonis copiā & amplitudinē: ariſtotelis acumen:
Iſocratis lēitatem & numeros: uim demoſthenis. Ab oībus enim gentilitatis iure quod
probabile: quodq; optimum eſſet accepit: heres tot ac tantorꝝ ingeniorum. Ex his igi-
tur beſſarion animos ſumens: ubi primum e pueris exceſſit cura parentum bizantium
tranſmittitur: celebrem quondā urbem & doctiſſimis hoībus liberalibuſq; ſtudiis afflu
entem grāmatica celeriter ob acumen ingenii & poetica ībutus: poſthabita cura rerꝝ hu
manarum qua īpediri contemplatio diuinarū ſolet: totum ſeſe religioni addixit: chriſti
nāq; militiam ſecutus: ut ueram gloriā: ueroſq; triumphos pariturā: doſitheo archiepi
ſcopo dorienſi unici exēpli moribus & ſanctitate uiro in primo tyrocinio tantæ expedi
tionis duce uſus eſt: cuius uirtutē religionem doctrinā adeo imbibit ut idē breui factus
uideret̃. Beſſarionis ingeniū & mentē ꝓpe diuinā ad cognitionē rerꝝ occultarꝝ & admi
rabiliū uir ſanctiſſimus cōtēplatus adoleſcentē ipſum ad archiepiſcopū ſylembriēſem
uirum optimū atq; doctiſſimū miſit unde & oratoriā artem & philoſophiā perdiſceret
ſub quo certe tm̄ profecit adhibita oī ad imitandū hominē cura ſtudio ac diligentia: ut
iudicare poſtea difficilius fuerit melior ne beſſarion an doctior haberet̃. Poſtremo autē
ne aliqd tāto ingēio deeſſet platonē quē alii gemiſto uocāt doctiſſimū ꝑceptorē & quē
oēs ſcdm a platōe uocāt ī peloponeſo q° ſe cōtulerat doctrīę cā nactus mathēaticis accu
rate ībuit̃. Vulgari tū demū tāti hoīs nomē eſt ceptū: ut quo ꝓficiſceret̃ famā expecta
tio: expectationē eius optatiſſimus aduētus admiratioq; ſuparet. Exiſtimabāt tū hoīes
eā demū ciuitatē beatā fore ad quā ueniſſet beſſariōis diuīa uirtus: hūc itaq; oēs certa-
tim ut cognitione & hoſpitio dignū ſuſcipiebāt: uenerabant̃: obſeruabāt. Cōtiones & q
dem frequētes atq; elegantes ad populos habuit (has græci homelias uocant) tanto
cōcurſu ut templa ipſa ꝑmagna tantā multitudinē uix caperent. Populos ad religionē
ad iuſticiam ad æquitatē ad modeſtiā hortabat̃: bonis pręmia: malis pœnas ꝓpoſitas
oñdēs: & quos mouere itegritate uitæ rōnib9 & exēplis nō poterat: eoſdē obteſtatiōib9
ꝓcib9 lachrymis ut uagos & errātes ī uiā ſalutis reducebat. Multos iter ſe ciuilib9 & ite
ſtinis odiis deſidētes aut corā orōne aut abſēs epłis ſapiētiſſime & elegantiſſime ſcriptis
ad cōcordiā reuocauit. Hac tāta uirtute moti Imperatores duo conſtātinopolitanus &
trapezuntius hūc ultro citroq; legatū freqnter mittētes utriuſq; īpii uires cōcatēabāt q°
fortius & cōſtātius ꝓpulſare thurcorꝝ īpet9 poſſent: q tāq̄ rabidi lupi iter utrūq; poſiti
occiſionē utriuſq; īperii diripiēdi expectabāt: q̄ poſtea accidit cū magno totius reipu.
xp̄ianę dedecore ac detrimēto. Sublatis.n. duob9 clauſtris nūc ſeſe ī aſiā: nūc in Europā
grauiſſima illa thurcorꝝ ꝓcella nemine obſtāte effundēs longe ac late oīa uaſtat obterit
conculcat diripiunt̃ urbes quātūuis magne: incēdunt̃ uille: necant̃ hoīes. Quod ſi ali-
qbus fortuna belli pepercit: ii una cū pecoribus eo terrarꝝ ambigunt̃: ut nunquā in pa
triā ſint redituri. O miſeros & infortunatos gręcos. O infœlices & calamitoſos. O ēt ip
ſorꝝ crudeliſſimorꝝ hoſtiū lachrymis deplorādos. Dediſtis ne oībus nationib9 ac genti
bus doctrinā & ingeniū ut ipſi cōſilio careretis? Dediſtis arma ut eiſdē poſtea corruere

mini? Conſtans eſt certe quirites omniũ bene ſentientiũ opinio & coꝝ maxime qui ſuo
periculo iſtaꝝ calamitatũ gnari ſunt: duo illa imperia nunquã fuiſſe corruitura ſi beſſa
rion magni ai atq; conſilii uir illis in locis tũ fuiſſet cũ tempeſtas illa contra nõ græcos
tm̃ ſed humanum genus exhorta eſt. Excitaſſet. n. uir omnium uigilantiſſimus dormiẽ
tem græciã: armaſſet nimio ocio lãguentes aĩos: ire in hoſtẽ ſuos & a ceruicibus tãtam
calamitatẽ auertere: quãtã paſſi ſunt ſpe uere & integræ laudis ꝓpoſita cõpuliſſet. Veꝝ
eo abſẽte cũ nemo eſſet q monẽdo cõſultando docẽdo cohortãdo græcos i officio conti
neret. Capta ac direpta a thurcis cõſtãtinopolis ẽ: cæſa multa ciuiũ milia obtrũcatꝰ im-
pator: idẽ accidit trapezũciis: idẽ mitileneis: idẽ peloponẽſiacis principibꝰ & ciuibꝰ: idẽ
reliq̃ grçciæ. idẽ boſſinẽſibꝰq & regẽ & pr̃iã & uitã uno ſcæuiſſimi hoſtis ipetu amiſere:
Beſſariõe ipſo clamãte ac pſæpe romãos põtifices admonẽte ut macedõibꝰ: dalmaticis:
illyriis: pãnoniis hoſtiũ ipetũ ægre ſubſtinentibꝰ auxilio eẽnt: ne refractis clauſtris illic
ſequa illa & imãis bellua heridão uiolẽtior italiã iundaret: qđ ꝓ pedie (utinã falſus ſim
uates) futuꝝ uidẽus niſi huic ſapiẽtiſſimo uiro tãq̃ e ſpecula oia cernẽti clamãti admo
nẽti iſtare magnã ꝑnitiẽ aliqñ fuerit obtẽperatũ. Multũ certe huic ãpliſſimo pr̃i debẽus
ad cuius res egregie geſtas ne i hãc calamitatẽ uẽiremus libẽter accedo. Is. n. te cõſtãtio-
politana nũdũ ꝓfligata oriẽtalẽ eccleſiã i ſniam occidẽtalis redigere cõatꝰ nõ priꝰ deſti
tit rogãdo monẽdo iperatorẽ ac pricipes græciç quã eos ipulerit grauiſſima orone hita
i italiã ad eugẽiũ põtificẽ maximũ cõtẽdere: uenere prio uenetias atq; iđe ferariã ubi põ-
tifex erat ibi grauẽ & elegãtẽ orõnẽ beſſariõ ad ſuos hũit eos adhortatꝰ ut cognita freq̃n
tibꝰ diſputatiõibꝰ cõtrouerſiç cã q̃ latios iter & græcoꝝ qngẽtis iã annis ſerpſerat: poli-
ta oi ſimultate i eãdẽ ſniam oẽs tñ uenirẽt: hac una orone aſſerẽs ea demũ recuperaturi
poſſe cõiũctis copiis colataq; ipẽſa q̃ & thurci quõdã & ſaraceĩ & arabes chriſtianoꝝ di
ſcidiis magiſq̃ aĩs & armis ꝓpriis freti occuparãt. Dicebat. n. ꝓqueriſimũ ẽ mahometanã
ꝑfidiã late creuiſſe dũ religiõis nr̃ç capita iter ſe diſſidẽt: ꝓcedat ne ſpũs ſcũs a pr̃e tñ ut
grçci an a pr̃e & filio ut latini uolebãt: his. n. cõtrouerſiis fcm̃ ut ad mahometanos ꝑtim
ui ꝑtim ſpõte deficerẽt ppłi: dũ xp̃ianç religiõis pricipes qđ potiſſimũ teneãt icertos ui-
dẽt hic amiſſam eẽ antiochenã eccleſiã hic hieroſolimitanã hic alexãdrinã hic dẽiq; oẽm
ferme aſiã & totã aphricã hãc peſtẽ occupaſſe: & qđ grauius ẽ europç q̃ſdã ptes iã iam
iſeciſſe ac lõgius euagaturã ni propere ſublatis tã ꝑnitioſis cõtrouerſiis ac pulſis xp̃ianç
reip. hoſtibꝰ i poſſeſſionẽ ueterẽ labore uigiliis ac ſanguie martyꝝ cõpatã armati cũ ue
xillo crucis ꝑuenerit. Permouit tãti uiri auctoritas totũ cõciliũ: ꝑmouit religionis hone
ſtiſſima cã: ꝑmouit ẽt iminẽs ceruicibꝰ oium ꝑiculũ. Diſputari tũ acriter iter utriuſq; ec
cleſiç theologos ẽ cæptum. Aſſeuerabãt græci ep̃o epheſino: pletõe: ſcholario: dionyſi q
ep̃o ſardẽſi grauiſſimis auctoribꝰ ſpũm ſanctũ a patre tm̃ ꝓcedere. Inſtabãt cõtra latini
a filio quoq; idẽ fieri auctoritate ueteꝝ theologorũ: maxie uero hieronymi auguſtini &
athanaſii id cõprobãtes. Re aũt ipſa adhuc pẽdẽte florẽtiã ꝓficiſci põtifici & curiæ uiſũ
eſt ibi cũ de re ambigua aliquãdiu diſceptatũ eſſet uenere tãdẽ græci rõne ac beſſarionis
auctoritate moti in ſniam latinoꝝ. Is. n. & ſi acriter ſuos primo tutatus eſt tandẽ ueri-
tate illuceſcẽte in orthodoxã eccleſiç romanç nõ ſolũ deſcẽdit ueꝝ ẽt ſuos ut idẽ facerẽt
ad ſalutẽ diſputationibus & graui orone adhortatus eſt. Vnũ tandẽ aium unã mentẽ
idẽ ſpũs ſanctus ꝓ quo diſcepta[illegible]at oibus dedit. Ventũ tandẽ in cõcordiã & ſymbolũ
Romanæ eccleſiæ ab orientali publice decantat. Soluto demũ cõcilio imperator Con
ſtãtinopolim cũ ſuis reuertit. Eugenius aũt põtifex cognita beſſarionis ſingulari uirtu
te & doctrina hoiem licet abſẽtem ex ſnia fratrũ i numeꝝ cardinaliũ cooptat. Accerſiẽ
in curiam

in curiã Romanã uir ampliſſimus: ut unus aliquis quirites Romę eēt e gręcia ingenio-
rũ altrice: doctrinarum inuentrice quē admiraremini: quiq; uiciſſim hanc ueſtrã ciuita-
tem dominã quondã reꝝ nunc collapſam magna ex ꝑte ac ꝓpe dirutã in meliorē for-
mã redigeret: homo certe Romani noīs amantiſſimus. Accepto aũt de more galero in-
ſigne cardinalatus ita breui hõ ingenioſus & acutus latinoꝝ mores & litteraturã imbi-
bit ut ex noſtratibus unus & non alibi natus uideretur. Frequētabãt tũc quoq; eius do-
mũ plenã religione comitate & gratia plenã ingeniis tũ græcis tũ latinis: uiri ex tota cu
ria doctiſſimi: hos uel inter ſe differētes uel aliqd qđ ad cognitionē lingue ꝑtineret lau
dantes (ut fit) refellenteſue ita attente audiebat ut ex abũdãtia īgenii animiq; ꝑſpicatia
diſceptãtiũ arbiter propemodũ fieret. His artibus & ea uigilãtia qua maxime oēs excel-
lit breui efficit: ut ꝙ græce antea ī quouis genere doctrinæ ꝓceperat id latina lingua ap-
te diſtincte & ornate efferret ac ſcriberet. His ſtudiis uehemēter delectatus nunquã tñ
quicquam omiſit ꝙ aut publice ex officio aut priuatim agendũ eēt: ad omnia ꝓmptiſſi-
mũ ingenijũ dexterrimã mentē ita circũferēs: ut nil a bono patreſamilias & ab optimo
principe differret. Hac tñ inſigni uirtute & magnitudine animi ꝑmotus Nicolaus quin
tus in locũ demortui Eugenii pontifex Maximus ſuffectus Beſſarionem ad res agēdas
aptiſſimũ & ad oīa mala pręcauenda uigilantiſſimũ bononiēſibus iã pridē ſæuita par-
tiũ inteſtino bello laborãtibus legatũ cũ ſũma auctoritate ꝑficit. Is eo ꝓficiſcens effuſa
obuiã urbana multitudine nõ aliter ab oībus inſpicitur ac ſidus benignũ & ſalutare a pi
clitantibus nautis & pene naufragis inſpici ac cõſultari ſolet. Quãquã hominis huius q
rites maior ſit laus q̃ ſideris: illud. n. duas treſue & eo amplius naues benigno ītuitu cõ
ſeruat: hic tantã ciuitatē ꝑclarã quondã Romani ppl̄i Coloniã hoīum ad arma & litte-
ras altricē oculis omnia circũſpiciēs mēte ꝓuidēs ac diſponēs lingua admonēs deterrēſ-
ue manu inſanabile uulnus & cõtagioſum abſcindēs ab īteritu & ꝓpe ab inferis reuoca
uit. Notæ ſunt ciuitatis clades pluſq̃ ciuiles: dũ factio bentiuola & canedula principatu
cõtendit: alentibus ſeditionē hinc philippo uicecomite hinc Venetis hinc principe Fe-
rarienſe inſtantibus ēt duabus militaribus factiōibus brachiana & ſfortiana: q̃ domina
tũ appetētes hãc ciuitatē ueluti arcē Italię occupare armis ac fraude ꝑſæpe conati ſunt.
His. n. ac tantorũ maloꝝ auctoribus ad id ſæuitiæ uentum eſt ut eodē die & Hãnibal
bētiuolus & Baptiſta canedulus cũ multis utriuſq; factionis tota urbe tumultuãte uno
īpetu cederētur: nullo nõ crudelitatis genere adhibito: & ne ulla reqes calamitoſis daren
tur ſupuenere ſæpius externi hoſtes: urbē oppugnaturi in beſſarionis ſapientia ciues ad
concordiã reuocans externũ hoſtē rabidũ & uoracē a uiſceribus ciuiũ bononiēſiũ ꝓpul
ſaret. Reſpirante deinde paulatim (tantũ mali inerat) ab externa ui inteſtinoq; malo ci
uitate: totũ ſeſe uir optimus ad cõponēdos mores ciuiũ licētia bellica corruptos & labe
factatos uertit: quē certe ac in re nihil æque iuuit quã ei9 religio pietas iuſtitia cõſtãtia
abſtinētia grauitas comitate cõdita. Hac. n. rõne ſine ulla ui quorũdã hoīum arrogãtiã
repreſſit: libidines extinxit: cupiditates refrenauit: cũ fieri haud: grauate cõſueuerit: ut
eos mores ībibãt hoīes quos in principe tanq̃ ī ſpeculo totius ciuitatis uiderīt. Hũc. n.
oēs nõ priuatas cõmoditates q̃rentē ſed publicas: nõ ocio ſed negocio deditũ: nõ ſono
ſed uigiliis ita cũ admiratiōe intuebãt ut beatos ſe demũ fore arbitrarent: ſi aliqua ex ꝑ-
te Beſſarionis integritatē attigiſſēt. Ad huius itaq; mores ſeſe effingentes ex calamitoſa
fœlicē breui ciuitatē reddidere. Sublatis. n. ſeditiōibus extinctis incendiis furtis rapinis
homicidiiſq; repreſſis: ꝑfacile fuit uiro huic grauiſſimo adhibita facilitate in audiēdo le-
nitate in dicēdo: diligentia ī ſatiſfaciēdo: ppl̄um Bononiēſem ad bonã frugē reuocare.

Quem.n.uidebát iuſtiſſimũ:quẽ modeſtiſſimũ hunc tanꝗ̃ de cælo miſſũ ea ꝑſertim tẽ
peſtate uenerabãtur colebãt & obſeruabãt. Huic tãtæ auctoritati magnũ additamẽtũ
doctrina eius ſingularis erat:qua ꝑbeatas fieri poſſe reſpu. Plato ingenii ac ſapiẽtiæ faci
le pńceps exiſtimauit. Doctrina.n. poteſtati adiuncta uel uitioſiſſimã:quãq; naturam
mutare poſſet:ne dũ bonã ad bene de oĩbus ꝓmerẽdũ impellere. Hęc.n.facit ut ꝓuin
ciaꝝ ꝑſides urbiũq; nõ ſolũ ſe faciles ꝑbeãt ĩ cognoſcẽdis cauſis hoĩbus audiẽdis admittẽ
diſq; maioꝝ exẽpſo quoꝝ res geſtas legere : ueꝝ ẽt eoſdẽ admõet ut cũ ipſi ſint optimi
ſuoꝝ cupiditates refrenẽt:petulãtiã reprimãt:auaritiã coherceãt:q̃ qdẽ Beſſariõ maxi-
me obſeruauit toto q̃nquẽnio quo bononiẽſi urbi ꝑfuit:ne ſuoꝝ licẽtia & cupiditas qđ
ꝑſæpe multis accidit tante ſapientiæ & integritatis laudẽ cõmacularet. Cõpoſito hũc in
modũ ciuitatis ſtatu:quo iã bononia.xx.anno fœliciſſime uixit:& nitiẽ gymnaſiũ ue tu
ſtiſſimũ negligẽtia & ſeditionib9 ciuiũ pene ĩtermiſſũ & collapſum nõ mõ ædificiis ueꝝ
etiã inſtitutis & meliorib9 ſalariis inſtaurauit ac reſtituit:cõductis q̃uis grandi ꝑcip libe
raliũ diſciplinarũ doctorib9. Excitabat adoleſcẽtes ad ſtudia bonaꝝ artiũ ꝓpoſita præ
mii atq; honoris ſpe:multos ob inopiã a ſtudiis defecturos liberalitate & munificentia
ſua iuuit & inſtituto cõtinuit. Quid plura de amplitudie huius optimi pr̃is dicã q̃rites:
q̃ iuſte q̃ prudẽter q̃ modeſte q̃ clemẽter coloniã neſtrã bononiẽſem gubernauerit erexe
rit in pace retinuerit:ex hoc dep̃hẽdi põt qđ poſtea more maioꝝ bononiẽſiũ patronus
apud põtifices ſꝑ ẽ hitus. Illius.n.ciuitatis legati huc ueniẽtes hũc hoĩem añ oẽs adeũt:
ſalutãt:cõſulũt:comitanť:reducũt:qđ ẽ maximæ integritatis & cõtinẽtiæ ſignũ. At Beſ
ſariõ mortuo Nicolao.v.cũ in locũ ei9 ſuffici alteꝝ põtificẽ neceſſe eẽt Romã ueniẽs la-
chrymãtib9 bononiẽſib9 q̃ſi a pr̃e deſtitutis:cõclaue ingreſſus quorundã patrũ & opti
moꝝ ſuffragio Põtifex deſignať:quãtũ uero abſit maximis ĩperiis ꝓuiciis & ciuitatib9
liuor atq; inuidia cõp̃hẽdi certe hoc loco põt:qdã.n.ſtati ſuborti ſũt leues & uoluptuo
ſi:q beſſariõis ĩtegritatẽ & modeſtiã ueriti dicerẽt ſuffragia uitio inita denuo repetenda
eẽ. Nõ obſtitit uir optim9 quominus id fieret exiſtimãs qđ ueꝝ ẽ pontificatũ ſua ꝑſona
plus ĩdigere q̃ ſe põtificatu:ad ĩtegrã gloriã q̃ ꝑfecto carere iã nõ põt: eo.n.exiſtimatio
nis & famæ uir ampliſſim9 deuẽit:ut nulla ei ulteri9 dignitas ad uerã fœlicitatẽ ſit reqrẽ
da. Dolere nr̃am uicẽ & totius reip.chriſtianæ nõ ei9 debemus:qđ tali caruim9 principe
& hac potiſſimũ tẽpeſtate q̃ ꝑter externũ hoſtẽ q ceruicib9 nr̃is atmat9 cõtinuo ĩminet:
auaritia:libido:ignorãtia : dei atq; bonoꝝ hoium cõtẽptus ĩteſtina & grauiſſima mala
nos urgẽt:opprimũt:enecãt:nemine iuuãte. Hoc põtificę ĩdigebat religio xp̃iana lace-
rata nõ minus a uitiis noſtroꝝ q̃ ab externo hoſte:ut aliq̃ñ reſpiraret:hũc pontificẽ mo
res nr̃i reqrebãt oĩ ex pte labefactati:huius põtificis opa ĩdigebãt bonaꝝ artiũ ſtudioſi
& in q̃ uis facultate ĩduſtrii:q nũc tãq̃ ꝓphani cõtẽnunť reiciũť eliminãtur. Nõ deſti
tit tñ Beſſariõ caliſtũ monere & hortari: ut ĩterpoſita auctoritate põtificat9 ſęuiẽtem
hoſtẽ a ceruicib9 xp̃ianoꝝ ꝓpulſaret. Ad hoc quoq; bellũ adhortat9 ẽ Alphõſũ Aragõię
regẽ dũ a balneis puteolanis q̃ adierat ualitudinis cã. Neapolim ꝓficiſciť. Ad Cryptã
neapolitanã rex magno comitatu honoriſcẽ beſſariõi fit obuiã cũq; nullo nõ comita-
tis & bñficẽtiæ genere adhibito ĩ urbẽ ducit. Acceptũ laute & magnifice abeũtẽq; eodẽ
ſꝑ & ueneratus & ꝓſequutus ẽ uultu. Mortuo deide Caliſto Pius ſcđus ĩ ei9 locũ ſuffe-
ctus cõuẽtũ Mãtuanũ adhortãte Beſſariõe xp̃ianis oĩb9 ad certã diẽ decreuit quo oĩum
pńcipũ & ꝓploꝝ cõſẽſu bellũ thurcis ĩdiceret. Cõuenere eo pńcipes multi aut legati re
gũ aut pńcipũ quos beſſariõ poſt piũ põtificẽ ad tñ & tã neceſſariũ bellũ elegãti orõ-
ne quã ĩ manib9 hẽmus adhortat9 ẽ. At uero cũ huic tãto apparatui germanoꝝ princi
pum

pū iter ſeſe bella obſtarēt: eo mittere pius beſſarionē uiꝝ grauiſſimū legatū iſtituit: q̄ re
b9 i germāia cōpoſitis īperatorē federicū ac reliquos pricipes ad bellū thurcis īdictū ad
hortaret. Vadit uir optim9 licet ualitudiari9 ēēt hyeme iſtāte q° pius īperat: uenetias pa
doamne primū delat9 ducē ac ſenatū ad ſuſcipiēdū tm̄ bellū adhortat9: i germaniā hōe
ſto magis quā lauto & elegāti comitatu flectit iter. Seruiebat tū hyems februario mēſe
i germāia potiſſimū q̄ rgio frigidiſſima ē: uexat9 itaq; cū uētis tū ibrib9 tū niuib9 ac ꝑpe
cōtinuis nullū diē itermiſit quo ulteri9 nō ꝑficiſceret: & cum ſtare pedib9 eq̄ p̄ glaciē uix
poſſent: uehiculo germanoꝝ qd' trahā uocāus nō uect9 ſed tract9 ē. tādē uero poſt labo
res ꝑpe īfinitos horimbergā uēit: obuiā prodeūte honoratiſſimo quoq; ciue: ꝓdeūtib9
epīs ac toto clero. Vrbē īgreſſus lrīs ſtati ac nūtiis pricipes germaniæ ad ſe uocat: ꝑplm
quoq; horimburgēſem ut idē faciat lōga ac graui orōne adhortat: id uelle oñdēs deū op
timū: maximū id piū pōtificē: id res xp̄iāi ppl̄i afflictas ꝑpe ac ꝓfligatas. Supueñere āt
ñ ita mlto poſt auctoritate ſedis aplicę & tāti uiri fama ꝑmoti pricipes mlti uel pricipū
oratores: hos. n. i cōuētu audita cōtrauerſiaꝝ cā: ad pacē & cōcordiā multis ac maximis
rōnib9 reuocare ſępenūero cōat9 ē. Quid nō cogitauit qd non egit: qd nō dixit beſſarior
grites quo pacē iter diſcidētes cōponeret: aderāt pricipes multi: aderat cardinalis augu
ſtēſis: aderāt ep̄i qdā: aderat albert9 brādiburgēſis marchio: aderant legati baiouarię du
cis: hos duos pricipes iter ſe maxīe diſcidētes odio ꝑpe īgēito & monere & rogare & ob
ſecrare uir optim9 nō deſinebat copioſa & graui orōne de pace hita quā paulo añ cū ad
miratiōe legim9: ut depoſitis ſimultatib9 & odiis de bello thurcis īferēdo una cū pōtifi
ce & ipatore cogitarēt. Ecce dū i cōſultatiōe eēnt lrę ei a legato pānōiæ ſancti angeli car
dinali reddunt: qb9 fit certior pugnatū cū thurcis eē: & pānonios grauiꝑlio ſupatos eſ
ſiſſe piculūq; iminere ne hoſtes uictoria elati lōge ac late oia occupēt uaſtēt & diripiāt.
tū beſſariō lachrymabūd9 ac uicē xp̄ianę reip. gemēs breuiter clades oēs nr̄is illatas cō
memorat iminēs piculū oñdit: pacē & cōcordiā ꝓponit quo liberi9 & tuti9 cōiūctis ar
mis & copiis ire i hoſtē ferocē & recēti uictoria exultātē liceat. Cū āt horimbergę nil fie
ri uideret: Qd' eo pp diſtātiā ꝓficiſci rhenani pricipes grauarent: maxīe uero palatius
comes trāſferre cōuētū uermatiā legat9 iſtituit: ne qcq̄ itētatū reliq̄ret qd' ad ſedādas li
tes ptineret. Vētū ē tādē poſt multa & grauiſſima picula uormatiā neq;. n. pagtare ger
maniā ſine p̄ſidio militari licet: qd apd eos (tm̄ ualet cōſuetudo rapię) & latrocinia quo
dāmō cōceſſa uident. Suſcept9 bēignę a uomacēſib9 beſſariō legatos tū ipatoris tū alio
rū pricipū ad ſe uocat qd ſit agēdum ꝓponit. Diſceptat nec ſemel tm̄ ſed iteꝝ ac tertio.
Mittit ep̄os uiros grauiſſimos & optios quos ſecū hēbat ad uicios pricipes: neqd omit
teret qd ad cōcordiā faceret. Vbi aūt nihil fieri tāta ſolicitudiē uideret: monēdo rogādo
obſecrādoq; uiennā ꝓficiſci ad ipatorē iſtituit: oēs adhortat9 ut eo ſe ꝓpere cōferent: ar
bitrat9 cęſaris p̄ſītia & auctoritate rē optatā ex ſnia cōfici poſſe magnis qdē atq; aſpis iti
nerib9 eo tādē uētū ē. Fit obuiā beſſarioni ipator ad mille paſſus eūq; nullo nō adhibito
honoris genere i urbē ducit. Data ē tm̄modo dies qeti: poſtera uero cū legat9 ad ipatorē
cōtra ipator ad legatū ꝓficiſci honoris cā cōtēderet: puicit ipator ad beſſarionem ꝑgens
quo cū & de pace cōponēda iter germāiæ pricipes: & de bello thurcis īferēdo lōgiſſim9
& grauiſſim9 ſermo ē hitus. Cū itaq; pricipes & legati multoꝝ ueniſſent de eadēq; re q̄
ſępiſſime oī conatu fruſtra tractatū eēt: ꝓpoſito ipſius ꝓuinciæ emolumēto & honore
redire tādē i italiā lucē feliciſſimā legat9 iſtituit: ne fruſtra & tp̄s & corpus ualitudinariū
frigorib9 & labore itineꝝ ac tedio ai cōſumeret. Inter exteras gētes græcis ac latinis natu
ra īfeſtas: piclitatū ē ſæpius dū temulēti & armati nō ſolū i agris ſed inurbib9 graſſant
Viēnne aūt ubi potiſſimū gymnaſtici qua uis lnia & petulātia utunt. Redit tādē poſt
bienniū beſſariō ueſter grites ut quē abſētē roma d̄ſiderabat cupiebat; & uotis optabat:

præſentem denique intueretur admiraretur uenerareturq; ut eccleſię Romanę unicū co
lumen: & patriæ ueſtrę parentem. Non deſtitit tamen uir optimus & ſapientiſſimus Pi
um pontificem hortari ut piiſſimum bellum iam ante contra impios decretum ample
ctaretur: hanc ob rem cum Pius anconam unde moturus erat in hoſtem proficiſci inſti
tuiſſet: ibique claſſem undique uenturam a chriſtianis expectare: Beſſarion ad uene
tos propere contendit ſedis apoſtolicę legatus: cuius auctoritas tātum ualuit: ut & du
cem & ſenatum ad id bellum impulerit: paratæ triremes a uenetis ſunt dux claſſi præfi
citur nauigat anconam: eo & beſſarion ſenex ac imbecillis ob ualitudinem cum trire
mi ſua impenſa ſtructa & armata contendit. At uero in tanto apparatu pio pontifi
cę mortuo cum omnes paſſim dilaberentur ipſe quoque Romam ad ineunda pro no
uo pontifice ſuffragia reuertitur: quo creato cum omnia ad ocium ſpectarent: ingenio
ſuo & doctrina fretus: quicquid ocii a rebus publicis dabatur totum id ad ſcribendum
contulit: Homo omnium ſolertiſſimus. Cum prodeſſe coram amicis autem periclitan
tibus non poſſet eos litteris pietatis & humanitatis plenis admōuit erudiit: a malo de
terruit ad officium ſi qua in re deliquerunt reuocauit: harum extat numerus prope in
finitus tum græce tum latinæ ſcriptæ. Duas ſcripſit duorum locorum laudationes &
patriæ trapezūdos & Iſthmii adeo elegāter & abſolute ut ꝓuinciæ ipſæ & benignitate
coeli & ubertate frugū oium & portuoſitatē littoꝝ: atq; hoium īgenioſoꝝ & fortiſſimo
rū copia cuiꝰ ꝓuinciæ cōferri poſſe uidebant. Nō dico q̄ docte q̄ mēoriter hoꝝ locoꝝ reſ
pu. & quęqd ī his tū bello tū pace geſtū ſit cōmemoret deſcribat notet. facit id qdē adeo
īgenioſe & accurate: ut res ipſæ nō deſcriptæ ſed ab eodē īſtitutę & geſtæ uideant. In cō
ſolationibꝰ tribꝰ q̄s ad impatorē Cōſtātinopolitanū in morte uxoris hūit: ad cōſtantiā
& fortitudinē hoiem ipm pluribꝰ rōnibus reuocat: uerbis grauiſſimis & ſentētiis oñdēs
nil noui eiꝰ maieſtati accidiſſe: cū mors oibus ſit: nō dico cōe malū ſed receptaculū a ma
lis: ſi bñ ac cōſtāter uitā duxerimus: quēadmodū reginā ipam uixiſſe oñdit. Confutauit
acerrime graui & copioſa oſone eos: q ptinaciter nimis aſſeuerāt dictū illud Ioannis de
petro: ſic eū uolo manere qd ad te: cū dicēdū ſit: ſi eū uolo manere qd ad te. Hoc āt ꝓ
bat & doctiſſimoꝝ hoium auctoritate & gręca littera ioānes euāgeliū ſcripſit: & latia lo
cutione a q̄ modus ille dicēdi lōge aborret. Sed adeo copioſe in aduerſariū ſurgit qrites
ut nullū ꝓpe erratū aut uitio interptū cōmiſſū: aut negligentia librarioꝝ aut incuria le
gentiū in tota ſcriptura ſacra ꝑtermittat. Aperit oia diſputat refellit docet. Eodē dicēdi
ac diſputādi torrēte Epheſini epi opinionē aſſerētis ſpūm ſanctū a pre tm̄ ꝓdire acerri
me cōfutat. Sancti Beſſariōis uñ ipſe nomē accepit priæ parētis ac patrōi uitā diligēter
ac copioſe ſcripſit. Sancti Frāciſci ordinē cuiꝰ pronus habet cōſtāter ac ſapiēter tutatꝰ
ē. Nō ē paſſus quēpiā bñ de genere hūano meritū maledicētia poſt mortē lacerari. Vñ
acerrime ī calūniatorē platonis īſurgit eo uolumine & qdē diuino qđ nuꝑ magna cū ue
ſtra expectatiōe edidit. Quā grauis ſit ī laudādo: acerbꝰ ī uitupando: in ſnīis argutꝰ in
diſſerēdo ſubtilis ī cōfutādo acer: ex hoc libro cōprehēdi pōt ī quo reꝝ oium diuinaꝝ at
q; hūanaꝝ ſciētia tāq̄ ī ſacrario repoſita uī: hic eſt certe q̄ hauriāt theologi: phi: mathe
matici: oratores: dialectici: & qđuis genꝰ hoium ciuiliū ac ſtudioſoꝝ. Nullā ſectā pho
rū ꝑtermittit: q̄ nō notet qd qſq; dixerit qđ ꝓbari īprobariue poſſet oñdit: ut pythago
reoꝝ nimiā pietatē: cynicoꝝ ruſticitatē: ſtoicoꝝ auſteritatē carpit ită ꝑipateticoꝝ & ue
teꝝ Academicoꝝ mediocritatē laudat: extollit Ariſtotelē Platonē phorū pricipē facit:
quo cū plura chriſtiāis oñdit cōuenire q̄ cū aliquo phorū neq; id qdē theologoꝝ nr̄orū
auctoritate tm̄modo ꝓbat: ueꝝ ēt ſyllogiſmo & rōnibꝰ: qbus aduerſariū ita circūagit &
opprimit: ut neq; quo ſe recipiat calumniator diuini Platonis habeat: neq; qd reſponde
at obrutus argumentis ſatis inueniat. Hunc ſiquidem homuncionem uir ampliſſimus

ita interdum

ita interdum deridet ſeruata grauitate dignitatis: ut fateri cogat ſe non modo intellexiſ-
ſe Platonis mentem quem hic nouus carneades imperitię turpitudinis inconſtantiæ ar
guit: ſed ne linguæ quidem grçce proprietatem tenuiſſe: cum ipſe grçcus ſit & Platonis
leges non latinas facere: ſed deprauare conatus philoſophi ſententias euerterit & obſcu
riores reddiderit. Quanta fuerit huius audatia quirites animaduertitæ quæſo: hic enim
ac ſi in qua uis ſcientia doctrina & antiquitate ſolus doctor gentium & magiſter habe-
retur: ſolus peragraſſet orbem terrarum diſcendi cauſa quicquid ubiq̃ arcanum & recõ
ditum eſt: ut Platonem & pythagoram feciſſe intelleximus. Solus in publicis Europæ
gymnaſiis gorgiæ leontini & archiſilae morem a ſocrate deriſum uſurpaſſet: q̃ſtionem
.ſ. in cõuẽtu & corõa hoium poſcẽdi & iubere dicere: q̃ de re qſq; uellet audire: ñ eo teme
ritati ꝓgredi certe debuiſſet: ut doctiſſimũ ariſtotelẽ cũ diuio platone diſcipulũ acutũ
cũ ampliſſimo ꝑceptore cõferret ac cõmitteret. huius tñ audacia nil nobis obſuit q̃rites:
imo uehemẽter ꝓfuit & ſi cui licet optare ut aliqs peccet: id certe nobis adeo ꝑcib⁹ expo
ſcẽdũ fuit. Hac.n. idignitate cõcitat⁹ Beſſariõ oẽm oium phoꝝ q unq̃ fuere ſciam expli
cat & qđ maxie optãdũ erat doctrinã & mẽtẽ platõis a nemine fere iunioꝝ cognitã: ita
explicat & apit ut ꝑfacile appareat oẽs ſectas q̃ ſanũ aliq̃d ſape uident ab ipſo platõe tã
quã perenni & uberrio fonte manare. His reb⁹ q̃ grauiſſimę ſunt & totũ hominẽ ꝓpe re-
quirunt itẽtus ꝓ tpe beſſarion nil tñ unq̃ omiſit qđ ad officiũ cardinalatus ptineret. Rem
diuinã & domi & foris nunq̃ intermittit. Senatũ frequentat in quo ſecũdus a pontificę
habet. Sententiã in cõſultationibus grauiter & cõſtanter e rep. chriſtiana tuet: clienti-
bus & familiaribus apud pontificẽ patrociniũ ſuum ꝑſtat. Circũuentos maloꝝ falatiis
adiuuat bonos & doctos ad meliorem fortunã & honeſtiorem dignitatis gradũ cõmen
dationibus ſuis grauiſſimis ac propriis facultatibus iterdum erigit: familiam domi alit
in utraq; lingua eruditiſſimam & in quauis facultate doctiſſimam. Veſtri illi maiores
quirites uiros doctiſſimos in contubernium ſuum recipiebant diſcendi & philoſophan
di cauſa: ut Scipio Aphricanus Ennium poetam Panetium philoſophum: Polybium
hiſtoricũ Luculli Catones & hortenſii Archiam poetam Cicerones Cratippum philo
ſophum. CN. Pompeius Leneum libertum Auguſtus Cęſar Apollonium pergame-
num: multos qui id fecere non de Romanis tantum: ſed etiam de externis cõmemora-
re poſſem. Hęc tamen beſſarionis ſit pręcipua laus q; ſuos non religione tãtum & mo
ribus ad bene uiuendum inſtituit uerum etiam litteratura eruditiõe doctrina ita imbu-
it ubi a negotiis publicis uacat ut inde quemadmodum quotidie cernimus multi & q-
dem docti: tanq̃ ex equo troiano (ut de Iſocrate ait Cicero) continue prodeant: ac plu-
res prope quam ex reliqua romana curia. Quid deeſt Nicolao perotto archiepiſcopo
Sypontino: quod ad mores & doctrinam faciat? Grauis pro dignitate comis & huma
nus: ſcribit ac dicit eleganter & copioſe ſed qui grçca latina melius faceret nemo adhuc
ętate noſtra inuentus eſt. Quanta ſit Theodori gazę uiri optimi doctrina & eruditio
cum grçca tũ latina ex hoc uel maxime deprehendi poteſt: quod omnes bonaꝝ artium
ſtudioſi de aliqua re ambigẽtes hunc adeunt ex tota ciuitate ut oraculum totius erudi-
tionis ac diſciplinę: hic & ſi græcus ſit ita latinę ſcribit: ut nullam hoſpitis ſpeciem pre
ſeferat. Non eſt amittendus Ioãnes gattus theologus phuſq; inſignis: nõ Valerius ui-
terbienſis eruditione doctrina cum quo uis optimo ętatis noſtrę medico conferendus:
nõ andronicus grçca & latina lingua aprime eruditus. Sũt & i eius cõtubernio q põtiſi
ciũ ac ciuile ius qq; mathematica optie teneãt. Subſecunt & Iuuenes qdã q ualidiores
iacti tãquam generoſi pulli & ex optia ꝓle ſumpti nõ tubam aut campanã reformida
bũt. Hi fructus obruuntur undiq; ad ubertatem non minus ciuitatis: ſed totius proui
tiæ Beſſarionis opera & impenſa: qui non una in re tantum liberaliſſimas manus ſed in

pluribus circũfert. Miſeratus græcoꝝ calamitatẽ multa numũ milia aureoꝝ ꝓ redimẽ
dis captiuis expẽdit: puellas multas inopia parẽtũ marito carẽtes ære ꝓprio dote facta
nuptui collocat. Inopes & ualidudinarios cõtinuo iuuat. ædes ſacras aut iſtituit aut col
lapſas uetuſtate reficit: qđ ĩdicat tẽplũ appľoꝝ i urbe ubi ſacellũ ſibi cõdidit & ſeceſſus
cryptæ ferratæ beatæ uirgini dicatus. Domũ quoq; ſibi pauit ita dignitati & facultatib9
cõgruẽtẽ: ut neq; melius qſq̄ neq; modeſtius i urbe hitet. Accedẽtes & qdẽ freq̄nter libẽ
ter admittit audit & qđ fieri ab eo amicoꝝ cã põt: doctoꝝ pſerti quoꝝ patronus ẽ: id
ſe libẽter factuꝝ repromittit. His uero de ſuo tñ interdũ donat: quãtũ ei p domeſticas
ĩpẽſas licet. Bibliothecã græcã trigita millib9 numũ aureoꝝ emptã Venetiis extruxit:
ne oino græca litteratura deficeret. Vidit. n. eã urbẽ pp̄ uicinitatẽ & nauigationẽ græcis
a barbaris uexatis eẽ pcõmodæ. Ornabit & hãc ueſtrã ciuitatẽ latina ſupellectile ſi ei ali
quãdiu uiuere licuerit. Hũc itaq; hoiem qrites: q ob ſuã ſingularẽ ſapiam cõſtantiã fidẽ
pietatẽ fortitudinẽ humanitatẽ gratiã eruditionẽ doctrinã facit quomin9 Socrates Pla
tones ariſtoteles graccos numas uarrones brutos ſulpitios catones ueſtros deſideretis:
hũc inq̄ oium hoiem bñ de optio quoq; & iduſtrio meritũ: colite obſeruate: ac freq̄nti-
bus laudib9 celebrate. Hac rõne (tãta ẽ auctoritas ueſtra) & bonoꝝ ingenia ad uirtutẽ
excitabitis ꝓpoſita gloria optia ad excitãdos hoies chalcaria: & malos a uitio deterrebi
tis: cũ a uobis poſthaberi aut notari flagitioſos dedecoris ac turpitudinis nota uidebũt.
Ego uero maxias uobis gratias ago qđ me audire quo nis mõ loq̄ntẽ uolueritis: maio-
res tñ habiturus ſi uos quoq; Beſſarionẽ p̄rem ampliſſimũ quo uis p̄conio dignũ laudi
bus ueſtris q̄ grauiſſimæ ſunt celebraueritis.

¶ Ad Paulum. ii. pon. maximum: Platynæ oratio de pace Italiæ confirmanda & bello Thurcis indicendo.

SI cui unq̄ ꝓ cõſeruata una atq; itẽ alia ciuitate gratiæ ſunt actæ: ea hoc po
tiſſimũ tpe Pauli ponti. maximi laus ẽ: q̄ uel laudatiſſimũ quenq; iure ac
merito antecellat. Is. n. cõſilio quo ualet plurimũ prudẽtia q̄ cũcta mode
rať & regit. Cõſtãtia cuius adminiculo ut firmiſſima ancora nõ ſolũ Petri
nauiculã a ꝓcellis & fluctib9 tueť: ueꝝ ẽt uitã oium noſtrũ bona: fortu
nas parentes liberos domicilia ciuitates italiã totã europã ex flãma ferro atq; oi genere
crudelitatis & ſęuitię una denũciatiõe pacis eripit ac cõſeruat. Ardebãt cũcta bello: ſol
licitabanť pollicitatiõibus i ptes principes ac ppli. Noui cõſcribebanť exercitus: ueteri
b9 ſuplemẽta addebanť: comeatus oifariã ad tñ bellũ iã parati erant. Veꝝ Paulus di-
uino nutu collegio cardialiũ adiuuãte: auditis pſæpe ptiũ legatis æquas pacis cõditiões
i mediũ põit auerſur9 a ceruicib9 italiæ a uiſcerib9 ciuitatũ ab euerſiõib9 urbiũ noſtraꝝ
oẽm ui i imaniſſimũ thurcũ. O mẽtẽ hois ꝓpe diuinã: O ſingularẽ ſapiam: o charitatẽ
erga xp̄ianũ gẽus ĩexplicabilẽ. Qđ uiuim9 qđ ſpiramus: qđ fruimur pace ac liberiore ui
ta tuo id munere fieri nemo ẽ q ãbigat. Tibi deinceps qcqd nobis fortuna aut induſtria
dederit: id oẽ merito tuo referẽus acceptũ. Vilior erit poſt hac ãnona: liberior mercatu
ra mari ac terra. amplior ac copioſior agricultura: quoquo uoluerim9 aut negotii aut aĩ
cã ſine hoſtili metu migraŕ nobis licebit. Egiſti nimiꝝ paule qđ põtificẽ decet. Curãda ẽ
tibi creditarũ aiarũ ſalus: Curãda ppľoꝝ ac principũ cõcordia. Retinẽdi admonitiõib9
& cẽſuris i officio ſũt: q aut ſupbia: auť auaritia: aut cupiditate dñandi meliorib9 uim in
ferre ac iniuriã facere tenuiorib9 conãtur. Tu unic9 diuino nutu ac patrũ oium cõſenſu
ex ordĩe cardinaliũ delect9 es: q xp̄ianã rẽp. regeres ac gubernares: q leges: q plebiſcita:
qui mores prouinciarum ac populorum æqua lance temperares. Ad ſummam laudem
pauel nil tibi pręter bellũ thurcis indictũ ac confectum deeſſe uideo. Hinc. n. ois tua la

us tãq̃ ex optimo gymnaſio æternitatem capiet. Graue eſt fateor hoc bellũ & periculo-
ſum: ſed multo grauius ut incendiũ inter cõdenſa tecta futuꝝ eſt: ni obuiã ſequenti ho-
ſti terra ac mari itum fuerit. Is enim ſedẽtibus xp̃ianis ſocordia & auaritia principum in
Europã cum magno exercitu traiiciens capta conſtantinopoli ac direpta magnam par
tem thracię Macedoniã theſaliã boetiã achaiã & totã ferme epiꝝ: addo etiam pelopon-
neſum ui cępit: pręter pauca oppida & ea qdem maritima q̃ a uenetis fortiter & cõſtan
ter ſunt defenſa. Reticeo mortes duoꝝ imperatoꝝ cõſtantinopolitani. ſ. & trapezoncii:
taceo regis boſſinę: ducis ſeruię ac multoꝝ xp̃ianę religionis principũ una cum populis
& nationibus interitũ. Is occaſionibus illectus homo oĩum crudeliſſimus ac dñandi cu
pidus: panonias magnis inuicẽ illatis acceptiſq; cladibus cũ ĩgẽti exercitu ſępe ĩgreſſus
eſt: reſiſtere fortiter ac cõſtanter ungari. Idem fecere epirotę & illyrii idẽ poſtremo uene
ti terra mariq;. Quibus bellis declaratũ eſt plus ſpei hoſtẽ in diſcordia xp̃ianorũ quã in
uirtute & fortitudine ſuoꝝ repoſuiſſe. Excitare hac pfecto aĩos hominũ atq; inflãmare:
potius quã deterrere ad tñ bellum tãq; neceſſariũ debent. Diutius tñ differendũ non ẽt
ne qui uſq; ad hęc tp̃a cum magno ſuoꝝ interitu: barbaroꝝ impetus ſubſtinere dimicã-
do & ſua tuendo nunc domũ derelicti ungaroꝝ exemplũ imitati thurcis ſe ſuaq; oĩa de
dant. Conquerunt̃ tum deniq; hoĩes libere: & trãſitionis qñ a uobis deſtituti uidebũtur
honeſtiorẽ uiam putabunt: tantũq; quod ẽt atq; ẽt conſiderandũ eſt additamenti hoſti
bus potentiſſimis accedet quantũ uobis ademptũ fuerit. Adde quod hoſtibus audatia
& uectigal nr̃is timiditas & inopia creſcet. Omitto utilitatẽ q̃ quã magna futura ſit ne-
gociantes & mercatores europę q cõmigrare emolumenti cã ante hoc grauiſſimũ bellũ
ſolebant cũ gemitu cõmemorant & ſpe pleni loca illa ameniſſima ac fructuoſiſſima ĩ po-
teſtate xp̃ianoꝝ aliqñ uentura utilitatẽ exoptatã expectãt. Omitto inquã utilitatẽ quæ
ẽt ſi nulla extaret debelato hoſte tñ ad delendã ignominiã ſuperioribus tp̃ibus negligẽ-
tia & auaritia eoꝝ ad quos maxime attinebat acceptã bellũ ſuſcipiẽdum eſſet præcipue
uero cum hęc ĩmaniſſima bellua: nõ in hoĩes ſed in deũ optimũ maximũ quem merito
colimus ut ueꝝ dei filiũ: ut redemptorẽ humani generis ut uerę ac ſanctę religionis fun
datorem arma ſumat. Spurcã ſordidã in honeſtã ĩcęſtã mahometanã perfidiã uerbis
ſtolidis & impudica actiõne iactitãs. Poſſum cõmemorare ob leues cãs: ſi ad has reſpi-
cimus q̃ grauiſſimę ſunt. Multos quondã populos multos principes bella piculoſiſſima
ſuſcepiſſe: ut romanos achaicum & tarentinũ: gallos romanũ: lacedemonios atticum.
Omitto romanos bella ppę infinita cũ finitimis & externis geſiſſe ob res quãtũuis par
uas repetitus & nõ redditas: ob uiolatũ uis gẽtiũ & lęſum aliqua ex parte Fœdus. Vos
aũt tot urbibus direptis euerſis atq; incẽſis tot deuaſtatis puinciis tot regibus tot prin
cipibus tot populis xp̃ianis uariis cruciatibus necatis tot puberibus ptim ſtupratis par
tim in grauiſſimã ſeruitutẽ abactis a uindicãda tanta iniuria ſupſedebitis? Moueat ſaltẽ
uos ſi hac nõ ſatis magna uidet̃ ſpreta religio: pfanata templa: expoliata ſacraria: comi
nuta ac diſtracta dei ſanctorũq; oĩum ſimulachra? Quid martyꝝ reliquiæ nõ ne p con
tẽptũ ex abdytis & ſacrariis auulſæ paſſim p uias p cõpita & ĩmõda loca piecte iacent?
Audire eoꝝ uoces nunc certe uideor obſeruantiũ uos p ſanguinẽ eius q nos redemit: p
martyria ſua ad ſalutẽ cõem tendentia: ut bellũ aĩo conceptũ tandẽ ſuſcipiatis: habituri
ducem chriſtum ipſum ac ſanctoꝝ opera & auxilio pro centurionibus & ſigniferis uſu
ri. Vnum tantũmodo uereor ne uos deterreat res totiens infœliciter tẽtata. Sed quo cõ
ſilio per ĩmortalem deum quibus copiis quã diſiunctis & inęqualibus bella ſunt ichoa
ta nec perfecta. Nollem id factum cum ob eam rẽ reſederit chriſtianoꝝ ardor. Collectę

pecunię quauis arte & acerbitate ſunt. Cōſcripti milites: cōparata claſſis nec tñ quicquā
dignum memoria geſtum eſt. Imperatorem & quidem praeclarum ueteranū & ſirmū
exercitum non collectitiū ęrariū ſolidū nō mēdicatū tanta moles belli exigebat. Vaiuo
da duce clariſſimo ungari nō ꝓpulſarūt: mō numeroſum hoſtē & ferocē uerū ēt ingēti
illata clade cū cedere e finibus coegere. Quātillis copiis magnos hoſtiū fudere exercit9
illyrii & epirotę ducū ſuoꝝ iperio ac cōſiliis in ꝑlio retēti. Parua manu iā qnquennio ue
neti magnas thurci tū terra tū mari detinuere copias: cōgredi nauali ꝑlio nunq̄ cū uene
tis eſt auſus: cōtētus boſphori ꝓpontidis ue limites tanq̄ tutiſſima effugia tueri. Conie
ctari ex his licet hoiem plus fortunę & diſcidio xpianoꝝ quā uirtuti fidentē pelli ex eu-
ropa in latebras Aſię poſſe. Si cōſilio tuo & mandatis italię ppli obtēperauerit. Arma
uit Vrbanus ſecundus pont. max. conuentu xpianoꝝ ad clarū mōtē hito trecē[illegible] milia
hoium i ſaracenos recuperāde hieroſolymę cā: hęc tāta multitudo xpi ſigno notata cō
ſtātinopoli primo diuerſis itineribus ꝑueniēs: ducibus & qdē clariſſimis Gotfredo Eu
ſtachio Balduino Raymūdo Boemūdo ūſa in Aſiā traiiciēs gręcis ipis maxie uero Ale
xio iperatore Cōſtātinopolitano aduerſante: q maligne cōmeatus ſubminiſtrabat op-
pida multa niceā: āthiochiā: hieroſolimā: heracleā: tharſum multis millib9 ſarracenoꝝ
& thurcoꝝ cęſis occuparunt: deſerentibus deinde tantā expeditionē qbuſdā deletis etiā
paulati chriſtianoꝝ exercitib9 nullo ſubminiſtrato ſupplemento ut decebat ad ſarrace
nos & thurcos tandem recidere oia. O bellum ſanctiſſimū & annalibus aureis notādū.
Si id retinere Chriſtiani principes adnixi fuiſſent quod multo ſudore ac ſāguine noſtri
pepererāt: Non ne ad aſtra urbani nomē fertur: q tam pium ac iuſtum bellū cōcitauit?
Laudat & Bernard9 claraualleſis Abbas q hortatu ſuo & ſāctitate qua celebris tū hēba
tur multos principes ad tantū bellū tanq̄ neceſſariū impulit imprimis Corradū ſueuū
cuius exercitum dū Iconii eēt nō Barbari: ſed Hemanuelis Cōſtantinopolitani impera
toris fallacia deleuit: mixto Gypſo cū farrina q̄ cōmeatus noie ſubminiſtrabat: Deficiē-
tibus. n. hanc ob rē militibus nā uariis afflictabantur morbis cedere retro Corrad9 coa
ctus ē. Repreſſit ferociā Saladini uiri fortiſſimi Balduinus quartus Hieroſolymarū rex
fugatis eius ad Aſcalonē copiis. Quo poſtea mortuo idē Saladinus uictis ingēti clade
chriſtianis omnia facilime in poteſtatē ſuā redegit. Defuere illis ſaeculis Pōtifices qui &
uellent: & poſſent: tantū bellū ſubſtinere. Velle te nemo eſt q ambigat: cū pacem Italię
quietem Europae acuratiſſime quaeſieris. Vt ēt poſſes fecit tua non in quaerēdis mō pe-
cuniis ſolertia ſed ēt in conſeruandis parſimonia. Delegiſti itē & quidē prudenter ex mi
litia Italica Bartholomeū Bergomatē ueteranū ducem cui tuas ac reliquoꝝ ſociorū co-
pias merito Cōmitteres. In eo enim ſunt quae in duce optimo ineſſe oportet. Sciētia rei
militaris quā a teneris annis prope in caſtris enutritus ſub brachio duce pręſtantiſſimo
contra acerrimas hoſtium copias dimicans imbibit. Duxit deinde per multos annos or
dines. Libertatem italiae dum mediolanenſes uariis bellis diſtraherentur ſuis copiis cō-
tra gallos fortiter dimicās tutatus eſt. De labore hominis in bellicis negotiis: de fortitu-
dine & conſtantia in adeundis periculis: de conſilio in prouidendo re militari ita exigē-
te: nō attinet dicere: quod cu[illegible] ſemper alias tum uero uel maxime praeterita aeſtate ma
xios ductauerit exercit9 nullo incōmodo a magnis hoſtiū copiis accepto. Adde qđ glo
riae cupidus anteq̄ e uita diſcedat relinq̄re de ſe monumētū cogitat ꝙ poſteri fama cele-
brēt: offerri uiro nulla certe maior ocaſio potuit bellū hēt honeſtiſſimū: ꝓ piis cōtra i-
pios: pro iuſtis & bonis contra iniuſtos & malos: ꝓ modeſtis cōtra imodeſtos & intē-
perātes: pugnaturus nimirū ē deo ipſo duce quē ſpernūt hoſtes quē negāt quē tollūt e

medio quoad fieri pōt. Mahometū pfidę ſectæ & ſpurcæ auctorē ſequētes: incohare tm̄ bellum difficile uī: q̄ longe ab Italia ſit eundū: q̄ in aliena ꝓuintia ſit dimicandum: & contra eos qui immanes & crudeles in plūs habent. Adeo ne remolitos & effeminatos italoꝝ animos putabimus: ut cum Romani olim belli gerendi cā extremas orbis terraꝝ partes peragrauerint: maria nauigauerint: alpes aditu difficiles ſuperauerint: non ſint futuri qui noſtra ætate nōia dent ad tranſeūdum in Epirum: in Macedoniā: in greciam. Ego uero ſic exiſtimo ꝓpoſito die quo ad dāda nomina ad tam ſanctā militiā ſit eundum: innumerabiles ꝓpe tum equites tum pedites eo ꝓpere ituros: abundat milite & quidem exercitatiſſimo italia: ſed paupere ob auaritiā principum & diuturnam pacem: confluere eo tanq̄ ad epulas putabis. Vincendi ac pdandi cā: pertinebit & hoc ad cō[..]m xp̄ianæ reipu. utilitatē: & q̄ aberit ſuſpitio conſpirationis intentio ad res agendas milite: & q̄ bellum in terra hoſtili motū eoꝝ comeatus animos uectigalia diminuet ac noſtris audaciā faciet. Continebitis item in fide hoſtium finitimos qui uel feſſi diuturnitate belli uel aliqua opportunitate illecti nō ita conſtātes futuri uident. Omitto oblatā uobis occaſionē recipiēdi eos in fidē & amicitiā q̄ crudele ſeruitutis iugū a collo ſuo reiicere iamdudum cogitant. Timorē obiicitis noſtris militibus: magis ne reformidant uulnera & fuſum cruorē Europei q̄ Aſiani: unde queſo robur militiæ & cōſtantia ac cōtemptus uitæ in pliis eſt habitus: ſi nō hāc fortitudinē Europa habuit: quæ hoīes ad labores ad frigora ad æſtus ad famem & ſitim tolerandā ad ſubſtinenda uulnera ad tingēdas cruore manus ꝓducere atq̄ alere uī. Hinc orti ſunt pcipue aūt ex Italia: q orientē q meridiē: q deniq̄ totū orbē terraꝝ Romanoꝝ impio ſubiecere. Obſtinatiores in pᷓlio futuros noſtros putarim q̄ non pro libertate tm̄: ſed ēt pro religione & immortali deo dimicaturi ſunt. Terret quoſdam multitudo hoſtiū: quod ad ducenta millia hominum eadem caſtra plęruq̄ habeāt. Nuſquā ne auditum aut lectū eſt magnā multitudinem & eam quidē incōditam ſeſeq̄ ſua numeroſitate impedientē a paruis exercitibus fuſam ſupauit Melciades Athenienſiū dux in campis Marathoniis cū decē milibus militum adiuuantibus perpaucis platеenſibus cētum millia perſarum ī gręciam a dario miſſa. Occupatis anguſtiis thermopilarum Leonidas ſpartanoꝝ rex cū quatuor millibus militum ita Xerſis copias terris ēt graues pugnando defatigauit: ut non uicti Lacedemonii ſed hoſtes cedendo defatigati potius concidiſſe dicantur. Superauit Themiſtocles Athenienſium dux in anguſtiis ſalamini freti ingentem Xerſis potentiſſimi regis claſſem cum paucis nauibus ſi numerū perſarum inſpicimus. Hac pugna Xerſes perteritus in regnum omiſſa gręcia trepide ſeſe recepit. Quotiens parua manu darium aut pręfectos eius magnorum exercituum duces fudit alexander Magnus? Quotiens Cęſar? Quotiens Scipio? Quotiens Hannibal? pyrrus? Et ne ueteris teſtamenti hiſtoriam pręteréamus. Saul rex ſolus uno pręlio mille: dauid decemmillia philiſteorū ſuperauit. Non fraudetur ſua laude Iudit fœmina illuſtris quæ holophernen interfecit ac patriam graui obſidione liberauit. Factum hoc auxilio dei: Qui iuſtam ſemper cauſam fouet non negauerim. Tuebitur & nos idem deus qui pharaonem iniuſte populum eius perſequentem undis rubri maris ſubmerſit: qui Boemundum quondam Euſtachium gothfredum Balduinum. Noſtra ætate Sigiſmondum imperatorem Eugenio pontifice uaiuodam Nicolao. v. Mathiam regē ungariæ pio ſecundo inſtāte magnis illatis crudeliſſimo hoſti & ipſo cladibus tutatus eſt. Erunt quos fortaſſe impenſa bellica deterreat: qđ ſine ingēti armorum comeatus pecuniarum ui & numero tm̄ bellum ſubſtineri nequeat q̄ppe cū aduerſus totam Aſiā ac magnā ptē Europe ſit dimicā

dũ. Eſt qdē hoc bellũ ut uerꝫ fatear magnũ nō tñ adeo magnũ ut ſubſtineri ab italia nō poſſit. Et ut a teipſo xp̄ianorum principe Paule incipiã: tui ꝓuentus diuturni & perennes tua uectigalia uñ īpenſæ bellicę ſatiſfieri poſſit nō ſunt contemnenda. Sub ditione tua. Picenũ habes patrimoniũ. Maritimã orã. Feraciſſimas italiæ partes. unde nauib9 facillime cōportari ad noſtros in Epirũ in pelloponneſum in illyricum comeatus pñt. Quid ꝗ tibi facultas data eſt exigēdi decimas ac trigeſimas quidē alias a ſecularibus illas a preſbyteris ſi ita reſpu. chriſtiana exigere uidebiť: hinc. n. grandis pecunia ex tota ferme Europa colligereť: qua uel diuturnum bellum ſubſtineri poſſet. Omitto ſcribere quos theſauros quatriēnio iã paraueris ad hos credo uſus. Eſt. n. hęc cōſtãs oium opinio magnã uim ſignati auri apud te eſſe quo & exercitus xp̄ianos ſubſtinere & te ac tua ſi q̄ uis ignuerit tueri poſſis. Nō deerit tãto bello Ferdinãd9 Neapolitanus rex: q pacato iam diu ab externis hoſtibus regno: glorioſius nil aut ſanctius agere poteſt: q̄ una tecũ hoſtes xp̄iani nominis a ceruicib9 noſtris remouere. Habet militē exercitatiſſimũ & ueteranum: habet triremes: abundat omniſariã comeatu: habet portus ad traiiciēdum in Epirum & gręciam accomodatos. Hinc quãtum ſpei cōcipere poſſis nō ignoras: cum mandatis tuis obſequentiſſimus futurus ſit ſp. Florentinos itē pollere terra ac mari tua oſtendunt decreta: cũ belli partē eis deſignaueris. Senenſes Lucēſes Ferariēſis marchio additamenta ad hanc rē nō parua uidenť. Ducē ꝑterea Mediolanēſiũ Galeatiũ uicecomitē potentē milite comeatu pecunia facile in ſniam tui deduces: mō bellum ſuſcēptũ incoheť. Venetos florentes copiis & opibus ad tñ bellũ ceteris promptiores cognoſcimus: & ꝗ hoſtes qbus cũ quinquēnio uariis caſib9 bellum geſſere finitimos habent: & ꝗ nuſquã maiorē opportunitatē augendi rem & gloriam Venetã hac habituros ſe ſperant. Maxime ãt ſub tuo hoc fœliciſſimo pōtificatu: quo oia ad pacem populorum ad concordiam principũ & regũ ſpectare uidenť. Multa ſunt beatiſſime pater q̄ te ad hoc bellũ debēt impellere: honor chriſti ꝓ quo & mors eſt obeũda: cũ ipſe q deus erat & homo pro noſtra ſalute grauiſſimōs cruciatus uſq; ad interitum eſt paſſus. Periculũ quod imminet ceruicibus xp̄ianorum oium ſequiente illa immaniſſima beſtia: charitas patrię tuęque ꝓpe in faucibus barbarorũ eſt poſita: qua ſublata tãquã refracta porta huc hoſtes humani generis ut rabidę tigres ſunt deuolaturi: ad explendã ſitim quã de ſanguine xp̄ianorũ concepere. Retinendi ſunt Veneti in angulo italiæ quorũ nulla maior aut ſanctior noſtra ętate reſp. eſt. Fouendi atq; iuuandi oino ſunt. A nobis. n. exteras gentes & barbaras ſuo ſudore ſuo ſanguine reiiciunt. Mare hadriaticũ: Ioniũ: ęgeũ tutum nauigantibus ꝑſtant: ꝓuinciam uberē & abũdãtē reꝝ oium copia faciũt: libertatē italicã tuenť. Tyrãnorum quorũdã ſęuitiã cohibēt facta populis ſpe ad eos tranſeundi ſi grauius & iniquius opprimerentur. Bello nauali quo ipſi ſoli plus pene poſſunt: q̄ reliqui q nauigatione utunť. Thurcũ adorianť. Centum. n. triremiũ claſſem: omitto onerarias: quaꝝ magnus eſt numerus inſtruere poſſunt: qua hoſtē uel intra anguſtias Helleſpōti & boſphori ꝑſequenť. Bello terreſtri tu cũ reliquis ſociis adiuuantibus eiſdē Venetis hoſtē aggrediare inſta urge: ac domũ Epirũ Macedoniã: pelloponēſum: Atticã: Boetiã: Thraciã: & Cōſtantinopolim caput orientalis imperii e faucibus rabidi lupi eripe. Subſequenť auctoritatē tuã germani: ſubſequētur galli & hiſpani: ſubſequentur deniq; omnes xp̄iani nominis: q nihil aliud expectare uidenť q̄ ut abs te ſignum crucis: ſanctiſſimũ uexillũ efferať: accenſus pulchritudine glorię qua te celebrari imperator audiet pariet tandē quod iãdiu parturit tot conuentibus ob hanc rē in germania habitis: te ſolum omnes intuētur & inſpiciunt ituri quoquo imperaueris. Tolle itaq; uexillum

ſanctiſſime pr̄: & ut optimū ducē par ē in hoſtē ſigna moue. Hoc ut facias te de9 ipſe adortat̄ monet ípellit: hoc pietas: hoc religio: hoc hūanitas: hoc deniq̧ illoꝝ calamitates qui dominatū & potentiā crudeliſſimoꝝ barbarorū tot ānos patiunt̄. Videor audire eoꝝ gemit9: uidere lachrymas: ſupplices manus ad te porrectas: ut eos a pœnis a cruciatibus ab oī gn̄e ſæuitię: a ſuitute ipā morte grauiore tandē ꝑ tua miſericordia & pietate liberes. Hoc bellū ēt xp̄ianū rēp. pene labantē cōfirmabit: beatiſſime pr̄ & tibi gloriā cū ęterna laude pariet.

Diuerſorū academicorum panegyrici in parentalia. B. Platynæ

Proſper ſpiritus uiterbienſis in morte Platynę epigramma.

Qui res pontificum ſacras & geſta piorum:
Quiq̧ ducū uitas nobile fecit opus.
Quiq̧ modū docuit quo laudat hōeſta uoluptas.
Et quo ne iuuenes torq̄at acer amor.
Pluraq̧ q̄ longū eſt ꝑperans cenſere uiator:
Omnia ſidereę pignora mentis erant.
Viuit adhuc platyna: & q̄q̄ cōceſſerit orco:
Ius habet in uatem parca ſeuera nihil.

Proſper ſpiritus uiterbienſis ad demetriū Platynę funus curantem.

Concordes homines uterq̧ doctus.
Sed demetrius eruditus a te:
Et uates platyna: tuis alumnus
Formatus digitis: bonas ad artes
Vidi uerticis: omnium ſororum:
Qui curat tibi buſta diligent̄.
Tyronis pia laureęq̧ cultu:
Nunquam prodidit elegante lingua.
Mens tantum ſapientiam patroni.
Quantum mi platyna tuus miniſter.
Cœlo laudibus imminens ſupremis

Angelus cāmpanus ip parētatione Platynæ.

Ducere ſi longę didiciſſent ſtamina uitę:
Parcere uel cuiquā fata ſeuera nimis.
Nobiſcum platynas plures uicturos ī ānos:
Manſiſſet noſtro gratus & uſq̧ ioui.
Nunc illū eſquilię: nunc illū deflet ademptū:
Cuſtodem xiſti bibliotheca ſuū.
Viuet in extinctū nomen dū roma manebit:
Dum papę ſedes: dum caput orbis erit.

Carolus Berardus Cæſenas.

Epitaphium. B. Platynę.

Romanā (heu dolor) eloqum: muſæq̧ latinæ
Quo platyna hoc paruo cōdita ſunt tumulo.

Conſolatiō ad amicos.

Quid platynā pia turba gemis tibi nuꝑ adēptū
Nō obiit: cuius nomē honoſq̧ manēt:
Parte ſui platyna eſt multo meliore ſuꝑſtes:
Fama uiget terris: ſpiritus aſtra tenet.

Manilius Rallus.

Demetri lachrymas pioſq̧ fletus
Nec non triſtia iuſtaq̧ merentis
Patroni parat oſſibus iuuato
Spectator gemitu nouoq̧ planctu.
Doctę quo platynæ excitentur umbræ:
Res hæc officioſa nec pudenda:
Quam cū fœnore poſtulant ſepulchra:
Vſtis quam cupit oſſibus referri
Quicunq̧ ad ſtygias uocatur umbras:
Quod ſi fleueris hæc dolenda iuſta:
Degas ſæcula longiora iuſto.

Platynæ bibliothecę Platynæ ꝑfecto Xyſto. iiii. pon. Max. ob eximiā utriuſq̧ linguę eruditionē: cęteraſq̧ ꝑſpicuas aī & corpis dotes ipri mis caro: q cū maxīe uiuere debuiſſet: fatis iniq̄s ꝑreptus eſt. Demetrius. Lucēſis. Alumn9. Patrono. B. M. parentauit.

Bartholomeus Ariſtophilus in parentalibus Platynæ

B. platynā excellētis īgenii uiꝝ: & q lr̄as a ſitu plurimū uīdicauit: q̄diu uixit: ita colui atq̧ obſeruaui ut merito me redamauerit. Igitur ubi hoīs mortē reſciui: ut filiū decuit dolore confectus ſū. Bibliothecę pōtificiæ: cuius ille curā modeſtiſſimę geſſerat: mox ꝑfecit me Pon. Sixt9. Idē mihi cubiculum ē: q̧ illi aū fuerat. Id ego cum primum īgreſſus ſum quodam horrore obrigui: lectus: libri & uniuerſa ſuppellex eius memoriam excitabant: deniq̧ quocunq̧ aciem dirigebam illius maieſtas oculis aduerſabatur. Itaq̧ dolor uires quas mora minuerat iterum aſſumpſit: & recrudeſcebat uuln9 quod nundum cicatricem abduxerat. Inualuerat mœror: & maiore impetu ī dies ſequiebat.

ſenſere id manes pientiſſimi: & priſtinæ charitatis nõ obliti: ſępius aſſumpto corpore auguſtiore forma: nõ conniuenti: uerũ ſentienti & intuenti apparuere: triſtitia cõfectum ſolati ſũt: & qđ dolendum non eſſet apertiſſimis argumentis & rõnibus cõprobarunt. Qm̃ uero nõ minore deſiderio uos tabeſcere plane itelligo: eadẽ uobis q iuſta perſoluiſtis cõmunia eẽ uolui. Verũ quo maiorẽ auctoritatẽ habeat orõ Platynam ipſum cõuiuas alloquentẽ fecimus neq; uero cuiq̃ mirũ uideat: ſi (qđ in uita ſortaſſe non conſueuerat) heroicos cantet. Id.n. in eliſiis dum Orpheũ & ueteres poetas ęmulatur: in p̄ſentiarũ ſępius uſurpat: ſed iam ip̄m ſuam ſententiam explicantem audiamus:

Qui mõ grata meo cineri pia thura dediſtis
Et dulces lachrymas: multoq; natantia fletu
Faucibus in mediis uerba interrupta dolore
Saluete o proceres: & noſtri nominis uſq;
Turba memor: qua nil melius fundata qrino
Roma iugo quãta ẽ ſeptẽplice martia ſeruat.
Heliſii memores. ſedes: campoſq; uirentes:
Quos gratę ſuperis aiæ: quos turba piorum
Incolit: & niueæ laudis quos perculit ardor
Deſerui: triſtes quo uos & fata querentes
Alloquor: & dulces pręſens ego ſoler amicos.
Si pro me gemitus: ſi ꝑ me pectore toto
Luctus & inſanę feriunt pia numina uoces:
Deſinite in numeris fata incuſare querelis:
Deſinite: hoc unũ mihi numinis inſtar amici:
Extremum munus concedite: ponite uanos
Vſq; metus: flendi ceſſet miſerãda uoluptas:
Eſt mihi certa quies: nemo ẽ fœlicior: atqui
Pellar ab heliſiis. ſi me mors terruit ipſa:
Stamina ſi uitæ mihi ſunt truncata dolori:
Si grauius quicq̃ quam ſi fata im pia forſan
Me remeare uelint humana i pectora rurſus
Arte machaonia uel ſi mihi uita ſteriſſet.
Non me deprendit ſupremo in limine uitę
Atra dies pauidum: dubio ue in turbine rerũ
Huc modo: mox illuc ferri: ſed pectore firmo
Spẽq; metuſq; oẽs ſpernẽtẽ humanaq; paſſim
Exemptum curis ridentem gaudia: paſſim
Ridentem humanos caſus & abire paratum.
Mox ubi ſupremum tenui cũ murmure rp̃s
Affuit: inq; leues ſeceſſit ſpiritus auras
Non me theſiphone horrẽdũ ſerpẽtibus atris
Cincta caput flãmaſq; ferens armata flagello
Terruit: atq; charon nigrantis nauita cimbę:
Non me ter gemino latrauit cerberus ore:
Non ego tartareas ſedes: ſceleratàq; uidi
Limina: nõ ſontes animas: numero ue malorũ
Additus inſpex tition. fœcundaq; pœnis
Viſcera: perq; nouem diſtẽtũ iugera corpus:
Quęq; hitãt miſeri loca furua & plẽa doloris.
Audiui gemitus: & uerbera: turba noc[illegible]
Quę patitur: uerũ inde abii: leuaq; reliqui.
Mox ingreſſus iter qua dextera ſemita ducit:
Et qua lege deum ſolis datur ire beatis:
In nemus heliſium ueni: qua culta locorum
Splendeſcit facies: qua nõ uiolentior auſter
Intonat & dulces ſpirant clemẽtius aurę:
Qua nũc ſtridet hyems: ñ ęſtas torrida cãdet
Autumnus ue nocens pallenti ſęuit hiatũ:
Non zephiri molles ęternaq; tempora ueris
Floribus exornãt colles & amœna uireta:
Nubibus & cœlum nunq̃ pretexitur atris:
Gramine uernat humus: ueſtit̃ frõdib9 arbor
Semper: & alta comas nõ ponit ꝑp̃lus unq̃.
Garrula tũ dulces ꝓfert philomena querelas:
Et uolucris molli ſi qua eſt quę gutture cãtet:
Non deſunt fontes: q̄bus exũdatibus: amnes
Prata rigant: blãdoq; fluũt cũ murmure riui:
His natura locis ſolite magę: ꝓdiga: & ipſam
Se ſuperans: larga & facili dedit oia dextra:
Viſitur hic quicq̄d fas eſt ſpectare theatris:
Quodq; placet forma: doctaue ꝓbat̃ ab arte.
Hic decii bello inſignes: geminiq; coruſcant
Scipiade: & patrię quicũq; accenſus amore
Occubuit: pulchra pro libertate cruentus:
Qui genus humanũ ſibi deuinxere mærẽdo:
Improba quos neq; ſpes torſit: neq; dira cupi(do:
Qui ſanctã coluere fidẽ: q iura piũq;:
Inq; nefas nullũ maleſuada potentia adegit.
Quis rerum cauſas: quis cœli noſcere motus
Cura fuit phœboq; cohors ſacrata poetę.
Tum pater arpinas terias auditus in omnes:
Poſtquẽ noſtra man9 pede libera: graiaq; lõge
Subſequit̃ linguæ celebrat quos fama diſertæ
Quos iter leonardus erat: mihi cognit9 olim:
Quiq; iocaris adhuc dictis & ſcomate pogi.

Guarinus:centũq; alĩi quos dicere longũ eſt:
Obuia fit nobis manus hæc: effuſaq; plauſu
Excipit:& magnis exceptũ laudibus ornat:
Pontifices ſacros recolũt quis noſtra perẽne
Lingua dedit nomẽ:q̃ nõ dãnaꝑda uoluptas:
Quod ue bonũ uero eſt qđ falſo noĩe dictũ:
Quicqd & a noſtro manauit fonte priuſquã
Deficeret curſu uena interrupta peracto.
Tum mediũ excipiũt:& ꝑ iuga conſita multa
Arbore:ꝑq; nemus ꝑ prata uirentia ducunt:
D... loqmur tardoq; gradu ꝑ lęta uagamur
Gramina:deuẽtũ ẽ lęthei ad flumnis undas:
Qua uolucres aię rediture in pectora rurſus:
Huc illuc uolitant: atq; ipſo in gurgite ꝓnæ:
Protenſo latices & læthen gutture potãt.
Tũ comitẽ e numero q me deduxerat unus
Bis ſũ mũue inquit ter pleno cynthia cornu:
Quartus erat fratrem formoſo reddidit ore:
Ex quo pot9 aq̃s:atq; hoc ipſo ĩ gurgite lot9.
Hic iuuenis forma egregius: cui pluria uultu
Gratia:cui nuſq̃ liuor:neq; menda:tuoq;
Sanguine cõcretos artus infectaq; membra.
Ingreſſurus abiit:nil his quos undiq; ſpectas.
Par fuit in cãpis illi:nõ indole quiſquam
Floruit æquali:nulliue modeſtia maior.
Atq; pudor ꝓcox:erat hęc tua poſthũa ꝓles
Te referens:grauis inceſſu:qn littus oberrans
V..le uidebatur bleſis ꝓferre labellis
Litterulas:teneroſq; apices: & murmure pri-
Balbutire notas:abeũtẽ turba ſecũdis (mas
Plauſib9:& multo cõſperſum flore ſequuta ẽ.
Hunc poſtq̃ exultans in lucę uenerit aluo
Proditus:excipient cari tua turba ſodales:
Nec cedent in amore tibi:ſed ſanguinis oẽ
Officiũ implebũt:aioq; & mente parentes:
Præcipue hũc dulci clarus pietate ſouebit
Te recolens:nomẽq; tuũ gonzigius heros
Purpura puniceo cui tẽpora uelat amictu.
Huius ope altiloqui noſcet diuina maronis
Carmina:& aonidũ parnaſſi in uertice fontẽ:
Hac ope cognoſcet romanæ flumina linguę:
Et quicquid cantat bene conſcia grecia rerũ
Moribus & uita te reddet:deniq; talis
Vt patre te dignus ſis tali tu quoq; nato.
Dixerat:& rata ſunt: nã poſtq̃ ſtamina rupit
Atropos:inſontes animę non fallimur:atri.

Corporis exemptę laqueis & carcere cæco.
Cauſa igitur nulla ẽ: cur qſquã noſtra ſequat
Fũera cũ lachrymis:feriat ſeu pectora plãctu
Me ꝓpter mihi certa ſalus & plena uoluptas
Viuo ego:& algenti poſitis cũ corpore curis:
Docta ꝑ ora uolat uirtutũ fama ſuperſtes:
Hoc ꝓbitas:hoc ſancta fides pepere: laborq;
Et ductę inſomnes interq; uolumina noctes:
Hoc plato facũdus: dedit hoc mihi muſa me
Et q̃ſita diu geminæ faſtigia linguę. (nãdri:
O decus æternũ muſarum:& prœmia uatum
Humanis maiora bonis.o pectora multum
Artibus ingenuis exculta.negauerat ullus
Vos ꝓcul humanis caput exeruiſſe ſuperbũ.
Dũ ſupꝑum penetrare domos:dũ ſidera noſſe:
Atq; uices anni cura eſt:lunæq; labores:
Aſtroꝝ & uarios curſus uarioſq; receſſus:
Cur glaciẽ ſaturnus agat:cur claſſica mauors
Concitet:aut nubes deꝑgat iuppiter aſtro
Cur genus oẽ colat uenerẽ:qdq; erigat altæ
Oceanũ:quicquid ue ſagax natura recondit
Ignauo neq; uult cuiquam ue pateſcere regni.
Vos ne hoies? potiuſue abſtruſos corꝑe dicã
Eſſe deos?ueſtrũ in nomẽ mors ĩproba nullũ
Ius habet:atq; auide correptũ mordicus unũ
Oſſibus & putri terra qđ cõſtitit auſert:
Victura æternũ contempta morte ſuperſunt
Carmina:& ingenii ſemꝑ monumẽta legent.
His igit quicqd uulgus miratur amatq;
Cedat:& antiqui uincat pompa triumphi
Cedat erithreis quod cõcha recõdit in undis
Nauta uel eoo qđ geſtat auarus ab orbe.
Hęc eadem moneo docti mea turba ſodales
Hęc animis eadem fortiq; capeſcite dextra:
Orbita ſit ueſtris eadem cõtrita quadrigis:
Quadrupedũ curſu nõ diſpare meta caleſcat:
Eſte uiri:fortiq; animo male ſana uoluptas
Frena pati diſcat:uitioꝝ ſemina paſſim
Obruta diſpereant:& geminet aurea uirtus:
Sanctus amicitiæ nexus ſeruetur amorq;
Sic ubi feſſa ratis portus intrauerit:& mors
Pallida nõ pauido penetrauit ad ĩtima greſſu
Fas erit antiqui titulos æquare decoris:
Sic deſiderium noſtri quo pectora tabent
Alterna uice ſermonũ ſaciare licebit:
Et ſimul æternum cœlo meliore fruemur:

Antonius Militiāus. i parētal ib9 Platynæ.

Hicine ſunt cineres: hæc noſtri funera uatis:
Hoc tegitur duro platyna ſarcophago:
Heu mala ſors hoīum: miſeriſq; obnoxia fatis
Quam fugere in nulla conditione licet:
Nec quenquā ſplēdor nec gloria lęta tuetur
Sanguiſue: aut partum dura p arma decus.
Huic ēt regum eſt ſubiecta potentia læto
Et ditum menſas mors uiolēta rapit:
Saltem uirtuti ſacraſq; colentibus artes
Debuerant tracta parcere fata manu:
Heu potuit lacheſis tam clar; abſcidere filū?
.Taliaq; in ſæuo ponere membra rogo.
Hoc hoc flete nephas & tondite pectora pal-
Laurigero qſquis cigitis orbe caput. (mis.
Plangite uos mœſtæ toto libetrides antro:
Et ſimul abſciſſis exululate comis
In luctū: & lachrymas inflebile carmē apollo
Vertere: & e frōte laurea ſerta cadāt:
Lamentis: genituq; per oēm platyna ſyluam
Quæratur: uatē fraxinus alta fleat
Gorgoneuſq; latex hæc triſti alta ſuſurro:
Eiulet: & lachrymas pegaſus ingeminet:
Sed q̄ mœſta parens: q̄ tam facunda dolorē
Exprimet? in tanta pręfica mœſtitia?
Non? q̄ fleuit ithim: nō cærula mater achillis
.Non q̄ luxerunt memnona: uel priamum:
Nō phaetōtiades: niobe quoq; clamet adēptū
Nænia par tāto nulla futura uiro eſt:
Nec tetricę curāt lachrymas nec uota ſorores:
Et ſtygiū ſuperat uictima nulla iouem:
Atq; ideo potius tumulo pia thura feramus
Spargentes albis lilia marmoribus
Pinguib9 aut geniū dapibus: maneſq; beatos
Placemus: tales hic petit exequias:
Certatimq; uiri celebremus carmine laudes
Et quæ tam clare ſint monumenta togæ
Pluris erit: quā ſi dent chares mauſoleum
Deq; ſuis unū barbara menphis opus
Vel ſi fingat eum fuluo liſyppus in ære
Phydiaca ue gerant marmora culta manu.
Hæc platyna ętherei cū ſit nouus icola regni
Improbat: & pōpę ſyrmata queq; negant
Ac prohibet noſtras in fletum ducere uoces
Et ſua percuſſo plāgere fata ſinu

Iucundoq; ſuos cultu ſolatur amicos
Atq; ita de cœli uertice lętus ait:
Creſus: alexāder: xerſes: darius: mithridates:
Fœmineiſq; cyrus occidit inſidiis.
Arſacidę cuncti: perſes: Maſaniſſa: tygranes:
Seleucus mortem ſenſit & anthiocus.
Adraſtiq; duces: geminiq; in pergama fortes
Atridę: mecum turba ſepulta iacet
Quicunq; ęneade capitolia celſa triumphis
Ornarunt quos nunc longa referre mora eſt
Fœlices animę bello cum ple: dom
Extremum ut ſcitis oppetiere diem
Hānibal & genitor cecidit: ceciditq; moloſſus
Atq; alii quotquot barbara terra tulit.
Legibus iis etiam uirtus ſapientia pallas
Fatorum ſerie ſubdita iura tenent.
Draco: ſolō: ubi ſunt: ubi mor; norma lygur-
Gorgias: plato: xenophon: & ſocrates (gus
Defuncta ſeptem graiorum lumina: ſectę
Quatuor: & quotquot gręcia ſubſtinuit
Splendor & auſonii cicero ſermonis adēptus:
Varroq;: ſic latię conditor hiſtorię:
Si quos ſepoſuit terrę mors ęqua rependam:
Quor; ſcribuntur nomina ueſper erit
Deniq; nullius capiti proſerpina parcit:
Audax e cœlo uertice ſumma rapit:
Exitus hic idem magnas quoq; cōficit urbes:
Atterit & ualida pegmata poſta manu
Carthago: babylō: numātia: troia: corynthꝰ:
Triſtibus exēplis cognita fata docent:
Quis nō roma tuas ploret collapſa ruinas?
Quam iuncto paſtor findit aratq; boue:
Exciſa eſt moles uenerabilis amphiteatri
Et tua pompei porticus ampla ruit:
Templa: domos: arcus: ſcenas: capitolia: ther
Cernite: ſi fati noſcere uim cupitis. (mas
Quis tot aqueductus: diſiecta tot atria? q̄ſo
Non doleat? ſiccis aſpiciatq; genis?
Deiicit e ſolio populos & ſceptra potentum
In cineres hominum publica iura trahit:
Aſſirii: perſę: medi: lacedemones huius
Fecerunt ſortis cōmetitiq; fidem
Cecropidę quoq; ſunt teſtes: peniq; ſuperbi
E quorum faſtu nil ſupereſſe uides
Et quandoq; uiro potior regnauit amazon
Nunc iacet: & regni pœnitet hippolyten
Roma

Rōa iteꝝ atq; iteꝝ: lachrymis uēit obuia nr̄is
Flebilis & pullo conſpicienda ſinu
Quacunq; exoriens cælo ſol aſpicit: uſq;
Extremas gades: herculeumq; fretum
Quaq; tiet gelidis mergi cynoſura ſub ūdis
Et tepidi perflat leniter aura nothi.
In numeras gentes uictumq; ſubegerat orbē
Neptunno: & cunctis ſola uidebat aquis.
Perdidit infœlix conuerſis omnia fatis
Et nil tam magno reſtat ab imperio
Quid tibi paule fuit ieciſſe in uincula perſen
. quid iugurtham uincere ſylla tibi?
Perdere tot captos reges tot in ęquore claſſes.
Hoſtibus in numeris impoſuiſſe iugum?
Et mouiſſe paꝝ eſt extremas arma ꝑ undas.
Horum ſi tandem finis habendus erat.
Humanis igitur quæ ſit fiducia rebus
Pendite: nil firmi cynthia ſubter habet
Occidit omne qđ eſt quocunq; auctore creatū
Omnibus eſt finis: metaq; principiis
Ergo: quid a uobis tā triſte platyna fletur?
His ego quid lachrymor ſubditus auſpiciis?
Natus homo moriturus eram: calcādaq; lęti
Semita: ſtyx ꝓ mihi prętereunda fuit
Huc ſemel a cunctis ex mundi luce migratur
Hos mane: hos ſero ueſpere nauta uehit:
Gratia diis aliquot ſpatiis: uitæq; diebus
Functus ad has undas & uada nigra feror
Mercurii quod eram cultor phœbiq; ſacerdos
Vixi magnatū clarus amicitiis
Sumq; per Auſonias fama notiſſimus urbes
Atq; aliquod ſtudii ſunt monumenta mei.
Conſilio ut potui multos & opibuſq; leuaui:
Exiit a factis leſio nulla meis
Me non ambitio fucoſaq; gloria rerum
Sed ſancta tenuit in probitate pudor
Sic mihi fatalem ſecuit bona iuno capillum
Et cecidi iam iam ſorte iubentē ſenex:
Et qđ ſingultus: lachrymaſq; in gaudia uertat
Aeterna cæli luce: domoq; fruor
Ambroſia fœlix dulci quoq; nectare ueſcor
Eſſe quid hac maius cōditione pōt?
Gratia ſidereo patri qui talia reddi
Premia: & humanis aſtra dat officiis:
Hæc monuit ſacra uenerandus platyna uoce
A ſolio meritis conueniente ſuis:
Nos ideo comites fletu: lachrymiſq; remiſſis
Spargamus ſacris thura merumq; focis
Soluamuſq; deo grates quem platyna cultū
Ex animo lætus ſuſpicit & fruitur
Vtq; uiri ſecum manes ſup axe quieſcunt:
Vmbraq; uti ſacris gaudet in elyſiis
Sic lapis iſte precor feliciter obtegat arctus
Et ſit conſumptis oſſibus urna leuis:

Ioannes Baptiſta Almadianus Viterbieñ.

Agiť nūc annus ab hic fere tertiuſdecimus: ex quo ego Platynā colere incepi: uentitabat.n. ipſe freq̄nter ad ædes Beſſarionis: ubi ego tūc ſtudioſior litteraꝝ morā trahebā: atq; ī illa doctiſſima academia: de lr̄is q̄ egregii illius cardinalis uoluptas erat: ac bonis artib9: facūdiſſime ſp̄ diſſerebat: cœpi ego ex illo ꝓtiu9 hoīem ſuſpicere: & ꝙ cōtra euenire ſolet: poſtq̄ pœnitus īſpexi: in dies magis ſū ei9 ingenīū ac facultatē admiratus: q̄ obſeruantia eatenus pſeuerauit: quaten9 ipſe uita defunctus eſt: quo tpe ꝓfitebor.n. ingenue aī mei in amicoꝝ caſibus ībecilitatē: tāto ſū dolore affectus: ut nunq̄ ęq̄ alias atq; idcirco in eū monodiā cōſcripſi: in q̄ remotis arbitris: hoc ē ueris lachrymis dolori cōcepto: laxatis frenis īdulſi: hāc nr̄ demetri9 Lucēſis q nō mediocre in me hēt īperiū: iubet ædere: cui fuiſſem certe refragatus: niſi iniquū cēſerem nō ei obſeq: q oībus eſt obſequentiſſimus. Adeſte igiť animis obſecro: & fauete.

Io. B. Almadiani Viterbien. in Platynam
Monodia.

Accipe deſerti ſupremū munus amici:
Muſaꝝ linguæq; parens: tibi carmine triſtes
Exequias pius ante rogos: ac flebile præſto
Officiū: demens hebetet mea pectora quāuis
Luctus & inſano perculſa dolore tremiſcant
Corda licet: crebriſq; mihi ſingultibus ora
Impediāt lachrymæ: tū in tua funera mœſtus
Debita iuſta pr̄: mea dona nouiſſima ſoluo:
Nō tibi apollinea feſtus de more ſacerdos.
Frōde comā nectēs: hederiſue ſequacib9 adſto:
Sed mihi taxus iners: buſtiſq; decora cupſſus
Triſtia ferali prætexūt tempora ſerto:

Nõ ego amycleos numeris imitabor olores:
Nec ſolito clangore canam ſi qñ potentum
Facta uirum: ſuperũq; libens præconia luſi.
Sed ſtrigis īfauſtos meditabor pectine cãtus:
Meſtaq; diſcordi ſtridebit nænia corda.
Flebilibus ſine more ſenis: & apolline nullo
Conquerar: o quondam uatũ tutela piorum
Phœbe pater quæ nã fõrtũa inimica maligno
Eripuit ſacris tua numina uatibus auſu?
Non poteras herbis ſi te facit eſſe potentem
Turba: ſalutiferamq; tenes clementior artem
Aonium ſeruare uirum? qui delphica ſemper
Carmina: qui lauros pius: & pæana canebat?
Qui ſi te forſan ſuperum reſponſa ferentem:
Inſtabilis delos: ſeu te parnaſia rupes:
Aut tunc euboicę tenuit cortyna ſibillæ:
Non potuit medica ſerpens epidaurus arte
Adueniens: natuſq; patris mãdata faceſſens:
Delatas implere uices? & ſtamina uari
Longa? uel indociles fleti mulcere ſorores?
Quo pean: quo priſcus amor? iã nulla tuorũ
Cura ſubit: linquiſq; ſacros auerſe poetas
Proh dolor: & notę ceciderunt pectore lauri.
Occidis ergo pater? iã te platyna iclyte rapto
Heu qd agã? quo me crudelia numina uertã?
Iratus muſis: etiam mihi iam piget æui:
Iam ſine te: nil uita iuuat: properate miniſtri
Deuotum uictate caput: date mãibus amplis
Inferias: nil fata moror ſtimuliſq; uocate
Mortis agor: ſanctoq; uelim comes ire parẽti
Siccine me miſeꝝ: uita digniſſime uates
Aſpicio ĩpoſitũ pheretro? heu tua pallida te-
Ora lues: ubi grãde dec9? uultuſq; ſerẽi (xit
Dignus honos? & q̃ quõdã ueneráda decẽſq;
Canities in honora manet? iuuenilibus annis
Calliope merita quam cinxerat eurhea lauro?
Infœlix: tua phębeo radiata tenore:
Lumina: perpetuis clauſerunt fata tenebris?
Nũ frõtis uigor iſte tuæ? grauitaſq; moduſq;?
Ingenuuſq; pudor? facieſq; habituſq; uerendi
Gratia & in toto digniſſima corpore mẽbra:
In cineres abitura iacent? o Scæua tonantis
Numina: luxiſſes utinam mortalibus unquã
Atra dies. pyliani meritum ſuperare ſenectã:
Opprimis? & latum fama qui peruolet orbẽ
Anguſto clauſum ſpatio breuis urna tenebit?
O ſuperi: iſmarias potuit quæ uiribus amplis
Eloquii mulcere feras: herebiq; miniſtros
Flectere lingua ſilet? quę nã tibi parca loq̃ndi
Nectareum pręcluſit iter? quis preſſit & ora
Vnde faui dulces: & himetia mella fluebãt?
Præterea tua ce[illegible] fides: nec fallere docta:
Recta animi requies? atq; incõſueta nocendi
Corda: ſed una fauẽs cũctis & amica uolũtas.
Affatuſq; boni: uel quę fugit inclyta terras
Iuſtitiæ ſpectatus amor rectiq; cupido:
Cautaq; ſimplicitas: caſtæq; modeſtia mẽtis.
Et nunquam magno conſtantia uicta timore
Quam nullo ualuit cõſtringere fulminis ictu
Fortunę uariantis opus: ſeu carceris atri
Pedor iners: minitãſq; trucis uox dira tyrãni.
Quid referã pectuſq; mẽor quo cũcta tenebas
Priſcoꝝ monumenta uiꝝ: quos barbara tell9
Argolicum ue ſolum genuit ſeu mitia rura
Falcifero regnata ſeni: quę ſidera cęlo
Fixa manent: & quę conuerſa lege uagentur:
Quor mare ñ auſit metas trãſcẽdere uel quor
Parrhaſis occiduo nũquã cadat urſa pfundo.
Tu terras ſpatiũq; maris tu flamina noſti:
Eoliaſq; domos tu conſeris utile honeſto:
Et latio doctus: ueteres oſtendis athenas.
Ingenii dotes ne quęrar? te græca putaſſet
Ora ſuũ: tua meonio quem ſcripta cothurno
Cõtigis: aut docte tibi uox fluit attica lĩguę.
Noſceris inq; uicẽ latio de ſanguine quom tu
Andinos emulare ſonos: & carmina condis
Laurigero diſcenda deo: pedibuſue ſolutus
Dicendi ſublime genus: ſectaris & artes
Conſulis auſonii: ueneratur maximus orbis
Ingenii monumenta tui: q̃ clara uigebunt
Dum linguæ latialis honos. dũ littora tybris
Lida pr̃ ſubeat: dumq; inclyta roma mãebit.
Doctorumq; oculos: aureſq; moraberis: & te
Poſteritas uentura colet: meliore tuiq;
Parte ſuperſtes ęris nec te libitina roguſq;
Opprimet: ęternũ ue decus tua noia condet.
His tibi p meritis: quãtos Franciſcus honores
Progenies gonzaga dedit q̃ maxima floret:
Italię pręclara domus: qua mintius ampla
Mitis arundinea com plectit arua corona
Is tibi parua licet priſcę prope culta cremõæ
Tecta forent: natale ſolum tamen illa ferebat
Te conſanguineo

Te conſanguineo ſolitus conferre maroni:
Magna bianoreç ſuperaſſe cacumina terræ:
Is tibi primus opē placidi quoq; dona fauoris
Ac ſtudiis foměta tulit nō parca benignus:
Atq; iter ad titulos: & nomina clara parauit:
Quom ſubito maiora ferūt tibi numina nāq;
Florentem ſtudio: muſiſq; helicona cientem
Pontificis te cura uocat: tibi protinus ingens
Aula patet: magniſq; habitas in ſedib9 hoſpes
Grandior: Auguſtiq; colis faſtigia tecti:
Mox tibi pontificum uitas: ac geſta recenſens
Das ſtudii documenta tui tibi quæritur ingēs
Gloria: mirantur iuuenes: tua ſcripta ſeneſq;
Certatim: & magno paſſim celebraris honoř:
Ecce autē infeſto properans ramnuſia motu:
Atra genas: oculoſq; gerens immane micātes:
Parcarumq; colos: & magni ſtamina uatis
Occupat: & manibus facin9 crudele nephādiſ
Importuna ſecat: mox ut uaccinia languent
Immiti perculſa noto: ſeu uulnere pandi
Vomeris: & flexa terram ceruice tuentur:
Sic pius abrupto defecit ſtamine uates
Protin9: & fundit dū uerba nouiſſima ſenſim
Pallnit æternoq; rigat ſua mēbra ſapore.
Tu ne igit uento flarent dū fata ſecundo
Dū melior fortuna redit: ꝑpriuſq; ueniret
Lætior hora cadis? magno quē pdis alumno:
Heu quantū tibi Roma pit: pepere triū phos
Antiqui latio ꝓceres: ac barbara colla
Romano pſſere iugo: maiora fatendū
Munera: qs cātum: ne tu: licet hoſte ſubacto:
Barbara roma fores: dedit hoc tibi platyna do
Hoc platynę doctria dedit: lugete qritū (nū
Docta caterua uiꝝ: lamentaq; triſtia ſcæuis
Verberibus pculſa ſonent: ferus inuidet orcus
Munera tanta tibi: latialis gloria linguæ
Occidit: aſſertorq; bonus: date pectore q̄ſtus
Et mecū largos: oculis rorātib9 himbres: (bis
Magne parēs: nā triſte chaos: neq; tetra uide-
Tartara: tergeminiue reus canis ora timebis:
Tu pius heliſiis potius ſpatiabere cāpis.
Inſignes inter cuneos: ac docta parētum
Agmina: & egregios aīs heroas: & inter
Inſontes animas: uenerabilis umbra ſedebis:
Siue q̄ ipſe reor: merito ſua ſydera iuſtus
Dat tibi pacta tonans: liqdūq; p æthera diuus
Scādis ouās: & morte carens: qua lactea cœli
Orbita. ſydereū penetrat ſublimis ad axem:
Vnde hoīum mortale gen9: miſerabile uulg9
Deſpicis: & curas & inania pectora rides:
Sis fœlix, pſperq; ꝑcor ſupremaq; triſtes:
Quę tibi iuſta damus: cœlo ſtellatus ab alto:
Reſpice: & affectus ne dedigneris amicos:
Sic leuior te terra tegat: defletaq; buſto
Leniter oſſa cubent: & cōclamata quieſcant.

Laurelius

¶P. Frāciſcus Amerinus in paren. Platynæ.

Ad tua nos ergo pater optime funera mœſti
Cōuenimus: ſacris & dare thura focis.
Quæq; tuas ageret laudes (niſi fata uetarēt:)
Carmen ad exequias flebile muſa mouet.
Sed mecū ad lachrymas uatū pia turba uēito
Laurea de comptis ponite ſacra comis:
Tempora uel taxus cigat: uel dira cupreſſus:
Nil culti poſcit: cūcta ſed atra dolor.
Fletibus interſit noſtris excitus apollo
Migret et ad lachrymas ex helicone chorus:
Reꝝ prudentes ueniant cū pallade docti:
Adſit & officiis utraq; lingua piis.
Scilicet iſta uiros tangit iactura deoſq;
Arte trahūt ſiqui nomen ab ingenua
Nec tam doctrinæ (quæ ſumma ꝓbat i illo)
Quam uiræ cunctos publica dāna mouēt.
Hen ubi iucundi ſeruato pondere mores:
Summus amor recti: cū ꝓbitate pudor.
Ocia cū magno q ſemp honore ſecutus
Noluit externis uiuere conſiliis.
Tempora ppetuo traduxit tuta tenore
Sollicita uiuens ambitione procul.
Eſtq; palatinas ex oībus unus ad ædes
Accitus: ſummi principis imperio.
Bibliotheca illi mox eſt cōmiſſa locoq;
Inde tū maior quam ſibi creauit honos.
Hæc quoq; cū tota librorum mœſta corona
De trucibus fatis eſt. modo uiſa quæri.
Depictumq; illic te deplorare uidetur:
Pro deſiderio uultibus orba tuis.
Heu pater ex auro totus (ſi gratia magnis
Par meritis eſſet) conſpiciendus eras.
Vt ſummis gratus: ſic iſte minoribus æque:
Obliqua uixit liber ab inuidia.

Fortunæ nunquã uirtuti ſemper adheſit:
Profuit hic libuit ſed nocuiſſe nihil.
Sed qd muſa paras? lachrymis hæc tpa danť.
Non laudes tantas enumerare uacat:
Nec potes ipſa quidem: uires metire puſillas:
Nam non ingenium: ſed dedit iſta dolor.
Sat tibi cõmunis fueris: quod conſcia luctus:
Cõmuni in luctu: nec tacuiſſe ſati eſt.
Sed quæ digna poteſt pro te ſatis eſſe querela
Aut quis pro damnis ſufficit in lachrymas.
Nemo putet poſt hac placari numina poſſe
Eſt precibus flecti neſcia parca piis.
Dignior aut quiſquã ſeruari? uel fuit alter
Pro quo plura queant uota p̃ceſq; dari?
Ceu mandata forent: pererunt omnia uento.
Nil tua uel uirtus: uel ualuere preces.
Te ne pater nobis prima fraudate ſenecta
Mors (dignum ſemper uiuere) dira rapit.
Nil agit hæc (citra famã conſiſtit) & illa
Surgit ab inuita nũc tibi maior honos.
Qui ſemper uatũ memori tibi carmĩe creſcet
Sed plus in ſcriptis panditur ille tuis.
Illa legent cuncti nil concedentia priſcis
Textaq; compoſito: ſeu pede laxa uago.
Præferri platynam ſibi iam uerona uidebit.
Proxima nec multum Mantua maior erit.
Vtraq; præclaros potuit uetare poetas
Es patriæ orator parq; poeta tuæ:
Hactenus extinctum fas ſit luxiſſe parentẽ
Aeternum platynæ purior umbra uale.
Mores uita decus partum ſolantur amicos:
Et uitæ ſimilis mors in honore tua.
Oſſa leuis ſemperq; uirẽs hæc excipe tellus
Pro meritis animæ nam patuere poli.

¶ Sigiſmundus Fulginas Secretariis Apoſtolicus in exequiis Platynæ.

Vatis ad exequias uatum pia turba uenite.
Et uos pierides ex helicone deę
Nec lachrymas tumulo uanos aut thuris honores
Facta ſed ĩ laudes carmĩa plura date.
Nã quãuis merito platynã lugemus adẽptũ:
Et deſiderio tangimur uſq; pio.
Ipſe tñ nos flere uetat: mandataq; linquit:
Qualia diuinus Ennius ante dedit.
Ne quiſq̃ lachrymis decoret: ne funera fletu
Faſſit: quod uolitat docta per ora uirum.
Docta p ora uirum uolitas ſanctiſſime uates
Aeternumq; tui nominis extat honor.
Nec quicq̃ morti de te concedis auare
Oſſa niſi & tenuemq; quæ tegit oſſa cutem.
Quippe ita uixiſti: ſtudio ꝗ ea cura tuorum
Mors in te ut uiris poſſit habere nihil.
Non petere ignotas infida p æquora merces
Non animam lucro uendere cura fuit
Nec ſæuas pugnas aut claſſica dira ſequuta.
Sanguinis alterius prodigus atq; tui.
Attonitum nec te traxit popularibus auris
Plauſus ab infido pectore proſiliens.
Ingenuæ placuere artes: præceptaq; diui
Socratis: & ſami ſcripta uerenda ſenis.
Quę penitus tu noſſe uolens: de fonte petiſti
Graiorum gemino nobilis eloquio.
Hę finis animo certos peperere modumq;
Hę ſanctos mores ingenuere tibi.
Harum ope & auxilio uiuis poſt fata ſupſtes
Has per mortales effugis ipſe rogos.
Harum pręceptis uitio ſummotus ab omni
Calcaſti ſęuam largus auaritiam.
Cum tibi ſe largum pręberet dextera ſixti
Impleretq; tuos: aura ſecunda ſinus.
Contentus modico: nil ultra poſcere certus
Intentus uſus ſponte tua redigis
Vtq; magis miſera procul ambitiõe maneres
Et ſtadus eſſet gratior ora tuis.
A uaticano collem tranſcendis in illum
Cui nunc phidiacus nomina præbet equus
Hic muſis dilecta domus fundataq; culta eſt.
Extremum uitæ tempus ad uſq; tuæ.
Hic magno ingenio longum trãſfundis ĩ æuũ
Acta & ſummorum nomina pontificum
Hic etiam æternus liber eſt de principe nat9
Dux urbinatum quem federicus amat.
Hic quoq; uoluptates iuſtas condire labores
Et quicquid ſcriptis panditur uſq; tuis.
Prho ſuperi ignorãt hoĩes ſit q̃ta uoluptas
Artibus his quanta & gloria: q̃tus honos.
Mitius his igitur ſtudiis ſecunda iuuenta:
His oblectatur cana ſenecta bonis.
Hę poſſunt artes res exornare ſecundas.
Aduerſis

Aduerſis ęcdem pandere perfugium.
Delectant foris atq; domi perq; oē periclū.
Noctes atq; dies danti tibi ſe comites.
Atq; etiam poſt fata iuuant: nomenq; latere
Cultorum ac laudes poſſe perire uetant.
Adde qđ hinc pendēt reges populiq; duceſq;
Qui geſtis rebus nomen habere uolunt.
Tanti & enim uirt9 cuiuſq; & uita pūtatur
Egregiis quanti fertur ab ingeniis.
Hortor & admōco colite has romana iuuēt9
Annectite has toto pectore & ingenio
Si patrię uultis: ſi uobis uiuere cari
Si poſt exequias nomen habere iuuat.
Aſpicite ut platynę totum circūuolet orbē
Viuat & in noſtris gloria pectoribus.
Cuius nos animam grata pietate colentes
Quos cupit & ſperat eſſe ſui memores.
Annua ſoluamus tumulo ſolemnia ſancto
Carminaq; in laudes dicere plura iuuet.

¶ Lippus Brandulinus de morte Platynę.

Ergo etiam ſanctos terris mors īproba uates
Inuidet? & nobis optima queq; rapit?
Quid nō in muſas auſurā & magna putem9
Numina? iam dubitē numina & ipſa mori?
Suſtulit e medio platynam ſęuiſſima noſtrū
Hiſtoriæ platynam pieridumq; decus.
Cur tantum lacheſi finis in tua iura licere
Phebe pater? magnos iam petet illa deos.
Fruſtra igiť colimus cūctis tua numīa tēplis
At nihil in lacheſim tu quoq; iuris habes?
At te quę rabies tam clarum extinguere lumē
Compulit? ingluuies ſic ſaturanda fuit?
Non ne humili de plebe aliquis ſi dira uorādi
Vexabat rabies qui raperet erat.
Non tñ es contenta: doles quoq; uiuere quēq;
Et noſtris inhias nocte dieq; malis.
Nec turbę nocuiſſe ſatis: petis ardua ſemper:
Nec niſi de ſummis acta ruina placet.
At poteras ſęuoſq; duces auidoſq; tyrannos
Perdere: ſi tituli te capiebat honos.
Quod ſi diuitias fuerat neptare libido:
Rex mida nō unus qui moreret erat.

Quę uero extincto parta eſt tibi gloria uatæ?
Compulit ad tantum quæ rogo cauſa nefas
Nō habuit quas q̄ris opes: quos q̄ris honores
Contentus muſę uixit honore ſuę.
Quę tādem cā eſt: noſtras extinguere laudes
Vis puto: te platynæ gloria parta mouet.
Nō licet: hoc fruſtra tenens: nil iuris in illam
Eſt tibi: laus auidos effugit una rogos.
Nil illi nocuiſſe potes: quin profuit eſſe
Extinctum a tumulo gloria maior adeſt.
Nec tñ extinctus: mortales exuit arctus:
Viuit: quaq; decet parte carere caret:
Corporeis liber uinclis & carcere cęco
Incolit ętherei ſpiritus aſtra poli.
Spiritus aſtra tenet uiuit ſua gloria terris.
In ſedes rediit corpus inane ſuas.
Viuit in extinctum uates uiuetq; per ęuum
Nil agit in uates nil tibi parca licet.
Ergo nō celebret lachrymis hęc funera quiſq;
Carmina ſunt doctis uatibus apta magis.
Fundite ꝑ lachrymis doctiſſima carmīa uates
Officium (uiuit) ſentiet ille pium.
At cineri date thura ſacro: date mirreā dona.
Aſſyrio totus fragret odore locus.
Luceat incenſis circūfunalibus urna.
Carmine ſignetur qui tegit oſſa lapis.
Sum platyna: hiſtorias ſcripſi. xiſto auſpice (ſacras.
Erecta eſt ſtudio bibliotheca meo.

¶ Lodouicus lazarellus in exequiis platynæ.

Aonii montis quę nunc iuga ſancta refertis
Exquilię: & ſacri fontis habetis aquas.
Cernitis ut coeant ſanctiſſima turba poetę?
Vt reſonent elegis omnia plena ſonis?
Si mēs cuncta replet: mūdi ſi infuſa ꝑ arctus
Quicqd ubiq; agitur conſcia facta uidet:
Conuentus cām ſacri docet: ecce queruntur
Nunc uates: uatis ſtamina trunca ſui.
Dicite uos: ubi nunc effundit platyna cantus
Hic hic aſſuetus flectere uoce feras.
Qui geminæ cum ſępe lyra data fila moueret
Marmoreos dulci carmine mouit equos.
Hic fuerat claros uates non ultimus inter

Huc qui pegaſeo fonte tulere cohors
Nos igitur quoſcūq; ſimul dolor iſte coegit
Ad mœſti querimur funeris exequias.
Laurea ſerta comis excuſſit mœſta cupreſſus.
Deuouet & uatū ferrea fata chorus.
Sed cur terra tremit?q̄ uox mō fert ad aures?
Audite:o paulum deſinat iſte dolor.
Nō phœbi oraculū eſt mōtis mēs ipſa q̄relas
Nobiſcum & gemitus iungere forte cupit.
Quid fletis uates nomen qđ mortis inan eſt?
Principium ad uitæ mors potioris iter.
Decipiat reliquos occulta ſcientia fati
Vos tñ hic uates ne malus error agat.
Quotidie ſacta ſenſus heliconis ab unda.
Ducitis:abſceſſit non tñ umbra retro:
Vos etiam ignari fallit ſententia uulgi
Qui mortem rerum creditis eſſe aliquid.
Nil perit in mundo:uinclis imprima ſolutis
Orſa redit rerum quod uiget omne genus.
Corporeā hāc molē ſub pria clemētia reſolui.
Quis dubitat?mentis ſors tamen eſt uaria
Ingeniis doctis reditus patet æthera ad altū:
Ignauos animos tartara cæca trahunt:
Qui ſapit is bonus eſt:ignauus q̄ſq; malign9
Hic petit umbraꝝ.lucis at ille domos.
Hoc fatū hic ordo eſt: fati quodcūq; neceſſe ē
Eueniat:mundū legibus ordo regit.
Mercuriū o uates in carmina ſępe uocatis:
Cur tamen illius dogmata non legitis?
Noſcetis liquido (doctrinę ſi qua manebit
Cura)perire nihil: uiuere cuncta deo.
Platyna ſidereis igitur nunc ſedibus hymnos
Dulciſonos cantat cōmodiore lyra.
Quāquā huius mūdāus hō ſtet cōdit9urna:
Quam ſibi uiuenti ſtruxerat æde ſacra:
Inſenſu uitę redi meliorīs ad aſtra
Totus:& in ſanas deſpicit has lachrymas.
Cōpatitur uobis ueſtras fœlix ue querelas
Arguit:& tales fundit ab ore ſonos.
Quid nemeam petitis gemitu turbare getē?
Viuo ego nō perii:uita mihi melior.
Libera mēs cœlo ē. quā nup carcer habebat:
Merſa prius tenebris:luce redempta uidet.

¶C. Laurētii Euſtochii ſecretarii reip. Venetæ. Elegia in funere Platynę.

Ferales amplexa faces triſtemq; cupreſſum
Huc ades:& pullos dilaniata ſinus.
Tu dea:tu querulis euictas uocibus aures
Quę rapis ad ſtygias & ſine luce domos:
Hoc funus celebrare tuū ē:tuus uritur igni
Platyna:ro.manę ſidus academię.
Obſtupuit:facileſq; modos oblita retorſit
A nimis indigno pectora mœſta rogo.
Obſtupuit tantis elegia uicta procellis
Mœſtaq; inaduerſa lumina fixit humo:
Diua qđ attōita es? uāos heu ſcide cor...
Nunc licet inteneras unguibus ire genas.
Spargantur laceri p eburnea colla capilli
Turgeat & lachrymis lumen utrunq; ſuis.
Interit (ah dux eſt tātos meminiſſe dolores)
Platyna pomponi maxima cura tui.
Huc redeat gelido q̄cquid reſupinus in hemo
Dixit ab amiſſa traicius euridice
Quicquid & ad nigri: paſſo furibūda capillo
Memnonis exequias addidit alma parens.
Quod uenus horrēdo cū uulnere fuſus adōis
Occidit in cineres & pia iuſta dedit.
Deniq; ſi q̄d habet luctus caua machina mūdi
Hoc petat immites: deuoueatq; rogos.
Quid nō flāma rapit?qđ nō mortalia carpūt
Fata:quid in toto non terit orbe dies?
Ite pcul fragiles calami:fuge muſa poetas.
Qua potes & uati carmen inane tuo
Quid mihi uos optē: ſi mors extrema rapacē
Vnca manum fidibus non finit eſſet locum.
Eſt tñ:eſt aliquid:rapias licet oīa paſſim
Improba mors: homini quod queat eſſe ſup
Noīa ſurripimus flāmis:nō ſama ſepulchro
Conditur:hic nullum ē.uis tibi ſumma dies.
Aeterna eſt clari ſublimis ſama tibulli:
Aeternum uiuit:gloria uiuit honos.
Hoc tibi nō lacheſis potuit: nō ſumma ſororꝫ
Platyna ſolicita ſurripuiſſe manu.
Vrna tegit quodcūq; poteſt tñ indice ſaxo
Littera cœlatas prodet amica notas.
Exqliis iacet ille ſuis: gratiſſima ſedes.
Hæc fuit hic molem repperit urna locum.
Confluat huc quicquid ſacro de colle quirini
Quicquid auentina cernere ab arce potes.
Huc pullata ſimul properet Romana iuuēt9
Icta ſonent media pectora mœſta uia:

Eiulet hic gemit9: gemit9 quoqꝫ fūera poſcūt
Ille comam digitis: appetat ille genas.
Hic ferat in cineres quodcunqꝫ e ualle ſabea
Mittit arabs uiolas ille: uel ille ferat:
Ingeminēt planct9 : tremulis ſingultibus aer
Intonet: & magnos uox pe. at illa deos.
Aſpice ut obſcuro fundantur ab ęthere nimbi
Deplorentqꝫ tuum platyna magne rogum
Liquiť in gelidas: cōmixta grandine lymphaſ
Iuppiter: & cineri dat ſuo dona tuo.
Grando coacta grani: glaciem cæpiſſe dolore
Creditur & tantis: obſtupuiſſe malis.
Quid faciant homines: qd tu romanę pararis
Ecce dolent nubes lux adoperta dolet:
Roma gemit: fontes lachrymis auxiſſe putať
Aſpice uirgineam qui furor urget aquā.
Vos quoqꝫ rōulide ſcætuos date mun9 ī ignes
Et ſonet extremū ter pia lingua uale.
At tu ſeu cælo ſublimia tecta tonantis:
Sedibus helyſiis ſeu uaga regna tenes.
Sis fœlix: nos quippe tui repetita quotannis
Heu dabimus cineri februa mœſta tuo.

C. Laurentii Euſtochii, Secretarii reipu. Venete. Trāſlatio Pla[illegible]

Ocior æoliis rapiunt qui nubila uentis
Ocior excuſſo librata fulmine dextra
Fama pris elapſa locis : ubi ſumma potentum
Atria compleuit. totum diſcurſibus orbem
Solicitat: ſpargitqꝫ cauo quod nuper auerno
Extulit: & patulas implet rumoribus auras:
Platyna romanæ fato proh iuppiter atro
Raptus academię : placida mox ſede receptus
Letheas dū ſpectat aqs: dū murmura captat.
Et luſtrare cupit mediæ telluris hiatu
Res nulli conceſſa prius: iactanda per orbem
Accidit: ut furui raperentur ad æthera manes.
Nāqꝫ ubi in excultos deſcendit platyna cāpos
Subiecitqꝫ oculis: quicquid plutonia uaſto
Regna tenent herebo: trāſuerſo ilimie mutus
Hæſit: & arenti concreta eſt lingua palato:
Ingreditur tamen arua ſacro circūdata muro
Et modo per colles longe lateqꝫ uagatur
Heliſios: modo per ſegetes & amœna patenti
Gramina proſpectu : uariiſqꝫ diſcolor ambit
Floribus in girum: maculiſqꝫ intincta coruſcis
Linea: temperiem uernam: nullumqꝫ laboris
Indicium: & lucem mediis miratur ī umbris.
Vndiqꝫ circunſtant animæ : fœlicia quondam
Nomina: nūc lœtos paſſi uaga turba p agros
Olli fidus adeſt lateri comes: omnia uati
Mātua quē genuit ſimilis: meminiſſe iuuabit.
Quin potius magno fuerit cōitatus homero.
Viuit. n. rurſumqꝫ ioui: rurſumqꝫ camœnis
Redditus: has carpit mēbris ſpirantib9 auras
Lumine q quōdam captus: nūc lumine capt9
Lippus ad Auſonios repat ſua carmia neruos
At meus hic nitidas facili comitāte caterua
Circūſpectat aquas: & nullo uomere tactam.
Cernit humum: nullo tauroꝝ condita tergo
Semina iam canas meſſes: iam poma rubenti
Hinc ſuffuſa nota pallēti hinc ęmula cerę
Mitiaqꝫ & grandes curuantia pondere ramos
Erranteſqꝫ uidet capreas: ceruoſqꝫ fugaces:
Et lepores: aproſqꝫ truces rigidoſqꝫ leones.
Et quę pręterea uaſtis animalia terris
Sparſa terūt ſiluas : & in hoſpita luſtra tueň
Nec minus alpinos detrito tergore mures
Dentibus armatos glires: Hirtaqꝫ ſcyuros
Inſignes cauda: quos inter muſculus olim
Euganeo prognatus auo ſibi credita curat
Iugera: ſementeſqꝫ auium cuſtodit ab umbris
Obſtupuit primo: greſſuqꝫ inmotus in ipſo
Subſtitit: & quę ſunt aię ſimulachra ferarum
Iſta precor dixit: ſunt ne & regione ſub ima
Quę ſuperis natura dedit? nū corpora cerno
An tenues: tactuqꝫ hominū membriſqꝫ ſolutę
Occurrūt umbrę: ſunt ne hęc genitalia rerum
Semina: q̄ terras: quę cęlū: & flumina cōplēt
Oceeanūqꝫ patrem? uel ſi quid forte ſub hiſcę
Hęret imaginibus: ſit fas archana deroum
Diſcere & ignotas reꝝ cognoſcere cauſas
Tū uates: placidis quem mintius abluit undiſ
Hęc contra: regnis hoſpes modo reddite nr̄is
Vicino mihi uincte ſolo dum uita manebit.
Accipe q̄ tygres: q̄ ſint hęc mōſtra p umbras.
Sparſa: ſub ętherei quicqd mortale procellis
Aut raptare ſolet: pedibus ue inſiſtere terræ:
Aut uacuas temptare uias: quaſſoqꝫ lacerto
Auia ſecuris uolitare per aera pennis.
Quicqd & in media pulſatur fluctibus unda
Cōmunes animas alternaqꝫ iura tuętur.

Ergo ubi ſupremos lacheſis deduxit ad anos.
Feſſaq; iani nullo perducit brachia ſilo:
Quā tenuit uitæ formā quo corpore clauſus
Quiſq; fuit: retinet ſpeciem. uultuſq; priores.
Atq; hinc ad lethen longo poſt tempore fatis
Raptus: in æthereas iterū tra… mittit auras.
Et mod… qui fuerat pecudis: ſeu triſtis aſelli
Spiritus humanis infund… ur artubus: inde
Tarda ſub… agili mens ſopita cerebro
Et ſtupet: … ſtertit: ueteres imitata figuras.
Interdum uolucres humani corporis umbra
Ingreditur: ſic quem ſeptēfluus attulit alueo
Nilus: habet priſci monumenta inſignia fati
Pſitacus: hic uerbis hominē: bleſaq; canorus
Voce refert: quaq; ipſe poteſt ſua iura retētat
Et picas quandoq; leues ſubiere priorum.
Ac nimium faciles animæ petulantia picis
Hinc trahitur uociſq; ſonus: fandiq; cupido
Stultaq; garrulitas: hinc ebria uerba ꝑ eaci
Ore uomūt referūtq; humāe murmura ligue:
Sic rerum ſeries: & in exorabile fatum
Inſtituit: ſic penſa trahunt alterna ſorores.
Tu quoq; ſi manes quos aurea ſuſtulit ætas
Nec dum longa dies lethea merſit in unda
Vera ferunt: ſuperas ter iam dimiſſus i auras
Huc redis: armigere tellus ſacrata mineruę
Prima tulit puerū nullo tum preſſa tyranno.
Mox ubi corripuit funeſta piſiſtratus arma
Iniecitq; manum patriæ: ſolioq; ſuperbus
Inſiliit: ueterum ſparſos ſine more libellos
Colligere: & gēmis ornare aggreſſus & auro.
Primus cecropiam muſas perduxit in arcem
His datus eſt cuſtos: rurſum poſt funera lethe
Mergeris: & pharios animā traducis i artus.
Hic quoq; iam laceris immēſa uolumia chartiſ
Sedulus inſtauras: regumq; hoc mūere mun9
Accipis: auſonia quo te modo xiſtus in urbe
Extulerat: nunc heliſiis iam reddite campis.
Quid facies? num te quartū mortalia poſcant
Pectora? qua tandem fato uexa… us iniquo
Præmia digna feres? uel quæ tibi meta laboꝝ
Sit ſatis: æternum noſtris te fata reponant.
Sedibus: aut ſummi rapiant ad ſidera cæli:
Hæc maro: tū crines hedera redimit9 & auro
Threicius uates: hem quo cylenius inquit
Quo properat: properabat enim: mirat eūtē
… urbā deum: rapidis hic tartara præterit aliis:
Conciliumq; petit uatum: mox talia fatur:
Fœlices ſaluete animæ: ioue miſſus ab ipſo
Huc uenio: iuſſit placidis hæc nuncia dictis
Verba feram: ſedes ueſtras: & regna beatis
Circum ſe… ta iu… s fatorum lege teneri
Nec minus atq; Iouē: quāquā ſupma tenentē
Sceptra manu: q̄q̄ diuūq; hoiumq; potentem
Hic nouus helyſios modo q deſcēdit in agros
Platyna debetur ſuperis: hunc fata repoſcūt.
Ipſa ſibi: tuq; o grauibus defuncte p… clis
Lingue nemus roſeum: & cęlo ſuccede p…
Bibliotheca iouis nullo cuſtode tot annos
Sparſa fluit: repares diſiectos fata libellos
Ecce petunt: utq; in terris xyſtina miniſtrum
Bibliotheca ſuis habuit celeberrima libris
Sic cæli regione manet diuina nitentem
Bibliotheca animā: non hic tibi cura laborum
Sed requies. ſemel ipſe tuos ubi forte libellos
Ordine diſponas: ſatis eſt ſuperiſq; iouiq;
Nomen idem cęlo teneas quid munere xiſ…
Ceſſerat in terris uiuo: cape protinus haſ…
Hanc tibi: celeſtes mecum conſcende penates
Aſſenſere pii nullo conamine uates
Et ſummā diſtere uale: totidemq; recepit
Verba chorus: uatem caduſiceꝛ arripit auræ
Par celeri: patriaq; refert ſublimis olympo:
Nubibus effractis: iani penetralia tandem
Attigit: & comitem cęli ſubduxit in arcem.
Talia diuerſas iactat dum fama per urbes:
Huc quoq; tyrrhēo diuertit ab ęquore curſum
Mærentiq; rogis: & acerbo platyna fato
Aſtitit: & meſtas impleuit protinus aures.
Eſte igitur læti: plāctus: lachrymaſq; quirites
Soluite: iam tremulis ſingultibus ora queſcant
Pullatiq; humeris paſſim lacerentur amictus:
Platyna quē luctu: Romanæ turba repoſcit
Triſtis academiæ: fatalia dona ſequutus
Aſtra tenet: curaſq; uirum nunc ludit inanes:

Venetiis a Philippo pincio Mantuano. anno Dñi. M.CCCCCIIII. die. XXII. Augusti. Cū priuilegio: ne qs audeat imprimere per decēnium ſub pœna in eo contenta.

A B C D E F G

Omnes ſunt quaderni pter G qui eſt ternus.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Google

22 GIU. 1972

Digitized by Google